

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

+ *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.

+ *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.

+ *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.

+ *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página `http://books.google.com`

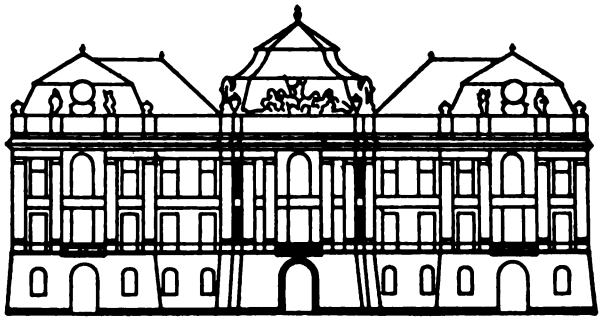
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

K.K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

1. E. 33

Digitized by Google

Digitized by Google

I. E. 33.

Digitized by Google

Digitized by Google

Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

NOVVM TESTAMENTVM GRAECVM

ITA ADORNATVM
VT

TEXTVS
PROBATARVM EDITIONVM MEDVLLAM

MARGO
VARIANTIVM LECTIONVM
IN SVAS CLASSES DISTRIBVTARVM
LOCORVMQVE PARALLELORVM
DELECTVM

APPARATVS SVBIVNCTVS
CRISEOS SACRAE MILLIANAE PRAESERTIM
COMPENDIVM, LIMAM, SVPPLEMENTVM AC FRVCTVM
EXHIBEAT
INSERVIENTE
IO. ALBERTO BENGELIO.

TVBINGAE
SVMPTIBVS IO. GEORGII COTTAE
A.D. MDCCXXXIV.

Digitized by Google

BIBLIOTHECA PALAT.
VINDOBONENSIS.

Digitized by Google

SERENISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO
DOMINO
CAROLO
ALEXANDRO
DVCI WIRTEMBERGIÆ ET TECCIÆ
COMITI MONTIS BELIGARDI
DYNASTÆ HEIDENHEMII
AVREI VELLERIS EQVITI
AVGVSTISSIMI IMPERATORIS
IVXTA AC CIRCVLI SVEVICI GENERALI
CAMPI MARESCHALLO, SACRIQVE IMPERII ROMANO-
GERMANICI GENERALI CAMPI MARESCHALLO LOCVMTENENTI,
SVMMO COPIARVM IN REGNO SERVIAE DVCI, ADMINISTRATIO-
NISQVE REGALIS PRÆSIDI, ET TRIVM LEGIONVM CÆSARI ET
CIRCVLO SVEVICO EQVIS VIRIS MILITANTIVM
CHILIARCHAE
ET RELIQVA

PRINCIPI DOMINOQVE SVO
CLEMENTISSIMO

BIBLIOTHECA PALATI
VINDOBONENSIS.

Digitized by Google

HEROICI NOMINIS PRIDEM PARTI PERENNITATEM
REGIMINIS AVITI NVPER SVSCEPTI FELICITATEM

VICTORIAM IN CASTRIS
IN PACE FLOREM

POSTERITATIS SERAE PERPETVITATEM
COELESTEM OLIM CORONAM AC TRIVMPHVM
ADPRECATVR

ET CVRAS HASCE SVAS

IN

NOVVM D.N.I.C. TESTAMENTVM

RELIGIOSE COLLOCATAS

DEDICAT

SERENITATIS EIVS

SERVVS SVBIECTISSIMVS

IO. ALBERTVS BENGELIVS.

Digitized by Google

GRATIA ET VERITAS

QVAE PER IESVM CHRISTVM FACTA EST
DETVR ET MVLTIPLICETVR
OMNIBVS.

Criptura ſacra Novi teſtamenti, primigenio ſuo ſermone, *recognita*, criticiſque explanationibus comitata, quemadmodum compluribus abhinc annis declaratum fuit, nunc, quod divina benignitas bene vertat, in lucem exit. qua de re in ipſo limine non multa equidem, nec ſpecioſa, ſed maxime *neceſſaria* dicam: quæ ab iis, qui ſolidam utilitatem quærunt, vigilanter cognoſci pervelim.

Genuinam cujuſque loci lectionem, quibuſvis monumentis rationibuſque examinatis, inveſtigavi: eamque, quum in editione aliqua probata occurrebat, occurrebat autem plerumque, in *textu* propoſui; quum aliis tota nitebatur documentis, eam *marginis* lectionibus, conſpicuo indicio munitam, inſerui. Apocalypſin excipio, ubi magnas ob cauſas, ſuo infra loco explicatas, textui ſinceritas codicis Alexandrini aliorumque reſtituta eſt, & tamen priſtinarum editionum lectio oculis lectorum ſuo loco diſtincte ſubjecta.

Digitized by Google

Interpunctiones, quas vetuſtiſſimi codices ignorarunt; & *accentus ſpirituſque*, quos etiam editio Complutenſis negligit: tamen quum iis adhuc plerique utuntur, reliquimus; quin etiam revidimus non perfunctorie, auctoritateſque, ubi novatum videri aliquid poſſet, priſcas adhibuimus. prudentes autem non pro documentis manus primæ, ſed pro adventitiis intelligentiæ adminiculis ingenue accipient. Ab his cum diſceſſerimus, ipſum *textum quam maxime merum* ac continuum, & ſedulitatis humanæ ſcitamentis quam minime interpellatum atque obrutum præſtamus, qualem ſcriptores primævos, qua erant ſimplicitate, eum ipſos dediſſe, & a poſteris ſervari voluiſſe exiſtimes. Etenim margo demum noſter, iſque lateralis, non modo *verſuum*, ſed etiam *capitum*, ut apud Eraſmum, apud Stephanum, notationem hodie uſitatam habet. Inferior autem margo habet *loca parallela*, præ ceteris evolvi ſolita, Evangeliſtarum mutuum & Novi teſtamenti cum Veteri concentum indigitantia: habet idem, ut diximus, *Variantes lectiones*, notiores ac potiores, eaſque non ſolum editionum, ut quilibet, cuicunque editioni aſſuevit & favet, hîc eam offendat; ſed etiam mſſ. codicum; lectionumque *æſtimationem*, per quam tamen integrum cuique judicium debet eſſe conſervatum. Erunt, opinor, qui *emendationum*, majoris certe momenti, conſpecta in margine *paucitate*, quaſi ſpe ſua fruſtrati dicant, majus operæ tam diutinæ pretium fuiſſe exſpectandum. Atqui hoc ipſum mecum gaudebunt omnes, quibus cordi ſacræ ſunt literæ. Omnino, ſi ſeorſum unius priſtini editoris cujuſcunque eſſemus quaſi ſectam ſecuti, margo noſter genuina multa detineret, & noſtræ quidem operæ utilitatem ſpecioſius oſtentaret, ſed idem lectoris mentem perplexe diſtraheret: nunc editiones *receptiſſimæ*, *in unum rite coagmentatæ*, textum producunt ejuſmodi, qui ſi denuo ad codices a temporibus Vallæ uſque ad hodiernum diem excuſſos, cum ceteris omnibus adhuc reperiendis, quam rigidiſſima collatione inſtituta, exigatur; cum litera codicum mſſ. multo integerrima amice conſpiret ipſe, margineſque Millianis longe graciliores amœnioreſque habeat, judicia denique poſteritatis, quantuſcunque eam profectus maneat, non reformidet. Ingenti ergo operæ pretio *eclectica hæc methodus* lectioni nulla ſui parte non receptæ officium præſtat: & ſeveriſſima criſis, dum ne ſit intemperans, præſentiſſimas textui vindicias miniſtrat; nonnulla duntaxat, in quibus dubitationis pars remanet, eatenus enotat ac quaſi ſequeſtrat, quo firmius inniti cæteris tantiſper poſſimus: viciſſim reſiduos germanæ lectionis uniones, numero paucos, pondere inſignes, e ſitu in conſpectum reducit; omnemque adeo genuinam N. T. lectionem in textu qui-

Digitized by Google

quidem ſimul & in margine non onuſtiſſimo exhibere cenſenda eſt. Quæ cum ita ſint, juſta veritatis fiducia omnes Scripturæ vel amatores vel oſores provocare poſſumus, ut omnes N. T. codicum copias ſuppetiaſque eruant, adſciſcant, repetant, examinent: pauculæ omnino variantes lectiones adhuc ignotæ, ſpondere audeo, proferentur; vix ullus genuinus apex adhuc intactus reperietur: quodque ad deciſionem vexatiorum locorum ſupereſt, id non tam a multis codicibus, quam a bonis rationibus proficiſcetur. ita jam ſunt excuſſa omnia, ſtatutumque habere poteſt religioſus lector, genuina omnia in manibus eſſe: neque in ſingulos nuncios literarios ab alia codicum ſuper aliam detectione ſuſpenſas cogitur habere rationes. Quod ſi auguſtioris vetuſtatis ſuppetiæ ex penetralibus adhuc opertis & clauſis olim exorientur, utilitatem earum omnes boni cum prolubio accipient.

Omnia, quæ ad totam criſin N. T. & ad ſingulorum locorum conſiderationem pertinent, *Apparatus criticus* univerſo textui ſubjunctus explanat, & inprimis mutationes, ſonticas interdum, quas *L. M. Artemonius*, id eſt Samuel Crellius, vel ipſe nuper excogitavit, vel ab aliis adoptavit, ſuis locis, maxime ad initium evangelii Johannis, redarguit.

Ad textus ita perpoliti vim explicandam, ſemota criſi, totus pertinet *Gnomon*. ſic enim appellavimus annotationes philologicas, de quibus hoc loco non alienum fuerit aliquid dicere. Exegeſin N. T. Græci Latino pridem ſermone in privatos uſus meos cœperam conſcribere. Poſtea vero quam ad finem operis perveniſſe mihi viſus eram, in dubitationem incidi, utrum ſalubrius foret, Latino eam an Germanico ſermone aliis impertire. Rationes, quæ mihi, quæ aliis, a quorum judicio deciſionem ſumere volueram, utramque in partem occurrerent, fere in æquilibrio remanebant, donec in mentem venit, ſententiam eſſe dividendam. Qui Latine omnia ſcribunt, multa popularibus, inter quos ſæpe digniſſimæ deliteſcunt animæ, ſubtrahunt: qui Germanice omnia proponunt, non poſſunt non multa miſcere, quæ tamen revera non niſi Latine docti capiant, ceteri ſine fructu ob oculos habeant. Nos igitur, quæ ad locutiones Græcas evolvendas, ad veram emphaſin explicandam, falſam exterminandam, ad LXX interpretes aliosque ſcriptores veteres conferendos pertinent, quæ allegationibus conſtant, quæ ex antiquitate eruuntur, quæ analyſin qualemcunque dant, quæ ſine terminis technicis, ut appellantur, peragi non poſſunt, quæ denique ad literarium forum pertinent; ea Latino ſermone ſeorſum tractabimus. atque hæc pars eſt, in qua etiam lectionis

Digitized by Google

ctionis ſubinde unius alteri in textibus variantibus antepoſitæ, non iterum criticam, ſed hermeneuticam dabimus rationem: hanc partem, Lector, ſi quid tua refert, citari ſcito, quotieſcunque ab apparatu critico ad *Gnomonem* te amandari videbis. Cetera, quæ ad conſiderationem rerum ipſarum, & ad ædificationem animarum propius faciunt, amota non ſolum criſi, ſed etiam philologia reliqua; quæque ejuſmodi eſſe, paulatim experior, ut vernaculo ſermone & commode dilucidari, & ſalubriter proponi poſſint omnibus, in Germanicum ſermonem tranſferenda exiſtimavi, novum non veritus laborem. Sic prodibit Harmonia Evangeliſtarum, expoſitioque ſingulorum tomorum N. T. a Matthæo uſque ad Apocalypſin. Hæc Theologica explicatio, propriis incluſa finibus, plenum quoddam opus ſeorſum referet; & ſic quoque explicatio illa Philologica: & tamen altera alteram, mutuis remiſſionibus lectorem ſubinde admonituris, adjuvabit. De tempore utriuſvis partis emittendæ, nil definire, nil polliceri per rationes meas poſſum: voluntas non deeſt, non deerit ſtudium. Interim in margine textus ad Apparatum criticum, in apparatu critico ad Gnomonem hermeneuticum remittimus, ubi genuinam lectionem confirmari & explicari maxime opus eſt: nec tamen ea tantummodo loca, ſed omnes totius marginis varietates, in Apparatu; permultæ, etiam in Gnomone attinguntur. quare quotieſcunque expedire quiſque ſentiet, de lectione apparatum, de explicatione gnomonem reſpiciendum eſſe meminerit.

Plura, quæ & de criſi noſtra, & de explicatione, dicenda ſunt, ſuis locis dicemus: *ſigna* autem quædam, neceſſario adhibita, mox ſub hanc præfationem, & in fine Introductionis criticæ declaramus. Prima ſpecie methodus quælibet in hoc genere non poteſt non intricata videri: ſed qui perſpectam hujus negotii naturam habent, agnoſcent, non potuiſſe a nobis commodius rem inſtitui: atque ipſe uſus omnia reddet omnibus facilia.

Hæc tibi ſi, Lector, ſufficere ſtatuis, non interpello, quo minus ad ſermones Domini noſtri Ieſu Chriſti & ſervorum ejus accedas protinus, & ſemper iis paſcare. Tu idem vero ſi de toto hoc inſtituto, aut de ullo ejus graviore capite, judicium & ipſe facere, & aliis, quibus id aut tua opinione prodeſſe, aut revera obeſſe poſſit, aperire geſtis: per eam te ego religionem, quæ verbis Dei viventis debetur, merito ſerioque obteſtor atque obſecro, ut aut reprimas te, & cogitationes tuas, quæ utique liberæ ſunt, tibi habeas; aut antequam alios hac in parte docere & admonere coneris, *cauſam*, quoad opus

eſſe

Digitized by Google

esse sensëris, *cognoscas*, ex iis præsertim, quæ infra in Apparatu critico, ejusque parte potissimum prima exeunte, & tertia ineunte, dicuntur; ne parum exploratis recessibus atque rationibus totius enodationis nostræ, in ea incurras, quæ hic jam provisa, præcisa ac præmunita fuisse, lector attentus, sive ego respondero sive tacuero, sit perspecturus. Ad hanc unam æquissimam literisque sacris dignissimam conditionem si descenderis, omnia in potestate tua sunt, &, quo severius examinaveris ea, quo plura eorum ad summam veritatem redegeris, quo amantius vero etiam & candidius in ea re versatus eris; eo majorem ex Deo laudem & mercedem tibi exopto. Multifarius mihi & divinæ virtutis, & meæ imbecillitatis, dum opus facerem, sensus fuit: illam agnosci, hanc corrigi cupio. fideliter me quidem, sollicite, patienter, ut debebam, egisse, ad cuiusvis, qui sua interesse censeat, patebit conscientiam. Quæ docti viri super Millii penore, super Bentleii specimine, super anonymi textu Græce & Anglice excuso, super Prolegomenis Wetstenianis primisque editionis illius inchoatæ foliis, id est, super præcipuis ætatis nostræ ausibus in hoc genere, ultro citroque disputaverunt, omnia ad me commonendum pertinere, & tamen veritati primas partes, secundas modestiæ deberi, existimavi. Proinde si ad nitorem verborum cœlestium, his ærumnis, ob id ipsum non pœnitendis, profectum quiddam esse, intelliges, Christiane Lector, Deo gratias velim agas, ad tuæ animæ florem omnibus rebus utaris, & mihi quoque Evangelii fructum appreceris. Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, super misericordia & veritate tua.

EX-

Digitized by Google

EXPLICATIO SIGNORVM.

In textu,

• *circellus*, a Maſorethis ſumtus, præmonet, lectionem marginis eſſe inprimis conſideratu dignam.

' *peſik* deſignat verſiculorum fines, ubi eos neque diſtinctio, neque litera major indicat. Conf. infra, p. 868.

In margine,

α innuit marginis lectionem, ſalvo etiam atque etiam judicio meliore, plane pro genuina habendam:

β eam, quæ per codices firmior ſit lectione textus, nec tamen plane certa:

γ æqualem lectioni textus; interdum etiam talem, de qua deciſio tota lectori relinquatur:

δ minus firmam:

ε non probandam, quamvis a nonnullis probatam.

ζ remittit ad Apparatum criticum, corpori N. T. hîc ſubjunctum.

In margine & alibi,

- obelus, *omiſſionem* notat.

commutatio, per ſe patet: & item *additio*.

¶ ſignificat *eodem verſu*.

EY-

Digitized by Google

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΚΑΤΑ
ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

CAP. I.

ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ
ψ. 2 δαυὶδ, υἱοῦ ἀβραάμ. Ἀβραὰμ
ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ· ἰσαὰκ δὲ
ἐγέννησε τὸν ἰακώβ· ἰακὼβ δὲ
ἐγέννησε τὸν ἰούδαν καὶ τοὺς ἀ-
3 δελφοὺς αὐτοῦ. ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν φαρὲς
καὶ τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς θάμαρ· φαρὲς δὲ ἐγέν-
νησε τὸν ἑσρώμ. ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν
4 ἀράμ· ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμιναδάβ.
ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν ναασσών·
5 ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν σαλμών. σαλ-
μὼν δὲ ἐγέννησε τὸν βοὸζ ἐκ τῆς ῥαχάβ·
βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν ὼβὴδ ἐκ τῆς ῥούθ.
6 ὼβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεσσαί· ἰεσσαὶ
δὲ ἐγέννησε τὸν δαυὶδ τὸν βασιλέα.

Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν σο-
7 λομῶνα ἐκ τῆς τοῦ οὐρίου· σολομὼν δὲ
ἐγέννησε τὸν ῥοβοάμ. ῥοβοὰμ δὲ ἐγέν-
νησε τὸν ἀβιά· ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε
8 τὸν ἀσά. ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰω-
σαφάτ· ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰω-
ράμ. ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ὀζίαν·
ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωάθαμ. ἰωάθαμ
9 δὲ ἐγέννησε τὸν ἄχαζ· ἄχαζ δὲ ἐγέννη-
σε τὸν ἐζεκίαν. ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν
10 μανασσῆ· μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν
ἀμώς. ἀμὼς δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσίαν·
ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν καὶ 11
τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς με-
τοικεσίας βαβυλῶνος. Μετὰ δὲ τὴν 12
μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέν-
νησε τὸν σαλαθιήλ. σαλαθιὴλ δὲ ἐ-
γέννησε τὸν ζοροβάβελ· ζοροβάβελ δὲ 13
ἐγέννησε τὸν ἀβιούδ. ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννη-
σε τὸν ἐλιακείμ· ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε
τὸν ἀζώρ. ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σα- 14
δώκ· σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀχείμ. ἀ-
χεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιούδ· ἐλιοὺδ 15
δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ δὲ
ἐγέννησε τὸν ματθάν· ματθὰν δὲ ἐ-
γέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννη- 16
σε τὸν ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα μαρίας, ἐξ ἧς
ἐγεννήθη Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ ἀβραὰμ ἕως 17
δαυὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ δαυὶδ
ἕως τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ δε-
κατέσσαρες· καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας βαβυ-
λῶνος ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες.

Τοῦ δὲ ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως 18
ἦν. μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς

LECTIONES VARIANTES.

MATTH. CAP. I. ψ. 6 ὁ βασιλεὺς] ⸗ δ
11 ἰεχονίαν] ἰωακείμ. ἰωακεὶμ δὲ ἐγέν-
νησε] τὸν ἰεχονίαν δ ζ
18 ἰησοῦ] ⸗ α

LOCA PARALLELA.

MATTH. I, 1. Luc. 3, 31. 34.

Digitized by Google

αὐτὸ μαρίας τῷ ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν
αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύ-
19 ματος ἁγίου. ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς,
δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρᾳ ἀπολῦσαι
20 αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος,
ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη
αὐτῷ λέγων, Ἰωσὴφ υἱὸς δαυὶδ, μὴ
φοβηθῇς παραλαβεῖν μαρίαμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ
21 πνεύματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ υἱὸν,
καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁ-
22 μαρτιῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν,
ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ
23 τοῦ προφήτου λέγοντος, Ἰδοὺ ἡ παρθένος
ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουήλ· ὅ ἐστι
μεθερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός.
24 Διεγερθεὶς δὲ ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,
ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος
κυρίου· καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,
25 καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν
υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε
τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

II Τοῦ δὲ ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν βηθλεὲμ
τῆς ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις ἡρῴδου τοῦ
βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν
2 παρεγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα λέγοντες, Ποῦ
ἐστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων;
εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ.
3 Ἀκούσας δὲ ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς ἐταρά-

χθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ,
καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ 4
γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ'
αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. οἱ δὲ 5
εἶπον αὐτῷ, Ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας.
οὕτω γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, Καὶ 6
σὺ βηθλεὲμ γῆ ἰούδα· οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ
ἐν τοῖς ἡγεμόσιν ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται
ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου
τὸν ἰσραήλ. Τότε ἡρῴδης λάθρᾳ καλέ- 7
σας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν
τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, καὶ 8
πέμψας αὐτοὺς εἰς βηθλεὲμ εἶπε, Πορευθέντες ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ
παιδίου· ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ
μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω
αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, 9
ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ, ὃν εἶδον
ἐν τῇ ἀνατολῇ, προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον. ἰδόντες 10
δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα· καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν 11
οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ μαρίας
τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,
χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν. καὶ 12
χρηματισθέντες κατ' ὄναρ, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς ἡρῴδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγε- 13
λος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ ἰωσὴφ
λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ

I. 20 αὐλῷ] αὐλῶ α. Sic omnia sine jota subscripto excusa putato.
21 αὐλοῦ alterum] αὐλοῦ. & sic aliis locis. ε

II. 6 γὰρ] γάρ μοι ε
8 ἀκριβῶς ἐξετάσατε] ἐξετάσατε ἀκριβῶς β
11 εἶδον] εὗρον ε

I. 22. Jesa. 7, 14. 25. Luc. 2, 7. II. 5. Mich. 5, 1.

τὴν

II

τὴν μητέρα αὐτῦ, καὶ φεῦγε εἰς αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοι· μέλλει γὰρ ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ
14 ἀπολέσαι αὐτό. Ο δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτῦ νυ-
15 κτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς ἡρώδυ· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τῦ Κυρίυ διὰ τῦ προφήτυ λέγοντος, Ἐξ αἰγύπτυ ἐκάλεσα
16 τὸν υἱόν μυ. Τότε ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν
17 μάγων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ
18 ἱερεμίυ τῦ προφήτυ λέγοντος, Φωνὴ ἐν ῥαμᾶ ἠκούσθη, θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς, ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς· καὶ οὐκ ἤθελε παρακλη-
19 θῆναι, ὅτι οὐκ εἰσί. Τελευτήσαντος δὲ τῦ ἡρώδυ, ἰδὺ ἄγγελος Κυρίυ κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ ἰωσὴφ ἐν αἰγύ-
20 πτῳ λέγων, Ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτῦ, καὶ πορεύυ εἰς γῆν ἰσραήλ· τεθνήκασι γὰρ οἱ
21 ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τῦ παιδίυ. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν ἰσραήλ.
22 ἀκούσας δὲ ὅτι ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς ἰουδαίας ἀντὶ ἡρώδυ τῦ πατρὸς αὐτῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς
23 γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

II. 18 θρῆνος καὶ] ~ ε

III

ΕΝ δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἰουδαίας, καὶ λέγων, Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία
2 τῶν οὐρανῶν. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς ὑπὸ
3 ἡσαΐυ τῦ προφήτυ λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίυ· εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτῦ.
4 αὐτὸς δὲ ὁ ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλυ, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτῦ· ἡ δὲ τροφὴ αὐτῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον.
5 Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ ἰουδαία καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τῦ ἰορδάνυ· καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ ἰορδάνῃ
6 ὑπ' αὐτῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδυκαίων ἐρχομένυς ἐπὶ τὸ
7 βάπτισμα αὐτῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλύσης ὀργῆς; ποιήσα-
8 τε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας· καὶ
9 μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξί-
10 νη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἐγὼ μὲν
11 βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μυ ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός

III. 8 καρπὸν ἄξιον] καρποὺς ἀξίους ε

II. 15. Hoſe. 11, 1.
III. 1. Marc. 1, 1. Luc. 3, 1.
17. Jer. 31, 15.
3. Jeſa. 40, 3.

Digitized by Google

μυ ἐστὶν, ἵ ὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήμα-
τα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν
11 πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. οὗ τὸ πτύον
ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν
ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον ° αὐ-
τοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον κατα-
καύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.

13 Τοτε παραγίνεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς
γαλιλαίας ἐπὶ τὸν ἰορδάνην πρὸς τὸν ἰω-
14 άννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ
ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν λέγων, Ἐγὼ
χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ
15 ἔρχῃ πρός με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς
εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ
πρέπον ἐστὶν ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δι-
16 καιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ
βαπτισθεὶς ὁ ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ
ὕδατος· καὶ ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ
οὐρανοὶ, καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ κα-
ταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον
17 ἐπ' αὐτόν. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρα-
νῶν λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀ-
γαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

IV Τοτε ὁ ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον
ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ
2 τοῦ διαβόλου. καὶ νηστεύσας ἡμέρας
τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκον-
3 τα, ὕστερον ἐπείνασε. καὶ προσελθὼν
αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ
θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένων-
4 ται. Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε, Γέγραπται,

Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,
ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ
στόματος θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει 5
αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πό-
λιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ
ἱεροῦ, 6 καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γὰρ, Ὅτι
τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ,
καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσ-
κόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. Ἔφη 7
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ
ἐκπειράσεις Κύριον τὸν θεόν σου. Πά- 8
λιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς
ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ
πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν
δόξαν αὐτῶν, 9 καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα
πάντά σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυ-
νήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, 10
Ὕπαγε σατανᾶ· γέγραπται γὰρ, Κύριον
τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μό-
νῳ λατρεύσεις. Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ 11
διάβολος· καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον
καὶ διηκόνουν αὐτῷ.

Ακουσας δὲ ° ὁ ἰησοῦς ὅτι ἰωάννης πα- 12
ρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γαλιλαίαν,
καὶ καταλιπὼν τὴν ναζαρὲτ, ἐλθὼν κα- 13
τῴκησεν εἰς καπερναοὺμ τὴν παραθαλασ-
σίαν, ἐν ὁρίοις ζαβουλὼν καὶ νεφθαλείμ,
ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προ- 14
φήτου λέγοντος, Γῆ ζαβουλὼν καὶ γῆ 15
νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης πέραν τοῦ
ἰορδάνου, γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς 16

III. 11 καὶ πυρὶ] ~ ε ζ
12 αὐλοῦ] ~ β

IV. 10 ὕπαγε] ὕπαγε ὀπίσω μου δ
12 ὁ ἰησοῦς] ~ β

III. 13. Marc. 1, 9. Luc. 3, 21.
4. Deut. 8, 3.
10. Deut. 6, 13.
IV. 1. Marc. 1, 12. Luc. 4, 1.
6. Pſ. 91, 11.
7. Deut. 6, 16.
12. Marc. 1, 14.
14. Jeſa. 9, 1.

ὁ ° καθή-

ὁ ° καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα,
καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ
θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.

17 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ
λέγειν, Μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασι-
18 λεία τῶν οὐρανῶν. Περιπατῶν δὲ
παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας,
εἶδε δύο ἀδελφούς, σίμωνα τὸν λεγόμε-
νον πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν
19 θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λε-
γει αὐτοῖς, Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιή-
20 σω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ εὐθέ-
ως ἀφέντες τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.
21 Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀ-
δελφούς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ
ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ
μετὰ ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, κα-
ταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκά-
22 λεσεν αὐτούς. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ
πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθη-
σαν αὐτῷ.

23 Καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ
ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐ-
τῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βα-
σιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον
24 καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἀ-
πῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συρίαν·
καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κα-
κῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασά-
νοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους,
καὶ σεληνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς· καὶ
25 ἐθεράπευσεν αὐτούς. καὶ ἠκολούθησαν αὐ-
τῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας καὶ
δεκαπόλεως, καὶ ἱεροσολύμων καὶ ἰου-
δαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου.

V Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ
καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ· 2 καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ,
ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων, 3 Μακάριοι οἱ
πτωχοὶ τῷ πνεύματι· ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ
βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 4 μακάριοι οἱ πεν-
θοῦντες· ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 5 μα-
κάριοι οἱ πραεῖς· ὅτι αὐτοὶ κληρονομή-
σουσι τὴν γῆν. 6 μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ
διψῶντες τὴν δικαιοσύνην· ὅτι αὐτοὶ χορ-
τασθήσονται. 7 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες· ὅτι
αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. 8 μακάριοι οἱ καθα-
ροὶ τῇ καρδίᾳ· ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψον-
ται. 9 μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί· ὅτι αὐτοὶ
υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. 10 μακάριοι οἱ δε-
διωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· ὅτι αὐτῶν
ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. 11 μακάριοί
ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξω-
σι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ'
ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. 12 χαίρετε
καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πο-
λὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς
προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

13 Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅ-
λας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν
ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ κα-
ταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. 14 Ὑμεῖς
ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις
κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· 15 οὐδὲ καίου-
σι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μό-

IV. 16 καθήμενος] πορευόμενος β ζ
18 δὲ] δὲ ὁ ἰησοῦς ε
20 εὐθέως] ~ δ

V. 4. 5 μακάριοι usque γῆν] versus transpositi. ε

IV. 18. Marc. 1, 16. Luc. 5, 1.
13. Marc. 9, 50. Luc. 14, 34.

V. 3. Luc. 6, 20.
15. Marc. 4, 21. Luc. 8, 16. 11, 33.

δίον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει
16 πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. οὕτω λαμψάτω
τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ
δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς
οὐρανοῖς.

17 Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν
νόμον ἢ τοὺς προφήτας· οὐκ ἦλθον κατα-
18 λῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέ-
γω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ
ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ πα-
ρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γέ-
19 νηται. ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν
τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς
ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ
βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ
καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν
20 τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑ-
μῖν, ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δι-
καιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φα-
ρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασι-
21 λείαν τῶν οὐρανῶν. Ἠκούσατε ὅτι ἐρ-
ρέθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐ φονεύσεις· ὃς
22 δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. Ἐγὼ
δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ ° εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ
κρίσει· ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ
ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ· ὃς
δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέεν-
23 ναν τοῦ πυρός. ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶ-
ρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἐκεῖ
μνησθῇς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κα-
24 τὰ σοῦ· ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπρο-
σθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε, πρῶ-

τον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τό-
τε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. ἴσθι 25
εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ
ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ· μήποτέ σε παρα-
δῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής
σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλα-
κὴν βληθήσῃ. ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἐ- 26
ξέλθῃς ἐκεῖθεν ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχα-
τον κοδράντην. Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, 27
Οὐ μοιχεύσεις. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅ- 28
τι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπι-
θυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν
τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ 29
δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ
βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπό-
ληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ
σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. καὶ εἰ ἡ 30
δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον
αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει γάρ
σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ
μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.

Ἐρρέθη δέ, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυ- 31
ναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. Ἐγὼ 32
δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας,
ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολε-
λυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται. Πάλιν 33
ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐκ
ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς
ὅρκους σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμό- 34
σαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρό-
νος ἐστὶ τοῦ θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι 35
ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε
εἰς ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγά-

V. 22 εἰκῇ] ~ β΄ 27 ἐρρέθη] ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις e

V. 18. Luc. 16, 17. 21, 33.
27. Ex. 20, 14.
31. Deut. 24, 1. Infr. cap. 19, 7. Marc. 10, 2. Luc. 16, 18.
21. Ex. 20, 13.
29. Infr. cap. 18, 8. Marc. 9, 43.
25. Luc. 12, 58.
33. Ex. 20, 7.

λου

V

36 λε βασιλέως. μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σε ὀ-
μόσῃς, ὅτι ε δύνασαι μίαν τρίχα λευ-
37 κὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λό-
γος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὒ οὔ· τὸ δὲ περισ-
38 σὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. Ἠ-
κούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀ-
39 φθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. Ἐγὼ
δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ·
ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σε
40 σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ
τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά
σε λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον·
41 καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε
42 μετ' αὐτοῦ δύο. τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ
τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀπο-
43 στραφῇς. Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγα-
πήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν
44 ἐχθρόν σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶ-
τε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς κα-
ταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μι-
σοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν
ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς·
45 ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν
οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐ-
πὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ
46 δικαίους καὶ ἀδίκους. ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε
τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχε-
τε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι;
47 καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν
μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ
48 τελῶναι οὕτω ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς
τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς τέλειός ἐστι.

V

VI Προσέχετε τὴν ° ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ
ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε,
μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν
τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεη- 2
μοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου,
ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συ-
ναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δο-
ξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν.
σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω 3
ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου,
ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· 4
καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ,
° αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

Καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ 5
ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν
ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι
τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀ-
πέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅταν προ- 6
σεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ
κλείσας τὴν θύραν σου, προσεύξαι τῷ
πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ
σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι
ἐν τῷ φανερῷ. Προσευχόμενοι δὲ μὴ 7
βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦ-
σι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσα-
κουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· 8

V. 44 ἐυλογ. usq. μισ. ὑμᾶς] ~ ε
47 ἀδελφοὺς] φίλους δ
¶ τελῶναι] ἐθνικοὶ β

VI. 1 ἐλεημοσύνην] δικαιοσύνην β
4 αὐτὸς] ~ β
¶ ἐν τῷ φανερῷ] ~ γ
6 ἐν τῷ φανερῷ] ~ β

V. 38. Ex. 21, 23.
42. Luc. 6, 30.
43. Lev. 19, 18.
44. Luc. 6, 27. 35.

εἶδε

οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρείαν ἔχετε,
9 πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. οὕτως οὖν
προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·
10 ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέ-
λημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.
11 τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σή-
12 μερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡ-
μῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέ-
13 ταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς
πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πο-
νηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύ-
ναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.
14 Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ πα-
ραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ
15 πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε
τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐ-
τῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ πα-
16 ραπτώματα ὑμῶν. Ὅταν δὲ νηστεύη-
τε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ
σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα
αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νη-
στεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχου-
17 σι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλει-
ψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσω-
18 πόν σου νίψαι· ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀν-
θρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ
ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων
ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι.
19 Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς
γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ
20 ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θη-
σαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ,
ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ
ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν.
21 ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται
22 καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. Ὁ λύχνος τοῦ σώ-
ματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀ-
φθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου
φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου
23 πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν
ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος
ἐστὶ, τὸ σκότος πόσον; οὐδεὶς δύναται
24 δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μι-
σήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς
ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.
οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.
25 διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ
ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίητε·
μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε.
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ
τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε
26 εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρου-
σιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀ-
ποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος
τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρε-
τε αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύ-
27 ναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ
πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί με-
28 ριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ,
πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω
29 δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ
δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ
30 δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ

VI. 10 ἐλθέτω κτλ.] γενηθήτω usq. γῆς· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου ℓ
13 ὅτι usq. ἀμήν.] ~ γζ
15 τὰ παραπτώματα αὐτῶν] ~ γ
18 σοι] σοὶ ἐν τῷ φανερῷ ℓ
21 ὑμῶν bis] σοῦ δ
22 οὖν] ~ δ
25 καὶ τί πίητε] ~ β

VI. 9. Luc. 11, 2. 14. Marc. 11, 25. 19. Luc. 12, 33.
22. Luc. 11, 34. 24. Luc. 16, 13. 25. Luc. 12, 22.

αὔριον

VI αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ θεὸς
οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑ-
31 μᾶς ὀλιγόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνήσητε
λέγοντες, τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν,
32 ἢ τί περιβαλώμεθα; πάντα γὰρ ταῦτα
τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων.
33 ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦ-
34 τα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν με-
ριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον
μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς. ἀρκετὸν τῇ ἡμέ-
ρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

VII 1 Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε.
2 ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσε-
σθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρη-
3 θήσεται ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρ-
φος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ
4 κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου,
Ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀ-
φθαλμοῦ σου· καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀ-
5 φθαλμῷ σου; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον
τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τό-
τε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ
6 τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Μὴ δῶ-
τε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί· μηδὲ βάλητε τοὺς
μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοί-
ρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν
τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξω-
7 σιν ὑμᾶς. Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρού-
8 τε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ

VII αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει,
καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. 9 ἢ τίς ἐστιν
ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ
υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ;
καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει 10
αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε 11
δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑ-
μῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς, δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦ-
σιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε 12
ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ
ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ
νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης. ὅτι 13
πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς
ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολ-
λοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· ὅτι στε- 14
νὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ
ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰ-
σὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. Προ- 15
σέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵ-
τινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι
προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπα-
γες. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσε- 16
σθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκαν-
θῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα;
οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς κα- 17
λοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς
πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγα- 18
θὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δέν-
δρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν 19
δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκό-
πτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄραγε ἀπὸ 20

VI. 34 τὰ ἑαυτῆς] ἑαυτῇ δ

VII. 14 ὅτι] τί ε
15 δὲ prius] ~ δ

VII. 1. Luc. 6, 37. 3. Luc. 6, 41. 7. Luc. 11, 9.
12. Luc. 6, 31. 13. Luc. 13, 24. 16. Infra cap. 12, 33. Luc. 6, 43.

Digitized by Google

τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.
21 Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός
22 μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν;
23 καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ
24 ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐ-
25 πὶ τὴν πέτραν· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν
26 πέτραν. καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν
27 οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσε· καὶ ἦν ἡ πτῶ-
28 σις αὐτῆς μεγάλη. Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν ὁ ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐ-
29 τοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

VIII 2 Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί· καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο 3
αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ὅρα μη- 4
δενὶ εἴπῃς· ἀλλ' ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον ὃ προσέταξε μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς καπερναοὺμ, 5
προσῆλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, Κύριε, ὁ παῖς 6
μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμενος. καὶ λέγει αὐτῷ 7
ὁ ἰησοῦς, Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν.
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη, 8
Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ 9
ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας· καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ, Ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ 10
ἰησοῦς ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. λέγω δὲ 11
ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι, καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασι- 12
λείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ

VIII. 8 λόγῳ] λόγον e

VII. 21. Luc. 6, 46. 23. Luc. 13, 27. 24. Luc. 6, 47.
VIII. 2. Marc. 1, 40. Luc. 5, 12. 4. Lev. 14, 2.
5. Luc. 7, 1. 11. Luc. 13, 28. 12. cap. 13, 42. 50. 22, 13. 24, 51. 25, 30.

βρυγμὸς

Digitized by Google

13 βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ, Ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι. καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.

14 Καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν πέτρου, εἶδε τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημέ-
15 νην καὶ πυρέσσουσαν, καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός·
16 καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. Ὀψίας δὲ γενομένης προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς· καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς
17 ἔχοντας ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.

18 Ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν, ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.
19 καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι, ὅ-
20 που ἐὰν ἀπέρχῃ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ
21 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει, ποῦ τὴν κε-
22 φαλὴν κλίνῃ. Ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν
23 πατέρα μου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. Καὶ ἐμ-
βάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς 24
μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων· αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε. καὶ προσελθόντες 25
οἱ μαθηταὶ ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. καὶ 26
λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγον- 27
τες, Ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν 28
χώραν τῶν γεργεσηνῶν, ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης, καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ 29
σοί, ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν 30
ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν 31
λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑπάγετε. οἱ δὲ 32
ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων· καὶ ἰδοὺ ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀπελθόντες 33
εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ

VIII. 15 αὐτῷ] αὐτοῖς e
17 ἔλαβε] ἀνέλαβε e
25 μαθηταὶ] μαθ. αὐτοῦ d
28 γεργεσηνῶν] γαδαρηνῶν e
29 ἰησοῦ] ~ e
32 τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων] τοὺς χοίρους e
¶ τῶν χοίρων alterum] ~ d

VIII. 14. Marc. 1, 29. Luc. 4, 38. 16. Marc. 1, 32. Luc. 4, 40. 17. Jesa. 53, 4.
19. Luc. 9, 57. 23. Marc. 4, 35. Luc. 8, 22. 28. Marc. 5, 1. Luc. 8, 26.

VIII

34 τὰ τῶν δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα
ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν τῷ ἰησῦ·
καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν ὅπως
μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

IX

IX 1 Καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασε
2 καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. καὶ
ἰδοὺ προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ
κλίνης βεβλημένον· καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὴν
πίστιν αὐτῶν, εἶπε τῷ παραλυτικῷ,
Θάρσει τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρ-
3 τίαι σου. καὶ ἰδού τινες τῶν γραμματέων
εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ.
4 καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν,
εἶπεν, Ἱνατί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ
5 ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γάρ ἐστιν εὐ-
κοπώτερον, εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σου αἱ ἁ-
μαρτίαι· ἢ εἰπεῖν, Ἔγειραι καὶ περιπά-
6 τει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι
ἁμαρτίας· τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ·
7 Ἐγερθεὶς ἆρόν σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπαγε
8 εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι
ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν,
τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώ-
ποις.

9 Καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν
ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,
ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ,
Ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν
10 αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν
τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁ-

IX

μαρτωλοὶ ἐλθόντες συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ
καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες 11
οἱ φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
Διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτω-
λῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; ὁ δὲ 12
ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρείαν
ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς
ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, 13
Ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυσίαν· οὐ γὰρ ἦλ-
θον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς
εἰς μετάνοιαν.

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 14
ἰωάννου λέγοντες, Διατί ἡμεῖς καὶ οἱ φα-
ρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ μαθη-
ταί σου οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ 15
ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος
πενθεῖν, ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ
νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀ-
παρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τό-
τε νηστεύσουσιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπί- 16
βλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· αἴρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ
τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ 17
βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ
δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοὶ, καὶ ὁ οἶ-
νος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται·
ἀλλὰ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται.

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ 18
ἄρχων ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων,
Ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν· ἀλ-
λὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐ-

τὴν,

IX. 4 ἰδὼν] αἰδὼς δ
5 σου] σοι δ
8 ἐθαύμασαν] ἐφοβήθησαν β
13 εἰς μετάνοιαν] ~ β
18 ἐλθὼν] εἰς ἐλθὼν δ

IX. 1. Marc. 5, 18. Luc. 8, 37.
9. Marc. 2, 14. Luc. 5, 27.
14. Marc. 2, 18. Luc. 5, 33.
2. Marc. 2, 3. Luc. 5, 18.
13. Hoſe. 6, 6.
18. Marc. 5, 22. Luc. 8, 41.

Digitized by Google

19 τὴν, καὶ ζήσεται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
20 Καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου
21 τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσο-
22 μαι. ὁ δὲ ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπε, Θάρσει θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ
23 τῆς ὥρας ἐκείνης. Καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβού-
24 μενον, λέγει αὐτοῖς, Ἀναχωρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύ-
25 δει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κορά-
26 σιον. καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

27 Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ, κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ δαυίδ.
28 ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆ-
29 σαι; λέγουσιν αὐτῷ, Ναὶ κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων, Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν.
30 καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων,
31 Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. οἱ δὲ ἐξελθόν-
τες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ προσή- 32
νεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον. καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμο- 33
νίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες, Οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ ἰσραήλ. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἔ- 34
λεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

ΚΑΙ περιῆγεν ὁ ἰησοῦς τὰς πόλεις πά- 35
σας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θε-
ραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλα-
κίαν. ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνί- 36
σθη περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν ἐσκυλμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα. Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐ- 37
τοῦ, Ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐρ-
γάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ 38
θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς
τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. Καὶ προσκα- X
λεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκα-
θάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θε-
ραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μα-
λακίαν. Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστό- 2
λων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα· πρῶτος σί-
μων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ
ἀδελφὸς αὐτοῦ· ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· φίλιππος, καὶ 3

IX. 24 αὐτοῖς] ~ δ
33 λέγοντες] λέγοντες, Ὅτι δ
35 μαλακίαν] μαλ. ἐν τῷ λαῷ ε
36 ἐσκυλμένοι] ἐκλελυμένοι ε ζ
¶ ὡσεὶ] ὡς δ

IX. 20. Marc. 5, 25. Luc. 8, 43.
37. Luc. 10, 2.
35. Marc. 6, 6.

X. 1. Marc. 6, 7. Luc. 9, 1.
2. Marc. 3, 14. Luc. 6, 13. Act. 1, 13.

Digitized by Google

Βαρθολομαῖος· Θωμᾶς, καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης· Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου, καὶ
4 Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος· Σίμων ὁ Καναναίτης, καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης
ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

5 Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων, Εἰς ὁδὸν
ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σα-
6 μαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· πορεύεσθε δὲ
μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα
7 οἴκου Ἰσραήλ. πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε
λέγοντες, Ὅτι ἤγγικεν ἡ Βασιλεία τῶν
8 οὐρανῶν. ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λε-
προὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε,
δαιμόνια ἐκβάλλετε. δωρεὰν ἐλάβετε,
9 δωρεὰν δότε. Μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μη-
δὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας
10 ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο
χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥά-
βδον· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς
11 αὐτοῦ ἐστιν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην
εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός
ἐστι· κἀκεῖ μείνατε, ἕως ἂν ἐξέλθητε.
12 εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπά-
13 σασθε αὐτήν. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία
ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν·
ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν πρὸς
14 ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξη-
ται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν,
ἐξερχόμενοι τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκεί-
νης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν πο-
δῶν ὑμῶν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτό- 15
τερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γομόρρων ἐν
ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα 16
ἐν μέσῳ λύκων· γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς
οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.
προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· πα- 17
ραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν
ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑ-
μᾶς· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς 18
ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον
αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. ὅταν δὲ παρα- 19
διδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ
τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκεί-
νῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε 20
οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πα-
τρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Παραδώ- 21
σει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ
πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα
ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ 22
ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄ-
νομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος,
οὗτος σωθήσεται. ὅταν δὲ διώκωσιν ὑ- 23
μᾶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς
τὴν ἄλλην. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ
μὴ τελέσητε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραήλ,
ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Οὐκ 24
ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ
δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἀρκε- 25

X. 3 λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς] ~ e
8 νεκροὺς ἐγείρετε] ~ d. pone ante λεπροὺς β
10 ῥάβδον] ῥάβδους δ
12 αὐτὴν] αὐτὴν, λέγοντες, Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ e
23 ἄλλην.] ἄλλην· κἂν ἐκ ταύτης διώκωσιν ὑμᾶς, φεύγετε εἰς ἑτέραν δ
¶ γὰρ] ~ γ

X. 5. Marc. 6, 8. Luc. 9, 2. 7. Luc. 10, 9. 9. Marc. 6, 8. Luc. 9, 3.
10. Luc. 10, 7. 11. Marc. 6, 10. Luc. 9, 4. 16. Luc. 10, 3.
17. Infr. c. 24, 9. 19. Luc. 12, 11. 21. Luc. 21, 16.
22. Infr. c. 24, 13. 24. Luc. 6, 40. Joh. 15, 20.

τὸν

τὸν τῷ μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰ- 26
κιακοὺς αὐτοῦ; Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς· οὐδὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνω- 27
σθήσεται. ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀ- 28
κούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀ-
ποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυ-
νάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι 29
ἐν γεέννῃ. οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται 30
ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν· ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι 31
ἠριθμημέναι εἰσί. μὴ οὖν φοβηθῆτε· 32
πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐ-
τῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρα- 33
νοῖς. ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπρο-
σθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν 34
οὐρανοῖς. Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰ- 35
ρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· καὶ 36
ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ 37
ἔστί μου ἄξιος· καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυ-
γατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστί μου ἄξιος· καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ 38
ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστί μου ἄξιος. ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐ- 39
τήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕ-
νεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. Ὁ δε- 40
χόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα 41
προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται· καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μι-
σθὸν δικαίου λήψεται· καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα 42
τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μό-
νον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς δια- XI
τάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

Ὁ δὲ ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμω- 2
τηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ χριστοῦ, πέμ-
ψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐ- 3
τῷ, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσ-
δοκῶμεν; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν 4

X. 25 βεελζεβούλ] βεελζεβούβ. & sic aliis locis. γ
¶ ἐκάλεσαν] ἀπεκάλεσαν ε
29 γῆν] πάγην ε ζ
¶ ὑμῶν] ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς δ
31 πολλῶν] πολλῷ ε
42 ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν] ἀπόληται ὁ μισθὸς ε
XI. 2 δύο] διὰ δ

X. 25. Infr. c. 12, 24. 26. Marc. 4, 22. Luc. 8, 17. 12, 2. 27. Luc. 12, 3.
30. Luc. 12, 7. 32. Marc. 8, 38. Luc. 9, 26. 12, 8. 34. Luc. 12, 51.
36. Mich. 7, 6. 38. Infr. c. 16, 24. Luc. 14, 27.
39. Infr. c. 16, 25. Joh. 12, 25. 40. Infr. c. 18, 5. Luc. 10, 16. Joh. 13, 20.
42. Marc. 9, 41. XI. 2. Luc. 7, 18.

αὐτοῖς,

αὐτοῖς, Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι· λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσι· νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. οὗτός γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστιν. ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν· καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδίοις ἐν ἀγοραῖς καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, Ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε. ἦλθε γὰρ Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων· καὶ λέγουσι, Δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων· καὶ λέγουσιν, Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς. Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαί σοι Χοραζίν, οὐαί σοι Βηθσαϊδάν, ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω ὑμῖν, Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σὺ Καπερναούμ, μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι τῆς σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ Σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου. πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ

XI. 8 βασιλέων] βασιλεῶν γ
13 προεφήτευσαν] προεκήρυξαν δ
16 παιδίοις] παιδαρίοις δ
¶ ἀγοραῖς] ἀγορᾷ δ
21 βηθσαϊδάν] βηθσαϊδά δ
23 ἡ — ὑψωθεῖσα] ἢ — ὑψώθης γ

XI. 5. Jesa. 35, 5. 29, 18. f. 10. Malach. 3, 1. 13. Luc. 16, 16.
14. Malach. 4, 5. 21. Luc. 10, 13. 25. Luc. 10, 21.

ὁ πατήρ.

ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τὶς ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ
28 υἱὸς ἀποκαλύψαι. Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀ-
29 γὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι
πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· καὶ
εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.
30 ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

XII ΕΝ ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ ἰησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπείνασαν, καὶ ἤρ-
2 ξαντο τίλλειν στάχυας καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν
3 σαββάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησε δαυὶδ, ὅτε ἐπείνασεν
4 αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς
5 ἱερεῦσι μόνοις; ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί
6 εἰσι; λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων
7 ἐστὶν ὧδε. εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν, Ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. κύριος γάρ ἐστι τοῦ
8 σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.
9 ΚΑΙ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς τὴν συ-
νάγωγὴν αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν τὴν 10
χεῖρα ἔχων ξηράν· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες, Εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασι θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ 11
εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πόσῳ οὖν 12
διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου; ὥστε ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν. τότε λέ- 13
γει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου· καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀποκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἐξελθόντες συμ- 14
βούλιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρη- 15
σεν ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας· καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν 16
αὐτὸν ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ τὸ 17
ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος,
Ἰδοὺ ὁ παῖς μου, ὃν ᾑρέτισα· ὁ ἀγαπητός 18
μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ· οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ 19
κραυγάσει· οὐδὲ ἀκούσει τὶς ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συν- 20
τετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει· ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν. καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ 21
ἔθνη ἐλπιοῦσι.

ΤΟΤΕ προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος 22

XII. 3 ἀυτὸς] ~ β
6 μάζων] μεῖζον δ
8 τοῦ prius] καὶ τοῦ δ

20. 21 κρίσιν] κρίσιν. ἀναλάμψει καὶ οὐ θραυσθήσεται, ἕως ἂν θήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς κρίσιν. γ ζ
21 καὶ] καὶ ἐν δ

XII. 1. Marc. 2, 23. Luc. 6, 1.
3. 1 Sam. 21, 6.
7. Sup. c. 9, 13.
9. Marc. 3, 1. Luc. 6, 6.
17. Jesa. 42, 1 f.
22. Luc. 11, 14.

Digitized by Google

τυφλὸς καὶ κωφός· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτὸν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λα-
23 λεῖν καὶ βλέπειν. καὶ ἐξίσαντο πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς
24 Δαυίδ; οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαι-
25 μονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται· καὶ πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα
26 καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βα-
27 σιλεία αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν
28 ἔσονται κριταί. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθα-
29 σεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τό-
30 τε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συ-
31 νάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθή-
32 σεται τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, 33
καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν· ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύ- 34
νασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ 35
ἀγαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει τὰ ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει πονηρά. λέγω δὲ 36
ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ γὰρ 37
τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου καταδικασθήσῃ.

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμμα- 38
τέων καὶ Φαρισαίων λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Γενεὰ 39
πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν 40
ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας· οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες νινευῖται 41
ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ· καὶ

XII. 28 ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ] ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ β
29 διαρπάσει] διαρπάσῃ a
31 τοῖς ἀνθρώποις alterum] ~ a
32 τῷ νῦν] τούτῳ τῷ δ
35 θησαυροῦ prius] θησ. τῆς καρδίας a
¶ τὰ] ~ δ

XII. 24. Marc. 3, 22. 31. Marc. 3, 28. Luc. 12, 10. 33. Supr. c. 7, 16. Luc. 6, 43.
38. Infr. c. 16, 1. Luc. 11, 16. 29. 40. Jon. 2, 1.

42 ἰδὲ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. Βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν σολομῶνος· καὶ ἰδὲ πλεῖον
43 σολομῶνος ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων,
44 ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. τότε λέγει, Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον· καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σχολάζοντα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημέ-
45 νον. τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.
46 Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι.
47 εἶπε δέ τις αὐτῷ, Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασι, ζητοῦντές σοι
48 λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου; καὶ
49 τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν, Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί
50 μου. ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν.

XIII Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ συνήχθησαν πρὸς 2
αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. καὶ 3
ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων, Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν. καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ἃ μὲν 4
ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν· καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ 5
ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς· ἡλίου δὲ ἀ- 6
νατείλαντος ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ 7
ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα 8
δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα 9
ἀκουέτω. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διατί 10
ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ 11
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. ὅστις 12
γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται· ὅστις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ἐν πα- 13
ραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσι, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνιοῦσι. καὶ ἀναπληροῦται αὐτοῖς 14
ἡ προφητεία Ἡσαΐου ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες

XII. 47 σοὶ λαλῆσαι] σὲ γ

XIII. 4 πετεινὰ] πετ. τοῦ οὐρανοῦ δ
14 αὐτοῖς] ἐπ' αὐτοῖς ε

XII. 42. 1 Reg. 10, 1. 46. Marc. 3, 31. Luc. 8, 19. XIII. 1 f. Marc. 4, 1 f. Luc. 8, 4.
12. Infr. c. 25, 29. Marc. 4, 25. Luc. 8, 18. 19, 26. 14. Jesa. 6, 9 f. Joh. 12, 40. Act. 28, 26.

15 Βλέψετε, καὶ ἀ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν· μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ 16 ἰάσωμαι αὐτούς. Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι· καὶ 17 τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ 18 ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν 19 παραβολὴν τοῦ σπείροντος. παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. 20 ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς μετὰ 21 χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ· ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι, γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν 22 λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει 23 τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών· ὃς δὴ καρποφορεῖ, καὶ ποιεῖ ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα.

24 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων, Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· 25 ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. 26 ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. 27 προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; 28 ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ, Θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά; 29 ὁ δὲ ἔφη, Οὔ· μή ποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. 30 ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ· καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, Συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά· τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου.

31 Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς λέγων, Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· 32 ὃ μικρότερον μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων· ὅταν δὲ αὐξηθῇ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶ, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.

33 Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς· Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύ-

XIII. 15 ἰάσωμαι] ἰάσομαι δ
23 ὃ ter] ὁ ε ζ
24 σπείροντι] σπείραντι ε
27 ἔχει] ἔχει τὰ ε
28 οὖν] ~ γ
30 εἰς prius] ~ δ
32 τῶν alterum] πάντων τῶν δ

XIII. 16. Luc. 10, 23. 31. Marc. 4, 30. Luc. 13, 18. 33. Luc. 13, 20.

μη,

μη, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀ-
λεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.
34 Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς ἐν
παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς πα-
35 ραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πλη-
ρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγον-
τος, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα
μου· ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβο-
λῆς κόσμου.
36 Τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν
οἰκίαν ὁ ἰησοῦς· καὶ προσῆλθον αὐτῷ
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Φράσον ἡμῖν
37 τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ
δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπείρων
τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ
38 ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἀγρός, ἐστὶν ὁ κό-
σμος· τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν
οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας· τὰ δὲ ζιζάνια,
39 εἰσὶν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ
σπείρας αὐτά, ἐστὶν ὁ διάβολος· ὁ δὲ
θερισμός, συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ
40 δὲ θερισταί, ἄγγελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν
συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ καίεται·
οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τού-
41 του. ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς
ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς
βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ
42 τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν
αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ
ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀ-
43 δόντων. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς
ὁ ἥλιος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐ-
τῶν. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐ- 44
ρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ,
ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε· καὶ ἀπὸ τῆς
χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ πάντα ὅσα ἔχει
πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.
Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐ- 45
ρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς
μαργαρίτας· ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον 46
μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα
ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν.
Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐ- 47
ρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασ-
σαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ·
ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν 48
αἰγιαλόν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ
καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβα-
λον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ 49
αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ
ἀφορίσουσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δι- 50
καίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κά-
μινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Λέ- 51
γει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Συνήκατε ταῦτα
πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, Ναὶ κύριε. Ὁ δὲ 52
εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμμα-
τεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν
τῶν οὐρανῶν, ὁμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰ-
κοδεσπότῃ, ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θη-
σαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.
ΚΑΙ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς τὰς 53
παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεί-
θεν· καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, 54
ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν,

XIII. 33 ἐνέκρυψεν] ἔκρυψεν ℵ
36 ὁ ἰησοῦς] ~ γ
40 καίεται] κατακαίεται δ
¶ τούτου] ~ γ
44 τῷ] ~ β
51 λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς] ~ δ
52 εἰς τὴν βασιλείαν] τῇ βασιλείᾳ β

XIII. 35. Pſ. 78, 2.
54. Marc. 6, 1. Luc. 4, 16.

ὥστε ἐκπλήττεσθαι αὐτὸὺς καὶ λέγειν, Πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις;
55 οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριὰμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς καὶ
56 Σίμων καὶ Ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι; πόθεν οὖν
57 τούτῳ ταῦτα πάντα; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ
58 πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

XIV 1 ΕΝ ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν Ἰησοῦ, καὶ εἶπε
2 τοῖς παισὶν αὐτοῦ, Οὗτός ἐστιν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής· αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν
3 αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρῴδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην, ἔδησεν αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.
4 ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ
5 Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.
6 γενεσίων δὲ ἀγομένων τοῦ Ἡρῴδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ
7 μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ Ἡρῴδῃ· ὅθεν μεθ' ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται.
8 Ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι φησὶν, ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.
9 καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεὺς, διὰ δὲ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσε δο-
10 θῆναι· καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισε τὸν
11 Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ· καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς.
12 καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό· καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.
13 καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων.

14 ΚΑΙ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδε πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ
15 ἐθεράπευσε τοὺς ἀῤῥώστους αὐτῶν. Ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν· ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα.
16 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς
17 ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο
18 ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπε, Φέρετέ μοι αὐτοὺς
19 ὧδε. καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε· καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάν-
20 τες, καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κο-

XIV. 3 φιλίππου] ~δ 14 & 22 & 25 ὁ ἰησοῦς] ~β

XIII. 57. Joh. 4, 44. XIV. 1. Marc. 6, 14. Luc. 9, 7. 3. Marc. 6, 17.
13. Marc. 6, 32. Luc. 9, 10. Joh. 6, 1. 15. Marc. 6, 35. Luc. 9, 12. Joh. 6, 5.

φίνους

21 Φίνυς πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναι-
22 κῶν καὶ παιδίων. καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι
εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ
23 πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. καὶ
ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος
24 κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ
πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων· ἦν γὰρ
25 ἐναντίος ὁ ἄνεμος. Τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ
ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης.
26 καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν
θάλασσαν περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν
λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστι· καὶ ἀπὸ
27 τοῦ φόβου ἔκραξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν
αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων, Θαρσεῖτε· ἐγώ
28 εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος εἶπε, Κύριε, εἰ σὺ εἶ,
κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδα-
29 τα. ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. καὶ καταβὰς
ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἰη-
30 σοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι, ἔκραξε λέγων, Κύριε σῶσόν με.
31 εὐθέως δὲ ὁ ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὀλι-
32 γόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; Καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ, ἐλθόντες 33
προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς
θεοῦ υἱὸς εἶ.

Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς τὴν 34
γῆν γεννησαρέτ. καὶ ἐπιγνόντες 35
αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου, ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην,
καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κα-
κῶς ἔχοντας· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, 36
ἵνα μόνον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν.

Τότε προσέρχονται τῷ ἰησοῦ οἱ ἀπὸ XV
ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φα-
ρισαῖοι λέγοντες, Διατί οἱ μαθηταί σου 2
παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐ-
τῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀπο- 3
κριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διατί καὶ ὑμεῖς
παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν
παράδοσιν ὑμῶν; Ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο 4
λέγων, Τίμα τὸν πατέρα, καὶ τὴν μη-
τέρα· καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω· ὑμεῖς δὲ λέ- 5
γετε, Ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μη-
τρὶ, Δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς· καὶ
οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μη-
τέρα αὐτοῦ· καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν 6
τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ὑπο- 7
κριταί, καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑ-
μῶν ἡσαΐας λέγων, Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς 8
οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χεί-

XIV. 22 αὐτοῦ] ~ β
28 αὐτῷ] ~ β
XV. 3 καὶ] ~ δ
4 ἐνετείλατο λέγων] εἶπε a
¶ πατέρα] πατέρα σου e
5 fin. αὐτοῦ] ~ e
8 ἐγγίζει usq. καὶ] ὁ λαὸς οὗτος β

XIV. 22. Marc. 6, 45. Joh. 6, 15.
35. Marc. 6, 54.
XV. 1. Marc. 7, 1.
4. Ex. 20, 12. 21, 17.
7. Jesa. 29, 13.

λεσί

λεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρ-
9 ρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν-
10 τάλματα ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς,
11 Ἀκούετε καὶ συνίετε. οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
12 Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ, Οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαν-
13 τες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε, Πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσεν ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκρι-
14 ζωθήσεται. ἄφετε αὐτούς· ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται.
15 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ,
16 Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύ-
17 νετοί ἐστε; οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλε-
18 ται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀ-
19 κεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι.
20 ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.

21 Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἀνε-
χώρησεν εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σι-
δῶνος. καὶ ἰδοὺ γυνὴ χαναναία ἀπὸ 22
τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἐκραύγασεν αὐτῷ λέγουσα, Ἐλέησόν με κύριε υἱὲ δαυίδ· ἡ θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. 23
καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. ὁ δὲ ἀπο- 24
κριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει αὐτῷ 25
λέγουσα, Κύριε βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀπο- 26
κριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπε, Ναὶ κύριε· 27
καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ 28
ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἦλθε 29
παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολ- 30
λοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς, τυφλούς, κωφούς, κυλλούς καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔῤῥιψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ· καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς, 31
ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς βλέποντας· καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ.

XV. 26 καλὸν] ~γ 31 κυλλοὺς ὑγιᾶς] ~α

XV. 14. Luc. 6, 39. 21. Marc. 7, 24. 29. Marc. 7, 31.

XV

32 Ο δὲ ἰησῦς προσκαλεσάμενος τὺς μα-
θητὰς αὐτῦ εἶπε, Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ
τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμέ-
νυσί μοι, καὶ ὐκ ἔχυσι τί φάγωσι. καὶ
ἀπολῦσαι αὐτὺς νήστεις ὐ θέλω, μήπο-
33 τε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. καὶ λέγυσιν
αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτῦ, Πόθεν ἡμῖν ἐν
ἐρημίᾳ ἄρτοι τοσῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄ-
34 χλον τοσῦτον; Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησῦς,
Πόσυς ἄρτυς ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ,
35 καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ ἐκέλευσε τοῖς
36 ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ λα-
βὼν τὺς ἑπτὰ ἄρτυς καὶ τὺς ἰχθύας, εὐ-
χαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μα-
θηταῖς αὐτῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ.
37 Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·
καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων,
38 ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίον-
τες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς
γυναικῶν καὶ παιδίων.

39 ΚΑΙ ἀπολύσας τὺς ὄχλυς ἀνέβη εἰς τὸ
πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια
XVI μαγδαλά. Καὶ προσελθόντες οἱ
Φαρισαῖοι καὶ σαδδυκαῖοι, πειράζοντες
ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τῦ οὐρανῦ
2 ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ-
πεν αὐτοῖς, ° Ὀψίας γενομένης λέγετε,
3 Εὐδία· πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανός. καὶ πρωΐ,
Σήμερον χειμών· πυῤῥάζει γὰρ στυγνάζων
ὁ οὐρανός. ὑποκριταί, τὸ μὲν πρόσω-
πον τῦ οὐρανῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ
δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν ὐ δύνασθε; γε- 4
νεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζη-
τεῖ· καὶ σημεῖον ὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ
μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τῦ προφήτυ. καὶ
καταλιπὼν αὐτὺς, ἀπῆλθε.

ΚΑΙ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτῦ εἰς 5
τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτυς λα-
βεῖν. ὁ δὲ ἰησῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁρᾶτε 6
καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρι-
σαίων καὶ σαδδυκαίων. οἱ δὲ διελογί- 7
ζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες, Ὅτι ἄρτυς ὐκ
ἐλάβομεν. γνὺς δὲ ὁ ἰησῦς εἶπεν αὐτοῖς, 8
Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι,
ὅτι ἄρτυς ὐκ ἐλάβετε; οὔπω νοεῖτε, ὐδὲ 9
μνημονεύετε τὺς πέντε ἄρτυς τῶν πεντα-
κισχιλίων, καὶ πόσυς κοφίνυς ἐλάβετε;
οὐδὲ τὺς ἑπτὰ ἄρτυς τῶν τετρακισχιλίων, 10
καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; πῶς ὐ 11
νοεῖτε, ὅτι ὐ περὶ ἄρτυ εἶπον ὑμῖν, προσ-
έχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ
σαδδυκαίων; τότε συνῆκαν, ὅτι ὐκ εἶ- 12
πε προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τῦ ἄρτυ,
ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων
καὶ σαδδυκαίων.

ΕΛθὼν δὲ ὁ ἰησῦς εἰς τὰ μέρη καισα- 13
ρείας τῆς Φιλίππυ, ἠρώτα τὺς μα-
θητὰς αὐτῦ λέγων, Τίνα ° με λέγυσιν
οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τῦ ἀνθρώπυ;
οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν ἰωάννην τὸν βαπτι- 14
στήν· ἄλλοι δὲ ἠλίαν· ἕτεροι δὲ ἱερεμίαν,
ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς, 15

XV. 32 ἡμέρας] ἡμέραι e
39 ἀνέβη] ἐνέβη εζ
¶ μαγδαλὰ] μαγεδὰν δ

XVI. 2. 3 ὀψίας usq. οὐ δύνασθε] ~ e
3 ὑποκριταὶ] ~ δ
11 προσέχειν] προσέχετε e
13 με] ~ β

XV. 32. Marc. 8, 1.
5. Marc. 8, 14.

XVI. 1. Marc. 8, 11. Supr. c. 12, 38.
6. Luc. 12, 1.
2. Luc. 12, 54.
13. Marc. 8, 27. Luc. 9, 18.

Digitized by Google

16 Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπε, Σὺ εἶ ὁ
17 χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πα-
18 τήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.
19 καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λε-
20 λυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Ἰησοῦς ὁ χριστός.

21 Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆ-
22 ναι. καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων, Ἵλεώς σοι κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο.
23 ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ, Ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
24 ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.
25 ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν.
26 τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;
27 μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ· καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ.
28 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

XVII Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν. καὶ 2
μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ ὤφθησαν αὐτοῖς Μωσῆς 3
καὶ Ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπε τῷ Ἰησοῦ, Κύ- 4
ριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἠλίᾳ. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ 5
ἐπεσκίασεν αὐτούς· καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ 6

XVI. 19 δώσω σοι] σοὶ δώσω δ
20 Ἰησοῦς] ~ β
28 ἑστηκότων] ἑστῶτες β

XVI. 19. Infr. c. 18, 18. 21. Marc. 8, 31. Luc. 9, 22. Infr. c. 17, 12. 22. 20, 18.
24. Supr. c. 10, 38. 25. Supr. c. 10, 39. Marc. 8, 35. Luc. 9, 24. 17, 33. Joh. 12, 25.
XVII. 1. Marc. 9, 2. Luc. 9, 28.

προσ-

πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. 7 καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ 8 φοβεῖσθε. ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν ἰησοῦν μόνον.

9 Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων, Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν- 10 θρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἠλίαν δεῖ 11 ἐλθεῖν πρῶτον; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, 12 καὶ ἀποκαταστήσει πάντα· λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ἠλίας ἤδη ἦλθε, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ- 13 που μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

14 Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπετῶν 15 αὐτὸν καὶ λέγων, Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱὸν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει· πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ 16 πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ. καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. 17 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν, Ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐ- 18 τὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκεί- νης. Τότε προσελθόντες οἱ μα- 19 θηταὶ τῷ ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον, Διατί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπι- 20 στίαν ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύε- 21 ται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

ΑΝΑστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γα- 22 λιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν 23 αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς καπερναούμ, 24 προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ πέτρῳ, καὶ εἶπον, Ὁ διδάσκα- λος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; λέ- 25 γει, Ναί. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ ἰησοῦς λέγων, Τί σοι δοκεῖ σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, Ἀπὸ τῶν ἀλ- 26 λοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκαν- 27 δαλίσωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα· ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.

XVII. 12 ἐν] ~ε
26 ὁ πέτρος] ~γ
27 ἀναβάντα] ἀναβαίνοντα δ

XVII. 14. Marc. 9, 14. Luc. 9, 37.
20. Infr. c. 21, 21. Luc. 17, 6.
22. Marc. 9, 30. Luc. 9, 44.

Digitized by Google

XVIII Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ λέγοντες, Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;
2 καὶ προσκαλεσάμενος ὁ ἰησοῦς παιδίον,
3 ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε
4 εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅστις οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
5 οὐρανῶν. καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέ-
6 χεται· ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσ-
7 σης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων· ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ,
8 δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχον-
9 τα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν
10 γέενναν τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε 11
γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι 12
ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν· οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα, ἐπὶ τὰ ὄρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐ- 13
τό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕτως οὐκ 14
ἔστι θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων. Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ 15
ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου· ἐὰν δὲ 16
μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ παρα- 17
κούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοὶ ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ 18
τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. πάλιν λέγω 19
ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος

XVIII. 6 ἐπί] εἰς δ
7 ἐκείνῳ] ~ ε
10 med. ἐν οὐρανοῖς] ~ ε
15 καὶ prius] ~ β
19 πάλιν] πάλιν ἀμὴν δ

XVIII. 2. Marc. 9, 36. Luc. 9, 47.
3. Infr. c. 19, 14.
5. Supr. c. 10, 40. Luc. 10, 16. Joh. 13, 20.
6. Marc. 9, 42. Luc. 17, 1.
8. Supr. c. 5, 29. Marc. 9, 43.
11. Luc. 19, 10.
12. Luc. 15, 4.
15. Luc. 17, 3.
18. Supr. c. 16, 19.

ἃ ἐὰν

ἃ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ
20 εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.
21 Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε, Κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑ-
22 πτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Οὐ, λέγω σοι, ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκον-
23 τάκις ἑπτά. Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων
24 αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων
25 ταλάντων. μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀπο-
26 δοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ λέγων, Κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντά σοι ἀποδώσω.
27 σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον
28 ἀφῆκεν αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε λέγων, Ἀπόδος μοι
29 εἴ τι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν λέγων, Μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί,
30 καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον.
31 ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα· καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γε-
32 νόμενα. τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά
33 σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγώ σε ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος
34 αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ.
35 Οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

XIX
Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς
2 Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου. καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐ-
3 τῷ οἱ Φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν
4 αἰτίαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς,
5 ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν, Ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ
6 ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία· ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.
7 Λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς ἐνε-

XVIII. 28 εἴ τι] ὅ τι ε
29 πάντα] ~ δ
35 τὰ παραπτώματα αὐτῶν] ~ γ

XIX. 3 αὐτῷ] ~ β
5 προσκολληθήσεται] κολληθήσεται δ

XIX. 1. Marc. 10, 1.
5. Gen. 2, 24.
7. Deut. 24, 1. Supr. c. 5, 31. Marc. 10, 2. Luc. 16, 18.

Digitized by Google

τείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ
8 ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς, Ὅτι
μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐ-
πέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας
ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω.
9 λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ
γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται· καὶ ὁ ἀπολε-
10 λυμένην γαμήσας μοιχᾶται. Λέ-
γουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ οὕτως
ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυ-
11 ναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶ-
πεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λό-
12 γον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ
εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεν-
νήθησαν οὕτω· καί εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες
εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καί
εἰσιν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς,
διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνά-
μενος χωρεῖν, χωρείτω.
13 Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα
τὰς χεῖρας ἐπιθῇ αὐτοῖς, καὶ προσεύ-
ξηται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐ-
14 τοῖς· ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε τὰ παι-
δία, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός
με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν
15 οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας,
ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.
16 ΚΑΙ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ,
Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν ποιήσω
17 ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ,
Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς,
εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν
εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. λέ- 18
γει αὐτῷ, Ποίας; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε, Τὸ,
οὐ φονεύσεις· οὐ μοιχεύσεις· οὐ κλέψεις·
οὐ ψευδομαρτυρήσεις· τίμα τὸν πατέ- 19
ρα καὶ τὴν μητέρα· καὶ ἀγαπήσεις τὸν
πλησίον σου ὡς σεαυτόν. λέγει αὐτῷ ὁ 20
νεανίσκος, Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην
ἐκ νεότητός μου· τί ἔτι ὑστερῶ; ἔφη 21
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι,
ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ
δὸς πτωχοῖς· καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρα-
νῷ· καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. ἀκούσας 22
δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυ-
πούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.
Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 23
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι δυσκόλως πλού-
σιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν. πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκο- 24
πώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος
ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκούσαν- 25
τες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο
σφόδρα λέγοντες, Τίς ἄρα δύναται σω-
θῆναι; ἐμβλέψας δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐ- 26
τοῖς, Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν
ἐστι, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δυνατά ἐστι.
Τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος εἶπεν αὐ- 27
τῷ, Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ
ἠκολουθήσαμέν σοι· τί ἄρα ἔσται ἡμῖν;
ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑ- 28
μῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι,
ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, κα-

XIX. 16 ἀγαθέ] ~ ε
17 λέγεις usq. θεός.] ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; εἷς ἐστιν ὁ ἀγαθός. β
20 ἐκ νεότητός μου] ~ δ
26 fin. ἐστι] ~ ε

XIX. 13. Marc. 10, 13. Luc. 18, 15.
14. Supr. c. 18, 3.
16. Marc. 10, 17. Luc. 18, 18.
18. Ex. 20, 12. f.

θισεσθε

XIX

θίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.
29 καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.
30 πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ
XX ἔσχατοι πρῶτοι. Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.
2 συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς
3 τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν
4 τῇ ἀγορᾷ ἀργούς· καὶ ἐκείνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα,
5 καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην
6 καὶ ἐνάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν
7 ἀργοί; λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ
8 δίκαιον λήψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν, ἀρξάμενος
9 ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔ-
10 λαβον ἀνὰ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλείονα λήψονται· καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον.
11 λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου
12 λέγοντες, Ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς
13 ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν, Ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι;
14 ἆρον τὸ σὸν καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί·
15 ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;
16 οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι· πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

17 Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἰεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
18 Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἰεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι· καὶ
19 κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

20 Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ.
21 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί θέλεις; λέγει αὐτῷ, Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ

XIX. 29 οἰκίας] οἰκίαν ε
XX. 4 ἀμπελῶνα] ἀμπελῶνά μου ε
7 καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον λήψεσθε] ~ γ
15 ἐν τοῖς ἐμοῖς] ~ δ
¶ εἰ] ἢ δ

XIX. 30. cap. 20, 16. Marc. 10, 31. Luc. 13, 30.
XX. 16. cap. 19, 30. 22, 14. 17. Marc. 10, 32. Luc. 18, 31. 20. Marc. 10, 35.

εἷς

εἰς ἐξ εὐωνύμων σε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σε.
22 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆ-
23 ναι; λέγουσιν αὐτῷ, Δυνάμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ
24 πατρός μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελ-
25 φῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν, Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ με-
26 γάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν
27 μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω
28 ὑμῶν δοῦλος· ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.
29 ΚΑΙ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ ἱερειχὼ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς.
30 καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες ὅτι ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε
31 υἱὸς δαυίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν· οἱ δὲ μεῖζον ἔκραζον λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε υἱὸς δαυίδ. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐ- 32
τοὺς καὶ εἶπε, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν 33
ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. σπλαγχνισθεὶς δὲ 34
ὁ ἰησοῦς ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

ΚΑΙ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ XXI
ἦλθον εἰς βηθφαγὴ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο
μαθητὰς λέγων αὐτοῖς, Πορεύθητε εἰς 2
τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν· καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς· λύσαντες ἀγάγετέ μοι.
καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, Ὅτι ὁ 3
κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει· εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, 4
ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου
λέγοντος, Εἴπατε τῇ θυγατρὶ σιών, 5
Ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι, πραὺς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ, 6
καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶ- 7
λον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ πλεῖος ὄχλος ἔστρωσαν 8
ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ

XX. 22 ἢ τὸ usq. βαπτισθῆναι] ~ γ
23 καὶ τὸ usq. βαπτισθήσεσθε] ~ γ
¶ μου ante ἐστι] ~ γ
26 ἔσται] δὲ ἔσται δ
26. 27 ἔστω] ἔσται ε
34 αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ] ~ δ
XXI. 1 βηθφαγῆς] βηθσφαγὴ δ
3 ἀποστέλλει] ἀπεστειλε δ
4 ὅλον] ~ β
7 ἐπεκάθισεν] ἐπεκάθισαν ε

XX. 26. c. 23, 11.
XXI. 1. Marc. 11, 1. Luc. 19, 29. Joh. 12, 12.
29. Marc. 10, 46. Luc. 18, 35.
4. Zach. 9, 9.

ἔστρωσαν-

9 ἐκραύγαζον λέγοντες, Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυίδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις.
10 Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα, Τίς
11 ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας.

12 Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων
13 τὰς περιστεράς· καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ποιεῖτε
14 σπήλαιον λῃστῶν. καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ
15 ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποίησε, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ καὶ λέγοντας, Ὡσαν-
16 νὰ τῷ υἱῷ Δαυίδ, ἠγανάκτησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί. Οὐδέποτε ἀνέγνωτε, Ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ
17 θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον; καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.
18 Πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασε· καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς 19
ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν, καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον· καὶ λέγει αὐτῇ, Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ ἐθαύμα- 20
σαν λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα ἐξηράνθη ἡ συκῆ; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶ- 21
πεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ κἂν τῷ ὄρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται· καὶ πάντα 22
ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες, λήψεσθε.

ΚΑΙ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσ- 23
ῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς 24
δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα, ὃν ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πό- 25
θεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ· ἐρεῖ ἡμῖν, Διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ 26
εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων· φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες γὰρ ἔχουσι τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ 27
εἶπον, Οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς καὶ αὐτὸς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ

XXI. 12 τοῦ θεοῦ] ~ β

14 τυφλοὶ καὶ χωλοὶ] χωλοὶ καὶ τυφλοὶ γ

XXI. 12. Marc. 11, 11. 15. Luc. 19, 45.
13. Jesa. 56, 7. Jer. 7, 11.
16. Psalm. 8, 3.
17. Marc. 11, 11.
18. Marc. 11, 12.
21. Supr. c. 17, 20.
23. Marc. 11, 27. Luc. 20, 1.

ἐξουσίᾳ

28 ἐξουσίαν ταῦτα ποιῶ. Τί δὲ ὑμῖν
δοκεῖ; ἄνθρωπος εἶχε τέκνα δύο, καὶ
προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπε, Τέκνον, ὕ-
29 παγε σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶ-
νί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέ-
λω· ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθε.
30 καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύ-
τως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγὼ κύ-
31 ριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθε. τίς ἐκ τῶν δύο
ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πατρός; λέγουσιν
αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ
πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλεί-
32 αν τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάν-
νης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύ-
σατε αὐτῷ, οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι
ἐπίστευσαν αὐτῷ· ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ με-
τεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ.

33 Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. ἄνθρωπός
τις ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμ-
πελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθη-
κε, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκο-
δόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωρ-
34 γοῖς, καὶ ἀπεδήμησεν. ὅτε δὲ ἤγγισεν
ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δού-
λους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς
35 καρποὺς αὐτοῦ. καὶ λαβόντες οἱ γεωρ-
γοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν,
ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.
36 πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείο-
νας τῶν πρώτων· καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς
37 ὡσαύτως. ὕστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐ-
τοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων, Ἐντραπήσον-
ται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες 38
τὸν υἱὸν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός ἐστιν
ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐ-
τὸν, καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν
αὐτοῦ. καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω 39
τοῦ ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. ὅταν 40
οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί
ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; λέγουσιν 41
αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς· καὶ τὸν
ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς,
οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν
τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰη- 42
σοῦς, Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γρα-
φαῖς; Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκο-
δομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γω-
νίας. παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι
θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. Διὰ 43
τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑ-
μῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται
ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ὁ 44
πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλα-
σθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει
αὐτόν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιε- 45
ρεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς
αὐτοῦ, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει·
καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθη- 46
σαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφήτην
αὐτὸν εἶχον.

ΚΑΙ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν XXII
αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων,

XXI. 28 ἀμπελῶνί μου] ἀμπελῶνι α
29 seq. οὐ θέλω usq. οὐκ ἀπῆλθε] Ὑπάγω κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. προσελθὼν δὲ τῷ ἑτέρῳ, εἶπεν ὡσαύτως· ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐ θέλω· ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθε δ
30 δευτέρῳ] ἑτέρῳ α
31 πρῶτος] ἔσχατος δ
35 ἔδειραν] ἔδηραν α ζ

XXI. 33. Marc. 12, 1. Luc. 20, 9. 42. Ps. 118, 22. 44. Luc. 20, 18.

Ὡμοιώ-

2 Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώ-
πῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ
3 αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ
καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,
4 καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστειλεν
ἄλλους δούλους λέγων, Εἴπατε τοῖς
κεκλημένοις, Ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα,
οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμέ-
να, καὶ πάντα ἕτοιμα· δεῦτε εἰς τοὺς
5 γάμους. οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον,
ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν, ὁ δὲ εἰς τὴν
6 ἐμπορίαν αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν καὶ ἀ-
7 πέκτειναν. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐ-
τοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ
8 τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε. τότε λέγει
τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος ἕτοι-
μός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι.
9 πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν,
καὶ ὅσους ἂν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γά-
10 μους. καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι
εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους
εὗρον, πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς· καὶ ἐ-
11 πλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. εἰσελ-
θὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακει-
μένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυ-
12 μένον ἔνδυμα γάμου· καὶ λέγει αὐτῷ,
Ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔν-
13 δυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφιμώθη. τότε εἶπεν
ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις, Δήσαντες αὐ-
τοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν καὶ
ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν
ὀδόντων. 14 πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλί-
γοι δὲ ἐκλεκτοί.

15 Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι, συμ-
βούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν παγιδεύσω-
σιν ἐν λόγῳ. 16 καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς
μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν,
λέγοντες, Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀλη-
θὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ
διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός,
οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων.
17 εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι
κῆνσον καίσαρι, ἢ οὔ; 18 γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς
τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπε, Τί με πειρά-
ζετε ὑποκριταί; 19 ἐπιδείξατέ μοι τὸ νό-
μισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν
αὐτῷ δηνάριον. 20 καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί-
νος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; 21 λέ-
γουσιν αὐτῷ, Καίσαρος. τότε λέγει αὐ-
τοῖς, Ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσα-
ρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. 22 καὶ ἀ-
κούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν
ἀπῆλθον.

23 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ
σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνά-
στασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν 24 λέγοντες,
Διδάσκαλε, μωσῆς εἶπεν, Ἐάν τις ἀ-
ποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει
ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ
ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.
25 ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ
πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησε· καὶ μὴ ἔχων
σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ

XXII. 7 ἀκούσας δὲ] καὶ ἀκούσας e
¶ βασιλεὺς] βασιλεὺς ἐκεῖνος d
13 πόδας καὶ χεῖρας] χεῖρας καὶ πόδας d

XXII. 14. c. 20, 16.
23. Marc. 12, 18. Luc. 20, 27.
15. Marc. 12, 13. Luc. 20, 20.
24. Deut. 25, 5.

26 ἀδελφῷ αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος,
27 καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτά. ὕστερον δὲ
28 πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν
ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή;
29 πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. Ἀποκρι-
θεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πλανᾶσθε,
μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύνα-
30 μιν τοῦ θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε
γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς
31 ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι. περὶ
δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέ-
γνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ λέγον-
32 τος, Ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ
θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ; οὐκ ἔστιν
33 ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ
ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ
διδαχῇ αὐτοῦ.

34 Οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες ὅτι ἐφί-
μωσε τοὺς σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ
35 τὸ αὐτὸ, καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νο-
36 μικὸς, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων, Δι-
δάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ
37 νόμῳ; ὁ δὲ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις
Κύριον τὸν θεόν σου, ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ
38 διανοίᾳ σου. αὕτη ἐστὶ πρώτη καὶ μεγά-
39 λη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, Ἀ-
40 γαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ἐν
ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νό-
μος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται.

Συνηγμένων δὲ τῶν φαρισαίων, ἐπη- 41
ρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς λέγων, Τί ὑμῖν 42
δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστι;
λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ δαυίδ. λέγει αὐτοῖς, 43
Πῶς οὖν δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐ-
τὸν καλεῖ; λέγων, Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ 44
κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως
ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν
ποδῶν σου. εἰ οὖν δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύ- 45
ριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; Καὶ οὐδεὶς ἐ- 46
δύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον· οὐδὲ ἐ-
τόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπε-
ρωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

ΤΟΤΕ ὁ ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ XXIII
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων, Ἐπὶ 2
τῆς μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ
γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι· πάντα 3
οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ
ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ
ποιεῖτε, λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι. δε- 4
σμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστα-
κτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν
ἀνθρώπων· τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ
θέλουσι κινῆσαι αὐτά. πάντα δὲ τὰ 5
ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι
τοῖς ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυ-
λακτήρια αὐτῶν, καὶ μεγαλύνουσι τὰ
κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν· φιλοῦ- 6
σί τε τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις,

XXII. 32 ὁ θεὸς, ante θεὸς] ~ δ
37 τῇ tria] primum & secundum dele. β ζ
38 πρώτη καὶ μεγάλη] ἡ μεγάλη καὶ πρώτη δ
46 αὐτῷ ἀποκρ.] ἀποκριθῆναι αὐτῷ δ
XXIII. 3 ὑμῖν τηρεῖν] ~ δ
4 γὰρ] ~ γ
5 δὲ] γὰρ β
¶ τῶν ἱματίων αὐτῶν] ~ δ

XXII. 31. Ex. 3,6. 34 f. Marc. 12,28. Luc. 10,25. 37. Deut. 6,5.
39. Lev. 19,18. 41. Marc. 12,35. Luc. 20,41. 43. Pſ. 110, 1.
XXIII. 4 &c. Luc. 11,46. &c. 5. Marc. 12,38. Luc. 20,46.

καὶ

καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συνα-
7 γωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀ-
γοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώ-
8 πων ῥαββεί ῥαββεί. ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆ-
τε ῥαββεί· εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθη-
γητὴς, ὁ χριστός· πάντες δὲ ὑμεῖς ἀ-
9 δελφοί ἐστε. καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γάρ ἐστιν ὁ
10 πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ
11 καθηγητὴς, ὁ χριστός. ὁ δὲ μείζων ὑ-
12 μῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.

13 Οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

14 Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρίμα.

15 Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν.

16 Οὐαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ λέγοντες, Ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ
17 χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοὶ, τίς γὰρ μείζων ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν; καὶ ὃς 18
ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυ- 19
φλοὶ, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν 20
ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ· καὶ 21
ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι αὐτόν· καὶ ὁ ὀμο- 22
σας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρι- 23
σαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. ὁδη- 24
γοὶ τυφλοὶ, οἱ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες. Οὐαὶ 25
ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρασίας. Φαρισαῖε τυφλὲ, καθάρισον πρῶτον τὸ 26
ἔσωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν.

Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρι- 27
σαῖοι ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν

XXIII. 8 καθηγητὴς] διδάσκαλος α
¶ ὁ χριστὸς] ~ β ζ
9 ὑμῶν] ὑμῖν β
11 ἔσται] ἔσῳ ε
13. 14 κλείετε usq. εἰσελθεῖν. & κατεσθίετε usq. κρίμα] Transponuntur hæc. δ ζ
14 οὐαὶ usq. κρίμα] ~ δ
25 ἀκρασίας] ἀδικίας δ
26 καὶ τῆς παροψίδος] ~ γ
¶ αὐτῶν] ~ γ

XXIII. 11. c. 20, 26. 12. Luc. 14, 11. 18, 14. 14. Marc. 12, 40. Luc. 20, 47.

ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.
28 οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς
ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοί
29 ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας. Οὐαὶ
ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑπο-
κριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν
προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα
30 τῶν δικαίων· καὶ λέγετε, Εἰ ἦμεν ἐν
ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν
ἦμεν κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν
31 προφητῶν. ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι
υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας·
32 καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πα-
33 τέρων ὑμῶν. ὄφεις γεννήματα ἐχιδνῶν,
πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;
34 Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς
προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ γραμματεῖς·
καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυρώσετε,
καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συνα-
γωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως
35 εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν
αἷμα δίκαιον, ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς,
ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ τοῦ δικαίου, ἕως
τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν
ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυ-
36 σιαστηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἥξει
37 πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην. Ἱε-
ρουσαλὴμ Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς
προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλ-
μένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα
ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον
ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ
38 τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ
ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.
λέγω γὰρ ὑμῖν, Οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρ- 39
τι, ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρ-
χόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

ΚΑΙ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ XXIV
τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ
ἱεροῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ βλέ- 2
πετε πάντα ταῦτα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς
οὐ καταλυθήσεται. Καθημένου δὲ 3
αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλ-
θον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέ-
γοντες, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσαι;
καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ
τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκρι- 4
θεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μή
τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύ- 5
σονται ἐπὶ τῷ ὀνόματι μου, λέγοντες,
Ἐγώ εἰμι ὁ χριστός· καὶ πολλοὺς πλανή-
σουσι. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους 6
καὶ ἀκοὰς πολέμων. ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε·
δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι· ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τὸ
τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος 7
ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ, καὶ
σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα 8
ἀρχὴ ὠδίνων. Τότε παραδώσουσιν 9
ὑμᾶς εἰς θλῖψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑ-
μᾶς· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων
τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ τότε 10
σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλλήλους
παραδώσουσι, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους·
καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσον- 11

XXIII. 36 ὅτι] ~ δ

XXIV. 2 ὃς οὐ] ὃς οὐ μὴ a

XXIII. 34. Luc. 11, 49.
XXIV. 2. Marc. 13, 1. Luc. 21, 5.
37. Luc. 13, 34.
9. Supr. c. 10, 17.

ται,

Digitized by Google

12 ται, καὶ πλανήσουσι πολλούς· καὶ διὰ
τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσε-
13 ται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ ὑπομεί-
14 νας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. καὶ
κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς
βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ, εἰς μαρ-
τύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. καὶ τότε ἥξει
15 τὸ τέλος. Ὅταν οὖν ἴδητε τὸ
βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ
δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁ-
16 γίῳ· ὁ ἀναγινώσκων νοείτω· τότε οἱ
ἐν τῇ ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη·
17 ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβαινέτω
18 ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν
τῷ ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι
19 τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γα-
στρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐ-
20 κείναις ταῖς ἡμέραις. προσεύχεσθε δὲ
ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος,
21 μηδὲ σαββάτῳ. Ἔσται γὰρ τότε θλῖψις
μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κό-
22 σμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. καὶ
εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι,
οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκ-
λεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖ-
23 ναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ
ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε· μὴ πιστεύσητε.
24 Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευ-
δοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα μεγά-
λα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυ-
25 νατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ἰδοὺ προείρη-
κα ὑμῖν. ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ ἐν 26
τῇ ἐρήμῳ ἐστί· μὴ ἐξέλθητε. Ἰδοὺ ἐν τοῖς
ταμείοις· μὴ πιστεύσητε. ὥσπερ γὰρ ἡ 27
ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαί-
νεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ πα-
ρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὅπου γὰρ ἐὰν 28
ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀε-
τοί. Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν 29
θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος
σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ
φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται
ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐ-
ρανῶν σαλευθήσονται. καὶ τότε φανή- 30
σεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν
τῷ οὐρανῷ· καὶ τότε κόψονται πᾶσαι
αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφε-
λῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης
πολλῆς. καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους 31
αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης,
καὶ ἐπισυνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ
τῶν τεσσάρων ἀνέμων ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν
ἕως ἄκρων αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παρα- 32
βολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γέν-
ηται ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα ἐκφυῇ,
γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος· οὕτω 33
καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα,
γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ 34
αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται.

XXIV. 17 ἆραί τι] ἆραι τὰ e
18 τὰ ἱμάτια] τὸ ἱμάτιον e
20 μηδὲ] μηδὲ ἓν e
27 καὶ] ~ δ
32 ἐκφυῇ] ἐκφύῃ e
33 ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα e

XXIV. 13. Supr. c. 10, 22. Marc. 13, 13. Luc. 21, 17.
14. Marc. 13, 10.
15. Marc. 13, 14. Luc. 21, 20. Dan. 9, 27.
23. Marc. 13, 21. Luc. 17, 23.
28. Luc. 17, 37.
29. Marc. 13, 24. Luc. 21, 25.
32. Marc. 13, 28. Luc. 21, 28.

Digitized by Google

35 Ο οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ
36 δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ
37 ὁ πατήρ μου μόνος. Ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία
38 τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰ-
39 σῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

40 Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται.
41 δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι· μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται.
42 Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥ-
43 ρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆναι
44 τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι· ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ
45 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν καθέστησεν ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τρο-
46 φὴν ἐν καιρῷ; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑ-
47 ρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ κατα-
48 στήσει αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ,
49 Χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν· καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ
50 πίνειν μετὰ τῶν μεθυόντων· ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει· καὶ
51 διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

XXV 1 Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. 2 πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι, καὶ αἱ πέντε μωραί. 3 αἵτινες μωραὶ, λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον· 4 αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν. 5 χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον· 6 μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. 7 τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. 8 αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον, Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. 9 ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι, Μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυτοῖς. 10 ἀπερχομένων

XXIV. 35 παρελεύσονται] παρελεύσεται β
36 καὶ] καὶ τῆς δ
¶ αὐ] οὐδὲ ὁ υἱὸς, αὐ ε ζ
¶ πατήρ μου] πατὴρ δ
49 ἰδίαν --- πίναν] ἰδίᾳ --- πίνῃ δ
XXV. 1 νυμφίος] νυμφίος καὶ τῆς νύμφης δ
9 οὐκ] οὐ μὴ δ
¶ δὲ] ~ β

XXIV. 37. Luc. 17, 26. 42. Marc. 13, 33. Luc. 12, 35. 21, 34.

δὲ

δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος· καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς
11 τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι
λέγουσαι, Κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν.
12 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
13 οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται.

14 Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐ-
15 τοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ
ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν· καὶ
16 ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσατο ἐν
αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαν-
17 τα. ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε
18 καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέ-
19 κρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος
τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ'
20 αὐτῶν λόγον. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, προσήνεγκεν ἄλλα
πέντε τάλαντα λέγων, Κύριε, πέντε
τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα πέν-
21 τε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη δὲ
αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ
καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολ-
22 λῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν
χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ
ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν εἶπε, Κύριε,
δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα
δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη 23
αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ
καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολ-
λῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ 24
ὁ τὸ ἓν τάλαντον εἰληφὼς εἶπε, Κύριε,
ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θε-
ρίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων
ὅθεν οὐ διεσκόρπισας· καὶ φοβηθεὶς, 25
ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ
γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ 26
κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε
καὶ ὀκνηρὲ, ᾔδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ
ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρ-
πισα; ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου 27
τοῖς τραπεζίταις· καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκο-
μισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. ἄρατε 28
οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ
ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. Τῷ γὰρ ἔχον- 29
τι παντὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται·
ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρ-
θήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦ- 30
λον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν
ὀδόντων.

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν 31
τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι
ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ· τότε καθίσει ἐπὶ
θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται ἔμ- 32
προσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφο-

XXV. 13 ἐν ᾗ usq. ἔρχεται] ~ γ
16 ἐποίησεν] ἐκέρδησεν ε
20 ἐπ' αὐτοῖς] ~ δ
22 λαβὼν] ~ ε
¶ ἐπ' αὐτοῖς] ~ ε

26 πονηρὲ δοῦλε] δοῦλε πονηρὲ γ
29 ἔχα] δοκεῖ ἔχειν ε
31 ἅγιοι] ~ β
32 συναχθήσεται] συναχθήσονται δ

XXV. 14. Marc. 13, 34. Luc. 19, 12. 29. Supr. c. 13, 12.

ρεῖ αὐτὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποι-
μὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρί-
33 φων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δε-
ξιῶν αὐτῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων.
34 Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν
αὐτῦ, Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τῦ πατρός
μυ, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην
ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμυ.
35 ἐπείνασα γὰ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν·
ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην,
36 καὶ συνηγάγετέ με· γυμνὸς, καὶ περιε-
βάλετέ με· ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ
με· ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός
37 με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δί-
καιοι λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἴδο-
μεν πεινῶντα, καὶ ἐθρέψαμεν; ἢ δι-
38 ψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν· πότε δέ σε
εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυ-
39 μνὸν, καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἴ-
δομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλ-
40 θομεν πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βα-
σιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τύτων τῶν ἀδελ-
φῶν μυ τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.
41 Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων, Πο-
ρεύεσθε ἀπ' ἐμῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ
πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ δια-
42 βόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτῦ. ἐπείνασα
γὰρ, καὶ ὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδί-
43 ψησα, καὶ ὐκ ἐποτίσατέ με· ξένος
ἤμην, καὶ ὐ συνηγάγετέ με· γυμνὸς, καὶ
ὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενὴς, καὶ ἐν φυ-
44 λακῇ, καὶ ὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε
ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ, λέγοντες,
Κύριε, πότε σὲ εἴδομεν πεινῶντα, ἢ δι-
ψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνὸν, ἢ ἀσθενῆ,
ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ὐ διηκονήσαμέν σοι;
τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων, Ἀμὴν 45
λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ
τύτων τῶν ἐλαχίστων, ὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.
Καὶ ἀπελεύσονται ὗτοι εἰς κόλασιν αἰώ- 46
νιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

ΚΑΙ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησῦς πάν- XXVI
τας τὺς λόγυς τύτυς, εἶπε τοῖς
μαθηταῖς αὐτῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ δύο 2
ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τῦ
ἀνθρώπυ παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆ-
ναι. τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ 3
οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῦ
λαῦ εἰς τὴν αὐλὴν τῦ ἀρχιερέως τῦ λε-
γομένυ καϊάφα, καὶ συνεβυλεύσαντο ἵνα 4
τὸν ἰησῦν δόλῳ κρατήσωσι, καὶ ἀπο-
κτείνωσιν. ἔλεγον δὲ, Μὴ ἐν τῇ ἑορ- 5
τῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.
Τῦ δὲ ἰησῦ γενομένυ ἐν βηθανίᾳ ἐν 6
οἰκίᾳ σίμωνος τῦ λεπρῦ, προσῆλθεν 7
αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρυ ἔχυσα βα-
ρυτίμυ, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
αὐτῦ ἀνακειμένυ. ἰδόντες δὲ οἱ μαθη- 8
ταὶ αὐτῦ ἠγανάκτησαν λέγοντες, Εἰς τί
ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τῦτο τὸ 9
μύρον πραθῆναι πολλῦ, καὶ δοθῆναι
τοῖς πτωχοῖς. γνὺς δὲ ὁ ἰησῦς εἶπεν αὐ- 10
τοῖς, Τί κόπυς παρέχετε τῇ γυναικί;
ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ.

XXV. 41 τὸ ἡτοιμασμένον] ὁ ἡτοίμασεν ὁ πατήρ μυ d
44 ἀποκρ.] ἀποκρ. αὐτῷ d

XXVI. 1 πάντας] ~ e
3 καὶ οἱ γραμματεῖς] ~ d
9 τὸ μύρον] ~ β

XXVI. 1. Marc. 14, 1. Luc. 22, 1. 6. Marc. 14, 3.

πάν-

11 πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυ-
12 τῶν· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίη-
13 σεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.

14 Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς
15 ἀρχιερεῖς, εἶπε, Τί θέλετέ μοι δοῦναι, καὶ ἐγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ
16 ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια· καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ.

17 Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι
18 φαγεῖν τὸ πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ, Ο διδάσκαλος λέγει, Ο καιρός μου ἐγγύς ἐστι· πρὸς σὲ ποιῶ τὸ
19 πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

20 Ὀψίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ
21 τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν
22 παραδώσει με. καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐ-
23 τῶν, Μήτι ἐγώ εἰμι κύριε; ὁ δὲ ἀπο-
κριθεὶς εἶπεν, Ο ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπά- 24
γει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, 25
εἶπε, Μήτι ἐγώ εἰμι, ῥαββί; Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας.

Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ ἰησοῦς 26
τὸν ἄρτον, καὶ εὐλογήσας, ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπε, λάβετε φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. καὶ 27
λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ 28
τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. λέ- 29
γω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου.

Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος 30
τῶν ἐλαιῶν. τότε λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, 31
Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. γέγραπται γὰρ, Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. μετὰ δὲ 32
τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος 33

XXVI. 17 αὐτῷ] ~ e

26 εὐλογήσας] εὐχαριστήσας e

XXVI. 14. Marc. 14, 10. Luc. 22, 3.
20. Marc. 14, 17. Luc. 22, 14.
31. Marc. 14, 27. Zach. 13, 7.
17. Marc. 14, 12. Luc. 22, 7.
30. Marc. 14, 26. Luc. 22, 39. Joh. 18, 1.

Digitized by Google

εἶπεν αὐτῷ, Εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοὶ, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλι-
34 σθήσομαι. ἔφη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν
ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με.
35 λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, Κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσωμαι.
ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

36 Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον γεθσημανὴ, καὶ
λέγει τοῖς μαθηταῖς, Καθίσατε αὐτοῦ,
37 ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. καὶ
παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς
ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημο-
38 νεῖν. τότε λέγει αὐτοῖς, Περίλυπός
ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε
39 ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. καὶ προ-
ελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον
αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων, Πά-
τερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ'
ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ
40 θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. καὶ ἔρχεται πρὸς
τοὺς μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς κα-
θεύδοντας, καὶ λέγει τῷ πέτρῳ, Οὕτως
οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ'
41 ἐμοῦ; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα
μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν
πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.
42 Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξα-
το λέγων, Πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦ-
το τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν
μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου.
καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν κα- 43
θεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ
βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελ- 44
θὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου,
τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. τότε ἔρχεται 45
πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐ-
τοῖς, Καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀνα-
παύεσθε· ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁ-
μαρτωλῶν. ἐγείρεσθε ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγ- 46
γικεν ὁ παραδιδούς με.

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἰούδας 47
εἷς τῶν δώδεκα ἦλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ
ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,
ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ
λαοῦ. ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν 48
αὐτοῖς σημεῖον λέγων, Ὃν ἂν φιλήσω,
αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν. καὶ εὐ- 49
θέως προσελθὼν τῷ ἰησοῦ εἶπε, Χαῖρε
ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ 50
ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς
χεῖρας ἐπὶ τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν
αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ ἰη- 51
σοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν
μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦ-
λον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.
τότε λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ἀπόστρεψόν σου 52
τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μα-
χαίρᾳ ἀπολοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύ- 53
ναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου,
καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα

XXVI. 33 καὶ] ~ β
35 καὶ] δὲ καὶ δ
38 αὐτοῖς] αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς δ
48 ἂν] ἐὰν γ. & sic alibi.
50 ᾧ] ὃ α
52 ἀπολοῦνται] ἀποθανοῦνται δ

XXVI. 36. Marc. 14, 32. Luc. 22, 40. 47 Marc. 14, 43. Luc. 22, 47. Joh. 18, 2.
51. Marc. 14, 47. Luc. 22, 49. Joh. 18, 10.

λεγεῶ-

54 λεγεῶνας ἀγγέλων ; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι ;
55 Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με ; καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ
56 με. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν, ἔφυγον.
57 Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι
58 συνήχθησαν. Ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν, ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως· καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, ἰδεῖν τὸ τέλος.
59 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν
60 αὐτόν. καὶ οὐχ εὗρον· καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρ-
61 τυρες εἶπον, Οὗτος ἔφη, Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ
62 τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν ἀποκρίνῃ ; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν ;
63 Ὁ δὲ ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς,
64 εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Σὺ εἶπας. πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε 65
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, Ὅτι ἐβλασφήμησε· τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων ; ἴδε νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ.
τί ὑμῖν δοκεῖ ; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες 66
εἶπον, Ἔνοχος θανάτου ἐστί. Τότε ἐνέ- 67
πτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν· οἱ δὲ ἐρράπισαν λέ- 68
γοντες, Προφήτευσον ἡμῖν χριστὲ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε ;
Ὁ δὲ πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ 69
προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ ἰησοῦ τοῦ γαλιλαίου. ὁ 70
δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. Ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν 71
εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνήσατο 72
μετ' ὅρκου, Ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες 73
εἶπον τῷ πέτρῳ, Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο καταθεματίζειν 74
καὶ ὀμνύειν, Ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε· καὶ ἐμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος ἰη- 75
σοῦ εἰρηκότος αὐτῷ, Ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με· καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσε πικρῶς.

XXVI. 59 καὶ οἱ πρεσβύτεροι] ~ δ
60 med. οὐχ εὗρον] ~ δ
70 πάντων] αὐτῶν πάντων δ
74 καταθεματίζειν] καταναθεματίζειν ε ζ

XXVI. 55. Marc. 14, 48. Luc. 22, 52.
57. Marc. 14, 53. Luc. 22, 54. Joh. 18, 12.
58. Marc. 14, 54. Luc. 22. 54. Joh. 18, 15.
59. Marc. 14, 55.
63. Marc. 14, 61. Luc. 22, 67.
69. Marc. 14, 66. Luc. 22, 56. Joh. 18, 25.

Digitized by Google

XXVII Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν· καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν ποντίῳ πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι.

3 Τότε ἰδὼν ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις 4 λέγων, Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον. οἱ δὲ εἶπον, Τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. 5 καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησε· καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. 6 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον, Οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι. 7 συμβούλιον δὲ λαβόντες, ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, εἰς ταφὴν τοῖς 8 ξένοις. διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, 9 ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ ° ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν ἰσρα- 10 ήλ· καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέ μοι Κύριος.

11 Ὁ δὲ ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ 12 δὲ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. 13 τότε λέγει αὐτῷ ὁ πιλάτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα σοῦ καταμαρτυροῦσι; 14 καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν.

15 Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. 16 εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγόμενον βαραββᾶν. 17 συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ πιλάτος, Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; βαραββᾶν, ἢ ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; 18 ᾔδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. 19 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα, Μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. 20 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. 21 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν. 22 λέγει αὐτοῖς ὁ πιλάτος, Τί οὖν ποιήσω ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω. 23 Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες, Σταυρωθήτω. 24 Ἰδὼν δὲ ὁ πιλάτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ, ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου λέγων, Ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. 25 καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς

XXVII. 9 ἱερεμίου] ~ βζ
13 ἀκούεις] ἀκούεις; β
16 ἄχον] ἄχε γ

XXVII. 1 f. Marc. 15, 1 f. Luc. 22, 66. 23, 1. Joh. 18, 28.
11. Marc. 15, 2. Luc. 23, 3. Joh. 18, 33.
15. Marc. 15, 6. Luc. 23. 17. Joh. 18, 39.
9. Zach. 11, 12.
12. Marc. 15, 3.

εἶπε

XXVII εἶπε, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ
26 τὰ τέκνα ἡμῶν. τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς
τὸν Βαραββᾶν· τὸν δὲ ἰησοῦν φραγελλώ-
σας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

27 Τοτε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος, πα-
ραλαβόντες τὸν ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώ-
ριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖ-
28 ραν· καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, περιέθη-
29 καν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην· καὶ πλέ-
ξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν
ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον
ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ γονυπετήσαν-
τες ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ λέ-
γοντες, Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων·
30 καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν
κάλαμον, καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν
31 αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέ-
δυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐνέδυσαν
αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ· καὶ ἀπήγαγον
32 αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι. Ἐξερχόμενοι δὲ
εὗρον ἄνθρωπον κυρηναῖον, ὀνόματι σί-
μωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν στα-
υρὸν αὐτοῦ.

33 Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον
γολγοθᾶ, ὅ ἐστι, λεγόμενος κρα-
34 νίου τόπος, Ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος
μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσά-
35 μενος οὐκ ἤθελε πιεῖν. Σταυρώσαντες
δὲ αὐτὸν, διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐ-
τοῦ, βάλλοντες κλῆρον· ἵνα πληρωθῇ
τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου, Διεμερίσαντο
τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν
ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. καὶ κα- 36
θήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθη- 37
καν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν
αὐτοῦ γεγραμμένην, Οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ
βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. Τότε σταυροῦν- 38
ται σὺν αὐτῷ δύο λῃσαί, εἷς ἐκ δεξιῶν
καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.

Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν 39
αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν
καὶ λέγοντες, Ο καταλύων τὸν ναὸν, 40
καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶ-
σον σεαυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατά-
βηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ 41
ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμ-
ματέων καὶ πρεσβυτέρων ἔλεγον, Ἄλλους 42
ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. εἰ βα-
σιλεὺς ἰσραὴλ ἐστι, καταβάτω νῦν ἀπὸ
τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ.
πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεόν· ῥυσάσθω νῦν 43
αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτόν. εἶπε γάρ, Ὅτι
θεοῦ εἰμι υἱός. τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λη- 44
σταὶ οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ ὠνείδιζον
αὐτόν.

Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο 45
ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης· πε- 46
ρὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ ἰησοῦς

XXVII. 29 ἐπὶ τὴν δεξιὰν] ἐν τῇ δεξιᾷ β
35 βάλλοντες] βαλόντες γ
¶ ἵνα usq. κλῆρον] ~ δ
37 ἰησοῦς] ~ ε
41 πρεσβυτέρων] πρεσβυτέρων καὶ φαρισαίων δ
42 σῶσαι] σῶσαι; β
43 νῦν] ~ δ

XXVII. 26. Marc. 15, 15. Luc. 23, 24. Joh. 19, 1.
27. Marc. 15, 16. Joh. 19, 2.
31. Marc. 15, 20. Luc. 23, 26. Joh. 19, 16.
33. Marc. 15, 22. Luc. 23, 33. Joh. 19, 17.
35. Marc. 15, 24. Luc. 23, 34. Joh. 19, 23. Pſ. 22, 19.
37. Marc. 15, 26. Luc. 23, 38. Joh. 19, 19.
38. Marc. 15, 27. Luc. 23, 32.
39. Marc. 15, 29. Luc. 23, 35.
44. Marc. 15, 32. Luc. 23, 39.
45 f. Marc. 15, 33 f. Luc. 23, 44.
46. Pſ. 22, 2.

φωνῇ

Φωνῇ μεγάλῃ λέγων, Ηλὶ ηλὶ, λαμὰ σαβαχθανί; τοῦτ' ἔστι, Θεέ μου θεέ
47 μου, ἱνατί με ἐγκατέλιπες; τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες ἔλεγον, Ὅτι
48 ηλίαν φωνεῖ οὗτος. καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ
49 ἐπότιζεν αὐτόν. οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ηλίας σώσων αὐτόν.

50 Ο δὲ ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα.

51 Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ
52 ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν· καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠ-
53 γέρθη, καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων, μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.

54 Ο δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα λέγοντες, Ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος.

55 Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, δια-
56 κονοῦσαι αὐτῷ· ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου.

Ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρω- 57
πος πλούσιος ἀπὸ ἀριμαθαίας, τοὔνομα ἰωσὴφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ ἰησοῦ· οὗτος προσελθὼν τῷ 58
πιλάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. τότε ὁ πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ ἰω- 59
σὴφ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνη- 60
μείῳ ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ· καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. ἦν δὲ ἐκεῖ μαρία 61
ἡ μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.

Τῇ δὲ ἐπαύριον ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν 62
παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς πιλάτον λέ- 63
γοντες, Κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. κέλευσον οὖν 64
ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας· μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν, καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ, Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ἔ- 65
φη δὲ αὐτοῖς ὁ πιλάτος, Ἔχετε κουστωδίαν· ὑπάγετε ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο 66
τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

Ὄψε δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ XXVIII
εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθε μαρία

XXVII. 64 κλέψωσιν] νυκτὸς, κλέψωσιν δ 65 δὲ] ~ δ

XXVII. 48. Marc. 15, 36. Joh. 19, 28.
51. Marc. 15, 38. Luc. 23, 45.
57. Marc. 15, 42. Luc. 23, 50. Joh. 19, 38.
XXVIII. 1. Marc. 16, 1. Luc. 24, 1. Joh. 20, 1.
50. Marc. 15, 37. Luc. 23, 46. Joh. 19, 30.
54. Marc. 15, 39. Luc. 23, 47.

η

ἡ μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον. Καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγέ- 2
νετο μέγας· ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισε
τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθη- 3
το ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς
ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡ- 4
σεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νε- 5
κροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε
ταῖς γυναιξὶ, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα
γὰρ ὅτι ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. 6
οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γάρ, καθὼς εἶπε. δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος.
καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθη- 7
ταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν·
καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν.
Καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου με- 8
τὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον
ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς 9
δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς
λέγων, Χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσε- 10
κύνησαν αὐτῷ. τότε λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς, Μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν
εἰς τὴν γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς 11
κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ
γενόμενα. καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν 12
πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις
λέγοντες, Εἴπατε, Ὅτι οἱ μαθηταὶ 13
αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦ- 14
το ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν
αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν.
οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν 15
ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον.

Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν 16
εἰς τὴν γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐ- 17
τὸν, προσεκύνησαν αὐτῷ· οἱ δὲ ἐδίσασαν.
καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς 18
λέγων, Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. πορευθέντες μαθη- 19
τεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες
αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ
υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδά- 20
σκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν
εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

XXVIII. 9 ὡς usq. μαθ. αὐτοῦ] ~ β
10 κἀκεῖ] καὶ ἐκεῖ β
19 πορ.] πορ. οὖν ε

XXVIII. 19. Marc. 16, 15.

Digitized by Google

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΚΑΤΑ
ΜΑΡΚΟΝ.

1 Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ
2 τοῦ θεοῦ· ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω
τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς
κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου.
3 Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἑτοιμάσατε
4 τὴν ὁδὸν Κυρίου· εὐθείας ποιεῖτε τὰς
τρίβους αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βα-
πτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βά-
πτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
5 καὶ ἐξεπορεύοντο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰου-
δαία χώρα, καὶ οἱ Ἱεροσολυμῖται πάντες· καὶ
ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποτα-
μῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁ-
6 μαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδε-
δυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώνην
δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ
7 ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. Καὶ
ἐκήρυσσε λέγων, Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός
μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, κύ-
ψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων
8 αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδα-
τι· αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύμα-
9 τι ἁγίῳ. Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις
ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρὲτ
τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰω-
άννου εἰς τὸν Ἰορδάνην. καὶ εὐθέως ἀνα- 10
βαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδε σχιζομένους
τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περι-
στερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν· Καὶ φω- 11
νὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός
μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. Καὶ 12
εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν
ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέ- 13
ρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ
τοῦ σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων· καὶ
οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, 14
ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν,
κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ
θεοῦ· καὶ λέγων, Ὅτι πεπλήρωται ὁ 15
καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ·
μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.
Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς 16
Γαλιλαίας, εἶδε Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος, βάλλοντας
ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θαλάσσῃ· ἦσαν γὰρ

MARC. I. 2 τοῖς προφήταις] ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ β
¶ ἔμπροσθέν σου] ~ ε
5 ἐξεπορεύοντο] ἐξεπορεύετο δ
¶ καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες] πάντες· καὶ ἐβαπτίζοντο β
6 δὲ] δὲ ὁ δ
10 ὡσεὶ] ὡς ε
11 σοὶ] σοὶ δ
15 init.] καὶ ~ β
16 τοῦ σίμωνος] ~ ε
¶ βάλλοντας] ἀμφιβάλλοντας β

MARC. I, 1. Matth. 3, 1. Luc. 3, 1.
2. Malach. 3, 1.
3. Jesa. 40, 3.
9. Matth. 3, 13. Luc. 3, 21.
12. Matth. 4, 1. Luc. 4, 1.
14. Matth. 4, 12.
16. Matth. 4, 18. Luc. 5, 1.

ἁλιεῖς·

Digitized by Google

I

17 ἁλιεῖς· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέ-
18 σθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀ-
φέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν
19 αὐτῷ. Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν ὀλί-
γον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ
ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν
τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα.
20 καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς· καὶ ἀφέντες
τὸν πατέρα αὐτῶν ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ
μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω
αὐτοῦ.

21 Καὶ εἰσπορεύονται εἰς καπερναούμ· καὶ
εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν
22 συναγωγὴν, ἐδίδασκε. καὶ ἐξεπλήσσον-
το ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων
αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ
23 γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ συνα-
γωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι
24 ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξε λέγων, Ἔα,
τί ἡμῖν καὶ σοὶ ἰησοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες
ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
25 τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς
λέγων, Φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ.
26 καὶ σπαράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀ-
κάθαρτον, καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ,
27 ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. καὶ ἐθαμβήθησαν
πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς λέ-
γοντας, Τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ
καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς
πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει,
28 καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ
αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς
γαλιλαίας.

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελ- 29
θόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος καὶ
ἀνδρέου, μετὰ ἰακώβου καὶ ἰωάννου. ἡ 30
δὲ πενθερὰ σίμωνος κατέκειτο πυρέσ-
σουσα· καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ
αὐτῆς. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, 31
κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἀφῆκεν
αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει
αὐτοῖς. Ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε 32
ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας
τοὺς κακῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομέ-
νους· καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη ἦν 33
πρὸς τὴν θύραν. καὶ ἐθεράπευσε πολ- 34
λοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις·
καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ
ἤφιε λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ἤδεισαν
αὐτόν.

Καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλ- 35
θε, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, κἀ-
κεῖ προσηύχετο. καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν 36
ὁ σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. καὶ εὑρόντες 37
αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι πάντες ζητοῦ-
σί σε. καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν εἰς 38
τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ
κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. καὶ 39
ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν,
εἰς ὅλην τὴν γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμό-
νια ἐκβάλλων.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς, πα- 40
ρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν αὐτὸν,

I. 22 γραμματεῖς] γραμματεῖς αὐτῶν ε
37 ζητοῦσί σε] σὲ ζητοῦσι δ

38 ἐξελήλυθα] ἐλήλυθα β

I. 21. Luc. 4, 31.
32. Matth. 8, 16. Luc. 4, 40.
40. Matth. 8, 2. Luc. 5, 12.
29. Matth. 8, 14. Luc. 4, 38.
35. Luc. 4, 42.

καὶ λέγων αὐτῷ, Ὅτι ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. 41 ὁ δὲ ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Θέλω, καθαρίσθητι. 42 καὶ εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. 43 καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ, 44 εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς· ἀλλ' ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξε 45 Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν· ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.

II Καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν· καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι, 2 καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοὶ, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· 3 καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν, παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων· 4 καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράβαττον, ἐφ' 5 ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ, Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁ- 6 μαρτίαι σου. ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, Τί οὗτος 7 οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ 8 εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως αὐτοὶ διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί 9 ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν, Ἔγειραι καὶ ἆρόν σου τὸν κράβαττον, καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι 10 ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας· λέγει τῷ παραλυτικῷ, 11 Σοὶ λέγω, ἔγειραι καὶ ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας 12 τὸν κράβαττον, ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, λέγοντας, Ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν.

Καὶ ἐξῆλθε πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ παράγων εἶδε λευὶν τὸν τοῦ ἀλφαίου, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,

II. 1 δι'] δι' ὀκτὼ a
2 εὐθέως] ~ γ
8 αὐτοὶ] ~ ε
9 σοι] σου δ
11 καὶ prius] ~ β
14 λευὶν] λευὶ ε

II. 3. Matth. 9, 2. Luc. 5, 18. 14. Matth. 9, 9. Luc. 5, 27.

Τί

Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτω-
17 λῶν ἐσθίει καὶ πίνει; καὶ ἀκούσας ὁ ἰη-
σοῦς λέγει αὐτοῖς, Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ
ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.
οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρ-
18 τωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Καὶ ἦσαν οἱ
μαθηταὶ ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων
νηστεύοντες· καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν
αὐτῷ, Διατί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου καὶ οἱ
τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μα-
19 θηταὶ οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰη-
σοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος,
ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, νη-
στεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι
20 τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν· ἐλεύ-
σονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν
ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκεί-
21 ναις ταῖς ἡμέραις. οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ δὲ μή, αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ
22 χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή, ῥήσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον.

23 Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
24 ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας. καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, Ἴδε τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, Οὐδέποτε ἀ- 25
νέγνωτε, τί ἐποίησε Δαυὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχε καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ;
πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ 26
Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, 27
Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο,
οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὥστε 28
κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, III
καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην
ἔχων τὴν χεῖρα, καὶ παρετήρουν αὐτὸν εἰ 2
τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα
κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀν- 3
θρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἔγειραι εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει 4
αὐτοῖς, Ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων. καὶ 5
περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς,
συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε, καὶ
ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι 6
εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν συμβούλιον
ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι.

II. 17 εἰς μετάνοιαν] ~ α
18 τῶν Φαρισαίων prius] Φαρισαῖοι β
20 ἐκείναις ταῖς ἡμέραις] ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ δ
21 init. καὶ] ~ β
26 τοῦ alterum] ~ β
III. 5 ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη] ~ β

II. 18. Matth. 9, 14. Luc. 5, 33.
25. 1 Sam. 21, 6.
23. Matth. 12, 1. Luc. 6, 1.
III. 1. Matth. 12, 9. Luc. 6, 6.

Digitized by Google

7 ΚΑΙ ὁ ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μα-
θητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν·
καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας
ἠκολούθησεν αὐτῷ· καὶ ἀπὸ τῆς ἰουδαίας,
8 καὶ ἀπὸ ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς ἰ-
δουμαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου, καὶ οἱ
περὶ τύρον καὶ σιδῶνα, πλῆθος πολύ,
ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν.
9 καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιά-
ριον προσκαρτερῇ αὐτῷ, διὰ τὸν ὄχλον,
10 ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. πολλοὺς γὰρ ἐ-
θεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα
11 αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας· καὶ
τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐ-
τὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ
ἔκραζε λέγοντα, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ
12 θεοῦ· καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα
13 μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσι. Καὶ
ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖ-
ται οὓς ἤθελεν αὐτός· καὶ ἀπῆλθον
14 πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα
ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς
15 κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν
τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια·
16 καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνομα πέτρον·
17 καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάν-
νην τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἰακώβου· καὶ ἐπέθη-
κεν αὐτοῖς ὀνόματα βοανεργές, ὅ ἐστιν,
18 υἱοὶ βροντῆς· καὶ ἀνδρέαν, καὶ φίλιπ-
πον, καὶ βαρθολομαῖον, καὶ ματθαῖον,
καὶ θωμᾶν, καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ἀλφαίου,
καὶ θαδδαῖον, καὶ σίμωνα τὸν καναναί-
την, καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ πα- 19
ρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται 20
πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς
μήτε ἄρτον φαγεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ 21
παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν.
ἔλεγον γάρ, ὅτι ἐξέστη. Καὶ οἱ γραμ- 22
ματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβάντες
ἔλεγον, ὅτι βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι
ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει
τὰ δαιμόνια. καὶ προσκαλεσάμενος 23
αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς.
Πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν;
καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ 24
δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· καὶ 25
ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύνα-
ται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη· καὶ εἰ ὁ 26
σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται,
οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει.
οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσ- 27
ελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι,
ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ, καὶ τό-
τε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. ἀμὴν 28
λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ
ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων,
καὶ αἱ βλασφημίαι ὅσας ἂν βλασφημή-
σωσιν· ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ 29
πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς
τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρί-
σεως· ὅτι ἔλεγον, Πνεῦμα ἀκάθαρτον 30
ἔχει. Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ 31
ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἑστῶτες, ἀπέστει-

III. 7 ἠκολούθησεν] ἠκολούθησαν δ
10 ὅσοι] καὶ ὅσοι δ
11 προσέπιπτεν] προσεπίπτουν β
¶ ἔκραζε] ἔκραζον β
27 διαρπάσει] διαρπάσῃ δ ζ
28 καὶ] καὶ αἱ α
29 κρίσεως] ἁμαρτίας β

III. 13. Luc. 6, 12.
22. Matth. 12, 24. Luc. 11, 15.
31. Matth. 12, 46. Luc. 8, 19.
14. Matth. 10, 2. Luc. 6, 13. Act. 1, 13.
28. Matth. 12, 31. Luc. 12, 10.

λαν

III

32 λαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν. καὶ ἐ-
κάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ
αὐτῷ, Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί
33 σου ἔξω ζητοῦσί σε. καὶ ἀπεκρίθη αὐ-
τοῖς λέγων, Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ
34 ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψάμενος
κύκλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν καθημένους, λέ-
γει, Ἴδε ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
35 ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗ-
τος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφὴ μου καὶ
μήτηρ ἐστί.

IV ΚΑΙ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ
τὴν θάλασσαν· καὶ συνήχθη πρὸς
αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάν-
τα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θα-
2 λάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θά-
λασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν
αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ, καὶ ἔλε-
3 γεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Ἀκούετε.
4 ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι· καὶ
ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε πα-
ρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ καὶ
5 κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ
πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν· καὶ
εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βά-
6 θος γῆς· ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυ-
ματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν,
7 ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀ-
κάνθας· καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ
συνέπνιξαν αὐτὸ, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε.
8 καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν·
καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξά-
νοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν
ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν, 9
Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Ὅτε 10
δὲ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν
οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν πα-
ραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμῖν δέ- 11
δοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας
τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν παρα-
βολαῖς τὰ πάντα γίνεται· ἵνα βλέ- 12
ποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι· καὶ ἀ-
κούοντες ἀκούσωσι, καὶ μὴ συνιῶσι· μή-
ποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς
τὰ ἁμαρτήματα. καὶ λέγει αὐ- 13
τοῖς, Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην;
καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσε-
σθε; ὁ σπείρων, τὸν λόγον σπείρει. 14
οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν, ὅπου σπεί- 15
ρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐ-
θέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς καὶ αἴρει τὸν λό-
γον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις
αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ 16
πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσι
τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβά-
νουσιν αὐτὸν, καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυ- 17
τοῖς· ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν, εἶτα γενο-
μένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λό-
γον, εὐθέως σκανδαλίζονται. καὶ οὗτοί 18
εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οἱ
τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ 19
αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου,
καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπο-
ρευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄ-
καρπος γίνεται. καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ 20

III. 32 ἔξω] καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω d
34 ἴδε] ἰδοὺ γ
35 μήτηρ] μήτηρ μου a.

IV. 4 παρ.] παρὰ τοῦ ἀέρος a
12 ἀφεθῇ] ἀφεθήσεται β
18 οἱ τὸν] οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν a.

IV. 1 f. Matth. 13, 1. Luc. 8, 4.

τὴν

τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούσι τὸν λόγον καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν
21 ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ;
22 οὐ γάρ ἐστί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα
23 εἰς φανερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν,
24 ἀκουέτω. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑ-
25 μῖν τοῖς ἀκούσιν. ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

26 Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν
27 σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν
28 αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.

30 Καὶ ἔλεγε, Τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ἢ ἐν ποίᾳ παραβολῇ
31 παραβάλωμεν αὐτήν; ὡς κόκκον σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ τῶν
32 ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν. Καὶ 33
τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν· χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει 34
αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα.

ΚΑΙ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ 35
ὀψίας γενομένης, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, πα- 36
ραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ· καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ' αὐτοῦ.
καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη· τὰ 37
δὲ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι. καὶ ἦν αὐτὸς ὁ ἐ- 38
πὶ τῇ πρύμνῃ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; καὶ διεγερθεὶς ἐπετί- 39
μησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ, Σιώπα πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνε-
μος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. καὶ 40
εἶπεν αὐτοῖς, Τί δειλοί ἐστε οὕτω; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; καὶ ἐφοβήθησαν φόβον 41
μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;

ΚΑΙ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσ- V
σης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐ- 2

IV. 24 τοῖς ἀκούσιν] ~ γ
32 σπαρῇ] φυῇ δ
38 ἐπὶ] ἐν γ
V. 1 Γαδαρηνῶν] γεργεσηνῶν γ

IV. 21. Matth. 5, 15. Luc. 8, 16. 11, 33.
22. Matth. 10, 26. Luc. 8, 17.
25. Matth. 13, 12. Luc. 8, 18.
30. Matth. 13, 31. Luc. 13, 18.
35. Matth. 8, 23. Luc. 8, 22.
V. 1. Matth. 8, 28. Luc. 8, 26.

θέως

θέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων
3 ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς
τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασι· καὶ
οὔτε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι,
4 διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύ-
σεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ
τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυε δαμάσαι·
5 καὶ διαπαντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς
μνήμασι καὶ ἐν τοῖς ὄρεσιν ἦν κράζων καὶ
6 κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τὸν
Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε καὶ προσε-
7 κύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγά-
λῃ εἶπε, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ
θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεόν,
8 μή με βασανίσῃς· ἔλεγε γὰρ αὐτῷ,
Ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ
9 τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτὸν,
Τί σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέ-
γων, Λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσ-
10 μεν. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, ἵνα
11 μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. ἦν
δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων με-
12 γάλη βοσκομένη· καὶ παρεκάλεσαν αὐ-
τὸν πάντες οἱ δαίμονες λέγοντες, Πέμ-
ψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς
13 εἰσέλθωμεν· καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐ-
θέως ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύ-
ματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰσῆλθον εἰς τοὺς
χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ
κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν δὲ ὡς
δισχίλιοι· καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ.

Οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους ἔφυγον, καὶ 14
ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς.
καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός· καὶ 15
ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι
τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματι-
σμένον καὶ σωφρονοῦντα, τὸν ἐσχηκότα
τὸν λεγεῶνα· καὶ ἐφοβήθησαν. καὶ διη- 16
γήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο
τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοί-
ρων. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀ- 17
πελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. Καὶ 18
ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκά-
λει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς, ἵνα ᾖ μετ'
αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν, 19
ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, Ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου
πρὸς τοὺς σοὺς, καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς
ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκε, καὶ ἠλέησέ
σε. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύσσειν 20
ἐν τῇ Δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰη-
σοῦς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

ΚΑΙ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ 21
πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχ-
θη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν· καὶ ἦν πα-
ρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ ἰδοὺ ἔρ- 22
χεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι
Ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, πίπτει πρὸς
τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ παρεκάλει αὐτὸν 23
πολλὰ, λέγων, Ὅτι τὸ θυγάτριόν μου
ἐσχάτως ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ
τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. καὶ 24
ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ

V. 9 ἀπεκρίθη λέγων] λέγει αὐτῷ β
11 τῷ ὄρει] τὰ ὄρη ε
12 πάντες] ~ ε
15 τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα] ~ β
16 καὶ διηγήσαντο] διηγ. δὲ δ
19 ὁ δὲ Ἰησοῦς] καὶ β
22 ἰδοὺ] ~ β

V. 18. Matth. 9, 1. Luc. 8, 37.
22. Matth. 9, 18. Luc. 8, 41.
21. Luc. 8, 40.
24. Matth. 9, 20. Luc. 8, 42.

Digitized by Google

ὄχλ☩ πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν.
25 Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματ☩
26 ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ
πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ παρ'
ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα,
27 ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα· ἀ-
κούσασα περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ
ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ·
28 ἔλεγε γὰρ, Ὅτι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ
29 ἅψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως
ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματ☩ αὐτῆς,
καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς
30 μάστιγ☩. καὶ εὐθέως ὁ ἰησοῦς ἐπιγνοὺς
ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦ-
σαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε,
31 Τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; καὶ ἔλε-
γον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις τὸν
ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, Τίς
32 μου ἥψατο; καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν
33 τοῦτο ποιήσασαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα
καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ,
ἦλθε καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν
34 αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν
αὐτῇ, Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε·
ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ
35 τῆς μάστιγός σου. Ἔτι αὐτοῦ λα-
λοῦντ☩, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώ-
γου λέγοντες, Ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθα-
36 νε· τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ
δὲ ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλού-
μενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ, Μὴ
37 φοβοῦ, μόνον πίστευε. καὶ οὐκ ἀφῆκεν
οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ πέ-
τρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελ-
38 φὸν ἰακώβου. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον
τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον,
καὶ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά.
καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί θορυβεῖ- 39
σθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθα-
νεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων 40
αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν πάντας, παρα-
λαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν
μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπο-
ρεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.
καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, 41
λέγει αὐτῇ, Ταλιθὰ κοῦμι· ὅ ἐστι με-
θερμηνευόμενον, Τὸ κοράσιον, σοὶ λέ-
γω, ἔγειραι. καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κο- 42
ράσιον καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώ-
δεκα· καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ.
καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μη- 43
δεὶς γνῷ τοῦτο· καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ
φαγεῖν.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς VI
τὴν πατρίδα αὐτοῦ· καὶ ἀκολουθοῦ-
σιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ γενομέ- 2
νου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ
διδάσκειν· καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσ-
σοντο λέγοντες, Πόθεν τούτῳ ταῦτα;
καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; καὶ
δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ
γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς 3
τῆς μαρίας, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου καὶ ἰω-
σῆ καὶ ἰούδα καὶ σίμωνος; καὶ οὐκ εἰ-
σὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς;
καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ἔλεγε δὲ 4
αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης
ἄτιμ☩, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ,
καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ

V. 26 ἑαυτῆς] αὐτῆς α 38 ἔρχεται] ἔρχονται δ

VI. 1. Matth. 13, 54. Luc. 4, 16.

αὐτοῦ.

αὐτῷ. καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύ-
5 ναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις
6 ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσε. καὶ
ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν· καὶ
περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων.

7 Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ
ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο,
καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμά-
8 των τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν
αὐτοῖς, ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ
μὴ ῥάβδον μόνον· μὴ πήραν, μὴ ἄρτον,
9 μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν· ἀλλ' ὑποδε-
δεμένους σανδάλια· καὶ μὴ ἐνδύσησθε
10 δύο χιτῶνας. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου
ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως
11 ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. καὶ ὅσοι ἂν μὴ
δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν,
ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν
χοῦν τὸν ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν, εἰς
μαρτύριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀ-
νεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἐν
12 ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. καὶ
ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι·
13 καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον· καὶ ἤλει-
φον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθερά-
πευον.

14 Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης· Φα-
νερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἔ-
λεγεν, Ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νε-
κρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ
15 δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, Ὅτι
Ἠλίας ἐστίν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον, Ὅτι προ-
φήτης ἐστὶν, ὡς εἷς τῶν προφητῶν. ἀκού- 16
σας δὲ ὁ Ἡρῴδης εἶπεν, Ὅτι ὃν ἐγὼ ἀπε-
κεφάλισα Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν· αὐτὸς ἠ-
γέρθη ἐκ νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρῴ- 17
δης ἀποστείλας ἐκράτησε τὸν Ἰωάννην, καὶ
ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρῳδιάδα
τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ,
ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ ὁ Ἰωάννης 18
τῷ Ἡρῴδῃ, Ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν
γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ Ἡρῳδιὰς 19
ἐνεῖχεν αὐτῷ, καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖ-
ναι· καὶ οὐκ ἠδύνατο. ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐφο- 20
βεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δί-
καιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει αὐτόν·
καὶ ἀκούσας αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ
ἡδέως αὐτοῦ ἤκουε. καὶ γενομένης ἡμέρας 21
εὐκαίρου, ὅτε Ἡρῴδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ
δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ καὶ
τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς
Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγα- 22
τρὸς αὐτῆς τῆς Ἡρῳδιάδος, καὶ ὀρχησα-
μένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ Ἡρῴδῃ καὶ τοῖς
συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ
κορασίῳ, Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ
δώσω σοί· καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, Ὅτι ὃ ἐάν 23
με αἰτήσῃς, δώσω σοὶ, ἕως ἡμίσους τῆς
βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα εἶπε 24
τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; ἡ δὲ εἶπε,
Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ 25
εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς
τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο λέγουσα, Θέλω

VI. 11 ἀμὴν usq. ἐκείνῃ] ~ δ
14 ἔλεγεν] ἔλεγον δ
15 ὡς] ἢ ὡς e
20 ἀκούσας] ἀκούων δ
23 ἐάν με] ἐὰν δ

VI. 7. Matth. 10, 1. Luc. 9, 1.
8. Matth. 10, 9. Luc. 9, 3.
10. Matth. 10, 11. Luc. 9, 4.
12. Luc. 9, 6.
14. Matth. 14, 1. Luc. 9, 7.

ἵνα μοι δῷς ἐξαυτῆς ἐπὶ πίνακι τὴν κε-
26 φαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ περί-
λυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς
ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλη-
27 σεν αὐτὴν ἀθετῆσαι. καὶ εὐθέως ἀποστεί-
λας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα, ἐπέ-
28 ταξεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ὁ
δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ
φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ
ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κο-
ρασίῳ· καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ
29 μητρὶ αὐτῆς. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ, ἦλθον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα
αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.
30 Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν
Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ
31 ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ εἶ-
πεν αὐτοῖς, Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ'
ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε
ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπά-
γοντες πολλοὶ, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαί-
32 ρουν. καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ
33 πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ εἶδον αὐ-
τοὺς ὑπάγοντας, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν
πολλοί· καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πό-
λεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐ-
34 τούς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ
ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ
ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς
πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα· καὶ ἤρξα-
35 το διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Καὶ ἤ-
δη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόν-
τες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν, Ὅτι
ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολ-
λή· ἀπόλυσον αὐτοὺς, ἵνα ἀπελθόντες 36
εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας, ἀγο-
ράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν
οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐ- 37
τοῖς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ
λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν
δηναρίων διακοσίων ἄρτους, καὶ δώσω-
μεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Πό- 38
σους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε.
καὶ γνόντες λέγουσι, Πέντε, καὶ δύο
ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλῖναι 39
πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ
χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσον πρασιαὶ πρασιαί, 40
ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ 41
λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχ-
θύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐ-
λόγησε· καὶ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, καὶ
ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παρα-
θῶσιν αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐ-
μέρισε πᾶσι. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ 42
ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν κλασμάτων δώ- 43
δεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχ-
θύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους, 44
πενταχισχίλιοι ἄνδρες. Καὶ εὐ- 45
θέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμ-
βῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς
τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς
ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. καὶ ἀποταξάμε- 46
νος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσ-
εύξασθαι. Καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ 47
πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ
αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν 48
αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν· ἦν
γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς· καὶ πε-

VI. 30 καὶ tertium] ~ δ
32 ἀπῆλθον] ἀπῆλθαν e
44 πεντ.] ὡσεὶ πεντ. e

VI. 30. Luc. 9, 10.
32. Matth. 14, 13. Luc. 9, 10. Joh. 6, 1.
45. Matth. 14, 22.
46. Matth. 14, 23. Joh. 6, 15.

εἰ

εἰ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται
πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θα-
λάσσης· καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς.
49 οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς
θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ
50 ἀνέκραξαν· πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ
ἐταράχθησαν. καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ'
αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσεῖτε·
51 ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. καὶ ἀνέβη
πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν
ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑ-
52 αυτοῖς ἐξίσαντο, καὶ ἐθαύμαζον. οὐ
γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ αὐτῶν
ἡ καρδία πεπωρωμένη.

53 Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον ἐπὶ τὴν
γῆν γεννησαρέτ, καὶ προσωρμίσθη-
54 σαν. καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ
55 πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περι-
δραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην,
ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς
ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ
56 ἐστι. καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας
ἢ πόλεις ἢ ἀγροὺς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτί-
θουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐ-
τὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου
αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ,
ἐσώζοντο.

VII 1 Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρι-
σαῖοι, καί τινες τῶν γραμματέων,
2 ἐλθόντες ἀπὸ ἱεροσολύμων, καὶ ἰδόντες
τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ,
τοῦτ' ἔστιν ἀνίπτοις, ἐσθίοντας ἄρτους ἐ-
3 μέμψαντο· οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάν-
τες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται
τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν
παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἀπὸ 4
ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐ-
σθίουσι· καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν ἃ παρέλα-
βον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ
ξεστῶν καὶ χαλκίων καὶ κλινῶν· ἔπει- 5
τα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ
οἱ γραμματεῖς, Διατί οἱ μαθηταί σου
οὐ περιπατοῦσι κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν
πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν
ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; Ὁ δὲ ἀποκρι- 6
θεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτι καλῶς προε-
φήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκρι-
τῶν, ὡς γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς
χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν
πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ σέ- 7
βονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας,
ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ τὴν 8
ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδο-
σιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ
ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα
πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ ἔλεγεν αὐ- 9
τοῖς, Καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ
θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.
μωσῆς γὰρ εἶπε, Τίμα τὸν πατέρα σου 10
καὶ τὴν μητέρα σου· καὶ ὁ κακολογῶν
πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω·
ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος 11
τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, Κορβᾶν, ὅ ἐστι,
δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς· καὶ οὐκέ- 12
τι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ
αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν 13
λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ᾗ πα-
ρεδώκατε· καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ
ποιεῖτε.

VII. 2 ἐμέμψαντο] ~ α ζ 5 ἀνίπτοις] κοιναῖς β

VI. 53. Matth. 14, 34. Joh. 6, 21.
6. Jesa. 29, 13.
VII. 1. Matth. 15, 1.
10. Ex. 20, 12. 21, 17.

14 ποιεῖτε. Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀκούε-
15 τέ μου πάντες, καὶ συνίετε. οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι· ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά
16 ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις
17 ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐ-
18 πηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὕ-
τω καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄν-
19 θρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι; ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν· καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶ-
να ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ
20 βρώματα. Ἔλεγε δέ, ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ
21 τὸν ἄνθρωπον. Ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι,
22 φόνοι, κλοπαὶ, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη.
23 πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
24 Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ Σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι,
25 καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχε τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσ-
26 ἔπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἦν δὲ ἡ γυνὴ ἑλληνὶς, συροφοίνισσα τῷ γένει· καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς· ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶ- 27
πεν αὐτῇ, Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ γὰρ καλόν ἐστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.
ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, Ναὶ 28
κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. καὶ εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον 29
τὸν λόγον, ὕπαγε· ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου. καὶ ἀπελ- 30
θοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθὸς, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.

ΚΑΙ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων 31
Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθε πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δεκαπόλεως. καὶ φέρουσιν 32
αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου 33
κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν 34
οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθὰ, ὅ ἐστι διανοίχθητι. καὶ εὐθέως 35
διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί· καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μη- 36
δενὶ εἴπωσιν· ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο λέγοντες, 37

VII. 14 πάντα] πάλιν δ
22 ἀσέλγεια] ἀσέλγειαι ε
28 παιδίων] παίδων γ
32 μογιλάλον] μογίλαλον β

VII. 24. Matth. 15, 21. 31. Matth. 15, 29.

Καλῶς

Καλῶς πάντα πεποίηκε· καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

VIII 1 Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, πάμπολλου ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς, 2 Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον· ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ 3 ἔχουσι τί φάγωσι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ· τινὲς γὰρ αὐτῶν μα- 4 κρόθεν ἥκασι. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; 5 καὶ ἐπηρώτα αὐτούς, Πόσους ἔχετε ἄρτους; 6 οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτά. καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα 7 παραθῶσι· καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας, 8 εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ, καὶ ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν περισσεύμα- 9 τα κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες, ὡς τετρακισχίλιοι· καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς.

10 Καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ 11 μέρη Δαλμανουθά. καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας τῷ 12 πνεύματι αὐτοῦ, λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. Καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἐμβὰς πάλιν εἰς 13 πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.

Καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ 14 εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς λέ- 15 γων, Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης Ἡρῴδου. καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους λέγοντες, 16 Ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς ὁ Ἰη- 17 σοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέ- 18 πετε; καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε, ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔ- 19 κλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα. ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ 20 εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, 21 Πῶς οὐ συνίετε;

Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν· καὶ φέ- 22 ρουσιν αὐτῷ τυφλὸν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. καὶ ἐ- 23 πιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖ-

VIII. 1 ὁ ἰησοῦς] ~ β
¶ αὐτοῦ] ~ γ
2 ἡμέρας] ἡμέραι α
6 εὐχαριστήσας] καὶ εὐχαριστήσας ε
21 ἔλεγεν] λέγει ε
¶ οὐ] οὔπω ε
22 ἔρχεται] ἔρχονται γ

VIII. 1. Matth. 15, 32. 11. Matth. 16, 1. 13. Matth. 16, 4.

ρας

ρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει; 24 καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε, Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. 25 εἶτα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι· καὶ ἀπεκατεστάθη, καὶ ἐνέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. 26 καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.

27 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας καισαρείας τῆς φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, Τίνα με 28 λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν· καὶ ἄλλοι ἠλίαν· ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφη- 29 τῶν. καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. 30 καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ.

31 Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέ- 32 ρας ἀναστῆναι· καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. 33 ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ πέτρῳ λέγων, Ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν 34 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ 35 ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελήσει 36 ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί 37 δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ 38 τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων. Καὶ ἔλεγεν IX αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ 2 ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους· καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ 3 ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιών, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι. καὶ ὤφθη αὐτοῖς ἠλίας σὺν μω- 4

VIII. 24 ὅτι & ὁρῶ] ~ δ
25 ἅπαντας] ἅπαντα δ
34 ἀκολουθεῖν] ἐλθεῖν δ
35 ἕτος] ~ β
IX. 3 ἐγένετο] ἐγένοντο δ

VIII. 27. Matth. 16, 13. Luc. 9, 18.
31. Matth. 16, 21. Luc. 9, 22.
35. Matth. 16, 25. Luc. 9, 24. 17, 33. Joh. 12, 25.
38. Matth. 10, 32. Luc. 9, 26. 12, 8.
IX. 2. Matth. 17, 1. Luc. 9, 28.

σεῖ,

Digitized by Google

σεῖ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ ἰησοῦ. καὶ 5
ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος λέγει τῷ ἰησοῦ,
Ῥαββεί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ
ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ 6
μωσεῖ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν. οὐ γὰρ ἤ-
δει τί λαλήσῃ· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. καὶ 7
ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς· καὶ
ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα,
Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ
ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, 8
οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν ἰησοῦν μόνον
μεθ' ἑαυτῶν. Καταβαινόντων δὲ 9
αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς
ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ
ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀνα-
στῇ. καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυ- 10
τοὺς συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀ-
ναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες, 11
Ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ἠλίαν
δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ- 12
πεν αὐτοῖς, ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον,
ἀποκαθιστᾷ πάντα· καὶ πῶς γέγραπται
ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πά-
θῃ καὶ ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, 13
ὅτι καὶ ἠλίας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ
ὅσα ἠθέλησαν· καθὼς γέγραπται ἐπ'
αὐτόν.

Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶ- 14
δεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοὺς, καὶ
γραμματεῖς συζητοῦντας αὐτοῖς. καὶ εὐ- 15
θέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμ-
βήθη, καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐ-
τόν. καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς, Τί 16
συζητεῖτε πρὸς αὐτούς; καὶ ἀποκριθεὶς 17
εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπε, Διδάσκαλε, ἤνεγ-
κα τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα
ἄλαλον· καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, 18
ῥήσσει αὐτὸν, καὶ ἀφρίζει, καὶ τρίζει
τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται· καὶ
εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκ-
βάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ὁ δὲ ἀποκρι- 19
θεὶς αὐτῷ λέγει, Ὦ γενεὰ ἄπιστος,
ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε
ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με.
καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν· καὶ ἰδὼν 20
αὐτὸν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν
αὐτὸν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίε-
το ἀφρίζων. καὶ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα 21
αὐτοῦ, Πόσος χρόνος ἐστὶν ὡς τοῦτο γέ-
γονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπε, Παιδιόθεν.
καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβα- 22
λε καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν·
ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν,
σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. ὁ δὲ ἰησοῦς 23
εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι·
πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. καὶ εὐ- 24
θέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου μετὰ
δακρύων ἔλεγε, Πιστεύω κύριε, βοήθει
μου τῇ ἀπιστίᾳ. Ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς ὅτι ἐ- 25
πισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύ-
ματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ, Τὸ
πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγὼ σοὶ
ἐπιτάσσω· ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι
εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. καὶ κράξας, καὶ 26

IX. 6 λαλήσῃ] λαλήσαι β
7 λέγουσα] ~ β
10 τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι] ὅταν ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ β
15 προστρέχοντες] προτρέχοντες ε
16 τοὺς γραμματεῖς] αὐτοὺς ε
19 αὐτῷ] αὐτοῖς β
20 ἰδὼν] ἰδὸν ε ζ
24 κύριε] ~ ε
25 ὄχλος] ὁ ὄχλος β

IX. 14. Matth. 17, 14. Luc. 9, 37.

Digitized by Google

πολλὰ σπαράξαν αὐτὸν, ἐξῆλθε· καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς, ὥστε πολλοὺς λέγειν
27 ὅτι ἀπέθανεν. ὁ δὲ ἰησοῦς κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἤγειρεν αὐτόν· καὶ ἀνέστη.
28 Καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν, Ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν
29 αὐτό; καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

30 ΚΑΙ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤ-
31 θελεν ἵνα τις γνῷ. ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ
32 ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

33 Καὶ ἦλθεν εἰς καπερναούμ· καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα αὐτούς, Τί
34 ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς ἀλλήλους γὰρ διε-
35 λέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος.
36 καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ ἐναγκαλισάμενος
37 αὐτὸ, εἶπεν αὐτοῖς, Ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.

38 Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ἰωάννης λέγων, Διδάσκαλε, εἴδομέν τινα τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. 39 ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπε, Μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. 40 ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. 41 ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. 42 Καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. 43 Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν· καλόν σοί ἐστι κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ 44 τὸ ἄσβεστον, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. 45 καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλόν ἐστί σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ 46 τὸ ἄσβεστον, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,

IX. 38 ἐκβάλλοντα] ἐκβάλλοντα τὰ γ
40 ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν] ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ε
41 ὀνόματί μου] ὀνόματι ε
42 ἕνα] ἕνα τούτων ε

IX. 30 f. Matth. 17, 22. Luc. 9, 44.
36. Matth. 18, 2. Luc. 9, 47.
41. Matth. 10, 42.
43. Matth. 5, 29. 18, 8.
33. Luc. 9, 46.
38. Luc. 9, 49.
42. Matth. 18, 6. Luc. 17, 1.
44. Jesa. 66, 24.

Digitized by Google

47 λευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ ἀ σβέννυται. καὶ
ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σε σκανδαλίζῃ σε, ἔκ-
βαλε αὐτόν· καλόν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον
εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τ̃ θεοῦ, ἢ
48 δύο ὀφθαλμὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν
49 γέενναν τ̃ πυρός, ὅπ ὁ σκώληξ αὐτῶν
50 ἀ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ ἀ σβέννυται. Πᾶς
γὰ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία
ἁλὶ ἁλισθήσεται. καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν
δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ
ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ
εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.

X ΚΑΙ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ
ὅρια τῆς ἰουδαίας, διὰ τ̃ πέραν
τ̃ ἰορδάνυ. καὶ συμπορεύονται πάλιν
ὄχλοι πρὸς αὐτόν· καὶ ὡς εἰώθει, πά-
2 λιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσελθόν-
τες Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτὸν, εἰ ἔ-
ξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι· πει-
3 ράζοντες αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν
4 αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς; οἱ
δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀπο-
5 στασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀ-
ποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς
τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν
6 τὴν ἐντολὴν ταύτην· ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτί-
σεως, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ
7 θεός. ἕνεκεν τούτ καταλείψει ἄνθρω-
πος τὸν πατέρα αὐτ καὶ τὴν μητέρα·
καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα
8 αὐτ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μί-
αν. ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ.
ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ 9
χωριζέτω. Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πά- 10
λιν οἱ μαθηταὶ αὐτ περὶ τ̃ αὐτ ἐ-
πηρώτησαν αὐτόν. καὶ λέγει αὐτοῖς, 11
Ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτ καὶ
γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν·
καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς 12
καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται.

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα 13
ἅψηται αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων
τοῖς προσφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς, ἠ- 14
γανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἄφετε τὰ
παιδία ἔρχεσθαι πρός με, μὴ κωλύετε
αὐτά· τῶν γὰ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία
τ̃ θεοῦ· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ 15
δέξηται τὴν βασιλείαν τ̃ θεοῦ ὡς παι-
δίον, ἀ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐν- 16
αγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς χεῖ-
ρας ἐπ' αὐτὰ, εὐλόγει αὐτά.

Καὶ ἐκπορευομένυ αὐτ εἰς ὁδὸν, 17
προσδραμὼν εἷς καὶ γονυπετήσας αὐτὸν,
ἐπηρώτα αὐτὸν, Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί
ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;
ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀ- 18
γαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός.
τὰς ἐντολὰς οἶδας, Μὴ μοιχεύσῃς· μὴ 19
φονεύσῃς· μὴ κλέψῃς· μὴ ψευδομαρ-
τυρήσῃς· μὴ ἀποστερήσῃς· τίμα τὸν πα-
τέρα σ καὶ τὴν μητέρα. ὁ δὲ ἀποκρι- 20
θεὶς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα
πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μ. ὁ 21
δὲ ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ ἠγάπησεν αὐ-
τὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἓν σοι ὑστερεῖ· ὕ-

IX. 50 ἀρτύσετε] ἀρτύσεται ε

IX. 50. Matth. 5, 13. Luc. 14, 34.
X. 1. Matth. 19, 1.
4. Deut. 24, 1.
13. Matth. 19, 13. Luc. 18, 15.
2. Matth. 5, 31. 19, 7. Luc. 16, 18.
7. Gen. 2, 24.
17. Matth. 19, 16. Luc. 18, 18.

Digitized by Google

παγε ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυ-
22 ρόν. ὁ δὲ συγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήμα-
23 τα πολλά. Καὶ περιβλεψάμενος ὁ ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται·
24 οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν, εἰς τὴν
25 βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν; εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν
26 βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες πρὸς ἑ-
27 αυτούς, Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγει, Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ θεῷ· πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ
28 θεῷ. Καὶ ἤρξατο ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα,
29 καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν ἐμοῦ
30 καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου· ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφάς καὶ μητέρας καὶ τέκνα καὶ ἀγροὺς, μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. πολλοὶ δὲ ἔσον-
31 ται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

32 Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς ἱεροσόλυμα· καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν
33 τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν· Ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι,
34 καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

35 Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,
36 Τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶ-
37 πον αὐτῷ, Δὸς ἡμῖν ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐ-
38 τοῖς, Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα. ὁ
39 δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, πίεσθε· καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ
40 καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡ-

X. 25 διελθεῖν] εἰσελθεῖν δ
28 init. καὶ] ~ β
29 δὲ] ~ β
40 μου alterum] ~ β

X. 32. Matth. 20, 17. Luc. 18, 31. 35. Matth. 20, 20.

τοίμα-

X

41 τοίμασαι. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα, ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ ἰακώβου
42 καὶ ἰωάννου. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς, Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν, κατακυριεύουσιν αὐτῶν· καὶ οἱ μεγάλοι αὐ-
43 τῶν, κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος
44 ὑμῶν· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι
45 πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.

46 Καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ· καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχὼ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου βαρτίμαιος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο
47 παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν, Ὁ υἱὸς δαυὶδ ἰησοῦ, ἐ-
48 λέησόν με. καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ, ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκρα-
49 ζεν, Υἱὲ δαυὶδ, ἐλέησόν με. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι· καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ, θάρ-
50 σει· ἔγειραι, φωνεῖ σε. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναστὰς ἦλθε
51 πρὸς τὸν ἰησοῦν· καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Τί θέλεις ποιήσω σοί; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββουνὶ, ἵνα
52 ἀναβλέψω. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ὕπαγε· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

XI

ΚΑΙ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱερουσαλὴμ, εἰς βηθφαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 2 καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν· καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικε· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Τί 3 ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, Ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει· καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε. ἀπῆλθον δὲ, καὶ εὗρον 4 πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐτόν. καί 5 τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶ- 6 πον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν 7 πῶλον πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν 8 ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι δὲ στοιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. καὶ οἱ προάγοντες 9 καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες, Ὡσαννά· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. εὐλογημένη 10 ἡ ἐρχομένη βασιλεία ° ἐν ὀνόματι Κυρίου, τοῦ πατρὸς ἡμῶν δαυὶδ· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἱεροσόλυμα 11 ὁ ἰησοῦς, εἰς τὸ ἱερόν· καὶ περιβλεψά-

XI. 2 ἀδεὶς] ἅπω ἀδεὶς ε
3 ἀποστελεῖ] ἀποστέλλει δ
4 εὗρον] εὗρον τὸν δ
10 ἐν ὀνόματι Κυρίου,] ~ β
11 ὁ ἰησοῦς] ~ γ
¶ εἰς τὸ] καὶ εἰς τὸ δ

X. 46. Matth. 20, 29. Luc. 19, 35.
XI. 1. Matth. 21, 1. Luc. 19, 29. Joh. 12, 12. 11. Matth. 21, 10. 17.

μεν

μενῶ πάντα, ὀψίας ἤδη ὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα.

12 Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀ-
13 πὸ Βηθανίας, ἐπείνασε· καὶ ἰδὼν συ-
κῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτὴν, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ
14 γὰρ ἦν καιρὸς σύκων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. καὶ
15 ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἔρ-
χονται εἰς ἱεροσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς
16 περιστερὰς κατέστρεψε· καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα
17 τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται, Ὅτι ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐ-
18 ποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν. Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξε-
πλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.
19 Καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω
20 τῆς πόλεως. Καὶ πρωῒ παραπορευόμε-
νοι, εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ρι-
21 ζῶν. καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ πέτρος λέγει αὐτῷ, Ῥαββὶ, ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς 22
λέγει αὐτοῖς, Ἔχετε πίστιν θεοῦ. ἀμὴν 23
γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέ-
γει γίνεται· ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. διὰ 24
τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτῆσθε, πιστεύετε ὅτι λαμ-
βάνετε· καὶ ἔσται ὑμῖν. Καὶ ὅταν στήκη- 25
τε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατά τινος· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώμα-
τα ὑμῶν. εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ 26
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

ΚΑΙ ἔρχονται πάλιν εἰς ἱεροσόλυμα· 27
καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ 28
λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀ- 29
ποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ 30
οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι. καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέ- 31
γοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἀλλ' εἴπω- 32

XI. 14 ὁ ἰησοῦς] ~ β
19 ἐξεπορεύετο] ἐξεπορεύοντο δ
26 τὰ] ὑμῶν τὰ γ
31 Ἐν] ~ ε
32 ἀλλ'] ~ ε
¶ εἴπωμεν] ἐὰν εἴπωμεν δ

XI. 12. Matth. 21, 18.
17. Jesa. 56, 7. Jer. 7, 11.
25. Matth. 6, 14.
15. Matth. 21, 12. Luc. 19, 45.
20. Matth. 21, 20.
27. Matth. 21, 23. Luc. 20, 1.

μεν,

μεν, Ἐξ ἀνθρώπων; ἐφοβοῦντο τὸν λαόν· ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι
33 ὄντως προφήτης ἦν. καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ οἴδαμεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

XII Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκε φραγμὸν, καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπε-
2 δήμησε. καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπε-
3 λῶνος· οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν,
4 καὶ ἀπέστειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον· κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ
5 ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε· κἀκεῖνον ἀπέκτειναν· καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς
6 δὲ ἀποκτέννοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, Ὅτι ἐν-
7 τραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς, Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.
8 καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν, καὶ
9 ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. οὐδὲ τὴν 10
γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. παρὰ Κυ- 11
ρίου ἐγένετο αὕτη· καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. καὶ ἐζήτουν αὐτὸν 12
κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε· καὶ ἀφέντες αὐτὸν, ἀπῆλθον.

Καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν 13
Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρῳδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ ἐλθόντες 14
λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; ὁ 15
δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς, Τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ 16
λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 17
αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν, 18
οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγοντες, Διδάσκα- 19
λε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,

XII. 4 λιθοβολήσαντες] ~ γ

XII. 1. Matth. 21, 33. Luc. 20, 9.
13. Matth. 22, 15. Luc. 20, 20.
19. Deut. 25, 5.
10. Pſ. 118, 22.
18. Matth. 22, 23. Luc. 20, 27.

καὶ

καὶ ἐξανάστηση σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 20 ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα· 21 καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα· καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως· 22 καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. ἐσχάτη πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. 23 ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. 24 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; 25 ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 26 περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου, ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς λέγων, Ἐγὼ ὁ θεὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ; 27 οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων· ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

28 Καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, Ποία ἐστὶ πρώτη πασῶν ἐντολή; 29 ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, Ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν, Ἄκουε, ἰσραήλ· Κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, Κύριος εἷς ἐστι. καὶ ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή. 30 καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι. 31 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς, Καλῶς διδάσκαλε, ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. 32 καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων καὶ θυσιῶν. 33 καὶ ὁ ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ. Οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

34 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, Πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι δαυίδ; 35 αὐτὸς γὰρ δαυὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ, λέγει ὁ Κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. 36 αὐτὸς οὖν δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον· καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.

XII. 23 οὖν] ~ *e*
27 νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς] θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ *e*
28 πασῶν] πάντων *d*
31 αὕτη] αὐτῇ *β*
32 ἐστὶ] ἐστὶ θεὸς *d*
36 πνεύματι] τῷ πνεύματι τῷ *e*
¶ λέγει] εἶπεν *e*

XII. 26. Ex. 3, 6.
29. Deut. 6, 4.
31. Lev. 19, 18.
35. Matth. 22, 41. Luc. 20, 41.
36. Pſ. 110, 1.
38. Matth. 23, 5. Luc. 20, 46.
28. Matth. 22, 34. Luc. 10, 25.

Καὶ

38 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς
39 ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει
40 μακρὰ προσευχόμενοι· οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

41 Καὶ καθίσας ὁ ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά·
42 καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλε λε-
43 πτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκε τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλά-
44 κιον. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

XIII ΚΑΙ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι καὶ πο-
2 ταπαὶ οἰκοδομαί. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος
3 ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ. Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν πέτρος καὶ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης καὶ ἀνδρέας, Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, Ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι. ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα. Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς. παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς· καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε· ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

XIII. 9 ἀρχαὶ] ἀρχὴ β 11 ἀγάγωσιν] ἄγωσιν β

XII. 40. Matth. 23, 14. Luc. 20, 47.
XIII. 1. Matth. 24, 1. Luc. 21, 5.
10. Matth. 24, 14.
41. Luc. 21. 1.
9. Luc. 21, 12.
13. Matth. 24, 13. Luc. 21, 17.

14 Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρη-
μώσεως, ὁ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προ-
φήτου, ἑστὼς ὅπου οὐ δεῖ· ὁ ἀναγινώσκων
νοείτω· τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτω-
15 σαν εἰς τὰ ὄρη· ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος,
μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰ-
σελθέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ·
16 καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὢν, μὴ ἐπιστρε-
ψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.
17 οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς
θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
18 προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ
19 ὑμῶν χειμῶνος. ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι
ἐκεῖναι θλῖψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη
ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς, ἕως
20 τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. καὶ εἰ μὴ
Κύριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν
ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκ-
λεκτοὺς οὓς ἐξελέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέ-
21 ρας. Καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ,
Ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ πιστεύ-
22 σητε. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι
καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι ση-
μεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,
23 εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ὑμεῖς
δὲ βλέπετε· ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν πάν-
24 τα. Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ-
ραις, μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην, ὁ ἥ-
λιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώ-
25 σει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ
οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυ-
νάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.
26 καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως
27 πολλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ
τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς
ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων,
ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ.

28 Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν παρα-
βολήν· ὅταν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος ἁπαλὸς
γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώ-
σκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν· οὕτω
29 καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε γινόμενα,
γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις.
30 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ
γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάντα ταῦτα γέ-
31 νηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον-
ται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι.
32 Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς
ὥρας, οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ
ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ.
33 Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχε-
σθε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν.
34 ὡς ἄνθρωπος ἀποδημος ἀφεὶς τὴν οἰ-
κίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν
ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ
τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. γρη-
35 γορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύ-
ριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ, ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτοροφωνίας, ἢ πρωΐ·
36 μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑμᾶς κα-
37 θεύδοντας. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέ-
γω, γρηγορεῖτε.

XIII 14 τὸ ῥηθὲν usq. προφήτου] ~ δ
18 ἡ φυγὴ ὑμῶν] ~ γ
21 ὧδε ἐκεῖ] ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ δ
31 παρελεύσονται] παρελεύσεται δ
32 καὶ] ἢ β

XIII. 14. Matth. 24, 15. Luc. 21, 20. Dan. 9, 27.
24. Matth. 24, 29. Luc. 21, 25.
33. Matth. 24, 42. Luc. 21, 34.
21. Matth. 24, 23.
28. Matth. 24, 32. Luc. 21, 28.
34. Matth. 25, 14. Luc. 19, 12.

Digitized by Google

XIV Ἦν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα με-
τὰ δύο ἡμέρας· καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρ-
χιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν
2 ἐν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν· ἔλε-
γον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θό-
3 ρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. Καὶ ὄντος
αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ, ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος
τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ, ἦλθε
γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πι-
στικῆς πολυτελοῦς· καὶ συντρίψασα τὸ
ἀλάβαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς
4 κεφαλῆς. ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες
πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀ-
5 πώλεια αὕτη τοῦ μύρου γέγονεν; ἠδύνα-
το γὰρ τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τριακο-
σίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι τοῖς πτω-
6 χοῖς· καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς εἶπεν, Ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κό-
πους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο
7 ἐν ἐμοί. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔ-
χετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε,
δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ
8 πάντοτε ἔχετε. Ὃ ἔσχεν αὕτη, ἐποίησε·
προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶμα εἰς τὸν
9 ἐνταφιασμόν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου
ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον
τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαλη-
10 θήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. Καὶ
ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδε-
κα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα
11 παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαν-
τες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ
ἀργύριον δοῦναι· καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαί-
ρως αὐτὸν παραδῷ.

XIV

12 Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων,
ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις ἀπελθόν-
τες ἑτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα;
13 καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν πό-
λιν· καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κε-
ράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε
14 αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε
τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέ-
γει, Ποῦ ἐστι τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ πά-
σχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; καὶ
15 αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγαιον μέγα ἐστρω-
μένον ἕτοιμον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν.
16 καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλ-
θον εἰς τὴν πόλιν, καὶ εὗρον καθὼς εἶ-
πεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

17 Καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν
18 δώδεκα· καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ
ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω
ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ
19 ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖ-
σθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθεῖς, Μήτι
20 ἐγώ; καὶ ἄλλος, Μήτι ἐγώ; ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν
δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς
21 τὸ τρυβλίον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ·
οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ

XIV. 5 τοῦτο] τοῦτο τὸ μύρον β
8 αὕτη,] αὕτη ε
15 ἀνώγαιον] ἀνάγαιον β
¶ ἕτοιμον] ~ β

XIV. 1. Matth. 26, 1 f. Luc. 22, 1.
3. Matth. 26, 6.
10. Matth. 26, 14. Luc. 22, 3.
12. Matth. 26, 17. Luc. 22, 7.
17. Matth. 26, 20. Luc. 22, 14.

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

22 Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπε, Λάβετε φάγετε. τοῦτό
23 ἐστι τὸ σῶμά μου. καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς· καὶ
24 ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες· καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκ-
25 χυνόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

26 Καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος
27 τῶν ἐλαιῶν. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· ὅτι γέγραπται, Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται
28 τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.
29 ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐ-
30 γώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς
31 ἀπαρνήσῃ με. ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε μᾶλλον, Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσωμαι. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον, οὗ τὸ ὄνο- 32
μα Γεθσημανῆ· καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε ἕως προσεύξωμαι. καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέ- 33
τρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ. καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. καὶ λέγει αὐτοῖς, Περίλυπός 34
ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε. Καὶ προελ- 35
θὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι, παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα· καὶ ἔλεγεν, 36
Ἀββᾶ ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι. παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. καὶ ἔρ- 37
χεται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Σίμων, καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα 38
μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν 39
αὐτὸν λόγον εἰπών. καὶ ὑποστρέψας 40
εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι, καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι.

Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐ- 41
τοῖς, Καθεύδετε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. ἀπέχει, ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε ἄγω- 42
μεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε.

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, 43

XIV. 22 φάγετε] ~ γ
32 προσεύξωμαι] προσεύξομαι δ
40 βεβαρημένοι] καταβαρυνόμενοι β

XIV. 26. Matth. 26, 30. Luc. 22, 39. Joh. 18, 1.
27. Matth. 26, 31. Zach. 13, 7.
32. Matth. 26, 36.
43. Matth. 26, 47. Luc. 22, 47. Joh. 18, 2.

προσ-

παραγίνεται ἰούδας, εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμ-
44 ματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, σύσσημον αὐτοῖς, λέγων, Ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς.
45 καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει, Ῥαββὶ ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν αὐ-
46 τόν. οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.
47 Εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ
48 ὠτίον. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με;
49 καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με· ἀλλ'
50 ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. Καὶ
51 ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον. καὶ εἷς τις νεανίσκος ἠκολούθει αὐτῷ, περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ· καὶ κρα-
52 τοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι· ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.

53 Καὶ ἀπήγαγον τὸν ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι
54 καὶ οἱ γραμματεῖς. καὶ ὁ πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκα-
θήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς. οἱ δὲ ἀρ- 55
χιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν· καὶ οὐχ εὕρισκον. πολλοὶ γὰρ ἐ- 56
ψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. καί τινες ἀναστάν- 57
τες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, λέγοντες, Ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, 58
Ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. καὶ οὐδὲ 59
οὕτως ἴση ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. Καὶ ἀ- 60
ναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον, ἐπηρώτησε τὸν ἰησοῦν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώ- 61
πα, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; ὁ δὲ 62
ἰησοῦς εἶπεν, Ἐγώ εἰμι. καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς 63
διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει, Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε 64
τῆς βλασφημίας· τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου. Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμ- 65
πτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, Προφήτευσον· καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον.

Καὶ ὄντος τοῦ πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κά- 66

XIV. 51 οἱ νεανίσκοι] ~ δ 53 αὐτῷ] ~ δ

XIV. 47. Matth. 26, 51. Luc. 22, 49. Joh. 18, 10. 48. Matth. 26, 55. Luc. 22, 52.
50. Matth. 26, 56. 53. Matth. 26, 57. Luc. 22, 54. Joh. 18, 12.
54. Matth. 26, 58. Luc. 22, 54. Joh. 18, 15. 55. Matth. 26, 59.
61. Matth. 26, 63. Luc. 22, 67. 66. Matth. 26, 69. Luc. 22, 56. Joh. 18, 25.

Digitized by Google

των, ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν τοῦ ἀρ-
67 χιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαι-
νόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ λέγει, Καὶ
68 σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ
ἠρνήσατο λέγων, Οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσα-
μαι τί σὺ λέγεις. καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς
69 τὸ προαύλιον· καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ
ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν, ἤρξατο
λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν, Ὅτι οὗτος ἐξ
70 αὐτῶν ἐστιν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ
μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον
τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ
Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιά-
71 ζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ
ὀμνύειν, Ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦ-
72 τον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ
ἐφώνησε. καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τὸ ῥῆ-
μα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι πρὶν ἀλέ-
κτορα φωνῆσαι δίς, ἀπαρνήσῃ με
τρίς. καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε.

XV ΚΑΙ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωὶ συμβούλιον
ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν
πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον
τὸ συνέδριον, δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγ-
2 καν καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. καὶ
ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Σὺ εἶ ὁ
Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
3 εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ κατηγόρουν
4 αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά· ὁ δὲ Πιλά-
τος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν λέγων, Οὐκ
ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρ-
5 τυροῦσιν· ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρί-
θη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα 6
δέσμιον, ὃν παρῃτοῦντο. ἦν δὲ ὁ λεγό- 7
μενος Βαραββᾶς μετὰ τῶν συστασιαστῶν
δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον
πεποιήκεισαν. καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος 8
ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐ-
τοῖς. ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς 9
λέγων· Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασι-
λέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐγίνωσκε γὰρ ὅτι διὰ 10
φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιε-
ρεῖς. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχ- 11
λον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύ-
σῃ αὐτοῖς. ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς 12
πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί οὖν θέλετε ποιή-
σω ὃν λέγετε Βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; οἱ 13
δὲ πάλιν ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν.
ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ κα- 14
κὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσοτέρως ἔκρα-
ξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλά- 15
τος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν
ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραβ-
βᾶν· καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν, φραγελ-
λώσας, ἵνα σταυρωθῇ.

Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔ- 16
σω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώριον, καὶ
συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐν- 17
δύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέα-
σιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον,
καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Χαῖρε 18
Βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ 19
τὴν κεφαλὴν καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ,
καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐ-
τῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέ- 20
δυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν, καὶ ἐνέδυ-

XIV. 71 ὀμνύειν] ὀμνύναι β

XV. 8 ἀναβοήσας] ἀναβὰς δ

XV. 1 f. Matth. 26, 1 f. Luc. 22, 66. 23, 1. Joh. 18, 28.
3. Matth. 27, 12.
6. Matth. 27, 15. Luc. 23, 17. Joh. 18, 39.
16. Matth. 27, 27. Joh. 19, 2.
20. Matth. 27, 31. Joh. 19, 16.

σαν

σαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια· καὶ ἐξά-
21 γουσιν αὐτὸν, ἵνα σαυρώσωσιν αὐτόν. καὶ
ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα σίμωνα κυ-
ρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέ-
ρα ἀλεξάνδρου καὶ ῥούφου, ἵνα ἄρῃ τὸν
σταυρὸν αὐτοῦ.

22 ΚΑΙ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγοθᾶ τό-
πον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρα-
23 νίου τόπος. καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσ-
24 μυρνισμένον οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. καὶ
σταυρώσαντες αὐτὸν, διαμερίζονται τὰ ἱ-
μάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐ-
25 τὰ, τίς τί ἄρῃ. ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ
26 ἐσταύρωσαν αὐτόν. καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ
τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη, Ο Βα-
27 σιλεὺς τῶν ἰουδαίων. καὶ σὺν αὐτῷ σταυ-
ροῦσι δύο λῃστὰς, ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα
28 ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. καὶ ἐπληρώθη ἡ
γραφὴ ἡ λέγουσα, Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐ-
29 λογίσθη. Καὶ οἱ παραπορευόμενοι
ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κε-
φαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες, Οὐὰ ὁ κα-
ταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
30 οἰκοδομῶν· σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατά-
31 βα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ὁμοίως καὶ οἱ ἀρ-
χιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ
τῶν γραμματέων ἔλεγον, ἄλλους ἔσωσεν,
32 ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ
βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ
τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν.
καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐ-
τόν. Γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκό- 33
τος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας
ἐνάτης· καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ 34
ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ελωὶ ἐ-
λωὶ, λαμὰ σαβαχθανί; ὅ ἐστι μεθερ-
μηνευόμενον, Ὁ θεός μου ὁ θεός μου, εἰς
τί με ἐγκατέλιπες; καὶ τινὲς τῶν παρε- 35
στηκότων ἀκούσαντες, ἔλεγον, Ἰδοὺ ἠλίαν
φωνεῖ. δραμὼν δὲ εἷς, καὶ γεμίσας 36
σπόγγον ὄξους, περιθεὶς τε καλάμῳ,
ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων, Ἄφετε ἴδωμεν
εἰ ἔρχεται ἠλίας καθελεῖν αὐτόν.

Ο δὲ ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, 37
ἐξέπνευσε. καὶ τὸ καταπέτασμα 38
τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως
κάτω. Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ παρεστη- 39
κὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτω κράξας
ἐξέπνευσεν, εἶπεν, Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος
οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. ἦσαν δὲ καὶ γυναῖ- 40
κες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς
ἦν μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ μαρία ἡ
τοῦ ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ
σαλώμη, αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, 41
ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ
ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς ἱε-
ροσόλυμα.

Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν πα- 42

XV. 31 σῶσαι.] σῶσαι; β
32 πιστεύσωμεν] π. αὐτῷ ε
34 μου prius] ~ δ
40 ἦν] ἦν καὶ ε

XV. 22. Matth. 27, 33. Luc. 23, 33. Joh. 19, 17.
24. Matth. 27, 35. Luc. 23, 34. Joh. 19, 23.
26. Matth. 27, 37. Luc. 23, 38. Joh. 19, 19.
28. Jesa. 53, 12.
29. Matth. 27, 39.
32. Matth. 27, 44. Luc. 23, 39.
33 f. Matth. 27, 45 f. Luc. 23, 44.
36. Matth. 27, 48. Joh. 19, 28.
37. Matth. 27, 50. Luc. 23, 46. Joh. 19, 30.
38. Matth. 27, 51. Luc. 23, 45.
39. Matth. 27, 54. Luc. 23, 47.
42. Matth. 27, 57. Luc. 23, 50. Joh. 19, 38.

εασκευὴ

43 εσκευὴ, ὅ ἐστι προσάββατον, ἦλθεν
Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἁρμαθαίας, εὐσχήμων
βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμε-
νος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· τολμήσας
εἰσῆλθε πρὸς πιλάτον, καὶ ἠτήσατο τὸ
44 σῶμα τοῦ ἰησοῦ. ὁ δὲ πιλάτος ἐθαύ-
μασεν εἰ ἤδη τέθνηκε· καὶ προσκαλεσά-
μενος τὸν κεντυρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐ-
45 τὸν εἰ πάλαι ἀπέθανε· καὶ γνοὺς ἀπὸ
τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα
46 τῷ Ἰωσήφ. καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καὶ
καθελὼν αὐτὸν, ἐνείλησε τῇ σινδόνι. καὶ
κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λε-
λατομημένον ἐκ πέτρας· καὶ προσεκύλι-
47 σε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. ἡ
δὲ μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ μαρία ἰω-
σῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.

XVI ΚΑΙ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, μα-
ρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ μαρία ἡ τοῦ
ἰακώβου καὶ σαλώμη ἠγόρασαν ἀρώματα,
2 ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. καὶ λί-
αν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐ-
πὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου.
3 καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτὰς, Τίς ἀποκυλί-
σει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνη-
4 μείου; καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι
ἀποκεκύλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας
5 σφόδρα. καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖ-
ον, εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς
δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκήν·
6 καὶ ἐξεθαμβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐταῖς,
Μὴ ἐκθαμβεῖσθε. ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν
ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ
ἔστιν ὧδε· ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐ-
τόν. ἀλλ' ὑπάγετε εἴπατε τοῖς μαθηταῖς 7
αὐτοῦ καὶ τῷ πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς
εἰς τὴν γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε,
καθὼς εἶπεν ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυ- 8
γον ἀπὸ τοῦ μνημείου· εἶχε δὲ αὐτὰς τρό-
μος καὶ ἔκστασις· καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον,
ἐφοβοῦντο γάρ.

Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου ἐφά- 9
νη πρῶτον μαρίᾳ τῇ μαγδαληνῇ, ἀφ'
ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. ἐκείνη 10
πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ
γενομένοις, πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. κἀ- 11
κεῖνοι ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ'
αὐτῆς, ἠπίστησαν. Μετὰ δὲ ταῦ- 12
τα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώ-
θη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς
ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγει- 13
λαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευ-
σαν. Ὕστερον ἀνακειμένοις αὐτοῖς 14
τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν
ἀπιστίαν αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι
τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον οὐκ
ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Πορευ- 15
θέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξα-
τε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ 16
πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς, σωθήσεται·
ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. σημεῖα 17
δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθή-
σει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβα-
λοῦσι· γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· ὄ- 18
φεις ἀροῦσι· κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν,

XV. 43 ἦλθεν] ἐλθὼν *d*
XVI. 1 τοῦ post *d*] ~ *β ζ*
8 ἐξελθοῦσαι] ἐξ. ταχὺ *a*
9 - 20 ἀναστὰς usq. σημείων] ~ *a*

XVI. 1. Matth. 28, 1. Luc. 24, 1. Joh. 20, 1.
9. Joh. 20, 11 f.
10. Luc. 24, 9 f. Joh. 20, 18.
12. Luc. 24, 13.
14. Luc. 24, 36. Joh. 20, 19.
15. Matth. 28, 18. f.

Digitized by Google

ἃ μὴ αὐτὸς βλάψῃ· ἐπὶ ἀῤῥώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσιν.

19 Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ· ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων. 20

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΚΑΤΑ
ΛΟΥΚΑΝ.

1 Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγ-
2 μάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι
3 τοῦ λόγου· ἔδοξε κἀμοὶ, παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς, καθεξῆς
4 σοὶ γράψαι κράτιστε Θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

5 Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ Βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά· καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀα-
6 ρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ Κυρίου ἄμεμ-
7 πτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἡ Ἐλισάβετ ἦν στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. 8 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερα- 9
τείας, ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου· καὶ πᾶν τὸ πλῆ- 10
θος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐ- 11
τῷ ἄγγελος Κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος· καὶ 12
ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐ- 13
τὸν ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβοῦ Ζαχαρία· διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. καὶ 14
ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον Κυρίου· καὶ οἶ- 15
νον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσ- 16
ραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ Κύριον τὸν θεὸν αὐ-

Luc. I. 8 ἔναντι] ἐναντίον β
9 τοῦ λαοῦ ἦν] ἦν τοῦ λαοῦ β
14 γεννήσει] γενέσει γ
15 ἐνώπιον] ἐνώπιον τοῦ ε

Digitized by Google

17 τῶν· καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον
αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει ἠλίου, ἐ-
πιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα,
καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοι-
μάσαι Κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.
18 Καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον,
Κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι
πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα
19 ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. καὶ ἀποκρι-
θεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ, Ἐγώ εἰ-
μι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ
θεοῦ· καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε,
20 καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ
ἔσῃ σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι,
ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα· ἀνθ' ὧν
οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες
πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.
21 Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν·
καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν
22 τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λα-
λῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτα-
σίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν
διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός.
23 καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς
λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶ-
24 κον αὐτοῦ. Μετὰ δὲ ταύτας τὰς
ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ,
καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέ-
25 γουσα, Ὅτι οὕτω μοι πεποίηκεν ὁ Κύριος
ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνει-
δός μου ἐν ἀνθρώποις.

26 Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ
ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς
πόλιν τῆς Γαλιλαίας ᾗ ὄνομα Ναζαρὲτ,
27 πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ ᾧ
ὄνομα Ἰωσὴφ, ἐξ οἴκου Δαυίδ· καὶ τὸ

I

ὄνομα τῆς παρθένου, Μαριάμ. καὶ εἰσ- 28
ελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν, εἶπε,
Χαῖρε κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ
σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ δὲ 29
ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ,
καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπα-
μὸς οὗτος. Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐ- 30
τῇ, Μὴ φοβοῦ Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν
παρὰ τῷ θεῷ. καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γα- 31
στρὶ, καὶ τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ
ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, 32
καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται· καὶ δώσει
αὐτῷ Κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ 33
τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς
βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Εἶπε 34
δὲ Μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον, Πῶς ἔσται
τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀπο- 35
κριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, Πνεῦ-
μα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ δύ-
ναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ
γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς θεοῦ.
καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου, καὶ 36
αὐτὴ συνείληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς·
καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ κα-
λουμένῃ στείρᾳ· ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει πα- 37
ρὰ τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα. εἶπε δὲ Μα- 38
ριάμ, Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι
κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ'
αὐτῆς ὁ ἄγγελος.

Ἀναστᾶσα δὲ Μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις 39
ταύταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ
σπουδῆς, εἰς πόλιν Ἰούδα, καὶ εἰσῆλθεν 40
εἰς τὸν οἶκον Ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο
τὴν Ἐλισάβετ. καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ 41
Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας,
ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐ-

I. 35 γεννώμενον] γεννώμενον ἐκ σοῦ a

τῆς

42 τῆς· καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ ἐ-
λισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ
καὶ εἶπεν, Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ,
καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας
43 σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ
44 μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ
ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς
τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει
45 τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μα-
καρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις
τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ Κυρίου.
46 Καὶ εἶπε Μαριάμ, Μεγαλύνει ἡ
47 ψυχή μου τὸν Κύριον, καὶ ἠγαλλίασε
τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί
48 μου· ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν
τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μα-
49 καριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί· ὅτι ἐποίη-
σέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς, καὶ ἅγιον
50 τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς
γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν.
51 ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ· διεσ-
κόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας
52 αὐτῶν. καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων,
53 καὶ ὕψωσε ταπεινούς. πεινῶντας ἐνέ-
πλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξα-
54 πέστειλε κενούς. ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παι-
55 δὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους, καθὼς ἐλά-
λησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβρα-
ὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶ-
56 να. Ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐ-
τῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς· καὶ ὑπέστρεψεν εἰς
τὸν οἶκον αὐτῆς.
57 Τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ
58 τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. καὶ
ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐ-
τῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε Κύριος τὸ ἔλεος
αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ.
Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἦλθον 59
περιτεμεῖν τὸ παιδίον· καὶ ἐκάλουν αὐτὸ
ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρί-
αν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶ- 60
πεν, Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης.
καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, Ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν 61
τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόμα-
τι τούτῳ. ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, 62
τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. καὶ αἰ- 63
τήσας πινακίδιον, ἔγραψε λέγων, Ἰω-
άννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἐθαύμα-
σαν πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ 64
παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐ-
λάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐ- 65
γένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦν-
τας αὐτούς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰου-
δαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦ-
τα· καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν 66
τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες, Τί ἄρα τὸ
παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ Κυρίου ἦν
μετ' αὐτοῦ. Καὶ Ζαχαρίας ὁ πα- 67
τὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου,
καὶ προεφήτευσε λέγων, Εὐλογητὸς Κύ- 68
ριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψα-
το καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ·
καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν, ἐν τῷ 69
οἴκῳ Δαυὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· καθὼς 70
ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν
ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ· σωτη- 71
ρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς
πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς· ποιῆ- 72
σαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν,
καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ,

I. 42 ἀνεφώνησε] ἀνεβόησε γ
44 ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος] τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει δ
50 γενεὰς γενεῶν] γενεὰν καὶ γενεὰν δ
55 εἰς τὸν αἰῶνα] ἕως αἰῶνος β

73 ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέ-
74 ρα ἡμῶν· τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως, ἐκ
χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λα-
75 τρεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύ-
νῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς
76 ζωῆς ἡμῶν. Καὶ σὺ παιδίον, προ-
φήτης ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γὰρ
προ προσώπου Κυρίου, ἑτοιμάσαι ὁδοὺς
77 αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ
λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν·
78 διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς
79 ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐ-
πιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανά-
του καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πό-
80 δας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. Τὸ δὲ
παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύμα-
τι· καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἕως ἡμέ-
ρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

II 1 Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις,
ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐ-
γούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκου-
2 μένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο
3 ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. καὶ
ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκα-
4 στος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ καὶ
Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως
Ναζαρὲτ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δα-
υὶδ ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι
5 αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυίδ, ἀπο-
γράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευ-
6 μένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. Ἐγέ-
νετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλή-
7 σθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν· καὶ ἔ-
τεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ
ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἀνέκλινεν αὐ-
τὸν ἐν τῇ φάτνῃ· διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τό-
πος ἐν τῷ καταλύματι.

Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐ- 8
τῇ, ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυ-
λακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐ-
τῶν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη 9
αὐτοῖς, καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν
αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. καὶ 10
εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, Μὴ φοβεῖσθε·
ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν με-
γάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι 11
ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτὴρ, ὅς ἐστι Χρι-
στὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυίδ. καὶ τοῦ- 12
το ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὑρήσετε βρέφος
ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ.
Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ 13
πληθος στρατιᾶς οὐρανίου, αἰνούντων τὸν
θεὸν καὶ λεγόντων, Δόξα ἐν ὑψίστοις 14
θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη· ἐν ἀνθρώποις
εὐδοκία. Καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλ- 15
θον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι,
καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς
ἀλλήλους, Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλεέμ,
καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς, ὃ
ὁ Κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον 16
σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον τήν τε Μαρι-
ὰμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος κεί-
μενον ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ διεγνώ- 17
ρισαν περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος
αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. καὶ πάν- 18
τες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν
λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐ-

I. 75 τῆς ζωῆς] ~ β

II. 9 κυρίου] θεοῦ γ
14 εὐδοκία] εὐδοκίας a

LUC. I. 73. Gen. 22, 16.

II. 7. Matth. 1, 25.

τοὺς.

τὰς. ἡ δὲ μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς.

ΚΑΙ ὅτε ἐπλήσθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτὸν, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ.

ΚΑΙ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, κατὰ τὸν νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσόλυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου, Ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται· καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν, κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν.

Καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλὴμ, ᾧ ὄνομα συμεὼν, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐλαβὴς, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ ἰσραὴλ, καὶ πνεῦμα ἦν ἅγιον ἐπ' αὐτόν· καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου. Καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεὸν, καὶ εἶπε, Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν· φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου ἰσραήλ. Καὶ ἦν ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεὼν, καὶ εἶπε πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ, Ἰδοὺ οὗτος κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον· καὶ σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία· ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί.

Καὶ ἦν ἄννα προφῆτις, θυγάτηρ φανουὴλ, ἐκ φυλῆς ἀσήρ· αὕτη προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς· καὶ αὐτὴ χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοηκοντατεσσάρων, ἡ οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας· καὶ αὐτὴ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν ἱερουσαλήμ. Καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν γαλιλαίαν, εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν ναζαρέτ. Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε, καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύ-

II. 21 αὐτὸν] τὸ παιδίον e
33 ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ] ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ β
34 αὐτοὺς] αὐτὸν e
38 ἐν ἱερουσαλήμ] ἱερουσαλήμ δ. τοῦ ἰσραὴλ e
40 πνεύματι] ~ e

II. 23. Ex. 13, 2. 24. Lev. 12, 8.

πνεύματι, πληρούμενον σοφίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό.

41 Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς
42 Ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα,
ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ
43 ἔθος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ὑπέ-
μεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ
44 οὐκ ἔγνω Ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ· νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδὸν, καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν
45 ἐν τοῖς συγγενέσι καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς· καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερου-
46 σαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδα-
σκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπε-
47 ρωτῶντα αὐτούς. ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς
48 ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν, ἐξεπλάγησαν· καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε, Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι
49 ἐζητοῦμέν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ἤδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ
50 πατρός μου δεῖ εἶναί με; καὶ αὐτοὶ οὐ
51 συνῆκαν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Να-
ζαρέτ· καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς.
καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥή-
52 ματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

III. Ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγε- III.
μονίας Τιβερίου Καίσαρος, ἡγεμο-
νεύοντος Ποντίου Πιλάτου τῆς Ἰουδαίας,
καὶ τετραρχοῦντος τῆς Γαλιλαίας Ἡρώ-
δου, Φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τε-
τραρχοῦντος τῆς Ἰτουραίας καὶ Τραχωνίτι-
δος χώρας, καὶ Λυσανίου τῆς Ἀβιληνῆς
τετραρχοῦντος, ἐπὶ ἀρχιερέως Ἄννα καὶ 2
Καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ Ἰωάννην
τὸν τοῦ Ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ 3
ἦλθεν εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορ-
δάνου, κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας
εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· ὡς γέγραπται ἐν 4
βίβλῳ λόγων Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγον-
τος, Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοι-
μάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου· εὐθείας ποιεῖ-
τε τὰς τρίβους αὐτοῦ. πᾶσα φάραγξ 5
πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βου-
νὸς ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ
εἰς εὐθείαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς
λείας· καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σω- 6
τήριον τοῦ θεοῦ. Ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκ- 7
πορευομένοις ὄχλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐ-
τοῦ, Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑ-
μῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;
ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας· 8
καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέ-
ρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν,
ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων
ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ 9

II. 43 Ἰησοῦς] ~ ˙
III. 1 δὲ primum] ~ ˙
¶ ἡγεμονεύοντος] ἐπιτροπεύοντος γ
2 ἀρχιερέως] ἀρχιερέων ˙ ζ
¶ τοῦ] ~ α
8 ἐν ἑαυτοῖς] ~ γ

III. 1. Matth. 3, 1. Marc. 1, 1. 4. Jes. 40, 3.

ἀξίνη

III

ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

10 Καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι λέγον-
11 τες, Τί οὖν ποιήσομεν; ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς, Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων βρώ-
12 ματα, ὁμοίως ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, Διδάσκαλε, τί ποιήσο-
13 μεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, Μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν πράσ-
14 σετε. ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευόμενοι λέγοντες, Καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, Μηδένα διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε· καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν.

15 Προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐτὸς
16 εἴη ὁ χριστὸς, ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης ἅπασι λέγων, Ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ὑμᾶς· ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑ-
17 ποδημάτων αὐτοῦ· αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί. οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ· καὶ συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ, τὸ δὲ ἄ-
18 χυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν εὐηγ-
19 γελίζετο τὸν λαόν· ὁ δὲ ἡρῴδης ὁ τετράρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἡρῳδιάδος τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησε πονηρῶν ὁ ἡρῴδης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ 20
πᾶσι, καὶ κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ Φυλακῇ.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα 21
τὸν λαὸν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευχομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανὸν,
καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σω- 22
ματικῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτὸν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι λέγουσαν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν σοὶ εὐδόκησα. Καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐ- 23
τῶν τριάκοντα ἀρχόμενος, ὢν, ὡς ἐνομίζετο, υἱὸς Ἰωσὴφ, τοῦ Ἡλεὶ, τοῦ Μα- 24
θὰτ, τοῦ Λευεὶ, τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἰαννὰ, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Ἀμὼς, 25
τοῦ Ναοὺμ, τοῦ Ἐσλὶ, τοῦ Ναγγαὶ, τοῦ 26
Μααθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεὶ, τοῦ Ἰω-
σὴφ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωαναὰν, τοῦ Ῥησὰ, 27
τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλαθιὴλ, τοῦ Νηρὶ,
τοῦ Μελχὶ, τοῦ Ἀδδὶ, τοῦ Κωσὰμ, τοῦ 28
Ἐλμωδὰμ, τοῦ Ἠρ, τοῦ Ἰωσὴ, τοῦ Ἐλιέ- 29
ζερ, τοῦ Ἰωρεὶμ, τοῦ Ματθὰτ, τοῦ Λευεὶ,
τοῦ Συμεὼν, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ 30
Ἰωνὰν, τοῦ Ἐλιακεὶμ, τοῦ Μελεᾶ, τοῦ 31
Μαϊνὰν, τοῦ Ματταθὰ, τοῦ Ναθὰν, τοῦ
Δαυὶδ, τοῦ Ἰεσσαὶ, τοῦ Ὠβὴδ, τοῦ Βοὸζ, 32
τοῦ Σαλμὼν, τοῦ Ναασσὼν, τοῦ Ἀμινα- 33
δὰβ, τοῦ Ἀρὰμ, τοῦ Ἐσρὼμ, τοῦ Φαρὲς,
τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰακὼβ, τοῦ Ἰσαὰκ, τοῦ Ἀ- 34
βραὰμ, τοῦ Θάρα, τοῦ Ναχὼρ, τοῦ Σε- 35
ρὺχ, τοῦ Ῥαγαῦ, τοῦ Φάλεκ, τοῦ Ἔβερ,

III. 9 τῶν δένδρων] τοῦ δένδρου *e*
10. 12. 14 ποιήσομεν] ποιήσωμεν *d*
16 ἁγίῳ] ~ *g*
19 τοῦ] Φιλίππου τοῦ *e*
24 τοῦ Ματθὰτ, τοῦ Λευεὶ] ~ *e*

III. 21. Matth. 3, 13. Marc. 1, 9. 31. 34. Matth. 1, 1.

τοῦ

36 τῆ σιλὰ, Ἰῆ καινὰν, Ἰῆ ἀρφαξὰδ, Ἰῆ
37 σὴμ, Ἰῆ νῶε, Ἰῆ λάμεχ, Ἰῆ μαθθσάλα, τῆ ἐνὼχ, τῆ ἰάρεδ, τῆ μαλελεὴλ,
38 τῆ καινὰν, Ἰῆ ἐνὼς, τῆ σὴθ, τῆ ἀδὰμ, τῆ θεῆ.

IV ΙΗΣΟΥΣ δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης ὑπέστρεψεν ἀπὸ τῆ ἰορδάνου· καὶ ἤγετο
2 ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὴν ἔρημον ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τῆ διαβόλου. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθεισῶν
3 αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασε. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, Εἰ υἱὸς εἶ τῆ θεῆ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος.
4 καὶ ἀπεκρίθη ἰησῆς πρὸς αὐτὸν λέγων, Γέγραπται, Ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι
5 θεῆ. Καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ
6 χρόνου· καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, Σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ
7 ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν· σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σου πᾶ-
8 σα. καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ ἰησῆς, Ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ· Γέγραπται, Προσκυνήσεις Κύριον τὸν θεόν σου, καὶ
9 αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἰερουσαλὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τῆ ἱερῆ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τῆ θεῆ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω· γέγραπται γὰρ, Ὅτι τοῖς ἀγ- 10
γέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε· καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί 11
σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ 12
ὁ ἰησῆς, Ὅτι εἴρηται, Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν θεόν σου. Καὶ συντελέσας 13
πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος, ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ.

Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ ἰησῆς ἐν τῇ δυνά- 14
μει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γαλιλαίαν· καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ' ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς ἐδίδασ- 15
κεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων. καὶ ἦλθεν εἰς 16
τὴν ναζαρὲτ, οὗ ἦν τεθραμμένος· καὶ εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀναγνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ 17
βιβλίον ἡσαΐου τοῦ προφήτου· καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν τόπον οὗ ἦν γεγραμμένον, Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ· 18
οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς, ἀπέσταλκέ με ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν· κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλε-

III. 36 τοῦ καινὰν] ~ δ ζ
IV. 2 ὕστερον] ~ β
4 ἄνθρωπος] ὁ ἄνθρωπος δ
5 seqq. 9 seqq. καὶ ἀναγαγὼν usq. τὸν θεόν σου] Duo conflictus transponuntur. ε
7 πᾶσα] πάντα ε
8 ὕπαγε usq. σατανᾶ] ~ ε
¶ γέγραπται] γέγρ. γὰρ ε
9 υἱὸς] ὁ υἱὸς ε
11 καὶ] καὶ ὅτι ε
18 ἰάσασθαι usq. καρδίαν] ~ ε

IV. 1. Matth. 4, 1. Marc. 1, 12.
8. Deut. 6, 13.
10. Pſ. 91, 11.
16. Matth. 13, 54. Marc. 6, 1.
4. Deut. 3, 8.
12. Deut. 6, 16.
17. Iſ. 61, 1.

ψιν·

ψιν· ἀποσπάλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέ-
19 σει· κηρύξαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν.
20 καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέ-
της, ἐκάθισε· καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ
οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ.
21 Ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς, Ὅτι σή-
μερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν τοῖς
22 ὠσὶν ὑμῶν. καὶ πάντες ἐμαρτύρουν αὐτῷ,
καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χά-
ριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον, Οὐχ υἱός ἐ-
23 στιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς,
Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύ-
την, Ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠ-
κούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ Καπερναούμ,
ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.
24 Εἶπε δέ, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς
προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐ-
25 τοῦ. ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολ-
λαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις Ἠλίου ἐν
τῷ Ἰσραήλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ
ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λι-
26 μὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ
πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη Ἠλίας, εἰ
μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδῶνος πρὸς γυναῖ-
27 κα χήραν. καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ
Ἐλισαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ Ἰσραήλ· καὶ
οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰ μὴ Νεεμὰν
28 ὁ Σύρος. Καὶ ἐπλήσθησαν πάν-
τες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες
29 ταῦτα. καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν
ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως
ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν
ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι αὐτόν·
αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, ἐπο- 30
ρεύετο.

ι

ΚΑΙ κατῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ πόλιν 31
τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν διδάσκων
αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἐξεπλήσ- 32
σοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ὅτι ἐν ἐξου-
σίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ ἐν τῇ συνα- 33
γωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαι-
μονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ
μεγάλῃ, λέγων, Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ 34
Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς·
οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ 35
ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς λέγων, Φιμώ-
θητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν
αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον, ἐξῆλθεν
ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. καὶ 36
ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνε-
λάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες, Τίς ὁ
λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνά-
μει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμα-
σι, καὶ ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἦ- 37
χος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς πε-
ριχώρου.

Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλ- 38
θεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος. πενθερὰ
δὲ τοῦ Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ με-
γάλῳ· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐ-
τῆς. καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετί- 39
μησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν·
παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς.

Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι 40
εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἤγα-
γον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ

IV. 23 τῇ prius] ~ β

IV. 25. 1 Reg. 17, 1. 9. 18, 44.
31. Marc. 1, 21.
40. Matth. 8, 16. Marc. 1, 32.
27. 2 Reg. 5, 14.
38. Matth. 8, 14. Marc. 1, 29.

αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευ-
41 σεν αὐτούς. ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια
ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα,
Ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ
ἐπιτιμῶν οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν
42 τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι. Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς
ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐ-
τὸν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖ-
χον αὐτὸν τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν.
43 ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, Ὅτι καὶ ταῖς ἑτέ-
ραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με δεῖ τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ· ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέσταλ-
44 μαι. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγω-
γαῖς τῆς γαλιλαίας.

V ΕΓένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον ἐπικεῖ-
σθαι αὐτῷ τοῦ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμ-
2 νην γεννησαρέτ· καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑ-
στῶτα παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀ-
ποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέπλυναν τὰ
3 δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων ὃ
ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς
γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον· καὶ καθίσας
4 ἐδίδασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. Ὡς
δὲ ἐπαύσατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σί-
μωνα, Ἐπανάγαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ
χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς ἄγραν.
5 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων εἶπεν αὐτῷ,
Ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιά-
σαντες, οὐδὲν ἐλάβομεν· ἐπὶ δὲ τῷ ῥή-
6 ματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον. καὶ τοῦ-
το ποιήσαντες, συνέκλεισαν πλῆθος ἰχ-
θύων πολύ· διερρήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον
αὐτῶν, καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις 7
τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας
συλλαβέσθαι αὐτοῖς· καὶ ἦλθον, καὶ ἔ-
πλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα, ὥστε βυ-
θίζεσθαι αὐτά. ἰδὼν δὲ σίμων πέτρος, 8
προσέπεσε τοῖς γόνασιν ἰησοῦ λέγων, Ἔξ-
ελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰ-
μι κύριε. θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν 9
καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ
τῶν ἰχθύων ἣν συνέλαβον· ὁμοίως δὲ καὶ 10
ἰάκωβον καὶ ἰωάννην υἱοὺς ζεβεδαίου, οἳ
ἦσαν κοινωνοὶ τῷ σίμωνι. Καὶ εἶπε πρὸς
τὸν σίμωνα ὁ ἰησοῦς, Μὴ φοβοῦ· ἀπὸ τοῦ
νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν. καὶ κατα- 11
γαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, ἀφέν-
τες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐτῷ.

ΚΑΙ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ 12
τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης
λέπρας· καὶ ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, πεσὼν ἐπὶ
πρόσωπον, ἐδεήθη αὐτοῦ λέγων, Κύριε,
ἐὰν θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. Καὶ 13
ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ εἰπών,
Θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέ-
πρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς πα- 14
ρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν· ἀλλὰ ἀπε-
λθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ
προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου,
καθὼς προσέταξε μωσῆς, εἰς μαρτύ-
ριον αὐτοῖς. Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λό- 15
γος περὶ αὐτοῦ· καὶ συνήρχοντο ὄχλοι
πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ'
αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν. αὐτὸς 16

IV. 41 κράζοντα] κραυγάζοντα a
¶ ὁ χριστὸς] ~ d
42 ἐζήτουν] ἐπεζήτουν a

IV. 42. Marc. 1, 35.
12. Matth. 8, 2. Marc. 1, 40.
V. 1. Matth. 4, 18. Marc. 1, 16.
14. Lev. 14, 2.

δὲ

δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ προσευχόμενος.

17 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων· καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἳ ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς Γαλιλαίας καὶ Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ· καὶ δύναμις Κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐ-
18 τούς. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ θεῖναι ἐνώ-
19 πιον αὐτοῦ· καὶ μὴ εὑρόντες ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ
20 μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε,
21 ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι λέγοντες, Τίς ἐστιν οὗτος ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός;
22 ἐπιγνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς, Τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν;
23 τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου· ἢ εἰπεῖν, Ἔγειραι
24 καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παραλελυμένῳ, Σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἆρας τὸ κλινί-
25 διόν σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἆρας ἐφ' ᾧ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔκ- 26
στασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου λέγοντες, Ὅτι εἴδομεν παράδοξα σήμερον.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευεῖν, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, 27
Ἀκολούθει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅπαν- 28
τα, ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐ- 29
ποίησε δοχὴν μεγάλην Λευεὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· καὶ ἦν ὄχλος τελωνῶν πολὺς, καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμμα- 30
τεῖς αὐτῶν καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγοντες, Διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε 31
πρὸς αὐτούς, Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.
οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁ- 32
μαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Οἱ δὲ 33
εἶπον πρὸς αὐτὸν, Διατί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου νηστεύουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν; ὁ δὲ εἶπε 34
πρὸς αὐτούς, Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν; ἐλεύσονται 35
δὲ ἡμέραι καὶ ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν 36
πρὸς αὐτούς, Ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή γε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει,

V. 19 ποίας] διὰ ποίας a 30 αὐτῶν] ~ d

V. 18. Matth. 9, 2. Marc. 2, 3.
27. Matth. 9, 9. Marc. 2, 13.
33. Matth. 9, 14. Marc. 2, 18.

καὶ τῷ παλαιῷ ὐ συμφωνεῖ τὸ ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μή γε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ αὐτὸς ἐκχυθήσεται καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. καὶ οὐδεὶς πιὼν παλαιὸν εὐθέως θέλει νέον· λέγει γάρ, Ὁ παλαιὸς χρηστότερός ἐστιν.

VI Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων· καὶ ἔτιλλον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώχοντες ταῖς χερσί. τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι; καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ ἰησοῦς, Οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησε δαυὶδ, ὁπότε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες; ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε, καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. παρετήρουν δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει· ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, καὶ εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἔγειραι καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. εἶπεν δὲ ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτούς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς, τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν, ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι; καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς, εἶπεν αὐτῷ, Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησε. καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας· καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσειαν τῷ ἰησοῦ.

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι· καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, σίμωνα ὃν καὶ ὠνόμασε πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, Φίλιππον καὶ βαρθολομαῖον, ματθαῖον καὶ θωμᾶν, ἰάκωβον τὸν τοῦ ἁλφαίου καὶ σίμωνα τὸν καλούμενον ζηλωτὴν, ἰούδαν ἰακώβου, καὶ ἰού-

V. 36 τὸ ἀπὸ] ἐπίβλημα τὸ ἀπὸ a
VI. 5 σαββάτῳ. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ θεασάμενός τινα ἐργαζόμενον τῷ σαββάτῳ, εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, εἰ μὲν οἶδας τί ποιεῖς, μακάριος εἶ· εἰ δὲ μὴ οἶδας, ἐπικατάρατος καὶ παραβάτης εἶ τοῦ νόμου a ζ
7 δὲ] δὲ αὐτὸν a
9 τί] τι· δ
¶ ἀπολέσαι] ἀποκτεῖναι δ
10 εἶπεν αὐτῷ] εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ a
¶ ἐποίησε] ἐποίησεν οὕτω a
¶ ὑγιὴς] ˜ β
13 ὠνόμασε] ἐκάλεσε a

VI. 1. Matth. 12, 1. Marc. 2, 23.
6. Matth. 12, 9. Marc. 3, 1.
13. Matth. 10, 2. Marc. 3, 14. Act. 1, 13.
3. I Sam. 21, 6.
12. Marc. 3, 13.

δαν

δαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης· 17 καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ· καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς ἰουδαίας καὶ ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παραλίου τύρου καὶ σιδῶνος, οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν 18 νόσων αὐτῶν, καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. 19 καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ· ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰᾶτο πάντας.

20 Καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἔλεγε, Μακάριοι οἱ πτωχοί· ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ 21 βασιλεία τοῦ θεοῦ. μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν· ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι 22 οἱ κλαίοντες νῦν· ὅτι γελάσετε. μακάριοί ἐστε ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσωσιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. 23 χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε· ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προ- 24 φήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. Πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις· ὅτι ἀπέχετε 25 τὴν παράκλησιν ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι· ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν· ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. 26 οὐαὶ ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι· κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.

27 Ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, 28 εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμῖν, προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ 29 τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην· καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ 30 αἰτοῦντί σε, δίδου· καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. καὶ καθὼς θέ- 31 λετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ ἀ- 32 γαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. καὶ 33 ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν 34 δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχ- 35 θροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες· καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρ- 36 μονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί. καὶ μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ 37 κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε· δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· 38 μέτρον καλὸν, πεπιεσμένον καὶ σεσαλευμένον καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν. τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ

VI. 26 ἀκὶ] ἀκὶ ὑμῖν a ¶ πάντες] ~ d

VI. 20. Matth. 5, 3. 27. Matth. 5, 44. 29. Matth. 5, 39.
30. Matth. 5, 42. 31. Matth. 7, 12. 37. Matth. 7, 1.

Digitized by Google

μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν.
39 Εἶπε δὲ παραβολὴν αὐτοῖς, Μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμ-
40 φότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται; οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ· κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκα-
41 λος αὐτοῦ. τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου· τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ οὐ κα-
42 τανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀδελφῷ σου, Ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλ-
43 μῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρπὸν σαπρόν· οὐδὲ δέν-
44 δρον σαπρὸν, ποιοῦν καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν συλλέγουσι σῦκα,
45 οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σταφυλήν. ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονηρόν· ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ.
46 Τί δέ με καλεῖτε Κύριε κύριε, καὶ
47 οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν
48 ὅμοιος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν
49 πέτραν. ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου· ᾗ προσέρηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

VII Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλ-
2 θεν εἰς Καπερναούμ. ἑκατοντάρχου δέ τινος δούλος κακῶς ἔχων ἤμελλε τελευ-
3 τᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ.
4 οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι
5 ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει τοῦτο· ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν
6 αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ, Κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου
7 εἰσέλθῃς· διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρὸς σε ἐλθεῖν· ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός
8 εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ ἄλλῳ,

VII. 4 παρέξει] παρέξῃ α ζ

VI. 39. Matth. 15, 14.
41. Matth. 7, 3.
46. Matth. 7, 21.
47. Matth. 7, 24.
40. Matth. 10, 24. Joh. 15, 20.
43. Matth. 7, 16. 12, 33.
VII. 1. Matth. 8, 5.

Ἔρχου,

ἔρχε, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου,
9 Ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ
ταῦτα ὁ ἰησοῦς ἐθαύμασεν αὐτόν· καὶ
στραφεὶς τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε,
Λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύ-
10 την πίστιν εὗρον. καὶ ὑποστρέψαντες οἱ
πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον, εὗρον τὸν ἀ-
σθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα.

11 ΚΑΙ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς, ἐπορεύετο
εἰς πόλιν καλουμένην ναΐν· καὶ συν-
επορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκα-
12 νοὶ, καὶ ὄχλος πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε
τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκο-
μίζετο τεθνηκὼς, υἱὸς μονογενὴς τῇ μη-
τρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ χήρα· καὶ ὄχλος
13 τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. καὶ ἰδὼν
αὐτὴν ὁ κύριος ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐ-
14 τῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ, Μὴ κλαῖε. καὶ
προσελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ· οἱ δὲ βα-
στάζοντες ἔστησαν· καὶ εἶπε, Νεανίσκε,
15 σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. καὶ ἀνεκάθισεν
ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν· καὶ ἔδω-
16 κεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ
φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν
λέγοντες, Ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερ-
ται ἐν ἡμῖν· καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς
17 τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗ-
τος ἐν ὅλῃ τῇ ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ
ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.

18 ΚΑΙ ἀπήγγειλαν ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ προσ-
καλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ ὁ ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν ἰησοῦν 19
λέγων, Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον
προσδοκῶμεν; παραγενόμενοι δὲ πρὸς 20
αὐτὸν οἱ ἄνδρες εἶπον, Ἰωάννης ὁ βαπτι-
στὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε λέγων,
Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶ-
μεν; ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε 21
πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μαστίγων καὶ πνευ-
μάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς
ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν. καὶ ἀποκρι- 22
θεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέν-
τες ἀπαγγείλατε ἰωάννῃ ἃ εἴδετε καὶ ἠ-
κούσατε· ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ
περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κω-
φοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ
εὐαγγελίζονται· καὶ μακάριός ἐστιν ὃς 23
ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Ἀπ- 24
ελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων ἰωάννου, ἤρ-
ξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ ἰωάν-
νου, Τί ἐξεληλύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεά-
σασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμε-
νον; ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; ἄν- 25
θρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσ-
μένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ
τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις
εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν; 26
προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισ-
σότερον προφήτου. οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέ- 27
γραπται, Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγε-
λόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατα-
σκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. λέ- 28
γω γὰρ ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναι-
κῶν προφήτης ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ· οὐδείς

VII. 9 οὐδὲ] οὔτε δ
11 τῷ] τῇ δ
¶ ἱκανοὶ] ~ γ
12 αὐτῇ] αὕτη ἦν δ
22 ὁ ἰησοῦς] ~ β
28 προφήτης] ~ δ

VII. 18. Matth. 11, 2. 27. Malach. 3, 1.

Digitized by Google

ἐστιν· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ
29 τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι. Καὶ
πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδι-
καίωσαν τὸν θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βά-
30 πτισμα ἰωάννου· οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ
οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ἠθέτησαν
εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ.
31 τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γε-
32 νεᾶς ταύτης; καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; ὅ-
μοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ κα-
θημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις,
καὶ λέγουσιν, Ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ
ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ
33 ἐκλαύσατε. ἐλήλυθε γὰρ ἰωάννης ὁ βα-
πτιστὴς μήτε ἄρτον ἐσθίων μήτε οἶνον πί-
34 νων· καὶ λέγετε, Δαιμόνιον ἔχει. ἐλή-
λυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πί-
νων· καὶ λέγετε, Ἰδοὺ ἄνθρωπος φά-
γος καὶ οἰνοπότης, φίλος τελωνῶν καὶ
35 ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία
ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων.

36 Ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων,
ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ· καὶ εἰσελθὼν εἰς
τὴν οἰκίαν τοῦ Φαρισαίου, ἀνεκλίθη.
37 καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἦν ἁ-
μαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν
τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλά-
38 βαστρον μύρου, καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πό-
δας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξατο βρέ-
χειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ
ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασ-
σε, καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ,
39 καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. ἰδὼν δὲ ὁ Φαρι-
σαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν ἑαυ-
τῷ, λέγων, Οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐ-
γίνωσκεν ἂν τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥ-
τις ἅπτεται αὐτοῦ· ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι.
Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐ- 40
τὸν, Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ δέ 41
φησι, Διδάσκαλε εἰπέ. Δύο χρεοφει-
λέται ἦσαν δανιστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλε δη-
νάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντή-
κοντα. μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, 42
ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν,
εἰπὲ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; ἀποκρι- 43
θεὶς δὲ ὁ σίμων εἶπεν, Ὑπολαμβάνω ὅ-
τι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν
αὐτῷ, Ὀρθῶς ἔκρινας. καὶ στραφεὶς 44
πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ σίμωνι ἔφη, Βλέ-
πεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου
εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου
οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρε-
ξέ μου τοὺς πόδας, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς
κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε. φίλημά μοι 45
οὐκ ἔδωκας· αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον,
οὐ διέλιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας.
ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας· 46
αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας.
οὗ χάριν, λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρ- 47
τίαι αὐτῆς αἱ πολλαὶ, ὅτι ἠγάπησε πο-
λύ· ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγα-
πᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ, Ἀφέωνταί σου αἱ 48
ἁμαρτίαι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμε- 49
νοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Τίς οὗτός ἐστιν ὃς
καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ πρὸς 50
τὴν γυναῖκα, Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε·
πορεύου εἰς εἰρήνην.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐ- VIII
τὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην,

VII. 31 τίνι οὖν] εἶπε δὲ ὁ κύριος τίνι οὖν a
35 πάντων] ~ a
37 ἐπιγνοῦσα] καὶ ἐπιγνοῦσα β ζ
42 αὐτῶν, εἰπὲ,] ~ β
44 τῆς κεφαλῆς] ~ δ
45 εἰσῆλθον] εἰσῆλθεν a

κηρύσ-

κηρύσσων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ
2 γυναῖκές τινες αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει,
3 καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρῴδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

4 Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν,
5 εἶπε διὰ παραβολῆς, Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ
6 πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν
7 ἐξηράνθη, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό.
8 καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει, Ὁ ἔχων
9 ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, τίς
10 εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη· ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ
11 ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. Ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή· ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λό-
12 γος τοῦ θεοῦ· οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδὸν, εἰσὶν οἱ ἀκούσαντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. 13 οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἵ ὅταν ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. 14 τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσὸν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. 15 τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες, τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ.

16 Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν· ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς. 17 οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται· οὐδὲ ἀπόκρυφον ὃ οὐ γνωσθήσεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. 18 Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε· ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

19 Παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. 20 καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ, λεγόντων, Ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. 21 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτοὺς, Μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου,

VIII. 3 αὐτῷ] αὐτοῖς δ 8 ἐπὶ] εἰς β

VIII. 4. Matth. 13, 1 f. Marc. 4, 1. 16. Matth. 5, 15. Marc. 4, 21. Infr. c. 11, 33.
17. Matth. 10, 26. Marc. 4, 22. Infr. c. 12, 2.
18. Matth. 13, 12. Marc. 4, 25. Infr. c. 19, 26. 19. Matth. 12, 46. Marc. 3, 31.

ἔτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον τῦ θεῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν.

22 Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἐνέβη εἰς πλοῖον καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης· καὶ ἀνήχ-
23 θησαν. πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε. καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμυ εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο, καὶ ἐκινδύνευον.
24 προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν λέγοντες, Ἐπιστάτα ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα· ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τῦ ὕδατος· καὶ ἐπαύσαντο,
25 καὶ ἐγένετο γαλήνη. εἶπε δὲ αὐτοῖς, Ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακύουσιν αὐτῷ;

26 ΚΑΙ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν γαδαρηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντιπέραν
27 τῆς γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδύσκετο, καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνή-
28 μασιν. ἰδὼν δὲ τὸν ἰησῦν, καὶ ἀνακράξας, προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε, Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ, ἰησοῦ υἱὲ τῦ θεῦ τῦ ὑψίστυ; δέομαί συ, μή
29 με βασανίσῃς. παρήγγειλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τῦ ἀνθρώπυ· πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτὸν, καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσι καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥήσσων τὰ δεσμὰ, ἠλαύνετο ὑπὸ τῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμυς. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ 30
ἰησοῦς λέγων, Τί σοί ἐστιν ὄνομα; ὁ δὲ εἶπε, Λεγεών· ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. καὶ παρεκάλει αὐ- 31
τὸν ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοί- 32
ρων ἱκανῶν βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει· καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς ἐκείνυς εἰσελθεῖν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀ- 33
πὸ τῦ ἀνθρώπυ, εἰσῆλθεν εἰς τοὺς χοίρυς· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόν- 34
τες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον, ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ 35
γεγονός· καὶ ἦλθον πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τῦ ἰησοῦ· καὶ ἐφοβήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ 36
αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες, πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ 37
πλῆθος τῆς περιχώρυ τῶν γαδαρηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο· αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, ὑπέστρεψεν. ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ 38
ἀνὴρ ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ ἰησοῦς

VIII. 21 αὐτὸν] ~ β
24 ἐπισάτα] ~ δ
26 γαδαρηνῶν] γεργεσηνῶν a
33 εἰσῆλθεν] εἰσῆλθον β
34 καὶ prius] καὶ ἀπελθόντες a
37 γαδαρηνῶν] γεργεσηνῶν a

VIII. 22. Matth. 8, 23. Marc. 4, 35.
26. Matth. 8, 28. Luc. 8, 26.
37. Matth. 9, 1. Marc. 5, 18.

λέγων,

39 λέγων, Ὑπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε, καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς.

40 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι τὸν ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν.

41 Καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ ᾧ ὄνομα ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἰησοῦ, παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον
42 αὐτοῦ· ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέ-
43 πνιγον αὐτόν. Καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ
44 ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ
45 ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς, Τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ πέτρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, Ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, Τίς
46 ὁ ἁψάμενός μου; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἥψατό μου τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν
47 ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ,
48 καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρήνην. Ἔ- 49
τι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, Ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου· μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπε- 50
κρίθη αὐτῷ λέγων, Μὴ φοβοῦ· μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. ἐλθὼν δὲ εἰς 51
τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰωάννην καὶ ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα. ἔκλαιον δὲ πάντες, καὶ ἐκόπτον- 52
το αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε, Μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατε- 53
γέλων αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι ἀπέθανεν. αὐ- 54
τὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε λέγων, Ἡ παῖς, ἔγειρε. καὶ ἐπέστρεψε τὸ 55
πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα· καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. καὶ 56
ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς· ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα IX
ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θε- 2
ραπεύειν· καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, 3
Μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν· μήτε ῥάβδους, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ 4
εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε,

VIII. 51 ἐλθὼν] εἰσελθὼν δ
¶ ἰωάννην καὶ ἰάκωβον] ἰάκωβον καὶ ἰωάννην δ

IX. 1 δώδεκα] δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ e
3 ῥάβδους] ῥάβδον e

VIII. 40. Marc. 5, 21.
3. Matth. 10, 1. Marc. 6, 8.

IX. 1. Matth. 10, 1. Marc. 6, 7.
4. Matth. 10, 11. Marc. 6, 10.

Digitized by Google

κὰὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε, εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. Ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ.

Ἤκουσε δὲ Ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα· καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν· ὑπό τινων δέ, ὅτι Ἠλίας ἐφάνη· ἄλλων δέ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. καὶ εἶπεν Ἡρῴδης, Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλισα· τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα; καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.

Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν· καὶ παραλαβὼν αὐτούς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά. οἱ δὲ ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ δεξάμενος αὐτούς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας ἴατο.

Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν· προσελθόντες δὲ οἱ δώδεκα εἶπον αὐτῷ, Ἀπόλυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κύκλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι, καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν· ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπον, Οὐκ εἰσὶν ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ ἰχθύες δύο, εἰ μήτι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα· ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα· καὶ ἐποίησαν οὕτω, καὶ ἀνέκλιναν ἅπαντας. λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτούς, καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες· καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν· ἄλλοι δὲ Ἠλίαν· ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. εἶπε δὲ αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος εἶπε, Τὸν χριστὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο· εἰπὼν, Ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.

Ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέ-

IX. 10 πόλεως καλουμένης] ~ β
21 εἰπεῖν] λέγειν β
23 ἐλθεῖν] ἔρχεσθαι β
¶ καθ' ἡμέραν] ~ δ

IX. 6. Marc. 6, 12.
10. Marc. 6, 30.
18. Matth. 16, 13. Marc. 8, 27.
7. Matth. 14, 1. Marc. 6, 14.
12. Matth. 14, 15. Marc. 6, 35. Joh. 6, 5.
22. Matth. 16, 21. Marc. 8, 31.

ραν,

24 ρων, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐ-
25 τοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας ἢ
26 ζημιωθείς; ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἁγίων
27 ἀγγέλων. Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστώτων, οἳ οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

28 Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ
29 ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐ-
30 τοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. Καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μω-
31 σῆς καὶ Ἠλίας· οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πλη-
32 ροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ· διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ.
33 καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ, καὶ μίαν Μωσεῖ, καὶ μίαν Ἠλίᾳ· μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέ- 34
γοντος, ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς· ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐ- 35
γένετο ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὑ- 36
ρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν ὧν ἑωράκασιν.

Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελ- 37
θόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ 38
τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε λέγων, Διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής ἐστί μοι· καὶ ἰδοὺ πνεῦμα 39
λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ, συντρίβον αὐτόν. καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου, ἵ- 40
να ἐκβάλωσιν αὐτὸ, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὦ 41
γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν αὐ- 42
τὸν τὸ δαιμόνιον καὶ συνεσπάραξεν· ἐπετίμησε δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. ἐξε- 43
πλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. Πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, εἶπε

IX. 28 Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον] Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην δ

33 ὁ] ~ β

IX. 24. Matth. 16, 25. Marc. 8, 35. Infr. c. 17, 33. Joh. 12, 25.
26. Matth. 10, 32. Marc. 8, 38. Infr. c. 12, 8.
28. Matth. 17, 1. Marc. 9, 2.
37. Matth. 17, 14. Marc. 9, 14.

Digitized by Google

44 πρὸς τὰς μαθητὰς αὐτοῦ, Θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς
45 χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό· καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήμα-
46 τος τούτου. Εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων
47 αὐτῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος
48 παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἐστὶ μέγας.
49 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰωάννης εἶπεν, Ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν.
50 καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς, Μὴ κωλύετε· ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ὑμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν.

51 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ πο-
52 ρεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ. καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ· καὶ πορευθέντες εἰσῆλθον εἰς κώμην σαμαρει-
53 τῶν, ὥστε ἑτοιμάσαι αὐτῷ. καὶ οὐκ ἐδέ-
ξαντο αὐτὸν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς ἱερουσαλήμ. ἰδόντες δὲ 54
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης, εἶπον, Κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ ἠλίας ἐποίησε; στρα- 55
φεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς;
ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς 56
ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην.

Ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ 57
ὁδῷ, εἶπέ τις πρὸς αὐτὸν, Ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν ἀπέρχῃ κύριε. καὶ εἶ- 58
πεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ
ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Εἶ- 59
πε δὲ πρὸς ἕτερον, Ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, Κύριε, ἐπίτρεψόν μοι ἀπελθόντι
πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου. εἶπε 60
δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Εἶ- 61
πε δὲ καὶ ἕτερος, Ἀκολουθήσω σοι κύριε· πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε δὲ 62
ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν, Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

IX. 47 ἰδὼν] εἰδὼς *e*
48 ἔστησεν] ἐστὶ *d*
50 ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν] ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν *a ζ*
54 ὡς καὶ ἠλίας ἐποίησε] ~ *e*
55 ὑμεῖς;] ~ *γ*
56 ὁ uſq. σῶσαι] ~ *d ζ*

IX. 44. Matth. 17, 22. Marc. 9, 30.
46. Marc. 9, 33 ſ.
47. Matth. 18, 2. Luc. 9, 47.
49. Marc. 9, 38.
57. Matth. 8, 19.

Μετὰ

X Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐτούς, Ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι· δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. Ὑπάγετε· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. μὴ βαστάζετε βαλάντιον, μὴ πήραν, μηδὲ ὑποδήματα· καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. Εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε· εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστι· μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν. καὶ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν, καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε αὐτοῖς, Ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς, εἴπατε, Καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν ἀπομασσόμεθα ὑμῖν· πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. λέγω ὑμῖν, ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Οὐαί σοι Χοραζίν, οὐαί σοι Βηθσαϊδά· ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι μετενόησαν. πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ Καπερναούμ, μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ. Ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει· καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ· ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς λέγοντες, Κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. Εἶπε δὲ αὐτοῖς, Ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ· καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ. πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται· χαίρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέ-

X. 1 ἑβδομήκοντα] ἑβδομήκοντα δύο δ
11 ὑμῶν] ὑμῶν εἰς τὰς πόδας ἡμῶν β
¶ ἐφ' ὑμᾶς] ~ β
12 λέγω] λέγω δὲ ε
13 καθήμεναι] καθήμενοι γ
14 ἐν τῇ κρίσει] ~ γ
17 ἑβδομήκοντα] ἑβδομήκοντα δύο ε
20 δὲ] δὲ μᾶλλον ε
21 τῷ πνεύματι] τῷ πν. τῷ ἁγίῳ ε

X.-2. Matth. 9, 37.
9. Matth. 10, 7.
16. Matth. 10, 40. Joh. 13, 20.
3. Matth. 10, 16.
13. Matth. 11, 21.
21. Matth. 11, 25.
7. Matth. 10, 10.

κρυψας

κρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. 22 πάντα παρεδόθη μοι ὑπὸ τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. 23 καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς κατ' ἰδίαν εἶπε, Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. 24 λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.

25 Καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων, Διδάσκαλε, τί 26 ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ἐν τῷ νόμῳ τί γέ- 27 γραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου· 28 καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ, Ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει, 29 καὶ ζήσῃ. ὁ δὲ θέλων δικαιῶσαι ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Καὶ τίς ἐστί μου πλη- 30 σίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ εἰς Ἰεριχὼ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ 31 τυγχάνοντα. κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπαρῆλθεν. 32 ὁμοίως δὲ καὶ Λευίτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθε. 33 σαμαρείτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη· 34 καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον· ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. 35 καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐπιμελήθητι αὐτοῦ· καὶ ὅ τι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με ἀποδώσω σοι. 36 τίς τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; 37 ὁ δὲ εἶπεν, Ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως.

38 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά· γυνὴ δέ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. 39 καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. 40 ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπε, Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλιπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι συναντιλάβηται. 41 ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μάρθα Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά· 42 ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μα-

X. 22 πάντα] καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶπε, πάντα δ
35 ἐξελθὼν] ~ ·
39 τὸν λόγον] τῶν λόγων δ

X. 23. Matth. 13, 16.
25. Matth. 22, 35. Marc. 12, 28.
27. Deut. 6, 5. Lev. 19, 18.
28. Lev. 18, 5.

εἶα

X

εἶα δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς.

XI Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, Κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς 2 μαθητὰς αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς, Ὅταν προσεύχησθε, λέγετε, Πάτερ ° ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ 3 τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον 4 δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν· καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμὸν, ἀλλὰ 5 ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, Τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου, καὶ εἴπῃ αὐτῷ, φίλε, χρῆσόν 6 μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ 7 παραθήσω αὐτῷ· κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ, Μή μοι κόπους πάρεχε· ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ 8 δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον· διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ, ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσων χρήζει. κἀγὼ ὑμῖν λέγω, Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει· καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει· καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ᾠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγαθὰ δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ, δώσει πνεῦμα ° ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν;

XI

9

10

11

12

13

Καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν· ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, Ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. ἕτεροι δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. Αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα, εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται· καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον, πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τί-

14

15

16

17

18

19

XI. 2. 4 ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· & γενηθήτω usque γῆς· & ἀλλὰ usque πονηροῦ] ~ γ ζ
5 εἴπῃ] ἐρεῖ a
6 μου] ~ a
8 ὅσων] ὅσον a
10 ἀνοιγήσεται] ἀνοιχθήσεται β
13 ἀγαθὰ δόματα] δόματα ἀγαθὰ δ
¶ ἅγιον] ἀγαθὸν δ

XI. 2. Matth. 6, 9. 9. Matth. 7, 7. 14. Matth. 12, 22. 15. Marc. 3, 22. 16. Matth. 12, 38.

νι ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια; διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν
20 αὐτοὶ ἔσονται. εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ
ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν
21 ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅταν ὁ
ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑ-
αὐτοῦ αὐλὴν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχον-
22 τα αὐτοῦ· ἐπὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ
ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν, τὴν πανοπλίαν
αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ
23 σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ'
ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων
24 μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. Ὅταν τὸ
ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀν-
θρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων,
ζητοῦν ἀνάπαυσιν· καὶ μὴ εὑρίσκον, λέ-
γει, Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν
25 ἐξῆλθον· καὶ ἐλθὸν εὑρίσκει σεσαρω-
26 μένον καὶ κεκοσμημένον. τότε πορεύε-
ται καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύ-
ματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα
κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ
ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.
27 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦ-
τα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ
ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ, Μακαρία ἡ κοιλία
ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλα-
28 σας. αὐτὸς δὲ εἶπε, Μενοῦνγε μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ
29 φυλάσσοντες αὐτόν. Τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων ἤρξατο λέγειν, Ἡ
γενεὰ αὕτη πονηρά ἐστι· σημεῖον ἐπιζη-
τεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ
μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ ° τοῦ προφήτου. κα- 30
θὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς νινε-
υίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που τῇ γενεᾷ ταύτῃ. Βασίλισσα νότου ἐ- 31
γερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀν-
δρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ
αὐτούς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων
τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος,
καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. ἄν- 32
δρες νινευῖ ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει με-
τὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦ-
σιν αὐτήν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγ-
μα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε.
Οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας, εἰς κρυπτὴν 33
τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ
τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ
φέγγος βλέπωσιν. ὁ λύχνος τοῦ σώ- 34
ματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ὅταν οὖν ὁ ὀφ-
θαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου
φωτεινόν ἐστιν· ἐπὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ
τὸ σῶμά σου σκοτεινόν. σκόπει οὖν μὴ 35
τὸ φῶς τὸ ἐν σοί, σκότος ἐστίν. εἰ οὖν 36
τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινὸν, μὴ ἔχον τι
μέρος σκοτεινὸν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον,
ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτί-
ζῃ σε.
Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν Φα- 37
ρισαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ· εἰσ-
ελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. ὁ δὲ Φαρισαῖος 38
ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη
πρὸ τοῦ ἀρίστου. εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς 39
αὐτόν, Νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ ἔξω-

XI. 28 αὐτὸν] ~ γ
29 ἐπιζητεῖ] ζητεῖ ε
¶ τοῦ προφήτου] ~ β
32 ἄνδρες νιν] ~ ε
¶ νινευῖ] νινευῖται δ
33 δὲ] ~ α
¶ κρυπτὴν] κρυπτὸν δ
34 ὅλον] καὶ ὅλον α

XI. 33. Matth. 5, 15. Marc. 4, 21. Supr. 8, 16.
34. Matth. 6, 22.
39 &c. Matth. 23, 25 &c.

θεν

θεν τὸ ποτήριον καὶ τὸ πίνακος καθαρίζετε· τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρ-
40 παγῆς καὶ πονηρίας. ἄφρονες, οὐχ ὁ
ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίη-
41 σε; πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην·
42 καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν. ἀλλ'
οὐαὶ ὑμῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκα-
τοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ πήγανον καὶ
πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρί-
σιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ· ταῦτα ἔδει
43 ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. οὐαὶ ὑ-
μῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν
πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
44 τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. οὐαὶ
ὑμῖν ὅτι γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑπο-
κριταί, ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδη-
λα, καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπά-
45 νω οὐκ οἴδασιν. Ἀποκριθεὶς δέ
τις τῶν νομικῶν λέγει αὐτῷ, Διδάσκα-
λε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις.
46 ὁ δὲ εἶπε, Καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί,
ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσ-
βάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων
47 ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις. οὐ-
αὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα
τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀ-
48 πέκτειναν αὐτούς. ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ
συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τῶν πατέρων ὑ-
μῶν· ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτειναν αὐτούς,
ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα.
49 διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν,
Ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀπο-
στόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ ἐκ-
50 διώξουσιν· ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάν-
των τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ
καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύ-
της, 51 ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἄβελ, ἕως τοῦ
αἵματος Ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου με-
ταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. ναὶ λέ-
γω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς
ταύτης. 52 Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι
ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ
οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκω-
λύσατε. 53 Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα
πρὸς αὐτούς, ἤρξαντο οἱ γραμματεῖς
καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀ-
ποστοματίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, 54 ἐνε-
δρεύοντες αὐτὸν, ζητοῦντες θηρεῦσαί τι
ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα κατηγορήσω-
σιν αὐτοῦ.

ΕΝ οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριά- XII
δων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλ-
λήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ πρῶτον, Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ
τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑ-
πόκρισις. 2 οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐ-
στὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· καὶ κρυπτὸν,
ὃ οὐ γνωσθήσεται. 3 ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ
σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται·
καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμ-
είοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων.
4 Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, Μὴ φο-
βηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα,
καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότε-
ρόν τι ποιῆσαι. 5 ὑποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα
φοβηθῆτε· φοβήθητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖ-
ναι, ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν

XI. 42 ἔδει] δὲ ἔδει δ
44 γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκρι-ταί] ~ β
53 ἀποστοματίζειν] ἀποστομίζειν ε

XI. 49. Matth. 23, 34.
2. Supr. c. 8, 17.
XII. 1. Matth. 16, 6.
3. Matth. 10, 27.

Digitized by Google

γέενναν· ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβήθητε. 6 οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· 7 ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμηνται. μὴ οὖν φοβεῖσθε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε. 8 Λέγω δὲ ὑμῖν, Πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ· 9 ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται 10 ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι οὐκ ἀφεθήσε- 11 ται. ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε πῶς ἢ τί ἀπολο- 12 γήσησθε, ἢ τί εἴπητε· τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.

13 Εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, Διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. 14 ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; 15 Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, Ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀπὸ τῆς πλεονεξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. 16 Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτούς, λέγων, Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα· 17 καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων, Τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; 18 καὶ εἶπε, Τοῦτο ποιήσω· καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γεννήματά μου καὶ τὰ ἀγαθά μου, 19 καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, Ψυχή, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. 20 εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ θεός, Ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; 21 οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.

22 Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσησθε. 23 ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. 24 Κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν· οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον οὐδὲ ἀποθήκη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πετεινῶν; 25 τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; 26 εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; 27 Κατανοήσατε τὰ κρίνα, πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν, οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. 28 εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι· πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; 29 Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε· καὶ μὴ μετεωρί-

XII. 15 τῆς] πάσης δ ¶ αὐτοῦ alterum] αὐτῷ β

XII. 7. Matth. 10, 30. Infr. c. 21, 18.
10. Matth. 12, 31. Marc. 3, 28.
22. Matth. 6, 25.
8. Matth. 10, 32. Marc. 9, 38. Supr. c. 9, 26.
11. Matth. 10, 19. Infr. c. 21, 12.

ζεσθε.

30 ζεσθε. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ
κόσμου ἐπιζητεῖ· ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν
31 ὅτι χρῄζετε τούτων. πλὴν ζητεῖτε τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα
32 προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ φοβοῦ, τὸ μι-
κρὸν ποίμνιον· ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑ-
33 μῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. Πω-
λήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε
ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάν-
τια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλει-
πτον, ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ
34 ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ
ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρ-
35 δία ὑμῶν ἔσται. Ἔστωσαν ὑμῶν αἱ
ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι
36 καιόμενοι· καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις
προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πό-
τε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλ-
θόντος καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοί-
37 ξωσιν αὐτῷ. μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖ-
νοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρη-
γοροῦντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώ-
σεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελ-
38 θὼν διακονήσει αὐτοῖς. καὶ ἐὰν ἔλθῃ
ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρί-
τῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτω, μα-
39 κάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. τοῦτο δὲ
γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης
ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρη-
σεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυγῆναι τὸν
40 οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοι-
μοι· ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
41 θρώπου ἔρχεται. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ
Πέτρος, Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παρα-
βολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάν-
τας; εἶπε δὲ ὁ κύριος, Τίς ἄρα ἐστὶν 42
ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν
καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας
αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέ-
τριον; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, 43
ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει ποιοῦν-
τα οὕτως. ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐ- 44
πὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστή-
σει αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖ- 45
νος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Χρονίζει ὁ κύ-
ριός μου ἔρχεσθαι· καὶ ἄρξηται τύπτειν
τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν
τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι· ἥξει ὁ 46.
κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ
προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει·
καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ μέρος
αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. Ἐκεῖ- 47
νος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ
κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας μηδὲ
ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσε-
ται πολλάς· ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας 48
δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας.
παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητηθή-
σεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ,
περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. Πῦρ 49
ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέ-
λω εἰ ἤδη ἀνήφθη; βάπτισμα δὲ ἔχω 50
βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ
τελεσθῇ; δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγενό- 51
μην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχὶ, λέγω ὑμῖν,
ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ 52
τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμεμερισμέ-
νοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶ, καὶ δύο ἐπὶ τρισί.

XII. 31 πάντα] ~ δ
36 ἀναλύσει] ἀναλύσῃ γ
48 αἰτήσουσιν] ἀπαιτήσουσιν ε

XII. 33. Matth. 6, 19.
51. Matth. 10, 34.

53 διαμερισθήσεται πατὴρ ἐπὶ υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί· μήτηρ ἐπὶ θυγατρί, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρί· πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς.

54 Ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, Ὄμβρος ἔρχεται· καὶ

55 γίνεται οὕτω. καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε, Ὅτι καύσων ἔσται· καὶ γί-

56 νεται. ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν· τὸν

57 δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον;

58 ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ· μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτήν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ

59 βάλῃ σε εἰς φυλακήν. λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

XIII Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἔμιξε με-

2 τὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι ταῦτα πε-

3 πόνθασιν; οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὡσαύτως ἀπο-

4 λεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι οὗτοι ὠφει-

λέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἰερουσαλήμ; οὐχί, λέ- 5
γω ὑμῖν· ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. Ἔλεγε δὲ 6
ταύτην τὴν παραβολήν, Συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην· καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν, Ἰδοὺ 7
τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν, ἱνατί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ, Κύριε, ἄφες 8
αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κόπρια· κἂν μὲν ποιήσῃ καρπόν· εἰ δὲ 9
μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν.

Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγω- 10
γῶν ἐν τοῖς σάββασι· καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἦν 11
πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα, καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν 12
δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς, προσεφώνησε καὶ εἶπεν αὐτῇ, Γύναι, ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖ- 13
ρας· καὶ παραχρῆμα ἀνορθώθη, καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρ- 14
χισυνάγωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ, Ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶ- 15
πεν, Ὑποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτί-

XIII. 5 μετανοῆτε] μετανοήσητε β
8 κόπρια] κοπρίαν ε
15 ὑποκριταί] ὑποκριτά δ

XII. 54. Matth. 16, 2. 58. Matth. 5, 25.

ζει;

16 ζοι; ταύτην δὲ θυγατέρα ἀβρααμ ὄ-
σαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδὰ δέκα καὶ
ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσ-
17 μοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; καὶ
ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, κατῃσχύνοντο
πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ· καὶ πᾶς ὁ
ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις
τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ.

18 Ἔλεγε δὲ, Τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασι-
λεία τοῦ θεοῦ; καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν;
19 Ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως; ὃν λαβὼν
ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ· καὶ
ηὔξησε, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν
20 τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. Πάλιν εἶπε, Τίνι
21 ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ὁμοία
ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς
ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον.

22 Καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώ-
μας, διδάσκων, καὶ πορείαν ποιού-
23 μενος εἰς ἱερουσαλήμ. εἶπε δέ τις αὐτῷ,
Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶ-
24 πε πρὸς αὐτούς, Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν
διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πολλοὶ, λέγω
ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύ-
25 σουσιν. Ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπό-
της, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ
ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύ-
ραν λέγοντες· Κύριε Κύριε, ἄνοιξον ἡ-
μῖν· καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, Οὐκ
26 οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. τότε ἄρξεσθε λέ-
γειν, Ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου καὶ ἐπί-
μεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδί-
δαξας. καὶ ἐρεῖ, Λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶ- 27
δα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ
πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας. ἐκεῖ ἔ- 28
σται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀ-
δόντων, ὅταν ὄψησθε ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ
καὶ ἰακὼβ καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν
τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλ-
λομένους ἔξω· καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατο- 29
λῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ
ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.
καὶ ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, 30
καὶ εἰσὶ πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι.

Ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες 31
Φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ, Ἔξελθε καὶ
πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι ἡρῴδης θέλει σε ἀ-
ποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Πορευ- 32
θέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ, Ἰδοὺ
ἐκβάλλω δαιμόνια καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ
σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τε-
λειοῦμαι. πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔ- 33
ριον καὶ τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ
ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω ἱερου-
σαλήμ. Ἱερουσαλὴμ ἱερουσαλήμ, ἡ ἀ- 34
ποκτένουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβο-
λοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, πο-
σάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου,
ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ
τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ 35
ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.
λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδητε ἕως

XIII. 20 πάλιν] καὶ πάλιν ε
21 ἐνέκρυψεν] ἔκρυψεν δ
¶ ἀλεύρου σάτα τρία] ἄλευρον δ
35 ἔρημος] ~ β
¶ λέγω δὲ] ἀμὴν δὲ λέγω ε ζ

XIII. 18. Matth. 13, 31. Marc. 4, 30.
20. Matth. 13, 33.
24. Matth. 7, 13.
27. Matth. 7, 23.
28. Matth. 8, 11.
30. Matth. 19, 30.
34. Matth. 23, 37.

ἂν

ἂν ἥξῃ ὅτε εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

XIV Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ
2 αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσ-
3 θεν αὐτοῦ· καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ Φαρισαίους, λέγων, Εἰ ἔξεστι τῷ σαββάτῳ θεραπεύ-
4 ειν; οἱ δὲ ἡσύχασαν. καὶ ἐπιλαβόμε-
5 νος ἴασατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε, Τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν
6 τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα.

7 Ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας
8 ἐξελέγοντο, λέγων πρὸς αὐτούς, Ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν· μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ'
9 αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας ἐρεῖ σοι, Δὸς τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τό-
10 πον κατέχειν. ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσε εἰς τὸν ἔσχατον τόπον· ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκληκώς σε, εἴπῃ σοι, Φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακειμένων σοί.
11 ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται· καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.

Ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτὸν, Ὅταν ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους· μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα.
12 ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν, κάλει πτωχοὺς,
13 ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλούς· καὶ μα-
14 κάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι· ἀνταποδοθήσεταί γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων.

15 Ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμένων ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ
16 εἶπεν αὐτῷ, Ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς· καὶ
17 ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, Ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα. Καὶ ἤρξαν-
18 το ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες. ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ, Ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον. καὶ ἕτε-
19 ρος εἶπε, Ζεύγη βοῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά· ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον. καὶ ἕτε-
20 ρος εἶπε, Γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ
21 δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκείνου ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. Τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ, Ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπήρους καὶ τυφλοὺς καὶ χωλοὺς εἰσάγαγε ὧδε. καὶ
22 εἶπεν ὁ δοῦλος, Κύριε, γέγονεν ὡς ἐπ-

XIV. 5 ὄνος] υἱὸς δ
12 γίνηται] γενήσεται γ ζ
15 ἄρτον] ἄριστον δ ζ
21 ἐκεῖνος] ~ γ

XIV. 11. Matth. 23, 12.

ἐταξας,

Digitized by Google

23 ἑταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, Ἔξελθε
εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγ-
κασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός
24 μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀν-
δρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί
μου τοῦ δείπνου.

25 Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί·
26 καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς, Εἴ τις
ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πα-
τέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν
γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελ-
φούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν
ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς
27 εἶναι. καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν
αὐτοῦ, καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύνα-
28 ται εἶναί μου μαθητής. τίς γὰρ ἐξ
ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ
πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην,
29 εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν; ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύον-
τος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες
30 ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ λέγοντες, ὅ-
τι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν,
31 καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. ἢ τίς
βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ
βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας
πρῶτον βουλεύεται εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέ-
κα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι
32 χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; εἰ δὲ
μήγε, ἔτι πόρρω αὐτοῦ ὄντος, πρεσβεί-
33 αν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην. οὕ-
τως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσε-
ται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύνα-
ται μου εἶναι μαθητής. Καλὸν τὸ 34
ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τί-
νι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς 35
κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν· ἔξω βάλλουσιν αὐ-
τό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ XV
τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἀκούειν
αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἵ τε Φαρισαῖοι 2
καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες, Ὅτι οὗτος
ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται, καὶ συνεσθίει
αὐτοῖς. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παρα- 3
βολὴν ταύτην, λέγων, Τίς ἄνθρωπος 4
ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀ-
πολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ
ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ πο-
ρεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς, ἕως εὕρῃ αὐ-
τό; καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους 5
ἑαυτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶ- 6
κον, συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γεί-
τονας, λέγων αὐτοῖς, Συγχάρητέ μοι,
ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.
λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ 7
οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ
ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα δικαίοις, οἵτινες οὐ
χρείαν ἔχουσι μετανοίας. ἢ τίς γυ- 8
νὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ
δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ
σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς,
ἕως οὗ εὕρῃ; καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται 9
τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα,
Συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν
ἣν ἀπώλεσα. οὕτω, λέγω ὑμῖν, χαρὰ 10
γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐ-

XV. 28 θέλων] ὁ θέλων δ
¶ πρὸς] εἰς δ
34 δὲ] δὲ καὶ β

XIV. 26. Matth. 10, 37. 34. Matth. 5, 13. Marc. 9, 50. XV. 4. Matth. 18, 12.

πὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.
11 Εἶπε δὲ, Ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς·
12 καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρὶ, Πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον.
13 καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν
14 οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως. δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐ-
15 τὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης· καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς
16 αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι· καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ.
17 Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν εἶπε, Πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ
18 δὲ λιμῷ ἀπόλλυμαι; ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώ-
19 πιόν σου· καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν
20 μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφί-
21 λησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱὸς, Πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱὸς σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, Ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας· καὶ ἐνέγκαντες 23
τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν· ὅτι οὗτος ὁ υἱός 24
μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσ- 25
βύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν· καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν 26
παίδων, ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα; ὁ δὲ 27
εἶπεν αὐτῷ, Ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει· καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. 28
ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ πατρὶ, 29
Ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν
φίλων μου εὐφρανθῶ. ὅτε δὲ ὁ υἱός σου 30
οὗτος, ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τέκνον, 31
σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. εὐφρανθῆναι δὲ καὶ 32
χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐ- XVI
τοῦ, Ἄνθρωπός τις ἦν πλουσίου, ὃς εἶχεν οἰκονόμον· καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, 2

XV. 12 ἐπιβάλλον] ἐπιβάλλον μοι δ
14 ὑστερεῖσθαι] τοῦ ὑστερεῖσθαι γ
17 ἐγὼ δὲ] ἐγὼ δὲ ὧδε β
19 καὶ] ~ α
24 καὶ medium] ~ ε
32 καὶ ἀπολωλὼς ἦν] ἀπολωλὼς ε

Τί

Τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. 3 εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. 4 ἔγνων τί ποιήσω· ἵνα ὅταν μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. 5 καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ ἔλεγε τῷ πρώτῳ, Πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; 6 ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. 7 ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε, Σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ, Δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. 8 καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσι. 9 κἀγὼ ὑμῖν λέγω, ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. 10 Ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι. καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. 11 εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; 12 καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; 13 Οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ.

Ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. 14 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 15 Ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν· ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. 16 Ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. 17 Εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. 18 Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν, μοιχεύει· καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν, μοιχεύει. 19 Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. 20 πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκωμένος 21 καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. 22 ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν, καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ· ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. 23 καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν Ἀβραὰμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ. 24 καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε, Πάτερ Ἀβραὰμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βά-

XVI. 13. Matth. 6, 24. 16. Matth. 11, 13. 17. Matth. 5, 18.
18. Matth. 5, 31. 19, 7. Marc. 10, 2.

Digitized by Google

ψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου· ὅτι ὀ-
25 δυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. εἶπε δὲ Ἀβραάμ, Τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε πα-
26 ρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς δια-
27 περῶσιν. Εἶπε δέ, Ἐρωτῶ οὖν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ
28 πατρός μου, ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς· ὅπως διαμαρτύρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς
29 βασάνου. λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ, Ἔχουσι Μωσέα καὶ τοὺς προφήτας· ἀκουσάτωσαν
30 αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπεν, Οὐχί πάτερ Ἀβραάμ· ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ
31 πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. εἶπε δὲ αὐτῷ, Εἰ Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

XVII Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, Ἀνένδε-
κτόν ἐστι τοῦ μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδα-
2 λα· οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρχεται. λυσιτελεῖ αὐτῷ εἰ μύλος ὀνικὸς περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν
3 μικρῶν τούτων. προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ· καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες
4 αὐτῷ. καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σὲ, καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ ἐπὶ σὲ, λέγων, Μετανοῶ· ἀφήσεις αὐτῷ.

5 Καὶ εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ κυρίῳ,
6 Πρόσθες ἡμῖν πίστιν. εἶπε δὲ ὁ κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, Ἐκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν. Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν
7 δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ, Εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσε· ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ,
8 Ἑτοίμασον τί δειπνήσω, καὶ περίζωσάμενος διακόνει μοι, ἕως φάγω καὶ πίω· καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίεσαι σύ;
9 μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι ἐ-
10 ποίησε τὰ διαταχθέντα; οὐ δοκῶ. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, Ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν· ὅτι ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν.

11 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο
12 διὰ μέσου Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. καὶ εἰσερχομένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήν-
τησαν αὐτῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρωθεν· καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν
13 λέγοντες, Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον ἡμᾶς.
14 καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες ἐ-

XVI. 25 ἀπέλαβες] ἀπέλαβες σὺ δ
26 ἔνθεν] ἐντεῦθεν a
XVII. 3 δὲ] ~ a
¶ εἰς σὲ] ~ a
4 εἰς σὲ] ~ a
¶ ἐπὶ σὲ] ~ δ
6 εἴχετε] ἔχετε a
8 ἕως] ἕως ἂν γ
9 διαταχθέντα] διατ. αὐτῷ δ
10 ὅτι prius] ~ a

XVII. 1. Matth. 18, 6. Marc. 9, 42. 3. Matth. 18, 15. 6. Matth. 17, 20.

πι-

πιδείξατε ἑαυτὺς τοῖς ἱερεῦσι· ἐγένετο ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτὺς, ἐκαθαρίσθησαν.
15 εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν, ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων
16 τὸν θεόν· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ.
17 καὶ αὐτὸς ἦν σαμαρείτης. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν, Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκα-
18 θαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ; οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ
19 θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος. καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.

20 Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔρχεται
21 ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως· οὐδὲ ἐροῦσιν, Ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ
22 ἐκεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν. Εἶπε δὲ πρὸς τὺς μαθητάς, Ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ
23 ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ
24 ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε. ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ᾽ οὐρανὸν εἰς τὴν ὑπ᾽ οὐρανὸν λάμπει· οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ.
25 πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης.
26 καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ
27 τοῦ ἀνθρώπου· ἤθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. ὁ- 28
μοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λὼτ· ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν· ἡ δὲ ἡμέρᾳ 29
ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ᾽ οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας· κατὰ ταῦτα ἔσται ἡ ἡμέρᾳ 30
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται.

ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ 31
δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά· καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. μνημονεύετε τῆς γυναι- 32
κὸς Λώτ. ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν 33
αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν. λέγω 34
ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς· εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται ἀλή- 35
θουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό· μία παραληφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται. δύο ἔσον- 36
ται ἐν τῷ ἀγρῷ· ὁ εἷς παραληφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. καὶ ἀπο- 37
κριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, Ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.

Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς XVIII
τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων, Κριτής τις ἦν ἔν 2
τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα 3
δὲ ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα, Ἐκδίκησόν

XVII. 21. 23 ἤ] ~ δ
24 ὁ] καὶ ὁ e
36 δύο usq. ἀφεθήσεται] ~ β
37 οἱ] καὶ οἱ e

XVII. 23. Matth. 24, 23.
33. Supr. c. 9, 24. Joh. 12, 25.
26. Matth. 24, 37.
37. Matth. 24, 28.

Digitized by Google

4 με ἀπὸ τῦ αὐτιδίκυ μυ. καὶ ὐκ ἠθέλησεν ἐπὶ χρόνον· μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν
ἐν ἑαυτῷ, Εἰ καὶ τὸν θεὸν ὐ φοβῦμαι,
5 καὶ ἄνθρωπον ὐκ ἐντρέπομαι· διά γε τὸ
παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην,
ἐκδικήσω αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς τέλ⟨ος⟩ ἐρ-
6 χομένη ὑπωπιάζῃ με. εἶπε δὲ ὁ κύ-
ρι⟨ος⟩, Ἀκύσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδι-
7 κίας λέγει· ὁ δὲ θεὸς ὐ μὴ ποιήσῃ τὴν
ἐκδίκησιν τ῀ν ἐκλεκτῶν αὐτῦ τῶν βο-
ώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς,
8 καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς; λέγω ὑ-
μῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν
ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τῦ ἀνθρώπυ ἐλ-
θὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;
9 Εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τὰς πεποιθό-
τας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἐξ-
ουθενῦντας τὰς λοιπὰς, τὴν παραβολὴν
10 ταύτην· Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ
ἱερὸν προσεύξασθαι· ὁ εἷς Φαρισαῖ⟨ος⟩,
11 καὶ ὁ ἕτερ⟨ος⟩ τελώνης. ὁ Φαρισαῖ⟨ος⟩
σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο,
Ὁ θεὸς, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ὐκ εἰμὶ
ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπα-
γες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς ὗτ⟨ος⟩
12 ὁ τελώνης. νηστεύω δὶς τ῀ σαββάτυ,
13 ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τε-
λώνης μακρόθεν ἑστὼς ὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς
ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι· ἀλλ'
ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθ⟨ος⟩ αὐτυ, λέγων,
Ὁ θεὸς, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.
14 λέγω ὑμῖν, κατέβη ὗτ⟨ος⟩ δεδικαιωμέ-
ν⟨ος⟩ εἰς τὸν οἶκον αὐτυ, ἢ ἐκεῖν⟨ος⟩. ὅτι
πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται·
ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.

15 Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα
αὐτῶν ἅπτηται· ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐ-
16 πετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ἰησῦς προσκα-
λεσάμεν⟨ος⟩ αὐτὰ, εἶπεν, Ἄφετε τὰ
παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κω-
λύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βα-
σιλεία τ῀ θεῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς
17 ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τ῀ θεῦ
ὡς παιδίον, ὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.

18 Καί τις ἐπηρώτησέ τις αὐτὸν ἄρχων, λέ-
γων, Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζω-
ὴν αἰώνιον κληρονομήσω; Εἶπε δὲ αὐτῷ
19 ὁ ἰησῦς, Τί με λέγεις ἀγαθόν; ὐδεὶς
ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντο-
20 λὰς οἶδας, Μὴ μοιχεύσῃς· μὴ φονεύσῃς·
μὴ κλέψῃς· μὴ ψευδομαρτυρήσῃς· τί-
μα τὸν πατέρα συ καὶ τὴν μητέρα συ.
21 ὁ δὲ εἶπε, Ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην
22 ἐκ νεότητός μυ. ἀκύσας δὲ ταῦτα ὁ ἰη-
σῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἔτι ἕν σοι λείπει· πάν-
τα ὅσα ἔχεις, πώλησον, καὶ διάδ⟨ος⟩
πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ·
καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ ἀκύσας
23 ταῦτα, περίλυπ⟨ος⟩ ἐγένετο· ἦν γὰρ πλύ-
σι⟨ος⟩ σφόδρα. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ
24 ἰησῦς περίλυπον γενόμενον, εἶπε, Πῶς
δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσε-
25 λεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τ῀ θεῦ. Εὐ-
κοπώτερον γάρ ἐστι, κάμηλον διὰ τρυμα-
λιᾶς ῥαφίδ⟨ος⟩ εἰσελθεῖν, ἢ πλύσιον εἰς
τὴν βασιλείαν τ῀ θεῦ εἰσελθεῖν. Εἶ-
26 που

XVIII. 4 ἠθέλησεν] ἤθελεν δ
7 μακροθυμῶν] μακροθυμᾶ ε
8 λέγω] ναὶ λέγω ε
9 καὶ prius] ~ ε
14 ἤ] ἤπερ β ζ
20 fin. σε] ~ ε
25 med. εἰσελθεῖν] διελθεῖν γ

XVIII. 15. Matth. 19, 13. Marc. 10, 13. 18. Matth. 19, 16. Marc. 10, 17. 20. Ex. 20, 12 f.

που δὲ οἱ ἀκούσαντες, Καὶ τίς δύναται
27 σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, Τὰ ἀδύνατα
παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ
28 θεῷ. Εἶπε δὲ Πέτρος, Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀ-
φήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.
29 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γο-
νεῖς, ἢ ἀδελφούς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα,
30 ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ
ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ
τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ
ζωὴν αἰώνιον.

31 Παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα, εἶπε
πρὸς αὐτούς, Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς
Ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ
γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ
32 ἀνθρώπου. παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι,
καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ
33 ἐμπτυσθήσεται, καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦ-
σιν αὐτόν· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀνα-
34 στήσεται. καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆ-
καν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον
ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγό-
μενα.

35 Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς
Ἱεριχὼ, τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν
36 ὁδὸν πτωσσῶν· ἀκούσας δὲ ὄχλου δια-
πορευομένου, ἐπυνθάνετο τί εἴη τοῦτο.
37 ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ να-
38 ζωραῖος παρέρχεται· καὶ ἐβόησε λέ-
γων, Ἰησοῦ υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με.
39 καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ ἵνα
σιωπήσῃ· αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔ-
κραζεν, Υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με. σα-
40 θεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆ-
ναι πρὸς αὐτόν· ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπη-
41 ρώτησεν αὐτὸν, λέγων, Τί σοι θέλεις
ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε, Κύριε, ἵνα ἀνα-
42 βλέψω. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀ-
νάβλεψον· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε.
43 παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει
αὐτῷ δοξάζων τὸν θεόν· καὶ πᾶς ὁ λαὸς
ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

XIX Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἱεριχώ·
2 καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος
Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης,
3 καὶ αὐτὸς ἦν πλούσιος· καὶ ἐζήτει τὸν
Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ
ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. καὶ
4 προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκο-
μορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτόν· ὅτι ἐκείνης ἤμελ-
5 λε διέρχεσθαι. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τό-
πον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτὸν,
καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ζακχαῖε, σπεύ-
σας κατάβηθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ
6 σου δεῖ με μεῖναι. καὶ σπεύσας κατέ-
βη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. καὶ
7 ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον, λέγοντες, Ὅτι
παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦ-
σαι. σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς
8 τὸν κύριον, Ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόν-
των μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς·
καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδω-
μι τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ
9 Ἰησοῦς, Ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ
τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀ-

XVIII. 38 ἰησοῦ] ~ a
XIX. 4 ἐκείνης] δι' ἐκείνης a
5 γὰρ] ~ γ
8 κύριον] ἰησοῦν γ

XVIII. 31. Matth. 20, 17. Marc. 10, 32.
XIX. 10. Matth. 18, 11.
35. Matth. 20, 29. f. Marc. 10, 46.

10 ρράμ ἐστιν. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
που ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

11 Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς
εἶπε παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς
αὐτὸν εἶναι Ἱερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς
ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ
12 θεοῦ ἀναφαίνεσθαι· εἶπεν οὖν, Ἄνθρω-
πός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη εἰς χώραν μα-
κρὰν, λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν, καὶ ὑ-
13 ποστρέψαι. καλέσας δὲ δέκα δούλους ἑ-
αυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ
εἶπε πρὸς αὐτούς, Πραγματεύσασθε ἕως
14 ἔρχομαι. οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν
αὐτὸν, καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω
αὐτοῦ, λέγοντες, Οὐ θέλομεν τοῦτον βα-
15 σιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν,
καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δούλους
τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ
16 τίς τί διεπραγματεύσατο. παρεγένετο
δὲ ὁ πρῶτος λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ σου
17 προσειργάσατο δέκα μνᾶς. καὶ εἶπεν
αὐτῷ, Εὖ ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχί-
στῳ πιστὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐ-
18 πάνω δέκα πόλεων. καὶ ἦλθεν ὁ δεύ-
τερος λέγων, Κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίη-
19 σε πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ, Καὶ
20 σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. καὶ ἕτε-
ρος ἦλθε λέγων, Κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου,
21 ἣν εἶχον ἀποκειμένην ἐν σουδαρίῳ. ἐφο-
βούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρός εἶ·
αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις ὃ οὐκ
22 ἔσπειρας. λέγει αὐτῷ, Ἐκ τοῦ στόματός
σου κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε. ἤδεις ὅτι ἐγὼ
ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα,
καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα· καὶ διατί 23
οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τράπε-
ζαν, καὶ ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπρα-
ξα αὐτό; καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν, 24
Ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε
τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶ- 25
πον αὐτῷ, Κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς.
λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δο- 26
θήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ
ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. πλὴν τοὺς 27
ἐχθρούς μου ἐκείνους τοὺς μὴ θελήσαντάς
με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτούς, ἀγάγετε ὧ-
δε, καὶ κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου.
καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, 28
ἀναβαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθφαγὴ 29
καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τὸ
καλούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπών, Ὑπάγετε εἰς 30
τὴν κατέναντι κώμην· ἐν ᾗ εἰσπορευό-
μενοι εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν
οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε· λύ-
σαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑ- 31
μᾶς ἐρωτᾷ, Διὰ τί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε
αὐτῷ, Ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει.
ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗρον κα- 32
θὼς εἶπεν αὐτοῖς· λυόντων δὲ αὐτῶν 33
τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς
αὐτούς, Τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶ- 34
πον, Ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. καὶ 35
ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπιῤ-
ῥίψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶ-
λον, ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν. πορευομέ- 36
νου δὲ αὐτοῦ, ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐ-

XIX. 22 λέγει] λέγει δὲ δ

XIX. 10. Matth. 18, 11.
12. Matth. 25, 14. Marc. 13, 34.
26. Matth. 25, 29. Supr. c. 8, 18.
29. Matth. 21, 1. Marc. 11, 1.

τῶν

37 τῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Ἐγγίζοντος δὲ
αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους
τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος
τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν
φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνά-
38 μεων λέγοντες, Εὐλογημένος ὁ ἐρ-
χόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι Κυρίου·
εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
39 καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου
εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδάσκαλε, ἐπιτίμη-
40 σον τοῖς μαθηταῖς σου. καὶ ἀποκρι-
θεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν
οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κεκράξον-
41 ται. Καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν
42 πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ λέγων,
Ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ, καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ
σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου· νῦν δὲ
43 ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου· ὅτι ἥξουσιν ἡ-
μέραι ἐπὶ σὲ, καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί
σου χάρακά σοι, καὶ περικυκλώσουσί
44 σε, καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν, καὶ ἐ-
δαφιοῦσί σε καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοὶ, καὶ
οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ·
ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπι-
σκοπῆς σου.

45 Καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο
ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀ-
46 γοράζοντας, λέγων αὐτοῖς, Γέγραπται,
Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν· ὑμεῖς
δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.

47 Καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν
τῷ ἱερῷ· οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ-
ματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ
48 πρῶτοι τοῦ λαοῦ· καὶ οὐχ εὕρισκον τὸ τί
ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέμα-
το αὐτοῦ ἀκούων.

XX Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκεί-
νων, διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν
ἐν τῷ ἱερῷ καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστη-
σαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς σὺν
τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐ- 2
τὸν, λέγοντες, Εἰπὲ ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιεῖς, ἢ τίς ἐστιν ὁ δούς σοι
τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς δὲ εἶ- 3
πε πρὸς αὐτούς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι· τὸ βάπτισ- 4
μα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων;
οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτούς, λέ- 5
γοντες, Ὅτι ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ·
ἐρεῖ, Διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν 6
δὲ εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων· πᾶς ὁ λαὸς
καταλιθάσει ἡμᾶς· πεπεισμένος γάρ
ἐστιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. καὶ ἀπε- 7
κρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. καὶ ὁ Ἰη- 8
σοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν πα- 9
ραβολὴν ταύτην· Ἄνθρωπος ἐφύτευσεν
ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς,
καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς. καὶ ἐν 10
καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦ-
λον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος
δῶσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐ-
τὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθε- 11
το πέμψαι ἕτερον δοῦλον· οἱ δὲ κἀκεῖ-
νον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέ- 12
στειλαν κενόν. καὶ προσέθετο πέμψαι

XX. 5 ἴν] ~ δ 9 ἄνθρωπος] ἄνθρωπός τις δ

XIX. 45. Matth. 21, 12. Marc. 11, 11.
XX. 1. Matth. 21, 23. Marc. 11, 27.
46. Jes. 56, 7.
9. Matth. 21, 33. Marc. 12, 1.

τέτον· οἱ δὲ καὶ τῦτον τραυματίσαντες
13 ἐξέβαλον. εἶπε δὲ ὁ κύριος τῦ ἀμπελῶνος, Τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μυ
τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τῦτον ἰδόντες ἐντρα-
14 πήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτὺς, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρο-
15 νομία. καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. τί ὖν ποιήσει
16 αὐτοῖς ὁ κύριος τῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τὺς γεωργὺς τύτυς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκύ-
17 σαντες δὲ εἶπον, Μὴ γένοιτο. ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε, Τί ὖν ἐστι τὸ γεγραμμένον τῦτο· Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομῦντες, ὗτος ἐγενήθη εἰς
18 κεφαλὴν γωνίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν
19 δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε.

20 Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν ἐγκαθέτυς, ὑποκρινομένυς ἑαυτὺς δικαίυς εἶναι· ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτῦ λόγυ, εἰς τὸ παραδῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξ-
21 υσίᾳ τῦ ἡγεμόνος. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅ-
τι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ ὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀλη-
θείας τὴν ὁδὸν τῦ θεῦ διδάσκεις. ἔξε- 22
στιν ἡμῖν καίσαρι φόρον δῦναι, ἢ ὔ;
κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανυργίαν, εἶ- 23
πε πρὸς αὐτύς, Τί με πειράζετε; ἐπι- 24
δείξατέ μοι δηνάριον· τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, Καίσαρος. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδο- 25
τε τοίνυν τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τῦ θεῦ τῷ θεῷ. καὶ ὐκ ἴσχυσαν ἐπι- 26
λαβέσθαι αὐτῦ ῥήματος ἐναντίον τῦ λαῦ· καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτῦ, ἐσίγησαν.

Προσελθόντες δέ τινες τῶν σαδδυκαί- 27
ων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, Διδάσκα- 28
λε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ ὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτῦ. ἑπτὰ ὖν 29
ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος· καὶ ἔ- 30
λαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ ὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος· καὶ ὁ τρίτος 31
ἔλαβεν αὐτὴν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ ὐ κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον· ὕ- 32
στερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ ὖν ἀναστάσει, τίνος αὐτῶν γίνε- 33
ται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖ-

XX. 14 δεῦτε] ~ ε
19 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς] γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς γ
¶ τὸν λαόν] ~ δ
24 ἐπιδείξατε] δείξατε ε
27 ἀντιλέγοντες] λέγοντες ε
28 ἐξαναστήσῃ] ἐξαναστήσαι γ
31 αὐτὴν,] αὐτὴν ὡσαύτως, γ

XX. 17. Ps. 118, 22. 18. Matth. 21, 44. 20. Matth. 22, 16. Marc. 12, 13.
27. Matth. 22, 23. Marc. 12, 18. 28. Deut. 25, 5.

κα.

XX

34 καὶ. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι
35 καὶ ἐκγαμίσκονται· οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦ-
36 σιν οὔτε ἐκγαμίσκονται· οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται· ἰσάγγελοι γάρ εἰσι, καὶ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσε-
37 ως υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροὶ, καὶ μωσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει Κύριον τὸν θεὸν ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν ἰσαὰκ καὶ τὸν θεὸν ἰακώβ.
38 θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. Ἀποκριθέντες
39 δέ τινες τῶν γραμματέων εἶπον, Διδάσ-
40 καλε, καλῶς εἶπας. οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν.
41 Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, Πῶς λέγουσι
42 τὸν χριστὸν υἱὸν δαυὶδ εἶναι; καὶ αὐτὸς δαυὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν, Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου
43 ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς
44 σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. δαυὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ
45 ἐστι; Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ,
46 εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλοῦντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρω-
47 τοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις· οἱ κατεσθίουσι τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

Ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας XXI
τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους· εἶδε δέ τινα καὶ χήραν 2
πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ δύο λεπτά,
καὶ εἶπεν, Ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ 3
χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύον- 4
τος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε.

Καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι 5
λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται,
εἶπε, Ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡ- 6
μέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ κατάλυθήσεται. Ἐπηρώτη- 7
σαν δὲ αὐτὸν λέγοντες, Διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι;

ὁ δὲ εἶπε, Βλέπετε μὴ πλανηθῆτε· 8
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, Ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε. μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀ- 9
καταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. Τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἐγερθή- 10
σεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· σεισμοί τε μεγάλοι 11
κατὰ τόπους καὶ λιμοὶ καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. Πρὸ δὲ τούτων πάν- 12
των ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι, παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακάς, ἀγομένους ἐπὶ

XX. 34 ἀποκριθεὶς] ~ γ 34. 35 ἐκγαμίσκονται] ἐκγαμίζονται δ

XX. 37. Exod. 3, 6. 41. Matth. 22, 41. Marc. 12, 35. 42. Pſ. 110, 1.
46. Matth. 23, 5. Marc. 12, 38. 47. Matth. 23, 14. Marc. 12, 40.
XXI. 1. Marc. 12, 41. 5. Matth. 24, 1. Marc. 13, 1.
12. Supr. c. 12, 11. Marc. 13, 9.

Digitized by Google

βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, ἕνεκεν τοῦ ὀνό-
13 ματός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρ-
14 τύριον. θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑ-
μῶν, μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι·
15 ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ἣ
οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν οὐδὲ ἀντιστῆναι
16 πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδο-
θήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελ-
φῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θα-
17 νατώσουσιν ἐξ ὑμῶν· καὶ ἔσεσθε μισού-
μενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου·
18 καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ
19 ἀπόληται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσα-
20 σθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Ὅταν δὲ
ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν ἱε-
ρουσαλὴμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρή-
21 μωσις αὐτῆς. τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευ-
γέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐ-
τῆς, ἐκχωρείτωσαν· καὶ οἱ ἐν ταῖς χώ-
22 ραις, μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν. ὅτι
ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσι, τοῦ πλη-
23 ρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. οὐαὶ
δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θη-
λαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται
γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ
24 ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. καὶ πεσοῦνται στόματι
μαχαίρης, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς
πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἱερουσαλὴμ ἔσται πα-
τουμένη ὑπὸ ἐθνῶν, ἄχρι πληρωθῶσι
25 καιροὶ ἐθνῶν. Καὶ ἔσται ση-
μεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις,
καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπο-
ρίᾳ, ἠχούσης θαλάσσης καὶ σάλου,
26 ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ
προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμέ-
νῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευ-
θήσονται. καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν
27 τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ
δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.
Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνα-
28 κύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑ-
μῶν· διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑ-
μῶν.
Καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς, Ἴδετε
29 τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα. ὅταν
30 προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν
γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν.
οὕτω καὶ ὑμεῖς ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμε-
31 να, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασι-
λεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
32 οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν
πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρ-
33 ελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρ-
ελθωσι. Προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μή
34 ποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν
κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιω-
τικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ
ἡ ἡμέρα ἐκείνη· ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύ-
35 σεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ προ-
σώπου πάσης τῆς γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν
36 ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα καταξιω-
θῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλ-

XXI. 14 ἐν τοῖς καρδίαις] ἐν ταῖς καρδίαις γ
19 κτήσασθε] κτήσεσθε γ
23 ἐν ante τῷ] ~ β
25 ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης], ἐν ἀπορίᾳ ἤχους β ζ
30 ἤδη alterum] ~ e
34 βαρηθῶσιν] βαρυνθῶσιν e
36 ταῦτα] ~ δ

XXI. 16. Matth. 10, 21. 17, 19. Matth. 24, 13. Marc. 13, 13. 18. Matth. 10, 30.
20. Matth. 24, 15. Marc. 13, 14. 25. Matth. 24, 29. Marc. 13, 24.
28 f. Matth. 24, 32. Marc. 13, 28. 34. Matth. 24, 42. Marc. 13, 33. Supr. c. 12, 35.

λοντα

λοντα γίνεσθαι, καὶ σαθῆναι ἔμπροσθεν τῦ υἱῦ τῦ ἀνθρώπυ.

37 Ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων· τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος τὸ καλύμενον ἐλαιῶν.

38 καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκύειν αὐτύ.

XXII. Ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ
2 λεγομένη πάσχα· καὶ ἐζήτυν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, τὸ, πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν· ἐφοβῦντο γὰρ τὸν λαόν.

3 Εἰσῆλθε δὲ σατανᾶς εἰς ἰύδαν τὸν ἐπικαλύμενον ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τῦ ἀ-
4 ριθμῦ τῶν δώδεκα· καὶ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς στρατηγοῖς, τὸ, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς.
5 καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀρ-
6 γύριον δῦναι· καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τῦ παραδῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλυ.

7 Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ
8 ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα· καὶ ἀπέστειλε πέτρον καὶ ἰωάννην, εἰπών, Πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φά-
9 γωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Πῦ θέλεις
10 ἑτοιμάσωμεν; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἰδὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκολυθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰ-
11 κίαν ὅ εἰσπορεύεται· καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας, Λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, Πῦ ἐστι τὸ κατάλυμα, ὅπυ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μυ φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνώγαιον 12
μέγα ἐστρωμένον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. ἀπελ- 13
θόντες δὲ εὗρον καθὼς εἴρηκεν αὐτοῖς· καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

Καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ 14
οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. καὶ εἶ- 15
πε πρὸς αὐτύς, Ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, πρὸ τῦ με παθεῖν· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκ- 16
έτι ὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτύ, ἕως ὅτυ πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῦ θεῦ. καὶ δε- 17
ξάμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε, Λάβετε τῦτο καὶ διαμερίσατε ἑαυτοῖς· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ὐ μὴ πίω ἀπὸ τῦ 18
γενήματος τῆς ἀμπέλυ, ἕως ὅτυ ἡ βασιλεία τῦ θεῦ ἔλθῃ. Καὶ λαβὼν 19
ἄρτον, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Τῦτό ἐστι τὸ σῶμά μυ, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως 20
καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, Τῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μυ, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Πλὴν ἰδὺ ἡ χεὶρ τῦ 21
παραδιδόντος με μετ' ἐμῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τῦ ἀνθρώπυ πο- 22
ρεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον· πλὴν ὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' ὃ παραδίδοται. καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτύς, τὸ, 23
τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τῦτο μέλλων πράσσειν. Ἐγένετο δὲ καὶ φιλονεικία 24
ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οἱ βασι- 25
λεῖς τῶν ἐθνῶν κυριεύυσιν αὐτῶν, καὶ οἱ

XXII. 5 ἀργύριον] ἀργύρια a ζ
12 ἀνώγαιον] ἀνάγαιον β ζ
18 ἀπὸ] ἀπὸ τῦ νῦν ἀπὸ γ

XXII. 1. Matth. 26, 1 f. Marc. 14, 1.
3. Matth. 26, 14. Marc. 14, 10.
7. Matth. 26, 17. Marc. 14, 12.
14. Matth. 26, 20. Marc. 14, 17.

ἐξισάζοντες αὐτῶν εὐεργέται καλοῦνται.
26 ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν,
γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος· καὶ ὁ ἡγούμενος,
27 ὡς ὁ διακονῶν. τίς γὰρ μείζων, ὁ ἀνακείμενος ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δὲ εἰμὶ ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς
28 ὁ διακονῶν. Ὑμεῖς δέ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πειρασμοῖς μου·
29 κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό
30 μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου· καὶ καθίσησθε ἐπὶ θρόνων, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ
31 Ἰσραήλ. Εἶπε δὲ ὁ κύριος, Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξῃτήσατο
32 ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον· ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου· καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας στήρι-
33 ξον τοὺς ἀδελφούς σου. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι.
34 ὁ δὲ εἶπε, Λέγω σοι Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. Καὶ εἶ-
35 πεν αὐτοῖς, Ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; οἱ δὲ εἶπον, Οὐθε-
36 νός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς, Ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.
37 λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ, Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη· καὶ γὰρ τὰ περὶ
38 ἐμοῦ τέλος ἔχει. οἱ δὲ εἶπον, Κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἱκανόν ἐστι.

39 Καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν· ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐ-
40 τοῦ. γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, Προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς
41 πειρασμόν. καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ θεὶς τὰ
42 γόνατα προσηύχετο λέγων, Πάτερ, εἰ βούλει παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γενέσθω.
43 ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. καὶ
44 γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο. ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ
45 τὴν γῆν. Καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς, εὗρεν
46 αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς
47 πειρασμόν.
Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος,

XXII. 30 ἐν τῇ βασιλείᾳ μου] ~ ·
¶ καθίσεσθε] καθίσησθε δ
32 ἐκλίπῃ] ἐκλείπῃ δ
36 ἀράτω κτλ.] ἀρεῖ --- πωλήσα --- ἀγοράσα ·
42 βούλει] βούλει, δ
¶ γενέσθω] γινέσθω γ
43.44 ὤφθη usq. γῆν] ~ ·

XXII. 37. Jes. 53, 12.
40. Matth. 26, 36. Marc. 14, 32.
39. Matth. 26, 30. Marc. 14, 26.
47. Matth. 26, 47. Marc. 14, 43. Joh. 18, 2.

καὶ

καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, πορεύεται αὐτὸς, καὶ ἤγγισε τῷ
48 Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
49 θρώπου παραδίδως; Ἰδόντες δὲ οἱ
περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ, Κύ-
50 ριε, εἰ παίξομεν ἐν μαχαίρᾳ; καὶ
ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ
ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ
51 δεξιόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν,
Ἐᾶτε ἕως τούτου. καὶ ἁψάμενος τοῦ ὠτίου
52 αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. Εἶπε δὲ ὁ
Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτὸν
ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσ-
βυτέρους, Ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε
53 μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; καθ' ἡμέ-
ραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ,
οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. ἀλλ'
αὕτη ὑμῶν ἐστιν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ
σκότους.

54 Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσ-
ήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρ-
χιερέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρό-
55 θεν. ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ
τῆς αὐλῆς, καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν,
56 ἐκάθητο ὁ Πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἰδοῦσα
δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον
πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ, εἶ-
57 πε, Καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. ὁ δὲ ἠρ-
νήσατο αὐτὸν, λέγων, Γύναι, οὐκ οἶδα
58 αὐτόν. Καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν
αὐτὸν, ἔφη, Καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ 59
Πέτρος εἶπεν, Ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. Καὶ
διαστάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις
διϊσχυρίζετο λέγων, Ἐπ' ἀληθείας καὶ
οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γαλιλαῖός
ἐστιν. εἶπε δὲ ὁ Πέτρος, Ἄνθρωπε, 60
οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Καὶ παραχρῆμα,
ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ·
καὶ στραφεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψε τῷ Πέ- 61
τρῳ· καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ λόγου
τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ, Ὅτι πρὶν ἀ-
λέκτορα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς.
καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος ἔκλαυσε πι- 62
κρῶς.

Καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν Ἰησοῦν, 63
ἐνέπαιζον αὐτῷ, δέροντες· καὶ περικα- 64
λύψαντες αὐτὸν, ἐτύπτον αὐτοῦ τὸ πρό-
σωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες,
Προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;
καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον 65
εἰς αὐτόν.

Καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ 66
πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ
γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ
συνέδριον αὐτῶν, λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ 67
χριστός; εἰπὲ ἡμῖν. εἶπε δὲ αὐτοῖς,
Ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· ἐὰν 68
δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι,
ἢ ἀπολύσητε. ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς 69
τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς
δυνάμεως τοῦ θεοῦ. εἶπον δὲ πάν- 70
τες, Σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς

XXII. 47 αὐτοῦς] αὐτῶν e ζ
¶ αὐτόν.] αὐτόν. τοῦτο γὰρ σημεῖον δεδώκει αὐτοῖς· ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν. e
49 παταξομεν] παταξωμεν δ
54 αὐτὸν εἰς] εἰς δ

XXII. 49. Matth. 26, 51. Marc. 14, 47.
54. f. Matth. 26, 57 f. 69. Marc. 14, 53 f. 66.
63. Matth. 26, 67. Marc. 14, 65.
52. Matth. 26, 55. Marc. 14, 48.
Joh. 18, 12. 15. 25.
66. Matth. 26, 63. Marc. 14, 61.

αὐτοὺς

αὐτὰς ἔφη, Ὑμεῖς λέγετε· ὅτι ἐγώ εἰ-
71 μι. οἱ δὲ εἶπον, Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν
μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ
στόματος αὐτοῦ.

XXIII ΚΑΙ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐ-
τῶν, ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλά-
2 τον. ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέ-
γοντες, Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ
ἔθνος, καὶ κωλύοντα καίσαρι φόρους
διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα
3 εἶναι. ὁ δὲ Πιλάτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν
λέγων, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ ἔφη, Σὺ λέγεις.
4 ὁ δὲ Πιλάτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς
καὶ τοὺς ὄχλους, Οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον
ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ.
5 Οἱ δὲ ἐπίσχυον λέγοντες, Ὅτι ἀνα-
στατοῖ τὸν λαὸν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς
Ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς Γαλιλαί-
6 ας ἕως ὧδε. Πιλάτος δὲ ἀκούσας Γα-
λιλαίαν, ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος Γα-
7 λιλαῖός ἐστι· καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς
ἐξουσίας Ἡρῴδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν
πρὸς Ἡρῴδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Ἰερο-
8 σολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. ὁ
δὲ Ἡρῴδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν ἐχάρη λίαν·
ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ
τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἤλπιζέ
9 τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. ἐπ-
ηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς· αὐ-
10 τὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. εἱστήκει-
σαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς,
11 εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. ἐξουθενή-
σας δὲ αὐτὸν ὁ Ἡρῴδης σὺν τοῖς στρατεύ-
μασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν
αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμψεν
αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ 12
τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρῴδης ἐν αὐτῇ τῇ
ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων· προϋπῆρχον γὰρ
ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. Πι- 13
λάτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιε-
ρεῖς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν λαὸν, εἶ- 14
πε πρὸς αὐτούς, Προσηνέγκατέ μοι τὸν
ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λα-
όν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρί-
νας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ
αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ· ἀλλ' 15
οὐδὲ Ἡρῴδης· ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς
αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ
πεπραγμένον αὐτῷ. παιδεύσας οὖν αὐ- 16
τὸν ἀπολύσω. ἀνάγκην δὲ εἶχεν 17
ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα. ἀνέ- 18
κραξαν δὲ παμπληθεὶ λέγοντες, Αἶρε
τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν Βαραββᾶν· ὅσ- 19
τις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ
πόλει καὶ φόνον βεβλημένος εἰς φυλα-
κήν. Πάλιν οὖν ὁ Πιλάτος προσε- 20
φώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰησοῦν. οἱ δὲ 21
ἐπεφώνουν λέγοντες, Σταύρωσον σταύρω-
σον αὐτόν. Ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐ- 22
τοὺς, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐ-
δὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ· παι-
δεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. οἱ δὲ ἐπέ- 23
κειντο φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐ-
τὸν σταυρωθῆναι· καὶ κατίσχυον αἱ φω-
ναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. Ὁ δὲ Πι- 24
λάτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐ-

XXIII. 2 ἔθνος] ἔθνος ἡμῶν a
8 πολλὰ] ~ d
23 καὶ τῶν ἀρχιερέων] ~ a

XXIII. 1. Matth. 27, 1 f. Marc. 15, 1 f. Joh. 18, 28.
17. Matth. 27, 15. Marc. 15, 6. Joh. 18, 39.

τῶν·

Digitized by Google

25 τῶν· ἀπέλυσε δὲ τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν φυλακὴν, ὃν ἠτοῦντο· τὸν δὲ ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν.

26 καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτὸν, ἐπιλαβόμενοι σίμωνός τινος κυρηναίου ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν, φέ-

27 ρειν ὄπισθεν τοῦ ἰησοῦ. Ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλήθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν, αἳ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν

28 αὐτόν. στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ ἰησοῦς εἶπε, Θυγατέρες ἰερουσαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμὲ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε

29 καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν· ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι, Μακάριαι αἱ στεῖραι, καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ

30 μαστοὶ οἳ οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι, Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς· καὶ

31 τοῖς βουνοῖς, Καλύψατε ἡμᾶς. ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ

32 ξηρῷ τί γένηται; Ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι.

33 Καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτὸν, καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δε-

34 ξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἔλεγε, Πάτερ ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια

35 αὐτοῦ, ἔβαλον κλῆρον. καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες, Ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός. ἐνέπαιζον 36 δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται, προσερχόμενοι καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέ- 37 γοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. Ἦν δὲ καὶ ἐ- 38 πιγραφὴ γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς καὶ ῥωμαϊκοῖς καὶ ἑβραϊκοῖς, Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων.

Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων 39 ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων, Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. ἀ- 40 ποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ λέγων, Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δι- 41 καίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε τῷ ἰησοῦ, Μνήσθητί μου κύριε, 42 ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. καὶ εἶ- 43 πεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ.

Ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος 44 ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ἐσχίσθη 45 τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον· καὶ 46 φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ ἰησοῦς εἶπε, Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευ-σεν. Ἰδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ 47 γενόμενον, ἐδόξασε τὸν θεὸν, λέγων, Ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν.

XXIII. 25 δὲ τὸν] δὲ αὐτοῖς τὸν *d*
38 ἐπιγραφὴ] ἡ ἐπιγρ. *d*
46 παραθήσομαι] παρατίθεμαι *d*

XXIII. 26. Matth. 27, 31. Marc. 15, 26. Joh. 19, 16. 30. Hoſ. 10, 8.
32. Matth. 27, 38. Marc. 15, 27. 34. Matth. 27, 35. Marc. 15, 24. Joh. 19, 23.
35. Matth. 27, 39. Marc. 15, 29. 38. Matth. 27, 37. Marc. 15, 36. Joh. 19, 19.
39. Matth. 27, 44. Marc. 15, 32. 44 ſ. Matth. 27, 45. 51. Marc. 15, 33. 38.
46. Matth. 27, 50. Marc. 15, 37. Joh. 19, 30. 47. Matth. 27, 54. Marc. 15, 39.

48 καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη ὑπ-
49 έστρεφον. εἰστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσουσαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, ὁρῶσαι ταῦτα.

50 Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσὴφ, βου-
51 λευτὴς ὑπάρχων, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος· οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθειμέ-
νος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν· ἀπὸ ἀριμαθαίας πόλεως τῶν ἰουδαίων,
52 ὃς καὶ προσεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασι-
53 λείαν τοῦ θεοῦ· οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ.
54 καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λα-
ξευτῷ, οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος.
55 καὶ ἡμέρα ἦν παρασκευὴ, σάββατον ἐπ-
έφωσκε.

55 Κατακολουθήσασαι δὲ γυναῖκες αἵτι-
νες ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς γα-
λιλαίας, ἐθεάσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ
56 ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. ὑποστρέψα-
σαι δὲ ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα·
καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ
XXIV τὴν ἐντολήν· τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββά-
των ὄρθρου βαθέος ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆ-
μα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρώματα,
καί τινες σὺν αὐταῖς.

Εὗρον δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον 2
ἀπὸ τοῦ μνημείου, καὶ εἰσελθοῦσαι 3
οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ 4
ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τού-
του, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο ἐπέστησαν αὐταῖς
ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. ἐμφόβων δὲ 5
γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρό-
σωπον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς,
Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν;
οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ ἠγέρθη· μνήσθητε ὡς 6
ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ
λέγων, Ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 7
παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁ-
μαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρί-
τῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. Καὶ ἐμνήσθη- 8
σαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ· καὶ ὑποστρέψα- 9
σαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν ταῦ-
τα πάντα τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς λοι-
ποῖς. ἦν δὲ ἡ μαγδαληνὴ μαρία καὶ 10
ἰωάννα καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ αἱ λοι-
παὶ σὺν αὐταῖς, αἳ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀ-
ποστόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον 11
αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν,
καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. ὁ δὲ πέτρος ἀνα- 12
στὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ πα-
ρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα
μόνα· καὶ ἀπῆλθε πρὸς ἑαυτὸν, θαυ-
μάζων τὸ γεγονός.

Καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευό- 13
μενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην ἀπέ-
χουσαν σταδίους ἑξήκοντα ἀπὸ ἰερουσαλήμ,
ᾗ ὄνομα ἐμμαοὺς· καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν 14

XXIII. 51 ὃς καὶ] ὃς α
54 σάββατον] καὶ σάββατον α
55 δὲ] δὲ καὶ δ

XXIV. 1 καί τινες σὺν αὐταῖς] ~ γ
10 ἰακώβου] ἡ ἰακώβου β
12 πρὸς ἑαυτὸν,] , πρὸς ἑαυτὸν δ

XXIII. 50. Matth. 27, 57. Marc. 15, 42. Joh. 19, 38.
XXIV. 1. Matth. 28, 1. Marc. 16, 1. Joh. 20, 1. 13. Marc. 16, 12.

πρὸς

πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων τῶν συμβε-
15 βηκότων τούτων. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὁμι-
λεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰη-
16 σοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς· οἱ δὲ
ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐ-
17 πιγνῶναι αὐτόν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς,
Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς
ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστε σκυθρω-
18 ποί; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εἷς ᾧ ὄνομα Κλεό-
πας, εἶπε πρὸς αὐτόν, Σὺ μόνος παρ-
οικεῖς Ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γε-
νόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις;
19 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ποῖα; οἱ δὲ εἶπον
αὐτῷ, Τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃς
ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ
καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ καὶ παντὸς τοῦ
20 λαοῦ· ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρ-
χιερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα
21 θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν· ἡμεῖς
δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυ-
τροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ. ἀλλά γε σὺν πᾶσι
τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σή-
22 μερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ
γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς,
23 γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον· καὶ
μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέ-
γουσαι καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι,
24 οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθον τι-
νες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ
εὗρον οὕτως καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον·
25 αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. Καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς
αὐτούς, Ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρ-
δίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλη-
26 σαν οἱ προφῆται· οὐχὶ ταῦτα ἔδει πα-
θεῖν τὸν χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ μω- 27
σέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, δι-
ηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς
τὰ περὶ ἑαυτοῦ. Καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν 28
κώμην οὗ ἐπορεύοντο· καὶ αὐτὸς προσ-
εποιεῖτο πορρωτέρω πορεύεσθαι. καὶ παρε- 29
βιάσαντο αὐτὸν, λέγοντες, Μεῖνον
μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ, καὶ
κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖ-
ναι σὺν αὐτοῖς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κα- 30
τακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν
τὸν ἄρτον εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἐπεδί-
δου αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ 31
ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ
αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Καὶ 32
εἶπον πρὸς ἀλλήλους, Οὐχὶ ἡ καρδία ἡ-
μῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡ-
μῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς
γραφάς; καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ 33
ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ
εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα καὶ τοὺς
σὺν αὐτοῖς λέγοντας, Ὅτι ἠγέρθη ὁ κύ- 34
ριος ὄντως, καὶ ὤφθη Σίμωνι· καὶ 35
αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς
ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.

Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ 36
Ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει
αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ 37
καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα
θεωρεῖν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί τετα- 38
ραγμένοι ἐστέ; καὶ διατί διαλογισμοὶ
ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴ- 39
δετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου,
ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι· ψηλαφήσατέ με
καὶ ἴδετε· ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα

XXIV. 18 παροικεῖς] παροικεῖς σὺ β 19 ὃς] ὡς δ

ὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα.
40 καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖ-
41 ρας καὶ τοὺς πόδας. ἔτι δὲ ἀπιστούντων
αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων,
εἶπεν αὐτοῖς, Ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε;
42 οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ
43 μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. καὶ
44 λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. Εἶ-
πε δὲ αὐτοῖς, Οὗτοι οἱ λόγοι οὓς ἐλάλη-
σα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ
πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν
τῷ νόμῳ μωσέως καὶ προφήταις καὶ
45 ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐ-
τῶν τὸν νοῦν, τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς·
46 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὅτι οὕτως γέγραπται,
καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ
47 ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ
κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετά-
νοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα
τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ ἱερουσαλήμ. Ὑ- 48
μεῖς δέ ἐστε μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδοὺ 49
ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πα-
τρός μου ἐφ' ὑμᾶς· ὑμεῖς δὲ καθίσατε
ἐν τῇ πόλει ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύση-
σθε δύναμιν ἐξ ὕψους.

Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς Βηθα- 50
νίαν· καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐ-
λόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐ- 51
λογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν,
καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐ- 52
τοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν
εἰς ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης·
καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦν- 53
τες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. ἀμήν.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΚΑΤΑ

ΙΩΑΝΝΗΝ.

1 ΕΝ ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λό-
γος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς
2 ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ
3 πρὸς τὸν θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένε-
το, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν.
4 ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς
5 τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκο-
τίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κα-
τέλαβεν.

Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος πα- 6
ρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ ἰωάννης. οὗτος ἦλ- 7
θεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ
φωτὸς, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ 8
ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ

XXIV. 53 ἀμήν.] ~ a

JOH. I. 1 Θεὸς] Hoc manet: procul absit conjectura. ζ

XXIV. 51. Marc. 16, 19.

περὶ

9 ωεὶ τὴ Φωτός. ἦν τὸ Φῶς τὸ ἀ-
λληθινὸν, ὁ Φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρ-
10 χόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ
ἦν, καὶ ὁ κόσμ⊙ δι' αὐτ⊙ ἐγένετο,
11 καὶ ὁ κόσμ⊙ αὐτὸν ὐκ ἔγνω. εἰς
τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν ὐ πα-
12 ρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδω-
κεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θε⊙ γενέσθαι,
13 τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτ⊙· οἳ
ὐκ ἐξ αἱμάτων, ὐδὲ ἐκ θελήματ⊙
σαρκὸς, ὐδὲ ἐκ θελήματ⊙ ἀνδρὸς,
ἀλλ' ἐκ θε⊙ ἐγεννήθησαν.
14 καὶ ὁ λόγ⊙ σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐ-
σκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν
δόξαν αὐτ⊙, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ
πατρὸς, πλήρης χάριτ⊙ καὶ ἀληθείας.
15 Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτ⊙, καὶ
κέκραγε λέγων, Οὗτ⊙ ἦν ὃν εἶπον,
Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμεν⊙, ἔμπροσθέν μου
16 γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. καὶ ἐκ τ⊙
πληρώματ⊙ αὐτ⊙ ἡμεῖς πάντες ἐλά-
17 βομεν καὶ χάριν ἀντὶ χάριτ⊙· ὅτι
ὁ νόμ⊙ διὰ μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις
καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ἰησ⊙ χριστ⊙ ἐγένετο.
18 θεὸν ὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μονογενὴς
υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τ⊙ πατρὸς,
19 ἐκεῖν⊙ ἐξηγήσατο. Καὶ αὕτη ἐ-
στὶν ἡ μαρτυρία τ⊙ ἰωάννου, ὅτε ἀπέστει-
λαν οἱ ἰουδαῖοι ἐξ ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ
λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτὸν, Σὺ τίς
20 εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ ὐκ ἠρνήσατο·
καὶ ὡμολόγησεν, Ὅτι ὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ
21 χριστός. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, Τί οὖν;
ἠλίας εἶ σύ; καὶ λέγει, Οὐκ εἰμί. Ὁ
ωροφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, Οὔ.
εἶπον οὖν αὐτῷ, Τίς εἶ; ἵνα ἀπόκρισιν 22
δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς· τί λέγεις
ωερὶ σεαυτ⊙; ἔφη, Ἐγὼ Φωνὴ βοῶν- 23
τ⊙ ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν Κυ-
ρίου· καθὼς εἶπεν ἡσαΐας ὁ ωροφήτης.
καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρι- 24
σαίων· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον 25
αὐτῷ, Τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ ὐκ εἶ ὁ
χριστὸς, οὔτε ἠλίας, οὔτε ὁ ωροφήτης;
ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰωάννης λέγων, Ἐγὼ 26
βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσ⊙ δὲ ὑμῶν ἕστη-
κεν ὃν ὑμεῖς ὐκ οἴδατε. αὐτός ἐστιν ὁ 27
ὀπίσω μου ἐρχόμεν⊙, ὃς ἔμπροσθέν μου
γέγονεν· ὃ ἐγὼ ὐκ εἰμὶ ἄξι⊙ ἵνα λύ-
σω αὐτ⊙ τὸν ἱμάντα τ⊙ ὑποδήματ⊙.
ταῦτα ἐν βηθαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τ⊙ 28
ἰορδάνου, ὅπου ἦν ἰωάννης βαπτίζων.
Τῇ ἐπαύριον βλέπει ° ὁ ἰωάννης τὸν 29
ἰησοῦν ἐρχόμενον ωρὸς αὐτὸν, καὶ λέγει,
Ἴδε ὁ ἀμνὸς τ⊙ θε⊙, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρ-
τίαν τ⊙ κόσμου. οὗτός ἐστι ωερὶ οὗ ἐγὼ 30
εἶπον, Ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ, ὃς ἔμ-
ωροσθέν μου γέγονεν, ὅτι ωρῶτός μου ἦν.
κἀγὼ ὐκ ἤδειν αὐτόν· ἀλλ' ἵνα Φανε- 31
ρωθῇ τῷ ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ
ἐν τῷ ὕδατι βαπτίζων. καὶ ἐμαρτύρη- 32
σεν ἰωάννης λέγων, Ὅτι τεθέαμαι τὸ
πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ ωερι⟨τ⟩ερὰν ἐξ ὐ-
ρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. κἀγὼ ὐκ 33
ἤδειν αὐτόν· ἀλλ' ὁ ωέμψας με βαπτί-
ζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, Ἐφ' ὃν
ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μέ-
νον ἐπ' αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν

I. 16 init. καὶ] ὅτι δ
18 υἱὸς] θεὸς e
19 λευίτας] λευίτας πρὸς αὐτὸν β
28 βηθαβαρᾷ] βηθανίᾳ e
29 ὁ ἰωάννης] ~ a
32 ὡσεὶ] ὡς β

34 πνεύματι ἁγίῳ. κἀγὼ ἑώρακα, καὶ
μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ
θεοῦ.
35 Τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ ἰωάννης,
36 καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο· καὶ
ἐμβλέψας τῷ ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέ-
37 γει, Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. καὶ
ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος,
38 καὶ ἠκολούθησαν τῷ ἰησοῦ. στραφεὶς δὲ
ὁ ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκο-
39 λουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς; Τί ζητεῖτε;
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ῥαββὶ, ὃ λέγεται ἑρ-
μηνευόμενον, διδάσκαλε, ποῦ μένεις;
40 λέγει αὐτοῖς, Ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. ἦλ-
θον καὶ εἶδον ποῦ μένει· καὶ παρ' αὐτῷ ἔ-
μειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὥρα ἦν ὡς δε-
41 κάτη. Ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος
πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων
παρὰ ἰωάννου, καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ.
42 εὑρίσκει οὗτος πρῶτον τὸν ἀδελφὸν τὸν
ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ, Εὑρήκα-
μεν τὸν μεσσίαν· ὅ ἐστι μεθερμηνευόμε-
43 νον χριστός· καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν
ἰησοῦν. ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ ἰησοῦς εἶπε,
Σὺ εἶ σίμων ὁ υἱὸς ἰωνᾶ· σὺ κληθήσῃ
κηφᾶς· ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος.
44 Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ ἰησοῦς ἐξελ-
θεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν· καὶ εὑρίσκει
φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει
45 μοι. ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊ-
δά, ἐκ τῆς πόλεως ἀνδρέου καὶ πέτρου.
46 Εὑρίσκει φίλιππος τὸν ναθαναὴλ,
καὶ λέγει αὐτῷ, Ὃν ἔγραψε μωσῆς ἐν
τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν,
ἰησοῦν τὸν υἱὸν ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρέτ.
47 καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναὴλ, Ἐκ ναζαρὲτ
δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ
φίλιππος, Ἔρχου καὶ ἴδε. εἶδεν ὁ
48 ἰησοῦς τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐ-
τὸν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, Ἴδε ἀληθῶς
ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει
49 αὐτῷ ναθαναὴλ, Πόθεν με γινώσκεις;
ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πρὸ
τοῦ σε φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν
συκῆν εἶδόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ
50 καὶ λέγει αὐτῷ, Ῥαββὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς
τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ.
51 ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὅτι εἶ-
πόν σοι, Εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς,
πιστεύεις; μείζω τούτων ὄψει. καὶ λέγει
52 αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρ-
τι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς
ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ κα-
ταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

II Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐ-
γένετο ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας· καὶ
ἦν ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ 2
καὶ ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν
γάμον. καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει 3
ἡ μήτηρ τοῦ ἰησοῦ πρὸς αὐτὸν, Οἶνον οὐκ
ἔχουσι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, Τί ἐμοὶ 4
καὶ σοὶ γύναι; οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. λέ- 5
γει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, Ὅ τι
ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ 6
ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν κα-

I. 38 δὲ] ~ ϐ
40 ἦν] δὲ ἦν ϐ
42 μεσσίαν] μεσίαν δ
¶ χριστός] ὁ χριστός. ϐ
43 αὐτῷ] δὲ αὐτῷ δ
44 ὁ ἰησοῦς] Hoc repone poſt αὐτῷ, aut in utroque commate ſubaudi. β ζ.
51 πιστεύεις;] πιστεύεις· δ ζ
52 ἀπ' ἄρτι] ~ γ

θαρισ-

θαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ
7 μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς. λέγει αὐτοῖς ὁ
ἰησοῦς, Γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος.
8 καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω. Καὶ λέγει
αὐτοῖς, Ἀντλήσατε νῦν καὶ φέρετε τῷ
9 ἀρχιτρικλίνῳ. καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐ-
γεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον
γεγενημένον, καὶ οὐκ ἤδει πόθεν ἐστίν· οἱ
δὲ διάκονοι ἤδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕ-
δωρ· φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλι-
10 νος, καὶ λέγει αὐτῷ, Πᾶς ἄνθρωπος
πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅ-
ταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω· σὺ
τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι.
11 ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ
ἰησοῦς ἐν κανᾶ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐφα-
νέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν
εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

12 Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερναοὺμ,
αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ
ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· κ
13 ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας. Καὶ
ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀν-
14 έβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ ἰησοῦς. καὶ εὗρεν
ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρό-
βατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματι-
15 στὰς καθημένους. καὶ ποιήσας φραγέλ-
λιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ
τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας.
καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα,
16 καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε· καὶ τοῖς
τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν, Ἄρατε
ταῦτα ἐντεῦθεν· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ
πατρός μου οἶκον ἐμπορίου. ἐμνήσθησαν 17
δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον
ἐστὶν, Ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγε-
ταί με. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ ἰου- 18
δαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί σημεῖον δεικ-
νύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; ἀπε- 19
κρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Λύσατε
τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐ-
γερῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, Τεσ- 20
σαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ
ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις
ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ 21
τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. ὅτε οὖν ἠ- 22
γέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγε· καὶ ἐπίστευσαν
τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ ἰη-
σοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς ἱεροσολύ- 23
μοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ
ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦν-
τες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. αὐτὸς δὲ ὁ 24
ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ
αὐτὸν γινώσκειν πάντας· καὶ ὅτι οὐ χρεί- 25
αν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀν-
θρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ
ἀνθρώπῳ.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρι- III
σαίων, νικόδημος ὄνομα αὐτῷ,
ἄρχων τῶν ἰουδαίων· οὗτος ἦλθε πρὸς 2
τὸν ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ῥαβ-
βὶ, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας δι-
δάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα
δύναται ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ
θεὸς μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς καὶ 3

II. 12 ἔμειναν] ἔμεινεν δ
17 καταφάγεται] κατέφαγε ε
22 ἔλεγε] ἔλεγεν αὐτοῖς δ
III. 2 τὸν ἰησοῦν] αὐτὸν κ

II. 17. Ps. 69, 10.

εἶπεν

εἶπεν αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰ-
4. δεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος, Πῶς δύναται ἄν-θρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύ-ναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ
5 δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; ἀπ-εκρίθη ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύ-ματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βα-
6 σιλείαν τοῦ θεοῦ. τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον
7 ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς ὅτι εἶπόν σοι, Δεῖ ὑμᾶς γεν-
8 νηθῆναι ἄνωθεν. τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ
9 πνεύματος. ἀπεκρίθη νικόδημος καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι;
10 ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα
11 οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκα-μεν μαρτυροῦμεν· καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡ-
12 μῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια εἶ-πον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε· πῶς ἐὰν εἴ-
13 πω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια, πιστεύσετε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
14 θρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ καθὼς μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕ-τως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.
15 ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπο-λητα, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὕτω γὰρ 16
ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θε- 17
ὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρί-νῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρί- 18
νεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μο-νογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρί- 19
σις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσ-μον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πρά- 20
σσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς 21
τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ οἱ 22
μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἰουδαίαν γῆν. καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν καὶ ἐβάπτιζεν. ἦν δὲ καὶ ἰωάννης βαπτίζων ἐν αἰνὼν ἐγ- 23
γὺς τοῦ σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐ-κεῖ· καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. οὔ- 24
πω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ 25
τῶν μαθητῶν ἰωάννου μετὰ ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ· καὶ ἦλθον πρὸς τὸν 26
ἰωάννην καὶ εἶπον αὐτῷ, Ῥαββεῖ, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ ἰορδάνου ᾧ σὺ μεμαρ-τύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάν-τες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. ἀπεκρίθη ἰω- 27

III. 5 ἀμὴν] καὶ ἔφη αὐτῷ, ἀμὴν γ
12 πιστεύετε] πιστεύσητε δ
25 ἰουδαίων] ἰουδαίᾳ δ

III. 14. Num. 21, 8. 9.

ἄννης

ἄννης καὶ εἶπεν, Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον
28 αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χρι-
29 στὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. ὁ ἔχων τὴν νύμφην,
νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου, ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει
διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ
30 χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ
31 αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν. ὁ
ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστὶ, καὶ ἐκ
τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχό-
32 μενος, ἐπάνω πάντων ἐστὶ, καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ· καὶ
τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει.
33 ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφρά-
34 γισεν ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ
35 λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ
πνεῦμα. ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν,
καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.
36 ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται
ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

IV 1 Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι, ὅτι ἰησοῦς πλείονας
μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ ἰωάννης·
2 καίτοι γε ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ'
3 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· ἀφῆκε τὴν ἰουδαίαν,
καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλιλαίαν.
4 ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς σαμα-
ρείας. ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς σαμα- 5
ρείας λεγομένην συχάρ, πλησίον τοῦ χω-
ρίου ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ.
ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. ὁ οὖν ἰησοῦς 6
κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέ-
ζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ· ὥρα ἦν ὡσεὶ
ἕκτη. Ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς σα- 7
μαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ
ἰησοῦς, Δός μοι πιεῖν. οἱ γὰρ μαθηταὶ 8
αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα
τροφὰς ἀγοράσωσι. λέγει οὖν αὐτῷ ἡ 9
γυνὴ ἡ σαμαρεῖτις, Πῶς σὺ ἰουδαῖος ὢν
παρ' ἐμοῦ πιεῖν αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς
σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖ-
οι σαμαρείταις. ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ 10
εἶπεν αὐτῇ, Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ,
καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν·
σὺ ἂν ᾔτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἂν σοι
ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ, Κύριε, 11
οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ
βαθύ· πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν;
μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακώβ, 12
ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ
αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ
θρέμματα αὐτοῦ; ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ 13
εἶπεν αὐτῇ, Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος
τούτου, διψήσει πάλιν· ὃς δ' ἂν πίῃ 14
ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ
μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ ὕ-
δωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πη-
γὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.
λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ, Κύριε, δός 15
μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μη-
δὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. λέ- 16
γει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, Ὕπαγε φώνησον τὸν

III. 27 λαμβάνειν] λαμβάνειν ἀφ' ἑαυτοῦ γ
31. 32 ἐπάνω πάντων ἐστί. καὶ] ~ ∘
36 μένει] μενεῖ γ

IV. 1 κύριος] ἰησοῦς ∘
3 πάλιν] ~ ∘

17 ἄνδρά σου, καὶ ἐλθὲ ἐνθάδε. ἀπε-
κρίθη ἡ γυνὴ καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔχω ἄν-
δρα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, Καλῶς εἶ-
18 πας, Ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω· πέντε γὰρ
ἄνδρας ἔσχες· καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστί
19 σου ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. λέγει
αὐτῷ ἡ γυνὴ, Κύριε, θεωρῶ ὅτι προ-
20 φήτης εἶ σύ. οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ
ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν· καὶ ὑμεῖς λέ-
γετε ὅτι ἐν ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅ-
21 που δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰη-
σοῦς, Γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχε-
ται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε
ἐν ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί.
22 ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς
προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία
23 ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα,
καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ
προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ
ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ
24 τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ
θεός· καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν
πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.
25 λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ, Οἶδα ὅτι μεσσίας
ἔρχεται· ὁ λεγόμενος χριστός· ὅταν ἔλ-
θῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα.
26 λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι, ὁ λα-
27 λῶν σοι. Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ
μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν ὅτι με-
τὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπε,
Τί ζητεῖς; ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς;
28 Ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ,
καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει
29 τοῖς ἀνθρώποις, Δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον
ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα· μήτι οὗ-
τός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς 30
πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν.

Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μα- 31
θηταὶ λέγοντες, Ῥαββί, φάγε. ὁ δὲ 32
εἶπεν αὐτοῖς, Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν
ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μα- 33
θηταὶ πρὸς ἀλλήλους, Μή τις ἤνεγκεν αὐ-
τῷ φαγεῖν; λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Ἐ- 34
μὸν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα
τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ
τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἔτι τε- 35
τράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται;
ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς
ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι
λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ 36
θερίζων, μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει
καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον· ἵνα καὶ ὁ σπεί-
ρων ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων. ἐν 37
γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθι-
νός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ
ἄλλος ὁ θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑ- 38
μᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε·
ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν
κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. Ἐκ δὲ 39
τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς
αὐτὸν τῶν σαμαρειτῶν, διὰ τὸν λόγον
τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης, Ὅτι εἶπέ μοι
πάντα ὅσα ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς 40
αὐτὸν οἱ σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖ-
ναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡ-
μέρας. καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν 41
διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον, 42
Ὅτι οὐκ ἔτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν·
αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός
ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ χριστός.

IV. 25 οἶδα] οἴδαμεν a
¶ μεσσίας] μεσίας δ
30 οὖν] ~ γ
35 ἔτι] ~ δ
¶ τετράμηνος] τετράμηνον a ζ
42 ὁ χριστὸς] ~ a

Μετὰ

43 Μετα δε τας δυο ημερας εξηλθεν εκει-
44 θεν, και απηλθεν εις την γαλιλαιαν. αυτος
γαρ ο ιησους εμαρτυρησεν, οτι προφητης εν τη
45 ιδια πατριδι τιμην ουκ εχει. Οτε ουν ηλθεν
εις την γαλιλαιαν, εδεξαντο αυτον οι
γαλιλαιοι, παντα εωρακοτες α εποιη-
σεν εν ιεροσολυμοις εν τη εορτη· και αυ-
τοι γαρ ηλθον εις την εορτην.

46 Ηλθεν ουν ο ιησους παλιν εις την κανα
της γαλιλαιας, οπου εποιησε το υδωρ οινον.
και ην τις βασιλικος, ου ο υιος ηθενει εν κα-
47 περναουμ. ουτος ακουσας οτι ιησους ηκει εκ
της ιουδαιας εις την γαλιλαιαν, απηλθε
προς αυτον, και ηρωτα αυτον ινα κατα-
βη και ιασηται αυτου τον υιον· ημελλε γαρ
48 αποθνησκειν. ειπεν ουν ο ιησους προς αυ-
τον, Εαν μη σημεια και τερατα ιδητε,
49 ου μη πιστευσητε. λεγει προς αυτον ο
βασιλικος, Κυριε, καταβηθι πριν απο-
50 θανειν το παιδιον μου. λεγει αυτω ο ιησους,
Πορευου· ο υιος σου ζη. και επιστευσεν ο αν-
51 θρωπος τω λογω ω ειπεν αυτω ο ιησους,
και επορευετο. ηδη δε αυτου καταβαινοντος,
οι δουλοι αυτου απηντησαν αυτω, και
απηγγειλαν λεγοντες, Οτι ο παις σου
52 ζη. επυθετο ουν παρ αυτων την ωραν
εν η κομψοτερον εσχε· και ειπον αυτω,
Οτι χθες ωραν εβδομην αφηκεν αυτον
53 ο πυρετος. εγνω ουν ο πατηρ οτι εν ε-
κεινη τη ωρα, εν η ειπεν αυτω ο ιησους,
Οτι ο υιος σου ζη· και επιστευσεν αυτος
54 και η οικια αυτου ολη. τουτο παλιν δευ-
τερον σημειον εποιησεν ο ιησους, ελθων
εκ της ιουδαιας εις την γαλιλαιαν.

V Μετα ταυτα ην εορτη των ιουδαιων,
και ανεβη ο ιησους εις ιεροσολυ-
μα. 2 Εστι δε εν τοις ιεροσολυμοις
επι τη προβατικη κολυμβηθρα η επι-
λεγομενη εβραϊστι βηθεσδα, πεντε στοας
εχουσα. 3 εν ταυταις κατεκειτο πληθος πο-
λυ των ασθενουντων, τυφλων, χωλων, ξηρων,
εκδεχομενων την του υδατος κινησιν.
4 αγγελος γαρ κατα καιρον κατεβαινεν
εν τη κολυμβηθρα, και εταρασσετο το
υδωρ· ο ουν πρωτος εμβας μετα την τα-
ραχην του υδατος, υγιης εγινετο, ω
δηποτε κατειχετο νοσηματι. 5 Ην
δε τις ανθρωπος εκει τριακοντα και ογ-
δοον ετη εχων εν τη ασθενεια. 6 τουτον ι-
δων ο ιησους κατακειμενον, και γνους ο-
τι πολυν ηδη χρονον εχει, λεγει αυτω,
Θελεις υγιης γενεσθαι; 7 απεκριθη αυτω
ο ασθενων, Κυριε, ανθρωπον ουκ εχω,
ινα οταν ταραχθη το υδωρ, βαλη με
εις την κολυμβηθραν· εν ω δε ερχομαι
εγω, αλλος προ εμου καταβαινει. 8 λε-
γει αυτω ο ιησους, Εγειραι, αρον τον
κραβαττον σου, και περιπατει. 9 και ευ-
θεως εγενετο υγιης ο ανθρωπος· και ηρε
τον κραβαττον αυτου, και περιεπατει.
ην δε σαββατον εν εκεινη τη ημερα. 10 Ε-
λεγον ουν οι ιουδαιοι τω τεθεραπευμενω,
Σαββατον εστιν· ουκ εξεστι σοι αραι τον
κραβαττον. 11 απεκριθη αυτοις, Ο ποι-
ησας με υγιη, εκεινος μοι ειπεν, Αρον
τον κραβαττον σου, και περιπατει. 12 πη-

IV. 46 ὁ ιησους] ~ B
V. 2 επι τη προβατικη] προβατικη d
3 πολυ] ~ d
¶ ξηρων] ξηρων, παραλυτικων d
3. 4 εκδεχομενων usq. νοσηματι] ~ a
4 εταρασσετο] εταρασσε d
8 seqq. κραβαττον] κραβαττον B

ρώτησαν αὐτὸν, Τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος
ὁ εἰπών σοι, Ἆρον τὸν κράβαττόν σου,
13 καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ἤδει τίς
ἐστιν· ὁ γὰρ ἰησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος
14 ἐν τῷ τόπῳ. Μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐ-
τὸν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ,
Ἴδε ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἁμάρτανε,
15 ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν
ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς ἰου-
δαίοις, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ.
16 Καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν ἰησοῦν οἱ ἰου-
δαῖοι, ° καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι,
17 ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ ἰη-
σοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, Ὁ πατήρ μου
ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι.
18 διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰου-
δαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ
σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε
τὸν θεὸν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ.
19 ἀπεκρίνατο οὖν ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱ-
ὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι
βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖ-
νος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως
20 ποιεῖ. ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν, καὶ
πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ· καὶ
μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑ-
21 μεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ
ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως
22 καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. οὐδὲ γὰρ ὁ
πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν
23 πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ· ἵνα πάντες τι-
μῶσι τὸν υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέ-
ρα. ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν, οὐ τιμᾷ τὸν
24 πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. Ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀ-
κούων, καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με,
ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ εἰς κρίσιν οὐκ
ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θα-
νάτου εἰς τὴν ζωήν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑ- 25
μῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε
οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ
θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. ὥσπερ 26
γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως
ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ·
καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποι- 27
εῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί. μὴ θαυ- 28
μάζετε τοῦτο· ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάν-
τες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φω-
νῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται, οἱ τὰ ἀ- 29
γαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· οἱ
δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν
κρίσεως. οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐ- 30
μαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω· καὶ ἡ
κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι οὐ ζητῶ τὸ
θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ
πέμψαντός με ° πατρός. Ἐὰν ἐγὼ μαρ- 31
τυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ
ἔστιν ἀληθής. ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν 32
περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ
μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.
Ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς ἰωάννην, καὶ 33
μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ· ἐγὼ δὲ οὐ 34
παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβά-
νω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σω-
θῆτε. ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμε- 35
νος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀ-
γαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ.
ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ ἰωάν- 36
νου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ ἵνα
τελειώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ,
μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέ-

V. 16 καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι] ~ γ
30 πατρός] ~ β
35 ἀγαλλ. πρὸς ὥραν] πρὸς ὥραν ἀγαλλ. γ

σταλκε·

37 ϛαλκε· καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ. οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ
38 ἑωράκατε· καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐ-
39 κεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖ-
40 ναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ· καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχη-
41 τε. Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ
42 λαμβάνω· ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν
43 ἀγάπην τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψε-
44 σθε. πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε;
45 μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑ-
μῶν, Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε.
46 εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν.
47 εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;

VI. Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας τῆς
2 Τιβεριάδος· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἑώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ
3 ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο
4 μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων. ἐπάρας 5
οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν Φίλιππον, Πόθεν ἀγοράσομεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτόν· 6
αὐτὸς γὰρ ἤδει τί ἔμελλε ποιεῖν. ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος, Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. λέγει 8
αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου, Ἔστι παι- 9
δάριον ἓν ὧδε, ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους; εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς, 10
Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν· ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, 11
καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις· ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς 12
μαθηταῖς αὐτοῦ, Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνήγαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν δώ- 13
δεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν. οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ 14
ἐποίησε σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον, Ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι 15
μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώ-

V. 45 πατέρα'] πατέρα; γ
VI. 2 αὐτῦ.] ~ γ
11 τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ] ~ γ
¶ ἤθελον] ἤθελεν e
14 ὁ Ἰησοῦς] ~ γ
15 πάλιν] ~ δ

VI. 1. 5. Matth. 14, 13 ſ. Marc. 6, 32 ſ. Luc. 9, 10 ſ.

ρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.
16 Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ
17 μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ
ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν
τῆς θαλάσσης εἰς καπερναούμ. καὶ σκο-
τία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς
18 αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, ἥ τε θάλασσα ἀνέμῳ
19 μεγάλῳ πνέοντι διηγείρετο. ἐληλακότες
οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκον-
τα, θεωροῦσι τὸν ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ
τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γι-
20 νόμενον· καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ λέγει
21 αὐτοῖς, Ἐγώ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. ἤθε-
λον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ
εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς
ἣν ὑπῆγον.
22 Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέρα
τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιάριον
ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἓν ° ἐκεῖνο εἰς
ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ
συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ ἰησοῦς
εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθη-
23 ταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον, ἄλλα δὲ ἦλθε πλοι-
άρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου ὅπου
ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ
24 κυρίου· ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι ἰησοῦς
οὐκ ἔστιν ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐν-
έβησαν αὐτοὶ εἰς τὰ πλοῖα, καὶ ἦλθον
εἰς καπερναούμ, ζητοῦντες τὸν ἰησοῦν.
25 καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσ-
σης, εἶπον αὐτῷ, Ῥαββεί, πότε ὧδε γέ-
26 γονας; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς καὶ
εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ
με οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφά-
27 γετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. ἐρ-
γάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην,
ἀλλὰ τὴν βρῶσιν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰ-
ώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώ-
σει· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ
θεός. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Τί ποι- 28
ῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ
θεοῦ; ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐ- 29
τοῖς, Τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα
πιστεύητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. εἶ- 30
πον οὖν αὐτῷ, Τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον,
ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐρ-
γάζῃ; οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφα- 31
γον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμ-
μένον, Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς
φαγεῖν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, 32
Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μωσῆς δέδω-
κεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ' ὁ
πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ 33
θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. εἶπον οὖν 34
πρὸς αὐτόν, Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν
τὸν ἄρτον τοῦτον. εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, 35
Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμε-
νος πρός με, οὐ μὴ πεινάσῃ· καὶ ὁ
πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. ἀλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἑωράκατέ 36
με, καὶ οὐ πιστεύετε. πᾶν ὃ δίδωσί μοι 37
ὁ πατήρ, πρός ἐμὲ ἥξει· καὶ τὸν ἐρ-
χόμενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω· ὅ- 38
τι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα
ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέ-
λημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ ἐστι 39
τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός,
ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι, μὴ ἀπολέσω

VI. 22 ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ] ~ β
28 ποιῶμεν] ποιοῦμεν δ
39 πατρός] ~ δ

VI. 16. Matth. 14, 22. Marc. 6, 45.
31. Ps. 78, 24.

ἐξ

ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῇ ἐ-
40 σχάτῃ ἡμέρᾳ. τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα
τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν
τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ ζω-
ὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ
41 ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἐγόγγυζον οὖν οἱ
Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, Ἐγώ εἰμι
42 ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ
ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ,
οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει οὗτος, Ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κα-
43 τέβηκα; ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶ-
πεν αὐτοῖς, Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλή-
44 λων. οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με,
ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ
αὐτὸν, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ
45 ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἔστι γεγραμμένον ἐν
τοῖς προφήταις, Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ
τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας πα-
ρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός
46 με. οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἑώρακεν· εἰ μὴ
ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα.
47 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς
48 ἐμὲ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. ἐγώ εἰμι ὁ
49 ἄρτος τῆς ζωῆς. οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφα-
γον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἀπέθα-
50 νον· οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ
51 μὴ ἀποθάνῃ. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν
ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ
ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.
καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ
μου ἐστὶν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσ-
μου ζωῆς. Ἐμάχοντο οὖν οἱ Ἰουδαῖοι 52
πρὸς ἀλλήλους λέγοντες, Πῶς δύναται οὗ-
τος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶ- 53
πεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ
υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ
αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ 54
τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ
αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀ-
ναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἡ γὰρ 55
σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ
αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. ὁ τρώγων 56
μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα,
ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. καθὼς 57
ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ, κἀγὼ ζῶ
διὰ τὸν πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀ-
κεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρ- 58
τος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· οὐ καθὼς
ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα, καὶ
ἀπέθανον· ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον,
ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα εἶπεν ἐν 59
συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καπερναούμ.

Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν 60
αὐτοῦ εἶπον, Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λό-
γος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς 61
δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι πε-
ρὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς,
Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; ἐὰν οὖν θεω- 62
ρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα

VI. 39 ἐν] ~ δ
40 δὲ] γάρ β
¶ πέμψαντός με] πατρός με β ζ
¶ τῇ] ἐν τῇ a.
42 Ἰησοῦς] ~ δ
44 ἐν] ~ δ
45 τοῦ prius] ~ δ
¶ ἀκούσας] ἀκήκοεν δ
51 ἣν ἐγὼ δώσω] ~ δ
55 ἀληθῶς bis] ἀληθής a.
58 ζήσεται] ζήσει δ

VI. 45. Jes. 54, 13.

63 ὅπου ἦν τὸ πρότερον. τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ
ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν· τὰ
ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά
64 ἐστι καὶ ζωή ἐστιν. ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν
τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν. ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς
ὁ ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες,
65 καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. Καὶ
ἔλεγε, Διὰ τοῦτο εἰρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς
δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ἦ δε-
66 δομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. Ἐκ
τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐ-
τοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ
67 περιεπάτουν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς τοῖς δώ-
δεκα, Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;
68 ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος, Κύ-
ριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήμα-
69 τα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις· καὶ ἡμεῖς πε-
πιστεύκαμεν, καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ
ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος.
70 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Οὐκ ἐγὼ ὑ-
μᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑ-
71 μῶν εἷς διάβολός ἐστιν; ἔλεγε δὲ τὸν ἰού-
δαν σίμωνος ἰσκαριώτην· οὗτος γὰρ ἔ-
μελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ
τῶν δώδεκα.

VII Καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα
ἐν τῇ γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν
τῇ ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν
2 οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Ἦν δὲ
ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία.
3 εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ,
Μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν
ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεω-
ρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς· οὐδεὶς γὰρ 4
ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν
παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέ-
ρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. Οὐδὲ γὰρ οἱ 5
ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. Λέ- 6
γει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς
οὔπω πάρεστιν· ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος
πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ 7
κόσμος μισεῖν ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι
ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα
αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς 8
τὴν ἑορτὴν ταύτην· ἐγὼ οὔπω ἀναβαί-
νω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ
ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται. ταῦτα δὲ εἰ- 9
πὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ.

Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε 10
καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν, οὐ φανε-
ρῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ. Οἱ οὖν ἰουδαῖοι 11
ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον,
Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; καὶ γογγυσμὸς πο- 12
λὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις. οἱ
μὲν ἔλεγον, Ὅτι ἀγαθός ἐστιν· ἄλλοι
ἔλεγον, Οὔ· ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον.
οὐδεὶς μέντοι παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐ- 13
τοῦ, διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων.

Ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης, ἀνέβη ὁ 14
ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκε. καὶ 15
ἐθαύμαζον οἱ ἰουδαῖοι λέγοντες, Πῶς
οὗτος γράμματα οἶδε, μὴ μεμαθηκώς;
ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἡ 16

VI. 63 λαλῶ] λελάληκα β
64 μὴ] ~ δ
69 τοῦ ζῶντος] ~ γ
70 ὁ ἰησοῦς] ~ δ
71 ἰσκαριώτην] ἰσκαριώτε β
VII. 3 σου alterum] ~ ι
8 ταύτην prius] ~ γ
¶ ὅπω prius] ὀπ β
9 δὲ] ~ γ
¶ αὐτοῖς,] , αὐτὸς δ
12 ἄλλοι] ἄλλοι δὲ δ
16 ἀπεκρίθη] ἀπ. οὖν γ

ἐμὴ

ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμ-
17 ψαντός με· ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα
αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς,
πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμ-
18 αυτοῦ λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν
δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν
δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτὸν, οὗτος ἀλ-
ηθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.
19 οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ
οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; τί με
20 ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ ὄ-
χλος καὶ εἶπε, Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε
21 ζητεῖ ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ
εἶπεν αὐτοῖς, Ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάν-
22 τες θαυμάζετε. διὰ τοῦτο Μωσῆς δέ-
δωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ
Μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων·
καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον.
23 εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαβ-
βάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος Μωσέως·
ἐμοὶ χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ
24 ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; μὴ κρίνετε κατ'
ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνα-
25 τε. Ἔλεγον οὖν τινὲς ἐκ τῶν Ἱερο-
σολυμιτῶν, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀ-
26 ποκτεῖναι; καὶ ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ,
καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι. μήποτε ἀληθῶς
ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ἀ-
27 ληθῶς ὁ Χριστός; ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν
πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται,
28 οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. ἔκραξεν οὖν
ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγων,
Κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί·
καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔ-
στιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ
29 οἴδατε· ἐγὼ οἶδα αὐτὸν, ὅτι παρ'
αὐτοῦ εἰμὶ, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. ἐ-
30 ζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι· καὶ οὐδεὶς ἐπέ-
βαλεν ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα, ὅτι οὔπω ἐ-
λελύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ
31 ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον,
Ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι πλείονα
σημεῖα τούτων ποιήσει ὧν οὗτος ἐποίησεν;
32 ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύ-
ζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα· καὶ ἀπέστει-
λαν ὑπηρέτας οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρ-
33 χιερεῖς, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. εἶπεν οὖν
ὁ Ἰησοῦς, Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν
εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά
34 με. ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε· καὶ
ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.
35 εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς, Πῦ οὗ-
τος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑ-
ρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν
τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ δι-
δάσκειν τοὺς Ἕλληνας; τίς ἐστιν οὗτος ὁ
36 λόγος ὃν εἶπε, Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ
εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύ-
νασθε ἐλθεῖν;

37 Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς
ἑορτῆς εἱστήκει ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔκραξε λέ-
γων, Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με
38 καὶ πινέτω· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς
εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοι-

VII. 26 ἀληθῶς] ~ β
29 ἐγὼ] ἐγὼ δὲ a
31 τούτων] ~ d
32 ὑπηρέτας] positum hoc ante ἵνα a
33 ἓν] ἓν αὐτοῖς a
34. 36 εἰμὶ] εἶμι β
37. 38 καὶ πινέτω. ὁ] καὶ πινέτω ὁ a ζ

λίας αὐτῷ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.
39 τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος ὃ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν· οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ
40 ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, Οὗτός
41 τός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ἄλλοι ἔλεγον, Μὴ γὰρ ἐκ τῆς γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρ-
42 χεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος δαυὶδ, καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης ὅπου ἦν δαυὶδ, ὁ χριστὸς ἔρ-
43 χεται; σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο
44 δι' αὐτόν. τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτὸν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ'
45 αὐτὸν τὰς χεῖρας. ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους· καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, Διὰ τί οὐκ ἠ-
46 γάγετε αὐτόν; ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται, Οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρω-
47 πος ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι, Μὴ καὶ
48 ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐκ τῶν
49 Φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί
50 εἰσι. λέγει νικόδημος πρὸς αὐτοὺς, ὁ
ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν, Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄν- 51
θρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρῶτον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ; ἀπεκρίθη- 52
σαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶ- 53
κον αὐτοῦ.

Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐ- VIII
λαιῶν. ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο 2
εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν· καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐ-
τούς. ἄγουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 3
Φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐπὶ μοι-
χείᾳ κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐ-
τὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκα- 4
λε, αὕτη ἡ γυνὴ κατελήφθη ἐπ' αὐτο-
φώρῳ μοιχευομένη. ἐν δὲ τῷ νόμῳ μω- 5
σῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθο-
βολεῖσθαι· σὺ οὖν τί λέγεις; τοῦτο δὲ ἔ- 6
λεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι κα-
τηγορεῖν αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω κύψας, τῷ δακτύλῳ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν· ὡς 7
δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτὸν, ἀνακύψας εἶπε πρὸς αὐτούς, Ὁ ἀναμάρτητος ὑ-

VII. 39 Ξ] ὁ δ
¶ ἅγιον] ~ γ
40 πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου] ἐκ τοῦ ὄχλου οὖν γ
41 med. ἄλλοι] ἄλλοι δὲ ε
52 ἐγήγερται] ἐγήγερται γ
53 ἐπορεύθη] ἀπῆλθεν β
53 — VIII. 11 καὶ usq. μηκέτι ἁμάρτανε] ~ ε ζ
VIII. 3 πρὸς αὐτὸν] ~ β
¶ ἐπ'] ἐν ε
¶ αὕτη κτλ.] ταύτην εὗρομεν ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένην δ
5 μωσῆς ἡμῖν] ἡμῶν, μωσῆς δ
¶ λιθοβολεῖσθαι] λιθάζειν β
6 κατηγορεῖν] κατηγορίαν κατ' δ
¶ γῆν.] γῆν, μὴ προσποιούμενος ε
7 τὸν λίθον ἐπ' αὐτὴν] ἐπ' αὐτὴν τὸν λίθον β
¶ αὐτὴν] αὐτῇ δ

VII. 42. Mich. 5, 1.
VIII. 5. Lev. 20, 10. Deut. 22, 21.

μῶν,

μῶν, πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτὴν βα-
8 λέτω. καὶ πάλιν κάτω κύψας ἔγρα-
9 φεν εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐξ-
ήρχοντο εἷς καθεῖς ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν
πρεσβυτέρων· καὶ κατελείφθη μόνος ὁ
10 ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὖσα. ἀνα-
κύψας δὲ ὁ ἰησοῦς, καὶ μηδένα θεασά-
μενος πλὴν τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐ-
τῇ, Ἡ γυνὴ, ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατή-
11 γοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν; ἡ δὲ
εἶπεν, Οὐδείς κύριε. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ ἰη-
σοῦς, Οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω· πορεύου
καὶ μηκέτι ἁμάρτανε.

12 Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς ἐλάλησε λέ-
γων, Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ
ἀκολουθῶν ἐμοὶ, οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ
σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.
13 εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι, Σὺ περὶ
σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ
14 ἔστιν ἀληθής. ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶ-
πεν αὐτοῖς, Κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμ-
αυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου· ὅτι
οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑ-
μεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, ἢ ποῦ
15 ὑπάγω. ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε,
16 ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ
ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν· ὅτι
μόνος οὐκ εἰμὶ, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας
με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμε- 17
τέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ
μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. ἐγώ εἰμι ὁ 18
μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ
περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. ἔλε- 19
γον οὖν αὐτῷ, Ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; ἀπ-
εκρίθη ἰησοῦς, Οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε
τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν
πατέρα μου ἤδειτε ἄν. ταῦτα τὰ ῥήμα- 20
τα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλα-
κίῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ οὐδεὶς
ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ
ὥρα αὐτοῦ.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Ἐγὼ ὑ- 21
πάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν
ἀποθανεῖσθε· ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ
δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, 22
Μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει, Ὅπου
ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; καὶ 23
ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστὲ,
ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσ-
μου τούτου ἐστὲ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου
τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανεῖσθε 24
ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἐὰν γὰρ μὴ
πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε
ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ, 25
Σὺ τίς εἶ; εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Τὴν ἀρ-
χὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν, πολλὰ ἔχω πε- 26

VIII. 9 ἀκούσαντες] ἀκούσαντες καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι δ
¶ ὁ ἰησοῦς] ~ δ
¶ καθεῖς] καθεὶς γ
¶ πρεσβυτέρων] πρεσβ. ἕως τῶν ἐσχάτων δ
¶ ἦσαν] ἐστῶσα ε
10 καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς] ~ δ
¶ ἡ γυνὴ] ~ ε
¶ ἐκεῖνοι] ~ β
¶ ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου] ~ δ
11 αὐτῇ] ~ δ
¶ κατακρίνω] κρινῶ ε
¶ μηκέτι] ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ε
13 μαρτυρεῖς·] μαρτυρεῖς; δ
14 ἡ] καὶ ε
20 ὁ ἰησοῦς] ~ α
25 ὑμῖν,] ὑμῖν. δ ζ

VIII. 17. Deut. 19, 15.

ἐξ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν· ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι, κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον.
27 οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν.
28 εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα
29 λαλῶ· καὶ ὁ πέμψας με, μετ' ἐμοῦ ἐστιν· οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐ-
30 γὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.
31 Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους, Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί
32 μου ἐστέ· καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν,
33 καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε· πῶς σὺ λέγεις, Ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε;
34 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρ-
35 τίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶ-
36 να· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθε-
37 ροι ἔσεσθε. οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ
38 λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρὶ μου, λαλῶ· καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ
39 πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, 40
ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ 41
ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ, Ἡμεῖς οὐκ ἐκ πορνείας γεγεννήμεθα· ἕνα πατέρα ἔχομεν, τὸν θεόν. εἶπεν οὖν 42
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. διατί 43
τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ, καὶ τὰς 44
ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν· ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ· ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι 45
τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; 46
εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ ἀκούει· 47
διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι 48
καὶ εἶπον αὐτῷ, Οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐγὼ δαι- 49
μόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με. ἐγὼ δὲ οὐ ζη- 50
τῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρί-

VIII. 27 αὐτοῖς] αὐτῷ ℵ
29 ὁ πατὴρ] ~ ℵ
38 ὃ ἑώρακα κτλ.] ἃ ἠκούσατε παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῶν β
39 ἐποιεῖτε] ἐπ. ἂν ℵ
42 ἦν] ~ δ
44 τὸ ψεῦδος,] τὸ ψεῦδος γ
46 ὑμεῖς] ~ β

κων.

ναν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις 51
τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ
μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Εἶπον οὖν 52
αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι, Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαι-
μόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανε καὶ οἱ
προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, Ἐάν τις τὸν
λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσηται θανά-
του εἰς τὸν αἰῶνα. μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ 53
πατρὸς ἡμῶν Ἀβραὰμ, ὅστις ἀπέθανε;
καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον· τίνα σεαυ-
τὸν σὺ ποιεῖς; ἀπεκρίθη ἰησοῦς, Ἐὰν 54
ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν
ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν
ὑμεῖς λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι,
καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα 55
αὐτόν· καὶ ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν,
ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν, ψεύστης· ἀλλ' οἶ-
δα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ.
Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα 56
ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ εἶδε καὶ
ἐχάρη. εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, 57
Πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ
ἑώρακας; ἔφη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Ἀμὴν 58
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέ-
σθαι, ἐγὼ εἰμί. ἦραν οὖν λίθους ἵνα 59
βάλωσιν ἐπ' αὐτόν· ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη,
καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, διελθὼν διὰ
μέσου αὐτῶν· καὶ παρῆγεν οὕτως.

IX Καὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυ- 1
φλὸν ἐκ γενετῆς· καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ 2
μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Ῥαββί, τίς ἥ-
μαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα
τυφλὸς γεννηθῇ; ἀπεκρίθη ἰησοῦς, 3
Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ·
ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν
αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ 4
πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν· ἔρχεται
νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅ- 5
ταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι τοῦ κόσ-
μου. ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ 6
ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐ-
πέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὕπαγε νί- 7
ψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ σιλωάμ·
ὃ ἑρμηνεύεται, ἀπεσταλμένος. ἀπῆλ-
θεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων.

Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν 8
τὸ πρότερον ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον, Οὐχ
οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν;
ἄλλοι ἔλεγον, Ὅτι οὗτός ἐστιν· ἄλλοι δὲ, 9
Ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν· ἐκεῖνος ἔλεγεν,
Ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Πῶς 10
ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπε- 11
κρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Ἄνθρωπος
λεγόμενος ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ
ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπέ
μοι, Ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ σι-
λωὰμ, καὶ νίψαι. ἀπελθὼν δὲ καὶ νι- 12
ψάμενος, ἀνέβλεψα. εἶπον οὖν αὐτῷ,
Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει, Οὐκ οἶδα.

Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, 13
τὸν ποτὲ τυφλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅ- 14
τε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳ-
ξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠ- 15
ρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πῶς
ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Πηλὸν
ἐπέθηκέ μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἐ-
νιψάμην, καὶ βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ 16
τῶν Φαρισαίων τινες, Οὗτος ὁ ἄνθρω-
πος οὐκ ἔστι παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ σάβ-

VIII. 53 σὺ alterum] ~ γ
54 ὑμῶν] ἡμῶν β ζ
58 γενέσθαι] ~ δ
59 διελθὼν usq. οὕτως] ~ γ
IX. 8 τυφλὸς] προσαίτης δ
15 καὶ οἱ] οἱ γ.

βαλον ὰ τηρεῖ. ἄλλοι ἔλεγον, Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς.
17 λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν, Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς;
18 ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν. οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαν-
19 τος· καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει;
20 ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον, Οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς
21 ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη· πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν· ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει· αὐτὸν ἐρω-
22 τήσατε, αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λαλήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους· ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστόν,
23 ἀποσυνάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, Ὅτι ἡλικίαν ἔχει,
24 αὐτὸν ἐρωτήσατε. Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ, Δὸς δόξαν τῷ Θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτω-
25 λός ἐστιν. ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω.
26 εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν, Τί ἐποίησέ σοι;
27 πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε· τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέ-

σθαι; ἐλοιδόρησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον, 28
Σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου· ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. ἡμεῖς οἴδαμεν ὅ- 29
τι Μωσεῖ λελάληκεν ὁ Θεός· τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ 30
ἄνθρωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. οἴδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ Θε- 31
ὸς οὐκ ἀκούει· ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.
ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις 32
ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ 33
ἦν οὗτος παρὰ Θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἐν 34
ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔ-
ξω. Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον 35
αὐτὸν ἔξω· καὶ εὑρὼν αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ; ἀπε- 36
κρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, Τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν; εἶπε δὲ αὐτῷ 37
ὁ Ἰησοῦς, Καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν. ὁ δὲ ἔφη, 38
Πιστεύω κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.
καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Εἰς κρίμα ἐγὼ εἰς 39
τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν Φα- 40
ρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τυφ- 41
λοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε, Ὅτι βλέπομεν. ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

IX. 28 αὐτὸν] ἓν αὐτὸν a
34 σὺ prius] ~ δ
¶ ὅλος] ὅλως a
36 τίς] καὶ τίς δ

Ἀμὴν

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ καὶ λῃστής· 2 ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας, ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. 3 τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά. 4 καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται· καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι 5 τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν 6 φωνήν. ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

7 Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα 8 τῶν προβάτων. πάντες ὅσοι ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν 9 αὐτῶν τὰ πρόβατα. ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσε- 10 λεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν 11 ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. 12 ὁ μισθωτὸς δὲ, καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ φεύγει· καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, 13 καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθω- τὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστι, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. 14 ἐγώ εἰ- μι ὁ ποιμὴν ὁ καλός· καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαί ὑπὸ τῶν ἐμῶν, 15 καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ, κἀγὼ γι- νώσκω τὸν πατέρα· καὶ τὴν ψυχήν μου τί- θημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. 16 καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι· καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. 17 διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. 18 οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλα- βον παρὰ τοῦ πατρός μου. 19 Σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. 20 ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐ- τῶν, Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε; 21 ἄλλοι ἔλεγον, Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου· μὴ δαι- μόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοί- γειν;

22 Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν ἱεροσολύ- μοις, καὶ χειμὼν ἦν· 23 καὶ περιε- πάτει ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ σο- λομῶνος. 24 ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ ἰου- δαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ, Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. 25 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ·

X. 8 ἦλθον] πρὸ ἐμοῦ ἦλθον δ
14 γινώσκομαί ὑπὸ τῶν ἐμῶν] γινώσκε- σί με τὰ ἐμά γ
16 ἀκούσουσι] ἀκούσωσι γ

ἀλλ'

26 ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε· οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν.
27 τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτά· καὶ ἀκολου-
28 θοῦσί μοι, κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς· καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς
29 χειρός μου. ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί· καὶ οὐδεὶς δύναται
30 ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. ἐ-
31 γὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. ἐβάσταsαν οὖν πάλιν λίθους οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα
32 λιθάσωσιν αὐτόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔρ-
33 γον λιθάζετέ με; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι λέγοντες, Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς
34 σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ
35 ὑμῶν, Ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε; εἰ ἐκεί-
νους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ
36 γραφή. ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, Ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱὸς τοῦ θεοῦ
37 εἰμι; εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός
38 μου, μὴ πιστεύετέ μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε· ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε, ὅτι
39 ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν πιάσαι· καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

ΚΑΙ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ ἰορδάνου, εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. 40
καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλε- 41
γον, Ὅτι ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν· πάντα δὲ ὅσα εἶπεν ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ ἐπίστευσαν πολ- 42
λοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

ΗΝ δέ τις ἀσθενῶν λάζαρος ἀπὸ XI
βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης μαρίας καὶ μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. ἦν δὲ 2
μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς λάζαρος ἠσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς 3
αὐτὸν λέγουσαι, Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν, Αὕ- 4
τη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα 5
δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν λάζαρον. ὡς οὖν ἤκουσεν 6
ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ 7
τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς, Ἄγωμεν εἰς τὴν ἰουδαίαν πάλιν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ 8
μαθηταὶ, Ῥαββὶ, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; ἀπεκρίθη ἰησοῦς, Οὐχὶ δώδεκά 9
εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει· ἐὰν δέ τις περι- 10
πατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι

X. 26 καθὼς εἶπον ὑμῖν] ~ δ
33 λέγοντες] ~ β
¶ σὺ] ~ δ
42 ἐκεῖ] ~ δ

11 τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα
εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς,
Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται·
ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν.
12 εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Κύριε, εἰ
13 κεκοίμηται, σωθήσεται. εἰρήκει δὲ ὁ ἰη-
σοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ
ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου
14 λέγει. τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς
15 παρρησίᾳ, Λάζαρος ἀπέθανε· καὶ
χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ
ἦμην ἐκεῖ· ἀλλὰ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν.
16 εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος,
τοῖς συμμαθηταῖς, Ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς,
ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.
17 Ἐλθὼν οὖν ὁ ἰησοῦς, εὗρεν αὐτὸν τέσ-
σαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ.
18 ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν ἱεροσολύ-
19 μων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε· καὶ
πολλοὶ ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς
τὰς περὶ μάρθαν καὶ μαρίαν, ἵνα
παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελ-
20 φοῦ αὐτῶν. ἡ οὖν μάρθα ὡς ἤ-
κουσεν ὅτι ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ·
21 μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶ-
πεν οὖν μάρθα πρὸς τὸν ἰησοῦν, Κύριε,
εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνή-
22 κει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰ-
23 τήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός. λέ-
γει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, Ἀναστήσεται ὁ ἀδελ-
24 φός σου. λέγει αὐτῷ μάρθα, Οἶδα ὅτι
ἀναστήσεται, ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχά-
25 τῃ ἡμέρᾳ. εἶπεν αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, Ἐγώ
εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. ὁ πιστεύων
26 εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ
πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ
ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦ-
το; 27 λέγει αὐτῷ, Ναὶ κύριε· ἐγὼ πε-
πίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς, ὁ υἱὸς
τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.
28 καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπῆλθε καὶ ἐφώνη-
σε μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρᾳ
εἰποῦσα, Ὁ διδάσκαλος πάρεστι καὶ φω-
29 νεῖ σε. ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρε-
30 ται ταχὺ καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. οὔπω
δὲ ἐληλύθει ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην,
ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ
31 ἡ μάρθα. οἱ οὖν ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ'
αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι
αὐτὴν, ἰδόντες τὴν μαρίαν ὅτι ταχέως
ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ,
λέγοντες, Ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον,
ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. ἡ οὖν μαρία ὡς ἦλ-
32 θεν ὅπου ἦν ὁ ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν, ἔπε-
σεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ,
Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου
33 ὁ ἀδελφός. ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐ-
τὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐ-
τῇ ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ
πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν, καὶ
34 εἶπε, Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν
αὐτῷ, Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε.
35 ἐδάκρυ-
σεν ὁ ἰησοῦς.
36 ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι, Ἴδε
πῶς ἐφίλει αὐτόν.
37 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν
εἶπον, Οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς
ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ
οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;
38 ἰησοῦς οὖν
πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχε-
ται εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον,
καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ.
39 λέγει ὁ
ἰησοῦς, Ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ
ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος μάρθα, Κύ-
ριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖος γάρ ἐστι.
40 λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, Οὐκ εἶπόν σοι, ὅ-

XI. 27 ὁ χριστὸς] ~ ὁ

39 γάρ ἐστι.] ἐστι. γ

τι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ
41 θεοῦ; ἦραν οὖν τὸν λίθον, ὅπου ἦν ὁ τε-
θνηκὼς κείμενος. ὁ δὲ ἰησοῦς ἦρε
τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε, Πάτερ,
42 εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ
ἤδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις· ἀλλὰ διὰ
τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πι-
43 στεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ταῦ-
τα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε,
44 Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. καὶ ἐξῆλθεν ὁ
τεθνηκὼς, δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς
χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ
περιέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Λύ-
σατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν.
45 Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες
πρὸς τὴν μαριὰμ, καὶ θεασάμενοι ἃ
ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.
46 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς
φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίη-
47 σεν ὁ ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον,
Τί ποιοῦμεν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολ-
48 λὰ σημεῖα ποιεῖ. ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν
οὕτω, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν· καὶ
ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν
49 καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος. εἷς δέ τις
ἐξ αὐτῶν καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνι-
αυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς οὐκ
50 οἴδατε οὐδέν· οὐδὲ διαλογίζεσθε, ὅτι
συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀπο-
θάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθ-
51 νος ἀπόληται. τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ
εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ
ἐκείνου, προεφήτευσεν ὅτι ἔμελλεν ὁ ἰη-
52 σοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ
οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ
τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συν-
αγάγῃ εἰς ἕν. ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡ- 53
μέρας συνεβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν
αὐτόν. Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ 54
περιεπάτει ἐν τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλ-
θεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς
ἐρήμου, εἰς ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν,
κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.
ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων· καὶ 55
ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς
χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν
ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν ἰησοῦν, καὶ ἔλε- 56
γον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες,
Τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν
ἑορτήν; δεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 57
φαρισαῖοι ἐντολὴν, ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ
ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

Οὖν ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πά- XII
σχα ἦλθεν εἰς βηθανίαν, ὅπου ἦν
λάζαρος ὁ τεθνηκὼς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νε-
κρῶν. ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, 2
καὶ ἡ μάρθα διηκόνει· ὁ δὲ λάζαρος
εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ. Ἡ 3
οὖν μαριὰμ λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου
πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας
τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐ-
τῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπλη-
ρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. λέγει οὖν 4
εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἰούδας σίμο-
νος ἰσκαριώτης, ὁ μέλλων αὐτὸν παρα-
διδόναι, Διατί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπρά- 5
θη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδόθη
πτωχοῖς; εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ 6

XI. 41 ἧς ἦν ὁ τεθν. κείμενος] ~ γ
46 ἃ] ὅσα γ
54 ἐκεῖθεν] ~ δ
57 καὶ prius] ~ γ
XII. 4 σίμωνος] ~ β

τῶν

τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ
7 τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες αὐτήν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τετήρηκεν αὐτό.
8 τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.
9 Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστι· καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον
10 ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς, ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν· ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.
12 Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰη-
13 σοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον, Ὡσαννά· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου βασιλεὺς τοῦ
14 Ἰσραήλ. εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον, ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθώς ἐστι γεγραμ-
15 μένον, Μὴ φοβοῦ θύγατερ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται, καθήμενος ἐπὶ
16 πῶλον ὄνου. ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα
17 ἐποίησαν αὐτῷ. ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν
ἐκ νεκρῶν· διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ 18
ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσε τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶ- 19
πον πρὸς ἑαυτούς, Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

Ἦσαν δέ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαι- 20
νόντων, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ· οὗτοι οὖν προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ 21
Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν. ἔρχεται Φίλιππος καὶ 22
λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ· καὶ πάλιν Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ. ὁ δὲ 23
Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων, Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν 24
μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. ὁ φι- 25
λῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. ἐὰν ἐμοὶ διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολου- 26
θείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. 27
νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τί εἴπω; πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. πάτερ, δόξασόν σου τὸ 28
ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,

XII. 7 εἰς usq. αὐτὸ] ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τηρήσῃ γ
13 βασιλεὺς] ὁ βασιλεὺς δ
17 ὅτε] ὅτι ε
18 ἤκουσε] ἤκουσαν δ
19 οὐδέν;] οὐδέν. γ
26 καὶ] ~ β

XII. 12. Matth. 21, 1. Marc. 11, 1. Luc. 19, 29.
13. Ps. 118, 26. 14. Zach. 9, 9. 25. Matth. 10, 39.

29 Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. ὁ
ὢν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας, ἔλεγε
βροντὴν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλεγον, Ἄγγε-
30 λος αὐτῷ λελάληκεν. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς
καὶ εἶπεν, Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέ-
31 γονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. νῦν κρίσις ἐστὶ
τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου
32 τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω· κἀγὼ ἐὰν ὑ-
ψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω
33 πρὸς ἐμαυτόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαί-
νων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν.
34 ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, Ἡμεῖς ἠ-
κούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ χριστὸς μέ-
νει εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις,
Δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;
35 τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; εἶ-
πεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἔτι μικρὸν χρό-
νον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστι. περιπατεῖτε
ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία
ὑμᾶς καταλάβῃ, καὶ ὁ περιπατῶν
36 ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως
τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς,
ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλη-
σεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ'
αὐτῶν.

37 Τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκό-
τος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς
38 αὐτόν· ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ προφή-
του πληρωθῇ, ὃν εἶπε, Κύριε, τίς ἐ-
πίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων
39 Κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; διὰ τοῦτο οὐκ
ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡ-
40 σαΐας, Τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν· ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ
νοήσωσι τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ
ἰάσωμαι αὐτούς. ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας, 41
ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε
περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν 42
ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν·
ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν,
ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· ἠγά- 43
πησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλ-
λον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν, Ὁ πιστεύ- 44
ων εἰς ἐμὲ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς
τὸν πέμψαντά με· καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, 45
θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. ἐγὼ φῶς 46
εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ
πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μεί-
νῃ. καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημά- 47
των καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐ-
τόν· οὐ γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον,
ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ὁ ἀθετῶν 48
ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου,
ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐ-
λάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ
ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ 49
ἐλάλησα· ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ,
αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί
λαλήσω. καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ 50
ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, κα-
θὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτως λαλῶ.

Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰδὼς ὁ XIII
Ἰησοῦς ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα

XII. 31 τούτου prius] ~ γ
32 πάντας] πάντα ε
34 δεῖ] ὅτι δεῖ ε
35 μεθ' ὑμῶν] ἐν ὑμῖν β
40 ἰάσωμαι] ἰάσομαι γ'
47 πιστεύσῃ] φυλάξῃ δ'

XII. 34. Pſ. 110, 4 38 f. Jeſa. 53, 1. 6, 10.
40. Matth. 13, 14. Act. 28, 26.

μετα-

μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ
2 κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς. καὶ δείπνου γινομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἵνα σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ,
3 εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει·
4 ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν
5 ἑαυτόν· εἶτα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ
6 ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα πέτρον· καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος,
7 Κύριε, σὺ μου νίπτεις τοὺς πόδας; ἀπεκρίθη ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ με-
8 τὰ ταῦτα. λέγει αὐτῷ πέτρος, Οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ἐὰν μὴ νίψω
9 σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος, Κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας
10 καὶ τὴν κεφαλήν. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος· καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάν-
11 τες. ᾔδει γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν, Οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε.
12 Ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς, Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; ὑμεῖς φωνεῖτέ με, Ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ κύριος· καὶ καλῶς
13 λέγετε, εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα
14 ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπόδειγμα γὰρ
15 ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. ἀμὴν ἀμὴν
16 λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ
17 πέμψαντος αὐτόν. εἰ ταῦτα οἴδατε,
18 μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω, ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐ-
19 πῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι.
20 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.

21 Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν
22 παραδώσει με. ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος
23 λέγει. ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ ἰησοῦ, ὃν
24 ἠγάπα ὁ ἰησοῦς· νεύει οὖν τούτῳ σίμων πέτρος πυθέσθαι τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέ-

XIII. 3 ὁ ἰησοῦς] ~ δ
12 καὶ ἔλαβε usq. ἀναπεσών] ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀνα. δ
13 τῶν] ἐκ τῶν β
25 ἐκεῖνος] ἐκεῖνος ὅτως γ

XIII. 18. Ps. 41, 10. 20. Matth. 10, 40.

25 γει. ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ὁ ἐπὶ τὸ
στῆθος τοῦ ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ, Κύριε,
26 τίς ἐστιν; ἀποκρίνεται ὁ ἰησοῦς, Ἐκεῖνός
ἐστιν ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω.
καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον δίδωσιν ἰούδᾳ
27 σίμωνος ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ τὸ
ψωμίον, τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σα-
τανᾶς. λέγει οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ὃ ποιεῖς,
28 ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω
τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ.
29 τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον
εἶχεν ὁ ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς,
Ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορ-
30 τήν· ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. λαβὼν
οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν·
ἦν δὲ νύξ, ὅτε ἐξῆλθε.

31 Λέγει ὁ ἰησοῦς, Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν
32 αὐτῷ. εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ
ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐ-
33 θὺς δοξάσει αὐτόν. Τεκνία, ἔτι μι-
κρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. ζητήσετέ με, καὶ
καθὼς εἶπον τοῖς ἰουδαίοις, Ὅτι ὅπου ὑπ-
άγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν·
34 καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. ἐντολὴν καινὴν δί-
δωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· κα-
θὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀ-
35 γαπᾶτε ἀλλήλους. ἐν τούτῳ γνώσονται
πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγά-
36 πην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Λέγει αὐ-
τῷ σίμων πέτρος, Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ὅπου ὑπ-
ἀγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι·
ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι. λέγει αὐτῷ 37
πέτρος, Κύριε, διατί οὐ δύναμαί σοι
ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ
σοῦ θήσω. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, 38
Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν
ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ
ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πι- XIV
στεύετε εἰς τὸν θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ 2
πολλαί εἰσιν· εἰ δὲ μὴ, εἶπον ἂν ὑμῖν,
Πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. καὶ 3
ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον,
πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς
πρὸς ἐμαυτόν· ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀ ὑμεῖς
ἦτε. καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ 4
τὴν ὁδὸν οἴδατε. Λέγει αὐτῷ θω- 5
μᾶς, Κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις·
καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; Λέ- 6
γει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ
ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς
τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ ἐγνώ- 7
κειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε
ἄν· καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ
ἑωράκατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ Φί- 8
λιππος, Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέ-
ρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ 9
ἰησοῦς, Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι,
καὶ οὐκ ἔγνωκάς με Φίλιππε; ὁ ἑωρα-
κὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ πῶς
σὺ λέγεις, Δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; οὐ 10

XIII. 27 ἴν] ∽ γ
30 ſ. νύξ, κτλ.] νύξ. Ὅτε ἴν ἐξῆλθε, λέγει ε ζ
36 ὅπου] ὅπου ἐγὼ ε
¶ μοι alterum.] ∽ ε

XIV. 1 μὴ] καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Μὴ ε
2 πορεύομαι] ὅτι πορεύομαι ε
3 καὶ ſecundum] ∽ ε

Digitized by Google

πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ
11 ἔργα. πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί· εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι.
12 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει· ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι.
13 καὶ ὅ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω· ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν
14 τῷ υἱῷ. ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω.
15 Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς
16 ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶ-
17 να, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ
18 ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφα-
19 νούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκ ἔτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς
20 ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑ-
21 μεῖς ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου·
καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. λέγει αὐτῷ Ἰούδας 22
οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης, Κύριε, τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ 23
εἶπεν αὐτῷ, Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεν. ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τη- 24
ρεῖ· καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μέ- 25
νων· ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα 26
τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην 27
τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, 28
Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα· ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστί. καὶ νῦν εἴρηκα ὑμῖν πρὶν γενέ- 29
σθαι· ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε.
Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν. ἔρ- 30
χεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν· ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ 31
κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

XIV. 11 μοι prius] ~ β
¶ μοι alterum] ~ δ
12 μου] ~ δ
14 αἰτήσητε] αἰτήσητέ με δ
22 τί] καὶ τί δ
28 εἶπον] ~ β
¶ πατήρ μου] πατὴρ ε
30 κόσμου] κόσμου τούτου ε
¶ οὐκ ἔχει] εὑρήσει β.

Ἐγὼ

XV Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι.
2 πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτὸ, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ.
3 ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε, διὰ τὸν λόγον
4 ὃν λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ· οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε.
5 ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν.
6 ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ
7 πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται. ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ
8 γενήσεται ὑμῖν. ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ
9 γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ.
10 ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου· καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω
11 αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ,
12 καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους,
13 καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τὶς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.
ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐ- 14
γὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκέτι ὑμᾶς λέ- 15
γω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξα- 16
σθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ· ἵνα ὅ τι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν. ταῦτα ἐντέλλο- 17
μαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους.

Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκε- 18
τε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ 19
ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὲ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, 20
Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ 21
ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρ- 22
τίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. ὁ ἐμὲ μι- 23
σῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. εἰ τὰ 24
ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι, καὶ μεμισήκασι καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα 25
πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος ἐν

XV. 7 αἰτήσεσθε] αἰτήσασθε δ
8 γενήσεσθε] γένησθε a ζ
11 μείνῃ] ᾖ a

XV. 20. Cap. 13, 16. Matth. 10, 24. Luc. 6, 40. 25. Ps. 69, 5.

τῷ

τῷ νόμῳ αὐτῶν, Ὅτι ἐμίσησάν με δω-
26 ρεάν. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλη-
τος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ
πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ
παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος
27 μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ· καὶ ὑμεῖς δὲ μαρ-
τυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

XVI Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκαν-
2 δαλισθῆτε. ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑ-
μᾶς· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀ-
ποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσ-
3 φέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν,
ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ.
4 ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν
ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι
ἐγὼ εἶπον ὑμῖν· ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρ-
5 χῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. νῦν
δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με,
καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, Ποῦ ὑπά-
6 γεις; ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν,
ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν.
7 ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν,
συμφέρει ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ
μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύ-
σεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμ-
8 ψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐλθὼν ἐκεῖ-
νος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας
καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως.
9 περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν
10 εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δὲ, ὅτι πρὸς
τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκ ἔτι θεω-
11 ρεῖτέ με· περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρ-
χων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται.
12 Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ
δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. ὅταν δὲ ἔλθῃ 13
ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ-
δηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν·
οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν
ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀ-
ναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, 14
ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ
ὑμῖν. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά 15
ἐστι· διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λή-
ψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Μικρὸν 16
καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν
καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν
πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθη- 17
τῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους, Τί ἐστι τοῦτο
ὃ λέγει ἡμῖν, Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ
με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με;
καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα;
ἔλεγον οὖν, Τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ 18
μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω 19
οὖν ὁ ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ
εἶπεν αὐτοῖς, Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ'
ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, Μικρὸν καὶ οὐ θεω-
ρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ
με. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύ- 20
σετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος
χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ'
ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. ἡ γυ- 21
νὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν
ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παι-
δίον, οὐκ ἔτι μνημονεύει τῆς θλίψεως,
διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος
εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην 22
μὲν νῦν ἔχετε· πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς,
καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν

XV. 26 παρὰ τοῦ πατρὸς] ~ δ
XVI. 3 ποιήσουσιν] π. ὑμῖν α
7 γὰρ] γὰρ ἐγὼ δ
10 με] ~ α
15 λήψεται] λαμβάνει δ
16 ὅτι] ὅτι ἐγὼ α
19 οὖν] ~ β

Digitized by Google

χαρὰν ὑμῶν ἀδεὶς ἄρει ἀφ' ὑμῶν,
23 καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε
οὐδέν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόμα-
24 τί μου, δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ἠτή-
σατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· αἰτεῖτε,
καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πε-
25 πληρωμένη. ταῦτα ἐν παροιμίαις
λελάληκα ὑμῖν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε
οὐκ ἔτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ
παῤῥησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν.
26 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου
αἰτήσεσθε· καὶ οὐ λέγω ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐ-
27 ρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν· αὐτὸς
γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ
πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ
28 παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξῆλθον παρὰ
τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον·
πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύο-
μαι πρὸς τὸν πατέρα.
29 Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ἴδε
νῦν παῤῥησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐ-
30 δεμίαν λέγεις. νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας
πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε
ἐρωτᾷ. ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ
31 ἐξῆλθες. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς,
32 Ἄρτι πιστεύετε. ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ
νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος
εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ
οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ
33 ἐστι. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐ-
μοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν
ἔχετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα
τὸν κόσμον.

XVII Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε
τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρα-
νὸν, καὶ εἶπε, Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥ-
ρα· δόξασόν σου τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός
σου δοξάσῃ σέ· καθὼς ἔδωκας αὐτῷ 2
ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ δέδω-
κας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον.
αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώ- 3
σκωσι σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν
ἀπέστειλας ἰησοῦν χριστόν. ἐγώ 4
σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτε-
λείωσα ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω· καὶ 5
νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ,
τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι
παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα 6
τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ
κόσμου· σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέ-
δωκας· καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι.
νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, 7
παρὰ σοῦ ἐστιν· ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδω- 8
κάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς· καὶ αὐτοὶ ἔ-
λαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι πα-
ρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ
με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωῶ· 9
οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ
ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι· καὶ τὰ 10
ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά·
καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκ ἔτι 11
εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κό-
σμῳ εἰσὶ, κἀγὼ πρός σε ἔρχομαι.
πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνο-
ματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν
καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν 12
τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀ-

XVI. 25 ἀλλ'] ~ ε
27 ἐγὼ] ~ β
XVII. 1 καὶ post ἵνα] ~ γ
2 δώσῃ] δώσει δ
11 οὗς] ᾧ δ

XVII. 12. Pf. 109, 17.

νόμα-

νόματί σου ὃς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ
13 υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ
ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι
τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν
14 αὐτοῖς. ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν
λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐ-
τούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, κα-
15 θὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ
ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου,
ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ.
16 ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ
17 τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. ἁγίασον αὐτοὺς ἐν
τῇ ἀληθείᾳ· ὁ σὸς λόγος ἀλή-
18 θειά ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν
κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν
19 κόσμον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω
ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι
20 ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ τούτων δὲ
ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευ-
21 σόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· ἵ-
να πάντες ἓν ὦσι· καθὼς σὺ πάτερ ἐν
ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοὶ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν
ἡμῖν ἓν ὦσιν· ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅ-
22 τι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δό-
ξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς,
23 ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμέν· ἐγὼ
ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοὶ, ἵνα ὦσι τε-
τελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ
κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγά-
24 πησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπη-
σας. Πάτερ, ὃς δέδωκάς μοι,
θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι
μετ' ἐμοῦ· ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐ-
μὴν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με
πρὸ καταβολῆς κόσμου. Πάτερ δί- 25
καιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ
δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με
ἀπέστειλας· καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνο- 26
μά σου, καὶ γνωρίσω· ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν
ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν
αὐτοῖς.

ΤΑΥΤΑ εἰπὼν ὁ ἰησοῦς ἐξῆλθε σὺν XVIII
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χει-
μάρρου τῶν κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς
ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
ᾔδει δὲ καὶ ὁ ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, 2
τὸν τόπον· ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ ἰησοῦς
ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. ὁ οὖν ἰού- 3
δας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρ-
χιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχε-
ται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ
ὅπλων. ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα 4
τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν εἶπεν
αὐτοῖς, Τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν 5
αὐτῷ, Ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον. λέγει αὐ-
τοῖς ὁ ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι. εἱστήκει δὲ καὶ
ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν.
ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀ- 6
πῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χα-
μαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε, Τί- 7
να ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον, Ἰησοῦν τὸν να-
ζωραῖον. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, Εἶπον ὑ- 8
μῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε,
ἄφετε τούτους ὑπάγειν· ἵνα πληρωθῇ ὁ 9

XVII. 17 σῶ] ~ β
20 πιστευσόντων] πιστευόντων δ
22 δέδωκάς μοι, δέδωκα] ἔδωκας μοι, ἔδωκα β
23 καὶ, ante ἵνα] ~ δ
¶ ἠγάπησας prius] ἠγάπησα ε

XVIII. 1. Matth. 26, 30. Marc. 14, 26. Luc. 22, 39.
2. Matth. 26, 47. Marc. 14, 43. Luc. 22, 47.
9. Cap. 17, 12.

λόγος ὃν εἶπεν, Ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. 10 Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτὴν, καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος. 11 εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; 12 Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτὸν, 13 καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον· ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. 14 ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. 15 Ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ἄλλος μαθητής. ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν 16 αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσή- 17 γαγε τὸν Πέτρον. λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; 18 λέγει ἐκεῖνος, Οὐκ εἰμί. εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο· ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. 19 Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. 20 ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. 21 τί με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. 22 ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰπών, Οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; 23 ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; 24 ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα.

25 Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος· εἶπον οὖν αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν, Οὐκ εἰμί. 26 λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέτρος τὸ ὠτίον, Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; 27 πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.

28 Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα·

XVIII. 11 μάχαιραν] μάχαιράν σε δ
15 ἄλλος] ὁ ἄλλος δ
20 τῇ] ~ α
¶ πάντες] πάντοτε δ
24 ἀπ.] ἀπ. οὖν ε ζ
28 πρωΐα] πρωΐ γ

XVIII. 10. Matth. 26, 51. Marc. 14, 47. Luc. 22, 49.
12. Matth. 26, 57. Marc. 14, 53. Luc. 22, 54.
15. Matth. 26, 58. Marc. 14, 54. Luc. 22, 54 f.
28. Matth. 27, 2. Marc. 15, 1. Luc. 23, 1.

καὶ

καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώ-
ριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φά-
29 γωσι τὸ πάσχα. ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλά-
τος πρὸς αὐτοὺς, καὶ εἶπε, Τίνα κα-
τηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τού-
30 του; ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Εἰ
μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν σοι πα-
31 ρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ
Πιλάτος, Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κα-
τὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶ-
πον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν
32 ἀποκτεῖναι οὐδένα· ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰη-
σοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε σημαίνων ποίῳ
33 θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. Εἰ-
σῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ
Πιλάτος, καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν, καὶ
εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαί-
34 ων; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀφ' ἑ-
αυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοί σοι εἶ-
35 πον περὶ ἐμοῦ; ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος,
Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ
σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί·
36 τί ἐποίησας; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἡ Βα-
σιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου·
εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ Βασιλεία ἡ
ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο,
ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ
37 ἡ Βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. εἶ-
πεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκοῦν Βασι-
λεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, Σὺ λέ-
γεις, ὅτι Βασιλεύς εἰμι ἐγώ. ἐγὼ εἰς
τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα
εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀλη-
θείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀ-
κούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ Πι- 38
λάτος, Τί ἐστιν ἀλήθεια; Καὶ
τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰου-
δαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἐγὼ οὐδεμίαν
αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. ἔστι δὲ συνή- 39
θεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν
τῷ πάσχα· βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω
τὸν Βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ἐκραύγασαν 40
οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες, Μὴ τοῦ-
τον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν· ἦν δὲ ὁ Βα-
ραββᾶς λῃστής. Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ XIX
Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε.
καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ 2
ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ,
καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν,
καὶ ἔλεγον, Χαῖρε ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰου- 3
δαίων· καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα.
Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, καὶ 4
λέγει αὐτοῖς, Ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω,
ἵνα γνῶτε ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑ-
ρίσκω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φο- 5
ρῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορ-
φυροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε ὁ
ἄνθρωπος. ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρ- 6
χιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν
λέγοντες, Σταύρωσον σταύρωσον αὐτόν.
λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε αὐ-
τὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑ-
ρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. ἀπεκρίθησαν 7
αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν,
καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀπο-
θανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν.

XVIII. 40 πάλιν] ~ a
XIX. 3 init. καὶ] καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν, καὶ β
4 οὖν] ~ β ζ
6 med. αὐτὸν] ~ a
7 υἱὸν θεοῦ] θεοῦ υἱὸν β

XVIII. 32. Cap. 3, 14. 39. Matth. 27, 15. Marc. 15, 6. Luc. 23, 17.
XIX. 1 f. Matth. 27, 26 f. Marc. 15, 15 f.

Digitized by Google

8 Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ πιλάτος τοῦτον τὸν
9 λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη, καὶ εἰσῆλθεν
εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ
ἰησοῦ, Πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπό-
10 κρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. λέγει οὖν αὐτῷ
ὁ πιλάτος, Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας
ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξου-
11 σίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε; ἀπεκρίθη ἰη-
σοῦς, Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ'
ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν·
διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ σοι μείζονα
12 ἁμαρτίαν ἔχει. ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ
πιλάτος ἀπολῦσαι αὐτόν. οἱ δὲ ἰουδαῖοι
ἔκραζον λέγοντες, Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς,
οὐκ εἶ φίλος τοῦ καίσαρος. πᾶς ὁ βα-
σιλέα ἑαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καί-
13 σαρι. ὁ οὖν πιλάτος ἀκούσας τοῦτον
τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν ἰησοῦν, καὶ
ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος, εἰς τόπον
λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γα-
14 βαθά· ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα,
ὥρα δὲ ὡσεὶ [o] ἕκτη· καὶ λέγει τοῖς ἰου-
15 δαίοις, Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. οἱ δὲ
ἐκραύγασαν, Ἆρον ἆρον, σταύρωσον αὐ-
τόν. λέγει αὐτοῖς ὁ πιλάτος, Τὸν βα-
σιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπεκρίθησαν οἱ
ἀρχιερεῖς, Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ
16 καίσαρα. τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐ-
τοῖς, ἵνα σταυρωθῇ.

Παρέλαβον δὲ τὸν ἰησοῦν καὶ ἤγαγον·
17 καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἐξῆλ-
θεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃς
λέγεται ἑβραϊστὶ γολγοθᾶ· ὅπου αὐτὸν 18
ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο
ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν
ἰησοῦν. ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ πι- 19
λάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν
δὲ γεγραμμένον, Ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος ὁ
βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. τοῦτον οὖν τὸν 20
τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων,
ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως, ὅπου
ἐσταυρώθη ὁ ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον
ἑβραϊστὶ, ἑλληνιστὶ, ῥωμαϊστί. ἔλεγον 21
οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαί-
ων, Μὴ γράφε, Ὁ βασιλεὺς τῶν ἰου-
δαίων· ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, Βασιλεύς
εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πιλά- 22
τος, Ὃ γέγραφα, γέγραφα. Οἱ 23
οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν ἰησοῦν,
ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν
τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος,
καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος,
ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου· εἶπον 24
οὖν πρὸς ἀλλήλους, Μὴ σχίσωμεν αὐτόν,
ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται·
ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα, Διε-
μερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ
ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον.

Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν· 25
εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ ἰησοῦ
ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μη-
τρὸς αὐτοῦ, μαρία ἡ τοῦ κλωπᾶ, καὶ
μαρία ἡ μαγδαληνή. ἰησοῦς οὖν ἰδὼν 26
τὴν μητέρα, καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα

XIX. 10 ἔξω] ~ β
13 τοῦτον τὸν λόγον] τούτων τῶν λό-
γων δ
14 δὲ alterum] ἦν β
¶ ἕκτη] τρίτη β ζ
16 ἤγαγον] ἀπήγαγον a

XIX. 16 f. Matth. 27, 31. Marc. 15, 20. Luc. 23, 26.
19. Matth. 27, 37. Marc. 15, 26. Luc. 23, 38.
23. Matth. 27, 35. Marc. 15, 24. Luc. 23, 34. 24. Pſ. 22, 19.

ὃν

ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ, Γύ-
27 ναι, ἴδε ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μα-
θητῇ, Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκεί-
νης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν
28 εἰς τὰ ἴδια. Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ
ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα τε-
29 λειωθῇ ἡ γραφὴ, λέγει, Διψῶ. σκέ-
υος ἦν ἕκειτο ὄξους μεστόν· οἱ δὲ πλήσαν-
τες σπόγγον ὄξους, καὶ ὑσσώπῳ περιθέν-
30 τες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι. ὅ-
τε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ ἰησοῦς, εἶπε,
Τετέλεσται· καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν,
παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

31 Οἱ οὖν ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ
σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐ-
πεὶ παρασκευὴ ἦν· ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡ-
μέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου· ἠρώτησαν τὸν
πιλάτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ
32 σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ
στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν
τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέν-
33 τος αὐτῷ· ἐπὶ δὲ τὸν ἰησοῦν ἐλθόντες,
ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κα-
34 τέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη· ἀλλ' εἷς τῶν
στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν
ἔνυξε, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕ-
35 δωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε,
καὶ ἀληθινὴ ἐστὶν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία,
κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα
36 καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. ἐγένετο γὰρ ταῦ-
τα, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὀστοῦν οὐ
συντριβήσεται αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἑτέρα 37
γραφὴ λέγει, Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντη-
σαν.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν πιλά- 38
τον ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἁριμαθαίας,
ὢν μαθητὴς τοῦ ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ
διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ
σῶμα τοῦ ἰησοῦ· καὶ ἐπέτρεψεν ὁ πιλά-
τος. ἦλθεν οὖν καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ ἰη-
σοῦ. ἦλθε δὲ καὶ νικόδημος ὁ ἐλθὼν 39
πρὸς τὸν ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων
μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας
ἑκατόν. ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ, 40
καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν ὀθονίοις μετὰ τῶν
ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰου-
δαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ, 41
ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κή-
πῳ μνημεῖον καινὸν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς
ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν 42
τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον,
ἔθηκαν τὸν ἰησοῦν.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων μαρία ἡ XX
μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωΐ, σκοτί-
ας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον· καὶ βλέπει
τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. τρέ- 2
χει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς σίμωνα πέτρον
καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει
ὁ ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἦραν τὸν
κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν

XIX. 26 ἴδε] ἰδοὺ δ
28 ἤδη] ~ ε
31 ἐκείνου] ἐκείνη γ
35 καὶ post ἵνα] ~ δ
36 αὐτοῦ] ἀπ' αὐτοῦ δ
38 τοῦ ἰησοῦ prius] αὐτοῦ δ
40 ἐν] ~ ε

XIX. 28 f. Matth. 27, 48. Marc. 15, 36. Pſ. 69, 22.
30. Matth. 27, 50. Marc. 15, 37. Luc. 23, 46.
36. Ex. 12, 46. 37. Zach. 12, 10.
38. Matth. 27, 57. Marc. 15, 42. Luc. 23, 50.
XX. 1. Matth. 28, 1. Marc. 16, 1. Luc. 24, 1.

πῦ

3 πῦ ἔθηκαν αὐτόν. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρ-
4 χοντο εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ· καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς
5 τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν.
6 ἔρχεται οὖν σίμων πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ
7 θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς
8 ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε, καὶ
9 ἐπίστευσεν· οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γρα-
10 φὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μα-
11 θηταί. Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν ἔκλαιε,
12 παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς
13 τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, Γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, Ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν
14 αὐτόν. ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν ἰησοῦν ἑστῶτα·
15 καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ἰησοῦς ἐστί. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, Γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ, Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτὸν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν· κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, 16
Μαρία. στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ, Ῥαββουνί· ὃ λέγεται διδάσκαλε. λέγει 17
αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, Μή μου ἅπτου, οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου· πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς, Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. ἔρχεται μαρία ἡ μαγδαληνὴ 18
ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.
Οὔσης οὖν ὀψίας, τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ 19
τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι, διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο 20
εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς 21
ὁ ἰησοῦς πάλιν, Εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καὶ λέ- 22
γει αὐτοῖς, Λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἄν 23
τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται.
Θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδε- 24
κα ὁ λεγόμενος δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν 25
αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ, Ἑωράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν

XX. 8 ἄλλος] ~ γ
11 τὸ μνημεῖον] τῷ μνημείῳ α
17 μὲ secundum] ~ δ

XX. 11 f. Marc. 16, 9.
18. Marc. 16, 10.
19. Marc. 16, 14. Luc. 24, 36.

ἥλων,

XX

ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς
τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖ-
ρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ
26 πιστεύσω. καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ
πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ
θωμᾶς μετ' αὐτῶν. ἔρχεται ὁ ἰησοῦς
τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς
27 τὸ μέσον καὶ εἶπεν, Εἰρήνη ὑμῖν. εἶτα
λέγει τῷ θωμᾷ, Φέρε τὸν δάκτυλόν σου
ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου· καὶ φέρε
τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευ-
ράν μου· καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ
28 πιστός. καὶ ἀπεκρίθη θωμᾶς, καὶ εἶ-
πεν αὐτῷ, Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου.
29 λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, Ὅτι ἑώρακάς με,
πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες,
καὶ πιστεύσαντες.

30 Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποί-
ησεν ὁ ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τού-
31 τῳ. ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύ-
σητε ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ
θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν
τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

XXI

XXI Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ
τῆς θαλάσσης τῆς τιβεριάδος· ἐφανέ-
2 ρωσε δὲ οὕτως. ἦσαν ὁμοῦ σίμων πέτρος,
καὶ θωμᾶς ὁ λεγόμενος δίδυμος, καὶ
ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ κανᾶ τῆς γαλιλαίας,
καὶ οἱ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν
3 μαθητῶν αὐτοῦ δύο. λέγει αὐτοῖς σί-
μων πέτρος, Ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγου-
σιν αὐτῷ, Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί.
ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον· εὐ-
θὺς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐ-
δέν. πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης ἔστη ὁ ἰη- 4
σοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν· οὐ μέντοι ἤδεισαν
οἱ μαθηταὶ ὅτι ἰησοῦς ἐστί. λέγει οὖν αὐ- 5
τοῖς ὁ ἰησοῦς, Παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Οὔ.
ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ 6
μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε.
ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκ ἔτι αὐτὸ ἑλκύσαι
ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.
λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ 7
ἰησοῦς τῷ πέτρῳ, Ὁ κύριός ἐστι. σίμων οὖν πέτρος, ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο· ἦν γὰρ γυμνός·
καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν.
οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλ- 8
θον· οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς,
ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες
τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. ὡς οὖν ἀπέβη- 9
σαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν
κειμένην καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον, καὶ
ἄρτον. λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Ἐνέγκατε 10
ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν. ἀ- 11
νέβη σίμων πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον.

λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, Δεῦτε ἀριστή- 12
σατε. οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν
ἐξετάσαι αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι
ὁ κύριός ἐστιν. ἔρχεται οὖν ὁ ἰησοῦς, 13
καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον καὶ δίδωσιν

XX. 25 τύπον alterum] τόπον a
29 πεπίστευκας] θωμᾶ, πεπίστευκας a
XXI. 1 τοῖς μαθηταῖς] ~ γ
3 ἐνέβησαν] ἀνέβησαν a
¶ εὐθὺς] ~ β
4 εἰς] ἐπὶ γ
5 ὖν] ~ a
12 τῶν μαθητῶν] ~ γ

Digitized by Google

αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως. τρίτον ἤδη τοῦτο ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; λέγει αὐτῷ, Ναὶ κύριε· σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ, Βόσκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον, Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ, Ναὶ κύριε σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ, Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, Φιλεῖς με; καὶ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, σὺ πάντα οἶδας· σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Βόσκε τὰ πρόβατά μου. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ καὶ εἶπε, Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, οὗτος δὲ τί; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι. ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει· ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε;

Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα· καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.

XXI. 16 πρόβατα] ἀρνία ν

23 αὐτῷ] ~ δ

ΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ
ΤΩΝ
ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

I

1 Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων ὦ Θεόφιλε,
ὧν ἤρξατο ὁ ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ
2 διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ πνεύματος ἁ-
3 γίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη· οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι'
ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας
4 τοῦ θεοῦ· Καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν
5 τοῦ πατρὸς, ἣν ἠκούσατέ μου· ὅτι ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ, οὐ μετὰ
6 πολλὰς ταύτας ἡμέρας. Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀπο-
καθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ ἰσραήλ;
7 εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, Οὐχ ὑμῶν ἐστι γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ πατὴρ ἔθε-
8 το ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ· ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ
ἰουδαίᾳ καὶ σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς
γῆς. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλα- 9
βεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.
καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν, 10
πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο
παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ,
Οἳ καὶ εἶπον, Ἄνδρες γαλιλαῖοι, τί 11
ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς
τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐ-
ρανόν. τότε ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ 12
ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐ-
στιν ἐγγὺς ἱερουσαλὴμ, σαββάτου ἔχον ὁ-
δόν.

Καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑ- 13
περῷον οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ τε πέτρος καὶ ἰάκωβος καὶ ἰωάννης καὶ ἀν-
δρέας, φίλιππος καὶ θωμᾶς, βαρθολομαῖος καὶ ματθαῖος, ἰάκωβος ἁλ-
φαίου καὶ σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ ἰούδας
ἰακώβου. οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρ- 14
τεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ
τῇ δεήσει, σὺν γυναιξὶ καὶ μαρίᾳ τῇ
μητρὶ τοῦ ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς
αὐτοῦ.

ACT. I. 5 ὕδατι] ἐν ὕδατι δ
13 ἰάκωβος καὶ ἰωάννης] ἰωάννης καὶ ἰάκωβος δ
14 καὶ τῇ δεήσει] ~ δ

ACT. I. 13. Matth. 10, 2. Marc. 3, 14. Luc. 6, 13.

I

15 Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν· ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ
16 ὡς ἑκατὸν εἴκοσι· Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαυὶδ, περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδη-
17 γοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν· ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε
18 τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ
19 σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμά, τοῦτέστι χωρίον
20 αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν, Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ. καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτε-
21 ρος. δεῖ οὖν τῶν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν
22 ἐν παντὶ χρόνῳ ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν
23 ἕνα τούτων. Καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπε-
24 κλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. καὶ προσευξάμενοι εἶπον, Σὺ Κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων
25 τῶν δύο ἕνα, λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας, πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν, 26
καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν, καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

II

Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι· καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. Ἦσαν δὲ ἐν Ἰερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη· ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. ἐξίσταντο δὲ καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, Οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν, Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ

I. 15 μαθητῶν] ἀδελφῶν δ
16 ταύτην] ~ γ
17 σὺν] ἐν e
II. 7 δὲ] δὲ πάντες δ

I. 16. Ps. 41, 10. 20. Ps. 69, 26. 109, 8.

ἐπι-

ἐπιδημοῦντες ῥωμαῖοι, ἰουδαῖοί τε καὶ προ-
11 σήλυτοι, κρῆτες καὶ ἄραβες, ἀκούο-
μεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις
12 γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ; ἐξί-
σαντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος
πρὸς ἄλλον λέγοντες, Τί ἂν θέλοι τοῦτο
13 εἶναι; ἕτεροι δὲ χλευάζοντες ἔλεγον,
Ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί.

14 Σταθεὶς δὲ πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς, Ἄνδρες ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου.
15 οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν· ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας·
16 ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προ-
17 φήτου ἰωὴλ, Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεὸς, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν· καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν
18 ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. καὶ γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου, ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσι.
19 καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα
20 καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου
21 τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου,
σωθήσεται. 22 Ἄνδρες ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε,
23 τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον λαβόντες, διὰ χειρῶν ἀνόμων προσπήξαντες ἀνήλετε· ὃν ὁ
24 θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. δαυὶδ γὰρ λέ-
25 γει εἰς αὐτὸν, Προορώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός· ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. διὰ τοῦτο
26 εὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου· ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ
μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι. 27 ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
28 ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς· πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου.

29 Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παῤῥησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου δαυὶδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι
30 τῆς ἡμέρας ταύτης. προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς, ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν χριστὸν, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προϊδὼν ἐ-
31 λάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ χριστοῦ, ὅτι οὐ κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου,

II. 17 ἐνύπνια] ἐνυπνίοις a
22 καὶ tertium] ~ γ
23 λαβόντες] ~ a
24 θανάτου] ᾅδου d.
30 τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν χριστόν,] ~ a
31 οὐ] οὔτε γ
¶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ] ~ δ

II. 16. Joel 2, 31. 25. Ps. 16, 8 f. 30. Ps. 89, 4 f.

32 ὧδε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεὸς, οὗ πάντες
33 ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες. τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξ-
34 έχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκού-
34 τε. οὐ γὰρ Δαυὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτὸς, Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ κυ-
35 ρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου· ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν πο-
36 δῶν σου. Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι καὶ κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε.

37 Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἶπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, Τί ποιήσωμεν, ἄνδρες ἀδελ-
38 φοί; Πέτρος δὲ ἔφη πρὸς αὐτούς, Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ λήψεσθε τὴν δω-
39 ρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκα-
40 λέσηται Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει λέγων, Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς
41 τῆς σκολιᾶς ταύτης. Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν· καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι.

Ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ 42
τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς.
ἐγένετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλά 43
τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν 44
ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά·
καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπί- 45
πρασκον, καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε· καθ' ἡμέραν 46
τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας, αἰνοῦντες τὸν Θεὸν 47
καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

ΕΠΙ τὸ αὐτὸ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης III
ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν 2
τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. καί τις ἀνὴρ
χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων
ἐβαστάζετο· ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς
τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν,
τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπο- 3
ρευομένων εἰς τὸ ἱερόν· ὃς ἰδὼν Πέτρον
καὶ Ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱε-
ρὸν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην. ἀτενίσας δὲ 4
Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ Ἰωάννῃ, εἶπε,
Βλέψον εἰς ἡμᾶς. ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, 5
προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. εἶ- 6

II. 36 καὶ prius] ~ ε ζ
¶ καὶ χριστὸν αὐτὸν] αὐτὸν καὶ χριστὸν β
36 λοιπὰς] ~ δ
37 ἔφη] ~ γ
¶ χριστε] ~ β
41 ἀσμένως] ~ ε
42 καὶ tertium] ~ δ
47 τῇ ἐκκλησίᾳ] ~ ε
III. 3 ἐλεημοσύνην] ἐλεημοσύνην λαβεῖν δ

II. 34 Ps. 110. 1.

πε

πε δὲ τέτ⸫, Ἀργύριον καὶ χρυσίον
οὐχ ὑπάρχει μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι
δίδωμι. ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ
7 Ναζωραίου, ἔγειραι καὶ περιπάτει. καὶ
πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρε·
παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ
8 βάσεις καὶ τὰ σφυρά, καὶ ἐξαλλόμε-
νος ἔστη καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε
σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν, περιπατῶν καὶ
9 ἁλλόμενος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν.
καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ
10 αἰνοῦντα τὸν θεόν· ἐπεγίνωσκόν τε αὐ-
τὸν ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην
καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱε-
ροῦ· καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκ-
στάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ.
11 Κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ
τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς
αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλου-
12 μένῃ Σολομῶντος, ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ
Πέτρος ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν,
Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ
τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυ-
νάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπα-
13 τεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
καὶ Ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡ-
μῶν, ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν· ὃν
ὑμεῖς παρεδώκατε, καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν
κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος
14 ἐκείνου ἀπολύειν. ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον
καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄν-
15 δρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ
ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε· ὃν ὁ θεὸς
ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές
ἐσμεν. καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος 16
αὐτοῦ, τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε,
ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἡ πίστις ἡ
δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύ-
την ἀπέναντι πάντων ὑμῶν. καὶ νῦν ἀ- 17
δελφοὶ, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξα-
τε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν· ὁ δὲ 18
θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος
πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν
τὸν χριστὸν, ἐπλήρωσεν οὕτω. μετανοή- 19
σατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε, εἰς τὸ ἐξαλειφ-
θῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλ-
θωσι καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου
τοῦ Κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχει- 20
ρισμένον ὑμῖν Ἰησοῦν χριστὸν, ὃν δεῖ 21
μὲν δέξασθαι οὐρανὸν χρόνων ἀποκα-
τάστασεως πάντων ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ
στόματος πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ
προφητῶν ἀπ' αἰῶνος. Μωσῆς μὲν 22
γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν, Ὅτι προ-
φήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ θεὸς ὑ-
μῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ·
αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λα-
λήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ, πᾶσα ψυ- 23
χὴ ἥτις ἐὰν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκεί-
νου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ 24
πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ Σαμουὴλ καὶ
τῶν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγ-
γειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε 25
υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης

III. 11 τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ] αὐτοῦ κ
13 ὑμεῖς] ὑ. μὲν β
20 προκεχειρισμένον] προκεκηρυγμένον ε ζ
21 πάντων] ~ β
¶ ἀπ' αἰῶνος] ~ γ
22 γὰρ] ~ β
24 καὶ tertium] ~ ε
¶ κατήγγειλαν] προκατήγγειλαν ε
25 υἱοὶ] οἱ υἱοὶ β

Hh 22. Deut. 18, 15. 25. Gen. 12, 3.

τῆς

III ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ, Καὶ ἐν τῷ
25 σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πᾶσαι
26 αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς, ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

IV Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρα-
2 τηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι, διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν
3 ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν· καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς
4 τὴν αὔριον· ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν· καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χι-
5 λιάδες πέντε. Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς ἰε-
6 ρουσαλήμ, καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα καὶ Καϊάφαν καὶ Ἰωάννην καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ.
7 καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν μέσῳ, ἐπυνθάνοντο, Ἐν ποίᾳ δυνάμει ἢ ἐν ποίῳ ὀνόμα-
8 τι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; Τότε Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτούς, Ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρε-
9 σβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου
10 ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται· γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. 11 οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ 12 οὐδενὶ ἡ σωτηρία· οὔτε γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.

Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν 13 καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν· τόν τε ἄνθρωπον βλέπον- 14 τες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες 15 δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, 16 Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλὴμ Φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι· ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν 17 λαὸν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, πα- 18 ρήγγειλαν αὐτοῖς τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀπο- 19 κριθέντες πρὸς αὐτοὺς εἶπον, Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν

III. 25 ἡμῶν] ὑμῶν δ
26 Ἰησοῦν] ~ β
IV. 2 τὴν ἐκ] τῶν ε
3 ἔθεντο] ἐθ. αὐτοὺς δ
5 εἰς] ἐν β
12 οὔτε] οὐδὲ δ
14 δὲ] τε δ
16 ποιήσομεν] ποιήσωμεν γ

IV. 11. Ps. 118, 22.

μᾶλ-

20 μᾶλλον ἢ τῦ θεῦ, κρίνατε. ϗ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς, ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσα-
21 μεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι ἀπέλυσαν αὐτὺς, μηδὲν εὑρίσκοντες τὸ πῶς κολάσωνται αὐτὺς, διὰ τὸν λαὸν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν
22 ἐπὶ τῷ γεγονότι. ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὃν ἐγέγονει τὸ σημεῖον τῦτο τῆς ἰάσεως.

23 Ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν ὅσα πρὸς αὐτὺς οἱ
24 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες, ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ εἶπον, Δέσποτα, σὺ ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν
25 αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος Δαυὶδ παιδός σε εἰπὼν, Ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τῦ
27 Κυρίε, καὶ κατὰ τῦ χριστῦ αὐτῦ. συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σε, ἰησῦν, ὃν ἔχρισας, ἡρῴδης τε καὶ πόντιος πιλάτος, σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς ἰσραὴλ,
28 ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σε καὶ ἡ βυλή σε
29 προώρισε γενέσθαι. καὶ τὰ νῦν Κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δύλοις σε μετὰ παῤῥησίας πάσης
30 λαλεῖν τὸν λόγον σε, ἐν τῷ τὴν χεῖρά σε ἐκτείνειν σὲ, εἰς ἴασιν καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι, διὰ τῦ ὀνόματος τῦ ἁγίυ παιδός σε ἰησῦ.

καὶ δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος 31
ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίυ, καὶ ἐλάλυν τὸν λόγον τῦ θεῦ μετὰ παῤῥησίας.

Τοῦ δὲ πλήθυς τῶν πιστευσάντων ἦν 32
ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία· καὶ ὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ μεγάλῃ δυνάμει ἀπεδίδυν τὸ 33
μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τῦ κυρίυ ἰησῦ· χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτύς. ὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑ- 34
πῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων, καὶ 35
ἐτίθυν παρὰ τὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν.

Ἰωσῆς δὲ ὁ ἐπικληθεὶς βαρνάβας ὑπὸ 36
τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, υἱὸς παρακλήσεως, λευίτης, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, 37
πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε παρὰ τὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

Ἀνὴρ δέ τις ἀνανίας ὀνόματι, σὺν σαπ- V.
φείρῃ τῇ γυναικὶ αὐτῦ, ἐπώλησε κτῆ- 2
μα, καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτῦ, καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. εἶπε δὲ πέτρος, 3
Ἀνανία, διατί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σε, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς

IV. 25 ὁ] ὁ πνεύματι ἁγίῳ γ
¶ παιδός] τῦ παιδός ε
27 ἐν τῇ πόλει ταύτῃ] ~ δ
¶ λαοῖς] λαὸς ε
30 σε] ~ ε
¶ ἁγίυ] ~ δ

4 τῇ χωρίᾳ; οὐχὶ μένον, σοὶ ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ
5 τῷ θεῷ. ἀκούων δὲ ὁ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξε· καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας
6 ταῦτα. ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν.
7 Ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα
8 τὸ γεγονὸς εἰσῆλθεν. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ Πέτρος, Εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπε, Ναὶ τοσούτου.
9 ὁ δὲ Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν, Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ πνεῦμα Κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρά σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ,
10 καὶ ἐξοίσουσί σε. ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυξεν· εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς
11 τὸν ἄνδρα αὐτῆς. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

12 Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά· καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες
13 ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶνος· τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ'
14 ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός· μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ, πλή-
15 θη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραβάτων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ
τινὶ αὐτῶν. συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆ- 16
θος τῶν πέριξ πόλεων εἰς Ἰερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες.

Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάν- 17
τες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ οὖσα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ 18
ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ Κυρίου 19
διὰ τῆς νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγών τε αὐτοὺς εἶπε, Πο- 20
ρεύεσθε καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ 21
τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον, ἀχθῆναι αὐτούς. οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενό- 22
μενοι οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ· ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν 23
λέγοντες, Ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν· ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω οὐδένα εὕρομεν. ὡς 24
δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὅ τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενόμενος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐ- 25
τοῖς, Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. Τότε ἀ- 26
πελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις,

V. 23 ἑστῶτας] ἔξω ἑστῶτας ℵ

25 αὐτοῖς] αὐτοῖς λέγων ℵ

ἤγα-

ἤγαγεν αὐτὺς, ὰ μετὰ βίας, ἐφοβῦντο γὰρ τὸν λαὸν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν.
27 ἀγαγόντες δὲ αὐτὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὺς ὁ ἀρχιερεὺς
28 λέγων, Οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τύτῳ; καὶ ἰδὺ πεπληρώκατε τὴν ἱερυσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βύλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τὸ ἀνθρώ-
29 που τύτου. ἀποκριθεὶς δὲ πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπον, Πειθαρχεῖν δεῖ
30 θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν ἰησῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου·
31 τῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτὺ, δῦναι μετάνοιαν τῷ
32 ἰσραὴλ καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμεν αὐτὺ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τύτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχῦσιν αὐτῷ.
33 Οἱ δὲ ἀκύσαντες διεπρίοντο, καὶ
34 ἐβυλεύοντο ἀνελεῖν αὐτύς. ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ Φαρισαῖος, ὀνόματι γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσεν ἔξω βραχύ
35 τι τὺς ἀποστόλους ποιῆσαι, εἶπέ τε πρὸς αὐτύς, Ἄνδρες ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τύτοις
36 τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τύτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν, ᾧ προσεκολλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων· ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύ-
37 θησαν καὶ ἐγένοντο εἰς ὐδέν. μετὰ τῦτον ἀνέστη ἰύδας ὁ γαλιλαῖος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτύ· κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν. καὶ τὰ νῦν λέγω ὑ- 38
μῖν, ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τύτων, καὶ ἐάσατε αὐτύς· ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βυλὴ αὕτη ἢ τὸ ἔργον τῦτο, καταλυθήσεται· εἰ δὲ ἐκ θεῦ ἐ- 39
στὶν, ὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. Ἐ- 40
πείθησαν δὲ αὐτῷ· καὶ προσκαλεσάμενοι τὺς ἀποστόλους, δείραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῦ ἰησῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτύς. Οἱ μὲν ὖν ἐπο- 41
ρεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι· πᾶσάν τε 42
ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον ὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι ἰησῦν τὸν χριστόν.

ΕΝ δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυ- VI
νόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν ἑλληνιστῶν πρὸς τὺς ἑβραίυς, ὅτι παρεθεωρῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προσκαλε- 2
σάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον, Υ̓κ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε ὖν ἀ- 3
δελφοὶ, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρυμένους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας, ὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας

V. 32 αὐτοῦ] ~ β
34 ἀποστόλους] ἀνθρώπους γ
36 προσεκολλήθη] προσεκλήθη γ
38 αὕτη] ~ ε
41 αὐτοῦ] ~ β ζ
VI. 3 καταστήσομεν] καταστήσωμεν ε

4 ταύτης· ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ
διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν.
5 καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ
πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον ἄνδρα
πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου,
καὶ Φίλιππον, καὶ Πρόχορον καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα καὶ Παρμενᾶν, καὶ
6 Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα, οὓς ἔστη-
σαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων· καὶ προσευ-
ξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας.
7 καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπλη-
θύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερου-
σαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν
ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει.

8 Στέφανος δὲ πλήρης πίστεως καὶ δυ-
νάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα
9 μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ἀνέστησαν δέ τι-
νες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγομένης
Λιβερτίνων, καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξαν-
δρέων, καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας καὶ Ἀσίας,
10 συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ· καὶ οὐκ ἴσχυον
ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ
11 ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγον-
τας, Ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος
ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωυσῆν καὶ τὸν
12 θεόν· συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς
πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ
ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτόν, καὶ ἤγα-
13 γον εἰς τὸ συνέδριον, ἔστησάν τε μάρ-
τυρας ψευδεῖς λέγοντας, Ὁ ἄνθρωπος
οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα
λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ
νόμου. ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, 14
Ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύ-
σει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔ-
θη ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωυσῆς. καὶ ἀ- 15
τενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες οἱ καθεζό-
μενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσω-
πον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου.

Εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς, Εἰ ἄρα ταῦτα VII
οὕτως ἔχει; ὁ δὲ ἔφη, Ἄνδρες ἀδελφοὶ 2
καὶ πατέρες, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τῆς δόξης
ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ ὄντι ἐν
τῇ Μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι
αὐτὸν ἐν Χαρράν, καὶ εἶπε πρὸς αὐ- 3
τόν, Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς
συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν
σοι δείξω. τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλ- 4
δαίων, κατῴκησεν ἐν Χαρράν· καὶ ἐκεῖ-
θεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ,
μετῴκισεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς
ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε· καὶ οὐκ ἔδωκεν 5
αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα
ποδός· καὶ ἐπηγγείλατο αὐτῷ δώσειν εἰς
κατάσχεσιν αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματι αὐ-
τοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου.
ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεὸς, ὅτι ἔσται τὸ 6
σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ,
καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν, ἔ-
τη τετρακόσια. καὶ τὸ ἔθνος, ᾧ ἐὰν 7
δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ θεός·
καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονταί, καὶ λα-
τρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. καὶ ἔ- 8

VI. 8 πίστεως] χάριτος d
9 τῆς λεγομ.] τῶν λεγομένων β
10 ᾧ] ὃ d
13 βλάσφημα] ~ β
¶ ἁγίου] ἁγίου τούτου d
14 ἡμῖν] ὑμῖν e
VII. 5 αὐτῷ δῶναι . . .] δῶναι αὐτὴν εἰς κατάσχεσιν αὐτῷ β
6 κακώσουσιν,] κακώσουσιν e ζ

VII. 2. Gen. 12, 1. 6. Gen. 15, 13. 8. Gen. 17, 10.

δωκεν

δωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς· καὶ οὕτως ἐγέννησε τὸν ἰσαὰκ, καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ· καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακὼβ, καὶ ὁ ἰακὼβ τοὺς δώδεκα
9 πατριάρχας. καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς αἴγυπτον·
10 καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραὼ βασιλέως αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' αἴγυπτον καὶ
11 ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν γῆν αἰγύπτου καὶ χαναὰν, καὶ θλῖψις μεγάλη· καὶ οὐχ εὕρισκον
12 χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ ἰακὼβ ὄντα σῖτα ἐν αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον·
13 καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ
14 Φαραὼ τὸ γένος τοῦ ἰωσήφ. ἀποστείλας δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰακὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν, ἐν ψυχαῖς
15 ἑβδομήκοντα πέντε. κατέβη δὲ ἰακὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς καὶ
16 οἱ πατέρες ἡμῶν· καὶ μετετέθησαν εἰς συχέμ, καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ᾧ ὠνήσατο ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου, παρὰ
17 τῶν υἱῶν ἐμμὼρ τοῦ συχέμ. Καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ ἀβραάμ,ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν αἰγύπτῳ,
18 ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος ὃς οὐκ
19 ἤδει τὸν ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πατέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἔκθετα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι.
20 Ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη μωυσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ· ὃς ἀνετράφη μῆνας
21 τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν, ἀνείλετο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραὼ, καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ
22 ἐπαιδεύθη μωυσῆς πάσῃ σοφίᾳ αἰγυπτίων· ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις.
23 Ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς ἰσραήλ. καὶ ἰδών
24 τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν αἰγύπτιον. ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς
25 ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν· οἱ δὲ οὐ
26 συνῆκαν. τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών, Ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς· ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους;
27 ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτὸν, εἰπών, Τίς σε κατέστησεν
28 ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες
29 χθὲς τὸν αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ μωσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ μαδιάμ, ὅ ἐγέννησεν υἱοὺς
30 δύο. Καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους σινᾶ ἄγγελος Κυρίου ἐν φλογὶ

VII. 8 ὄτως] ἔτος ι
14 συγγένειαν] συγγ. αὐτοῦ δ
20 πατρὸς] πατρὸς αὐτοῦ δ
30 φλογὶ πυρὸς] πυρὶ φλογὸς β

VII. 9. Gen. 37, 28.
20. Ex. 2, 2.
17. Ex. 1, 7.
30. Ex. 3, 2.

Digitized by Google

31 πυρὸς βάτου. ὁ δὲ μωυσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅραμα· προσερχομένου δὲ αὐτοῦ
32 κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν, Ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος
33 μωυσῆς οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος, Λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕ-
34 στηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν ἤκουσα· καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς· καὶ νῦν δεῦρο, ἀ-
35 ποστελῶ σε εἰς αἴγυπτον. τοῦτον τὸν μωυσῆν ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, Τίς σὲ κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς ° ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέ-
σταλεν ἐν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος
36 αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα, ἐν γῇ αἰγύπτῳ καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα.
37 Οὗτός ἐστιν ὁ μωυσῆς ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν
38 ὡς ἐμέ· ° αὐτοῦ ἀκούσεσθε. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει σινᾶ καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν.
39 ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλὰ ἀπώσαντο, καὶ ἐ-
στράφησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς αἴγυπτον, εἰπόντες τῷ ἀαρών, Ποίησον
40 ἡμῖν θεοὺς οἳ προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ μωυσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐ-
τῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις
41 ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις
τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς,
42 καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ· καθὼς γέγραπται ἐν βί-
βλῳ τῶν προφητῶν, Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαρά-
κοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ, οἶκος ἰσραήλ;
43 καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ μολὸχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ῥεμφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς· καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα βαβυλῶ-
νος. Ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν
44 τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν τῷ μωυσῇ, ποιῆ-
σαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον ὃν ἑωράκει·
45 ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ ἰησοῦ, ἐν τῇ κατασχέ-
σει τῶν ἐθνῶν ὧν ἔξωσεν ὁ θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν, ἕως τῶν ἡ-
μερῶν δαυίδ· ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον
46 τοῦ θεοῦ, καὶ ᾐτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ
θεῷ ἰακώβ. σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν
47 αὐτῷ οἶκον. Ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χει-
ροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, καθὼς ὁ προ-
φήτης λέγει, ' Ο οὐρανός μοι θρόνος, ἡ
49

VII. 31 ἐθαύμασε] ἐθαύμαζε δ
35 ἄρχοντα] ἀρχηγὸν β ζ
37 ὑμῶν prius] ~ e
¶ αὐτοῦ ἀκούσεσθε] ~ δ
39 ταῖς καρδίαις] τῇ καρδίᾳ δ
43 ῥεμφάν] ῥεφάν γ
44 ἣν] ἦν ἐν δ
48 ναοῖς] ~ e

VII. 37. Deut. 18, 15. 38. Ex. 19, 3. 39 f. Ex. 32, 1.
42. Amos 5, 25. 45. Jos. 3, 14. 48. Jes. 66, 1.

Digitized by Google

δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει Κύριος; ἢ
50 τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα;
51 Σκληροτράχηλοι, καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέ-
52 ρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς. τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προ-
53 δόται καὶ φονεῖς γεγένησθε· οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέ-
54 λων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε. Ἀκούοντες δὲ ταῦτα, διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας
55 ἐπ' αὐτόν. Ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ
56 δεξιῶν τοῦ θεοῦ, καὶ εἶπεν, Ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ.
57 κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμα-
58 δὸν ἐπ' αὐτόν· καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως, ἐλιθοβόλουν. καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πό-
59 δας νεανίου καλουμένου Σαύλου, καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον, ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά
60 μου. θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη.
VIII Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις· πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας, πλὴν τῶν ἀποστόλων. 2 συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποιήσαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκ- 3 κλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν. οἱ μὲν οὖν διασπα- 4 ρέντες διῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον.

Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν 5 τῆς Σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. προσεῖχόν τε οἱ ὄχλοι τοῖς 6 λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδὸν, ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν γὰρ τῶν 7 ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ ἐξήρχετο· πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει 8 ἐκείνῃ. Ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σί- 9 μων, προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν· ᾧ προσ- 10 εῖχον πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ 11 ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. Ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ 12 εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ὁ δὲ 13

VII. 52 ; καὶ ἀπέκτειναν] καὶ ἀπέκτειναν ; γ ζ
58 αὐτῶν] ~ ε

VIII. 10 πάντες] ~ ε
¶ ἡ μ.] ἡ καλουμένη μ. ε

Σίμων

σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίσευσε, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ· θεωρῶν τε σημεῖα καὶ δυνάμεις μεγάλας γινομένας, ἐξίστατο. 14 Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται ἡ σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν πέτρον 15 καὶ ἰωάννην· οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦ- 16 μα ἅγιον. οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκὸς, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. 17 τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, 18 καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. Θεασάμενος δὲ ὁ σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγ- 19 κεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων, Δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅ- 20 γιον. πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν, Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ 21 χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστί σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ 22 θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρ- 23 δίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ 24 σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων εἶπε, Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε.

Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λα- 25 λήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, πολλάς τε κώμας τῶν σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο.

Ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς 26 φίλιππον, λέγων, Ἀνάστηθι καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν, ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς γάζαν· αὕτη ἐστὶν ἔρημος. καὶ ἀνα- 27 στὰς ἐπορεύθη· καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ αἰθίοψ εὐνοῦχος δυνάστης κανδάκης τῆς βασιλίσσης αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς· ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς ἱερουσαλὴμ, ἦν τε ὑποστρέφων 28 καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην ἡσαΐαν. εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ φιλίππῳ, Πρόσελθε καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. 29 προσδραμὼν δὲ ὁ φίλιππος ἤκουσεν 30 αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην ἡσαΐαν, καὶ εἶπεν, Ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ εἶπε, Πῶς γὰρ 31 ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς 32 γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη, Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἀναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος· οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐ- 33 τοῦ ἤρθη, τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φι- 34 λίππῳ εἶπε, Δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ

VIII. 13 γινομένας] γινόμενα γ ζ
26 αὕτη ἐστὶν] αὐτὴ ἐστιν β
28 καὶ alterum] ~ δ
33 αὐτοῦ primum] ~ δ

VIII. 32. Jes. 53, 7.

προ-

προφήτης λέγει τοῦτο; περὶ ἑαυτοῦ, ἢ
35 περὶ ἑτέρου τινός; ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιπ-
πος τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀ-
πὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο
36 αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ
τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ· καὶ φη-
σὶν ὁ εὐνοῦχος, Ἰδοὺ ὕδωρ· τί κωλύει με
37 βαπτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ Φίλιππος,
Εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔ-
ξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε, Πιστεύω
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν Ἰησοῦν χριστόν.
38 καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα· καὶ κατέ-
βησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ τε Φί-
λιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος· καὶ ἐβάπτισεν
39 αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος,
πνεῦμα Κυρίου ἥρπασε τὸν Φίλιππον·
καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος,
ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων.
40 Φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς Ἄζωτον· καὶ
διερχόμενος εὐηγγελίζετο τὰς πό-
λεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς
Καισάρειαν.

IX Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς
καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυ-
2 ρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ᾐτήσα-
το παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν
πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως ἐάν τινας
εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖ-
κας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ.
3 ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγ-
γίζειν τῇ Δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης πε-
ριήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ·
καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνὴν 4
λέγουσαν αὐτῷ, Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με διώκεις;
εἶπε δὲ, Τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ κύριος 5
εἶπεν, Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις.
ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πό- 6
λιν, καὶ λαληθήσεταί σοι τί σε δεῖ ποι-
εῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ 7
εἰστήκεισαν ἐνεοὶ, ἀκούοντες μὲν τῆς φω-
νῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ 8
ὁ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς· ἀνεῳγμένων δὲ
τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδὲν ἔβλεπε,
χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς
Δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ 9
βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν.
Ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀ- 10
νόματι Ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ
κύριος ἐν ὁράματι, Ἀνανία. ὁ δὲ εἶ-
πεν, Ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος 11
πρὸς αὐτὸν, Ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν
ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν, καὶ ζή-
τησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα σαῦλον ὀνόματι,
ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται, καὶ εἶ- 12
δεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι Ἀνανίαν
εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖ-
ρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. ἀπεκρίθη δὲ 13
Ἀνανίας, Κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν
περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίη-
σε τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἱερουσαλήμ· καὶ ὧ- 14
δε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων,
δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνο-
μά σου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος, 15
Πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν
οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώ-

VIII. 37 ἄπε δὲ usq. χριστόν.] ~ δ ζ
¶ , ἔξεστιν] ~ γ ζ
¶ χριστόν.] ~ β
IX. 6 ἀλλὰ] σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε, Κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτὸν ε ζ
8 ἠδύνατο] ἠδύνη γ

IX. 1 seqq. Cap. 22, 3 ſs. Cap. 26, 9 ſs.

πιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε ἰσ-
16 ραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ, ὅσα
δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν.
17 Ἀπῆλθε δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς
τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς
χεῖρας εἶπε, Σαοὺλ ἀδελφὲ, ὁ κύριος
ἀπέσταλκέ με, ἰησοῦς ὁ ὀφθείς σοι ἐν
τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ
18 πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. καὶ εὐθέ-
ως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ
ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε, καὶ ἀναστὰς
19 ἐβαπτίσθη, καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυ-
σεν. Ἐγένετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ
τῶν ἐν δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς·
20 καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσ-
σε τὸν χριστὸν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ
21 θεοῦ. ἐξίσαντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες
καὶ ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας
ἐν ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνο-
μα τοῦτο, καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει ἵ-
να δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρ-
22 χιερεῖς; σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυνα-
μοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς ἰουδαίους τοὺς κα-
τοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι
23 οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπλη-
ροῦντο ἡμέραι ἱκαναὶ, συνεβουλεύσαντο οἱ
24 ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν· ἐγνώσθη δὲ τῷ
σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετήρουν τε
τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὅπως
25 αὐτὸν ἀνέλωσι· λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ
μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τεί-
26 χους, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. Πα-
ραγενόμενος δὲ ὁ σαῦλος εἰς ἱερουσα-
λὴμ, ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθη-
ταῖς· καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ
πιστεύοντες ὅτι ἐστὶ μαθητής. Βαρνάβας 27
δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ, ἤγαγε πρὸς
τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς
πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ ὅτι
ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ
ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ.
καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκ- 28
πορευόμενος ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ παρρησιαζό- 29
μενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ἐλάλει
τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς· οἱ δὲ
ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ 30
οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς ταρ-
σόν. Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθ' 31
ὅλης τῆς ἰουδαίας καὶ γαλιλαίας καὶ σα-
μαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομούμεναι
καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ
τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπλη-
θύνοντο.

Ἐγένετο δὲ πέτρον διερχόμενον διὰ 32
πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς
ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας λύδδαν. εὗρε 33
δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα αἰνέαν ὀνόματι,
ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβ-
βάτου, ὃς ἦν παραλελυμένος. καὶ εἶπεν 34
αὐτῷ ὁ πέτρος, Αἰνέα, ἰᾶταί σε ἰησοῦς
ὁ χριστός· ἀνάστηθι καὶ στρῶσον σεαυτῷ.
καὶ εὐθέως ἀνέστη. καὶ εἶδον αὐτὸν πάν- 35
τες οἱ κατοικοῦντες λύδδαν καὶ τὸν σα-

IX. 17 ἰησοῦς] ~ δ
18 τὸ] τὸ παραχρῆμα δ
19 ὁ σαῦλος] ~ β
20 χριστὸν] ἰησοῦν α
26 ὁ σαῦλος] ~ β
¶ εἰς] ἐν a
28 ἐν prius] εἰς δ
31 αἱ ...] ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία .... εἶχεν εἰρ. οἰκοδομουμένη καὶ πορευομένη ..... ἐπληθύνετο β

ρωνᾶν,

ρωνᾶν, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον.

36 Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθὰ, ἡ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει· 37 ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν· λούσαντες δὲ 38 αὐτὴν ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης τῇ Ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως 39 αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ Πέτρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν 40 οὖσα ἡ Δορκάς. ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο· καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε, Ταβιθὰ, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς· καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον, ἀνεκάθισε. 41 δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν· φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. 42 γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς Ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν 43 κύριον. ἐγένετο δὲ ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόππῃ παρά τινι Σίμωνι Βυρσεῖ.

X ΑΝΗΡ δέ τις ἦν ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, εὐσεβὴς 2 καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διαπαντός· εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, 3 ὡσεὶ ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ, Κορνήλιε. ὁ δὲ ἀτενίσας 4 αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος εἶπε, Τί ἐστι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ, Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ 5 μετάπεμψαι Σίμωνα ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος· οὗτος ξενίζεται παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστιν οἰκία παρὰ θάλασσαν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος 7 ὁ λαλῶν τῷ Κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ 8 ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰόππην. Τῇ δὲ 9 ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ προσπεινος, καὶ ἤ- 10 θελε γεύσασθαι· παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις, καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ 11 καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς 12 γῆς

IX. 35 σαρωνᾶν] ἀσσάρωνα δ
38 δύο ἄνδρας] ~ δ
X. 1. 2 ἦν & τε] ~ δ
6 θάλασσαν.] θάλασσαν. ἔστος λαλήσει σοι τί σε δεῖ ποιεῖν ε
7 τῷ κορνηλίῳ] αὐτῷ β
11 ἐπ' αὐτὸν] ~ δ
¶ δεδεμένον καὶ] ~ δ
12 καὶ τὰ θηρία] ~ ε

γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ καὶ
13 τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐγένετο φω-
νὴ πρὸς αὐτὸν, Ἀναστὰς Πέτρε, θῦσον
14 καὶ φάγε. ὁ δὲ Πέτρος εἶπε, Μηδα-
μῶς κύριε· ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν
15 κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ
δευτέρου πρὸς αὐτὸν, Ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε,
16 σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς·
καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν.
17 Ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος,
τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ
ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου,
διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν Σίμωνος, ἐπέ-
18 στησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα· καὶ φωνήσαν-
τες ἐπυνθάνοντο, εἰ Σίμων ὁ ἐπικαλού-
19 μενος Πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. Τοῦ
δὲ Πέτρου διενθυμουμένου περὶ τοῦ ὁρά-
ματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα, Ἰδοὺ
20 ἄνδρες ζητοῦσί σε· ἀλλὰ ἀναστὰς κατά-
βηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν
διακρινόμενος· διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα
21 αὐτούς. καταβὰς δὲ Πέτρος πρὸς
τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ
Κορνηλίου πρὸς αὐτὸν, εἶπεν, Ἰδοὺ ἐγώ
εἰμι ὃν ζητεῖτε· τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πά-
22 ρεστε; οἱ δὲ εἶπον, Κορνήλιος ἑκατον-
τάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος
τὸν θεὸν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ
ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ
ἀγγέλου ἁγίου, μεταπέμψασθαί σε εἰς
τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα πα-
23 ρὰ σοῦ. εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐ-
ξένισε. Τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ Πέτρος
ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελ-
φῶν τῶν ἀπὸ Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ.
24 καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν Καισά-
ρειαν· ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐ-
τοὺς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς
αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους.
25 Ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον, συ-
ναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος, πεσὼν ἐ-
πὶ τοὺς πόδας προσεκύνησεν. ὁ δὲ Πέ-
26 τρος αὐτὸν ἤγειρε λέγων, Ἀνάστηθι· κἀ-
γὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομι-
27 λῶν αὐτῷ, εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συ-
νεληλυθότας πολλούς, ἔφη τε
28 πρὸς αὐτούς, Ὑμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέ-
μιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ
προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· καὶ ἐμοὶ ὁ θε-
ὸς ἔδειξε μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον
29 λέγειν ἄνθρωπον· διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως
ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν,
30 τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ
ὁ Κορνήλιος ἔφη, Ἀπὸ τετάρτης ἡμέ-
ρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας, ἤμην νη-
στεύων, καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν προσευχό-
μενος ἐν τῷ οἴκῳ μου· καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔ-
στη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ,
31 καί φησι, Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ
προσευχὴ, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐ-
μνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. πέμψον οὖν
32 εἰς Ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα
ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος· οὗτος ξενίζεται
ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασ-
σαν· ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι.
33 ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε· σύ τε κα-
λῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάν-
τες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πάρεσμεν

ἀκοῦσαι

X. 19 διενθυμουμένου] ἐνθυμουμένου a
¶ ἄνδρες] ἄνδρες τρεῖς d
21. τοὺς ἀπεσταλμένους usque πρὸς αὐτὸν] ~ a
23 ὁ πέτρος] ἀναστὰς, β
25 εἰσελθεῖν] τοῦ εἰσελθεῖν γ
30 νηστεύων καὶ] < d
33 ἐνώπιον τοῦ θεοῦ] ἐνώπιόν σου d

ἀκῆσαι πάντα τὰ ῥεθστεταγμένα σοι
ὑπὸ τῦ θεῦ.
34 Ἀνοίξας δὲ πέτρ⊙ τὸ σόμα εἶπεν,
Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι ἐκ
35 ἔστι ῥροσωπολήπτης ὁ θεὸς, ἀλλ' ἐν παν-
τὶ ἔθνει ὁ φοβύμεν⊙ αὐτὸν καὶ ἐργα-
ζόμεν⊙ δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι.
36 τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ,
εὐαγγελιζόμεν⊙ εἰρήνην διὰ ἰησῦ χρι-
37 στῦ, ϗτός ἐστι πάντων κύρι⊙. ὑμεῖς
οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης
τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς γαλι-
λαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ κήρυξεν
38 ἰωάννης· ἰησῦν τὸν ἀπὸ ναζαρὲτ, ὡς
ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ
δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμε-
ν⊙ πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑ-
πὸ τῦ διαβόλυ, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐ-
39 τῦ· καὶ ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες πάντων
ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν ἰουδαίων
καὶ ἐν ἱερυσαλήμ· ὃν καὶ ἀνεῖλον κρεμά-
40 σαντες ἐπὶ ξύλυ. τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε
τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμ-
41 φανῆ γενέσθαι, ϗ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ
μάρτυσι τοῖς ῥοκεχειροτονημένοις ὑπὸ
τῦ θεῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ
συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐ-
42 τὸν ἐκ νεκρῶν· καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν
κηρύξαι τῷ λαῷ, καὶ διαμαρτύρασθαι,
ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμέν⊙ ὑπὸ τῦ θεῦ
43 κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάν-
τες οἱ ῥοφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁ-
μαρτιῶν λαβεῖν διὰ τῦ ὀνόματ⊙ αὐτῦ
44 πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. Ἔ-
τι λαλοῦντ⊙ τοῦ πέτρυ τὰ ῥήματα τα-
τα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ
πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. καὶ 45
ἐξέστησαν οἱ ἐκ ῥεϊτομῆς πιστοὶ ὅσοι συ-
νῆλθον τῷ πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη
ἡ δωρεὰ τῦ ἁγίυ πνεύματ⊙ ἐκκέχυ-
ται· ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσ- 46
σαις, καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τό-
τε ἀπεκρίθη ὁ πέτρ⊙, Μήτι τὸ ὕ- 47
δωρ κωλῦσαι δύναταί τις τῦ μὴ βαπτι-
σθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγι-
ον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς; ῥοσέ- 48
ταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόμα-
τι τῦ κυρίυ. τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπι-
μεῖναι ἡμέρας τινάς.

Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελ- XI
φοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν ἰουδαίαν,
ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τῦ
θεῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη πέτρ⊙ εἰς ἱεροσό- 2
λυμα, διεκρίνοντο ῥοὸς αὐτὸν οἱ ἐκ ῥε-
ιτομῆς λέγοντες, Ὅτι ῥοὸς ἄνδρας 3
ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες, καὶ συνέ-
φαγες αὐτοῖς. ἀρξάμεν⊙ δὲ ὁ 4
πέτρ⊙ ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς λέ-
γων, Ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει ἰόππη ῥροσ- 5
εύχόμεν⊙, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅ-
ραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην
μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην
ἐκ τῦ οὐρανῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ·
εἰς ἣν ἀτενίσας κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ 6
τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ
τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ πετεινὰ τῦ οὐρανῦ.
ἤκουσα δὲ φωνῆς λεγύσης μοι, Ἀναστὰς 7
πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. εἶπον δὲ, 8
Μηδαμῶς κύριε· ὅτι ϖᾶν κοινὸν ἢ ἀκά-

X. 36 ὃν] ~ δ
39 ἐσμὲν] ~ δ
¶ καὶ tertium] ~ ε
42 αὐτὸς] ἔτος ε
XI. 7 δὲ] δὲ καὶ β
8 ϖᾶν] ~ γ

Digitized by Google

θαρτον ὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα
9 μου. ἀπεκρίθη δέ μοι Φωνὴ ἐκ δευ-
τέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, Ἃ ὁ θεὸς ἐκαθά-
10 ρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο
ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαν-
11 τα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ ἐξαυτῆς τρεῖς
ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἦ-
μην, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ καισαρείας πρός
12 με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελ-
θεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον· ἦλ-
θον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἐξ ἀδελφοὶ οὗτοι,
καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός,
13 ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν πῶς εἶδε τὸν ἄγγε-
λον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ σταθέντα καὶ εἰ-
πόντα αὐτῷ, Ἀπόστειλον εἰς ἰόππην ἄν-
δρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐ-
14 πικαλούμενον πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήμα-
τα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς
15 ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με
λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
ἐπ' αὐτούς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρ-
16 χῇ. ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου,
ὡς ἔλεγεν, ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι,
ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁ-
17 γίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐ-
τοῖς ὁ θεὸς ὡς καὶ ἡμῖν, πιστεύσασιν ἐ-
πὶ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστόν, ἐγὼ δὲ
τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν;
18 Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἡσύχασαν, καὶ
ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες, Ἄρα γε
καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν
ἔδωκεν εἰς ζωήν.

Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς 19
θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ στεφά-
νῳ, διῆλθον ἕως φοινίκης καὶ κύπρου
καὶ ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν
λόγον εἰ μὴ μόνον ἰουδαίοις. ἦσαν δέ 20
τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες κύπριοι καὶ κυρη-
ναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς ἀντιόχει-
αν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς, εὐαγ-
γελιζόμενοι τὸν κύριον ἰησοῦν. καὶ ἦν 21
χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν· πολύς τε ἀριθ-
μὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον.
Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκ- 22
κλησίας τῆς ἐν ἱεροσολύμοις περὶ αὐ-
τῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν βαρνάβαν διελ-
θεῖν ἕως ἀντιοχείας. ὃς παραγενόμε- 23
νος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχά-
ρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει
τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ· ὅτι 24
ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης πνεύματος
ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος
ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. Ἐξῆλθε δὲ εἰς ταρ- 25
σὸν ὁ βαρνάβας ἀναζητῆσαι σαῦλον, καὶ
εὑρὼν αὐτὸν ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἀντιόχειαν.
ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆ- 26
ναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον
ἱκανὸν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν ἀν-
τιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς.
Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον 27
ἀπὸ ἱεροσολύμων προφῆται εἰς ἀντιόχει-
αν. ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι 28
ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος,
λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν

XI. 13 ἄνδρας] ~ δ
17 χριστὸν] ~ δ
¶ δὲ] ~ δ
20 εἰσελθόντες] ἐλθόντες γ
¶ ἑλληνιστὰς] ἕλληνας ε
22 διελθεῖν] ~ ε
25 ὁ βαρνάβας] ~ β
¶ αὐτὸν εἰς] εἰς β
26 ἐν] ~ ε

οἰκου-

οἰκημένην· ὅσις καὶ ἐγένετο ἐπὶ κλαυδίου
29 καίσαρος. τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς
εὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς
διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν
30 τῇ ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς· ὃ καὶ ἐποίησαν,
ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ
χειρὸς βαρνάβα καὶ σαύλου.

XII Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν
ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κα-
κῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας.
2 ἀνεῖλε δὲ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου
3 μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς
ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πέ-
τρον· ἦσαν δὲ ὁ ἡμέραι τῶν ἀζύμων·
4 ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακήν, παρα-
δοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν
φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ
5 πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ὁ
μὲν οὖν πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ·
προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ
τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ.
6 Ὅτε δὲ ἔμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ ἡ-
ρῴδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ πέτρος κοι-
μώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδε-
μένος ἁλύσεσι δυσὶ, φύλακές τε πρὸ
7 τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ
ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔ-
λαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας δὲ
τὴν πλευρὰν τοῦ πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν
λέγων, Ἀνάστα ἐν ταχει. καὶ ἐξέπεσον
8 αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπέ
τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὸν, Περιζωσαι,
καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου· ἐποίη-
σε δὲ οὕτω. καὶ λέγει αὐτῷ, Περιβαλοῦ
τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. καὶ 9
ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ· καὶ οὐκ ἤδει
ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγ-
γέλου, ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. διελ- 10
θόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέ-
ραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν,
τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτο-
μάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς· καὶ ἐξελθόντες
προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀ-
πέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ πέ- 11
τρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε, Νῦν
οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν
ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χει-
ρὸς ἡρῴδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ
λαοῦ τῶν ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθεν 12
ἐπὶ τὴν οἰκίαν μαρίας τῆς μητρὸς ἰωάν-
νου τοῦ ἐπικαλουμένου μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ
συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι.
κρούσαντος δὲ τοῦ πέτρου τὴν θύραν τοῦ 13
πυλῶνος, προσῆλθε παιδίσκη ὑπακού-
σαι, ὀνόματι ῥόδη· καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν 14
φωνὴν τοῦ πέτρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ
ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀ-
πήγγειλεν ἑστάναι τὸν πέτρον πρὸ τοῦ
πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, 15
Μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν.
οἱ δὲ ἔλεγον, Ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστίν.
ὁ δὲ πέτρος ἐπέμενε κρούων· ἀνοίξαν- 16
τες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κα- 17
τασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, δι-
ηγήσατο αὐτοῖς πῶς ὁ κύριος αὐτὸν
ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δὲ,
Ἀπαγγείλατε ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελ-
φοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς
ἕτερον τόπον. Γενομένης δὲ ἡμέ- 18

XI. 28 καίσαρος] ˜ γ
XII. 3 δὲ] δὲ αἱ β
5 ὑπὲρ] περὶ δ
13 τοῦ πέτρου] αὐτοῦ β
¶ προσῆλθε] προῆλθε ε
15 μαίνῃ.] μαίνῃ; γ

ρας

ρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο.
19 ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι· καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν καισάρειαν διέτρι-
20 βεν. Ἦν δὲ ὁ ἡρώδης θυμομαχῶν τυρίοις καὶ σιδωνίοις· ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, καὶ πείσαντες βλάστον τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς.
21 Τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ ἡρώδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐ-
22 τούς. οἱ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, Θεοῦ φω-
23 νὴ καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος Κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ· καὶ γενό-
24 μενος σκωληκόβρωτος, ἐξέψυχεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύ-
25 νετο. Βαρνάβας δὲ καὶ σαῦλος ὑπέστρεψαν ἐξ ἰερουσαλὴμ, πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ ἰωάννην τὸν ἐπικληθέντα μάρκον.

XIII ΗΣΑΝ δέ τινες ἐν ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ τε βαρνάβας καὶ συμεὼν ὁ καλούμενος νίγερ, καὶ λούκιος ὁ κυρηναῖος, μαναήν τε ἡρώδου τοῦ τε-
2 τράρχου σύντροφος, καὶ σαῦλος. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Ἀφορίσατε δή μοι τὸν βαρνάβαν καὶ τὸν σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξά- 3
μενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. Οὗτοι μὲν οὖν 4
ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς τὴν σελεύκειαν, κἀκεῖθέν τε ἀπέπλευσαν εἰς τὴν κύπρον. καὶ γενόμενοι ἐν σαλαμῖνι, κατήγγελ- 5
λον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν ἰουδαίων· εἶχον δὲ καὶ ἰωάννην ὑπηρέτην. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι 6
πάφου, εὗρόν τινα μάγον ψευδοπροφήτην ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα βαριησοῦς, ὃς ἦν 7
σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ σεργίῳ παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος βαρνάβαν καὶ σαῦλον ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς ἐλύμας 8
ὁ μάγος· οὕτω γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. σαῦλος δὲ ὁ καὶ παῦλος, 9
πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν εἶπεν, Ὦ πλήρης παν- 10
τὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας; καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ κυρίου ἐπὶ 11
σὲ, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰ- 12
δὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου.

Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς πάφου οἱ περὶ τὸν παῦλον, ἦλθον εἰς πέργην τῆς 13

XII. 20 ὁ ἡρώδης] ~ β
XIII. 1 δέ τινες] δὲ β
6 τὸν] ὅλην τὴν β
¶ τινὰ] ἄνδρα τινὰ β
¶ βαριησοῦς] βαριηὲ β
9 καὶ alterum] ~ β

παμ-

παμφυλίας. ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας
ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς ἱεροσόλυμα.
14 αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς πέργης πα-
ρεγένοντο εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας,
καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡ-
15 μέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. Μετὰ
δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προ-
φητῶν, ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι
πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες, Ἄνδρες ἀδελ-
φοὶ, εἴ ἐστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσε-
16 ως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε. ἀναστὰς δὲ
παῦλος, καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ,
εἶπεν, Ἄνδρες ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβού-
17 μενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τοῦ
λαοῦ τούτου ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν·
καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν
γῇ αἰγύπτῳ, καὶ μετὰ βραχίονος ὑψη-
18 λοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς· καὶ ὡς
τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν
19 αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ καθελὼν ἔθνη
ἑπτὰ ἐν γῇ χαναὰν, κατεκληρονόμησεν
20 αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, ἔδωκε κριτὰς ἕως σαμουὴλ τοῦ προ-
21 φήτου· κἀκεῖθεν ἠτήσαντο βασιλέα,
καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν σαοὺλ υἱὸν
κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς βενιαμὶν, ἔτη
22 τεσσαράκοντα· καὶ μεταστήσας αὐτὸν,
ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν δαυὶδ εἰς βασιλέα,
ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, Εὗρον δαυὶδ
τὸν τοῦ ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν
μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά
μου. Τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρ- 23
ματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγειρε τῷ ἰσ-
ραὴλ σωτῆρα ἰησοῦν, προκηρύξαντος 24
ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ
βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ ἰσ-
ραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ ἰωάννης τὸν δρό- 25
μον, ἔλεγε, Τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι;
οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐ-
μὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν
ποδῶν λῦσαι. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ 26
γένους ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φο-
βούμενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς
σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη. οἱ γὰρ κα- 27
τοικοῦντες ἐν ἱερουσαλὴμ καὶ οἱ ἄρχοντες
αὐτῶν, τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φω-
νὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάβ-
βατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐ-
πλήρωσαν· καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανά- 28
του εὑρόντες, ἠτήσαντο πιλάτον ἀναιρε-
θῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ 29
περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀ-
πὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ 30
δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὃς 31
ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας εἰς ἰε-
ρουσαλὴμ, οἵτινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ

XIII. 15 πρὸς τὸν λαὸν] , πρὸς τὸν λαὸν a
17 τούτου] τοῦτο ἰσραὴλ δ
18 ἐτροποφόρησεν] ἐτροφοφόρησεν a ζ
19 κατεκληρονόμησεν] κατεκληροδότησεν δ
19. 20 αὐτῶν. καὶ .... πεντήκοντα] αὐτῶν· ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα. καὶ μετὰ ταῦτα δ ζ
21 ὁ θεὸς] ~ δ
23 ἤγειρε] ἤγαγε δ
¶ ἰησοῦν] ~ a
26 ἀπ.] ἐξαπεστάλη β
27 ἐν] ~ δ
31 οἵτινες] οἱ τινες νῦν β

XIII. 17. Jes. 1, 2.
18. Deut. 1, 31.
22. 1 Sam. 16, 12. 13.
25. Luc. 3, 16.

32 πρὸς τὸν λαόν. καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς
εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας
ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ θε-
ὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡ-
33 μῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν· ὡς καὶ ἐν τῷ
ψαλμῷ τῷ πρώτῳ γέγραπται, Υἱός
μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.
34 ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι
μέλλοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕ-
τως εἴρηκεν, Ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια
35 Δαυὶδ τὰ πιστά. διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέ-
γει, Οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν δια-
36 φθοράν. Δαυὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπη-
ρετήσας τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ, ἐκοιμήθη,
καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ,
37 καὶ εἶδε διαφθοράν· ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγει-
38 ρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν. Γνωστὸν
οὖν ἔστω ὑμῖν ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ
τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλ-
39 λεται· καὶ ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνή-
θητε ἐν τῷ νόμῳ μωσέως δικαιωθῆναι,
ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται.
40 Βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ' ὑμᾶς τὸ εἰ-
41 ρημένον ἐν τοῖς προφήταις, Ἴδετε οἱ
καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε καὶ ἀ-
φανίσθητε· ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν
ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ἔργον ὃ οὐ μὴ πι-
στεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν.
42 Ἐξιόντων δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν
Ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη εἰς τὸ με-
ταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ
ῥήματα ταῦτα. λυθείσης δὲ τῆς συνα- 43
γωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαί-
ων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ
Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ· οἵτινες προσ-
λαλοῦντες ἔπειθον αὐτοὺς ἐπιμένειν τῇ χά-
ριτι τοῦ θεοῦ.
Τῷ τε ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶ- 44
σα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, 45
ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἀντέλεγον τοῖς
ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγομένοις, ἀντιλέγοντες
καὶ βλασφημοῦντες. παρρησιασάμενοι 46
δὲ ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἶπον,
Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν
λόγον τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε
αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς
αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔ-
θνη. οὕτω γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ Κύριος, 47
Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε
εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ἀ- 48
κούοντα δὲ τὰ ἔθνη ἔχαιρον, καὶ ἐδόξα-
ζον τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπίστευ-
σαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώ-
νιον. διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου 49
διὰ ὅλης τῆς χώρας. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι πα- 50
ρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ τὰς
εὐσχήμονας καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως,
καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον
καὶ τὸν Βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς
ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκτινα- 51
ξάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν

XIII. 33 πρώτῳ] deutérῳ δ
41 ἔργον alterum] ~ δ
¶ ὃ] ᾧ δ
42 ἐκ .... ἔθνη εἰς] αὐτῶν παρεκά-
λουν εἰς β
¶ ταῦτα] ~ δ
43 προσλαλοῦντες] πρ. αὐτοῖς δ
44 ἐρχ.] ἐχομένῳ β
45 ἀντιλέγοντες καὶ] ~ a
50 καὶ primum] ~ β
¶ καὶ τοὺς] καὶ β

XIII. 33. Pſ. 2 hodie, v. 7. 34. Iſ. 55, 3. 35. Pſ. 16, 10.
41. Hab. 1, 5. 47. Iſ. 49, 6.

ἐπ'

52 ἐπ' αὐτὺς, ἦλθον εἰς Ἰκόνιον. οἱ δὲ μα-
θηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος
ἁγίου.

XIV Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ, κατὰ τὸ αὐτὸ
εἰσελθεῖν αὐτὺς εἰς τὴν συναγωγὴν
τῶν Ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως ὥστε
πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ
2 πλῆθος. οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι ἐ-
πήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν
3 ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. ἱκανὸν μὲν
οὖν χρόνον διέτριψαν παῤῥησιαζόμενοι ἐ-
πὶ τῷ Κυρίῳ τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ
τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ
τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν.
4 ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως· καὶ
οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν
5 τοῖς ἀποστόλοις. Ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν
ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν
αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐ-
6 τούς, συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πό-
λεις τῆς Λυκαονίας, Λύστραν καὶ Δέρβην,
7 καὶ τὴν περίχωρον, κἀκεῖ ἦσαν εὐαγ-
γελιζόμενοι.

8 Καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος
τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας
μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περι-
9 πεπάτηκει. οὗτος ἤκουσε τοῦ Παύλου λα-
λοῦντος· ὃς ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἰδὼν ὅ-
10 τι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι, εἶπε με-
γάλῃ τῇ φωνῇ, Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πό-
δας σου ὀρθός. καὶ ἥλετο καὶ περιεπάτει.
11 Οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ Παῦλος,
ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λυκαονιστὶ λέ-
γοντες, Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις
κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς· 12 ἐκάλουν τε τὸν
μὲν Βαρνάβαν, Δία, τὸν δὲ Παῦλον,
Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ
λόγου. 13 ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ Διὸς τοῦ ὄντος
πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμ-
ματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν
τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. 14 Ἀκού-
σαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦ-
λος, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν
εἰσεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες
15 καὶ λέγοντες, Ἄνδρες, τί ταῦτα ποι-
εῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν
ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ
τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν
θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν
16 καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάν-
τα τὰ ἐν αὐτοῖς· 17 ὃς ἐν ταῖς παρωχη-
μέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πο-
ρεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν· καίτοι γε
οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν, ἀγαθο-
ποιῶν, οὐρανόθεν ἡμῖν ὑετοὺς διδοὺς
καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τρο-
φῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν.
18 καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέ-
παυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς.

19 Ἐπῆλθον δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκο-
νίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους,
καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον ἔξω
τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι.
20 κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν,
ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν· καὶ τῇ
ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς
21 Δέρβην. εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν
ἐκείνην, καὶ μαθητεύσαντες ἱκανούς,
ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ Ἰκόνιον

XIV. 13 αὐτῶν] ~ β
¶ ἤθελε] ἤθελον β
14 εἰσεπ.] ἐξεπήδησαν a
17 ἡμῖν] ~ β
¶ ἡμῶν] ὑμῶν β
19 ἔσυρον] ἔσυραν δ

22 καὶ ἀντιόχειαν· ἐπισηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βα-
23 σιλείαν τοῦ θεοῦ. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς
24 τῷ κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόν-
25 τες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν· καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν
26 εἰς Ἀττάλειαν· κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλη-
27 ρωσαν. παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως.
28 διέτριβον δὲ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

XV Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωυ-
2 σέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσα-
3 λήμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν Φοινίκην καὶ Σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν· καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶ-
4 σι τοῖς ἀδελφοῖς. παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. ἐξανέστησαν δέ τινες 5
τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωσέως. Συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπό- 6
στολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου.

πολλῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀ- 7
ναστὰς Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς, Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πι-
στεῦσαι. καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐ- 8
μαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦ-
μα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν· καὶ 9
οὐδὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐ-
τῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδί-
ας αὐτῶν. νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θε- 10
όν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ἀλλὰ 11
διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ πιστεύομεν σωθῆναι, καθ' ὃν τρό-
πον κἀκεῖνοι. Ἐσίγησε δὲ πᾶν τὸ 12
πλῆθος, καὶ ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύ-
λου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσι δι' αὐ-
τοῦ. Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτούς, 13
ἀπεκρίθη Ἰάκωβος λέγων, Ἄνδρες ἀ-
δελφοὶ, ἀκούσατέ μου. συμεὼν ἐξηγή- 14
σατο, καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέ-

XIV. 28 Ἰησοῦ] ~ ο

XV. 2 ζητήσεως] συζητήσεως δ
11 χριστοῦ] ~ β

ψατο

XV ψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν ἐπὶ τῷ ὀ-
15 νόματι αὐτοῦ· καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ
λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγρα-
16 πται, Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοι-
κοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυὶδ τὴν πεπτω-
κυῖαν· καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀ-
νοικοδομήσω, καὶ ἀνορθώσω αὐτήν·
17 ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι
τῶν ἀνθρώπων τὸν Κύριον, καὶ πάντα
τὰ ἔθνη, ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά
μου ἐπ' αὐτούς· λέγει Κύριος ὁ ποιῶν
18 ταῦτα ° πάντα. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι
19 τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. διὸ ἐγὼ
κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐ-
20 θνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεόν· ἀλλὰ
ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν
ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ τῆς πορ-
νείας καὶ τοῦ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος.
21 Μωυσῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πό-
λιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν ἔχει ἐν ταῖς
συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀνα-
γινωσκόμενος.

22 Τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς
πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ,
ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι
εἰς ἀντιόχειαν σὺν Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ,
Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Βαρσαβᾶν, καὶ
Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελ-
23 φοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν
τάδε, Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι
καὶ οἱ ἀδελφοὶ, τοῖς κατὰ τὴν ἀντιό-
χειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς
τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν. ἐπειδὴ ἠκού- 24
σαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες ἐτά-
ραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς
ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι
καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλά-
μεθα· ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυ- 25
μαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι
πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν
Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ, ἀνθρώποις πα- 26
ραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ
ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ 27
αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐ-
τά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ 28
ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βά-
ρος, πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέ- 29
χεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ
πνικτοῦ καὶ πορνείας· ἐξ ὧν διατηροῦντες
ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε.

Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες ἦλθον εἰς ἀν- 30
τιόχειαν· καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος,
ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. ἀναγνόντες δὲ, 31
ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. Ἰούδας 32
τε καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄν-
τες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς
ἀδελφοὺς, καὶ ἐπεστήριξαν. Ποιήσαν- 33
τες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης
ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους.
° ἔδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. 34
Παύλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν 35

XV. 14 ἐπί] ~ β
17 πάντα] ~ β
18 γνωστὰ usq. ἔργα] γνωστὸν ἀπ' αἰῶνος τῷ κυρίῳ τὸ ἔργον β
20 καὶ τοῦ πνικτοῦ] ~ γ
23 καὶ οἱ alterum] ~ a
24 λέγοντες .... νόμον] ~ δ
28 τούτων] ~ δ
29 καὶ πνικτοῦ] ~ γ
33 ἀποστόλους] ἀποστείλαντας αὐτοὺς β
34 ἔδοξε usque αὐτοῦ] ~ β ζ

XV. 15. Amos 9, 11.

ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι, μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν, τὸν λόγον τοῦ κυρίου.

36 Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε πρὸς Παῦλος Βαρνάβαν, Ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσι. 37 Βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν τὸν Ἰωάννην τὸν καλούμενον Μάρκον· 38 Παῦλος δὲ ἠξίου, τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον. 39 ἐγένετο οὖν παροξυσμός, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον· 40 Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. 41 διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν, ἐπιστηρίζων τὰς

XVI ἐκκλησίας. Κατήντησε δὲ εἰς Δέρβην καὶ Λύστραν· καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι Τιμόθεος υἱὸς γυναικός τινος Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἕλλη-2 νος· 3 ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν· καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτόν, διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ἤδεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ, 4 ὅτι Ἕλλην ὑπῆρχεν. ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδουν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἰερουσαλήμ. 5 αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν.

6 Διελθόντες δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, 7 ἐλθόντες κατὰ τὴν Μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν Βιθυνίαν πορεύεσθαι· καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα. 8 παρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν, κατέβησαν εἰς Τρωάδα. 9 καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ Παύλῳ· ἀνήρ τις Μακεδὼν ἦν ἑστὼς, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, Διαβὰς εἰς Μακεδονίαν, βοήθησον ἡμῖν. 10 ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. 11 Ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς Τρωάδος εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθρᾴκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν, 12 κἀκεῖθέν τε εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος τῆς Μακεδονίας πόλις κολωνία.

Ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινὰς, 13 τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξί. 14 Καί τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις πόλεως Θυατείρων, σεβομένη τὸν θεὸν, ἤκουεν· ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν, προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου. 15 ὡς δὲ ἐβαπτίσθη, καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, πα-

XV. 36 ἡμῶν] ·ϗ β
XVI. 1 τινὸς] ⌢ γ
7 κατὰ] εἰς α
¶ πνεῦμα] πνεῦμα ἰησοῦ ℵ
13 πόλεως] πύλης β

ρεκά-

ρεκάλεσε λέγουσα, Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου, μένατε· καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς.

16 Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχήν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνα ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς

17 κυρίοις αὐτῆς, μαντευομένη. αὕτη κατακολουθήσασα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκραζε λέγουσα, Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας.

18 τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος, καὶ ἐπιστρέψας τῷ πνεύματι εἶπε, Παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ.

19 Ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας·

20 καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον, Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες·

21 καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαίοις οὖσι.

22 καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν, καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν· πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς Φυλακὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι, ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς·

24 ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν Φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον.

25 Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν· ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι.

26 ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου· ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη.

27 ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἔμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους.

28 ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος λέγων, Μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν· ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε.

29 αἰτήσας δὲ φῶτα εἰσεπήδησε, καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ·

30 καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη, Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;

31 οἱ δὲ εἶπον, Πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου.

32 καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.

33 καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα.

34 ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ.

35 Ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους λέγοντες, Ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους.

36 ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Παῦλον, Ὅτι ἀπέσταλκαν οἱ στρατηγοὶ, ἵνα ἀπολυθῆτε· νῦν

XVI. 16 πύθωνος] πύθωνα ℵ
17 ἡμῶν] ὑμῶν δ
31 Ἰησοῦν] Ἰησοῦν Χριστὸν δ
34 ἠγαλλιάσατο] ἠγαλλιᾶτο δ
37 αὐτοὶ ἡμᾶς] αὐτοὶ δ

ἐν

ὧν ἐξελθόντες, πορεύεσθε ἐπ' εἰρήνης.
37 ὁ δὲ παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, Δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακήν· καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ· ἀλλὰ ἐλθόντες αὐ-
38 τοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν. ἀπήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα· καὶ ἐφοβήθησαν ἀκούσαντες ὅτι
39 ῥωμαῖοί εἰσι, καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων
40 ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς εἰσῆλθον πρὸς τὴν λυδίαν· καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφούς, παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξῆλθον.

XVII Διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων.
2 κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ σάββατα τρία δι-
3 ελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός, ἰησοῦς ὃν ἐ-
4 γὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν
5 πρώτων οὐκ ὀλίγαι. ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηρούς, καὶ ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν· ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆ-
6 μον· μὴ εὑρόντες δὲ αὐτούς, ἔσυρον τὸν ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες, ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε
7 πάρεισιν, οὓς ὑποδέδεκται ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων καίσαρος πράσσουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον εἶναι, ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν
8 ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα· καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ
9 τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως
10 διὰ τῆς νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε παῦλον καὶ τὸν σίλαν εἰς βέροιαν· οἵτινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπῆ-
11 εσαν τῶν ἰουδαίων. οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφάς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως.
12 πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι.
13 ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς θεσσαλονίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ βεροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον κἀκεῖ σαλεύοντες
14 τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν· ὑπέμενον δὲ ὅ τε
15 σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως

XVII. 2 ἀπὸ τῶν γραφῶν,] ἀπὸ τῶν γραφῶν γ
5 ζηλώσαντες usque προσλαβόμενοι] προσλαβόμενοι δὲ οἱ ἰουδαῖοι οἱ ἀπειθοῦντες γ ζ
¶ οἱ ἀπειθοῦντες] ~ γ
13 σαλεύοντες] σαλ. καὶ ταράσσοντες δ

ἀθη-

ἀθηνῶν· καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν
σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα
ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν, ἐξήεσαν.
16 ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐ-
τοὺς τοῦ παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα
αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι κατείδωλον ὄ-
17 σαν τὴν πόλιν. διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ
συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομέ-
νοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέ-
18 ραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς
δὲ τῶν ἐπικουρείων καὶ τῶν στωϊκῶν φι-
λοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ· καί τινες ἔλε-
γον, Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗ-
τος λέγειν; οἱ δὲ, Ξένων δαιμονίων δο-
κεῖ καταγγελεὺς εἶναι· ὅτι τὸν ἰησοῦν καὶ
19 τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο. ἐ-
πιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄρειον
πάγον ἤγαγον λέγοντες, Δυνάμεθα
γνῶναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ λα-
20 λουμένη διδαχή; ξενίζοντα γάρ τινα
εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλό-
μεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶ-
21 ναι. ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδη-
μοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν,
ἢ λέγειν τι ἢ ἀκούειν καινότερον.
22 σταθεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀ-
ρείου πάγου, ἔφη, Ἄνδρες ἀθηναῖοι,
κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς
23 θεωρῶ. διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεω-
ρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ βω-
μὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, Ἀγνώστῳ θεῷ.
ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ
24 καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας
τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος
οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ
ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ 25
ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσ-
δεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν
καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα· ἐποίησέ τε ἐξ 26
ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων,
κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς,
ὁρίσας προτεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς
ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν. ζητεῖν 27
τὸν κύριον, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν
αὐτὸν καὶ εὕροιεν, καίτοιγε οὐ μακρὰν
ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν 28
αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμεν·
ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰ-
ρήκασι, Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. γέ- 29
νος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφεί-
λομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ,
χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώ-
που, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. Τοὺς 30
μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ
θεὸς, τανῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώ-
ποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν· διότι 31
ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν
οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ
ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστή-
σας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Ἀκούσαν- 32
τες δὲ ἀναστάσιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύα-
ζον· οἱ δὲ εἶπον, Ἀκουσόμεθά σου πά-
λιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ παῦλος 33
ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄν- 34
δρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν· ἐν
οἷς καὶ διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης, καὶ
γυνὴ ὀνόματι δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν
αὐτοῖς.

XVII. 18 δὲ prius] δὲ καὶ γ
¶ αὐτοῖς] ~ α
25 καὶ τὰ] κατὰ δ
26 προτεταγμένους] προστεταγμένους γ
27 κύριον] θεὸν β
¶ καίτοιγε] καίγε δ
28 ποιητῶν] ~ γ

Digitized by Google

XVIII Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ παῦλος ἐκ τῶν ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς
2 κόρινθον· καὶ εὑρών τινα ἰουδαῖον ὀνόματι ἀκύλαν, ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς ἰταλίας, καὶ πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς ἰουδαίους ἐκ τῆς ῥώμης,
3 προσῆλθεν αὐτοῖς· καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ' αὐτοῖς καὶ ἠργάζετο· ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην.
4 διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε ἰουδαίους καὶ ἕλλη-
5 νας. Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς μακεδονίας ὅ τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος, συνείχετο τῷ ° πνεύματι ὁ παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς ἰουδαίοις τὸν χρι-
6 στὸν ἰησοῦν. ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς, Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πο-
7 ρεύσομαι. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς ὀνόματι ἰούστου, σεβομένου τὸν θεὸν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ
8 συναγωγῇ. κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ τῶν κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο.
9 Εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος ἐν νυ-
κτὶ τῷ παύλῳ, Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει
10 καὶ μὴ σιωπήσῃς· διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶ-
σαί σε· διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πό-
11 λει ταύτῃ. ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ, διδάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ.

Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς 12
ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ ἰουδαῖοι τῷ παύλῳ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα λέγοντες, Ὅτι παρὰ τὸν νόμον 13
οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. μέλλοντος δὲ τοῦ παύλου ἀ- 14
νοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ γαλλίων πρὸς τοὺς ἰουδαίους, Εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρὸν ὦ ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἠνεσχόμην ὑμῶν· εἰ δὲ ζήτη- 15
μά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί· κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ 16
ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες ° οἱ ἕλληνες σω- 17
σθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος· καὶ οὐδὲν τούτων τῷ γαλλίωνι ἔμελεν.

Ὁ δὲ παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέ- 18
ρας ἱκανὰς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἐξέπλει εἰς τὴν συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ πρίσκιλλα καὶ ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν κεγχρεαῖς· εἶχε γὰρ εὐχήν. κατήντησε δὲ εἰς ἔφε- 19
σον, καὶ ἐκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς ἰουδαίοις. ἐρωτώντων δὲ 20
αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν· ἀλλ' ἀπετάξα- 21
το αὐτοῖς, εἰπών, ° Δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς ἱεροσόλυμα· πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς ἐφέσου· καὶ κατελθὼν εἰς καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν 22

XVIII. 5 πνεύματι] λόγῳ β
6 ἐγὼ] ἐγώ· a
17 οἱ ἕλληνες] ~ β
21 δεῖ usque δὲ] πάλιν β

ἐκκλη-

23 ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. καὶ
ποιήσας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμε-
νος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν Φρυ-
γίαν, ἐπιστηρίζων πάντας τοὺς μαθη-
τάς.

24 Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλὼς ὀνόματι, Ἀ-
λεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κα-
τήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς
25 γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁ-
δὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι,
ἐλάλει καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ
τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βά-
26 πτισμα Ἰωάννου· οὗτός τε ἤρξατο παρρη-
σιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες
δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, προ-
σελάβοντο αὐτὸν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ
27 ἐξέθεντο τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν. βουλομένου
δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προ-
τρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς
μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν· ὃς παρα-
γενόμενος συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπι-
28 στευκόσι διὰ τῆς χάριτος· εὐτόνως γὰρ
τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ,
ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν, εἶναι τὸν
Χριστὸν Ἰησοῦν.

XIX Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κο-
ρίνθῳ, Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερι-
κὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον· καὶ εὑρών τινας
2 μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτοὺς, Εἰ πνεῦμα
ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον
πρὸς αὐτὸν, Ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιόν
3 ἐστιν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς αὐτοὺς,
Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον, Εἰς
τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. εἶπε δὲ Παῦ- 4
λος, Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βά-
πτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων, εἰς
τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιστεύσω-
σιν, τοῦτέστιν εἰς τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. ἀκούσαν- 5
τες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
κυρίου Ἰησοῦ· καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ 6
Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσ-
σαις καὶ προεφήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάν- 7
τες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. Εἰσελ- 8
θὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιά-
ζετο, ἐπὶ μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ
πείθων τὰ περὶ τῆς Βασιλείας τοῦ θεοῦ.
Ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν, 9
κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλή-
θους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν ἀφώρισε τοὺς
μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος
ἐν τῇ σχολῇ τυράννου τινός. τοῦτο δὲ ἐ- 10
γένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς
κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λό-
γον τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε καὶ
Ἕλληνας. Δυνάμεις τε οὐ τὰς τυ- 11
χούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τῶν χειρῶν
Παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας 12
ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδά-
ρια ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι
ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα
τὰ πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν.
Ἐπεχείρησαν δέ τινες ἀπὸ τῶν περιερχο- 13
μένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν ὀνομάζειν ἐπὶ
τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ
ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, λέγοντες, Ὁρ-
κίζομεν ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν ὃν ὁ Παῦλος

XVIII. 25 κυρίου] Ἰησοῦ β
27 διὰ τῆς χάριτος] ~ a
XIX. 2 εἶπον] ~ γ
4 μὲν] ~ β
¶ χριστὸν] ~ β
10 Ἰησοῦ] ~ β
13 ἀπὸ] καὶ β

Digitized by Google

14 κηρύσσει. ἦσαν δέ τινες υἱοὶ σκευᾶ ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ οἱ τοῦτο ποιοῦντες.
15 ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν εἶπε, Τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦ-
16 λον ἐπίσταμαι· ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ; καὶ ἐφαλλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυριεύσας αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκ-
17 φυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἔφεσον, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.
18 Πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς
19 πράξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων, συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων· καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗ-
20 ρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε. οὕτω κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ κυρίου ηὔξανε καὶ ἴσχυεν.

21 Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐαν πορεύεσθαι εἰς Ἰερουσαλήμ, εἰπών, Ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαί με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν.
22 ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν Ἀ-
23 σίαν. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. 24 ἀργυροκόπος γάρ τις ὀνόματι Δημήτριος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος, παρεῖχετο τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην· 25 οὓς συναθροίσας, καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν, Ἄνδρες, ἐπίστασθε ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστι· 26 καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. 27 οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς ἱερὸν Ἀρτέμιδος εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν δὲ καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. 28 Ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον λέγοντες, Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. 29 καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως· ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκδήμους Παύλου. 30 τοῦ δὲ Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. 31 τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. 32 ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον· ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ἤδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεισαν. 33 ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Ἀλέξαν-

XIX. 14 τινὲς] τινὸς β
16 καὶ κατακυριεύσας αὐτῶν] κατακυριεῦσαν ἀμφοτέρων δ
25 ἡμῶν] ἡμῖν γ
27 τὴν μεγαλειότητα] τῆς μεγαλειότητος δ
29 τῆς] ~ δ

δρος

δρ☉ κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν
34 ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ἐπιγνόντες δὲ
ὅτι ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ
πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων,
35 Μεγάλη ἡ ἄρτεμις ἐφεσίων. Κατασείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον,
φησὶν, Ἄνδρες ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν
ἄνθρωπ☉ ὃς οὐ γινώσκει τὴν ἐφεσίων
πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης θε-
36 ᾶς ἀρτέμιδ☉ καὶ τοῦ διοπετοῦς; ἀ-
ναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ὑ-
μᾶς κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μη-
37 δὲν προπετὲς πράσσειν. ἠγάγετε γὰρ
τοὺς ἄνδρας τούτους, οὔτε ἱεροσύλους οὔτε
38 βλασφημοῦντας τὴν θεὸν ὑμῶν. εἰ μὲν
οὖν δημήτρι☉ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται
ἔχουσι πρός τινα λόγον, ἀγοραῖοι ἄγον-
ται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν· ἐγκαλείτωσαν
39 ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων ἐπι-
ζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπι-
40 λυθήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκα-
λεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μη-
δενὸς αἰτίου ὑπάρχοντ☉ περὶ οὗ δυνη-
σόμεθα δοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύ-
41 της. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν
ἐκκλησίαν.

XX Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον
προσκαλεσάμεν☉ ὁ παῦλ☉ τοὺς
μαθητὰς καὶ ἀσπασάμεν☉ ἐξῆλθε
2 πορευθῆναι εἰς τὴν μακεδονίαν. διελ-
θὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακα-
λέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς
τὴν ἑλλάδα· ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, 3
γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν ἰουδαί-
ων, μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν συρίαν,
ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ μα-
κεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς 4
ἀσίας σώπατρ☉ βεροιαίου· θεσσαλο-
νικέων δὲ ἀρίσταρχ☉ καὶ σεκοῦνδ☉,
καὶ γαΐου δερβαῖος καὶ τιμόθε☉·
ἀσιανοὶ δὲ, τυχικὸς καὶ τρόφιμ☉. οὗ- 5
τοι προελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν τρωάδι·
ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέ- 6
ρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ φιλίππων, καὶ ἦλ-
θομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν τρωάδα ἄ-
χρις ἡμερῶν πέντε, οὗ διετρίψαμεν ἡ-
μέρας ἑπτά. Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν 7
σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν
κλάσαι ἄρτον, ὁ παῦλ☉ διελέγετο αὐ-
τοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον, πα-
ρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου·
ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ 8
οὗ ἦμεν συνηγμένοι. καθήμεν☉ δέ τις 9
νεανίας ὀνόματι εὔτυχ☉ ἐπὶ τῆς θυ-
ρίδ☉, καταφερόμεν☉ ὕπνῳ βαθεῖ,
διαλεγομένου τοῦ παύλου ἐπὶ πλεῖον,
κατενεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπεσεν ἀπὸ
τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός.
καταβὰς δὲ ὁ παῦλ☉ ἐπέπεσεν αὐτῷ, 10
καὶ συμπεριλαβὼν εἶπε, Μὴ θορυβεῖσθε·
ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν. ἀνα- 11
βὰς δὲ καὶ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμε-
ν☉, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρις αὐ-

XIX. 33 τὴν χεῖρα] τῇ χειρὶ δ ζ
34 ἐπιγνόντες] ἐπιγνόντων e
35 θεᾶς] ~ β
37 ὑμῶν] ἡμῶν e
40 δ] δ δὲ α
¶ δοῦναι] ἀποδοῦναι δ

XX. 1 καὶ] καὶ παρακαλέσας, e
4 σώπατρος] σώπ. πυῤῥου δ
¶ τυχικὸς] τύχικος α. Et sic aliis locis.
7 τῶν μαθητῶν] ἡμῶν α
9 καθήμενος] καθεζόμενος β

Digitized by Google

12 γῆς, ἕως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δὲ τὸν
παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ
13 μετρίως. Ἡμεῖς δὲ προελθόντες
ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν Ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν
τὸν Παῦλον· οὕτω γὰρ ἦν διατεταγμέ-
14 νος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. ὡς δὲ
συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν ἤλθομεν εἰς Μιτυλήνην·
15 κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ
κατηντήσαμεν ἀντικρὺ Χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ
παρεβάλομεν εἰς Σάμον· καὶ μείναντες
ἐν Τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς
16 Μίλητον. ἔκρινε γὰρ ὁ Παῦλος παραπλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται
αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδε γὰρ, εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα.

17 Ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔ-
φεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους
18 τῆς ἐκκλησίας. Ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς
αὐτὸν, εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐπίστασθε,
ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς
τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα
19 χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ Κυρίῳ
μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ ° πολλῶν δακρύων καὶ πειρασμῶν, τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαί-
20 ων· ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν καὶ δι-
δάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους,
διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλη- 21
σι τὴν εἰς τὸν Θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-
στόν. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος 22
τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ,
τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς,
πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πό- 23
λιν διαμαρτύρεταί μοι λέγον, ὅτι δε-
σμά με καὶ θλίψεις μένουσιν. ἀλλ' οὐ- 24
δενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυ-
χήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι
τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν
διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου
Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον
τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐ- 25
γὼ οἶδα, ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσω-
πόν μου ὑμεῖς πάντες, ἐν οἷς διῆλθον
κηρύσσων τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. διὸ 26
μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ,
ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάν-
των· οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγ- 27
γεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ.
Προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ 28
ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγι-
ον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκ-
κλησίαν τοῦ ° Θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο
διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα 29
τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφι-
ξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδό-
μενοι τοῦ ποιμνίου· καὶ ἐξ ὑμῶν αὐ- 30

XX. 19 πολλῶν] ~ β
21 ἡμῶν] ~ γ
¶ χριστὸν] ~ γ
23 μοι] ~ δ
24 ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω] ἔχω, οὐδὲ ποιοῦμαι β
¶ μου] ~ ε
¶ ὡς] ὥστε γ
¶ μετὰ χαρᾶς] ~ ε
25 ἰδοὺ] ~ β
28 ἂν] ~ ε
¶ Θεοῦ] κυρίου δ. κυρίου καὶ θεοῦ ε ζ
29 γὰρ & τοῦτο] ~ ε

τῶν

τῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς
31 ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νυκτὸς καὶ ἡμέραν
οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν
32 ἕνα ἕκαστον. καὶ τανῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς ἀδελφοί, τῷ θεῷ καὶ τῷ
λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κλη-
ρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν.
33 ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς
34 ἐπεθύμησα· αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι ταῖς
35 χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέ-
τησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα
ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμ-
βάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν
τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς
εἶπε, Μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ
36 λαμβάνειν. καὶ ταῦτα εἰπὼν,
θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐ-
37 τοῖς προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο
κλαυθμὸς πάντων· καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ
τὸν τράχηλον τοῦ παύλου, κατεφίλουν
38 αὐτόν· ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λό-
γῳ ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλλουσι τὸ πρό-
σωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐ-
τὸν εἰς τὸ πλοῖον.

XXI Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν κῶν, τῇ δὲ ἐξῆς
2 εἰς τὴν ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς Φοινίκην,
3 ἐπιβάντες ἀνήχθημεν· ἀναφανέντες δὲ τὴν κύπρον καὶ καταλιποντες αὐτὴν εὐώ-
νυμον, ἐπλέομεν εἰς συρίαν, καὶ κατήχθημεν εἰς τύρον· ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ
πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον.
καὶ ἀνευρόντες μαθητὰς, ἐπεμείναμεν 4
αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά· οἵτινες τῷ παύλῳ ἔ-
λεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαί-
νειν εἰς ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡ- 5
μᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες
ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάν-
των σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἕως ἔξω τῆς
πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν
αἰγιαλὸν προσηυξάμεθα. καὶ ἀσπα- 6
σάμενοι ἀλλήλους ἐπέβημεν εἰς τὸ πλοῖον,
ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.
Ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ 7
τύρου κατηντήσαμεν εἰς πτολεμαΐδα, καὶ
ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς ἐμείναμεν ἡ-
μέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. τῇ δὲ ἐπαύ- 8
ριον ἐξελθόντες ἤλθομεν εἰς καισάρει-
αν· καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον φιλίπ-
που τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὄντος ἐκ τῶν ἑ-
πτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ 9
ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες προ-
φητεύουσαι. ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡ- 10
μέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ τῆς
ἰουδαίας προφήτης ὀνόματι ἄγαβος· καὶ 11
ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην
τοῦ παύλου, δήσας τε αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ
τὰς χεῖρας εἶπε, Τάδε λέγει τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον, Τὸν ἄνδρα οὗ ἐστιν ἡ ζώνη αὕ-
τη, οὕτω δήσουσιν ἐν ἱερουσαλὴμ οἱ ἰουδαῖ-
οι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν.
ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν 12
ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀνα-
βαίνειν αὐτὸν εἰς ἱερουσαλήμ. ἀπεκρί- 13

XX. 32 ἀδελφοὶ] ~ ,
34 αὐτοὶ] αὐτοὶ δὲ δ
XXI. 8 ἤλθομεν] οἱ περὶ τὸν παῦλον ἤλθομεν a

11. τοῦ usq. χεῖρας] τοὺς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας δ

θη

θη τε ὁ παῦλος, Τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ 14 ὀνόματος τοῦ κυρίου ἰησοῦ. μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν εἰπόντες, Τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω.

15 Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι ἀνεβαίνομεν εἰς ἱερουσαλήμ. 16 συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, μνάσωνί τινι κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ.

17 Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. 18 τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσήει ὁ παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ 19 πρεσβύτεροι. καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς, ἐξηγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς διακο- 20 νίας αὐτοῦ. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν κύριον· εἶπόν τε αὐτῷ, Θεωρεῖς ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων· καὶ πάντες ζηλωταὶ 21 τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ μωσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ 22 τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν· 23 ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον ὅ σοι λέγομεν· εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες 24 τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν· τούτους παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς, καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν, καὶ γνῶσι πάντες ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων 25 ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό τε εἰδωλόθυτον, καὶ τὸ αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν.

Τότε ὁ παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, 26 τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς εἰσήει εἰς τὸ ἱερὸν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡ- 27 μέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς ἀσίας ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὸν, κράζοντες, 28 Ἄνδρες ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ διδάσκων· ἔτι τε καὶ ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν 29 ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ παῦλος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐ- 30 γένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ· καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ παύλου, εἵλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ· καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖ- 31 ναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται ἱερουσαλήμ·

XXI. 15 ἐπισκευασάμενοι] ἀποσκευασάμενοι a ζ
20 κύριον] θεὸν γ
21 πάντας] ~ β
24 γνῶσι] γνώσονται β
25 μηδὲν ... εἰ μὴ] ~ δ
29 ἑωρακότες] προεωρακότες δ

32 ὃς ἐξαυτῆς παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχας, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦ-
33 λον. ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσί· καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί ἐστι πε-
34 ποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ· μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγε-
35 σθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη βασάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ
36 τὴν βίαν τοῦ ὄχλου· ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κράζον, Αἶρε αὐτόν.
37 Μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ Παῦλος λέγει τῷ χιλιάρχῳ, Εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν πρός σε; ὁ δὲ ἔφη,
38 Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων;
39 εἶπε δὲ ὁ Παῦλος, Ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι Ἰουδαῖος Ταρσεύς, τῆς Κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης· δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν.
40 Ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ· πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνησε τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ
XXII λέγων, Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς νυνὶ ἀπολο-
2 γίας. Ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ προσεφώνει αὐτοῖς, μᾶλλον παρέ-
3 σχον ἡσυχίαν. καὶ φησιν, Ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον· ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα 4
ἄχρι θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεύς μοι μαρτυρεῖ, 5
καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον· παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας, δεδεμένους εἰς Ἰερουσαλὴμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο 6
δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ Δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ· ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδαφος, 7
καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι, Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπε- 8
κρίθην, Τίς εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με, Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν 9
φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο· τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δέ, Τί ποιήσω κύριε; ὁ 10
δὲ κύριος εἶπε πρός με, Ἀναστὰς πορεύου εἰς Δαμασκόν· κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς 11
δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συόντων μοι, ἦλθον εἰς Δαμασκόν. ἀνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐ- 12
σεβὴς κατὰ τὸν νόμον μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με καὶ ἐπιστὰς εἶπέ μοι, 13

XXI. 33 δὲ] ~ γ

XXII. 9 καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο] ~ δ
12 κατοικ.] κατοικ. ἐν Δαμασκῷ α

Digitized by Google

Σαὺλ ἀδελφὲ, ἀνάβλεψον· κἀγὼ αὐ-
14 τῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ δὲ
εἶπεν, Ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προ-
εχειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ,
καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φω-
15 νὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· ὅτι ἔσῃ μάρ-
τυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑ-
16 ώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλ-
λεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι
τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ
17 ὄνομα τοῦ κυρίου. ἐγένετο δέ μοι ὑ-
ποστρέψαντι εἰς ἰερουσαλὴμ, καὶ προσευ-
χομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαί με ἐν
18 ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι,
Σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ ἰερου-
σαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου τὴν
19 μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον, Κύ-
ριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην
φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγω-
20 γὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ· καὶ ὅτε
ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ μάρτυρός
σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευ-
δοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, φυλάσσων
21 τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ
εἶπε πρός με, Πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔ-
θνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε.

22 Ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου,
καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λέγοντες,
Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ κα-
23 θῆκεν αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐ-
τῶν, καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια, καὶ κο-
24 νιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέ-
λευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς
τὴν παρεμβολὴν, εἰπὼν μάστιξιν ἀνετά-
ζεσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐπιγνῷ δι' ἣν αἰτίαν
οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. ὡς δὲ προέτει- 25
ναν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν
ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ παῦλος, Εἰ ἄν-
θρωπον ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν
ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόν- 26
ταρχος, προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χι-
λιάρχῳ λέγων, Ὅρα τί μέλλεις ποιεῖν·
ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος ῥωμαῖός ἐστι.
προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος εἶπεν αὐ- 27
τῷ, Λέγε μοι, σὺ ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ
ἔφη, Ναί. ἀπεκρίθη τε ὁ χιλίαρχος, 28
Ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύ-
την ἐκτησάμην. ὁ δὲ παῦλος ἔφη, Ἐ-
γὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέ- 29
στησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνε-
τάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη,
ἐπιγνοὺς ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐ-
τὸν δεδεκώς.

Τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶ- 30
ναι τὸ ἀσφαλὲς, τὸ τί κατηγορεῖ-
ται παρὰ τῶν ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν
ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν
τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐ-
τῶν· καὶ καταγαγὼν τὸν παῦλον
ἔστησεν εἰς αὐτούς. Ἀτενίσας δὲ ὁ XXIII
παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν, Ἄνδρες ἀ-
δελφοὶ, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ
πεπολίτευμαι τῷ θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς
ἡμέρας. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἀνανίας ἐπέτα- 2
ξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ
τὸ στόμα. τότε ὁ παῦλος πρὸς αὐτὸν 3
εἶπε, Τύπτειν σε μέλλει ὁ θεὸς, τοῖχε
κεκονιαμένε· καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με

XXII. 16 τοῦ κυρίου] αὐτοῦ β
20 τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ] ~ β
23 κραζόντων] κραυγαζόντων δ
25 προέτειναν] προέτεινεν ε
27 σὺ] εἰ σὺ δ
30 ἰδεῖν] συνελθεῖν γ
¶ αὐτῶν] ~ β

κατὰ

κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύ-
4 εις με τύπτεσθαι; οἱ δὲ παρεστῶτες εἶ-
πον, Τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς;
5 ἔφη τε ὁ Παῦλος, Οὐκ ἤδειν ἀδελφοί,
ὅτι ἐστὶν ἀρχιερεύς· γέγραπται γάρ, Ἄρ-
χοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.
6 γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ
Σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον Φαρισαίων,
ἔκραζεν ἐν τῷ συνεδρίῳ, Ἄνδρες ἀδελ-
φοί, ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς Φαρι-
σαίου· περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νε-
7 κρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο δὲ αὐτοῦ λα-
λήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν Φαρι-
σαίων καὶ τῶν Σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη
8 τὸ πλῆθος. Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέ-
γουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον
μήτε πνεῦμα· Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦ-
9 σι τὰ ἀμφότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ με-
γάλη· καὶ ἀναστάντες γραμματεῖς τοῦ
μέρους τῶν Φαρισαίων διεμάχοντο λέγον-
τες, Οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀν-
θρώπῳ τούτῳ. εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν
αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν.
10 πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ
χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ Παῦλος
ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα κα-
ταβῆναι καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου
αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν.

11 Τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ
κύριος εἶπε, Θάρσει Παῦλε· ὡς
γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἰερου-
σαλὴμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυ-
12 ρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές
τινες τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν, ἀνεθεμά-
τισαν ἑαυτοὺς, λέγοντες μήτε φαγεῖν
μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν Παῦ-
λον· ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα οἱ 13
ταύτην τὴν συνωμοσίαν πεποιηκότες· Οἵ- 14
τινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ
τοῖς πρεσβυτέροις εἶπον, Ἀναθέματι ἀ-
νεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, μηδενὸς γεύσα-
σθαι ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον.
νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ 15
σὺν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὔριον αὐτὸν
καταγάγῃ πρὸς ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας
διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ·
ἡμεῖς δὲ, πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἕτοι-
μοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. ἀ- 16
κούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὸ
ἔνεδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν
εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ Παύ-
λῳ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος 17
ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη, Τὸν νεανί-
αν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον·
ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν 18
οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν
χιλίαρχον, καί φησιν, Ὁ δέσμιος Παῦ-
λος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησε, τοῦ-
τον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχον-
τά τι λαλῆσαί σοι. ἐπιλαβόμενος δὲ 19
τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ ἀνα-
χωρήσας κατ' ἰδίαν ἐπυνθάνετο, Τί ἐ-
στιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; εἶπε δὲ, 20
Ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε,
ὅπως αὔριον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς
τὸν Παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστε-
ρον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ 21

XXIII. 6 Φαρισαίε] Φαρισαίων *a*
7 τῶν alterum] ~ *β*
9 γραμματεῖς] οἱ γραμματεῖς *δ*
¶ μὴ θεομαχῶμεν] ~ *β*
11 Παῦλε] ~ *δ*
12 τινὲς τῶν Ἰουδαίων] οἱ Ἰουδαῖοι *a*
15 ἄυριον] ~ *γ*

πειθῆς αὐτοῖς· ἐνεδρεύσι γὰ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείως τεσσαράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτὰς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως ἃ ἀνέλωσιν αὐτόν· καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι τεθσδεχόμενοι τὴν 22 ἀπὸ σᾶ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν ὃν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας μηδενὶ ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνε- 23 φάνισας τεός με. καὶ τεσσκαλεσάμενος δύο τινὰς ἑατοντάρχων εἶπεν, Ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίως, ὅπως πορευθῶσιν ἕως καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβως διακοσίως, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός· 24 κτήνη τε παρασῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν παῦλον διασώσωσι τεὸς Φήλικα 25 τὸν ἡγεμόνα· γράψας ἐπιστολὴν τεῖ- 26 έχουσαν τὸν τύπον τᾶτον, Κλαύδιος λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τᾶτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπισὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι ῥω- 28 μαῖός ἐστι. βυλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγα- 29 γον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν· ὃν εὗρον ἐγκαλύμενον τεῖ ζητημάτων τᾶ νόμα αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτα ἢ 30 δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβυλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, ἐξαυτῆς ἔπεμψα τεός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ τεὸς αὐτὸν ἐπὶ σᾶ. ἔῤῥωσο.

Οἱ μὲν ὃν στρατιῶται, κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες 32 τὰς ἱππεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν· οἵτινες 33 εἰσελθόντες εἰς τὴν καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν παῦλον αὐτῷ. ἀναγνὺς 34 δὲ ὁ ἡγεμὼν, καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ κιλικίας, Διακύσομαί σε, ἔφη, 35 ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σε παραγένωνται. ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ ἡρώδα φυλάσσεσθαι.

Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρ- XXIV
χιερεὺς ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλλα τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τᾶ παύλα. κληθέντος δὲ αὐτᾶ, ἤρξατο κατηγο- 2
ρεῖν ὁ τέρτυλλος λέγων, Πολλῆς εἰρήνης 3
τυγχάνοντες διὰ σᾶ, καὶ κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τύτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας πάντη τε καὶ παντα χᾶ, ἀποδεχόμεθα, κράτιστε φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖον 4
σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰ 5
τὸν ἄνδρα τᾶτον λοιμὸν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκυμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν ναζωραίων αἱρέσεως· ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπεί- 6
ρασε βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν ᾧ κατὰ

XXIII. 29 δὲ] ~ δ
30 ἔῤῥωσο] ~ β
33 εἰσελθ.] ἐλθόντες δ
34 ὁ ἡγεμὼν] ~ β

XXIV. 3 πάντη τε καὶ παντα χᾶ,] πάντη τε καὶ παντα χᾶ δ
5 στάσιν] στάσεις a
6. 7. 8 ᾧ κατὰ usq. ἐπὶ σέ] ~ δ

κατὰ

κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν
7 κρίνειν. παρελθὼν δὲ Λυσίας ὁ χιλίαρχος μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χει-
8 ρῶν ἡμῶν ἀπήγαγε, κελεύσας τὰς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπὶ σέ· παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν
9 αὐτοῦ. συνεπέθεντο δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν.
10 Ἀπεκρίθη δὲ ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν, Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντά σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ
11 ἀπολογοῦμαι· δυναμένου σου γνῶναι ὅτι οὐ πλείους εἰσί μοι ἡμέραι δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν Ἰερουσαλήμ·
12 καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον ἢ ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κα-
13 τὰ τὴν πόλιν· οὔτε παραστῆσαί με δύνανται περὶ ὧν νῦν κατηγοροῦσί μου.
14 ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτω λατρεύω τῷ πατρῴῳ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς ° προφήταις γε-
15 γραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεόν, ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε
16 καὶ ἀδίκων. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχων πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διαπαντός.
17 δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων παρεγενόμην ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς·
18 ἐν οἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου οὐδὲ μετὰ θορύβου, τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι,
19 οὓς δεῖ ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν εἴ τι ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτω-
20 σαν, τί εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύ-
21 της φωνῆς, ἧς ἐκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν.
22 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ ἀνεβάλετο αὐτοὺς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών, Ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ'
23 ὑμᾶς· διαταξάμενός τε τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ.
24 Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ ° αὐτοῦ οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν
25 Παῦλον, καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη, Τὸ νῦν ἔχον πορεύου· καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαί σε· ἅμα καὶ ἐλπίζων, ὅτι χρή-
26 ματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου,

XXIV. 9 συνεπέθεντο] συνέθεντο a ζ
10 εὐθυμότερον] εὐθύμως δ
11 δεκαδύο] ἢ δεκαδύο a
13 με δύνανται] δύνανταί σοι a
14 καὶ τοῖς] καὶ τοῖς ἐν τοῖς α ζ
16 δὲ] δὲ καὶ β
¶ ἔχων] ἔχειν δ
18 δὲ] ~ δ
19 δεῖ] ἔδει a
23 τὸν Παῦλον] αὐτὸν β
¶ ἢ προσέρχεσθαι] ~ γ
24 αὐτοῦ] ~ α
25 μεταλ.] λαβὼν δ
26 ἅμα] ἅμα δὲ δ

ὅπως λύσῃ αὐτόν· διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ.

27 Διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβε διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον· θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ, κατέλιπε τὸν Παῦλον δεδεμένον.

XXV Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσολυμα ἀπὸ Καισαρείας. ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον ἐν Καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησί, συγκαταβάντες, εἴ τι ἐστὶν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ. διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ δέκα, καταβὰς εἰς Καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα φέροντες κατὰ τοῦ Παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι, ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἥμαρτον. ὁ Φῆστος δὲ τοῖς Ἰουδαίοις θέλων χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ εἶπε, Θέλεις εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ; εἶπε δὲ ὁ Παῦλος, Ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρός ἐστώς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις· εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε ὁ Φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη, Καίσαρα ἐπικέκλησαι, ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ.

Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν, Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν, ἀσπασόμενοι τὸν Φῆστον. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν Παῦλον λέγων, Ἀνήρ τις ἐστὶ καταλελειμμένος ὑπὸ Φήλικος δέσμιος, περὶ οὗ, γενομένου μου εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην· πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα· περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν ὑπενόουν ἐγώ· ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτὸν, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος

XXV. 6 πλείους] ε πλείους ὀκτὼ δ ζ
11 καὶ] ἢ ε
12 συλλαλήσας] λαλήσας δ
16 εἰς ἀπώλειαν] ~ β

XXV

20 λος ζῆν. ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὴν περὶ
τούτου ζήτησιν, ἔλεγον εἰ βούλοιτο πο-
ρεύεσθαι εἰς ἱερουσαλὴμ, κἀκεῖ κρίνεσθαι
21 περὶ τούτων. τοῦ δὲ παύλου ἐπικαλεσα-
μένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ σεβαστοῦ
διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν,
22 ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς καίσαρα. ἀ-
γρίππας δὲ πρὸς τὸν φῆστον ἔφη, Ἐβου-
λόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι.
ὁ δὲ, Αὔριον, φησὶν, ἀκούσῃ αὐτοῦ.
23 Τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ ἀγρίπ-
που καὶ τῆς βερνίκης μετὰ πολλῆς φαν-
τασίας, καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατή-
ριον, σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀν-
δράσι τοῖς κατ' ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως,
καὶ κελεύσαντος τοῦ φήστου, ἤχθη ὁ
24 παῦλος. καί φησιν ὁ φῆστος, Ἀγρίπ-
που βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες
ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον περὶ οὗ
πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἰουδαίων ἐνέτυχόν
μοι ἔν τε ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπι-
25 βοῶντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. ἐγὼ
δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανά-
του αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τού-
του ἐπικαλεσαμένου τὸν σεβαστὸν, ἔκρινα
26 πέμπειν αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι
γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω· διὸ προήγα-
γον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ
βασιλεῦ ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρί-
27 σεως γενομένης σχῶ τι γράψαι. ἄλογον
γάρ μοι δοκεῖ, πέμποντα δέσμιον, μὴ
καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι.

XXVI Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν παῦλον ἔφη,
Ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ σαυτοῦ λέγειν.
τότε ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο, ἐκτείνας

XXVI

τὴν χεῖρα, Περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦ- 2
μαι ὑπὸ ἰουδαίων, βασιλεῦ ἀγρίππα,
ἡγημαι ἐμαυτὸν μακάριον ἐπὶ σοῦ μέλ-
λων ἀπολογεῖσθαι σήμερον· μάλιστα 3
γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ ἰουδαίους
ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων. διὸ δέομαί σου,
μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν 4
οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ'
ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν ἱε-
ροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι,
προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι 5
μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην
αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα
φαρισαῖος· καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς 6
τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ
τοῦ θεοῦ, ἕστηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ 7
δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα
καὶ ἡμέραν λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι·
περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι, βασιλεῦ
ἀγρίππα, ὑπὸ ἰουδαίων. τί; ἄπιστον 8
κρίνεται παρ' ὑμῖν εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐ-
γείρει; ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυ- 9
τῷ πρὸς τὸ ὄνομα ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου
δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι· ὃ καὶ ἐ- 10
ποίησα ἐν ἱεροσολύμοις, καὶ πολλοὺς τῶν
ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν
παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών·
ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατήνεγκα ψῆ-
φον. καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς 11
πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκαζον
βλασφημεῖν· περισσῶς τε ἐμμαινόμε-
νος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔ-
ξω πόλεις. ἐν οἷς καὶ πορευόμε- 12
νος εἰς τὴν δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας
καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων,
ἡμέρας μέσης, κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον, 13

XXV. 20 τὴν] εἰς τὴν δ
XXVI. 6 πατέρας] πατ. ἡμῶν δ
8 τί;] τί δ
12 καὶ prius] ~ χ

Βα-

βασιλεῦ, ὑρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τῦ ἡλίυ, περιλάμψαν με φῶς
14 καὶ τὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένυς. πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκυσα φωνὴν λαλῆσαν πρός με καὶ λέγυσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ, Σαὺλ σαὺλ, τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς
15 κέντρα λακτίζειν. ἐγὼ δὲ εἶπον, Τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν, Ἐγώ εἰμι ἰησῦς
16 ὃν σὺ διώκεις. ἀλλὰ ἀνάςηθι, καὶ ςῆθι ἐπὶ τὺς πόδας συ· εἰς τῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ
17 μάρτυρα ὧν τε εἶδες ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, ἐξαιρύμενός σε ἐκ τῦ λαῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς ὺς ἐγώ σε ἀποςέλλω,
18 ἀνοῖξαι ὀφθαλμὺς αὐτῶν, τῦ ἐπιςρέψαι ἀπὸ σκότυς εἰς φῶς καὶ τῆς ἐξυσίας τῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεὸν, τῦ λαβεῖν αὐτὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις, πίςει τῇ εἰς
19 ἐμέ. ὅθεν βασιλεῦ ἀγρίππα, ὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ ὑρανίῳ ὀπτασίᾳ,
20 ἀλλὰ τοῖς ἐν δαμασκῷ πρῶτον καὶ ἱεροσολύμοις; εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς ἰυδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν, ἀπήγγελλον μετανοεῖν, καὶ ἐπιςρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα
21 πράσσοντας. ἕνεκα τύτων με οἱ ἰυδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ἐπικυρίας ὢν τυ-
22 χὼν τῆς παρὰ τῦ θεῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕςηκα, μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, ὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων
23 γίνεσθαι καὶ μωσῆς, εἰ παθητὸς ὁ χριςὸς, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναςάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα δὲ αὐτῦ
24 ἀπολογυμένυ, ὁ φῆς μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, Μαίνῃ παῦλε· τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ
25 δὲ, Οὐ μαίνομαί φησι, κράτιςε φῆςε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης
26 ῥήματα ἀποφθέγγομαι. ἐπίσταται γὰρ περὶ τύτων ὁ βασιλεὺς, πρὸς ὃν καὶ παῤῥησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτόν τι τύτων ὐ πείθομαι ὐδέν. ὐ γάρ
27 ἐςιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τῦτο. πιςεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιςεύεις. ὁ δὲ ἀγρίππας
28 πρὸς τὸν παῦλον ἔφη, Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριςιανὸν γενέσθαι. ὁ δὲ παῦ-
29 λος εἶπεν, Εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, ὐ μόνον σὲ ἀλλὰ καὶ πάντας τὺς ἀκύοντάς μυ σήμερον γενέσθαι τοιύτυς ὁποῖός κἀγώ εἰμὶ, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τύτων.
30 καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτῦ, ἀνέςη ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν, ἥτε βερνίκη, καὶ
31 οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς. καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλυν πρὸς ἀλλήλυς λέγοντες, Ὅτι ὐδὲν θανάτυ ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος ὗτος. ἀγρίππας
32 δὲ τῷ φήςῳ ἔφη, Ἀπολελύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος ὗτος, εἰ μὴ ἐπικέκλητο καίσαρα.

ΩΣ δὲ ἐκρίθη τῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς XXVII
εἰς τὴν ἰταλίαν, παρεδίδυν τόν τε

XXVI. 14 καὶ λέγυσαν] ~ β
17 ἐγὼ] νῦν ε
18 ἐπιςρέψαι] ὑποςρέψαι δ
¶ ἡγιασμένοις] ἁγίοις γ
20 ἀπήγγελλον] ἀπαγγέλλω β
28 ἔφη] ~ β
29 εἶπεν] ~ β
XXVII. 1 παρεδίδυν] παρεδίδε γ

παῦ-

παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σε-
2 βαστῆς. ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττηνῷ, μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν
ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν
ἡμῖν ἀριστάρχου μακεδόνος θεσσαλονι-
3 κέως. τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σι-
δῶνα· φιλανθρώπως τε ὁ ἰούλιος τῷ
παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς
φίλους πορευθέντα ἐπιμελείας τυχεῖν.
4 κἀκεῖθεν ἀναχθέντες ὑπεπλεύσαμεν τὴν
κύπρον, διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναν-
5 τίους. τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κι-
λικίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες,
κατήλθομεν εἰς μύρα τῆς λυκίας.
6 κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀ-
λεξανδρῖνον πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐ-
7 νεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ
ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γε-
νόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶν-
τος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν
8 τὴν κρήτην κατὰ σαλμώνην· μόλις τε
παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθομεν εἰς τό-
πον τινὰ καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ
9 ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία. Ἱκανοῦ
δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντος ἤδη
ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοὸς, διὰ τὸ καὶ τὴν
νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ
10 παῦλος, λέγων αὐτοῖς, Ἄνδρες, θεω-
ρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας
οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ
καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν
11 πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατοντάρχης τῷ κυβερνή-
τῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον ἢ
12 τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις. ἀνευ-
θέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς
παραχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βου-
λὴν ἀναχθῆναι κἀκεῖθεν, εἴπως δύναιν-
το καταντήσαντες εἰς φοίνικα παραχει-
μάσαι, λιμένα τῆς κρήτης βλέποντα
κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον. ὑ- 13
πονεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς
προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἆσ-
σον παρελέγοντο τὴν κρήτην. μετ' οὐ πο- 14
λὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυ-
φωνικὸς, ὁ καλούμενος εὐροκλύδων.
συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ 15
δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπι-
δόντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑπο- 16
δραμόντες καλούμενον κλαύδην, μόλις
ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκά-
φης· ἣν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, 17
ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον· φοβούμενοί τε
μὴ εἰς τὴν σύρτιν ἐκπέσωσι, χαλάσαν-
τες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο.
Σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ 18
ἐξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο· καὶ τῇ τρίτῃ 19
αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψα-
μεν· μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων ἐπι- 20
φαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χει-
μῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν
περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι ἡ-
μᾶς. πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχού- 21
σης, τότε σταθεὶς ὁ παῦλος ἐν μέσῳ
αὐτῶν εἶπεν, Ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες, πει-
θαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς
κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην
καὶ τὴν ζημίαν. καὶ τανῦν παραινῶ ὑ- 22
μᾶς εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδε-
μία ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου.

XXVII. 2 μέλλοντες] μέλλοντι β ζ
¶ πλεῖν] πλεῖν ἐπὶ δ
8 λασαία] ἄλασσα ε
10 φορτίου] φόρτου δ
12 κἀκεῖθεν] ἐκεῖθεν γ
14 εὐροκλύδων] εὐρακύλων γ ζ

Digitized by Google

23 παρέστη γάρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἄγγε-
λος τοῦ θεοῦ, οὗ εἰμὶ, ᾧ καὶ λατρεύω,
24 λέγων, Μὴ φοβοῦ Παῦλε, Καίσαρί σε
δεῖ παρασῆναι· καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ
θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ σοῦ.
25 διὸ εὐθυμεῖτε ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ
θεῷ ὅτι οὕτως ἔσται καθ' ὃν τρόπον λελά-
26 ληταί μοι. εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς
27 ἐκπεσεῖν. Ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδε-
κάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν
ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑ-
πενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς
28 χώραν· καὶ βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς
εἴκοσι· βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πά-
λιν βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέν-
29 τε· φοβούμενοί τε μήπως εἰς τραχεῖς
τόπους ἐκπέσωμεν, ἐκ πρύμνης ῥίψαν-
τες ἀγκύρας τέσσαρας, ηὔχοντο ἡμέραν
30 γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων
φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χαλασάντων
τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προφά-
σει ὡς ἐκ πρώρας μελλόντων ἀγκύρας
31 ἐκτείνειν, εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατον-
τάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις, Ἐὰν μὴ οὗτοι
μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σω-
32 θῆναι οὐ δύνασθε. τότε οἱ στρατιῶται
ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης, καὶ
33 εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. Ἄχρι δὲ
οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ
Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς,
λέγων, Τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡ-
μέραν προσδοκῶντες, ἄσιτοι διατελεῖτε,
34 μηδὲν προσλαβόμενοι. διὸ παρακαλῶ
ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς
τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει· οὐδε-
νὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς πε-
σεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαβὼν 35
ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον
πάντων, καὶ κλάσας ἤρξατο ἐσθίειν.
εὐθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐ- 36
τοὶ προσελάβοντο τροφῆς. ἦμεν δὲ ἐν 37
τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ, διακόσιαι
ἑβδομήκοντα ἕξ. κορεσθέντες δὲ τροφῆς, 38
ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν
σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. Ὅτε δὲ 39
ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον·
κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγια-
λὸν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο, εἰ δυνατὸν,
ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. καὶ τὰς ἀγκύρας 40
περιελόντες εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα
ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδα-
λίων· καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμωνα τῇ
πνεούσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. πε- 41
ριπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον,
ἐπώκειλαν τὴν ναῦν· καὶ ἡ μὲν πρῷρα
ἐρείσασα ἔμεινεν ἀσάλευτος, ἡ δὲ πρύ-
μνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμά-
των. τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο 42
ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσι, μήτις
ἐκκολυμβήσας διαφύγῃ. ὁ δὲ ἑκατόν- 43
ταρχος βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦ-
λον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος,
ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν,
ἀπορρίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέ-
ναι, καὶ τοὺς λοιποὺς οὓς μὲν ἐπὶ σανί- 44
σιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου.
καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐ-
πὶ τὴν γῆν.

Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν ὅτι XXVIII
μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. Οἱ 2

XXVII. 29 ἐκπέσωμεν] ἐκπέσωσιν δ
34 προσλαβεῖν] μεταλαβεῖν γ
42 διαφύγῃ] διαφύγοι δ

δε

δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν· ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ διὰ τὸ ψῦχος. 3 Συσρέψαντος δὲ τοῦ παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. 4 ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. 5 ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. 6 οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν· ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. 7 Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. 8 ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι· πρὸς ὃν ὁ παῦλος εἰσελθὼν, καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. 9 τούτου δὲ γενομένου, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ, 10 προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο· οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς· καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. 11 Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παραχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ διοσκούροις· 12 καταχθέντες εἰς συρακούσας, ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς· 13 ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς ῥήγιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς ποτιόλους· 14 οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά· καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν. 15 κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρις ἀππίου φόρου καὶ τριῶν ταβερνῶν· οὓς ἰδὼν ὁ παῦλος, εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος.

16 Ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ· τῷ δὲ παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ' ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. 17 Ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσασθαι τὸν παῦλον τοὺς ὄντας τῶν ἰουδαίων πρώτους· συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς, Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥωμαίων· 18 οἵτινες ἀνακρίναντές με ἐβούλοντο ἀπολῦσαι, διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. 19 ἀντιλεγόντων δὲ τῶν ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορῆσαι. 20 διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι· ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι.

XXVIII. 11 ἀνήχθημεν] ἦχθημεν a
16 ὁ usque δὲ] τῷ γ
17 τὸν παῦλον] αὐτὸν β

οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον, Ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ σοῦ πονηρόν. ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς· περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστόν ἐστιν ἡμῖν ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται. Ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦλθον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες· οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἀπό τε τοῦ νόμου μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωὶ ἕως ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ παύλου ῥῆμα ἓν, Ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγον, Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἰπὲ, Ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν· μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν.

21 22 23 24 25 26 27 28 29

Ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι, καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

30 31

XXVIII. 23 τὰ] ~ δ
25 ἡμῶν] ὑμῶν β
27 ἰάσωμαι] ἰάσομαι β ζ
29 καὶ usq. συζήτησιν] ~ ε
30 ὁ παῦλος] ~ β
31 χριστοῦ] ~ δ

XXVIII. 25. Jes. 6, 9 f. 26. Matth. 13, 14. Joh. 12, 40.

ΠΑΥ-

Digitized by Google

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
Η ΠΡΟΣ
ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

1 ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος ἰησοῦ χριστοῦ, κλη-
τὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς
2 εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγ-
γείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν
3 γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ,
τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος δαυὶδ, κα-
4 τὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν
δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ
ἀναστάσεως νεκρῶν, ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυ-
5 ρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ
ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι
τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ,
6 ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ ἰησοῦ χρι-
7 στοῦ· πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ῥώμῃ ἀγαπητοῖς
θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις· χάρις ὑμῖν καὶ
εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου
ἰησοῦ χριστοῦ.

8 Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου
διὰ ἰησοῦ χριστοῦ ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅ-
τι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ
9 τῷ κόσμῳ· μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θε-
ὸς, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν
τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδια-
10 λείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι, πάντοτε
ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου δεόμενος, εἴπως
ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι
11 τοῦ θεοῦ, ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς· ἐπιποθῶ
γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρι-
σμα ὑμῖν πνευματικὸν, εἰς τὸ στηριχθῆ-
12 ναι ὑμᾶς, τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆ-
ναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως 1
ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ· θέλω δὲ ὑ- 13
μᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ, ὅτι πολλάκις
προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκω-
λύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα τινὰ καρπὸν
σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοι-
ποῖς ἔθνεσιν. ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, 14
σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί·
οὕτω τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον καὶ ὑμῖν τοῖς 15
ἐν ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. Οὐ γὰρ 16
ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χρι-
στοῦ· δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν
παντὶ τῷ πιστεύοντι, ἰουδαίῳ τε πρῶ-
τον καὶ ἕλληνι. δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν 17
αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν,
καθὼς γέγραπται, Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ
πίστεως ζήσεται.

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' 18
οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀ-
δικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν
ἀδικίᾳ κατεχόντων. διότι τὸ γνωστὸν 19
τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ γὰρ
θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσε· τὰ γὰρ ἀόρα- 20
τα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιή-
μασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος
αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι
αὐτοὺς ἀναπολογήτους. διότι γνόντες τὸν 21
θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρί-
στησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς δια-

ROM. I. 4 ὁρισθέντος] προορισθέντος a
16 τοῦ χριστοῦ] ~ β
¶ πρῶτον] ~ γ
19 γὰρ θεὸς] θεὸς γὰρ α

Digitized by Google

I

λογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύ-
22 νετος αὐτῶν καρδία· φάσκοντες εἶναι
23 σοφοὶ ἐμωράνθησαν, καὶ ἤλλαξαν τὴν
δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰ-
κόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν
24 καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. διὸ καὶ
παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυ-
μίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρ-
σίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν
25 ἐν ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀ-
λήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐ-
σεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει
παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς
26 εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. διὰ τοῦτο παρέ-
δωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας·
αἵτε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν
φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν,
27 ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρρενες ἀφέντες τὴν φυ-
σικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν
ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες
ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμε-
νοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς
πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνον-
28 τες. Καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν
θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐ-
τοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ
29 μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ
ἀδικίᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ· μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔ-
30 ριδος, δόλου, κακοηθείας· ψιθυ-
ριστὰς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβρι-
στὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρε-
31 τὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυ-
νέτους, ἀπιστοθέτους, ἀστόργους, ἀσπόν-
32 δους, ἀνελεήμονας· οἵτινες τὸ δικαίω-

μα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοι-
αῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσὶν, οὐ
μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδο-
κοῦσιν τοῖς πράσσουσι.

II

Διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε πᾶς
ὁ κρίνων· ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν
ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ
γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν 2
δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ ἐστὶ κατὰ ἀλή-
θειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας.
λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε ὁ κρίνων 3
τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν
αὐτὰ, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ
θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐ- 4
τοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμί-
ας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν
τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κατὰ 5
δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον
καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν
ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δι-
καιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει 6
ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῖς μὲν 7
καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, δόξαν
καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν
αἰώνιον· τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀ- 8
πειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις
δὲ τῇ ἀδικίᾳ· θυμὸς καὶ ὀργὴ, θλῖ- 9
ψις καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυ-
χὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακὸν,
ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ ἕλληνος· δόξα 10
δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζο-
μένῳ τὸ ἀγαθὸν, ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ
ἕλληνι. οὐ γάρ ἐστι προσωπο- 11
ληψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνό- 12
μως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται·

I. 29 πορνείᾳ] ~ β
32 ὅτι usq. ἄξιοι usq. συνευδοκοῦσι] ἐκ ἐνόησαν, ὅτι -- ἄξ. μ. οἱ ἀ. ποιοῦντες, ἀλλὰ καὶ οἱ συνευδοκοῦντες a

II. 5 καὶ tertium] ~ a
8 θυμὸς καὶ ὀργὴ] ὀργὴ καὶ θυμὸς β

καὶ

καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. 13 οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. 14 ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος· 15 οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ 16 καὶ ἀπολογουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

17 Εἰ δὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν 18 θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμε- 19 νος ἐκ τοῦ νόμου· πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν 20 σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ· 21 ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις· 22 ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις· ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις· ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς· 23 ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβά- 24 σεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγρα- 25 πται. Περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώ- 26 ματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία τὸν 27 νόμον τελοῦσα, σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου. οὐ γὰρ 28 ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή· ἀλλ' ὁ 29 ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι· οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ. Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ III Ἰουδαίου, ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολύ, κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον 2 μὲν γὰρ ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γάρ, εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ 3 ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο· γινέσθω 4 δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται, Ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν θεοῦ δικαιο- 5 σύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω. μὴ γένοιτο· ἐπεὶ πῶς 6 κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ 8 μὴ καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες ἡμᾶς λέγειν, ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά; ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι.

Τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως· προ- 9

II. 17 εἰ δὲ] ἰδὲ a

II. 24. Jesa. 52, 5. III. 4. Ps. 116, 11. 51, 6.

ητια-

ητιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας
10 πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται, Ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος οὐδὲ εἷς·
11 οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν
12 θεόν. πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός.
13 τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν· ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη
14 αὐτῶν· ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας
15 γέμει. ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι
16 αἷμα, σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν
17 ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν· καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ
18 ἔγνωσαν. οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι
19 τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. οἴδαμεν δὲ ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ· ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ.
20 διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ· διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας.
21 Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νό-
22 μου καὶ τῶν προφητῶν· δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας· οὐ
23 γάρ ἐστι διαστολή· πάντες γὰρ ἥμαρτον,
24 καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς
25 ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν
26 προγεγονότων ἁμαρτημάτων ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ. Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη· διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως.
28 λογιζόμεθα οὖν, πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον, χωρὶς ἔργων νόμου. ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν.

Τί οὖν ἐροῦμεν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα· τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ Δαυὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην, χωρὶς ἔργων, Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. μακάριος ἀνὴρ ᾧ οὐ μὴ λογίσηται Κύριος ἁμαρτίαν. Ὁ μακαρισμὸς οὖν ἔτος, ἐπὶ τὴν περιτο-

III. 10 ὅτι] ~ δ 28 ἄρα] γὰρ β

III. 10. Pſ. 14, 1 ſſ. 13. Pſ. 5, 10. 140, 4. 14. Pſ. 10, 7.
15 ſſ. Jeſa. 59, 7. 8. 18. Pſ. 36, 2.
IV. 3. Gen. 15, 6. 6. Pſ. 32, 1.

μὴν

μὴν ἡ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γὰρ ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πί-
10 στις εἰς δικαιοσύνην· πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι; ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ
11 ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ· καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ· εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιο-
12 σύνην· καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.
13 Οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ δι-
14 καιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου, κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις, καὶ κα-
15 τήργηται ἡ ἐπαγγελία· ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται· οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νό-
16 μος, οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστι πα-
17 τὴρ πάντων ἡμῶν· καθὼς γέγραπται, Ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε· κατέναντι οὗ ἐπίστευσε θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ
18 μὴ ὄντα ὡς ὄντα. Ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον, Οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου· καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει, οὐ 19
κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον, ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας· εἰς 20
δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ, καὶ πληρο- 21
φορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ 22
εἰς δικαιοσύνην. Οὐκ ἐγράφη δὲ 23
δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ· ἀλ- 24
λὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδό- 25
θη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην V.
ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν 2
προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ᾗ ἑστήκαμεν· καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν 3
ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ 4
δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ 5
ἐλπὶς οὐ καταισχύνει· ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν. Ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθε- 6
νῶν, κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθα-

IV. 11 περιτομῆς] περιτομὴν δ
19 ἤδη] ~ e

V. 1 ἔχομεν] ἔσχομεν e
6 ἀσθενῶν] ἀσθ. ἔτι δ

17. Gen. 17, 5. 18. Gen. 15, 5.

7 νε. μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τὶς ἀποθα-
νεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τὶς καὶ
8 τολμᾷ ἀποθανεῖν· συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ
ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρ-
τωλῶν ὄντων ἡμῶν χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν
9 ἀπέθανε. πολλῷ οὖν μᾶλλον, δικαιω-
θέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, σωθη-
10 σόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς. εἰ
γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ θεῷ
διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ
μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν
11 τῇ ζωῇ αὐτοῦ· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ
καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλ-
λαγὴν ἐλάβομεν.

12 Διὰ τοῦτο ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ
ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ
διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος
13 διῆλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. ἄχρι
γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ· ἁμαρ-
τία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου·
14 ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ ἀδὰμ
μέχρι μωσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτή-
σαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβά-
σεως ἀδὰμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλον-
15 τος. Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. εἰ γὰρ τῷ
τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθα-
νον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ
καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀν-
θρώπου ἰησοῦ χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐ-
16 περίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαν-
τος, τὸ δώρημα τὸ μὲν γὰρ κρίμα ἐξ ἑνὸς
εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ
πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα.
εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θά- 17
νατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνὸς, πολλῷ
μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος
καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβά-
νοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑ-
νὸς ἰησοῦ χριστοῦ. Ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς 18
παραπτώματος, εἰς πάντας ἀνθρώπους,
εἰς κατάκριμα· οὕτως καὶ δι' ἑνὸς δι-
καιώματος, εἰς πάντας ἀνθρώπους,
εἰς δικαίωσιν ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ 19
τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτω-
λοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοὶ, οὕτως καὶ
διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κα-
τασταθήσονται οἱ πολλοί. Νόμος δὲ 20
παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παρά-
πτωμα. οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑ-
περεπερίσσευσεν ἡ χάρις· ἵνα ὥσπερ 21
ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ,
οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δι-
καιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ ἰησοῦ
χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρ- VI
τίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ 2
γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρ-
τίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ; ἢ ἀ- 3
γνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν
ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθη-
μεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βα- 4
πτίσματος εἰς τὸν θάνατον· ἵνα ὥσπερ
ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης
τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι
ζωῆς περιπατήσωμεν. Εἰ γὰρ σύμφυ- 5
τοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανά-
του αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσό-
μεθα, τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ πα- 6

V. 14 μὴ] ˘ ¯
¶ ἐπὶ τῷ] ἐν τῷ δ

VI. 1 ἐπιμενοῦμεν] ἐπιμένωμεν δ

λαιὸς

λαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ.
7 ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς
8 ἁμαρτίας. Εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ,
9 εἰδότες ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀποθνήσκει· θάνατος αὐτοῦ οὐκ
10 ἔτι κυριεύει. ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ
11 τῷ θεῷ. οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρ-
12 τία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ·
13 μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ· ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ
14 θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν.
15 Τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν; μὴ γένοι-
16 το. οὐκ οἴδατε ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ
17 ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε
18 τύπον διδαχῆς. ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δι-
19 καιοσύνῃ. Ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν· οὕτως νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. ὅτε 20
γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρ- 21
πὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων, θάνατος.
νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρ- 22
τίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν· τὸ δὲ τέλος, ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια 23
τῆς ἁμαρτίας, θάνατος· τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. Ἢ ἀγνοεῖτε, VII
ἀδελφοί· γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ· ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου
ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; ἡ γὰρ ὑπανδρος 2
γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ
νόμου τοῦ ἀνδρός. ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ 3
ἀνδρὸς μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε ἀδελφοί μου, καὶ 4
ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ 5
ἦμεν ἐν τῇ σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ· νυνὶ δὲ κατηργήθη- 6
μεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες, ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν

VI. 11 εἶναι] ~ γ
¶ τῷ κυρίῳ ἡμῶν] ~ β
12 αὐτῇ ἐν] ~ β
¶ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ] ~ a
15 ἁμαρτήσομεν] ἁμαρτήσωμεν δ
VII. 6 ἀποθανόντες] ἀποθανόντος a

καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.

7 Τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου· τήνδε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλε-
8 γεν, Οὐκ ἐπιθυμήσεις· ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία, διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν.
9 χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά· ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν,
10 ἐγὼ δὲ ἀπέθανον· καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωήν, αὕτη εἰς θάνατον.
11 ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα, διὰ τῆς ἐντολῆς ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐ-
12 τῆς ἀπέκτεινεν. ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία
13 καὶ ἀγαθή. Τὸ οὖν ἀγαθὸν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία, ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.
14 Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν· ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμέ-
15 νος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω· ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ.
16 εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι
17 τῷ νόμῳ ὅτι καλός. νυνὶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν
18 ἐμοὶ ἁμαρτία. Οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τοῦτ' ἔστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐχ εὑρίσκω. 19
οὐ γὰρ ὃ θέλω, ποιῶ ἀγαθόν· ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. εἰ δὲ ὃ 20
οὐ θέλω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Εὑρίσκω ἄρα τὸν νό- 21
μον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. συνήδο- 22
μαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον 23
ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ 24
ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ 25
τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ θεοῦ· τῇ δὲ σαρκὶ, νόμῳ ἁμαρτίας. Οὐδὲν ἄρα νῦν κατά- VIII
κριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦ- 2
μα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν 3
ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα 4
τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦ- μα. Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ 5
τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν· οἱ δὲ κατὰ πνεῦ- μα, τὰ τοῦ πνεύματος. τὸ γὰρ φρό- 6

VII. 14 σαρκικός] σάρκινος β
18 ἐκ εὑρίσκω] ἑ δ
23 τῷ med.] ἐν τῷ δ
25 εὐχαριστῶ] χάρις δὲ δ
VIII. 1 ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα] ~ β ζ

νημα

νημα τῆς σαρκὸς, θάνατος· τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. 7 Διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται· 8 οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. 9 Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. 10 εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. 11 εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν.

12 Ἄρα οὖν ἀδελφοὶ, ὀφειλέται ἐσμὲν 13 οὐ τῇ σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν· εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. 14 Ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ. 15 οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, Ἀββᾶ ὁ πατήρ. 16 αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. 17 εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ· εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν. 18 Λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. 19 Ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. 20 τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα, 21 ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. 22 οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν· 23 οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. 24 τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομένη, οὐκ ἔστιν ἐλπίς· ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; 25 εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. 26 Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις· 27 ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. 28 Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. 29 ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ

VIII. 11 τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα] τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος δ
13 τοῦ σώματος] τῆς σαρκὸς γ
14 εἰσὶν υἱοὶ θεοῦ] υἱοὶ θεοῦ εἰσιν β
23 αὐτοὶ prius] αὐτοὶ οἱ γ
¶ υἱοθεσίαν] ~ ε
26 προσευξώμεθα] προευξόμεθα δ
28 τὸ] ~ δ

υἱᾶ αὐτᾶ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον
30 ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· ὃς δὲ προώρισε,
τούτους καὶ ἐκάλεσε. καὶ ὃς ἐκάλεσε,
τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· ὃς δὲ ἐδι-
καίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε.
31 Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑ-
32 πὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅςγε τᾶ ἰ-
δίᾳ υἱᾶ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν
πάντων παρέδωκεν αὐτόν· πῶς οὐχὶ καὶ
σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται;
33 τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεᾶ;
34 θεὸς ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρίνων; χρι-
στὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερ-
θείς, ὃς καί ἐστιν ἐν δεξιᾷ τᾶ θεᾶ, ὃς
35 καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν· τίς ἡμᾶς
χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τᾶ χριστᾶ; θλῖ-
ψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ
λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ
36 μάχαιρα; καθὼς γέγραπται, Ὅτι ἕ-
νεκα σᾶ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν·
37 ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ'
ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τᾶ ἀ-
38 γαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γὰρ
ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι
οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα
39 οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος,
οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς
χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τᾶ θεᾶ, τῆς
ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

IX 1 Ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύ-
δομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συ-
2 νειδήσεώς μου ἐν πνεύματι ἁγίῳ· ὅτι
λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλει-
πτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου· ηὐχόμην γὰρ 3
αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ
ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν
μου κατὰ σάρκα· οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖ- 4
ται, ὧν ἡ υἱοθεσία καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ
διαθῆκαι καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λα-
τρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέ- 5
ρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα,
ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς
αἰῶνας ἀμήν. οὐχ οἷον δὲ ὅτι ἐκπέπτω- 6
κεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ
ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραήλ· οὐδ' ὅτι εἰσὶ 7
σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλ'
ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα. τοῦ- 8
τέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα
τέκνα τοῦ θεοῦ· ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγ-
γελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα. ἐπαγ- 9
γελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος, Κατὰ τὸν
καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ
Σάρρᾳ υἱός. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ῥε- 10
βέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πα-
τρὸς ἡμῶν· μήπω γὰρ γεννηθέντων, μη- 11
δὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἵνα
ἡ κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ θεοῦ μένῃ,
οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος,
Ἐρρήθη αὐτῇ, Ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει 12
τῷ ἐλάσσονι· καθὼς γέγραπται, Τὸν 13
Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα.
Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ 14
θεῷ; μὴ γένοιτο. τῷ γὰρ Μωσῇ λέ- 15
γει, Ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρή-
σω ὃν ἂν οἰκτείρω. ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέ- 16

VIII. 35 χριστοῦ] θεοῦ δ
38 οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα,] οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε δύναμις β ζ
IX. 11 κακὸν] φαῦλον δ
¶ πρόθεσις τοῦ θεοῦ] τοῦ θεοῦ πρόθεσις a

VIII. 36. Ps. 44, 23. IX. 7. Gen. 21, 12. 9. Gen. 18, 10.
12. Gen. 25, 23. 13. Malach. 1, 2. 3. 15. Ex. 33, 19.

λοντος,

IX

λοντ@, οὐδὲ τῷ τρέχοντ@, ἀλλὰ τοῦ
17 ἐλεοῦντ@ θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ
τῷ Φαραὼ, Ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγει-
ρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύ-
ναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνο-
18 μά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ. ἄρα οὖν ὃν θέ-
λει, ἐλεεῖ· ὃν δὲ θέλει, σκληρύνει.
19 Ἐρεῖς οὖν μοι, Τί ἔτι μέμφεται;
τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε;
20 μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταπο-
κρινόμεν@ τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλά-
σμα τῷ πλάσαντι, Τί με ἐποίησας οὕ-
21 τως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς
τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματ@
ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ
22 εἰς ἀτιμίαν; εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐν-
δείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ
δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μα-
κροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα
23 εἰς ἀπώλειαν· καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν
πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπὶ σκεύη ἐ-
λέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν·
24 οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαί-
25 ων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν· ὡς καὶ ἐν τῷ
Ὡσηὲ λέγει, Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου,
λαόν μου· καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠ-
26 γαπημένην. καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρ-
ρήθη αὐτοῖς, Οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ
27 κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντ@. Ἡσαΐας
δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ, Ἐὰν ᾖ ὁ ἀ-
ριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμ@
τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθή-
σεται· λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέ- 28
μνων ἐν δικαιοσύνῃ· ὅτι λόγον συντετμη-
μένον ποιήσει Κύριος ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ 29
καθὼς προείρηκεν Ἡσαΐας, Εἰ μὴ Κύ-
ριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρ-
μα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ
ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. Τί οὖν 30
ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιο-
σύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην
δὲ τὴν ἐκ πίστεως. Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον 31
δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ
ἔφθασε· διατί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, 32
ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου. προσέκοψαν
γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματ@, κα- 33
θὼς γέγραπται, Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λί-
θον προσκόμματ@, καὶ πέτραν σκαν-
δάλου· καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ
καταισχυνθήσεται.

X Ἀδελφοὶ, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς
καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν
θεὸν ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ ἐστιν εἰς σωτηρί-
αν. μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς ὅτι ζῆλον θεοῦ 2
ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. ἀγνο- 3
οῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ
τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι,
τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν.
τέλ@ γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην 4
παντὶ τῷ πιστεύοντι. Μωϋσῆς γὰρ 5
γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου,
Ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπ@, ζήσε-
ται ἐν αὐτοῖς· ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιο- 6

IX. 23 καὶ] ~ a
32 νόμου] ~ γ
X. 1 τοῦ Ἰσραὴλ] αὐτῶν β
3 δικαιοσύνην alterum] ~ a

5 τὴν δ. — ὅτι ὁ π. αὐτὰ ἄνθρ. ζήσ. ἐν αὐτοῖς] ὅτι τὴν δ. τ. ἐκ τ. νόμου ποιήσας ἄνθρ. ζήσ. ἐν αὐτῇ δ

IX. 17. Ex. 9, 16. 25. Hos. 2, 25. 27 f. Jesa. 10, 22 f. 29. Jesa. 1, 9.
33. Jes. 28, 16. X. 5. Lev. 18, 5. 6. Deut. 30, 14.

σύνη

σωμη ἔτω λέγει, Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σε, Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν;
7 τοῦτ' ἔστι χριστὸν καταγαγεῖν· ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτ' ἔστι
8 χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν· ἀλλὰ τί λέγει; Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. τοῦτ' ἔστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσο-
9 μεν· ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ
10 νεκρῶν, σωθήσῃ· καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖ-
11 ται εἰς σωτηρίαν. λέγει γὰρ ἡ γραφή, Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ
12 καταισχυνθήσεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ ἰουδαίου τε καὶ ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς
13 ἐπικαλουμένους αὐτόν. Πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα Κυρίου, σωθή-
14 σεται. Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κη-
15 ρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται, Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγα-
16 θά. Ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ· ἡσαΐας γὰρ λέγει, Κύ-
17 ριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήμα-
18 τος θεοῦ. ἀλλὰ λέγω, Μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.
19 Ἀλλὰ λέγω, Μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ; πρῶτος μωϋσῆς λέγει, Ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς. ἡσαΐας δὲ ἀ-
20 ποτολμᾷ καὶ λέγει, Εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ
21 ἐπερωτῶσι· πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει, Ὅ-λην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

XI. Λέγω οὖν, Μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμὶ, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. οὐκ ἀπώ-
2 σατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ, λέγων, Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν· κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου.
3 ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; Κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βααλ.
4 οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λεῖμμα
5 κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. εἰ δὲ
6 χάριτι, οὐκ ἔτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκ ἔτι γίνεται χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκ ἔτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκ ἔτι

X. 17 θεοῦ] χυ ε
XI. 2 λέγων] ~ β
6 εἰ δὲ ἐξ usq. ἐπεὶ ἐστὶν ἔργων] ~ δ

X. 11. Jesa. 28, 16.
13. Joel. 2, 32.
15. Jesa. 52, 7.
16. Jesa. 53, 1.
18. Ps. 19, 5.
19. Deut. 32, 21.
20 f. Jesa. 65, 1 f.
XI. 1. Ps. 94, 14.
2. 1 Reg. 19, 10.
4. 1 Reg. 19, 18.

ἐστὶν

7 ἐστὶν ἔργον. Τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσ-
ραὴλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν, ἡ δὲ ἐκλο-
γὴ ἐπέτυχεν· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν,
8 καθὼς γέγραπται, Ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ
θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς
τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν,
9 ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. καὶ Δαυὶδ λέ-
γει, Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς
παγίδα καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάν-
δαλον καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς·
10 σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ
μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ-
11 παντὸς σύγκαμψον. Λέγω οὖν,
μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο·
ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτη-
ρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι
12 αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν
πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐ-
τῶν πλοῦτος ἐθνῶν· πόσῳ μᾶλλον τὸ
13 πλήρωμα αὐτῶν; Ὑμῖν γὰρ λέ-
γω τοῖς ἔθνεσιν· ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ
ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δο-
14 ξάζω, εἴπως παραζηλώσω μου τὴν
15 σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. εἰ
γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν, καταλλαγὴ κό-
σμου· τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ
16 νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ
φύραμα· καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ
17 κλάδοι. εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξε-
κλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν ἐ-
νεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς
τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας
18 ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων·
εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν
βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. Ἐρεῖς 19
οὖν, Ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ
ἐγκεντρισθῶ. καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ ἐξε- 20
κλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας.
μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ· εἰ γὰρ 21
ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐ-
φείσατο, μή πως οὐδὲ σοῦ φείσηται. Ἴ- 22
δε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐ-
πὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀποτομίαν· ἐπὶ
δὲ σὲ, χρηστότης, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ
χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. καὶ 23
ἐκεῖνοι δὲ ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ,
ἐγκεντρισθήσονται· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ
θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ 24
σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριε-
λαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς
καλλιέλαιον· πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κα-
τὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐ-
λαίᾳ; Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν 25
ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦ-
τε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις
ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις
οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ·
καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, κα- 26
θὼς γέγραπται, Ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμε-
νος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ια-
κώβ· καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ 27
διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρ-
τίας αὐτῶν. Κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, 28
ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς· κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν,
ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. ἀμετα- 29
μέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλῆ-

XI. 7 τάτε] τᾶτο δ
9 αὐτῶν] αὐτῶν ἐνώπιον αὐτῶν δ
12 πλοῦτος prius] σωτηρία δ
21 φείσεται] φείσηται δ

XI. 8. Deut. 29, 3. Jesa. 29, 10.
9. Pſ. 69, 23 f.
26. Jesa. 59, 20 f. Jer. 31, 33 f.

Digitized by Google

30 σις τῦ θεῦ. Ὥσπερ γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτὲ ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ· 31 οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, 32 ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, 33 ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ. Ω βάθος πλούτυ καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεῦ. ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτῦ. 34 τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίυ; ἢ τίς σύμβυ- 35 λος αὐτῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν 36 αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτῦ καὶ δι' αὐτῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

XII ΠΑΡΑΚΑΛΩ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τῦ θεῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν 2 λατρείαν ὑμῶν· καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τῦ θεῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλει- 3 ον. Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς 4 ἐμέρισε μέτρον πίστεως. Καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶ- ξιν· οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν 5 χριστῷ, ὁ δὲ καθεὶς ἀλλήλων μέλη, ἔχον- 6 τες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα· εἴτε προφητείαν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως· εἴτε 7 διακονίαν, ἐν τῇ διακονίᾳ· εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ· εἴτε ὁ 8 παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει. ὁ μεταδιδοὺς, ἐν ἁπλότητι· ὁ προϊσάμενος, ἐν σπουδῇ· ὁ ἐλεῶν, ἐν ἱλαρότητι.

Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος. ἀποστυγοῦντες 9 τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ· τῇ φιλαδελφίᾳ, εἰς ἀλλήλυς φιλόστορ- 10 γοι· τῇ τιμῇ ἀλλήλυς προηγούμενοι· τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροὶ, τῷ πνεύματι ζέ- 11 οντες, τῷ κυρίῳ δουλεύοντες· τῇ ἐλπίδι 12 χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες· ταῖς χρείαις 13 τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες· εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· 14 εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε. Χαί- 15 ρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων. τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλυς φρονοῦν- 16 τες· μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ 17 ἀποδιδόντες. προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων· εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ 18 ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες. Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγα- 19 πητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γὰρ, Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀν-

XI. 30 καὶ] ~ β
31 τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει,] τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει δ
XII. 2 ὑμῶν] ~ δ
11 κυρίῳ] καιρῷ ε ζ
13 χρείαις] μνείαις ε ζ
18 εἰ δυνατὸν,] εἰ δυνατόν· δ

XI. 34. Jesa. 40, 13. 35. Job. 41, 2. XII. 19. Deut. 32, 35.

παπο-

20 ποτισον αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν
21 κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

XIII Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία εἰ
2 μὴ ἀπὸ θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυ-
3 τοῖς κρίμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει,
4 καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστι, σοὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐ-
5 στιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ
6 τὴν συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν, εἰς
7 αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος· τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ τὴν τιμήν, τὴν
8 τιμήν. Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους· ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν
9 ἕτερον, νόμον πεπλήρωκε. τὸ γὰρ, Οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ἡ ἀ- 10
γάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.

Καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρὸν, ὅτι 11
ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι· νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ 12
δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ, εὐσχη- 13
μόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ· ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν 14
κύριον ἰησοῦν χριστὸν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσ- XIV
λαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. Ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν 2
πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. ὁ 3
ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω· ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. σὺ 4
τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει, σταθήσεται δέ· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. Ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέ- 5
ραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. ἕκα- 6
στος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ πληροφορείσθω. ὁ

XII. 20 ἐν] ~ δ
XIII. 1 ἀπὸ] ὑπὸ β
¶ ἐξουσίαι] ~ δ
3 τῶν ἀγ. υἱσ. κακῶν] τῷ ἀγα-
θῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ δ
9 ὁ φευδομαρτυρήσεις] ~ β
XIV. 1 διαλογ.] λογισμῶν δ

XII. 20. Prov. 25, 21 f.
XIII. 9. Ex. 20, 13 f. Lev. 19, 18.

Digitized by Google

Φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ· καὶ
ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρο-
νεῖ. καὶ ὁ ἐσθίων, κυρίῳ ἐσθίει, εὐχα-
ριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων,
κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ.
7 οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑ-
αυτῷ ἀποθνήσκει. ἐάν τε γὰρ ζῶμεν,
8 τῷ κυρίῳ ζῶμεν· ἐάν τε ἀποθνήσκω-
μεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν. ἐάν τε
οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ
9 κυρίου ἐσμέν. εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ
ἀπέθανε καὶ ἀνέστη καὶ ἔζησεν, ἵνα
10 καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. Σὺ
δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ
σὺ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες
γὰρ παρασησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χρι-
11 στοῦ. γέγραπται γάρ, Ζῶ ἐγὼ, λέγει
Κύριος· ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ,
καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ.
12 ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον
13 δώσει τῷ θεῷ. Μηκέτι οὖν ἀλ-
λήλους κρίνωμεν· ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε
μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ
14 ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον. οἶδα καὶ πέ-
πεισμαι ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοι-
νὸν δι' αὐτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν
15 εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν· εἰ δὲ διὰ βρῶμα
ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκ ἔτι κατὰ
ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου
ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέ-
16 θανε. Μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ
ἀγαθόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ 17
θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη
καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ·
ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ Χριστῷ, 18
εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς
ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώ- 19
κωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλ-
λήλους. Μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε 20
τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν
καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ
τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι· κα- 21
λὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν
οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προ-
σκόπτει ἢ σκανδαλίζεται ἢ ἀσθενεῖ. σὺ 22
πίστιν ἔχεις; κατὰ σεαυτὸν ἔχε ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυ-
τὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμε- 23
νος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι
οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως,
ἁμαρτία ἐστίν. Ὀφείλομεν δὲ ἡ- XV
μεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀ-
δυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀ-
ρέσκειν· ἕκαστος ἡμῶν τῷ πλησίον ἀ- 2
ρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν.
καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλ- 3
λὰ καθὼς γέγραπται, Οἱ ὀνειδισμοὶ
τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.
ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν 4
διδασκαλίαν προεγράφη· ἵνα διὰ τῆς
ὑπομονῆς καὶ διὰ τῆς παρακλήσεως τῶν
γραφῶν, τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ 5

XIV. 9 καὶ ἀνέστη] ~ α
¶ ἔζησεν] ἀνέζησεν e
15 δὲ] γὰρ d
16 ὑμῶν] ἡμῶν d
21 ἢ σκανδ. ἢ ἀσθενεῖ] ~ e
23 ἐστὶν.] Huc induxerunt multi Cap. XVI. v. 25. 26. 27. d
XV. 2 ἕκαστος] ἕκαστος γὰρ e
¶ ἡμῶν] ὑμῶν d
4 προεγράφη alterum] ἐγράφη d
¶ διὰ alterum] ~ e

XIV. 11. Jesa. 45, 23.
XV. 3. Ps. 69, 10.

θεὸς

XV θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ χριστὸν Ἰησοῦν· ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς προσελάβετο ὑμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ, χριστὸν ἰησοῦν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων· τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεὸν, καθὼς γέγραπται, Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. καὶ πάλιν λέγει, Εὐφράνθητε ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ πάλιν, Αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ πάλιν ἡσαΐας λέγει, Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ ἰεσσαὶ, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.

Πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν· τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀδελφοὶ, ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν ἰησοῦ χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν χριστῷ ἰησοῦ τὰ πρὸς τὸν θεόν· οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν οὐ κατειργάσατο χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ· ὥστε με ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ· οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ· ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, Οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται· καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι, συνήσουσι. διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν· ὡς ἐὰν πορεύωμαι εἰς τὴν σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ.

Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ, διακονῶν τοῖς ἁγίοις. εὐδόκησαν γὰρ μακεδονία καὶ ἀχαΐα κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν

XV. 7 ὑμᾶς] ἡμᾶς δ
11 med. καὶ] ~ δ
14 ἀλλήλους] ἄλλους δ
15 ἀδελφοὶ] ~ γ
24 ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐλπίζω γὰρ] ἐλπίζω δ
¶ ὑφ' ὑμῶν] ἀφ ὑμῶν δ

XV. 9. Ps. 18, 50. 10. Deut. 32, 43. 11. Ps. 117, 1.
12. Isa. 11, 10. 21. Isa. 52, 15.

27 ἱερουσαλήμ· εὐδόκησαν γὰρ, καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἰσιν. εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆ-
28 σαι αὐτοῖς. τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς τὴν σπα-
29 νίαν. οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐ-
30 αγγελίου τοῦ χριστοῦ ἐλεύσομαι. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς
31 τὸν θεόν· ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα ἡ διακονία μου ἡ εἰς ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος
32 γένηται τοῖς ἁγίοις· ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος θεοῦ,
33 καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν.

XVI Συνίστημι δὲ ὑμῖν φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλη-
2 σίας τῆς ἐν κεγχρεαῖς· ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρήζῃ πράγματι· καὶ γὰρ αὐτὴ προστάτις
3 πολλῶν ἐγενήθη, καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ.
3 Ἀσπάσασθε πρίσκαν καὶ ἀκύλαν τοὺς συ-
4 νεργούς μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ· οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν, οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησί-
5 αι τῶν ἐθνῶν· καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς
° ἀχαΐας εἰς χριστόν. ἀσπάσασθε μα- 6
ριὰμ, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. ἀσπάσασθε ἀνδρόνικον καὶ ἰουνίαν τοὺς 7
συγγενεῖς μου καὶ συναιχμαλώτους μου· οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου 8
ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε ὐρβανὸν τὸν συ- 9
νεργὸν ἡμῶν ἐν χριστῷ, καὶ στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. ἀσπάσασθε ἀπελλῆν τὸν 10
δόκιμον ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν ἀριστοβούλου. ἀσπάσασθε ἡρωδίωνα τὸν 11
συγγενῆ μου. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. ἀσπά- 12
σασθε τρύφαιναν καὶ τρυφῶσαν τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε περσίδα τὴν ἀγαπητὴν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε ῥοῦφον τὸν ἐκλε- 13
κτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε ἀσύγκριτον, φλέ- 14
γοντα, ἑρμᾶν, πατρόβαν, ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. ἀσπάσασθε 15
φιλόλογον καὶ ἰουλίαν, νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. ἀσπάσασθε 16
ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ χριστοῦ.
Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, σκοπεῖν 17
τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας· καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ κυρίῳ ἡμῶν ἰησοῦ 18

XV. 29 τοῦ εὐαγγελίου τοῦ] ~ δ
XVI. 3 πρίσκαν] πρίσκιλλαν δ
5 ἀχαΐας] ἀσίας β
14 ἑρμᾶν, πατρόβαν, ἑρμῆν] ἑρμῆν, πατροβᾶν, ἑρμᾶν β
16 ἐκκλησίαι] ἐκκλ. πᾶσαι δ
18 ἡμῶν] ~ δ
¶ ἰησοῦ] ~ γ

χρι-

χειρῶ ὰ δολεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ· καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν 19 ἀκάκων. ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο· χαίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν· θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ 20 ἀγαθὸν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' 21 ὑμῶν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ λούκιος καὶ ἰάσων καὶ σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου. 22 ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. ἀσπάζεται ὑμᾶς γάϊος ὁ ξένος μου καὶ τῆς 23 ἐκκλησίας ὅλης· ἀσπάζεται ὑμᾶς ἔραστος ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ κούαρτος ὁ ἀδελφός.

Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ 24
μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν. Τῷ δὲ δυ- 25
ναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου καὶ τὸ κήρυγμα ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος δὲ 26
νῦν διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ ἰησοῦ χρι- 27
στοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

Πρὸς ρωμαίους ἐγράφη ἀπὸ κορίνθου διὰ φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

Η ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

1 ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, 2 καὶ σωσθένης ὁ ἀδελφός· τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν 3 παντὶ τόπῳ αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

4 Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ· ὅτι ἐν παντὶ 5 ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ 6 χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν· ὥστε ὑμᾶς 7 μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ· ὃς καὶ βεβαιώ- 8 σει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. πι- 9 στὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

XVI. 24 τῷ usq. ἀμήν] ~ β 26 διά τε] διά γ

Πα-

10 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοὶ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ
11 γνώμῃ. ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν χλόης, ὅτι ἔρι-
12 δες ἐν ὑμῖν εἰσι. λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκας-τος ὑμῶν λέγει, Ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ κηφᾶ,
13 ἐγὼ δὲ χριστοῦ. Μεμέρισται ὁ χριστός; μὴ παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτίσθητε;
14 εὐχαριστῶ τῷ θεῷ ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβά-
15 πτισα, εἰ μὴ κρίσπον καὶ γάϊον· ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβά-
16 πτισα. ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα.
17 Οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι· οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ χρι-
18 στοῦ. ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζο-
19 μένοις ἡμῖν δύναμις θεοῦ ἐστι. γέγραπται γάρ, Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν
20 ἀθετήσω. Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κό-
21 σμου τούτου; Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεὸν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πι-
22 στεύοντας· ἐπειδὴ καὶ ἰουδαῖοι σημεῖον
23 αἰτοῦσι, καὶ ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν· ἡ-
24 μεῖς δὲ κηρύσσομεν χριστὸν ἐσταυρωμένον, ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν· αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ
25 θεοῦ σοφίαν. ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ, σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί· καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ, ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώ-
26 πων ἐστί. Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆ-σιν ὑμῶν ἀδελφοὶ, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοὶ, οὐ πολ-
27 λοὶ εὐγενεῖς· ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κό-σμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ· καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξε-λέξατο ὁ θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά·
28 καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενη-μένα ἐξελέξατο ὁ θεὸς, καὶ τὰ μὴ
29 ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ· ὅπως
30 μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστὲ ἐν χριστῷ
31 ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύ-τρωσις· ἵνα καθὼς γέγραπται, Ὁ
II 1 καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.
Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἦλ-θον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας
2 καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, καὶ τοῦτον

1 COR. I. 15 ἐβάπτισα] ἐβαπτίσθη δ
18 ἡμῖν] ~ δ
20 fin. τούτου] ~ ρ
22 σημεῖον] σημεῖα α
23 ἔθνεσι] ἕλλησι γ
28 καὶ] ~ β
29 τοῦ θεοῦ] αὐτοῦ ρ
II. 1 μαρτύριον] μυστήριον ο

1 COR. I. 19. Jes. 29, 14. 20. Jes. 33, 18. 31. Jer. 9, 23.

ἐσαυ-

Π

3 ἐσαυρωμένον. καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ
ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην
4 πρὸς ὑμᾶς· καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ
κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ° ἀνθρω-
πίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει
5 πνεύματος καὶ δυνάμεως· ἵνα ἡ πί-
στις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων,
ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ.

6 Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις·
σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν
ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταρ-
7 γουμένων· ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ
ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν
προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς
8 δόξαν ἡμῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων
τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν· εἰ γὰρ ἔγνω-
σαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύ-
9 ρωσαν· ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, Ἃ
ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε,
καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη,
ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐ-
10 τόν. ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ
τοῦ πνεύματος αὐτοῦ· τὸ γὰρ πνεῦμα
πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ.
11 τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώ-
που, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ
ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶ-
12 δεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. ἡμεῖς
δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν,
ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰ-
δῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡ-
13 μῖν. Ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδα-

II

κτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις,
ἀλλ' ἐν ° διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου·
πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες.
14 Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ
πνεύματος ° τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ
αὐτῷ ἐστι· καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι
15 πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευ-
ματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς
δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γὰρ ἔ-
16 γνω νοῦν Κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν;
ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.

III

Καὶ ἐγὼ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν λα-
λῆσαι ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς,
ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα,
2 ° οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἠδύνασθε, ἀλλ'
οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε· ἔτι γὰρ σαρκικοί
3 ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις
καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ
κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ
4 λέγῃ τις, Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου· ἕτερος
δὲ, Ἐγὼ Ἀπολλώ· οὐχὶ σαρκικοί ἐστε;

5 Τίς οὖν ἐστι Παῦλος, τίς δὲ Ἀπολλώς,
ἀλλ' ἢ διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ
6 ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν; ἐγὼ ἐ-
φύτευσα, Ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς
7 ηὔξανεν· ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι,
οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός.
8 ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἓν εἰσιν· ἕ-
καστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κα-
τὰ τὸν ἴδιον κόπον. θεοῦ γάρ ἐσμεν συ-
9 νεργοί· θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐ-
στε. Κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν 10

II. 4 ἀνθρωπίνης] ~ δ
13 διδακτοῖς] διδαχῇ γ
¶ ἁγίου] ~ γ
14 τοῦ θεοῦ] ~ β

III. 2 καὶ] ~ α
¶ οὔτε] οὐδὲ β
5 τίς οὖν ἐστιν κτλ.] τί οὖν ἐστιν ἀπολλώς, τί δὲ παῦλος; διάκονοι δ

II. 9. Jesa. 64, 3. 16. Jesa. 40, 13.

δοθεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον τέθηκα· ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ· ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικο-
11 δομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν
12 Ἰησοῦς Χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον,
13 καλάμην· ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει· ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· καὶ ἑκάστου τὸ ἔρ-
14 γον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει. εἴ τινος τὸ ἔργον ° μένει, ὃ ἐποικοδόμη-
15 σε, μισθὸν λήψεται. εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυ-
16 ρός. Οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑ-
17 μῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ
18 ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς. Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω· εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ
19 μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι. γέγραπται γάρ, Ὁ
20 δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν, Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ
21 μάταιοι. Ὥστε μηδεὶς καυχάσθω
22 ἐν ἀνθρώποις· πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, ' εἴτε Παῦλος εἴτε Ἀπολλὼς, εἴτε Κηφᾶς εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα εἴτε μέλλοντα· πάντα ὑμῶν
23 ἐστιν· ' ὑμεῖς δὲ, Χριστοῦ· Χριστὸς δὲ, θεοῦ. Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄν- IV
1 θρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ· ὧδε λοιπὸν 2
ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν 3
ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀν-
θρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω· οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, 4
ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρὸ 5
καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν
καρδιῶν· καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται
ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

Ταῦτα δὲ ἀδελφοὶ, μετεσχημάτισα 6
εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλὼ δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται ° φρονεῖν, ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ 7
καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών; Ἤδη κεκορεσμένοι ἐστὲ, ἤδη ἐπλου- 8
τήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε· καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. δοκῶ γὰρ ὅτι 9
ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστὸν, 10
ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας 11

III. 11 Ἰησοῦς Χριστός] Χριστὸς Ἰησοῦς δ
14 μένει] μενεῖ α
IV. 2 δὲ δὲ] δὲ α
6 φρονεῖν] ~ γ

III. 19. Job. 5, 13. 20. Ps. 94, 11.

καὶ

IV καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀ-
12 στατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί· λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα·
13 βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν,
14 πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς
15 τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ. ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννη-
16 σα. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου
17 γίνεσθε. Διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν τιμόθεον, ὅς ἐστι τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω.
18 Ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς ἐφυ-
19 σιώθησάν τινες· ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμέ-
20 νων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνά-
21 μει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος;

V ΟΛΩΣ ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς
2 ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκα τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν· καὶ ὑμεῖς πεφυ- V

σιωμένοι ἐστὲ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας; ἐγὼ μὲν γὰρ 3
ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτω τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀ- 4
νόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σα- 5
τανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑ- 6
μῶν. οὐκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν 7
παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι· καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη, χριστός. ὥστε 8
ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συ- 9
ναναμίγνυσθαι πόρνοις. καὶ οὐ πάντως 10
τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συ- 11
ναναμίγνυσθαι· ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ 12
τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ 13

V. 1 ὀνομάζεται] ~ β
2 ἐξαρθῇ] ἀρθῇ β
6 ζυμοῖ] ὀλοῖ ε
7 οὖν] ~ γ
¶ ὑπὲρ ἡμῶν] ~ ε
10 καὶ] ~ δ
11 ἢ] ἢ ε
12 καὶ] ~ ε

θεὸς ° κρίνει· καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ
ὑμῶν αὐτῶν.

VI Τολμᾷ τις ὑμῶν, πρᾶγμα ἔχων
πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν
2 ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; ° οὐκ
οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι;
καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμ⟨ος⟩, ἀ-
3 νάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἴ-
δατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν; μήτι γε
4 βιωτικά; βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια
ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκ-
5 κλησίᾳ, τούτους καθίζετε. πρὸς ἐν-
τροπὴν ὑμῖν λέγω· οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν
σοφὸς οὐδὲ εἷς, ὃς δυνήσεται διακρῖναι
6 ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀ-
δελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦ-
7 το ἐπὶ ἀπίστων; Ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥτ-
τημα ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε
μεθ' ἑαυτῶν. διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖ-
σθε; διατί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε;
8 ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ
9 ταῦτα ἀδελφούς. ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδι-
κοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι;
Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰ-
δωλολάτραι, οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλα-
10 κοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται,
οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοί-
δοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ
11 κληρονομήσουσι. καὶ ταῦτα τινὲς ἦτε·
ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε,
ἀλλ' ἐδικαιώθητε, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυ-
ρίου ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ
ἡμῶν.

Πάντά μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμ- 12
φέρει· πάντά μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ
ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. Τὰ βρώ- 13
ματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώ-
μασιν· ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα
καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ,
ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύρ⟨ιος⟩ τῷ σώ-
ματι· ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγει- 14
ρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμε-
ως αὐτοῦ. Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα 15
ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἐστιν; ἆρας οὖν τὰ
μέλη τοῦ χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη;
μὴ γένοιτο. ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώ- 16
μεν⟨ος⟩ τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; Ἔσον-
ται γάρ φησιν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν·
ὁ δὲ κολλώμεν⟨ος⟩ τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά 17
ἐστι. Φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρ- 18
τημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπ⟨ος⟩, ἐκτὸς
τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων, εἰς
τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴδα- 19
τε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν
ἁγίου πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ,
καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τι- 20
μῆς· δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώ-
ματι ὑμῶν, ° καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑ-
μῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

ΠΕΡΙ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν VII
ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι·
διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστ⟨ος⟩ τὴν ἑαυτοῦ 2
γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον
ἄνδρα ἐχέτω. Τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν 3
° ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω· ὁμοίως
δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ 4

V. 13 κρίνει] κρινεῖ α
VI. 2 οὐκ] ἢ οὐκ β
7 ὑμῖν] ἐν ὑμῖν ε
20 δὴ] δὴ ἄρατε ε
¶ καὶ usq. θεοῦ] ~ α
VII. 3 ὀφειλ. εὔνοιαν] ὀφειλὴν α

VI. 16. Gen. 2, 24.

ἰδίᾳ

ἰδίᾳ σώματι οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλὰ ὁ ἀνήρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τῇ ἰδίᾳ σώ-
5 ματι οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλὰ ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμ-
φώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ, καὶ πάλιν ἐπὶ
τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.
6 Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ'
7 ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν· ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον
χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως.
8 Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χή-
ραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστιν ἐὰν μείνωσιν ὡς
9 κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμη-
σάτωσαν· κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι ἢ
10 πυροῦσθαι. Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγ-
γέλλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλὰ ὁ κύριος, γυ-
11 ναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι· ἐὰν
δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ
τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω· καὶ ἄνδρα γυ-
12 ναῖκα μὴ ἀφιέναι. Τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ
λέγω, οὐχ ὁ κύριος, εἴ τις ἀδελφὸς
γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευ-
δοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐ-
13 τήν· καὶ γυνὴ ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον,
καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς,
14 μὴ ἀφιέτω αὐτόν. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ
ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικὶ, καὶ ἡγίασται
ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί· ἐπεὶ
ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι, νῦν
δὲ ἅγιά ἐστιν. Εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρί- 15
ζεται, χωριζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελ-
φὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις· ἐν δὲ
εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ 16
οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ
τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις;
εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεὸς, ἕκα- 17
στον ὡς κέκληκεν ὁ κύριος, οὕτως περι-
πατείτω καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις
πάσαις διατάσσομαι. Περιτε- 18
τμημένος τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω·
ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτε-
μνέσθω. ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐστιν, καὶ ἡ 19
ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ τήρησις ἐν-
τολῶν θεοῦ. ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει ᾗ 20
ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. Δοῦ- 21
λος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω· ἀλλ' εἰ
καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλ-
λον χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς 22
δοῦλος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν· ὁ-
μοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς, δοῦλός
ἐστι Χριστοῦ. τιμῆς ἠγοράσθητε· μὴ γί- 23
νεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. ἕκαστος ἐν ᾧ 24
ἐκλήθη ἀδελφοὶ, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ θεῷ.

Περὶ δὲ τῶν παρθένων, ἐπιταγὴν κυ- 25
ρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἠ-
λεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νο- 26
μίζω οὖν, τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν
ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώ-
πῳ τὸ οὕτως εἶναι. δέδεσαι γυναικί; 27
μὴ ζήτει λύσιν· λέλυσαι ἀπὸ γυναικός;

VII. 5 τῇ νηστείᾳ καὶ] ~ β
¶ συνέρχησθε] ἦτε β
9 γαμῆσαι] γαμεῖν γ
13 ἥτις] εἴτις δ
¶ αὐτὸν] τὸν ἄνδρα δ
17 θεὸς] κύριος a
¶ κύριος] θεὸς a

VII. 10. Matth. 5, 32.

28 μὴ ζήτει γυναῖκα. ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς,
οὐχ ἥμαρτες· καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθέ-
νος, οὐχ ἥμαρτε· θλίψιν δὲ τῇ σαρκὶ
ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι· ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδο-
29 μαι. Τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὁ καιρὸς συνεσταλμένος τὸ λοιπόν ἐστιν, ἵνα
καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔ-
30 χοντες ὦσι· καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς
μὴ κλαίοντες· καὶ οἱ χαίροντες, ὡς
μὴ χαίροντες· καὶ οἱ ἀγοράζοντες,
31 ὡς μὴ κατέχοντες· καὶ οἱ χρώμε-
νοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ κατα-
χρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ
32 κόσμου τούτου. Θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους
εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου,
33 πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας
μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ
34 γυναικί. Μεμέρισται καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ
παρθένος. ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ
κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ
πνεύματι· ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ
35 τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦ-
το δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέ-
γω· οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλ-
λὰ πρὸς τὸ εὐσχήμον καὶ εὐπάρεδρον τῷ
36 κυρίῳ ἀπερισπάστως. Εἰ δέ τις
ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομί-
ζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφεί-
λει γίνεσθαι· ὃ θέλει ποιείτω, οὐχ ἁ-
37 μαρτάνει· γαμείτωσαν. ὃς δὲ ἕστηκεν
ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγ-
κην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θε-
λήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ
καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρ-
θένον, καλῶς ποιεῖ. ὥστε καὶ ὁ γαμίζων καλῶς ποιεῖ· ὁ δὲ μὴ γαμίζων, κρεῖσσον ποιεῖ. 38

Γυνὴ δέδεται ° νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον 39
ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ,
ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι,
μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ ἐστιν 40
ἐὰν οὕτω μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην·
δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

ΠΕΡΙ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδα- VIII
μεν· ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν· ἡ
γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ·
εἴ δέ τις δοκεῖ ἐγνέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν 2
ἔγνωκε καθὼς δεῖ γνῶναι· εἰ δέ τις 3
ἀγαπᾷ τὸν θεὸν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ'
αὐτοῦ· περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδω- 4
λοθύτων, οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν
κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος εἰ
μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, 5
εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ ° τῆς γῆς· ὥσπερ
εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοί· ἀλλ' 6
ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάν-
τα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν· καὶ εἷς κύριος
ἰησοῦς χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡ-
μεῖς δι' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ 7

VII. 29 συνεσταλμένος] συνεσταλμένος· α
30 ὡς tertium] ὡς μὴ ἀγοράζοντες· καὶ οἱ κατέχοντες, ὡς α
34 μεμέρισται καὶ] καὶ μεμέρισται καὶ α ζ
¶ καὶ primum] ~ α
35 εὐπάρεδρον] εὐπρόσεδρον β
38 ἐκγαμίζων bis] γαμίζων β
39 νόμῳ] ~ β
VIII. 2 οὐδέπω] οὔπω β
¶ οὐδὲν] ~ β
4 ἕτερος] ~ β
5 τῆς] ~ α

γνῶ-

γνῶσις· τινὲς δὲ τῇ συνηθείᾳ τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται. 8 Βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ· οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν· οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. 9 Βλέπετε δὲ μήπως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη προσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενέσιν. 10 ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σὲ, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; 11 καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. 12 οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. 13 διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

IX Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ ἰησοῦν χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς 2 ἐστε ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμι· ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε ἐν 3 κυρίῳ, ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνα- 4 κρίνουσιν αὕτη ἐστί. Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξου- 5 σίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ κηφᾶς; 6 ἢ μόνος ἐγὼ καὶ βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; 7 Τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; 8 μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; 9 ἐν γὰρ τῷ νόμῳ μωσέως γέγραπται, Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ; 10 ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ' ἐλπίδι. 11 Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; 12 εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; Ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ· ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. 13 Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν· οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται; 14 οὕτω καὶ ὁ κύριος διέταξε τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. 15 Ἐγὼ δὲ οὐδε-

VIII. 7 συνειδήσει] συνηθείᾳ γ
¶ τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι] ἕως ἄρτι τοῦ εἰδώλου δ
9 ἀσθενοῦσιν] ἀσθενέσιν β
11 ἀπολεῖται] ἀπόλλυται δ
¶ ἀδελφὸς] ~ β
IX. 1 ἀπόστολος --- ἐλεύθερος] ἐλεύθερος -- ἀπόστολος β
2 ἐν κυρίῳ] ~ β
6 τοῦ] ~ γ
7 ἐκ τοῦ καρποῦ] τὸν καρπὸν β
¶ ἢ] ~ δ
8 οὐχὶ ufq. ταῦτα] καὶ ὁ νόμος ταῦτα ἐ γ

IX. 9. Deut. 25, 4.

νὶ ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτω γένηται ἐν ἐμοί. καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά 16 μου ἵνα τις κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστί μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται· οὐαὶ δέ μοί ἐστιν 17 ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, 18 οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου 19 ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδού- 20 λωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω· καὶ ἐγενόμην τοῖς ἰουδαίοις ὡς ἰουδαῖος, ἵνα ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· 21 τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ, ἀλλ' ἔννομος χριστῷ, ἵνα 22 κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα 23 πάντως τινὰς σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ 24 γένωμαι. Οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; οὕτω τρέ- 25 χετε, ἵνα καταλάβητε· πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος, πάντα ἐγκρατεύεται· ἐκεῖ-

νοι μὲν οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον. ἐγὼ τοίνυν οὕ- 26 τως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων· ἀλλ' ὑπω- 27 πιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, X ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θα- 2 λάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν 3 μωϋσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶ- μα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ 4 αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον· ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός. ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς 5 πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός· κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ταῦ- 6 τα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδω- 7 λολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν· ὥσπερ γέγραπται, Ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν 8 ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἴκοσιτρεῖς χιλιάδες. μηδὲ ἐκπειρά- 9 ζωμεν τὸν χριστόν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀ-

IX. 18 τῦ χριστῦ] ~ γ
20 νόμον medium] νόμον, μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον γ
22 πάντως τινὰς σώσω] πάντας κερδήσω γ
23 τοῦτο] πάντα δ

X. 1 δὲ] γὰρ β
2 ἐβαπτίσαντο] ἐβαπτίσθησαν δ
7 ὥσπερ] ὡς δ
9 χριστὸν] θεὸν ℵ* κύριον a
¶ καὶ prius] ~ δ

X. 1 f. Ex. 13, 21. 14, 22. 3. Ex. 16, 15. 4. Ex. 17, 6.
6. Num. 11, 4. 7. Ex. 32, 6.
8. Num. 25, 1. 9. 9. Num. 21, 4 f.

πώλον-

10 πώλοντο. μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώ-
11 λοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν
12 αἰώνων κατήντησεν. ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι,
13 βλεπέτω μὴ πέσῃ. Πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος· πιστὸς δὲ ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ
14 δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. Διόπερ ἀγαπητοί μου, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδω-
15 λολατρείας. ὡς φρονίμοις λέγω, κρί-
16 νατε ὑμεῖς ὃ φημι· τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵ-
ματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν,
17 οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.
18 Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα· οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ
19 θυσιαστηρίου εἰσί; τί οὖν φημι; ὅτι εἴδωλον τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτον τί ἐ-
20 στιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ θεῷ· οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι.
21 οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων, οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονί-
ων. ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ
22 ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν; Πάντα
23 μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκο-
24 δομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλ-
λὰ τὸ τοῦ ἑτέρου. Πᾶν τὸ ἐν
25 μακέλλῃ πωλούμενον ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες, διὰ τὴν συνείδησιν· τοῦ
26 γὰρ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. εἰ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων,
27 καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες, διὰ τὴν συνείδησιν. ἐὰν δέ τις
28 ὑμῖν εἴπῃ, Τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστι· μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα καὶ
τὴν συνείδησιν. συνείδησιν δὲ λέγω οὐ-
29 χὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα
τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ
30 ἄλλης συνειδήσεως; εἰ ἐγὼ χάριτι με-
τέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ
31 εὐχαριστῶ; Εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πί-
νετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν
32 θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ
Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ
33 θεοῦ· καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέ-
σκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον,
ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. μι- XI
μηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χρι-
στοῦ.

X. 10 καὶ prius] ~ δ
11 τύποι] τυπικῶς α
13 ὑμᾶς tertium] ~ α
19 εἴδωλον -- εἰδωλόθυτον] εἰδωλόθυτον -- εἴδωλον β
20 τὰ ἔθνη] ~ α
23 μοι alterum] ~ δ
24 ἕκαστος] ~ γ
28 εἰδωλόθυτον] ἱερόθυτον γ
¶ συνειδήσιν.] συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς δ
30 εἰ] εἰ δὲ α

X. 10. Num. 14, 2. 36. 26. Ps. 24, 1.

2 Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ὅτι πάν-
τά μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέ-
δωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.
3 θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀν-
δρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ χριστός ἐστι· κεφαλὴ δὲ
γυναικὸς, ὁ ἀνήρ· κεφαλὴ δὲ χριστοῦ,
4 ὁ θεός. πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ
προφητεύων κατὰ κεφαλῆς ἔχων, κα-
5 ταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. πᾶσα δὲ
γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκα-
τακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν
κεφαλὴν ἑαυτῆς· ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐ-
6 τὸ τῇ ἐξυρημένῃ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύ-
πτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω· εἰ δὲ αἰ-
σχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι,
7 κατακαλυπτέσθω. ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀ-
φείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν,
εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων· γυνὴ δὲ
8 δόξα ἀνδρός ἐστιν· οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ
9 γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός· καὶ
γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα,
10 ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα· διὰ τοῦτο
ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κε-
11 φαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους. πλὴν οὔτε ἀ-
νὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀν-
12 δρὸς, ἐν κυρίῳ· ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ
τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς
γυναικὸς, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ.
13 ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε· πρέπον ἐστὶ γυ-
ναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύ-
14 χεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει
ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία
αὐτῷ ἐστιν· γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα
15 αὐτῇ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου
δέδοται αὐτῇ. εἰ δέ τις δοκεῖ φιλό-
16 νεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν
οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ.
17 Τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ,
ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ
18 ἧττον συνέρχεσθε. πρῶτον μὲν γὰρ
συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ,
ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν,
19 καὶ μέρος τι πιστεύω· δεῖ γὰρ καὶ
αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκι-
20 μοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. συνερ-
χομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, οὐκ ἔστι
κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν· ἕκαστος γὰρ
21 τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φα-
γεῖν, καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει.
22 μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν
καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ
καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ
ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς
ἐν τούτῳ; οὐκ ἐπαινῶ. Ἐγὼ γὰρ γὰρ 23
παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου ὃ καὶ παρέδω-
κα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυ-
κτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ 24
εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε, Λάβε-
τε φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑ-
πὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς
τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ 25
ποτήριον, μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων,
Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν
ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε ὁσάκις

XI. 2, τὰς παραδόσεις] τοὺς παραδόσεις, a
14 ἡ] ~ β
15 fin. αὐτῇ] ~ γ
17 παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ] παραγγέλλω οὐκ ἐπαινῶν β
18 τῇ] ~ γ
19 ἐν ὑμῖν prius] ~ a
24 λάβετε φάγετε] ~ a
¶ κλώμενον] ~ δ

ἀν

26 ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις
27 οὗ ἂν ἔλθῃ. Ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ
28 τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω·
29 ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρί-
30 νων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ
31 κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διε-
32 κρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ, ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.
33 Ὥστε ἀδελφοί μου, συνερχόμενοι εἰς τὸ
34 φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε· εἴ δέ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω· ἵνα μὴ εἰς κρίμα συνέρχησθε. τὰ δὲ λοιπὰ, ὡς ἂν ἔλθω διατάξομαι.

XII Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀδελφοὶ,
2 οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφω-
3 να ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι· διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν· καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν, εἰ
4 μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰ- 5
σι, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος· καὶ διαιρέ- 6
σεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτός ἐστι θεὸς, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν.

Ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ 7
πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν 8
γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα· ἑτέρῳ δὲ πίστις, 9
ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι· ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι· ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ 10
δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν· πάντα δὲ 11
ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται.

Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι, καὶ 12
μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς, πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα· οὕτω καὶ ὁ χριστός. καὶ γὰρ 13
ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν.
Καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, 14
ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, Ὅτι οὐκ 15
εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος· οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος.

XI. 26 τοῦτο] ~ δ
¶ ἂν post ἔ] ~ β
27 τοῦτον] ~ β
¶ ἢ] καὶ δ
29 ἀναξίως] ~ ε
34 εἴ δέ τις] εἴ τις γ
XII. 2 ὅτε] ~ ε
3 Ἰησοῦν] Ἰησοῦς ε
¶ κύριον Ἰησοῦν,] κύριος Ἰησοῦς, γ
6 ἐστὶ] ~ β
10 διακρίσεις] διάκρισις γ
12 τοῦ ἑνὸς] ~ β
13 εἰς] ~ β

16 καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ ὦς, Ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος· οὐ παρὰ
17 τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος. εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ
18 ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν
19 ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶ-
20 μα; νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ
21 σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰ-πεῖν τῇ χειρί, Χρείαν σου οὐκ ἔχω· ἢ
πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσί, Χρείαν ὑ-
22 μῶν οὐκ ἔχω. ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ δο-κοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑ-
23 πάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι· καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις
τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν· καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέ-
24 ραν ἔχει· τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλ' ὁ θεὸς συνεκέρασε τὸ
σῶμα, τῷ ὑστεροῦντι περισσοτέραν δοὺς τι-
25 μήν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι,
ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι
26 τὰ μέλη· καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζε-
ται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ
27 μέλη. ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καὶ
μέλη ἐκ μέρους.
28 Καὶ οὓς μέν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλη-σίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφή-τας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυ-νάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντι-λήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν.
29 μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προ-φῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ
πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρί- 30
σματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσ-σαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι;
Ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ μείζονα· 31
καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

ΕΑν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λα- XIII
λῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμ-βαλον ἀλαλάζον· καὶ ἐὰν ἔχω προ- 2
φητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶ-σαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀ-γάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι. καὶ ἐὰν 3
ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσω-μαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦ-μαι. Η ἀγάπη μακροθυμεῖ, 4
χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ. ἡ ἀγά-πη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ 5
ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παρο-ξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ 6
χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πι- 7
στεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομέ-νει. Η ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. 8
εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργηθήσονται· εἴτε γλῶσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται. ἐκ μέρους γὰρ γι- 9
νώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύο-μεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε 10
τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἦ- 11
μην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην·

XII. 21 δὲ] ~ δ
26 συμπάσχει] συμπάσχῃ γ
¶ συγχαίρει] συγχαίρῃ γ
27 μέρους] μέλους α
28 γλωσσῶν] ἑρμηνείας γλωσσῶν δ
XIII. 2 μεθιστάνειν] μεθιστάνει β
9 γὰρ] δὲ γ

ὅτε

XIII ὅτε δὲ γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ
11 νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου
ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς
πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τό-
τε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώ-
13 σθην. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπὶς, ἀ-
γάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τού-
των ἡ ἀγάπη.

XIV Διώκετε τὴν ἀγάπην· ζηλοῦτε δὲ τὰ
πνευματικὰ, μᾶλλον δὲ ἵνα προ-
2 φητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ
ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ τῷ θεῷ· οὐδεὶς
γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστή-
3 ρια· ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις
λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ πα-
4 ραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν
οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν
5 οἰκοδομεῖ. Θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λα-
λεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφη-
τεύητε· μείζων γὰρ ὁ προφητεύων ἢ ὁ
λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερ-
μηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λά-
6 βῃ. Νυνὶ δὲ ἀδελφοὶ, ἐὰν ἔλθω
πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς
ὠφελήσω, ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω. ἢ ἐν
ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προ-
7 φητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; Ὅμως τὰ ἄψυ-
χα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς, εἴτε κι-
θάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ
δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον ἢ
8 τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδη-
λον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρα-
9 σκευάσεται εἰς πόλεμον; οὕτω καὶ ὑμεῖς
διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον

XIV δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. Τοσαῦ- 10
τα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κό-
σμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἄφωνον· ἐὰν οὖν 11
μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσο-
μαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος· καὶ ὁ λα-
λῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος· οὕτω καὶ ὑ- 12
μεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων,
πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζη-
τεῖτε ἵνα περισσεύητε. Διόπερ ὁ λαλῶν 13
γλώσσῃ, προσευχέσθω ἵνα διερμηνεύῃ.
ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ 14
πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου
ἄκαρπός ἐστι. τί οὖν ἐστι; προσεύξομαι 15
τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ
νοΐ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ
τῷ νοΐ. ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύ- 16
ματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώ-
του πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαρι-
στίᾳ, ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδε; σὺ 17
μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτε-
ρος οὐκ οἰκοδομεῖται. εὐχαριστῶ τῷ 18
θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσ-
σαις λαλῶν· ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέ- 19
λω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆ-
σαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυ-
ρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. Ἀδελ- 20
φοὶ, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν·
ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρε-
σὶ τέλειοι γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέ- 21
γραπται, Ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις, καὶ ἐν
χείλεσιν ἑτέροις, λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ,
καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει
Κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖον 22

XIV. 5 διερμηνεύῃ] διερμηνεύσῃ δ
10 αὐτῶν] ~ γ
11 ὦ] ~ δ
18 μου] ~ β

XIV. 21. Jes. 28, 11.

εἰσὶν ὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ προφητεία ὐ τοῖς ἀπίστοις,
23 ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, ὐκ ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε;
24 ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων,
25 καὶ οὕτω τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται· καὶ οὕτω πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι.
26 Τί οὖν ἐστιν ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει· πάντα πρὸς οἰκοδομὴν
27 γινέσθω. Εἴτε γλώσσῃ τὶς λαλεῖ, κατὰ δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ
28 μέρος· καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτὴς, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ· ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ.
29 Προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν,
30 καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν· ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶ-
31 τος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται·
32 καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑ-
33 ποτάσσεται· ὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις
34 ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων. Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγά-

τωσαν· ὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ
35 νόμος λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναικὶ ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν.
36 Ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν;
37 εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί·
38 εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω.
39 Ὥστε ἀδελφοὶ, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε·
40 πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

XV Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε,
2 δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε.
3 Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς·
4 καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς·
5 καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα.
6 ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν·
7 ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν.
8 ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι, ὤφθη κἀμοί.
9 ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων· ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κα-

XIV. 25 καὶ οὕτω] ~ α
26 γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν] ἀποκάλυψιν ἔχει, γλῶσσαν γ
32 πνεύματα] πνεῦμα ε
39 ἀδελφοὶ] ἀδελφοὶ μου δ
40 πάντα] πάντα δὲ γ

XIV. 34. Gen. 3, 16. XV. 3. Jes. 53, 8. 9. 4. Ps. 16, 10.

λεῖσθαι

XV λεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν
10 ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ· χάριτι δὲ θεοῦ εἰμὶ ὅ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ
οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐ-
τῶν πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ'
11 ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί. εἴτε οὖν
ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν,
12 καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. Εἰ δὲ χρι-
στὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερ-
ται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀ-
13 νάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστα-
σις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερ-
14 ται· εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν
ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ
15 πίστις ὑμῶν. εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευ-
δομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν
κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν χριστὸν,
ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγεί-
16 ρονται· εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται,
17 οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ χριστὸς οὐκ
ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν, ἔτι
18 ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν· ἄρα καὶ
οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο.
19 εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν
χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀν-
20 θρώπων ἐσμέν. Νυνὶ δὲ χριστὸς
ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κε-
21 κοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι'
ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώ-
22 που ἀνάστασις νεκρῶν· ὥσπερ γὰρ ἐν
τῷ ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως
καὶ ἐν τῷ χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσον-
23 ται. ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι· ἀ-
παρχὴ χριστὸς, ἔπειτα οἱ τοῦ χριστοῦ
ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ· εἶτα τὸ τέλος,
24 ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ
καὶ πατρί, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρ-
χὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν· δεῖ
25 γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ
πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐ-
τοῦ. ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ
26 θάνατος. Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ
27 τοὺς πόδας αὐτοῦ· ὅταν δὲ εἴπῃ ὅτι
πάντα ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοῦ
ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα· ὅταν δὲ
28 ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐ-
τὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι
αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάν-
τα ἐν πᾶσιν. Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν
29 οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; εἰ ὅ-
λως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτί-
ζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς
30 κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; καθ' ἡμέ-
31 ραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύ-
χησιν, ἣν ἔχω ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυ-
ρίῳ ἡμῶν. εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριο-
32 μάχησα ἐν ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος;
εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, φάγωμεν καὶ
πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν.
33 μὴ πλανᾶσθε· φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁ-
34 μιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ
μὴ ἁμαρτάνετε· ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τι-
νες ἔχουσι· πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω.
35 Ἀλλ' ἐρεῖ τις, Πῶς ἐγείρονται οἱ νε-

XV. 15 εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται] ~ ὁ
20 ἐγένετο] ~ β
28 ὁ υἱὸς] ~ ε
¶ τοῦ] ~ β

29 fin. τῶν νεκρῶν] αὐτῶν β
31 ὑμετέραν] ἡμετέραν ε ζ
¶ καύχησιν] καύχησιν ἀδελφοί β

XV. 25. Ps. 110, 1. 27. Ps. 8, 7.

36 νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; ' ἄφρον, σὺ ὃ σπείρεις, ἐ ζωοποιεῖται,
37 ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ· καὶ ὃ σπείρεις, ἐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτυ ἢ τινος
38 τῶν λοιπῶν· ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν
39 σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. ἐ πᾶσα σὰρξ, ἡ αὐτὴ σὰρξ· ἀλλὰ ἄλλη μὲν ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη
40 δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα,
41 ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων. ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος δια-
42 φέρει ἐν δόξῃ. οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται
43 ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ,
44 ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευ-
45 ματικόν· οὕτω καὶ γέγραπται, Ἐγένετο ὁ πρῶτος ° ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυ-
χὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦ-
46 μα ζωοποιοῦν· ἀλλ' ἐ πρῶτον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ
47 πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἐκ γῆς χοϊκός· ὁ δεύτερος ἄνθρωπος,
48 ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί· καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι· καὶ 49
καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου.

Τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ 50
καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι ἐ δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέ- 51
γω, πάντες μὲν ἐ κοιμηθησόμεθα· πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· σαλπίσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐ- 52
γερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο 53
ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ὅταν δὲ 54
° τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος, Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. Ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ 55
σου ᾅδη τὸ νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ 56
θανάτου, ἡ ἁμαρτία· ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις 57
τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. Ὥστε ἀδελφοί 58
μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες ὅτι ὁ κό-
πος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

XV. 39 μὲν] μὲν σὰρξ a
¶ ἰχθύων -- πτηνῶν] πτηνῶν — ἰχθύων β
45 ἄνθρωπος] ~ β
47 ὁ κύριος] ~ δ
49 φορέσωμεν] φορέσομεν δ ζ
52 ἐ πάντες δὲ] οὐ πάντες δὲ a ἀναστησόμεθα, ἐ πάντες δὲ δ
54 τὸ φθαρτὸν usque καὶ] ~ γ
55 κέντρον] νῖκος δ
¶ νῖκος] κέντρον δ

XV. 45. Gen. 2, 7. 54. Jes. 25, 8. 55. Hoſe. 13, 14.

Περὶ

XVI

Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς
2 γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. κατὰ μίαν σαββάτων ἕκαστος ὑμῶν παρ'
ἑαυτῷ τιθέτω θησαυρίζων ὅ τι ἂν εὐοδῶται· ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι
3 γίνωνται. ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάσητε, δι' ἐπιστολῶν τούτους
πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς
4 ἱερουσαλήμ· ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ κἀμὲ
5 πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. Ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδο-
νίαν διέλθω· μακεδονίαν γὰρ διέρχο-
6 μαι· πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ
καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προ-
7 πέμψητε οὗ ἐὰν πορεύωμαι. οὐ θέλω
γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν· ἐλπί-
ζω δὲ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς,
8 ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ. ἐπιμενῶ δὲ ἐν
9 ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς· θύρα γάρ
μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀν-
τικείμενοι πολλοί.

10 Ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος, βλέπετε
ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς· τὸ γὰρ
11 ἔργον κυρίου ἐργάζεται ὡς καὶ ἐγώ· μή
τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ. προπέμψατε
δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με·
ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελ-
12 φῶν. Περὶ δὲ ἀπολλὼ τοῦ ἀδελ-
φοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν, ἵνα ἔλ-
θῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν· καὶ
πάντως οὐκ ἦν θέλημα ἵνα νῦν ἔλθῃ, ἐ-
λεύσεται δὲ ὅταν εὐκαιρήσῃ. Γρη- 13
γορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει· ἀνδρίζε-
σθε, κραταιοῦσθε· πάντα ὑμῶν ἐν ἀ- 14
γάπῃ γινέσθω.

Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί· οἴδατε 15
τὴν οἰκίαν στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς
ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις
ἔταξαν ἑαυτούς· ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσ- 16
σησθε τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συ-
νεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. Χαίρω δὲ 17
ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ στεφανᾶ καὶ φορτουνάτου
καὶ ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα οὗτοι
ἀνεπλήρωσαν· ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν 18
πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώσκετε οὖν
τοὺς τοιούτους. Ἀσπάζονται ὑμᾶς 19
αἱ ἐκκλησίαι τῆς ἀσίας· ἀσπάζονται
ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ ἀκύλας καὶ πρίσ-
κιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλη-
σίᾳ· ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ 20
πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλή-
ματι ἁγίῳ.

Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου· 21
εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστὸν, 22
ἤτω ἀνάθεμα, μαραναθά· ἡ χάρις 23
τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν· ἡ ἀ- 24
γάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν χριστῷ
ἰησοῦ. ἀμήν.

Προς Κορινθιες πρωτη εγραφη απο φι-
λιππων δια στεφανα και φορτουνατε και αχαικα και τιμοθεε.

XVI. 3 , δι' ἐπιστολῶν] δι' ἐπιστολῶν, a
7 ἐπιτρέπῃ] ἐπιτρέψῃ b
24 ἀμήν] ~ a

Digitized by Google

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
ΔΕΥΤΕΡΑ.

1 Παῦλος ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ ἀ-
2 χαΐᾳ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

3 Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρ-
4 μῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακα-
λεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς πα-
ρακλήσεως ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ
5 τοῦ θεοῦ· ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ τοῦ χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡ-
6 μῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχο-
μεν, καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ
7 ὑμῶν· εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλή-
8 σεως. Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑ-περβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥ-
9 στε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν· ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγεί-
ροντι τοὺς νεκρούς· ὃς ἐκ τηλικούτου θα- 10
νάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ ῥύεται, εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουρ- 11
γούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑ-
πὲρ ὑμῶν.

Η γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ 12
μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀ-
νεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέ-
ρως δὲ πρὸς ὑμᾶς. οὐ γὰρ ἄλλα γρά- 13
φομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε, ἐλπίζω δὲ ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε, καθὼς καὶ ἐ- 14
πέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχη-
μα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡ-
μῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ.
Καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς 15
ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε· καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν 16
εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακε-
δονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν. τοῦτο 17
οὖν βουλευόμενος, μήτι ἄρα τῇ ἐλα-
φρίᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κα-

2 Cor. I. 6 εἴτε παρακαλούμεθα usq. ὑπὲρ ὑμῶν] τῆς ἐνεργουμένης usq. ὑπὲρ ὑμῶν· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας δ ζ

11 fin. ὑμῶν] ἡμῶν α
12 θεοῦ prius] ~ γ
15 πρότερον] τὸ πρ. α
17 βουλευόμενος] βουλόμενος β

πὸ

κὰ σάρκα βουλεύομαι, ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ
18 τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ οὔ; πιστὸς δὲ ὁ
θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς
19 οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ· ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς
Ἰησοῦς χριστὸς ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυ-
χθεὶς, δι' ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου,
οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ
20 γέγονεν· ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ,
ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμήν·
21 τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. ὁ δὲ βε-
βαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς χριστὸν, καὶ
22 χρίσας ἡμᾶς, θεός· ὁ καὶ σφραγι-
σάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα
τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.
23 Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦ-
μαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὅτι φειδόμε-
νος ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον·
24 οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως,
ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν,
II τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε· ἔκρινα δὲ ἐμαυ-
τῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς
2 ὑμᾶς ἐλθεῖν. εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς,
καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ
3 λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν
τοῦτο αὐτὸ, ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην ἔχω
ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν· πεποιθὼς ἐπὶ
πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων
4 ὑμῶν ἐστιν. ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως
καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν διὰ
πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε,
ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς.
5 Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύ-
πηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπι-
βαρῶ πάντας ὑμᾶς. ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ 6
ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων·
ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι 7
καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. διὸ 8
παρακαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀ-
γάπην· εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵ- 9
να γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάν-
τα ὑπήκοοί ἐστε. ᾧ δέ τι χαρίζεσθε, 10
καὶ ἐγώ· καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχάρι-
σμαι, ᾧ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς, ἐν
προσώπῳ χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτη-
θῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ 11
νοήματα ἀγνοοῦμεν.
Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν τρωάδα εἰς τὸ εὐ- 12
αγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀ-
νεῳγμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν
τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με τίτον
τὸν ἀδελφόν μου· ἀλλὰ ἀποταξάμενος 13
αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς μακεδονίαν.
Τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμ- 14
βεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ χριστῷ, καὶ τὴν ὀ-
σμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡ-
μῶν ἐν παντὶ τόπῳ. ὅτι χριστοῦ εὐωδία 15
ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σῳζομένοις καὶ ἐν
τοῖς ἀπολλυμένοις· οἷς μὲν, ὀσμὴ θα- 16
νάτου εἰς θάνατον· οἷς δὲ, ὀσμὴ ζωῆς
εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός;
οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ, καπηλεύον- 17
τες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰ-
λικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ, κατενώ-
πιον τοῦ θεοῦ, ἐν χριστῷ λαλοῦμεν.
Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν; εἰ III
μὴ χρῄζομεν, ὥς τινες, συστατικῶν ἐπι-

I. 20 θεοῦ] τοῦ θεοῦ γ
¶ καὶ ἐν αὐτῷ] διὸ καὶ δι' αὐτοῦ δ
II. 10 εἴτι κεχάρισμαι, ᾧ] ὃ κεχάρισμαι, εἴτι γ
17 πολλοὶ] λοιποὶ δ
¶ ὡς & ἀλλ'] ~ δ
III. 1 εἰ] ἢ ε

σολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατι-
2 κῶν; ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγ-
γεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γι-
νωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάν-
3 των ἀνθρώπων· φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ
ἐπιστολὴ χριστοῦ διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν,
ἐγγεγραμμένη οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύμα-
τι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις,
ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις.
4 Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ
5 χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν· οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσ-
μεν ἀφ' ἑαυτῶν, λογίσασθαί τι, ὡς ἐξ
ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ
6 θεοῦ· ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους
καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλ-
λὰ πνεύματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτέ-
7 νει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. Εἰ δὲ ἡ
διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν ἐν-
τετυπωμένη ἐν λίθοις, ἐγενήθη ἐν δόξῃ,
ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσρα-
ὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωϋσέως, διὰ τὴν
δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργου-
8 μένην· πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ
9 πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία
τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισ-
σεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ.
10 καὶ γὰρ οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τού-
τῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δό-
11 ξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δό-
ξης· πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ.
12 Ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παρ-
13 ρησίᾳ χρώμεθα· καὶ οὐ καθάπερ μωϋ-
σῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον
ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς
ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου·
14 ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι

γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ
τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μέ-
νει μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν χριστῷ
καταργεῖται· ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα 15
ἀναγινώσκεται Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ
τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται· ἡνίκα δ' ἂν 16
ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ
κάλυμμα. Ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐ- 17
στιν· οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευ-
θερία. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμ- 18
μένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατο-
πτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορ-
φούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθά-
περ ἀπὸ κυρίου πνεύματος. Διὰ IV
τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, κα-
θὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' 2
ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης,
μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ δο-
λοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φα-
νερώσει τῆς ἀληθείας συνιστῶντες ἑαυτοὺς
πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐ-
νώπιον τοῦ θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἔστι κε- 3
καλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς
ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον· ἐν οἷς 4
ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοή-
ματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι
αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς
δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ.
οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν 5
ἰησοῦν κύριον· ἑαυτοὺς δὲ, δούλους ὑμῶν
διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκό- 6
τους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς
καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώ-
σεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ ἰησοῦ
χριστοῦ.

Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν 7

III. 1 συστατικῶν alterum] ~ γ
IV. 3 ἔστι κεκαλυμμένον prius] κεκαλυμμένον ἐστὶ γ
4 ἀυγάσαι] διαυγάσαι γ
¶ αὐτοῖς] ~ β

ὁ-

ὀσφρικίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ
8 ἐξ ἡμῶν· ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ'
9 οὐκ ἐξαπορούμενοι· διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ'
10 οὐκ ἀπολλύμενοι· πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι
11 ἡμῶν φανερωθῇ. ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ φανερω-
12 θῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται,
13 ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, καὶ ἡ-
14 μεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν· εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ ἰησοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς,
15 ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ εἰς τὴν
16 δόξαν τοῦ θεοῦ. Διὸ οὐκ ἐγκακοῦμεν· ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἡμέρα καὶ ἡμέρα.
17 τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης
18 κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα· τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια.
V οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον, ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν 2
τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. εἴ 3
γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει 4
στενάζομεν βαρούμενοι· ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ 5
κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεὸς, ὁ καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. Θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ 6
σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου· διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴ- 7
δους· Θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλ- 8
λον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον.

Διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδη- 9
μοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φα- 10
νερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν. εἰδότες οὖν τὸν 11
φόβον τοῦ κυρίου, ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ δὲ πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, 12
ἀλλ' ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ· εἴτε σωφρο- 13

IV. 14 κύριον] ˜ ε
V. 3 ἐνδυσ.] ἐκδυσάμενοι δ
9 ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες] ἐκδημοῦντες, εἴτε ἐνδημοῦντες γ
10 διὰ] ἴδια ε

V

14 νῆμεν, ὑμῖν. Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ
15 συνέχει ἡμᾶς, ' κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἰ
εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάν-
τες ἀπέθανον· καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθα-
νεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν,
ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐ-
16 γερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα
οἴδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ δὲ καὶ ἐγνώκα-
μεν κατὰ σάρκα χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ
17 ἔτι γινώσκομεν. ὥστε εἴ τις ἐν χριστῷ,
καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ
18 γέγονε καινὰ τὰ πάντα. Τὰ δὲ πάντα
ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς
ἑαυτῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ δόντος ἡ-
19 μῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς· ὡς
ὅτι θεὸς ἦν ἐν χριστῷ κόσμον καταλλάσ-
σων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ
παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν
20 ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. Ὑπὲρ
χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ πα-
ρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ
21 χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ· τὸν γὰρ
μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρ-
τίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δι-
VI καιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ. συνεργοῦντες δὲ
καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χά-
2 ριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς· λέγει γάρ,
Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέ-
ρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι· ἰδοὺ νῦν
καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα
3 σωτηρίας· μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόν-
τες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διᾰ-
4 κονία· ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς
ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ,
ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενο-
χωρίαις, ' ἐν πληγαῖς, ἐν φυλα- 5
καῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις,
ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ' ἐν ἁγνό- 6
τητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν
χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγά-
πῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, 7
ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δι-
καιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ 8
δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ
εὐφημίας· ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς·
ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι· 9
ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς
παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι·
' ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες· ὡς 10
πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες· ὡς μη-
δὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.
Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς κο- 11
ρίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται·
οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ 12
ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν· τὴν δὲ αὐ- 13
τὴν ἀντιμισθίαν, ὡς τέκνοις λέγω, πλα-
τύνθητε καὶ ὑμεῖς. Μὴ γίνεσθε 14
ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τίς γὰρ μετοχὴ
δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία
φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνη- 15
σις χριστῷ πρὸς βελίαρ; ἢ τίς μερὶς
πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατά- 16
θεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς
γὰρ ναὸς θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν
ὁ θεὸς, Ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ
ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός·
καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλ- 17
θετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε,

V. 15 εἰ] ~ δ
17 καινὰ τὰ πάντα.] τὰ πάντα καινά. δ
18 ἰησοῦ] ~ δ
21 γιν.] γενώμεθα γ

VI. 2. Jes. 49, 8. 16. Lev. 26, 11 f.
17. Jes. 52, 11. Zeph. 3, 19. 20.

λέγει

λέγει Κύριος, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτε-
18 σθε· κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσο-
μαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ
μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει Κύ-
VII ριος παντοκράτωρ. ταύτας οὖν ἔχοντες
τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοί, καθαρίσωμεν
ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ
πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν
φόβῳ θεοῦ.

2 Χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἠδικήσαμεν,
οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτή-
3 σαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω· προ-
εἴρηκα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν
4 ἐστε εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν. πολ-
λή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι
καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν· πεπλήρωμαι τῇ
παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ
5 ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. Καὶ
γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς μακεδονίαν, οὐ-
δεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ'
ἐν παντὶ θλιβόμενοι· ἔξωθεν μάχαι,
6 ἔσωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς
ταπεινοὺς παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν
7 τῇ παρουσίᾳ τίτου· οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ
παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρα-
κλήσει ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων
ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρ-
μόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε
8 με μᾶλλον χαρῆναι. Ὅτι εἰ καὶ ἐλύπη-
σα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλο-
μαι, εἰ καὶ μετεμελόμην· βλέπω γὰρ
ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη εἰ καὶ πρὸς ὥραν
9 ἐλύπησεν ὑμᾶς. Νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐ-
λυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετά-
νοιαν· ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν,
ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ 10
γὰρ κατὰ θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σω-
τηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται· ἡ
δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργά-
ζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ κατὰ 11
θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργά-
σατο ὑμῖν σπουδήν; ἀλλὰ ἀπολογίαν,
ἀλλὰ ἀγανάκτησιν· ἀλλὰ φόβον, ἀλ-
λὰ ἐπιπόθησιν· ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκ-
δίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁ-
γνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. ἄρα εἰ 12
καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἕνεκεν τοῦ ἀδι-
κήσαντος, οὐδὲ ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος,
ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν
ἡμῶν τὴν ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ. Διὰ τοῦτο παρακεκλη- 13
μέθα· ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν· περισ-
σοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χα-
ρᾷ τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα
αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν· ὅτι εἴ τι αὐτῷ 14
ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην·
ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν
ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ
τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη· καὶ τὰ σπλάγ- 15
χνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν,
ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑ-
πακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέ-
ξασθε αὐτόν. χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρ- 16
ῥῶ ἐν ὑμῖν.

ΓΝωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὴν VIII
χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δεδομένην ἐν ταῖς
ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας· ὅτι ἐν πολ- 2
λῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χα-
ρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτω-
χεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον

VII. 11 ὑμῖν] ἐν ὑμῖν a — μῶν δ
12 ἡμῶν τ. ὑ. ὑμῶν] ὑμῶν τ. ὑ. ἡ- — 13 δὲ] ~ δ

VI. 18. 1 Chron. 28, 6. Jesa. 43, 6.

τῆς

3 τῆς ἁπλότητος αὐτῶν· ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαί-
4 ρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινω-
νίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους
5 δέξασθαι ἡμᾶς, καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσα-
μεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ
κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ·
6 εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα κα-
θὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ
εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.
7 Ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε, πίστει
καὶ λόγῳ καὶ γνώσει καὶ πάσῃ σπουδῇ,
καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ
8 ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε· οὐ κατ'
ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων
σπουδῆς καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης
9 γνήσιον δοκιμάζων· γινώσκετε γὰρ τὴν
χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι
δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑ-
10 μεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε· καὶ
γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν
συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι,
ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ
11 πέρυσι· νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτε-
λέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ
θέλειν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ
12 ἔχειν. Εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται,
καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις, εὐπροσδεκτος,
13 οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄ-
νεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις· ἀλλ' ἐξ ἰσότη-
τος, ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσ-
14 σευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα· ἵνα καὶ
τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ
ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης,
καθὼς γέγραπται, Ὁ τὸ πολὺ, οὐκ ἐ- 15
πλεόνασε· καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησε.
Χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ διδόντι τὴν αὐ- 16
τὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ
Τίτου· ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, 17
σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος
ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. Συνεπέμψα- 18
μεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔ-
παινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν
ἐκκλησιῶν· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χει- 19
ροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν συνέκδη-
μος ἡμῶν, σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ
διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, πρὸς τὴν αὐτοῦ
τοῦ κυρίου δόξαν καὶ προθυμίαν ὑμῶν·
στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσῃ- 20
ται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμέ-
νῃ ὑφ' ἡμῶν· προνοούμενοι καλὰ οὐ μό- 21
νον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον
ἀνθρώπων. Συνεπέμψαμεν δὲ 22
αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμά-
σαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄν-
τα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον· πεποι-
θήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑπὲρ Τί- 23
του, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς ὑμᾶς συνερ-
γός· εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι
ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ. Τὴν οὖν ἔν- 24
δειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν
καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδεί-
ξασθε, εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.
Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς IX
ἁγίους περισσόν μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν.

VIII. 4 δέξασθαι ἡμᾶς] ~ ℵ
12 τις] ~ B
16 διδ.] δόντι δ
19 ὑμῶν] ἡμῶν δ
21 προνοούμενοι] προνοοῦμεν γὰρ B
24 εἰς πρ.] καὶ εἰς πρ. ℵ

VIII. 15. Ex. 16, 18.

εἶδε

2 οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑ-
πὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσιν, ὅτι ἀ-
χαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι· καὶ ὁ
ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας.
3 ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ
καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κενωθῇ
ἐν τῷ μέρει τούτῳ· ἵνα καθὼς ἔλεγον,
4 παρεσκευασμένοι ἦτε, μή πως ἐὰν ἔλ-
θωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν
ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν
ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑ-
5 ποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγ-
καῖον οὖν ἡγησάμην παρακαλέσαι τοὺς
ἀδελφούς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς,
καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελ-
μένην εὐλογίαν ὑμῶν ταύτην ἑτοίμην εἶ-
ναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεο-
6 νεξίαν. Τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φει-
δομένως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ
ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις
7 καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προαι-
ρεῖται τῇ καρδίᾳ· μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀ-
νάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θε-
8 ός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περι-
σσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάν-
τοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισ-
9 σεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· καθὼς
γέγραπται, Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πέ-
νησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν
10 αἰῶνα· ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ
σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγή-
σαι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν,
καὶ αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύ-
νης ὑμῶν· ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς 11
πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται
δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ· ὅτι ἡ 12
διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον
ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν
ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολ-
λῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ, διὰ τῆς δο- 13
κιμῆς τῆς διακονίας ταύτης δοξάζοντες
τὸν θεὸν, ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολο-
γίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ
καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς
καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑ- 14
πὲρ ὑμῶν, ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ
τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑ-
μῖν. χάρις δὲ τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιη- 15
γήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

Αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑ- X
μᾶς διὰ τῆς πραΰτητος καὶ ἐπιει-
κείας τοῦ χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν
ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς
ὑμᾶς· δέομαι δὲ, τὸ μὴ παρὼν θαρ- 2
ρῆσαι τῇ πεποιθήσει ᾗ λογίζομαι τολ-
μῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς
ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. ἐν σαρ- 3
κὶ γὰρ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα
στρατευόμεθα· τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρα- 4
τείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ
τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων·
λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα 5
ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ,
καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν
ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔ- 6

IX. 4 τῆς καυχήσεως] ~ γ
5 προκατηγγ.] προκατηγγελμένην γ
¶ καὶ] ~ γ
¶ ἵς] ὥσπερ α
10 χορηγήσαι κτλ.] χορηγήσει, καὶ πληθυ-
νεῖ - καὶ αὐξήσει δ

IX. 7. Prov. 22, 9. 9. Pf. 112, 9. 10. Jef. 55, 10.

χοντες

χοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή.

7 Τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ χριστῷ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς χριστοῦ.
8 ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν, εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐκ αἰσχυνθήσομαι· 9 ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν 10 ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν. ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί· ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ 11 ὁ λόγος ἐξουθενημένος. τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ.

12 Οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυ- 13 τοῖς, οὐ συνιᾶσιν· ἡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου, ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν· 14 οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς· ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ 15 χριστοῦ· οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα δὲ ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν, ἐν ὑμῖν μεγαλυνθῆναι, κατὰ τὸν κανό- 16 να ἡμῶν, εἰς περισσείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. 17 Ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· 18 οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ Κύριος συνίστησιν.

XI Ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρόν τῇ ἀφροσύνῃ· ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. 2 ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ· ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ χριστῷ· 3 φοβοῦμαι δὲ μήπως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστόν. 4 εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον ἰησοῦν κηρύσσει ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε. 5 λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. 6 εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει· ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. 7 ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα, ἐμαυτὸν ταπεινῶν ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε, ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; 8 ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν· καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθείς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός· 9 τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ μακεδονίας· καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα καὶ τηρήσω. 10 ἔστιν ἀλήθεια χριστοῦ ἐν ἐμοὶ, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς ἀχαΐας. 11 διατί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν· 12 ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν

X. 7 βλέπετε;] βλέπετε· a
¶ χριστοῦ tertium] ~ d

12 [. ὐ συνιᾶσιν· ἡμεῖς δὲ] ~ d

τῶν

τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυ-
13 χῶνται, εὑρεθῶσι καθὼς κ᾽ ἡμεῖς. οἱ
γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δό-
λιοι, μεταχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους
14 χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν· αὐτὸς γὰρ ὁ
σατανᾶς μεταχηματίζεται εἰς ἄγγελον
15 φωτός. οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι
αὐτοῦ μεταχηματίζονται ὡς διάκονοι δι-
καιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ
16 ἔργα αὐτῶν. Πάλιν λέγω, μή τις με
δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μή γε, κἂν
ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μι-
17 κρόν τι καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λα-
λῶ κατὰ κύριον, ἀλλ᾽ ὡς ἐν ἀφροσύνῃ,
ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως.
18 ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα,
19 κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε
20 τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες· ἀνέχεσθε
γὰρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατε-
σθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ
21 τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει. κατὰ ἀτι-
μίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν·
ἐν ᾧ δ᾽ ἂν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέ-
22 γω, τολμῶ κἀγώ. Ἑβραῖοί εἰσι; κἀ-
γώ· Ἰσραηλῖταί εἰσι; κἀγώ· σπέρμα
23 Ἀβραάμ εἰσι; κἀγώ· διάκονοι χριστοῦ
εἰσι; παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ·
ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑ-
περβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέ-
24 ρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ Ἰου-
δαίων πεντάκις τεσσαρακόντα παρὰ μί-
25 αν ἔλαβον, τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ
ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, νυχθήμε-
26 ρον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα· ὁδοιπορί-
αις πολλάκις· κινδύνοις ποταμῶν, κιν-
δύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κιν-
δύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει,
κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσ-
σῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν κό- 27
πῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλά-
κις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις
πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι.
χωρὶς τῶν παρεκτὸς, ἡ ἐπισύστασίς μου 28
ἡ καθ᾽ ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν
ἐκκλησιῶν· τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθε- 29
νῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ
πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς 30
ἀσθενείας μου καυχήσομαι. Ὁ θεὸς καὶ 31
πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ οἶδεν,
ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ
ψεύδομαι. ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης 32
Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμα-
σκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων· καὶ 33
διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ
τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας
αὐτοῦ. Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει XII
μοι· ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀπο-
καλύψεις κυρίου. οἶδα ἄνθρωπον ἐν 2
χριστῷ, πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων· εἴτε
ἐν σώματι, οὐκ οἶδα· εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώ-
ματος, οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς οἶδεν· ἁρπα-
γέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ 3
οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον· εἴτε ἐν σώμα-
τι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα·
ὁ θεὸς οἶδεν· ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παρά- 4
δεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα,
ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ 5
τοιούτου καυχήσομαι· ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ
οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις
μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ 6
ἔσομαι ἄφρων· ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ· φεί-
δομαι δὲ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται ὑ-

XI. 17 ὃ λαλῶ κατὰ κύριον] ὃ κατὰ κύριον λαλῶ γ

31 ἡμῶν] ~ β

περὶ ὁ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ.
7 Καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων
ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ
τῇ σαρκὶ, ἄγγελος σατᾶν ἵνα με κο-
8 λαφίζῃ, ° ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ
τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα
9 ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ· καὶ εἴρηκέ μοι, Ἀρκεῖ
σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν
ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον
καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα
ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χριστοῦ.
10 διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀ-
νάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις, ὑ-
πὲρ χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός
11 εἰμι. Γέγονα ἄφρων καυχώμενος·
ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. ἐγὼ γὰρ ὤφειλον
ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι· οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα
τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι.
12 Τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειρ-
γάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν
13 σημείοις καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι. τί
γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς
ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κα-
τενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀ-
14 δικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον ἑτοίμως ἔχω
ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω
ὑμῶν· οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑ-
μᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γο-
νεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς
15 τέκνοις· ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω καὶ
ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑ-
μῶν· εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν,
16 ἧττον ἀγαπῶμαι. Ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ
κατεβάρησα ὑμᾶς· ἀλλ' ὑπάρχων πανοῦρ-
γος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν 17
ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεο-
νέκτησα ὑμᾶς; παρεκάλεσα τίτον, καὶ 18
συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν· μή τι ἐπλεο-
νέκτησεν ὑμᾶς τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύ-
ματι περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι;
Πάλαι δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμε- 19
θα; κατενώπιον τοῦ θεοῦ, ἐν χριστῷ
λαλοῦμεν· τὰ δὲ πάντα ἀγαπητοί, ὑ-
πὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦμαι 20
γὰρ, μήπως ἐλθὼν οὐχ οἵους θέλω εὕρω
ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλε-
τε· μήπως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐρι-
θεῖαι, καταλαλιαὶ, ψιθυρισμοὶ, φυ-
σιώσεις, ἀκαταστασίαι· μὴ πάλιν ἐλ- 21
θόντά με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑ-
μᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προ-
ημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐ-
πὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελ-
γείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

Τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπὶ XIII
στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν
σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. προείρηκα καὶ 2
προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ
ἀπὼν νῦν ° γράφω, τοῖς προημαρτηκό-
σι καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω
εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι· ἐπεὶ δοκι- 3
μὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος χρι-
στοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυ-
νατεῖ ἐν ὑμῖν. καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ 4
ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ·

XII. 7 ὑπεραίρωμαι] ~ δ
9 μου ἐν] ἐν ε
¶ μᾶλλον] ~ δ
11 καυχώμενος] ~ δ
14 τρίτον] τρίτον τοῦτο ε
19 πάλαι] πάλαι δ
XIII. 2 γράφω] ~ β

καὶ

καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε· ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μήτι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὐχόμαι δὲ πρὸς τὸν θεὸν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν, οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε· τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι, κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν.

Λοιπὸν ἀδελφοὶ, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ· ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Προς κορινθιους δευτερα εγραφη απο φιλιππων της μακεδονιας | δια τιτου και λουκα.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Θαυμάζω ὅτι οὕτω ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον· ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μή τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω· ὡς προειρήκαμεν, καὶ

XIII. 13 ἀμήν.] ~ β. Et sic in fine aliarum epistolarum.

GAL. I. 3 ἡμῶν] ~ β
4 ὑπὲρ] περὶ δ
6 χριστοῦ] ~ γ

I ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα
10 ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ
ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος
ἂν ἦμην.
11 Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὸ εὐαγ-
γέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ
12 ἔστι κατὰ ἄνθρωπον· οὐδὲ γὰρ ἐγὼ πα-
ρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ οὔτε ἐδι-
δάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως ἰησοῦ
13 χριστοῦ. Ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστρο-
φὴν ποτὲ ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ'
ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ
14 θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν· καὶ προέκο-
πτον ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνη-
λικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως
ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου πα-
15 ραδόσεων. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς ὁ ἀ-
φορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ
16 καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀπο-
καλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐ-
αγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· εὐ-
θέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι,
17 οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς
πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς
ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς δα-
18 μασκόν. Ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία
ἀνῆλθον εἰς ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι πέτρον,
καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκα-
19 πέντε· ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶ-
δον εἰ μὴ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυ-
20 ρίου. ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον
21 τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι. Ἔπειτα
ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς συρίας καὶ
22 τῆς κιλικίας· ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ
προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἰουδαίας
ταῖς ἐν χριστῷ· μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, 23
ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτὲ, νῦν εὐαγγε-
λίζεται τὴν πίστιν ἣν ποτὲ ἐπόρθει· καὶ 24
ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν. Ἔπει- II
τα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην
εἰς ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβα, συμπα-
ραλαβὼν καὶ τίτον· ἀνέβην δὲ κατὰ ἀ- 2
ποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ
εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσι,
κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μήπως εἰς
κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον. Ἀλλ' οὐδὲ τίτος 3
ὁ σὺν ἐμοὶ, ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περι-
τμηθῆναι· διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους 4
ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κα-
τασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἣν ἔ-
χομεν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς κατα-
δουλώσωνται· οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξα- 5
μεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐ-
αγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. Ἀ- 6
πὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί ποτε
ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσωπον
θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει. ἐμοὶ γὰρ οἱ
δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐ- 7
ναντίον, ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐ-
αγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς πέ-
τρῳ τῆς περιτομῆς· ὁ γὰρ ἐνεργήσας 8
πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐ-
νήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη· καὶ γνόν- 9
τες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, ἰά-
κωβος καὶ κηφᾶς καὶ ἰωάννης οἱ δοκοῦν-
τες στύλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ
βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔ-
θνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· μό- 10
νον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, ὃ καὶ
ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι.

I. 15 ὁ θεὸς] ~ δ
16 προσαν.] προσανεθέμην δ

II. 5 οἷς οὐδὲ] ~ ε
9 ἰάκωβος κ᾽ κηφᾶς] πέτρος κ᾽ ἰάκωβος γ

Ὅτε

II

11 Ὅτε δὲ ἦλθε ὁ Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. 12 πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινας ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτὸν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. 13 καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. 14 Ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων, Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν; 15 ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ 16 ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί, εἰδότες ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου· διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ 17 ἔργων νόμου πᾶσα σάρξ. εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος; μὴ γένοιτο. 18 εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. 19 Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω. Χριστῷ συνεσταύρωμαι· 20 ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός· ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. 21 οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

III

Ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος. 2 τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; 3 οὕτως ἀνόητοί ἐστε· ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; 4 τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἴ γε καὶ εἰκῇ. 5 ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; 6 καθὼς Ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. 7 γινώσκετε ἄρα ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ. 8 προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ Ἀβραάμ, Ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη· 9 ὥστε οἱ ἐκ πίστεως, εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ. 10 ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν· γέγραπται γάρ, Ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. 11 ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον, ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται· 12 ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. 13 Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν

II. 11 πέτρος] κηφᾶς γ
14 πέτρῳ] κηφᾷ α
¶ ἐν ὑμῖν] ~ δ
10 ἐμμένει] ἐμμενεῖ γ
III. 1 τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι] ~ β
12 ἄνθρωπος] ~ γ

GAL. III. 6. Gen. 15, 6. 8. Gen. 12, 3. 10. Deut. 27, 26.
11. Hab. 2, 4. 12. Lev. 18, 5. 13. Deut. 21, 23.

εσεν

III

ρασεν ἐκ τῆς καταράς τῦ νόμυ, γενόμεν⸫ ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· γέγραπται γὰρ, Ἐπικατάρατ⸫ πᾶς ὁ κρεμάμεν⸫ ἐπὶ ξύλυ· ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τῦ Ἀβρααὰμ γένηται ἐν χριστῷ ἰησῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τῦ πνεύματ⸫ λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. Ἀδελφοὶ, κατὰ ἄνθρωπον λέγω, ὅμως ἀνθρώπυ κεκυρωμένην διαθήκην ὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται· τῷ δὲ Ἀβρααὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτῦ· ὐ λέγει, Καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, Καὶ τῷ σπέρματί συ, ὅς ἐστι χριστός· τῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τῦ θεῦ ° εἰς χριστὸν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμ⸫ ὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμυ ἡ κληρονομία, ὐκ ἔτι ἐξ ἐπαγγελίας· τῷ δὲ Ἀβρααὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. Τί ὖν ὁ νόμ⸫; τῶν παραβάσεων χάριν ° προσετέθη, ἄχρις ὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ᾧ ἐπήγγελται, διατεταγεὶς δι' ἀγγέλων, ἐν χειρὶ μεσίτυ· ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς ὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. Ὁ ὖν νόμ⸫ κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τῦ θεῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμ⸫ ὁ δυνάμεν⸫ ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμυ ἦν ἡ δικαιοσύνη· ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησῦ χριστῦ δοθῇ τοῖς πιστεύυσι.

Πρὸ τῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρυρούμεθα συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλυσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι· ὥστε ὁ νόμ⸫ παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστὸν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν· ἐλθύσης δὲ τῆς πίστεως, ὐκ ἔτι ὑπὸ παιδαγωγὸν ἐσμέν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησῦ· ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. ὐκ ἔνι ἰυδαῖ⸫, ὐδὲ ἕλλην· ὐκ ἔνι δῦλ⸫, ὐδὲ ἐλεύθερ⸫· ὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστῦ, ἄρα τῦ Ἀβρααὰμ σπέρμα ἐστὲ, ° καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι. Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμ⸫ νήπιός ἐστιν, ὐδὲν διαφέρει δῦλυ, κύρι⸫ πάντων ὤν· ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπυς ἐστὶ καὶ οἰκονόμυς, ἄχρι τῆς προθεσμίας τῦ πατρός. ὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τῦ κόσμυ ἦμεν δεδυλωμένοι· ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τῦ χρόνυ, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτῦ, γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον· ἵνα τὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τῦ υἱῦ αὐτῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον, Ἀββᾶ ὁ πατήρ. ὥστε ὐκ ἔτι εἶ δῦλ⸫, ἀλλὰ υἱός· εἰ δὲ υἱὸς, καὶ κληρονόμ⸫ ° θεῦ διὰ χριστῦ. Ἀλλὰ τότε μὲν ὐκ εἰδότες θεὸν, ἐδυλεύ-

III 14 ἐπὶ] ἐν β 15 ἀδελφοὶ] ~ β 17 εἰς χριστὸν] ~ β 19 προσετέθη] ἐτέθη β ¶ ὃ] ὃ ε 29 καὶ] ~ γ

IV 4 γενόμενον prius] γενώμενον δ 6 ὑμῶν] ἡμῶν ε 7 θεῦ] ~ γ ζ

III. 16. Gen. 22, 18.

9 σατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς· νῦν δὲ,
γνόντες θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ
θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀ-
σθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄ-
10 νωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας παρα-
τηρεῖσθε, καὶ μῆνας καὶ καιροὺς καὶ ἐνι-
11 αυτούς. Φοβοῦμαι ὑμᾶς, μήπως εἰκῆ
κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς.
12 Γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς,
ἀδελφοὶ, δέομαι ὑμῶν. οὐδέν με ἠδική-
13 σατε· οἴδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς
σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον,
14 καὶ τὸν πειρασμόν μου τὸν ἐν τῇ σαρκί
μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ'
ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς χρι-
15 στὸν ἰησοῦν. τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑ-
μῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ δυνατὸν,
τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώ-
16 κατέ μοι. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀ-
17 ληθεύων ὑμῖν; Ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ
καλῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν,
18 ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦ-
σθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν
19 τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς, τεκνία μου,
οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ
20 χριστὸς ἐν ὑμῖν· ἤθελον δὲ παρεῖναι
πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φω-
νήν μου, ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν.
21 Λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶ-
22 ναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; Γέγραπται
γὰρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν· ἕνα ἐκ
τῆς παιδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέ-
ρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κα- 23
τὰ σάρκα γεγέννηται· ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευ-
θέρας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας. ἅτινά 24
ἐστιν ἀλληγορούμενα· αὗται γάρ εἰσιν αἱ
δύο διαθῆκαι· μία μὲν ἀπὸ ὄρους σινᾶ,
εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ.
τὸ γὰρ Ἄγαρ σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ ἀ- 25
ραβίᾳ, συνστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν ἱερουσαλὴμ,
δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ 26
δὲ ἄνω ἱερουσαλὴμ, ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις
ἐστὶν μήτηρ πάντων ἡμῶν· γέγραπται 27
γὰρ, Εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα· ῥῆ-
ξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολ-
λὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐ-
χούσης τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ, 28
κατὰ ἰσαὰκ, ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν.
Ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννη- 29
θεὶς ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως
καὶ νῦν· ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; Ἔκ- 30
βαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς,
οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παι-
δίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας.
ἄρα ἀδελφοὶ, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέ- 31
κνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας.

Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἧ χριστὸς ἡμᾶς ἠ- V
λευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν
ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. ἴδε ἐγὼ παῦ- 2
λος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε,
χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει· μαρτύ- 3
ρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περι-
τεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν

IV. 14 μου] ὑμῶν e
24 αἱ] ~ δ
25 γὰρ] δὲ a ζ
¶ ἄγαρ] ~ δ

¶ δὲ alterum] γὰρ β
26 πάντων] ~ γ
V. 1 ἧν ἧ χριστὸς ἡμᾶς] ἧ ἡμᾶς χριστὸς β ζ

IV. 22 Gen. 21, 2. 9. 27. Jes. 54, 1. 30. Gen. 21, 10.

4 νόμον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ
Χριστοῦ οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς
5 χάριτος ἐξεπέσατε· ἡμεῖς γὰρ
πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης
6 ἀπεκδεχόμεθα. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ
οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία,
ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.
7 Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψε τῇ
8 ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ οὐκ
9 ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. Μικρὰ ζύμη
10 ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιθα
εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρο-
νήσετε· ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει
11 τὸ κρίμα, ὅστις ἂν ᾖ. ἐγὼ δὲ
ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω,
τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ
12 σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ· ὄφελον, καὶ ἀ-
ποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς.
13 Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε
ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς
ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγά-
14 πης δουλεύετε ἀλλήλοις. Ὁ γὰρ πᾶς νό-
μος ἐν ἑνὶ λόγῳ πληροῦται, ἐν τῷ·
Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν.
15 εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε,
βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.
16 Λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ
17 ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ
γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύμα-
τος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός·
ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ
18 ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. εἰ δὲ
πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον.

Φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅ- 19
τινά ἐστι μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρ-
σία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρεία, φαρ- 20
μακεία, ἔχθραι, ἔριδες, ζῆλοι, θυ-
μοὶ, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις,
φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ 21
τὰ ὅμοια τούτοις· ἃ προλέγω ὑμῖν, κα-
θὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα
πράσσοντες βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομή-
σουσιν. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν 22
ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία,
χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πρα-
ότης, ἐγκράτεια· κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ 23
ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ, τὴν σάρ- 24
κα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ
ταῖς ἐπιθυμίαις. Εἰ ζῶμεν πνεύ- 25
ματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γι- 26
νώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλού-
μενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες. Ἀ- VI
δελφοὶ, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος
ἐν τινὶ παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευμα-
τικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύμα-
τι πραότητος, σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ
σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλων τὰ βάρη βασά- 2
ζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον
τοῦ Χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, 3
μηδὲν ὢν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ· τὸ δὲ 4
ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ
τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει,
καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον· ἕκαστος γὰρ τὸ 5
ἴδιον φορτίον βαστάσει. Κοινωνείτω 6
δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατη-
χοῦντι, ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλα- 7

V. 7 ἐνέκοψε] ἀνέκοψε a
11 ἔτι prius] ~ β
14 πληροῦται] πεπλήρωται γ
¶ ἑαυτὸν] σεαυτὸν α
19 μοιχεία] ~ γ
21 φόνοι] ~ a
VI. 2 ἀναπληρώσατε] ἀνακληρώσετε a

V. 14. Lev. 19, 18.

νᾶσθε,

νᾶσθε, θεὸς δὲ μυκτηρίζεται· ὃ γὰρ ἐὰν
σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει·
8 ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ
τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· ὁ δὲ σπεί-
ρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος
9 θερίσει ζωὴν αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν
ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν· καιρῷ γὰρ ἰ-
10 δίῳ θερίσομεν, μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα
οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ
ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς
τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.
11 Ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγρα-
12 ψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐ-
προσωπῆσαι ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζου-
σιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ
13 τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ
γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυ-
λάσσουσιν· ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέ-
μνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυ-
χήσωνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶ- 14
σθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν
ἰησοῦ χριστοῦ· δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύ-
ρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ χρι- 15
στῷ ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκρο-
βυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι 16
τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ'
αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν ἰσραὴλ
τοῦ θεοῦ.
Τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς πα- 17
χέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου
ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. Ἡ 18
χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ
τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί. ἀμήν.

Προς γαλατας εγραφη απο ρωμης.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

1 ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, τοῖς ἁ-
γίοις τοῖς οὖσιν ἐν ἐφέσῳ καὶ πι-
2 στοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ
εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου
ἰησοῦ χριστοῦ.
3 Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς
ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς 1
ἐπουρανίοις ἐν χριστῷ, καθὼς ἐξελέξα- 4
το ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου,
εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώ-
πιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡ- 5
μᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς
αὐτὸν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήμα-
τος αὐτοῦ, εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάρι- 6

VI. 2 ἵνα μὴ — διώκωνται] ἵνα — μὴ διώκωνται δ
13 περιτεμνόμενοι] περιτετμημένοι δ
15 ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ οὔτε] οὔτε γὰρ δ
¶ ἰσχύει] ἰσὶν δ
16 στοιχήσουσιν] στοιχοῦσιν δ
ΕΡΗ. I. 1 ἐν ἐφέσῳ] ~ γ
3 ἐν tertium] ~ ε
5 ἐν ἀγάπῃ,] , ἐν ἀγάπῃ β ζ

Digitized by Google

του αὐτῦ, ° ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν
7 τῷ ἠγαπημένῳ· ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπο-
λύτρωσιν διὰ τῦ αἵματος αὐτῦ, τὴν
ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸν
8 πλῦτον τῆς χάριτος αὐτῦ· ἧς ἐπερίσσευ-
σεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονή-
9 σει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τῦ θε-
λήματος αὐτῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν
10 αὐτῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ· εἰς οἰκο-
νομίαν τῦ πληρώματος τῶν καιρῶν,
ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ χρι-
στῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς
11 γῆς· ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν
προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τῦ τὰ πάν-
τα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τῦ θε-
12 λήματος αὐτῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς
ἔπαινον τῆς δόξης αὐτῦ τοὺς προηλπικό-
13 τας ἐν τῷ χριστῷ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς,
ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ
εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ
καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνευ-
14 ματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν
ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς
ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαι-
νον τῆς δόξης αὐτῦ.
15 Διὰ τῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς
πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ ἰησῦ, καὶ τὴν ἀγάπην
16 τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ παύομαι εὐ-
χαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιού-
17 μενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου· ἵνα ὁ θεὸς τῦ
κυρίου ἡμῶν ἰησῦ χριστῦ, ὁ πατὴρ τῆς δό-
ξης δῴη ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀπο-
18 καλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτῦ· πε-
φωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας
ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστιν ἡ ἐλ-
πὶς τῆς κλήσεως αὐτῦ, καὶ τίς ὁ πλῦ-
τος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτῦ ἐν
τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον με-
γεθος τῆς δυνάμεως αὐτῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς
πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῦ κρά-
τους τῆς ἰσχύος αὐτῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ
χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ
ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτῦ ἐν τοῖς ἐπουρα-
νίοις, ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσί-
ας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος, καὶ
παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον
ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλ-
λοντι· καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς
πόδας αὐτῦ· καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφα-
λὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις
ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτῦ, τὸ πλήρωμα τῦ τὰ
πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου. καὶ ὑμᾶς
ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς
ἁμαρτίαις· ἐν αἷς ποτὲ περιεπατήσατε
κατὰ τὸν αἰῶνα τῦ κόσμου τούτου, κατὰ
τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ
πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς
υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς
πάντες ἀνεστράφημεν ποτὲ ἐν ταῖς ἐπι-
θυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν ποιοῦντες τὰ
θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν,
καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ
λοιποί· ὁ δὲ θεὸς, πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει,
διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτῦ ἣν ἠγάπη-
σεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς
παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ χριστῷ·
χάριτί ἐστε σεσωσμένοι· καὶ συνήγειρε,
καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν
χριστῷ ἰησῦ· ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς
αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβαλ-
λοντα πλῦτον τῆς χάριτος αὐτῦ ἐν
χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν χριστῷ ἰησῦ· τῇ

1. 6 ἐν ᾗ] ἧς γ
18 καρδίας] διανοίας a

19 ἡμᾶς] ὑμᾶς d

Π

χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως· καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν, θεοῦ τὸ δῶρον· 9 οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. 10 αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν.

11 Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ 12 χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ 13 ἔχοντες, καὶ ἄθεοι, ἐν τῷ κόσμῳ· νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι 14 τοῦ χριστοῦ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας· τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, 15 τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας· ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν 16 ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην· καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν 17 ἔχθραν ἐν αὐτῷ· καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς 18 ἐγγύς, ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς 19 τὸν πατέρα. ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται 20 τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, 21 ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, 22 ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε, εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

III Τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν· 2 εἴγε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, 3 ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον· καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, 4 πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ· 5 ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι· 6 εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, 7 οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· 8 ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων τῶν ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ, 9 καὶ φωτίσαι πάντας τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ 10

II. 8 ὑμῶν] ἡμῶν δ
17 καὶ τοῖς] καὶ εἰρήνην τοῖς γ
19 ἀλλὰ] ἀλλ' ἐστὲ γ
20 ἰησοῦ χριστοῦ] χριστοῦ ἰησοῦ γ ζ
21 πᾶσα] πᾶσα ἡ δ

III. 5 ὃ] ὃ ἐν ε
8 τῶν ἁγίων] ~ γ
9 οἰκονομία] κοινωνία ε
¶ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ] ~ β

νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς
ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυ-
11 ποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθε-
σιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν χριστῷ
12 ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν
παρρησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πε-
13 ποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ· διὸ αἰτοῦ-
μαι μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ
14 ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν. τούτου χάριν
κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ
15 κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα
πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομά-
16 ζεται· ἵνα δῴη ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον
τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι
διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄν-
17 θρωπον, κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ
18 τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· ἐν
ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι
ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι
τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος
19 καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν
ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ
χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλή-
20 ρωμα τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ δυναμένῳ
ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν
αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν, κατὰ τὴν δύναμιν
21 τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, εἰς πά-
σας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων
ἀμήν.

IV Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμι-
ος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς
2 κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης τα-
πεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ
μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν
ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότη- 3
τα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς
εἰρήνης. Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, 4
καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς
κλήσεως ὑμῶν· εἷς κύριος, μία πί- 5
στις, ἓν βάπτισμα· εἷς θεὸς καὶ πατὴρ 6
πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάν-
των καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. Ἑνὶ 7
δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ
μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ χριστοῦ. διὸ λέ- 8
γει, Ἀναβὰς εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν
αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς
ἀνθρώποις. τὸ δέ, ἀνέβη, τί ἐστιν εἰ 9
μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κα-
τώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβὰς, αὐ- 10
τός ἐστι καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων
τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα·
καὶ αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς 11
δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς
δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν 12
καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον δια-
κονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ
χριστοῦ· μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες 13
εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπι-
γνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέ-
λειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώμα-
τος τοῦ χριστοῦ· ἵνα μηκέτι ὦμεν νή- 14
πιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι
παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ
κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ
πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης· ἀλη- 15

III. 14 τοῦ usq. χριστοῦ] ~ γ
18 ἵνα], ἵνα ε
IV. 6 καὶ primum] ~ δ
¶ ὑμῖν] ἡμῖν e. ~ β
8 καὶ] ~ δ
9 πρῶτον] ~ γ

θεύοντες

θεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς
αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ ὁ
16 χριστὸς, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολο-
γούμενον καὶ συμβιβαζόμενον, διὰ πά-
σης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέρ-
γειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν
αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκο-
δομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.
17 Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυ-
ρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς
καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιό-
18 τητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ
διανοίᾳ ὄντες, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς
τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν
αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας
19 αὐτῶν· οἵτινες ἀπηλγηκότες ἑαυτοὺς πα-
ρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ εἰς ἐργασίαν ἀκα-
θαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ.
20 ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χριστὸν,
21 εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδά-
χθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ ἰησοῦ·
22 ἀποθέσθαι ὑμᾶς, κατὰ τὴν προτέραν
ἀναστροφὴν, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν
φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς
23 ἀπάτης· ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι
24 τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν και-
νὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα
ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας.
25 Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖ-
τε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον
26 αὐτοῦ· ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. Ὀργί-
ζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ὁ ἥλιος μὴ ἐ-
πιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μή- 27
τε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. Ὁ κλέπτων 28
μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω,
ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵ-
να ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι.
Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑ- 29
μῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγα-
θὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα
δῷ χάριν τοῖς ἀκούσι· καὶ μὴ λυπεῖ- 30
τε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ
ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.
Πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ, 31
καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία, ἀρθήτω
ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ· γίνεσθε 32
δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι,
χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς
ἐν χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν. Γίνεσθε οὖν V
μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά· 1
καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ 2
ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν
ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσί-
αν, τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας.
Πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία ἢ πλεο- 3
νεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς
πρέπει ἁγίοις· καὶ αἰσχρότης, καὶ μω- 4
ρολογία ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα,
ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. τοῦτο γὰρ ἔστε 5
γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκά-
θαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλο-
λάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς 6
ἀπατάτω κενοῖς λόγοις· διὰ ταῦτα γὰρ

IV. 16 μέρους] μέλους β
17 λοιπὰ] ~ δ
18 ὄντες,] , ὄντες ε
19 ἀπηλγηκότες] ἀπηλπικότες ε
29 χρείας] πίστεως γ
V. 2 ἡμᾶς] ὑμᾶς γ
5 ἐστὲ] ἴστε ε

IV. 26. Ps. 4, 5.

ἔρχε-

ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς
7 ἀπειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι
8 αὐτῶν. ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς
ἐν κυρίῳ· ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε·
9 ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ
ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ.
10 δοκιμάζοντες τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ·
11 καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρ-
ποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχε-
12 τε. τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν,
13 αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν· τὰ δὲ πάντα
ἐλεγχόμενα, ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται.
πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι·
14 διὸ λέγει, Ἔγειραι ὁ καθεύδων καὶ ἀνά-
στα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ
15 χριστός. Βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περι-
πατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ'
16 ὡς σοφοί· ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν,
17 ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. διὰ τοῦτο μὴ
γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες τί τὸ
18 θέλημα τοῦ κυρίου· καὶ μὴ μεθύσκε-
σθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία· ἀλλὰ πλη-
19 ροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς
ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευμα-
τικαῖς, ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ
20 καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ, εὐχαριστοῦντες
πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ κυ-
ρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ
21 πατρί· ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φό-
βῳ θεοῦ.
22 Αἱ γυναῖκες, τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν
23 ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ· ὅτι ὁ ἀνήρ
ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ χρι-
στὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός
ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος· ἀλλ' ὥσπερ ἡ 24
ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτως
καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν
παντί. οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς 25
γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς
ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν πα-
ρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς· ἵνα αὐτὴν ἁγιά- 26
σῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος
ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ 27
ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπί-
λον ἢ ῥυτίδα ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα
ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος. οὕτως ὀφείλου- 28
σιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖ-
κας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγα-
πῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγα-
πᾷ· οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρ- 29
κα ἐμίσησεν, ἀλλὰ ἐκτρέφει καὶ θάλπει
αὐτὴν, καθὼς καὶ ὁ κύριος τὴν ἐκ-
κλησίαν. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος 30
αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν
ὀστέων αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου καταλείψει 31
ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν
μητέρα· καὶ προσκολληθήσεται πρὸς
τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ
δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ μυστήρι- 32
ον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς
χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. πλὴν 33
καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυ-
τοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν·
ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν VI
ὑμῶν ἐν κυρίῳ· τοῦτο γάρ ἐστι

V. 9 πνεύματος] φωτὸς α
17 κυρίου] θεοῦ γ
21 θεοῦ] χριστοῦ δ
22 ὑποτάσσεσθε] ~ β
23 καὶ αὐτός ἐστι] αὐτὸς δ γ
27 αὐτὴν] αὐτὸς β
29 κύριος] χριστὸς δ

V. 14. Iesa. 60, 1. 30 f. Gen. 2, 23 f.

δίκαιον.

2 δίκαιον. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν
μητέρα· ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγ-
3 γελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μα-
4 κροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ οἱ
πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν,
ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νου-
θεσίᾳ κυρίου.

5 Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κα-
τὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν
ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ
6 Χριστῷ· μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς
ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ,
ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἐκ ψυχῆς
7 μετ' εὐνοίας δουλεύοντες τῷ κυρίῳ καὶ οὐκ
8 ἀνθρώποις· εἰδότες ὅτι ὃ ἐάν τις ἕκας-
τος ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ
τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθε-
9 ρος. Καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ
ποιεῖτε πρὸς αὐτοὺς, ἀνιέντες τὴν ἀπει-
λήν· εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύ-
ριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωπολη-
ψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ.

10 Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦ-
σθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς
11 ἰσχύος αὐτοῦ· ἐνδύσασθε τὴν πανοπλί-
αν τοῦ θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆ-
ναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου.
12 ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ
σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς
τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας
τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ
πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ἐν τοῖς ἐπου-
ρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πα- 13
νοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆ-
ναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα
κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν περι- 14
ζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ,
καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιο-
σύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν 15
ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· ἐπὶ 16
πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως,
ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ
πεπυρωμένα σβέσαι· καὶ τὴν περικεφαλαίαν 17
τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ
πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ· διὰ πάσης 18
προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παν-
τὶ καιρῷ ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀ-
γρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ
δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ 19
ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει
τοῦ στόματός μου, ἐν παῤῥησίᾳ γνωρίσαι
τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ 20
πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥη-
σιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι.

Ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμὲ, 21
τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς
ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν
κυρίῳ· ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ 22
τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρα-
καλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. Εἰρήνη τοῖς 23
ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως ἀπὸ θεοῦ
πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. Ἡ χάρις 24
μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον
ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

Προς εφεσιους εγραφη απο ρωμης δια τυχικου.

VI. 5 χριστῷ] κυρίῳ β
6 ,ἐκ ψυχῆς] ἐκ ψυχῆς, α ζ
7 τῷ] ὡς τῷ δ
9 ὑμῶν αὐτῶν] αὐτῶν καὶ ὑμῶν β
10 μου] ~ β
12 τοῦ αἰῶνος] ~ δ
19 δοθῇ] δοθείη α
¶ ,ἐν παῤῥησίᾳ] ἐν παῤῥησίᾳ δ

Digitized by Google

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

I

1 ΠΑΥΛΟΣ καὶ τιμόθεος δοῦλοι ἰησοῦ χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν φιλίπποις,
2 σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.
3 Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ
4 μνείᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς τὴν
5 δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡ-
6 μέρας ἄχρι τοῦ νῦν· πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας ἰησοῦ
7 χριστοῦ· καθώς ἐστι δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου καὶ τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνούς μου τῆς
8 χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας
9 ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει
10 καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς
11 καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπῶν δικαιοσύνης τῶν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ.

12 Γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι ἀδελφοὶ, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ
13 εὐαγγελίου ἐλήλυθεν· ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ
14 πραιτωρίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν.
15 Τινες μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τι-
16 νὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν χρι-
17 στὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου· οἱ
18 δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ, χριστὸς καταγγέλλεται· καὶ ἐν
19 τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος ἰησοῦ χριστοῦ,
20 κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε, καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου,
21 εἴτε διὰ ζωῆς εἴτε διὰ θανάτου.
Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν, χριστὸς· καὶ τὸ ἀπο-
22 θανεῖν, κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου· καὶ τί αἱρήσο-

PHIL. I, 7 καὶ τῇ] καὶ ἐν τῇ g
¶ χάριτος] χαρᾶς e
11 καρπῶν διπ. τῶν] καρπὸν διπ. τὸν β
15 καὶ primum] ~ γ
16 ἐριθείας usq. κεῖμαι] ἀγάπης usq. κεῖμαι· οἱ δὲ ἐξ ἐριθείας usq. δεσμοῖς μου δ
¶ ἐπιφέρειν] ἐγείρειν δ

μαι

I

23 μοι, ὃ γνωρίζω· συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον
24 κρεῖσσον· τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ,
25 ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προ-
26 κοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν
27 πρὸς ὑμᾶς. Μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν, ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πίστει
28 τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων· ἥτις αὐτοῖς μέν ἐστιν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σω-
29 τηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ· ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ
30 πάσχειν· τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν

II ἐμοί. Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τινα σπλάγ-
2 χνα καὶ οἰκτιρμοὶ, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν
3 φρονοῦντες· μηδὲν κατ' ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν·
4 μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε, ἀλλὰ
5 καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστος. Τοῦτο γὰρ φρο-

νείσθω ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς 6
ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν 7
ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχή- 8
ματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ 9
ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα· ἵνα 10
ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ κατα- 11
χθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ὅτι κύριος ἰησοῦς χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ὥστε ἀγα- 12
πητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτη-
ρίαν κατεργάζεσθε· ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐ- 13
νεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. πάντα ποι- 14
εῖτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν,
ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέ- 15
κνα θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε
ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέ- 16
χοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα.
Ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ 17
καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν· τὸ δ' αὐ- 18
τὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι.

I. 23 δὲ] γὰρ ℵ
¶ πολλῷ] πολλῷ γὰρ ℵ
25 μενῶ] μένω β

II. 1 τι] τις δ
¶ τινα] τις δ
4 σκοπεῖτε] σκοπῶντες β
¶ καὶ τὰ] καὶ τὸ β

19 Ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυ-
20 χῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν· οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν
21 μεριμνήσει. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν
22 ζητοῦσιν, οὐ τὰ χριστοῦ ἰησοῦ· τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ
τέκνον, σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγ-
23 γέλιον. τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι,
24 ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμέ, ἐξαυτῆς· πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς τα-
25 χέως ἐλεύσομαι. Ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεργὸν
καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ
λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς
26 ὑμᾶς· ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε ὅτι
27 ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ· ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν, οὐκ
αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ
28 λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτόν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν πάλιν
29 χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ μετὰ πάσης
χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε·
30 ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισε, παραβολευσάμενος τῇ ψυ-
χῇ, ἵνα ἀναπληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα
τῆς πρός με λειτουργίας.

III Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ· τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν,
ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές.
2 Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργά-
τας, βλέπετε τὴν κατατομήν· ἡμεῖς γάρ ἐσ- 3
μεν ἡ περιτομή, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ
ἐν σαρκὶ πεποιθότες, καίπερ ἐγὼ ἔχων 4
πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. Εἴ τις
δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκί, ἐγὼ
μᾶλλον· περιτομῇ ὀκταήμερος, ἐκ γέ- 5
νους ἰσραήλ, φυλῆς βενιαμίν, ἑβραῖος
ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος,
κατὰ ζῆλον διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κα- 6
τὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος
ἄμεμπτος. Ἀλλ' ἅτινα ἦν μοι κέρδη, 7
ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν·
ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν 8
εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως χριστοῦ
ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζη-
μιώθην· καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα
χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ 9
ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ
τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιο-
σύνην ἐπὶ τῇ πίστει, τοῦ γνῶναι αὐτὸν, 10
καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ,
καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ,
συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ,
εἴ πως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν 11
τῶν νεκρῶν· οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη 12
τετελείωμαι, διώκω δὲ εἰ καὶ καταλά-
βω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ χρι-
στοῦ ἰησοῦ. ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ 13
λογίζομαι κατειληφέναι· ἓν δέ, τὰ 14
μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς
δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ
σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω

II. 21 χριστοῦ ἰησοῦ] ἰησοῦ χριστοῦ β
30 παραβελ.] παραβολευσάμενος ε
III. 3 θεῷ] θεοῦ δ
8 μὲν οὖν] μενοῦν γε ε
¶ χριστοῦ ἰησοῦ] ἰησοῦ χριστοῦ δ
11 τῶν] τὴν ἐκ ε
12 ἰησοῦ] ~ β
13 οὐ] ὅπω ε
14 τοῦ θεοῦ] ~ γ

κλή-

κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ.
15 Ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν· καὶ εἴ
τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑ-
16 μῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν,
τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν.
17 Συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ
σκοπεῖτε τοὺς οὕτως περιπατοῦντας, καθὼς
18 ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ περι-
πατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν
δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ
19 σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώ-
λεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα
ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρο-
20 νοῦντες. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν
οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀ-
21 πεκδεχόμεθα κύριον ἰησοῦν χριστόν, ὃς
μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώ-
σεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμ-
μορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κα-
τὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ
ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

IV Ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπι-
πόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου,
2 οὕτω στήκετε ἐν κυρίῳ, ἀγαπητοί. εὐω-
δίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακα-
3 λῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ· ναὶ ἐρω-
τῶ καὶ σὲ σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου
αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνή-
θλησάν μοι, μετὰ καὶ κλήμεντος καὶ
τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόμα-
τα ἐν βίβλῳ ζωῆς.
4 Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐ-
5 ρῶ, χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνω-
σθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγ-
6 γύς. Μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ
τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχα-
ριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω
πρὸς τὸν θεόν· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ 7
ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς
καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν
χριστῷ ἰησοῦ.
Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, 8
ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνὰ, ὅσα
προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ
καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε·
ἃ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠ- 9
κούσατε καὶ εἴδετε ἐν ἐμοὶ, ταῦτα πράσ-
σετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ'
ὑμῶν.
Ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι 10
ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν·
ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ 11
ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω· ἐγὼ γὰρ ἔμα-
θον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. οἶ- 12
δα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν·
ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ
χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν
καὶ ὑστερεῖσθαι· πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐν- 13
δυναμοῦντί με χριστῷ. πλὴν καλῶς 14
ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλί-
ψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς φιλιππήσιοι, 15
ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον
ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία
ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψε-
ως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι· ὅτι καὶ ἐν θεσ- 16
σαλονίκῃ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρεί-
αν μοι ἐπέμψατε. οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ 17
δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν
πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. ἀπέχω 18
δὲ πάντα, καὶ περισσεύω· πεπλήρωμαι,

III. 15 φρονῶμεν] φρονεῖμεν δ
21 εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ] ~ β
IV. 1 ἀγαπητοί.]. ἀγαπητοί, γ
3 ναὶ] καὶ α
4 πάντοτε·]· πάντοτε, γ
12 καὶ primum] δὲ α
13 χριστῷ] ~ β

δεξάμενος παρ' ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν,
19 εὐάρεστον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ τὸ πλοῦ-
20 τος αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.
21 Ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί· ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ 22
ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ 23
χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Προς φιλιππησιους εγραφη απο ρωμης δια επαφροδιτου.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

1 ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τι-
2 μόθεος ὁ ἀδελφὸς, τοῖς ἐν κολοσσαῖς ἁγίοις καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν χριστῷ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.
3 Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, πάντοτε περὶ
4 ὑμῶν προσευχόμενοι· ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀ-
5 γάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς
6 ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου, τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀλη-
7 θείᾳ· καθὼς καὶ ἐμάθετε ἀπὸ ἐπα-
8 φρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ,
9 ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι, καὶ αἰτούμενοι ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέ-
10 σει πνευματικῇ, περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν· ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ
11 αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ· ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ
12 κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς·
13 εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης

IV. 19 πληρώσει] πληρώσαι a
23 ἡμῶν] ~ β

Col. I. 2 καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ] ~ β
6 καρποφορούμενον] καρπ. καὶ αὐξανόμενον δ

αὐτοῦ,

14 αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν
° διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὴν ἄφεσιν τῶν
15 ἁμαρτιῶν· ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ
θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης
16 κτίσεως· ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάν-
τα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς
γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε
θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ,
εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς
17 αὐτὸν ἔκτισται· καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάν-
των, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε·
18 καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος
τῆς ἐκκλησίας· ὅς ἐστιν ἀρχὴ, πρωτότο-
κος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶ-
19 σιν αὐτὸς πρωτεύων· ὅτι ἐν αὐτῷ
εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι,
20 καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα
εἰς αὐτὸν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵμα-
τος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ
ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
21 καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους
Καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις
τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν
22 ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ
θανάτου, παραστῆσαι ὑμᾶς ἁγίους καὶ
ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐ-
23 τοῦ· εἴ γε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμε-
λιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ μὴ μετακινού-
μενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου
ὃ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ
τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, οὗ ἐγενό-
24 μην ἐγὼ Παῦλος διάκονος. Νῦν
χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν,
καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλί-
ψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ
τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία· 25
ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰ-
κονομίαν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς
ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ 26
μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν
αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νυνὶ δὲ ἐφα-
νερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ· οἷς ἠθέλησεν 27
ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δό-
ξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς
ἐστι χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης·
ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες 28
πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες πάν-
τα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παρα-
στήσωμεν πάντα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ Ἰησοῦ·
εἰς ὃ καὶ κοπιῶ ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργει- 29
αν αὐτοῦ τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

II Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα
ἔχω περὶ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδι-
κείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσω-
πόν μου ἐν σαρκὶ, ἵνα παρακληθῶσιν
αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν
ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πλη-
ροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ
μυστηρίου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ χρι-
στοῦ, ἐν ᾧ εἰσὶ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς 3
σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. τοῦ- 4
το δὲ λέγω ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογί-
ζηται ἐν πιθανολογίᾳ· εἰ γὰρ καὶ τῇ 5
σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν
ὑμῖν εἰμὶ, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν
τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν
πίστεως ὑμῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν 6
χριστὸν Ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περι-
πατεῖτε, ἐῤῥιζωμένοι καὶ ἐποικοδομού- 7
μενοι ἐν αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ

I. 14 διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ] ~ ω
22 θανάτου] θανάτου αὐτοῦ γ
24 παθήμασί μου] παθήμασιν δ
II. 2 συμβιβασθέντων] συμβιβασθῆτε δ

πίστει,

πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ.

8 Βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ
9 οὐ κατὰ χριστόν· ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωμα-
10 τικῶς, καί ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξου-
11 σίας· ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν
12 τῇ περιτομῇ τοῦ χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι· ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν·
13 καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας ἐν τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν ὑμᾶς σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώμα-
14 τα· ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προ-
15 σηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ· ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ.

16 Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς ἢ νουμηνίας
17 ἢ σαββάτων· ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόν-
18 των, τὸ δὲ σῶμα χριστοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω, θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ 19
κρατῶν τὴν κεφαλὴν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. Εἰ οὖν ἀπε- 20
θάνετε σὺν τῷ χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε; Μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, 21
μηδὲ θίγῃς· ἃ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν 22
τῇ ἀποχρήσει· κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων· ἅτινά ἐ- 23
στι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινι, πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός. Εἰ οὖν συ- III
νηγέρθητε τῷ χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος· τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ 2
τῆς γῆς. ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ 3
ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ χριστῷ ἐν τῷ θεῷ· ὅταν ὁ χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ 4
ὁ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.

Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ 5
τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' 6
ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς 7
τῆς ἀπειθείας· ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς· 8
νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν.

II. 11 τῶν ἁμαρτιῶν] ~ δ
13 ὑμᾶς alterum] ~ ε
¶· ἡμῖν] ὑμῖν δ
18 μὴ] ~ ε
20 οὖν] ~ β
¶ τῷ] ~ α
III. 4 ἡμῶν] ὑμῶν β

Μὴ

III

9 Μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς
10 πράξεσιν αὐτοῦ· καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν
11 κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν· ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ
12 ἐν πᾶσι Χριστός. Ἐνδύσασθε οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμί-
13 αν· ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσα-
14 το ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς· ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδε-
15 σμος τῆς τελειότητος· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι·
16 καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ
17 καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ· καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ.

18 Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀν-
19 δράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ
20 πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. Τὰ τε-
κνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα· τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον ἐν κυρίῳ. Οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν. καὶ πᾶν ὅ τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις· εἰδότες ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ γὰρ κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε. ὁ δὲ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωπολημψία. Οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν IV ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς.

Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ· προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι· ἵνα φανερώσω αὐτό, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. Τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑ-

III. 16 σοφίᾳ] σοφίαι a
¶ τῇ καρδίᾳ] ταῖς καρδίαις a
¶ κυρίῳ] θεῷ d
18 τοῖς] τοῖς ἰδίοις a
20 ἐν] τῷ a
22 ὀφθαλμοδουλείαις] ὀφθαλμοδουλείᾳ g
¶ θεόν] κύριον d
24 ἀπολ.] λήψεσθε a

9 μῶν, σὺν ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγα-
πητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν· πάν-
10 τα ὑμῖν γνωρίσουσι τὰ ὧδε. Ἀσπά-
ζεται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλω-
τός μου, καὶ Μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνά-
βα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς· ἐὰν ἔλ-
11 θῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν· καὶ
Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ
περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν
12 μοι παρηγορία. ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπα-
φρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος Χριστοῦ, πάν-
τοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς
προσευχαῖς, ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ πε-
πληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ.
13 μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν
ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ τῶν
ἐν Ἱεραπόλει. ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς 14
ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ Δημᾶς. ἀ- 15
σπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς,
καὶ Νυμφᾶν καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκ-
κλησίαν· καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑ- 16
μῖν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ
Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν
ἐκ Λαοδικείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε·
καὶ εἴπατε Ἀρχίππῳ, Βλέπε τὴν διακο- 17
νίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν
πληροῖς. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ 18
Παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν.
ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

Πρὸς Κολοσσαεῖς ἐγράφη ἀπὸ Ρώμης διὰ
Τυχικοῦ καὶ Ὀνησίμου.

Η ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

ΠΡΩΤΗ.

I

1 ΠΑΥΛΟΣ καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθε-
ος, τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονι-
κέων ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ
Ἰησοῦ Χριστῷ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀ-
πὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ.
2 Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ
πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι
3 ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, ἀδιαλείπτως
μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίσε-
ως, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς
ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πα- 4
τρὸς ἡμῶν· εἰδότες, ἀδελφοὶ ἠγαπη-
μένοι ὑπὸ θεοῦ, τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν, 5
ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς
ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνά-
μει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν
πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε οἷοι
ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς 6
μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε καὶ τοῦ κυρίου,
δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ
μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου, ὥστε 7
γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν

IV. 12 πεπληρωμένοι] πεπληροφορημένοι a
18 ἀμήν] ~ γ

I THESS. I. 1 ἀπὸ usq. χριστοῦ] ~ β
7 τύπους] τύπον γ

ἐν

I

8 ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ τῇ ἀχαΐᾳ. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου οὐ μόνον ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ
9 χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. αὐτοὶ γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγγέλλουσιν ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δου-
10 λεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἰησοῦν, τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

II Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ
2 κενὴ γέγονεν· ἀλλὰ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν φιλίπποις, ἐπαῤῥησιασάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλι-
3 ον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. Ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ
4 ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ· ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρ-
5 δίας ἡμῶν. Οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε· οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρ-
6 τυς· οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς χριστοῦ ἀπόστολοι·
7 ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα.
8 οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγένησθε. μνημο-
9 νεύετε γὰρ ἀδελφοὶ, τὸν κόπον ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐ-
10 αγγέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν,
11 καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν,
12 ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι, καὶ μαρτυρόμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ
13 δόξαν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀληθῶς, λόγον θεοῦ, ὃς καὶ
14 ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοὶ, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν,
15 καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων ἰησοῦν καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ
16 πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε· ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος.

17 Ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ, ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας, προσώπῳ οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσα-

II. 7 ἤπιοι] νήπιοι a
8 ἱμ.] ὁμειρόμενοι d
9 νυκτὸς γὰρ] νυκτὸς β
15 ἰδίους] ~ d

II μεν το προσωπον υμων ιδειν εν πολλη
18 επιθυμια. διο ηθελησαμεν ελθειν
προς υμας, εγω μεν παυλος και απαξ
και δις, και ενεκοψεν ημας ο σατανας.
19 τις γαρ ημων ελπις η χαρα η στεφα-
νος καυχησεως, η ουχι και υμεις, εμπρο-
σθεν του κυριου ημων ιησου χριστου εν τη
20 αυτου παρουσια; υμεις γαρ εστε η δοξα
III ημων και η χαρα. Διο μηκετι
στεγοντες, ευδοκησαμεν καταλειφθηναι
2 εν αθηναις μονοι, και επεμψαμεν τι-
μοθεον τον αδελφον ημων και διακο-
νον του θεου και συνεργον ημων εν τω ευ-
αγγελιω του χριστου, εις το στηριξαι υ-
μας και παρακαλεσαι υμας περι της πι-
3 στεως υμων, το μηδενα σαινεσθαι εν
ταις θλιψεσι ταυταις· αυτοι γαρ οιδατε
4 οτι εις τουτο κειμεθα· και γαρ οτε προς
υμας ημεν, προελεγομεν υμιν οτι μελ-
λομεν θλιβεσθαι, καθως και εγενετο
5 και οιδατε· δια τουτο καγω μηκετι στε-
γων, επεμψα εις το γνωναι την πιστιν
υμων, μηπως επειρασεν υμας ο πειρα-
ζων, και εις κενον γενηται ο κοπος η-
6 μων. αρτι δε ελθοντος τιμοθεου
προς ημας αφ' υμων, και ευαγγελισα-
μενου ημιν την πιστιν και την αγαπην υ-
μων, και οτι εχετε μνειαν ημων αγα-
θην παντοτε, επιποθουντες ημας ιδειν,
7 καθαπερ και ημεις υμας· δια τουτο
παρεκληθημεν αδελφοι εφ' υμιν, επι
πασῃ τῃ θλιψει και ανανκῃ ημων, δια
8 της υμων πιστεως. οτι νυν ζωμεν, εαν
9 υμεις στηκητε εν κυριω. τινα γαρ ευ-
χαριστιαν δυναμεθα τω θεω ανταποδο-
ναι περι υμων, επι πασῃ τῃ χαρᾳ ῃ
χαιρομεν δι' υμας εμπροσθεν του θεου
ημων; νυκτος και ημερας υπερεκπερισ- 10
σου δεομενοι εις το ιδειν υμων το προσω-
πον, και καταρτισαι τα υστερηματα της
πιστεως υμων. Αυτος δε ο θεος 11
και πατηρ ημων, και ο κυριος ημων
ιησους χριστος κατευθυναι την οδον ημων
προς υμας· υμας δε ο κυριος πλεο- 12
νασαι και περισσευσαι τῃ αγαπῃ εις αλ-
ληλους και εις παντας, καθαπερ και η-
μεις εις υμας, εις το στηριξαι υμων 13
τας καρδιας αμεμπτους εν αγιωσυνῃ,
εμπροσθεν του θεου και πατρος ημων, εν
τῃ παρουσια του κυριου ημων ιησου χριστου
μετα παντων των αγιων αυτου.

Το λοιπον ουν αδελφοι, ερωτωμεν IV
υμας και παρακαλουμεν εν κυριω
ιησου, καθως παρελαβετε παρ' ημων
το πως δει υμας περιπατειν και αρεσκειν
θεῳ, ινα περισσευητε μαλλον· οιδατε 2
γαρ τινας παραγγελιας εδωκαμεν υμιν
δια του κυριου ιησου. τουτο γαρ εστι θε- 3
λημα του θεου, ο αγιασμος υμων, απε-
χεσθαι υμας απο της πορνειας, ειδε- 4
ναι εκαστον υμων το εαυτου σκευος κτα-
σθαι εν αγιασμῳ και τιμῃ, μη εν πα- 5
θει επιθυμιας, καθαπερ και τα εθνη
τα μη ειδοτα τον θεον· το μη υπερ- 6
βαινειν και πλεονεκτειν εν τῳ πραγ-
ματι τον αδελφον αυτου, διοτι εκδικος
ο κυριος περι παντων τουτων, καθως
και προειπομεν υμιν και διεμαρτυρομε-
θα. ου γαρ εκαλεσεν ημας ο θεος επι 7

II. 19 χριστου] ~ β
III. 2 διακονον του θεου και συνεργον ημων] συνεργον του θεου γ
¶ περι] υπερ δ
13 χριστου] ~ γ

Digitized by Google

8 ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς ὑμᾶς.

9 Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλ-
10 λήλους· καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελ-
11 φοί, περισσεύειν μᾶλλον, καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑ-
12 μῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν· ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε.

13 Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλ-
14 πίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ.
15 τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσω-
16 μεν τοὺς κοιμηθέντας· ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ ἀ-
17 ναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν 18 κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν V ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι· αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε 2 ὅτι ἡ ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται· ὅταν γὰρ λέγωσιν, Εἰ- 3 ρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, οὐκ ἐστὲ ἐν 4 σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ· πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός 5 ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας· οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. Ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς 6 καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς 7 καθεύδουσι· καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν· ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, 8 νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας· ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς 9 εἰς ὀργήν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε 10 γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε 11 ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε.

Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, εἰδέναι 12 τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑ-

IV. 8 ὑμᾶς] ἡμᾶς a
9 ἔχετε] ἔχομεν β
11 ἰδίαις] ~ β
13 θέλω] θέλομεν β
¶ κεκοιμημένων] κοιμωμένων δ
17 κυρίῳ] χριστῷ δ
V. 3 γὰρ] ~ β

V

13 μᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. εἰ-
14 ρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς. Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυ-
15 μεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ· ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε καὶ εἰς ἀλ-
16 λήλους καὶ εἰς πάντας. πάντοτε
17 χαίρετε· ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε.
18 ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα
19 θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦ-
20 μα μὴ σβέννυτε· προφητείας μὴ ἐξου-
21 θενεῖτε. πάντα δοκιμάζετε· τὸ κα-
22 λὸν κατέχετε, ἀπὸ παντὸς εἴδους πο-

V

νηροῦ ἀπέχεσθε. Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς 23
τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς· καὶ
ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ
καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ
τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ τηρηθείη.
πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. 24
Ἀδελφοί, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. 25
ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φι- 26
λήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύρι- 27
ον, ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς
ἁγίοις ἀδελφοῖς. ἡ χάρις τοῦ κυρίου 28
ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

Προς θεσσαλονικεις πρωτη εγραφη
απο αθηνων.

Η ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ.

1 ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμό- 1
θεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλο-
νικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ
2 κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰ-
ρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου
ἰησοῦ χριστοῦ.
3 Εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάν-
τοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοί, καθὼς ἄξι-
όν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν,
καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάν-
4 των ὑμῶν εἰς ἀλλήλους· ὥστε ἡμᾶς αὐ-
τοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλη- 4
σίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν
καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν
καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, ἔν- 5
δειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ,
εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλεί-
ας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴ- 6
περ δίκαιον παρὰ θεῷ, ἀνταποδοῦναι
τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλῖψιν, καὶ ὑ- 7
μῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν,
ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἀπ'

V. 13 ἑαυτοῖς] αὐτοῖς e
27 ἁγίοις] ~ e

2 THESS. I. 1 κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ] χριστῷ ἰησοῦ d

οὐρανοῦ,

κρισιν, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτου,
8 ἐν πυρὶ φλογος, διδοντος ἐκδίκησιν
τοις μὴ εἰδόσι θεὸν καὶ τοις μὴ ὑπακού-
ουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
9 χριστοῦ· οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον
αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ
10 ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτου· ὅταν ἔλθῃ
ἐνδοξασθῆναι ἐν τοις ἁγίοις αὐτου, καὶ
θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοις πιστεύσασιν,
ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑ-
11 μᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. εἰς ὃ καὶ προσ-
ευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς
ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ
πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης
12 καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει· ὅπως ἐν-
δοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ, κα-
τὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου
ἰησοῦ χριστοῦ.

II Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ὑπὲρ
τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐ-
2 τὸν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑ-
μᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μήτε θροεῖσθαι, μή-
τε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου,
μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι
3 ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ χριστοῦ. Μή-
τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρό-
πον· ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶ-
τον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος
τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας,
4 ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ
πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε
αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ ὡς θεὸν κα-
θίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστι θε-
ός. 5 οὐ μνημονεύετε ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑ- 5
μᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ 6
κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι
αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστή- 7
ριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον
ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται·
καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν 8
ὁ κύριος ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στό-
ματος αὐτου, καὶ καταργήσει τῇ ἐπι-
φανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτου· οὗ ἐστιν ἡ 9
παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν
πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι
ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδι- 10
κίας, ἐν τοις ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν
τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο
εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς· καὶ διὰ τοῦτο 11
πέμψει αὐτοις ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλά-
νης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει·
ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες 12
τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ
ἀδικίᾳ. Ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν 13
εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν,
ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵ-
λετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτη-
ρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος καὶ πίστει
ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ 14
εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης
τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα 15
οὖν ἀδελφοὶ, στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς
παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ
λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. αὐτὸς δὲ 16
ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς, καὶ ὁ θε-
ὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς

I. 8 χριστοῦ] ~ γ
10 πιστεύσασιν] πιστεύσειν δ
12 med. χριστοῦ] ~ β
II. 2 χριστοῦ] κυρίου β
4 εἰς θεὸν] ~ ε
8 ἀναλώσει] ἀνελεῖ δ
10 ἐν alterum] ~ ε
11 καὶ] ~ ε
¶ πέμψει] πέμπει ε

καὶ

καὶ δὸς παράκλησιν αἰωνίαν καὶ ἐλπίδα
17 ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

III 1 Τὸ λοιπὸν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται καθὼς καὶ πρὸς
2 ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ πάν-
3 των ἡ πίστις. πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ
4 πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ
5 ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ.

6 Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν.
7 αὐτοὶ γὰρ οἴδατε πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡ-
8 μᾶς· ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβα-
9 ρῆσαί τινα ὑμῶν· οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν
10 ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περι-
11 πατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλο-
12 μεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν.
13 ὑμεῖς δὲ ἀδελφοὶ, μὴ ἐγκακήσητε καλοποιοῦντες.
14 εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε· καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ· καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖ-
15 σθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν.
16 αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δώῃ ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ· ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν.

17 Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ· οὕτω
18 γράφω· ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Πρὸς θεσσαλονικεῖς δευτέρα ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

II. 17 ὑμᾶς] ~ β
¶ λόγῳ καὶ ἔργῳ] ἔργῳ καὶ λόγῳ β

III. 16 τρόπῳ] τόπῳ δ

Η ΠΡΟΣ

Η ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΩΤΗ.

1 ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ
2 τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει· χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ χριστοῦ ἰησοῦ
3 τοῦ κυρίου ἡμῶν. Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ
4 ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκονο-
5 μίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει· τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ
6 πίστεως ἀνυποκρίτου· ὧν τινὲς ἀστοχήσαντες, ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν,
7 θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων
8 διαβεβαιοῦνται· οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται,
9 εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις,
10 πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ
11 τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ.
12 καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν 1
με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν,
13 τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν· ἀλλ' ἠλεήθην, ὅτι
14 ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ, ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ·
15 πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι χριστὸς ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός
16 εἰμι ἐγώ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται ἰησοῦς χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ
17 εἰς ζωὴν αἰώνιον· τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ, τιμὴ, δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας
18 τῶν αἰώνων ἀμήν· ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν
19 καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἣν τινὲς ἀπωσάμενοι,
20 περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν· ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

ΠΑρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀν-
2 θρώπων, ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων

1 TIM. I. 1 κυρίε ἰησοῦ χρισοῦ] χρισοῦ ἰησοῦ β

4 οἰκονομίαν] οἰκοδομίαν a

17 σοφῷ] ~ κ

II
τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ
ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσε-
3 βείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ
ἀποδεκτὸν ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν
4 θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σω-
θῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλ-
5 θεῖν. εἷς γὰρ θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ
καὶ ἀνθρώπων ἄνθρωπος χριστὸς ἰησοῦς,
6 ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων·
7 τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, ' εἰς ὃ ἐτέ-
θην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος· ἀλή-
θειαν λέγω ° ἐν χριστῷ, ὐ ψεύδομαι·
διδάσκαλος ἐθνῶν, ἐν πίστει καὶ ἀλη-
8 θείᾳ. Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι
τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας
ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλο-
9 γισμοῦ· ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖ-
κας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς
καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν
πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις,
10 ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ' ἀλλ' ὃ πρέπει
γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν,
11 διὰ ἔργων ἀγαθῶν. Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ
12 μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ· γυναι-
κὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐ-
θεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ.
13 ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα εὕα.
14 καὶ ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη· ἡ δὲ γυνὴ ἀπα-
15 τηθεῖσα, ἐν παραβάσει γέγονε· σω-
θήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν
μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγι-
ασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

III Πιστὸς ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς
ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ.

III
δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, 2
μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώ-
φρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτι-
κόν· μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ 3
αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀ-
φιλάργυρον· τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊ- 4
στάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ με-
τὰ πάσης σεμνότητος· εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου 5
οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας
θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα 6
μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ δια-
βόλου. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν κα- 7
λὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς
ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ δια-
βόλου. Διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, 8
μὴ δίλογους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχον-
τας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ' ἔχοντας τὸ 9
μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνει-
δήσει. καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν 10
πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλη-
τοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνὰς, 11
μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶ-
σι. διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄν- 12
δρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι καὶ
τῶν ἰδίων οἴκων. οἱ γὰρ καλῶς διακο- 13
νήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν προ-
ποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἐν πί-
στει τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. Ταῦτά σοι γρά- 14
φω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον·
ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν 15
οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκ-
κλησία θεοῦ ζῶντος.
Στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθεί- 16
ας· καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ

II. 7 ἐν χριστῷ] ~ β
12 γυναικὶ δὲ διδάσκειν] διδάσκειν δὲ γυναικὶ β
III. 3 μὴ αἰσχροκερδῆ] ~ β

15 . Στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας καὶ] , στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. Καὶ ὁ ζ

τῆς

III τῆς εὐσεβείας μυστήριον, ὃς θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν IV δόξῃ. Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλά- 2 νοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηρια- 3 σμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθει- 4 αν. ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμ- 5 βανόμενον· ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ 6 καὶ ἐντεύξεως. Ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκα- 7 λίας ἣν παρηκολούθηκας. Τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ· 8 γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς 9 τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λό- 10 γος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος· εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πι- 11 στῶν· Παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. 12 μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, IV ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, 13 πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ 14 χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ἐν τού- 15 τοις ἴσθι· ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδα- 16 σκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς. τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ πα- V ρακάλει ὡς πατέρα· νεωτέρους, ὡς ἀδελφούς· πρεσβυτέρας, ὡς μητέρας· 2 νεωτέρας, ὡς ἀδελφὰς, ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. Χήρας τίμα τὰς ὄντως χή- 3 ρας. εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶ- 4 κον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις· τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀποδεκτὸν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως 5 χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας· ἡ 6 δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκε. καὶ 7 ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν 8 οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. Χήρα καταλε- 9 γέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γε- γονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνὴ, ἐν ἔργοις κα- 10 λοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν,

III. 16 θεὸς] ὃ ϑ
IV. 1 πλάνοις] πλάνης ϑ
6 τῆς καλῆς διδασκαλίας] τῇ καλῇ διδασκαλίᾳ ϛ
8 ἐπαγγελίαν] ἐπαγγελίας ϑ
12 ἐν πνεύματι] ~ ϑ
15 ἐν alterum] ~ γ
V. 4 ἐστὶ καλὸν καὶ] ἐστὶν β

εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ
11 ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν. Νεωτέρας δὲ
χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ καταστρηνιά-
12 σωσι τοῦ χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχου-
σαι κρίμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέ-
13 τησαν· ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσι
περιερχόμεναι τὰς οἰκίας· οὐ μόνον δὲ ἀρ-
γαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι,
14 λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. Βούλομαι οὖν
νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδε-
σποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ
15 ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν. ἤδη γάρ
τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ.
16 Εἴ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρ-
κείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκ-
κλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρ-
κέσῃ.
17 Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι δι-
πλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ
18 κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. λέ-
γει γὰρ ἡ γραφή, Βοῦν ἀλοῶντα οὐ φι-
μώσεις· καὶ ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ
19 αὐτοῦ. Κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν
μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ
20 τριῶν μαρτύρων. Τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ
21 οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου ἰη-
σοῦ χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων,
ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν.
22 Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοι-
νώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. Σεαυτὸν ἁγνὸν

τήρει· μηκέτι ὑδροποτεῖ, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ 23
χρῶ, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου
ἀσθενείας. Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρ- 24
τίαι προδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς κρί-
σιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ὡσαύ- 25
τως καὶ τὰ καλὰ ἔργα προδηλά ἐστι·
καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα, κρυβῆναι οὐ δύνα-
ται.

Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰ- VI
δίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους
ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ
καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ 2
δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ κατα-
φρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν· ἀλλὰ
μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσιν καὶ
ἀγαπητοὶ, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμ-
βανόμενοι. ταῦτα δίδασκε καὶ παρα-
κάλει. Εἴ τις ἑτεροδιδασκα- 3
λεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λό-
γοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ,
καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ,
τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ 4
νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας,
ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφη-
μίαι, ὑπόνοιαι πονηραὶ, διαπαρατρι- 5
βαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν,
καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομι-
ζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν.
ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. Ἔστι 6
δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ
αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς 7
τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι
δυνάμεθα· ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ 8

V. 19 ἐκτὸς usq. μαρτύρων] ~ δ
21 κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ] χριστοῦ ἰησοῦ β
¶ πρόσκλισιν] πρόσκλησιν δ
VI. 5 διαπαρ.] παραδιατριβαὶ ε

1 TIM. 5, 18. Deut. 25, 4. Luc. 10, 7.

σκεπά-

σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.
9 Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν
εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα καὶ ἐπιθυ-
μίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς,
αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλε-
10 θρον καὶ ἀπώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων
τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία· ἧς τινες
ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πί-
στεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις
11 πολλαῖς. Σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε τοῦ
θεοῦ, ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύ-
νην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπο-
12 μονὴν, πραότητα· ἀγωνίζου τὸν καλὸν
ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰω-
νίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης, καὶ ὡμολό-
γησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολ-
13 λῶν μαρτύρων. Παραγγέλλω
σοὶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ
πάντα καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαν-
τος ἐπὶ ποντίου πιλάτου τὴν καλὴν ὁμο-
14 λογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπι-
λον, ἀνεπίληπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανεί-
15 ας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν
καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μό-
νος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόν-
των καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ 16
μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀ-
πρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐ-
δὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος
αἰώνιον ἀμήν.

Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι πα- 17
ρήγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλ-
πικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν
τῷ θεῷ τῷ ζῶντι τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάν-
τα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοερ- 18
γεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμε-
ταδότους εἶναι, κοινωνικοὺς, ἀποθη- 19
σαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς
τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου
ζωῆς. Ὦ τιμόθεε, τὴν παραθή- 20
κην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς
βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς
ψευδωνύμου γνώσεως· ἣν τινες ἐπαγ- 21
γελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν.
Ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

Προς τιμοθεον πρωτη εγραφη απο λαοδικειας ητις εστι μητροπολις φρυγιας της πακατιανης.

VI. 9 ἀνοήτους] ἀνονήτους ℵ
12 ἣν] ἣν καὶ δ
13 ζωοποιοῦντος] ζωογονοῦντος ℵ
16 καὶ] ~ β
19 αἰωνίου] ὄντως δ
20 παραθήκην] παραθήκην β
¶ κενοφωνίας] καινοφωνίας φ
21 ἀμήν] ~ ℵ

Digitized by Google

Η ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΔΕΥΤΕΡΑ.

1 ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν χριστῷ
2 ἰησοῦ, τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ· χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.
3 Χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει· ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν
4 ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας,
5 ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ· ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου λωΐδι καὶ τῇ μητρί σου εὐνείκῃ,
6 πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοί. Δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ
7 τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου· οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρο-
8 νισμοῦ. μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ· ἀλλὰ συνκακοπάθησον τῷ
9 εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ, τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ'
10 ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων,
φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐ- 1
αγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ 11
ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν· δι' 12
ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι. οἶδα γὰρ ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν.
ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν 13
παρ' ἐμοῦ ἤκουσας, ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ· τὴν καλὴν παραθή- 14
κην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. Οἶδας τοῦτο, 15
ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὧν ἐστι Φύγελλος καὶ ἑρμογένης.
Δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ ὀνησιφόρου οἴ- 16
κου· ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ γενό- 17
μενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με καὶ εὗρε· δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑ- 18
ρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

Σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χά- II
ριτι τῇ ἐν χριστῷ ἰησοῦ· καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώ- 3
της ἰησοῦ χριστοῦ. οὐδεὶς στρατευόμενος 4
ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις,

2 Tim. I. 1 ἰησοῦ χριστοῦ] χριστοῦ ἰησοῦ γ
11 ἐθνῶν] ~ a
12 παραθήκην] παρακαταθήκην a
14 παραθήκην] παρακαταθήκην a

ἵνα

II

ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ
καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται ἐὰν μὴ νο-
6 μίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωρ-
γὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμ-
7 βάνειν. νόει ἃ λέγω· δώσῃ γάρ σοι ὁ
8 κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. Μνημόνευε
Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ
σπέρματος Δαυὶδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν
9 μου· ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν,
ὡς κακοῦργος· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ
10 δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ
τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας
τύχωσι τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δόξης
11 αἰωνίου. Πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπε-
12 θάνομεν, καὶ συζήσομεν· εἰ ὑπομένο-
μεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀρνού-
13 μεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς· εἰ
ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει· ἀρνή-
σασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται.

14 Ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμε-
νος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, εἰς
οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀ-
15 κουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον
παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαί-
σχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀ-
16 ληθείας. Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας
περίϊσασο· ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν
17 ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγ-
γραινα νομὴν ἕξει· ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ
18 Φίλητος, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν
ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη
γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τὴν τινῶν πί-
19 στιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ
θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύ-

II

τὴν, Ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ
ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων
τὸ ὄνομα Κυρίου· ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ 20
οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ,
ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ
μὲν εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν 21
οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται
σκεῦος εἰς τιμὴν, ἡγιασμένον, καὶ
εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀ-
γαθὸν ἡτοιμασμένον. Τὰς δὲ νεωτερι- 22
κὰς ἐπιθυμίας φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιο-
σύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην μετὰ
τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθα-
ρᾶς καρδίας. Τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀ- 23
παιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι
γεννῶσι μάχας· δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ 24
μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάν-
τας, διδακτικὸν, ἀνεξίκακον, ἐν πραό- 25
τητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους·
μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς
ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν 26
ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρη-
μένοι ὑπ' αὐτοῦ, εἰς τὸ ἐκείνου θέλη-
μα.

Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις III
ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί.
ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φι- 2
λάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλά-
σφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι,
ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, 3
ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι,
προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, 4
φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες 5
μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν

II. 13 μένει] μενεῖ ℵ
19 Κυρίου] χριστοῦ ℵ
21 καὶ] ~ δ
III. 3 ἄστοργοι, ἄσπονδοι] ἄσπονδοι, ἄστοργοι δ

2 TIM. II. 19. Num. 16, 5. 21. 24. 26. 45.

αὐτῆς

III

αὐτῆς ἠρνημένοι. καὶ τούτους ἀποτρέπου·
6 ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς
οἰκίας καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικάρια
σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπι-
7 θυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθά-
νοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-
8 θείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ
ἰαννῆς καὶ ἰαμβρῆς ἀντέστησαν μωσῇ, οὕ-
τω καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ,
ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδό-
9 κιμοι περὶ τὴν πίστιν. ἀλλ' οὐ προκό-
ψουσιν ἐπὶ πλεῖον· ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν
ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων
10 ἐγένετο. Σὺ δὲ παρηκολούθηκάς
μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ
προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ,
11 τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς,
τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν ἀν-
τιοχείᾳ, ἐν ἰκονίῳ, ἐν λύστροις, οἵους
διωγμοὺς ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με
12 ἐρρύσατο ὁ κύριος. καὶ πάντες δὲ οἱ
θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν χριστῷ ἰησοῦ,
13 διωχθήσονται. Πονηροὶ δὲ ἄν-
θρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ
14 χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. Σὺ
δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης,
15 εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀ-
πὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας,
τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν,
16 διὰ πίστεως τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. πᾶσα
γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς
διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπα-
νόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιο-
17 σύνῃ· ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρω-

IV

πος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρ-
τισμένος. Διαμαρτύρομαι οὖν ἐ- 1
γὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ
χριστοῦ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ
νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ
τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· κήρυξον τὸν λό- 2
γον, ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεγ-
ξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν πά-
σῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ 3
καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκα-
λίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπι-
θυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι
διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν· καὶ 4
ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀπο-
στρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπή-
σονται. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κα- 5
κοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ,
τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. Ἐγὼ 6
γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐ-
μῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε· τὸν ἀγῶνα 7
τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέ-
λεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀ- 8
πόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος,
ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ
ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτὴς, οὐ μόνον δὲ
ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι
τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.

Σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. 9
δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας 10
τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς θεσσα-
λονίκην· κρήσκης εἰς γαλατίαν, τί-
τος εἰς δαλματίαν· λουκᾶς ἐστι μόνος 11
μετ' ἐμοῦ. μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ
σεαυτοῦ· ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διά-

III. 6 αἰχμαλωτίζοντες] αἰχμαλωτεύοντες δ
8 ἰαμβρῆς] μαμβρῆς δ
16 καὶ] ~ e

IV. 8 πᾶσι] ~ e
10 γαλατίαν] γαλλίαν e

κονίαν.

12 κονίαν. τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφε-
13 σον. Τὸν φαιλόνην ὃν ἀπέλιπον ἐν
Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε,
καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβρά-
14 νας. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά
μοι κακὰ ἐνεδείξατο· ἀποδῴη αὐτῷ ὁ
15 κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὃν καὶ
σὺ φυλάσσου, λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς
16 ἡμετέροις λόγοις. Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀ-
πολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλ-
λὰ πάντες με ἐγκατέλιπον· μὴ αὐταῖς
17 λογισθείη· ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη,
καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κή-
ρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάν-
τα τὰ ἔθνη· καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος
18 λέοντος· καὶ ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ
παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν
βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· ᾧ ἡ δό-
ξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

19 Ἄσπασαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ
20 τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον. Ἔραστος ἔμει-
νεν ἐν Κορίνθῳ· Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον
21 ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. Σπούδασον πρὸ
χειμῶνος ἐλθεῖν.

Ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, καὶ Πούδης,
καὶ Λίνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελ-
22 φοὶ πάντες. Ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς
μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ἡ χάρις μεθ'
ὑμῶν. Ἀμήν.

Προς τιμοθεον δευτερα της εφεσιων εκκλη-
σιας πρωτον επισκοπον χειροτονηθεντα
εγραφη απο ρωμης οτε εκ δευτερα πα-
ρεση παυλος τω καισαρι νερωνι.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

1 Παῦλος δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ
Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ πίστιν ἐκλε-
κτῶν θεοῦ καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς
2 κατ' εὐσέβειαν, ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰω-
νίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς
πρὸ χρόνων αἰωνίων, ἐφανέρωσε δὲ καιρο-
3 ῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐν κηρύγ-
ματι ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ
σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ· Τίτῳ γνησίῳ τέ-
4 κνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν· χάρις, ἔλεος,
εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.

5 Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ,
ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ κα-
τασήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς
ἐγώ σοι διεταξάμην· εἴ τις ἐστὶν ἀνέγ- 6
κλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα
ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας
ἢ ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον 7
ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον· μὴ
αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ
πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φι- 8
λόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δί-
καιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμε- 9
νον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου,
ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ δι-
δασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντι-
λέγοντας ἐλέγχειν. Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ καὶ 10

III. 22 ἀμήν] ~ β

TIT. I. 4 Ἰησοῦ,] καὶ β

I ἀνυπότακτοι ματαιολόγοι καὶ φρεναπά-
11 ται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, ' οὓς δεῖ
ἐπιστομίζειν· οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέ-
πουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ
12 κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος
αὐτῶν προφήτης, Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται,
13 κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρ-
τυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν
ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνω-
14 σιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προσέχοντες ἰουδαϊ-
κοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀ-
15 ποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. πάντα
μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ με-
μιασμένοις καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν,
ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ
16 συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι,
τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄν-
τες καὶ ἀπειθεῖς καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀ-
γαθὸν ἀδόκιμοι.

II 2 Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ
διδασκαλίᾳ· πρεσβύτας νηφαλίους
εἶναι, σεμνούς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας
3 τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· πρε-
σβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱερο-
πρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ
4 δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ' ἵνα
σωφρονίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶναι,
5 φιλοτέκνους, ' σώφρονας, ἁγνάς, οἰ-
κουρούς, ἀγαθάς, ὑποτασσομένας τοῖς
ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ
6 θεοῦ βλασφημῆται. τοὺς νεωτέ-
ρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν,
7 περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον
καλῶν ἔργων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ° ἀ-
8 διαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ,

II. 3 ἱεροπρεπεῖς] ἱεροπρεπὲ a
7 ἀδιαφθορίαν] ἀφθορίαν β

II ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντρα-
πῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν λέγειν φαῦ-
λον. Δούλους, ἰδίοις δεσπόταις ὑ- 9
ποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι,
μὴ ἀντιλέγοντας, ' μὴ νοσφιζομένους, 10
ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγα-
θήν· ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος
ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν.

Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σωτή- 11
ριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡ- 12
μᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ
τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ
δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν
αἰῶνι· προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλ- 13
πίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ με-
γάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χρι-
στοῦ· ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα 14
λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας,
καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον,
ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Ταῦτα λάλει 15
καὶ παρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης
ἐπιταγῆς· μηδείς σου περιφρονείτω.

III Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσί-
αις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν,
πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, 2
μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι,
ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότη-
τα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. ἦμεν 3
γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπει-
θεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπι-
θυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κα-
κίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μι-
σοῦντες ἀλλήλους. ὅτε δὲ ἡ χρηστότης 4
καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆ-
ρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ [ἔργων τῶν ἐν 5

¶ σεμνότητα] σεμνότητα, ἀφθαρ-
σίαν a
8 ἡμῶν] ὑμῶν a

δικαιο-

δικαιοσύνη ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον, ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, 6 οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, 7 ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα κατ' 8 ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ θεῷ· ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς 9 ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔριδας καὶ μάχας νομικὰς παραιτοῦ· εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μά- 10 ταιοι. Αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν 11 καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει, ὢν αὐτοκατάκριτος.

Ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλὼ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. Ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες· ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Προς τιτον της κρητων εκκλησιας πρωτον επισκοπον χειροτονηθεντα εγραφη απο νικοπολεως της μακεδονιας.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

1 Παῦλος δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνερ- 2 γῷ ἡμῶν, καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ 3 τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

4 Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν 5 μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν καὶ 6 εἰς πάντας τοὺς ἁγίους· ὅπως ἡ κοινωνία σου τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν. χαρὰν γὰρ ἔσχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, 7 ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. Διὸ πολλὴν ἐν Χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην 9 μᾶλλον παρακαλῶ· τοιοῦτος ὢν ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ· παρακαλῶ σε περὶ τοῦ 10 ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον, τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον, 11

III. 8 τὰ] ~ γ
10 καὶ δευτέραν] ~ ε
15 ἀμὴν] ~ β
PHILEM. v. 2 ἀγαπητῇ] ἀδελφῇ β
6 ἡμῖν] ὑμῖν δ
¶ Ἰησοῦν] ~ γ
7 χαρὰν] χάριν ε

νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέ-
12 πεμψα· σὺ δὲ αὐτὸν, τοῦτέστι τὰ ἐμὰ
13 σπλάγχνα, προσλαβοῦ. Ὃν ἐγὼ ἐβου-
λόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ
σοῦ διακονῇ μοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐ-
14 αγγελίου· χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης
οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κα-
τὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ
15 κατὰ ἑκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο
ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν
16 ἀπέχῃς· οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον,
ἀδελφὸν ἀγαπητὸν, μάλιστα ἐμοὶ, πόσῳ
17 δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ
οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνὸν, προσλαβοῦ αὐτὸν
18 ὡς ἐμέ. Εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε ἢ ὀφείλει,
19 τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. ἐγὼ Παῦλος ἔγρα-
ψα τῇ ἐμῇ χειρὶ, ἐγὼ ἀποτίσω· ἵνα
μὴ λέγω σοι ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσο-
φείλεις. Ναὶ ἀδελφὲ, ἐγώ σου ὀναί-
μην ἐν κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ
σπλάγχνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ
ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς ὅτι καὶ
ὑπὲρ ὃ λέγω ποιήσεις. Ἅμα δὲ
καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν· ἐλπίζω γὰρ
ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθή-
σομαι ὑμῖν. Ἀσπάζονταί σε Ἐπα-
φρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ, Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς,
Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. Ἡ χάρις τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύ-
ματος ὑμῶν. Ἀμήν.

Προς Φιλημονα εγραφη απο ρωμης δια ονησιμον οικετην.

Η ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

1 ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυτρόπως
πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πα-
τράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ'
2 ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν
ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων,
3 δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν, ὃς ὢν
ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς
ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα
τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυ-
τοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρ-
τιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγα-
λωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων 4
γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφο-
ρώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνο-
μα. Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγ- 5
γέλων, Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον
γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν, Ἐγὼ ἔσομαι
αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς
υἱόν; ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρω- 6
τότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει, Καὶ

11 ἀνέπεμψα] ἔπεμψα γ
20 κυρίῳ] χριστῷ β
23 ἀσπάζονται] ἀσπάζεται β
25 ἀμήν] ~ α
HEBR. I. 1 ἐσχάτου] ἐσχάτων ε
2 τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν] ἐποίησε τοὺς αἰῶνας γ
3 δι' ἑαυτοῦ] ~ ε
¶ ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν] τῶν ἁμαρτιῶν ποιησάμενος β

HEBR. 1, 5. Ps. 2, 7. 2 Sam. 7, 14.
6. Deut. 32, 43. apud LXX int. Ps. 97, 7.

προσ-

I

προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι
7 θεοῦ. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέ-
γει, Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύ-
ματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς
8 φλόγα· πρὸς δὲ τὸν υἱόν, Ὁ θρόνος
σου ὁ θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασι-
9 λείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ
ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε
ὁ θεὸς ὁ θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως
10 παρὰ τοὺς μετόχους σου. Καὶ σὺ κατ'
ἀρχὰς Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας,
καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σού εἰσιν οἱ οὐρανοί.
11 αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· καὶ
12 πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ
ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτοὺς καὶ ἀλ-
λαγήσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ
13 ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. Πρὸς τίνα δὲ
τῶν ἀγγέλων εἴρηκέ ποτε, Κάθου ἐκ δε-
ξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου
14 ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; οὐχὶ πάντες
εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονί-
αν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κλη-
II ρονομεῖν σωτηρίαν; Διὰ τοῦτο δεῖ
περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖ-
2 σι, μήποτε παραῤῥυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγ-
γέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαι-
ος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ
3 ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν· πῶς ἡμεῖς
ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες
σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα
λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκου-

σάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρ- 4
τυρούντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι,
καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος
ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλη-
σιν.

Οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμέ- 5
νην τὴν μέλλουσαν, περὶ ἧς λαλοῦμεν· διε- 6
μαρτύρατο δέ πού τις λέγων, Τί ἐστιν
ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ· ἢ υἱὸς
ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἠ- 7
λάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγ-
γέλους· δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐ-
τὸν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔρ-
γα τῶν χειρῶν σου· πάντα ὑπέτα- 8
ξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ἐν γὰρ
τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆ-
κεν αὐτῷ ἀνυπότακτον· νῦν δὲ οὔπω ὁρῶ-
μεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα. τὸν 9
δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον
βλέπομεν Ἰησοῦν, διὰ τὸ πάθημα τοῦ
θανάτου δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον,
ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται
θανάτου. Ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ δι' 10
ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολ-
λοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρ-
χηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθη-
μάτων τελειῶσαι. ὅ τε γὰρ ἁγιάζων 11
καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι, ἐξ ἑνὸς πάντες· δι'
ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐ-
τοὺς καλεῖν λέγων, Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνο- 12
μά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ
ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν,

II 11 διαμένεις] διαμενᾶς γ
12 ἑλίξεις] ἀλλάξεις β
II. 4 τε] ~ γ
7 καὶ κατ. usq. χειρῶν σου] ~ ε
9 χάριτι] χωρὶς β

I. 7. Pſ. 104, 4. 8. Pſ. 45, 7. 10. Pſ. 102, 26. 13. Pſ. 110, 1.
II. 6. Pſ. 8, 5. 12. Pſ. 22, 23. 13. Iſa. 8, 17. 18.

Digitized by Google

13 Ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. Καὶ πάλιν, Ἰδοὺ ἐγὼ, καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν
14 ὁ θεός. Ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκεν σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα
διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διά-
15 βολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦ-
16 σαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀ-
17 βραάμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεὸν, εἰς τὸ ἱλάσκε-
18 σθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν, αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

III. Ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡ-
2 μῶν Χριστὸν Ἰησοῦν· πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, ὡς καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅ-
3 λῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κα-
4 τασκευάσας αὐτόν· πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος· ὁ δὲ τὰ πάντα
5 κατασκευάσας, θεός. καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομέ-
6 νων· Χριστὸς δὲ, ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ· οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐάνπερ τὴν παῤῥησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν.
7 Διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε·
8 μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέ-
9 ραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ· οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου, τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκεί-
10 νῃ, καὶ εἶπα, Ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου·
11 ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, Εἰ εἰσελεύ-
12 σονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. Βλέπετε ἀδελφοὶ, μή ποτε ἔσται ἔν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀ-
13 ποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος· ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁ-
14 μαρτίας· μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ, ἐάνπερ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν·
15 ἐν τῷ λέγεσθαι, Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε· μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ.
16 τίνες γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ
17 Αἰγύπτου διὰ Μωϋσέως; τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν; ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρή-
18 μῳ. τίσι δὲ ὤμοσε μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς
19 τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ ἠδυνήθη-

II. 14 σαρκὸς καὶ αἵματος] αἵματος καὶ σαρκὸς **a**
III. 1 χριστὸν] ~ **β**
6 ἧς] ὅς **a**
9 με prius] ~ **δ**
¶ , ἐδοκίμασάν με] ἐν δοκιμασίᾳ **a**
10 ἐκείνῃ] ταύτῃ **β**
16 τίνες] τινὲς **a**

III. 2. Num. 12, 7. 7 f. Ps. 95, 7 f.

σαν

IV σαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιςίαν. Φοβη-
θῶμεν οὖν μή ποτε καταλειπομένης ἐπαγ-
γελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν
2 αὐτ῀, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑςερηκέναι. καὶ
γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ
κἀκεῖνοι· ἀλλ' ὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγ@ τῆς
ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκραμέν@ τῇ
3 πίςει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ
εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιςεύσαντες, κα-
θὼς εἴρηκεν, Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μ῀,
Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μ῀·
καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κό-
4 σμ῀ γενηθέντων. Εἴρηκε γάρ π῀ τῆς
ἑβδόμης ὕτω, Καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν
τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔρ-
5 γων αὐτ῀· καὶ ἐν τούτῳ πάλιν, Εἰ εἰ-
6 σελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μ῀. ἐπεὶ
οὖν ἀπολείπεται τινὰς εἰσελθεῖν εἰς αὐ-
τὴν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες ὐκ
7 εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν· πάλιν τινὰ
ὁρίζει ἡμέραν, σήμερον, ἐν Δαυὶδ λέ-
γων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον, καθὼς εἴρη-
ται, σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτ῀
ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας
8 ὑμῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν,
ὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα
9 ἡμέρας· ἄρα ἀπολείπεται σαββατι-
10 σμὸς τῷ λαῷ τ῀ θε῀. ὁ γὰρ εἰσελθὼν
εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτ῀, καὶ αὐτὸς κα-
τέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτ῀, ὥσπερ
11 ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός. Σπουδα-
σωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατά-
παυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδεί-
12 γματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. Ζῶν γὰρ
ὁ λόγ@ τ῀ θε῀, καὶ ἐνεργὴς, καὶ το-
μώτερ@ ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίςο-
μον, καὶ διϊκνούμεν@ ἄχρι μερισμ῀
ψυχῆς τε καὶ πνεύματ@, ἁρμῶν τε
καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων
καὶ ἐννοιῶν καρδίας· καὶ ὐκ ἔς ι κτίσις 13
ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτ῀, πάντα δὲ γυμνὰ
καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐ-
τ῀· πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγ@.

Ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν, διελη- 14
λυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τ῀
θε῀, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. Οὐ 15
γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυναμενον συμ-
παθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπει-
ρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα
χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν 16
μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτ@,
ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρωμεν,
εἰς εὔκαιρον βοήθειαν. Πᾶς γὰρ ἀρ- V
χιερεὺς, ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμεν@,
ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν
θεὸν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσί-
ας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυ- 2
νάμεν@ τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις,
ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν·
καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ 3
τοῦ λαοῦ, ὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέ-
ρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. Καὶ ὐχ ἑαυ- 4
τῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ κα-
λούμεν@ ὑπὸ τ῀ θε῀, καθάπερ καὶ
Ἀαρών. Οὕτω καὶ ὁ χριςὸς ὐχ ἑαυτὸν 5
ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λα-
λήσας πρὸς αὐτὸν, Υἱός μ῀ εἶ σὺ, ἐγὼ
σήμερον γεγέννηκά σε· καθὼς καὶ ἐν 6
ἑτέρῳ λέγει, Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα,
κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ.

IV. 1 ἡμῶν] ὑμῶν ε
2 συγκεκραμένος] συγκεκραμένοις ε
7 ὥρισται] προώρισται β
12 τοῦ prius] ~ γ

IV. 4. Gen. 2. 2. V. 5. Psal. 2, 7. 6. Psal. 110, 4.

Ὃς

7 Ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δε-
ήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνά-
μενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ
κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγ-
κας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβεί-
8 ας, καίπερ ὢν υἱὸς, ἔμαθεν ἀφ' ὧν
9 ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγέ-
νετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν αἴτι-
10 σωτηρίας αἰωνίου· προσαγορευθεὶς ὑπὸ
τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς, κατὰ τὴν τάξιν
μελχισεδέκ.

11 Περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυ-
σερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγό-
12 νατε ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες
εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πά-
λιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς,
τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων
τοῦ θεοῦ· καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες
13 γάλακτος, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς
γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος
14 λόγου δικαιοσύνης· νήπιος γάρ ἐστι· τε-
λείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφὴ, τῶν διὰ
τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα
ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κα-
VI κοῦ. Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς
τοῦ χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα
φερώμεθα· μὴ πάλιν θεμέλιον κατα-
βαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων,
2 καὶ πίστεως ἐπὶ θεὸν, βαπτισμῶν δι-
δαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσε-
ώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου.
3 καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐὰν περ ἐπιτρέπῃ
4 ὁ θεός. Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ
φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρε-
ᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέν-
5 τας πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευ-
σαμένους θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλον-
τος αἰῶνος, 6 καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνα-
σταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ
παραδειγματίζοντας. 7 γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα
τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν,
καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις δι'
οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐ-
λογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ· 8 ἐκφέρουσα δὲ ἀ-
κάνθας καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος καὶ
κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦ-
σιν. 9 Πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν
ἀγαπητοὶ, τὰ κρείσσονα καὶ ἐχόμενα
σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτω λαλοῦμεν. 10 οὐ γὰρ
ἄδικος ὁ θεὸς, ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου
ὑμῶν καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης ἧς ἐνε-
δείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαν-
τες τοῖς ἁγίοις καὶ διακονοῦντες. 11 ἐπιθυ-
μοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδεί-
κνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν
τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους· 12 ἵνα μὴ νω-
θροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστε-
ως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς
ἐπαγγελίας. 13 Τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγει-
λάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε
μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ 14 λέ-
γων, Ἦ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ
πληθύνων πληθυνῶ σε· 15 καὶ οὕτω μα-
κροθυμήσας ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας.
16 ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος
ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας
πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος· 17 ἐν ᾧ πε-
ρισσοτέραν βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι
τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμε-
τάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν
ὅρκῳ, 18 ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμετα-

VI. 3 ποιήσομεν] ποιήσωμεν ℵ
10 τοῦ κόπου] ~ β
18 θεὸν] τὸν θεὸν β

VI. 14. Gen. 22, 16.

θέτων

VI θέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπί-
19 δος· ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετά-
20 σματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

VII Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλὴμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς
2 κοπῆς τῶν βασιλέων καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ· πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασι-
3 λεὺς Σαλὴμ, ὅ ἐστι βασιλεὺς εἰρήνης· ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει
4 ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. Θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατρι-
5 άρχης. καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξε-
6 ληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ· ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς
7 ἐπαγγελίας εὐλόγηκε· χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀπο- 8
θνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν· ἐκεῖ δὲ, μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ. καὶ ὡς ἔπος 9
εἰπεῖν, διὰ Ἀβραὰμ καὶ Λευὶ ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται· ἔτι γὰρ ἐν τῇ 10
ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ. Εἰ μὲν οὖν τελείω- 11
σις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν· ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτητο· τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι; μετατιθεμένης γὰρ 12
τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, 13
φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ· πρό- 14
δηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης μωϋσῆς ἐλάλησε. Καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁ- 15
μοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς 16
γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γὰρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς 17
εἰς τὸν αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προ- 18
αγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελὲς, οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος· 19
ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ. Καὶ καθ' 20
ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας· οἱ μὲν γὰρ 21
χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτὸν, Ὤμοσε Κύριος καὶ οὐ μεταμε-

VII. 13 προσέσχηκε] προσέσηκε vel προσέσχε γ
14 ἱερωσύνης] ἱερέων γ
16 σαρκικῆς] σαρκίνης e
17 μαρτυρεῖ] μαρτυρεῖται β

VII, 1. Gen. 14, 18.

λεθή-

ληθήσεται, Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κα-
22 τὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ· κατὰ τοσοῦ-
τον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος
23 ἰησοῦς. Καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γε-
γονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύε-
24 σθαι παραμένειν· ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐ-
τὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν
25 ἱερωσύνην· ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παν-
τελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ
τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν, εἰς τὸ ἐντυγχά-
26 νειν ὑπὲρ αὐτῶν. τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν
ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀ-
μίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁ-
μαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρα-
27 νῶν γενόμενος· ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν
ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότε-
ρον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀνα-
φέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ
28 ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ
νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιε-
ρεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν· ὁ λόγος δὲ τῆς
ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς
τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

VIII Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦ-
τον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν
δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς
2 οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς
σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ Κύριος,
3 καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς
εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας
καθίσταται· ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ
4 τοῦτον ὃ προσενέγκῃ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ
γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν ἱερέων
τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶ-
ρα, οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λα- 5
τρεύουσι τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρη-
μάτισται μωϋσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν
σκηνήν, Ὅρα γάρ φησι, ποιήσῃς πάντα
κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντά σοι ἐν τῷ
ὄρει· νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτευχε λει- 6
τουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι διαθή-
κης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγε-
λίαις νενομοθέτηται. Εἰ γὰρ ἡ πρώ- 7
τη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας
ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐ- 8
τοῖς λέγει, Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει
Κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον ἰσρα-
ὴλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον ἰούδα διαθήκην καιν-
ήν· οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα 9
τοῖς πατράσιν αὐτῶν, ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλα-
βομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν
αὐτοὺς ἐκ γῆς αἰγύπτου· ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέ-
μειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλη-
σα αὐτῶν, λέγει Κύριος. ὅτι αὕτη ἡ 10
διαθήκη ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ ἰσραὴλ
μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει Κύριος,
διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν,
καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς·
καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεόν, καὶ αὐτοὶ
ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξω- 11
σιν, ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕ-
καστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, Γνῶ-
θι τὸν Κύριον· ὅτι πάντες εἰδήσουσί με
ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν,
ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ 12
τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐ-
τῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐν τῷ λέγειν και- 13
νήν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην· τὸ δὲ πα-
λαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

21 κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ] ~ B
VIII. 4 γὰρ] ἂν D
11 πλησίον] πολίτην B
21 καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν] ~ B

VIII. 5. Ex. 25, 40. 8. Jer. 31, 31 f.

Εἶχε

IX

IX Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό τε ἅγιον κοσμικόν.
2 Σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥτε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθε-
3 σις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἅγια. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ ἡ
4 λεγομένη ἅγια ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα,
5 καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης· ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέ-
6 γειν κατὰ μέρος. Τούτων δὲ οὕτω κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διαπαντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς τὰς λα-
7 τρείας ἐπιτελοῦντες· εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυ-
8 τοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων· τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔ-
9 τι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν· ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶ-
10 σαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ
11 διορθώσεως ἐπικείμενα. Χριστὸς δὲ παραγενόμενος, ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τε-
λειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τοῦτέ-
στιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι' αἵ- 12
ματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. εἰ 13
γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα· πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χρι- 14
στοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι; Καὶ διὰ τοῦτο 15
διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστὶν, ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, 16
θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου· διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ 17
μή ποτε ἰσχύει ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος; ὅθεν οὐδ' ἡ πρώτη χωρὶς αἵματος ἐγκε- 18
καίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐν- 19
τολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων, μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον, καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε· λέγων, Τοῦτο 20
τὸ αἷμα τῆς διαθήκης ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός· καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάν- 21
τα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἐράντισε. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι 22
πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ

IX. 1 πρώτη] πρώτη σκηνὴ e
2 ἅγια] ἁγία d
9 ὃν] ἣν d
10 καὶ δικαιώμασι] δικαιώματα β
14 αἰωνίου] ἁγίου d
¶ ἡμῶν] ὑμῶν d
19 βιβλίον,] βιβλίον e ζ

IX. 2 seqq. Ex. 40, 3 seqq. 20. Ex. 24, 8.

IX

χωρὶς αἱματεκχυσίας ὐ γίνεται ἄφεσις.
23 Ἀνάγκη ὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν
τοῖς ὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι· αὐ-
τὰ δὲ τὰ ἐπουράνια κρείττοσι θυσίαις
24 παρὰ ταύτας. ὐ γὰρ εἰς χειροποίητα
ἅγια εἰσῆλθεν ὁ χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν
ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν ὐρανὸν, νῦν
ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ
25 ἡμῶν· ὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυ-
τὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς
τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλο-
26 τρίῳ· ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν
ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ
συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁ-
μαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέ-
27 ρωται. καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀν-
θρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦ-
28 το κρίσις· ὕτω καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ προσ-
ενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρ-
τίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφ-
θήσεται, τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς
σωτηρίαν.

X

Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόν-
των ἀγαθῶν, ὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα
τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐ-
ταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διη-
νεκὲς, ὐδέποτε δύναται τοὺς προσερχομέ-
2 νους τελειῶσαι. ἐπεὶ ὐκ ἂν ἐπαύσαντο
προσφερόμεναι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν
ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας,
3 ἅπαξ κεκαθαρμένους; ἀλλ' ἐν αὐταῖς
4 ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν· ἀδύ-

X

νατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαι-
ρεῖν ἁμαρτίας. Διὸ εἰσερχόμενος 5
εἰς τὸν κόσμον λέγει, Θυσίαν καὶ προ-
σφορὰν ὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρ-
τίσω μοι· ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁ- 6
μαρτίας ὐκ εὐδόκησας· τότε εἶπον, Ἰδοὺ 7
ἥκω· ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπταί περ-
ὶ ἐμοῦ· τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά
σου. ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν καὶ 8
προσφορὰν καὶ ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ
ἁμαρτίας ὐκ ἠθέλησας ὐδὲ εὐδόκησας,
αἵτινες κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται,
τότε εἴρηκεν, Ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θε- 9
ὸς τὸ θέλημά σου· ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον,
ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ· ἐν ᾧ θελήματι 10
ἡγιασμένοι ἐσμὲν διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ
σώματος ἰησοῦ χριστοῦ ἐφάπαξ. Καὶ 11
πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουρ-
γῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέ-
ρων θυσίας, αἵτινες ὐδέποτε δύνανται
περιελεῖν ἁμαρτίας· αὐτὸς δὲ μίαν ὑ- 12
πὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν εἰς
τὸ διηνεκὲς, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ,
τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος ἕως τεθῶσιν οἱ 13
ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ.
μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ 14
διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. Μαρτυ- 15
ρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· με-
τὰ γὰρ τὸ προειρηκέναι, Αὕτη ἡ δια- 16
θήκη ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς μετὰ
τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει Κύριος, δι-
δοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν, καὶ
ἐπὶ τῶν διανοιῶν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς·

X. 1 δύνανται] δύνανταν a
2 ὐκ ἂν] ἂν a
9 ὁ θεὸς] ~ β
10 ἐσμὲν] ἐσμὲν οἱ a
¶ σώματος] σώματος τοῦ a
11 ἱερεὺς] ἀρχιερεὺς a
12 αὐτὸς] ἗τος a
14 μιᾷ γὰρ προσφορᾷ] μία γὰρ προσφορὰ γ
15 προειρηκέναι] εἰρηκέναι δ

X. 5. Pſ. 40, 7 ſeq. 13. Pſ. 110, 1. 16. Jer. 31, 33.

καὶ

17 καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομι-
18 ῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας.

19 Ἔχοντες οὖν ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς τὴν
εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι ἰησοῦ,
20 ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν προσφατον καὶ
ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος, τοῦ-
21 τέστι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱερέα μέγαν
22 ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ· προσερχώμεθα
μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ
πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ
23 συνειδήσεως πονηρᾶς· καὶ λελυμένοι τὸ
σῶμα ὕδατι καθαρῷ, κατέχωμεν τὴν
ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ, πιστὸς
24 γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος· καὶ κατανοῶμεν
ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ κα-
25 λῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐ-
πισυναγωγὴν ἑαυτῶν, καθὼς ἔθος τι-
σὶν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες· καὶ τοσούτῳ
μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέ-
26 ραν. Ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡ-
μῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀ-
ληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολεί-
27 πεται θυσία· φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ
κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλ-
28 λοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις
νόμον μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυ-
29 σὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμω-
ρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ
τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμε-
νος ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς
χάριτος ἐνυβρίσας; οἴδαμεν γὰρ τὸν 30
εἰπόντα, Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταπο-
δώσω, λέγει Κύριος· καὶ πάλιν, Κύ-
ριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ. φοβερὸν τὸ 31
ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. ἀ- 32
ναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας,
ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἄθλησιν ὑπε-
μείνατε παθημάτων· τοῦτο μὲν, ὀνει- 33
δισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι·
τοῦτο δὲ, κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομέ-
νων γενηθέντες· καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου 34
συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρ-
χόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε,
γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρ-
ξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. μὴ ἀποβά- 35
λητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει
μισθαποδοσίαν μεγάλην. ὑπομονῆς γὰρ 36
ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ
ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν.
Ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος 37
ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ. ὁ δὲ δίκαιός μου ἐκ 38
πίστεως ζήσεται· καὶ ἐὰν ὑποστείληται,
οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς 39
δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλ-
λὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

XI Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις,
πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομέ-
νων. ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρε- 2
σβύτεροι. Πίστει, νοοῦμεν κατηρτίσθαι 3
τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ
φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι.
Πίστει, πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Κάϊν 4
προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη

30 λέγει κύριος] ~ β
34 δεσμοῖς μου] δεσμίοις γ
¶ ἑαυτοῖς] ἐν ἑαυτοῖς ε
¶ ἐν οὐρανοῖς] ~ δ
38 δίκαιος] δίκαιός μου δ

28. Deut. 17, 6. 30. Deut. 32, 35 f. 36 f. Hab. 2, 3 f. XI. 4. Gen. 4, 4.

εἶναι

εἶναι δίκαιος, μαρτυρουντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ· καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. Πίστει, ἐνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον· καὶ οὐχ εὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ· χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι· πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἐστὶ, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. Πίστει, χρηματισθεὶς νῶε, περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ· δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. Πίστει, καλούμενος ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τὸν τόπον ὃν ἔμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. Πίστει, παρῴκησεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας, μετὰ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς· ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. Πίστει, καὶ αὐτὴ σάρρα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος. Κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι· νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς, θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. Πίστει, προσενήνοχεν ἀβραὰμ τὸν ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, Ὅτι ἐν ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα· λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεὸς, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. Πίστει, περὶ μελλόντων εὐλόγησεν ἰσαὰκ τὸν ἰακὼβ καὶ τὸν ἡσαῦ. Πίστει, ἰακὼβ ἀποθνήσκων ἕκαστον τῶν υἱῶν ἰωσὴφ εὐλόγησε· καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. Πίστει, ἰωσὴφ τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. Πίστει, μωϋσῆς γεννηθεὶς ἀκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον· καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως.

XI. 4 λαλᾶ] λαλεῖται δ
9 τὴν] ~ γ
11 σάῤῥα] σάῤῥα στεῖρα ὖσα ε
¶ ἔτεκεν] ~ β
13 ἰδόντες] ἰδόντες καὶ πεισθέντες ε

5. Gen. 5, 24. 7. Gen. 6, 8. 14 f. 8. Gen. 12, 1. 4.
13. Gen. 47, 9. 17. Gen. 22, 1 f. 18. Gen. 21, 12.
21. Gen. 48, 16. 47, 31. 23. Ex. 2, 2.

Πίστει,

24 Πίστει, μωϋσῆς μέγας γενόμενος ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ,
25 μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας
26 ἀπόλαυσιν· μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν αἰγύπτῳ θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ χριστοῦ· ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν
27 μισθαποδοσίαν. Πίστει, κατέλιπεν αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως· τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρ-
28 τέρησε. Πίστει, πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐ-
29 τῶν. Πίστει, διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς· ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ αἰγύπτιοι κατεπόθησαν.
30 Πίστει, τὰ τείχη ἰεριχὼ ἔπεσε, κυκλω-
31 θέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. Πίστει, ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ'
32 εἰρήνης. Καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ γεδεών, βαρὰκ τε καὶ σαμψὼν καὶ ἰεφθάε, δαυίδ τε καὶ σαμουὴλ καὶ τῶν προφητῶν·
33 οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγ-
34 γελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός· ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀδενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, πα-
35 ρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος
ἀναστάσεως τύχωσιν· ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς· ἐλιθάσθησαν, 36 37
ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον· περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν 38
ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. Καὶ οὗτοι πάντες 39
μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ 40
ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες XII
περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα· ἀφο- 2
ρῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κεκάθικεν. ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν 3
τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι.

Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε 4
πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ 5
ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται· Υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύ- 6

24 πίστει] Πίστει μέγας γενόμενος μωυσῆς ἀνείλεν τὸν αἰγύπτιον, κατανοῶν τὴν τοῦ πείνασιν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. Πίστει ο
37 ἐπειράσθησαν] ~ ο

28. Ex. 12, 12. 18. 30. Jos. 6, 20.
31. Jos. 6, 17. 23. XII. 5. Prov. 3, 11 f.

εὐ

εἰς παιδείαν· μάστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν
7 ὃν παραδέχεται. Εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός· τίς γάρ ἐστιν υἱὸς ὃν οὐ παιδεύει πατήρ;
8 εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ
9 υἱοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα· οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων καὶ ζήσο-
10 μεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον· ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς
11 ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδω-
12 σι δικαιοσύνης. Διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀ-
13 νορθώσατε· Καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν
14 ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον. Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον.
15 ἐπισκοποῦντες μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ· μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιαν-
16 θῶσι πολλοί· μή τις πόρνος, ἢ βέβηλος ὡς Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς
17 ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. ἴστε γὰρ ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη· μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν.

Οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμέ- 18
νῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ, καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλ- 19
πιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρῃτήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον· οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελ- 20
λόμενον, Κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται· καὶ οὕτω φοβερὸν ἦν τὸ 21
φανταζόμενον, Μωϋσῆς εἶπεν, Ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος. ἀλλὰ προσεληλύθατε 22
Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ· καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλη- 23
σίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων· καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ 24
διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρεῖττονα λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ. Βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν 25
λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι· οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν 26
ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται λέγων, Ἔτι ἅπαξ, ἐγὼ σείω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δέ, Ἔτι ἅπαξ, 27
δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σα-

XII. 15 ἐνοχλῇ] ἐν χολῇ δ ζ
18 ὄρει,] ~ ε
20 λιθοβοληθήσεται] λιθοβ. ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται ε
22 μυριάσιν] μυριάσιν, α ζ
24 κρεῖττονα] κρεῖττον γ
¶ τὸν] τὸ δ
25 οὐρανῶν] οὐρανῷ ε
26 σείω] σείσω ε

12. Prov. 4, 26. Jes. 35, 3. 20. Ex. 19, 12 f. 26. Hagg. 2, 6.

λευόμενα.

28 λευόμενα. διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύομεν εὐαρέστως τῷ θεῷ, μετὰ αἰ-
29 δοῦς καὶ εὐλαβείας. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον.

XIII Ἡ φιλαδελφία μενέτω· τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε, διὰ ταύτης
3 γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι· τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄν-
4 τες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους
5 δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος· ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, Οὐ μή σε ἀνῶ,
6 οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω· ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν, Κύριος ἐμοὶ βοηθὸς, καὶ οὐ φοβηθήσομαι· τί ποιήσει μοι ἄν-
7 θρωπος. μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν.
8 Ἰησοῦς χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐ-
9 τὸς, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ περιφέρεσθε· καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ
10 περιπατήσαντες. Ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῇ
11 σκηνῇ λατρεύοντες. ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς· διὸ καὶ 12
Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. τοίνυν 13
ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες· οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλ- 14
λὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. Δι' 15
αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διαπαντὸς τῷ θεῷ, τουτέστι καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ 16
εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός.

Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑ- 17
πείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες· ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες· ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο.
Προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν· πεποίθαμεν 18
γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι· περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, 19
ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν.

Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν 20
ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς 21
ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

28 λατρεύομεν] λατρεύωμεν δ ζ
XIII. 4 δὲ] γὰρ γ
9 περιφέρεσθε] παραφέρεσθε β
15 ἀναφέρωμεν] ἀναφέρομεν ε
20 νεκρῶν] τῆς γῆς ε
21 ὑμῖν] ἡμῖν ε
¶ τῶν αἰώνων] ~ γ

29. Deut. 4, 24. XIII. 5. Jos. 1, 5. 6. Ps. 118, 6.
11. Lev. 4, 12. 21. c. 16, 27.

22 Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως· καὶ γὰρ
23 διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. Γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄ-
24 ψομαι ὑμᾶς. Ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν καὶ πάντας τοὺς ἁγίους· ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς ἰταλίας.
25 ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ° ἀμήν.

Προς εβραιους εγραφη απο της ιταλιας δια τιμοθεου.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

1 ΙΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν.
2 Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις,
3 γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν ° τῆς
4 πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν· ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμε-
5 νοι. Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δο-
6 θήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ.
7 μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου.
8 ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.
9 Καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν
10 τῷ ὕψει αὐτοῦ· ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται.
11 ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο· οὕτω καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει
12 πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.
13 Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα.
14 ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος·
15 εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον.
16 Μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί·
17 πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα.
18 βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων.
19 Ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ἔστω πᾶς

22 ἀνεχεσθε] ἀνέχεσθαι γ
25 ἀμήν] ~ β

IAC. I. 3 τῆς πίστεως] ~ γ
12 ὑπομένει] ὑπομενεῖ β
15 ἀποκύει] ἀποκυεῖ γ

ἄνθρω-

ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν.
20 ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς, δικαιοσύνην θεοῦ οὐ κα-
21 τεργάζεται. Διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυ-
παρίαν καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πρα-
ΰτητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, τὸν δυ-
22 νάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Γίνε-
σθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀ-
23 κροαταὶ, παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι
εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιητὴς,
οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσω-
24 πον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· κα-
τενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ
25 εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ πα-
ρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευ-
θερίας, καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀ-
κροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ
ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ
26 ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. Εἴ τις δοκεῖ
θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγω-
γῶν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀπατῶν καρ-
δίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία.
27 θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ
θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι
ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν,
ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

II Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωπολη-
ψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
2 Χριστοῦ τῆς δόξης. ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς
τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύ-
λιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ
3 πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέ-
ψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν
λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ, Σὺ κάθου
ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, Σὺ
στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπό-
διόν μου· Καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, 4
καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονη-
ρῶν. Ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγα- 5
πητοί, οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς
τοῦ κόσμου, πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κλη-
ρονόμους τῆς βασιλείας ἧς ἐπηγγείλατο
τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμά- 6
σατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι κατα-
δυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς
εἰς κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ 7
καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς;
Εἰ μέν τοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν, κα- 8
τὰ τὴν γραφὴν, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον
σου ὡς σεαυτὸν, καλῶς ποιεῖτε· εἰ δὲ 9
προσωπολημπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε,
ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται.
ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει, 10
πταίσει δὲ ἐν ἑνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος.
ὁ γὰρ εἰπὼν, Μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καὶ, 11
Μὴ φονεύσῃς· εἰ δὲ οὐ μοιχεύσεις, φο-
νεύσεις δὲ, γέγονας παραβάτης νόμου.
Οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ 12
νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ 13
γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλε-
ος· κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως.
Τί τὸ ὄφελος ἀδελφοί μου, ἐὰν πί- 14
στιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ;
μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἐὰν 15
δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι
καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς,
εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, Ὑπάγετε 16

26 ἐν ὑμῖν] ~ β
II. 4 καὶ οὐ] οὐ δ
11 μοιχεύσεις, φονεύσεις] μοιχεύεις, φονεύεις β
13 ἀνίλεως] ἀνίλεος β
¶ κατακαυχᾶται] καὶ κατακαυχᾶται ο

JAC. II. 8. Lev. 19, 18. 11. Ex. 20, 13 f.

II

ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώ-
17 ματος· τί τὸ ὄφελος; οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ'
18 ἑαυτήν. ἀλλ' ἐρεῖ τις, Σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω· δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ὁ ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγώ σοι δείξω ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου.
19 σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; καλῶς ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι.
20 Θέλεις δὲ γνῶναι ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν;
21 Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ
22 τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώ-
23 θη; καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην· καὶ φίλος
24 θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε ὁ τοίνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ
25 πίστεως μόνον; ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκ-
26 βαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

III

III Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι μεῖζον κρίμα
2 ληψόμεθα· πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέ-
λειος ἀνήρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι
καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἴδε τῶν ἵππων τοὺς 3
χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν πρὸς
τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ
σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. ἰδοὺ καὶ τὰ 4
πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν ἀνέμων ἐλαυνόμενα μετάγεται ὑπὸ
ἐλαχίστου πηδαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ
εὐθύνοντος βούληται· οὕτω καὶ ἡ γλῶσ- 5
σα μικρὸν μέλος ἐστί, καὶ μεγαλαυχεῖ.
ἰδοὺ ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει·
καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδι- 6
κίας. οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς
μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα,
καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως,
καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης· πᾶ- 7
σα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν,
ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων, δαμάζεται καὶ
δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ·
τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώ- 8
πων δαμάσαι· ἀκατάσχετον κακόν, με-
στὴ ἰοῦ θανατηφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν 9
τὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ' ὁ-
μοίωσιν θεοῦ γεγονότας· ἐκ τοῦ αὐτοῦ 10
στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα.
οὐ χρή ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνεσθαι.
μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ 11
γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; μὴ δύναται ἀδελ- 12
φοί μου, συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως ὁ οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ.

Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δει- 13

18 ἐκ prius] χωρὶς β
20 νεκρὰ] ἀργὴ a
24 τοίνυν] ~ β

III. 6 .ὕτως] ~ β
12 οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ] οὐδὲ ἁλυκὸν β

23. Gen. 15, 6. 2 Chron. 20, 7. Jes. 41, 8.

ξάτω

III ξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα
14 αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον
πικρὸν ἔχετε καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ
ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε
15 κατὰ τῆς ἀληθείας. Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ
σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπί-
16 γειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. ὅπου γὰρ
ζῆλος καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία
17 καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνω-
θεν σοφία πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, με-
στὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκρι-
18 τος καὶ ἀνυπόκριτος. καρπὸς δὲ τῆς
δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

IV Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ
ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν
2 στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐ-
πιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ
ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν. μά-
χεσθε καὶ πολεμεῖτε, οὐκ ἔχετε δὲ, διὰ
3 τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς· αἰτεῖτε, καὶ οὐ
λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα
4 ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. Μοι-
χοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ
φιλία τοῦ κόσμου, ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστιν;
ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου,
5 ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε
ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει, Πρὸς φθόνον
ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα ὃ κατῴκισεν ἐν ἡ-
6 μῖν; μείζονα δὲ δίδωσι χάριν· διὸ λέ-
γει, Ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται,
ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ὑποτάγητε 7
οὖν τῷ θεῷ. ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ
φεύξεται ἀφ' ὑμῶν· ἐγγίσατε τῷ θεῷ, 8
καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας ἁ-
μαρτωλοὶ, καὶ ἁγνίσατε καρδίας δίψυ-
χοι. ταλαιπωρήσατε καὶ πενθήσατε καὶ 9
κλαύσατε· ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος
μετασταφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφει-
αν. ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, 10
καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.

Μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί· 11
ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν
ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ
κρίνει νόμον· εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ
ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστιν 12
ὁ νομοθέτης ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπο-
λέσαι· σὺ δὲ τίς εἶ ὃς κρίνεις τὸν ἕ-
τερον;

Ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, Σήμερον καὶ αὔ- 13
ριον πορευσώμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν,
καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ
ἐμπορευσώμεθα, καὶ κερδήσωμεν· οἵ- 14
τινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον· ποία
γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστιν ἡ πρὸς
ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ ἀφανιζο-
μένη· ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς, Ἐὰν ὁ Κύ- 15
ριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιή-
σωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο· νῦν δὲ καυχᾶσθε 16
ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν· πᾶσα καύχη-
σις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν κα- 17
λὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία
αὐτῷ ἐστιν.

14 κατακαυχᾶσθε] καυχᾶσθε γ
IV. 2 δὲ] ~ δ
7 ἀντίστητε] ἀντίστητε δὲ ε
12 νομοθέτης] νομοθέτης καὶ κριτὴς δ
¶ σῶσαι καὶ ἀπολέσαι] ἀπολέσαι ϗ σῶσαι γ
¶ ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον] ὁ κρίνων τὸν πλησίον β
14 γάρ ἐστιν] γάρ ἔσαι β

IV. 5. 1 Pet. 2, 11. 6. Prov. 3, 34.

V 1 Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλο-
λύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑ-
2 μῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑ-
μῶν σέσηπε, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σή-
3 τόβρωτα γέγονεν· ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ
ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς
μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς
σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ· ἐθησαυρίσατε ἐν
4 ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐρ-
γατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν,
ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν, κράζει· καὶ
αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα Κυ-
5 ρίου σαβαὼθ εἰσεληλύθασιν. ἐτρυφήσα-
τε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπαταλήσατε· ἐ-
θρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέ-
6 ρᾳ σφαγῆς. κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε
τὸν δίκαιον· οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.
7 Μακροθυμήσατε οὖν ἀδελφοί, ἕως τῆς
παρουσίας τοῦ κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκ-
δέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μα-
κροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως ἂν λάβῃ ὑετὸν
8 πρώϊμον καὶ ὄψιμον· μακροθυμήσατε
καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν,
ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἤγγικε.
9 Μὴ στενάζετε κατ' ἀλλήλων ἀδελφοί, ἵνα
μὴ κριθῆτε· ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυ-
10 ρῶν ἕστηκεν. ὑπόδειγμα λάβετε ἀ-
δελφοί μου, τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς
μακροθυμίας, τοὺς προφήτας οἳ ἐλάλη-
11 σαν τῷ ὀνόματι Κυρίου. ἰδοὺ μακαρίζο-
μεν τοὺς ὑπομένοντας· τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ
ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε, ὅτι
πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ Κύριος καὶ οἰ-
κτίρμων. Πρὸ πάντων δὲ ἀδελφοί 12
μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν μήτε
τὴν γῆν μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον· ἤτω δὲ
ὑμῶν τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ οὒ, οὔ· ἵνα μὴ
ὑπὸ κρίσιν πέσητε. Κακοπαθεῖ τις 13
ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω· εὐθυμεῖ τίς;
ψαλλέτω. ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσ- 14
καλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλη-
σίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν,
ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ, ἐν τῷ ὀνόμα-
τι τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως 15
σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ
Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς,
ἀφεθήσεται αὐτῷ. Ἐξομολογεῖσθε ἀλλή- 16
λοις τὰ παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑ-
πὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει
δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. ἠλίας ἄνθρω- 17
πος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ
προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρε-
ξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας
ἕξ. καὶ πάλιν προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρα- 18
νὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν
καρπὸν αὐτῆς.
Ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ 19
ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις
αὐτὸν, γινωσκέτω ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁ- 20
μαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει
ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆ-
θος ἁμαρτιῶν.

V. 7 αὐτῷ] αὐτόν d
¶ ἂν] ~ d
¶ ὑετὸν] ~ a
9 κριθῆτε] κατακριθῆτε d
11 ὑπομένοντας] ὑπομείναντας β
¶ πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ Κύριος] πολυεύσπλαγχνός ἐστι d
12 ὑπὸ κρίσιν] εἰς ὑπόκρισιν d
19 τῆς] τῆς ὁδοῦ τῆς a
20 ψυχὴν] ψυχὴν αὐτοῦ g

ΠΕ-

Digitized by Google

ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΗ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

1 ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς πόντου, γαλατίας, καππαδοκίας, ἀσίας καὶ βιθυνίας, 2 κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς, ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος ἰησοῦ χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη.

3 Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, 4 εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς 5 ὑμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ· 6 ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, 7 ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ τιμὴν καὶ δόξαν, ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ· 8 ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ 9 καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν·

10 περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, 11 ἐρευνῶντες εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας· 12 οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ἡμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. 13 Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ.

14 Ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, 15 ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε· 16 διότι γέγραπται, Ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. 17 καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε· 18 εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, 19 ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου χριστοῦ· 20 προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κό-

1 PETR. I. 4 ὑμᾶς] ἡμᾶς ℵ
7 πολὺ τιμιώτερον] πολυτιμότερον β
¶ δὲ δοκιμαζομένου] δεδοκιμασμένου β
8 εἰδότες] ἰδόντες ℵ ζ
¶ πιστεύοντες] πιστεύετε, πιστεύοντες δ
12 ἡμῖν] ὑμῖν ℵ
16 γένεσθε] ἔσεσθε γ

1 PETR. I, 16. Lev. 11, 44.

σμου,

I σμα, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτου τῶν
21 χρόνων δι' ὑμᾶς τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύον-
τας εἰς θεὸν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νε-
κρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν
πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν.
22 Τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ
τῆς ἀληθείας διὰ πνεύματος εἰς φιλα-
δελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρ-
23 δίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς· ἀνα-
γεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς,
ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ
24 καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ° ἀν-
θρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. ἐξηράνθη ὁ
χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε·
25 τὸ δὲ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα.
τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς
II ὑμᾶς. Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κα-
κίαν καὶ πάντα δόλον καὶ ὑποκρίσεις καὶ
2 φθόνους καὶ πάσας καταλαλιὰς, ὡς
ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον
γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξη-
3 θῆτε °, εἴπερ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς ὁ
κύριος.
4 Πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα,
ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον,
5 παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ
αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶ-
κος πνευματικὸς, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀ-
νενέγκαι πνευματικὰς θυσίας εὐπροσδέ-

II κτους τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διότι 6
περιέχει ἐν γραφῇ, Ἰδοὺ τίθημι ἐν
Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔν-
τιμον· καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ
καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πι- 7
στεύουσιν· ἀπειθοῦσι δὲ, λίθον ὃν ἀπεδο-
κίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη
εἰς κεφαλὴν γωνίας, καὶ λίθος προσ-
κόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου· οἳ 8
προσκόπτουσι, τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες, εἰς
ὃ καὶ ἐτέθησαν· ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλε- 9
κτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγι-
ον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρε-
τὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς
καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς·
οἱ ποτὲ οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ· οἱ 10
οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες.

Ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους 11
καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε τῶν
σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύον-
ται κατὰ τῆς ψυχῆς· τὴν ἀναστροφὴν 12
ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα
ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν,
ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες δοξά-
σωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. Ὑπο- 13
τάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ
τὸν κύριον· εἴτε βασιλεῖ, ὡς ὑπερέχοντι· 14
εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπο-
μένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν,

20 ἐσχάτου] ἐσχάτε δ
22 διὰ πνεύματος] ~ α
¶ καθαρᾶς] ~ α
24 ὡς prius] ~ α
¶ ἀνθρώπου] αὐτῆς δ
¶ αὐτοῦ] ~ β

II. 2 αὐξηθῆτε] αὐξ. εἰς σωτηρίαν γ
6 διότι] διὸ καὶ α
7 λίθον ulq. γωνίας, καὶ] ~ α
11 ἀπέχεσθε] ἀπέχεσθαι δ
13 ἂν] ~ γ
14 μὲν] ~ β

24 f. Jes. 40, 6 ſs.
II. 6. Jes. 28, 16.
II. 3. Pſ. 34, 9.
9. Ex. 19, 6.
4. Pſ. 118, 22.
10. Hoſ. 2, 23.

ἔπαι-

II

15 ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν· ὅτι οὕτως ἐστὶ
τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας
φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνω-
16 σίαν· ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικά-
λυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθε-
17 ρίαν, ἀλλ' ὡς δοῦλοι θεοῦ. πάντας τι-
μήσατε· τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, τὸν
θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε.
18 Οἱ οἰκέται, ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ
φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγα-
θοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκο-
19 λιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνει-
δησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας, πάσχων
20 ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρτά-
νοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε;
ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑ-
21 πομενεῖτε, τοῦτο χάρις παρὰ θεῷ. Εἰς
τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ χριστὸς ἔπα-
θεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑ-
πογραμμὸν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς
22 ἴχνεσιν αὐτοῦ· ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν,
οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ·
23 ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πά-
σχων οὐκ ἠπείλει· παρεδίδου δὲ τῷ κρίνον-
24 τι δικαίως· ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐ-
τὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ
ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι,
τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὗ τῷ μώλωπι
25 αὐτοῦ ἰάθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλα-
νώμενα· ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν
ποιμένα καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑ-
μῶν.

III

Ὁμοίως αἱ γυναῖκες, ὑποτασσόμεναι
τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες
ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναι-
κῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσον-
ται, ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν 2
ἀναστροφὴν ὑμῶν· ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν 3
ἐμπλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυ-
σίων, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος· ἀλλ' 4
ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος, ἐν
τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου πνεύ-
ματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυ-
τελές. οὕτω γὰρ ποτὲ καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖ- 5
κες αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν θεὸν, ἐκόσμων
ἑαυτὰς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀν-
δράσιν· ὡς σάρρα ὑπήκουσε τῷ ἀβρα- 6
ὰμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθη-
τε τέκνα· ἀγαθοποιοῦσαι καὶ μὴ φοβού-
μεναι μηδεμίαν πτόησιν. Οἱ ἄν- 7
δρες ὁμοίως, συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν,
ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ, ἀ-
πονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ συγκληρονόμοις
χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι
τὰς προσευχὰς ὑμῶν.
Τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, 8
συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι,
φιλόφρονες· μὴ ἀποδιδόντες κακὸν 9
ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας·
τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς
τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονο-
μήσητε. Ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, 10
καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν
γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη

21 ὑμῶν, ὑμῖν] ἡμῶν, ὑμῖν d. ἡμῶν, ἡμῖν e
25 πλανώμενα] πλανώμενοι γ
III. 1 κερδηθήσονται] κερδηθήσονται d
7 συγκληρονόμοις] συγκληρονόμοις d ζ
¶ ζωῆς] ζώσης e
¶ ἐγκόπτεσθαι] ἐκπόπτεσθαι e
8 φιλόφρονες] ταπεινόφρονες β
9 εἰδότες] ~ e

22 ſs. Jeſ. 53, 9. 7. 4. 6. III. 6. Gen. 18, 12. 10. Pſ. 34, 13 ſs.

αὐτὸ τοῦτο μὴ λαλῆσαι δόλον. ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν· 12 ζητησάτω εἰρήνην καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· πρόσωπον 13 δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά. Καὶ τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμη- 14 ταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. Τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε· 15 Κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.

Ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος, μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου· 16 συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγα- 17 θὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν. Κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα 18 τοῦ θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας· ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ· θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, 19 ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκή- 20 ρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε, ὅτε ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις νῶε, κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαι, τουτέστιν ὀκτὼ, ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος, ὃ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεὸν, δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε· ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον. ἀρκετὸς γὰρ ὁ ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρείαις· ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες· οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι.

Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς· πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν· φιλόξενοι εἰς ἀλ-

III 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 IV 1 2 3 4 5 6 7 8 9

13 μιμηταὶ] ζηλωταὶ γ
15 θεὸν] χριστὸν ε ζ
16 καταλαλεῖσιν] καταλαλῶσιν δ
17 θέλοι] θέλοι ε
18 ἔπαθε] ἀπέθανε ε
20 ἀπεξεδέχετο] ἅπαξ ἐξεδέχετο ε
¶ ὀλίγαι] ὀλίγοι γ
21 ὃ] ᾧ ε
¶ ἡμᾶς] ὑμᾶς ε
IV. 1 ἐν] ~ γ
3 ἡμῖν] ~ β
8 ἀγάπη] ἡ ἀγάπη δ
¶ καλύψει] καλύπτει β

14 f. Jes. 8, 12 f. IV. 8. Prov. 10, 12.

λήλους,

IV
10 λήλους, ἄνευ γογγυσμῶν· ἕκας⊙ καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικί-
11 λης χάριτ⊙ θεοῦ· εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ· εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος ἧς χορηγεῖ ὁ θεός· ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτ⊙ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.
12 Ἀγαπητοὶ, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ,
13 ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντ⊙· ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς
14 δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι χριστοῦ, μακάριοι· ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται· κατὰ μὲν αὐτοὺς
15 βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζε-
16 ται. μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπ⊙· εἰ δὲ ὡς χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν
17 τῷ μέρει τούτῳ. ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρίμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ· εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλ⊙ τῶν
18 ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ; καὶ εἰ ὁ δίκαι⊙ μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς
19 καὶ ἁμαρτωλὸς πᾶ φανεῖται; ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, V
ὁ συμπρεσβύτερ⊙ καὶ μάρτυς τῶν τοῦ χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνὸς,
2 ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως· μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως·
3 μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου·
4 καὶ φανερωθέντ⊙ τοῦ ἀρχιποίμεν⊙, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.
5 Ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις· πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι, τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε· ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.
6 ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ·
7 πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρρίψαντες ἐπ' αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν.
8 Νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικ⊙ ὑμῶν διάβολ⊙, ὡς λέων ὠρυόμεν⊙, περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ·
9 ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι.
10 Ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτ⊙, ὁ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι· αὐτῷ ἡ δόξα, καὶ τὸ κρά-
11

11 ἐστιν] ~ δ
14 δόξης] δόξης καὶ δυνάμεως δ
¶ κατὰ μὲν usq. δοξάζεται] ~ ε
16 μέρει] ὀνόματι ε
19 ἀγαθοποιΐᾳ] ἀγαθοποιΐαις ε
V. 2 ἑκουσίως] ἑκουσίως κατὰ θεὸν ε
5 ὑποτασσόμενοι] ~ δ
8 ὅτι] ~ γ
10 ἡμᾶς] ὑμᾶς δ
¶ καταρτίσαι ὑμᾶς usq. θεμελιώσαι] καταρτίσαι, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι β
11 καὶ τὸ] ~ β

18. Prov. 11, 31. V 5. Prov. 3, 34.

τῳ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.
12 Διὰ σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ εἰς ἣν ἑστήκατε.
Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ 13
τὴ, καὶ μάρκος ὁ υἱός μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀμήν. 14

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

1 Συμεων σέρβος καὶ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ
2 χριστοῦ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.
3 Ως πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς,
4 δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς·
5 καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν
6 γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν,
7 ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην. ταῦτα γὰρ 8
ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐπίγνωσιν·
ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλός ἐστι, 9
μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. Διὸ 10
μᾶλλον ἀδελφοί, σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι· ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ πταίσητέ ποτε.
οὕτω γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν 11
ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ.
Διὸ οὐκ ἀμελήσω ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομι- 12
μνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ.
δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι, ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τού- 13
τῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει· εἰδὼς ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀ- 14
πόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν 15

14 ἰησοῦ. ἀμήν] ∴ β
2 PETR. I. 3 διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς] ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ γ
4 τίμια — μέγιστα] μέγιστα — τίμια a
5 αὐτὸ τοῦτο δὲ] αὐτοὶ δὲ τούτῳ β
10 βεβαίαν usq. ποιεῖσθαι] ἵνα διὰ τῶν καλῶν ἔργων βεβαίαν usq. ποιῆσθε δ
12 οὐκ ἀμελήσω] μελήσει γ

ὑμᾶς

I

ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον, τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι.

16 Οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγα-
17 λειότητος. λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
18 εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ.

19 Καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος
20 ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνε-
21 ται. οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι.

II

II Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα
2 αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν· καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημη-

II

θήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λό- 3
γοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται· οἷς τὸ κρίμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγ- 4
γέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους· καὶ ἀρχαίου κό- 5
σμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας· καὶ πόλεις σοδόμων καὶ γομόρρας τεφρώσας κα- 6
ταστροφῇ κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς· καὶ δίκαιον 7
Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς ἐρρύσατο· βλέμ- 8
ματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος, ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν· οἶδε 9
Κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν· μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρ- 10
κὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας.

Τολμηταὶ αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσι 11
βλασφημοῦντες· ὅπου ἄγγελοι ἰσχύι καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ Κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν. οὗτοι δέ, ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννη- 12
μένα εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες, ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται, κομιούμενοι μι- 13
σθὸν ἀδικίας. Ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυ-

21 οἱ] ~ γ

II. 2 ἀσελγείαις] ἀπωλείαις ε
3 νυστάζει] νυστάξει ε
4 τηρουμένους] τετηρημένους ε
6 γομόρρας] γομόρρων γ
10 τολμηταὶ,] τολμηταὶ β
11 παρὰ Κυρίῳ] ~ δ
12 γεγενν.] γεγεννημένα γ

2 PETR. I, 17. Matth. 17, 5.

II φῶντες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, συνευω-
14 χούμενοι ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες με-
στοὺς μοιχαλίδος καὶ ἀκαταπαύστους ἁ-
μαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους,
καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔ-
15 χοντες, κατάρας τέκνα, καταλιπόν-
τες εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξα-
κολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ
16 Βοσὸρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, ἔ-
λεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας· ὑπο-
ζύγιον ἄφωνον, ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγ-
ξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου πα-
17 ραφρονίαν. Οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι,
νεφέλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς
ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται.
18 Ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι,
δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελ-
γείαις, τοὺς ὄντως ἀποφυγόντας τοὺς ἐν
19 πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐ-
τοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρ-
χοντες τῆς φθορᾶς· ᾧ γάρ τις ἥττηται,
20 τούτῳ καὶ δεδούλωται. Εἰ γὰρ ἀποφυγόν-
τες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου, ἐν ἐπιγνώ-
σει τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ,
τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται,
γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν
21 πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπε-
γνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐ-
πιγνοῦσιν ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθεί-
22 σης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε
δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, Κύ-
ων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέρεμα· καὶ
ὗς λουσαμένη, εἰς κύλισμα βορβόρου.

III Ταύτην ἤδη ἀγαπητοὶ, δευτέραν ὑμῖν γρά-
φω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω
ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοι-
αν· μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημά- 2
των ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς
τῶν ἀποστόλων ἡμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου
καὶ σωτῆρος· τοῦτο πρῶτον γινώσκον- 3
τες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμε-
ρῶν ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἰδίας αὐ-
τῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέ- 4
γοντες, Ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρου-
σίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοι-
μήθησαν, πάντα οὕτω διαμένει ἀπ' ἀρ-
χῆς κτίσεως. Λανθάνει γὰρ αὐτοὺς 5
τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι,
καὶ γῆ ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνε-
στῶσα, τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τό- 6
τε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλε-
το· οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ τῷ αὐτοῦ 7
λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρού-
μενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας
τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Ἓν δὲ τοῦ- 8
το μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοὶ, ὅτι
μία ἡμέρα παρὰ Κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη,
καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. οὐ βρα- 9
δύνει ὁ Κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὡς τι-

13 ἀπάταις] ἀγάπαις a
14 ἀκαταπαύστους] ἀκατασπαύστους a
¶ πλεονεξίας] πλεονεξίαις a
16 παραφρονίαν] παραφροσύνην γ
17 νεφέλαι] καὶ ὁμίχλαι β
¶ εἰς αἰῶνα] ~ a
18 ἀσελγείαις] ἀσελγείαις β
¶ ὄντως ἀποφυγόντας] ὀλίγως ἀποφεύ-
γοντας β
III. 2 ἡμῶν] ὑμῶν β
3 ἐμπαῖκται] ἐν ἐμπαιγμονῇ ἐμπαῖκται β
7 αὐτοῦ] αὐτῷ a
¶ , πυρὶ] πυρὶ, γ
9 εἰς ἡμᾶς] δι' ὑμᾶς δ

II. 22. Prov. 26, 11. III. 8. Ps. 90, 4.

νες.

νὲς βεβαιότητα ἡγῆνται· ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. Ἥξει δὲ ἡμέρα Κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. Τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις; προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. Καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. διὸ ἀγαπητοὶ, ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ, καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε· καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς, λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων· ἐν οἷς ἐστι δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. Ὑμεῖς οὖν ἀγαπητοὶ, προγινώσκοντες φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ· αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΠΡΩΤΗ.

1 ΟΗΝ ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ λόγου τῆς 2 ζωῆς· καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν· 3 ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν· καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ· καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. Καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν· ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός

10 ἐν νυκτὶ] ~ β
14 ἀμώμητοι] ἄμωμοι δ
15 ἡμῶν prius] ~ γ

1 Ioh. I. 4 ὑμῶν] ἡμῶν δ
5 ἐπαγγιλία] ἀγγελία α

ἐστιν

1 ἐστιν ἐν τῷ φωτὶ, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης 8 ἁμαρτίας. Ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ 9 ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης 10 ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

II Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε· καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον· 2 καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ 3 περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν, ἐὰν τὰς 4 ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, Ἔγνωκα αὐτὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστὶ, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν· 5 ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, 6 ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμέν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει, καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν.

7 Ἀδελφοὶ, οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλ' ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς· ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά, ἐστὶν ὁ 8 λόγος ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν· ὅτι ἡ σκοτία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀ- 10 δελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μι- 11 σῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν 12 τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

Γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε 13 τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν. γράφω ὑμῖν παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. Ἔ- 14 γραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. Ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ 15 κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ· ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία 16 τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ 17 ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Παι- 18 δία, ἐσχάτη ὥρα ἐστί· καὶ καθὼς ἠκούσατε ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν-

7 ἀλλήλων] αὐτοῦ δ
¶ χριστοῦ] ~ γ
II. 7 ἀδελφοὶ] ἀγαπητοὶ β
¶ ἀπ' ἀρχῆς alterum] ~ γ
12 γράφω] ἔγραψα β
14 ἔγραψα uliq. ἀρχῆς] ~ δ
17 αὐτοῦ.] ~ γ

σκομεν

II

τίχεισοι πολλοὶ γεγόνασιν· ὅθεν γινώ-
19 σκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. Ἐξ
ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν·
εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ'
ἡμῶν· ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν ὅτι οὐκ εἰσὶ
20 πάντες ἐξ ἡμῶν. Καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔ-
χετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα.
21 οὐκ ἔγραψα ὑμῖν ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλή-
θειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτὴν, καὶ ὅτι
πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι.
22 Τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος
ὅτι ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ
ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα
23 καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν,
24 οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. Ὑμεῖς ὃν
ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω.
ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε,
καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ καὶ ἐν τῷ πατρὶ με-
25 νεῖτε. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν
αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὴν
26 αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν
27 πλανώντων ὑμᾶς. Καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα
ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει, καὶ
οὐ χρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς·
ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς
περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ
ἔστι ψεῦδος· καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς,
28 μένετε ἐν αὐτῷ. Καὶ νῦν τεκνία,
μένετε ἐν αὐτῷ· ἵνα ὅταν φανερωθῇ, ἔχω-
μεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ'
29 αὐτοῦ, ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε
ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε ὅτι πᾶς ὁ
ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέν-
νηται.

III

Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δεδωκεν ἡμῖν ὁ 1
πατὴρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ
τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ἡμᾶς, ὅτι οὐκ
ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοὶ, νῦν τέκνα θεοῦ 2
ἐσμὲν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμε-
θα· οἴδαμεν δὲ ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅ-
μοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν
καθώς ἐστί. Καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλ- 3
πίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυτὸν,
καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. Πᾶς ὁ ποι- 4
ῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ·
καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴ- 5
δατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς
ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ· καὶ ἁμαρτία ἐν
αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων, 6
οὐχ ἁμαρτάνει· πᾶς ὁ ἁμαρτάνων, οὐχ
ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. Τε- 7
κνία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς· ὁ ποιῶν
τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐ-
κεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρ- 8
τίαν, ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν· ὅτι ἀπ' ἀρ-
χῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐ-
φανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ
ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννη- 9
μένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ,
ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει· καὶ οὐ
δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γε-
γέννηται. ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα 10
τοῦ θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου.
Πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ
τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία ἣν ἠκού- 11
σατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλή-
λους· οὐ καθὼς κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, 12

23 ἔχει.] ἔχει· ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν, καὶ τὸν πατέρα ἔχει β
27 αὐτὸ] αὐτῷ δ

28 τεκνία] τεκνία μου ε
III. 10 ποιῶν δικαιοσύνην] ὢν δίκαιος δ

καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
13 δίκαια. μὴ θαυμάζετε ἀδελφοί μου,
14 εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. Ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν, μένει
15 ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί· καὶ οἴδατε ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει
16 ζωὴν αἰώνιον ἐν ἑαυτῷ μένουσαν. Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν
17 τὰς ψυχὰς τιθέναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγά-
18 πη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ'
19 ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμὲν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας
20 ἡμῶν· ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρ-
21 δίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. ἀγαπητοὶ, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν
22 θεὸν, καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦ-
23 μεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολὴν ἡμῖν. καὶ ὁ τη- 24
ρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ πνεύματος οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

Ἀγαπητοὶ, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν· ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν 2
τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ· πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστί. καὶ πᾶν 3
πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὲ, τεκνία, καὶ 4
νενικήκατε αὐτούς· ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. Αὐτοὶ ἐκ τοῦ 5
κόσμου εἰσί· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς 6
ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμέν· ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν· ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. Ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. Ἀγαπητοὶ, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους· ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ 7
ἐστὶ, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν· ὁ μὴ 8
ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεὸν, ὅτι ὁ θεὸς

ἀγά-

14 τὸν ἀδελφὸν] ~ α
18 γλώσσῃ, ἀλλ'] τῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐν α
21 ἡμῶν prius] ~ α
23 πιστεύσωμεν] πιστεύωμεν β
¶ ἡμῶν] ~ β

IV. 2 γινώσκετε] γινώσκεται γ
3 μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα] λύει τὸν Ἰησοῦν α
¶ τὸν] ~ β
¶ Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα] ~ δ

IV

9 ἀγάπη ἐσίν. Ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς
10 τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήκαμεν τὸν θεόν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ
11 ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ὁ θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν.
12 Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται· ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν
13 ἡμῖν. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν.
14 Καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα
15 τοῦ κόσμου. ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μέ-
16 νει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ. Καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ.
17 Ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.
18 φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει· ὁ δὲ φοβούμενος
19 οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς.
20 Ἐάν τις εἴπῃ, Ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν· ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε πῶς δύναται ἀγαπᾶν;
21 καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεόν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

V

1 Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστός, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ
2 τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς
3 ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ
4 εἰσίν. ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν.
5 τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι ἰησοῦς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ;
6 Οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος, ἰησοῦς ὁ χριστός, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι· καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς
7 εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· καὶ

19 αὐτὸν] ~ β
¶ αὐτὸς] ὁ θεὸς δ
V. 6 ὅτι τὸ πνεῦμα] ὅτι ὁ χριστὸς ε
7 f. ἐν τῷ οὐρανῷ usq. ἐν τῇ γῇ] *deleatur* hæc pars: vel potius, *trajecto* utroque versu, totus locus sic *legatur*, ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες [ἐπὶ τῆς γῆς,] τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν· καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες [ἐν τῷ οὐρανῷ,] ὁ πατὴρ καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ οἱ τρεῖς ἕν εἰσιν β ζ
¶ λόγος] υἱὸς γ

ὅτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι. καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ 8
μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, τὸ πνεῦμα, καὶ
τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα· καὶ οἱ τρεῖς εἰς
τὸ ἕν εἰσιν. Εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀν- 9
θρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ
θεοῦ μείζων ἐστίν· ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρ-
τυρία τοῦ θεοῦ, ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, 10
ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ· ὁ μὴ πι-
στεύων τῷ ° θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐ-
τὸν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν
ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐ-
τοῦ. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι 11
ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕ-
τη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστίν. ὁ ἔχων 12
τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν· ὁ μὴ ἔχων τὸν
υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει.

Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν 13
εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰ-
δῆτε ὅτι ζωὴν ἔχετε αἰώνιον, καὶ ἵνα πι-
στεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Καὶ 14
αὕτη ἐστὶν ἡ παῤῥησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐ-
τὸν, ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέ-
λημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν· καὶ ἐὰν οἴδα- 15
μεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴ-
δαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ἠτήκα-
μεν παῤ αὐτοῦ. Ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελ- 16
φὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς
θάνατον, αἰτήσει, καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν,
τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν
ἁμαρτία πρὸς θάνατον· οὐ περὶ ἐκείνης
λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ· πᾶσα ἀδικία ἁμαρ- 17
τία ἐστὶ, καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνα-
τον. Οἴδαμεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος 18
ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐχ ἁμαρτάνει· ἀλλ' ὁ γεν-
νηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ, τηρεῖ ἑαυτὸν, καὶ ὁ
πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι 19
ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμὲν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος
ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ 20
υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διά-
νοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν· καὶ
ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ
ἰησοῦ χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς
καὶ ζωὴ αἰώνιος. Τεκνία, φυλάξα- 21
τε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. ° ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ
τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγα-
πῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μό-
νος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν
ἀλήθειαν, διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένου- 2
σαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν
αἰῶνα· ἔσται μεθ' ὑμῶν χάρις, ἔλεος, 3
εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρὸς, καὶ παρὰ κυρίου

10 ἑαυτῷ] αὐτῷ β
¶ θεῷ] υἱῷ β
13 τοῖς usq. πιστεύητε], ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν ἔχετε αἰώνιον οἱ πιστεύοντες δ
17 ἁ] ~ ε
20 οἴδαμεν δὲ] καὶ οἴδαμεν, an οἴδαμεν β
¶ ἀληθινον] ἀληθινὸν θεὸν δ
¶ ἐν τῷ alterum] ~ ε
¶ ἰησοῦ χριστῷ] ~ γ
¶ ζωὴ] ἡ ζωὴ ἡ γ
21 ἀμὴν] ~ α
II Ioh. v. 3 ὑμῶν] ἡμῶν δ
¶ κυρίου] ~ β

ἰησοῦ

ἰησῦ χριστῦ τῦ υἱῦ τῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.

4 Ἐχάρην λίαν ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. 5 καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. 6 καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα 7 ἐν αὐτῇ περιπατῆτε· ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες ἰησοῦν χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί· οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. 8 βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. 9 πᾶς ὁ παραβαίνων, καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει· ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. 10 εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε· 11 ὁ γὰρ λέγων αὐτῷ χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς.

12 Πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἐβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος· ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. 13 ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΡΙΤΗ.

1 Ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ.

2 ἀγαπητὲ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. 3 ἐχάρην γὰρ λίαν, ἐρχομένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. 4 μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαρὰν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. 5 Ἀγαπητὲ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς 6 ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας· οὓς καλῶς ποιήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. 7 ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθον μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. 8 ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. 9 Ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. 10 διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς· καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. 11 Ἀγαπητὲ, μὴ μιμοῦ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν· ὁ κακοποιῶν, οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. 12 Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀ-

8 ἑαυτοὺς] αὐτοὺς δ
9 τοῦ χριστοῦ] ~ γ
11 αὐτῷ] ~ δ
13 ἀμήν] ~ α
III Ioh. v. 7 ὀνόματος] ὀνόματος αὐτοῦ ε

ληθείας·

ληθείας· καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἴδατε ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι.
13 Πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ᾽ οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι·
14 ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. Εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι· ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ᾽ ὄνομα.
15

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

ΙΟΥΔΑΣ Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τετηρημένοις κλητοῖς· ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ
2 ἀγάπη πληθυνθείη.
3 Ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας, ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς
4 ἁγίοις πίστει. Παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν, καὶ τὸν μόνον δεσπότην θεὸν καὶ κύριον
5 ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι. Ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ Κύριος λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς μὴ
6 πιστεύσαντας ἀπώλεσεν· ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχήν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν· ὡς Σόδομα
7 καὶ Γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις, τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. Ὁμοίως μέντοι καὶ 8
οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, 9
ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ Μωσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ᾽ εἶπεν, Ἐπιτιμήσαι σοι Κύριος. οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι βλασφημοῦσιν· 10
ὅσα δὲ φυσικῶς, ὡς τὰ ἄλογα ζῶα, ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται.
Οὐαὶ αὐτοῖς· ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βαλαὰμ μισθοῦ 11
ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κορὲ ἀπώλοντο.
Οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν 12
σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως, ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες· νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι· δένδρα φθινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, ἐκριζωθέντα· κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας· 13
ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους

12 οἴδατε] οἶδας δ
15 φίλοι] ἀδελφοὶ γ
Iud. v. 1 Ἰησοῦ Χριστοῦ] Χριστοῦ Ἰησοῦ β
¶ ἡγιασμένοις] ἡγαπημένοις β
4 θεὸν] ~ α
8 μέντοι] ~ δ
12 ἐν] οἱ ἐν δ
¶ παραφερόμεναι] περιφερόμεναι ε

εἰς

14 εἰς αἰῶνας τετήρηται. Προεφήτευσε
δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ Ἐνὼχ
λέγων, Ἰδοὺ ἦλθε Κύριος ἐν ἁγίαις
15 μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ
πάντων, καὶ ἐξελέγξαι πάντας τοὺς ἀσε-
βεῖς αὐτῶν, περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀ-
σεβείας αὐτῶν ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ
πάντων τῶν σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν κατ'
αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς.
16 Οὗτοί εἰσι γογγυσταί, μεμψίμοιροι,
κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι,
καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα,
θαυμάζοντες πρόσωπα, ὠφελείας χά-
17 ριν. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν
ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀπο-
18 στόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὅτι
ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ἔσον-
ται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπι-
θυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν.
Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες, ψυχι- 19
κοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς 20
δὲ ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει
ἐποικοδομοῦντες ἑαυτούς, ἐν πνεύματι ἁ-
γίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ 21
θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰ-
ώνιον. καὶ οὓς μὲν ἐλεεῖτε διακρινό- 22
μενοι· οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ τοῦ 23
πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ
τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα.
Τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι αὐτοὺς ἀ- 24
πταίστους, καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης
αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, μόνῳ 25
σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν, δόξα καὶ
μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία,
καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας ἀ-
μήν.

15 ἐξελέγξαι] ἐλέγξαι β
¶ αὐτῶν prius] ≺ β
16 γογγυσταί,] γογγυσταὶ δ
19 ἀποδιορίζοντες] ἀποδ. ἑαυτοὺς ε
22 ſ. ἐλεᾶτε usq. ἁρπάζοντες] ἐλέγχετε διακρινομένους· οὓς δὲ σώζετε ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες· οὓς δὲ ἐλεᾶτε ἐν φόβῳ β
24 αὐτοὺς] ὑμᾶς ε
25 σοφῷ] ≺ α
¶ ἡμῶν] ἡμῶν, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν δ
¶ ἐξουσία] ἐξουσία πρὸ παντὸς αἰῶνος ε

ΑΠΟΚΑ-

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

1 ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ
2 τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσα εἶδε. μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς.

4 Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος· καὶ ἀπὸ
5 τῶν ἑπτὰ πνευμάτων ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ· καὶ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς· τῷ ἀγαπῶντι ἡμᾶς καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἐκ
6 τῶν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν, ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

7 Ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. ναὶ ἀμήν. 1
8 ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ω, λέγει Κύριος ὁ θεὸς, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ.

9 Ἐγὼ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ πάτμῳ, διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ· 10
γενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ· καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος 11 λεγούσης, Ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, εἰς ἔφεσον, καὶ εἰς σμύρναν, καὶ εἰς πέργαμον, καὶ εἰς θυάτειρα, καὶ εἰς σάρδεις, καὶ εἰς φιλαδέλφειαν, καὶ εἰς λαοδίκειαν.
Καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν ἥτις ἐ- 12
λάλει μετ' ἐμοῦ· καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν 13
ἑπτὰ λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσῆν· ἡ δὲ κεφα- 14
λὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες, λευκαὶ ὡς ἔριον λευκὸν, ὡς χιών· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός· καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι 15

Apoc. tit. Ἀποκάλυψις ἰωάννου τοῦ θεολόγου] ~ α ζ

Cap. I. 2 τοῦ θεοῦ] ~ δ
5 τῶν νεκρῶν] ἐκ τῶν νεκρῶν ε
¶ ἀγαπῶντι] ἀγαπήσαντι δ
¶ ἐκ] ἀπὸ δ
¶ ἁμαρτιῶν] ἁμαρτιῶν ἡμῶν δ
6 βασιλείαν] βασιλεῖς καὶ ε
¶ αἰῶνας] αἰῶνας τῶν αἰώνων δ
¶ ἀμήν] ~ β
7 αὐτὸν πᾶς] πᾶς δ
8 λέγει] ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ε
9 συγκοινωνὸς] κοινωνὸς δ
¶ χριστοῦ] ~ β
¶ τῇ καλουμένῃ] ~ γ
¶ ἰησοῦ alterum] ἰησοῦ χριστοῦ δ
11 ὃ] Ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ω, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος· καὶ ὃ ε
¶ ἐκκλησίαις] ἐκκλησίαις ταῖς ἐν ἀσίᾳ ε
12 ἐπέστρεψα] ἐκεῖ ἐπέστρεψα δ
¶ ἐλάλει] λαλεῖ γ
13 ἑπτὰ] ~ δ

χαλ-

I

χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι· καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων
16 πολλῶν· καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτά· καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη· καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνει
17 ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ. Καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός· καὶ ἔθηκε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ λέγων, Μὴ φοβοῦ· ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος
18 καὶ ὁ ἔσχατος, καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρὸς, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ θανά-
19 του καὶ τοῦ ᾅδου. Γράψον οὖν ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσὶ, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι
20 μετὰ ταῦτα· τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς. οἱ ἑπτὰ ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσι· καὶ αἱ λυχνίαι αἱ ἑπτὰ, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

II

II Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας γράψον, Τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυ-
2 σῶν· Οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βα-

II

σάσαι κακοὺς, καὶ ἐπείρασας τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους εἶναι καὶ οὐκ εἰσὶ,
καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, 3
καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ ἐβάστασας διὰ τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐ κεκοπίακας. Ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, 4
ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας.
μνημόνευε οὖν πόθεν ° ἐκπέπτωκας, καὶ 5
μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ° τάχει, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. Ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι 6
μισεῖς τὰ ἔργα τῶν νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ 7
πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις· Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ θεοῦ μου.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν σμύρνῃ ἐκκλη- 8
σίας γράψον, Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς καὶ ἔζησεν·
Οἶδά σου τὴν θλῖψιν καὶ τὴν πτωχείαν, 9
ἀλλὰ πλούσιος εἶ· καὶ τὴν βλασφημίαν ἐκ τῶν λεγόντων ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ.
Μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν. ἰδοὺ μέλ- 10
λει βαλεῖν ἐξ ὑμῶν ὁ διάβολος εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε· καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμέρας δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θα-

15 πεπυρωμένοι] πεπυρωμένῳ a
16 ἔχων] ~ d
¶ χειρὶ] ~ a
17 ἔθηκε] ἐπέθηκε d
¶ ἐπ'] χεῖρα ἐπ' d
¶ λέγων] λέγων μοι a
18 αἰώνων] αἰώνων ἀμήν a
19 οὖν] ~ a
20 λυχνίαι αἱ ἑπτὰ] ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες d

II. 1 τῆς] τῷ γ
2 κόπον] κόπον σου d
¶ καὶ] ~ β
3 καὶ ὑπομονὴν κτλ.] καὶ ἐβάστασας καὶ ὑπομονὴν ἔχεις καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας a
5 ἐκπέπτωκας] πέπτωκας γ
¶ τάχα] ~ β
6 ἃ] ~ γ
7 τῷ παραδείσῳ] μέσῳ τοῦ παραδείσου d
¶ θεοῦ μου] θεοῦ d
8 τῆς] τῷ γ
9 τὴν primum] τὰ ἔργα καὶ τὴν d
¶ ἐκ] ~ d
10 ἡμέρας] ἡμερῶν a

Π νάτυ, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζω-
11 ῆς. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦ-
μα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις· Ὁ νικῶν οὐ
μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου.
12 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκ-
κλησίας γράψον, Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν
13 ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν· Οἶδα
ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ, καὶ
κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν
πίστιν μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς Ἀντίπας
ὁ μάρτυς μου ὁ πιστὸς, ὃς ἀπεκτάνθη παρ'
14 ὑμῖν, ὅπου ὁ σατανᾶς κατοικεῖ. Ἀλλ' ἔ-
χω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρα-
τοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαὰμ, ὃς ἐδίδα-
σκεν τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώ-
πιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλό-
15 θυτα καὶ πορνεῦσαι. Οὕτως ἔχεις καὶ σὺ
κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν Νικολαϊτῶν,
16 ὃ μισῶ. Μετανόησον οὖν· εἰ δὲ μή, ἔρχο-
μαί σοι ταχὺ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν
17 ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. Ὁ
ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει
ταῖς ἐκκλησίαις· Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ
τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐ-
τῷ ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον
ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν
εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.
18 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας
γράψον, Τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων
τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρὸς,
καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ·
19 Οἶδά σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν
διακονίαν καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ
ἔργα σου τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων.
20 Ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι ἀφεῖς τὴν γυ-
ναῖκα Ἰεζάβελ ἡ λέγουσα ἑαυτὴν προφῆ-
τιν, καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς
δούλους, πορνεῦσαι καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυ-
τα. Καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετα-
21 νοήσῃ, καὶ οὐ θέλει μετανοῆσαι ἐκ τῆς πορ-
νείας αὐτῆς. Ἰδοὺ βάλλω αὐτὴν εἰς κλί-
22 νην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς
θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν
ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς
23 ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ· καὶ γνώσονται πᾶ-
σαι αἱ ἐκκλησίαι ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν
νεφροὺς καὶ καρδίας· καὶ δώσω ὑμῖν ἑκά-
στῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. Ὑμῖν δὲ λέγω
24 τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι οὐκ
ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, οἵτινες οὐκ
ἔγνωσαν τὰ βάθεα τοῦ σατανᾶ, ὡς λέ-
γουσιν, Οὐ βαλῶ ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος·
25 πλὴν ὃ ἔχετε κρατήσατε, ἄχρις οὗ ἂν
26 ἥξω. Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι
τέλους τὰ ἔργά μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν
27 ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν
ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμι-
κὰ συντρίβεται, ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ
28 τοῦ πατρός μου· καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέ-
29 ρα τὸν πρωϊνόν. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω
τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

13 οἶδα] οἶδα τὰ ἔργά σου καὶ δ
¶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν] καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν δ' ἐν ταῖς ἡμέραις β
14 τῷ] τὸν δ
15 ὃ μισῶ] ὁμοίως ε ζ
16 οὖν] ~ δ
¶ ταχύ ~] γ
17 τοῦ μάννα] φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα ε
18 τῆς ἐν θυατείροις ἐκκλησίας] τῷ ἐν θυατείροις γ ζ
¶ αὐτοῦ ὡς] ὡς β
19 τὴν ἀγάπην] τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην δ
¶ πίστιν -- διακονίαν] διακονίαν -- πίστιν δ
20 κατὰ σοῦ] κατὰ σοῦ ὀλίγα ε
¶ γυναῖκα] γυναῖκά σου δ
21 καὶ ἐ usque αὐτῆς] ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς, καὶ ἐ μετανόησω ε
22 αὐτῆς] αὐτῶν δ
26 init. καὶ] ~ γ

Καὶ

III Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν σάρδεσιν ἐκ-
κλησίας γράψον, Τάδε λέγει ὁ ἔ-
χων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς
ἑπτὰ ἀστέρας· Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνο-
2 μα ἔχεις ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. Γίνου
γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ ἃ ἔμελ-
λεν ἀποθανεῖν. οὐ γὰρ εὕρηκά σου τὰ ἔρ-
γα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ μου.
3 μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας,
καὶ τήρει καὶ μετανόησον. Ἐὰν οὖν μὴ
γρηγορήσῃς, ἥξω ὡς κλέπτης, καὶ οὐ μὴ
4 γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπὶ σέ. Ἀλλ' ἔχεις
ὀλίγα ὀνόματα ἐν σάρδεσιν, οἳ οὐκ ἐμό-
λυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν· καὶ περιπατήσου-
σι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν.
5 Ὁ νικῶν, οὕτως περιβαλεῖται ἐν ἱμα-
τίοις λευκοῖς· καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνο-
μα αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ὁ-
μολογήσω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πα-
τρός μου καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.
6 Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει
ταῖς ἐκκλησίαις.

7 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ
ἐκκλησίας γράψον, Τάδε λέγει ὁ ἅγιος
ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖν τοῦ δαυὶδ,
ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείει καὶ
8 οὐδεὶς ἀνοίγει· Οἶδά σου τὰ ἔργα· ἰδοὺ
δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην,
ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν· ὅτι μι-
κρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου
τὸν λόγον, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου.
9 ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ
τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς ἰουδαίους εἶναι, καὶ
οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ψεύδονται· ἰδοὺ ποιήσω
αὐτοὺς ἵνα ἥξωσιν καὶ προσκυνήσωσιν ἐνώ-
πιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ
ἠγάπησά σε. Ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον 10
τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ
τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρ-
χεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι
τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Ἔρχομαι 11
ταχύ· κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ
τὸν στέφανόν σου. Ὁ νικῶν, ποιήσω 12
αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου, καὶ
ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι, καὶ γράψω ἐπ'
αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνο-
μα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς
ἱερουσαλὴμ, ἡ καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ
καινόν. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦ- 13
μα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν λαοδικείᾳ ἐκ- 14
κλησίας γράψον, Τάδε λέγει ὁ ἀμὴν ὁ
μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ
τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ· Οἶδά σου τὰ ἔργα, 15
ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός· ὄφελον ψυ-
χρὸς ἦς ἢ ζεστός· οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, 16
καὶ οὔτε ψυχρὸς οὔτε ζεστὸς, μέλλω σε ἐμέ-
σαι ἐκ τοῦ στόματός μου. ὅτι λέγεις, Πλού- 17
σιος εἰμὶ, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς
χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ τα-
λαίπωρος καὶ ὁ ἐλεεινὸς, καὶ πτωχὸς καὶ
τυφλὸς καὶ γυμνός· συμβουλεύω σοι ἀγο- 18
ρᾶσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ
πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς· καὶ ἱματια λευ-
κὰ, ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ

III. 2 ἔμελλον ἀποθανεῖν] ἔμελλες ἀποβα-
λεῖν a· ἔμελλες ἀποθανεῖν γ ζ
¶ μου] ~ a
3 ὡς] ἐπὶ σὲ ὡς d
5 ὕτως] οὕτως a
7 δαυὶδ] ᾅδε a
9 ἐγὼ] ~ d
11 ἔρχομαι] ἰδοὺ ἔρχομαι a
17 ἐλεεινὸς] ἐλεινὸν γ

αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου· καὶ κολλύριον
ἐγχρίσαι τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς.
19 ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω·
20 ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον. Ἰδοὺ ἕστηκα
ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ
τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν,
εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ δειπνήσω
21 μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. Ὁ νι-
κῶν, δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν
τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα καὶ ἐκά-
θισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ
22 αὐτοῦ. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦ-
μα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

IV 1 Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα
ἀνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φω-
νὴ ἡ πρώτη ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λα-
λούσης μετ' ἐμοῦ, λέγων, Ἀνάβα ὧδε,
καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦ-
2 τα. καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι·
καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ
3 ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος, καὶ ὁ καθή-
μενος ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι καὶ
σαρδίῳ· καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου ὁ-
4 μοία ὁράσει σμαραγδίνῳ. Καὶ κυκλό-
θεν τοῦ θρόνου θρόνοι εἰκοσιτέσσαρες· καὶ
ἐπὶ τοὺς θρόνους εἰκοσιτέσσαρας πρεσβυτέ-
ρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱμα-
τίοις λευκοῖς, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐ-
5 τῶν στεφάνους χρυσοῦς. Καὶ ἐκ τοῦ θρόνου
ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ
βρονταί· καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιό-
μεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ
6 πνεύματα τοῦ θεοῦ· καὶ ἐνώπιον τοῦ θρό-
νου ὡς θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ.
καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ κύκλῳ τοῦ θρό-
νου τέσσαρα ζῶα γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμ-
προσθεν καὶ ὄπισθεν. καὶ τὸ ζῷον τὸ πρῶ- 7
τον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῷον
ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῷον ἔχον
τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπου, καὶ τὸ τέ-
ταρτον ζῷον ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ. καὶ 8
τὰ τέσσαρα ζῶα ἓν καθ' ἓν αὐτῶν ἔχον
ἀνὰ πτέρυγας ἓξ, κυκλόθεν καὶ ἔσωθεν
γέμουσιν ὀφθαλμῶν, καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔ-
χουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς λέγοντες, Ἅγιος
ἅγιος ἅγιος, Κύριος ὁ θεὸς ὁ παντο-
κράτωρ, ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἐρχόμενος.
Καὶ ὅταν δώσουσι τὰ ζῶα δόξαν καὶ τιμὴν 9
καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρό-
νου τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,
πεσοῦνται οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι 10
ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ
προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων, καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους
αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου λέγοντες, Ἄξιος 11
εἶ Κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν λαβεῖν τὴν δόξαν
καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν· ὅτι σὺ ἔ-
κτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου
ἦσαν καὶ ἐκτίσθησαν.

V 1 Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου
ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον
ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν, κατεσφραγισμένον
σφραγῖσιν ἑπτά. 2 Καὶ εἶδον ἄγγελον
ἰσχυρὸν κηρύσσοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ, Τίς
ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ λῦσαι τὰς
σφραγῖδας αὐτοῦ; 3 καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἐν

IV. 1 λέγων] λέγουσα ε
2 τὸν θρόνον] τοῦ θρόνου δ
4 θρόνους] θρόνους εἶδον τοὺς ε
6 ὡς] ~ ε
8 ἔσωθεν] ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν ε
¶ ἅγιος, ter] ἅγιος novies ε ζ
11 ἦσαν] εἰσὶ δ
V. 1 ὄπισθεν] ἔξωθεν γ

τῷ

τῷ θρόνῳ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. Καὶ ἐγὼ ἔκλαιον πολύ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, Μὴ κλαῖε· ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαυὶδ, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ τοὺς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ. Καὶ εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, οἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ τὰ ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. Καὶ ἦλθε καὶ εἴληφε τὸ βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου. καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάραν, καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων· καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν λέγοντες, Ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ· ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας αὐτοὺς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσουσιν ἐπὶ τῆς γῆς.

Καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων καὶ χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ, Ἄξιόν ἐστι τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν. Καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐστιν ἐν τῷ θρόνῳ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, πάντας ἤκουσα λέγοντας, Τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, Ἀμήν· καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεσαν καὶ προσεκύνησαν.

Καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων λέγοντος ὡς φωνὴ βροντῆς, Ἔρχου, ἴδε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων τόξον, καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου λέγοντος, Ἔρχου.

4 ἐγὼ] ∽ δ
¶ ἀνοῖξαι] ἀνοῖξαι καὶ ἀναγνῶναι δ
5 τὰς] λῦσαι τὰς δ
6 ἄδου] εἶδον καὶ ἰδοὺ δ
¶ οἵ εἰσι —— τὰ ἀπεσταλμένα] ἃ εἰσι —— ἀποστελλόμενα δ. οἵ εἰσι —— ἀπεσταλμένοι δ
7 τὸ βιβλίον] ∽ δ
8 κιθάραν] κιθάρας δ
9 ἡμᾶς] ∽ δ· ἡμᾶς τῷ θεῷ δ
10 αὐτοὺς] ἡμᾶς δ
¶ βασιλεῖς] βασιλείαν δ
12 ἄξιον] ἄξιος δ
13 θαλάσσης] θαλάσσης ἃ ἐστι δ
¶, πάντας] πάντα, δ
14 ἔλεγον] λέγοντα τὸ δ
¶ οἱ] οἱ εἰκοσιτέσσαρες δ
¶ προσεκύνησαν] προσεκύνησαν ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων δ
VI. 1 ὅτε] ὅτι δ
¶ ἴδε] ∽ δ ζ
2 καὶ ἵνα] ἵνα γ
3 ἔρχου] ἔρχου καὶ ἴδε δ

4 καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτὸν ἐδόθη αὐτῷ λαβεῖν τὴν εἰρήνην τῆς γῆς, ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη.

5 Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τρίτην, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου λέγοντος, Ἔρχου. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ

6 χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων λέγουσαν, Χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηναρίου· καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδι-

7 κήσῃς. Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα τοῦ τετάρτου ζώου λέ-

8 γοντος, Ἔρχου. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἀποκτεῖναι ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς.

9 Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυ-

10 χὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον, καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες, Ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινὸς οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ

11 τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἑκάστῃ στολὴ λευκὴ, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον, ἕως πληρωθῶσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί.

12 Καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην, καὶ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷμα, καὶ οἱ ἀ-

13 στέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ ἀνέμου μεγάλου σειομένη, καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχω-

14 ρίσθη ὡς βιβλίον ἑλισσόμενον, καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν· καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ

15 μεγιστᾶνες καὶ οἱ χιλίαρχοι καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ καὶ πᾶς δοῦλος καὶ ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι

16 τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις, Πέσετε ἐφ' ἡμᾶς καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ τῆς ὀρ-

17 γῆς τοῦ ἀρνίου· ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι;

VII Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ τοὺς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον. Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος· καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέ-

4 αὐτῷ prius] ~ γ
5,7 ἔρχε] ἔρχε καὶ ἴδε δ
8 ἐπάνω] ἐπάνω αὐτοῦ δ
¶ ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ] ἠκολούθει αὐτῷ δ
¶ αὐτῷ alterum] αὐτοῖς ε
9 μαρτυρίαν] μαρτυρίαν τοῦ ἀρνίου δ
10 ἀπὸ] ἐκ γ
11 ἔτι χρόνον] χρόνον ἔτι γ· χρόνον δ. ἔτι χρόνον μικρὸν ε ζ
12 σεισμὸς] ἰδοὺ σεισμὸς δ
¶ σελήνη] σελήνη ὅλη δ
15 ἐλεύθερος] πᾶς ἐλεύθερος ε
VII. 1 ταῦτα] τοῦτο γ
¶ ἀνέμους τῆς γῆς] ἀνέμους β

γων,

γων, Μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν μήτε τὴν θάλασσαν μήτε τὰ δένδρα, ἄχρι σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. 4 Καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν τεσσαρακοντατέσσαρες χιλιάδες ἐσφραγισμένοι ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν ἰσραήλ· 5 ἐκ φυλῆς ἰούδα, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς ῥουβήν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς γάδ, δώδεκα χιλιάδες 6 ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς ἀσήρ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς νεφθαλίμ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς μανασσῆ, δώδεκα χιλιάδες 7 ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς συμεών, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς λευΐ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰσσαχάρ, δώδεκα χιλιάδες ἐ- 8 σφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς ζαβουλών, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰωσὴφ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι· ἐκ φυλῆς βενιαμίν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

9 Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολύς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἐδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένους στολὰς λευκὰς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐ- 10 τῶν· καὶ κράζουσι φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες, Ἡ σωτηρία τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ καθη- 11 μένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ καὶ τῷ ἀρνίῳ. Καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἑστήκεισαν κυκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ 12 λέγοντες, Ἀμήν· ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. 13 Καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγων μοι, Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς, τίνες εἰσὶ, καὶ πόθεν ἦλθον; 14 καὶ εἴρηκα αὐτῷ, Κύριέ μου σὺ οἶδας. καὶ εἶπέ μοι, Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου. 15 διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ· καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. 16 οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος οὐδὲ πᾶν καῦμα· 17 ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτοὺς, καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

VIII Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην, ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. 2 Καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους, οἳ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. 3 καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν· καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. 4 καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων

12 fin. ἀμήν] ∽ β
13 εἰσί] ∽ γ
14 μου] ∽ δ
16 οὐδὲ] ἔτι, οὐδ' ε δ
17 ζωῆς] ζώσας δ

μάτων

μάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. 5 καὶ ἔλαβεν ὁ ἄγγελος τὸν λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐγένοντο βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ σεισμός. 6 Καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς ἵνα σαλπίσωσι. 7 Καὶ ὁ πρῶτος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα ἐν αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν· καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη, καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη. 8 Καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα, 9 καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ τὰ ἔχοντα ψυχάς, καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρησαν. 10 Καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπάς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. 11 καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ὁ ἄψινθος, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς ἄψινθον· καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν. 12 Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν, καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. 13 Καὶ εἶδον καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀετοῦ πετομένου ἐν μεσουρανήματι λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ, Οὐαὶ οὐαὶ οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

IX Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου, 2 καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου. καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. 3 Καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς· 4 καὶ ἐρρέθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν· 5 καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανισθῶσι μῆνας πέντε· καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅταν παίσῃ ἄνθρωπον. 6 καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὕρωσιν αὐτόν· καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν. 7 Καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων, 8 καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ

VIII. 8 πυρὶ] ~ δ
9 τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ] ~ β
11 ἄψινθον] ἀψίνθιον γ
12 φαίνῃ] φανῇ δ
13 ἀετοῦ] ὡς ἀετοῦ γ· ἀγγέλου δ

¶ τοῖς κατοικοῦσιν] τοὺς κατοικοῦντας γ
IX. 2 μεγάλης] καιομένης δ
4 τοῦ θεοῦ] ~ δ
5 πέντε] ἑξ α
7 ὅμοια χρυσῷ] χρυσοῦ γ

ὀδόντες

9 ὀδόντες αὐτῶν ὡς λεόντων ἦσαν, καὶ εἶχον θώρακας ὡς θώρακας σιδηροῦς, καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον.
10 καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις, καὶ κέντρα ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν· ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε.
11 Καὶ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα αὐτῷ Ἑβραϊστὶ Ἀβαδδών, καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων.
12 Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν· ἰδοὺ ἔρχονται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα.
13 Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον
14 τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ ὁ ἔχων τὴν σάλπιγγα, Λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ
15 τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ. καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτὸν, ἵνα ἀποκτείνωσι τὸ τρίτον τῶν ἀν-
16 θρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δύο μυριάδες μυριάδων· ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. Καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις, καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκ-
18 πορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. ἀπὸ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ θείου, τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. 19 ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστι καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν· αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς, καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσι. 20 Καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἳ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὐδὲ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λίθινα καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύναται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν· 21 καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

X Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, περιβεβλημένον νεφέλην, καὶ ἡ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρὸς, 2 καὶ εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἠνεῳγμένον, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον 3 ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ ὥσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φω-

12 ἔρχονται] ἔρχεται δ
¶ ἔτι] οὐ γ
13 ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ —— λέγουσαν] ἤκουσα ἐκ —— λέγοντα γ ζ
14 ἕκτῳ] ~ α
¶ ὁ ἔχων] ὃς ἔχει α
¶ μεγάλῳ] ~ δ
16 δύο μυριάδες] δισμυριάδες α ζ
X. 1 ἡ] ~ δ
¶ τῆς κεφαλῆς] τὴν κεφαλὴν δ
2 ἔχων] ἔχων γ
¶ βιβλαρίδιον] βιβλίον δ ζ
¶ ἠνεῳγμένον] ~ α
3 αἱ] ~ γ

νάς·

Digitized by Google

4 νάς· καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, ἔμελλον γράφειν· καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, Σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, καὶ μὴ ταῦτα γράψῃς.
5 καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα
6 αὐτοῦ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκέτι ἔσται,
7 ἀλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, καὶ ἐτελέσθη τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις.
8 Καὶ ἡ φωνὴν ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ καὶ λέγουσα, Ὕπαγε λάβε τὸ βιβλαρίδιον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς
9 θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλιδάριον. καὶ λέγει μοι, Λάβε καὶ κατάφαγε αὐτό· καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται
10 γλυκὺ ὡς μέλι. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό· καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκύ· καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ,
11 ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. Καὶ λέγει μοι, Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσι καὶ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

XI Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ λέγων, Ἔγειραι καὶ μέτρησον τὸν
2 ναὸν τοῦ θεοῦ καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ· καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξω καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς, ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι· καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο. Καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρ-
3 τυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα περιβεβλημένοι σάκκους. Οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ
4 αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ κυρίου τῆς γῆς ἑστῶτες. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει ἀδι-
5 κῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν· καὶ εἴ τις θέλει αὐτοὺς ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. Οὗτοι ἔχουσιν
6 ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανὸν, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ ὁσάκις ἐὰν θελήσωσι.
7 Καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει μετ' αὐτῶν πόλεμον, καὶ νικήσει
8 αὐτοὺς καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς. καὶ τὸ πτῶμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης, ἥτις καλεῖται πνευματικῶς σόδομα καὶ αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ
9 κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέπουσιν

4 καὶ μὴ] μὴ γ
¶ ταῦτα] αὐτὰ δ
5 τὴν δεξιὰν] ~ δ
6 τῶν αἰώνων] ~ δ
7 καὶ ἐτελέσθη] τελεσθῇ δ
¶ τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις] τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας δ
8.9.10 βιβλαρίδιον vel βιβλιδάριον] βιβλίον β

XI. 1 λέγων] καὶ εἰσῆκα ὁ ἄγγελος λέγων α
2 ἔξωθεν] ἔσωθεν α
4 κυρίου] θεοῦ δ
¶ ἑστῶτες] ἑστῶσαι δ
5 ἀδικῆσαι] ἀποκτεῖναι α
8 τὸ πτῶμα] τὰ πτώματα α
¶ αὐτῶν] ἡμῶν α
9 βλέπουσιν] βλέψουσιν α ζ

ἐκ

XI ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν τὸ πτῶμα αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς ἥμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι
10 τεθῆναι εἰς μνῆμα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν ἐπ' αὐτοῖς καὶ εὐφρανθήσονται καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνι-
11 σαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν αὐτοῖς, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέ-
12 γας ἔπεπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ ἤκουσαν φωνὴν μεγάλην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν αὐτοῖς, Ἀνάβητε ὧδε· καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν ᾧ τῇ νεφέλῃ, καὶ
13 ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀν-
θρώπων χιλιάδες ἑπτά· καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ
14 τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν· ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ.
15 Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ λέγοντες, Ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
16 καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν,
17 καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ λέγοντες, Εὐ-

χαριστοῦμέν σοι Κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην καὶ ἐβασίλευσας.
18 καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν, κριθῆναι, καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν.

19 ΚΑΙ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ· καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ σεισμὸς καὶ χάλαζα μεγάλη. XII Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς
2 αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα, καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. Καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον
3 ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρὸς, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα· καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρί-
4 τον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. Καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ, τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγῃ·
5 καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς

¶ μνῆμα] μνήματα a
12 ἤκουσαν] ἤκουσαν a
¶ τῇ] ~ γ
13 ὥρᾳ] ἡμέρᾳ a
15 λέγοντες] λέγουσαι a
¶ ἐγένετο ἡ βασιλεία] ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι a
¶ τοῦ] τοῦ θρόνου τοῦ γ
17 ὁ ἦν] ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος a
18 διαφθείροντας] φθείροντας γ
19 ἐν prius] ὁ ἐν γ
¶ αὐτοῦ] ~ vel τοῦ κυρίου lege. β
XII. 4 τοῦ οὐρανοῦ] ~ δ
¶ τεκεῖν] τίκτειν γ
¶ καταφάγῃ] φάγῃ δ

6 τὸν θεὸν καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ
ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει
ἐκεῖ τόπον ἡτοιμασμένον ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα
ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν, ἡμέρας χιλίας δια-
κοσίας ἑξήκοντα.

7 Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ·
ὁ μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τοῦ πολε-
μῆσαι μετὰ τοῦ δράκοντος, καὶ ὁ δρά-
8 κων ἐπολέμησε καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ
οὐκ ἴσχυσεν, οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτοῖς ἔτι
9 ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων
ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλού-
μενος διάβολος, καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ
πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς
τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐ-
10 τοῦ ἐβλήθησαν. Καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγά-
λην ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαν, Ἄρτι ἐγένετο
ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία
τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐ-
τοῦ· ὅτι ἐβλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελ-
φῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς ἐνώπιον
11 τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός. καὶ
αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρ-
νίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐ-
τῶν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν
12 ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ
οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες· οὐαὶ τῇ
γῇ καὶ τῇ θαλάσσῃ, ὅτι κατέβη ὁ διά-
βολος πρὸς ὑμᾶς ἔχων θυμὸν μέγαν,
13 εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει. Καὶ
ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν,
ἐδίωξε τὴν γυναῖκα ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα.
14 Καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ αἱ δύο πτέρυγες
τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν
ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφε-
ται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιρ-
οῦ, ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. Καὶ ἔβα- 15
λεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω
τῆς γυναικὸς ὕδωρ ὡς ποταμὸν, ἵνα αὐ-
τὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθη- 16
σεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ
τὸ στόμα αὐτῆς, καὶ κατέπιε τὸν ποτα-
μὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος
αὐτοῦ. Καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυ- 17
ναικὶ, καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον με-
τὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς,
τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ καὶ ἐ-
χόντων τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ.

Καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θα- 18
λάσσης. καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θη- XIII
ρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κέρατα δέκα καὶ
κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐ-
τοῦ δέκα διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφα-
λὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας. καὶ τὸ 2
θηρίον ὃ εἶδον, ὅμοιον παρδάλει, καὶ οἱ
πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ
ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δρά-
κων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐ-
τοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ μίαν ἐκ 3
τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς
θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ
ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαύμασεν ὅλη ἡ γῆ
ὀπίσω τοῦ θηρίου, καὶ προσεκύνησαν τῷ 4
δράκοντι ὅτι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ,

6 ἐκεῖ prius] ~ δ
8 ἴσχυσεν & αὐτῷ] ἴσχυσαν & αὐτῶν δ
9 καὶ ὁ] καὶ δ
10 κατήγορος] κατήγωρ α
¶ ἡμῶν tertium] ~ γ
12 τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσσῃ] τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν δ
14 αἱ] ~ δ
¶ ὅπου τρέφεται] ὅπως τρέφηται δ
16 ἡ γῆ τὸ] τὸ β
18 ἐστάθην] ἐστάθη γ
XIII. 1 ὄνομα] ὀνόματα δ
¶ βλασφημίας] ~ δ
3 μίαν ἐκ] εἶδον μίαν α

καὶ

καὶ προσεκύνησαν τὸ θηρίον λέγοντες, Τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ; καὶ τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλασφημίαν· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσαρακοντα δύο· καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν, βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων καὶ νικῆσαι αὐτούς· καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ λαὸν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος. καὶ προσκυνήσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, οὗ οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. Εἴ τις αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει· εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. ὧδέ ἐστιν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων.

Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. Καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ ἐποίει τὴν γῆν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ· καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ ὃ εἶχε τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας καὶ ἔζησε. Καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιήσῃ ἵνα ὅσοι ἂν μὴ προσκυνήσωσι τὴν εἰκόνα τοῦ θηρίου, ἀποκτανθῶσι. Καὶ ποιεῖ πάντας, τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δῶσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου, ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστὶ, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἑξακόσια ἑξήκοντα ἕξ.

Καὶ εἶδον καὶ ἰδοὺ τὸ ἀρνίον ἑστὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαρακοντατέσσαρες χιλιάδες, ἔχουσαι τὸ ὄνομα

4 καὶ τίς] τίς δ
¶ δύναται] δυνατὸς δ
5 ποιῆσαι] ~ β ζ
6 τοὺς] καὶ τοὺς δ
7 καὶ λαὸν] ~ ε
8 αὐτὸν] αὐτῷ δ
¶ τὸ ὄνομα] τὰ ὀνόματα ε
10 αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς] ἔχει ε ζ
¶ ἀποκτενεῖ] ἀποκτένει β
11 ἀρνίῳ] ἀρνίε δ
13 ἵνα καὶ] ἵνα γ
14 λέγων] λέγει δ
¶ ἔχει] ἔχε δ
15 ἵνα καὶ] ἵνα β
¶ ποιήσῃ] ποιήσει β
16 δῶσιν] δώσῃ ε
¶ χάραγμα] χαράγματα δ
¶ τὸ μέτωπον] τῶν μετώπων δ
17 τὸ ὄνομα] ἢ τὸ ὄνομα δ
18 ἑξακόσια ἑξήκοντα ἕξ] χξ̄ ε ζ
XIV. 1 τὸ primum] ~ δ
¶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ] ~ ε

αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμ-
2 μένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης· καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ὡς κιθαρῳδῶν κι-
3 θαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. καὶ ᾄδουσιν ὡδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ὠδὴν εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαρακοντατέσσαρες χιλιάδες οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς.
4 Οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν· παρθένοι γάρ εἰσιν. οὗτοι οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ. οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ
5 θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ· καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη ψεῦδος· ἄμωμοί γάρ εἰσιν.
6 Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετόμενον ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσαι τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς
7 γῆς καὶ ἐπὶ πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ λαόν, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, Φοβήθητε τὸν θεὸν καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ· καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν
8 καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πηγὰς ὑδάτων. Καὶ ἄλλος ἄγγελος δεύτερος ἠκολούθησε λέγων, Ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυ-
λὼν ἡ μεγάλη· ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότικε πάντα τὰ ἔθνη. Καὶ 9
ἄλλος ἄγγελος τρίτος ἠκολούθησεν αὐτοῖς λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, Εἴ τις προσκυνεῖ τῷ θηρίῳ καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ 10
τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν 11
εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀναβαίνει· καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτός, οἱ προσκυνοῦντες τῷ θηρίῳ καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ὧδε ἡ ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, οἱ 12
τηροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ.

Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης 13
μοι, Γράψον, Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι· ναί, λέγει τὸ πνεῦμα· ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ δὲ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν.

Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐ- 14
πὶ τὴν νεφέλην καθήμενος ὅμοιος υἱῷ ἀν-

3 ᾠδὴν] ὡς ᾠδὴν d
4 Οὗτοί εἰσιν] ~ g
5 ψεῦδος] δόλος g
¶ γάρ εἰσιν] εἰσιν γ· γάρ εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ g
6 ἄλλον] ~ d
¶ τοὺς] ἐπὶ τοὺς γ
¶ ἐπὶ πᾶν] πᾶν d
7 θεὸν] κύριον g
8 δεύτερος] ~ g
¶ ἔπεσεν] ~ γ
¶ ἡ] ἡ πόλις ἡ g
¶ ἐκ] ἢ ἐκ vel ὅτι ἐκ d
¶ οἴνου] οἴνου τοῦ θυμοῦ d
9 ἄλλος ἄγγελος τρίτος] τρίτος ἄγγελος g
¶ αὐτοῖς] αὐτῷ d
¶ προσκυνεῖ τῷ θηρίῳ] τὸ θηρίον προσκυνεῖ d
10 ἁγίων] ~ γ
11 αἰῶνας αἰώνων] αἰῶνα αἰώνων γ
¶ τῷ θηρίῳ] τὸ θηρίον d
12 οἱ] ὧδε οἱ g
13 μοι] ~ γ
¶ ἀπάρτι· ναὶ λέγει] · ἀπάρτι, λέγει β ζ
¶ δὲ] ~ vel γὰρ γ
14 καθήμενος ὅμοιος] καθήμενον ὅμοιον γ

θρώπου,

θρώπε, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον
15 ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ κράζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης, Πέμψον τὸ δρέπανόν σου καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα θερίσαι, ὅτι ἐ-
16 ξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ.

17 Καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ.
18 καὶ ἄλλος ἄγγελος ° ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ λέγων, Πέμψον σου τὸ δρέπανον ° τὸ ὀξύ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς
19 ἀμπέλου τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ
20 θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὸν μέγαν. καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξωθεν τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων, ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

XV ΚΑΙ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν
2 αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρὶ, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ 3
ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν μωσέως τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου λέγοντες, Μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ· δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν· τίς οὐ μὴ φοβη- 4
θῇ σε Κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος· ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου· ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν.

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς 5
τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ 6
ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν λαμπρὸν, καὶ περιεζωσμένοι τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς. καὶ ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων 7
ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς, γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐγε- 8
μίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

ΚΑΙ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ XVI
λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, Ὑπάγετε ἐκχέατε τὰς ἑπτὰ φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ ° εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἀπῆλθεν 2
ὁ πρῶτος καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ

15 ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ] ἦλθε a
¶ ἦλθεν] ἦλθέ σοι a
18 ἐξῆλθεν ἐκ — καὶ ἐφώνησε] ἐκ — ἐφώνησε β
¶ ἔχων] ὁ ἔχων β
¶ τὸ ὀξύ] ~ β
¶ ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς] ἤκμασεν ἡ σταφυλὴ τῆς γῆς a

¶ κιθάρας] τὰς κιθάρας γ
3 ἐθνῶν] ἁγίων a
4 σὲ] ~ a
¶ δοξάσῃ] δοξάσει γ
¶ ὅσιος] ἅγιος δ
¶ πάντα τὰ ἔθνη] πάντες δ
5 ἠνοίγη] εἶδε ἠνοίγη a
7 ἓν] ~ a

XV. 2 καὶ ἐκ τοῦ] καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ δ
XVI. 1 εἰς] εἰσὶ β

ἐπὶ

ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου καὶ τοὺς προσκυνοῦντας
3 τὴν εἰκόνα αὐτοῦ. Καὶ ὁ δεύτερος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ
4 ζωῆς ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ. Καὶ ὁ τρίτος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων· καὶ
5 ἐγένετο αἷμα. Καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος, Δίκαιος εἶ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν
6 ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας· ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔ-
7 δωκας πιεῖν· ἄξιοί εἰσί. καὶ ἤκουσα τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος, Ναὶ Κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ
8 κρίσεις σου. Καὶ ὁ τέταρτος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον· καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί·
9 καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας, καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν.
10 Καὶ ὁ πέμπτος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου· καὶ ἐγένετο ἡ βα-
11 σιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη· καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ μετε-
12 νόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. Καὶ ὁ ἕκτος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν εὐφράτην· καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. Καὶ εἶδον ἐκ τοῦ 13
στόματος τοῦ δράκοντος καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὡς βάτραχοι· εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων ποιοῦντα ση- 14
μεῖα· ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. Ἰδοὺ ἔρχομαι 15
ὡς κλέπτης· μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ. καὶ συνήγαγεν αὐ- 16
τοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδών. Καὶ ὁ ἕβδομος ἐξέχεε τὴν 17
φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἀέρα· καὶ ἐξῆλθε φωνὴ μεγάλη ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου λέγουσα, Γέγονε. καὶ ἐγένοντο ἀ- 18
στραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταί, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτω μέγας. καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ 19
μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσαν. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· καὶ πᾶσα νῆσος ἔφυγε, καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθη- 20

2 ἐπὶ τὴν] εἰς τὴν β
¶ κακὸν καὶ] ~ β
¶ ἐπὶ τοὺς] εἰς τοὺς a
¶ τὴν εἰκόνα] τῇ εἰκόνι γ
3 ἐξέχεε] ἄγγελος ἐξέχεε a. Et sic v. 4. 8. 10. 12. 17.
4 ἐγένετο] ἐγένοντο β
5 σὺ] Κύριε εἶ a
7 τοῦ] ἄλλε ἐκ τοῦ a
12 ἐξηράνθη] ἐξήρανε a
¶ ἀνατολῶν] ἀνατολῆς β
14 δαιμόνων] δαιμονίων γ
¶ τῆς οἰκουμένης] τῆς γῆς καὶ τῆς οἰκουμένης a
¶ ἐκείνης] ~ β
17 ἐπὶ] εἰς a
¶ μεγάλη] ~ γ
¶ τοῦ οὐρανοῦ] ~ β
18 ἐγένετο prius] ~ β
¶ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο] ἄνθρωπος ἐγένετο δ

σαν.

21 σαν· καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

XVII Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ λέγων, Δεῦρο δείξω σοι τὸ κρίμα τῆς πόρνης τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης 2 ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν· μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορ- 3 νείας αὐτῆς. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι· καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέ- 4 ρατα δέκα. καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφυροῦν καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα ποτήριον χρυσοῦν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς γέμον βδελυγμάτων καὶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς 5 πορνείας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον, Μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδε- 6 λυγμάτων τῆς γῆς. καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα.

7 Καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος, Διατί ἐθαύμασας; ἐγὼ ἐρῶ σοι τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτὴν τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα. Τὸ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν, καὶ 8 οὐκ ἔστι, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγειν· καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλεπόντων τὸ θηρίον ὅτι ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ παρέσται. 9 Ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, ἑπτὰ ὄρη εἰσὶν ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν. οἱ 10 πέντε ἔπεσαν, ὁ εἷς ἐστὶν, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον, ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ 11 αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. Καὶ τὰ δέκα 12 κέρατα ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὐκ ἔλαβον, ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου. οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν 13 δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ διδόασιν. οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι, 14 καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτοὺς, ὅτι κυρίων κυρίων ἐστὶ καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί.

Καὶ λέγει μοι, Τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ 15 πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη καὶ γλῶσσαι. Καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ 16 εἶδες, καὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν καὶ γυμνὴν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί. ὁ 17 γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν,

XVII. 4 fin. αὐτῆς] τῆς γῆς γ
5 πορνῶν] πόρνων ε
8 ὑπάγειν] ὑπάγει δ
¶ ἐπὶ τῆς γῆς] τὴν γῆν δ
¶ τὰ ὀνόματα] τὸ ὄνομα δ
¶ βλεπόντων] βλέποντες δ
¶ καὶ παρέσται] καίπερ ἔστιν ε
10 ἔπεσαν] ἔπεσον καὶ ε
12 ἐκ ἕπω δ
14 κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοὶ] ἐκλεκτοὶ καὶ κλητοὶ γ ζ
16 καὶ τὸ ἐπὶ τὸ ε ζ
¶ κατακαύσουσιν] καύσουσιν δ

Digitized by Google

ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ, ἄχρι τελεσθήσονται οἱ λόγοι τοῦ
18 θεοῦ. Καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

XVIII Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ
2 τῆς δόξης αὐτοῦ· καὶ ἔκραξεν ἰσχυῖ, φωνῇ μεγάλῃ λέγων, Ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκα-
3 θάρτου καὶ μεμισημένου· ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν.
4 Καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, Ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ἵνα μὴ λάβητε·
5 ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδι-
6 κήματα αὐτῆς. ἀπόδοτε αὐτῇ ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν, καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς. ἐν τῷ ποτηρίῳ
7 ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλᾶ· ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος. ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, Κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω·
8 διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος καὶ πένθος καὶ λιμός· καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται· ὅτι ἰσχυρὸς Κύριος ὁ θεὸς ὁ κρίνας αὐτήν. Καὶ κλαύ-
9 σονται καὶ κόψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἑστη- 10
κότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες, Οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. Καὶ οἱ ἔμποροι τῆς 11
γῆς κλαίουσι καὶ πενθοῦσιν ἐπ' αὐτῇ, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι, γόμον 12
χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου καὶ μαργαρίτου, καὶ βύσσου καὶ πορφύρας, καὶ σηρικοῦ καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μαρμάρου, καὶ κινάμω- 13
μον καὶ ἄμωμον, καὶ θυμιάματα καὶ μύρον καὶ λίβανον, καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν καὶ σῖτον, καὶ κτήνη καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων καὶ ῥεδῶν καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπι- 14
θυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπώλετο ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑρῇς αὐτά. Οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαν- 15

τες

XVIII. 1 init. καὶ] ~ δ
2 ἔπεσεν] ~ ε
¶ δαιμόνων] δαιμονίων ε
¶ ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ] θηρίου ἀκαθάρτου καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου γ ζ
3 τοῦ θυμοῦ] ~ β ζ
5 ἐκολλήθησαν] ἠκολούθησαν ε
6 ὑμῖν] ~ γ
¶ αὐτῇ medium] ~ δ
7 καὶ πένθος prius] ~ δ
8 Κύριος] ~ ε
12 γόμον] γόμος β
¶ ξύλου] λίθου β
13 καὶ ἄμωμον] ~ ε

Digitized by Google

τες ἀπ' αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν στήσονται
διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαί-
16 οντες καὶ πενθοῦντες, λέγοντες, Οὐαὶ οὐαὶ ἡ
πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλημένη βύσσι-
νον καὶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυ-
σωμένη ἐν χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαρ-
γαρίταις· ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος
17 πλοῦτος. Καὶ πᾶς κυβερνήτης καὶ πᾶς
ἐπὶ τῶν πλοίων ὁ ὄμιλος, καὶ ναῦται καὶ ὅ-
σοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται, ἀπὸ μα-
18 κρόθεν ἔστησαν, καὶ ἔκραζον βλέποντες
τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες,
19 Τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; καὶ ἔβα-
λον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔ-
κραζον κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, λέγον-
τες, Οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἐν ᾗ ἐ-
πλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ πλοῖα ἐν τῇ
θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μιᾷ
20 ὥρᾳ ἠρημώθη. Εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ οὐρα-
νὲ καὶ οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται,
ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρίμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς.
21 Καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον
ὡς μύλον μέγαν, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν
θάλασσαν λέγων, Οὕτως ὁρμήματι
βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις,
22 καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν
καὶ μουσικῶν καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπιστῶν οὐ
μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ πᾶς τεχνίτης πά-
σης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ φω-
23 νὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ φῶς
λύχνου οὐ μὴ φανῇ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ φωνὴ νυμ-
φίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι· ὅτι
οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς,
ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάν-
τα τὰ ἔθνη. καὶ ἐν αὐτῇ αἷμα προφητῶν καὶ 24
ἁγίων εὑρέθη καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων
ἐπὶ τῆς γῆς.

Μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ὄ- XIX
χλου πολλοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ λεγόντων, Ἀλ-
ληλουϊα· ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ δύνα-
μις τῷ θεῷ ἡμῶν· ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαι- 2
αι αἱ κρίσεις αὐτοῦ· ὅτι ἔκρινε τὴν πόρνην
τὴν μεγάλην, ἥτις διέφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ
πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν
δούλων αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ δεύ- 3
τερον εἰρήκασιν, Ἀλληλουϊα· καὶ ὁ καπνὸς αὐ-
τῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Καὶ ἔπεσαν οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι 4
καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ
θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου λέγοντες,
Ἀμὴν ἀλληλουϊα. Καὶ φωνὴ ἀπὸ τοῦ 5
θρόνου ἐξῆλθε λέγουσα, Αἰνεῖτε τῷ θεῷ ἡ-
μῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ καὶ οἱ φοβούμενοι
αὐτὸν οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι. καὶ ἤκουσα 6
ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδά-
των πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν,
λέγοντας, Ἀλληλουϊα· ὅτι ἐβασίλευσε Κύριος
ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ. χαίρωμεν καὶ ἀ- 7
γαλλιώμεθα, καὶ δῶμεν τὴν δόξαν αὐτῷ·
ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ

16 ἐν] ~ γ
17 ἐπὶ τῶν πλοίων ὁ ὄμιλος] ὁ ἐπὶ τόπον πλέων δ ζ
24 αἷμα] αἵματα δ
XIX. 1 μετὰ] καὶ μετὰ δ
¶ φωνὴν] ὡς φωνὴν δ
¶ μεγάλην] ~ γ
¶ δόξα] δόξα καὶ ἡ τιμὴ δ
¶ τῷ θεῷ] τοῦ θεοῦ δ· κυρίῳ τῷ θεῷ δ
3 τοὺς αἰῶνας τῶν] αἰῶνα γ
4 τοῦ θρόνου] τῷ θρόνῳ ε
¶ ἀμὴν] ~ γ
5 ἀπὸ] ἐκ δ
¶ τῷ θεῷ] τὸν θεὸν δ
6 ὡς primum] ~ δ
¶ Κύριος] ~ δ
¶ θεὸς] θεὸς ἡμῶν δ
7 αὐτοῦ] ~ ε

Digitized by Google

8 ἡτοίμασεν ἑαυτήν. καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον λαμπρὸν καθαρόν· τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων ἐστί.
9 Καὶ λέγει μοι, Γράψον, Μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. Καὶ λέγει μοι, Οὗτοι οἱ λόγοι οἱ ἀληθινοὶ τοῦ θεοῦ εἰσί. 10 Καὶ ἔπεσα ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ· καὶ λέγει μοι, Ὅρα μή· σύνδουλός σου εἰμὶ καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ· τῷ θεῷ προσκύνησον· ἡ γὰρ μαρτυρία Ἰησοῦ, ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας.
11 Καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἠνεῳγμένον, καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν, καλούμενος πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, καὶ ἐν δι- 12 καιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ φλὸξ πυρὸς, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά· ἔχων ὄνομα γε- 13 γραμμένον ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός· καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι· καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ 14 θεοῦ. Καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυ- 15 μένοι βύσσινον λευκὸν καθαρόν. καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη, καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς 16 ὀργῆς τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ ὄνομα γεγραμμένον, Βασιλεὺς βασιλέων καὶ κύριος κυρίων. Καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον 17 ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ· καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετομένοις ἐν μεσουρανήματι, Δεῦτε συνάχθητε εἰς τὸ δεῖπνον τὸ μέγα τοῦ θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρ- 18 κας βασιλέων καὶ σάρκας χιλιάρχων καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων τε καὶ δούλων, καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων. Καὶ εἶδον τὸ θηρίον καὶ τοὺς 19 βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρίον, 20 καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ· ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπε- 21 κτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου τῇ ἐξελθούσῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· καὶ πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

XX Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα τὴν κλεῖν τῆς ἀβύσσου, καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. 2 καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, 3 καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισε καὶ ἐσφράγι-

9 γράψον] ~ γ
11 καλούμενος] ~ γ
12 φλὸξ] ὡς φλὸξ δ
¶ ὄνομα] ὀνόματα γεγραμμένα, καὶ ὄνομα δ
13 καλεῖται] κέκληται δ
14 λευκὸν] ~ β
15 ὀξεῖα] δίστομος ὀξεῖα δ
¶ αὐτὸς alterum] ~ ε
17 ἕνα] ~ ε
¶ τὸ μέγα τοῦ] τοῦ μεγάλου ε
19 πόλεμον] τὸν πόλεμον γ
20 μετ' αὐτοῦ ὁ] ὁ μετ' αὐτοῦ δ
21 ἐξελθούσῃ] ἐκπορευομένῃ ε
XX. 2 τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον] ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος β
¶ σατανᾶς] ὁ σατανᾶς γ· σατανᾶς ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην δ

σεν

σεν ἐπάνω αὐτῶ, ἵνα μὴ πλανήσῃ ἔτι τὰ ἔθνη, ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη· μετὰ ταῦτα δεῖ
4 αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. Καὶ εἶδον θρόνους, καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρίμα ἐδόθη αὐτοῖς· καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν ἰησῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τῦ θεῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ οὐδὲ τὴν εἰκόνα αὐτῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν· καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασί-
5 λευσαν μετὰ χριστῦ χίλια ἔτη· οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέζησαν ἄχρι τελεσθῇ τὰ
6 χίλια ἔτη. αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. Μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τῦ θεῦ καὶ τῦ χριστῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτῦ χίλια ἔτη.

7 Καὶ ὅταν τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη, λυθή-
8 σεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς, τὸν γὼγ καὶ μαγὼγ, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσ-
9 σης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην· καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τῦ οὐρανῦ ° ἀπὸ τῦ θεῦ, καὶ κατέ-
10 φαγεν αὐτούς· καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τῦ πυρὸς καὶ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφήτης· καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

11 Καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν, καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτῦ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη
12 αὐτοῖς. Καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς μικροὺς ἑστῶτας ἐνώπιον τῦ θρόνου, καὶ βιβλία ἠνοίχθησαν· καὶ ἄλλο βιβλίον ἠνοίχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βι-
13 βλίοις κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἅδης ἔδωκαν τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτοῖς· καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα
14 αὐτῶν. Καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τῦ πυρός· οὗτός ἐστιν ὁ δεύτερος θάνατος. Καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ
15 βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τῦ πυρός.

XXI ΚΑΙ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν· ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ
2 παρῆλθε, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. Καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, ἱερουσαλὴμ καινὴν εἶδον καταβαίνουσαν ἐκ τῦ οὐρανῦ ἀπὸ τῦ θεῦ, ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ
3 ἀνδρὶ αὐτῆς. Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τῦ ° οὐρανῦ λεγούσης, Ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τῦ θεῦ

3 ἔτι] ~ γ
¶ τὰ alterum] ~ γ
¶ μετὰ] καὶ μετὰ δ
4 μέτωπον] μέτωπον αὐτῶν δ
¶ χίλια] τὰ χίλια ε
5 ἔζησαν] ἀνέζησαν ε
8 πόλεμον] τὸν πόλεμον δ
¶ αὐτῶν] ~ δ
9 ἀπὸ τῦ θεῦ] ~ γ
10 καὶ τὸ] τὸ δ
¶ τὰς αἰῶνας τῶν] αἰῶνα γ
11 λευκὸν μέγαν] μέγαν λευκὸν δ
12 θρόνους] θεῦ ε
14 ἔστιν] ἔστω γ
¶ ὁ δεύτερος θάνατος] ὁ θάνατος ὁ δεύτερος, ἡ λίμνη τῦ πυρὸς δ
XXI. 1 παρῆλθε] ἀπῆλθον δ
2 καὶ εἶδον] καὶ ἐγὼ ἰωάννης εἶδον ε
3 οὐρανῦ] θρόνου γ

μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν· καὶ αὐτοὶ λαὸς αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ὁ ἔσται μετ' αὐτῶν θεὸς αὐτῶν.
4 καὶ ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε πόνος οὐκ ἔσται
5 ἔτι· ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. Καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ, Ἰδοὺ καινὰ πάντα ποιῶ. Καὶ λέγει μοι, Γράψον, Ὅτι οὗτοι
6 οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί εἰσί. καὶ εἶπέ μοι, Γέγονε. ἐγώ εἰμι τὸ Ἄλφα καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν·
7 ὁ νικῶν κληρονομήσει ταῦτα, καὶ ἔσομαι
8 αὐτῷ θεὸς, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. τοῖς δὲ δειλοῖς καὶ ἀπίστοις, καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις καὶ φαρμακοῖς, καὶ εἰδωλολάτραις καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι, τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος.
9 Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμούσας τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ λέγων, Δεῦρο δείξω σοι τὴν νύμ-
10 φην τὴν γυναῖκα τοῦ ἀρνίου. καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλὸν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ
11 θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ· ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ, ὡς λίθῳ
12 ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι· ἔχουσα τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλὸν, ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἃ ἐστι τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Ἀπὸ ἀνατο-
13 λῶν, πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς, καὶ
14 ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς. καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐπ' αὐτῶν δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου. Καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶ-
15 χε μέτρον κάλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται,
16 καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον τὸ πλάτος. καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν ἐν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίων δώδεκα χιλιάδων· τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστί. καὶ ἐμέτρη-
17 σε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαρακοντατεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου ὅ ἐστιν

¶ λαὸς] λαοὶ δ
¶ ἔσαι μετ' αὐτῶν] μετ' αὐτῶν, ἔσαι β
¶ θεὸς αὐτῶν] ~ ε
4 ἐξαλείψει] ἐξαλείψει ὁ θεὸς ε
5 τῷ θρόνῳ] τῇ θρόνῃ δ
¶ μοι] ~ δ
6 γέγονε. ἐγώ εἰμι] γέγονα ε
¶ εἰμὶ] ~ δ
¶ Ἄλφα] Α ε
7 ταῦτα] πάντα ε
8 καὶ ἐβδελυγμένοις] καὶ ἀμαρτωλοῖς καὶ ἐβδελυγμένοις δ
¶ Φονεῦσι, καὶ πόρνοις] πόρνοις, καὶ φονεῦσι γ
9 ἦλθεν εἷς ἐκ] ἦλθε πρός με εἷς ε
¶ τὴν νύμφην] ~ γ
¶ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀρνίου] τοῦ ἀρνίου τὴν γυναῖκα ε
10 καὶ ὑψηλὸν] ~ ε
¶ πόλιν] πόλιν τὴν μεγάλην ε
11 ὁ] καὶ ὁ ε
¶ ὡς λίθῳ] ~ δ
12 τῶν prius] τὰ ὀνόματα τῶν γ
14 ἐπ' αὐτῶν δώδεκα] ἐν αὐτοῖς ε
15 μέτρον] ~ ε
16 ὅσον] τοσοῦτόν ἐστιν ὅσον καὶ ε
¶ ἐν] ~ δ
¶ σταδίων] σταδίοις δ
¶ χιλιάδων] χιλιάδων δώδεκα ε
17 πηχῶν] ~ β ζ

ἀγγέ-

18 ἀγγέλῳ. Καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις· καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν
19 ὅμοιον ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι· ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος, ὁ τρίτος χαλκηδών,
20 ὁ τέταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιος, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἔνατος τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος
21 ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται· ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου. καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον
22 καθαρὸν ὡς ὕαλος διαυγής. Καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ· ὁ γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστι, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ
23 ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ· ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρ-
24 νίον· καὶ περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι
25 τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν· καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας, νὺξ γὰρ οὐκ
26 ἔσται ἐκεῖ· καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν. Καὶ οὐ μὴ εἰσέλ- 27
θῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιῶν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου. Καὶ XXII
ἔδειξέ μοι ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλα- 2
τείας αὐτῆς καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕνα ἕκαστον ἀποδιδοὺν τὸν καρπὸν αὐτοῦ· καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θε-
ραπείαν τῶν ἐθνῶν. Καὶ πᾶν κατάθεμα 3
οὐκ ἔσται ἔτι· καὶ ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται, καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ· καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐ- 4
τοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ χρείαν 5
οὐκ ἔχουσι λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς φωτίσει ἐπ' αὐτούς· καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΚΑΙ εἶπέ μοι, Οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ 6
ἀληθινοί· καὶ Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. Ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. μα- 7

18 ἦν] ~ δ
¶ ὅμοιον] ὁμοία ε
19 καὶ] ~ γ
20 σάρδιος] σάρδιον δ
21 διαυγὴς] διαφανὴς ε
22 ναὸς] ὁ ναὸς γ
23 αὐτῇ] ἐν αὐτῇ ε
24 περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς] τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσι ε ζ
¶ δόξαν] δόξαν καὶ τὴν τιμὴν δ
27 κοινὸν] κοινὸν ε
¶ ποιῶν] ποιοῦν δ

XXII. 1 ποταμὸν] καθαρὸν ποταμὸν ε
1.2 ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς καὶ] ἀρνίου, ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς. καὶ δ
2 καὶ ἐντεῦθεν] καὶ ἐκεῖθεν δ
¶ ἕνα] ~ δ
3 κατάθεμα] κατανάθεμα ε
¶ ἔτι] ἐκεῖ δ
5 ἐκεῖ] ~ δ· ἔτι ε
¶ χρείαν οὐκ ἔχουσι] οὐ χρεία β
¶ λύχνου] φωτὸς λύχνου δ
¶ ἡλίου] ~ ε
¶ φωτίσει ἐπ'] φωτίζει δ
6 πνευμάτων τῶν] ἁγίων ε
7 ἰδοὺ] καὶ ἰδοὺ δ

κάριος

Digitized by Google

κάρμος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ
8 βιβλίου τούτου. Καὶ ἐγὼ ἰωάννης ὁ ἀκούων
καὶ βλέπων ταῦτα· καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔ-
βλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν
τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι
9 ταῦτα. καὶ λέγει μοι, Ὅρα μή· σύνδου-
λός σου εἰμὶ καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προ-
φητῶν καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βι-
10 βλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον. Καὶ
λέγει μοι, Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς
προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ὁ ὅτι ὁ καιρὸς
11 ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, καὶ
ὁ ῥυπαρὸς ῥυπαρευθήτω ἔτι· καὶ ὁ δίκαιος δι-
καιοσύνην ποιησάτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγια-
12 σθήτω ἔτι. Ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ
μισθός μου μετ' ἐμοῦ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ
13 ἔργον αὐτοῦ ἔσται. ἐγὼ τὸ ἄλφα καὶ τὸ Ω,
πρῶτος καὶ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.
14 Μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ,
ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς
ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν
15 πόλιν. ἔξω οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ
οἱ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς, καὶ οἱ εἰδωλολά-
τραι καὶ πᾶς φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος.

Ἐγὼ ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου 16
μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις·
ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος δαυὶδ, ὁ ἀστὴρ
ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός. Καὶ τὸ πνεῦμα 17
καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, Ἔρχου· καὶ ὁ ἀκούων
εἰπάτω, Ἔρχου. καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω, ὁ θέ-
λων λαβέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.

Μαρτυρῶ ἐγὼ παντὶ τῷ ἀκούοντι τοὺς λό- 18
γους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου, ἐάν
τις ἐπιθῇ ἐπ' αὐτὰ, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ'
αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ
βιβλίῳ τούτῳ· καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ 19
τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύ-
της, ἀφελεῖ ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ
ξύλου τῆς ζωῆς καὶ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας,
τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.
Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα· ναὶ ἔρχομαι τα- 20
χύ· ἀμήν, ἔρχου κύριε ἰησοῦ.
Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ μετὰ πάντων. 21

8 ἔμπροσθεν τῶν] πρὸ δ
10 ὅτι] ~ β
11 καὶ ὁ δίκαιος usq. ἁγιασθήτω ἔτι] ~ ε ζ
¶ δικαιοσύνην ποιησάτω] δικαιωθήτω ε
12 ἰδοὺ] καὶ ἰδοὺ ε
¶ αὐτοῦ ἔσται] ἐστὶν αὐτοῦ γ
13 πρῶτος καὶ ἔσχατος] ~ γ
¶ πρῶτος καὶ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος] ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος δ
14 ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ] πλύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν ε
15 φιλῶν καὶ ποιῶν] ποιῶν καὶ φιλῶν δ
16 ταῦτα] ἐπὶ ταῖς ε
¶ ὁ πρωϊνὸς] καὶ ὀρθρινὸς ε ζ
17 λέγουσιν] λέγουσα γ
18 τῷ prius] ~ ε
¶ ἐπιθῇσει] ἐπιθήσουσι ε
¶ πληγὰς] ἑπτὰ πληγὰς ε
19 τοῦ ξύλου] βίβλου ε
¶ καὶ τῆς] καὶ ἐκ τῆς δ
¶ τῶν] καὶ τῶν ε
20 ἀμὴν] ἀμὴν, ναὶ ε
21 ἰησοῦ μετὰ πάντων.] ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν. ε

APPA-

Digitized by Google

APPARATVS CRITICVS

IN QVO HABETVR

I INTRODVCTIO

AD VNIVERSAM LECTIONIS VARIETATEM DILVCIDANDAM:

II TRACTATIO

POTIORA LOCA VARIANTIA SINGVLATIM DISCERNENS:

III EPILOGVS

DVBIA GENERALIA RESOLVENS, ET RATIONEM HVIVSCE SCRVTINII AD VSVS SVOS REFERENDI DEINCEPSQVE CONSVMMANDI DECLARANS.

Digitized by Google

Digitized by Google

PARS I.
DE
VNIVERSA LECTIONIS VARIETATE.

SVMMARIVM.

Lectio quam ſinceriſſima quærenda: § 1. adeoque communior examinanda. Horum utrumque ſpectatur præſenti inſtituto. § 2.

Varietas unde petatur? § 3. Enumerantur editiones principes: § 4. manuſcripta græca, § 5. quorum aliqua poſt Millium, § 6. & nunc primum collata ſunt. § 7.

Suffragiorum ratio quomodo ineunda? per duas codicum claſſes. § 8. Singulorum Suffragiorum duplicitate quomodo utendum? § 9.

Ex his monumentis quomodo extrahenda germana lectio? § 10. 11. Fit Deciſio, I ex ipſa Varietatum natura. § 12. Librarii officium, § 13. quo neglecto, varietatem dat Caſus, § 14. præſertim in græcis; § 15. vel Conſilium, § 16. præſertim in N. T. § 17. vel Caſus & Conſilium, § 18. inprimis per Compenſationem. § 19. Hinc minuitur admiratio de copia varietatum, § 20. inferturque ratio decidendi: in varietate ſimplici, § 21. in multiplici, § 22. in lingua græca vel cæteris, § 23. variisque in caſibus. § 24.

Tranſitio. § 25. II ex Codicum vario concurſu: qui evolvitur α per Adſcenſum a ſingulis codd. ad univerſos, § 26. idque in Evang. in Actis & Epiſtolis, in Apoc. § 27. Seorſum notatur Cantabrigienſis & alii codices græcolatini. § 28. Regula de codd. varie concurrentibus, § 29. exemplis illuſtrata. § 30. β per Deſcenſum a manu apoſtolica ad certas codicum familias: § 31. unde deciſio fere ad Alexandrini codicis Latinæque lectionis conjunctum ſuffragium, atque inde ad diviſum reducitur, verſionum etiam aliarum ac patrum teſtimonio hic demum in ſubſidium adſcito. § 32. copioſe. Methodi hujus, quod ad codices, eorumque collationes attinet, utilitas. § 33.

Summa, Canon quidam unicus. § 34.

Conſectarium: de Edit. Complut. § 35. de edd. Eraſmi & aliorum, § 36. de edd. Bezæ, § 37. de conſtitutione totius lectionis recepta, § 38. de præcipuis doctorum conatibus a typographia inventa, uſque ad præſentem ætatem. § 39.

Relatio de nova hac recognitione. § 40.

Digitized by Google

§. I.

AVgustius quidem & copiosius est DEI testimonium de Filio suo Jesu Christo, firmior inde etiam generosiorque sanctorum fides, quam ut summa doctrinæ cœlestis a quolibet elemento & vocabulo debeat esse suspensa: sed tamen quemadmodum etiam minima auri particula aurum est; sic minima sermonis ab ore divino profecti portio, divina est. Hinc apostoli ita citant scripturam V. T. ut sæpe conclusiones ipso mundo ponderosiores ex epitheto, ex accidente grammatico, ex adverbio &c. deducant. 1 Cor. XV. 26 s. Gal. III. 16. Hebr. II. 8. IV. 7. VII. 17 seqq. VIII. 13. XII. 27. Neque vero minoris dignitatis sunt Novi testamenti scripta; unde Pauli epistolas omnes *reliquis scripturis* accenset Petrus, ep. II. cap. III. 16. qua de re vide *Witsii* Miscell. L. I de Proph. c. 22. Imo in N. T. inspiratio divina sublimior est, quam in V. T. ut demonstrat *Gatakerus* Adversar. misc. posth. c. 33. Idcirco quisquis reverenter habet, quicquid ex ore Dei venit, is lectionem scripturæ etiam Novi test. quam limatissimam debebit quærere. Nam salvi quidem in ea sunt per varietatem lectionis οἱ λόγοι, salva τὰ πάντα· est autem ἦθος præterea quoddam, delicatissimo sale & subtilissimo decoro refertum, per omnes libros, capita & sententias diffusum, cui quælibet immutatio, quamlibet exilis, officit. Aliquando etiam locus, qui per se non magni momenti sit, ad alium locum gravissimum constituendum præter spem idoneus ac necessarius reperiri potest. Denique inter verba Dei & inter æquipollentias humanas revera aliquid intercedere potest, ubi nostra acies nihil adhuc conspicit: ac v. gr. Iohannes, si ipsum hodie præsentem haberemus, multa, quæ nonnulli aliter, atque ipse scripserat, descripserunt, obtuso nostro & obeso arbitratui subduceret, quanquam plerisque nostrum perinde habita. vid. Ioh. XXI. 23. Act. XXII. 18. Nemo igitur suum captum, suum gustum, pro trutina ejusmodi rerum habere debet. Non ignoro, complures etiam ex iis, qui veritatem amant, talium scrutiniorum utilitati & firmitudini diffidere: sed hac ipsa via, quam insistimus, ad rectiorem sensum, ut speramus, adducentur. Quum homo doctus homiliam, diatriben, epistolam, epigramma scribit, ita vel diligens vel morosus esse solet, ut non facile patiatur id a librario aut typotheta contaminari ullo modo, aut corrigi, & hinc inde nomen, verbum, particulam, incisum, commutari, trajici, demi, addi. quamvis enim summa rerum integra maneat, tamen sermonis mutatio, in qua mille lectores, quid interfit, nec sciant, nec curent, tandem aliquem impedit, vel ipsum certe auctorem, qui mentis suæ impressioni, verborum expressionem habebat accommodatissimam, offendit. quapropter etiam libris quibuscunque *Errata* graviora, leviora, adjici solent a prudentibus. Quod ergo suis quisque verbis facit, id Dei verbis fieri cur pius quisquam nolit? In victu, in veste, in habitatione, in supellectili, in prædio, non modo necessitati, sed etiam munditiei consulimus: quis vero est, qui verba Altissimi ita negligat, ut emendatiori textui inquinatio-

rem

rem de induſtria anteponat, divinamque elegantiam ab humana ſiniſteritate non modo non diſcernat ipſe, ſed etiam per unum interdum diſcerni aliquem, cujus labor deinceps ſublevet multos, indigne ferat? Pertinet id curæ vel maxime ad γραμματεῖς *literatores, ſcribas*, qui etiam in Novo teſtamento, varia habente munera, mittuntur. Matth. XXIII. 34. Criticum igitur munus cui obtigit, ei criticum opprobrium, ut ab improperio Chriſti non plane alienum, eſt molliter ferendum.

§ II. Poſt typographiam inventam, plerique exemplaribus utuntur per artem illam multiplicatis: ſed hæc ubi inter ſe ipſa differunt, nullum certe eorum tantæ eſt per ſeſe auctoritatis, ut ceteris ſine ulteriori examine penitus anteponi debeat. Omnino datur ſancta quædam & tranquilla ſimplicis fidei in hoc quoque genere indifferentia, cui, abſit, ut obturbatum eamus. ſed tamen ſi quis eam editionem Græcam, cui ipſe aſſuevit, vellet ideo tantum, quia nulli alteri aſſuevit, ad apicem uſque defendere: is neque oculato neque generoſo ſopiendæ mentis uteretur compendio. Non Hiſpanus Complutenſem editionem, non Germanus Baſileenſem, non Gallus Pariſinam, non Belga Amſtelodamenſem, non Britannus Oxonienſem ubique meliorem eſſe ceteris, contendere poteſt propterea, quod ipſe ſemel eam ſit amplexus: nam alius æquo jure de quavis alia gloriabitur. Protinus abit res ad manuſcriptos codices. ex eorum nonnullis editiones præcipuæ ſunt deductæ: atque ex omnibus ejuſmodi monumentis, quorum copia eſt, cognoſci debet, quæ editio quovis loco vel præ ceteris recte ſe habeat, vel etiam juxta cum ceteris aliquid limæ admittat. Singuli editores priſtini labes ſuas habuere, quippe quas eorum alii ſubinde in aliis, ſæpe etiam quiſque in ſe ipſo reprehenderunt. eoſdem conjunctim, præ omnibus, qui ſuperioribus ſeculis codices manu ſua deſcripſerant, infallibiles fuiſſe, ſi quis putaret; ipſe maximopere falſus, plus eis tribueret in Græcis, quam Latinis tribuitur ab eccleſiæ Romanæ ſtudioſiſſimis. Integra ſemper fuit ſcriptura ſacra, quamvis nullus exſtabat codex, cui exemplaria per typographiam nuper dicta ex aſſe reſponderent: eccleſiæque Aſiaticæ, Africanæ, Armeniacæ, Italicæ, Syriacæ & reliquæ, quamvis codices Novi teſtamenti Græcos & verſiones haberent digredientes aliquantum; tamen iis ad fidem & ſalutem non minus ſe inſtructas ſenſerunt, quam quælibet poſteritas literatior. Ipſa ſumma in libris omnibus ſalva eſt, ex Dei providentia: ſed tamen illam ipſam providentiam non debemus eo allegare, ut a lima quam accuratiſſima deterreamur. Eorum, qui præceſſere, neque defectum exagitabimus, neque ad eum nos adſtringemus: eorum, qui ſequentur, profectum, neque poſtulabimus in præſenti, neque præcludemus in poſterum. quælibet ætas pro ſua facultate veritatem inveſtigare & amplecti, fideliratemque in minimis & maximis præſtare debet. Alia complura ad *totam* criſin N. T. pertinent, ut de canone, de ratione interpretandi, de ſcriptoribus librorum N. T. eorumque ſtilo, de libris N. T. eorumque germanitate, numero, ordine, partitionibus, de allegatis V. T. in N. T. & reliqua ejuſmodi capita, quæ copioſe inprimis tractarunt eruditiſſimi viri, *C. M. Pfaffius*, in Lectionibus, quas Notis ad Matthæum præfixit: *I. G. Pritius*, in Introductione in lectionem Novi teſtamenti: *I. C. Klemmius*, in Principiis criticæ ſacræ in Novum

Digitized by Google

teſtamentum, ubi hanc materiam memorabili exemplo in formam artis redigere inſtituit: *I. W. Rumpæus*, in Commentatione critica ad libros N. T. in genere. Noſtrum vero ſcrutinium intra hos fines verſabitur, ut *ſingulis* in locis ex ingenti lectionum varietate genuinam lectionem eruamus.

§ III. Eruitur genuina lectio ex omni acervo lectionum variantium: variantes autem colliguntur maxime ex editionibus græcis, & ex manuſcriptis codicibus græcis; deinde etiam ex verſionibus antiquis & patribus. De his omnibus dicemus, non quæcunque dici poſſent, ſed quæ potiſſimum ad Deciſionem conducant: ac primum quidem de græcis editionibus & manuſcriptis.

§ IV. Editio quælibet ita huc pertinet, uti ipſa ex codd. mſ. manavit; ubi manuſcriptorum illorum copia aut notitia poſtmodum eſt amiſſa. Hujusmodi eſt editio *Complutenſis*, & editiones *Eraſmi*. Cæterarum ratio ibi demum haberi debet, ubi quiddam ab illis ducibus diverſum ex codd. mſ. proferunt. Id quod *raro* fit. nam etiam *Aldus* & *Colinæus*, Eraſmum fere ſecuti ſunt: *Stephanus*, Complutenſes initio, deinde Eraſmum prætulit. *Theod. Beza* Novum teſtamentum Græce recognitum, cum Latina ſua verſione, & cum annotationibus majoribus ſive Philologicis, ab A. 1556 ad A. 1598 quinquies dedit: idem vero minores annotationes, Theologicas, quæ poſt majores illas natæ ſunt, cum ſola verſione ſua edidit, quibus deinde alii Græcum textum, prout ipſis videbatur, adjecerunt. Eum igitur potiſſimum textum, cui majores illæ annotationes adjectæ ſunt, conſulant oportet, qui Bezæ recenſionem cognoſcere curant. Sane longe Beza ab Eraſmo Stephanoque diſceſſit; ſed in annotationibus illis majoribus codices vel certe rationes pro diſceſſu illo ſuo indicavit: quanquam etiam ii codices, quibus Stephanus, quibus Eraſmus, quibus Complutenſes uſi ſunt, paulatim deteguntur, ut res omnis tandem ab editionibus ad ſolos mſſ. redeat.

§ V. Codicum mſ. Gr. quorum nos quidem lectionibus utimur, hæc eſt nomenclatura: *Alexandrinus; Auguſtani*, primus, ſecundus, tertius, quartus, quintus, ſextus, ſeptimus; *Barberiniani* XXII. *Baroccianus; Baſileenſes* quinque, nempe *Baſ. 1.* idemque *Baſ. α.* & *Baſ. 2. 3.* & ab his diverſi *Baſ. β. γ. Bodlejani*, primus, ſecundus, tertius, quartus, quintus, ſextus, ſeptimus; *Bœrnerianus*, *Bunckleanus*, *Byzantinus*, *Camerarianus*, *Cantabrigienſis* (abſolute ita dictus,) *Cantabrigienſes*, ſecundus, tertius; *Claromontanus; Colbertini*, primus, ſecundus, tertius, quartus, quintus, ſextus in Actis, idemque ſeptimus in Epiſtolis, idemque octavus in Evangeliſtis: (nam nonus, decimus, undecimus, ſunt iidem, qui primus & ſecundus:) *Coveliani*, primus, ſecundus, tertius, quartus; *Cyprius*, *Dionyſianus*, *Epheſius*, *Galeanus*, *Gehlianus*, *Genevenſis*, *Germanenſis* (ex Claromontano deſcriptus, ut docetur in Prolegom. Wetſten. N. T. p. 32, adeoque raro a nobis citandus:) *Gonvillianus*, *Googeanus*, *Hirſaugienſis; Huntingtoniani*, primus, ſecundus; *Laudini*, primus, ſecundus, tertius, quartus, quintus; *Leiceſtrenſis*, *Lincolnienſis*, *Lincolnienſis* ite-

Digitized by Google

iterum, *Lipſienſis*, *Lu.* (de quo nil præterea Millius:) *Magdaleniani*, primus, ſecundus; *Medicæus*, *Montfortinus*; *Mori* primus, ſecundus; *Moſcuenſis*; *Novi collegii* primus, primus iterum, ſecundus; *Pariſini*, primus, ſecundus, tertius, quartus, quintus, ſextus, ſeptimus, octavus, nonus, decimus; *Perronianus*; *Petaviani*, primus, ſecundus, tertius; *Roei* primus, ſecundus; *Seidelianus*; *Seldeniani*, primus, ſecundus, tertius, quartus, quintus; *Sinaiticus*; *Stephanici*, α. β. γ. δ. ε. ϛ. ζ. η. θ. ι. ια. ιβ. ιγ. ιδ. ιε. ιϛ. (ſed Steph. α eſt editio Complut. & de Steph. β. ιβ. ιδ. aliquid dicemus § XXXIX.) Aulæ *Trinitatis*; *Trithemianus*; *Vſſenbachiani*, primus, ſecundus; *Viennenſis*; *Vſſeriani*, primus, ſecundus (qui idem eſt collegii *Emmanuelis*;) *Wheeleriani*, primus, ſecundus, tertius; *Wolfiani*, primus, ſecundus; reliqua. Nomenclatura horum codicum ducitur vel a locis, ut ſunt urbes, *Alexandria*, *Auguſta Vindelicorum*, *Baſilea*, *Byzantium*, *Cantabrigia*, *Epheſus*, *Geneva*, *Leiceſtria*, *Lipſia*, *Moſcua*, *Pariſii*, *Vienna*; inſula, *Cyprus*; mons, *Sinai*: nam ad ædiculam aliquam ſacram in crepidine ejus poſitam pertinuerat codex Sinaiticus: Bibliothecæ, *Bodlejana*, *Colbertina*, *Medicæa*: Coenobia, *Claromontanum*, *S. Dionyſii*, *S. Germani*, *Hirſaugienſe*: Collegia, *Emmanuelis* apud Cantabrigienſes, *Gonvilli* & Caji ibidem; *Lincolnienſe* Oxonii, *Magdalenæ* ibidem, *Novum* ibidem, Aula *Trinitatis* Cantabrigiæ: vel ab hominibus, qui codices habuerunt aut contulerunt, ut in Britannia, D. *Bunckle*, Ioh. *Covellus*, Thomas *Gale*, Henr. *Googe*, Robertus *Huntington*, Guil. *Laud*, Thomas *Montfortius*, Ioh. *Morus*, Thomas *Roe*, Io. *Seldenus*, Georgius *Wheeler*: quibus accedit Iac. *Baroccius*, patricius Venetus, cujus codices in Britanniam ſunt translati; & Iac. *Vſſerius*, Armachanus archiepiſcopus & primas Hiberniæ: in Gallia, I. D. card. *Perronius*, Alexander *Petavius*, Rob. *Stephanus*, in Germania, C. F. *Bærnerus*, Ioach. *Camerarius*, A. G. *Gehlius*, And. Eraſmus *Seidelius*, Ioh. *Trithemius*, Zach. Conr. ab *Vſſenbach*, I. C. *Wolfius*: in Italia, Franc. card. *Barberinus*.

§ VI. Si ſciremus, quot fuerint codices, qui tanto ſeculorum tractu & ſcripti ſunt & deperditi, has diceres quaſi legionis cæſæ reliquias vix manipuli loco eſſe. Sed hæ tamen reliquiæ ſunt fere, quibus, ſive producentur plura in medium propediem, ſive non producentur, contenti eſſe poſſumus, & grato, religioſo, ſobrio animo uti debemus. *Pleroſque* codices contulit *Ioh. Millius*, anteceſſoresque ab eodem adoptati. *Pariſinos novem*, & *Bærn.* & *Lipſ.* & *Seid.* (poſthac enim initia nominum pro nominibus codicum erunt ponenda) *Ludolphus Kuſterus* in editione ſua adjecit: ad Kuſteri editionem *I. C. Wolfius* duos ipſe *ſuos* codices Tomo III Anecdotorum græcorum recenſuit. Atque hos quoque codices Millianis in noſtro apparatu junctos reperies: ſed deſcriptionem eorum a Kuſtero Wolfioque petes. Addere poteramus codicem *Ravianum*, cujus excerpta ad Matthæum dedit Ioh. Saubertus: ſed cauſam, cur eum fere totum prætermiſerimus, dicimus infra in criſi ad 1 Ioh. V. 7. & quidem § VI. Addimus vero ex Laurentio *Valla*, Iacobo Fabro *Stapulenſi*, Theodoro *Beza*, aliis, codicum Græcorum teſtimonia: & codicem *Camerarianum*, quem Ioach. Camerarius in annotationibus ad IV Evangeliſtas (hos enim continet,)

Digitized by Google

tinet,) ut *veterem librum diligenter exaratum* laudat p. 47. & ad Eraſmi collatum editionem ſæpius ipſe citat, quam ex Camerario alii: & *Dionyſianum*, ex Joh. Gagneio: & *Pariſinum decimum*, ex R. Simonio: & *Gehlianum*, Evangeliſtas complexum, perſcriptum A. M. 6514. indictione quarta, id eſt, anno æræ Dionyſ. 1006. cujus cum editione Rechenbergiana collationem Auguſtinus Gabriel Gehlius (huic enim codicem donarat Damianus Sinopeus,) anno MDCCXXIX ſeorſum edidit.

§ VII. Accedunt opera curaque noſtra codices manuſcripti quindecim potiſſimum, *Aug. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Baſ. α. β. γ. Byz. Hirſ. Moſt. Vff. 1. 2.* de quibus ſeorſum dicenda ſunt aliqua. *Aug. 1*, habet IV Evang. eſtque cod. probus. *Aug. 2*, ſincerus, retinet Matthæum & Marci partem. *Aug. 3*, diſſutæ ſunt plagulæ IV Evangeliſtarum. *Aug. 4*, eſt Evangeliſtarium, ſcriptum literis grandioribus: facitque ad notandas varietates ex rationibus eccleſiaſticarum lectionum ortas. *Aug. 5*, exhibet Epiſtolam ad Rom. a cap. VII. ad finem, cum Catena ex patribus Græcis plus viginti, qualem Millius habet in Proleg. ſect. 1448. *Aug. 6*, complectitur Acta apoſtolorum, Epiſtolasque Catholicas & Paulinas, toto horum librorum textu interpretationi Oecumenii inſerto. Atque hi ſex ſunt membranacei: de *Aug. 7*, chartaceo, dicemus ad Apocalypſin; hanc enim continet cum Exegeſi *Andreæ* Cæſarienſis. Horum nullus certa ætatis ſuæ habet indicia: omnes tamen idonei ſunt, neque ob vetuſtatem (qua *ſecundi* quidem ſcriptura excellit,) admirandi, neque ob novitatem aſpernandi: hos omnes (excepto *tertio*) memorat Ant. Reiſeri Index mſſ. biblioth. Aug. p. 9. 23. 28. 42. ac *primus* eſt etiam, cujus meminit Iacobus Le Long P. I. Biblioth. S. p. 390 ex Ehingero; & *quartus*, ni fallor, quem laudat C. A. Heumannus T. II. Pœciles, lib. II. p. 198 ex Rittershuſio. copiam horum codicum fecit nobis vir clar. *Phil. Iac. Crophius*. De *Baſileenſibus* dicemus ineunte criſi in Matthæum. *Byzantinum*, qui hodie Poſonii aſſervatur, conceſſu inclyti Conventus eccleſiaſtici A. C. miſit *Matthias Marthius*, miniſter Evangelii probatiſſimus. Codex eſt membranaceus, & continet IV Evangeliſtas: fuitque quondam bibliothecæ Budenſis portio; ſub calcem autem hæc exſtat notula, *ἅγιη ἡ βίβλος ἐγράφη μὲν ὅλε δὴ καὶ ἐγράφη ἐξωνήθη δὲ παρὰ μιχαὴλ ἱερέως τοῦ πεπαγωμένε ἐν ἔτει ϛχλα'. ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ἐνσεβεςάτου πορφυρογεννήτου κυρίου ἀλεξίου τοῦ κομνηνοῦ καὶ μῆνα ἄυγουςον, διδασκομένου ἀνίλοῦ τὰ ἱερὰ γράμματα παρὰ ἀνίωνίου ἐνίελεοῦς μοναχῦ καὶ ἱερέως τῆ τζίρου, καὶ καὶὰ θεὸν πλῆρὸς ἀνίλοῦ.* Itaque veniit liber A. C. 1183. neſcio an jam tum aliqua vetuſtatis ſpecie commendabilis: emtus autem fuit in uſum Alexii Comneni II, & ornamenta illo poſſeſſore non indigna, aurum literis initialibus & picturis haud parce illitum, foliaque ſerica cærulea Euſebianis canonibus & quatuor Evangeliſtis interjecta hodienum retinet, præter marginem ampliſſimum, quem ante ligaturam iteratam habuiſſe noſcitur. *Byzantini* ergo nomen ſibi vendicat. adde Var. Luc. VIII. 15. *Hirſaugienſis* continet Evangelium ſecundum Iohannem, ſcriptumque ſe fatetur per Nicolaum (cognomine, ut arbitramur, Baſellium) monachum Hirſaugienſem: convenit autem ſingulariter cum cod. *Trit.* apud Millium. *Moſtuenſis* continet quatuor Evangeliſtas in membranis; & ex literarum pictura, Niconiſque patriarchæ documentis, plus mille annorum

Digitized by Google

norum æſtimatur. quanquam ab Ioh. VII & manus recentior eſt & cura librarii minor. In extremo, ſcriptionis notatur annus *M. C. 6508* (æræ noſtræ milleſimus,) *indict. 13.* Facultatem hujus codicis evolvendi, a Theophane archiepiſcopo Novogorodenſi & a Synodo Moſcuenſi impetravit vir S. R. G. B. Bülfingerus: excerpta vero, magno labore & ſtudio ad Leusdenianam editionem adornavit V. C. Frid. Chriſt. Groſſius P. P. Vnus hic ex recluſo noviter climate exortus codex, vel hoc nomine inſtar multorum eſt, quod quum & antiquiſſima illa & minus antiqua ejus portio ex alio & alio exemplari deducta ſit, neutra tamen cum ullo de codicibus adhuc collatis ſingulariter congruit: ceteriſque adeo codicibus, quippe abs quibus in nullam notabilem varietatem diſcedit, hoc ipſo ſuo conſenſu pondus addit. Porro *Vff. 1*, ſervatis Bibliothecæ Vffenbachianæ manuſcriptæ numeris, eſt fragmentum pervetus epiſtolæ ad Hebræos, magnis duobus conſtans foliis, literiſque rubris. Præcipuas ejus varietates eadem Bibliotheca prælibavit: quod ſi integer hic exſtaret codex, hodie vix parem haberet. *Vff. 2*, chartaceus, Epiſtolas canonicas, Apocalypſin, Paulinas XIV & Acta Apoſt. habet, manu duplici; quippe quæ mutatur in Eph. III. 7. Fuit antea Romæ penes Ioh. Ciampinum; eſtque parum accurate ſcriptus, ſed tamen ex optimis codd. deductus, plura genuina omittens, quam aliena admiſcens. Addi poterat *Vff. 3.* qui habet Evang. Ioh. & στίχους quidem eſt, ſed plane recens, & cum edd. priſcis Baſileenſibus ita congruit, ut ex earum aliqua deſcriptus exiſtimari debeat. quapropter vix unquam citavi. Tres hoſce, & Hirſaugienſem illum, & alia complura, impertiit nobis vir & conſulari dignitate in imperiali civitate Francofurti ad Mœnum, & beneficiis in literas inclutus, Z. C. ab Vffenbach, cui, & reliquis fautoribus, lectorum non minus, quam mea cauſa gratias ago, divinumque in omni munerum curarumque genere auxilium apprecor, ut debeo. Cetera, quæ nobis obtigerunt, paſſim indicat Apparatus præſens, præſertim Parte hac prima exeunte.

§ VIII. Omnibus codicibus ut recte utamur, primum de ſuffragiis eorum conſtare debet. Rari totum N. T. deſcripſere librarii: & qui totum deſcripſere, duo fere volumina fecerunt, quorum poſtea alterum ab altero diſtractum eſt. itaque de tribus *tomis*, quorum *primum* dicemus Evangeliſtas; *ſecundum*, Acta & Epiſtolas; *tertium*, Apocalypſin; multo plurimi codices primum tantummodo habent; pauci primum & ſecundum, ut *Colb. 8* idemque *6* idemque *7*, *Laud. 2. Magd. 1. Steph. δ. ε. ζ. θ. ια. Vien.* Secundum, plures, ut *Baſ. 2. Cant. 2. Cov. 3. 4. Gen. Lin. Lu. N. 2. Pet. 1. Steph. ι. ιγ.* Secundum & tertium, *Bar. Cov. 2. Hunt. 1. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Vff. 2.* Totum N. T. quot habent hodie codices manuſcripti? *Al.* quaſi ſolus: nam *Leiceſtrenſe* Novi teſt. exemplar *recentioris ævi notæque minus probæ* teſtatur eſſe Millius Proleg. 67. Pauci codices, partes N. T. varie conjunctas exhibent. Porro aliqui ſunt integri, qui ſermonem ſacrum ordine ſuo nativo & continuo continent, neque ulla foliorum parte truncati ſunt: cæteri mutilati, quorum initio, medio, fini, per temporum injuriam, plura aut pauciora folia detracta ſunt. atque his accenſenda ſunt *Lectionaria*, & *Evangeliſtaria*, quæ non continuum Evangeliſtarum ſermonem, ſed

Digitized by Google

periochas habent, & multas partes prætermittunt, aliasque viciſſim plus ſemel reddunt, ut *Aug. 4. Bodl. 3. 4. 5. Laud. 4. M. 2. Seld. 4. 5. Wh. 3.* Denique alii ſunt accurate collati, ut varietates eorum etiam minutiores conſtanter notatæ ſint: alii minus accurate collati, ubi excerptor, alias fortaſſis peritus, tamen per imperitiam in hac parte, (in qua ſubactum diſcuſſorem plus ſane docere poteſt vetus liber, quam ceteros,) vel per contemtum, ſubinde aliquid præteriit, quod vel alius, vel etiam ipſe alio tempore & loco, notatu dignum agnoviſſet. & his tuto annumerantur ii codices, de quibus, ſi forte accurate ſint collati, tamen, ita eſſe, minus conſtat: v. gr. ii, qui non per ipſum Millium, ſed per amicos abſentes collati ſunt: item, iis duntaxat in locis, ubi editiones inter ſe differunt, ii codices, de quibus nullum exſtat indicium, quam ad editionem collati ſint. Hinc duæ nobis veniunt ad ſingulos N. T. libros conſtituendæ codicum Claſſes: quarum prior codices habet ejuſmodi, quos & integros & ſatis accurate collatos eſſe conſtat; altera codices minus accurate collatos vel etiam mutilatos. Vbi codices accurate collati, eorumque folia deficientia accurate indicata ſunt, ii claſſi priori poſſent accenſeri: ſed quia ob hiatuum in codicibus frequentiam, (quum v. gr. *Aug. 2*, hiatus quinque; *Aug. 3*, hiatus decem; *Aug. 4*, ut Lectionarium, plus ducentas diviſas periochas habet,) & ob indicia hiatuum etiam a Millio interdum omiſſa, res fieret intricatior; nobilioribus duntaxat codicibus mutilatis hunc honorem tribui, & gravioribus duntaxat in locis codices hiantes nominatim ſequeſtrari expedit. Sic fit, ut tertiam fere partem codicum prima ſibi claſſis vendicet; altera, reliquam. Iam in priori tantummodo claſſe licet etiam negative concludere plerumque, atque ita dicere: *His liber, vel hi libri, non citantur pro lectione variante; ergo ſtant a textu.* In altera claſſe, temerarium eſt ita ratiocinari, interdum etiam periculoſum: ubi autem lectio codicum hujus claſſis expreſſe notata eſt, ibi demum valere debent. Diſparem hanc apud excerptores curam aperte evincunt exemplaria in locis majoris & ſimul apertioris momenti, copioſe citata; in ceteris, longe parcius. nam quo tenuioris ſpeciei vel momenti varietas quævis aut erat aut eſſe videbatur, eo pauciores codices (ſecundæ potiſſimum claſſis,) citatos fuiſſe deprehendas, ante Millianam maxime editionem; cujus ob id ipſum tanta eſt ab Oxonienſi editione anni 1675. in codicibus utrique editioni communibus differentia. v. gr. 1 Cor. VI. 5. Quare qui paucitatem ejuſmodi codicum, lectioni aliis documentis fultæ obvertunt, nonnihil errant: gravius vero errant, qui in locis variantibus eos codices, quos pro lectione marginis citari vident, a tota codicum ſumma ita ſubtrahunt, ut reliquos omnes codices ſine diſcrimine pro lectione textus militare dicant. ſic enim fit, ut v. gr. in verſu aliquo, capitis alicujus epiſtolæ alicujus Paulinæ, eorum codicum pauſa lectioni varianti eique genuinæ opponatur, quorum multi in eo verſu non ſunt accurate collati, aliqui totius capitis hiatu laborant, plerique ne epiſtolas quidem Pauli habent. *Apage iſtam criſin:* præſtat nullam habere, quam talem. Et iſtæc tamen late, etiam apud primicerios criticorum, dominatur, genuinæ lectionis profectum miſere impediens, ipſisque Scepticis frigidam ſuffundens. *Cum mſſ. codices*, inquit Whitbius, *quos contulit* Millius, *ſint fere nonaginta, quandocunque viginti vel triginta ad ſummum*

Digitized by Google

ſummum varianti cuidam lectioni favent, ſequitur, vel curam & diligentiam in Millio *deſiderari, vel plures ſaltem codices congruere cum editis, quam ab illis diſcrepare.* Exam. f. 16. Optime procederet hoc ratiocinium Whitbii, ſi nonaginta illi codices totum N. T. haberent: at plerique, ut diximus, tomum ejus primum, pauci ſecundum, pauciſſimi tertium habent: quare varians lectio, in primo tomo, triginta vel etiam viginti codicibus nixa, prævalere ſane multitudine codicum poteſt; in ſecundo, quindecim aut duodecim codices *majora vota*, ut ajunt, facile conſtituunt: in tertio, puſillus numerus codicum *unanimia* efficit. Hic qui dictitant, Apocalypſin habere v. gr. *nonaginta* codices N. T. adeoque quotieſcunque lectionem in ea variantem *quinque* codicibus fultam dat editio aliqua parcior, *octoginta quinque* codices textui ſuo adjudicant: injuſte agunt, & lectioni marginis multo minus, lectioni textus multo plus tribuunt, quam par erat.

§. IX. Interdum duplex in uno codice lectio cernitur: ut quum librarius plur ibus codicibus inſtructus, unam lectionem ſcribere exorſus, mutata ſententia perſcripſit alteram: quum uni lectioni alteram vel ipſe vel alius, in textu aut in margine adjecit: quum in codice bilingui ad alium Latina conformavit, ad alium Græca. atque ita ſæpe unus codex in utramque lectionem ſuffragia præbet.

§ X. Nunc quum id agitur, ut ex his monumentis eorumque lectionibus rite perſpectis & collectis una eaque vera lectio excipiatur & confirmetur: nihil plane juris eſſe debet mero *guſtui* & arbitratui humano, id eſt, mendaci. etenim vagus is eſt, & temerarius, & timidus, & apud alios alius, & eidem capiti alio tempore alius, & contentioſus, & aut eorum, quæ recepta & placitis ſuis ſuorumque apta putat, tenacior, aut eorum, quæ paradoxa ſunt, avidior. Solet autem præferri *antiquitas* codicum, & *bonitas*, & *multitudo*. quæ dotes ſane contemni non debent, conjunctæ præſertim: immo vero requiri debent, ſed tamen rem non conficiunt. Nam ſæpe pro utraque lectione (raro enim multiplex eſt) multi codices, qui & antiqui & boni eſſe dicuntur, militant. Neque *multitudo* per ſe multum valet: & quemadmodum ex permultis Latinis codicibus perpauci ſæpe cum Græca veritate conveniunt; ita ex permultis Græcis codicibus minor aliquando numerus cum antiquiſſimo illo interprete Latino, etiam ubi ſincerus eſt, congruit. imo unus codex manus primæ pluris eſt, quam multæ ex eo propagatæ codicum catervæ: omnisque opera critica in excutiendis quamlibet multis codicibus eo tendit, ut deciſis quam plurimis differentiis, ad unam unius codicis primi lectionem redeatur. *Bonitatis* opinio nimis laxa eſt. nam qui optimi perhibentur codices, ii quoque ipſi totam ferme lectionis varietatem continent, adeoque eam non dirimunt. Palmam obtinet *antiquitas*. nam ſane genuina omnis lectio antiquior eſt, quam depravata: ſed tamen antiquitatis jactatio, vereor ut nunquam circulatoria ſit. nam tota prope lectionis varietas longo orta eſt intervallo ante Græcos codices hodie ſuperſtites: nec refert, quot ſecula horum antiquiſſimus quiſque nunc habeat, ſed quot ſeculis, mutationum feracibus, a manu diſtet apoſtolica.

Digitized by Google

§ XI. Quid ergo eſt? Spiritualis homo, vere eſt criticus, 1 Cor. II. 15. ſed illa criſis, illud judicium, interiorem rerum ſpiritualium vim potiſſimum ſpectat. Literæ autem ſinceritas legitimum ſubſidiorum, quæ in mundo ſunt, uſum nullo modo aſpernatur. Igitur in ipſum codicum gregem, quaſi in cœtum hominum ignotorum, nos committemus. alius bene audit, alius male: illum non mirabimur, hunc non faſtidiemus: nil prius ſtatuemus, quam per nos cognoverimus.

§ XII. In omnibus quidem varietatibus, codices omnes, qui pro utravis lectione militant, inſtar eſſe patimur (primo aliquantiſper conflictu) duorum duntaxat codicum inter ſe differentium. Finge ergo, duos tantummodo exſtare codices, quorum decidendæ ſint varietates; vel æqualem ubique pro utravis lectione numerum eſſe codicum: tamen plerunque ſuppetet decidendi ratio, ex ipſa variarum lectionum natura; quam explicare ingredimur.

§ XIII. Librarius, quo vocabulo quemlibet libros N. T. dictantem, ſcribentem, recognoſcentem complectimur; librarius, inquam, in ſingulas literas, quum opus facit, inculcatum ſibi putare debet rabbinicum illud interdictum כזעל SIC, ut eſt ante oculos, NECESSE EST ESSE, DICI, legi, ſcribi: i. e. debet is totum archetypum ſibi datum, nulla vocula, ſyllaba, litera, nota, addita, omiſſa, trajecta, commutata, etiamſi ipſe minus capiat, exprimere: nil per oſcitantiam deterius facere; nil per facilitatem, quaſi indifferens, ſubſtituere: nil ex ſtudio, quamvis verba aut res ipſi laborare videantur, corrigere ſcilicet: tum omnia, quæ deſcripſit, recognoſcere, & ubi aliquid ab archetypo diſcrepat, mutato folio aut litura adhibita corrigere, ut religioſe ſpondere poſſit, ſe ne in apice quidem diſceſſiſſe, adeoque priſtino exemplari exacte congruere novum. Hoc ubi non fit, præſto eſt lectio varians: quo nomine etiam *jota unicum*, ut in Veteri, ſic in Novo teſtamento cenſendum eſt. Id ſi ſemper omnes in animum induxiſſent librarii, nulla potuiſſet exoriri codicum diſcrepantia: ſed quia id & otium, & ſumtum, & munditiei librariis optatiſſimæ imminutionem, & animum attentum, patientem, ſimplicem, minime obſtinatum poſtulat; exorta eſt magna varietas: &, ut ſemel exorta eſt, quum eadem a librariis apparatum quoque codicum & acre judicium deſideraret, non modo non exemta, ſed etiam cumulata fuit. Si quis eo eſt animo, ut vel voculam textus ſacri ſolicitare reformidet, facile putat, librarios eadem ſemper religione uſos fuiſſe: ſed non ita eſſe, res ipſa loquitur. Omnes tamen aberrationum cauſæ ad duo genera revocantur. nam vel caſu exſtitere, vel conſilio.

§ XIV. *Caſu* variat lectio, quum librarius per oſcitantiam, attentionis remiſſionem, curam in res ac non in verba converſam, adeoque per feſtinationem, cujus maxima vis eſt, labitur, nec lapſum, lituræ fugitans, corrigit. facillime autem phantaſia & memoria, vel etiam oculi & aures, alienis rebus feriuntur, & a re propoſita avertuntur. Itaque ſæpe librarius affinitate ſoni aut picturæ, inter dictandum & ſcribendum, vel etiam, dum ſola memoria aliquid a le-

Digitized by Google

a lectione ad inscriptionem transportat, decipitur. Sæpe aliqua, nondum scripta putans, iterat: sæpe literam, syllabam, vocem, incisum, etiam magni momenti (id enim in describendo parum attenditur,) præsertim si tamen aliqua sententiæ plenitudo maneat, per incuriam omittit, ad sequentia properans. Sæpe librarius vocalem pro vocali, præsertim brevem, festinans, pro longa, bassam pro acuta, simplicem pro diphthongo, consonam simplicem pro duplici, & contra, arripit: interdum vocabulum generale pro speciali perscribit. Porro quemadmodum viator sua sponte aliquando in plano hallucinatur, equus cespitat, currus ruit; plerumque autem quiddam in via eminens aut subsidens, laterculus aut scrobs, causam alit: sic scribentes sæpe sua sponte alienum quiddam, in mentem veniens, arripiunt; plerumque autem in ipso contextu offendunt, ut pro eo quod scribendum erat, aliud, quod ante oculos est, arreptum scribant. *alliterationis* id vocabulo signabimus. In omni rerum, maxime vero in hoc literarum genere, pusilla & contemta dictuque absona causa effectus revera habere magnos potest & inexpertis incredibiles: ac nemo sibilabit, si ea, quæ sequuntur, conjuncta, ut fas est, expenderit. Sæpe quippe librarius literam, syllabam, vocem iterandam, in ipsa offendens, semel scribit: sæpe eodem elemento, verbo, inciso recurrente, intermedia iterat, sæpius omittit. v. gr. Ioh. III, 28. μοι excidit, in cod. quibusdam, ante μαρτυρῶταί. c. VI. 30 σὺ ante σημεῖον· c. XIII. 9 μὲ ante μόνον· Matth. V. 39 σοῦ ante σιαγόνα· c. XIV. 34 γῆν ante γεννησαρέτ. Sæpe scribendum verbum commutat cum præcedenti, sæpius cum sequenti, properans. atque una hæc clausula plurimas ubique aberrationes peperit, ut ostendimus ad Chrysost. de Sacerd. p. 460 seq. Hinc Initio vocis, 1 Cor. XII. 2 pro ἀπαγόμενοι, factum ἀναγόμενοι, prævio ἄν. 1 Cor. X. 13 pro πιστὸς, δυνατὸς, sequente δύνασθε. Ioh. IV. 28 pro ἀνθρώποις, πολίταις, prævio πόλιν. In medio, ib. c. VII. 14 pro μεσούσης, μεσαζούσης, sequente ἐθαύμαζον. Rom. I, 30 pro κατηλάλους, κακολάλους, prævio κακοηθάους. Rom. X. 14 pro ἀκούσωσι, ἀκούσονται, seq. κηρύσσοντος. In fine, Ioh. XIX. 17 pro τὸν, τόπον, seq. τόπον. Act. XXI. 5 pro προσηυξάμεθα, προσευξάμενοι, seq. ἀσπασάμενοι. Act. XXVI. 23 pro μέλλα, μέλλων, seq. καταγγέλλειν. 1 Cor. X. 13 pro ἄληθον, ἀληθῆτε, prævio βλεπέτω. Eph. IV. 18 pro ἐσκοτισμένοι, ἐσκοτωμένοι, seq. ἀπηλλοτριωμένοι. Ap. XI. 1 pro ἔγειραι, ἔγειρον, seq. μέτρησον· & pro μέτρησον, μέτρησαι, prævio ἔγειραι· id possis *Rhythmum* dicere. Et sic in verbis, Matth. XII. 36 pro ἀργὸν, πονηρὸν, prævio πονηρά. Ioh. VII. 21 pro πάντες, ὑμᾶς, seq. ὑμῖν· 1 Cor. II. 12 pro λαλοῦμεν, λαλήσωμεν, prævio ἐλάβομεν. Hebr. XII. 9. pro πνευμάτων, πατέρων, prævio πατρί.

§ XV. In Græca præsertim lingua frequenter aberratum est a librariis, ob multa promiscua & subtilia, in orthographia, in articulis, in simplicibus & compositis, in modis verborum, in pronomine ἡμῶν & ὑμῶν, in syntaxi; ob multitudinem vocalium, diphthongorum, casuum, temporum, synonymorum, particularum, figurarum grammaticarum, dialectorum, compendiorum scriptionis. Hæc si ad codd. LXX. Interpretum traduxeris, reperies, in illorum varietatibus, ex veritate Hebraica facillime decidendis, vitiosas lectiones, præ genuinis, ad has, quas exponimus, causas, perspicuo totius considerationis emolumento, revocandas esse. Hodieque si quis græcæ linguæ non imperitus ipsum

Digitized by Google

N. T. propere deſcribat, in relegendo reperiet, errata ſibi obrepſiſſe & ſimillima erratis iis, quæ in mſſ. occurrunt, & ex iis cauſis, quas modo diximus, reſolvenda.

§ XVI. *Conſilio* abit librarius, quum aliquid in exemplari priſtino ſibi, vel jure vel injuria, diſplicitum vitiique ſuſpectum, de ſuo corrigit. Idque conſilium fuit vel perfidum, vel curioſum, apud hæreticos & quoſvis alios. Nam vel immutarunt, vel adjecerunt, vel etiam expunxerunt, ſi quid vel in oratione, vel in ſententia, obſcurum, mancum, ſuperfluum, male cohærens, offenſibile, durum eſſe putarunt. Sæpe tamen lectionis varietas, quæ revera caſu orta erat, conſilio exſtitiſſe viſa, mutuas hæreticorum & orthodoxorum inſimulationes, graveſque errores, ſuſpiciones, controverſias peperit. exempla vide infra, Luc. II. 14. Ioh. I. 13. 18. 1 Cor. X. 9. XV. 47. & in Millii Proleg. § 737. 811. 826. 1362. collato illo Indicis verſiculo, *Hæretici an ſcripturas corruperint.*

§ XVII. Maxime omnium proclives fuere mutationes in N. T. Græco: ut quum librarii nomen proprium, v. gr. *Ieſu*, pro pronomine αὐτῦ poſuere: quum *Dei* & *Domini* vocabulum promiſcue ſcripſerunt: quum *Domini noſtri Ieſu Chriſti* nomen variis modis, ut animus ferebat, brevius pleniuſve expreſſerunt: quum idiotiſmum apoſtolicum, aut elegantiam, anapodoton, ellipſin, ſyllepſin, orationem ſuſpenſam, pro vitio ſermonis habuerunt, & complanarunt: quum ſcholia hermenevtica, liturgica, in memoria aut margine hærentia, pro verbis nativis ſubſtituerunt vel addiderunt: quum initiales periocharum eccleſiaſticarum formulas aut clauſulas, e lectionariis in codices ipſos traduxerunt: quum paralleliſmum ſeptuaginta interpretum aut evangeliſtarum aliarumque partium, de quo vide Whitby f. 88. 89. olim per verba ipſa, non ut hodie per allegationes, in margine notatum, aut animo obverſantem, quum item patrum gloſſas, in codices admiſerunt: quum ſermonem, quem Chriſto ejusve apoſtolis non ſatis dignum putabant, mitigarunt: quum Hebraica nomina ad ſonum Græcum flexerunt. In Evangeliſtis ſingularem paralleliſmus vim habuit: ac v. gr. prima Lucæ capita multum minorem varietatum ſilvam, multo frugaliorem in Millio marginem ferunt, quam poſtrema; quia horum argumentum a pluribus evangeliſtis deſcriptum eſt, illorum non item. Agnoſcit hoc inprimis Mareſchallus, quum in Epilogo obſervationum ad Gothum ait: *In diſcrepantiis diſtinguendis atque conciliandis, vel codicum mſſ. Græcorum fidem imploravi; vel ad interpretes vetuſtiores ac priſcos eccleſiæ patres provocavi; vel etiam, quod PRINCIPEM locum obtinet, ad* harmoniam evangelicam, *tanquam ad ASYLVM FIDISSIMVM, aramque longe tutiſſimam confugi.*

§ XVIII. Sæpe varietas caſu cœpta, conſilio cumulata fuit; librariusque aberrans, lituræ fugitans, aliquid omiſſum, omiſſione animadverſa, mox repoſuit: unde trajectiones, partim literarum, inprimis mutæ & liquidæ, partim vocum, partim ſententiarum: vel obrepente mutatione, verba inſequentia ad eam accommodavit, ut conſtructio conſtaret.

§ XIX.

Digitized by Google

§ XIX. Sæpe librarii ſphalma ſphalmate correxerunt: neque id ſolum ejuſmodi in locis, ubi aliquod v. gr. nomen proprium in uno inciſo omiſſum, ſtatim in proximo ſuppleverunt; ſed etiam in aliis. qui mos ut pleriſque hodie permirus videri poſſit, tamen olim tam frequens fuit, ut vim legis obtineret. Sæpe, inquam, ſphalma obrepens ſphalmate eodem vel contrario ſcienter admiſſo, aut e veſtigio, aut ex intervallo, indicarunt & compenſarunt, & eo ipſo curioſe correxerunt: quanquam interdum alii librarii, *compenſatione* (ſic enim appellamus) non obſervata, mutationis duplicis partem unam ſecuti ſunt, alteram abjecerunt. Exempla e multis variisque deſumta codicibus rem commonſtrabunt: quæ facilius quidem in iis codicibus, quos egomet evolvi, notata ſunt. *Auguſtanus 1*, σὺ admiſit pro σοὶ, ſed mox diphthongum rependit in ἀντιπαλίσωσοι. Luc. XIV. 9. 12. *Aug. 2*, τὸ pro τῷ, & mox, ἀσῆλθων, Marc. V. 11. 13. *Aug. 3*, παρέδωσιν, & ἡ ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, Marc. VII. 3 ſ. *Aug. 4*, ποσιὰν, & paucis interjectis, πόσων. Aug. 5 ἀντὶ omittit Rom. IX. 17. & ibidem v. 23. poſt δόξαν addit ἀντῦ. *Aug. 6* habet ἀπόσατο & κατέλιπων Rom. XI. 2. 4. & ἀγνοήματα νοοῦμεν 2 Cor. II. 11. *Byz.* & al. pro ἐξ αὐτῦ, ἀπ' ἀυτῦ, & idem mox, pro ἀπ' ἀυτοῦ, ἐξ ἀυτῦ. Luc. IV. 35. *Vff. 2*, pro ἐκπαρέζωμεν, παρέσωμεν 1 Cor. X. 9. & mox pro ἐπείρασαν, ἐξεπείρασαν. Quin etiam *Vff. 3*, pro λέγω, λέγοι, & pro πλοῖον. πλεῖον, Ioh. VI. 12. 21. Accedunt alii: *Moſcuenſis*, Marc. I, 14 Ὁ ἰησῦς omiſſum, verſu 35 ante ἀς reponit: & altera manus particulam ἀ pro ὁ poſitam Ioh. IX. 37, omittit in c. X. 26. *Colb. 8*, pro ὡσάυτως, ὁμοίως, & contra, Luc. XIII. 3. 5. *Complut.* cod. pro ἄγε νῦ, ἄγε, Gal. III. 4. & pro ἄγε, ἄγε νῦ, Eph. III. 2. *Cov. 2*, pro αἰσχύνη, ἀσχημοσύνη, & ex longo intervallo, pro ἀσχημοσύνην, αἰσχύνην Ap. III. 18. XVI. 15. *Gehl.* τί ποιήσω ἀγαθὸν, ἵνα ζωὴν αἰώνιον ἔχω; Matth. XIX. 16. prius verbum præpoſuit nomini, alterum poſtpoſuit. *L.* pro λέγω, ἀπεκρίθη, & mox contra, Ioh. I. 21. *Lin.* pro χριστῦ, θεῦ, & e veſtigio, pro θεῦ, χριστῦ, 1 Cor. IV. 1. *Magd. 1*, pro συνελάλησε, ἐλάλησε, & pro ἐξωμολόγησε, συνεξωμολόγησε Luc. XII. 4. 6. *Par. 3*, pro ποιήσῃ, ποιήσω, & mox, ἐκκόψας, ἐκκόψῃς, Luc. XIII. 9. *Vien.* pro ἐξαποστελῶ, ἀποστελῶ, & pro ἀποστελῶ, ἐξαποστελῶ, Act. XXII. 21. XXVI. 17. *Wo. 1*, pro ἰδία νῦ πίνω, ἰδία τε νῦ πίνω τε Marc. II. 16. τὸ priore ſpecioſo per alterum τὸ alienius retractato. *Wo. 2*, pro ἀυτὸν, ἀυτῷ, & ſtatim contra. Matth. XVI. 22. Sic quoque codd. antiquiſſimi: *Al.* ἢ ἄδας, pro ἃ ἤδας, Ioh. IV. 10. *Idem* & al. pro ζητᾶτε, ζητᾶτε, & pro κρίνετε, κρίνεται 1 Cor. IV. 2. 5. *Cant.* & al. pro ἀπέσαλκε, ἀπέσαλε, & contra, Ioh. V. 36. 38. *Idem*, pro ποιῶμεν, ἐργασώμεθα· & mox pro ἐργαζώμεθα, ποιήσωμεν Ioh. VI. 28. *Idem*, pro μήτε, μὴ, & pro μὴ, μήτε. Ioh. VII. 31. *Idem*, pro βάψας, ἐμβάψας, & pro ἐμβάψας, βάψας Ioh. XIII. 26. Hanc compenſandi rationem Latini quoque adhibuere librarii. Nec valde abluditi, quod interdum literam, ſyllabam, voculam, bis legendam, ſemel ſcripſerunt, ut τὸν ἀσσὼν *Eph.* Matth. I. 4, pro τὸν ναασσών. περιπατᾶτε ὡς *Al.* Ioh. XII. 35, pro περιπατᾶτε ἵνα. μὴ ἀνθῶσιν pro μὴ μινυθῶσιν *Moſc.* Ioh. XVIII. 28.

§ XX. Hæ aberrandi cauſæ uſque adeo proclives & lubricæ ſunt, ut non modo in ſcriptione, ſed etiam in typographia, in recitatione, in loquela quotidiana, ſi attendas, ubique occurrant. quæ omnia ſi perpendas, codicumque N. T. multitudinem, & eruditorum in iis excutiendis ſedulitatem adjungas, pau-

Digitized by Google

paucas potius quam multas esse dixeris varias lectiones N. T. præsertim ubi ad cætera antiquitatis monumenta eorumque salebras contuleris. Multitudinem tamen varietatum satis molestam, fateor, atque odiosam enumeratæ modo causæ pariunt: sed non pepererunt illam, qui colligunt & dirimunt; neque hodierno die postulare quisquam debet, ut nos discrepantias, pridem exortas, plane infectas reddamus.

§ XXI. Ceterum multa hinc jam fluunt ad aberrationes a lectionibus genuinis secernendas idonea. Summa autem est hæc: *Vide, utra lectio præ altera sit explicabilis?* id quod facile cernitur. tum quære tecum, *utra lectio potius orta sit ex altera? consiliumque, an casus, ortum ei dederit?* quæ duæ quæstiones quolibet fere loco ex mutuo ipsarum conflictu item resolventur. ubi *una* tantum lectio est explicabilis; altera cœco casu orta postponi debet. ubi *utraque æque* est explicabilis; ea præferenda est, ex qua pronior librarii in alteram lapsus fuit. ubi altera *magis*, altera *minus* facilis est; ea quæ quiddam priscum, grave, breve habet, præponitur: ea, quæ majore perspicuitate & plenitudine blanditur, tanquam consilio introducta, plerumque postponitur. In omni scriptorum genere, quicquid paululum reconditæ erat elegantiæ, librarii planius subinde & plenius facientes, lectoribus sui similibus commodarunt: sed nusquam magis, quam in N. T. Quocirca hoc loco semel dicendum est, quod millies dictum putari debebit: QUISQUIS EO SENSU EST, UT PLANIORA AC PLENIORA OMNIA PRO GENUINIS HABEAT, IS SE APTUM NATUM ESSE SCIAT AD OMNES FERE DETERIORES LECTIONES, QUÆ A VOLUNTATE HUMANA QUIDEM SUNT, SANCTIS DEI HOMINIBUS TRIBUENDAS. Librarios ad addendum promtissimos fuisse, multa additamenta in nullam editionem admissa evincunt: nonnulla tamen in editiones quoque irrepserunt interdum, quæ idoneis convicta argumentis, sancta cum confidentia expungere debemus. Plerique lectores valde lenti sunt in delendo; & promti ad tuendum, quicquid semel typis excusum est: eoque nomine alios audaces & profanos, se autem εὐλαβεῖς & religiosos putant. Atqui periculosius etiam est addere verbis Dei ex humano sensu, quem demere. defectus aliunde compensatur: mixtura sinceritati inimicior est.

§ XXII. Vbi non modo duplex, sed multiplex occurrit lectio, *media* est optima. Ex hac enim una, tanquam ex centro, discessum est in ceteras: habetque medium hoc elegantiam fere, sed reconditam, cui librarii mederi conantes, huc illuc ad planiora sese verterunt. Exempla viginti in uno Chrysostomi opusculo de Sacerdotio, notata dedimus p. 511 illius dialogi, Stutgardiæ editi.

§ XXIII. Causas aberrationum, quas diximus, interdum Græca lingua, interdum aliæ linguæ proprias habent. Vbi Græca; in versiones aut manavit tamen varietas, & tum agnoscitur esse vetusta: aut non manavit, & tum a versionibus potentissime redarguitur. Vbi aliæ linguæ causas illas habent, tum aut varietas est in una versione; & hæc tum se ipsa refutat: aut est etiam in alia

Digitized by Google

alia verſione, vel in aliis verſionibus; & tum verſio una ad aliam conformata noſcitur: aut eſt in verſione, v. gr. Latina, & ſimul in codicibus Græcis quibuſdam; & tum lectiones Græcæ ad Latinas refictæ produntur. Plura de verſionibus infra.

§ XXIV. A Compenſatione, de qua diximus, poſſemus adminiculum petere ad ipſos codices diſcrimandos. nam codex, qui compenſat, uno certe gradu propius abeſt ab origine prima, quam qui non compenſat: librariusque, qui primus varietatem admiſit, facti conſcius, compenſationem adhibuit; ceteri, qui compenſationem non obſervatam prætermiſerunt, ſunt poſteriores. ſed hanc inveſtigationem non putamus eſſe neceſſariam. In Trajectionibus vocum, hoc notari poteſt, genuinam fere eam eſſe lectionem, quæ ſyncategoremata præmittit, librario terminos categorematicos, ſenſum explentes, per feſtinationem præ iis arripiente. Initio & fine pericoparum, lectio plenior, qualem habent Evangeliſtaria, tantum non ſemper cedit breviori. In ſumma: *Criterium ſanæ lectionis eſt color quidam nativus, priſcus, ſimplex, cum decora auſteritate & recondita ſuavitate.*

§ XXV. Interdum tamen varietas eſt ejusmodi, ut diverſi librarii, quorum alius ex alio non pendet, aliquid variare, aut ex utravis æque lectione in alteram diſceſſio fieri potuerit, denique ut neutra lectio per ſe melior aut deterior videatur eſſe, quam altera. tum vero res abit ad accuratius codicum ſcrutinium; quo ſcrutinio etiam deciſio a variarum lectionum cauſis petita plurimum confirmabitur. Ergo illuc progredimur.

§ XXVI. Omnium teſtium, qui præſto ſunt, quædam quaſi comitia debent haberi, hac lege, ut *univerſi codices ipſi ſint norma ſingulorum:* quæ lex, opinor, ipſa rerum natura nititur. Itaque ipſis varietatibus, ut ſunt, excuſſis, videndum, quinam codices potiſſimum inter ſe bini, terni, quaterni & amplius, per minores majoreſque *ſyzygias* (ſic enim appellabimus) in utramvis partem congruant, nam ſic via patefiet ad decidendum, id eſt, ad varietates, quæ ſupercreverant, reſecandas, quo facto genuina lectio non poterit non ſuperare.

§ XXVII. Propinqui inter ſe ſunt codices, qui ſectiones priſcas, ſubſcriptiones, & alia acceſſoria, eadem habent. Exemplum vide in Var. 2 Tim. in extremo. Ipſæ vero lectiones ſi excutiantur, in *Evangeliſtis* ſimul ambulare ſolent *Comp. Aug. 1. Gehl. Go. Laud. 2. Par. 1.* Sic *Er. Par. 3.* Sic *Aug. 2. L. Par. 6.* Sic *Baſ. 1. Cant. Par. 9.* Sic *Bodl. 1. Laud. 1.* Sic *Bodl. 6. Lin., Mont. N. 1.* Sic *Byz. Colb. 3. Eph. Par. 2.* Sic *Gon. Seld. 1. Wo. 1.* In *Actis & Epiſtolis, Comp. Laud. 2. Seid.* Sic *Er. Baſ. 2. Oecum.* &, media ſui maxime parte, *Hunt. 1.* Sic *Er. Cov. 3.* Sic *Al. Colb. 6.* idemque *Colb. 7. Cov. 2. Lin. Steph. m.* Sic *Al. Roe. 2.* Sic *Aug. 6. Bar.* Sic *Boern. Clar.* Sic *Cant. 2. Cov. 3.* Sic *Cov. 4. Gen.* Sic *N. 2. Vſſ. 2.* In *Apocalypſi, Comp. Seid.* Sic *Er.*

Andreas Caſ. Sic *Cov. 2. Vſſ. 2.* Exempla harum concurſionum, maxime Millii Kuſterique paginas implent. ibi ergo, quotieſcunque manipulus codicum in aliquo loco notabilis videtur, ſimiles ei manipulos reperias ſine magno labore.

§. XXVIII. Cum omnibus colludunt, ab omnibus, & a ſe ipſis, aberrant maxime, hoc loco propterea configendi, codices græcolatini, *Cant. Laud. 3. Boern. Clar.* revera bilingues. namque ita ultra omnem modum luxuriant, ut non tam pro codicibus *Evangeliſtarum*, *Actorum* & *Pauli*, haberi debeant, quam pro rhapſodiis, exhibentibus collectas de induſtria & in unum contextas varias lectiones, & codicum & patrum, & Græcorum & Latinorum, vel etiam apertas corruptelas utriſque obtruſas; cum multis paralleliſmis, paraphraſibus, ſynonymis Græcis facilioribus, animi cauſa, vel in gratiam lectoris, Græcarum literarum minus periti, injectis. Ordiamur ab exemplo evidentiſſimo. *Cyprianus* ſic habet, *In Evangelio Dominus dicit*, Non relinquetur in templo lapis ſuper lapidem, qui non diſſolvatur. Et, Poſt triduum aliud excitabitur ſine manibus. l. 1. Teſt. c. Iud. c. 15. Conjunxit duo teſtimonia Cyprianus: id imitatus *Cantabrigienſis* Marc. XIII. 2 poſt καταλυθῇ addit, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἕτερος ἀνοικοδομηθήσεται ἄνευ χειρῶν. Non obſcuriora exſtant in var. Matth. XX. 28. 29. Ioh. VI. 56. Eundemque *Cantabrigienſem*, aſſeclam comitemve, ut ex Millianis & interdum ex noſtris patebit notis, habet Matth. I. 23. IV. 18. XXVII. 43. *Euſebius.* c. IX. 28 *Chryſoſtomus.* c. XIX. 1. XX. 23 *Hilarius:* etenim Evangeliſtæ, ut in codice, qui *S. Hilarii* dicebatur, quemque Druthmarus ſe vidiſſe teſtatur, hoc ordine erant, Matth. Marc. Luc. Iohannes; ſic ſunt in *Cant.* Hunc trahit Matth. XXVIII. 7 *Chryſologus.* Marc. XVI. 2 *Gregorius Nyſſenus.* Luc. IV. 41 *Origenes.* c. XII. 11 *Clemens Al.* ib. v. 38 & paſſim *Irenaeus.* c. XIII. 27 *Clemens Romanus.* c. XVI. 31 *Irenaeus.* c. XVIII. 30 *Cyprianus.* c. XX. 34 *idem.* c. XXI. 28 *Tertullianus.* c. XXIII. 29 *Leo M.* ib. v. 40 *Epiphanius.* c. XXIV. 32 *Origenes.* ib. v. 38 *Dialogus contra Marcion.* ib. v. 47 *Cyprianus.* Ioh. I. 13 *Tertullianus.* c. VI. 63 *Tertullianus.* c. VII. 35 & innumeris in locis, *Vulgatus.* c. VIII. 58 *Epiphanius.* c. IX. 18. 35 *Chryſoſtomus.* c. XIV. 5 *Cyrillus.* In Actis paſſim, v. gr. c. I. 2. 5. 9 *Auguſtinus.* ibid. c. III. 14. 17. IV. 22. V. 31. XV. 15. 29. XVII. 27. 29. 31 *Irenaeus*, & aliquando etiam *Tertullianus* & *Lucifer Calaritanus.* c. III. 13. & IV. 31 apertam adoptavit *Irenaei* gloſſam: & c. IIX. 24 παρακαλῶ inſeruit ante δείξατε, ex *Conſtit. apoſt.* c. XV. 4 *Caſſiodorum* vel potius *Ambroſium* refert. Multa alia notari poſſunt apud Millium, atque in ipſis patrum ſcriptis: nec dubium eſt, quin longe plura fuerint in ſcriptis eorum deperditis aut nondum prolatis. Certe cum aliis quoque verſionibus vetuſtiſſimis, Latinæ affinibus, hunc codicem congruere, infra videbimus: ne uno loco lectores fatigemus. Ex uno fonte hæc omnia in tot latinos, in tot græcos manaſſe ſcriptores, nemo dixerit: ſupereſt, ut ex aliis aliiſque monumentis in unum hoc florilegium varias lectiones agnoſcamus eſſe congeſtas, quas lector pro ſuo judicio arbitrioque vel amplecteretur vel vitaret. Eadem ratio codicis *Laud. 3.* de quo ineuntibus Actis; & codicum *Boern. Clar.* de quibus ineunte epiſtola ad Rom. Vt in qualibet N. T. parte bilingues codices aut nulli ſunt, aut, quaſi nulli eſſent, amoventur, ſic illa

Digitized by Google

illa variis minus est obruta lectionibus. Antiquitas hisce codicibus summa passim adscribitur: sed de ea videbimus § XXXIII. Tanta certe est, quæ pondus non mediocre addat lectionibus iis, quas justi codices exhibent. Accedit, quod & Græcus ille & Latinus textus, quem hi bilingues licentius compaginaverunt, ex Græcis & Latinis codicibus est desumtus longe antiquissimis & sinceriſſimis: quibus obsecundasse censendi sunt, quotiescunque cum aliis codicibus idoneis congruunt. Confer de his codicibus Millii Proleg. passim, & Proleg. Amst. N. T. cap. IV.

§ XXIX. Posset variarum lectionum ortus, per singulos codices, per paria codicum, per syzygias minores majoresque, per familias, tribus, nationesque illorum, investigari & repræsentari: & inde propinquitates discessionesque codicum ad schematismos quosdam reduci, & schematismorum aliquæ concordantiæ fieri; atque ita res tota per tabulam quandam quasi genealogicam oculis subjici, ad quam tabulam quælibet varietas insignior cum agmine suorum codicum, ad convincendos etiam tardissimos dubitatores, exigeretur. Magnam conjectanea nostra silvam habent: sed manum de tabula, ne risuum periculo exponatur veritas. Bene est, quod prætergredi montem hunc, & planiore via pervenire datur ad codices discriminandos. Datur autem per hanc regulam æquissimam: *Quo sæpius non modo singuli codices, sed etiam syzygiæ minores eorum vel majores, in aberrationes manifestas tendunt; eo levius ferunt testimonium in discrepantiis difficilioribus, eoque magis lectio ab eis deserta, tanquam genuina retineri debet.* Non est ordiendum a dubiis vexatis: eas cuique aberrationes, quæ cuique minime probentur, eligere integrum est, regulamque iis applicare; quæ quidem declarationes porro aliquas admittit. I. Vbi pro utraque lectione magnus est numerus codicum, videndum est, utra ex parte concurrant syzygiæ inconstantiores. ea enim pars cedit consensui codicum graviorum. II. Duæ pluresve syzygiæ, sæpe concurrentes, pro una valent: duo pluresve codices, unius syzygiæ, ubi congruunt, pro uno valent. Vbi autem inter se dissentiunt; syzygia vel codex cum pluribus consentiens, præsentem comitum aberrationem perimit. idem judicium de codd. græcolatinis, ubi alia lectio Græca, alia Latina est. III. Codices duo pluresve, qui in libris & capitibus quibusdam singulariter congruunt, in aliis aliquando diversi sunt: ut plurimum tamen ii, qui totidem & eosdem libros N. T. continent, (de quibus vid. § IIX.) itemque Evangeliſtaria, (de quibus ibidem) fere ab una stirpe communi descendunt, & fere pro uno codice numerari possunt. IV. Vbi syzygiæ (ut etiam codices singuli) ex uno quodam causæ genere, v. gr. ex paralleliſmo, deviant; suspicio contra earum probitatem non est ad alias varietates extendenda. V. Codices, in quibus lectio occurrit, a qua nulli certo antiqui codices Græci, nullæ versiones, nulli patres stant, sunt recentes. Sic copia superstes codicum græcorum in eam partem adhibenda est, ut ipsa sphalmata se invicem jugulantia in veræ lectionis victoriam vertantur, & per vestigia varietatum, omnibus deductis & refectis, ad unitatem priscam redeatur. Primum deciduntur ea loca, in quibus codices singuli, duo, aliquot, multi aberrant: deinde, in quibus in

Digitized by Google

utramque partem æquus fere numerus eſt codicum: poſtremo, in quibus genuina lectio minore, interdum etiam pertenui codicum hodie numero nititur.

§ XXX. Exempla rem illuſtrabunt.

Matth. II. 6 pro γὰρ, γάρ μοι *Er. Barb. 1. Cypr. Hunt. 2.* ex Micha: nec μοι habent codd. plurimi cum verſionibus. Ergo alibi, ubi *Er.* cum illis codd. aut uno eorum alterove congruit, nihilo plus roboris ab illis accipit.

2 Cor. II. 3 porro λύπην, λύπην ἐπὶ λύπῃ, & inde pro λύπην ἐπὶ λύπην, *Comp. Colinæi ed. Cov. 2. Laud. 2. Lin. Rhodius, Seid. Steph. m. Lat.* & inde codd. *græcolatini* & patres *Latini* plerique. Aperte ex paralleliſmo Phil. II. 27. Ergo multo magis, ubi pauciores horum codicum, v. gr. *Comp. Laud. 2. Seid.* ſeorſum abeunt, faceſſant.

Ibid. verſu 16 pro δυνάτε, & ζωῆς, habent ἐν δυνάτε & ἐν ζωῆς *Al. Barb. 2. Cov. 2. Leic. Roe. 2. Clemens Al. Orig., Dial.* contra Marcionitas, *Copt.* Vtroque modo, *Cyrillus Al.* Sapit particula ſedulitatem Alexandrinam: breviorem editionum lectionem defendunt cod. optimi & *Irenæus* cum *Lat.* &c. Ergo aliis in locis, pari in cauſa, codici *Al.* cum ſimili comitatu minus tribuemus.

Ap. IV. 8 ἅγιος novies habent *Comp. Barb. 2. Baroc. Hunt. 1. M. Pet. 2. Steph. m.* & *Valla* codd. ſed verſio nulla, non *Al.* &c. Habent illi videlicet ex uſu liturgico. Igitur iidem, eorumve nonnulli, etiam in aliis locis, ubi non alios comites idoneos habent, cedere debent.

Quotieſcunque ejuſmodi ſyzygia, uno loco obſervata, aliis locis in partes diſtrahitur: non opus eſt omnes codicum excitari copias; ſed pars ejus ſequior oppoſito commilitonum teſtimonio ſuperatur, & horum conſtantia probitasque fit commendabilior.

§ XXXI. Hactenus per codicum hodie ſuppetentium diviſiones ad ſummam rei *aſcendimus:* nunc vero etiam *deſcenſum* a manu prima ad noſtram ætatem experiamur. Deſcenſum quidem aliquem faciunt etiam Millii Prolegomena: ſed illorum utilitas (quæ quidem major eſſet, ſi, ut patres, ſic etiam interpretes codiceſque pro ætate ipſorum, non pro annis editionum, recenſeri res pateretur,) a Millio peti poteſt; nos aliter incedemus. Nam ſi quis omnem codicum varietatem probe ſecum reputaverit, perſpiciet, librarios Græcos in quaſdam quaſi nationes ſive familias diſceſſionem ante etiam feciſſe, quam verſiones, de quarum antiquitate mox agemus, exſtitiſſent, eaſque differentias, ſemel ortas, alia ſuper alia lectionum divortia, variis ex cauſis, non uno tempore, cumulaverunt. Rurſum ex codicibus ita diverſis alii codices ſtudio librariorum quaſi eclectico ſunt propagati: ſic tamen ut quælibet natio ſive familia certas originis ſuæ notas retineret. Tanta tamque confuſa moles quomodo diſcriminabitur? Id fiet, ſi prius verſionum ac patrum ſuperadditus erit cumulus.

§ XXXII. Hîc igitur, conſulto dilata hactenus, differri longius recuſat, *verſionum* conſideratio ac *patrum:* inſtrumentum autem ad initia diſcuſſionis

Digitized by Google

nis aptiſſimum, & quaſi diſcerniculum perpetuum erit *Alexandrini* codicis, & *Latinæ*, præſiſcine, verſionis collatio. Atque hoc caput quam accuratiſſime evolviſſe, operæ pretium fuerit: quare in *Obſervationes* ſubdividemus.

Obſerv. I. **Verſiones ſunt complures.**

Sunt hæ potiſſimum: *Æthiopica*, *Arabica*, *Armena*, *Coptica*, *Gothica*, *Latina*, *Perſica*, *Saxonica*, *Syriaca*. Nil attinet, hoc loco *Arabicas* &c. plurali numero dicere.

Obſerv. II. **Patres in ſcripturis N. T. producendis frequentiores, ſunt vel Græci vel Latini.**

Patres uberius recenſentur a multis in Patrologia & in omni hiſtoria eccleſiaſtica, &, quod ad criſin N. T. ſpectat, in Prolegomenis Millianis & Wetſtenianis, nec non in libro III Hodii de Bibliorum textibus & verſionibus: nos appellabimus duntaxat copioſiores. Ex Græcis ſunt, *Clemens* Alexandrinus, *Origenes*, *Euſebius*, *Athanaſius*, *Epiphanius*, *Chryſoſtomus*, *Cyrillus* Hieroſolymitanus, *Cyrillus* Alexandrinus, *Theodoritus*, *Euthalius*, *Oecumenius*, *Theophylactus*, *Euthymius:* ad quos accedit *Ephraim Syrus Græce* redditus. Ex Latinis, *Irenæi* interpres, *Tertullianus*, *Cyprianus*, *Hilarius* Pictavienſis, *Hilarius* diaconus, *Ambroſius*, *Auguſtinus*, *Hieronymus*, *Caſſiodorus*, alii. Quo quiſque tempore vixerit, aliunde vel conſtat, vel facile diſci poteſt.

Obſerv. III. **Sæpe, quid interpres, quid ſcriptor eccleſiaſticus legerit, dubium eſt.**

Dubium eſt, quæ fuerit interpretis in Græca varietate lectio, ubi aliquid omittit, addit, mutat, vel ob diverſam linguarum naturam, vel per ſuam imbecillitatem, incuriam, curioſitatem: ubi verſio utrique lectioni Græcæ æque reſpondet: ubi eadem varias ipſa lectiones contraxit. magis etiam dubium, ubi rara ſunt verſionis exemplaria; (unde defectus Æthiopicæ proprios apud Mill. Proleg. § 1213 ſeqq. credibile eſt in aliis exemplaribus Æthiopicis recte ſe habere:) ubi editores verſionem v. gr. eandem Æthiopicam, ad Latinam immutarunt: ubi variæ lectiones non ex verſione ipſa, ſed ex verſionis verſione diſcuntur. Dubium eſt, quid patres legerint, ubi unus ſcriptor unum Novi teſt. locum aliter aliterque citat: ubi ſenſum magis, quam verba curat: ubi exemplaria ſcriptoris inter ſe variant, vel rara & negligenter ſcripta & ad alios codices immutata ſunt: ubi a commentario differt textus interjectus. Dubium, quid legerit Irenæus, ubi aliam ei lectionem adſcribunt Græci eum allegantes, aliam Latinus ejus interpres. Huc fere recidunt, quæ de patrum allegationibus diſſerit Heinſius in Proleg. Exx. ſacr. Croius in Obſerv. ſacr. cap. XVIII ſeqq. Rechenbergius in Exerc. de Var. lect. N. T. cap. I. § 9 ſeqq. Whitbius lib. I. contra Millium, cap. I. & alii.

Obſerv. IV. **Plerumque tamen, quid legerint, liquido apparet.**

Apparet, quid patres legerint, ubi unus unam lectionem ſæpius eodem modo

Digitized by Google

citat: ubi ipse nervus sermonis una lectione præ altera nititur: ubi varietatem lectionis diserte indicant. Neque a textu abire censendi sunt, ubi ex hypothesi thesin educunt. v. gr. *Oportet hereses esse*, omisso *in vobis*, ut Whitbius scite observat. Apparet, quid interpretes legerint, ubi vernaculæ suæ obliti, Græca pressius referunt. Neque textum nostrum non legisse censendi sunt, ubi verba, synonyma præsertim, interpretatu difficilia, prætermiserunt: ubi a textu Græco abire eos coegit linguarum indoles: ubi in ipsis suis linguis proclivitatem ad hallucinandum habuere. Irenæi Græca quid habuerint, apparet, ubi Latinus ejus interpres a Latinis codd. N. T. differt. Apparet, quid legerint & interpretes & patres, ubi plures interpretes inter se, ubi plures patres inter se, ubi hi cum illis, & illi cum his, quin etiam utrique cum codd. Græcis, antiquis præsertim, congruunt. Ac plerumque tam clarum est, ex communi eos fonte hausisse, ut ne scepticus quidem reniti possit. Quin etiam ipsa hic quoque lectionis duplicitas usum quendam præbet, & instar est duorum suffragiorum pro duabus lectionibus, quarum altera est interpretis vel doctoris, altera librarii, vel utraque unius doctoris alios aliosque codices nacti. præcipue in exegetis vetustis commentarius fere lectionem ipsorum; contextus, interjectus a librariis, prolixus præsertim, ubi a commentario differt, lectionem tempore librariorum usitatam exhibet. Rursum ubi plura versionis alicujus exemplaria unam lectionem Græcam diversis verbis exprimunt, expressio e diversis deducta Græcis codicibus Græcam lectionem eo magis firmat.

Observ. V. **Alexandrini codicis & Latinæ versionis collatio, unam brevissimam, certissimam, facillimam decidendi rationem partim per se ministrat, partim ad eam deducit.**

Ex omni monumentorum genere, unde variæ lectiones petuntur, duo quædam juverit desumsisse, videlicet Græcum aliquem codicem excellentem, & versionem aliquam insignem: & codicem quidem, *Alexandrinum* potissimum; versionem, *Latinam*. nam patres, quia non continuum N. T. textum habent, huc minus apti sunt. At ex codicibus Græcis omnibus unus præsto est, divino utique missu, Alexandrinus, ad decisionem eximie accommodatus. hic enim omnes tomos N. T. continet: hic bene antiquus est, & accurate collatus a multis. Eædemque fere causæ sunt versionis Latinæ ceteris hîc versionibus anteponendæ: ad quas causas accedit, quod hæc sola versio ab omnibus intelligitur. Alexandrinus igitur codex, & Latinus interpres, Par bene compositum: qui etiam, quod ad internam attinet indolem, inter omnia monumenta N. T. medium tenent. Etenim hos duos circumdant undique omnes copiæ, quæ in *duo* fere agmina dispescuntur, inter se magis, quam ab his duobus divisa: & aliorsum Græci communiores tendunt codices, cum patribus Græcis minus antiquis; aliorsum antiquissimi & patres & interpretes alii, & Græci quidam codices minime proletarii, se recipiunt. itaque nulla commodiore ratione, quam ex codicis Alexandrini & Latini interpretis conflictu mutuo, & ex horum ceterorumque testium compositione, elici poterit, quæ quæritur, lectio germana.

Nunc

Digitized by Google

Nunc seorsum spectare debemus & Latinum interpretem, & Alexandrinum codicem; deinde utrumque horum conjunctim: tum ea, quæ hac Observatione declaravimus, etiam demonstrata dabuntur.

Observ. VI. Latina lectio quam sinceriſſima quærenda eſt, adeoque communior examinanda: varietas lectionis ex editionibus, ex manuſcriptis &c. petenda: varietatum vel conſilio vel caſu ortarum deciſio eruenda.

Habes hic, Lector, lemmata ex Summario hujus Introductionis, ſi illuc reſpicere vacat, repetita, & methodum, quam in Græcis adhibendam explicavimus, ad Latina traductam. Fuit Latinus interpres, imo multi fuere interpretes, *primis*, ut Auguſtinus docet, *fidei temporibus*. vid. lib. II de Doctr. Chriſt. c. XI. Vetuſtiſſimus ille interpretis interpretumve textus multas corruptelas contraxit, ante tempora Hieronymi, quem interpolationes etiam ex Luciano & Heſychio notantem videbimus Obſervatione XXII. Mederi conatus eſt Hieronymus: ſed hujus quoque recenſionem multis rurſum temporibus multi vel præterierunt vel immutarunt. Hinc tanta hodie in Latinis manuſcriptis impreſſiſque codicibus varietas, quæ & antiquiſſimorum Latinorum, & Hieronymi, & citeriorum lectiones complectitur. Quare non obvio quocunque exemplari Vulgatæ verſionis contenti eſſe, ſed latius debemus circumſpicere. Latina Biblia per typographos ab Anno MCCCCLXII & deinceps excuſa, ex variis manavere manuſcriptis: & ea quidem lectio Latina, quæ hodie viget, paſſim ſequior eſt. porro extra textum varietatem Latinæ notare lectionis pauci ſunt conati. Notavit aliqua Eraſmus, ex codicibus ſane memorabilibus, ſed obiter: plura dedit Rob. Stephanus (poſtea demum ad Græcum textum progreſſus,) plurima Ioh. Hentenius, nec pauca T. Nic. Zegerus ac Lovanienſes. At hi aut nullum exemplar Græcum, aut unam editionem aliquam Græcam reſpexere tacite, melioreſque codices Græcos aut non adhibuere, aut ne habuere quidem. unde non mirum, multa eos Latina pretioſa, quæ hodienum reperiuntur, neque agnoviſſe, quum idonea norma deſtituerentur, neque annotaſſe. Singularem curæ dexteritatem & exquiſitum codicum apparatum adhibuit Franciſcus Lucas Brugenſis: ſed ſelectiora tantummodo loca tractavit in ſuis Notationibus, eaſque a medio prioris epiſtolæ Petri, imo poſt epiſtolam ad Romanos, ut ipſe ingenue docet, propter calamitatem bellicam attenuatiores dedit. Supervenerunt Sixti V & Clementis VIII editiones: quæ quanquam prudentiorum judicio ulteriorem codicum veterum collationem non ſuſtulerunt, tamen poſt correctionem Romanam Romanenſes otium fere putarunt ſibi factum. Vnus Epiſtolarum lectiones curatiſſime examinavit G. Eſtius: at Iohannes De la Haye in Maximis Bibliis vix quidquam novæ opis attulit, & Henrici de Bukentop induſtria potiſſimum in conſideratione editionis Sixtinæ & Clementinæ verſatur. Proteſtantes vero Vulgatum aut eo magis ſpreverunt, aut, cum laudarent, non tamen repurgarunt. Millius demum Latinorum interdum, ſæpius Græcolatinorum codicum, (ad quos poſtea *Boernerianus* acceſſit,) lectiones indicavit; mihique Latinorum item quorundam uſus obtigit, & ex aliis compluribus locorum maxime neceſſariorum excer-

Digitized by Google

excerpta ſum nactus: quæ Eraſmi, Stephani, Belgarumque illorum notationibus adjecta nunc, non multorum lectionem locorum prorſus immedicatam relinquent. Pleriſque locis, quid Latinus interpres dederit, ſatis jam firmiter conſtare confidimus: uberiora autem multa reddi poſſent ex tot aliis manuſcriptis, modo ne in amictum novorum voluminum conſumerentur; ut iis maxime fit, quorum magna ſunt folia; ſed potius excuterentur, & quidem accurate. Vide quantos talium codicum acervos memorent, præter Eraſmum & alios modo citatos, *L. Valla* ad Ioh. XVIII. 28. *Iac. Faber Stapulenſis* in Com. ad Evang. fol. 203. *Io. Saubertus* in Var. lect. Matth. p. 264. *R. Simonius* in Obſerv. novis Gallicis capp. I. XX. XXI. *H. Hodius* in Hiſt. text. & verſionum, maxime f. 663. *I. Millius* in Proleg. N. T. § 379. & in Not. ad Ioh. VII. 53. *F. E. Kettnerus* in Hiſt. Dicti Ioh. de S. Trinitate, p. 207 ſeqq. *I. F. Schannat* in Vindem. lit. f. 218 ſeqq. *Iac. Le Long* in Biblioth. ſacr. Part. I. pag. 524 ſeqq. 534 ſeqq. Part. II. pag. 434 ſeqq. *E. Martene* & *V. Durandus* in Itin. liter. T. I. p. 151 &c. *R. Bentlejus* in Specimine edit. N. T. Græcolatini: *I. C. Harenbergius* in Vol. II Muſei Brem. Part. III. artic. IV. *Auctor* Proleg. Amſtel. N. T. p. 85, 121. & alii. mitto enim plurimos eoſque notiſſimos Bibliothecarum inſignium Catalogos. Notat Simonius paſſim *Græcum vulgare atque ordinarium*, illud præſertim, quod Stephanus edidit; *Græcam*que ei *manuſcriptorum* lectionem, melius cum *Latino* congruentem, opponit, ita ut modo hoc, modo illud agnoſcat eſſe præſtabilius. vide inprimis Obſerv. ejus novas, p. 418 ſeq. Pari autem jure notamus *Latinum vulgare atque ordinarium*, quod is in ſua verſione Gallica reddidit: cui *Latinam manuſcriptorum* lectionem, melius cum *Græcis* congruentem, opponi debere, ipſe ignorare non potuit. Interea, ſiquid ex manuſcriptis etiamnum Latinis exſpectandum reſtat, repræſentat id aliquando (non enim perinde curamus *Hebraicam* Matthæi verſionem ex Latino minime antiquam,) Angloſaxonica quatuor Evangeliſtarum verſio, ſive breviore verbo *Saxonica*, quæ, ipſa fortaſſe ſuperior Caroli M. ævo, certe in codice ante annum MLXXIII ſcripto, & in aliis, ex Latino textu valde probo deducta, exſtat, & cum Thomæ Mareſchalli obſervationibus recuſa eſt. Neque nihili eſt, ab eodem Mareſchallo interdum citata, *Anglica* N. T. verſio, tota etiam ex Latinis deducta, cujus origo ad Wicleſum ipſum vel certe ad tempora illa refertur, cujuſque exemplar nitide quondam in membranis deſcriptum ex Bibliotheca Vffenbachiana (quæ id Tomo III. p. 73 memorat,) ad me pervenit. Plus vero juvant editiones Latinæ, & item Germanicæ, ex optimis Latinis codicibus deductæ, & per priſcos typographos excuſæ. Magnam hæc omnia monumenta varietatum congeriem nobis offerunt: quomodo autem diſcernetur ea, quæ eſt Latini interpretis ipſius, a quavis alia lectione? Hic quoque methodus in Græcis explicata codicibus, ad Latinos traduci debet: in quibus non valde proficit *multitudo* codicum. nam multæ Latinæ lectiones ſequiores rectæ improbatæ ſunt & ab Hentenio, qui tamen magnos ad eas codicum Latinorum numeros adjecit; & ab ejus ſucceſſoribus, qui eoſdem ſubinde numeros delerunt, in præfatione ſua generatim monentes, meliorem numerum codicum ſæpe a majore vinci. Nec *bonitas* codicum ſeorſum aut *antiquitas* nimis urgenda eſt. quanquam enim ei codici, qui certis in locis ſe præter alios ſincerum

Digitized by Google

cerum præstitit, in locis incertis prærogativa aliqua competit; tamen boni suos quoque nævos habent: & antiquissimis hodie codicibus antiquiores sunt ipsæ varietates. Valet ad lectionem ipsius Latini interpretis discernendam multitudo, bonitas, antiquitas codicum conjunctim. Et quicquid sic quoque negant codices ad varietates vel colligendas vel discernendas, id abundantissime supplent patres Latini & scriptores ecclesiastici, præsertim ii, qui commentarios dedere, textus veteris, quo gavisi erant, indiciis refertos sæpe irrefragabilibus. Qui si dextre adhibeantur, Latina lectio accuratius etiam, quam necesse est, dignoscetur. Non enim huc una continua versio N. T. Latina requiritur: sed Latinum quum dicimus interpretem, eum dicimus tantisper, abs quo præsentis cujusque loci singulatim vel facta est vel quoquo modo relata interpretatio; quæ sive Hieronymi est, sive antiquioris anonymi cujuscunque, Græcam lectionem refert antiquissimam. nam etiam Hieronymus ante exitum seculi IV adhibuit codices Græcos & vetustos jam tum, & iis quoque, ut ex mutuis Augustini & Hieronymi epistolis patet, probatos, qui operam ejus in libris V. T. recognoscendis improbabant. Nunc etiam, quæ Hieronymi lectio sit, quæ antiquior Hieronymo, dispaleſcit. nam versionem Hieronymo antiquiorem, quæcunque erat, adhibuere patres utique Hieronymo antiquiores, & alii, Hieronymiana, quum ea exstaret, tamen non utentes, vel non sola. Quicquid eorum est, ubi singuli seorsum ambulant, sibi indulsisse videri possunt: sed ubi plures, etiam in subtilissimis stricturis, inter se congruunt, communem scilicet interpretem sunt secuti: cujus lectiones, quæ in codicibus Latinis N. T. exstant, tali pacto confirmantur; quæ amissæ erant, restituuntur. Plura in progressu accedent Latinæ lectionis & perspiciendæ & ponderandæ adjumenta, non sine spe Italæ illius versionis, si quid refert, dignoscendæ.

Observ. VII. Latina lectio est valde antiqua.

Exorta est partim ante exitum seculi IV, partim primis fidei temporibus, ut Observatione præcedente vidimus. *Verisimile est*, inquit Alstedius, *statim post A. C. 100. versiones illas Latinas adornatas esse.* Thes. chron. p. 107. nec longe aliter Kettnerus in Hist. Dicti Ioh. de S. Trin. p. 37. Itaque hæc versio ceteras antiquissimas versiones non mediocribus intervallis præcessit: & Græcum exemplar, ex quo Latinus versionem derivavit, pleraque Græca exemplaria, quæ hodie supersunt, annis 700, 800, 900, 1000 anteivit. conf. cel. Pfaffii Syntagm. p. 135, 186. Tam antiquum bonum publici juris est: sine injuria, sine studio partium utimur.

Observ. VIII. A genuina lectione Græca sæpe discrepat Latina lectio.

Vulgatæ mendositas a multis notata est, quorum recensum præbent Ramburtii Disp. Sedan. Tom. II. p. 150 seqq. Hottingeri Thesaurus philol. p. 380 seqq. & Pfeifferi critica sacra cap. XII. § 4. Accedit Petrus Picherellus (in Opusc. theol. p. 125. 340 s.) C. Kortholtus, H. Hodius, I. Frickius (in egregia præfatione Bibl. Germ. maxime § IX.) I. G. Carpzovius, ceteri: Latinorumque codicum cum Græcis collatio, a Valla, Stapulensi aliisque instituta, magna ex parte huc

Digitized by Google

ſpectat. quanquam res non debet ultra modum exaggerari, ut multi faciunt, qui, quum Iſidorus Clarius ad *octo* mendorum *millia* in Bibliis Latinis annotata ſibi atque emendata dicit, nec tamen omnia ad vivum reſecata; *octoginta millia* ſupponunt. Ipſum tot ſeculorum ſtudium, curioſitas, incuria, immanem Vulgato lectionis vel labem vel varietatem affricuit. de temporibus ante Hieronymum, queſtus eſt Hieronymus, cujus querelæ veritatem comprobant ea, quæ Rich. Simonius in Obſerv. novis, maxime p. 449 notavit, quæque ex Hilario diacono collegit Whitbius in Examine, ejuſque præſertim appendice ſecunda; ubi tamen multa notantur, Hilario ejuſve deſcriptoribus propria, nec Latinis codicibus N. T. imputanda. de temporibus poſt Hieronymum, Rogeri Baconi aliorumque quiritationes exſtant. Veruntamen pleraque, ſive ſimpliciter vitioſa ſunt, ſive per lectionis varietatem fucata, Græcæ lectioni non adverſantur. Quæ vero Græcæ lectioni adverſantur, eorum magna pars ſub Latinam demum irrepſit manum; aliqua tamen in ipſo Græco exemplari, ex quo Latinus eſt interpretatus, exſtabant. Exempla dantur in Prolegomenis Millianis § 327. 383 &c. & in Wetſtenianis p. 87. Atque hoc loco vigilantiſſime obſervandum eſt, quomodo Millius in Prolegomenis paulatim in eam deveniat orbitam, ut veteri interpreti Latino nimium tribuat. Dabimus hoc ei, ut § 285 Latinum ex Polycarpo confirmet: (vide Var. 1 Petr. I. 8.) Clemens certe Romanus, quem § 141 eandem ob cauſam allegarat, alienior eſt. (vide Var. Rom. I. 32.) quanquam non mirum foret, ſi interpres, utique etiam Græce doctus, Clementem & Polycarpum legiſſet, vel etiam in interpretatione loci ab illis allegati imitatus eſſet. Quum vero mox § 290 ſeqq. ſubinde vel Latinus ipſe, vel Marcion, vel Tertullianus, vel Ambroſius ſuum quoddam iter tenent, aſſeclamque nanciſcuntur codicem Cantabrigienſem: ea certe conjunctio minime ſufficit ad Latinam lectionem protinus Græcæ præferendam. Bivium eſt hoc, in quo unus paſſus longos errores vel poſt ſe trahit vel præcidit.

Obſerv. IX. **Vt plurimum tamen cum genuina lectione Græca, Latina congruit lectio.**

Hoc vel ex antiquitate interpretis exiſtimari poteſt, quæ longiſſime ſupra pleraſque cauſas varietatum poſtea exortas poſita fuit.

Obſerv. X. **Alexandrinus codex valde eſt antiquus.**

De hoc codice multa habent, præter Millium, *Humfredi Hodii* libri quatuor de Bibliorum textibus originalibus, verſionibus Græcis & Latina Vulgata, Oxonii A.M.DCCV editi: & Prolegomena LXX interpretum, quorum lex eodem potiſſimum Aexandrino codice editionem *Ioh. Erneſtus Grabius*, &, eo defuncto, *Franciſcus Lee*, &, poſt hujus obitum, *Anonymus* eruditus adornavit; noviſſimeque V. C. *I. Iac. Breitingerus* Tiguri egregie locupletandam ſuſcepit. Vtrumque opus inſigne, & poſt clauſos Millii rivos (quanquam recentior eſt Millii, quam Hodii titulus,) luci expoſitum. utrumque adeat, qui rationes pro codicis Alexandrini antiquitate & præſtantia a viris illis doctis prolatas cognoſcere avet: nos hiſtoriam duntaxat ab illis mutuabimur, noſtraſque inde

Digitized by Google

inde rationes, quas cum illorum rationibus non inutiliter contuleris, eliciemus & muniemus. Prolegomena igitur illa ſua *Grabius* ſic orditur: *Quem nos* Alexandrinum *appellamus codicem, ei id cognominis hæſit, quod* Alexandria *eundem ſecum Conſtantinopolin detulerit Cyrillus Lucaris, primum in illa, poſt in hac urbe Græca eccleſiæ patriarcha: qui pro eximio erga Anglicanum regnum atque eccleſiam affectu vetuſtiſſimum hunc librum manuſcriptum Carolo I piiſſimo regi atque martyri per Dn. Thomam Röe, equitem auratum ac laudati regis ad imperatorem Turcicum legatum, dono, ſane egregio, LXX abhinc & quod excurrit annis, miſit; addita ſcheda, qua brevem dicti codicis notitiam propria manu tradidit ſequentibus verbis:* Liber iſte Scripturæ ſacræ N. & V. Teſtamenti, prout ex traditione habemus, eſt ſcriptus manu Theclæ, nobilis fœminæ Ægyptiæ, ante *mille* (pro *mille*) *& trecentos* annos circiter, paulo poſt concilium Nicænum. Nomen Theclæ in fine libri erat exaratum: ſed extincto Chriſtianiſmo in Ægypto a Mahometanis, & libri una Chriſtianorum in ſimilem ſunt redacti conditionem. Extinctum ergo & (lege eſt) Theclæ nomen & laceratum; ſed memoria & traditio recens obſervat. *Cyrillus Patriarcha Conſtantinopolitanus.* Super his verbis multa diſputari ſolent: dignum eſt certe viri ſpectatiſſimi teſtimonium, quod ſerio examinetur. Primum exſtat in ipſo codice Epiſtola *Clementis* Romani, utraque; ſed de priore tantiſper loquemur. Photius de Clemente, *Hic etiam epiſtolam memorabilem ad Corinthios ſcribit, quæ apud multos* ἀποδοχῆς ἠξιώθη, ὡς καὶ δημοσίᾳ ἀναγινώσκεσθαι· *recipi digna eſt habita, ut etiam publice legeretur: at quæ ſecunda dicitur ad eoſdem, ut ſpuria reprobatur.* cod. CXIII. quanquam Photii ætate lectam fuiſſe epiſtolam, hæc verba non oſtendunt. At Hieronymus *valde utilem* dicit *Epiſtolam, quæ & nonnullis locis etiam publice legitur.* Catal. cap. XV. & Euſebius de eadem epiſtola, *Hanc in multis etiam eccleſiis palam ac publice IAM OLIM & apud nos quoque legi cognovimus.* l. III. Hiſt. eccl. c. 14. Plane ergo propter publicæ in eccleſia lectionis uſum epiſtolam Clementis inſertam habebat cod. Alexandrinus: & quia nullus codex Græcus mſ. N. T. (quanquam ii codices, qui ſolos Evangeliſtas habent, in hanc comparationem trahi non poſſunt,) epiſtolam Clementis habet, niſi Alexandrinus: hinc colligimus, omnes ceteros eo tempore eſſe ſcriptos, quum epiſtola Clementis publice legi deſita eſſet, hisque omnibus vetuſtiorem eſſe Alexandrinum; cujus vetuſtati quantum detrahatur, tantundem ceterorum quoque vetuſtati pro portione detrahatur. Deinde propius definiri codicis poterit ætas, ſi adhibeatur *Index* librorum, quem ipſa ei librarii manus, ut Grabius teſtatur, præfixit: Γένεσις κόσμου κτλ. ῥῃδ', ὁμοῦ βιβλία η'. βασιλειῶν ά κτλ. παραλειπομένων β', ὁμοῦ βιβλία ς'. προφῆται ις', ὡσηὲ κτλ. δανιὴλ σϛ'. κτλ. ἡ καινὴ διαθήκη· εὐαγγέλια δ'. κατὰ ματθαῖον, κατὰ μάρκον, κατὰ λουκᾶν, κατὰ ἰωάννην· πράξεις ἀποστόλων, καθολικαὶ ζ', ἐπιστολαὶ παύλου ιδ', ἀποκάλυψις ἰωάννου, κλήμεντος ἐ . . . λῃ ά, . . . ντος ἐ . . . λῃ β, ὁμοῦ βιβλία . . . (nota numeris, fortaſſe ς', detrita:) ψαλμοὶ σολομῶντος ιή. Abruptus eſt hodie quidem codex Al. in epiſtola Clementis ſecunda: ſed tamen Index indicat, deſcriptum hunc eſſe codicem eo tempore, quum & Epiſtola Clementis legebatur publice, & Pſalmi Salomonis (quos codex Cæſareus apud Lambecium inter librum Sapientiæ & Siracidem locatos habet,) a lectione publica recens erant ſegregati. id tempus indagare juvat. Ac Clementis quidem epiſtolas libris N. T. venerabilibus & ſanctis accenſet canon LXXXV,

Digitized by Google

qui in apoſtolicis habetur, & inde concilium Trullanum: ſed de Salomonis Pſalterio ſilet. Rurſus Pſalmos Solomonis in apocryphis recenſet Indiculus librorum V. & N. T. in cod. mſ. Baroc. apud Hodium, f. 649. (itemque Zonaras & Balſamon in Fabric. cod. pſeudepigr. V. T. p. 974.) ſed Clementis nil niſi διδασκαλίαν cum plurimis aliorum apocryphis habet. Vnum occurrit monumentum, in quo *conjunctim*, perinde ut in Al. codice, citantur Epiſtolæ Clementis & Pſalmi Salomonis: videlicet *Scripturæ ſacræ* apud Athanaſium *Synopſis*. Hæc inter libros V. T. quibus contradicitur, ponit *Pſalmos*, &, non Canticum, quod ea ſuo loco agnoſcit, ſed *Odam Salomonis*: hæc inter libros N. T. quibus contradicitur, *Clementina* ponit, Epiſtolis non obſcure exceptis: κλημέντια, ἐξ ὧν μετεφράδησαν ἐκλεγέντα τὰ ἀληθέστερα καὶ θεόπνευστα. Et Clementina & Pſalmos canticumque Solomonis habet Stichometria Nicephori (initio Seculi IX) & Anaſtaſii, in libris ἀντιλεγομένοις & qui non recipiuntur ab eccleſia: habet videlicet utrumque, juxta cum aliis id genus multis, ex ipſa Synopſi, & cum hoc diſcrimine, ut pretioſa Clementina a vilioribus olim diſtincta non diſtinguat. Singulariter ergo conveniunt cod. Alexandrinus & Synopſis, & quidem ita conveniunt, ut non ſolum Clementem ac non Pſalterium Salomonis, ſed etiam utramque Clementis epiſtolam probent, (κλημέντια habet Synopſis, pluraliter,) cum ceteri omnes priorem tantummodo Clementis epiſtolam probent. Accedit ſimillimus ordo librorum, quum & in Al. & in Synopſi Catholicæ ante Paulinas, & epiſtola ad Hebræos ante epiſtolas ad Timotheum ponitur. Quæ vero *Synopſeos* ætas? Primum antiquior eſt editione illa Actorum & Epiſtolarum, quæ ab Euthalio circ. A. 460 adornata eſt, & Hypotheſes ſive argumenta librorum, atque in iis aliqua ab Euthalii ſententiis diverſa, ex *Synopſi* videlicet, adjecta habet, ut docet Millius in Proleg. § 994. Deinde memorat Synopſis editionem Luciani Græcam V. T. tanquam *ſeptimam* & *ultimam;* adeoque Pamphili eandemque Euſebii, & Heſychii editionem ignorat. Et Luciani quidem editio ita celebris fuit, ut nonnulli appellationem τῆς κοινῆς ei tribuerent: ſed tamen talem auctorem, qui Synopſin & in ea enumerationem interpretum Græcorum V. T. dedit, Heſychii certe interpretatio fugere non potuiſſet, niſi Synopſin ante ſcripſiſſet, quam Heſychius Alexandriæ & in Ægypto reciperetur. Alexandrinum enim fuiſſe auctorem Synopſeos, cum alia multa, tum ordo epiſtolarum modo memoratus (coll. Obſerv. XX. Conſid. VII.) oſtendit.

Vetuſtatem codicis Al. nemo acrius impugnat, quam *Caſimirus Oudinus*, qui eum in ſeculum X detrudit, *Epiſtolam* illam urgens ad Marcellinum, εἰς τὸν ψαλμὸν, ſive *de Pſalmorum titulis*, ut Hieronymi catalogus appellat. negat enim, uno exſtare tempore epiſtolam potuiſſe genuinam, quæ in concilio Nicæno II. A. 787. citetur; & ſuppoſititiam, quæ ſit codici Al. inſerta. Epiſtolam vero ad Marcellinum, ut hodie exſtat, cur non pro valde antiqua habeamus, cauſa nulla eſt. Vocabulum τῆς τριτεύχου, quo ea Ioſuam, Iudices, Ruth, complectitur, rariſſimum, ne Suicero quidem notatum, ad imitationem τῆς πενταteύχου καὶ τῆς ὀκταteύχου formatum; plane redolet auctorem ab Origenis ævo non longe remotum. Initio epiſtolæ ſcriptor *magno* ſe confitetur *Pſalmorum*, *ſicut etiam OMNIS SCRIPTURÆ ſtudio teneri:* ac plane idem videtur dediſſe antea Scripturæ Synopſin,

de

Digitized by Google

de cujus vetuſtate modo egimus. namque Synopſis, in capite de Pſalmis, quod amplificationem quandam Hypotheſeos Euſebianæ Pſalmorum repræſentat, & Epiſtola in Pſalmos, eandem plane ſedulitatem ſubtilitatemque ſapit: & utraque videri poſſet auctorem habere anonymum Alexandrinum, Athanaſio coævum, niſi ipſe eſſet Athanaſius, cui utrumque opuſculum tribuunt antiqui codices, & cujus ſtudium erga ſacras literas vel hinc conſtat, quod & Conſtans imperator eum juſſit ſacros adornare libros, & ipſe paruit. ſic enim ait in Apologia, *πυκτία τῶν θείων γραφῶν κελεύσαντος αὐτῷ μοι* ΚΑΤΑΣΚΕΝΑΣΑΙ, *τοῦτο ποιήσας ἀπέστελλα.* Etenim Hieronymum, & concilium Nicænum II, eam quæ hodie exſtat, ac non aliam Athanaſii reſpexiſſe epiſtolam, complura docent, collata, ſi placet, Antonii Vita, cui Epiſtola ſimilitudine quadam ſingulari reſpondet. namque in illa, Antonii; in hac, anonymi ſenis ſermonem inducit Athanaſius, præcipuas utrinque tractationis partes exhaurientem: in utraque locum 1 Reg. XVIII. 15, qui apud LXX, etiam in codice Alexandrino, ſic habet, *ζῇ κύριος τῶν δυνάμεων, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ, ὅτι σήμερον ὀφθήσομαι αὐτῷ·* aliter legit, *ζῇ κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον*, & huic lectioni ſingularem in utroque opuſculo doctrinam ſuperſtruit. Sed quorſum tam multa? ad vetuſtatem Synopſeos potius, de qua ſupra, quam Epiſtolæ confirmandam collegimus. finge enim, Epiſtolam illam interpolatam vel plane ſuppoſititiam eſſe in Al. codice: id vetuſtati codicis nil obeſt, niſi mutatio vel fraus illa noviter facta demonſtretur. nam hodienum dupliciter exſtant Ignatii epiſtolæ, & Ephraimi Abrahamius, & alia: imo ipſa ad Marcellinum Epiſtola in Pſalmorum numeris v. gr. *ιη'* & *κθ'*, hodienum variat. Minus definite Iacobus Le Long *tantam* negat eſſe codicis *vetuſtatem, quantam ei vulgo Angli tribuant.* In ipſa Anglia anonymus, qui N. T. Græce & Anglice edidit, codicem annorum 800 vel 1000 cenſet p. 921. Ac Simonius, *valde antiquum* ceteroqui codicem agnoſcens, minus tamen Cyrillo Lucari credit, quam præter ceteros Grabius: quanquam Grabius quoque a Cyrillo aliquantum declinat. nam codicem haud diu ante annum 396 exaratum arbitratur, aut ſaltem paulo poſt; quo pacto ſcriptionem non modo poſt concilium oecumenicum primum, A. 325 habitum, ut Cyrillus, ſed etiam poſt ſecundum, quod A. 381 fuit, collocat: Theclæ, opinor, cauſa, quam Grabius eſſe putat a Gregorio Nazianzeno celebratam. Sed hæc ratio non magis, quam ulla alia, nos cogit a relatione Cyrilli recedere. Propius cum *Ægyptia* Thecla ab illo memorata conjunctus eſt idem *Athanaſius*, cujus *Vitam S. Theclæ* habere ſe, David Colvillus Madrito ſcripſit A. 1626 ad Pariſinos Athanaſii editores: nec ſane ab eo ſcribendi genere abhorruiſſe Athanaſium, rurſum Antonii vita commonſtrat. fortaſſe etiam Theclæ in libris ſacris deſcribendis induſtriam illa ejus vita prædicat. cognoſcant alii, ſi adhuc facultas eſt. Neque enim Thecla Pauli Apoſtoli, cujus vitam Baſilius Seleucienſis retexuit, innuitur, ſed Thecla Athanaſio coæva innui videtur.

Eadem Epiſtola ad Marcellinum ineunte & exeunte Athanaſius dicitur *archiepiſcopus;* quod verbum contra vetuſtatem codicis allegatur: ſed eo verbo non vetuſtiorem ipſum eſſe Athanaſium, Suicerus probat. Specioſius novitatis veſtigium videntur objicere *ὑπογραφαὶ* ſive *ſubſcriptiones* illæ, quas demum ab Euthalio, quo etiam Stephanus eſt uſus, confectas ſtatuunt multi, quæque inde omnibus

Digitized by Google

Pauli epistolis subjectæ exstant in mss. & impressis nostris. Eæ vero ipsæ antiquitatem codicis Al. non modo non infringunt, sed etiam egregie confirmant, qui subscriptionem habet vel nullam, ut in utraque ad Corinthios: vel non tam subscriptionem, quam subscriptionis rudimentum & ansam, πρὸς ῥωμαίους, πρὸς γαλάτας πρὸς κολασσαεῖς ἀπὸ ῥώμης, & sic fere in ep. ad Ephesios, ad Philippenses, in utraque ad Thessalonicenses, in quibus quatuor tantummodo epistolis codicis Al. simplicitatem servat Euthalius. In ceteris & uberior est Euthalius, nec tam cum eo, quam cum aliis codd. & monumentis vetustissimis convenit Alexandrinus. Vide Millii notas in fine epistolarum singularum Pauli, & in Proleg. §936. 940. 943. 993. Prima subscriptionum stamina & Eusebius dedisse videtur, & ex Eusebio, ut alia complura, ita hæc, sumsisse primum cod. Alexandrinus; deinde, multis novis additis, Euthalius. Pari modo ἀμὴν particulam clausulis librorum a plerisque postea nonsolum in codd. Græcis, sed etiam in versionibus addi solitam, *Alexandrinus* omittit, in prima Petri & prima secundaque Iohannis, cum pauculis cod. Gr. & cum versionibus modo pluribus, modo paucioribus: in secunda ad Cor. Eph. Col. utraque ad Tim. Tit. cum *Colb. 7. Æth. Lat.* in Marco & Iohanne, cum versionibus plerisque, sed cum Græco fere nullo codice. In Apocalypsi omittit nonsolum τὸ ἀμὴν, cum *Latino* & *Andrea* Cæs. sed etiam τὸ ὑμῶν cum *Latino* & *Æth.* quum ceteri habeant τῶν ἁγίων, ἀμήν· vel ὑμῶν, ἀμήν· ex Paulo. Evangelistis tempus scriptionis, & reliqua, permulti veteres subjiciunt codices: Alexandrinus hac quoque in parte priscam simplicitatem servat. neque stichometriam ullius libri habet. Quæ cum ita sint, salva manent argumenta, quæ pro vetustate codicis Al. ex codice Al. ducuntur: v. gr. quod nullas habeat sectiones in epistolis Paulinis. nam si eas ignoravit librarius, quæ A. 396. factæ sunt, & ab Euthalio postea memoratæ: eas certe, quas Euthalius ipse, Alexandrinus, fecit, minus ignorare potuisset, si recentioris ætatis esset codex Alexandrinus. Firmissimum vero illud est, quod de continuo literarum ductu, sine verborum distinctione, sive accentuum ac spirituum notis, quodque de dialectis antiquis, Waltonus, Millius, Grabius Grabiique successores narrant atque disputant. Quod si quis neque his argumentis, neque Cyrilli Lucaris relatione movetur: liberum ei est, ad seculum V vel etiam inferius descendere. nam modicus vetustatis gradus non perimit codicis auctoritatem, quæ certe singularis est, & ex indole ipsius potissimum debet æstimari.

Observ. XI. Codex Al. non caret vitiis.

Evolve N. T. Millii: quotus quisque versiculus est, a quo non semel aut sæpius, solus aut pæne solus abludat Alexandrinus? Evolve LXX int. Grabii: obvii cujusque folii marginem, non modo Prolegomena, videbis ejusdem Alexandrini scoriis conspergi. Et quidem in Novo test. etiam minus ille emendatus censeri debet, quam in Veteri. nam Alexandrinis versio LXX viralis domestica fuit; unde Alexandrini codicis in ea parte præstantiam recte demonstrant passim editionis Grabianæ Prolegomena: sed in libris N. T. prævalet domesticus item Asianis antiquioribus tenor. *Codex ille*, inquit Tho. Gatakerus Britannus, *tot in novi instrumenti locis mendosus, mutilatus, implicatus, interpolatus deprehen-*

Digitized by Google

prehenditur, ut adverſus lectionem receptam exilis admodum aut nullius potius omnino ponderis eſſe videatur. iterumque, *mſ. illius non eſt tanti* ἀυθεντία, *ut tot Græcorum* τῶν πάνυ καὶ παναρχαίων *etiam refragantium teſtimoniis diſertiſſimis objiciatur. certe enim habet exemplar illud vitioſa haud pauca, gloſſemata vero interjecta paſſim quam plurima.* Adv. miſc. poſth. c. 4 & 17. *Et optimas & peſſimas lectiones in eo reperiri* cenſet Artemonius de Init. Evang. Ioh. p. 172. *Plurima in eo ſane occurrunt lectiones prorſus abſurda & falſa, quod conferentibus varias lect. editas non poterit non liquere.* Proleg. Wetſt. p. 11. & hoc judicium approbat *Wolfius* in Curis ad IV ep. Pauli priores, p. 812. conf. *Pfaffii* Syntagm. p. 63. 64. 137. ubi in eandem ſententiam citat Georgium Bullum. Prudenter Whitbius & ſuo convenienter inſtituto eum nec laudat nec vituperat: ſimilique moderatione utitur Leonardus Twells adverſus anonymum, qui N. T. Græce & Anglice edidit. nam fere medius hic eſt codex inter Millium & inter Whitbium, inter editorem διγλωσσον & inter Twells. Si videtur, excudatur etiam Novum teſt. ex hoc codice ſeorſum, & quidem ad apicem uſque, cum omnibus hiatibus & hallucinationibus, ſine ſpiritibus, accentibus & interſtitiis, præciſe; philologorum videlicet in gratiam, quos tamen accurata excerpta ſatis juvant: bene autem eſt, quod nulla editio totius N. T. ex hoc uno tam mutilato codice fieri poteſt. nam communem textum & primæ manui & ſibi ipſi ſimiliorem, multitudinis utilitas poſtulat. Non miramur, huic nonnullos codici, præſertim aſpectu ejus captos, primas deferre: miramur, hoc ab iis interdum fieri, qui receptam lectionem vehementius defendunt. nam vix ullus codex receptæ lectioni, re bene cognita, exiſtimabitur inimicior, eâque modo melior, modo deterior.

Obſerv. XII. Idem tamen perbonas ſæpe lectiones habet.

Nemo negat: res ipſa loquitur. Recte eum *auctoritate nulli ſecundum* dicit Hodius f. 231. *meritoque hunc docti codicem cunctis aliis præferunt*, ut cenſet Ger. a Maſtricht, qui etiam omnes noſtros codices ad hunc unum examinari optat. vid. ejus Proleg. § 35, 91. ſed tamen primas hodie in codicibus cum multorum locorum tenet exceptione, quam paulatim explicare ingreſſi jam ſumus.

Obſerv. XIII. Nonnulli codices Græci ſunt ad Latinos reficti.

Quinam ii ſint, infra conſiderabimus. Vnum hoc loco monendum eſt, tales codices in lectionibus ita refictis nullum ſeorſum a Latinis pondus habere.

Obſerv. XIV. Lectiones Latinæ vetuſtiſſimæ & codicis Alexandrini ſingulariter conveniunt.

Aperi Millium: quolibet folio, *Al. Lat.* & alii teſtes, etiam vetuſtiſſimi, concurrunt; ſæpe etiam hi duo ſoli incedunt, aut pæne ſoli; idque per omnes æque, quod maximopere notabile eſt, Novi teſtamenti tomos ac libros. Non huc evocari opus eſt vexatas lectiones latinas: ſumat eas quiſque primum, quas ipſe quam maxime priſcas & ſinceras agnoſcit, & inde ad reliquas deſcendat gradatim.

Fuere

Digitized by Google

Fuere plane totius Græci V. & N. T. exemplaria duo, inter ſe proxime cognata, & inde valde congruentia, quorum ex altero Latina ante Hieronymum interpretatio eſt facta, ex altero Alexandrinus codex deſcriptus. Richardus Simonius in notis Gallicis ad Novum teſtamentum Græcos codices cum Vulgato congruentes citans, nullum ſæpius quam Alexandrinum appellat.

Obſerv. XV. **Cod. Alexandrinus non eſt ad Latinos refictus.**

Vbi varietates in Latinis codd. primum ortæ, & in codices revera Latinizantes derivatæ ſunt, *Alexandrinus* eas non ſequitur. Vbi Al. a pleriſque codd. Græcis abeſt, non congruit ſemper cum *Lat.* ſed cum aliis monumentis Græcis Alexandrinis. Vbi *Al.* & *Lat.* in ſequiorem partem congruunt, cauſa ſemper in Græcis, nunquam in Latinis hæret. v. gr. Act. X. 36, ubi λόγον *Al. Lat.* λόγον ὃν *ceteri* habent, varietatis ratio in Græcis eſt, ον poſt ον iterato, vel potius omiſſo. 2 Cor. XII. 19 πάλαι eſt in *Al.* ex πάλιν olim, in *Lat.* ex πάλαι, non ex *iterum*. Ap. XV. 6 pro λίνον, λίθον eſt in *Al.* ex alliteratione ad ſubſequens θ in παθαρόν ubi *Latine* eſt *lapide*, a *lino* valde remotum. Quod ſi ſemel iterumve *Al.* ad *Lat.* refictus videatur, aliæ varietatis cauſæ ſuis locis, v. gr. ad 2 Cor. III. 13 indicabuntur, in Græcis ſitæ. Denique Epiſtolæ Clementis Romani, & Pſalmi Salomonis, in nullis Latinis codicibus occurrentes, ortum codicis Alexandrini, qui & illas & hos partim habet, partim habuit, mere Græcum, egregie confirmant.

Obſerv. XVI. **Conſenſus Al. & Lat. eſt perpetuum lectionis longe antiquiſſimæ indicium.**

Vtriuſvis antiquitatem ſeorſum probavimus: ubi autem concurrunt, ea multo magis comprobatur. tum enim lectio, ſive genuina Græca eſt ſive minus, certe non longo ſub primam manum intervallo exſtabat. Nervoſe dicam: Latinus oſtendit, Alexandrini lectionem non eſſe ſub ipſa ſcriptoris ſui manu, neve paulo ante natam, ſed potius Latino antiquiorem: Alexandrinus viciſſim oſtendit, codicem Græcum, quem Latinus interpres eſt ſecutus, revera ſic habuiſſe.

Obſerv. XVII. **Lectio illa antiqua non ſemper eſt genuina, ex cauſis quibuſdam ſpecialibus.**

Nævis non caruiſſe codicem Græcum, ex quo Latinæ lectiones ortæ ſunt, probavimus Obſervatione VIII. Eo codice antiquius etiam fuit utique exemplar illud, ex quo & Græcus interpretis Latini liber & Alexandrinus propagati ſunt: & tamen rurſum antiquius illud exemplar, manente fortaſſis Iohanne deſcriptum, ſuos habuit nævos, illos videlicet omnes, qui Græco interpretis & Alexandrino codici communes ſunt. Etenim avide, feſtinanter, non exactiſſime, illud deſcriptum fuiſſe, multis veſtigiis cernitur. neque nulla jam tum gloſſemata fuere adſperſa, ex paralleliſmo certe, Rom. XII. 17. 2 Cor. I. 20. II. 16. 1 Pet. V. 6. Ap. XXII. 14. Adde alliterationes, 1 Cor. XIII. 3. Hebr. XII. 7. Iac. III. 5. nec non

Digitized by Google

non Luc. II. 14. Ioh. XIX. 14. Phil. I. 16. 17. Nec mirum. tales quippe mutationes operi cuilibet aut opusculo, scriptoris hodie manibus emisso, per lectorem & descriptorem calidum, mox cras & perendie possunt inferri. Nonnulla tamen glossemata, quæ Alexandrinus & plerique Latini communia habent, non a primo interprete profecta, sed aliquanto post ex Græcis codicibus Africanis desumta esse, ex idoneis deprehenditur indiciis. qua in re inprimis opportunam Tertulliani simplicitas operam præstat. Vtut est, consensus *Lat.* & *Al.* non plane sufficit ad decisionem: talibusque locis ea est adhibenda methodus, quam in locis consensu *Lat.* & *Al.* carentibus adhibendam, infra suppeditabimus.

Interea, ubicunque *Lat.* & *Al.* singulariter conveniunt, Alexandrini codicis, cujuscunque is ætatis esset, excellentia certe atque auctoritas singularis elucet. nam ipsa errata, in Græco orta sermone, in nullo alio codice Græco reperienda, & Latino interprete antiquiora, evincunt, Alexandrinum codicem, qui unum ex Græcis similem sibi non habet, quamlibet multorum instar esse.

Observ. XVIII. Sed tamen ut plurimum genuina est, & pondus habet incomparabile, ad concordem editionum lectionem statuminandam; quin etiam ad differentias, quæ inter editiones intercedunt, decidendas.

Latina lectio per se, ut Observatione IX diximus; sed multo magis consensio ejus cum Al. longe est antiquior plurimis gravissimisque varietatum deinceps enatarum, & in nonnullis Græcis manuscriptis editionibusque occurrentium causis, quas supra enumeravimus.

Observ. XIX. Imo interdum etiam ad recensionem Comp. & Er. & Bezæ simul emendandam.

Comp. & *Er.* sequuntur codices plus satis inter se propinquos: & ab utrisque non admodum discedit *Beza*. Exempla emendationis illis conjunctim adhibendæ vide in Ioh. VI. 22. Col. I. 14. Ap. XI. 17. Rectissime Calovius ait, *modernos Græcos codd. quorum integritatem asserimus, non esse praecise editiones Græcas neotericas, hujus vel illius opera divulgatas, secluſis codicibus manuscriptis antiquioribus & probatioribus: sed respici hic universos cod. Græcos & manuscriptos & typis editos. Crit. sacr. p. 492.*

Observ. XX. Versionum ac patrum ingens huc accedit utilitas.

Confusissima hæc massa in eum tamen redigi ordinem potest, ut singula quasi fila seorsum extrahantur: vereor autem, ne, quo extricatiora dentur omnia, eo intricatiorem tractationem dicant lectores minus patientes. nam scriptori, qui superficiem doctrinæ alicujus lambit, & nodos dissimulanter prætermittit abjicitque, parata laus est facilitatis: sed qui interiora perquirit, a lectore aliter animato quasi deseritur, facileque reprehenditur. Subibo oneri: fideliter, simpliciter, &, quoad potero, dilucide agam. malo scribere, quod pauci legant; quam reticere,

re, quo vel unus dextre usurus foret. Hic igitur demum in *bivio* nos videmus constitutos, ubi alius editionem sibi tritam ita ubique defendit, ut ea defensione *arbitretur obsequium se præstare Deo:* alius contra quo longius ab receptis refugit editionibus, eo se propiorem veritati putat. Sic in extrema fit discessio: veritas in medio relinquitur, cui sine favore, sine odio, in excussos, in manuscriptos codices, velificari debemus. Etenim *Al. Lat.* iis in locis, quæ Observatione XV & XVII & XIX citavimus, & in ceteris omnibus, ita plus minusve roboris habet, uti antiquissimi patres & antiquæ versiones aliæ vel congruunt vel dissonant. Proinde hic usu venit nobis, ut complura de aliis versionibus, & de patribus, quod consulto adhuc, quantum licuit, distulimus, dicenda sint. Primi editores N. T. Græcis Latinisque tantummodo codicibus & patribus, iisque paucioribus instructi, quod poterant, præclare fecerunt, sine Alpha illo Alexandrino, sine tot versionibus & patribus. Nos hæc omnia adhibere fas est. Lectiones quidem abstrusorum versionum pedetentim dedere Beza, De Dieu, Waltonus, De la Haye, Mareschallus, Fellus, Simonius, Millius, Wilkinsius. Iidemque, & Vsserius, Hottingerus, Pfeifferus, Kortholtus, Fabricius, Le Long, & apud hunc Renaudotius, auctoresque Lexici Historici, Basileensis maxime, tit. *Biblia*, Whitbius item, a Mastricht, Pfaffius, Klemmius, Rumpæus, Prolegomena Wetsteniana, de his versionibus, alio alioque sensu & instituto, ceteris etiam argumenti hujusce scriptoribus indicatis, disseruerunt: nos ea, quæ ad decisionem rerum pertinent, cernemus, patrumque simul rationem habebimus. Singulorum patrum, singularum versionum, quamlibet veterum, lectio, nil hic sibi tribui postulat: binorum patrum, binarum versionum, sæpe concurrentium, non multo plus. Sed ubi diversi patres, diversi interpretes concurrunt, permultum valent. Etenim persæpe versiones duæ pluresve, in una eademque lectione paradoxa, eaque vel meliore vel deteriore, & item patres codicesque Græci minus communes, inter se conveniunt: & talium lectionum collatio nos juvabit, in Considerationes aliquas distributa.

Consid. I. Multis in locis aliam lectionem habent Græci codices, plerique hodie superstites: aliam, eamque modo meliorem, modo deteriorem, interpretes plerique & patres.

Silvam ejusmodi locorum damus.

LOCUS I. Matth. I. 18 ἐγεῖ] ~ *Lat. Iren. Cant. Pers.*

II. Matth. II. 18 ὀξῆνος κγ)] ~ *Barb. 1. Colbert. num. 2467. Cypr. Æth. Arab. Copt. Lat. Pers. Syr.*

III. Matth. VI. 13 ὅτι usq. ἀμὴν] ~ *Bas. γ. Petrus* Laodicensis & alii, *Arab. Copt. Lat. Tertullian. Augustin.* & alii.

IV. Matth. IX. 8 ἐθαύμασαν] ἐφοβήθησαν *Barb. 1. Cant. Colb. 8. Gon. Æth. Copt. Lat. Pers. Syr.* Iungit *Gothus.*

V. Matth. IX. 12 ἰησοῦς] ~ *Æth. Cant.*

VI. Matth. X. 4 καναναῖος] καναναῖος vel χαναναῖος *Barb. 1. Bodl. 5. Cant. Steph. 2. Lat.*

VII.

Digitized by Google

VII. Matth. X. 23 φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην] *Lat.* aliqui addunt, *& si hinc perſequantur vos, fugite in aliam.* idque ſequuntur *Cant. Par. 6.* aliis & aliis verbis Græcis.

VIII. Matth. X. 23 γὰρ] ~ *Cant. Magd. Per. Vſſ. 2. Æth. Arab. Lat. Perſ.*

IX. Matth. XI. 2 δύο] διὰ *Cant. Armen. Goth. Lat.* olim, *Perſ. Syr.* Voculis Græcis inter ſe ſimilibus.

X. Matth. XI. 19 τῶν τέκνων] *operibus* habent *Æth. Copt. Evangelia* quædam apud Hieronymum, *Perſ. Syr.* Affini literarum ductu, τέκνων: ἔργων.

XI. Matth. XII. 31 τοῖς ἀνθρώποις] ~ *Gon. Laud. 1. M. 1. Colbert.* num. 2467. *Æth. Arab. Armen. Lat.*

XII. Matth. XIII. 51 κύριε] ~ *Lat. Cant. Par. 6.*

XIII. Matth. XIV. 24 ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν] ἀπεῖχεν ἀπὸ τῆς γῆς σταδίους ἱκανὰ ἀποσείοντο *Copt. Arab.* ἤδη σταδίους πολλοὺς ἀπὸ τῆς γῆς ἀπεῖχε *Par. 6. Syr.*

XIV. Matth. XVII. 20 ἀπιστίαν] ὀλιγοπιστίαν *Barb. 1. Colb. 8. Cypr. Par. 6. Copt.* Compoſitum Græcum in aliis linguis raro imitabile.

XV. Matth. XVII. 21 τοῦτο uſq. νηστείᾳ] ~ *Colb. 8. Æth. Copt.*

XVI. Matth. XIX. 17 λέγεις ἀγαθὸν] ἐρωτᾷς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ *Barb. 1. Cant. Colbert. n. 2467. Steph. 1. Vaticanus, Euſebius, Dionyſius* Areopagita, nec non *Cyrillus Al. Æth. Arab. Arm. Copt. Lat.*

XVII. Matth. XIX. 20 ἐκ νεότητός μου] *Colbert.* n. 2467. *Lat.* olim.

XVIII. Matth. XX. 5 πάλιν] πάλιν δὲ *Er. Laud. 2. Æth. Arab. Lat. Cant. Syr.*

XIX. Matth. XX. 15 ἐν τοῖς ἐμοῖς] ~ *Armen. Lat.*

XX. Matth. XX. 22 ἢ τὸ uſq. βαπτισθῆναι] ~ *Barb.* neſcio qui, *Cant. Colb. n. 2467. Steph. 1. Æth. Copt. Lat. Sax.*

XXI. Matth. XXI. 31 ὁ πρῶτος] ὁ ἔσχατος (trajecto verſu 29 & 30) *L. Par. 6. Arab. Arm. Copt.* Dialogus apud *Athanaſium:* & ſic (verſu 29 & 30 non trajecto) *Lat.* olim, *Hippolytus.*

XXII. Matth. XXII. 10 ἐκείνους] αὐτοῦ *Roe. Lat. Iren. Cant.*

XXIII. Matth. XXV. 1 τοῦ νυμφίου] καὶ τῆς νύμφης addunt *Armen. Lat. Cant. Perſ. Syr.*

XXIV. Matth. XXVII. 9 Ἱερεμίου] ~ *Colb. 8. Lat.* aliqui, *Perſ. Syr. Neograca* verſio.

XXV. Matth. XXVIII. 18 γῆς.] καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς addunt *Armen. Perſ. Syr.* Ex Iohanne.

XXVI. Marc. III. 21 οἱ παρ' αὐτοῦ] περὶ αὐτοῦ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ λοιποὶ *Copt. Goth. Cant.* Affinia παρὰ & περὶ in Græco.

XXVII. Marc. III. 29 κρίσεως] ἁμαρτίας *Cant. L. Athanaſ. Copt. Goth. Lat.* nec non *Arab. Armen.* ἁμαρτήματος *Barb. 1. Colb. 2. 8.*

XXVIII. Marc. VII. 2 ἐμέμψαντο] ~ *Al. Aug. 2. Baſ. 1. Bodl. 2. Laud. 5. Moſt. Par. 5. Wo. 2. Æth. Arab. Copt. Goth. Perſ.* nec non *Cant.*

XXIX. Marc. VII. 31 καὶ σιδῶνος, ἦλθε] ἦλθε διὰ σιδῶνος *Barb. 1. Cant. Colb. 8. Steph. 1. Æth. Arab. Copt. Lat.*

XXX. Marc. XII. 14 κῆνσον] ἐπικεφάλαιον *Cant.* græce, *Syr.*

XXXI. Marc. XIII. 18 ἡ φυγὴ ὑμῶν] ~ *Armen. Lat. Cant.* unde ταῦτα alio alioque loco inſerunt *Colb. 2. Laud. 1. L. Par. 6.* unus apud *Bezam.*

XXXII. Marc. XIV. 14 καταλύμα] καταλύμά με *Bodl. 5. Colb. 2. Cant. Gon. L. Par. 6. Steph. 2. 3. Lat.*

XXXIII. Marc. XIV. 35 ἔπεσεν] ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον *Bodl. 5. Cant. Gon. L. Par. 6. Steph. 2. Wo. 1.* ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ *Colb. 2. Armen.* Ex Matth.

XXXIV. Marc. XIV. 43 παρὰ] ἀπεσταλμένοι παρὰ *Gon. Steph. 2. Lat.* aliqui.

XXXV. Marc. XV. 8 ἀναβοήσας] ἀναβήσας *Copt. Lat.* ἀναβὰς *Barb. 1. Vatican.* & ὅλως addit *Cant. Goth.* ἀναβήσας καὶ ἀναβοήσας *Æth.* junctim.

XXXVI. Luc. I. 3 κἀμοὶ] *& mihi & Spiritui ſancto* habet *Goth.* & *Lat.* aliqui.

XXXVII. Luc. II. 14 εὐδοκία] εὐδοκίας *Al. Goth. Lat. Cant.* & al.

XXXVIII. Luc. II. 38 ἐν Ἱερουσαλὴμ] ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ *Magd. Med. Steph. 3.* τῆ Ἱερουσαλὴμ *Vaticanus, Lat.* aliqui, *Arab.*

XXXIX. Luc. IV. 19 δεκτὸν] *& diem retributionis* addit *Armen. Lat. Arab.* ed. Rom.

XL. Luc. VI. 1 δευτεροπρώτῳ] ~ *Barb. 1. Colb. 3. L. Æth. Arab. Copt. Perſ. Syr.*

XLI. Luc. VI. 12 τῷ θεῷ] ~ *Tertull. Cant. Perſ.*

XLII. Luc. VIII. 15 ὑπομονῇ] *verſiones* omnes, cum paucis mſſ. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω addit *Comp.* & (quanquam *Stephanici* & *Barberiniani* in pauſa ſunt) 34 mſſ. Gr. Sic fere etiam Luc. XXI. 4.

XLIII. Luc. IX. 4 καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε] καὶ ἐκεῖθεν μὴ ἐξέρχεσθε *Steph. 1. Lat. Perſ.* & ſic *Æth.* ſed addit, *donec diſcedatis*, ex Matth. κἀκεῖ μένατε, ἕως ἂν ἐξέρχεσθε *Copt.*

XLIV. Luc. IX. 50 ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν] ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν *Barb. 3. Cant. Colb. 3. Cypr. Eph. Magd. Par. 1. 2. 4. Synopſis* Script. ſacræ, *Æth. Arab. Goth. Lat. Perſ. Syr.*

XLV. Luc. IX. 52 κώμην] πόλιν codd. aliq. *Eraſmi, Barb. 1. Colb. 2. L. Steph. 1. Lat. Perſ.* Ex Matth.

XLVI. Luc. XI. 4 ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ] ~ *Barb. 1. Magd. Orig. Armen. Copt. Lat.* Qui ibidem verſu 2 non diſſimili conſenſu, etiam *Vaticano* accedente, aliqua omittunt.

XLVII. Luc. XI. 7 δύναμαί σοι] *& ſi perſeveraverit pulſans* addit *Lat.* plerique, *Armen.* edd.

XLVIII. Luc. XII. 1 ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν] *circumſtantibus autem* vertit *Lat.* unde περιστοιχόντων δὲ *L.*

XLIX. Luc. XIV. 24 πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ aliis ex locis addunt mſſ. circiter 30 Græci: verſio nulla.

L. Luc. XV. 17 ἐγὼ δὲ] ἐγὼ δὲ ὧδε *Barb. 1. Cant. Hunt. 2. Par. 6. Steph. 3. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Perſ. Sax. Syr.*

LI. Luc. XIX. 26 λέγω γὰρ] καὶ ἔτι αὐτοῖς, λέγω *Æth. Arab. Perſ. Syr.*

LII. Luc. XIX. 26 δοθήσεται] καὶ περισσευθήσεται addunt *Laud. 2. L. Par. 6. Steph. 1. Æth. Lat.* multi. Ex Matth.

LIII. Luc. XXI. 10 τότε ἔλεγεν αὐτοῖς] ~ *Cant. Perſ. Syr.* unde poſt ἐγερθήσεται addunt γὰρ cum *Bodl. 4. 5.*

LIV. Luc. XXI. 15 ἀντικεῖν ἢ] ~ *Lat.* aliqui, *Cant. Syr.*

LV. Luc. XXI. 25 ἐν] καὶ *Syr. Cant.*

LVI. Luc. XXI. 25 ἠχούσης] ἤχους *Al. Colb. 3. L. Med. Par. 2. Vatican. Arab. Lat. Syr.*

Digitized by Google

Syr. Hoc loco omnes Græci codices peræque ἔχει habent ex antiquioribus Græcis: nam ex Latino ſine dubio vertiſſent ἔχει.

LVII. Luc. XXIV. 36 ὑμῖν.] ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε addunt *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Perſ. Syr.* Ex parall.

LVIII. Ioh. I. 16 καὶ ἐκ] ὅτι ἐκ *Barb. 1. Cant. Colb. 8. Cyrillus* Al. *Nonnus, Armen.* vel etiam *Iren.* & *Orig.*

LIX. Ioh. III. 5 καὶ ἄπιν αὐτῷ inſerunt *Colb. 1. Cypr. Laud. 4. Med. Par. 6. 8. Æth. Arm. Copt. Syr.*

LX. Ioh. III. 20 αὐτοῦ] ὅτι πονηρά ἐστι addit *Colb. 8. Hunt. 2. Arab. Copt.* ὅτι πονηρὰ ἦν *Vien.* ſed non *Irenæus.*

LXI. Ioh. VII. 32 ἀρχιερεῖς] ἄρχοντες *Lin. Per.* principes *Lat.*

LXII. Ioh. VII. 40 τὸν λόγον] αὐτοῦ τῶν λόγων τούτων *Cant. Cypr. Med. Lat.*

LXIII. Ioh. X. 8 πρὸ ἐμοῦ] ~ codd. Græci multi, *Baſilius* & alii, *Goth. Lat. Perſ. Sax. Syr.*

LXIV. Ioh. X. 14 γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν] γινώσκουσί με τὰ ἐμὰ *Barb. 1. Cant. Steph. 1. Cyrill. Epiphan. Nonnus, Æth. Arab. Copt. Goth. Lat.*

LXV. Ioh. XI. 37 τοῦ τυφλοῦ] *nati* addunt *Copt. Lat. Perſ.*

LXVI. Ioh. XIV. 28 εἶπον] ~ *Al. Barb. 1. Cant. Colb. 8. L. Med. Æth. Arab. Arm. Copt. Goth. Lat. Perſ. Syr. Orig. Chryſ. Nonnus.*

LXVII. Ioh. XIX. 3 καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν habent *Barb. 2. Colb. 1. 8. Lipſ. Med. Par. 8. Steph. 1. 2. 3. Wheel. 1. Cyrill. Nonnus, Æth. Arab. Copt. Lat.*

Plures Evangeliſtarum exſtant verſiones, quam ceterorum librorum N. T. unde ex Evangeliſtis promtius de verſionibus judicium fieri, atque inde ad ceteros libros transferri poteſt. colligemus tamen etiam aliqua loca ex ceteris libris.

LXVIII. Act. XVI. 1 Ἰουδαίας] *Iudææ* habet *Lat.* unde alii, *viduæ.* hinc χήρας Ἰουδαίας *Cov. 2.*

LXIX. Act. XVII. 28 ποιητῶν] ~ *Æth. Copt. Iren. Cant.*

LXX. Rom. III. 3 καταργήσει] *evacuabit* reddidit *Lat.* pro quo *evacuavit* ſcripſere aliqui. unde κατήργησε *Baroc.*

LXXI. Rom. VI. 9 κυριεύει] *dominabitur* habent *Lat.* aliqui. unde κυριεύσει *Baroc.*

LXXII. Rom. XI. 6 εἰ δὲ uſq. ἔργον] ~ *Al. Roe. 2. Copt. Lat.*

LXXIII. Rom. XII. 18 πάντων] ~ *Lat.* aliqui. unde τῶν reponit *Baroc.* vel etiam *Pet. 2.*

LXXIV. Rom. XIV. 10 σοῦ prius] ἐν τῷ μὴ ἰδίαν addit *Clar.* græcolatinus, ex *Hilario* diacono: & ſic *Pet. 2.*

LXXV. 1 Cor. VI. 20 καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινα ἐστι τοῦ θεοῦ] ~ *Al. Barb. 1. Colb. 7. Pet. 3. Epiphan. Euthal. Æth. Copt. Lat. & codd. græcolatini.*

LXXVI. 1 Cor. VII. 3 ὀφειλομένην εὔνοιαν] ὀφειλὴν *Al. Barb. 1. Boern. Clar. Pet. 3. Steph. 2. Clemens Al. Orig. Methodius, Chryſoſt. Euthal. Æth. Lat.*

LXXVII. 1 Cor. VII. 5 τῇ νηστείᾳ καὶ] ~ *Al. Colb. 7. Cov. 2. Pet. 3. Roe. 2. Steph. 2. 3. Clemens* Al. & alii, *Æth. Copt. Lat.* & *codices græcolatini.*

LXXVIII. 2 Cor. XII. 11 πεπεισμένοι] ~ *Al. Barb. 1. Cov. 4. Gen. Magd. 2. Pet. 3. Steph. 2. 3. Euthal. Æth. Copt. Lat.* & *codd. græcolatini.*

Digitized by Google

LXXIX. Gal. III. 1 τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι] ~ *Al. Colb. 7. Copt. Lat. Syr. Cyrill. Chryſ. Hieronymus, Adamantii* fretus exemplaribus, & alii.
LXXX. Gal. V. 11 ὅτι prius] ~ *Laud. 2. Lat.* aliqui.
LXXXI. Col. IV. 12 στῆτε] *ſtetis* habet *Lat.* & inde *ſitis* mſ. *Colon.* & al. ἦτε *N. 2.*
LXXXII. 1 Theſſ. V. 27 ἁγίοις] ~ *N. 2. Æth. Lat.* aliqui.
LXXXIII. 1 Tim. III. 16 θεὸς] *quod* habent *Æth. Arab. Armen. Lat. Syr.*
LXXXIV. 2 Tim. II. 14 κυρίᾳ] θεῷ *Barb. 1. Baroc. N. 2. Pet. 2. Æth. Lat.* aliqui, vel etiam *Steph. ια*, quem ſequitur *Colinæi* editio.
LXXXV. Philem. v. 2 σῇ] *ejus* habuere *Lat.* aliqui: ſic enim habet *Hilarius.* αὐτῆ *Laud. 2.* αὐτῶν *Copt.*
LXXXVI. Hebr. I. 12 ἑλίξεις] ἀλλάξεις *N. 2. Lat.*
LXXXVII. Hebr. II. 9 χάριτι] χωρὶς *Vſſ. 1. patreſque* Græci & Latini antiquiſſimi, *Syr.* olim.
LXXXVIII. Hebr. XII. 7 εἰ] εἰς *Al. Barb. 2. Clar. Cov. 3. 4. Gen. Hunt. 1. L. N. 2. Pet. 2. Arab. Copt.* nec non *Æth. Lat. Syr.*
LXXXIX. Hebr. XII. 18 ὄρει] ~ *Al. Roe. 2. Chryſ. Theophyl. Æth. Copt. Lat.* multi, *Syr.*
XC. Iac. III. 5 ἡλίκον] ἡλίκων *Colinæi* ed. *Al. Barb. 1. Oecumen. Lat.*
XCI. Iac. V. 7 ὑετὸν] ~ *Steph. ιγ. Æth. Lat.*
XCII. 1 Petr. III. 9 εἰδότες] ~ *Al. Colb. 7. Cov. 4. Gen. Æth. Copt. Lat. Syr.*
XCIII. 1 Petr. III. 19 τοῖς ἐν φυλακῇ] πανταπάσιμένοις addunt *Cov. 2. Steph. ιη. Lat.* aliqui.
XCIV. 2 Petr. II. 12 γεγεννημένα] ~ *Steph. ιγ. Lat.*
XCV. 2 Petr. II. 21 ἐπιστρέψαι] εἰς τὰ ὀπίσω ἀναπάμφαι *Al. Cov. 2. Steph. δ. ιη.* unde *retrorſum converti* habet *Lat.* εἰς τὰ ὀπίσω ἐπιστρέψαι *Steph. ιγ.*
XCVI. Ap. II. 16 fin. καὶ ἐν τῇ ἀπειλῇ ἡ φιλανθρωπία. Exegeſis *Andreæ* Cæſarienſis, pro textu arrepta in *Cov. 2. Vſſ. 2. Arab.*
XCVII. Ap. IV. 8 ἅγιος ter] *Verſiones* cum *codd. opt.* ἅγιος novies, *Comp. Barb. 2. Baroc. Hunt. 2. M. Pet. 2. Steph. ια.* omnes cod. Gr. apud *Vallam.*
XCVIII. Ap. IX. 17 καὶ ὑακινθίνους] ~ *Æth. Arab.*
XCIX. Ap. XVII. 17 οἱ λόγοι] ὁ λόγος *Æth. Arab.*
C. Ap. XXI. 24 τὰ ἔθνη] τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων Exegeſis *Andreæ* Cæſ. quam pro textu admiſerunt etiam *Syr.* aliqui.

Centum hæc loca ſine ſollicito delectu, adeoque ſine favore & odio adverſus hunc illumve codicem, interpretem, ſcriptorem eccleſiaſticum, ex ordine poſuimus: alia, ut uſu venit, addamus.

CI. Act. XV. 4 αὐτῶν] καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως addunt *Cov. 2. Sin. Vſſ. 2. Arab.*
CII. Act. XI. 8 πᾶν κοινὸν] κοινὸν *Al. Cant. Colb. 6. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Epiphan. Chryſ. Euthal. Æth. Lat.* unde κοινόν τι *Cov. 4. Gen.*
CIII. Marc. II. 17 εἰς μετάνοιαν] ~ *Al. Aug. 2. Baſ. γ. Cant. Colb. 2. 4. Cypr. Med. Steph. η. Vſſ. 1. Euthym. Æth. Armen. Copt. Goth. Lat. Perſ. Syr.*

CIV.

Digitized by Google

CIV. Act. VIII. 37 confessionem eunuchi, a plerisque codd. & versionibus omissam, retinent *Lat. Cov. 4. Gen. Laud. 3. N. 1. Arab.* quæd.

CV. Act. III. 26 ὑμῶν] αὐτῶν *Copt. Lat. Colb. 6.*

CVI. Act. X. 11 καθιέμενον] *de cœlo* addunt *Æth. Lat. Syr.*

CVII. Act. III. 11 τῇ ἰσθύντος χωλῇ] αὐτῇ *Al. Barb. 1. Cov. 4. Gen. Laud. 3. N. 1. Æth. Arm. Copt. Lat. Syr.*

CVIII. Ioh. XIV. 30 ἐν ἐμοὶ] εὑρήσει *Colb. 1. Cypr. Med. Par. 5. Steph. 7. 8. Wh. 1. Basilius, Æth. Armen. Goth. Lat.*

CIX. Matth. III. 11 καὶ πυρί] Græci codd. pauci; sed Versiones magno consensu, & patres. ~ Græci codd. plurimi.

CX. Luc. XXII. 36 πωλησάτω & ἀγορασάτω] πωλήσει & ἀγοράσει codd. Græci quinquaginta circiter, (invitis versionibus,) opinione mitigandi sermonis.

CXI. 1 Cor. XIII. 7 στέγει] στέργει *Cyprian. Æth.* vel etiam *Ephraim Syrus.*

CXII. Act. XIX. 12 σιμικίνθια] σημικίνθια *Steph. 1.* uti *semicinctia* habet *Lat.*

CXIII. Luc. X. 15 καταβιβασθήσῃ] *demergeris* reddit *Lat.* unde καταδυθῇ *Barb. 1.*

CXIV. Luc. XVI. 30 σὲ τὸν βίον] *substantiam suam* habent *Lat. Copt.*

CXV. Marc. IV. 32 σκιᾶς] *natum* habent *Lat.* aliqui. unde φυῇ *Vss. 1. 2.*

CXVI. Luc. X. 32 κατὰ τὸν τόπον] *secus viam* (ex Matth. XIII. 4.) *Lat.* (in ms. Charitino:) unde κατὰ τὴν ὁδὸν *Colb. 2.*

CXVII. Act. VIII. 12 καὶ] *in* (pro &, permutatione frequenti ob compendium scriptionis,) *Lat.* aliqui: & exinde (nam Græca longe distant,) *Syr. Arab.*

CXVIII. Hebr. XIII. 17 ἀλυσιτελὲς] *expedit* (*non* omisso,) *Lat.* aliqui pridem, & inde *Copt.*

CXIX. 2 Cor. I. 6 εἴτε παρακαλούμεθα κτλ.] *sive consolamur, pro vestra consolatione: sive exhortamur, pro vestra exhortatione* (duabus interpretationibus in unam conflatis) *Lat.* cod. multi: & sic *Armen.*

CXX. Iac. II. 20 νεκρὰ] ἀργὴ *Lat.* multi, & inde *Cov. 4. Gen.*

Plura pro lubitu notare quisque potest vel ex notis Millii vel ex Prolegomenis, in quibus singulas versiones cum ceteris monumentis confert: sed quæcunque vel colligi possunt amplius, vel hic collecta sunt, ita inter se congruunt, ut hæc ex illis confirmaturus sis, & illa ex his dijudicaturus.

Consid. II. Varietas quælibet vel in ipsis Græcis codicibus orta primum est, vel in versione demum aliqua.

Eorum locorum, quæ modo collecta dedimus, utra genuina vel non genuina sit lectio, hic nondum quærimus: utracunque genuina est, sane varietatem in Græcis natam dat Locus 9. 10. 26. 29. 35. 37. 42. 44. 49. 50. 56. 83. 87. 88. 90. 92. 97. 101. 103. 104. 107. &c. At nil prohibet, quo minus varietatem in versione demum aliqua natam habeat Locus 25. 34. 48. 68. 70. 71. 73. 74. 81. 82. 84. 93. 98. 99. 105. 106. 114. &c. ut subinde in Parte II hujus Apparatus ostenditur clarius.

Consid.

Digitized by Google

Consid. III. Versiones sunt vel immediatæ, vel mediatæ, vel mixtæ.

Immediatam versionem dicere liceat, quæ ex Græcis est facta codicibus: *mediatam*, versionem versionis, ex alia tanquam ex matre ortam: *mixtam*, quæ ex Græcis deducta libris, multum tamen ex altera aliqua versione trahit. *Immediata* est *Latina;* nemo negat: immediata, si ulla alia, *Gothica* quoque est, quam Vsserius & ceteri ex Græcis factam agnoscunt. Ex Itala tamen versione prodiisse existimatur in Proleg. Wetsten. p. 85. ac postulat versionis dignitas, ut loca & argumenta ibi collecta expendamus. In locis nonnullis ea est Græcorum verborum proprietas & emphasis, quam non modo Gothica & Latina, sed ne aliæ quidem linguæ assequantur: Matth. VI. 11 ἐπιούσιον. ibid. v. 16 σκυθρωποί· ubi Gothus eodem certe verbo, quo Marc. X. 22 pro συγνάζων utitur. Marc. I. 10 σχιζομένους. VII. 3 πυγμῇ. XIV. 8 ἐνταφιασμόν. Luc. I. 3 ἄνωθεν. præsertim compositorum, Matth. VI. 7 βαττολογεῖν. Marc. I. 38 κωμοπόλεις. In aliis locis Græci olim codices, ut Gothus, habuere: id quod aliæ versiones minime Latinizantes docent. vid. Consid. I. Loc. 9. 26. 35. & Var. Matth. VIII. 18. X. 29. In aliis Græci codices & patres hodienum, ut Gothus, habent. Vide Consid. I. Loc. 37. 64. & Var. Luc. XVII. 15. Ioh. XII. 32. Quod ad Luc. II. 8 attinet, φυλάσσοντες ut Latine, sic Gothice variat a nomine φυλακαὶς, quia vox ἀγραυλοῦντες id nomen sibi apud Latinum & Gothum vindicarat. v. Junii Gloss. p. 390. *Ex Latino conversum esse*, inquiunt Prolegomena illa, *prodit titulus*, Incipit Evangelium secundum Marcum, Incipit Evangelium secundum Lucam; *quæ formula Latinorum, non Græcorum est.* Item, *Habet voces & terminationes Latinas, fasciis, carcer, lucerna, senex, as, acetum, oleum, annona, milites, sol, arca, Bethlehem, Iohannes, Esaias, Moses, Paracletus, Pilatus.* Perspicitur hinc duntaxat, ex Latina literatura manasse quiddam in Gothicam: sed Latinos codices in Evangeliistis pro norma fuisse interpreti, non probatur. Etiam in pictura literarum maxime cum Græcis Gothus; in potestate earum numerali, de qua vid. Mareschall. p. 423, unice cum Græcis congruit: terminationesque Græcas retinet, γαλιλαίας, ἰουδαίας, ἱεροσολύμων Luc. V. 17 &c. Certius autem argumentum ducitur ex eo, quod Gothus aliud interdum Græcum pro alio sumsit solus, ut Luc. VII. 25 pro τρυφῇ, τροφῇ. Ioh. XVI. 6 pro πεπλήρωκεν, πεπώρωκεν. quod ordinem Græcorum verborum presse tenet: ut Matth. XXVII. 43 θεοῦ εἰμὶ υἱὸς, *Goths im sunus.* at Ioh. X. 36 υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι, *sunus Goths im.* utroque loco Latinus, *Filius Dei sum.* sic Marc. XV. 39 υἱὸς ἦν θεοῦ, *sa sunus vvas Goths:* Lat. rursum, *Filius Dei erat.* Luc. IV. 3. 9 εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰ ὁ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ. *gabai sunus sigais Goths:* Latin. *si filius Dei es.* Tali modo ordinem verborum Græcorum Gothus præ Latino servat Marc. XI. 14. XII. 6. Luc. II. 15 XIV. 26. 27. & passim. Si quis hæc subtiliora putat, longiores sumat periochas. nam clausulam orationis Dominicæ, Latinis ignotam, e Græcis ponit Gothus: historiam adulteræ Ioh. VIII. Latinis lectam, cum Græcis dissimulat. Græcosque sequitur, etiam ubi complures alii cum Latino faciunt interpretes. vide Var. Luc. VI. 45. Plane iis, quæ Millius in Proleg. § 384 seqq. ex Latino collegit, ad Gothum collatis, perspicies, unum ex omnibus interpretibus

Digitized by Google

tibus a Latino remotiſſimum eſſe Gothum. Fortaſſe & Latina Gothus & Græca habuit exemplaria, & in varietate Græcorum lectiones Græcas cum Latinis congruentes antepoſuit: ſed nullus reperietur locus, ubi liquido lectionem mere Latinam antepoſuerit Græcæ. Hæc non contentionis, ſed veritatis amore dicta ſunto. *Mediata* verſio maxime eſt *Saxonica*, *Anglica* vetus, *Germanica* vetus, ut diximus. *Coptica* verſio & *Syriaca* valde & inter ſe & cum Latina congruunt: (vid. Conſid. I. Loc. 114. 117.) ambæ tamen permultis in locis Græcos codices a Latinis deſertos ita ſequuntur, ut fere pro *immediatis* haberi mereantur. Reliquarum, magis anceps & varia eſt conditio. *Æthiopica* editio certe Romana interdum ex Latinis ſeſe fatetur interpolatam: nec tamen ipſe interpres Æthiops Latinæ linguæ Latinorumve codicum expers fuit. vide Var. Act. III. 11. XIV. 12. *Arabicam*, Romæ editam, & Polyglottis Londinenſibus inſertam, item latinizare, obſervat De Dieu & Simonius. *Biblia* Armenica, *quæ typis excuſa habentur, ex Lat. Vulg. tradu&ta* ait Hodius f. 650: ſaltem *mutata* ad Lat. Vulg. paſſim, cenſet Kohlreiffius in Chronologia denuo illuſtrata, p. 388 ſeqq. Quanquam ſi quis has verſiones, conjunctas præſertim, & totas cognoverit, non tam refictas eas ad Latinam lectionem hodiernam, quam Latinum, & Æthiopem, Arabem, Armenium, Græcis codicibus inter ſe valde reſpondentibus uſos fuiſſe deprehendet. Quotieſcunque igitur juſta datur ſuſpicio, de verſione *Æth. Arab. Armen.* ad Latinam excuſa; ſequeſtretur, dum appareat, quid Æthiopes, quid Arabes, quid Armenii olim legerint. Veruntamen hæ quoque verſiones cum Latinis lectionibus priſcis potius, quam novis congruunt: & ubi Latinizant, non id conjunctim faciunt, ſed alibi *Æth.* alibi *Arab.* alibi *Armen.* Proprium vero quiddam ſingulæ potius habent, paſſim & vernaculum: interdum una earum cum altera vicinitatem colit: plerunque cum Græcis æque ac cum Latinis, vel etiam cum Græcis magis, quam cum Latinis congruunt. Nullum eſt igitur immodicæ interpretationis indicium: & ubi plures verſiones orientales ſimul cum Latina congruunt, non Latinos, ſed Græcos codices ſequi cenſebuntur. Etenim *Æthiopica*, filia putatur Copticæ: certe ita ei ſimilis eſt, ut ambæ ſint unius inſtar. *Arabica* (ſunt enim plures) ex Æthiopica, ex Coptica, ex Syriaca, deductæ feruntur; nec tamen non Græcos codices, parum vetuſtos, interdum redolent. vid. Conſid. I. Loc. 96. 101. *Armena* olim ad Syriacam quoque conformata perhibetur. *Perſica* duæ feruntur: altera immediata; altera mediata, e Syriaca. Plures unius linguæ verſiones, pro una; & *Æthiopicam*, *Arabicam*, *Armenam*, *Perſicam*, ſive immediata quælibet, ſive mediata, ſive mixta eſt, pro *mixta* habebimus, minori labore, ſine veritatis detrimento.

Conſid. IV. Verſiones, immediatæ præſertim, eximiam habent antiquitatem.

Priſcis quoque ſeculis complures exſtitiſſe verſiones, ex Euſebio aliiſque conſtat: ſed ex his verſionibus, quæ hodie ſuperſunt, vix duæ treſve Euſebio ſunt antiquiores. Sane immediatæ verſiones, antiquiores ſunt, quam reliquæ ex iis petitæ verſiones vel verſionum mixtarum lectiones. De *Latina*, diximus & di-

Digitized by Google

cemus. *Syriaca* item apoſtolico ævo proxima fuiſſe traditur: neque ea hodie lineamentis tanta vetuſtate dignis caret; ſed per interpolationes, ex Græcis codicibus citeriorum ſeculorum, aliam ſeſe fere totam eſſe factam confitetur. Sæpe cum *Chryſoſtomo* ſingulariter congruit: quod quidem codicibus Græcis Antiochenis, & a Syro interprete primum, & a Chryſoſtomo deinceps adhibitis, tribuendum videri poterat: ſed ſimilitudo etiam ad Exegeſin Chryſoſtomi, eamque poſtumam, deſcendit. vide Var. Ioh. V. 27. VII. 38. Rom. I. 4. 1 Cor. VII. 7. Gal. V. 25. & omnino Hebr. III. 16. quin etiam *Andreæ* Cæſarienſis Exegeſin admittit, vid. Conſid. I. Loc. Quod ſi ea, quæ Le Long Part. I. Biblioth. ſacr. p. 172, 186, & toto illo capite collegit, conferantur, non procul a vero aberit, qui ſtatuerit Novum teſtamentum, ſine Petri ſecunda, Iohannis ſecunda & tertia, Iudæ epiſtola, & Apocalypſi, antiquiſſimis temporibus, fuiſſe Syriace verſum: deinde Novum teſtamentum totum initio ſeculi VI, temporibus Philoxeni epiſcopi Hierapolitani, fuiſſe denuo Syriace verſum, veteri tamen verſione paſſim retenta, & novam verſionem A. 615 ſtudio Thomæ Heracleenſis ad Græcos codices Alexandrinos recognitam. Veterem verſionem non plane eſſe obliteratam, argumento ſunt codices, qui quatuor illis epiſtolis canonicis & Apocalypſi carent: ſingulis autem in locis major minorve lectionis Syriacæ antiquitas unde propius cognoſcatur, poſtea eruemus. *Copticam* verſionem Kircherus factam ſtatuit ſub tempora Concilii Nicæni, quibus temporibus ſtudium ſacrarum literarum maxime floruiſſe Nicephorus teſtetur: additque ex martyrologio Coptico Arabice ſcripto, præcipuam monachorum ejus temporis occupationem fuiſſe, ſacra Biblia e Græca, Chaldaica, & Hebraica in linguam ipſis propriam, Coptam nimirum, transferre; quæ prototypa ſuccedentibus ſeculis alii deſcribentes, numerum librorum pro multitudine cœnobiorum & monachorum magnopere auxerint. Reprehendit id Renaudotius: recte, ſi majorem etiam verſioni Copticæ vetuſtatem tribuit. Wilkinſius eam Origene antiquiorem cenſet: & quidem Antonio, vel ex parte, vel ex toto, antiquior eſt, quem Athanaſius in Vita ejus memorat ex Lectionibus, publicis videlicet in eccleſia, plurimum profeciſſe, ipſaſque periochas illas indicat, nempe Act. IV. Matth. VI. & XIX. (unde periocha a Matth. XIX. 6 in Commemoratione patris Antonii & ſanctorum ſociorum ejus legitur apud Syros, neſcio an etiam apud ipſos Ægyptios: atque eas Athanaſius *Recitationes* ſive Lectiones publicas (ἀναγνώσματα) non ſemel appellat. qua mente etiam Antonius in ſermone Ægyptiaco ad multos habito ait, *Habemus ſacras ſcripturas*. Antonium autem literarum, Græcarum præſertim, expertem fuiſſe, Auguſtinus Palladiuſque, & Athanaſius ipſe confirmant. Coptice igitur legebantur in Eccleſia periochæ illæ N. T. idque jam ante annum 170. nam Antonius natus erat anno 151. & aliquanto ante annum ætatis ſuæ XX eas lectiones auſcultavit. vide Athanaſ. T. II Op. f. 452. 453. 461. 467. *Perſica* lectiones, a Syriacis differentes, excellentem redolent antiquitatem. *Æthiopica* verſio concinnata fertur circ. A. 330 per Frumentium: *Gothica* circ. A. 360 per Vlphilam: *Armena* circ. A. 410 per Mieſrobum, cujus adjutor fuit Moyſes Chorenenſis. *Arabica* omnes, ſeculorum ſunt minus multorum. Congruit, quod apud Chryſoſtomum *Syri*, *Ægyptii*, *Perſæ*, *Æthiopes* in iis populis numeran-

Digitized by Google

merantur, qui doctrinam v. gr. ab Evangelista Iohanne propagatam εἰς τὴν ἀντῶν μετα-βαλόντες γλῶτταν sua lingua interpretati, a barbarie ad sapientiam transierunt: quibus *Gothos* alio loco Chrysostomus, & *Armenios* deinde Theodoritus addit. Vide Acoluthi præloq. Obadiæ Armeni, Suiceri T. I Thesauri, col. 792. & Le Long Biblioth. sacr. præf. in extremo. Non tamen plurimi refert, quæ fuerit ætas cujuslibet versionis: plurimi refert, quæ fuerit Græcorum ætas codicum, unde illæ vel immediate vel mediate fluxerunt. respice ergo, Consideratione I, Locum 9. 10. 23. 26. 35. 50. 83 &c. agnosces varietates in paucis hodie, nullisve, Græcis codicibus obvias, imo Chrysostomo aliisque exegetis veteribus ignotas, & tamen in Græco primum textu ortas, atque in versionibus compluribus, quarum sæpe alia non ex alia pendet, exstantes. respice ibidem Locum 42. 49. 97. 103. 107. 108. 109. 110. 111. &c. agnosces additiones & detractiones in Græcis hodie plerisque codicibus obvias, sed in nullam aut raro in ullam admissas versionem. Ergo versiones præcipuæ, quæ hodie exstant, revera sunt antiquæ illæ, de quibus Eusebius aliique loquuntur, & ceteræ iis sunt propinquæ: codicesque Græci, unde deductæ sunt, quamlibet modica sinceritate præditi, a manu prima quam proxime abfuerant.

Ex gradibus antiquitatis, quibus versiones inter se differunt, conjici potest, quæ loca prius, quæ posterius, præsertim ubi a patribus quoque allegantur, mutationem subierint. nam quo & antiquiora & pauciora sunt monumenta, quibus genuina nititur lectio, eo citius huic affricta est mutatio. itaque mutatus primum videtur v. gr. locus 1 Ioh. V. 7. deinde Act. VIII. 37. tum Ioh. VIII. 1 seqq. &c.

Consid. V. Lectionem, in qua *Lat.* cum *Al.* convenit, corroborant aliæ *Versiones.*

Versiones antiquæ nondum penitus sunt excussæ: quantum vero subsidiorum vel in Europæis bibliothecis jaceat, copiose docet Iacobus Le Long. Adde, quod postea de Armenæ versionis differentiis ab hodiernis Græcis exemplaribus peculiarem tractatum memoravit, haud scio an ediderit, Ioh. Ioach. Schroederus in Thesauro linguæ Arm. in Dissert. p. 61. Copticam versionem ipsam edidit D. Wilckins, atque in editionis Wilkinsianæ recensione Acta eruditorum Lipsiensia A. 1717 confirmant, amplius quiddam ex Theodori Petræi codicibus posse profici. Bene est, quod Syriacam versionem inprimis accurate recognitam habemus, maxime Schaafii & Reineccii opera: optandum autem, ut ceteras quoque singulas singuli periti homines (sepositio tamen favore erga eam, in qua quisque excellit,) examinent, & ad Græcas lectiones conferant: interea ad decisionem certe nil necessarium deesse confidimus. Non enim omnibus peræque versionibus tantundem tribuitur a doctis. *Latinam*, *Syriacam* & *Arabicam Ludovicus De Dieu* ad complures N. T. libros, *Æthiopicam* ad Matthæum (vid. Comm. ejus in IV Evang. p. 534.) & ad Acta potissimum dignatus est excutere. *Ioh. Felli* judicium habemus in præf. N. T. ed. Ox. A. 1675: *Versiones antiquissimas pariter & a regionibus, qua patet orbis, maxime distantibus prodeuntes,*

Digitized by Google

untes, Copticam *nempe &* Gothicam, *inferendas hic curavimus. Arabicam, Persicam, Armenam, Æthiopicam, Syriacam, Anglo-Saxonicam &c. partim omisimus, quia res modum omnem excederet, partim quod quædam nuperæ fuerint, & passim notæ, & pleraque earum a traductionibus aliis petitæ. Latinam merito præteriisse censebimur, quia ita omnibus nota, ut jure optimo Vulgata audiat, nec post lectionem publice receptam, a privatis auspiciis sollicitanda videatur.* Copticæ & Gothicæ tribuit sane Fellus, quod debetur: sed quia in Gothica soli sunt Evangelistæ, neque hi integri; Coptica, præsertim intra Evangelistas item subsistens in editione a Fello curata, non sufficit. Latinam hodie *receptam sollicitari* hic nil attinet: quod olim quidem Latine lectum fuit, præteriri non potest. *Rich. Simonius* in notis Gallicis ex versionibus tantum modo *Arabicam* interdum, Erpenianæ præsertim editionis, sæpiusque *Syriacam* cum *Latina* confert. Prolegomena *Wetsteniana* videntur versione *Lat. Copt. Syr.* esse contenta atque his tribus *Rich. Bentlejus Æthiopicam* & *Gothicam* adjecit. Neque vero hac in re certi quicquam constitui potest. nulla versio ita excellit, ut nusquam ea carere possimus: nulla ita vilis est, ut non alicubi notabilem usum præbeat. Nam immediatæ quoque versiones multis obnoxiæ fuere mutationibus: & mediatæ sive mixtæ egregias sæpe lectiones, aut in versionibus immediatis obliteratas, servant; aut aliunde adscitas, referunt. Itaque ubi una versio cum altera ita congruit, ut lectionem suam ex illa trahere videatur; nullum ipsa quidem seorsum suffragii jus habet, sed tamen alterius lectioni per suam subscriptionem robur addit: ubi autem filia a matre discedit, ipsa quasi emancipata jus proprii assequitur suffragii. hac lege pondus habet sæpe *Latina* versio per se; *Syriaca* per se; *Coptica* per se: *Gothica* per se: interdum *Armena*, interdum *Persica*, ubi videlicet non ex *Syriaca* lectionem trahit: raro *Æthiopica*, ubi videlicet non ex *Coptica* manat: rarius *Arabica*, ubi videlicet non ex *Æth. Copt. Syr.* pendent: rarissime *Saxonica*, *Hebraica* hodierna Matthæi, *Anglica*; videlicet ad Latinam lectionem, quæ paucioribus interdum vestigiis cernitur, asserendam. planissime hæc fluunt ex Considerationibus præcedentibus.

Nunc consensui *Al. Lat.* quin versiones reliquæ, quotiescunque omnes congruunt, incomparabile pondus adjiciant, nemo dubitabit: ubi autem eæ inter se differunt, majore disquisitione opus est. Quanquam differentiæ, sepositis Græcis codicibus, eadem methodo dirimuntur, qua Græcorum codicum differentias dirimi, supra ostendimus. primum lectionum ipsarum origo, præsertim ex alliteratione Græca, Latina &c. ex paralleliſmo, ex glossa, spectatur: deinde juvat aliquid versionum antiquitas, bonitas, multitudo; plurimum vero diversitas earum. Diversitas porro perspicitur, si ad unam, v. gr. Latinam, omnium notissimam, ceteræ conferantur. Omnes cum ea, adeoque etiam inter se, propinquitatem habent, sed vario gradu. nam modo singulæ, modo binæ, modo frequentiores Latinam comitantur: & quidem raro *Gothica*, (vid. Consid. I. Loc. 35, 36, 37.) sæpius *Syriaca* (de qua tale quiddam notavit dudum Saubertus in Proleg. var. lect. Matth. p. 10, 11. Millius vero in Proleg. § 1245. loca ejusmodi, etiam ab excusis Græcis abeuntia, plus MLX numerat:) item Armena, (vid. Consid. I. Loc. 19. 39. 47. 119.) & *Persi-*

Digitized by Google

Persica: (vid. ibid. Loc. 1. 41.) sæpissime *Coptica*, (vid. ibid. Loc. 3.) itemque *Æthiopica*, (vid. ibid. Loc. 5.) & *Arab.* (vid. ibid. Loc. 38.) Itaque a *Latina* primo gradu differunt Africanæ, *Copt. Æth.* at secundo, Asiaticæ, *Syr. Arm. Pers.* at tertio, Europæa, *Gothica*. ceteras mediatas omittimus. Causa differentiæ tam propinquæ, & graduum propinquitatis, in promtu est. *Alexandrini* codicis, revera Alexandrini, cum *Latina* necessitudinem vidimus plane singularem. Alexandrina porro ecclesia, est mater *Coptica* & *Æthiopica*, quibus illa utique etiam textum sacrum dedit. Neque inepta suspicio fuerit, mutuam *Coptica* & *Syriaca* versionis similitudinem auctam esse a Iacobitis; quorum Thomas certe Heracleensis Syriacam ad Græcos codices Alexandriæ retractavit: quin etiam Petri Alexandrini commemoratio apud Syros (2 Tim. II. 4 in opere regio) Syriacæ ecclesiæ cum Alexandrina commercium ostendit. *Armenios* item interpretes Alexandriæ institutos fuisse, docet Schroederus in Diss. cit. p. 34. Vnus remotissimus est *Gothus*, cui codices Græcos Græcis ceterorum interpretum codicibus tam similes sola præstitit antiquitas. Quæ, cum ita sint, *Latinam* versionem ab *Al.* dissentientem, consensu suo aliæ versiones Latinis propinquæ raro corroborant; (vid. Consid. I. Loc. 10. 23. 26. 57. 65. 69. 83. 106) tantum abest, ut hæ sine Latina robur habeant: (vid. ibid. Loc. 3. 25. 51.) ubi vero *Lat. Al.* consentiunt, eum consensum ceteræ versiones, immediatæ præsertim, quo plures & quo inter se remotiores sunt, eo nervosius corroborant; ac prius etiam ipsæ mutuam sibi opem ferunt. nam ubi Latini codices inter se differunt, vel Syriaci, vel Coptici; ea lectio Latina, aut Syriaca, aut Coptica a primo Latino, Syro, Coptita interprete esse profecta, vel certe pridem a successore aliquo interpretis ex antiquissimis Græcis codicibus inserta existimari debet, quæ quolibet loco cum aliis potius versionibus propinquis ac non variatis, adeoque cum Græcis codicibus raris, at antiquis, quam cum Græcis codicibus multis, at novis, congruit. Tali pacto consensum *Al. Lat.* maxime corroborant immediatæ versiones reliquæ, *Syr. Copt. Goth.* & quum Coptica singularem cum Latina propinquitatem habet; & *Syriaca* lectio vetus interdum obliterata est; & *Gothica* a Latinis remotissima, sed manca est: pæne nil valet *Syriaca* interpolata; non nihil *Coptica;* non parum *Gothica;* multum *Syriaca* vetus: plus *Goth. Syr.* citra Copticam Latinæ proximam; vel *Copt. Goth.* sine Syriaca incertæ antiquitatis; vel *Copt. Syr.* ubi Gothica non contraria est, sed mutila: plurimum, *Syr.* (antiqua præsertim,) *Copt. Goth.* tres conjunctim. Reliquarum versionum dissensus nil nocet: consensus pro lucro est. Sic non facile ullus occurret locus, cujus decisionem hæc versionum, quæ præsto est, copia, quoquo modo ea se habet, non fulciat: constitutumque habere possumus, ne unam quidem genuinam lectionem, Græcis & Latinis monumentis non satis nixam, nedum prorsus iis ignotam, repertum iri, quæ ex versionibus abstrusioribus (provocamus eruditos eosdemque candidos harum patronos) demum instaurari debeat.

Consid. VI. **Lectionem, in qua *Lat.* & *Al.* conveniunt, corroborant *Patres* antiquissimi.**

Digitized by Google

Patres ſunt vel antiquiores vel recentiores: & Græcos fere diſterminat Origenes, & Euſebius; Latinos, Hieronymus. Recentiores patres Græci, ſinguli fere codicibus Græcis ſingulis æquiparari poſſunt; Latini, Latinis. Antiqui vero, & Græci & Latini, excellentem habent auctoritatem. Multas ii longe vetuſtiſſimas apocryphas lacinias ex monumentis, quæ cito intercidere, proferunt: atque ut ab Hæreticorum & doctorum minus conſpicuorum, ſic ab apoſtolorum codicibus primævis quam proxime abfuerunt, & per impoſtorum verſutiam exſtimulati, codicum ſinceritatem vigilantiſſime curaverunt. Ad conſenſum Lat. & Al. aggregant ſeſe Latini omnes, & ex Græcis Clemens videlicet Alexandrinus, & Origenes, nec non Euſebius, Epiphanius, Theodoritus, Euthalius, Andreas. Cum ceteris codicibus Græcis ceteri patres, quo ſunt recentiores, eo magis incedunt. ne Chryſoſtomus quidem prorſus excipi poſtulat: neque enim otium ei fuit ad codices data opera excutiendos; ſed eos, in quos incidit, enarravit. Vtriuſque generis codices habuere Athanaſius & Cyrillus, Alexandrini videlicet, ſed inferioris ætatis: quin etiam Oecumenius. Quod ſi quis dubitat (nam diverſa patribus fuiſſe exemplaria, etiam negat Whitbius in præf. f. VII.) ei fidem facient, quæ ex Origene, & copioſius ex Cyrillo notat Millius Proleg. §. 687, 926. Citeriorum patrum lectio, ubi cum antiquiſſimis illis congruit, non exiguum eis pondus addit.

Vidimus, quomodo conſenſus *Lat.* & *Al.* per alias verſiones ac patres confirmetur: neque ingratam iis, qui rem ſerio cognoſcent, methodum noſtram fore arbitramur. nam verſiones, quoad fieri poterat, abſtruſiores præſertim, amovimus: & tamen uſum earum, interdum plane neceſſarium, conſervavimus, expeditioremque reddidimus. Æthiops, Arabs, Armenius, Coptita, Gothus, Perſa, Saxo, Syrus, quid habeat, pauci poſſunt cognoſcere, qui documenta illorum videlicet & habent & intelligunt, quibus credendi poteſtatem habent ceteri: at patres, quiſquis Græce & Latine intelligit, cum Græcis & Latinis codicibus poteſt evolvere. Reſtat, ut ex hac de verſionibus & patribus obſervatione Conſectaria eliciamus de codicibus aliquot Græcis reconditis, deque codicis Al. & verſionis Lat. rationibus ſupra non explanatis; quæ adjumento ſint futura inſequentibus Obſervationibus.

Conſid. VII. Collatio verſionum & patrum deducit ad Græcos quoſdam codices reconditæ utilitatis, & ad Latinas lectiones in patrum Græcorum ſcripta illatas.

Multæ ſunt verſionum lectiones in Græco exortæ, & tamen in paucis aut nullis hodie Græcis codicibus obviæ, ut Conſideratione IV vidimus. ex eo patet, aut non frequenter deſcriptos fuiſſe antiquiſſimos codices Græcos, aut codices quam ſimillimos ex iis deſcriptos pleroſque omnes intercidiſſe. Sunt tamen codices in mundo, quorum modo hi modo illi a gregalibus ſuis ad interpretes & patres antiquos ſeſe recipiunt: quos hoc reſpectu liceat *reconditos* vocare. Tales codices fere conveniunt cum verſione illa primaria, *Latina*, & cum lectio-

Digitized by Google

lectionibus ejus vel obviis hodie, vel pridem obliteratis. etenim ad Latinos revera refícti ſunt aliqui: ſed aliqui ſunt pure Græci, ex codd. Græcis, eorum, unde Latinus vertit, quam ſimillimis derivati: aliqui rurſum Græcas Latinis ſimillimas lectiones modo ex Latinis, modo ex Græcis habent. Neque ullus omnino eſt codex Græcus, qui non multo maximam ſui partem ex Græcis trahat. Sed tamen Latinizant primum aperte codices Græcolatini, *Boern. Cant. Clar. Laud. 3.* paſſim in reconditis autem Græcis non Latinizantibus regnat *Al.* abs quo ſi diſceſſeris, maximam ſui rationem haberi poſtulat *Colbertinus* ille, qui inter ſuos numeratur 2844. & Millio *Colb. 6.* dictus, Acta; idemque *Colb. 7*, Epiſtolas; idemque *Colb. 8*, Evangeliſtas complectitur. Hic plane ſingularis eſt & eximius, lectionemque Græcam interdum ex Latinis codicibus, præſertim in Evangeliſtis & Actis; interdum ex Græcis, præſertim in Epiſtolis, derivatam habet. (vid. Conſid. I. Loc. 4. 14. 15. 24. 29. 40, 58. 60. 66. 67. & 105. & 75. 77. 79. 92.) Vtramvis lectionem, vel Latinizantem, vel pure Græcam, ex monumentis longe antiquiſſimis repetit. unde ἀμὴν particulam, aliquot libris N. T. etiam in *Al.* vel *Lat.* adjectam, tamen omittit. Ceterum Latinizantes codices deprehenduntur, ubi alius aliis Græcis verbis ad Latina accedit; tum enim vel uterque vel alteruter Latinizat. (vid. ibid. Loc. 7. 27. 31. 95.) item ubi Græcæ ellipſeos ſupplementum, Latinis neceſſarium, Græcus adoptat. (ibid. Loc. 34. 93.) denique ubi proclivitas mutationis, v. gr. ex alliteratione, Latinis propria fuerat. (ibid. Loc. 6. 68. 70. 71. 73. 74. 81. 82. 84. 86. 116.) Ex horum indicio locorum, quibus cetera congruunt, in *Evangeliſtis* Latinizant, *Bodl. 4. 5. Colb. 2. Gon. L. Par. 6. Steph. 1. 2.* Citantur ſeorſum, *Barb. 1.* (ibid. Loco 113. & paſſim,) & *Vaticanus*, (Loco 38.) ſed plane videntur eſſe duo unius codicis, ejuſque Latinizantis, nomina. (ibid. Loc. 16. 35. 46.) Neque immunes a Latiniſmo videntur, *Colbertinus* num. 2467. (ibid. Loc. 2. 11. 16. 17. 20. Adde var. Matth. XVI. 3, ubi accedit *Colbertinus* num. 3947.) & *Laud. 2.* (Loco 18. 52.) & *Steph. 1.* (Loco 43. 45. 52. 67.) & *Viſſer. 1. 2.* (Loco 115.) & *Wheel. 1.* (in Var. Ioh. XX. 21. 28.) & *Cypr. Hunt. 2. Med. Per.* uti facile obſervabitur. Plerique in unum conveniunt Loco 32. 33. At nil prohibet, quo minus pro reconditis pure Græcis habeantur ſubinde, iidem, juxta cum *Aug. 2. Baſ. 7. Colb. 1. Magd. Par. 5. 8. Steph. 7. 8.* & alii: quos exhibet vel ſingulos, vel raros, ibidem Locus 2. 3. 14. 46. 60 ſeqq. vel majore numero congruentes, Locus 8. 28. 38. 50. 56. 59. 66. 67. 103. 108. In *Actis Epiſtolis*que (nam Apocalypſin hac quidem in parte minus ſollicitavit minor librariorum frequentia,) Latinizant *Barb. 1. Bar. Cov. Pet. 2. Steph. 1. 11. 17.* neque immunes ſunt, *Laud. 2*, (Loco 80. 85.) *Cov. 4. Gen.* (Loco 120.) ad quos accedit *N. 1.* (Loco ſingulari 104.) Plerique conveniunt Loco 84. At nil prohibet, quo minus pro reconditis mere Græcis habeantur ſubinde, iidem, *Cov. 2. 4. Gen. N. 1.* & *Magd. 2. Pet. 3 Roe. 2. Steph. 2. 1. Vſſ. 1.* quos exhibet vel ſingulos vel raros Locus 72. 87. 89. vel majore numero congruentes, Locus 75 ſeqq. 92. 95. 107. Nota Millii, quæ otioſa putari poſſet, hſc utilis eſt. epiſtolam ad Hebr. ſub epiſtolas ad Theſſ. habent *Al. Colb. 7. Pet. 3. Roe. 2. tres* apud Bezam. *Stephanici* videlicet, (qui Lutetiæ diſtinctius notari poſſent,) & plerique apud *Epiphanium*, *Synopſis* apud Athanaſium, *Theodoritus*, *Eutha-*

Digitized by Google

Euthalius, *Copt.* quorum omnium in ipsis lectionibus *reconditis* non mediocris est consensio. Ceteroqui a Latinizantibus puros reconditos codices discernere difficile est, nec sæpe necessarium. si Latinizant, insignis eorum usus est ad lectionis Latinæ veteris, ceteroqui obliteratæ, ostensionem. (vide Locum §. 15. 40. 69.) si pure Græci sunt, eximie debent haberi: nam ubi ab obviis Græcis codd. dissentiunt, non semper illi quidem, sed tamen sæpe meliores sunt, atque ita defectum eorum emendant; ubi cum iis consentiunt, permagno eos pondere augent. Non dissimili methodo dignoscuntur Latinæ lectiones in scripta patrum vel Græca vel Græce versa traductæ. Manavit enim aliquid ex Latinis ad *Epiphanium:* vide var. Ioh. VII. 1. Rom. XII. 13. 1 Cor. VI. 20. XIV. 33. Eph. V. 14. & ad *Chronicum Alexandrinum.* vide var. Luc. I. 29. III. 1. Etenim quum Latinam versionem Hieronymianam librorum V. T. nonnulli Græci Græcam facerent, ut ex ipso constat Hieronymo; eodem tempore ad Latinam N. T. lectionem Græci aliquando codices facile conformati fuerunt. Atque Dialogus contra Marcionitas, qui *Origeni* adscribebatur, nunc, Latine scriptus, Græce versus deprehenditur. vide var. Luc. XVI. 21. 1 Cor. XV. 39. & Proleg. Wetsten. p. 82. eademque est ratio tractatuum quorundam, qui *Athanasii* scriptis inserti leguntur.

Consid. VIII. Versionum ac patrum collatio omnia, quæ de constitutione *Lat.* & *Al.* supra disseruimus, partim confirmat, partim supplet.

Alexandriæ codicem *Al.* fuisse aliquando, constat: eundem vero ortu quoque atque indole Alexandrinum esse, totus ejus loquitur tenor. Convenit enim cum Alexandrinis patribus, Clemente, Origene, Athanasio, Cyrillo, Euthalio; idque magis, quam cum Chrysostomo & aliis aliorum climatum: convenit etiam cum versionibus, quas Alexandrinis propinquas ostendimus. Præterea mendæ ipsæ, quas habet, patriam ejus comprobant. nam literaturæ abundantiam: qua Alexandrini excellere soliti fuerant, comitabatur sedulitas quædam nimia, & curiositas libris non uno modo infesta, de qua confer Hodium f. 242. & ipse climatis ardor patientiam describendis libris aptam hebetavit: neque nil ex dialecto illo manavit in codices Alexandrinos. Atque hic unus adhuc tanta ex clade redivivus Alexandrinus, ita sæpe secum, aut cum *Cant.* illo, aut cum pauculis loquitur, ut ex optimis exemplaribus negligentissime licentissimeque descriptus deprehendatur. Adde etiam atque etiam Prolegomena LXX int. edit. Grab. præsertim Tomi II. cap. I. a § 43 ad 70. ubi de Alexandrini codicis ortu vere Alexandrino, de qua ejus antiquitate, excellentia, vitiis, copiosissime differitur.

Latinam lectionem ex editionibus, ex mss., ex patribus Latinis peti, & ex patribus vetustatem quoque lectionis ejus perspici posse, universe diximus Observatione VI. Interea complura accesserunt: unde Latina lectio, ubi varia est, nunc internoscatur: ubi amissa, restituatur: ubi incertæ antiquitatis, asseratur

Digitized by Google

tur amplius. Nam ea Latina cujuſque loci lectio, ſive cum Græcis genuinis conveniat ſive minus, certe antiqua eſt, cum qua (præter codices & patres Latinos) congruit *Saxonica* verſio, quæ juxta cum *Cant.* non raro ab hodiernis Latinis differt, ut Mareſchallus ex profeſſo docet in Obſerv. p. 495 ſeqq. Antiqua eſt, cui reſpondent aliæ verſiones antiquæ, & loca N. T. apud Irenæum alioſque, qui ex Græcis pridem Latini facti ſunt, ad Latinum interpretem N. T. conformata: antiqua, cum qua reconditi codices Græci concinunt, maximeque Alexandrinus. Quæ ſingula quam vim habeant, tota hac Obſervatione explanamus. Tam multa tamque firma monumenta, cum quibus indubitata Latina lectio vetuſtiſſima in toto filo convenit; ceteris quoque locis, neque vitio notabili ullo affectis, neque diverſa patrum lectione labefactis, auctoritatem conciliant: & quæ lectio Latina, in loco præſertim a Latinis antiquiſſimis patribus intacto, ab *Al. Copt.* aliiſque propinquis monumentis abludit; ea demum ſeponenda venit. neque tamen hæc protinus librariorum Latinorum errori debet adſcribi; potuit enim vel Græcus librarius interprete antiquior ceſpitare, vel interpres Græca perperam accipere, vel in Latinis hallucinari. ſic Matth. VI. 24 ἀνθέξεται, *ſuſtinebit*, quaſi fuiſſet ἀντέξεται. Hebr. XI. 25 πρόσκαιρον, *temporalis*, quaſi fuiſſet προσκαίρως. at Gal. IV. 21 *legiſtis*, ex alliteratione ad *legem*; pro ἀκούετε *auditis*. 1 Petr. I. 22 *caritatis*, ex alliteratione ad *caſtificantes*; pro *veritatis*, ἀληθείας. Talia poſſunt notari non pauca: pauca vero ejuſmodi, ut commoveant lectores multitudine captos Græcorum codicum. Exemplum tamen vide in Conſid. I. loco 28, a patribus videlicet intacto. Neque facile ex Græcis codicibus patribuſque, & ex verſionibus orientalibus, criticus quamlibet Latinæ infenſus, notabilem ullam comprobarit lectionem, cujus non aliqua ſaltem veſtigia in Latinis dehinc vel codicibus vel patribus ſit reperturus, ex ipſis Græcis Orientalibuſque documentis vim receptura. Primis mox temporibus Latina exemplaria in regiones longe diſſitas pervenerunt: vix ulla notabilis mutatio in illa omnia inferri potuit: ac proinde raro ulla Latinæ verſionis antiquiſſimæ particula penitus obliterata atque omiſſa cenſeri debet, quæ quidem ad genuinas lectiones N. T. Græci eruendas decidendasque pertineat. Non enim hîc nos ſynonymia impedit, in qua potiſſimum verſantur diverſæ interpretationes ab aliis interpretibus ſuper alios tot ſeculis adornatæ. Habemus in Matthæo ἐπιούσιον, ſive *quotidianum* ſive *ſuperſubſtantialem* Latini dixerunt: habemus in Paulo περιούσιον, ſive *abundantem* ſive *circumvitalem* ſive *egregium* ſive *acceptabilem* Latini dixerunt. imo quotuplex ſynonymia eſt, tot ea codicum Græcorum inter ſe convenientium poteſtatem habet.

Hactenus ſingulis in locis expedita eſt Latina lectio: quod ſupereſt, de tota hac verſione dicemus aliquid, quæ, ut olim Græca Veteris teſtamenti uſitatior, κοινὴ ſive communis dicebatur, ſic pridem *Vulgata*, atque interpres ipſe, *Vulgatus*, appellatur, monumentumque Scripturæ exhibet plane eximie æſtimandum. Latinos interpretes complures primis fidei temporibus exſtitiſſe, ex Auguſtino didicimus: neque hanc, quæ hodie ſupereſt, interpretationem, ab iiſdem temporibus eſſe alienam, idoneis conſtat argumentis. Cum vetuſtiſſimis

Digitized by Google

ea Latinis patribus ſubinde convenit, & convenit in ſtricturis longe ſubtiliſſimis. vide Var. 1 Cor. VII. 39. IX. 6. Gal. I. 6: ubi Tertullianus, qui ſuis multa verbis interpretari ſolet, tamen ſuffragatur. Sequitur porro idem Tertullianus in verbis ipſis etiam Latinum interpretem Irenæi, circ. A. 208. ut docet Mill. in Prol. § 608. & interpres Irenæi, imo Irenæus ipſe, interpretem N. T. Latinum. vid. omnino var. Ap. XIII. 18. Tertullianum igitur vetuſtate vincit Irenæi interpres, & Irenæum ejuſque interpretem interpres N. T. & hujus magna mature auctoritas fuerit oportet, cui tantum Irenæus ejuſque interpres tribuerunt. Rurſum tanta apparet Latinarum N. T. & Irenæi interpretationum ſimilitudo, ut unius fere ætatis, unius nationis homines dediſſe eas videantur, neque ii Latina lingua vernacula utentes, in illo ætatis argenteæ atque æneæ confinio, ſed, ut Guil. Lindanus de Vulgato judicat, Græci. Latina N. T. translatio fuit, qua Marcion circa annum æræ vulg. CXXX. (hoc enim tempus figit Millius Proleg. § 198, 307.) abuſus eſt. vide Var. Luc. V. 14. Gal. V. 9. & alia ex iis, quæ collecta ſunt in Millii Proleg. § 291 ſeqq. coll. § 378. & in Wetſten. p. 82. Latino item, ſub ea tempora, abuſus eſt Valentinus. Et antiquiſſimæ periochæ apocryphæ, quæ Latinis quibuſdam codicibus aſſutæ hodienum reperiuntur (vid. Mill. Prol. § 766, 860 ſ.) antiquitatem hujus verſionis comprobant. Eidem antiquitati tribuit Leonardus Twells, quod verſio Italica in V. T. mere τοῖς ὁ, ac non Aquilæ, Symmacho, Theodotioni reſpondeat. Aliam atque aliam partem diverſi dedere interpretes, ut Millius docet Prol. § 533, 604 &c. ſed tamen tota verſio, unum opus eſt. Neque ſi auctoritas epiſtolæ ad Hebræos, & Canonicarum, & Apocalypſeos, in occidente tardius agnita fuit, interpretes dicentur eos libros non interpretandos cenſuiſſe. multi enim eos libros, quos plane apocryphos judicabant, traduxere. Ipſa verſio ubique ſui ſimilis eſt, per omnes N. T. libros, a primo ortu ſuo ad hodiernum uſque diem nativos ſuos retinens Græciſmos ac nævos, quorum ſilvam, præter ceteros, *Eraſmus* editioni ſuæ II & III præſtruxit, *Millius* in Proleg. § 514, 527, 545, 550, 555, 588, 1125 &c. congeſſit, & *Maſſejus* ad Caſſiodori Complexiones p. 169 contulit: ut dubitari non poſſit, quin verſionis, quam hodie habemus, ſubſtantia eadem ac ſumma olim fuerit. In Paulo græcum græce reddit, ἀπορέμεθα, *aporiamur*. 2 Cor. IV. 8. ſic in Petro, σκολιοῖς, *dyſcolis*. 1 Pet. II. 18. ſic Ap. I. 13 ποδήρη *podere*. Verba Græca, uno loco repetita, Latinis ſynonymis exprimit: ut ὑπομενῆτε, *ſuffertis*, *ſuſtinetis* 1 Pet. II. 20. quod copiæ ſtudium per totum æque Novum teſtamentum Valla in Latino notat. Vix quiſquam plus in ea interpretatione mutavit, quam *Hieronymus*: qui tamen in Præfatione in Evangeliſtas ad Damaſum ait, ſe *ita calamo temperaſſe, ut his tantum, quæ ſenſum viderentur mutare, correctis, reliqua manere pateretur, ut fuiſſent.* In reliquo Novo teſt. longius eum deinde, ut fit, progreſſum fuiſſe, exiſtimare licet: ſed recenſio duntaxat Evangeliſtarum in manus multorum pervenit; ceterorum librorum, aut apud familiares, quibus eam dicavit, obliuit, aut certe minus late eſt dicta. Ne epiſtolarum quidem ad *Gal. Eph. Tit. Philem.* quas commentariis ornavit Hieronymus, Hieronymi eſſe recenſionem, docet Iac. Fabri Stapulenſis Apologia, quam commentariis ſuis in Paulum

Digitized by Google

Paulum præmiſit. Ipſe Hieronymus in eadem præfatione ad Damaſum ſcribit, priſtina Latina *exemplaria TOTO ORBE diſperſa fuiſſe:* & in Ep. CII ad Marcellam, *Ad me*, inquit, *repente perlatum eſt, quoſdam homunculos mihi ſtudioſe detrahere: cur adverſum auctoritatem veterum, & TOTIUS MUNDI opinionem, aliqua in Evangeliis emendare tentaverim.* Quumque v. gr. Pſalterium ejus, ipſo vivente, iterum mutaſſent librarii, in Prologo ſecundæ editionis, quem Hodius f. 351 exhibet, queſtus eſt, *plus* ANTIQVVM *errorem, quam novam emendationem valere.* Antiquus error fuerit; fuerat antiquior veritas, etiam apud Latinos, in N. T. præſertim: & antiqua, ex veritate & ex errore mixta, poſt Hieronymi quoque recognitionem, a paucis admiſſam, fere remanſerunt, in iis etiam codicibus, qui prologos, nomine Hieronymi commendatos, admiſerunt. vide Eſtium ad 2 Cor. I. 4. & Hottingerum, Theſ. phil. p. 385. Maximeque Afri, ſeculo V toto, & VI currente, verſionem Hieronymo antiquiorem adhibuerunt, ut Hodius obſervat f. 399. Atque hæc ipſa cauſa eſt non minima, cur tanta hodienum exſtet inter ipſos Latinos codices vel valde antiquos vel ex antiquis deſcriptos differentia: quippe qui modo Hieronymi lectiones habent, modo poſt Hieronymum interpolatas, ſæpe vero etiam cum Patribus Hieronymo antiquioribus congruentes, vel etiam ab Hieronymo aperte reprehenſas aut prætermiſſas. neque enim ulla ſententia publica quidquam definitum erat. vid. *Eraſmi* annot. edit. quintæ, f. 148. 576. 586 & paſſim, ut index ejuſdem de *Hieronymo* oſtendit: & *Pithoei* opuſc. de interpr. Latin. & *Simonii* Obſerv. nov. p. 442 ſeqq. Recte igitur Calovius: *Diffiteri neque poſſumus neque volumus, quod vulgata translatio quoad multas partes reſipiat primam ſui originem.* Crit. ſacr. p. 691.

Quod ſi quis *Italam* illam deſiderat interpretationem, quam Auguſtinus ut *verborum tenaciorem cum perſpicuitate ſententiæ, ceteris præferri* jubet l. 2. de Doctr. Chriſt. c. 15. tota ſane recuperari non poterit: reliquias autem, ut exiſtimare fas eſt, Italici retinent patres. In his *Ambroſius*, epiſcopus Mediolanenſis, in Lucam maxime: &, qui adjungi Ambroſio ſolet, *Hilarius* eccleſiæ Romanæ diaconus, in Paulum. *Auguſtinus* ipſe, quum Mediolani, voce illa, *Tolle, lege*, invitante, Pauli codicem & omnem Scripturam ſacram fuiſſet amplexus, Italam interpretationem plurimum citaſſe, merito cenſebitur: & ſane lectiones paſſim citat minime obvias, ac valde inſignes. *Caſſiodorus* quoque in Complexionibus in Epiſtolas, Acta & Apocalypſin, Maffeio judice, Italam adhibuit; etenim in Inſtit. divin. lect. c. XIV ordinem librorum biblicorum translationis Italæ refert: neque tamen Hieronymum non magni fecit. Hieronymum demum *Gregorius* I. epiſcopus Romanus impenſe promovit, nec tamen ipſe antiquam verſionem abjecit.

Una apud pleroſque conſenſui teſtium, de quibus hac Obſervatione egimus, officiet multitudo Græcorum codicum qualiumcunque. eos ergo cernemus.

Obſerv. XXI. Primi codices Græci fuere in Græcia & in Aſia: & ex iis mox alios quam ſimillimos Chriſtiani pararunt.

Ex Græcia Aſiaque partim in Græciam & in Aſiam multo plurimos libro-

Digitized by Google

rum ſuorum miſerunt ſcriptores N. T. præſertim Petrus, Iohannes, Paulus. Propterea illæ potiſſimum eccleſiæ, adhibita mediocri diligentia, domi habuere, unde exemplaria quam ſinceriſſima præſtarent: & revera optimis diu floruere codicibus, magnamque iis curam cum ſimplicitate aliqua huic rei valde apta impenderunt. Quare huc quoque Afros ſuos remittit Tertullianus in graviſſimo libro de Præſcriptionibus. *Percurre eccleſias apoſtolicas*, inquit cap. XXXVI. *apud quas ipſæ adhuc cathedræ apoſtolorum ſuis locis præſident, apud quas IPSÆ AVTHENTICÆ LITERÆ eorum recitantur, ſonantes vocem, & repræſentantes faciem uniuſcujuſque. Proxime eſt tibi Achaja? habes Corinthum. Si non longe es a Macedonia, habes Philippos, habes Theſſalonicenſes. Si potes in Aſiam tendere, habes Epheſum. Si autem Italia adjaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præſto eſt. Græcum authenticum* Tertullianus quidem, Latinæ verſioni oppoſitum, laudat in lib. de monog. c. XI. ſed *IPSAS authenticas* apoſtolorum *literas* in lib. de Præſcr. aut eas prorſus appellat, quas apoſtoli primitus dederint: (nam alia Græca exemplaria epiſtolarum ad Cor. Phil. Theſſ. Eph. Rom. etiam extra Corinthum &c. exſtabant:) aut apographa certe præ ceteris ita firma, ut ſupra omnem corruptelæ exceptionem ſita eſſent. Aperte vero antiquus ſane ſcriptor Alexandrinus, (de quo vide Var. Ioh. XIX. 14.) accurata exemplaria, ne dicam, evangelium ipſius Iohannis manuſcriptum Epheſique ad ſua uſque tempora cuſtoditum, allegavit. Porro codices ex primis publice lectitatis deſcripti, itemque publice lectitati, non potuere non teſtatiſſimam retinere ſinceritatem, quum apud Ionam vel *hederæ* vocabulum pro *cucurbita* per tumultum populi ſurrogari potuiſſe, Auguſtinus ad Hieronymum negat. ſed tam grandævos codices cur nullos habemus? non eſt, quod longinquitatem ſeculorum cauſemur: antequam inveteraſcerent, per hoſtes furibundos, per traditores timidos, deleti ſunt. Infeſtiſſimus fuit, etiam codicibus, apud Afros maxime, Diocletianus: de hæreticis, apud Athanaſium querela exſtat: ſucceſſere tot ſtrages bellicæ; Saracenicæ præſertim, quas ſaucius evaſit, ut Cyrillus Lucaris teſtatur, ipſe Alexandrinus. Sunt tamen reliquiæ, ad recentiorum codicum lectiones pleraſque firmandas, nonnullas limandas, oppido utiles. Iiſque potiſſimum in locis, ubi *Lat.* & alia vetuſta monumenta paucitate ſua laborant, quod quidem planiſſime perſpicitur interdum, laudabiles vetuſtiſſimorum illorum codicum Græcorum lectiones in hodiernis Græcis remanentes non poſſumus non agnoſcere. Recte Auguſtinus: *Libros novi teſtamenti, ſi quid in Latinis varietatibus titubat, Græcis cedere oportere, non dubium eſt, & maxime qui apud eccleſias doctiores & diligentiores reperiuntur.* l. 2. de Doctr. Chriſt. c. 15. Olim eccleſia pro conſervanda codicum puritate jam egit curam: de qua Cura præter alios ex inſtituto commentatus eſt *Io. Frickius.* vide etiam *Rumpæi* comm. crit. § XLIII.

Obſerv. XXII. Sed poſtea multum ſibi ſumſere Græci librarii: idque licentiæ multos codices afflavit.

De cura veteris eccleſiæ circa ſinceritatem codicum, deque ejus curæ fructibus, quicquid docetur liquido, avide ac pie tenendum eſt: ſed certe per quas eccle-

Digitized by Google

ecclesias ætatesque illa cura se extenderit, difficile est explicatu; & quæcunque fuit, non prohibuit, quo minus existerent varietates illæ, quæ hodie volvuntur, & cognita origine sua facilius demum eximuntur. Hic utilia inprimis *Hieronymus* ministrat documenta. *Alexandria & Ægyptus*, inquit, *in septuaginta suis, Hesychium laudat auctorem: Constantinopolis usque Antiochiam, Luciani martyris exemplaria probat: mediæ inter has provinciæ, Palæstinos codices legunt, quos ab Origene elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgaverunt: totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat.* præf. in lib. Paralip. ad Chromatium. Idem in præf. in Evang. ad Damasum sic ait: *De Novo nunc loquor testamento, quod Græcum esse non dubium est; (excepto apostolo Matthæo, qui primus in Judæa evangelium Christi Hebraicis litteris edidit:) hoc certe cum in nostro* (Latino) *sermone discordat, & in diversos rivulorum tramites ducit, uno de fonte quærendum. Prætermitto eos codices, quos a Luciano & Hesychio nuncupatos, paucorum hominum asserit perversa contentio. quibus utique nec in toto veteri instrumento post septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in novo profuit emendasse; cum multarum gentium linguis scriptura ante translata, doceat falsa esse quæ addita sunt.* At in Catalogo, *Lucianus vir disertissimus, Antiochenæ ecclesiæ presbyter, tantum in scripturarum studio laboravit, ut usque nunc quædam exemplaria scripturarum, Lucianea nuncupentur.* Quæ loca si inter se conferas, parum quidem distincte explicant, quid ipse Lucianus, ipse Hesychius, quid eorum nomine alii fecerint: sed tamen revera in codd. quibusdam Græcis N. T. mutationem esse factam, sive per Hesychium & Lucianum, sive eorum nomine per alios, diserte affirmat Præfatio ad Damasum; atque iisdem codicibus, totam, quæ adhuc erat, Græci textus discrepantiam tribuit. Quod indicio est, alias variantes lectiones, de quibus multo ante Origenes querelas, Hieronymo non ignotas, dederat, minus multas fuisse, & minus graves. Porro si ferventibus & gentium persecutionibus & sanctorum virtutibus, mutarunt aliqua in LXX int. Lucianus & Hesychius (nam uterque, perinde ut Pamphilus, circ. A. 310. martyrio defuncti sunt,) & in Novo testamento vel iidem vel alii: majore etiam licentia, minori religione, secundis rebus, alii sacros tractasse libros, non injuria existimantur. Nam etiam Hieronymus, quum eodem loco *quatuor evangelia* proponit, *codicum Græcorum emendata collatione, sed & veterum, nec quæ multum a lectionis Latinæ consuetudine discreparent;* non obscure alios notat a Luciano & Hesychio *nuncupatos*, plus ab antiqua lectionis Latinæ consuetudine discrepantes ac novos codices. Codices eos, quos a Luciano & Hesychio nuncupatos *paucorum* hominum perversa contentio, ut præfatio ad Damasum ait, asserebat, Græcos quidem Millius fuisse putat in Prol. f. 69. sed quia Gelasii & synodi Romanæ nomine Evangelia, quæ Lucianus, quæ Hesychius falsarint, apocrypha judicantur, Lucianique vestigium apud Philastrium quoque notatur; Latinos illos fuisse codices, ex Lucianea & Hesychiana librorum Novi etiam testamenti, vel saltem Evangeliorum recensione, additamentis nonnullis aucta, tralatos, rectius docet Hodius f. 629, 632. In Græcis vero codicibus Lucianeam illam & Hesychianam emendationem aliquanto certe latius esse propagatam, præfatio ad Chromatium, non modo post præfationem ad Damasum,

Digitized by Google

sed etiam post catalogum scriptorum eccles. scripta, luculenter docet: quanquam Antiochiæ majorem, quam Constantinopoli, auctoritatem acquirere potuisse Lucianum, judicavit cel. Ioh. Frickius in Prolegomenis ad Biblia Græca A. 1697 Lipsiæ edita. Sane Hesychianus tenor LXX interpretum immigravit in librum Iudicum Romani codicis; & Lucianeus in Iobum Alexandrini quoque codicis, ut Grabii eruit demonstravitque sollertia. Nec mirum; quum ad Aquilam conformatus hodie remanet Ecclesiastes, uti τὸ σὺν in eo libro frequens prodit, quod interpretem illum pro articulo את adhibuisse notat Hieronymus: Theodotionisque Daniel certe, si non etiam Paralipomena, in Bibliis LXX viralibus hodie habentur. vide Hodium, f. 576. 584. Facile hinc existimare possumus, singula climata, ut LXX interpretes vel Hesychianos, vel Lucianeos, vel Origenianos, nacta sunt, ita eadem junctos LXX interpretibus libros N. T. vel Hesychii, vel Origenis, vel Luciani nomine sibi commendatos, admisisse. Hinc parodiam præfationis ad Chromatium instituere liceat, & re ad quinque sedes regionesque orbis Christiani prolata, sic dicere: *Habuit* Alexandria *& Ægyptus codices N. T. ab Hesychio;* Constantinopolis, *vel certe* Antiochia, *a Luciano nuncupatos: provincia circum* Hierosolyma, *Origenis, Pamphili, Eusebii codices legerunt.* Roma, *Græcis codicibus, Luciano, Origene, Hesychio antiquioribus, Latinos debet, multis partim ab ipso ortu, partim deinceps maculis fœdatos, sed ex Origenianis codicibus græcis per Hieronymum emendatos.* conf. Whitbii Examen, f. 27, ubi Hieronymo in *Palæstina* versanti, bibliothecæ *Alexandrina* scrinia pervestiganti, *Antiochiam, Constantinopolin*, variasque Asiæ provincias perlustranti, imo, dum in Ægypto ageret, monasteriorum Nitriensium codices evolventi, subsidia codicum Græcorum ad *Latinos* emendandos non defuisse evincit. Constantinus Magnus ut ad ecclesiam se aggregavit, quinquaginta sacrorum librorum exemplaria quam celerrime adornari, literis ad Eusebium datis, & Constantinopolin apportari jussit. vid. Euseb. l. 4 de Vita Const. cap. 36 & 37. quo in negotio, *dubitari posse* negat Hodius f. 621, *quin editionem suam Palæstinam in illis exemplaribus miserit, etsi paulo post usu vulgari recepta sit Constantinopoli editio Lucianea.* Id quod suo modo etiam de N. T. censendum est. Cumque deinde lectio, præsertim publica, indies in ecclesia frequentior fieret, & codices magis magisque ad usum illum accommodarentur: subinde aliqua, initio præsertim & fine pericoparum, addita, demta, commutata, trajecta sunt: loca, quæ minus utilia plebeculæ putarentur, dissimulata: formulæ ecclesiasticæ illatæ: paraphrases adhibitæ. vide Var. Marc. II. 17. Luc. VIII. 15. XIV. 24. XXI. 25. XXII. 36. Act. III. 11. 1 Cor. VI. 20. VII. 3. 5. Gal. II. 11. III. 1. Ap. IV. 8. Constantinopolitanæ autem ecclesiæ codices, magis quam ceteros, *festivis* ejusmodi luxuriasse flosculis, aliisque additamentis, quæ codicibus a Luciano nuncupatis digna forent; claris hodienum vestigiis deprehenditur. Nil mirum, si codices Eusebiani aliique antiquiores per alios alioque publicæ lectioni aptatos fuerunt obruti. Accedit quod circ. A. 726 Leo III bibliothecam, quæ trecenta codicum millia habebat, combussit: quo incendio quin multa vetera N. T. exemplaria fuerint deleta, non est dubium. Sane superstites hodie codices Græci omnes Origene, imo Eusebio, imo, nisi excipiendus est Alexandrinus,

Digitized by Google

drinus, Hieronymo; multi etiam Photio, imo Theophylacto, ſunt citeriores. Hanc tantam codicum ab ætate apoſtolica diſtantiam, eorundemque inter ſe arctam propinquitatem, & comparatam ad codices deperditos paucitatem, & Græcorum ingeniorum curioſitatem, quiſquis intelligit: hic nulla ſe lege, nulla ratione adſtrictum putabit, ut præ iis ubique omnes alias genuinæ lectionis indagines, divinitus conſervatas, faſtidiat; neque in numero codicum ineundo moroſe adhæreſcet: ſed deciſionem in lectionibus ſerius invectis & in codices ceteroqui præſtantiſſimos propagatis repetet altius.

Obſerv. XXIII. Afflavit eadem licentia codicem *Al.* ſed parce.

Antiquiores cauſas habent, quæ Obſervatione XI & XVII collegimus, hic non recoquenda: propius autem huc ſpectant, quæ Obſervatione XXII e Grabio notavimus. Præterea licentiæ veſtigium habet Al. in Luc. XXII. 43. Millioque fidem facit, qui in foliis ex eo deperditis etiam adulteræ hiſtoriam Ioh. VIII. deſideratam fuiſſe, ex foliorum capacitate aperte colligi ait. Sed tamen immunis eſt Al. noſter a mutationibus permultis, atque ab iis omnibus, quas modo Obſervatione eadem XXII collegimus. Quod ſi omnes lectiones, quas Hieronymus aut ignorat, aut reprehendit, evolvas; longe plures earum habent plerique codices hodie obvii, quam Alexandrinus. Quem quaſi in bivio ſtetiſſe, patet ex eo, quod clauſulam Rom. XVI. 25 ſeqq. a pleriſque Græcis ſub Rom. XIV. 23 repræſentatam, utroque loco exhibet.

Obſerv. XXIV. Parcius etiam abſtruſiores & *codices* & *verſiones* afflavit ea licentia.

Non modo interpretes, ſed etiam codices reconditos, interdum labare, ſupra diximus: ſed utrique ea fere, quæ in Alexandrino laudat præcedens Obſervatio, communia cum illo habent: quæ in Alexandrino reprehendit, vitant. Adde Obſerv. XX. conſid. I. loc. 24. 27. 44. 46. 50. 87. 108. *Erat codex Æthiopis*, inquit Millius, *minus interpolatus, quam cæteri; fere dixerim, quam Alexandrinus ipſe.* Proleg. § 1218. Id magis etiam de codicibus Græcis Syri veteris, Coptitæ, Gothi dici poſſit. Neque vero deinde minor apud Syros, Ægyptios &c. quam apud Græcos, vernaculorum cura exemplarium fuit.

Obſerv. XXV. Parciſſime vero *Latinam* verſionem.

Propriis ea nævis eſt obſita, ut diximus: ſed quicquid de aliis monumentis prædicavimus Obſervatione præcedente, id Latinæ quoque verſioni competit: cujus propria inſuper eſt quædam, ex ſingulari antiquitate, ſinceritas. Act. VIII. 37. 1 Ioh. V. 7. Si hæc & XXIII Obſervatio cum intermedia XXIV conferatur, fit quoddam Alexandrini & Latini divortium, quod ipſum conſenſioni illorum novam vim addit.

Obſerv. XXVI. Selectis hiſce monumentis non officit promiſcua codicum multitudo.

Multi

Digitized by Google

Multi hac methodo utuntur: Vbi tangitur lectio, quam in omnibus aut pleriſque editionibus exſtare aut ſciunt aut putant, primum eis jam hoc ſatis eſt, ut ſtatuant, defendendam eſſe lectionem: deinde experiuntur, qua ſpecie defendi poſſit. Vbi ea nonnihil præſidii habet, ita dicunt: QVIA hæc lectio exſtat in mſſ., in verſionibus, in patribus his & illis; IDEO defendemus eam. nec tamen quærunt, utrum pauciores an plures, deteriores an meliores, recentiores an antiquiores mſſ. & verſiones & patres eam lectionem habeant, quæ ipſis diſplicet. Contra, ubi lectio ipſis placita imbecillis eſt, ita dicunt: QVAMQVAM iſta lectio exſtat in mſſ., in verſionibus, in patribus his & illis; TAMEN eam non admittemus. nec tamen æque codices, verſiones, patres pro ea lectione, cui favent, producunt. Itaque verſiones exoticas, Clementem Alexandrinum, Origenem, Euſebium, Baſilium, Epiphanium, ſcholiaſtas Græcos, Auguſtinum item & Hieronymum (hos enim præ ceteris laudat Whitbius,) non perpenſis rerum momentis, ſed pro arbitrio, modo advocant, modo explodunt, dum rem deducant, quo ipſi volunt, non quo ſpectat res. In ſupplementum autem allegare ſolent contextum ipſum, emphaſin &c. perinde ac ſi altera lectio virtute ſua careret; perinde ac ſi contextum non legiſſent, qui eum gloſſis auxerunt; perinde ac ſi id demum, quod textui repugnaret, ei aſſui potuiſſet. Gravitati hic atque conſtantiæ locus eſt, ſi abſit partium ſtudium. Supra varietates in gregariis codicibus Græcis obvias, & ſupra earum cauſas longe poſitus eſt Alexandrinus; longius, reconditi codices illi & verſiones exoticæ; longiſſime, patres antiquiſſimi & Latinus interpres: atque horum priſca & aperta germanitas quantivis pretii & ponderis haberi debet. Re enim vera ſunt διπλωμάτα (*Controleurs* vocant Galli,) qui ſuo conſenſu multitudinem codicum graviſſime confirmant; diſſenſu autem ſuo ab eadem, genuinæ lectioni neceſſario cavent. Non quilibet ſeorſum locus pro arbitrio tractari, ſed ſumma tota varietatum perpendi, & ex cauſis æſtimari debet. quod ſi feceris, reperies, partim eſſe loca, quorum lectio in antiquioribus, ſed rarioribus monumentis plenior eſt; in pluribus, ſed citerioribus, brevior, publico eccleſiæ uſui attemperata: partim loca, quorum lectio in antiquioribus, ſed rarioribus monumentis brevior eſt; in ceteris plenior, paraphraſin ſibi fatens adhibitam. Et quemadmodum in judiciis, quo plus minusve neceſſitudinis inter ſe habent teſtes atque ii quorum res agitur, eo majorem minoremve habent auctoritatem: ſic in hoc negotio Græci codices inferiorum ſeculorum, quaſi ex una domo, acervatim ambulant & loquuntur: ſed antiquiores illi teſtes aliquanto inter ſe ſunt remotiores, minuſque ex compoſito agunt.

Hactenus oſtendimus, quomodo conſenſio Al. *&* Lat. *deciſionem præbeat: exhinc gradum facere licet ad decidenda ea loca, in quibus alteruter horum aut hiat, aut ab altero diſſonat.*

Obſerv. XXVII. Vbi *Al.* aut *Lat.* hiat, proximos utriuſque ſurrogare fas eſt.

Mutilus eſt *Al.* in Matthæo a cap. I. 1. ad XXV. 6. in Iohanne a cap. VI. 50 ad VIII. 52. in Epiſtola ſecunda ad Corinthios a cap. IV. 13. ad XII. 7.

Lati-

Digitized by Google

Latinus item pro mutilo haberi meretur, quotieſcunque, quid is Græce legerit aut Latine dederit, non apparet: ut ſupra diximus. Talibus ergo in locis ſurrogandi veniunt proximi eorum. & quidem proximum omnium Latinum habet Alexandrinus, Alexandrinum Latinus: ab his ſi diſceſſeris, utriuſvis pauſa & defectus per utriuſque propinquos, codices interpreteſque, ſupra memoratos, ſarcitur. Codiceſque bilingues, ubi Latina lectio uni Græcæ lectioni æque atque alteri reſpondet, adeoque Græca eorum lectio non ad Latinam reficta eſt, ſæpe Alexandrinum tenorem & ſequuntur & comprobant.

Obſerv. XXVIII. Vbi *Al.* & *Lat.* inter ſe diſſonant, alter alterum nervoſe refutat.

Si *Lat.* & *Al.* interdum una hallucinantur, ut Obſervatione XVII oſtendimus: multo magis utervis labat ab altero ſeorſum, ut notavimus Obſervatione XI & XXIII de *Al.* & Obſervatione VIII de *Lat.* de quo porro vide var. Marc. VII. 31. 1 Theſſ. II. 7. 1 Tim. VI. 20. 1 Cor. XVI. 9. & Philem. v. 6. Tit. III. 10, ubi Irenæus eum refutat: & 1 Ioh. IV. 3, ubi a Polycarpo diſcedit. Quanquam locis ejuſmodi fere omnibus tota vis mutationis in tenui apice aut vocula, (neque enim plus in tantam antiquitatem cadebat,) eſt ſita. Vbicunque ergo diſſonant, alteruter eorum ſine dubio genuina lectione gaudet. uter autem? is, penes quem nulla fuit aberrandi proclivitas: is, quem rationes idoneæ fulciunt: is, quem alii teſtes probi firmant. Non opus eſt omnes ubique codicum excitari copias: ubi hi duo propinqui inter ſe pugnant, plerunque unus alterve interpres antiquus, duo treſve codices Græci idonei, tanquam arbitri, victoriam ſei, cui debetur, addicunt. Confiteamur quod res eſt, ad laudem Dei in providentia ſua de verbo ſuo: Inſigne beneficium eſt in antiquitate & ſinceritate codicis Alexandrini & interpretum veterum, Latini inprimis, conjuncta. Multi ſeorſum Alexandrino codici, multi ſeorſum Latino aliive interpreti palmam decernunt. Quod ſupereſt, conjunge utroſque: veritatem aut in conjunctione habes, aut ex conflictu elicis. Ex Ægypto vocavit Deus Filium ſuum: ex Ægypto monumenta ſcripturæ N. T. quam ſinceriſſima redeunt. confer Iren. l. III. c. 25. f. 256 ed. Grab.

Obſerv. XXIX. Interdum *Latinus* Alexandrino, interdum *Alexandrinus* Latino prævalet.

Ne lector theſes harum obſervationum, ac non explicationem evolvens, putet, *Al.* & *Lat.* ſæpius a nobis, inepta repetitione, partim vituperari in Obſervationibus obſervatione ſuperiore citatis, partim laudari in Obſervationibus IX. XII. XVIII. XIX. XXIII. XXV. monemus, primo id fieri generatim; ſecundo, in comparatione *Lat.* & *Al.* mutua: tertio, in comparatione *Lat.* & *Al.* cum aliis codicibus Græcis: & nunc quarto, ad diſcernendam genuinam lectionem vel a *Lat.* vel ab *Al.* ſeorſum exhibitam. quocirca exemplis uſi ſumus alias & alias cauſas habentibus. Palma ubique, *Hieronymo* judice, Græcis veteribus debetur codicibus, iis maxime, quos Origenes, Pierius, Pamphilus, Euſebi-

Digitized by Google

sebius dederant: quibus multarum gentium jam tum interpretationes respondebant; & qui maxime ab additamentis interpretes illos fugientibus immunes erant. Hac lege persæpe ea lectio *Latina* vincit, cujus simplicitas & brevitas, græcorum codicum quamlibet paucorum, dummodo veterum, & interpretum patrumque, Asiorum præsertim, assensu comprobatur. Exempla vide in var. Hebr. IV. 2. deinde Matth. V. 22. VI. 13. Luc. XI. 2. 4. Hebr. II. 9. Dicamus tandem, quod res est. examen loci singularis, 1 Ioh. V. 7 eo jam deductum est, ut omnes sani necesse habeant, aut missum facere locum; quod absit: aut Græcos firmiter indicare codices, qui eum habeant; quod non possunt: aut ad Latinos confugere; quod nos suo loco non facere non potuimus. Præter hanc lectionem pauculæ aliæ, aut omnium aut doctissimorum hominum calculis probatæ lectiones, ad Latinam versionem recidunt, ut Matth. IV. 16. VI. 1. Act. II. 24. VIII. 37. XIII. 6. 33. Ap. VII. 5. Non ullus facile reperietur locus, in quo ceteræ versiones conjunctæ, nedum singulæ, anteferendæ sint Latinæ versioni cum Græcis codicibus omnibus congruenti: nam & minus antiquas illas esse vidimus & minus sinceras. Latinæ tantummodo quædam sunt lectiones, ad tempus non ut ex regula, sed quasi *per exceptionem* tractandæ, donec Græci codices inveniantur, eorum, quibus Latinus est gavisus olim, quam simillimi. Si Valla putasset, nil extra suos Græcos codices, quibus fretus Latinum reprehendit, a divina Providentia reservatum esse posse ad differentias posthac decidendas ponderosius: quam misere errasset? Si Erasmus habuisset Stephani codices: minus ei sæpe hæsisset aqua. Si Erasmus & Stephanus vidissent codicem Alexandrinum & copias per Millium aliosque conductas: non eos credimus dicturos, complura nunc facillime expediri, quæ suis ipsi temporibus expedire non potuerint? Ergo nos etiamnum codices aliqui Græci fugere possunt, qui posteros nostros, quum maturum fuerit, egregie juvent: neque nostra quamlibet instructa ætas ita sibi placere debet, ut alios nil perfectius manere statuat. Sapienter sententia communis non singulos, sed universos codices N. T. a corruptionis nota absolvit: sed quæstio inde subnascitur, Vtrum aliqui codices, quos varietati lectionum N. T. tandem ad apicem decidendæ, Providentia, ut credere pium est, reservavit, adhuc lateant, an omnes jam sint reperti & excussi? porro si jam reperti sint & excussi, quæram, Quo tempore numerus eorum completus fuerit? & quid ante idem tempus de suorum sufficientia codicum debuerint sentire majores? Latino igitur, ubi idonea eum ratio nobis commendat, contenti simus, vel eum certe ne spernamus, dum Græca se magis aperiunt. Præclare hoc intellexerunt omnes ii, a quibus hodiernam lectionem accepimus. nam *Complutenses* & *Erasmus* in textu suo Græco Latinos aliquando potius quam Græcos probavere codices. *Rob. Stephanus* quid facturus fuerit, si Græcum textum maluisset ipse adornare, quam ab aliis adornatum recudere, docet editio N. T. Græcolatina, A. 1551. ubi ait, *Veterem versionem negligendam non existimavi, quia eam MVLTIS in locis VETUSTISSIMI GRÆCI exemplaris esse loco videbam.* Rigidus in Vulgatum existimatur *Beza*; atque is tamen in Præf. N. T. sic scribit: *Dissentiebat, fateor, vetus interpres ab iis exemplaribus, quæ Erasmus nactus erat: sed non uno loco comperimus,*

Digitized by Google

rimus, aliorum codicum, & quidem vetustissimorum, auctoritate eam interpretationem niti, quam ille reprehendit. Quin etiam aliquot locis animadvertimus, veteris interpretis lectionem, quamvis cum nostris Græcis exemplaribus interdum ei non conveniat, tamen ipsis rebus multo melius quadrare; nempe quod ille, quisquis fuit, emendatius aliquod exemplar nactus esset. Quanto animosius principes hi editores, si hodie Latini interpretis cum tot aliis documentis postea repertis consensum viderent, & inde recensiones suas retractandas haberent; quanto, inquam, generosius aliqua retractarent, quæ nos, quia illis semel sub manum venerunt, corrigere nefas ducimus, factum illorum potius necessarium quondam, quam judicium solidum imitantes? Recte quoque Glassius: *Sane quædam loca*, inquit, *in versione vulgata ita comparata sunt, ut, licet prima fronte textui Græco minus convenire videantur, pro corruptis tamen & incongrue versis haberi statim non debeant: partim quia sensum interpres quandoque secutus est, non stricte verba; partim quia aliam a codicibus nostris lectionem apprehendit.* Philol. sacr. p. m. 142. Et Calovius: *Relinquimus lubentes*, inquit, *versioni vulgatæ eum, quem habet, honorem, & ubi emendatior est in locis quibusdam, quam forte codices nonnulli Græci, docentibus id aliis probata fidei Græcis codicibus, & comprobante textu sacro, veterumque astipulantibus testimoniis, non sane corrigimus vulgatam versionem, sed potius Græcos illos codd. ea parte ad horum certiorem fidem emendamus.* Idem: *Quum* Beza, Casaubonus, De Dieu *præferunt vel æquant vulgatæ lectionem Græco textui, non id faciunt, qua vulgata per se confertur cum Græco textu, ut pontificii eam conferunt, sed qua vulgata Græcis quibusdam codd. conformis, qui probatiorem lectionem retinent, confertur cum aliis quibusdam Græcis codicibus, qui ea in parte sequiorem minusque probatam lectionem sequuntur.* Crit. sacr. p. 485. 487. Quare cel. Pfaffius & recte ait, *Absurdum esse, Latinam versionem tantopere æstimare, ut ad eam textus Græcus conformari debeat:* & tamen idem affirmat, *ex versione vulgata genuinam lectionem aliquando posse restitui.* Syntag. p. 101. 189. Confer. *Hottingeri* Thesaur. phil. p. 387. *Waltoni* Proleg. X. § 12. & *Hodii* Hist. text. & version. f. 551. ubi & sua & aliorum præclara de Vulgato judicia promunt. quale est etiam *W. Wallii*, statuentis, *lectionem Vulgati interpretis, propter summam vetustatem, quibusdam in locis fideliorem esse Græcis hodiernis.* Not. crit. p. 25. Sane nemo de auctoritate Latini interpretis dubitat: id unum agitur, ut idoneo, non alieno loco ratio ejus habeatur. Latinos codices Græcis sui temporis præfert *Hilarius* ad Rom. V. & verba ejus potiora refert Millius, cujus vide Proleg. § 788. coll. § 1318. In Græcos Hilarius quidem & longe iniquior, ut Millius censet, & aliquanto severior est revera, quam esse debebat, alieno præsertim loco sententiam dicens: sed de Latinis certe ex vero judicat. *Constat*, inquit, *quosdam Latinos porro olim de veteribus Græcis translatos codicibus, quos incorruptos simplicitas temporum servavit & probat.* Neque tali modo rivus fonti antefertur. ad apostolicam quippe manum exemplar Græcum, v. gr. biennio post mortem Iohannis descriptum, habebat se ut ad fontem rivus, non ut ad fontem fons; vel, si Græcitas sufficit ad fontis titulum, Græcum exemplar etiam ad versionem aliquam refictum fons

Digitized by Google

erit. Sane fons Græcus eſt unice; & Græci rivi tantum non ſemper optimi rivorum: Latini, non niſi rivi, ſemel duntaxat iterumque limpidiores rivis Græcis, & fontis Græci ſimiliores; ut plurimum vero fonti Græco & rivis Græcis optimis reſpondentes, & ad diſcriminandam utrorumque authentiam perutiles. Ergo rivi Græci & rivi Latini inter ſe conferuntur, ut dignoſcatur, utra pars retineat Græci fontis ſinceritatem: & controverſia, ut alia ſimilitudine utamur, ex jure primogenituræ, qua interdum *orphanus* excellit, decidi debet. Antiquiores Theologi noſtri minorem habebant (neque enim poterant,) copiarum Græcarum & notitiam & admirationem: ideo Latini interpretis ſolitudinem poſthabuerunt interdum, ubi videlicet tantummodo cum repertis poſtea codicibus græcis congruebat: ſæpe rurſum expeditiore judicio, quam hodie plerique, Latino interpreti tribuerunt, quod ei debetur, v. gr. Matth. XXVII. 9. (confer Millii Proleg. § 855.) Et tamen paullatim acceſſerunt aliæ verſiones: quin etiam Græcorum patrum, Origenis maxime, pretioſiſſima fragmenta & ſtructuræ; quorum ſilentium ceteris locis fraudi eſſe non debet, ubi Latinam lectionem defendunt vel rationes valde idoneæ, vel aliæ verſiones inſignes, quæ radios genuini textus Græci fidelius interdum, conjunctæ præſertim, repercutiunt, quam ipſe codex Alexandrinus. Eundem fuiſſe Grabii, viri literatiſſimi, ſenſum, notæ ejus potiſſimum ad Irenæum, loca N. T. copioſe allegantem, demonſtrant. Tuque, prudens lector, ſi aliquid v. gr. Germanice commentaris ipſe, alterque id Latine vertit: unde ſententiam tuam in loco, qui forte in Germanicis perperam, in Latinis recte fuerit deſcriptus; unde eam, inquam, abs quovis æſtimari voles? opinor, ex Latinis; non quo tua alienis poſthabeas, ſed quod in loco excepto aliena tuorum ſint ſimiliora, quam tua. Accurate & fideliter hæc tenenda ſunt: quia hinc potiſſimum pendet ſolutio varietatum antiquiſſimarum, graviſſimarum, & impediti ſſimarum, quas in hac ipſa obſervatione & in præcedentibus paſſim tetigimus. Non mero ſingulæ literatorum arbitratui ſunt committendæ; ſed cunctarum deciſio ex cohærentibus totius negotii radicibus petenda, veritaſque amplectenda, ſive defenſionis inde, ſive emendationis beneficium ad lectionem eam, cui aſſuevimus, redundet. Tali pacto a Luca admiſſum capite III. 36. *Cainan* retinemus: ſed multi, etiam plurimum ceteroqui codicibus tribuentes, admiſſum vel dubitant vel negant. Item Matth. XII. 8 ⲱ particulam non legimus: ſed Whitbius in ea amplectenda vel ſolum Vulgatum Græcis codicibus, quos acerrime defendit, tamen anteponit. Agnoſcit igitur Whitbius, agnoſcunt reliqui, ne ceteris quidem in locis majore codicum græcorum numero nimis rigide nitendum eſſe contra minorem numerum juſta ratione fultum. Orantur veritatis ſtudioſi, ut hæc quam ſeveriſſime, ſed ſine affectu, expendant. Erunt, qui vix teneantur, quin me antiſcripturarium dicant: atqui hoc crimen in quemlibet, qui in hoc genere navavit aliquid, primo tempore collatum fuit. videant vero, ne dies diem docens, ipſos, quod nolim, declaret antiſcripturarios. Nil partium cauſa dico, nil per ſingularis ſententiæ affectationem: conſcientiæ me meæ in hac re obſequi ſimpliciter, quivis perſpiciet. *Alexandrinus* interdum quin vincat, nemo dubitat, qui liberum

Digitized by Google

rum habet judicium. Patrum, interpretum, Græcorum codicum modo agmine pleno, modo delectu nobiliſſimo, ſtipatus ſolet incedere.

Obſerv. XXX. Quælibet varietas paulo gravior omnem codicum, patrum, verſionum multitudinem in *duas* partes dirimit, pro utravis lectione militantes.

Semper aut duplex eſt varietas lectionis, aut, ubi multiplex, ad duplicitatem mox redigitur. Porro ubi altera lectio e duabus uno duntaxat alterove codice Græco gregario nititur: ea quoque confeſtim evaneſcit. Eæ demum negotium exhibent varietates, quæ pro utraque lectione teſtes multos & graves habent. atque hîc plerumque ab una ſtat parte *multitudo* teſtium, qui ſunt codices Græci communiores & patres minus antiqui: ab altera *vetuſtas* patrum, interpretum, codicum Græcorum reconditorum, qui fere ſunt *Al. Colb. 8. 6. 7. Cypr. Med. N. 1. Pet. 3. Roe. 2.* nec non *Cov. 2. 4. Gen.* & codd. *Græcolatini:* item *Æth. Arm. Copt. Goth. Lat. Perſ.* & *Iren. Clemens* Al. *Orig. Theodorit. Euthal. Andreas* Cæſ. Si ex illis quinque regionibus, de quibus Obſervatio XXII agit, codicum ſuffragia in ſingulas haberemus varietates, amœna eſſet conſideratio: nunc quum earum quælibet fere duplex eſt, ſufficit, ut ſingulis in locis ſuffragia codicum, verſionum, patrum, quibuſcunque ex regionibus præſto ſunt, in duas partes diſpeſcantur; id quod & facillimum eſt, & deciſionem maximopere adjuvat, præſertim ubicunque alteram lectionem præ altera regionum firmat diverſitas.

Obſerv. XXXI. Vbi Al. & Lat. (vel codices his ſurrogati,) aliique græci codices, communes & reconditi, vel multi vel plerique, & patres, & verſiones congruunt: eſt id genuinæ lectionis argumentum; & argumentum eo firmius, quo major talium teſtium multitudo eſt atque diverſitas.

Tum videlicet nationes codicum, quas § XXXI diſcrevimus, Alexandriam, Antiochiam, Conſtantinopolin, Hieroſolyma, Romam, id eſt, totum orbem Chriſtianum, complexæ, potiore certe ſui parte, in unum conveniunt, copiaſque ſuas invicto robore conjungunt. Hoc tutiſſimum omnis deciſionis compendium: hoc certiſſimum ſanæ lectionis criterium. Vnius generis codices, quamlibet multi, ſæpe aberrant: duæ vero nationes illæ, in quas primo quoque tempore diſceſſere codices, firmitudine ſumma gaudent; perinde ut moles ex utroque latere uni alterique fulcro idoneo incumbens perſtat melius, quam ſi ex uno tantum latere haberet decuplo plura. Non jam qualiſcunque ſpecies codicum antiquorum, bonorum, multorum, in cenſum venit: valet vero *Diverſitas* teſtium, qui a fonte, a manu prima, quam proxime abſunt, & inter ſe quam longiſſime diſtant; adeoque ſuo conſenſu genuinam lectionem oſtendunt, ſuoque comitatu ſemper & antiquitatem, & bonitatem, &, exceptis ſingularibus quibuſdam cauſis, pluralitatem complectuntur: vel, ubi pluralitas de-

Digitized by Google

ficit, defectum ſupplent, ipſiſque codicibus recentioribus & inconſtantioribus robur addunt. Quo pacto pleriſque in locis deciſio eam firmitudinem nanciſcitur, quæ ſit, pro natura rei, inſtar Demonſtrationis. Guſtum merum & arbitrium humanum initio hujus diſceptationis excluſimus: ſed eas lectiones, quæ per diverſitatem teſtium aſſeruntur, plerumque videas nativam quandam brevitatem, auſteritatem, elegantiam habere, & cum decoro illo, quod § I commemoravimus, convenire. Atque hæc cauſa iiſdem teſtibus, aliis quoque in locis, præcipuam quandam conciliat auctoritatem.

Obſerv. XXXII. **Perpauca majoris momenti loca adhuc relinquuntur in æquilibrio.**

Talia ſunt, ubi v. gr. ex una parte eſt *Lat.* & *Al.* ex altera ceteri codices Græci, ita quidem, ut in utramque partem vel tantundem vel nihil ſuperpondii accedat ab aliis verſionibus & patribus, a variarum lectionum cauſis, a contextu ejuſque interpretatione. Exempla dat margo noſter, quotieſcunque γ literam habet. Sobrietatis eſt, talibus in locis judicium ſuſpendere, dum expediuntur: idque tanto æquiore animo, quanto pauciora ſunt hujuſmodi loca. In ceteris facile, ubi conſiſtat, habet veritatis ſtudioſus. nam in extrema quidem diſcedunt, qui ex una parte editionem eam, cui aſſueverunt, obnixe defendunt, ut ſi in manu ſua omnes haberent apoſtolorum apices, præ omnibus omnium ſeculorum lectoribus; & qui ex altera parte unius alteriuſve manuſcripti aut interpretis antiqui detrimenta recepto textui præferre & inferre audent: mediam vero regiamque tenent viam, qui lectionem idoneis monumentis, eorumque minore quidem interdum, ſed plerumque majore numero, idoneiſque ſimul rationibus fultam, ſine præjudicio quærunt, & inventam, in quantum capiunt, in tantum tuentur.

§ XXXIII. Simulque ſarcit hæc methodus, quicquid codicibus vel ad vetuſtatem bonitatemque, vel ad numerum deeſſe videtur. Non repetemus, quæ de his dotibus diximus § X. De *vetuſtate* quidem codicum anceps eſt & delicatum judicium. Annos nonnulli adjectos habent: unde ſcriptus noſcitur Anno 1500 *Hirſ.* A. 1338 *Seld. 2.* A. 1291 *M. 1.* A. 1286 *Laud. 5.* A. 1160 *Eph.* A. 1087 *Cov. 2.* A. 1047 *Laud. 4.* A. 1006 *Gehl.* A. 1000 *Moſc.* recentiore ſui parte. Ante annum 1183 *Byz.* A. 964 *Par. 7.* nam indictione VII. imperante Nicephoro ſcriptus notatur, quæ nota in nullum alium ullius Nicephori imperantis annum convenit. Etenim ſeculo X, quo ineunte literæ Conſtantinopoli magnopere refloruerunt, mos anni in codicibus notandi videtur exſtitiſſe. Sed potuit aliquando unius anni mentio ex codice antiquiore in recentiorem ſine mutatione transferri. Plerique ætatem habent minus notam. Lectionaria, in quibus eſt idem *Laud. 4*, fere circ. A. 1000 ſcripta perhibentur, ut *Bodl. 3. M. 2. Wheel. 3.* quibus *Aug. 4* non concedit. vetuſti etiam *Seld. 4. 5.* Recentiores, *Bodl. 5. Bu. Colb. 4. Cov. 4. Mont. N. 1. L. Lin. Seld. 3. Trit. Vff. 2.* Vetuſti, *Colb. 1. Lin. alter.* Annorum 300, *Bodl. 2.* circiter 400, *Seld. 1.* plus 400, *Laud. 2.* circiter 450, *N. 1. alter*, cui ſuppar *N. 2.* circiter 500, *Cov. 3. Bodl. 4.* plus 500, *Baroc.* 500 aut

Digitized by Google

aut 600, *Cant. 2. Baſ. 2.* plus 600, *Colb. 7. Lipſ.* circiter 700, *Colb. 2. Hunt. 2. Laud. 1. Magd. 1. Pet. 1. Seidel.* 700 aut 800, *Vien.* plus 800, *Per. Wo. 1. 2.* Vnde patet, Græcos ſub Bedæ & Alcuini tempora, occidentalium ipſiuſque Caroli M. fortaſſe ſtudio incitatos, operam denuo dediſſe codicibus; codiceſque paulo vetuſtiores per recentiores fuiſſe obrutos: vix certe ullus ante ea tempora codex invenitur cum indicio anni, quo ſcriptus ſit. Antiquiſſimi perhibentur *Al. Boern. Cant. Clar. Cypr. Laud. 3. Moſc.* (majore ſui parte,) *Par. 9.* maximeque *Vaticanus.* Sed tamen ne horum quidem ullus Hieronymi ætatem certo attingit aut vincit: atque ipſe *Cant.* ſummæ vetuſtatis opinione excellens, vereor, ut ſe ſatis tueatur. Stricturas quidem habet e lectionariis, v. gr. in var. Marc. I. 29. Act. III. 1. At varietates, maxima ex parte, non ſolum Hieronymo, ſed etiam Vlphila, Origene, Tertulliano clamant ſe eſſe antiquiores, & inter ipſos, qui hodie ſuperſunt, codices antiquiſſimos intercedunt. In his igitur Græcis codicibus, antiquitatis gradus anxie diſcriminare, jejunum eſt: in antiquiſſimis verſionibus patribuſque id notari, multo pluris refert. Hoc penitus infixum habeant omnes, ſemperque cogitent, oportet, qui in præcipuis varietatibus, non quod pleriſque placeat, ſed quod germanum ſit, ex animo requirunt. Ex hoc ipſo apparet, ne *bonitatem* quidem ſemper cum antiquitate eſſe conjunctam: & revera antiquiſſimi hodie codices ſæpe ſunt mendoſiſſimi. Nunc hac methodo utilitas vera ex omnibus codicibus non modo antiquis iiſdemque bonis, ſed etiam bonis ac non antiquis, antiquis ac non bonis, capi poteſt. nam ubi aberrant, ſibi relinquuntur: ubi vero cum aliis probis vetuſtiſque congruunt, apparet, lectionem eorum non pendere ab ea parte, qua laborant; ſed antiquam eſſe & item probam, per librariorum injurias ſeculorumque anfractus eluctatam. Imo conſenſus duorum codicum, quorum alter vetus, alter recens; alter emendatus, alter vitioſus eſt, firmius præbet ſuffragium, quam duo gemelli veteres ac boni. Eodemque documento conſtat, non nimis moroſe requiri debere antiquitatem Græcorum codicum ſummam. Etenim ſi anni ſimpliciter in codicibus numerandi ſunt, antiquiſſimum quemque codicem Hebraicum mſ. V. T. vincet recentiſſimus Græcus N. T. nam ille longius abeſt a prima non modo Moſis, ſed Malachiæ manu, quam hic & nos ipſi ab ætate apoſtolorum. Si anni ſimpliciter numerandi, is qui hodie ſupereſt omnium antiquiſſimus, eo temporis articulo, quo olim erat omnium recentiſſimus, nulli non poſtponendus fuit: num igitur ſitus eum poſtea meliorem fecit? Si anni ſimpliciter numerandi, quid codice, qui hodie habetur ceteris antiquior & melior, cras futurum eſſet, ſi alius reperiretur antiquior, ab illo multum diverſus? Manum apoſtolorum, interjectis multis brevibuſque librariorum ſucceſſionibus, valde mutatam referre potuit codex hodie XII ſecula habens: eandem manum apoſtolorum, interjectis paucis tardiſque librariorum ſucceſſionibus, accurate referre poteſt exemplar hodie excuſum, adeoque etiam hodie deſcriptum. Sarcit eadem methodus, quicquid ad *copiam* codicum deeſſe videtur. Primum ſæpe ex codicibus unius ſyzygiæ, valde inter ſe affinibus, excellentior quiſpiam hiatu laborat, aut negligentius collatus eſt: & tum, quid lectionis habuerit, ex cæteris ejuſdem ſodalibus diſcitur. Deinde ſæpe librarii diffe-

Digitized by Google

differentiam aliquam valde ſubtilem facile præterierunt aut neglexerunt: ſæpe lectionem laborare opinati, obnixe circumſpexerunt, quoad occurreret codex, qui planius quidpiam ſuggereret. Sæpe excerptor alius poſt alium lectionem aliquam in codicibus obviam, tamen aut non obſervavit aut non probavit; nec eam aut in contextu ipſo cum altera magis placita conjungere potuit, aut in margine notiſve eam exhibere dignatus eſt: & plane a Complutenſibus, Eraſmo, Stephanis, cæteriſque ante Millium, in iis codd. quos verſabant, plurimæ præteritæ fuere lectiones, quæ poſtea ex aliis codd. productæ ſunt. idque judicari poteſt partim ex iis varietatibus, quas iidem anteceſſores notarunt, quippe quæ intimam codicum antea & poſtea collatorum convenientiam demonſtrant: partim ex editionibus poſterioribus, quæ multas lectiones in prioribus admiſſas reticuere: partim ex ingenti ſpicilegio, quod codices pridem excuſſi dedere Millio, cujus vide Proleg. ſect. 1418. 1423. 1451. 1472. 1507. de codd. *Al. Cant. Magd. 1. 2. Pet. 1. Comp. Baſ. 1. 2.* Ipſe Millius varietates duntaxat minutiores neglexit, vel de codicibus eas exhibentibus nonnullos omiſit, ut infra oſtendemus. Multa denique ſuffragia codicum per tot philologorum & typographorum manus tranſportata mutationem ſubiere: unde fit, ut eidem interdum codici alibi alia lectio tribuatur. Quod ſi numerus codicum præciſus ad deciſionem requiritur, quorſum deveniemus? nunc non codices numerantur; ſed genera codicum penduntur, in quibus dubitare vel pudor eſt. Et ubi varietas quæcunque, ab anteceſſoribus Millii, vel etiam interdum a librariis præterita, paucos; ubi varietas minutior, ab ipſo Millio neglecta, pauciores habet codices: hæc paucitas per ſe non tollit veritatem lectionis, ſed ex codicibus noviſſime collatis colligemus, codices antea collatos, quibus ii reſpondere ſolent, eandem lectionem habuiſſe. Et, ſi is conſenſus Diverſitatem codicum complectitur, dubitatio omnis eximetur. Firma eſſe, quæ diſputamus, hoc eſto indicium: in multis hujuſmodi varietatibus ad nomina codicum pauciorum adjeci, *pluresve.* ibi ſi *plures* codices, quam eos, quorum hodie ſuffragium habetur, poſthac ſic habere reperientur, *plures* etiam ſub manibus anteceſſorum ſic habuiſſe, jure ſtatuetur. Exemplum egregium exſtat Marc. VII. 2: ubi ἐμέμψαντο habent edd. ſed non habent manuſcripti optimi, neque habuit exemplar Græcum, ex quo Græca ſua dedit *Cant.* idemque *Steph. β*, quippe qui ex Latino ſupplevit κατέγνωσαν. id quod nec Stephanus nec Beza notavit. Neutrum verbum Græcum habet *Al.* ſed diu hic codex in occidente celebratus fuit, antequam hoc ejus ſuffragium proferretur aliiſque augeretur a Britannis. Quorum tandem Millius conjunxit *Al. Baſ. 1. Bodl. 2. Laud. 5. Æth. Arabica* aliqua exemplaria (Mareſchallo tria,) *Copt. Goth. Perſ.* cum *Cant.* quanquam Whitbius, allegata Millii non bene recordatus, unum ei Æthiopem interpretem hſc quoque imputavit. Acceſſit poſtea *Par. 5*, per Kuſterum: *Wo. 2*, per Wolfium: deinde, *Aug. 2.* &, his pridem collectis, *Moſc.* Habuerunt autem, opinor, brevem hanc, & elegantem, ſed a paucis perceptam lectionem plures codices pridem collati: habebunt alii, qui poſthac diligenter conferentur. interim hi ſufficere poſſunt lectori rem recte æſtimanti. neque enim ullius loci lectio oſtendetur falſa, in qua horum diverſitas codicum conſpiret. Denique hæc methodus non mediocriter confirmat, etiam-

Digitized by Google

etiamsi codices illi, quos Lambecius, Le Long, Schiada, alii memorant, & qui Britannis noviſſime ex oriente miſſi, & qui adhuc in oriente ſunt ſiti, & omnes reliqui, quorum adhuc futura eſt detectio, vel qui unquam deſcripti ſunt, nobis penitus collati eſſent, tamen nil repertum iri, quod ſummam codicum tam diverſorum, qui adhuc collati ſunt, notabiliter mutet, ac non potius ſtabiliat. nam poſt Millium codices inter ſe valde diverſi, nec ſane pauci, ſunt collati; neque horum ullus lectionem dedit inſignem a Millio penitus præteritam: ac ſpondere auſim, omnes, qui poſthac eruentur codices, ſuos jam propinquos apud Millium habere, neque varietatem ullam reddituros eſſe, quæ & genuina, & momenti cujuſdam & adhuc ignota ſit. In ſumma, ex lectionibus potius de codicibus in poſterum, quam ex codicibus de lectionibus opus erit judicium fieri.

§ XXXIV. Totam rationem criticam *uno Canone* eoque perbrevi comprehenſam propoſuerat Prodromus operis hujus: & ipſam quidem hanc tractationem ita inſtitutam habuimus, ut hunc canonem ex profeſſo evolutum daret. ſed diffiſi ſunt unitati canonis nonnulli, impediti fortaſſe ſphalmate quodam, quod in prologum ad *Chryſoſtomum* de Sacerdotio irrepſit, cujus paginam XIII ſi evolveris, & ſub initium ejus paginæ pro 500 legeris 511 (agitur enim locus ille, de quo ſupra, § XXII.) canon poſſit magis placere. Veruntamen tractationem canonis mutavimus, qui ipſe ita ſe habet, PROCLIVI SCRIPTIONI PRÆSTAT ARDUA, & tanquam concluſio haud ſane jejuna continetur axiomate latiſſimo & ſolidiſſimo, quod his verbis effert Lactantius, *Bonorum* (bonarum rerum; ſic quoque, bonarum lectionum) *natura in arduo poſita eſt; malorum, in præcipiti.* lib. de falſa ſap. c. VIII. *Proclivitatis, facilitatis, pronitatis* vocabulum, in expungendis falſis lectionibus, longe familiariſſimum ſolet eſſe criticis: quare nemo cordatus hunc canonem exagitare poterit. ſane *proclive* eſt, ut librarius vel caſu, vel conſilio, vel caſu & conſilio, non mutanda mutet: ſed *proclive* etiam eſt, ut codices novi præ antiquis, & codices græci vel latini præ græcis & latinis, & codices pauci præ multis, & codices inter ſe propinqui præ codicibus variorum climatum, idiomatum & ſeculorum titubent: expuncto autem eo, quod *proclive* erat, remanet, quod ei unum proprie opponitur, *arduum.* Hoc uno tota, opinor, vis canonum Gerardi a Maſtricht, tota etiam noſtra tractatio ſuperior comprehenditur. Hoc apud omnes omnium linguarum, rerum, temporumque ſcriptores, atque adeo in ipſo codicis Hebræi margine, totam propemodum rationem variarum lectionum complectitur. Neque exceptionem admittit ullam: neque enim aberratio ulla tum, cum admitteretur, non fuit proclivior, quam vera lectio; quamvis cauſæ proclivitatis interdum ignotæ ſunt aut ancipites. Quare ubi deciſio datur, cauſam ejus continet canon: ubi canon non decidit, ne aliunde quidem deciſio dabitur; cauſamque rurſus, cur deciſio deſit, canon dabit, *utriuſque* lectionis proclivitatem. Sed canonem obtrudimus nemini: uno hoc aphoriſmo eum concluſimus. cui is diſplicet, reliqua tractatione noſtra utatur: cui probantur cauſæ plurimæ ad unam revocatæ; nullo negotio, quæ diſſeruimus, ad eum revocabit, vel etiam ſingulis varietatibus eum applicabit.

Digitized by Google

§ XXXV. Et huc quum præsens evadit disquisitio, facile fuerit cuilibet, vigilanter eam atque ordine legenti, statuere, quid de receptis *editionibus* singulis & universis, de convenientia earum & differentia, deque ceteris in eodem genere conatibus aliorum sit habendum: nos autem id ipsum hoc loco etiam explicabimus, & quidem citra partium studium, contumeliam, arrogantiam, sincero veritatis emergentis & utilitatis publicæ amore; quod quidem eo magis necessarium est, quia apud multos, nisi oculis manibusque suis obtrusam sentiant veritatem, omnes tenuissimæ præsumtiones pro iis, quos semel approbarunt, prævalere non desinunt. Ante exortam quidem Millii copiam & methodum, neque editores ipsi, neque ceteri, multis de locis exacte existimare potuerunt: nunc autem multo liquidius est expeditiusque judicium. Prima omnium est *Complutensis* A. MDXIV. quæ quam vere antiquitatem archetyporum suorum exemplarium extollat, ex vestigiis paulo postnotandis apparebit. Videntur ea exemplaria postmodum *Barberiniana* esse dicta, ut ex convenientia *Barb. 1.* & *Comp.* patet infra ad Act. XV. 18. 24. XXV. 2. 8. quæ convenientia magis appareret, si excerpta codicum *Barb.* essent pleniora. Vtut est, proprium quendam editio *Complutensis* cum codicibus antiquis consensum habet; qui ita interdum interpellatur, ut facile tamen deprehendi is possit. Raræ editionis hujus usum nobis concessit celeb. Vlmensium Senior Ioh. Frickius, perinde ut Erasmicæ primæ.

§ XXXVI. Etenim *Des. Erasmus* ab A. MDXVI ad MDXXXV Basileæ quinquies recensuit ediditque Novum testamentum: atque in annotationibus præcipue contulit inter se Græcas Latinasque lectiones: quo factum est, ut pleraque varietates cum momento conjunctas tangeret. Sed propter Græcorum codicum paucitatem, & penuriam speciatim eorum Græcorum codicum, unde latinarum lectionum originem perspiceret, difficile ei fuit decidere. Itaque interdum conjecturis indulsit. nam Erasmum neque alioqui a conjecturis abhorruisse, colligi poterit v. gr. ex Iren. l. 5. c. 8. sub init. & c. 13 post med. & ex Cypriano de bono patient. cum annot. 59 Pamel. & ex Chrysost. de Sacerd. § 454. 588. si quis Erasmicas eorum editiones cum ceteris contulerit: neque in N. T. id illum non esse conatum, mox patebit ex Observ. XXXVIII. Codices græci N. T. quos adhibuit, permultum inter se abludebant, ut ex Annotationibus ipsius apparet, præsertim si excerpta earum ad codices postea productos conferas: cumque intra illos viginti annos alii subinde aliique codices ei suppeterent, suffragia illorum ægre potuit in unum conducere, ut, quid melior majorque pars conficeret, uno obtutu constitueret. Hinc ambiguam sæpe formulam adhibet, *Græce est;* ut qui non recordetur, unus an plures græci codices lectionem ipsi probatam exhibuerint. *Quod verteram*, eos qui mittuntur, (inquit in Apologia contra Stunicam, ad Luc. XIII. 34.) *nil aliud fuit in causa, nisi quod tum usus sum codice, qui habebat* ἀπολελυμένος· *cum scriberem annotationes, usus sum qui secus haberet. Nec enim res acta est eodem in loco. quædam annotaram in Britannia, pleraque Basileæ, ac pro tempore diversis sum usus exemplaribus, nec unis tamen. Porro cum perventum esset ad Lucam, ita sum afflictus adversa valetudine, ut coactus*

sim

Digitized by Google

sim totum laborem conferendi dies aliquot intermittere, nec tamen poterant cessare operæ, quod futurum erat magno typographi dispendio. Et ob id pollicitus sum alteram editionem, qua sarcirem, quod in priore fuisset cessatum: id quod & fecimus. Neque tamen qualibet editione totum textum continuum fuisse recognitum, sphalmata typographica ex una editione in aliam Erasmicam propagata produnt. Tertia editio Erasmum vel maxime refert. nam ea limatior est, quam prima & secunda: quarta autem & quinta ad Complutensem, quam interea nactus erat, nonnihil accesserunt. *Simonis Colinæi* editio A. 1543 Lutetiæ Erasmi contextum ex illo codice, qui postea *Steph.* δ idemque *Par.* 5. dictus est; item ex *Steph.* ω vel etiam ex *Cant.* nonnihil, ut apparet, interpolavit; neque in alias editiones est propagata. Insecutus est Colinæum privignus, *Rob. Stephanus*, qui pro auctore lectionis hodiernæ habetur: falso. Vix enim a Comp. & Er. discedit, nisi forte in articulo, apostropho & ejusmodi elementis. & prima quidem Stephani editio, (sphalmatis carere falso credita,) Complutensem sequitur pressius, quidque ipse probarit, magis indicat; secunda item, sed admixtis erratis pluribus: in tertia, Erasmi editioni quintæ, vix uspiam mutatæ, marginem varietate editionis Comp. & mss. suorum distinctum opponit. neque idem ille textus, quem & Stephanus tertium excudit, & Millius notis suis substravit, Stephani magis quam Millii judicium singulis de locis exhibet. De Stephano, supra: Millii expende Proleg. § 1177 seqq. & 1228 seqq. 1261. Ejusdem editionis tertiæ aspectus docet, potiorem codicum in ipsius margine partem refragari Stephani, id est, Erasmi textui: quare qui & codices & textum promiscue defendunt, secum ipsi pugnant. Atque ubi κ. id est, κάντα omnia mss. Stephanica lectionem marginis habent (habent autem persæpe,) eam semper aut fere semper genuinam ut agnoscas, *diversitas* codicum illorum postulat. Præter ipsa codicum excerpta, duplex adjumentum Stephanus, erudito dignissimum typographo, ad hæc studia attulit: quod & codicum *singulatim* indicandorum initium fecit; & textu in *versiculos* diviso, longe facillimam signandarum varietatum rationem introduxit. Atque antea Iacobus Faber textum Latinum, & annotationes suas simul editas, alia & alia versuum distributione coagmentarat, ad ceteras editiones haud facile transferenda: tum vero Stephanus, Fabri, opinor, invento aliquid addens, sectiones fecit non semper illas quidem textui accurate congruentes, sed tamen omnibus editionibus accommodatas. Secutæ sunt Stephanum anno 1564 editiones duæ, Voegeliana Lipsiæ, & Crispiniana Genevæ, speciosæ illæ quidem: sed permultas lectiones a Stephano per obelum notatas, obelo alios typographos deficiente, prætermiserunt. In Bibliis regiis Antverpiæ A. 1571 excusis, *Ben. Arias Montanus*, vel quisquis sub ejus ductu textum Græcum recognovit, is Erasmi Stephanive exemplar ad Complutensem recensionem conformavit & Plantini prelo accommodavit: unde multa Erasmica, non tam consilio, ut apparet, quam casu, remanserunt. Ceteroqui neque textus in opere regio, neque Gul. Canteri libellus var. lect. Græcarum, apparatui operis parum accurate insertus, quicquam a Comp. Er. Steph. diversum exhibet.

Digitized by Google

§ XXXVII. Vnus ita vigeſcenti partim Complutenſium, partim Eraſmi Stephanique editioni manum injecit, *Theodorus Beza:* qui nonnulla horum quidem ad illorum ſinceritatem redegit, ſed viciſſim aliqua de integro ex uno alteroque codice manuſcripto, ex Vulgata, ex conjectura denique diffingere ſuſtinuit, præſertim in ed. quarta A. 1589. *Non deſunt*, inquit Br. Waltonus, *qui Bezam nimis audacem fuiſſe judicant, dum a recepta lectione ſæpius ſine neceſſitate recedit, & unius, interdum nullius codicis auctoritate fretus prætoriam exercet poteſtatem, ex conjecturis mutando & interpolando textum ſacrum, pro lubitu.* Proleg. IV. Confer *Calov.* Crit. ſacr. p. 488 ſeq. & *G. a Maſtricht* Proleg. N. T. p. 19. Et tamen Beza demum, ſi quæris, parens eſt lectionis hodie receptioris: Bezæ enim textum, quin etiam annotationes Bezæ, & *Henricus Stephanus*, & *Elzevirii*, magis quam ullum alium anteceſſorem ſunt ſubſecuti. Elzevirianum quoque textum retinet ſpecioſa editio illa, quæ cum LXX interpretibus, Ioh. Morini præfatione ornatis, *Lutetiæ* A. 1628 prodiit. Poſt Bezæ obitum *Genevenſes* nonnullæ, præſertim illa, quæ Scaligeri notas habet, ad Complutenſem Plantinianamque ſe receperunt. Plus non tam in Bezam, quam in ipſum textum editum ſibi ſumſit *Eraſmus Schmidius:* vid. var. Matth. XXIII. 11. Marc. III. 16. XV. 1. Ap. I. 18. certe quod ad accentus & diſtinctiones attinet, v. gr. Luc. VI. 23 ταῦτα, τὰυτά· Ioh. VII. 29 εἰμὶ, εἶμι· Rom. XIII. 11 ὅτε, ὁτέ. Neque pauca ſunt errata fortuita, ſpecioſa quidem, ſed per Concordantias ejuſdem facile redarguenda. Hunc, quum multi laudent merito, tamen neque ſecutus eſt quiſquam magnopere, neque inſectatus. *Boeclerus* interim ſuam editionem ad Eraſmum Stephanumque revocavit: e mſ. ſuo, (Romam poſtea perlato, ut ex Zacagnio docet Le Long P. I. Biblioth. ſacr. p. 396.) nihil produxit, quod huc pertineret. Deinde Elzevirianum illum contextum, interveniente *Curcellæo* & *Leuſdeno*, recentiores certatim propagarunt. Curcellæi textum habet editio quoque *Oxonienſis* minor, & inde Amſtelædamenſis illa, cui criſin ſuam accommodavit *Gerardus a Maſtricht:* idemque eſt, quem Notis noviſſime Latinis *C. Stockius;* Germanicis, *C. Neudeckerus* inſtruxerunt. Stephani editionem tertiam retinuere *Waltonus* & *Millius.* Nil in horum omnium textu ab Eraſmo ac Beza diverſum quæſieris; fruſtraque cumulantur editionum congruentium ſuffragia, ubi de lectionis alicujus pondere agitur. unaquæque tantidem per ſe eſt, quanti eſt eadem cum omnibus ſequacibus: nec minoris primo fuit anno, quo prodiit, quam eſt hodie, ubi non nova eam recognitio confirmavit.

§ XXXVIII. Non vaga aliorum traditione, ſed indefeſſa exemplarium collatione deprehendi, quæ affirmo: deprehendet etiam collator quilibet. Ex quo patet, receptiorem adhuc lectionem N. T. æſtimandam revera venire ex tribus recenſionibus, *Complutenſium*, *Eraſmi* & *Bezæ.* atque hinc porro de *totæ* Novi teſt. Græci poſt inventam typographiam *conſtitutione*, ſobrium ferri judicium poteſt. Primum ſingulæ recenſiones nævis ſuis laborant. vide paulo inferius, var. lect. (neque enim tam multa bis ponere decet,) vide, inquam, ſi quid refert, de *Comp.* v. gr. ad Matth. III. 11. Marc. XV. 3. Luc. I. 64. XXII. 36. 47.

Ioh.

Digitized by Google

Ioh. VIII. 6. Act. XIII. 42. XXII. 20. XXVI. 26. Rom. XIV. 11. Phil. II. 14. Hebr. X. 2. 1 Ioh. II. 14. Ap. IV. 8. XV. 6. de *Er.* ad Matth. IX. 36. Marc. XIV. 32. Luc. XV. 26. Ioh. IX. 8. Rom. XV. 2. 17. 1 Cor. I. 29. 2 Cor. I. 6. VIII. 24. 1 Tim. VI. 5. Hebr. X. 34. Iac. IV. 2. Ap. III. 4. & paſſim. de *Steph.* ad Matth. X. 4. XXVII. 44. Marc. XI. 22. Luc. XIII. 29. 1 Cor. III. 11. VII. 24. XV. 23. 2 Theſſ. III. 5. 1 Tim. I. 17. Hebr. IX. 28. de *Beza*, ad Matth. XIV. 14. XVIII. 30. Marc. XII. 20. Luc. VII. 45. IX. 15. XVIII. 31. Ioh. XVIII. 24. Act. I. 24. Rom. XVI. 20. 1 Cor. V. 7. 2 Cor. VII. 16. 2 Theſſ. II. 4. Hebr. IV. 15. Iac. IV. 13. 1 Pet. II. 21. 2 Pet. II. 18. Iud. v. 19. 24. Ap. XVI. 5. de *Elzevir.* & aliis recentioribus, ad Matth. XXIV. 9. Luc. VII. 12. Act. XV. 32. 1 Cor. VII. 5. Iac. II. 7. Adde § ſeq. med. Quod ſi nonnullis hujuſmodi in locis editionem aliquam defendere conaberis, ceteras eo ipſo reprehenderis, diverſum tenentes. Singulæ ergo laborant nonnihil: ut oſtenditur etiam in Proleg. Wetſten. cap. X ſeqq. germanamque ejuſmodi locorum lectionem ipſis editoribus illis ſuorum ſæpe pars codicum ſine dubio obtulerat; ſed tum minus dignoſcere potuerunt. Et quia Complutenſes atque Eraſmus codices habuere Aſiatica ſubinde paraphraſi auctos, eoſdemque arctioris interdum propinquitatis (coll. var. Hebr. I. 3.) ideo etiam a potiore hodie codicum parte conjunctim interdum abſunt. Hinc Græcum illud manat, quod vulgare ordinariumque Simonius appellitat, de quo Obſerv. VI. Interim multo facilius eſt, priſtinos editores reprehendere, quam novam recenſionem nulli reprehenſioni obnoxiam præſtare: & ſumma lectionis hujus, quæ per typographiam in orbe Chriſtiano tam diu ſuſtentata fuit, pro illuſtri monumento divinæ in eccleſiam benignitatis amplectenda eſt. Neque Comp. Er. & recentiores edd. ſinceritatis teſtimonio privari unquam debent: & limam adhuc illæ quidem quamlibet acrem, ſed non niſi verecunda manu regendam, invitant. Perquam ſobrie Leonardus Twells, *Nulla ſuperſtitione*, inquit, *addictus ſum* Stephani *textui, ac plane ſtatuo, lectionibus ejus exſtare ſæpe meliores: ſed idem perſuaſum habeo, iniqua præjudicia, adeo apud doctos homines, adverſus illam editionem prævaluiſſe. Sæpe animadverti, multas de lectionibus ejus, quæ PRIMA SPECIE non ferendæ viderentur, regulis VERÆ critices inniti. Quæ res me docet, quiſquis novum concinnare textum conetur, ei magna opus eſſe cautione. aliter frequens erit in deteriorem partem commutatio.* Part. I Exam. pag. 30. Vtinam audiatur ſanus criticus. Multo autem magis hæc in *univerſas* editiones receptas convenire, cordati earum agnoſcent & vindices & mutatores: atque illorum argumenta ad eas conjunctim potius, quam ſingulatim defendendas pertinent; horum reprehenſio non tam conjunctim eaſdem, quam ſingulatim ferit. unde omnia, quæ ab utriſque diſputantur, una recenſio ex omnibus coagmentata (qualis noſtra eſt,) non modo non reformidat, ſed etiam pro præſidio habet.

§ XXXIX. Diſpaleſcit hinc etiam, quid de aliorum in textum Græcum ſtudiis ex vero debeat exiſtimari. Antequam continuus textus Græcus excuderetur, Græcorum codicum lectiones produxit in aciem quaſi contra Latinos tum valde corruptos *Laurentius Valla:* qui qualeſcunque codices Græcos,

Digitized by Google

qualemcunque in hac re guſtum habuit; idoneus certe fuit ad indicandas lectiones codicum græcorum, quos habebat non paucos: neque hic anteſignanus, qui bona certe fide egit, ut vel ea docent, quæ Hodius f. 441 ex illius Antipoggio excerpſit, a Millio ob reprehenſionem Latinæ interpretationis ita negligi meruit, ut ne excerpta quidem Græca in Notas inferret ſuas. *Iacobi Fabri Stapulenſis* idem ac Vallæ inſtitutum fuit. nam Latinam lectionem primum in Paulo A. MDXII, adhibitis *quinque variis exemplaribus Græcis*, ut ipſe ait ad Hebr. IV. examinatam dedit: neque ſolum *Examinatio* ea *nonnullorum circa literam*, commentario in quodvis caput ſubjuncta, ſed etiam *Intelligentia ex Græco*, ſive nova verſio, Vulgatæ adjecta, quid in Græcis legerit Faber, oſtendit. Paucas ejus lectiones, & debiles quidem, & notavit, Eraſmo & Eſtio miniſtrante, & reprehendit Millius: qui ſi ipſo Fabri volumine uſus eſſet, plus bonæ frugis inde reportare potuiſſet. Deinde A. MDXXI in Evangelia Faber commentarios edidit, variis lectionibus ex Eraſmo illos quidem adſperſos, ſed tamen præcipue ex mſſ. Græcis inſtructos. vid. var. Matth. I. 11. Poſtremo in Catholicas epiſtolas eſt commentatus, ut R. Simonius & Iac. Le Long memorant. Anſam Valla & Faber iis dedere, qui ſub ea tempora ipſi textui Latino Novi teſtamenti Græcum ex mſſ. productum adjecerunt.

Ioachimus Camerarius in Notis ad N. T. (quas Tomis Criticorum non inſertas mirere,) fere Eraſmi textum cum verſione Vulgata, at inquinatiore, & cum Bezæ annotationibus, interdum etiam cum Theophylacti aliorumque ſcriptorum Græcorum allegationibus contulit. de codice ejus manuſcripto ſupra diximus.

Wecheliana editionis margo paſſim citatur; & citatur *Franc. Iunii* ſæpe nomine, ſed incerte. Ad Vetus teſtamentum in illa Bibliorum Græcorum editione aliquid notarum fortaſſe Iunius dedit: ad Novum vero teſtamentum literatiſſimus in illa typographia corrector *Frid. Sylburgius* varias lectiones collegiſſe fertur. Quod ſi ita eſt, morte Sylburgii interveniente accidit, ut hæc pars annotationum rudior ab incude exiret. quo pacto cohærent, quæ de Iunio Sylburgioque collecta, inter ſe commiſit Iacobus Le Long Parte I. Biblioth. ſacræ, pag. 430. Certe omnis margo N. T. edit. Wech. ex Eraſmo, Stephano, Beza repetitus eſt: novi nil neque præfatio promittit operis illius; neque margo ipſe exhibet, niſi errores, aliorum deinde erroribus cumulatos. vide v. gr. ad Marc. VII. 8. notas Bezæ, deinde Wech. deinde Fell. deinde G. a Maſtricht: deprehendes lectionem in nullis codicibus repertam, at paullatim inani *quinque Wechelianorum* ſpecie auctam. Quare ad ipſum potius Eraſmum, Stephanum, Bezam recurri debet: varietatesque, quæ apud Wech. & item alios, codicibus non nominatim citatis, notantur; quum in ſuperioribus editionibus & annotationibus exſtabant, nullam roboris acceſſionem poſtea fecerunt.

Petrus Fagiardus, marchio *Veleſius*, XVI codices contuliſſe perhibetur. ſcilicet ad XVI Stephanicos opus erat totidem antiſtephanicis, & in his ad octo codices regios Gallicos octo codicibus regiis Hiſpanicis. Numeros codicum ſingulis in locis nullos videas. quare ſi codices illi Veleſiani fuere inter ſe differentes,

Digitized by Google

tes, nunquam tamen poteſt diſcerni, quid in omnibus, quid in quibuſdam, quid in uno exſtiterit. ſin autem penitus inter ſe fuere congruentes; iidem univerſi, non plus valent, propter ſummam cognationem, quam ſinguli. ſive hoc ſive illud eſt, vix ullo in loco plus valent Veleſianæ lectiones, quam unus ad ſummum Græcus codex Latinizans. non enim ex pluribus codicibus græcis, ne ex græcis latinizantibus quidem, quippe a quibus diſcrepant v. gr. Act. I. 15. eductæ, ſed plane ex Vulgato ipſo, ejusque ſæpe palea, fictæ ſunt, jejunumque in veritatem græcam conatum produnt, merito diſſimulandæ. nam etiam ubi *Veleſium* ſine *Vulgato* citat Millius, cum Vulgato congruunt: & ubi a notiore Vulgati contextu abire videntur, certe cum margine Bibliorum regiorum, cum lectionibus per correctores Lovanienſes Romanosque deletis aut cum editione Sixtina, cum mſſ. Lat. congruunt. Sufficiant exempla quædam. Marc. VI. 26 ἀθετῆσαι· Lat. *contriſtare:* mſſ. *contriſtari:* Veleſ. λυπεῖσθαι. Luc. X. 30 ὑπολαβών· Lat. *ſuſcipiens:* mſſ. *ſuſpiciens:* Veleſ. ἀναβλέπων. Luc. XXIII. 35 θεωρῶν· Lat. *ſpectans:* al. *exſpectans:* Veleſ. προσδεχόμενος. Matth. XXV. 1 τῷ νυμφίῳ· *Lat.* addit, *& ſponſæ:* Veleſ. καὶ τῇ νύμφῃ, ex ambiguo latino caſu. atque hoc exemplum vel ſolum documento ſit, Latinum quoddam exemplar cum Græco fuiſſe collatum, & differentias primum Latine collectas, deinde contextu non ſemper inſpecto Græce redditas. Sic vero etiam Matth. XXVII. 66 μετὰ τῆς κουστωδίας, Lat. *cum cuſtodibus.* at Veleſius, præpoſitionem μετὰ non reſpiciens, ex *cuſtodibus* fecit ταῖς κουστωδίαις. Sic Rom. IIX. 23 Latine ſuppletum erat *illa*, ſcilicet *creatura.* at Veleſius ἐκεῖνα, neutrum plurale. Ioh. IIX. 42 ἦκω· Lat. *veni.* nam id valet græcum etiam in præſenti: at Veleſ. ἧκον. Hebr. IX. 6 εἰσίασιν· Lat. *introibant:* Vel. εἴσεισαν, haud græce. c. XI. 25 πρόσκαιρον· Lat. *temporalis:* Vel. προσκαίρους· genitivum Latinum pro nominativo ſumens. c. XII. 18 κεκαυμένῳ· Lat. *accenſibilem*; al. *acceſſibilem:* Veleſ. προσίτῳ. c. XIII. 2 ἔλαθον· Lat. *latuerunt:* alii pridem, *placuerunt:* Veleſ. ἤρεσαν. Adde Act. I. 6. 18. V. 15. XV. 41. XXIII. 24. 1 Cor. XV. 34. 47. Iac. V. 10 (in ed. Ox. min.) Iud. v. 24. maximeque Ap. IX. 11. XVI. 16. Simillima hiſce notantur in Proleg. Wetſten. p. 122. oppidoque rara ſunt exempla, quæ poſſint videri diſſimilia; quæ non negligimus v. gr. in var. 1 Cor. XV. 29. 1 Pet. III. 8. Toto ceteroqui Veleſiano apparatu commode caret ſacra criſis. Severa quoque ſunt, nec tamen iniqua, quæ in Veleſium collegit *Gerardus a Maſtricht* in Proleg. N. T. § 75 ſeqq. & in Notis ad 1 Cor. XV. 47. 1 Pet. III. 2. Ap. XIIX. 17. Nimia vero Millii eſt in Veleſium indulgentia, ex favore erga Italicam verſionem nata.

Barberiniani codices XXII ab Ioh. Matthæo Caryophilo ad editionem Plantinianam collati, ſed minus copioſe excerpti & minus diſtincte allegati ſunt, quam ut exactum formari judicium de illis & ex illis poſſit. Revera tamen codices illos fuiſſe Græcos, (etiamſi unus alterque ad Latinos conformatus fuerit,) & quidem a Stephanicis diverſos; ex eo patet, quia tenor eorum ſæpe a Vulgata differt, & numeri eorum exprimuntur: & citantur codices *Barb.* ubi Stephani margo vacat; & ſilent, ubi Stephanus aliquid notat: & numeri codicum *Barb.* a numeris codicum *Steph.* alii ſunt in ipſis N. T. tomis & in ſingulis lectio-

Digitized by Google

lectionibus. Vnum dabimus exemplum: Ioh. I. 42 citantur *Barb. decem*, ubi differentia articuli Vulgatam non tangit, & Stephani margo plane vacat.

Raroque *Curcellæus* in margine ſuo dedit quicquam, quod editores priſtini Grotiusve non dederint prius: ſiquæ nova habet, ea demum ex cod. mſ. quos in præfatione ſua memorat, protuliſſe cenſeri poteſt. conjecturas tamen non margini, ſed appendici, in prima certe editione ſua, commiſit, easque a variis lectionibus diſcriminavit: quare illas his æquiparaſſe aut immiſcuiſſe, iniquius perhibetur. De *Scaligero*, *Caſaubono*, *Grotio*, *Heinſio*, *Pricæo*, ceteris, nil dicimus; qui aut nullis uſi ſunt exemplaribus mſ. N. T. aut iis, quæ poſtea ſunt accuratius excuſſa.

In Britannia demûm *Brianus Waltonus* in Bibliis polyglottis, ac potius *Oxonienſes* in editione N. T. A. 1675, duce *Iohanne Fello*, adornata, & deinde per *Ioh. Gregorium* ſcholiis Græcorum patrum aucta, ſuperiorum omnium vicerunt induſtriam: ſed unum Alexandrinum codicem accurate, ceteros impari cura excuſſos dederunt. unde factum eſt, ut multas varietates, etiam genuinas, multis revera codicibus nixas, Alexandrino ſolo aut pæne ſolo ſtiparent, vel plane intactas prætermitterent. Alios quoque codices ad Stephanicam, alios ad Elzevirianam editionem contulerunt: quare in iis locis, ubi editiones illæ inter ſe differunt, tanto incertiora ſunt excerpta codicum. vide Var. Luc. XVII. 1. Ipſi denique Oxonienſes ſapienter agnoverunt, ultra tendi oportere. itaque Millium ſuum excitarunt; qui quid Iohanni Fello deberet, eximie prædicavit. Illa etiam concinnitate Millium poſt ſe reliquerunt, quod in eadem minore ſua editione, a Marc. XII. & deinceps, codices alphabetico ordine exhibuerunt.

Tenuioribus interim illis Oxonienſium collectaneis ſuperſtructa eſt *Criſis perpetua* G. D. T. M. D. id eſt *D. Gerardi a Maſtricht*, a multis celebrata. Facile exiſtimamus, excellentem illum fuiſſe virum in ceteris virtutibus artibusque: ſed hanc ejus criſin vix ullo, niſi religioſæ voluntatis nomine, laudari patitur veritas. id, quum divini honos verbi poſtulat, ita manifeſtum, ut vel cæcus palpare queat, faciemus, ſed quam modeſtiſſime. Si Millii copias in tempore vidiſſet, aliter, credo, inſtituiſſet plurima: at Cæſareus codex, quem excerpſit, caſu ſingularem prorſus cum textu Curcellæano, quo utebatur, convenientiam habuit; eoque ſtudioſius textum illum contra alia omnia monumenta defendendum ſtatuit. In Canonibus criticis cauſas varietatum ita enumerat, ut alteri lectioni præ altera nulli ſæpe ſint adjumento. Verſionibus patribusque minus ſane tribuit, quam par erat. non dicam de iis locis, in quibus plane a Græcis codicibus abludunt: ſed certe ad componendas ipſorum Græcorum codicum differentias ſingulare pondus habebant. quanquam verſiones, præſertim ubi textui favent, in Notis Maſtrichtianis ſæpe laudantur. Ipſos vero Græcos codices in editione illa Oxonienſi excuſſos, quibus Cæſareum adjecit, non ſatis diſcriminavit: id ergo nos facere oportet. Bodlejanos Fellus *duodecim* in editione Oxonienſi minore recenſitos præfatur, qui ſunt, collatis Felli Milliique notis, *Laud. 3* (ex nomenclatura Milliana,) Acta continens, & alii undecim, Evangeliſtas complexi, videlicet *Bodl. 1. 2. 6. Laud. 1. 2. 4. 5. Roe 1. Seld. 1. 2.* cum *uno* neſcio quo, quem Millius prætermiſit. Igitur ad *Evangeliſtas*

Digitized by Google

geliſtas citantur ibi: *Al. Bodl. undecim*, *Caſ.* (Millio *Viennenſis*,) *Cant. Gon. Go. Lin. Magd. 1. Mont. N. 1. Romani* (Millio *Barb.*) *decem*, *Steph. novem*, *Vſſer. duo*, cum *Copt.* & *Goth.* Ad *Iohannem* ſeorſum, *Trit.* Ad *Acta Epiſtolas*que, *Al. Caſ. Lin.* alter, *Magd. 1. N. 1.* (Paulinis carens,) *N. 2. Pet. tres*, *Rom. octo*, *Steph. ſeptem.* Ad *Acta* iterum *Cant. Laud. 3. Mont.* Ad *Epiſtolas* præterea, *E.* (*Cant. 3.* apud Millium, Proleg. f. 148, 160. in collegio Emmanuelis,) Ad *Paulum* ſeparatim, *Clar. Ger.* (qui tamen nil ſeorſum a Clar. valet,) *Magd. alter.* Ad *Apocalypſin* denique, *Al. Pet. duo*, *Rom. quatuor*, *Steph. duo.* Accedit N. T. *Complutenſe*; & lectiones *Veleſianæ*, *Wecheliana*, *Curcellæana*, quarum indolem paullo ante notavimus. Non habet *Lin.* alterum editio illa Oxonienſis in indiculo codicum: unde Gerardus a Maſtricht, *Mſ. illud*, inquit, *ad nos non pertinet.* Proleg. ſect. 61. & tamen ad eum pertinebat: nam in ipſis Notis ad Acta Epiſtolasque editio illa paſſim citat *L.* ſive Lin. alterum. Sunt ergo codices mſ. quibus criſis illa nititur, in univerſum, 72. & quidem in Matthæo, Marco, Luca, 41: in Iohanne, 42. ſed in Actis, 28: in Epiſtolis Paulinis, 27: in Canonicis, 25. at in Apocalypſi, 9. Hac in paucitate & Græci quidam principes erant codices; & Gothus ac potius Coptita cum Veleſio locum explere Latini duntaxat interpretis poterant: quare inſignes profectûs fuiſſent, ſi legitima acceſſiſſet methodus. Sed majorem horum codicum partem conſtituunt Stephanici, Romani & Petaviani, qui per homines incertos minusque peritos, aut certos quidem & peritos, ſed in excerpendo valde parcos ſunt excuſſi, ut collatis iis codicibus, quos Millius iterum excutiendos nactus eſt, apparet. Atque hos tamen collatores Gerardus a Maſtricht, qui Cæſareum codicem accurate legerat, ex ſua conſcientia nimis benigne menſus eſt: v. gr. in Notis ſuis ad 1 Cor. VI. 5. codiceſque, quorum excerpta Oxonienſis ei obtulit editio, perinde tractavit, ac ſi eorum quilibet & totum N. T. complecteretur, & nulla parte mancus, & accuratiſſime collatus eſſet. Hinc non modo in Evangeliſtis, ſed etiam in Actis & Epiſtolis; non modo in Actis & Epiſtolis, ſed etiam in Apocalypſi; eisdem codicibus univerſis in duas partes diviſis, pauculos illos, qui in margine Oxonienſi ſubinde citantur, lectioni marginis imputat: reliquos autem omnes, pauculis tantummodo illis exceptis, lectioni textûs Oxonienſis, id eſt Elzeviriani, averſione adſcribit. hinc paſſim vacuitatem marginis *Stephanici* tanquam XVI codices æſtimat; vel ubi v. gr. tres Stephanici in margine citantur, inde tredecim ceteros textui militare jubet. hinc *Veleſii* vel indiſtinctum indicium vel merum ſilentium, vix pro uno codice cenſeri dignum, modo pro uno codice, modo pro XVI codicibus allegat. hinc ad *tot Bodlejanos* in Notis v. gr. ad 1 Cor. provocat, quorum tamen ne unus quidem ad ullam ibi Epiſtolarum partem pertinebat. hinc in Notis ad Ap. XIV. 5 codices marginis, revera numero prævalentes, quaſi *pauciſſimos* poſtponit; textûsque lectioni, quæ tum uno Eraſmi codice, & obſcuro unius Petaviani uniusque Stephanici ſilentio nitebatur, *centenos* adſcribit. Atque hanc ipſam plus *centum* codicum formulam, in titulo Oxonienſi obviam, in Notis ſæpenumero adhibet, textum ſuum defendens: exiguam autem codicum partem, marginis lectioni relinquit, multis revera, vel plurimis, vel omnibus fultæ codicibus. Omnibus locis omnes codices uno faſce complectens, non diſcernit accurate col-

Digitized by Google

latos ab iis, qui perfunctorie collati erant: mutilatos ab integris: eos qui Evangeliſtas habent, ab iis qui Acta & Epiſtolas habent: pauciſſimos, qui Apocalypſin habent, a plurimis ea carentibus. Canon ejus XL indicat, *maximam* partem codicum mſ. habere lectionem marginis: canon XLI, *æqualem:* canon XLII, *tertiam:* canon XLIII, *quartam.* at in margine ejuſdem ad Apocalypſin, imo ad Epiſtolas & Acta, imo ad Evangeliſtas, canon XLIII raro, XLII perraro, XLI ſemel, opinor, XL ne ſemel quidem, cum ſæpe citandi fuiſſent, & inſignem utilitatem afferre potuiſſent, citantur. Nil igitur medicinæ affert illa criſis Elzeviriano textui, ne tum quidem, ubi is meris conjecturis laborat. plurimorum codicum præſumtio ſemper ei criſi penes textum remanſit, ſed vana, tantamque deciſionis laxitatem pariens, ut genuina lectio, quotieſcunque in textu erat, vago aliquo modo defenderetur; quotieſcunque autem in margine jacebat, nullo modo poſſet emergere. Quivis ergo videt, in fundamenta diſciplinæ criticæ virum inſignem impegiſſe; omnesque, qui methodo ejus capiuntur, in limine, ut ajunt, offendere. Quibus commodum eſt, examinent *textum* illius nudum, Marc. X. 14. XI. 3. 11. Luc. X. 6. Ioh. XIII. 30 ſ. 1 Tim. I. 4. 17. Hebr. II. 9. 1 Pet. IV. 13. Ap. II. 20. VII. 7. XI. 12. *marginem* ejus, ad Matth. XXIII. 25. Luc. IV. 9. XVII. 1. XXII. 45. Ioh. XVI. 33. XVIII. 20. Act. VI. 3. XVI. 17. XXIV. 14. XXV. 20. XXVIII. 25. Rom. II. 5. IV. 4. VII. 6. VIII. 11. IX. 19. 1 Cor. VI. 7. 14. XI. 15. XII. 21. XIII. 3. 2 Cor. VII. 12. VIII. 4. 19. XI. 31. Gal. III. 8. IV. 14. 17. V. 7. Eph. I. 3. 23. Phil. I. 23. III. 8. 1 Theſſ. I. 9. III. 13. 2 Theſſ. I. 10. Heb. V. 4. VIII. 11. XII. 2. Iac. V. 9. 1 Pet. I. 4. III. 7. IV. 14. Iud. v. 12. Ap. II. 19. 20. III. 12. VII. 5. XI. 8. 17. XIV. 1. XV. 3. XVI. 14. XVIII. 1. 8. XXI. 24. *notas* ejus, ad Matth. II. 11. VII. 14. VIII. 5. XIX. 9. Marc. VI. 44. Luc. IX. 50. X. 20. XIII. 35. Ioh. VIII. 9. Act. III. 20. V. 25. 36. VIII. 37. IX. 5. X. 6. 19. 21. XIII. 6. 19. 23. 31. 42. XV. 34. 41. XIX. 16. 35. XX. 7. XXI. 8. 15. XXII. 12. 16. Rom. XII. 11. 13. 1 Cor. XI. 10. Eph. I. 18. III. 9. V. 9. Col. I. 14. 2 Theſſ. I. 10. 1 Tim. V. 4. 2 Tim. II. 19. Heb. II. 7. IX. 1. 1 Pet. III. 20. IV. 14. 2 Pet. I. 10. II. 2. 1 Ioh. V. 7. Ap. XI. 15. hæc, inquam, & reliqua hujus generis examinent, vel, ſi videtur, etiam cum parte II apparatus noſtri, velim, conferant. Imo vero neceſſe eſt, ut hoc faciant, qui non geſtiunt, temerario, de criſi illius & noſtra, judicio, hallucinari. Momentoſus eſt hic articulus: quem ſi levius attigiſſem, paucioribus fortaſſe lectoribus perſuaderem; nunc quum preſſius tractavi, immoderate egiſſe videbor. Quis omnibus ſatisfaciat? veritati inſerviendum eſt: cui ipſe ille vir eximius nunc, ſi viveret, pro ſuo candore cederet.

Ioh. Millius collatis tot codicibus, & accuratiori eos excerpendi methodo munita, Commune eccleſiæ inæſtimabili beneficio affecit, Oxonii, A. MDCCVII. Ante eum non potuit liquido judicari de multis varietatibus: poſt eundem, ſuperſederi poteſt tam operoſo codicum ſcrutinio, niſi aut vetuſtiores etiamnum reperiantur codices, aut de exſtantioribus quibuſdam locis reſidua occurrat diſquiſitio. Sunt qui eum reprehendant, quaſi minutiſſima omnia conſectantem: rectius autem dixeris, eum nonnulla curari non indigna præteriſſe. Non dicam de augmento vel apoſtropho; illud certe non eſt nihili, quod ordinem verborum variantem notare ſæpe ſuperſedit; quod particulam *καὶ* alicubi, quod articulum ſæpenumero

ſprevit,

Digitized by Google

ſprevit, etiam ubi rationem ejus merito habuerat editio minor Oxonienſis, v. gr. Marc. VII. 24. Ioh. XVIII. 15. quodque exemplarium enumerationem, multitudine defatigatus, interdum abrupit; commode id ipſum facturus, ſi formulam *& cetera* adjeciſſet. vide illum ad Matth. XIV. 14. Marc. IX. 40. Luc. VII. 12. XV. 26. Ioh. XVI. 33. (collata appendice editionis Millianæ primæ,) Act. VII. 17. 44. In textu Rob. Stephanum ſecutus eſt: ipſius Millii ſententia diſci debet ex ejus Notis ac potius ex Prolegomenis; quæ qui non accurate perlegit, dextre de Millio judicare nequit. Initio, Notas quum ſcriberet, promiſcua eum Græcorum multitudo codicum cepit tenuitque, ut omnes capit ac tenet, qui in hocce ſcrutinio novi ſunt. In Prolegomenis demum, quibus Notarum reſpondet Appendix, a Kuſtero quidem in Notas inſerta; inſtituit Alexandrino codici & Verſionibus Patribusque antiquiſſimis jus ſuum tribuere. Poſtremo in iiſdem, in alterum extremum prolapſus, & præjudicio uno alteroque omnia pervadente abreptus, bilingues codices, & Latinam eorum paleam, ſæpe ſine cauſa amplectitur; (mirum vero, quod quum veteri *Italicæ*, ut appellitat, verſioni plurimum tribuerit, tamen Latinam lectionem non accuratius ad cod. mſ. Lat. Britannicos exegerit:) ſimulque nimia reſecandi cupiditate contracta, quicquid ferę vocum, imo ſententiarum, earumque graviſſimarum, extra homœoteleuton, in uno uſpiam codice, interprete, interpretis exemplari, interpretis interprete, ſcriptore eccleſiaſtico omiſſum eſt, mox, Italicæ ſuæ verſionis oblitus, delendum putat, hac una ratione ſæpenumero fretus, *Quis ſanus tam inſignia prætermitteret?* quaſi id infirmitatis non quotidie in ſua quiſque manu animadvertere poſſit. Particulas quoque, κα), μὲν, γὰρ &c. quas aliæ linguæ minus ferunt, quam Græca, nimis ſæpe, ſolis verſionibus obſecutus, expunxit. Atque his rebus palmariam Whitbio reprehendendi ſui anſam miniſtravit. Sane Whitbius Græcis qualibuscunque, & Millius Latinis nimium tribuit; & medium inter utrumque veritatis relictum eſt iter. Continuator Millii *Lud. Kuſterus* quos codices ſuppleverit, ſupra diximus: Prolegomena Millii in minores ſectiones commode diviſit, atque eas ſubinde in Notis citat, non optimo ſingulorum locorum delectu, bono univerſe conſilio. Illud non debemus diſſimulare, quod dum Millii ſiglas commodiores facit, notas interdum turbat. v. gr. Act. XX. 4. Millius in textu habet *f* σώπατρος" & in notis, σωσίπατρος *Steph. 3. Pet. 3. Cov. 2. Vel. Copt.* &c. πύῤῥε ADDVNT *Steph. 3. Pet. 3. Cov. 2. Vel. Copt.* &c. Kuſterus autem ſic, (σώπατρος) σωσίπατρος *Steph. 3. Pet. 3. Cov. 2. Vel. Copt.* &c. ΣΩΠΑΤΡΟΣ πύῤῥε *Steph. 3. Pet. 3. Cov. 2. Vel. Copt.* &c. quo pacto iiſdem codicibus & σωσίπατρος recte & σώπατρος male tribuitur. Atque hic error ita frequens eſt, ut aliquando obeſſe poſſit: etenim obfuit anonymo, qui N. T. Græce & Anglice edidit, in notis ad Phil. I. 18.

Millii amiciſſimus, *Rich. Bentlejus*, juſtam editionis Græcæ & Latinæ concitavit exſpectationem, emiſſo dudum ſpecimine: ex quo ſi adhuc licet judicium facere, graviores Millii lapſus prudenter vitavit; ſed tamen ipſe quoque lectionem receptam mutavit nimis, in textu ſuo & in notis, & quod debetur, & plusquam debetur, (vide infra, Var. Ap. XXII. 6. 8. &c.) tribuens Alexandrino exemplari, ejuſque cum Latina interpretatione (in qua Hieronymi quoque putat eſſe

Digitized by Google

multa, quæ Hieronymo ſunt antiquiora,) conſenſioni. Eadem me conſenſio quidem ſollicitavit aliquando ſpecie ſua, ut omni exceptione majorem ſtatuerem; & omnes qui in hocce ſcrutinium ingrediuntur, quo ſunt integriores in examinanda lectione receptiore, eo magis cavere hunc debent libertatis abuſum, cui occurrimus § XXXII, Obſerv. XVII. Etenim complura ſunt loca, ubi *Al.* aut *Lat.*, ubi & *Al.* & *Lat.* a ceteris codicibus in apertum errorem diſcedunt: neſcio an ullus demonſtrari poſſit locus, ubi iidem *Al. Lat.* erroris aperti redarguant ſuo conſenſu ceteros codices. Idem Bentlejus in ſuis paſſim monumentis antiquitati græcolatinorum codicum plus juſto tribuit. vide ſupra, § XXVIII.

Bentleji editio ſuppreſſa eſt: ſucceſſit anno MDCCXXIX. Londini editio nova N. T. cujus conditor *Anonymus* verba Dei neque in Græci textus recenſione, neque in Anglica interpretatione, quam adjecit, neque in notis, ut Dei verba tractavit. Retudit illum *Leonardus Twells*, Examinatione Anglice concinnata, & in tres partes diviſa. Nos paucula notamus, pro inſtituto noſtro. Vetuſtati verſionum antiquarum, Latinæ maxime, & Græcolatinorum atque Alexandrini codicis, nimium addictus eſt editor διγλωττος atque ex his videlicet textum pollicetur correctum, quem tamen carptim tantummodo, imo in iis libris, quorum canonicam auctoritatem aperte tollit, contemptim recognitam exhibet. Vbi a receptis editionibus diſcedit, lectionem eorum quamlibet momentoſam, & certe æque ſpecioſam, nec in margine nec in notis reponit. ceteras lectionum varietates modo parciſſime, modo uberius refert, & codicum, verſionum, patrum ſuffragia ex Kuſtero unice, idque parum accurate, adjicit. Cautio eſt, ne recenſiones nimis liberæ, priſtinarum editionum non modo ſequiorem lectionem, ſed etiam genuinam vincant denique & obliterent: ſed bene eſt, quod adhuc Britanni quoque obnunciant atque reſiſtunt.

Gratiam hoc loco habeo fautoribus, qui me raris, in noſtro certe climate, ſublevarunt libris. namque priorem Millii editionem A. C. Zellerus, *Abbas Anhuſanus dedit; Londinenſem* διγλωττον *& Bentlejanos libellos, V. C.* J. F. Cotta: *aliaque complura, in peregrinationibus maxime & olim & nuper collecta, iidem benevole mecum communicarunt.*

Noviſſime Helvetius *Anonymus*, Bentlejo familiaris, & literaturam ſuam & libertatem in hoc genere exercuit. *Specimen* textus & notarum ejus, a Matth. I. 1. ad c. II. 12. & Ven. Conventus eccleſiaſtici Baſileenſis ex illo ſpecimine judicium, *Actis* de D. I. I. W. A. MDCCXXX Germanice editis inſerta exſtant. *Prolegomena* vero operis intermiſſi exierunt Amſtelædami, apud R. & I. Wetſtenios & G. Smith, anno eodem: quæ & ad Prodromum a nobis pridem emiſſum præcipuis in partibus acceſſerunt, & nobis viciſſim ad perpolienda noſtra anſam dedere. Diſcrimen tamen hoc notabile intercedit, quod lectiones quamlibet probatas mihi, ubi nullus editor præivit, in margine exhibeo: ille probatas ſibi lectiones in textum infert, reprehenſione quadam utens, quæ me non obſcure petit, & aliquid dicere ſed placide, cogit. Promulgaram, me receptiorem lectionem in textu, *quaſi præſcriptionis jure*, retenturum: addideramque, *Ita paci & infirmiorum*

Digitized by Google

miorum conſcientiæ conſuli, veritati ejusque cognitoribus, ea ratione, quæ eodem mox loco ſubſequeretur. ille autem his ſibi verbis cautionem poſuit, *In typis expreſſis codicibus* Præſcriptio *locum non habet.* Proleg. p. 166. cujus cautionis vim in verbis meis modo repetitis egomet exhauſeram. ſed de hoc capite plenius agemus initio Epilogi. Ipſius textus & apparatus *Wetſteniani* (ſic enim ex bibliopolarum certe nomine appellare licet) guſtum lectori dare poſſunt, quæ in Variis ad Matth. I. 18. 19. 20. 22. 24. II. 3. 8. 9. ex illo ſpecimine notavimus. Multas varietates Millius, vel ob parvitatem momenti, vel ob ineptitudinem earum ſibi indubiam, ſciens præterierat: quas anonymus de integro producit: id quod adeo non diſplicet nobis, ut noſmet id pridem facere inſtituerimus. præterea lectionem pertenui interdum apud Millium teſtimonio ſtipatam, pluribus hic ornat teſtibus. Vtriusque generis ſupplementa quanquam vix & genuinam lectionem & momentoſam referunt, tamen ſunt laudabilia. hinc enim eo magis conſtat, omnia graviſſima Millii meſſem eſſe complexam: & tamen codices a Millianis non parum remoti, Millianis additi, genuinam ſubinde lectionem egregie confirmaverint. *Animadverſionum ſpecimen* in illa Prolegomena paulo poſt Londini prodiit. Non interpono me in controverſiam, quæ politicas potius, quam criticas videatur rationes habere: poteſt tamen inde aliquid ad hæc, quæ pridem commentatus ſum, illuſtranda idoneum elici; neque vero id omittere debeo. Summa quæſtionis eſt, quid codicibus & excerptis Stephanorum & Bezæ tribuendum ſit: quibus Prolegomenorum auctorem multo minus, quam par ſit, tribuere, *Animadverſor* ipſius (neque enim anonymi aptius quam ex opere ſuo appellantur,) exiſtimat. Primum auctor Proleg. codicem STEPH. β & CANT. unum eſſe, item *Steph.* αβ & *Par.* 3 unum eſſe, *Steph.* αδ & *Par.* 5 unum eſſe ſtatuit p. 22, 40. De Steph. αβ & αδ, (quod obiter notamus,) nil contendit Animadverſor: ſed *Steph.* β & *Cant.* duos codices, non modo nomina duo eſſe codicis unius, vehementer contendit p. 8 ſeqq. atque ipſe Beza, quum tot codicis differentias, ſibi obſervatas, non inveniſſet in excerptis Stephani; bona fide, ſed fluctuante ſententia, interdum pro uno, interdum pro duobus habuiſſe videtur. Si margo Stephani & in lectionibus copioſior, & tam in lectionibus quam in literulis codices deſignantibus, ut exſtant, correctus & firmus eſſet; deciſio & facilis foret, & duos definiret eſſe codices *Steph.* β & *Cant.* At codicum Stephanicorum diverſi fuere collatores, quorum alius, ut facile exiſtimare licet, notavit ſubinde varietatem, ab alio neglectam; literulæque illæ, quibus codices deſignantur, perſæpe confunduntur. *Steph.* α, cui multum tribuit Stephanus, tamen ita differt ab ipſa *ed. Comp.* ut magis dubium futurum ſit, an *Steph.* α & *Comp.* unum ſit exemplar, niſi Stephanus ipſe unum eſſe doceret; quam dubium fit, an *Steph.* β & *Cant.* ſit unus codex. Vnum autem revera eſſe, ſatis firmiter docet exactiſſima lectionis ſimilitudo; paucis locis exceptis, ubi tot homines, quorum ſtudium & opera intervenit, aut in excerptis aut in literula β dormitarunt. ſilvam locorum, quorum alia lectio ut ex *Steph.* β, alia ut ex *Cant.* circumfertur, dedit Animadverſor in pagina ſua ultima. Nos quidem ea præter ceteras differentia impedit, quæ memoratur in var. Act. XVI. 35. ſed eos minus impediet, qui ipſum codicem *Cant.* inſpexerint.

Digitized by Google

Accedit copia hiatuum eorundem, imo non niſi ita diverſorum, ut in *Cant.* ſint anguſtiores; quia ſcilicet ex *Steph.* β varietates nonnullæ non ſunt productæ. exceptiones expediemus in var. Matth. XXVII. 3. Act. IX. 5. 31. Hunc ipſum eſſe codicem, auctor Proleg. exiſtimat, quem *Claramontanenſis* epiſcopus, (ut ex Victorio Mariano docet Lucas Brugenſis in Not. ad Ioh. XXI. 22.) A. 1546. Tridentum attulit: eodem anno & deinceps Rob. Stephanus editiones dedit ſuas, quarum tertia A. 1550. codicem *Steph.* β celebrat, *per amicos in Italia collatum.* quam facile ſub eam collationem, ſat longo temporum intervallo, *Lugdunum* vel mitti potuit vel remitti codex, & *in monaſterio S. Irenæi in pulvere*, ut Beza ait, *jacere uſque ad A. 1562?* Non ſunt hæc ejuſmodi, quæ non cohæreant; præſertim cum ipſe Beza in ultima ſua editione, A. 1598, *Claromontanum* hunc dicat codicem, qui hodie *Cant.* dicitur. Etiam inter *Steph.* ιβ & *Par.* 3, etiam inter *Steph.* ιδ & *Par.* 5. allegationum differentia intercedit: nam interdum *Steph.* ιβ aut ιδ ſilet, ubi *Par.* 3 aut 5 a Kuſtero citatur; imo interdum etiam *Stephanus* ſuum ιβ aut ιδ citat, ubi *Par.* 3 aut 5 ſilent. Sed methodus illa, de qua § XXXIII diximus, non ægre talia concoquit. nam excerpta ex *Steph.* ιδ & *Par.* 5, ex *Steph.* ιβ & *Par.* 3, ex *Steph.* β & *Cant.* ita congruunt, ut aut, ſi bini ſunt, ſingulorum codicum inſtar ſint, aut plane ſinguli. itaque pro eo ac locus animusque ferebant, hos mſſ. modo ut binos, modo ut ſingulos, ſine ullo deciſionum detrimento, citavimus. Porro eundem Robertum ad *Apocalypſin* duos tantummodo cod. mſ. contuliſſe, auctor Proleg. affirmat; plures, Animadverſor. Duos quidem tantummodo Stephanicos etiam Beza in annotationibus memorat: unum vel codicem vel fragmentum, a Stephano intactum, ſemel iterumve citat. De illis vide Var. Ap. II. 24. XIII. 4. de hoc, c. XVI. 5. 14. Quæ denique ultra Rob. Stephani marginem, ex Henr. Stephani ſupplementis *Bezæ* protulit; ea auctor Proleg. parvi, Animadverſor magni æſtimat. Audiamus Henricum. *Plus quam triginta veteres Scripturæ libros*, inquit in præf. ed. ſuæ, VIDI, *partim in regis Gallia bibliotheca, (quorum autoritatem & fidem pater meus in illa editione grandi ſequutus eſt, partim in Italicis:* memoratque nonnulla, quæ ipſius pater *ex illis exemplaribus deſcribenda* CVRAVERAT. Hſc de Roberto ait, *deſcribenda curaverat*, non *deſcripſit:* de ſe, *vidi*, non *contuli.* ergo quot codices poſt Robertum Henricus contulerit, ipſe non indicat: at Beza in dedicatione ed. ſuæ uſui ſibi fuiſſe prædicat *exemplar ex Stephani bibliotheca cum XXV plus minus mſſ. codicibus & omnibus pene impreſſis ab Henr. Stephano quam diligentiſſime collatum.* XVI contulerat Robertus: igitur IX plus minus Henricus. Si horum IX mſſ. codicum excerpta ab excerptis codicum mſſ. Roberti & ab excerptis codicum impreſſorum diſtincta exſtarent, gratia eſſet habenda. nunc eis non ita multum tribui debet. nam ubi & Roberti margo & Bezæ annotationes indicium codicum faciunt, æquales uterque numeros codicum habere ſolent: quare quæ & Robertus in margine non habet, & Beza primus in notis indicat, ea demum, ſive Robertus in collectaneis retinuit, ſive Henricus ſupplevit, ea, inquam, ultra Roberti marginem, triumviris illis accepta referre debemus. plura, ſi qua illi ſibi habuere, nos nil juvant. Vere hæc, & modeſte, atque utiliter eſſe dicta, omnes, ut ſpero, agnoſcent.

Abundat

Abundat ætas noſtra eruditis viris, in Germania & aliis in terris, qui Curas, Obſervationes, Annotationes ad Novum quoque teſtamentum certatim conſcribunt: de quibus non eſt meum dicere. nemo enim eorum, quod ſciam, aut codices veteres noviter collatos, cum a duobus Wolfianis ſupra laudatis diſceſſerimus, adhuc dedit, aut textum ipſum emendandum ſuſcepit. Quid vero Bentleji, quid anonymi Helvetii editionibus poſthac futurum ſit, dies docebit: illud optandum, ut ne ſupplementa certe pereant codicum Græcorum, eorum præſertim, quibus Eraſmus Stephanusque uſi fuerant, & Latinorum, quos parcius hactenus excuſſos eſſe notavimus, & verſionum ac patrum. Nam non poterunt ea non multum conferre ad genuinas lectiones etiam tardiori lectori magis magisque probandas. Multa Bentlejus, quæ genuinam lectionem antea impediſſent, removit; multa, quæ eandem deinceps confirmarent, eruit: nec parum anonymus Helvetius hac in parte (nam nec de dogmatis, nec de variarum lectionum deciſionibus loquimur,) navavit. Perpauca, opinor, loca ſunt, quorum receptiorem lectionem, a me mutatam, illi non mutent; quæ ab omnibus quam ſeveriſſime examinari velim: multa ſunt, quorum receptiorem lectionem illi mutent, me non mutante; quæ ipſis quidem præſtanda relinqui debent: non pauciora ſunt, quæ & illis & mihi, unanimi conſenſu, mutanda cenſeantur. atque hic conſenſus, non ſane ex compoſito initus, magnum poteſt præbere veritatis argumentum: eorum autem locorum, ubi diſcrepantia remanſerit, examen ſeorſum eo fuerit expeditius. Vtinam interim loca ea quæ *§ hoc & ſuperiore* cumulavimus, in ſecunda hujus Apparatus parte evolvere & quam ſeveriſſime excutere dignentur cum ceteri lectores, qui inde confeſtim poterunt dignoſcere, quis cujusvis editionis obviæ quaſi genius & color ſit; tum ii ſcriptores, quorum obſervationes, alioqui orthodoxæ, hodie præ ceteris vigent. Deſinent tandem induſtriæ doctrinæque ſuæ fructum ſola defenſione textus ſui, id eſt, Elzeviriani, terminare: deprehendent, ſe lectiones in eo debiles, immo conjecturas atque errata, ex inani vel certe neque clara neque diſtincta plurimorum codicum ſuffragantium opinione, adhuc fuiſſe amplexos: & ab illis locis ad cetera progreſſi, auctoritate ſua ad totam veritatem libere & generoſe inveſtigandam & vindicandam invitabunt adducentque quam plurimos: eodemque tempore ſiniſtras ſubinde reprehenſiones depellent a Lutheri verſione, quæ cum Eraſmo fere congruit, & interdum ad citeriores recenſiones Græcas, examinis ipſas egentes, examinatur: in ſumma, ut Novi teſtamenti Græci ſinceriſſima lectio eadem aliquando revera ſit, quæ receptiſſima, adjuvabunt.

§ XL. Hac vero in parte, quanquam vix quidquam majori aſſiduitate in omni vita egi, tamen ut publice aliquid minimus ego conarer, necopinato adductus ſum; uti breviter ac modeſte indicare neceſſe puto. A. MDCCXIII muneri monaſtico admotus Novum teſtamentum græcum interpretari ſtudioſæ juventuti; & aliquanto poſt, obſervationes hermenevticas ſubinde naſcentes, chartæ cœpi committere: ad quas amplificandas & perpoliendas venerandi Theologi, Chriſtophori Zelleri p. m. auctoritas me exſtimulavit. Interim varietas lectionis

emphaſes

Digitized by Google

emphaſes ſæpe & ſignificationes aliquas aut abſtulit aut obtulit: quarum creſcente ſilva, ad ipſius contextus veni recenſionem, locum adhuc eſſe exiſtimans aliquid ſalutare navandi. Aſſenſerunt amici: editiones contuli, earumque conſtitutionem didici: Millium verſavi: codices corrogavi: ideam operis pridem in *Prodromo* N. T. adornandi, haud pridem in N. T. adornati *Notitiæ* dedi. Cui quidem ideæ, partibus ſubinde nonnullis emendatis, ipſum quam vere nunc reſpondeat opus, lectoris eſt exiſtimare. De opere quidem ipſo, Illuſtris Conſiſtorii Wirtembergici & Venerandæ Facultatis Theologicæ Tubingenſis cenſura comprobato, dixi nonnulla, & reliqua dicam. Primum id egi, ut *varietatem* lectionis a Millio collectam, a Kuſtero auctam, undecunque partim cumularem, partim purgarem. Præter codices Græcos ſupra memoratos, Latinis quoque adjutus ſum, duobus maxime illis, quos habet Bibliotheca Vffenbachiana univerſalis T. III. p. 71. quorum alteram *Trevirenſem*, (v. gr. in Var. Matth. V. 22.) alteram *Colonienſem*, ex indiciis in utroque repertis appellavi. *Charitinum* codicem, ſive Wirtembergicum, Bibliotheca præbuit Ducalis Conſilii Regiminis. Præterea ex *Ienenſibus* aliquot & *Murenſibus* & *Pariſinis* mſſ. Latinis excerpta inſignium locorum per amicos ſum nactus. Noviſſime acceſſerunt *Armenæ* verſionis & *Copticæ* ſupplementa non contemnenda. nam cum Millius has verſiones non ad totum N. T. contuliſſet, & quibuſdam in lectionibus minus firme collatas dediſſe eaſdem videretur: ad Maturinum Veyſſiére La Croze, harum linguarum, in omnis doctrinæ abundantia, peritiſſimum, haud paucorum locorum, de quibus inprimis percontari operæ pretium foret, delectum miſi. morem geſſit humaniſſimus ſenex, & lectiones eorum locorum Copticas, Armenas, ex manuſcriptis editisque exemplaribus promte accurateque notavit, præcipuumque tali pacto Milliani operis ſarſit defectum. Reliqua hic non enumerabo, undique conquiſita. II. Acervum hunc *ventilavi*, lectionesque variantes, quæ vel nil momenti a re, vel nil auctoritatis a vi codicum haberent, penes Millium potiſſimum jacere juſſi. III. Varietatum ceterarum, quæ non prorſus rejiculæ viderentur, *delectum* feci: neque eum in marginem ſub textu, ſed in hunc ſeparatum contuli locum. IV. Ineunti Matthæo, Marco &c. ſuos *ſeorſum* adjeci codices, & quidem ſecundum *duas claſſes* ſupra conſtitutas. unde quovis loco inſigniore, deductis unius lectionis codicibus, eos poteris dignoſcere, qui alteram lectionem aut certo habeant aut habere ferantur. V. Ad varietates per ſingula *capita* extractas, codices adjeci, primum *editos*; deinde *manuſcriptos*, & hos quidem ordine omnium commodiſſimo, ad claſſes illas referendo, alphabetico; poſtremo *patres* & *verſiones*. ubi hunc *ordinem* inverto, id plerumque indicat, qua ſerie varietas ab aliis videatur ad alios manaſſe. VI. Vbi nomen *edd.* abſolute ponimus, *Comp. Er. Bezæ* innuuntur. ubi *alios* codices, numero præſertim adjecto, allegamus; eos innuimus fere manuſcriptos, qui apud Millium Kuſterumque occurrunt. Vbi numerus eſt *duplex*, duas is codicum claſſes diſtincte reſpicit. v. gr. Matth. VII. 14, *tredecim* (claſſis primæ) & *novem* alii (claſſis ſecundæ) notantur: Matth. VIII. 15, *bis undecim*. VII. Codices *noviſſime* collati, ſæpius citantur nominatim: idque non potuit non fieri in iis locis, ubi differentias minutiores ſubtilioreſve, a Millio prætermiſſas, & tamen alibi, v. gr. in

in ed. Comp. obvias, noſtri codices conſenſu ſuo confirmarunt. Ceteroqui non his codicibus faveo magis, quam ceteris: ſed ceterorum nomina, ſi uſu venit, aliunde poſſunt peti; horum autem excerpta non alibi exſtant. Eodem autem modo demonſtratur, Millium lectiones codd. ſuorum & dextre & fideliter produxiſſe. VIII. *Cauſas*, cur lectionem aliquam probemus vel non probemus; & unde varietatem ortam cenſeamus, gravioribus in locis *uberius* exponimus: ſæpe autem verbo, rotunde, categorice, ut ajunt, indicamus: quam indicii brevitatem nemo jure potuerit, aut obſcuritatis aut arrogantiæ accuſare. nam libertatem ſententiæ mutandæ ne mihi quidem ubique præciſam, nedum lectori ulli quicquam præſcriptum cupio: quid autem ſit nobis *alliteratio*, *rhythmus*, *compenſatio*, *homoeoteleuton*, *media lectio*, *parallelismus*, ex ſuperioribus patet, neque quolibet loco repeti debuit. Atque has cauſas lector ad alia quoque loca transferre poterit, ubi eas reticemus. ſæpe enim legitimæ ſunt cogitatu, ſed ad inexpertos abſonæ dictu. Quaslibet varietates, ad tot cautiones ab initio hujus Apparatus ad hunc uſque locum deductas, exigere non vacabit multis: ſed nos animo iiſdem cautionibus munito carminaſſe omnia, idonei deprehendent judices. IX. Editionum celebrium *errores*; non a ſingulis typographis admiſſos, ſed ab editoribus pluribus propagatos, identidem configo; non ſane invidiæ cauſa, ſed ne alii poſthac eos incaute ſequantur, nedum perperam defendant. X. Ex hoc delectu *delectum* feci etiam breviorem, earum lectionum, quibus in *contextu*, quibus in *margine* locum dedi. illas in hac farragine *uno unco* clauſi: has *duobus uncis* incluſi: ceteras *ſine unco* poſui. de hoc delectu agit præfatio. Cur autem quælibet lectio vel in textu, vel in margine, & in margine cum hac illave literula, vel in notis demum, vel ne in notis quidem a nobis poſita ſit; omnibus, qui eam ad hujus introductionis amuſſim revocaverint, perſpicuum erit.

Nunc ad ſingulos libros, ad ſingula progredimur capita. qua in conſideratione non multum ſucci quiſquam poſtulaverit, ſed textui per ſe ſuccolentiſſimo miniſtrari meminerit.

Digitized by Google

PARS II.

QVÆ POTIORA LOCA VARIANTIA SINGVLATIM DISCERNIT.

MATTHÆVS.

Hunc habent

EDD. *Comp. Er. Steph. Beza &c.*

MSS. CLASS. I. *Aug. 1. Bodl. 1. 2. 6. 7. Bu. Byz. Eph. Gehl. Gon. Hunt. 2. Laud. 2. 5. Lin. Magd. 1. M. 1. Mosc.* (mancus a c. V. 44 ad VI. 13. & a c. IX. 18 ad X. 11.) *N. 1. Roe. 1. Seld. 1. 2. 3. Wheel. 1.*

CLASS. II. *Al.* (truncatus enim est a c. I. 1. ad XXV. 6. quare pro eo tantisper codices *Cant. Cypr. Med.* alioſve, qui surrogandi viderentur, allegavimus:) *Aug. 2. 3. 4. Barb. decem, Bas.* α (Millio *B. 1,*) β, γ, (de quibus mox,) *Bodl. 3. 4. 5. Cam. Cant. Colb. 1. 2. 3. 4. 5. 8. Cov. 1* (qui primum ad c. XI. 16 citatur Millio,) *Cypr. Gal. Go. Laud. 1. 4. L.* (qui incipit in c. XVIII. 15.) *Lipsi. Med. Mont. M. 2. Par. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Per. Seld. 4. 5. Stap.* (id est, lectio Græca apud Iac. Fabrum Stapulensem,) *Steph. γ. δ. ε. ς. ζ. η. θ.* (nam ω non nisi ter ad c. X & XII citatur,) *Vien. Vss. 1. 2. Wheel. 3. Wo. 1. 2.*

VERSIONES, *Æth. Arab. Armen. Copt. Hebr.* (apud Saubertum, in var. lect. Matth.) *Goth.* (fere a cap. V ad XI.) *Lat. Pers. Russica* (apud Saubertum,) *Sax. Syr.*

PATRES, *Origenes, Chrysostomus* (cujus var. lect. ex ms. locupletavit Saubertus,) & apud illum *Auctor operis imperfecti, Theophylactus, Euthymius, Hilarius Pictavienſis, Hieronymus* &c.

De codd. *Basileenſibus* seorsum est dicendum aliquid. Habet inclytæ illius academiæ bibliotheca bene multos codices ms. græcos N. T. quorum tribus Evangelistæ continentur. Ex his mihi, paucorum tantummodo, quæ selegeram, locorum excerpta petenti (*ne quis perpetuam collationem hic requirat*) eximias quasdam Matthæi primorumque Marci capitum lectiones impertiit cel. Theologus, I. C. Iselius, plura paratus humanissime impertire, nisi egomet justis de causis recusaviſſem: cujus me modestiæ eo minus pœnitet, quod postea Basileenſium codicum lectiones in Prolegomenis N. T. Wetstenianis promissæ sunt, quarum tantisper gustus per nos, adhibito etiam specimine annotationum Wetstenia-

Digitized by Google

ſtenianarum, præbetur. Ac ne quid confuſionis oboriatur, notæ codicum ſic ſe habent:

In pluteis ac forulis ipſius bibliothecæ:	in Proleg. Wetſten.	in Annotationibus noſtris:
Num. VI. 21.	Claſſ. II. num. I.	Baſ. α.
Num. VI. 25.	Claſſ. IV. ſect. III. num. II.	Baſ. β.
Num. VI. 27.	Claſſ. IV. ſect. III. num. I.	Baſ. γ.

Malui enim *Baſ. α. β. γ.* quam *1. 2. 3.* appellare, partim ut internoſci poſſent, quæ ex *Baſ. 1.* eodemque *Baſ. α.* Battierius Millio, Iſelius mihi miſit, partim ut *Baſ. β. γ.* diſtinguerentur a *Baſ. 2. 3.* qui Millio ad Acta & Epiſtolas pertinent. Præcipue *Baſ. γ.* in Evangeliſtis duntaxat (nam etiam Acta & Epiſtolas habet,) a ſinceritate commendatur: & vetuſtate ſua, quam in ſeculum X confert Wetſtenius, longiore intervallo anteponitur codici *Baſ. β.* quam codici *Baſ. α.* poſtponitur.

CAPVT I.

Verſ. 1 ſeqq. Βίβλος κτλ.] *Non apparet, ullum Hebraicum Matthæi codicem habuiſſe genealogiam, vel omnino duo capita prima. Citat tamen ea Celſus, Irenæus, Tertullianus.* Wilh. *Wall* Not. crit. in N. T. Anglice editæ, p. 6. coll. præf. p. 12 ſeqq.

1 χριστὸν Habent *edd. mſſ. verſiones, Iren.* &c. — *Æth.*

¶ δαυὶδ] *Comp.* per υ, ut εὖα, νινευὶ, λευὶ ſcribitur. Adde *verſiones* & *LXX int.* edit. Grab. δαῒδ *mſſ.* ſæpiſſime: (interdum tamen δαυὶδ plene:) unde δαβὶδ *Er.* & al. edd. Porro recentiores nomina ſubſtantiva, propria & appellativa, divina & quævis alia, ſæpenumero *majuſcula prima litera* exprimere inſtituerunt: ſed nos veterum, Hebræorum, Græcorum &c. primarumque adeo editionum exemplo, eleganti literarum æqualitati operam dedimus. tantum *majuſculas* fieri *litteras* curavimus, ubi periocha incipit, ubi loquens aliquis inducitur, ubi Hebraico יהוה Κύριος Græcum reſpondet, vel ubi alia ratio idonea id ferre videbatur. *Talia minutiora ſemel attingimus. quare venia his dabitur initiis.* ¶ ἀβραὰμ] ἀβρααὰμ primum, deinde ἀβραὰμ placuit *Eraſmo*: *Stephano* primum ἀβραὰμ, deinde ἀβραάμ. Linguæ quidem ſolent nomina peregrina ad *vernaculum* flectere ſonum, ut Græci ἱεροσολύμ, ἱερεμίας, ἱεριχώ, ad ἱερὰς ῥίζας cum derivatis ad ῥέρος amnis nomen: ἡλίας ad ἥλιος· σωσάννα, pro σουσάννα, ad σῶσαι· τῶν κέδρων ad κέδρος· ἀλληλουΐα, per η pro ε, ex ἀλλήλων. Vid. *Hilleri* Onom. p. 697. 699. 715. Hæ cauſæ, apoſtolorum æque, ac citeriorum librariorum tempore valuerunt. Recentiora tamen videntur, pro φῆλιξ, φῆλιξ, ad φίλος & ἧκω flexum: & pro βηθφαγὴ, βηθσφαγὴ, ad σφαγή. ἀβραὰμ ad ἀβρὸν. certe *Abraham* ſcribunt *Goth. Lat.* &c. nec dubium eſt, quin veteres interpretes pronunciationem Græcam fuerint ſecuti.

Digitized by Google

3 τὸν post ταμ] ~ *Mosc.* ¶ ζαρὲ] ζαρῆ *Aug. 1.* Variant valde codd. in accentibus nominum peregrinorum. ¶ ἱερώμ] πτλ. Sequimur distinctiones Ruth IV. 18 seqq.

4 ἀμιναδὰβ] ἀμιναδὰμ *Aug. 4. Byz. Gehl.* & alii. ¶ ναασσὼν] ναασσὼ *Seld. 5.* & alii, *Lat.* mss. *Sax.*

6 [~ ὁ βασιλεὺς] *Eph. Arab. Copt. Latinus Cod.* S. Germani, *Augustinus, Opus imperf., Pers. Syr.* Librarii, ut in versibus præcedentibus, ita hic, post δὲ statim arripuere ἐγέννησε. ¶ σολομῶνα] *edd. primæ* & *mss.* unde *Salomonem* habet *Lat.* Et sic aliis locis. σολομῶντα *Steph. ed. 3.* cum paucis *mss.* Ex dialecto Alexandrina. ceteroqui raro aut nusquam nomen Hebraicum ad participialem Græcorum formam flectitur: sed βαβυλῶνος, σιδῶνος, σίμωνος, sine ν scribitur.

10 μανασσῆ] μανασσῆν *Aug. 1.* & alii. ut μωσῆν.

11 ~ ἰωσιὰμ. ἰωσιὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν] *edd. Aug. 1. 4. Bas. a. Byz.* &c. *versiones, Porphyrius, Chrys. Euthym. Hieron. Victor* Capuanus. [ἰωσιὰμ. ἰωσιὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν] *Colinæi* ed., *Barb. 2. Bas. β. γ. Bodl. 6. 7. Gon.* manu prima, *Lin. Mont. Par. 2. 4. 5. Per. Seld. 2.* cod. *Neapolitanus* apud Montefalconium, & cod. alii tempore Hieronymi. & hanc lectionem *ex vetusto archetypo Græco* tuetur *Stapulensis.* ἰωσιὰμ· ἰωσιὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν *Bz. Eph. Steph. id.* (vix etiam alii in Bezæ & Wechel. notis,) *Catenæ* græcæ margo apud Petavium. Sic edidit *H. Stephanus*: *E. Schmidius* incisum quoque illud, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, mox post τὸν ἰωσιὰμ posuit: ponit sic etiam *Timotheus Philadelphus*, (id est *D. Io. Kaiserus*,) in nova translatione Germanica N. T. Vid. *Gnom.* ¶ μετονομάσιας] In hujusmodi compositis, ubi præpositio vocalem amittit, consonans non præcedenti vocali, sed subsequenti jungitur, ex natura compositionis, & ex more veterum; qui etiam scripsere κα-δ' ὅν, ἀ-σῆλθε· sed id nonnullis insolentius videri sensimus. promiscua hæc sunto.

12 ἰεχονίας] ἰωχονίας ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν· ἰεχονίας δὲ Epiphanius.

13 τὸν ἐλιακεὶμ] *Abner; Abner genuit* præmittit *Hebr.* edition. Tilian. τὸν ἐλιακεὶμ *Er. Mosc.* & al. Terminatio nominum Hebraicorum fere promiscue in α & ι, in αμ & ιμ scribitur.

18 ἰησοῦ] *edd. mss.* &c. E Lectionariis repetunt Erasmus & Millius. [~] *mss. Gr.* in rubrica duntaxat huic periochæ adjecta; cui rubricæ respondet Appendix prima Dioptræ *Philippi* Solitarii: *Lat. Cant.* (latine, nam Græce manus est:) *Pers. Sax. Irenæus*, cujus hæc sunt verba, crisi nostræ hic ineunti non parum gravitatis afferentia: *Poterat dicere Matthæus*, Iesu vero generatio sic erat: *sed providens SPIRITUS SANCTUS depravatores, & præmuniens contra fraudulentiam eorum per Matthæum AIT*, Christi autem generatio sic erat. lib. III. cap. 18. Accedunt Commentarii in Evang. *Theophilo* adscripti, *Chrysologus, Vigilius, Theophyl. Lutherus.* Conf. var. Rom. XVI. 18. Etenim Græce ἰησοῦς ὁ χριστὸς dicitur: ὁ ἰησοῦς χριστὸς nusquam dicitur, nisi in locis variatis, Act. VIII. 12. 37. Hebr. X. 10. 1 Ioh. IV. 3. Ap. XII. 17. Vid. *Gnom.* ¶ γέννησις] *edd. mss.*

Digitized by Google

mſſ. Refertur ad ἐγωνίθη v. 16. γένεσις *Maximus*, dialogo III de Trin. contra Maced. inter opera Athanaſii, diſerte. Adduntur *Baſ. γ. Par. 9. Euſeb.* in ſpecimine ed. Wetſtenianæ, cujus textus ſic habet.

19 παραδειγματίσαι] *edd. mſſ. Valla, Stap.* &c. δειγματίσαι *Barb. 1. Baſ. γ. Orig.* & *Euſeb.* ut docet Scholion in tribus codd. Coislinianis, in ed. Wetſten. quæ hoc in textum admiſit. Sæpe librarii feſtinantes, omiſſa præpoſitione, verbum ſimplex dederunt.

20 ἰδοὺ] ἰδού, *Beza.* Sed nos nimiam *commatum* copiam tum introductam eraſimus, & interpunctionem ad codicum editionumque veterum fluidam, nec tamen non diſtinctam, ſimplicitatem, anagnoſtis utilem, reſtituimus, eoque ipſo ad accentus rediimus hebraicos, qui ante vocativum, & in media epizeuxi, & ante לאמר & ante ἀμήν, item poſt verba illa, quibus δεῦτε, ὕπαγε, ipſumque ἰδοὺ reſpondent, conjunctivi eſſe ſolent, & in allegatis V. T. regulam commodiſſimam præbent. ¶ [αὐτῷ &c. jota non ſubſcripto] Vid. *I. D. Majoris* Ep. quæ cum D. Zeltneri Diſſ. de Hora crucifixionis eſt recuſa. Speciatim de infinitivis in ᾶν & de κἀγὼ ſimilibuſque vid. *Anonym.* apud Viger. de Idiöt. Gr. p. 158. 406 ſ. edit. Lederlin. de ἵημι, *E. Schmid.* ad N. T. f. 252. denique ἄχλιτον v. gr. βηθσαβαρᾶ, ναναῖ, etiam in dativo eſt ἄκλιτον. Ceteroqui in augmento, in craſi, in dativo, in ſubjunctivo, jota ſubſcriptum reliquimus. ¶ μαριὰμ] μαρίαν *Baſ. γ.* & inde ed. Wetſten. Alibi Matthæus hoc nomen Græce declinat: ſed hoc loco Hebraicum angeli ſermonem imitatur.

21 αὐτῆ] Etiam αὐτῇ cum ſpiritu leni eſt *reciprocum*; quod cum mſſ. retinet fere *Eraſmus*, ſed ceteri editores in αὐτῆ mutare amant. atqui particulæ ἀπ', ἐπ', ὑπ', κατ', μετ', αὐτῇ reciproco ſubſequente, aſpiratam pro tenui, apud alios quidem ſcriptores nonnunquam habent, ſed in codd. N. T. non habent. Matth. III. 16. Marc. V. 33. 40. Luc. XIX. 27. Ioh. XVIII. 4. Act. XIV. 27. Hebr. VI. 7. nam αὐτῇ ex ἑαυτῇ contractum eſt; ſed αὐτῇ, etiam reciprocum, ex αὐτὸς (Gal. II. 9.) deductum.

22 τῇ prius] ~ *Baſ. γ. Cant. Par. 9.* & inde ed. Wetſten. ¶ διὰ] *codd., Iren.* &c. διὰ ἡσαΐου *Armen. Perſ. Cant. cod.* Leonis X. *Iren.* alio loco. ¶ λέγοντος] ~ *Lin. Arab. Armen. Lat.* (in mſ. Colon.) *Perſ. Sax. Syr.*

23 ἕξει] λήψονται *Mont. Iren.* & al. Ex LXX Vatican. ¶ καλέσουσι] καλέσεις *Euſebius*, nec non *Epiphanius: Cant. Beza.* Ex Ieſaja.

24 διεγερθεὶς] ἐγερθεὶς *Baſ. γ. Par. 9. Epiphanius*, & inde ed. Wetſten. Ex c. II. 14. 21.

MATTH. CAP. II.

1 δὲ] ~ *Aug. 4. Byz. Per.* Ineunte pericopa *ergo* habet *Lat.* ¶ τῆς ἰουδαίας] *Iudæ* fecit *Hieronymus*, etiam verſu 5. ex *Hebraico.*

3 ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς] ὁ βασιλεὺς ἡρῴδης *Baſ. γ. Cant. Euſebius*, & inde ed. Wetſten.

4 συγ' αὐτῶν] ~ *Bodl. 6. Cant. Laud. 5. Lin. Sax.*

Digitized by Google

6 μηδαμῶς] *non* reddit *Tertull.* & alii, & inde *Cant.* ¶ γὰρ] *edd.* &c. μου *Baſ. β.* [γάρ μοι] *Er. Barb. 1. Bodl.* apud Fellum, *Cypr. Hunt. 2.* Ex Micha.

8 [ἐξεπέσατε ἀκριβῶς] *Baſ. γ. Cant. Par. 9. Valla* annot. *Euſebius, Copt. Lat.* & inde ed. Wetſten. Adde *Bodlejanum* illum, in quo ἀκριβῶς deeſſe notatur Waltono.

9 ἔτη] ἐτάτη *Cant. Par. 9. Orig. Euſeb.* & inde ed. Wetſten.

11 ἴδον] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Baſ. α. β* manu prima, *γ. Byz. Gehl. Moſc. Steph.* omnes, *Vien.*, reliqui *omnes* claſſis primæ, & ex ſecunda *plus viginti*, vel, *Barberinianis decem* additis, plus triginta; *Æth. Arab. Copt. Perſ. Syr. Orig. Euſeb. Chryſoſt. Elias* Cretenſis & alii, *Opus imperf. Iuvencus, Leo* Serm. IV in Epiph. ſæpe; & probant hanc lectionem Millius, Pfaffius, nec non Calovius, Simonius, a Maſtricht, Rumpæus. [εὗρον] *Lat.* (qui etiam Luc. 24, 24 εἶδον *invenerunt*,) *Er.* & inde al. edd. Hac periocha carent *Al. Aug. 3. Colb. 3. 5. Laud. 1. L. Par. 6. Wo. 1. 2. Goth.* vel etiam *Bodl. 3. Cov. 1. Gal.* Superſunt *Colb. 1. 2. 4. Par. 7. 9. Per.* haud ſcio an probe collati. ¶ εἶδον τὸ παιδίον] εὗρον τὸ βρέφος *Epiphanius.* ex Luc. II. 12. 16.

13 ἀπολέσαι] ἀποκτεῖναι *Steph. 5. Orig. Rav. Æth.* apud Saubertum.

17 ἰερεμίε τοῦ προφήτου] πυρία διὰ ἰερεμίε *Cant.* ¶ ἰερεμίε] ~ *Lat.* in mſ. Colon.

18 [~ θρῆνος καὶ] *Æth. Arab. Copt. Lat.* (& inde *Barb. 1.* vel etiam *Cypr.* & *Colbert.* n. 2467.) *Perſ. Syr.* ex inopia ſynonymorum; *Hieron.* neſcio an *Iuſtinus martyr.* Exſtat non ſolum apud LXX. ſed etiam in Hebræo. ¶ κοὶ ante ἐκ] ~ *Lat.* in mſ. Colon.

22 ἐκεῖ] ~ *Byz.* & alii, *Euſeb.* ¶ ἐκεῖσε] ἐκεῖσον *Cant. Gon. Go.* apud Walton.

23 ναζαρὲτ] ναζαρὲθ *Er.* & al. edd. *Aug. 4. Baſ. α. β. Cypr.* & aliquot alii. Et ſic alibi. ναζαρὲθ *Baſ. γ.* ת finale nominum propriorum perſæpe eſt θ apud LXX. ſed ἐλισάβετ per τ ſcribit Lucas, quod nomen quum Latinus ſcribit *Eliſabeth*; *Nazareth* ejuſdem nil pro ναζαρὲθ valet. ſic quoque γεννεσαρὲτ *Genezareth.* ¶ τῶν προφητῶν] τῷ προφήτῃ *Lat.* in mſ. Col. & al.

CAP. III.

1 δὲ] ~ *Aug. 2. Moſc.* & alii, *Lat.* in cod. Corbejenſi & S. Germani, *Cant. Sax. Angl.* Ineunte periocha.

3 ἡσαΐα] al. ἠσαΐα. neque hoc nomen ab ת incipit. ſed Græci omnia vocabula ab ση incipientia, niſi ſit interdum η ex augmento ortum, cum ſpiritu aſpero proferunt. itaque etiam ἠσαΐου ſcripſerunt. ¶ ἐν τῇ ἐρήμῳ], ἐν τῇ ἐρήμῃ *Tremell.* ex accent. Hebr. & alii. ſed vid. *Gnom.*

5 ἱεροσόλυμα] πᾶσα ἱεροσόλυμα *Bodl.* un. *Cant.* apud Fellum, *Æth.* ¶ ἡ prius] ~ *Comp. Aug. 2. 4.*

8 καρπὸν ἄξιον] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz. Gehl. Moſc. Par. omnes, Steph. omnes, Vien.* & *viginti ſex* alii, præter *Barberinianos*; *Æth. Arab. Copt. Lat. Perſ. Iren. Origenes* (de quo tamen vid. Whitby f. 37. & rurſum Grab. ad

ad Iren. fol. 212.) *Archelaus.* [παρὰ ἀξίαν] *Er.* & al. edd. &c. *Basilius, Chrys. Cyrillus* Al. *Theophyl. Syr.* e Luca. Hac periocha carent *Al. Aug. 3. Colb. 3. 5. Laud. 1. L. Wo. 1. 2.* vel etiam *Cov. 1.* Supersunt pro Er. ex classe I, *Bodl. 7. Hunt. 2. Lin. Magd. Roe.* ex classe II, pausa *Gal.* & decem aliorum.

9 ἐν] *edd. mss. Iren.* &c. καὶ ἐν *Beza* cum paucis.

11 [~ καὶ πυρὶ] *Comp. Aug. 1. 2. Barb. septem, Bas. 1. Bodl. 1. 2. 4. 5. 6. Colb. 1. Em. Gehl. Gon. Go. Laud. 2. 5. Lin. Magd. M. 1. Mosc. Par. 1. 3. 8. Roe. Seld. 2. 3. 5. Steph. γ. δ. ε. ς. Wheel. 1. 3. Euthym. Theophyl.* Abrasum in *Vien.* & nonnullis apud *Er.* Citra hæc verba finierunt Græci, v. gr. in *Aug. 4*, lectionem ecclesiasticam, ne tristis esset clausula. Simili euphemismo & Iudæi post ultimum eumque severum Iesajæ, Malachiæ, Threnorum & Koheleth versum, rescribere penultimum solent: & Græci nonnulli post ultimum Malachiæ versum ponunt antepenultimum. Etiam in *Byz.* τέλος primum post hæc verba, deinde, his erasis, ante, notatum est. Inde de tot codd. Gr. demta, quos non vetustissimos esse, hic locus ostendit. Habent *versiones*, quarum hic pondus maximum, *Origenes, Athanasius, Basilius, Cyrillus Al. Cyprian.* Commentariique *Theophilo* & *Chrysostomo* adscripti, *Chrysostomus, Hieron.* multique patres alii. Hiant *Al. Aug. 3. Colb. 3. 5. Laud. 1. L. Wo. 1. 2.* vel etiam *Bodl. 3. Cov. 1. Laud. 4. Seld. 4.* unde lectionem καὶ πυρὶ defendunt etiam, ex classe I, *Bodl. 7. Bu. Eph. Gehl. Hunt. 2. N. 1. Seld. 1.* & ex classe II, *Barb. tres, Cant.* Latine, (nam Græce mancus est,) *Colb. 2. 4. Cypr. Gehl. Lips. Med. Mont. M. 2. Par. 2. 4. 5. 6. 7. 9. Per. Vss. 1.* Adde *Nubianos* & *Iabeanos* apud Brocardum monachum, in descript. Hierosol. in capite, Qui homines terram sanctam inhabitent.

12 ἅλωνα] ἁλῶνα *Er.* ¶ αὐτῆς εἰς τὴν ἀποθήκην] *edd.* &c. *Latini* multi. Vnde, εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτῆς, *M. 1. Seld. 1. Steph. ε. η. θ. Pers. Syr.* Facilioris constructionis causa, uti cap. XIII. 30. αὐτῆ, utroque loco, *Laud. 5. N. 1. Æth. Sax.* [αὐτῆ, neutro loco] *Bodl. 6. Gon. Lin. Par. 6. Seld. 2. Iustinus, Irenaus* tribus locis, *Armen.* Variant inter se *Latini* codd.

13 ἐπὶ] εἰς *Comp. Chrys. Lat.*

14 ὑπὸ σοῦ] sic scribendum, (ut ὑπ' ἐμοῦ,) non, ut apud nonnullos, ὑπό σου & tamen alibi πρός σου, non πρὸς σέ, ut hic mox πρός με, non πρὸς μέ. nam μου, μοι, με semper est enclitica: ἐμοῦ, ἐμοὶ, ἐμέ nunquam: σοῦ, σοὶ, σέ autem partim cum ἐμοῦ, partim cum μου congruit. confer *Devar.* de Partic. gr. in Ἐμοί.

15 ἡμῖν,] *Er.* & *Camerar.* annot. ex *Gaza*, sed comma omittunt ceteri.

16 ὁ Ἰησοῦς] – *Lat.* multi apud Stephanum, Hentenium & Millium. ¶ εὐθὺς ~ *Lat.* aliqui, *Pers.* ¶ αὐτὸν] καὶ εὐθὺς περιέλαμψε τὸν τόπον φῶς μέγα audit *Evangelium* secundum *Hebraeos*, apud *Epiphanium*; Liturgia *Syrorum*; *Praedicatio Petri*, teste tr. de bap. haer. apud *Cyprian.* In pervetusto *cod. S. Germani* exstant hæc, *Et cum baptizaretur Iesus, lumen magnum fulgebat de aqua, ita ut timerent omnes, qui congregati erant. Et baptizato*

Iesu

Ieſu confeſtim &c. Confertur huc a Millio *Iuſtinus* Martyr hiſtoriam hanc ad Apoſtolos, vel potius ad Evangelium ſecundum Hebr. referens, & hic *Iuvenci* verſus: *Surgenti manifeſta Dei præſentia claret.* Non obſcure aſſentitur *Artemonius* ad Init. Ev. Ioh. p. 400. Marco quidem picturam Baptiſmi Ieſu, candidis e coelo & nube radiis in hujus caput porrectis, præfigit *Byz.*

CAP. IV.

7 πάλιν] πάλιν, *Comp. Latina* edd. quædam, *Armen.*

9 πάντά σοι] Sic *codd.* plerique, &, quod ad accentus attinet, *E. Schmidius.* Sic alibi, ἴδί μα, ἄνδρά σε κτλ. vid. *Herodian.* de enclit. σοὶ πάντα *Er. Baſ.* γ.

10 [ὀπίσω μα] *Comp. Er.* ed. 1. *Valla, Aug. 1. 2. 4. Byz. Gehl. Vien.* & *quadraginta tres* alii, præter *Barberinianos; Æth. Perſ. Iuſtinus M. Athanaſ.* non ſemel, *Theophyl. Archelaus* in diſp. cum Man. apud Hippol. ed. Fabr. Vol. 2. f. 169. *Auguſtin. Bodl.* un. apud Fellum, *Maximus.* Ex c. XVI. 23. A textu ſtant *Lat. Syr. Orig. Chryſoſt.* (nam uncis includit commentarius,) *Euthym. Iuvencus, Ambroſ. Hilar. Hieron.* vel etiam *Lin.* &, ex claſſe II, *Baſ. 1. Colb. 1. 2. 4. Cypr. Lipſ. Med. M. 2. Par. 6. 7. 9. Steph. e.* Nam hiant *Al. Aug. 3. Colb. 3. 5. Laud. 1. L. Wo. 1. 2.* vel etiam *Bodl. 3. Cov. 1. Seld. 4.*

12 [~ ὁ ἰησῦς] *Aug. 1. Cant. Colb. 8. Mont.* pluresve, *Æth. Copt. Auguſtin.* Additum initio pericopæ.

13 καπερναὲμ] καφαρναὲμ *Arab. Copt. Lat.* (& ex eo *Cant.*) *Perſ. Sax. Syr.* Et ſic alibi, etiam *Goth.* Unde καπερναὲμ *Capharnaum* ſcribit *Camerarius.*

16 καθήμενος] *edd., mſſ., verſiones,* etiam *Armen. Copt. Sax.* &c. *Tertull.* Facillime hoc potuit arripi e ſeq. [πορευόμενος] *Lat.* ante Hieronymum. nam *Hieronymus* in comm. in Ieſa. IX. καθήμενος præfert, & tamen in Matthæo reliquit πορευόμενος. & ſic etiam *Lat.* in edd. vet. & in mſſ. (neque improbat margo Lovan.) item Harmon. Ev. *Victoris* Capuani, Nic. de *Lyra, Antoninus* Flor. *Cajetanus*, & *LXX.* & ipſe textus *Hebr.* Id defendit Ianſenius in Concord. evang. f. 154. neque abnuit Druſius in Parall. & E. Schmidius in Notis.

18 ~ ὁ ἰησῦς] *Comp.* & al. edd. *Aug. 1. 2. Byz. Cant. Gehl. Moſc.* & *noveni* alii ex utraque claſſe, quamlibet vacuo *Stephani* margine, *Æth. Arab. Copt. Lat.* in mſ. Trev. *Perſ. Ruſſ. Syr.* [ὁ ἰησῦς] Er. & al. Initio pericopes.

20 [~ ἰχθῦας] *Cypr. Gon. Seld. 1. Steph. d. e. f. Opus imperfectum, Chryſoſt.* in textu, *Baſilius Sel. Druthmarus.* Legit & non legit *Origenes.* Marci eſt Millio. Poſt ἀφέντες id habet *Er.*

23 ὁ ἰησῦς] ~ *Laud. 4.*

24 καὶ δαιμονιζομένους] ~ *Mont. Par. 2. 5. Theophyl.* Ex rhythmo: unde etiam καὶ σεληνιαζομένους omittit *Colb. 4.* δαιμονιζομένους, καὶ omiſſo, *Euſebius.*

CAP. V.

Digitized by Google

CAP. V.

4. 5 [μακάριοι οἱ πραεῖς κτλ. μακάριοι οἱ πενθοῦντες κτλ.] *Lat.*, etiam apud *Hieronymum*, *Hilarius*, *Ambrosius* in Luc. VI consiederate, *Primas.* in Ap. V & VII. *Cant.* græce & latine. sed cum Græcis congruunt *Sax. Leo.* Vtroque modo *Chromatius.*

18 γὰρ] ~ in *Colb.* 4. & paucis, puto, aliis, & in *Æth. Arab.* ¶ νόμε] νόμε καὶ τῶν προφητῶν *Iren. Armen. Mont. Par.* 6 Ex v. 17.

10 ὑμῶν ἡ δικ.] *Er. Aug.* 2. *Bas.* α. β. *Byz. Gehl.* plureſve. ἡ δικ. ὑμῶν *edd.* al.

22 εἰκῇ] Habent *edd., Aug.* 1. 2. 4. *Byz. Cant.* &c. *Valla, Stap. Armen. Copt. Goth. Lat.* aliquanto ante *Hieronymum*, etiam apud *Irenæum* ter, *Ruſſ. Syr. Conſtitutiones apoſt.*, Auctor *ep.* ad Zenan & Serenum apud Iuſtinum, clariſſime; *Euſebius, Chryſoſt. Cyrillus* Al., *Theodoritus, Greg.* Nyſſ. *Iſidorus* Peluſ. *Opus imperf. Euthymius, Theophyl. Confeſſio* eccl. or. p. 511. ed. Lipſ. *Cyprianus, Calaritan. Hilar. Philaſtrius.* Atqui etiam qui *non ſine cauſa* iraſcitur, peccat. c. XVIII. 21. ſeqq. Col. III. 13. & hanc limitationem εἰκῇ, vel ne *ira* quidem, vel etiam *dictio ſimul* & μετὰ requirit. [–] *Bodl.* 7. & *vera exemplaria* apud *Hieronymum, Æth. Angl. Hebr. Lat. Sax. Barb.* 1. &, idem fortaſſe, *Vaticanus*, (ex Lat.) *Ptolemæus, Iuſtinus* in Apol., *Orig. Tertullian. Iuvencus, Auguſtinus* in ipſis Retract. (eoque teſte *codices Graci*) *Chromatius, Caſſianus*, vel etiam *Irenæus* l. 4. c. 27. Atque ita *Lutherus*: fortaſſe quia *temere* in Eraſmi verſione (hanc enim aliquando imitatur,) alio charactere expreſſum, & in annotationibus ejus (quas vide,) improbatum vidit. Legit & non legit *Baſilius.* ¶ εἰς τὴν γέενναν] *iehenne*, pro *gehennæ*, habet mſ. Lat. *Trevir.* paſſim: id quod *Francogallum*, eumque perantiquum, videtur prodere librarium.

23 καὶ εἰκῇ] *Comp. Er. Aug.* 1. 2. *Bas.* α. β. γ. *Gehl. Moſc.* vel plures, *Chryſoſt.* κἀκεῖ *Steph.* ed.

24 διαλλάγηθι] καταλλάγηθι *Cant.*

26. ἂν] ἄν *Aug.* 2. *Byz. Gehl.* (qui c. XIV. 22. pro ἄν, ἂν compenſat,) *Par.* 1. 4. Ex v. 25.

27 – τοῖς ἀρχαίοις] *Comp. Aug.* 1. 2. *Barb. novem, Bas.* α. β. manu prima, γ. *Colb.* 1. 2. 4. & tres alii *Colbertini, Gehl. Steph. quinque, Vien., ſeptendecim* e claſſe I, & *duodecim* e claſſe II. *Æth. Arabs, Copt. Goth. Syr. Orig. Euthym. Iuvenc. Hilar.* nec non *Iren.* l. 4. c. 27. nam ponit quidem, ſed viciſſim verſu 21, quippe quem poſtea allegat, omittit. In *Byz.* ſcribi coeptum, ſcienter eraſum. [τοῖς ἀρχαίοις] *Er. Aug.* 4. & alii, *Chryſ.* homilia ineunte, *Cyrillus* Al. *Theodoritus, Theophyl. Lat.* aliqui, *Iuvencus, Ruſinus, Ruſſ. Sax.* nec non *Perſ.* Ex v. 21 additum cenſet Millius & alii, ineunte præſertim pericopa.

28 ἀντῆς] ἀυτὴν *Comp. Aug.* 1. 2. 4. *Byz. Moſc.* cum multis: ex alliteratione ad ſeq.

31 δὲ] – *Aug.* 1. *Byz.* & aliquot alii, *Arab. Syr.* τοῖς ἀρχαίοις *Aug.* 4, ineunte pericopa.

Digitized by Google

32 ὃς ἂν ἀπολύσῃ] πᾶς ὁ ἀπολύων *Cypr.* & al. E Luca. ¶ μοιχᾶσθαι] μοιχευθῆναι *Theophilus* Ant. *Orig. Chryſ. Theodorit. Cant. Colb. 8. Par. 6.* ¶ καὶ ὃς usque μοιχᾶται] — codd. nonnulli græci & lat. apud *Auguſtinum*, *Cant. Emm.* apud Walton.

36 ἢ μελ. ποιῆσαι] ποιῆσαι μέλανα *Steph. 1. Perſ.*

38 καὶ] — *Lat.* in mſ. Char. Col. & multis aliis.

39 δεξιὰν] — *Arab. Lat.* olim aliqui, *Cant. Opus* imperfectum. ¶ σὲ] — *Aug. 1. 4. Byz.* & alii, *Lat.* aliqui. Facile ante σιαγόνα excidit, collato Luca.

41 δύο] ἕτερα ἄλλα δύο *Lat.* multi, & inde *Iren. Cant.*

44 [— ἐυλ. uſq. μισ. ὑμᾶς] *Iren. Orig. Theophilus* Antioch. *Tertull. Cyprian. Auguſtin.* & al. Prius comma — cod. *Colbert.* apud Simon. *Par. 4. Iſidorus* in Catena Aug. *5.* & *Lat.* ſed alterum — *N. 1. Athenag.* Apol. p. 89. Ordo Lucæ, ne inde repetas, alius eſt. Homoeotelevton, facilis hiatus. ¶ τοῖς μισοῦσιν] *Comp. Aug. 2. 4. Steph. omnes, tota* claſſis I, (Si non excipis *Bodl. 2. 7. N. 1.*) & e claſſe II, *viginti ſex*, præter *Barberinianos; Chryſ. Chryſocephalus, Aug. 5.* in comm. τὰς μισαττους *Er.* &c. Ex alliteratione vel ſtudio Græciſmi.

45 υἱοὶ] ὅμοιοι *Iren.* & alii. ¶ ἐν] ἐν τοῖς *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz. Par. 6.*

46 τελῶναι] ἐθνικοὶ *Goth.* Ex v. 47. Alii codices, qui huc referuntur, ad verſum 47 unice pertinere, Milliique ſiglæ Millium ipſum & Kuſterum impediſſe videntur. conf. ed. *Ox.* min. Conjungit *Io. Kaiſerus* verſu hoc & ſequente.

47 ἀδελφοὺς] *Er.* & al. edd. &c. *Copt. Lat.* & inde *Cant., Syr.* [φίλους] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Barb. novem, Bodl. ſeptem, Byz. Vallæ*, plerique apud *Er., Pariſini ſex, omnes* apud *Steph. Vien.* & e claſſe I *quindecim*, & e claſſe II *undecim* alii, *Arm. Goth. Calaritanus, Iuvencus, Ruſſ.* Hiat *Moſc.* ¶ τελῶναι] *edd. mſſ.* &c. Ex v. 46. [ἐθνικοὶ] *Barb. 1. Cant. Colb. 8. Gon. Steph 3. Æth. Arab. Copt. Lat. Veleſ. Perſ. Ruſſ. Sax. Conſtit. apoſt. Chryſ. Iſidor. Cyprianus, Chromatius, Calaritanus, Hieron.* nec non *Tertullianus.* Lectio media, v. 46 τελῶναι· v. 47 ἐθνικοί. Vid. *Gnom.* ¶ ἕτω] τὸ αὐτὸ *Aug. 4.* & al. E v. 46.

48 ἐν τοῖς οὐρανοῖς] ἁγίοις *Byz.* & alii, *Lat.* plerique, *Chryſoſt.* & al.

CAP. VI.

1 ἐλεημοσύνην] *codd., Orig. Chryſ. Iſidorus Peluſ.* ſæpius, *Syr.* &c. Ex v. 2. [δικαιοσύνην] *Lat.* & ex eo *Cant. Iſid. Peluſ.* l. 3. Ep. 34. Sæpe pro צדקה LXX ἐλεημοσύνη, *Latinus*que juſtitia. Deut. XXIV. 13. Ieſ. I. 27. XXVIII. 17. LIX. 16. Dan. IX. 16. Sed hoc loco *Latinum* legiſſe δικαιοσύνην, ex eo colligas, quod in v. ſeqq. *eleemoſynam* reddit. Id probat Beza, Druſius, Millius, G. Olearius, C. M. Pfaffius, Io. Kaiſerus. Vid. *Gnom.*

4 [— αὐτὸς] *Bodl. 3. 4. Colb. 8. Hunt. 2. L. Lin. Magd. M. 1. N. 1. Steph. 3. 5. 7. Wh. 3. Goth. Lat.* & aliæ verſiones, *Chryſ.* Quum *Byz.* omiſiſſet, mox

mox poſt σοὶ id repoſuit. Conf. v. 6. 18. ¶ ἐν τῷ φανερῷ] *codd.* Gr. *Baſilius*, *Chryſ.*, *Conſtit. apoſt.*, *Theophyl. Arab. Goth. Perſ. Syr.* &c. *Lat.* ante Hieron. *Cyprianus*, *Opus imperf.* [– *Gon.* apud Fellum, *Hieron. Salvian. Wheel. 1.* duo apud *Simonium*, Græci codd. apud *Auguſtin. Copt. Lat. Barb. 1.* &, idem fortaſſe, *Vaticanus*, *Cant. Orig. Iuvencus*, *Hieron. Salvian.* & alii. Paulatim hoc illatum eſt in verſum 4, vel certe in verſum 6, vel certe in verſum 18.

6 ταμιεῖον] ταμεῖον *Er. Aug. 1.* & alii. ¶ τῷ ante ἐν] – duo cod. apud *Bezam*, *Arab. Lat.* & inde *Cant. Sax. Ruſſ.* ¶ ἐν τῷ φανερῷ] *edd. mſſ. Chryſ.* & *Opus imperf. Goth. Syr.* &c. [–] *Go.* apud Fellum, *Orig. Euthym. Copt. Lat.* & inde *Barb. 1.* &, idem fortaſſe, *Vaticanus*, *Cant. Iuvencus*, *Hieron. Chromatius*, *Sax.* Deletum, uti verſu 18. vel potius iteratum ex v. 4.

7 μὴ βαττολ.] μὴ βατταλογήσητε *Aug. 1. Carcell.* append. nec non *Vſſ. 1.* apud Fellum.

9 τοῖς οὐρανοῖς] *Si fides* Hug. Brughtono, *exſtant multi vetuſtiſſimi cod. mſ. in quibus legitur* ἁγιάζηται, *neque alia quam iſta ratione antiquitus* Orationem Dominicam *recitavere Macedones.* Olear. diſſ. de Redemtione ex inferno, p. 38.

10 [γενηθήτω uſq. βασιλεία σε] *Tertull.* de or. c. IV ſeqq.

12 ἀφίεμεν] ἀφήκαμεν *Barb. 1. Orig.*

13 ὅτι uſque αἰῶνας. ἀμήν] Primum de ceteris hujus clauſulæ verbis, deinde de vocula ἀμὴν ita agemus, ut expeditius poſſit judicium fieri.

§ I. Habent hancce clauſulam græci codices hodie plerique omnes.

Hancce clauſulam (quæ ætiologia eſt potius, ad ea quæ petuntur impetranda, quam doxologia; neque enim hic dicitur, *Tibi* (*ſit*) *regnum*, ſed, *quia tuum eſt regnum*, & reliqua:) habent *græci codices*, *Valla*, *Complutenſium*, *Eraſmi*, *Iac. Fabri Stapulenſis*, *Stephani* (ad quos etiam provocat Franc. Lucas,) *Simonii*, *Millii*, *Kuſteri*, *Aug. 1. 2. 4. Baſ. α. β. Byz.* &c. ſingulari conſenſu.

§ II. Habent patres Græci, verſioneſque complures.

Habet *Chryſoſtomus* (Bezæ tamen & Morino in contrariam partem citatus,) ad h. l. & Tomo V. Serm. 10. *Iſidorus Peluſiota*, *Conſtitutiones apoſtolicæ* l. III. c. 18. & l. VII. c. 24. (quas interpolatas eſſe, ex hoc ipſo loco infert Wallius in Notis crit. p. 8.) *Germanus Conſtantinopolitanus*, *Theophylactus*, *Euthymius*: *Æth. Armen.* (in mſ. IV Evang.) *Arab.* in edit. Erpen. & in cod. mſſ. Anglicanis, *Goth. Perſ. Syr.* Accedunt *Ruſſ.* & *Hebr.* Munſteri apud Saubertum, *Nectariique* Confeſſio: Sed hæc tria monumenta ſunt recentiora.

Digitized by Google

§ III. Non tamen his ſuffragiis alia debent admiſceri minus firma.

Mutili ſunt hoc loco *Aug. 3. Colb. 3. 5. L. Laud. 1. Par. 9. Wo. 2.* vel etiam alii ſecundæ claſſis, &, quod maxime notandum, *Alex.* in quo, Latini interpretis ſimillimo, & longe antiquiſſimo, clauſulam exſtitiſſe hanc, multo minus ſpondere poſſis, quam in ceteris illis. Neque eam ſpectat *Cæſarius* in Quæſtione XXIX, quum ait, οἷον ἐνισχύομεν ἐπινικίως τὸν χριστὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας τῶν μυστικῶν τελετῆς βοῶντες, ὅτι σὸν τὸ κράτος, ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡδόξα. ἰδὲ τὸ ἐνικὸν τῆς θείας φύσεως τὲ πατρὸς καὶ τὲ υἱὲ καὶ τὲ ἁγίε πνεύματος. Aperte doxologiam, ut Liturgiæ, non ut Orationis dominicæ partem citat. Paſſim vero huc allegatur *Luciani* neſcio cujus, pervetuſti certe, Philopatris, ubi empæcta ſic loquitur, Ἕωσον τέτας, τὴν ἐυχὴν ἀπὸ πατρὸς ἀρξάμενος, καὶ τὴν πολυώνυμον ᾠδὴν ἐς τέλος ἐπιθεὶς. Atqui manifeſtum eſt antitheton, primum inter ἐυχὴν ſive orationem dominicam, & inter ᾠδὴν ſive hymnum: deinde inter *Patris* nomen, & inter *multa nomina*. Non igitur initium & finem orationis dominicæ irriſor ſpectat, (neque enim *regnum & potentia & gloria* cauſam calumniæ dabat de nimietate ſynonymorum, præſertim cum ipſe Philopatris ſynonyma paſſim cumulet:) ſed ſpectat & orationem dominicam a *Patre* incipientem; & Hymnum, notiſſimum utique (vid. *P. Zornii* Opuſc. ſacr. T. I. p. 68 ſeq.) quem autem? unum haud dubie illum, *Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto:* (de cujus hymni antiquitate exſtant DD. *Rechenbergii* & *Bernholdi* diſſertationes, quibus jungas cel. *Pfaffii* diſſ. de recta Theologiæ hymnodicæ conform. cap. II. § 1. 2.) etenim aperte *Patrem*, & Patris & Filii & Spiritus ſancti, quaſi *multa, nomina* inter ſe committit; quemadmodum in eodem dialogo Critias, per *Patrem, Filium, Spiritum*, jurare juſſus, reſpondet, *Numerare me doces, & juramentum arithmetica eſt?* &c. Proinde uſus, qui ex antiquitate iſtius dialogi Lucianei, non ſane contemnendus, petitur, ad hymnum *Gloriæ* pertinet, non ad orationis dominicæ clauſulam.

§ IV. Non habuit unquam Latinus interpres, unus omnium antiquiſſimus: neque Tertullianus, neque ceteri patres Latini, in Africa, Italia, Gallia, Hiſpania.

Latini codices innumerabiles clauſulam ſummo conſenſu prætermittunt: facitque cum iis verſio *Sax.* & *Anglica*, & *Sinica*, in *And. Mülleri* comm. ad monum. Sin. pag. ult. aliæque ſimiles, de quibus vid. *L. A. Schmidii* vel potius *Fr. Io. Schraderi* diſſ. de Or. domin. p. 78. *Tertullianus* & *Cyprianus* in ipſis libris de Oratione dominica textum aperte ex Matthæo exhibent, nec tamen ullo verbo attingunt clauſulam: imo *clauſulam* appellant illud ipſum, *ſed libera nos a malo*, quod *in noviſſimo* poni *Cyprianus* dicit. *Hilarius* Pictavorum epiſcopus in comm. ad Matth. orationem dominicam tranſilit, lectorem ad Cyprianum, nec non ad Tertullianum, remittens; clauſulamque ab illis prætermiſſam, nihilomagis ipſe allegat. *Hieronymus* neque ipſe clauſulam uſpiam habet: neque eam legit *in Evangelio Nazaræorum; e quo cum orationis hujus partem* (inquit Millius)

Digitized by Google

us) *citaret Hieronymus, coronidem ipſam ſane, ſi comparuiſſet illic, nunquam prateriiſſet intactam.* Non minimum eſſe hoc momentum, agnoſcit Ioh. Gregorius in Obſerv. cap. 38. *Auguſtinus*, orationem dominicam & quater ſeorſum, in Sermonibus ad competentes, & ſimul cum ſermone Domini in monte, & in libro de orando Deo, cap. XI & XII, & in Enchiridio exponens, & cum Luca accurate conferens, nil de clauſula dicit. *Chromatius*, Aquilejenſis epiſcopus, cui venerabundam Chryſoſtomus ſcripſit epiſtolam CLV, in tractatibus in Matth. V & VI. quos ei tribuit Albinus ſive Alcuinus in lib. contra Felicem, de clauſula ſilet. *Petrus Chryſologus* archiepiſcopus Ravennas, Sermone LXVII ſeqq. quinquies orationem dominicam explicans, clauſulam ignorat. Silet etiam *Victor Capuanus*, niſi ipſe potius *Ammonius Alexandrinus*, vel quiſquis auctor eſt Harmoniæ evangelicæ per Victorem inſtauratæ: in qua exſtat tota, ſine clauſula, oratio dominica. *Fulgentius* in quarta ad Probam Epiſtola tota, de oratione, occultum ad capita ſeriemque totius dominicæ orationis habet reſpectum, & quidem in extremo ad illud Rom. VII. 25. *gratias ago* ita alludit, ut non ſolum non attingat clauſulam, ſed etiam laudationem quodammodo differat in vitam æternam. atque idem Cyprianum ſæpe ejuſque inprimis epiſtolam de oratione dominica in ſcriptis ſuis citans, eo magis ſuppleturus fuit clauſulam, ſi eam a Cypriano ignoratam ipſe poſtea nactus eſſet. Non diſſimili ratione auctor Epiſtolæ ad Toloſanos, *Martiali*, qui Lemovicenſium epiſcopus ſeculo III fuiſſe ſtatuitur, adſcriptæ, tractationem de precibus a cap. XV ad cap. XXIV dominicæ orationi ſuperſtruit, clauſulam intactam relinquens. *Venantius Fortunatus*, Hilarii, duobus ſeculis interjectis, ſucceſſor, Expoſitionem illam, qua Hilarius ſuperſederat, quaſi ſupplevit, quæ item citra clauſulam finitur. *Gregorius I.* in Libro Sacramentorum, orationem dominicam in Euchariſtia ſine clauſula recitari ſolitam inducit. conſentitque *Iſidorus Hiſpalenſis* L. I. de eccl. off. c. 14. orationem dominicam in Miſſa adhibitam, ſine clauſula exponens. Cumque Latina verba apud hoſce ſcriptores differant; ex quibus pro *inducas*, *patiaris induci* Cyprianus, & *inferas* Auguſtinus; pro *libera*, *evehe* Tertullianus habet: eo magis exiſtimare licet, alium aliumque interpretem orationem hanc uſitatiſſimam, prius etiam quam libri ſacri transferrentur & in omnium manus pervenirent, tranſtuliſſe in Latinum, ex aliis aliiſque, clauſulam peræque non habentibus, Græcis codicibus: quibus, Afros præſertim, Latine loquentes, non caruiſſe, vel Marius Victorinus oſtendit, qui illud, δὸς ἡμῖν ἐπιούσιον ἄρτον, non ſemel attingit. Neque vero tam illuſtrem Latinorum conſenſum debilitant I. *Codd. Lat.* aliquot, qui clauſulam habent, apud Iac. Fabrum Stapulenſem; haud dubie ex Correctoriis, Græce ſic legi notantibus, illatam. Vide *Simonii* Obſerv. nov. p. 138. *I. H. a Seelen* Medit. exeg. p. 635. ſ. Vnum addit Rob. Stephanus; ad Græcos videlicet refictum, ut notat Lucas Brugenſis ad Matth. VI. 4. Iac. IV. 5. & multis locis inter hæc duo interjectis. II. *Opus imperfectum* in Matthæum, quod Chryſoſtomo adjungi ſolet. Chryſoſtomo coævum id opus ſtatuit Caveus, Millius autem id ante exitum ſeculi X ſcriptum eſſe contendit: ex vero uterque. illud videlicet in auctorem ipſum, Græcum, qui multas voces locutioneſque Latinis peregrinas, Græcis domeſticas, & ſimul quiddam ſupra Latinos patres lacteum vehit:

Digitized by Google

hoc in interpretem latinum, qui multa de ſuo adjecit, convenit. Itaque hoc Imperfectum opus in teſtimoniis N. T. Latinos interdum, v. gr. Matth. XXV. 1. ſed magis Græcos, & quidem Aſiaticos, ſolet ſequi codices; & hos ſequitur, dum clauſulam hancce, vel partem potius clauſulæ, *quoniam tuum eſt regnum & virtus & gloria*, exhibet, non iniquam clauſulæ ex Liturgiis (de quibus infra) paulatim varieque in codices receptæ ſuſpicionem præbens. III. Scriptor *de Sacramentis*, apud Ambroſium. nam libro VI is quidem, capite V, orationem dominicam iis verbis, quibus Cyprianus, ita percenſet, ut ſub verba illa, *libera nos a malo*, addat, *quæ ſequuntur, audi, quid dicat ſacerdos, Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, in quo tibi eſt, cum quo tibi eſt honor, laus, gloria, magnificentia, poteſtas, cum Spiritu S. a ſeculis & nunc & ſemper & in omnia ſecula ſeculorum:* ſed auctorem (Græcorum ceteroqui non expertem) non hanc pro interna orationis dominicæ parte habuiſſe, patet proꝛſus ex l. V. c. IV. ubi eandem orationem totam ſine clauſula præmittit exꝛoſitioni, neque in expoſitione eam attingit, ſed librum illum V concludit per doxologiam voluntariam perinde uti librum I & IV & VI.

§ V. Non habent, certe non habuere Græci codices antiquiſſimi; non patres interpreteſque alii.

Non habet inſignis codex *Baſ. γ.* Eſtque in auguſtiſſima Bibliotheca Vindobonenſi codex mſ. membranaceus IV Evang. pervetuſtus optimæ notæ, num. XXIX. in Lib. III. Comm. Lambecii, cujus margo hac annotatione diſtinguitur, τὸ δὲ ὅτι σὸ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δοξα, ἓν τισιν ἐ κεῖται μέχρι τῦ ἀμήν. Tale fortaſſe exemplar fuit, ex quo Græca in bilinguem *Cant.* tranſumta ſunt, clauſula utrinque carentem: tales certe codices habuit *Cyrillus Hieroſolymitanus*, qui in Catecheſi πρὸς τὰς νεοφωτίστους quinta, orationem dominicam, in *Euchariſtia* recitari ſolitam, ordine exponit, expoſitionemque ita concludit, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τῦ πονηρῦ. πονηρὸς δὲ ὁ ἀντικείμενος δαίμων, ἀφ' ἓ ῥυδῆναι ἐυχόμεθα. εἶτα μετὰ πλήρωσιν τῆς ἐυχῆς λέγας ἀμήν, ἐπισφραγίζων διὰ τῦ ἀμήν, ὃ σημαίνει γένοιτο, τὰ ἐν τῇ θεοδιδάκτῳ ἐυχῇ. Fuere autem in Palæſtina, adeoque penes Cyrillum, codices Græci probatiſſimi. vide ſupra, pag. 421. *Cæſarius*, cujus verba repoſuimus § III, clauſulam non modo non agnoſcit, ſed plane ignorat. nam ſi eam noſſet; non ut partem liturgiæ, ſed ut partem orationis dominicæ, multo aptius ad propoſitum ſuum, citaſſet. Scriptor ſcholiorum in orationem dominicam, quæ Origenis libro περὶ ἐυχῆς annectuntur, & Origeni vel rectius *Petro Laodicenſi* adſcribuntur, in ea ipſa explicatione ſatis copioſa clauſulam prætermittit. Quæ cum ita ſint, patet, quid de *Gregorio Nyſſeno* ſtatuendum ſit, qui explicationem totius orationis dominicæ ſic concludit, *Igitur nos quoque oremus*, Ne nos inducas in tentationem, h. e. *in mala vitæ hujus*: ſed libera nos a malo, qui (malus) *vires habet in hoc mundo, a quo liberamur gratia Chriſti*, ὅτι αὐτῦ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα ἅμα τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν. Prætermiſſam a Gregorio clauſulam Millius; Whitbius liturgicæ formulæ inſertam contendit. Omnino analogia totius inſtituti Gregorium impuliſſet ad clauſulam diſertius tractandam, & verba ejus preſſius retinenda,

retinenda, ſi eam pro parte textus habuiſſet. Non ſolum tractationem orationis dominicæ, ſed quam plurimas homilias ea formula concluſere veteres, qua Gregorius hic eſt uſus: qui quidem, ob vetuſtatem non ſummam, minus confirmat clauſulam, ſi eam legit; quam confutat, ſi eam non legit. Accedent infra, Græci alii: neque invidioſum fuerit *Bogomilos* addere, qui hac clauſula abſtinuiſſe feruntur; quamquam etiam *Confeſſio eccleſiæ orientalis*, a laicis, abſente clerico, qui recitet clauſulam, eam recitari ſolitam negat, hanc reprehendens conſuetudinem, quaſi Matthæo minus reſpondentem. Part. II. quæſt. 28. *Nec volam* hujus clauſulæ *nec veſtigium reperio in translatione* Coptica (*quod etiam de* Ægyptiaco *quodam codice notabatur in margine manuſcripti* Arabici *citati a Pet. Kirſtenio in Notis ad* Matth. VI. 13.) *uti nec in verſione* Arabica, *quæ habetur in Bibliis polyglottis Londinenſibus, nec in illa, quæ prius Romæ prodiit.* Thom. Mareſchallus ad Verſion. Goth. p. 466. In *Coptico* mſ. ſuo perinde ut in editis exſtare clauſulam negat Maturinus Veyſſiére La Croze. Kirſtenianum exemplar Arabicum in ipſo textu clauſula caret, itemque Medicæum, ut docet *Gregorius* l. c. Congruit cum his Arabicis codicibus illa oratio dominica, quæ, ut idem Gregorius cum Seldeno docet, apud Mahometanos eſt, & ab ipſis dicitur *Oratio Ieſu filii Mariæ*, atque ita DESINIT, *Et ne regnet ſuper me qui miſericors eſſe nolit, pro miſericordia tua, o qui maxime miſericors es:* quæ non obſcura paraphraſis eſt verborum illorum, *ſed libera nos a malo.*

§ VI. Non tamen hiſce ſuffragiis alia debent admiſceri fictitia.

Citatur *Steph. β.* & *duo* putantur eſſe codices, cum ſit unus, *ſecundus:* neque hic ipſe alius eſt atque *Cant.* græcolatinus: quem ipſum Beza dicit, quum *vetuſtiſſimos aliquos codices græcos* dicit. Citatur etiam editio *Complutenſis;* quæ tamen clauſulam in textu omiſit, non Græcorum, ſed Latinorum codicum auctoritate, uti demonſtrat cel. Frickius in comm. de cura eccl. vet. circa ſcript. p. 141, Vaticanos, quos Millius huc allegat, nullos eſſe evincens. Denique ex *Comp.* deſcriptum eſſe codicem *Ravianum*, quem Saubertus citare ſolet, hodie conſtat. Sic opinio aliquot græcorum codicum evaneſcit. Neque in ſupplementum vocamus puſillum codicem, qui in Bibliotheca *Vffenbachiana* mſ. ſeptimus eſt ſui generis, parteſque aliquas N. T. & in his orationem dominicam habet, & Græce & Latine, ſine clauſula, cum ſolo ἀμὴν *amen:* ultro potius agnoſcimus, in hoc libello perquam recenti (namque in Litania Thomam Aquinatem invocat) Græca Latinis pro communi precationum uſu eſſe accommodata.

§ VII. Ardua, ſi uſquam, hoc loco eſt deciſio.

Expungunt clauſulam (ne de *Complutenſium* margine, de *Eraſmi* annotatione, *Ioachimo Camerario* non obſcure probata, de *Cotelerii* annotationibus ad Conſtit. apoſtolicas, de *Rich. Simonii* animadverſionibus, de ceterorum Romanenſium conſenſu dicamus) expungunt, inquam, *Renhardus Lutz*, *Kirſtenius*, *Scultetus*, *Grotius*, *Waltonus*, *Millius*, *cordatiorum*, imo *omnium*, conſenſum allegans in Proleg. § 1086. 1257. *Grabius* in Liturgia ſua, *Wall* l. c. *Anonymus* in

in ed. διηλώττῳ· neque non aperte dubitant *Beza*, *Al. Morus* Axiomate XI. Ger. a *Maſtricht* in Not. ad h. l. Tractatus Germ. de Theol. Æth. ab *Adolpho Windhornio* editus, p. 69. aliique. *Buceri*, *Pellicani*, *Bullingeri* conſenſum laudant *Prolegomena Wetſten.* p. 161. Sane qui verbum Dei reveretur, mundum mereri nolet, ut talem periocham, contra atque penes conſcientiam res fert, vel demat vel addat. Rem autem ipſam dignoſcere, valde eſt difficile: nam ipſum *Græcorum* nomen codicum, clauſulam defendit; ſed *antiquitas* ceterorum veſtigiorum, eam arcet. Atque hactenus bilanx in eo ſtat æquilibrio, ut non niſi arbitrio humano, in ipſam veritatem nihil juris habente, in hanc poſſit illamve partem inclinari. Vnde non mirum, literatiſſimos homines tantopere hic æſtuare, vel in dubitatione ſubſiſtentes, vel, ubi a dubitatione ſe revocant, ægre ſibi ſatisfacientes. Non enim ſufficit in loco tam ſingulari dicere, *Grace*, *grace* ſic hodie legitur: nec rurſum ſufficit dicere, *Patres*, *patres* antiquiores ſic habent. Quid ergo eſt? in utramque partem nervos cernemus.

§ VIII. Pro clauſula non deeſt quod dici poſſit.

Facile hæc pars vel ſtudio, ut Matthæus & Lucas convenirent, vel per incuriam fuit omiſſa in codice aliquo antiquiſſimo, quem Ægyptii præcipue & Latini librarii & patres & metaphraſtæ ſecuti ſint. Hoc unum eſt, quod pro defendendis græcis codicibus comminiſci poſſis: ſed non ſine ſpecie, ſi per ſe ſpectetur hic locus; cum præſertim nulla ſit hic verborum in codd. Græcis varietas. Similitudo formularum Talmudicarum, quæ orationem dominicam fere totam, ſparſim videlicet, exhibent, & in Sepher hammuſſar doxologiam proponunt, *Quia tuum eſt regnum, & regnabis glorioſe in ſecula ſeculorum*: urgetur maxime. ſed in ea plus ſuavitatis ineſt, quam ponderis.

§ IX. Sunt rurſum, quæ contra clauſulam dici poſſint.

1 Occurrit Lucas, qui non modo clauſulam, ſed etiam tres alias orationis dominicæ ſententias, a Matthæo perſcriptas, prætermittit. potuiſſet apud Matthæum unica excidere clauſula, per *librariorum incuriam*: at tres ſententiæ diviſæ apud Lucam, non potuere. Aperte igitur eæ, ad apicem, ſunt traductæ a Matthæo, ut Beza agnoſcit, ad Lucam; & traductæ eo tempore, quum clauſula necdum apud Matthæum exſtaret. nam ſi exſtitiſſet, ſimul a Matthæo fuiſſet ad Lucam traducta. Quod ſi cui commodius fuerit opponere, clauſulam *ſtudio* deletam in Matthæo eſſe ab iis, qui Matthæum ad Lucam conformare voluiſſent; non additam eſſe Matthæo, quum æque fuiſſent Lucæ addituri: reſpondebitur, tali pacto eos non ſolum clauſulam, ſed etiam alia orationis hujus capita, non perſcripta a Luca, in Matthæo deleturos fuiſſe: clauſulam vero potius Matthæo intuliſſe eosdem quam Lucæ, quia Matthæi formula jam tum magis frequentata fuerit quam Lucæ, unde etiam factum, ut ii qui orationem dominicam ſeorſum expoſuere, plerumque Matthæum aperte ſumerent; librariique ſubinde, feſtinantes, aliquid v. gr. in petito tertio & quarto ex Matthæo in Lucam potius, quam ex Luca in Matthæum inferrent.

2 Ne-

Digitized by Google

2 Nemo poſtulaverit, ut demonſtremus, cur, unde, quando adjecta ſit clauſula, quum adjectam certe eſſe eam, firmis conſtat documentis. Sed tamen apprime juvant, quæ Gregorius l. c. collegit. Græca eccleſia orationi dominicæ *æque*, inquit, *ſubjungit* hanc clauſulam, *& aliis precationibus: ut illi, quæ incipit*, Ο Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν *&c. Euchol. fol.* σιγ. *B. illi*, ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζω *&c. Euchol. fol.* ιε. *B. illi*, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν &c. *Euch.* ρμη. *A. illi quæ inſcribitur* Εὐχὴ τῶν μικροφωτισάντων, *Euchol.* μν (an μγ) *A. & quæ* Εὐχὴ ἐπὶ θεμελίᾳ οἴκου, *Euch.* ρμα. *A. Subjungunt etiam hymnis ſuis, ut illi cui titulus* τριῳδίον, *Typic. fol.* ξη. *B. col.* 1. *Adhuc magis manifeſtum eſt: nam invenimus aliquando* ὅτι σοῦ ἐστιν, *ubi non eſt* πάτερ ἡμῶν, *ut in* Τυπικ. ξη. *B. col* 1. *& Euchol. fol.* κ. *B. ubi rubrica ſcribit ſupra*, ἐκφώνησις, *ut infra*, ὅτι πρέπει σοι *&c. eod. A. unde colligere eſt, illos non aliter uſurpaſſe quam aliud aliquod clarum Reſponſum, quod* ἐκφώνησις *mihi videtur innuere. Alibi invenimus* πάτερ ἡμῶν, *ubi NON EST* ὅτι σοῦ ἐστιν, *ut Typic. fol.* ξζ. *A. col.* 1. κθ. *A. col.* 1. λδ. *A. col.* 1. *& 2. Inſuper quandocunque immediate, ſemper tamen diſtincte recitata invenimus, & πάτερ ἡμῶν populi eſt: ὅτι σοῦ ἐστιν ſacerdotis ubique eſt repetitio.* Μετὰ δὲ τὸ, πάτερ ἡμῶν *&c.* ἐκφωνεῖ ὁ ἱερεύς, ὅτι σοῦ ἐστιν *&c. Euchol. fol.* 1. *B.* ρξ. *B.* σκ. *A.* ρση. *A & B. Typic. fol.* 1. λδ. *A. col.* 2. *& B. col.* 1. ξσ. *A. & B. col.* 2. ξζ. *A. & B. col.* 1. *& 2. & aliis locis infinitis.* Hactenus Gregorius. Quod ſi Græci clauſulam a Domino præſcriptam credidiſſent, ne uno quidem loco eam omiſiſſent: at quin adderent interdum, cauſam exiſtimarunt eſſe nullam. Recte igitur ſentiunt, qui clauſulam ex Liturgiis repetunt. nam in Hieroſolymitana quidem liturgia non exſtitit, ut ex Cyrillo ſupra didicimus: at quæ Chryſoſtomi Liturgia dicitur, Chryſoſtomique epiſcopatu antiquior eſt, ut ad libros ejus de Sacerdotio p. 407. ſeq. obſervavimus, ea hodie ſic habet: Populus, *Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum, & reliqua.* Exclamat ſacerdos, *Quia tuum eſt regnum & potentia & gloria, Patris & Filii & Spiritus Sancti, nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum. Amen.* Quam facile vel ex ea ipſa vel ex alia Liturgia per Græcorum quorundam ſcribacitatem, ut ſic dicam, illata eſt clauſula in codices aliquos, Conſtantinopoli maxime propagatos, ſeculo IV & deinceps? Ad illam *arcem* ſe recipiunt, infra illam certe *ætatem* conſiſtunt, ea monumenta, quibus *nil* pro clauſula quiſquam produxit *remotius* aut *antiquius*. Primus Patrum, qui clauſulam habeat, eſt *Chryſoſtomus:* qui quanquam hanc ut partem textus tractat, tamen potuit hanc non pro parte textus habere, ſed populariter agere, ut egit Lutherus etiam in Homilia mox § X citanda. ſed tamen Chryſoſtomum Conſtantinopolitanos codices ſecutum eſſe, nemo dubitaverit. Chryſoſtomo jam recentior eſt *Armenius*, cujus natio etiam Liturgiam Chryſoſtomi accepit. Chryſoſtomum, Armeniumve ſecutus eſt *Syrus*, Syrum *Perſa*. ſic enim ſolent. Paullo antiquior eſt verſio *Gothica*, vel etiam *Æthiopica:* ſed aut ad ipſum utriuſvis auctorem ex Byzantino climate pervenit clauſula; aut utrivis ignotam, ſucceſſores ſuppleverunt: & quia Gothica, vel etiam Æthiopica, adhuc non niſi ex uno eſt producta codice, tam conſpicui loci deciſio ab iis non eſt petenda. *Iſidorus* non ea vincit monumenta, quibus patria ejus abundarat ante Diocletiani ſtragem: idemque, & *Germanus*, recentioresque alii, Chryſoſtomum an ſimiles ei codices ſecuti ſint, perinde eſt. Seculo VII floruit *Laodicenſis* ille *Petrus*, qui clauſulam non agnoſcit: græci igitur

codices clauſula carentes perquam ſero a codicibus eam habentibus victi ſunt. quin etiam mos ille, quo laici apud græcos ſacerdotibus pronunciationem clauſulæ relinquunt, novitatem clauſulæ redolet. In ſumma, antiquiſſimum pro clauſula documentum, quodcunque eſt, trecentis annis a Matthæi manu diſtat: ſi probabilior ex altera parte definiri cauſa poteſt, cur clauſula tam cito ſub apoſtolorum tempora fuiſſet detracta Matthæo; audiemus. Latinis, opinor, omnis culpa adſcribitur: quos tamen culpa vacare, docet vel ſola *Coptica* verſio, doxologiam, non ſane in illorum gratiam, æque prætermittens.

Valerius Hipponenſis epiſcopus, Græcus erat: itaque Latinas pro eo conciones habebat presbyter *Auguſtinus*. nunquam ne hancce *quotidianam*, aut idem Auguſtinus, nec ſolus, appellat, orationem eos ſimul oraviſſe aut conſideraviſſe dicemus? ergo ſaltem a Valerio, ſi is clauſula uſus fuiſſet, clauſulæ notitiam accepiſſet Auguſtinus. Quanquam ipſe etiam, quum libro II de Sermone Domini in monte ait, *Ex uno Græco, quod dictum eſt* ἐισενεγκῃς, *utrumque* (*inferas* & *inducas*) *tranſlatum eſt:* Græcos codices ſibi collatos oſtendit; in quibus ſi clauſulam legiſſet, certe vel approbans, vel dubitans, vel reputans indicaſſet. Nihilo magis *Hieronymus*, dum Latinæ recenſioni Matthæi canones Euſebii Cæſarienſis applicavit, in Græco *Euſebii* exemplari clauſulam, ſub quam continuo novus canon incipit, legit. nam ſi legiſſet, tam inſigni differentia Latini interpretis & Græci codicis Euſebiani inductus, ſaltem hoc, utrum probaret ipſe clauſulam an improbaret, adhibitis Adamantii Pieriique codicibus, indicaſſet in ſcholiis, in quibus, ſine clauſula, *Amen* particulam attingit. Idem Pelagianos refutans, totamque orationem dominicam libro III contra eos applicans, eo tandem devenit, ut dicat, credentes *AD EXTREMVM* inferre, *ſed libera nos a malo:* & clauſulam, quæ vehementer ad inſtitutum pertineret, non attingit; cum tamen contra eoſdem Pelagianos etiam illa verba alleget, de quibus in var. Marc. XVI. 14. Recognitionem illam Evangeliſtarum dedicavit Hieronymus Damaſo, qui A. 384 obiit: at A. 413 facta eſt, quæ in libris contra Pelagianos memoratur, Marcellini cædes. tantis temporum ſpatiis clauſulam ab Hieronymo tam multis tamque neceſſariis in cauſis non laudatam, & tamen in ullo codice Græco, quamlibet tot regionibus peragratis, lectam ei fuiſſe, quis, qui Hieronymum norit, dicere ſuſtinet? Plane ignota Hieronymo, ignota optimis non ſolum Origenis, ſed etiam Euſebii codicibus Græcis fuit clauſula. neque ideo ſingulorum locorum plenior lectio, quia plenior eſt, accipi protinus, ſed documenta ſerio examinari debent. Nil opus aſtutia, neque hujus clauſulæ impendio alia tanquam cariora dicta ſunt redimenda, ſed veritas ubique ſimpliciter tuenda: at certe, qui clauſulam obnixe defendunt, videant ne locum Act. VIII. 37, ac potius dictum 1 Ioh. V. 7. amittant. nam fere eadem monumenta, Latina, quæ duas illas Lucæ & Iohannis periochas agnoſcunt, clauſulam ignorant: Græca, quæ hanc admiſerunt, illas removerunt. Enimvero citerioribus ſeculis Græci quidam in totas periochas vim exercuerunt: Latini, antiquam lectionem retinuerunt. quare hic quoque Latini fide majore digni ſunt. Vide Var. § XXVII ad 1 Ioh. V. 7.

§ X. De

§ X. De tota re, lector judicet.

Prætermisit clausulam *Lutherus*, in Agendis Baptismi, eisque renovatis; in Tract. de Decalogo, Symbolo apost. & Oratione Dominica; in Catechismo utroque, & in Hymno: ubi etiam *Amen* cum Hieronymo ad rogationes refert, non ad clausulam, quanquam in Homil. ad capp. V. VI. VII. Matth. eam tractat. *Appendicem* eam esse, persuadent nobis rationes § IX collectæ; quanquam supra margo noster in suspenso rem reliquit, dum rationes fuissent expositæ: & plane pro *appendice* habet *Brentius; Hunnius*, vel pro *appendice* vel pro *epilogo*. cujus moderationem recte sequentur, qui nil certi secum hic possunt constituere. Liberum saltem est, privatim vel Matthæi receptam vel Lucæ lectionem in orando sequi: quin etiam publice, in choro cœnobiorum Wirtembergicorum, & alibi hodienum prætermitti solita est clausula. Cavendum vero, ne idiotæ intempestivis de hac clausula sermonibus perturbentur. Hac quoque in re & veritati & paci inserviendum est.

¶ ἀμὴν] Habent *Græci*, & cum iis *Gothus*, *Armenius*, (in ms.) alii. Postea adjectam esse voculam, Erasmus, Grotius, Millius suspicantur. *Hieronymus Amen* particulam *signaculum orationis dominicæ* appellat, ut *Cyrillus Hieros.* supra. quod ipsum etiam atque etiam probat, utrumque eorum neque clausulam reliquam, neque *Amen* particulam a Matthæo perscriptam censuisse. nam si clausulam agnovissent, *Amen* non immediate cum ipsis rogationibus exponendo conjunxissent. nunc quum clausulam ignorarunt, particulam *Amen* non ex Evangelistæ autoritate, sed ex consuetudine ecclesiastica adjecerunt. adjectioque particulæ *Amen* videtur ansam dedisse ad clausulam eo magis in liturgia & in codicibus frequentandam. [~] *Bas. γ. Armen.* in append. Millii, *Copt. Lat.* olim & in ms. Trevir. aliisque vetustis apud Zegerum & Millium, & inde *Cant.* (quem unum Beza, *quosdam* citans, citare videtur:) *Tertullianus*, *Cyprianus* (nam etsi textus habet, tamen commentarius copiosus non habet:) *Augustinus*, Liber ς de Sacramentis apud *Ambros.* c. 4. Auctor *operis imperfecti*, Harmonia *Victoris* Capuani, *Chrysologus*, *Syrus* (etsi habet ms. Colon. & inde Rapheleng. ed.) vel etiam cod. græci, de quibus § V e Lambecio. Non exstat *Amen* in tot Psalmis, nisi quater, laudationibus Dei, Psalmorum libros disterminantibus, adjecta: neque exstat Luc. XI. 4. neque aut doxologiam aut *amen* precibus suis subjecit Dominus ejusque apostoli. Matth. XI. Ioh. XVII. Act. IV.

15 [~ τὰ παραπτώματα αὐτῶν] *Arab. Lat. Cant. Sax. Syr.* ¶ ἀφήσει ὑμῖν *Confessio* eccl. cr. p. 202. *Lat.* & aliæ versiones, *Cant.*

18 ~ ἐν τῷ φανερῷ] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Barb. decem, Byz. Colb. 8.* & *tres* alii *Colbertini, Gehl. Gon.* apud Fellum, *Mosc. Parisini octo, Steph. omnes, Vatican. Wo. 1.* & e classe I *quatuordecim*, e classe II *totidem* alii, *Arm. Copt. Goth. Lat. Pers. Syr. Theophyl.* & al. Probat Ludovicus de Dieu, & C. M. Pfaffius. [ἐν τῷ φανερῷ] *Er. Æth. Hebr.* nescio an *Orig. Chrys.* Ex v. 4.

19. σὴς καὶ βρῶσις] βρῶσις καὶ σὴς *Goth. Lat. Tatiani* versio Francica. Et sic v. 20. iidem, βρῶσις ὄντες σὴς.

Digitized by Google

21 ὑμῶν bis] *edd. mſſ.* &c. Lucæ eſſe cenſet Millius. [σᾶ bis] *Æth. Lat. Tertullian. Cyprian. Macarius, Baſilius, Ephrem Syrus.* Ex v. ſeq.

22 ἦν] *edd. mſſ. Goth. Syr.* &c. [~] *Aug. 4. Bodl. 5. Mont. Æth. Lat. Victor* Capuanus.

24 μαμωνᾷ] *Comp. Er.* ed. 1. 2. *Stap. Aug. 1. 2. 4. Byz. Gehl.* & multi alii, *Orig. Heſych.* & al. μαμμωνᾷ *Er.* ed. 3. & al. edd. Ex affini ſono, μάμμη.

25 καὶ τί πίητε] *edd. mſſ. Theophyl. Arab. Goth. Perſ. Syr. Chryſol.* Serm. 67, 70. codices nonnulli apud *Hieron.* Ex v. 31. [~] *Æth. Armen. Lat. Hilar. Hieron.*, cod. *Colbert.* n. 2467. *Epiphan. Chryſ. Euthym.* Legit & non legit *Baſilius.* ¶ πλεῖον] πλείων *Aug. 1. 4. Wheel. 3. Clemens* Al.

27 μεριμνῶν] ~ Gon. Hilarius alicubi.

32 [~ ὁ οὐράνιος] *Clemens* Al. *Copt. Lat. Hilar. Hieron.* Sic Luc. XII. 30.

34 τὰ ἑαυτῆς] codd. *graeci* [ἑαυτῇ] *Colin.* ed. *Bu. Colb. 1. Gon.* cod. *Victorianus* apud Bezam, *Æth. Arab. Lat.* & inde *Cyprianus* aliique. τὰ ante ἑαυτῆς omittunt *Aug. 2. Moſc. Wo. 1.* & nonnulli cod. apud *Er.* quanquam μεριμνῶ cum dativo (uti v. 25.) non cum genitivo reperias. περὶ ἑαυτῆς *Chryſ.*

CAP. VII.

2 μετρηθήσεται] *Er. Stap. Aug. 1. 2. 4. Gehl. Moſc. Wo. 1.* e claſſe I *quindecim*, e claſſe II *novendecim* alii, *Æth. Arab. Lat.* in mſ. Col. manu prima, & aliis, *Perſ. Syr. Theodorit.* & al. ἀντιμετρηθήσεται *Comp. Byz.* &c. *Polycarpus, Clemens* Al. *Chryſ.* E Luca. Vtrumque *Origenes.*

6 τὸ ἅγιον] τὰ ἅγια *Laud. 2.* & al. Ex formula, *Sancta* ſanctis. ¶ ὑμῶν] ~ *Lat.* in mſſ.

12 ὅτος] ἅτινας *Comp. Aug. 4.* & al. Ex commate proximo.

14 ὅτι] *Er. Vien.* & alii, *Copt. Lat.* aliqui, *Orig.* [τί] *Comp. Stap. Aug. 1. 2. 4. Baſ. α.* &, manu prima, *β. γ. Bodl. quinque, Byz. Moſc. Pariſini ſex, Steph. omn.* & *tredecim*, & *novem* alii, *Arab. Ebr. Goth. Syr. Theophyl.* & al. *quam* habet *Lat.* ſed *quoniam* quinque codd. & *quam* etiam pro ὅτι v. 13. *Cyprianus.* His deductis, a textu ſtabunt etiam *Gehl. Lin. Mont. N. 1. Wo. 1.* vel etiam *Bodl. duo, Colb. 1. 2. 4. 8. Lipſ. Par. 7. 8. 9. Seld. 5. Arm. Perſ.* Nulla hic Lectio eccleſiaſtica incipit, cujus litera initialis ad rubricam dilata exciderit: & tamen ὅτι particula aphæreſin eſt paſſa: coll. Var. 1 Tim. III. 16.

15 [~ δὲ] *Par. 1. 8.* pluresve, *Lat. Syr.*

19 δένδρον] ἂν δένδρον *Aug. 1. 2. Byz. Steph. 5.* & alii. ex c. III. 10. unde δένδρον ἂν *Rav.*

24 ὁμοιώσω αὐτὸν] ὁμοιωθήσεται *Wh. 1.* & alii, *Lat.* hod. E v. 26.

29 γραμματεῖς] *edd. mſſ. Goth.* &c. γραμματεῖς αὐτῶν *Cypr. Par. 6. Euſeb. Æth. Arab.* Ex Luc. V. 30. γραμματεῖς αὐτῶν καὶ οἱ φαρισαῖοι *Lat.* plerique, *Colb. 8. Sax. Syr.* γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι *Arm. Lat.* aliqui, *Hilar. Perſ. Ruſſ.*

CAP. VIII.

3 ὁ Ἰησοῦς] ~ *Colb. 8. Goth.*

4 μητρί] μητέρι *Par. 6. 8.* Scribitur μητῖ & μητεῖ & μητεὶ & μητεί.

5 αὐτῷ]

Digitized by Google

5 αὐτῷ] *Comp. Aug. 1. 2. Gehl. Mosc. Par. sex, Steph. omnes & undecim & octo* alii, *Æth. Arab. Arm. Copt. Goth. Lat. Russ. Chrysost.* τῷ Ἰησοῦ *edd.* al. Initio pericopæ.

8 λόγῳ] *Comp. Stap. Aug. 1. 2. 4. Byz. Gehl. Mosc. Par.* & *Steph. seni, Vien.* & *sedecim* & *quatuordecim* alii, *Copt. Lat. Syr. Orig. Chrysost.* [λόγου] Er. cum paucis.

12 ὁ prius] ~ *Comp.* & inde *Rav.*

13 ἑκατοντάρχῃ] *Er.* ed. 1. *Aug. 2. 4. Gehl. Par. septem, Rav. Steph.* ms. *omn.* & *novem* & *duodecim* alii. ἑκατοντάρχῳ *edd.* al. &c. ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ] *edd. mss. Goth. Lat.* codd. opt. *Syr.* ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης *Wh. 1.* & alii, *Chrys.* Ex parall. ¶ ἐκείνῃ] ἐκείνῃ. καὶ ὑποστίψας ὁ ἑκατόνταρχος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἔυρε τὸν ἀδυνατοῦντα παῖδα ὑγιαίνοντα. *Byz.* & sic fere *Bas.* α, cum signo, quo librarius hæc aliena esse monet, *Gehl.* & alii, etiam apud *Er.* & *Stap.* E Luca. Versio vix ulla, nisi *Æth.*

15 αὐτῆς] *Comp. Aug. 1. 2. 3. 4. Byz. Mosc. Roe. Vien. Wo. 1.* & *bis decem* alii, *Arm. Goth. Russ. Sax. Syr.* in ms. Colon. *Chrysost.* Adde *Colb. 2*, qui hic hiat, sed hinc transtulit ad Lucam. αὐτὸν, in singulari, *Colb. 1.* & alii *quatuor*, *Euthym. Chrysol.* [αὐτοῖς] *Er.* &c. Ex parall. Variant *Latini* codd.

17 [ἀνέλαβε] *Comp. Cypr. Hunt. 2. Med.* Vtrumque habet *Chrysost.*

18 ἐκέλευσε] τοῖς μαθηταῖς addit *Copt. Goth. Lat.* aliqui, & inde *Arab.* ed. Rom. Ex interpretamento: ne *jussa* putarentur esse *turbæ*.

20 init. καὶ] *Aug. 1. Byz.* & alii, *Arab. Pers. Syr.* ¶ κλίνῃ] κλίναι *Bodl.* unus apud Fellum, vel plures. κλίναι *Byz.* nec non *Bas.* β. κλίναι *Aug. 2. 3. Wo. 1. Curcellai* append. *Clemens* Al.

21 αὐτῷ] ~ *Aug.* γ. & alii.

25 ~ αὐτῷ] *Er. Stap. Aug. 1. 2. 3. 4. Byz. Mosc.* & *octo* & *decem* plurefve alii, *Pers.* Eo facilius excidit etiam *discipuli* in *Copt.* & *Lat.* quibusdam. [αὐτῷ] *Comp.* &c.

27 καὶ ante οἱ] ~ *Aug. 2. 3. Lat.* aliqui.

28 [γαδαρηνῶν] *Bodl. 3. 4. 5.* & alii, *Pers. Syr. Euseb. Epiphan.* Ex parall. γεργεσηνῶν codd. aliqui apud *Epiphan.* γερασηνῶν *Lat. Athanas.*

29 [~ ἰησοῦ] *Aug. 1.* (ut videtur, ante rasuram,) *2. 3. Colb. 8. Mont. Par. 4. Roe. Seld. 1. Orosius, Chrysologus.*

30 μακρὰν] *non* præfigit *Lat.* excepto *Cant.*

31 ἐκβάλλεις] ἐκβάλλεις *Aug. 2. 4.* ἐκβάλλῃς *Byz. Gehl.* ¶ ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν] *mitte nos Lat.* & al. E Marco

32 [τοῖς χοίροις] *Colb. 8. Gon. Seld. 4. Cyrillus* Al. *Æth. Arab. Copt. Lat. Pers. Sax. Syr.* ¶ [~ τῶν χοίρων] *Colb. 8. Par. 2. 6. Per. Goth. Lat. Cant. Sax.*

CAP. IX.

4 ἰδὼν] Sic v. 2. [εἰδὼς] *Aug. 1. Eph. Gal. Gehl. Hunt. 2. Laud. 2. Lin. Med. M. 1. N. 1. Par. 1. 8. Per. Roe. Seld. 1. Visser. 1. 2. Arab. Pers. Syr. Chrysost.* εἰδὼς *Par. 2.*

5 σοι] *Comp. Aug. 1. Cant. Steph. omn.* & *quindecim* & *undecim* alii, *Chrysost. Goth.* [σοὶ] *Er.* &c. ex v. 2.

8 ἐθαύμασαν] Sic v. 33. & c. IIX. 27. [ἐφοβήθησαν] *Æth. Arab.* ed. Rom. *Copt. Lat.* & ex eo *Barb. 1. Cant. Colb. 8. Gon. Hebr. Perſ. Syr.* Conjunctim, *metuebant mirantes*, habet *Goth.*

10 αὐτῷ ἀνακειμένῳ] αὐτῶν ἀνακειμένων *Æth. Hebr.* Merceri, *Syr.* Ex Marco.

12 ἰησοῦς] ~ *Cant. Æth.*

13 ἔλεον] ἔλεος *Er. Cant. Colb. 8.* Et ſic iidem c. XII. 7. Vid. *Gnom.* ¶ εἰς μετάνοιαν] *edd., Aug. 1. 3. 4. Baſ.* α. β. *Byz.* &c. *Arabes, Copt.* ~] *Aug. 2. Baſ.* γ. *(niſi quod in margine*, inquit Iſelius, *rubro liquore, at manu non diſſimili, textui adduntur,) Moſc. Par. 3. Vſſer. 1.* vel plures: *Æth. Arm. Goth. Lat.* (& ex eo *Cant. Colb. 8.*) *Perſ. Syr.* A *patribus* æquale in utramque partem pondus eſt: facileque apud eos lectio Marci omittentis aut Lucæ ponentis huc eſt illata. Ex Luca illatam cenſet Millius & alii.

17 ἀμφότεροι] *Comp. Aug. 1. 2. 3. Baſ. 1. Byz. Cant. Gehl. Med. Moſc. Steph. omn. Wo. 1.* & *quindecim* & *decem* alii. ἀμφότερα *Er.* &c.

18 [εἷς ἐλθὼν] *Comp. Aug. 2. Bodl. 1. 6. Cant. Laud. 5. Par. 8. Roe. Seld. 1. 2. Steph.* γ. *1. Lat. Syr.* unde εἰσελθὼν *Cypr. Moſc.* & *ſex* alii, *Chryſoſt.* τὶς ἐλθὼν *Aug. 1. Par. 1.* τὶς ἐλθὼν πρὸς τὸν ἰησοῦν *Byz.* τὶς προσελθὼν τῷ ἰησοῦ *Aug. 4. Par. 5. 6. Steph.* ε. ϛ. *Wo. 1.* Ineunte periocha. Et ſic fere (τὶς certe ſcripto) *Go. Vien.* & aliquot alii. ¶ ὅτι] ~ *Magd. Mont. Par. 2. Lat.* & alii. ¶ σοῦ] ~ *Lat.* in mſ. Trevir. & apud Hentenium, *Hilarius.*

24 [~ αὐτοῖς] *Æth. Lat. Cant. Colb. 8. Sax. Chryſ.*

26 ἥυτη] αὐτοῦ *Byz.* & al. Ex c. IV. 24.

27 υἱὲ] υἱὸς *Aug. 1. 2. Gehl.* & alii non pauci. Ex c. XX. 30 ſ.

28 ὁ ἰησοῦς] ~ *Aug. 1. Cant.* & alii.

30 οἱ ὀφθαλμοί] παραχρῆμα præmittit *Steph.* 2. ſubjicit *Cant. Æth. Perſ. Syr.*

33 ~ ὅτι] *Comp. Aug. 4. Baſ. 1. Byz. Cant. Cypr. Steph. omn. Wo. 1.* & alii multi, *Chryſoſt. Æth. Arab. Goth. Lat. Syr.* [ὅτι] *Er.* &c.

34 οἱ ult. δαιμόνια] ~ *Cant.*

35 ~ ἐν τῷ λαῷ] *Comp. Aug. 2. Barb. tres, Bodl. 2. Cant. Colb. 8. Laud. 5. Magd. Par. 3. Vſſer. 1. Wheel. 1. Æth. Arab. Copt. Goth. Lat. Perſ. Sax. Syr. Chryſoſt.* [ἐν | τῷ λαῷ] *Er.* &c. Ex c. IV. 23. ad pericopæ finem ornandum. Idem ad c. X. 1. addunt *Bodl. 5. Steph.* 2.

36 ἐσκυλμένοι] *Comp. Stap. Aug. 1. 2. Baſ.* α. β. γ. *Bodl. 1. 2. 5. 7. Bu. Byz. Cam. Cant. Colb. 8. Cypr. Eph. Gal. Gehl. Gon. Go. Hunt. 2. Laud. 1. 2. 5. Magd. Med. Mont. Par. 3. 4. 5. 6. 7. 8. Roe. Seld. 1. 2. 3. Steph.* γ. δ. ε. ζ. *Vien.* (qui quo majorem cum Er. propinquitatem habet, eo magis lectionem interdum oppoſitam corroborat,) *Vſſer. 1. 2. Wheel. 1. Wo. 1.* (adde *Barberinianos:*) *Æth. Goth. Lat.* (cui ἐκλύεσθαι nunquam, σκύλλεσθαι ſemper *vexari* eſt,) *Perſ. Sax. Syr. Baſil. Chryſoſt. Theophyl. Hieron. Hilar. Heſychius.* porro, *errantes*, eodem ſenſu, *Arab.* Sane *error fatigat.* [ἐκλελυμένοι] *Er.* & inde al. edd. Sed ipſe Er. & Beza in annot. ἐσκυλμένοι probarunt, multoque magis hodie, tot codicibus convicti, probarent, aſſentiente Zegero, Camerario, A. Sculteto, & (ut Wolfius notat) Boiſio, Grotio, Al. Moro, Suicero, Millio, vel etiam Hammondo. Neque quiſquam dubitaret de hac lectione, ſi Eraſmo contigiſſet, ut eam in textum admitteret.

Hiant

Hiant *Al. Aug. 3. 4. Colb. 3. 5. L. Mosc. Wo. 2.* credo, etiam *Cov. 1*, cujus nullum hucusque vestigium est apud Millium; & *Bodl. 3. 4. Laud. 4. M. 2. Seld. 4. 5. Wh. 3.* quippe Evangelistaria; ut est *Aug. 4.* ne dicam, mutila ex parte. Restant, pro Erasmi textu, *Bodl. 6. Lin. Mont.* in marg., *N. 1.* (qui codices quatuor recentes sunt, &, propter propinquitatem, unius recentis instar:) nescio an (e classe II) *Colb. 1. 2. 4. Lipsi. Par. 1. 2. 9. Steph. 5. 7. 8.* (qui vel mutili vel minus accurate collati videntur: certe *Colb. 2.* τὸ ἐσκυλμένον hinc retulit ad Marc. VI. 34.) Tantum. Idoneum exemplum lectionis ab editoribus quasi aliud tantisper agentibus admissæ, mox tamen ab aliis quoque receptæ, & deinceps a multis acriter defensæ; quanquam hoc loco ne Whitbius quidem intercedit, neque talibus locis intercedere posthac quisquam poterit, nisi aut scepticus, aut is qui unam hanc habeat regulam: *Quicquid semel, Erasmi facto potius, quam judicio ejus adductus, admisi, id semper retinebo.* Et ista tamen regula homines ceteroqui excellentes hodienum tenet, ut Græcum textum non multo exploratius tractent quam Emserus quondam, & Dietenbergius, & Zangerus, paleam quoque Vulgati, ab omnibus postea rejectam, defenderunt. ¶ [ὡς] *Aug. 1. 2. Byz. Med.* & *sex* alii, *Chrysost.*

38 ἐμβάλῃ] *Steph. ed. 1. 2. Bodl. 2. 6. Colb. 2. 3. Roe. Visser. 1.* ἐκβάλῃ *multi* alii.

CAP. X.

1 ἀκαθάρτων] κατὰ πν. *Er. Byz. Stap.* & al. Glossa.

2 ἀποστόλων] μαθητῶν exemplaria quædam apud *Bezam*, non Græca, ut nonnullis visum, sed *Latina.* sic quoque cod. *Trevir.* in margine. ¶ ἐστὶ] εἰσὶ *Comp. Aug. 1.* & alii, *Theophyl.*

3 Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος] Hi post *Thomam & Matthæum* ponuntur in *Lat.* mss. Colon. sed ante *Iacobum & Iohannem* in cod. Charit. & aliis *Latinis* apud *Bezam*, & inde in *Hebr.* Nil mutant versiones *Sax.* & *Angl.* ex Latino factæ. ¶ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς] *edd. mss. Chrys. Æth. Arab. Syr.* nec non *Hieron.* [~] *Copt. Lat.* vel etiam *Orig.* Non est glossa nominis ματθαῖος. nam Λεββαῖος non est idem quod Λευΐ, sed idem quod θαδδαῖος. vid. *Gnom.* ¶ ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος] ~ codd. al. apud *Augustinum*, *Cant. Copt. Orig.* in ep. ad Rom. Vid. *Whitby.*

4 Ἰσκαριώτης] ὁ ἀπ. *Aug. 2. Steph. ed. 1. 2. Elzevir.* & recent. edd. *Scariothes* habent *Lat.* nonnulli mss. & inde *Cant.* Etiam *Scarioth* habet *Prudentius*, *Syrus*, *Saxo.* Variat secum *Origenes.*

8 λεπροὺς καθ. νεκ. ἐγείρετε] ~ *Athanas.* ¶ νεκροὺς ἐγείρετε] Habent *Er. Bas. γ* liber glossis haud indulgens, *Vien.* & alii, *Syr.* (præter *ed. Vienn.*) *Cyrillus* Al. sæpe, *Hilar.* & [ante λεπροὺς] *Æth. Arab. Copt. Lat. Sax. Cant. Chrys.* Homil. 46 & 50 in Ioh. & Homil. 26 in 2 Cor. [~] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Barb. novem*, *Bas. α. β. Byz. Gehl. Mosc.* & *tota* classis I, (præter *M. 1. Seld. 2.*) &, ex classe II, *Par. 1. 2. 3. 4. Steph. β* (nisi sphalma est,) *δ. ε. ζ. η. θ. ια.* & *quatuordecim* alii; *tres* apud Simonium, *Armen. Pers. Ambros.* in Luc. IX. *Hieron.* in comm. *Basil. Chrysost.* h. l. *Theophyl. Euthym.* Puncta suspiciosa *Lipsi.* adhibet. Hiant hoc loco *Al. Aug. 3.*

Digitized by Google

Aug. 3. Colb. 3. 5. L. Wo. 2. credo, etiam *Bodl. 3. Bu. Cov. 1.* Quibus deductis, ſtant etiam a textu, *Barb.* unus, *Colb. 2. 4. 8. Mont. M. 2. Par. 5. 6. 7. 8. 9. Per. Steph. γ. ε. Wo. 1. Stap. Copt.* Omiſſum vel per incuriam, (affini præſertim ſono λεπρὰς & νεκρὰς,) vel ex Luc. IX. 1. 2.

10 [ῥάβδας] *Comp. Aug. 1. 2. Byz. Gehl. Med. Moſc. Par. ſex, Steph. ω.* & bis *duodeni* alii, *Perſ.* E Luca.

12 [λέγοντες, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ] *Comp. Gehl.* & alii, *Lat.* (invito *Hieronymo.*) *Ruſſ. Sax.* Indidem.

13 ἐλθέτω] εἰσελθέτω *Comp. Moſc.* & al.

15 γομόῤῥων] γομόῤῥας *Byz.* & alii, *Chryſ.* ex 2 Petr. II. 6.

19 παραδιδῶσιν] παραδώσουσιν *Aug. 2. Byz. Par. 7. Wo. 1.* παραδώσωσιν *Cant.* & al. Ex allit. ad v. 21 init. ¶ λαλήσετε] λαλήσητε *Ald. Byz. Moſc. Wo. 1.*

23 ἄλλην] ἑτέραν *Colb. 8.* Veſtigium lectionis mox inſequentis. ¶ [κἂν ἐκ ταύτης uſq. ἑτέραν] *Orig.* (alibi tamen textum ſervans,) & ſic fere *Steph. η. Armen.* ſic fere *Par. 6.* ſic fere *Lat.* aliqui olim, (ut *Iuvencus, Ambr.* de fuga ſec. c. 4. *Auguſtin.* & inde *Cant. Colbertini* duo, *Sax.* Probat *Io. Kaiſerus.* ¶ γὰρ] *edd. mſſ. Chryſ. Goth. Syr.* [⌐] *Magd. Per. Vſſ. 2. Æth. Arab. Lat. Cant. Perſ.*

25 βεελζεβὲλ] *Er.* & al. edd., *mſſ., Arab. Goth. Ruſſ. Chryſ.* &c. [βεελζεβὰβ] *Lat.* & inde *Steph. α.* (aperto ſphalmate margo Stephani habet β i. e. *Comp.* item *Æth. Hebr. Perſ. Sax. Syr. Didymus* vel certe *Hieron.* l. 1. de Sp. S. Vid. *Gnom.* ¶ [ἀποκαλέσωσιν] Comp. Aug. 1. & alii, *Theodoritus, Theophyl.* Allit. ad ἀποκαλ. v. ſeq. Inde ἐπεκάλεσαν *Aug. 2. Moſc. Wo. 1.* & complures alii. ¶ οἰκιακὸς] οἰκιακὸς *Aug. 1. Byz.* & al. Et ſic v. 36.

28 φοβεῖσθε] *Comp. Aug. 1. 2. Byz. Moſc.* & *novem* & *quindecim* alii, *Iuſtin.* φοβηθῆτε *Er.* & al. Ex parall. ¶ ἀποκτενόντων] *Comp. Er. ed. 1. Aug. 1. 2. Byz. Moſc. Steph. omn. Wo. 1.* & *bis deni* alii. ἀποκτεννόντων *edd.* al. ἀποκτεννόντων *Cant. M. 1. Par. 3.* ¶ ψυχὴν καὶ] τὴν ψ. κ. τὸ *Er. Steph. ed. 1. 2. Aug. 2. Byz. Gehl. Eph. Magd. Par. ſex, Roe.* nec non *Moſc.* & e claſſe II *ſex* alii. ¶ ἐν γεέννῃ] εἰς γέενναν *Lat.* & al.

29 [πάγην] Nam παγίδα *Clementinæ* homiliæ, *Origenes* (qui tamen etiam γῆν habet) *Chryſoſtomus, Hafenreff.* var. lect. Vt ſi primitus fuerit πάγην, & priore rari verbi ſyllaba mature omiſſa, remanſerit γῆν· quod ipſum alibi accidiſſe oſtendimus ad *Gregorii* Thaumat. Paneg. p. 173 ſeq. τοῦ πατρὸς] *edd. mſſ. Lat. Sax.* &c. τοῦ θελήματος τοῦ πατρὸς *Copt. Goth. Arab. Perſ. Tertull.* & alii *Latini.* ¶ [τοῦ ἐν οὐρανοῖς] *Vien.* & alii, *Copt. Orig. Chryſ.* Ex v. 32. 33.

31 [ποικῶ] *Comp. Aug. 1.* Sic Luc. XII. 7 uterque. ι ante ε, ut alias in compoſitione, ita hic in vocum confinio, eſt omiſſum.

33 ἐμοῦ καγὼ] καγὼ ἐμοῦ *Byz. Cant.*

42 μόνον,] μόνον *Aug. 1. Lat.* edd. Plant. ⌐ *Cant. Gon. Seld. 1. Steph. ε. Æth.* ¶ ἐὰν μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν] *edd. mſſ. Chryſ. Goth.* &c. Sic Marcus [ἐὰν μὴ ἀπόληται ὁ μισθὸς] *Æth. Arab. Perſ. Cyprian. Cant.* Alluſio ad Luc. XXI. 18.

CAP. XI.

1 ὁ Ἰησοῦς] ⌐ *Gehl.* qui id compenſat, ut verſu ſeq. indicamus.

2 Χριστοῦ]

Digitized by Google

2 χριστ̃] ιησ̃ *Aug. 4. Cant. Gehl. Laud. 2. Mont.* Ex v. 1. ¶ [διὰ] *Arm. Goth.* (qui etiam verſu 4 *auditis & videtis* plurali numero, ſed Luc. VII. 22 duali reddit, ut notat Mareſchallus p. 403.) *Perſ. Syr. Iuvencus, Ambroſ. Hilar. Cant.* Niſi potius nec δύο, quod frequens eſt in Evangeliſtis, nec διὰ legit, ſed τινὰς ſubaudivit, quiſquis hanc varietatem introduxit. *Opus imperf.* habet in textu *duos*; ſed in com. id non attingit.

5 καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι] ~ *Clemens* Al. *Cant. Colb. 2.* Homoeotelevton.

8 ἱματίοις] ~ *Lat.* & inde *Tertull. Cant.* Excidit *veſtibus* ante *veſtitum.* ¶ [βασιλέων] *Comp. Aug. 1. Baſ.* α. β ante Eraſmi mutationem, *Byz. Par. 5.* vel plures. unde βασιλειῶν *Aug. 4. Moſc. Wo. 1. Curcell.* append. βασίλεων, totum palatium: ὄικοι, partes.

11 ἐν uſq. ἀρανῶν,], ἐν uſq. ἀρανῶν Sic diſtinguunt *Er. Aug. 1. 2.* cum *Chryſoſtomo.*

13 [προεκήρυξαν] *Chronicon* Alex. *prædicaverunt* mſ. *Trevir.* manu prima. *Gothus* quoque, alibi ſemper Græco *prophetandi verbo utens, hoc loco Gothicum poſuit.*

16 παιδίοις] *Comp. Stap. Aug. 1. 2. Byz. Cant. Cypr. Gehl. Moſc. Par. omn. Steph. omn. Wo. 1.* & *ſeptendecim* & *quatuordecim* alii, *Chryſ. Theophyl.* Sic Lucas. [παιδαρίοις] *Er.* & al. ¶ [ἀγορᾷ] *Comp. Aug. 1. Byz. Cant. Cov. 1.* & *bis novem* alii, *Goth. Lat. Syr. Hieron. Theophyl. Euthym.* E Luca.

18 δαιμ. ἔχει] ὅτι πνεῦμά ἐστιν nonnulli cod. apud *Er.* Gloſſa.

19 τέκνων] *operibus* notat *Hieronymus* in *Evangeliis quibuſdam legi*, in Comm. ad h. l. ſic vero etiam *Æth. Copt. Perſ. Syr.* Videtur Græcus librarius antiquiſſimus pro τῶν τέκνων, in maxima literarum ſimilitudine, legiſſe τῶν ἔργων. Quæ ſtrictura docere nos poſſit, ex Græco Matthæi evangelio deductum eſſe *Evangelium Nazaræorum*, quippe quod hoc loco ſine dubio reſpexit Hieronymus. Eandem varietatem, ex Hieronymo, ut apparet, notavit Hafenrefferus in edit. ſua N. T.

21 χοραζίν] χορεζὰν *Moſc.* & al. χωραζὶν *Comp. Aug. 1. Byz.* & al. Allit. ad χώρα. unde χώρα ζὴν *Orig.* vel potius qui eum deſcripſere, calamo ludentes, ut περὶ τὸ μὴ *circumciſio*: ὡς ὡσαννὰ *Hoſanna* &c. *Corozain* Lat. ¶ σοὶ] πρὸς *Hilar. Auguſtin. Cant.* Incidit librarius in v. 23 πρὸς σύ. ¶ [βηθσαϊδὰ] *Comp. Aug. 1. 2. Moſc.* & *undecim* & *quatuordecim* alii, *Arab. Copt. Lat. Syr. Orig. Chryſ.* in mſ., *Euthym. Hieron.*

22 σοδὼ] σοδὼ παθημένοις *Gehl.* & al. E Luca.

23 ἡ uſq. ὑψωθεῖσα] *edd. Stap.* &c. Sic Lucas. [ἡ uſq. ὑψώθης] *Aug. 1. 2.* (manu prima,) *Baſ.* α. *Bodl. 7. Colb. 1. 2. 5. Em. Eph. Gal. Go. Hunt. 2. Lipſ. Par. 3. 6. Seld. 3. Wo. 1. Chryſoſt.* hom. 34. in Ioh. Lectio media. unde μὴ uſq. ὑψωθήσῃ; & mox pro καταβιβασθήσῃ, καταβήσῃ *Æth. Lat.* & inde *Barb. 1*, nec non, idem fortaſſe, *Vaticanus, Cant. Med. Irenaus.* In Græco, ex παπεργαὰμ, μ iteratum. Utramque lectionem memorat *Hieronymus.* ἐὰν uſq. ὑψωθῇς Dialog. 1. de Trin. apud *Athanaſium.* ¶ τῷ] ~ *Chryſ.* in mſ. ¶ ὑψωθεῖσα] η pro ει videtur habuiſſe *Baſ. γ.* ὑψωθήσῃ *Baſ. β.*

Digitized by Google

CAP. XII.

3 αὐτὸς] *edd.* &c. Ex parall. [~] *Aug. 2. Mosc. Wo. 1.* & *septem* & *septendecim* alii, *Æth. Arab. Lat. Pers. Syr.*

6 [μᾶζον] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Barb. novem, Byz. Cam. Cant.* græce, nonnulli apud *Er. cod. Graci etiam vetustiores* apud *Stapulensem, Steph. omn.* & *decem*, & *sex* alii, *Theophyl.* πλᾶον *Cov. 1. Bodl. 4. Med. Iren.* Ex v. 41 s.

8 ~ κῆ] *Comp. Er. ed. 1. Aug. 1. 2. Byz. Mosc. Par. sex, Steph. omn.* & *sedecim* & *sex* alii, (credo etiam *Wo. 1.*) *Æth. Arab. Pers. Syr. Chrysost. Euthym. Tertullian.* [κῆ] *Er.* & alii, *Lat.* Ex parall.

10 ἦν] ἦν ἐκεῖ *Stap. Per.* & alii, *Syr.* Ex parall.

13 ἀπεκατεστάθη] ἀπεστατεστάθη *Comp. Er. Aug. 2. Byz. Mosc. Wo. 1.* & alii. Et sic alibi.

14 ἐξελθόντες, ante συμβούλιον] *Er.* plureſve, *Chrys. Theophyl. Ruff.* nec non aliæ versiones, cum *Eusebio.* ἐξελθόντες ante ὅπως, *edd.* aliæ & *mss.*

16 ἐπετίμησεν] ἐπέπληξεν *Euseb. Cant.*

17 ἠσαΐου] ~ *Lat.* in ms. Col.

21 [ἀνακλάψει κτλ.] Ob recurrens *judicii* verbum, colon Iesajæ hoc loco per errorem excidisse putat *Hieronymus* assentiente Drusio; & in Evang. *Hebr.* plena prophetæ periocha reponitur: quamquam hoc colo etiam *Eusebius* caret. Certe hæc sententia magnopere congruit cum sensu Matthæi, sive ipse eam repetiit, sive ex Iesaja repetendam innuit: nec vero sine ea videtur repetiturus fuisse ulterius illud, *Et in ejus nomine gentes sperabunt.* ¶ ~ ἐν] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz. Cypr. M. 1. Mosc. Par. sex, Steph. omn.* & *bis seni* alii. Credo etiam *Wo. 1.* [ἐν] *Er.* & al. ἐπὶ *Eusebius.*

22 τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ] ~ *Lat. Sax.*

23 ὁ] ὁ χριστὸς ὁ *Comp. Aug. 1.* & al. Glossa.

25 εἰδὼς] ἰδὼν *Chrys.* in ms. unde εἰδὼν *Byz.* & al. ¶ ἑαυτῆς] ἑαυτὴν bis, *Gehl.* & al.

27 ἐκβάλλουσι] ἐκβαλοῦσι *Laud. 2. Mont, Steph.* δ. ιδ. Ob sequens ἔσονται.

28 [ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ] *Aug. 2. Bas.* α. β. *Byz.* plureſve, *Syr.* fortasse etiam *M. 1. Seld. 2.* & apud Walt. *Bodl.* unus, in quibus ἐγὼ deesse fertur. ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ *Bas.* γ. ubi librarius, ut plerique, ἐγὼ statim ex v. 27 arripuit, deinde ἐγὼ iterum suo loco scripsit.

29 [διαρπάσῃ *Colinæi* ed., *Aug. 1. 2. Byz. Roe. Wo. 1.* & *sex* & *decem* alii, *Chrysost. Euthym.*

31 [~ τοῖς ἀνθρώποις] *Gon. Laud. 1. M. 1.* & *Colbert.* n. 2467. *Æth. Arab. Armen. Lat. Sax. Disp. Nicæna.* Habet *Leo.*

32 ἐὰν] *Comp. Er. Aug. 1. 2. 4. Wo. 1.* vel plures: *Chrysost.* apud Saubert. ἂν *Steph.* edd. ¶ τῷ νῦν] *Comp. Stap. Aug. 1. 2. 4. Bas. 1. Byz. Mosc. Wo. 1.* & *duodecim* & *viginti tres* alii, *Basilius.* Neque obest *Lat. Didymus, Syr.* [τούτῳ τῷ] *Er.* & al.

35 ~ τῆς καρδίας] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz. Cant. Colb. 1. 5.* & *duo* alii *Colbertini, Gehl. Par. 1. 3. 4. 7. Steph. omnes* (excepto ᾱ) & *bis quatuordecim* alii, *Arab. Copt. Lat. Pers. Sax. Syr. Dialog.* c. Marcion. *Nazianz. Nyssen. Chrys.* in ms. [τῆς καρδίας] *Er.* & alii, *Athanas. Basilius.* E contexru & parall. ¶ τὰ] *Er. Bas.* γ.

Baſ. γ. &c. [~] *Comp. Aug. 1. 4. Baſ. α. β. Cant. Gon. Gθ. Magd. Mont. N. 1.* (apud Walton.) *Wo. 1.* ¶ ~ τὰ ante πονηρὰ] *Er. Baſ. α. β. γ.* &c. τὰ *Comp. Aug. 2. Byz. Par. 6.* vel plures : *Chryſ.* Articulus in priore colo lectus, in altero non lectus, medium : unde alii bis, alii ne ſemel quidem, alii poſteriore tantum loco ſcribendum putarunt. vid. *Gnom.*

36 ἀργὸν] ~ *Colb.* duo, unus apud *Bezam.* πονηρὸν *Vſſ. 1.* & al. Gloſſa.

37 κατακριθήσῃ] κατακριθήσῃ *Aug. 2. 4. Bodl. 3. Colb. 8. Lin. Steph. 8. Wo. 1. Baſilius M. Chryſoſt. Euthym.* Ex allit. ad ἀπεκρίθησαν v. ſeq. vel ex v. 41 ſ.

44 ἐπιστρέψω] ὑποστρέψω *Comp. Aug. 2. Byz.* & alii; *Chryſ.* in mſ. E Luca. ¶ σεσαρ.] κεχ σεσαρ. *Byz.* & alii, *Syr.*

46 δὲ] ~ *Lin. Mont. N. 1. Æth. Lat. Colb. 8.*

47 σοὶ λαλῆσαι] codd. ex v. 46. [σοὶ] *Lat. Æth. Arab.*

CAP. XIII.

3 πολλὰ] ~ *Moſc.* & al. ¶ σπείρειν] σπεῖραι *Comp. Aug. 1.* & alii. E parall.

4 [τὰ ἀφανῆ] *Cypr. Per.* & alii *Lat.* aliqui. Sic parall.

12 ὅστις utrumque] ὃς τι *Byz.*

14 ~ ἐπ'] *Comp. Aug. 1. Barb. decem, Byz. Gehl. Med. Moſc. Wo. 1.* plerique apud *Er.* & *novem* & plus *viginti* alii apud Fellum, Millium, Kuſterum, *Latini* vetuſtiores, *Baſil. Chryſoſt. Theophyl.* [ἐπ'] *Er.* & al. ¶ ἀκούσετε] ἀκούσητε *Moſc. Wo. 1.* & al. ¶ βλέψετε] βλέψητε *Byz. Moſc. Wo. 1.* & al.

15 συνῶσι] συνιῶσι *Er.* & al. Cum hoc verbo accentus Hebraici illud, κεχ ἐπιστρέψωσι, propius nectunt, quam cum ἰάσωμαι. Atque compluribus in locis ex V. T. in Novo allegatis accentus Hebraici cum vi ipſorum verborum cœleſtium accuratius conveniunt, quam diſtinctiones a Græcis adjectæ, v. gr. Matth. XIX. 5. XXI. 5. Luc. IV. 18. Act. VII. 6. VIII. 32. Hebr. I. 12. III. 9. XII. 26. XIII. 6. Et hi tamen fuere Chriſtiani. Ergo non debemus accentus illos a Iudæis recentioribus cæcitati ſuæ relictis profectos exiſtimare. Altioris ſublimioriſque ſunt originis. ¶ ἐπιστρέψωσι] ἐπιστρέψασι *Moſc. Par. 3.* ¶ [ἰάσομαι] *Comp. Byz. Moſc. Par. 3.* pluresve.

21 ἢ] κεχ *Steph. 2. Æth. Lat. Perſ. Ruſſ. Sax.*

22 λόγον] λόγον τοῦτον *Steph. 8.* & al. apud Saubert.

23 ὃ ter] codd. nonnulli vetuſti apud *Stapulenſem*, vel etiam alii, *Ephrem* Syrus f. σκδ in Vita Abrahamii, *Iſidorus* Peluſ. l. 2. Ep. 144. *Lat. Neograc.* vel plures, nec non *Syr.* [ὃ ter] *edd. Aug. 1. Byz.* &c. perinde ut verſu 8 ὃ pro ὃ, & Marc. IV. 8 ὃν pro ὃν *nonnulli* habent codices. Vid. *Gnom.*

24 [σπείραντι] *Comp. Aug. 1.* & alii, *Æth. Arab. Lat. Perſ.*

25 ἔσπειρε] ἐπέσπειρε *Lat. Barb. 1. Iren. Chryſologus.*

27 σῷ] ~ *Roe.* & alii, *Epiphan. Chryſ.* in mſ., *Euthym.* Facile omiſſum poſt τῷ. ¶ ~ τὰ] *Comp. Aug. 1. 2. Byz. Cant. Cypr. Gehl.* (coll. edit. Rechenb.) *Moſc. Wo. 1.* codd. plurimi, *Chryſ.* τὰ al. *edd.*

28 [~ ἴν] *Eulogius* apud Photium, *Æth. Lat. Cant. Sax. Syr.* ¶ συλλέξωμεν] συλλέξομεν *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Stap.*

Digitized by Google

30 ~ τῷ ante καιρῷ] *edd. primæ, Aug. 1. 2. Cant. Wo. 1.* & *ſeptem* & *novem* alii, *Chryſ.* in mſ. τῷ *Steph.* ed. 3. ¶ [ἀυτὰ δήσατε] *Iren. Chryſtomi* ed. bis, *Lat.* (in cod. Trevir. & in multis apud Zegerum,) *Auguſtinus, Breviar.* mſ. in bibliotheca Conſilii regiminis Wirt., *Syr.* Lectio media unde ἀυτὰ εἰς omittit *Cant. Sax.* ἀυτὰ omittit *Byz. Perſ.* εἰς δέσμας omittit *Colb. 4. Alicubi perhibetur præpoſitio* εἰς *non reperiri, in libris præſertim Latinis, ut fuerit :* δήσατε δεσμὰς, ἐκιβατικῶς· *vel* δήσατε ἀυτὰ δεσμὰς, διαβατικῶς· colligate illa Zizania, ut faſces fiant. *Apud* Epiphanium κατὰ μανιχαίων *hæc ita adducuntur,* συλλέξατε τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε δεσμὰς δεσμὰς κτλ. *Camerarius.* ¶ δέσμας] *Aug. 1.* pluresve, *Beza*, nec non *Comp.* Vid. *Devarii* Ind. Euſtath. in λύμη, τάθμη. δεσμὰς *Er.* & al. edd.

32 [πάντων] *Comp. Aug. 1. 2.* & *bis decem* alii, *Æth. Arab. Lat. Perſ. Sax. Syr. Euthym.* Ex anteced. vel ex Marco.

33 ἐνέκρυψεν] *plurimi* cod. [ἔκρυψεν] *Er. ed. 1. Aug. 1. Gehl. Roe. Steph. mſ. omn. Wo. 1.* & *quatuordecim* & *ſex.* alii. Ex v. 44.

35 τῦ] ἠσαΐα τῦ *Par. 6.* & nonnulli apud *Hieron.* & in *Catena* Gr. Pſalm. Ex v. 14. & cap. XII. 17. ¶ κεκρ.] ἀποκεκρυμμένα *Er. Par. 3.*

36 [~ ὁ ἰησῦς] *Æth. Arab. Copt. Lat. Cant.*

37 ἀυτοῖς] ~ *Lat.* in mſſ. & ed. vet. *Cant. Æth. Arab. Copt. Mog.*

40 καίεται] *Comp. Aug. 1. 2. Colb. 8. Cypr. Gehl. Moſc. Par.* omnes præter quintum, *Roe. Steph. omn. Wo. 1.* & *ſedecim* & *decem* alii, *Chryſoſt.* nec non *Byz.* [κατακαίεται] *Er.* & al. Ex v. 30. ¶ [τότε] *Comp. Steph. 3. Cyrillus* Al. *Æth. Lat. Iren. Cant.* Sic v. 39.

44 πάλιν] ~ *Lat.* & al. ¶ ἐν τῷ ἀγρῷ] ~ *Cant. Go.* apud Walton. τῷ] *edd. Baſ. α. β. γ.* &c. [~] *Aug. 1.* vel plures, *Chryſoſt.*

46 ὃς ἐυρὼν] ἐυρὼν δὲ *Cyrillus* Al. *Æth. Lat.* & alii.

51 [~ λέγει ἀυτοῖς ὁ ἰησῦς] *Æth. Copt. Lat. Cant. Sax.* ¶ ὁ ἰησῦς [~ *Arab.* ¶ κύριε] ~ *Lat.* aliqui, & inde *Cant. Sax. Par. 6. Mog.*

52 εἰς τὴν βασιλείαν] *edd. Baſ. α. β. Stap.* &c. Ex μαθητευθεὶς, εἰς facile iteratum. [τῇ βασιλείᾳ] *Baſ. γ. Cypr. Par. 6. 8. Vſſer. 2. Origenes* conſtanter, ſæpe; *Cyrillus, Procopius.* Placet Heinſio Lectio media. unde ἐν τῇ βασιλείᾳ *Med. Chryſoſt. Cyrillus* alibi, *Lat. Irenæus*, latine certe, *Cant.*

54 τῇ συναγωγῇ] ταῖς συναγωγαῖς *Vſſer. 2. Lat. Æth. Arm. Ruſſ. Syr.* & al.

55 ἰωσῆς] ἰωάννης *Wo. 1.* & alii, nec non *Moſc.*

56 ταῦτα πάντα] πάντα ταῦτα *Wo. 1. Lat. Cant.*

CAP. XIV.

2 ἐν [~ *Eph. Par. 3. Seld. 1.* Facile, poſt ιν.

3 [~ φιλίππε] *Lat.* plerique, & inde *Cant. Angl. Mog.* ſed habet *Sax.*

5 [~ ἐφοβήθη] ἐφοβᾶτο *Aug. 1. Byz.* & al. Ex Marc. VI. 20.

8 δὲ [~ *Copt. Lat.* in mſ. Trev. *Mog. Sax.*

9 δοθῆναι] δοθ. ἀυτῇ *Er. Par. 6. Ruſſ.* & al.

12 σῶμα] σῶμα ἀυτὲ *Byz.* & alii.

14 [~ ὁ ἰησῦς] *Mont. Æth. Arab. Copt. Lat. Cant. Sax.* nec non *Chryſ.* ¶ ἀυτοῖς *edd. primæ* & *mſſ.* ἀυτοῦς *Steph. ed. 3.* unde ἀυτὰς *Beza* & recent. edd.

19 ~ καὶ

19 ~ καὶ ante λαβὼν] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz. Cant. Gehl. Par. omn.* (excepto 7) *Steph. omn.* & *bis undeni* alii, *Chryſoſt.* καὶ *Er.* & al.

21 ὡσεὶ] ~ *Lat.* & aliæ verſiones. ut ſæpius, in hac particula.

22 [~ ὁ ἰησοῦς] *Aug. 2. Cant. Colb. 8. Lipſ. Mont. Par. 2. 7. Roe. Æth. Arab. Copt. Lat.* (in ed. vet. & mſſ.) *Perſ. Syr. Chryſoſt.* ¶ αὐτῷ] *edd.* &c. E Marco. [~] *Aug. 2. 4. Byz. Cant. Gehl. Moſc.* & *quatuor* & *decem* alii, *Orig. Euthym. Lat. Perſ. Syr.* aliqui.

24 μέσον τῆς θαλάσσης ἦν] ſtadias autem multas à terra diſtabat *Syr. Par. 6.* & (qui pro πολλὰς, ὡσεὶ εἰκοσιπέντε habent ex Ioh. VI. 19.) *Copt. Arab.*

25 [~ ὁ ἰησοῦς] *Colin.* ed. *Aug. 2. Bodl. 2. 3. Cant. Colb. 8. Mont. Par. 3. 4. Roe. Æth. Arab. Copt. Lat.*

26 τὴν θάλασσαν] τῆς θαλάσσης *Aug. 2.* & al. ex v. 25.

27 ὁ ἰησοῦς] ~ *Wh. 1.* & al.

28 [~ αὐτῷ] *Aug. 1. 4. Magd.* & alii, *Euthym. Æth. Lat. Ruſſ.* Poſt εἶπεν id habet *Curcell.* append. & *Syr.*

30 ἰσχυρὸν] ~ *Copt. Lat.* in mſ. Trev.

31 εὐθέως δὲ] καὶ εὐθέως *Comp. Aug. 1. Byz.* & alii *Lat. Syr.*

34 γεννησαρὲτ] γενησαρὲτ *Aug. 1.* & al. γενησαρὲθ *Aug. 4.* & ſic fere al. *Geneſar* habet *Arab. Lat. Syr.* Aliter alii apud *Saubertum.*

CAP. XV.

3 [~ καὶ] *Iren.* l. 4. c. 25. *Æth. Arab.* & mſſ. quidam apud *Grabium*, *Chryſ.* ad cap. hoc, v. 13. ¶ [ἔπεσεν] *Æth. Arab. Copt. Lat.* (& inde *Irenæi interpres*, *Cant.*) *Perſ. Syr.* Per feſtinationem, ex v. 3. vel potius ex Marc. VII. 10. unde v. 6. pro τὴν ἐντολὴν, τὸν λόγον, *iidem*, excepto *Lat.* ¶ ~ σῦ] *edd. prima*, *Aug. 1. 2. Cant. Gehl. Roe. Wo. 1.* & *quatuordecim* & *octo* alii, *Æth. Lat.* plerique, *Ruſſ.* [σῦ] *Steph.* ed. &c. e Marco.

5 [~ αὐτῷ] *Colin.* ed. *Aug. 1.* & alii, *Chryſoſt.*

8 [~ ἐγγ. μοι & τῷ στόματι αὐτῶν καὶ] *Æth. Arm. Copt. Lat.* (& inde *Cant. Colb. 8. Hieron.*) *Perſ. Sax. Syr. Ptolemæus*, *Chryſ.* Potius ex Ieſaja videtur additum, quam Marci exemplo prætermiſſum.

11 ἀ] ἀ πῶν *Cant. Perſ.*

12 φαρισαῖοι] φαρισαῖοι οἱ *Comp.*

14 πεσοῦνται] ἐμπεσοῦνται *Comp. Aug. 1.* & alii. Ex c. XII. 11.

16 ἰησοῦς] ~ *Lat. Syr.* & al.

17 ἔπω] ἀ *Æth. Arab. Lat. Cant. Syr. E Marco.*

19 πορνεῖαι, κλοπαὶ, ψευδομαρτυρίαι] ~ *Go.* id eſt *Gon.* in ed. Oxon. min. Qua in editione codex ille hiatibus frequens, ſæpe a Matth. c. XIV ad XIX, cum gravi interprete *Gotho*, his capitibus mutilato, commutatur.

22 ἐκραύγασεν αὐτῷ] ἔκραξεν ἐπίσω αὐτοῦ *Cant. Rav. Lat.*

25 προσεκύνει] προσεκύνησεν *Er. Aug. 1. 2. 4. Barb. octo*, *Byz. Roe.* & alii complures.

26 οὐκ ἔστι καλὸν] *codd.* e Marco. [*non eſt*] *Tertull.* vel etiam *Ambroſ.* in Luc.

Digitized by Google

XVI. 21. Lectio media. unde ἀπ ἔξωι *Basilius* Seleucienſis, *Lat. Hilarius* uterque, *Cant. Perſ.*

30 κωφὰς] ~ *Cant.* ſed *mutos* poſt *ſecum* habet *Lat.* unde *multos* reddit *Sax.* eodem loco.

31 λαλοῦντας] ἀκούοντας *Gon.* ἀκούοντας, ἀλάλους λαλοῦντας *Bodl. 4. 5. Per.*, unus apud *Bezam*, & ſic fere *Copt.* Ex Marc. VII. 37. vel etiam κωφὰς non ſatis intellecto. ¶ [~ κωφὰς ὑγιᾶς] *Æth. Arab. Copt. Lat. Perſ. Sax.* Inopia verborum. ¶ καὶ ante τυφλὰς] ~ *Er. Lat.* ¶ ἐδόξασαν] ἐδόξαζον *Comp. Aug. 1. 2.* & al. Ex parall.

32 [ἡμέραι] *Bodl. 4. 5. 7. Cant. Cov. 1. Laud. 2. 5. Moſc. Per. Seld. 1. Wo. 1. 2.* item *Colin. ed. Aug. 2. 4. Bodl. 3. Gal. M. 1. 2. Par. 4. Wh. 3.* E Marco. ¶ νήστις] νήστις *Aug. 1. Gehl.* Sic Marc. VIII. 3 *iidem*, & *Comp. Byz.*

36 αὐτῶ] ~ *Bodl. 3. Cant. Colb. 8. Cov. 1. Chryſ. Lat.* edd. vet.

38 γυναικῶν καὶ παιδίων] παιδίων καὶ γυναικῶν *Lat. Sax.* Hæc, & χωρὶς, omittit *Cant.* apud Waltonum.

39 ἀνέβη] *edd. primæ, Barb. quatuor, Cypr. Moſc. Roe. Wo. 1. 2.* & *ſeptem* & *novem* alii, *Chryſ.* [ἀνέβη] *Steph. ed. 3. Aug. 1. 4.* ex raſura, & al. Vid. *Gnom.* ¶ μαγδαλά] Firmatur lectio, quia nonnulli eam hinc tranſtulere ad Marc. VIII. 10. ubi vid. var. lect. [*Magedan*] habet *Lat.* vide *L. de Dieu* & *Saubertum.*

CAP. XVI.

2. 3. ὄψιας κτλ.] *edd. Baſ. a. γ.* &c. *Euſebii* canones, *Chryſ. Theophyl. Lat.* [~] Plerique cod. apud *Hieron. Aug. 2. Baſ. β* ante Eraſmi manum, *Moſc. Par. 6. Copt. Origenes.* Ex cap. XII. 39. vel ex Marc. VIII. 12. vel ne Dominus in regionibus alia tempeſtatum prognoſtica habentibus videretur minus vera dixiſſe. Nam quæ hoc loco dicuntur, non in omnia convenire climata, docent phyſici. ¶ πυῤῥάζει] πυράζει *Aug. 4. Baſ. a. Byz. Stap.* ¶ πρωΐ] πρωΐας *Baſ. a. Gehl.* & alii. ¶ ὑποκριταὶ] Lucæ eſt *Millio.* [~] *Baſ. 1. Cant. Colb. 8.* & duo alii *Colbertini*, num. 2467 & 3947. *Par. 4. Vien. Chryſ. Æth. Arm. Lat. Sax.*

4 τὸ προφήτου] ~ cod. *Lat.* Trevir. manu prima, *Cant.* & alii.

6 ἰησοῦς] ~ *Lat.* & al.

8 αὐτοῖς] ~ *Cant. Colb. 8. Cypr. Magd. Med. Par. 2. Per. Wh. 1. Æth. Lat.* aliqui. ¶ ἐλάβετε] ἔχετε *Lat.* & al. E Marco.

11 προσέχειν] ſic v. ſeq. [προσέχετε] *Er. ed. 1. 2. 3. Orig. Lat. Ambroſ. Sax.* Vtrumque *Cant.* quippe cujus græca & latina ſæpe differunt. vid. Mill. Proleg. f. 134. in margine.

12 ἀλλὰ] *Er. Aug. 1. 3. Baſ. β. γ.* vel plures. ἀλλ' *Baſ. a.* ceterique.

13 με] codd. *græci*, *Anthologium* mſ.; *Epiphan. Chryſ. Iſidorus*, *Theophyl. Syr. Lat.* aliqui in annot. Eraſmi & in margine Lovan. *Ex v. 15.* & parall. Id ita retinent nonnulli, ut poſt ἄνω ſignum interrogationis repræſentent. [~] unus apud *Bezam*, *Æth. Arab. Copt. Lat.* plerique, *Iren.* in cod. Arundeliano, *Hieron. Auguſtin. Sax.* ¶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου] ~ in nonnullis græcis apud *Er.*

17 ἰωνᾶ]

Digitized by Google

17 ἰωνᾶ] ἰωάννα *Wech.* not. ex Beza, ex Hieron. Sed vide Saubert.

18 οἰκοδομήσω] οἰκοδόμησον *Anthologium* mſ.

19 [σοὶ δώσω] *Lat. Cant. Chryſ. Syr. Perſ.*

20 ἰησοῦς] *edd.* &c. Ex v. ſeq. [~] *Aug. 1. Byz. Eph. Gal. Go. Laud. 1. Lin. Med. Mont. M. 1. N. 1. Par. 1. 7. Seld. 1. Steph. a. ζ. η. Vſſ. 2.* codd. apud *Er. Arab. Armen. Lat.* in mſ. Charit. & in aliis emendatis apud Er. & Lovan. *Perſ. Syr. Origenes* conſtanter, *Chryſoſt. Theophyl. Euthym. Ambroſ.* In *Aug. 3.* librarius, cum prætermiſiſſet, ſupra lineam ſupplevit: igitur de libris antiquioribus, quos contulit, alius habuerat, alius non habuerat. Abundare videtur Eraſmo, Bezæ, Wallio, Kaiſero, aliis.

26 ὠφελῆται] ὠφεληθήσεται *Er.* & al.

28 ἑστηκότων] *Byz.* & al. E Marco. [ἑστῶτες] *Aug. 1. 2. 3. Baſ. α. β. Moſc. Wo. 1. 2.* cod. nonnulli apud *Er.*, duo apud *Bezam*, & *bis deni* alii, *Perſ. Syr.* Lectio media. nam τῶν ὧδε non percepto, τῶν omiſerunt *Aug. 1. 3. Baſ. α. β. Gehl. Wo. 1. 2.* & al. Eandemque ob cauſam ἑστώτων facilius a Luca ſumſerunt cod. quos ſecutus eſt *Eraſmus* abſque τῶν· item, τῶν ſervato, *Baſ. γ.* Adde *Bodl. 1. 5. Bu. Cant. Cov. 1. Magd. Mont. Par. 5. 6. Theodorit.*

CAP. XVII.

2 ἐγένετο] ἐγένοντο *Aug. 3. 4.* & alii. E Marco. ¶ τὸ φῶς] χιὼν *Dionyſius* Al. *Æth. Lat.* Indidem.

4 μίαν ἡλίᾳ] ἡλίᾳ μίαν *Er. Aug. 3. Byz.* ἡλ. μ. *Aug. 2. Cant. Mont.* E Marco.

9 ἐκ] *Er. Aug. 1. 2.* (manu ſecunda,) *3. 4. Byz. Cant. Gehl. Wo. 2.* & *duodecim* & *viginti quinque* alii. ἀπὸ edd. al. Ex parall.

11 ἰησοῦς] ~ *Lat.* & al. ¶ αὐτῷ] ~ *Cant.* & al. ¶ πρῶτον] ~ *Arab. Copt. Lat.* & inde *Barb. 1. Cant. Colb. 8.*

12 [~ ἐν] *Stap. Bodl.* unus, *Byz.* & al. Omiſſa ſyllaba, vel caſu, vel quia Marcus non habet.

14 ἐλθόντων αὐτῶν] *cum veniſſet* habet *Lat. Arab.* unde ἐλθών *Cant.* Indidem. ¶ προσῆλθεν] προσῆν *Bodl.* un. *L. Magd. N. 1.* apud Fellum. ¶ προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος] ἄνθρωπός τις προσῆλθε τῷ ἰησοῦ *Aug. 4* ineunte pericopa, & ſic fere *Byz. Wo. 2.* & al. ¶ αὐτὸν] *Comp. Stap. Aug. 1. 2. 3. 4. Byz. Magd. Moſc. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & *bis ſeptendecim* alii, *Chryſ.* αὐτῷ *Er.* & al.

20 ἰησοῦς] ~ *Lat.* in mſ. Trevir. *Sax.* ¶ γὰρ] ~ *Er. ed. 1. Go. Seld. 1. 2. 3. 5. Æth. Arab. Lat.* in codd. Corbejenſi & S. Germani. ¶ ἐκεῖ] ~ *Lat.* in cod. multis, *Syr.*

21 τοῦτο uſq. νηστείᾳ] ~ *Colb. 8. Æth. Copt.* Male. Nam hæc pars vel maxime quæſtioni reſpondet. Addit Millius *Euſebii* canonem, in quo Marcus hîc ſolus incedat: ſed hæc ratio etiam verſum 19 & 20 tolleret. Marcum canon ille parum accuratus ponit ſolum, quia Matthæum cum alio Lucæ loco junxerat. Denique alia Marci, alia Matthæi verba ſunt: ergo non ab illo ad hunc tradu&ta.

23 τῇ

23 καὶ ἐλύπ. σφόδρα] ~ *Bodl. 2. Cypr. Mont.*

25 τῆς γῆς] ~ *Sax.* ¶ τίλῃ] τὰ τίλη *Er. Stap.*

26 [~ ὁ κύριος] *Æth. Arm. Copt. Lat.* & inde *Cant. Sax.* Et *Simon.* ſubſtituunt *Syr. Perſ.*

27 [ἀναβαίνοντα] *Comp. Aug. 2.* (omiſſo τα,) *4. Byz. Gehl. Wo. 1.* & alii.

CAP. XVIII.

1 ὥρᾳ] ἡμέρᾳ *Aug. 4.* & al. apud *Orig.*

4 ταπεινώσει] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Baſ. 1. Byz. Cant. Cypr. Wo. 1. 2.* & alii. ταπεινώσῃ *Er.* & al. ad modum σκανδαλίσῃ.

5 τοιοῦτον] τοῦτο *Er. Wo. 1.* ¶ ἐν] ~ *Er. Steph. ed. 1. 2. Barb. un. Byz. Gon. Syr. Chryſoſt.* Facile omiſſum, ἐπὶ ſequente.

6 [εἰς] *Aug. 1. 2. Cypr. Gehl. Laud. 2. 5. Stap. Steph.* mſ. *omn.* & multi alii, *Chryſoſt.* Ex anteced.

7 ἔρχεται] ~ *Er. Per.* & alii. Facile omiſſum, ἐλθεῖν ſequente. ¶ [~ ἐκείνῳ] *Er. Seld. 2. Vſſ. 2. Æth. Arab. Lat.* aliqui (& inde *Cant.*) *Syr. Perſ. Chryſoſt.* in comm.

10 med. [~ ἐν οὐρανοῖς] *Baſ. γ. Byz. Syr. Chryſoſt.* non ſemel. ¶ τῶ ἐν οὐρανοῖς] ~ *M. 1.* & *Colbert.* n. 2259.

11 ἦλθε uſq. ἀπολ.] ~ *Par. 6.* & alii apud *Bezam.* ¶ σῶσαι] ζητῆσαι καὶ σῶσαι *Laud. 2.* & al. E Luca.

12 ἐννενηκονταεννέα] ἐνενηκονταεννέα *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz.* & multi alii. ſed vid. mox ad c. XX. 5.

14 ἂς] ἓν *Er. Baſ. β. Bodl. 5.* & al.

15 ἁμαρτήσῃ] ἁμάρτῃ *Comp. Aug. 1.* & al. E Luca. ¶ εἰς σὲ] ~ *Barb. 1. Clemens* Al. Ad Lucam. ¶ [~ καὶ] *Aug. 1. Cant. quatuor* & *novem* alii, *Chryſoſt. Syr.*

19 πάλιν] *Er.* &c. *Lat.* [πάλιν ἀμὴν] *Comp. Er.* (in annot.) *Aug. 1. 2. Byz. Cypr. Magd. Moſc. Roe. Steph. omn. Wo. 1. 2.* Et *novem* & *viginti* alii, *Baſilius, Ruſſ.* πάλιν δὲ ἀμὴν *Mont.* vel etiam *Cant. L.* πάλιν δὲ *Chryſoſt.* ἀμὴν *Gon. Go. Arab. Cyprian.* καὶ ἀμὴν *Syr.*

25 δὲ αὐτᾷ] δὲ αὐτῷ *Comp.* ¶ αὐτᾷ medium] ~ *Lat.* in mſſ. & *Hieron.*

26 προσεκύνει αὐτῷ] παρεκάλει (αὐτὸν) Græci *nonnulli* apud Er., *Lat.* Ex v. 29, 32. ¶ κύριε] ~ *Par. 8. Armen. Lat. Cant.* Ex v. 29.

28 ἔστι] *Comp. Aug. 1. 4. Baſ. α. β* ante ſecundam Eraſmi manum, *γ. Byz. Cant. Cypr. Em.* apud Walton. *Gehl. Med. Par. omn.* (excepto 7.) *Per. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & *bis quindecim* alii, *Æth. Orig. Chryſoſt. Theophanes, Euthym. Theophyl.* [ὅ τι] *Er.* cum uno vix & altero codice. nam *Al. Aug. 2. 3.* vel etiam alii hoc loco hiant. Ex claſſe I non niſi *Bodl. 1. 2. Laud. 2. Moſc. Roe.* pro Eraſmo quieſcunt.

29 εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ] ~ *Er. Eph.* & alii, *Lat.* Recurrente αὐτᾷ. ¶ πάντα] *Er. Lat.* &c. [~] *Comp. Aug. 1. 4. Barb. quinque, Bodl.* ſeptem, *Cant. Gehl. Laud. quatuor.*

Digitized by Google

quatuor, *Mosc. Seld. quatuor*, *Steph. ℸ. ζ. θ. ιβ. ιδ. Wo. 2.* & *septem* & *quinque* alii. *Arab. Pers. Theophyl.* in comm.

30 ἀπὸ] *edd. prima* & *mss.* ἀπὸ *Steph. ed. 3.* unde ἀπ' *Beza* & recent. edd.

31 γενόμενα prius] γινόμενα *Gal.* & alii, *Euthym.* vel etiam *Lat.* ¶ ἑαυτῶν] *Er. Aug. 1. 4. Bas. α. Cypr. Gehl.* & *bis tres* alii vel plures. αὐτῶν *Comp. Bas. β. γ.* & al. ¶ γενόμενα posterius] γινόμενα *Byz. Curcellai* Margo.

34 αὐτῷ] ~ *Cant. Seld. 4.* & *sex* & *tres* alii, *Arab. Lat. Pers. Chrysost.*

35 [~ τὰ παρ. αὐτῶν] *Æth. Arab. Copt. Lat.* & inde *Barb. 1. Cant. Sax. Hieron. Calaritanus*; inde, credo, etiam *Colb.* unus, manu prima.

CAP. XIX.

1 ἐτέλεσεν] *locutus esset* habet *Hilar.* inde ἐλάλησεν *Cant.*

3 [~ αὐτῷ] *Aug. 4. Cypr. Med. M. 1. Vss. 1. Chrys. Æth. Arab. Lat. Pers. Syr.* unde σῷ ἰησῦ *Per.*

5 πατέρα] πατ. αὐτῦ *Comp. Aug. 1. Byz. Per.* & alii. E Marco. ¶ μητέρα] μητ. αὐτῦ *Gal.* & alii. ¶ προσκολληθήσεται] Sic parall. [κολληθήσεται] *Er. ed. 1. Aug. 4. Cant. Gehl. Mosc. Roe. Wo. 1. 2.* & *tres* & *septem* alii, *Chrysost. Epiphanius.*

9 μὴ] *Comp.* & al. edd. *Aug. 1. 4. Bas. 1. Byz. Cypr. Gehl. Med. Mosc. Steph. omn. Wo. 2.* & *sedecim* & *viginti* alii: nec obstat *Cant. Colb. 8. L. Par. 6. Arab. Syr.* ἢ μὴ *Er.* & al. edd. cum pauculis mss. ¶ ἢ ὁ usque μοιχᾶται] ~ *Aug. 2. Gehl.* & al. Hiatus, recurrente verbo.

10 γυναικὸς] γυναικὸς αὐτῦ *Col. Med. Vss. 1. Arab.*

12 ἐγεν.] ἐγενήθησαν *Comp. Er.*

16 εἷς προσελθὼν] *edd., Lat.* &c. Multa hic codicum varietas est, ineunte lectione ecclesiastica. ¶ [~ ἀγαθὲ] *Bodl. 3. Cant. Æth. Arab. Hilarius.*

17 λέγεις κτλ.] *edd.* & *mss.* fere omnes: *Syrus: Iustinus, Irenæus*, qui tamen, haud scio, an Matthæum respexerint: liquido autem *Chrysostomus, Theophylact. Euthym. Hilar.* Ex parall. repetit Erasmus & alii. [ἑαυτῷς usq. ἀγαθὸς] *Æth. Arab. Arm. Copt. Lat.* & inde *Barb. 1.* &, idem fortasse, *Vaticanus, Cant.* (qui τῦ & ὁ omittit,) *Steph. η* (neque alios Beza innuit) *Colbert.* n. 2467. *Cyrillus* (textum alibi retinens,) *Eusebius, Dionysius Areopagita, Novatianus, Hieron. Augustin. Sax. Ebr.* Ad verba hæc ὁ θεὸς addunt *Lat.* & al., *Orig.* (qui tamen etiam textum legit,) & *Antioch.* ¶ ὁ θεὸς] *Patris* vocabulum addidit *Marcion*, & tamen etiam *Iustinus, Clemens* Al., & *Origenes* non semel. Vid. Whitby f. 30. sed & Mill. ad Marcum & Lucam, & Grab. Spicileg. PP. sec. II. tom. I. p. 231.

18 εἶπε] αὐτῷ addunt *B. 2.* apud Fellum, *Wo. 2. Syr.*

19 [~ σῦ post πατέρα] *Er. Aug. 1. 2. 4. Cant. Cypr. Eph. Roe.* & multi alii, *Iren. Orig.* Lectio media. unde, & hic & post μητέρα, σῦ addunt alii, in quibus *Comp. Vss. 1.* & al. ne versiones addam. σῦ *Steph. ed.* & al. ¶ ἢ alterum] ~ *Lat.* in cod. Trev. & aliis. ¶ σεαυτὸν] ἑαυτὸν *Byz.* & alii.

20 [~ ἐκ νεότητός μου] *Colbert.* n. 2467. *Lat.* in cod. Trevir. manu prima, & aliis, *Sax. Cyprian.* & alii.

Digitized by Google

21 ἐρανῷ] ἐρανοῖς *Aug. 2. Byz. Gehl.* & al.

24 πάλιν δὲ] πᾶσιν *Bodl. 2.* apud Fellum, καὶ πάλιν *Er. Lat.* & al. ¶ δὲ] ~ *M. 1. Lat.* in mſ. Charitino. ¶ κάμηλον] κάμιλον *Gon. Mont.* ¶ διελθεῖν] εἰσελθεῖν *Aug. 2. Byz. Wo. 2.* & multi alii. E proximo. ¶ τῶ θεῶ] τῶν ἐρανῶν *Arab. Lat. Perſ. Chryſ.* Ex v. 23.

25 αὐτῶ] ~ *Gal.* & al. ¶ σφόδρα] ~ *Bodl.* un. apud Fellum.

26 fin. [~ ἐστὶ] *Comp. Aug. 1. 2. Wo. 2.* & alii, *Chryſoſt.*

27 ἰδὲ] κύριε ἰδὲ *Aug. 4.* & al.

28, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ.] Diſtinguunt, ante & poſt, *Aug. 2. 4.* ſolum ante, *Aug. 1. Byz.* & alii apud Millium, *Opus imperf.* adde *Zornii* Opuſc. ſacr. T. I. p. 441.

29 [οἰκίαν] *Comp. Byz.* & al. Ex parall.

30 καὶ] καὶ οἱ *Comp. Laud. 4. L. Par. 6.* Gloſſa, haud ſcio an e Marco.

CAP. XX.

2 συμφωνήσας δὲ] καὶ συμφωνήσας *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz. Cypr. Gehl. Mont.* apud Fellum, *Moſc. Roe. Wo. 1. 2.* & multi alii, *Chryſoſt.* καὶ arreptum ex v. 3. quum eadem verba præcederent.

3 ~ τὴν ante τρίτην] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Baſ. α. γ. Byz. Cant. Cypr. Gehl. Per. Wo. 1. 2.* & multi alii. τὴν *Baſ. β.* & inde *edd.* al. ¶ τρίτην] ἕκτην *Bodl.* un. apud Fellum.

4 καὶ ἐκείνοις] *Er. Aug. 1. 2. 4. Byz. Wo. 1. 2.* vel plures. κἀκείνοις *Comp. Steph.* edd. & al. ¶ [μου] *Eph. Colb. 8. Med. Par. 6. Æth.* (ex cap. XXI. 28. ubi viciſſim pronomen iidem per compenſationem omiſerunt, putantes, rectius ad operarios, quam ad liberos dici, *vinea mea:*) item *Colin. ed. Bu. Par. 8.* & alii, *Chryſ. Arab. Lat.* in cod. Trevir. & aliis, *Ruſſ. Sax.* Probat Io. Kaiſer.

5 πάλιν] πάλιν δὲ *Er. Lat. Ruſſ.* & al. ¶ ἑνάτην] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz.* & alii, *Chryſoſt.* Sic ſcribendum eſſe, docet Euſtathius: unde prima apud poëtas vel corripitur, vel, ubi produci opus eſt, α pro ε habet, & tamen retinemus ἐννέα & ἐννενήκοντα· ad analogiam τέταρτος, τέτταρες, τεττεράκοντα.

7 ἀμπελῶνα] ἀμπ. μου *Colin. ed. Bu. Eph. Med. Par. 8. Æth. Lat.* aliqui, *Ruſſ.* uti v. 4. Item *Cant.* & aliquot alii. ¶ [~ καὶ ὃ uſque λήψεσθε] *Lat.* fere omnes, etiam *Cant. Hieronymus, Copt.* aliqui, *Sax.* Vnde *Perſa* ſupplet, *& iverunt.* Officium eccleſiaſticum in antiphona quadam Dominicæ LXX, ut Zegerus notat, ita habet, *Nemo nos conduxit. Ite & vos in vineam meam, & quod juſtum fuerit dabo vobis.* Fuit hoc comma, eodem Zegero obſervante, in exemplari Corſendoncenſi Latino.

8 μισθὸν] μισθὸν αὐτῶν *Copt.* apud Fellum, *Lat.* in mſ. Char. *Sax. Syr.*

12 καύσωνα.] καύσωνα; *Aug. 1. 2.* & al.

14 τέτῳ] καὶ τέτῳ *Laud. 2. Lat.* καὶ *Chryſoſt.*

15 [~ ἐν τοῖς ἐμοῖς] *Lat. Armen. Sax.* ¶ ἃ] *edd. primæ, Aug. 1. 2. 4. Bodl. omn.* apud Fellum, *Byz. Wo. 2.* & alii complures, *Chryſoſt. Confeſſio* eccl. or. p. 292. *Valla*, nec non *Lat.* [ἅ] *Camerarius* in notis, *Bezæ, Millii* & al. ed., *Syr.* &c. E proximo.

17 ἐν τῇ

17 ἐν τῇ ὁδῷ καὶ] καὶ ἐν τῇ ὁδῷ *L. Mont. Steph. 1. Orig. Arab. Armen. Copt. Perſ.* καὶ *Lat.*

21 σοῦ alterum] *Comp. Aug. 1. 2. Byz. Roe. Wo. 1. 2.* & permulti alii, *Lat.* aliqui, *Syr.* & al. ~ *Er.* & al.

22 ἢ] *Comp. Aug. 1. 2. Colb. 5.* & *Colb.* n. 4112. *Cypr. Laud. 2. 4. M. 1. 2. Wo. 1. 2.* & e Claſſe II *undecim* alii, pluresve, *Perſ. Ruſſ. Syr.* καὶ *Er.* & al. E Marco. ¶ ἢ τὸ uſq. βαπτισθῆναι] *edd. mſſ. Arab. Hebr. Perſ. Ruſſ. Syr. Chryſ., Opus* imperf. *Baſilius* Sel. *Theophyl.* [~] *Origenes, Epiphanius, Æth. Copt. Lat.* & inde *Cant. Colbert.* n. 2467. *Steph. 1. Sax. Ambr. Hilar. Hieron.*, Tr. de Bapt. inter opera *Cypriani.*

23 [~ καὶ τὸ uſq. βαπτισθήσεσθε] *Bodl. 2. Eph. Laud. 5. Magd. Med. Seld. 2.* (in rhythmo ad homoeotelevton verſus 22. accedente:) item *Æth. Copt. Lat.* & inde *Cant. Colb. 8. Steph. 1. Sax. Hilar.* & alii ad v. præc. citati. ¶ [~ μαι] *Er. ed. 2. Cypr. Gon. L. Magd. Med. Chryſ. Lat. Cant. Colb. 8. Sax.* ¶ δώσει] τοῦτο δώσει *Colin. ed. Steph. 3. id. Sax.* & alii, ex *Lat.* nonnullis. Vtrumque *Cant.* Porro *vobis* addit *Lat.* non addit *Auguſtinus.* ¶ ἀλλ' οἷς] *aliis* (ἄλλοις) *Hilar.* & *Cant.* latine.

26 ~ δὲ] *Er. Aug. 2.* (cum ſigno interrog. ante οὐχ ὅτως,) *Baſ. 1. Bodl. 1. 7. Cant. Cov. 1. Cypr. Eph. Gon. L. Med. Par. 8. Seld. 1. Vſſ. 1. Wo. 1. 2. Lat.* [δὲ] *Comp.* &c. ¶ ἐν prius] ~ *Bodl.* un. apud Fellum, *Par. 1.* & *Byz.* vel certe *Aug. 1.*

26. 27 [ἔσται] *Comp. Aug. 1. Byz. Cant. Cypr. Laud. 2.* & multi alii. E Marco & ſic v. 26, *Colin.* ed. *Stap. Aug. 2. Steph. quinque* & multi alii, *Veleſ. Æth.* Ex alliteratione ad γενέσθαι. ſic v. 27, *Go.* & aliquot alii, *Lat.* plerique.

28. 29 Interjicit cod. *Lat.* vetuſtiſſimus, *Vos autem quæritis de puſillo creſcere, & de majore minores eſſe. Intrantes autem & rogati ad coenam nolite diſcumbere in locis eminentioribus, ne forte clarior te ſuperveniat, & accedens qui ad coenam vocavit te, dicat tibi, adhuc deorſum accede, & confundaris. Si autem in loco inferiori diſcubueris, & ſuperveniat humilior, dicet tibi qui ad coenam vocavit, accede ſurſum, & erit tibi hoc utilius.* Vid. Rich. Simon. Obſ. nov. p. 31. Et ſic fere *Cant.* cujus lectio paſſim exſtat. Idem vero codex Græca ſua ad Latina hæc, quæ modo exſcripſimus, confecit: Latina autem ſua, ſub manu, vehementius interpolavit, magno argumento licentiæ ſuæ. Eandem periocham legit *Iuvencus, Hilarius:* habentque præterea codd. *Lat.* aliquot, & inde *Sax.* Ex Luc. XIV. 11. 8. ſ. interveniente forſan Evangelio Nazaræorum. *In hoc autem Lucæ loco* (inquit *Thomas Mareſchallus* in Obſerv. in verſionem Anglo-Sax. p. 498,) *nullum agnoſcunt paralleliſmum canones Euſebiani. Nam in omnibus, quæ vidi, exemplaribus, Græce, Latine, Arabice, aut Coptice ſcriptis, quæ κεφαλαίων canonibus reſpondentium numeros habent margini aſcriptos, hic appictum cernitur ι ſub ϛῦη ſive X ſub 178. quod indicat, hanc ſectionem pertinere ad canonem decimum. Eſt autem κανὼν δέκατος, ἐν ᾧ ἰδίως ἕκαστος περὶ τινων ἱεροήκασι, vel, in quo* propria ſingulorum *evangeliſtarum* tantummodo continentur, *ut habet Hieron. in Præfat. ad quatuor Evangelia. Horum itaque canonum autoritate rejicitur illud, quod Matthæi evangelio intertextum vidimus, tanquam apocryphum.* Vide etiam *Ger. à Maſtricht* notas ad N. T. p. 5. & quos ille citat. Priorem duntaxat partem, *Vos autem* uſque *minui*, habet alius cod. *Lat.* antiquiſſ. ut ſi librarius,

rius, cum describere coepisset, non scribendum agnosceret: eandemque *Leo M.* sic exhibet: *Et tamen hæc (Sicut Filius hominis &c.) illis tunc insinuabantur, qui de pusillo volebant crescere, & de infimis ad summa transire.* Porro ab hoc loco ad Luc. XXII. 28. verbum *crescendi* protulit *Cant.* coenæque invitator ei dicitur διανυκλήτωρ.

34 [~ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ] *Cant. Colb. 8. Mont. M. 1. Steph. β. η. Æth. Arab. Copt. Lat.*

CAP. XXI.

1 ἤγγισαν & ἦλθον] ἤγγισεν & ἦλθεν *Er.* ed. 1. *Bas. 1. Seld. 4. Æth. Lat.* aliqui, *Pers. Sax. Syr.* Ex Luca. Vtrumque *Origenes.* ¶ [βηθσφαγῆ f. βηθσφαγή] *Comp. Aug. 1. 2. 4* (sed σ erasо) *Byz.* & multi alii; librariis græco σφαγὴ, ac non concursui literarum θφ assuetis: quanquam alii hoc pronunciationi ɲ cum sibilo, vel lusui calami adscribunt. Sic quoque in Marco & Luca multi codd., etiam *Goth.* qui hic, in Matthæo, hiat. ¶ ὁ ἰησοῦς] ~ *Cant. Sax.* ¶ ὁ] ~ *Er. Aug. 2. Bas. α. β.*

3 ἀποστέλλει] *Comp. Er.* ed. 1. & seqq. *Stap. Aug. 1. 2. Bodl. 1. 2. 7. Bu. Byz. Cov. 1. Cypr. Gal. Gehl. Go. Laud. 1. 2. ϒ. Lin. Lips. Mont.* manu prima, *M. 1. Mosc. N. 1. Par. 1. 3. 4. 7. 8. Per. Roe. Steph. omn. Vss. 1. 2. Wh. 1. nonnulli* codd. apud Er. vel etiam *Barb. decem*, & *Cam.* item *Chrys. Theophyl. Cant.* latine, *Syr.* Accedunt Evangelistaria, *Aug. 4.* (in quo cum verbum hoc jam λ simplici scriptum fuisset, λ alterum est suppletum,) *Bodl. 4. 5. Laud. 4. Wh. 3.* Itaque ἀποστέλλει Matthæi, & ἀποστελεῖ Marci se mutuo confirmant. nam librarii videntur lectionem ἀποστέλλει ex publica Matthæi recitatione ad Marcum traduxisse, & aliquando ἀποστελεῖ a Marco ad Matthæum retulisse. Vid. *Gnom.* [ἀποστελεῖ] *Lat.* & inde *Er.* vel etiam *Parisini* & *Seldeniani* aliquot, cum *Bodl. 6. Cant.* græce, *Gon. Hunt. 2. Magd.* & perpaucis aliis.

4 ὅλον] *edd.* &c. ex c. I. 22. XXVI. 56. [~] *Æth. Arab. Copt. Lat.* (in ms. Trevir. & aliis,) *Cant. Orig.*

5 καὶ prius] ~ *L. Mont. Lat.* (in ms. Char. & Colon.) *Cant. Cyprian. Hieron. Russ.* Legit & non legit *Origenes.*

7 ἐπάνω αὐτῶν prius] ἐπ' αὐτὸν *Lat.* in Char. & aliis. ¶ [ἐπεκάθισαν] *Er. ed. 3.* & al. edd., *Lat.* ἐκάθισαν *Magd. Mont.*

12 [~ τοῦ θεοῦ] *Æth. Copt. Sax. Colb. 8. Chrys. Hilarius*, vel etiam *Hieron.* Legit & non legit *Origenes.* Nusquam in tota historia evangelica templum Hierosolymitanum dicitur τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ.

14 [χωλοὶ καὶ τυφλοὶ] *Comp. Aug. 1. 2. Byz. Gehl.* & alii apud Waltonum, *Chrys.*

16 ἀκούεις] ἐκ ἀκούεις *Aug. 4. Byz.* & alii, *Arab.* Alliteratio ad ἐδίκαιον. ¶ ὅτι] ~ *Magd.* & al.

20 ἡ συνὴ] ~ *Lat.*

25 ἐν] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Per.* & aliquot alii, *Lat.* in Char. *Syr.* Facile omissum, ἐκ sequente.

28 ἄνθρωπος] τὶς addit *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Gehl.* & complures alii. Pericopa ineunte. ¶ [~ μοι] *Colb. 8. Eph. Med. Par. 6. Æth.* (vid. var. c. XX. 4.) item *Aug. 4. Bodl. 4. 5. Cant. Cypr. Hunt. 2. Pers. Syr.*

29, 30

Digitized by Google

29, 30. ἀ θέλω κτλ.] *edd. mſſ.° Orig.* homil. 18. in Matth. *Hieron.* &c. etiam *Iuvencus*, *Hilarius*, *Saxo.* [ὑπάγω κτλ.] *L. Par. 6.* (quos comes ſuus, *Auguſtanus 2*, deſerit ac redarguit,) *Arab.* (in cod. mox citandis,) *Armen. Copt.*, Dialogus apud *Athanaſium*, quem is Nicææ cum Ario habuiſſe fertur; ubi primus filius ad Iudæos, alter ad gentes applicatur. Librarius antiquus, ut videtur, Græcus, ab uno ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν incidit in alterum: ut factum eſt etiam in *Arabico* exemplari Erpeniano, quippe quod reſponſiones utriuſque filii tranſponit, & tamen τὸ πρῶτος retinet.

30 [ἑτέρῳ] *Aug. 1. 2. 4. Byz. Cant. Cypr. Med. Roe. Wo. 2.* & *ſeptem* & *undecim* alii, vel plures; Dialogus apud *Athanaſium*, *Cyrillus* Al.

31 πατρὸς] πατρὸς αὐτᾶ *Moſc.* & alii. ¶ αὐτῷ] ~ *Lat.* (in cod. Trevir. & in alio fragmento mſ. aliiſque codd.) *L. Par. 6.* ¶ πρῶτος] *edd. mſſ. Iren.* f. 373 ſ. *Origenes* l. c. *Hieronymus*, ex *veris*, ut ipſe notat, *exemplaribus*; Commentarius *Theophilo* adſcriptus, *Opus imperfectum* &c. [ἔσχατος] *L. Par. 6. Arab.* (in ed. Londin. & in mſſ. Kirſtenii & Mareſchalli,) *Arm. Copt.* Dialogus apud *Athanaſium*; pro compenſanda trajectione ad v. 29 & 30 notata: atque inde porro, *Lat.* mſſ. in Er. annot. & Simonii *Obſ. novis p. 460. Iuvencus* in mſſ. apud Saubertum, p. 259. & apud Simon. lib. cit. p. 461. *Hilarius*, *Auguſtinus*, *Sax. Cant.* Sed & *Hippolytus* τὸ νεώτατος Gen. XLIX. 22 ad Chriſtum applicans ait, ἐν τῷ ἐυαγγελίῳ τὸν ποιήσαντα τὸ θέλημα τᾶ πατρὸς εἶπεν ὁ ἔσχατος.

32 ἀ ſecundum] ~ *Cant.* (ex v. 29. non trajecto) & *Par. 6.*

33 τὶς] ~ *Aug. 2. Moſc.* & alii, *Orig. Lat.* ex parall.

35 ἔδηραν] *Beza* ex uno cod. vetuſto, *Bodl. 6. Cam. Laud. 2. Magd. Mont. Par. 1. Per. Roe. Seld. 2. 3. 4. 5.* ἔδηςαν *Aug. 1.* Et ſic alibi, δαίροντες κτλ. Sed vid. *Gnom.*

37 πρὸς αὐτὰς] ~ *Colb. 2. Magd. Lat.* in mſſ. Bodl. & Col.

41 λέγουσιν αὐτῷ] ~ *L.*

42 ἐν ταῖς γραφαῖς] ~ *Iren. Epiphan.*

CAP. XXII.

3 τὰς δύλας αὐτᾶ] *ſervum ſuum* habet *Hieron.* qui tamen in pleriſque *ſervos ſuos* legi notat.

7 [καὶ] ἀπέσας] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz. Gehl. Moſc. Wo. 1.* & *novem* & *octodecim* alii. ἀπέσας *Cant. Wo. 2.* ¶ [ἐκεῖνος] *Comp. Stap. Aug. 1. 2. 4. Byz. Cypr. Gehl.* (coll. ed. Rechenb.) *Rqe. Steph. omn.* & *ſeptem*, & *viginti* alii, *Calarit.*

13 πόδας καὶ χεῖρας] *Er. Baſ. α. β. γ.* &c. [χεῖρας καὶ πόδας] *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Par. 1. 2. 7. 8.* pluresve, *Andreas* Cæſ. in Ap. XVI. & verſiones, quæ hic ſcilicet indoli ſuæ obſequuntur. ¶ ἄρατε αὐτὸν καὶ] ~ *Er. L. Verſiones*; ſed agnoſcit *Irenæus*, *Hieron.* Hiat *Goth.* ¶ ἐκβάλετε] βάλετε *Byz. Cant. Stap. Wo. 2.* & al.

20 αὐτοῖς] αὐτοῖς ὁ ἰησᾶς *Lat. Syr.* & al.

23 οἱ] ~ *Byz.* & alii, *Syr.*

29 αὐτοῖς] ~ *Moſc.* & alii. ¶ τᾶ θεᾶ] αὐτῶν *Epiphanius*, *Philaſtrius.*

32 [~ ὁ θεὸς] *Hunt. 2. Seld. 5. Arab. Copt. Lat. Cant. Colb. 8. Iren. Perſ. Sax. Syr. Chryſoſt.* Ad parall.

Digitized by Google

37 ἕφη] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz. Gehl. Mosc.* Wo. 1. 2. & *undecim & viginti tres* alii. εἶπεν *Er.* & al. ¶ τῇ ter] *Aug. 1. Bas. γ.* &c. Ex parall. sed [τῇ] tertio solum loco habet *Aug. 2. Bas. α. Wo. 1.* pluresve. nam etiam *Bas. β. nusquam habet*, (inquit *Iselius*,) *nisi quod tertio loco margini additur, a prima, ut puto, manu.* Eaque lectio media. unde τῇ primum ~ *Aug. 4.* in duabus pericopis, & *Byz.* medium ~ *Gehl.* & *Bodl.* omn. apud Fellum, tria ~ *Er.* Vid. *Gnom.*

38 ἔτι] ~ *Byz. Chrys.* ¶ [ἡ μεγάλη καὶ πρώτη] *Par. 6. Lat.* plerique, *Syr.*

39 αὐτῇ] αὕτη *Aug. 1. 4. Byz. Wo. 1.* & alii, nec non *Comp.* ¶ σεαυτὸν] ἑαυτὸν *Mosc.* & alii.

40 ὅλος] ~ *Seld. 2. Arab. Copt. Syr.*

44 ὑποπόδιον] ὑποκάτω *Aug. 2. Wo. 1.* & al.

45 καλεῖ αὐτὸν κύριον] κύριον αὐτὸν καλεῖ *Er. Chrys.* ex v. 43.

46 αὐτῷ ἀποκριθῆναι] *Er. Bas. α. β. γ.* &c. *Lat.* [ἀποκρ. αὐτῷ] *Aug. 1. Byz. Cant.* & alii apud Walton.

CAP. XXIII.

3 [~ ὑμῶν τηρεῖν] *Æth. Arab. Copt. Sax. Iren. Ambros. Augustin. Cant.* τηρεῖν omittit *Armen. Lat.*

4 [~ γὰρ] *Byz.* pluresve, *Arab. Sax.* Lectio media. unde δὲ supplent *Bu. Eph. Med. Mont. Par. 2. 3. 7. Per.* cod. unus (*Cant.* ni fallor,) apud Bezam, *Lat.* aliqui. τὸ *Syr. Hebr.* ¶ καὶ δυσβάστακτα] ~ *Æth. Arab. Copt. Lat. Pers. Syr.* Ex penuria Synonymorum. certe *Syrus h. l.* & Luc. XI. 46. uno eodemque verbo utitur.

5 δὲ] *codices*: Ex anteced. [γὰρ] *Aug. 4.* & alii, *Lat. Syr.* ¶ [~ τῶν ἱμ. αὐτῶν] *Æth. Lat. Cant.*

7 ῥαββὶ bis] ῥαββὶ semel *Byz. Æth. Copt. Lat. Syr.* & al. Bis, semelve *Erasmi* codd.

8 καθηγητὴς] *edd. Bas. α. β. γ.* &c. Ex v. 10. [διδάσκαλος] *Aug. 1. 4.* in duabus pericopis, *Bodl. 7. Colb. 3. Gal. Go. Lin. Mont. N. 1. Par. 1. 4. Roe. Seld. 1. Steph. 2. Visser. 2. Wheel. 1.* & alii apud *Erasmum* & *Bezam*; *Orig. Chrysost.* ad h. l. & *Homil. 77* in Ioh., *Arab. Syr.* Probat Beza, Grotius, Seldenus, nec non L. de Dieu, Rus. ¶ ὁ χριστὸς] *edd.* &c. Ex v. 10. [~] *Bas.* unus, *γ* opinor: *Eph. Med. Vss. 1*, duo apud *Bezam*, *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat.* (& inde *Cant.* quem tamen Beza videtur innuere, *Colb. 8.*) *Pers. Syr. Orig. Chrysostomus* clare, *Theophyl.* in comm. Vid. *Gnom.* ¶ πάντες usq. ἐστὶ] Ab hoc versu ad finem sequentis id transfert *Aug. 4. Steph. 2.* & alii. Quo propius juncta esset Patris ac fratrum mentio.

9 ὑμῶν] *Comp. Steph. edd. mss.* e seq. [ὑμῖν] *Lat. Er. Cant. Optatus, Augustinus, Syr. Arab.* ¶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς] οὐράνιος *Byz.* & al.

11 [ἔσται] unus apud *Bezam*, *Erasmi Schmidii editio*; *Aug. 1. Byz. Gal. Gehl. Go. Laud. 2. Seld. 3. Vss. 1. Wh. 1. Chrysost.* ex parall.

13. 14 κλείετε usq. εἰσελθεῖν· & κατεσθίετε usq. κρίμα] Sic *Er. Beza, Bodl. 1. 2. Cypr. Laud. 1. 2. Roe.* & *sex* & *octo* alii, vel etiam *Cam.* Item *Hilar. Euthym. Copt. Lat.*, etiam apud *Hieron.* [κατεσθίετε κτλ. κλείετε κτλ.] *Comp. Stap. Steph. edd. Aug. 1. 2. 4. Byz. Gehl. Mosc. Wo. 1. 2.* &c. *Chrysost. Theophyl.*, *Opus* imperf. *Arab. Lat.* pauculi,

Digitized by Google

culi, *Syr.* *Quinque Colbertinos* pro illa lectione citat Millius, a silentio amicorum, qui Bezam adhibuerant, argumentatus; pro hac, Simonius in Notis ad h. l. Vide *Gnom.* ¶ εἰσελθεῖν] ~ *Mosc.*

14 [~ ἐκεῖ usq. κρίμα] *Orig. Arab.* aliqui, *Armen. Lat.* in cod. Trevir. manu prima, & in aliis, & inde *Cant. Colb. 2. Sax. Hieron.* comm. Facili hiatu, sicut κλείετε κτλ. in *Byz.* erant omissa, quæ manus secunda restituit margini. Canon *Eusebii*, in Marco & Luca aliam seriem spectans, nil certi hoc loco docet. ¶ μακρὰ] μακρᾷ *Aug. 4. Byz.* & sic in Marco, *Byz.* In Luca *Byz.* & al.

19 μωροὶ καὶ] ~ *Lat. Sax.*

21 κατοικήσαντι] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz. Cant. Cypr. Gehl. Mosc. Roe. Steph. quinque, Wo. 1.* & permulti alii. κατοικοῦντι *Er.* & al.

23 τὸ ἡδύοσμον] מנתא Hebr. ex Lat. ¶ ἔδει] δὲ ἔδει *Aug. 4. Byz.* & alii, *Chrysost.* in ms., *Syr.*

24 τὴν] τὸν *Irenaeus* Grabii, *Curcell.* & inde al. *edd.*

25 ἐξ ἁρπαγῆς] al. ἐξαρπαγῆς. ¶ ἐξ] ~ *Aug. 4.* & alii, *Chrys.* ¶ ἀκρασίας] *Er.* & al. edd. nescio an aliqui *Colbertini*, *Parisini*, *Stephanici*, & *L. Lips. Med. Mont.* cum *Bodl. 2. Bu. Cant. Gehl. M. 1. Mosc. Orig. Lat.* olim. [ἀδικίας] *Comp. Valla*, *Stap. Aug. 1. 2. 4. Byz. Cypr. Per. Roe. Steph. sex*, *Wo. 1. 2.* & *bis tredecim* alii, *Chrysost.* ms. apud Saubert. *Theophyl. Arab. Syr.* Vtrumvis habent codd. *Erasmi.* ἀδικίας καὶ πλεονεξίας *Æth.* πλεονεξίας *Par. 2. Chrysost.* ed. ἀκαθαρσίας *Eph. Hunt. 2. Copt. Lat.* hodie. ex seqq.

26 [~ καὶ τῆς παροψίδος] *Seld. 5. Iren. Clemens* Al. *Chrysost.* ms. *Cant.* Iteratum videtur Millio ex v. 25. ¶ [~ αὐτῶν] *Seld. 1. Æth. Lat. Iren. Clemens* Al. *Chrysost. Sax.* αὐτῆ *Seld. 5. Cant. Bodl. 4. 5. L. Steph. 6. 13.*

27 οἵτινες usq. γέμουσιν] ἔξωθεν ὁ τάφος φαίνεται ὡραῖος, ἔνδον δὲ γέμει *Clemens* Al. & sic fere *Iren. Cant.*

30 εἰ] ὅτι εἰ *Comp. Per. Seld. 1.* ¶ ἦμεν bis] *Steph. ed. 3. Bas. γ.* &c. ἤμεθα bis, *Valla*, *Steph. ed. 1. 2. Aug. 2. Bas. α. β. Mosc. Wo. 1. 2.* & alii, *Orig.* Vtrumvis bis, codd. *Erasmi.* ἤμεθα & ἦμεν *Comp.* quæ lectio media videri poterat.

32 πληρώσατε] ἀναπληρώσατε *Cam. Cant. Mont. Seld. 5. Wo. 2.*

34 ἰδὲ] ~ *Magd.* & alii, *Sax.* ¶ ἀποστέλλω] ἀποστελῶ *Aug. 2.* & alii. E Luca.

35 υἱᾶ βαραχίᾳ] υἱᾶ ἰωδαὲ Evang. *Nazarenorum* apud Hieronymum. τῶ προφήτη *Epiphanius.*

36 ὅτι] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Bas. α. β. Byz. Gehl. Mosc. Steph. omn. Wo. 1.* & permulti alii, *Chrysost.* [~] *Er.* & alii, *Bas. γ. Lat.* Vt apud Lucam. ¶ πάντα ταῦτα] *Comp. Aug. 1. 4. Bas. α. γ. Wo. 1. 2.* vel plures. ταῦτα πάντα *Bas. β.* & inde *Er.* &c.

37 αὐτὴν] σὲ *Byz.* & al.

38 ὑμῖν] ~ *Byz.* & alii, *Clemens* Al. *Chrysost.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXIV.

2 ἰησοῦς] ~ *Wo. 2. Perſ. Syr.* ἀποκριθεὶς *L.* & al. ¶ ἐ primum] ~ *Per.* & alii, *Theophyl. Copt. Lat. Ruſſ. Schmidii* ed. Ex v. 4. vel ex Marco. ¶ πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα *Comp. Aug. 2. 4. Byz. Wo. 2. Lat.* ¶ ~ μὴ] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Cant. Moſc. Wo. 1. 2.* & multi alii, *Chryſ. Macarius.* [μὴ] *Er. Steph.* edd.

6 πάντα] τὰ πάντα *Er.*

9 τῶν] ~ *Elzev.* & al. ed. Sphalma. ¶ τῶν ἐθνῶν] ~ *Aug. 2. 4.* un. apud *Bezam*, *Bodl. 4* apud Fellum, & al. Ad parall.

15 ἐσὼς] *Steph. ed. 1. Beza*, *Millius* in textu, *Aug. 1. 4. Byz. Stap.* & alii, *Hippolytus.* ἐσὸς *Comp. Er. Steph. ed. 3. Millius* in appendice, & inde *Kuſterus* in textu, *Aug. 2. Bodl.* unicus in ed. Ox. min. *Moſc.* Vide *Gnom.*

17 ὁ] καὶ ὁ *Gon. Mont. Hippol. Lat. Iren. Syr.* Ex ſeq. ¶ [τὰ] *Comp. Valla, Aug. 1. 2. 4. Byz. Stap. Steph.* omn. *Wo. 2.* & permulti alii, *Athanaſ. Chryſ. Theophyl. Arab. Copt. Syr.* Ex v. ſeq. utrinque prævio ἄραι.

18 [τὸ ἱμάτιον] *Comp. Aug. 1.* & alii, Æth. *Copt. Lat. Perſ. Syr.* E Marco.

20 ἦ] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Baſ. γ. Byz. Gehl. Med. Steph.* quinque, & permulti alii, *Euſeb. Lat.* [ἦ] *Er. Baſ. α. β.* & al. Facilitatis gratia. Lectio brevior, media. unde σαββάτα, pro σαββάτῳ, *Cant. Steph. tres*, & alii.

24 πλανῆσαι] πλανηθῆναι *Lat.*

27 [~ καὶ] *Er. ed. 1. 2. Aug. 2. 3. Cant. Cypr. Moſc.* & alii: credo etiam *Wo. 1. 2.* item *Theodorit. Lat.* in mſ. Colon. *Syr.* E Luca.

28 οἱ] καὶ οἱ *Byz.* & alii, *Hippol. Lat.* aliqui, *Iren.*

30 καὶ δόξης πολλῆς] πολλῆς καὶ δόξης *Lat.* Ex parall.

31 φωνῆς] *edd.* &c. Lectio media. nam ~ *Lin. Magd. N. 1. Arm. Copt. Perſ. Syr. Chryſoſt. Cyprian.* καὶ φ. *Comp.* & alii, *Lat.*

32 ἐκφυῇ] *Er. Steph. ed. 1. 2. Aug. 2. 3. 4. Stap. Wo. 1. 2.* & alii, *Æth. Lat.* [ἐκφύῃ] *Comp. Steph. ed. 3. Aug. 1. Byz.* &c.

33 ταῦτα πάντα] *Comp. Aug. 1. 4. Baſ. γ. Byz. Gehl. Wo. 1.* vel plures: *Lat.* (ſcienter, coll. v. ſeq.) *Chryſoſt.* [πάντα ταῦτα] *Er. Baſ. α. β.* &c. Ex v. ſeq. Vid. *Gnom.*

34 πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα *Byz. Chryſ.* ταῦτα omittit *Aug. 4. Colb. 5. Gon. Seld. 1. Lat.* aliqui. uti c. V. 18.

35 [παρελεύσεται] *Cant. Colb. 8. Gal. Lin. N. 1. Seld. 4. Chryſ. Cyrill. Heſych. Iren.* non ſemel.

36 ~ τῆς] *Comp. Aug. 1. 2. 3. 4. Byz. Cant. Cypr. Gehl. Moſc. Wo. 2.* & multi alii. Sic *titulus* priſcus: ſed tamen potius è Marco additum videtur. [τῆς] *Er.* & al. ¶ [οὐδὲ ὁ υἱὸς] *Byz.* (parallela ſæpe confundens,) *Cant.* (ex Lat.) *Par. 6.* (indidem:) *Origenes, Opus imperfectum, Æth.*, quidam *Latini* codd. apud Hieron. (qui tamen in Græcis & maxime *Origenis* ipſius & *Pierii* exemplaribus hoc negat haberi adſcriptum,) & Trevirenſis, & aliqui in Gloſſa ordinaria, & tres quatuorve apud Lucam Brugenſem, *Hilarius, Ambroſ. Auguſtin.* & alii: *Chryſoſtomus*, dubium an *Theophylactus.* E Marco, cujus parallelum Tractatores verborum Matthæi

thæi de Patre ſolo ſciente vix poterant non adhibere. Diſputatio Nicæna apud *Athanaſium* expreſſe ait, hoc apud ſolum Marcum exſtare: ſimiliterque Euthymius in ſolo *Marco* id legit. ¶ [~ μα] *Barb. quatuor*, *Cant. Colb. 1. 5. Eph. Laud. 4. L. Med. Steph.* quinque, *Chryſoſt. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Perſ. Syr.* Facile omiſſum vel μίνος ſequente, vel collato Marco.

41 μύλωνι] μύλῳ *Med. Moſc.* & alii. ¶ ἀφίεται.] Δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς· εἷς παραλαμβάνεται, καὶ εἷς ἀφίεται addunt *Latini* cod. multi, *Iuvencus*, *Hilar. Cant. L. Æth. Hebr. Sax.* nec non *Theophilus* in allegor. Haud ſcio an *Chryſoſtomus*, præſertim neque *Euthymio* accedente, neque *Theophylacto*. Ex Luca. *Marius Victorinus* libro I contra Arian. in extremo notat, Matthæum & Lucam dicere *de agro & mola*, Lucam autem adjicere *de lectulo*: & Lucæ hunc verſiculum adſcribit etiam *Opus imperfectum*.

44 οὐ δοκεῖτε] *neſcitis* habent *Lat.* plerique, *Æth. Arab. Sax.* ἐν ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε *Lin. Mont.* in margine, *N. 1.*

49 συνδούλους] συνδούλους αὐτοῦ *Laud. 1.* & alii, *Chryſ. Euthym. Verſiones.* ¶ [ἐδίῃ uſque πίνῃ] *Colin. ed. Aug. 4. Barb. ſeptem*, *Byz. Gehl. Moſc.* & multi alii, *Theophyl. Æth. Copt. Lat. Perſ. Syr.* ἐδίει uſq. πίνει *Par. 3. Wo. 2.* ¶ δὲ] τὸ *Aug. 1.* & al. E Luca.

CAP. XXV.

1 ~ καὶ τῆς νύμφης] *edd. mſſ. Aug. 1. 2. 4. Byz.* ceterique, magno conſenſu, *Anthologium* mſ., *Methodius*, *Baſilius*, *Chryſ.* alii, *Arab. Copt.* (magna hîc autoritate,) *Hebr. Lat.* in textu *Ioannis Arborei* commentariis addito, ut notat Lucas Brugenſis; & in *Bibliis Gotthicis*, ut notat Ioannes De la Haye. Hiat *Gothica* verſio. [καὶ τῆς νύμφης] *Armen. Lat.* & inde *Cant. Hilarius*, *Opus imperfectum*, *Origenes* Latine interpolatus, *Perſ. Sax. Syr.* Legit & non legit *Auguſtinus*. Probat Grotius, Millius Prol. 1278. Peterſenius, Kaiſerus. Latinum interpretem ſecuti ſunt ex more alii. Ita convenire viſum, ut etiam ſponſæ obviam iretur a virginibus.

2 φρόνιμοι uſq. μωραὶ] μωραὶ uſq. φρόνιμοι *Er. Lat.* & al. Ex v. ſeq. ¶ αἱ] ~ *edd. recent. Aug. 2.* & alii, *Chryſoſt.* Legit & non legit *Baſilius*. Poſt καὶ, αἱ facile omiſſum.

3 αὐτῶν] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Cypr. Wo. 2.* & multi alii, quibus add. *Gehl.* ἑαυτῶν *Er.* & al. E ſeq.

4 fin. αὐτῶν] ~ *Er. Lat. Perſ. Sax.*

6 ἔρχεται] ~ *Cant. Arab.* Facile omiſſum ante ἐξέρχεσθε.

9 [οὐ μὴ] *Aug. 4. Gehl. Moſc. Wo. 1. 2.* & alii complures. ¶ [~ δὲ] *Al. Cant. Colb. 1. Cypr. Magd. Mont.* manu prima, *Moſc. Per. Seld. 5. Vien. Wo. 1. 2. Æth. Arab. Lat.* plerique.

13 [~ ἐν ᾗ ἡμ. κτλ.] *Al. Aug. 2. Barb. tres*, *Baſ. 4. Cant. Eph. Med. M. 1. Par. 9. Steph. 4. 11. Athanaſ.* or. IV. c. Arian. T. 1. f. 497. *Chryſ. Æth. Arab. Copt. Lat. Perſ. Sax. Syr.* Hiat *Goth.* Plerique Græci ex c. XXIV. 44, (etiam Kuſtero judice) addidiſſe videntur, ne pericopa, quæ v. gr. in *Aug. 4.* hoc commate clauditur, eſſet abruptior. hoc enim magno ſtudio paſſim vitarunt: neque inepta eſt

Digitized by Google

hæc, Millio in. Proleg. § 875 & 1055 notata, ratio. Facilis tamen etiam librario ab ὥραν ad ὥσπερ ſaltus fuit.

16 ἐποίησεν] *edd.* &c. [ἐκέρδησεν] *Al. Barb. 1. Cant. Colb. 3. 8. L. Par. 8. Steph. 9. Æth. Arab. Copt. Lat. Perſ. Sax. Syr.* Illud ex Luc. XIX. 18. vel hoc potius ex v. ſeq. ¶ τάλαντα] ~ *Colb. 8. Laud. 1. Copt. Lat. Perſ. Syr.* Inſtar v. ſeq.

18 ἀπελθὼν] ~ *Gon.* & al. ¶ [ἔκρυψε] *Colinæi ed., Al. Cant. Lin. Mont. Par. 5.*

20 ἐπ'] ἐν *Er. Vien. Wo. 1.* & alii, vel etiam, manu prima, *Aug. 2.* ¶ [~ ἐπ' αὐτοῖς] *Eph. Æth. Arab. Copt. Perſ. Sax.* nec non *Lat. Cant.*

21 δὲ] ~ *Aug. 4. Byz. Cypr.* & aliquot alii, *Lat. Syr.* Ex v. 23. ¶ δοῦλε ἀγαθὲ] ἀγαθὲ δοῦλε *Lat.* in cod. Trev. *Sax.*

22 λαβὼν] *edd. mſſ.* &c. [~] *Al. L. Med. Vſſ. 1. Wheel. 1. Syr.* Illud ex v. 20. vel potius hoc ex v. 17. ¶ [~ ἐπ' αὐτοῖς] *Æth. Arab. Copt. Lat.* (& ex eo *Cant. Colb. 8.*) *Perſ.*

26 πονηρὲ δοῦλε] *edd.* &c. Sic Luc. XIX. 22. [δοῦλε πονηρὲ] *Al. Lat. Chryſ.* pluresve. Sic Matth. XVIII. 32. ¶ οὐ διεσκόρπισα;] *Schmidii* ed. eademque mente εἰ ante οὐδὲ inſerunt *Byz. Magd. Vſſ. 2.*

29 παντὶ] ~ *Aug. 4. Bodl. 4. Syr. Cant.* ¶ [δοκεῖ ἔχειν] *Comp. Aug. 1. 2. 4.* & complures alii, *Lat.* Ex Luc. VIII. 18. ¶ αὐτῷ] Ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω addit *Aug. 4.* pro clauſula pericopes, *Moſc. Wo. 2.* nec non *Vien.* Id ipſum ad v. 30 addit *Gehl. Wo. 1.* & alii.

30 ἐκβάλετε] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Byz. Gehl.* & alii, *Chryſoſt.* βάλετε ἔξω *Cant. Laud. 2.* ἐκβάλλετε *Er.* & al. edd.

31 [~ ἅγιοι] *Med. Mont. Euſebius, Maximus, Theophanes Cerameus, Æth. Arm. Copt. Lat.* & ex eo *Barb. 1. Cant. Cyprianus* non ſemel, *Hilarius, Auguſtinus, Saxo.* ¶ ἄγγελοι] ἄγγελοι αὐτῷ *Colin.* ed. *Arab. Hebr. Lat.* aliqui, *Perſ. Syr.*

32 [συναχθήσονται] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Byz. Laud. 2.* & complures alii. ¶ ἀφορίζει] ~ *Moſc.*

33 μὲν] ~ Verſiones: ex idiotiſmo. & ſic paſſim.

41 [ὃ ἡτ. κτλ.] *Irenæus* & apud hunc *Clemens* Romanus; *Iuſtinus* M. *Clemens* Al. nec non *Hippolytus* f. 33. *Tertull. Cyprian. Auguſtin. Hilar. Rufin. Leo, Salvian.* & alii. Ex v. 34.

44 ~ αὐτῷ] *Comp. Al. Aug. 1. 2. 4. Byz. Wo. 1.* & permulti alii, *Æth. Arab. Copt. Lat.* in mſ. Trev. *Perſ. Syr. Cyprian.* [αὐτῷ] *Er.* & al. Ex v. 37.

CAP. XXVI.

1 [~ πάντας] *Aug. 1. 2. 4. Byz.* & alii, *Chryſoſt. Perſ.*

3 [~ καὶ οἱ γραμματεῖς] *Al.* & aliquot alii, *Arab.* aliqui, *Lat.* & al.

4 δόλῳ κρατήσωσι] *Comp. Al. Aug. 1. 2. 4. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* multique alii, *Lat. Syr. Chryſoſt.* κρατήσωσι δόλῳ al. *edd.*

9 τὸ μύρον] *edd.* &c. Ex Marc. XIV. 5. ubi vide var. [~] *Al. Cant. Med.* manu prima, *Mont. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Perſ. Sax. Syr.* ¶ τοῖς] *Comp. Al. Aug. 1. 2. 4. Gehl. Wo. 1.* & *quinque* & *ſeptem* alii, *Chryſoſt.* ~ *Er.* &c.

10 γὰρ]

10 γὰρ] ~ *Colb. 4. Lat.* in mss.

11 πάντοτε κτλ.] ~ totus versus in *Magd.* & *Colbertinis* duobus.

13 ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ,], ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ *Chrys.*

15 καὶ ἐγὼ] *Comp. Aug. 1. 4* duobus locis, *Bas. γ.* nec non *Bas. α. Byz. Gehl. Wo. 2.* vel plures, *Chrysost.* apud Saubert. κἀγὼ *Er. Bas. β.* & al.

17 [~ αὐτῷ] *Cypr.* & alii, *Arm. Lat. Chrysost.* ¶ ἑτοιμάσωμεν] ἑτοιμάσομεν *Aug. 1. 4. Byz. Gehl.* Et sic apud Marcum & Lucam multi.

20 δώδεκα] δώδ. μαθητῶν *Al.* & alii, *Chrysost. Copt.* & al.

22 αὐτῷ] ~ *Lat.* & al.

26 [εὐχαριστήσας] *Er. Al. Aug. 2. 4. Barb. quinque, Byz. Colb. sex, Gehl. Laud. 2. Mosc. Stap. Steph. quinque, Wo. 2.* & *decem* & *novendecim* alii, *Chrysost. Basilius, Titus* Bostrensis, *Euthym. Theophyl.* Ex v. seq. (in quo, pro εὐχαριστήσας, per compensationem, εὐλογήσας habet *Laud. 2.*) His codd. deductis, a textu stant *Comp. Aug. 1. Bodl. 2. Bu. Cant. Gal. Gon. Lin. N. 1. Vien. Wo. 1. versiones* omnes: vel etiam *Colb. 2. 3. 4. 8. Go. Laud. 1. 4. M. 2. Par. 1. 7. 9. Steph. δ. ε.* Hiat *Aug. 3.* vel etiam *Bodl. 3. 4. Wheel. 3.*

28 γὰρ] ~ *Aug. 2. 4.* & alii, *Lat.* in mss. Char. *Syr.* Ex v. 26 & parall.

29 γενήματος] γενήματος *Al. Aug. 1. 2. 4.* & sic alibi quoque multi.

32 διασκορπισθήσεται] διασκορπισθήσονται *Al. Aug. 4. L.* & alii.

33 [~ καὶ] *Al. Aug. 2. 4. Byz. Gehl. Gon. L. Lipsi. Par. 3. 5. Seld. 2. Stap. Vss. 1. Wo. 1. 2.* & alii. Id mox compensarunt multi in δὲ. ¶ ἐγὼ] ἐγὼ δὲ *Er. Aug. 2. 4. Byz. Gehl. Gon. L. Lipsi. Par. 3. 5. Seld. 2. Vss. 1. Wo. 1. 2.* & alii.

35 ἀπαρνήσωμαι] *Comp. Al. Aug. 4. Byz. Gehl. Mosc.* & sat multi alii, *Chrysost.* ἀπαρνήσομαι al. *edd.* &c. ἀρνήσωμαι *Wo. 1.* ἀρνήσομαι *Wo. 2.* ¶ [δὲ] *Comp. Al. Aug. 1. 2. 3. 4. Byz. Gehl. Mosc. Wo. 1. 2.* & permulti alii. E Marco.

36 γεθσημανῆ] γεθσημανεὶ *Al. Cypr.* γεθσαμανεὶ *Cant.* γεθσημανὶ *Colinaei ed. Bodl. 7. Eph. Med. Stap.* γεσσημανεὶ *Mosc.* nec non *Wo. 1.* γεσσημανῆ *Wo. 2.* sed *Gethsemani* habet *Lat. Æth. Arab. Pers.* Varie in codd. Gr. scribi, notat *Beza.* ¶ μαθηταῖς] μαθ. αὐτῦ] *Al. Aug. 4.* & alii, *Syr.*

38 [ὁ ἰησῦς] *Er. Aug. 1. 2. 3. 4. Byz. Wo. 1. 2.* multique alii, *Sax.*

39 προελθὼν] προσελθὼν *Al. Aug. 2. 3. 4. Byz. Mosc. Wo. 1. 2.* & complures alii. ¶ μι] ~ *Orig. Basil.* apud Nicetam, *Chrys. Iren.* nec non *Hilar.* ¶ τῦτο] ~ *Iren.* Grabii.

40 καὶ ἔρχεται κτλ.] Habet *Aug. 4,* in magnam feriam quintam, lectionem longam Matthæi, cui post versum 19 intertexitur, Lucæ addito nomine in margine, illud, ὤφθη δὲ κτλ. καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς (vid. Luc. XXII. 43. s.) eodemque tenore periocha continuo pergit ex Matthæo, ἔρχεται κτλ. Ac pariter in *Aug. 1.* rubrica marginis anagnosten hinc in Lucam, ex Luca huc remittit. Sic accidit, ut librarii, e Lectionario Matthæum hoc loco describentes, nimis longe proveherentur, & illud Lucæ, ὤφθη δὲ usq. εἰς τὴν γῆν, huc inferrent in *Aug. 2.* & *L.* Credo, etiam in *Par. 6.* qui hic uno folio caret, sed ut fere semper, sic loco Lucæ citato cum *L.* congruit. ¶ οὕτως] οὕτως; *Aug. 1. 2. Byz. Laud. 2.* & alii, *Euthym. Lat.*

aliqui. Signum interrogationis interdum ante finem ſententiæ poſuere. ¶ ἰσχύσατε] ἴσχυσας *Al. Lat.* aliqui. Ex Marco.

42 τὸ ποτήριον] ~ *Al. Colb. 8. Eph. Med. Par. 9. Chryſoſt. Æth.* ¶ ἀπ' ἐμοῦ] *edd. mſſ. Leo* &c. ~ *Seld. 1. Æth. Armen. Lat. Syr. Cant.*

43 εὑρίσκει ἀ. π.] Sic v. 40, quod ad præſens attinet. εὗρεν αὐτὰς πάλιν *Al. Aug. 1. 4. & alii, Chryſoſt.* Sic Marcus. πάλιν εὗρεν αὐτὰς *Cant. Colb. 8. Steph. s. n. Wheel. 1. Æth. Arab. Copt. Lat. Perſ. Syr.*

44 ἐκ τρίτου] ~ *Al. Cant. Cypr.*

45 αὐτοῖς] ~ *Al.* & alii. ¶ ἀναπαύεσθε] ἀναπαύεσθε; *Cov. 1.*

46 ἤγγικεν] ~ *Aug. 1.* & alii.

48 [ἐὰν] *Al. Aug. 1. 2. 3. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* vel plures.

50 [ὃ] *Er.* ex nonnullis cod. 1 *Al. Aug. 2. 3. Wo. 1. 2.* & alii.

52 σου] ~ *Med.* & alii, *Chryſoſt. Syr.* ¶ [ἀποθανοῦνται] *Comp. Aug. 1. 2. 3. 4. Byz. Gehl. Moſc. Steph. s. 5. 6. id. Wo. 2.* nonnulli cod. apud *Er.* & alii bene multi, *Chryſoſt. Theophanes, Euthym. Theophyl. Æth. Perſ. Syr.* Ad mitigandum ſermonem.

53 ἄρτι] ante πλείους id ponunt. *Lat.* (ſed *Oroſius* græcis congruit,) *Syr.* & al. ¶ λεγεῶνας] *millia legionum* habet *Leo* ſerm. 3 de Paſſ. nec non *Hilarius.*

54 ὅτως] ἵνα edd. al. ut ante conſonam. idque retinemus, præterquam ubi ὅτως magis adſonat, in apodoſi, ad ὡς vel καῦς. ¶ δεῖ] δεῦ *Valla, Par. 9.*

55 [μοι] *Aug. 1. 2. Steph.* mſ. omn. & alii, *Copt.*

59 [~ καὶ οἱ πρεσβύτεροι] *L. Orig. Armen. Copt. Lat. Barb. 1. Cant.* Ad Marcum. ¶ θανατώσωσιν αὐτόν] *Comp. Al. Aug. 1. 2. 4. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* & *octo* apud Kuſt. pluresve. αὐτὸν θανατώσωσιν *Er.* & al.

60 οὐχ εὗρον bis] Prius deeſt in *Par. 3.* uti quidem in edit. Kuſt. notatur, poſterius eſt etiam in *Comp.* quanquam id negat Simonius: ſed deeſt certe in *Laud. 2. Arab. Copt. Lat. Perſ. Sax. Syr. Orig.* Vtroque loco addit *Cant.* τὸ ἑξῆς, & in Latino, *ſequentia.* Gloſſa remittens ad ſequentem verſum hodie 61. Simile compendium ſermonis exſtat in var. Luc. XXII. 58. ex eodem codice. ¶ καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων οὐχ εὗρον] πολλῶν προσελθόντων ψευδομαρτύρων *Laud. 2.* & alius apud *Stephanum, Lat. Perſ. Orig.* Vnde ἐχ εὗρον omittunt *Arab. Copt. Syr.* ¶ ψευδομάρτυρες] ~ *Copt. Syr.*

70 [αὐτῶν π.] *Er. ed. 1. Al. Aug. 1. 2. 4. Moſc. Wo. 2.* & multi alii. ἀυτῶν *Cypr. Eph. Syr.* apud Saubert.

71 τοῖς] αὐτοῖς *Comp. Al. Aug. 1. 2. 4. Cam. Gehl.* & permulti alii, *Goth. Syr.* horumque multi ἐκεῖ jungunt ſequentibus. τοῖς ἐκεῖ minus obvium librariis, quam λέγει αὐτοῖς.

74 καταθεματίζειν] *Comp. Al. Aug. 1. 2. 4. Byz. Cant. Gehl. Moſc. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & *quindecim* & *viginti quinque* alii, *Orig.* ut videtur. [καταναθεματίζειν] *Er.* & al. Vid. *Gnom.*

75 ~ τῦ poſt ῥήμ.] *edd.* primæ, *Al.* & plures mſ. τῦ *Steph.* ed. 3.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XXVII.

1 τῦ λαῦ] *edd. Baſ. a. β. γ.* &c. ~ *Aug. 1. Gal. Go. Par. 1.* & al. apud *Er.*

3 παραδιδὰς] παραδὰς *Colb. 8. Steph. β. Lat.* In *Cant.* deeſt foliolum, poſtea fortaſſe amiſſum, quam in Italia ab amicis Stephani, cujus hoc β eſt, collatum fuiſſet.

6 κορβανᾶν] κορβονᾶν *Er. Aug. 2. Byz.* & alii, *Hieron.*

9 ἱερεμίε] *edd. mſſ. Arab. Copt. Goth. Sax. Tertullian.* &c. Sic quoque in Conſtit. apoſt. l. II. c. 53. *Ieremiæ* nomine citatur locus, qui hodie in ſolo *Zacharia* exſtat. *Origenes* ad h. l. vel Ieremiam pro Zacharia ex errore poſitum eſſe, vel ab Evangeliſta ſecretam reſpici Ieremiæ ſcripturam, exiſtimat. *Hieronymus* ad h. l. *Legi nuper*, inquit, *in quodam hebraico volumine, quod Nazarenæ ſectæ mihi Hebræus obtulit*, Hieremiæ apocryphum, *in quo hæc*, Et acceperunt &c. *ad verbum ſcripta reperi. ſed tamen mihi videtur magis de* Zacharia *ſumtum teſtimonium.* Subſcribit Hieronymo *Stunica* in annot. ad Act. VII. Gloſſam redolet plane *Ieremiæ* nomen, eamque vetuſtiſſimam, ex apocryphis Ieremiæ in Matthæum illatam. Prætereundum non eſt, quod Dominicus Magrius in Antilogiis apparentibus S. Scripturæ, & ex eo Henricus de Bukentop l. 2. de Vulg. p. 268 memorat, apud Abrahamum Ecchellenſem Maronitam inter complures libros Arabicos manuſcriptos exſtitiſſe aliquem. De operibus Domini, hac inſcriptione, *Liber margaritarum pretioſarum. Auctor hujus libri ait, odio ac malitia Iudæorum iſtam prophetiam eraſam fuiſſe, unde cap. VII. loquens de Chriſti paſſione*, Ieremiæ *verba citat, quæ ex Arabico in Latinum converſa, talia ſunt:* Tum dixit Ieremias ad Peſciur *ſeu* Phaſſur: Iam diu cum patribus veſtris eſtis contrarii veritati: filii autem veſtri, qui venient poſt vos, perpetrabunt peccatum magis enorme, quam vos: quoniam appretiabunt illum, qui non habet pretium, & pati facient, qui ſanat morbos, & dimittit peccata, & accipient triginta argenteos, pretium illius, quem emerunt filii Iſrael *&c.* [~] *Latini* cod. aliqui, teſte Auguſtino, l. 3 de Conſenſu evang. c. 7. *quorum unum*, inquit Tirinus, *adhuc videre eſt Romæ. Quin & vetuſtum*, inquit Franc. Lucas, *Latinorum Evangeliorum exemplar, quod ex bibliotheca Societatis IEſu commodatum nobis eſt, album, hoc plane modo ſcribit, quo &* Lyranus *in quibuſdam libris legiſſe videtur. Legitur hunc in modum etiam apud* Rupertum: *verum in commentariis, ſcriptorum, ait, incuria inoleviſſe, ut hic pro Zacharia Ieremias nominaretur.* De ſingulari præſtantia exemplaris illius *albi* teſtatur idem Lucas paſſim in Not. ad Ioh. *Gloſſa* ordinaria: *Quidam codices non habent, Per Hieremiam, ſed tantum, per Prophetam.* Accedit *Colb. 8*, (qui ſive Græcum hic ſive Latinum codicem ſequitur, vetuſtiſſimas ſane lectiones habere ſolet;) *Perſ. Syr. Neogræca* verſio, *Chaldaicum* exemplar apud Bukent. lib. cit. p. 267. Serio probat hoc, in Notis ineditis, *Seb. Niemannus* Theologus Ienenſis. Idemque, & alii, notant, ita ſenſiſſe *Baronium*, *Ianſenium* utrumque, *Maldonatum*, *Suarez*, *Tirinum*, & *millenos* ex pontificiis alios, ut loquitur cel. Rus T. 3. Harmon. ev. p. 1065. item *Muſculum*, *Calvinum*, *Bezam*, *Piſcatorem*, *Scaligerum*, *Bynæum*, *Centuriatores Magdeburgicos*, *Franzium*, *Geſnerum*, *Barthium*, *Calixtum*, *Hulſemannum*. Adde *Petri Picherelli* opuſc. Theol. p. 343.

Digitized by Google

I. Druſii Parall. *G. Eſtii* annot. ad h. l. *Ioannem De la Haye*, *N. Knatchbul*, *W. Wall* (qui Ieremiam Matthæo a Græco ejus interprete inſertum ſuſpicatur,) *Io. Kaiſerum*, nec non *Iac. Fabri Stap.* comm. in Ev. p. 121. ζαχαρίε *Arabicum* exemplar apud Bukentop l. c. *Colbert.* unus. Et hoc probat Brentius T. V. f. 1504. L. & A. Oſiandri, & Hunnius. *Euſebius* libro X Demonſtr. Evang. vel hæc verba ex Ieremiæ prophetia per fraudem ablata, vel Ieremiæ nomen in Matthæo pro Zacharia, librarii errore, poſitum eſſe ſuſpicatur.

10 ἔδωκαν] ἔδωκα *Aug.* 4. duobus locis, *Syr.* Ex Zacharia. Probat Amama Antibarb. p. 573. & verſu 9 conſtruit, ἔλαβον ἀπὸ κτλ. *accepi a filiis Iſrael.* ἔβαλον. *L.* Ambigue. Vid. *Gnom.*

12 καὶ τῶν] καὶ *Aug.* 1. *Byz. Par.* 1. *Gehl. Chryſ.*

13 πιλάτος] *Aug.* 1. 2. *Byz.* &c. *Nonnus.* πίλατος *Rhodomanus.* πιλᾶτος *Er. Aug.* 4, qui tamen aliis locis ſcienter cum acuto pingit. ¶ [ἀκούεις;] *Aug.* 4. alio ſigno, quo fere interrogationes afficit.

15 ἵνα τῷ ὄχλῳ] τῷ ὄχλῳ ἵνα *Comp. Byz. Par.* 2. ¶ εἶχον] *codd.* frequenti hîc rhythmo οὖ. [εἶχεν] *Lat.*

17 βαραββᾶν] βαραββᾶν *Comp. Byz.* Et ſic alibi.

22 αὐτῷ] ~ *Al. Cypr. Eph. Med. Arab. Copt. Lat. Cant. Colb.* 8. *Syr.* Ex parall.

24 τῷ δικαίῳ] ~ *Chryſ. Cant.* Sed habet etiam *Sax.* ¶ τούτου] Hoc poſt αἵματος ponit *Al.*

29 ἐπὶ τὴν δεξιὰν] *edd.* &c. Ex alliteratione ad ἐπὶ τὴν κεφαλήν. [ἐν τῇ δεξιᾷ] *Al. Cant. L. Rav. Steph.* β. *Lat. Chryſ.* mſ. apud Saubertum.

33 ὃ ἐστι λεγόμενος] *Comp. Er. ed.* 1. 2. *Aug.* 4. *Par.* 3. 4. *Wo.* 1. 2. Lectio media. unde ὃς ἐστι λεγόμενος *edd.* al. ὃ ἐστι λεγόμενον *Aug.* 1. 2. & alii. ὃ ἐστι μεθερμηνευόμενον *Aug.* 4. alio loco, *Per. Stap.* & alii, *Syr.* E Marco. ¶ λεγόμενος] ~ *Cant. Gon.* & al. *Copt. Lat.* ὃ non id ferre viſum.

34 ὄξος] *edd. mſſ. Orig. Chryſ. Hieron. Arab. Perſ. Ruſſ. Syr.* οἶνον *Cypr.* & alii, *Lat.* E Marco.

35 [βαλόντες] *Comp. Al. Aug.* 4. *B.* 1. *Cant. Laud.* 2. & alii. βάλοντες *Aug.* 1. ¶ [~ ἵνα πληρωθῇ uſque κλῆρον] *Comp. Al. Aug.* 1. 2. 4. *Barb. decem*, *Baſ.* α. β. γ. *Byz. Cam. Cant. Colb.* 1. 3. 5. & tres *Colbert.* alii, *Gehl. Moſc.* plerique apud *Er.*, *Stap. Steph. omnes*, *Wo.* 1. 2. & ſedecim & octodecim alii, *Æth. Copt. Lat.* multi, *Perſ. Ruſſ. Syriaci* plerique apud Saubertum, *Orig. Chryſoſt. Titus* Boſtr. *Euthym. Theophyl. Auguſtin. Hilar.* Hoc loco *Aug.* 3. *Colb.* 2. *Par.* 6. 9. & *Goth.* vel etiam *Bodl.* 3. hiant. Quibus deductis, a textu ſtant *Er. Colb.* 4. 8. *Laud.* 4. 5. *L. Med. Mont. M.* 1. 2. *Par.* 7. 8. *Wheel.* 1. *Arm. Hebr. Lat.* aliqui, in his præſtantiſſimus *Trevirenſis*, nec non *Hieronymus*, *Sax.* & diſerte *Euſebius.* Atque horum paucitas nos tamen retinet, quo minus ex Iohanne huc traductam arbitremur periocham, quum alia ſit illius formula, ἵνα ἡ γραφὴ κτλ. & ſumma apud Matth. fuerit proclivitas omittendi ob homoeotelevton: neque a pſalmo abhorret allegatio *prophetæ.* c. XIII. 35.

37 [~ ἑσπέρας] *Roe.* & alii, *Byz.* ut videtur, initio: *Euſeb. Arab. Copt.* E Luca.

41 δὲ καὶ] ~ *Al. Eph.* καὶ *Er. Cypr. L.* E Marco. ¶ [πρεσβ. καὶ φαρ.] *Comp. Stap. Aug.* 1. 2. 4. *Byz. Colb.* 3. *Moſc. Steph. omn.* & *bis ſedecim* alii, nec non *Gehl. Arab. Perſ.*

Digitized by Google

Perſ. Ruſſ. Syr. φαρισαίων *Cant. Vſſ. 1. 2.* Nullam *Phariſæorum* mentionem faciunt Evangeliſtæ in tota Paſſione Dominica, niſi Matth. XXVII. 62.

42 [σῶσαι;] *Aug. 1. 2. Byz. Steph. ſex* & alii. ¶ πιστεύσομεν] πιστεύομεν *Al. Lat.* in mſſ., *Ambroſ. Leo.* ¶ ἐπ' αὐτῷ] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Moſc. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & multi alii, *Valla, Arab. Perſ. Syr. Theophyl.* Lectio media. unde etiam ἐπ' αὐτὸν *Bodl. 2.* & alii. εἰ αὐτὸν *Byz. Laud.* 5. αὐτῷ *Er.* & al. *edd.*

43 [~ νῦν] *Valla, Al. Aug. 4. Bodl. 4. Byz. Cov. 1. Wo. 2.* & alii, *Copt.* Ex Pſ. XXII. 9. ¶ αὐτὸν alterum] ~ *Lat.*

44 τὸ uſque αὐτὸν] ~ *Bodl. 4.* unus *Bezæ*, etiam *Syrum* citantis. ¶ αὐτὸν] *edd. primæ, Al. Aug. 1. 2. 4. Byz. Moſc. Roe. Wo. 1. 2.* & multi alii. αὐτῷ *Steph. ed. 3.* & recent. Alliteratio ad comma præcedens.

46 ἡλὶ] *Er.* ut mox, ἡλίας. conf. var. c. l. 1. ἡλὶ *Steph. ed.* ¶ λαμὰ] λιμὰ *Comp. Al. Aug. 1. 2. Gehl.* & multi alii, *Chryſ.* in mſ., *Theophyl. Goth.* λειμὰ *Aug. 4. Moſc. Wo. 2.* &c. λεμὰ *Seld. 4. 5.* & alii. ¶ σαβαχθανὶ] σαβαχθανῆ *Aug. 4.* & al. & ſic cum gravi, *Byz.*

49 fin. ἄλλος δὲ λαβὼν λόγχην, ἔνυξεν αὐτοῦ τὴν πλευράν· καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα. addit *Bodl. 7. Hunt. 2. Par. 9. Steph. δ. η. Æth.* vel etiam *Lat.* cod. aliquando nonnulli, *Chryſ.* Ex Ioh.

53, μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ,] Sic diſt. *Comp. Aug. 4.* pluresve: veræ, quæcunque eſt, interpretationi convenienter. Sed hæc verba ſequentibus jungit idem alio loco & *Syr.* Antecedentibus, *Er.* & al. Vid. *Gnom.*

55 ἐκεῖ] ἐκεῖ καὶ *Aug. 1.* & alii. *Ruſſ.* ¶ διακόνουσαι] ~ *Lat.* Sed habet *Cant.* & *Hieron.*

64 ~ νυκτὸς] *Er.* (qui tamen id in quibuſdam legit,) *Al. Barb. tres, Baſ. α. β. γ. Cant. Colb. 8. Cypr. Eph. Laud. 4. Med. Moſc. Steph. unus, Wo. 2. Chryſoſt. Arab. Copt. Goth. Hebr. Lat. Perſ. Sax.* Adde *Vallam.* Ex c. XXVIII. 13 adjectum videtur Millio. [νυκτὸς] *Comp.* &c.

65 [~ δὲ] *Er. Aug. 4. Hunt. 2. Wo. 2.* & alii, *Goth. Lat. Perſ. Syr.*

CAP. XXVIII.

1 σαββάτων utrumque] *ſabbathi* habet *Lat.* (paſſim,) & alii.

2 ἀπὸ τῆς θύρας.] ~ *Aug. 2. M. 1. Æth. Lat. Cant. Sax.* τῦ μνημείυ addunt *Aug. 4. Baſ. α.* (in raſura,) *γ. Byz. Gehl.* & alii: e Marco.

7 ἰδὲ] ~ *Chryſologus* (qui tamen alio loco *ecce* habet,) & *Cant.*

9 [~ ὡς uſque μαθ. αὐτοῦ] *Barb. tres, Gon. L. M. 1. Par. 5. Roe. Arab. Armen. Copt. Lat. Cant. Colb. 8. Sax. Syr. Perſ. Chryſ. Hieron. Auguſtin.* Non tam videtur αὐτοῦ recurrente omiſſum, quam initio periochæ inſertum. ¶ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθ. αὐτοῦ, καὶ] ~ *Par. 7.* ¶ τοῖς μαθ. αὐτοῦ] ~ *Bodl. 2.* apud Fellum. ¶ ~ ὁ poſt ἰδοὺ] *edd. primæ, Al. Aug. 1. 2. 4. Baſ. α. β.* vel plures. ὁ al. *edd. Baſ. γ.* &c.

10 ἀδελφοῖς] Sic plane etiam *Comp.* ſive *Steph. α*, cui μαθηταῖς adſcribit margo Stephani, ex v. 9. ¶ [καὶ ἐκεῖ] *Al. Aug. 1. Baſ. α. β. Gehl. Wo. 2.* vel plures. ἐκεῖ *Lin. N. 1.*

17 αὐτῷ

17 αὐτῷ] ~ *Lat. Cant. Chryſ.*

18 γῆς] καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς addunt *Armen. Syr. Perſ.* Ex Ioh. XX. 21.

19 ~ ἔν] *Comp. Al. Aug. 1. 2. 4. Bodl. ſex, Byz. Gehl. Eraſmi & Steph. omnes, Wo. 2. tota* claſſis I, & *ſedecim* alii, *Athanaſ. Chryſoſt. Theophyl.* [οὖν] *Confeſſio* eccl. or. p. 174. *Lat.* & inde *Er.* & al. *edd.*, item *Syr. nunc* habet *Hilarius, Anonymus* lib. 1. de unita Deitate Trin., *Victorinus, Cant. Arab.* & *ergo nunc* junctim *Leo, Fauſtinus.*

20 αἰῶνος] *Er. Arm. Copt. Lat.* multi, *Cant. Colb. 8. Ebr. Theophyl.* ἀμὴν ex uſu eccleſiaſtico Græci librarii pleriſque libris N. T. adjecerunt. Poſſis id אמן יתומה dicere, de quo Buxt. Lex. Talm. col. 115. Sequuntur *Iohannes, Lucas, Marcus*, apud *Gregorium Naz.* & alios.

MARCVS.

Hunc habent

EDD. eædem, quæ Matthæum.

MSS. CLASS. I. *Al. Aug. 1. Bodl. 1. 2. 6. 7. Bu. Byz. Cant. Cov. 1. Eph. Gal. Gehl. Gon. Hunt. 2. Laud. 1. 2. 5. Lin. Magd. 1. M. 1. Moſc. N. 1. Roe. 1. Seld. 1. 2. 3. Wh. 1.*

CLASS. II. *Aug. 2. 3. 4. Barb. decem, Baſ. α* (Millio *B. 1.*) β, γ, (de quibus ineunte Matthæo,) *Bodl. 3. 4. 5. Cam. Colb. 1. 2. 3. 4. 8. Cypr. Go. Laud. 4. L. Lipſ. Med. Mont. M. 2. Par. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Per. Seld. 4. 5. Stap. Steph. γ. δ. ε. ς. η. θ. Vien. Vſſ. 1. 2. Wh. 3. Wo. 1. 2.*

VERSIONES, *Æth. Arab. Armen. Copt. Goth.* (hiatûs quoſdam parvos habens in capp. VI. XII. XIII. XIV. XVI.) *Lat. Perſ. Sax. Syr.*

PATRES, *Theophylactus* (qui in libris, in quos nil Chryſoſtomi exſtat, hunc defectum ſarcit,) *Euthymius, Hieronymus*, alii.

Tit. τὸ κατὰ μάρκον ἁγ.] ἐκ τῆ κατὰ μάρκον ἐναγγέλιον *L.* in quo codice Lucas & Iohannes ſimilem habent titulum. *Millio* τῆ eſt τῆ κηρύγματος in Proleg. §. 67. & in Notis. magis priſce, quam pro codicis illius novitate. Eſt titulus ex Evangeliſtariis: quorum *Aug. quartus* huic ipſi periochæ in Dominica περὶ τῶν φώτων de more præfigit, ἐκ τῆ κατὰ μάρκον. Confer *Croji* Obſerv. p. 5.

CAP. I.

2 τοῖς προφήταις] *edd. mſſ. Theophyl. Euthym. Æth. Arabs* in polyglottis, *Copt.* mſ. in margine, &c. Probat *Hofmeiſterus.* [ἑνὶ τῷ προφήτῃ] *Barb. 1.* &, idem fortaſſe, *Vaticanus, Cant. Colb. 8. Mont. Steph. η. Vſſ. 1. Heſychius* Hieroſ. *Catena* græca.

Digitized by Google

græca apud Simon. *Homil.* in Marcum, Chryſoſtomi titulo : *Arabum* exemplaria tria apud Mareſchallum, *Armen. Copt. Goth. Lat. Perſæ* duo, *Syr. Origenes* & (*Iſaiæ* gloſſam eſſe ſuſpicans) *Hieronymus*, quo utroque teſte *Porphyrius* hanc lectionem exagitavit : *Synopſis* Scripturæ. ſic quoque in Hypotheſi evangelii Marci, quam habent codd. *Byz.* & *Gehl.* ex codice, ut apparet, multo vetuſtiore, Marcus dicitur λαβὼν τὸ μαρτύριον παρὰ ἁγαθῆ τῆ προφήτε. *Marcus aſſumpto evangelio, quod ipſe confecerat*, (inquit Hieronymus in Catalogo,) *perrexit Roma ad Ægyptum, & primus Alexandriæ Chriſtum annuncians conſtituit eccleſiam.* Quare in hoc evangeliſta cod. *Alexandrinus* & verſiones *Æth. Copt. Lat.* proprium pondus habent. Vtramque lectionem retinet *Irenæus*, ad quem complura notavit Grabius. Vid. *Gnom.* ¶ ἐγὼ] ~ *Lat.* aliqui, *Iren. Cant. Colb. 2.* ¶ [~ ἔμπροσθέν σε] *Cant. Æth. Copt. Lat.* in mſ. Trev. *Iren. Perſ. Syr.* Hiatus, recurrente σῆ. Legit & non legit *Origenes.*

5 ἐξεπορεύοντο] *Er. Aug. 2. 4. Eph. Gehl. Gon. Laud. 2. Med. Moſt. Par. 3. Per. Roe. Vſſ. 2. Wo. 2. Goth. Lat.* in mſ. Charit. [ἐξεπορίνετο] plerique ex Matth. ¶ οἱ] – *Byz. Confeſſio* eccl. or. p. 180. ¶ [πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο] *Barb. 1. Cant. Colb. 2. Steph. 3. Arab. Armen. Copt. Lat. Perſ. Sax. Syr. Euſebius.* Textum habet *Gothus :* qui opportune in Marco, a patribus parcius citato, minus eſt mutilatus.

6 ὁ] *edd. prima, Aug. 1. 2. 4. Byz. Gehl. Vallæ*, & complures alii. Sic Matthæus. ~ *Steph.* ed. 3.

9 Ἰησοῦς] ὁ præfigit *Comp. Aug. 4.* & al. ¶ ὑπὸ Ἰωάννε εἰς τὸν Ἰορδάνην] εἰς τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάννε *Hieron. Sax. Syr.*

10 ὡσεὶ] Sic Matth. & Lucas. [ὡς] *Aug. 4. Wo. 2.* & aliquot alii. ¶ κατα-βαῖνον] καὶ μένον addit *Byz. Colb. 8. Eph. Lat.* Ex Ioh. I. 33.

11 [σοὶ] *Bodl. 4. 5. Cant.* græce, *Colb. 2. 4. Hunt. 2. L. Steph. γ. δ. η. Æth. Armen. Copt. Goth. Lat. Perſ. Syr.* Ob σὺ præcedens, & ex Luca.

12 εὐθέως] *Er. Steph. ed. 1. 2. Al. Aug. 1.* & al. εὐθὺς *Comp.* &c.

13 ἐκεῖ] ~ *Al. Arab. Goth. Lat. Barb. 1. Cant. Colb. 8.* ¶ ἐν τῇ ἐρήμῳ] ~ cod. unus apud *Er.* & alii. ¶ τεσσαρ.] καὶ νύκτας τεσσαράκοντα addit *Par. 2. 6.* & alii, *Copt. Lat.* aliqui. Ex parall.

14 τὸν] ~ *Er. Moſc. Par. 3. 4. 5.* pluresve. ¶ ὁ] ~ *Er. Aug. 2. Gehl.*

15 [~ καὶ] *Al. Bodl. 1. Bu. Cant. Colb. 4. Corv. 1. Laud. 1. Par. 3. Per. Vſſ. 1. Wo. 2. Arab. Goth.* Majuſcula apud Marcum eſt Complutenſium & Eraſmi convenientia in lectionibus ſequioribus.

16 περιπατῶν δὲ] καὶ παράγων unus cod. apud *Er.* & alii, *Lat.* Allit. ad παρὰ ſubſequens. ¶ ἀντῆ τῆ σίμωνος] *Comp. Aug. 1. 2. Byz. Gehl. Moſc.* codd. quidam apud *Er. Steph.* omn. *Wo. 2.* & permulti alii, *Goth.* nec non *Ruſſ.* vide *Gnom.* [ἀντῆ] *Er. Lat. Syr.* & al. Ex v. 19. vel ex Matth. IV. 18. τῆ σίμωνος *Eraſmi* cod. *Stap. Al. Bodl. 6. Colb. 4. L. Seld. 1. 3. Wh. 1. Armen. Copt.* ¶ βάλλοντας] *edd.* &c. ex Matth. [ἀμφιβάλλοντας] *Al. Cant. Colb. 3. 8. Cov. 1. Cypr. Eph. Laud. 1. L. Med. Moſc. Par. 6. Steph. δ. η. Wo. 1. 2.* ¶ ἀμφίβληστρον] ἀμφίβλητρα *Er.* & al.

22 [αὐτῶν] *Colb. 8. Hunt. 2. Mont. Par. 2. 5. Vien. Æth. Perſ. Syr.* Ex Luc. V. 30.

27 ἑαυτὰς] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Byz.* & permulti alii. αὐτὰς *Er.* & al. edd. ¶ λέγοντας] λέγοντες *Er. Al.* & al. Rhythmus πάντες.

29 ἐξελθόντες ἦλθον] *edd. mſſ. Goth. Lat. Syr.* &c. ἐξελθὼν ἦλθεν *Lectionaria*, & inde *L. Cant. Steph. a. Theophyl. Euthym. Æth. Arab.*

30 εἰμωνος] τῶ εἰμ. *Comp. Aug. 1. Byz.* & alii.

34 αὐτὸν] αὐτὸν τὸν χριστὸν εἶναι *Gehl. Wo. 1.* nec non *Aug. 1. Stap.* & alii, *Æth. Arm. Copt.*

36 κατεδίωξαν] κατεδίωξεν *Barb. tres*, duo apud *Bezam*, *Par. 8. Seld. 1. Lat.* ¶ ὅ] ὃ, τι *Colb. 1. Cypr. Laud. 1. Par. 4. Wh. 1.* unde τότε *Cant.*

37 ζητοῦσί σε] *Er. Baſ. γ. Lat.* &c. Sic cap. III. 32. [σὲ ζητοῦσι] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Baſ. α. β. Byz. Gehl. Wo. 1.* vel plures, præſertim *Colb. 4. L.* in quibus σὲ deeſſe fertur.

38 πασαπόλεως] *vicos & civitates* habet *Goth. Lat. Perſ.* nec non *Arab. Syr.* Compoſito in ſua ſimplicia reſoluto. ¶ κἀκεῖ] *Er. Aug. 1. 2. 4. Baſ. β. γ. Byz. Gehl. Wo. 1.* vel plures. κἀκεῖσε *Steph.* edd. *Baſ. α.* &c. ¶ ἐλήλυθα] *Aug. 1. Barb. quatuor, Bodl. 3. 7. Eph. Gehl. Go. Laud. 1. 2. L. Lin. Lipſ. N. 1. Par. 7. Roe. Seld. 1. 2. 3. Steph. γ. Theophyl. Arab. Goth. Lat. Perſ. Syr.* Id ſequitur Io. Kaiſerus.

39 ἐν ταῖς συναγωγαῖς] εἰς τὰς συναγωγὰς *Al. Byz.* & al. εἰς arreptum e proximo.

40 αὐτῷ] ~ *Armen. Lat.* in mſſ. *Cant.*

42 εἱκόντος αὐτῶ] ~ *Copt.* & al.

44 μηδὲν] ~ *Comp. Al.* & alii, *Victor* Antioch. *Lat.*

45 ὁ δὲ] ὁ δὲ ἰησοῦς *Goth.* ¶ πολλὰ] *edd. mſſ. Goth. Syr.* &c. ~ *Lat. Cant. Arab.*

CAP. II.

1 πάλιν εἰσῆλθεν] εἰσῆλθε πάλιν *Comp. Aug. 1. 2. Gehl.* & al. Ex c. III. 1. ¶ [ἐαυτοῦ] *Lat.* aliqui.

2 [~ ἐυθέως] *Barb. duo, Colb. 8. Æth. Armen. Copt. Lat. Perſ. Syr.*

7 βλασφημίας] βλασφημίαν *Bu. Byz. Syr.* βλασφημεῖ (ex rhythmo λαλεῖ) *Cant. Lat.* ¶ εἷς] ~ *Cant.*

8 αὐτοὶ] *Comp. Al. Aug. 1. 2. 4. Byz. Steph. omn. Wo. 2.* & permulti alii, *Theophyl.* [~] *Er.* & al.

9 [σῦ] *Comp. Aug. 1. 2. 4. Bodl. 1. 4. 6. 7. Byz. Wo. 1.* & multi alii. ¶ καὶ, ante ἆρον] ~ *Colin. ed., Al.* & alii, *Lat.*

10 ἀφέσεως ἐπὶ τῆς γῆς] ἐπὶ τῆς γῆς ἀφέσεως *Aug. 1. Wo. 1.* & alii, *Lat. Syr.* Ex parall.

11 καὶ] *edd.* &c. Ex v. 9. [~] *Colin. ed., Al. Colb. 8. Eph. Laud. 4. Seld. 4. Goth. Lat.*

14 [λευὶ] *Al. Bodl. 3. 6. Byz. Cypr. Gehl. Lin. Med. N. 1. Per. Seld. 2. Vſſ. 1. 2. Theophyl. Lat.* aliqui. λευεὶ *Er. Hunt. 2.* ἰάκωβον *Cant. L. Par. 6.* & al. apud *Victorem* Antioch. vel etiam *Origenem.*

17 ~ εἰς

17 [~ εἰς μετάνοιαν] *Al. Baſ.γ* manu prima, *Cant. Colb. 2. 4. Cypr. Med. Steph. η. Vſſ. 1. Euthym. Æth. Armen. Copt. Goth. Lat. Perſ. Syr.* Ex paralleliſmo huc deductum notat Anonymus Græcus in Catena & Auguſtinus. In *Aug. 2.* habet marginis duntaxat rubrica.

18 οἱ τῶν φαρισαίων] *edd. Stap.* &c. e ſeq. [φαρισαῖοι] *Al. Barb. 1. Byz. Cypr. Hunt. L. Med. Mont. Par. 2. 6. Vſſ. 1.* & quidam codices apud *Bezam*, & in his *Cant.* item *Copt. Goth. Lat.*

20 [ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ] *Al. Cant. Colb. 1. 2. 4. 8. Cypr. Laud. 1. L. Med. Mont. Wh. 1. Æth. Syr.* τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ *Par. 4. 6. 8.*

21 καὶ] *edd.* &c. ex v. ſeq. [~] *Al. Barb. 1. Bodl. 4. 5. Colb. 2. 8. Cypr. Laud. 1. L. Magd. Mont. Per. Seld. 1. Steph. δ. ε. ϛ. η. ι. Wh. 1. Theophyl. Goth. Lat. Syr.* unde δὲ (poſt ἀδικεῖς) *Byz. Wo. 1.* & alii. ¶ τὸ πλήρωμα αὐτῶν τὸ καινόν] *edd.* &c. Lectio media. unde ἀπὸ, gloſſam, ante hæc addunt *Al.* (apud Fellum,) & alii; poſt, *Cant. L. Wheel. 1.*

22 ὁ υἱὸς] ~ *Cant. L. Arm. Lat. Syr.*

23 ἐγένετο] ἐγένετο πάλιν *Lat. Cant.* nec non *Par. 6.* ¶ ἦν] ~ *Er. Aug. 4. Byz.* & al. ¶ ὁδὸν ποιεῖν] ὁδοποιεῖν *Wo. 1. Theophyl.*

24 ποιῶσιν] ποιῶσιν οἱ μαθηταί σε *Colb. 2.* & alii, Hieron. e Matth. ¶ ἦν] ~ *Al. Aug. 4. Byz. Cant.* & al.

26 ἐπὶ ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως] ~ *Cant.* Omiſſum vel caſu, vel ne id Veteri teſtamento contrarium putaretur. uti pro *Abiahtar*, *Abimelech* habet *Perſ.* ¶ τοῦ ἀρχιερέως] ~ Par. 2. ἱερέως *Goth.* ut ſæpe. vid. Mareſch. Not. pag. 407. ¶ [~ τοῦ] *Aug. 1. 2. 4. Byz. Lipſ. Par. 1. 3. 4. 5. 7.* vel plures. ¶ καὶ tertium] ~ *Byz. Lat.* & al.

CAP. III.

2 αὐτὸν alterum] ~ *Æth. Goth. Lat. Cant.*

4 ἀποκτεῖναι] ἀπολέσαι *duo* apud Bezam & alii. Ex Luca.

5 σοῦ] ~ *Moſc.* & al. ¶ καὶ ἐξέτεινε] ~ *Moſc.* ¶ ὑγιὴς κτλ.] *edd.* &c. Ex Matth. [~] *Al. Barb. 1. Baſ.γ. Cant. Cypr. Med. Vſſ. 1. Æth. Arab. Arm. Copt.* (cujus tamen exemplar quoddam habet ὑγιὴς) *Goth. Lat. Perſ. Syr. Chryſologus, Beda.*

7 ἠκολούθησεν] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Cypr. Hunt. 2. Med. Par. 1. 2. 5. Steph. δ. η. Lat.* [ἠκολούθησαν] *Er.* &c.

10 [καὶ] *Al. Colb. 2. Arab. Copt. Goth. Sax.* & *Angl. Syr.* ¶ ὅσοι] ὅσοι δὲ *Lat.* in mſ. Char. & Colon. ut ſit initium verſiculi.

11 [προσέπιπτον] *Al. Bodl. 5. Byz. Cant. Colb. 2. Med. Mont. Par. 8. Roe.* item *Bodl. 4. Cypr. Eph. Hunt. 2. L. Roe. Vſſ. 1. Wo. 1.* ¶ [ἔκραζον] *Al. Bodl. 5. Byz. Cant. Colb. 2. Med. Mont. Par. 8. Roe.* item *Colb. 4. 8. Bodl. 1. Gon. Par. 4. 6. Wh. 1.* Singularem fecere alii ob ἐθεώρει, ex quo viciſſim in plurali ἐθεώρουν *Byz. Colb. 2. Wo. 1.* ¶ λέγοντα] λέγοντες *Cant.* (ex *Lat.*) *Cypr. L. Mont.* ¶ ὅτι] ~ *verſiones* aliquæ, & *Cant.* ex *Lat.*

Digitized by Google

12 αὐτὸν φανερὸν] φανερὸν αὐτὸν *Comp. Aug. 1. 2. Byz. Wo. 1. 2.* vel plures. Ex Matth. XII. 16.

16 καὶ] πρῶτον σίμωνα, καὶ *L. Par. 6.* & nonnulli cod. apud *Er.* Gloſſa, a *Beza* in verſionem ſuam, & ab *Eraſmo Schmidio* in Græcum textum illata.

17 βοανεργὲς] βοανεργὲς *Orig.* Vid. Lud. de Dieu ad h. l. ſed & Hilleri Onom. p. 699. 715. 774. *Non, ut plerique putant,* boanerges, *ſed emendatius legitur* bene reem. *Hieron.* in Dan. I.

19 καὶ medium] ~ *Lat.* in mſſ. *Sax.*

20 μήτε] μηδὲ *Al. Aug. 1. Cypr. Go. Mont.*

21 οἱ παρ' αὐτῆ] περὶ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ λοιποὶ *Goth. Cant.* Gloſſa ex v. ſeq. ¶ ἐξέστη] ἐξέστατο *Er. L. Par. 6.* cod. *Lovanienſis* apud Cloppenburgium. ἐξέστατο αὐτῆς *Cant.*

27 ἀδὲς δύνασαι] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Byz. Gehl. Moſc. Wo. 2.* & permulti alii: unde καὶ ἀδὲς δύν. *Wo. 1.* ἀ δύνασαι ἀδὲς *Er.* & al. ¶ [διαρπάσει] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Byz. Moſc. Wo. 1.* ac permulti alii. Ob δήσῃ. Vid. *Gnom.*

28 τὰ ἁμ. τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων] τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὰ ἁμαρτήματα *Aug. 2. Byz. Lat.* ¶ [αἱ] *Al. Baſ. a. γ. Bodl. 5. Byz. Colb. 2. 4. Hunt. 2. Mont. Wo. 1. 2.* pluresve. Poſt καὶ, αἱ omiſſum.

29 κρίσεως] *edd. mſſ.* &c. [ἁμαρτίας] ſic *Grace* olim ſcriptum fuit: ſic enim habet *Athanaſius* in tract. ad illud, *Quicunque dixerit verbum.* T. I. f. 978. & *Copt.* & *Goth.* ac *delicti* habet *Lat.* & *peccati*, ex alia verſione, *Cyprianus*, duobus locis, & *Auguſtinus.* unde rurſum ἁμαρτίας *Cant. L.* ἁμαρτήματος *Barb. 1. Colb. 2. 8.* Probat Grotius, Millius Proleg. 401. neque improbat Beza, Mareſchallus, E. Schmidius. πολλάσεως *Mont. Arab. Armen.* Et hæc & textûs lectio eſt ἁμαρτίας interpretamentum: quanquam magis propria eſt oppoſitio inter *remiſſionem* & inter ἁμαρτίαν, reatum. Non alibi dicitur αἰώνιος ἁμαρτία· etenim ſingulari peccato ſingularis reſpondet locutio. Illuſtrari tamen phraſis poteſt ex Gen. XLIII. 8: ἡμαρτηκὼς ἔσομαι πρός σε πάσας τὰς ἡμέρας.

32 [καὶ αἱ ἀδελφαί σα] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Bodl. 2. 6. 7. Cant. Cov. 1. Eph. Laud. 2. 5. Lin. Mont. M. 1. N. 1. Par. 1. 2. 3. Per. Seld. 3. Steph. a. s. ζ. Vſſ. 2. Wo. 2.* Vix ulla verſio, niſi *Gothica.* Ex v. 35.

33 ἦ] καὶ *Er.* & al.

34 κύλῳ τὰς] τὰς κύλῳ *Colin. ed. Cant. L. Par. 6. Æth. Arab. Lat. Syr.* ¶ [ἰδὲ] *Er. Al. Aug. 1. Cant. Colb. 2. 4. 8. Cypr. Hunt. 2. L. Lin. Med. Mont. N. 1. Par. 6. Per. Seld. 1. Wo. 1.*

35 [μα] *Aug. 1. Bodl. 6. 7. Byz.* & alii complures, *Hieron.*

CAP. IV.

1 τὸ] ~ *Byz. Par. 2.*

4 ~ τῇ ἀρυῇ] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Barb. decem, Cam. Stap. Steph. γ. δ. s. ζ. Wo. 2.* & plurimi alii, *Æth. Arab. Armen. Copt. Goth. Lat.* in mſſ. Colon. Trevir. &

Digitized by Google

vir. & plurimis aliis, *Beda*, *Perſ. Sax. Syr.* [τῆ ἐρημῳ] *Er.* & alii, *Theophyl.* Ex Luca.

8 ἀνξάνοντα] ἀνξανόμενον *Al. Cant.* ¶ ἐν, ter] ἐν *Aug. 1. 2. Byz. Cam. Gehl. Stap. Valla*, cum multis. Et ſic v. 20.

9 ~ αὐτοῖς] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Byz. Gehl. Moſc. Steph. omn. Wo. 1.* & permulti alii, *Æth. Arab. Arm. Copt. Goth. Lat. Syr.* αὐτοῖς *Er.* & al. Ex v. 11.

10 σὺν τοῖς] ~ *Lat.* ¶ σὺν τοῖς δώδεκα] ~ *Lat.* mſ. Trev.

11 γνῶναι] ~ *Al. Colb. 1. Cypr. Med. Par. 4. 8. Vſſ. 1. Wh. 1.* ſed habent verſiones.

12 ἀφεθῇ] *edd.* &c. Conſtructionis gratia. [ἀφεθήσεται] *Al. Byz. Cypr. Med. Par. 4. 8. Seld. 1. Wh. 1.*

17 ἐίζαν] ὕδωρ *Moſc.*

18 ~ ἔτοι εἰσιν] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Byz. Gehl. Stap.* & permulti alii, *Arab. Copt. Goth. Theophyl.* nec non *Cam. Wo. 1. 2.* [ἔτοι εἰσιν] *Er.* & alii, *Lat.* E proximo.

19 τέ τα] ~ *Lat. Barb. 1. Cant.*

21 ἐπιστεθῇ] τεθῇ *Aug. 2. Byz. Gehl.* & alii. ex anteced.

22 τι] ~ *Aug. 1. Byz.* & complures alii. Omiſſum, prævio ἐστι, vel ex Luc. VIII. 17.

24. 25 ἐν ᾧ uſque ἀπ' αὐτῆ] καὶ προδήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούσιν. ὃς ἔχει γὰρ uſque ἀπ' αὐτῆ ἐν ᾧ μ. μ., μ. ὑμῖν καὶ προδήσεται ὑμῖν. Lectio Græca in *Er.* notis, & fere eadem unius cod. e *Latinis*. καὶ προσεθ. ὑμῖν τοῖς ἀκούσιν. ἐν ᾧ κτλ. *Arm.* ὃς γὰρ ἂν κτλ. (poſt ἀκούετε, ut Lucas) ἐν ᾧ κτλ. *Par. 6.* & ſic fere *L.* Varietatem ab Eraſmo notatam, varietatibus cumulatis referunt Bezæ & Wech. & Millii notæ: ne eam aliis aliisque codd. niti putes. Proclivem librariorum lapſum arguunt criticorum lapſus. ¶ μετρηθ.] ἀντιμετρ. *Aug. 1. Byz.* & alii complures, *Lat.* Ex Luca. ¶ καὶ προσεθ. ὑμῖν τοῖς ἀκ.] ~ *Cant. Copt.* aliqui, *Lat.* aliqui. ¶ [~ τοῖς ἀκούσιν] *Æth. Arab. Copt.* regius, *Lat. Barb. 1.*

30 ὁμοιώσωμεν] ὁμοιώσομεν *Er. Aug. 1. 2. Byz.* & alii. Vnde pro παραβάλωμεν, παραβαλῶμεν *Comp. Aug. 2.* & al.

31 κόκκον] *Comp. Er. Al. Aug. 1. 2. Byz. Wo. 1. 2.* & plurimi alii, *Lat. Syr. Theophyl.* κόκκῳ *Steph.* edd. Ex parall.

32 [φυῆ] *Vſſer. 1. 2.* nam *natum fuerit* habent *Lat.* multi. ἀνξηθῆ *Gehl. Laud. 2. Par. 5.* ex Matth.

33 παραβολαῖς] ~ *Byz.* & alii, Syr.

36 αὐτῆ] αὐτῶν *Mont. Par. 5. Copt. Perſ. Syr.*

37 ἐπίβαλεν] *edd. primæ, Aug. 1. Byz.* &c. ἔβαλεν *Cant.* ἐπίβαλλεν *Steph. ed. 3.* &c.

38 ἐπὶ] ſeq. ἐπὶ. [ἐν] *Al. Cant. L. Mont. Seld. 1. Steph. 3.*

40 ἔτω; πῶς] *necdum* habet *Lat.* & inde al.

Digitized by Google

CAP. V.

1 τῆς θαλάσσης] ~ *Cant. L. M. 2. Par. 6.* ¶ [γεργεσηνῶν] *Bodl. 4. 5. Colb. 2. 4. 8. Steph. 9. 0. Æth. Arab. Arm. Copt.* (in append. Millii,) *Veleſ. Origenes, Heſychius, Athanaſius* in Synopſi, *Epiphan. Euthym. Theophyl. Victor* Antioch. γεργεσηνῶν *Copt.* (in Notis Millii,) *Lat. Barb. 1. Cant.* Ex Matth.

3 κατοίκησιν] οἴκησιν *Aug. 1. 2.* & alii. ¶ μνήμασι] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Byz. Gehl. Moſc. Steph. omn. Wo. 1.* & permulti alii. μνημείοις *Er.* & al. edd. ¶ ἐδεῖς] ἐκεῖ τις ἐδεῖς *Lat. Cant.* & al.

4 ἴσχυε] ἴσχυσε *Er. Aug. 1. 2. Moſc.* & al.

5 μνήμασι κτλ.] *Comp. Al. Aug. 1. Byz.* & complures alii, *Æth. Arab. Copt. Goth. Lat. Syr.* ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν *Er.* & al.

6 ἀπὸ] ~ *Al. Bodl. 4. 5. Par. 2.* (qui viciſſim c. XI. 13. ἀπὸ inſerunt,) & aliquot alii. ¶ αὐτῷ] αὐτὸν *Al. Bodl. 5. Byz. Vien.*

7 εἶπε] λέγει *Al. Byz.* & alii complures. ¶ ἰησοῦ] ~ *Aug. 2. Byz.*

9 [λέγει αὐτῷ] *Al. Bodl. 4. 5. Byz. Colb. 1. 2. 4. Laud. 1. L. Med. Par. 2. 4. 6. 8. Copt. Goth. Lat. Syr.*

11 τῷ ὄρει] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Baſ. 1. Byz. Gehl. Stap. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & plurimi alii, *Theophyl. Euthym. Æth. Arab. Goth. Lat. Syr.* [τὰ ὄρη] *Er.* & al. edd. ¶ μεγάλη] ~ *Eph. Cant. Copt. Goth. Lat.* in mſ. Char. *Perſ.* ¶ βοσκομένη] βοσκομένων *Al. Steph. 9. Arab. Cant.* latine. Ex Luca.

12 [~ πάντες] *Cant. Cypr.* & alii, *Arab. Lat. Syr.*

13 ἦσαν δὲ] ~ *Lat. Barb. 1. Cant. Syr.* ἦσαν γὰρ *Comp. N. 1* manu priore.

14 ὅτι δὲ] καὶ ὅτι *Al. Byz.* & alii. ¶ ἐξῆλθον] ἦλθον *Al. Byz.* & al.

15 τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγιῶνα] *edd. mſſ. Arab. Copt. Goth. Syr.* Gloſſa τὰ δαιμονιζόμενον. ~ cod. apud Wech. (i. e. *Cant.*) *Lat. Colb. 1.* an potius *Colb. 2.*

16 [διηγ. δὲ] *Comp. Aug. 1. 2. Baſ. 1. Wo. 2.* aliqua apud *Bezam*, & *quatuordecim* & *decem* exemplaria.

18 ἐμβάντος[ἐμβαίνοντος *Al. Byz.* & complures alii.

19 ὁ δὲ ἰησοῦς] *edd.* &c. Ex Luca. [καὶ] *Al. Bodl. 4. Cant. Colb. 8. Cypr. Laud. 1. Med. Mont. M. 1. Par. 2. 4. Vſſ. 1. Wh. 1. Copt. Goth. Lat. Syr.* ¶ πεποίηκε] *Comp. Er. Al. Aug. 1. 2. Byz. Moſc. Wo. 1. 2.* & *octo* & *ſedecim* alii. ἐποίησε al. *edd.*

22 ἰδὲ] *edd. mſſ. Goth.* &c. ex parall. [~] *Æth. Arab. Lat. Barb. 1. Cant. Perſ. Syr.*

25 τὸν] ~ *Al. Barb. tres, Colb. 8. Lat.*

26 παρ'] ~ *Er.* & al. ¶ αὐτῆς] *Al.* (apud Fellum,) *Aug. 1. 2. 4. Wo. 1.* & multi alii, *Theophyl.* ἑαυτῆς *edd.*

29 ἔκτασι] ἐάτασι *Er. Byz.* nec non *Comp.*

36 ἐνθέως] ~ *Æth. Arab. Arm. Copt. Lat. Barb. 1. Cant. Colb. 2. Perſ. Syr.* Ad Lucam.

38 [ἔρχονται] *Er. ed. 1. Al. Barb. 1. Cant. Seld. 2. Arab. Copt. Lat. Perſ. Syr.*

Ex v. 35.

Digitized by Google

Ex v. 35. ¶ κ᾽ ante κλαίοντας] *Er. Al. Bodl. 4. 5. Colb. 2. 4. L. Med. Mont. Par. 2. Goth. Lat. Syr.* ~ *edd.* aliæ, &c.

40 πάντας] *Comp. Al. Aug. 1. 2. Byz. Gehl.* cum plurimis. ἅπαντας *Er.* & al. ¶ ἀναλειμένου] λειμένου *Colb. 4.* & duo apud *Bezam*, & *Magd.* in margine. καταλειμένου *Bodl. 1.* & al. Proprietatis ſtudio.

41 αὐτῇ] αὐτῷ cod. vetus apud *Bezam.* ¶ ταλιθὰ κοῦμι] ταλιθακούμι *Byz. Suidas.* ¶ κοῦμι] κοῦμ *Go. Mont. Euthym.* κούμ᾽. *Aug. 2.*

CAP. VI.

2 ~ ὅτι ante κ᾽ δυν.] *edd. primæ, Al. Aug. 1. 2. Bodl. 4. 5. 6. Byz. Colb. 1. 2. 3. 4. 8. Cov. 1. Eph. Gal. Gehl. Gon. Go. Hunt. 2. Laud. 1. 5. L. Lin. Magd. Mont. M. 1. N. 1. Par. 2. 3. 5. 6. Vſſ. 2. Wo. 1. 2. Lat.* Lectio media. nam ὅτι *Stap. Steph. ed. 3.* ἵνα *Cant. Cypr. Par. 4. Per. Roe. Seld. 2. Steph. γ. ζ. Vien. Vſſ. 1. Wh. 1.* Hinc, pro τοιαῦτα uſq. γίνονται, τ. uſq. γινόμενα *Colb. 8.* τ. αἱ uſq. γίνονται *Lat.* τ. αἱ uſq. γινόμενα unus apud *Bezam.* τ. uſp. γίνωνται *Cant. Steph. γ. ζ.* ¶ κ᾽] κ᾽ αἱ *Byz.*

3 τίκτων] τᾶ τίκτονος *Colb. 8. Æth. Arab.* ¶ τίκτων ὁ υἱὸς] τᾶ τίκτονος υἱὸς κ᾽ τᾶς *Par. 6.* & aliquot cod. *Graci* & *Latini* apud *Er. Chryſologus* ſerm. 49.

6 ἀπιστίαν] πίστω *Cant.* apud Fellum.

9 ἐνδύσηϑε] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Cam. Gehl.* cum pleriſque. ἐνδύσαϑε *Go.* & al. ἐνδύσαϑαι *Er. Med.* ἐνδιδύϑαι *Bodl. 4. 5. Steph. 2. η.*

11 ἀμὴν κτλ.] *edd. mſſ. Valla, Stap. Theophyl. Æth. Arab. Goth. Perſ. Syr. Hieron.* [~] *Copt. Lat.* & ex eo *Barb. 1. Cant. Colb. 2. Steph. 2. Ammonius* apud Zachariam Chryſopolitanum.

31 ἐξέβαλλον] ἐξίβαλον *edd. primæ, Aug. 3. Cant. Seld. 2.*

14 [ἔλεγον] *Em. Auguſtinus, Beda, Thomas,* apud Lucam Brug. Ex verſu ſeq. ἐλέγοσαν *Cant.*

15 init. ἄλλοι] ἄλλοι δὲ *Al. Byz.* & al. E ſeq. ¶ προφήτης ἐσὶν ὡς] ~ *Cant.* ¶ ~ ἦ] *Comp. Al. Aug. 1. 2. 3. 4. Baſ. 1. Byz. Cam. Gehl. Moſc. Steph. quinque, Wo. 1. 2.* & plurimi alii, *Æth. Arab. Copt. Goth. Lat. Perſ. Syr. Orig. Theophyl.* Idque probat Grotius, Calovius, alii. [ἦ] *Er.* & al. edd., *Chryſol.*

16 ἰωάννην] ~ *Cant. Copt.* ¶ ἐσὶν, αὐτὸς] ~ un. apud *Bezam, Æth. Arab. Lat. Perſ. Syr.*

17 ~ τῇ ante φυλ.] *Comp. Aug. 1. 2. 3. 4. Byz. Stap. Wo. 1.* vel plures. τῇ *edd.* al.

20 [ἀκόων] *Colinæi ed. Aug. 1. 4. Steph. ζ.* & alii.

23 [~ με] *Comp. Aug. 4. L. Lin. N. 1. Arab. Lat. Syr.* Vnde poſt ἀποκρίσεως ponunt *Al.* & *Barb.* aliqui.

25 ἐξαυτῆς] ~ *Stap. Steph. δ, Goth.* nec non *Cant. Steph. β.*

27 ἰνθίως] ~ *Lat.* ¶ ὁ βασιλεὺς] ~ *Cant. Colb. 2. Arab. Lat.* ¶ σπασελάτωρα] ε, pro ω, *Al. Aug. 2. 3. Bodl. 1. 5. 6. 7. Cant. Laud. 1. 2. 4. Magd. Per. Roe.* Latino ad Græca inflexo.

28 ἀπιλ.

Digitized by Google

28 ἀναλθών] ~ *Lat.*

29 ~ τῷ ante μνημάτῳ] *Comp. Er. Beza, Aug. 1. 2. 3. 4. Byz. Mosc.* vel plures cum *Wo. 1. 2.* τῷ *Steph. edd.*

30 [~ καὶ] *Aug. 2. 4. Barb. 1. Bas. 1. Cant. Colb. 8. Eph. Lin. Mosc. N. 1. Lat. Syr.*

31 ἐνεκαίρευν] *Comp. Aug. 1. 2. 3. Byz. Mosc. Stap.* vel plures. ἐνεκαίρουν *edd.* al.

32 [ἀπῆλθεν] *Er. Aug. 2. 3. Gon. Lipsi. Mont. Mosc. Par. 6. Per. Stap. Wo. 1. 2.*

33 ~ οἱ ὄχλοι post ὑπάγοντας] *Comp. Al. Aug. 1. 2. 3. Bas. 1. Byz. Cypr. Gehl. Med. Mosc. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & *bis sedecim* alii, *Æth. Arab. Arm. Copt. Lat. Syr. Theophyl.* Hiat *Goth.* οἱ ὄχλοι *Er.* & al. ¶ αὐτὸν] αὐτὰς *Henr. Steph. ed. Al. Aug. 1. 3.* & multi alii, *Copt. Syr.* Alliteratio ad ant. & seq. Vnde ~ *Cant. Barb. duo, Colb. 2. Roe. Lat.* ¶ καὶ προῆλθον αὐτὰς] ~ *Cant. Colb. 2. Laud. 1.* ¶ καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτὸν] ~ *Par. 6. Copt. Lat. Syr.* ¶ συνῆλθον] ἦλθον *Comp.*

36 ἄρτες· usq. ἐκ ἔχ.] τί φάγωσιν *Copt.* & sic fere *Lat.* & alii, ex parall.

37 δηναρίων διακοσίων] *Comp. Aug. 1. 2. 3. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* vel plures, *Lat.* in ms. Trev. διακοσίων δηναρίων *edd.* al. ¶ φαγεῖν;] sine interrogatione habet *Aug. 1.* & alii apud Steph., *Lat.*

38 καὶ primum] ~ *Aug. 3. Cant. Syr.*

44 ~ ὡσεὶ] *Comp. Al. Aug. 1. 2. 3. Byz. Gehl. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & permulti alii, *Æth. Arab. Lat. Pers. Syr. Theophyl.* [ὡσεὶ] *edd.* al. *Stap.* Ex parall. Hiat *Goth.*

49 φάντασμα] φαντασίαν *Eph. Euthym.* φάσμα *Byz.* (Ephesii gemellus) studio: nam librarius post φα coeperat ν scribere

51 καὶ ἐθαύμαζον] ~ un. apud *Bezam, Copt. Lat. Barb. 1.*

52 αὐτῶν ἡ καρδία] *Er. Aug. 1. 2. 3. Wo. 1. 2.* vel plures. ἡ καρδία αὐτῶν *Comp.* & al.

CAP. VII.

2 τετίσιν ἀνίπτοις] Glossa hæc esse videtur Kustero & Artemonio. Sic glossam, ubicunque τετίσιν exstat, dixeris. Excipit Artemonius, a Matthæo κοιναῖν poni sine interpretamento. Resp. Liberum utrique Evangelistæ fuit. ¶ ἐμέμψαντο] *edd.* &c. *Armen.* [~] *Al. Aug. 2. Mosc.* & alii, de quibus supra, pag. 432. Vide etiam *Gnom.*

4 βαπτίσωνται] βαπτίσονται *Byz. Eph. Seld. 1.* ¶ καὶ penult.] ~ *Al.* & al. ¶ χαλκίων] χαλκέων *Al. Aug. 1. Byz. Gal. Gehl. Laud. 1. Lipsi. Seld. 2. 3.*

5 [κοινοῖς] *Arab. Copt. Lat.* &, ex eo, *Barb. 1. Cant. Colb. 8. Syr.* Probat Grotius, Millius, Kusterus. Vtrumque jungunt *L. Par. 6.*

6 ἀποκριθεὶς] ~ *Colb. 8. Æth. Copt. Pers. Syr.*

14 [πάλιν] *Æth. Copt. Lat. Barb. 1. Cant. Steph. 2.*

16 ἃ usq. ἐκείνῳ] ~ *Colb. 2. Copt.*

20 ἔλεγε δὲ, ὅτι] ~ *Syr.*

22 [ἀσὶλ-

Digitized by Google

22 [ἀσέλγειαι] *Comp. Aug. 3. Gon. Mont. Par. 7. Steph. δ.* & alii, *Goth. Lat.* aliqui. ¶ βλασφημία] βλασφημίαι *Gon. Par. 7. Steph. δ.* & alii, *Lat.* mſſ. *Chryſ. ol.*

24 ~ τὴν ante ἐκκλεσίαν] *Er. Beza, Al.* apud Fellum, *Aug. 1. 3. Par. 1. 2. 3. 4. 6. 7. 8. Wo. 1. 2.* pluresve, *Syr.* nec non *Goth.* τὴν *Comp.* & edd. recent.

26 συροφοίνισσα] *edd. mſſ. Lat.* &c. σύρα φοίνισσα *Par. 1. 2.* & al. σύρα φοινίκισσα *Comp. Aug. 1. 3. Cam. Gehl. Moſc. Stap. Wo. 1. 2.* cum multis, etiam apud *Er.* συροφοινίκισσα *Er. ed. 1. Al. Byz.* & alii, *Synopſis* ſacræ ſcript. ¶ ἐκβάλῃ] *Comp. Al. Aug. 1. 3. Byz. Gehl. Moſc.* & ſat multi alii. ἐκβάλλῃ *Er.* & al.

28 [καὶδων] *Valla, Cant. Em.*

31 καὶ σιδῶνος, ἦλθε] *edd. mſſ. Goth. Syr.* Idque probat Maldonatus & alii apud Simonium. ἦλθε διὰ σιδῶνος *Æth. Arab. Copt. Lat.* & ex eo *Barb. 1. Cant. Colb. 8. Steph. η. Sax.* At Sidon ulterior Tyro: ut Ianſenius obſervat.

32 καφὸν] καφὸν καὶ *Lat.* & al. ¶ [μογίλαλον] *Camerarius, Boiſius,* nec non *E. Schmidius* in notis: inſtar ἄλαλος, εὔλαλος, περίλαλος. μογγιλάλον *Comp. Aug. 1. Byz.* ante raſuram, Synopſis *Athanaſiana.* Verius ſic legi cenſet Hoeſchelius in Notis ad Maximi myſtag. At ὁ μογγὸς gutture laborat, non *lingua.*

33 ἀπολαβόμενος] ἐπιλ. *Comp. Aug. 4.* & alii. Ex c. IIX. 23.

36 αὐτὸς] ~ *Al. Colb. 2. Seld. 1. Lat.*

CAP. VIII.

1 [~ ὁ ἰησοῦς] *Al. Byz. Cant. Gon. Hunt. 2. Mont. Par. 2. 4. Copt. Goth. Lat.* ¶ [~ αὐτῷ] *Cant. Gon. Hunt. 2. Copt. Goth. Lat.*

2 [ἡμέρας] *Bodl. 4. 5. 7. Cant. Cov. 1. Laud. 2. 5. Moſc. Per. Seld. 1. Wo. 1. 2.* item *Al. Aug. 3. Bodl. 2. Cypr. Seld. 2. Steph.* mſſ. (præter γ.) & alii. Atque hinc translatum eſt ad Matth.

3 ἤκουσι] *Er. ed. 1. 2. Beza, Aug. 1. 3. Barb. ſeptem, Bodl. 6. 7. Cam. Cov. 1. Laud. 2. 5. Lin. Med. M. 1. N. 1. Seld. 2. 3. Steph. γ. δ. ε. ς. ζ. θ. ιβ. Wo. 1. 2.* ἥκουσι *Comp. Al.* & al.

4 ὧδε] ~ *Cant. L. Goth. Lat.* in mſ. Colon. & aliis. ¶ ἐρημίας] ἐρημίαις *Al. Byz.* & al.

6 [καὶ] *Aug. 1.* & alii, *Æth. Arab. Goth. Syr.*

7 ἐυλογήσας] ταῦτα ἐυλ. *Al.* & alii. αὐτὰ ἐυλ. *Byz.* & alii. ἐυλ. αὐτὰ *Bodl. 5.* & alii, *Æth.* & al. ¶ καὶ] ~ *Moſc. Syr.* ¶ καὶ αὐτὰ] ~ *Colb. 2. Hunt. 2. Mont. Lat.*

10 δαλμανεθὰ] μαγιδὰν *Hieron. Auguſtin. Zacharias* Chryſop. μαδγαλὰ *Cant.* μαγδαλὰν *Copt. Goth.* μαγθαλὰ *Par. 6.* μαγδαλὰ unus apud *Er., L. Arab.* in polyglott. Ex Matth.

12 αὐτῷ] ~ *Arab. Lat.* & inde *Barb. 1. Cant.*

13 ~ τὸ ante πλοῖον] *edd. primæ, Al.* apud Fellum, *Aug. 1. 3. Byz. Em. Gehl. Go. Mont. Par. 1. 3. Wo. 1.* pluresve. τὸ *Steph.* ed. 3. e ſeq.

15 ἡμάδε] ἡμαδιανῶν *Colb. 2. L. M. 1. Par. 6.* nonnulli apud *Er. Armen.*

21 [λέγει] *Aug. 1. Bodl. 1. 7. Byz. Cant. Cypr. Gehl. Go. Laud. 1. 2. L. Seld.*

Digitized by Google

1. 2. ¶ [ἔσω] *Al. Aug. 1.* & aliquot alii, *Goth. Lat. Perſ. Syr. Theophyl.* Ex v. 17.

22 [ἔρχονται] *Æth. Arab. Armen. Copt. Goth. Lat.* (at *venit* habet *Chryſologus*,) *Barb. 1. Cant. L. Par. 6.* ¶ βηθσαϊδάν] βηθσαϊδά *Comp. Aug. 3.* & alii, *Theophyl.*

23 αὐτῷ] αὐτῇ *Cypr.* & alii, *Lat. Syr.* nec non *Goth.* E proximo. ~ *Byz.*

24 ὅτι & ὁρῶ] *Stap. Er.* &c. *Goth.* [~] *Comp.* & recent. edd. *Bodl. 5. Cant. Mont. Seld. 1. Steph. a. 5. Howeil.* nomine *Chryſoſtomi* in Marcum, *Æth. Arab. Lat. Perſ. Syr.*

25 ἐπέθηκεν αὐτοῦ] ἤρξατο *Arab. Lat.* & al. ¶ καὶ ἐνέβλεψε] ὥστε ἀναβλέψαι *Iidem.* καὶ ἀνέβλεψε *Comp. Er. ed. 1. Stap. Aug. 3. Byz.* quinque apud *Bezam.* & plures alii. καὶ διέβλεψε *Er.* in emaculatis editionis primæ & in edd. ſeq. *Barb. 1. L.* Gloſſa marginis, quippe quam ante καὶ ἐποιήσατό inſeruit codex *Eraſmi, Par. 6.* vel etiam *Colb. 2.* ¶ [ἅπαντα] *L. Par. 6. 8. Syr.* πάντα *Arab. Lat.* (& inde *Cant.*) *Chryſoſt. Victor.* Antioch.

26 μηδὲ εἰς uſq. κώμην] *vade in domum tuam: & ſi in vicum introieris, nemini dixeris* habet *Lat.* cum proximis. ¶ τὸν] ~ *Aug. 3. Gehl.*

31 αὐτὰς] ~ *Moſc.* ¶ τῶν ſecundum] *Aug. 1. 3. 4. Byz. Gehl. Wo. 2.* pluresve. ἀπὸ τῶν *Colinæi ed. Em. Lin. N. 1. Par. 1. 2. 3. 4. 8. Per. Lat. Cant.* ~ *Comp.* &c. Ex Matth. ¶ τῶν tertium] *Colinæi ed. Aug. 1. 3. 4. Gehl. Wo. 2. Em. Lin. N. 1. Par. 1. 2. 3. 4. 8. Per. Gon. Go. Mont.* pluresve. ~ *Comp.* &c.

34 ἀκολουθεῖν] *edd. prima, Aug. 1. 4. Moſc. Wo. 1. 2.* multique alii, *Æth. Arab. Goth. Lat. Perſ. Orig. Theophyl.* [ἐλθεῖν] *Steph.* ed. 3. & al. Ex Matth.

35 ἑαυτῆ ψυχὴν] *Comp. Aug. 3. 4. Byz.* nec non *Wo. 1. 2.* & complures alii, quanquam Millius tranſpoſitionem haud notavit. ψυχὴν αὐτῆ *Er.* & al. E proximo. ¶ ἐμοῦ καὶ] ~ *Cant. Colb. 2. Arm.* ¶ ἕνεκα] *edd. mſſ.* &c. ex Luc. IX. 24. [~] *Al. Barb. duo, Cant.* Colb. 1 ante raſuram, *Cypr. Laud. 1. Med. M. 1.* unus apud *Bezam, Dial.* c. Marcion. *Goth. Lat. Syr.*

36 ἄνθρωπον] ἄνθρωπος *Er. Wo. 1. 2.* & al.

CAP. IX.

2 [~ τὸν ante ἰδὼν.] *Comp. Al. Aug. 3. Byz. Moſc. Wo. 1. 2.* codd. plur. τὸν *Er.* & al.

3 [ἐγένοντο] *Al. Bodl. 2. 6. 7. Bu. Byz. Gon. Laud. 2. 5. Mont. Seld. 1. 2.* & alii, *Theophyl.* Et hinc, ut videtur, ad Matth. transfertur. ¶ γναφεὺς] al. κναφεὺς Attice.

4 μετ' αὐτῶν] Sic v. 5. μετ' αὐτῆς *Aug. 1. 3. Byz.* vel plures.

5 ποιήσωμεν] ποιήσομεν *Byz.* manu prima, *Moſc.* & alii.

6 [λαλήσω] Sic, vel certe λαλῆσαι, *Cypr. L.* & quatuor apud *Bezam.* Lectio media: nam λαλήσαι *Comp. Al. Aug. 1. 3. Byz. Wo. 1. 2.* & complures alii, *Euthym.*

7 λέγεται]

Digitized by Google

7 λέγεται] *edd.* &c. Ex parall. [~] *Aug. 1. 3. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* multique alii, *Arab. Copt. Goth. Perſ. Theophyl.*

10 [ὅταν ἐκ ν. ἀναστῇ] *Lat.* (& ex eo *Cant.* vel etiam *L. Par. 6.*) *Syr. Hoc proprie Marci*, ait *Hieronymus.*

12 καὶ πῶς] καθὼς *Al.* & alii. Ex v. ſeq.

13 καὶ prius] ~ *Er.* & alii, *Lat.* in Char. ἤδη *Goth.*

14 αὐτοῦ] αὐτὰς *Bodl. 2* apud Fellum, *Byz.*

15 [προτρέχοντες] *Al. Henrici Steph. ed. 3.*

16 τὰς γραμματεῖς] *edd. mſſ. Goth. Syr.* &c. [αὐτὰς] *Æth. Copt. Lat.* & ex eo *Cant. Colb, 2.* E ſeq. ¶ αὐτὰς] *Er.* & *Steph.* edd. *Aug. 1. 3. Copt. Syr.* ἀυτὰς *Beza* & recent. edd. ἑαυτὰς *Comp. Al. Byz. Stap. Wo. 1.* & al. *vos* habet *Lat.* & ex eo *Cant.*

19 [αὐτοῖς] *Al. Cant. Colb. 8. Med. Pariſ. 4. 8. Steph. 3. Arab. Copt. Goth. Lat. Perſ.* ~ *L.*

20 [ἰδὸν] *Byz. Gal. Laud. 2. Lipſ. Par. 1. Seld. 3. Syr.* Vid. *Gnom.*

21 παιδ.] ἐκπαιδιόθεν *Byz. Wo. 1.* & al.

22 τὸ] *Comp. Al.* (in ed. Oxon. min.) *Aug. 3. 4. Byz. Gehl. Lipſ. Par. 2. 3, Wo. 1.* pluresve. ~ *Er.* & al.

23 τὸ] ~ *Magd.* & aliquot alii. In *Aug. 3.* raſum eſt. Facile, poſt αὐτῷ, omiſſum. ¶ πιστεῦσαι·] *Plantin.* & al. edd. item *Comp.* & *Er.* in Lat. nam græce nunquam colon habent. πιστεῦσαι, *Steph.* & al. edd.

24 [~ κύριε] *Al. Cant. Æth. Arab. Goth. Perſ. Syr.*

25 [ὁ] *Aug. 1. 3. 4. Byz. vel plures.*

28 ὅτι] διατί *Al. Byz. Cam.* & al.

32 οἱ uſq. ἐπερωτῆσαι] ~ *Er.* ed. 1. *Stap.*

33 ἦλθεν] ἦλθον *Perſ. Æth. Lat. Syr. Cant.* ¶ πρὸς ἑαυτὰς] ~ *Arab. Lat. Cant.*

34 ἐν τῇ ὁδῷ] *edd. mſſ. verſiones* apud Mareſchallum. ~ *Al. Cant. Goth.*

35 ἔστω] ἔστω *Magd.* & alii, *Euthym.*

37 τοιούτων παιδίων] παιδίων τοιούτων *Comp.* παιδίων τούτων *Aug. 3. Byz.* τούτων, pro τοιούτων, *Em.*

38 δὲ] ~ *Byz.* & alii, *Lat.* ¶ ~ ὁ ante ἰωάννης] *Er. Steph. ed. 1. Al. Aug. 3. Wo. 1. 2.* codd. plur. ὁ *Comp.* & al. ¶ τῷ] ἐν τῷ *Er.* & recent. edd. ¶ [τὰ] *Byz.* Idque innuit *Aug. 1.* qui, in ἐκβάλλοντα, τὰ finale gravi accentu auget. conf. Var. Luc. IX. 49. ¶ ἐκ ἀκολυθεῖ ἡμῖν] *edd. mſſ. Arab. Goth. Syr.* &c. ~ *Pam 7. Copt. Lat. Cant.* & al.

40 ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν] *Comp.* & al. edd. *Al. Aug. 1. 3.* &c. cum *verſionibus.* ὑμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν *Aug. 4. Byz.* [ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν] *Er.* & recent. edd. *Barb. quatuor, Bodl. 4. 5. L. Lin. N. 1. Seld. 4. Steph. 3. 6. Theophyl.* vel etiam *Gehl.*

41 ~ τῷ poſt ἐν] *edd. primæ, Al. Aug. 1. 3. 4. Byz. Gehl. Wo. 1.* codd. mult. τῷ *Steph.* ed. 3. ¶ [~ με] *Al. Laud. 1. Med. Arab. Syr.*

42 [τούτων] *Comp. Al. Barb. tres, Bodl. 4. 5. 6. Cant. Laud. 1. Mont. Per. Wh. 1. Æth. Arab. Lat. Syr.*

Digitized by Google

44, 46 ὅπου usq. ἀ σβ.] ~ *Colb. 2. Copt.*

45 σοὶ] σὲ *Er. Al.* apud Fellum, *Cypr. Steph. γ. ϑ. Wo. 1. 2.* E proximo.

48 ἀυτῶν] ~ *Er. ed. 1. Aug. 1. Bodl. 7. Cov. 1* manu prima, *Gal. Magd. M. 1. Par. 5. Seld. 3. Wo. 1.*

49 γὰρ] γὰρ ἄρτος *Cam.* (quem etiam ſpectare videtur *Lomejerus* in Decade 1. dier. genial. p. 183.) *Par. 4.* at *homo* interponunt *Lat.* aliqui.

50 [ἀρτύσεται] *Er. ed. 3. Steph. ed. 1. Vſſ. 2.* & alii, *Syr.* ἀρτυϑήσεται *Cypr. Par. 7. Per.* E Luca.

CAP. X.

1 καὶ ἐκεῖϑεν] *Comp. Byz.* & al. κἀκεῖϑεν *Er.* & al.

2 ~ οἱ ante φαρ.] *edd. primæ, Al. Aug. 1. Wo. 1. 2.* codd. plur. οἱ *Steph. ed. 3.*

6 ἀυτὰς] ~ *Byz.* manu prima, *Cant. Æth. Goth. Perſ.*

14 ~ καὶ ante μὴ] *Er. Aug. 1. Baſ. 1. Bodl. 2. Byz. Cypr. Gehl. Gon. Hunt. 2. Laud. 2. 5. L. Lin. Med. M. 1. N. 1. Roe. Stap. Vſſ. 2. Wo. 1. 2.* καὶ *Comp.* & al.

17 προσδραμὼν] *procurrens* (προδραμὼν) *Lat.* ¶ ἅς] τὰς *Comp. Aug. 1.* & al. E Luca. ¶ προσδρ. ἅς] ἰδὰ τὰς πλάσσει προσδρ. *Al. Per.* & al. Ex parall. & contextu.

21 ἰησοῦς] ~ *Al. Cypr. Wh. 1.* ¶ ἀυτῷ alterum] ~ *Al.* apud Fellum, *Par 8. Clemens* Al. ¶ τοῖς] ~ *Comp. Aug. 1. Moſc. Wo. 1. 2.* Ex parall. ἀυτὰ *Byz.* ¶ ἄρας τὸν σαυρὸν] *edd. mſſ. Goth.* & aliæ *verſiones*, *Ptolemæus*, *Theophylactus.* ~ *Copt. Arab. Lat.* & ex eo alii. Hoc ante δεῦρο ponit *Wo.* alteruter.

24 τέκνα] ~ *Wo. 1.* & aliquot alii. τεκνία *Al. Laud. 1. Per. Lat. Clemens* Al. ¶ ~ τοῖς ante χρήμ.] *Comp. Al.* apud Fellum, *Aug. 1. Byz. Gehl. Moſc.* vel etiam *Wo. 1. 2.* & plures, *Clemens* Al. τοῖς *Er.* & al.

25 ἀσελθεῖν] *Beza* & inde al. edd. *Barb. duo, L. Steph. γ. δ. Lat.* [ἀσελθεῖν] *edd. primæ, Stap. mſ.* plur. Ex ſeq. ¶ ἀσελθεῖν] ~ *Al.* apud Fellum, *Cant.* Ad retractandum ἀσελθεῖν præcedens.

27 ~ τῷ poſt ἀ παρὰ] *Comp. Aug. 1. Byz.* (ſtudio; jam enim ſcribi coeptum erat:) *Moſc. Par. 1. 5.* pluresve. τῷ *Er.* & al. E proximo.

28 καὶ ἤρξατο] ἤρξατο δὲ *Comp. Aug. 1. Gehl.* & alii, *Goth.* [ἤρξατο] *Al. Gon. L. Par. 2. 3. 7. Vien. Wo. 1. 2. Clemens* Al. Media lectio. unde τότε ἤρξατο *Bodl.* un. apud Fellum.

29 ἀποκρ. δὲ] καὶ ἀποκρ. *Comp. Laud. 1. Wo. 1. 2.* & pauci alii. [ἀποκριϑεὶς] *Al. Colb. 1. Cov. 1. Gon. Laud. 1. 2. Magd. Par. 2. 7. Roe. Goth. Lat. Syr.* Media lectio. ¶ ἢ γυναῖκα] ~ *Arm. Copt. Lat.* & ex eo *Cant. Hunt. 2.* ¶ ἵνεκεν ante τοῦ] *Comp. Aug. 1. Byz. Moſc. Wo. 1.* & permulti alii, *Clemens* Al. *Goth. Lat. Syr.* ἕνεκα *Cant.* ~ *Er.* & al.

30 μητέρας] μητέρα *Al.* πατέρα καὶ μητέρα *Aug. 1.* & complures alii, *Goth. Sax.* πατέρας καὶ μητέρας *Gon. Laud. 2. Mont. Copt.* nec non *Æth. Arab.* quibus *Theophylactum*, qui recte expenderint, non addent. ¶ διωγμῶν] διωγμὸν *Byz. M. 1.*

31 ~ οἱ

Digitized by Google

31 ~ οἱ post καὶ] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Cant. Par. 2. 4. 5.* cod. plurim. οἱ *Er.* & al. *Clemens* Al. de ſal. divit. § 4.

32 καὶ οὐκ. ἐφοβεῖντο] ~ *Cypr.* & alii. Rhythmi, βεντο˘, hiatus.

33 καὶ παραδώσασιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι] ~ *Goth.*

35 οἱ] ~ *Al. Byz. Gehl.* cum multis. ¶ αὐτήσωμεν] αὐτήσομέν τε *Al. L. Lat.* aliqui.

38 καὶ] ἢ *Copt. Lat.* & inde *Barb. 1. Cant. Colb. 2. L. Steph. η.*

40 [~ με] *Al. Aug. 4. Byz.* & complures alii, *Euthym. Goth. Lat.*

43 ἐν ὑμῖν alterum] ~ *Lat.* aliqui. ¶ διάκονος ὑμῶν] ὑμῶν διάκονος *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* vel plures, *Lat.* Ex Matth.

47 ἰησοῦ] ~ unus apud *Bezam* & alii, *Perſ. Syr.* Ex v. ſeq. Ante υἱὸς id ponit *Byz. Lat.*

51 ῥαββουνί] *Plantin. ed. Al. Gehl. Moſc. Steph. omn. Wo. 1. 2.* multique alii, *Goth.* Lectio media. unde ῥαββονὶ *Er.* & al. ῥαβευὶ *Comp. Steph. ed. 1. 2. Aug. 1. Byz.* & alii.

52 τῷ ἰησοῦ] αὐτῷ *Al.* & alii, *Lat.*

CAP. XI.

1 εἰς βηθφαγὴ καὶ] καὶ εἰς (omiſſo βηθφαγὴ) *Orig. Cant.* ſed & habet *Lat.*

2 κώμην] πόλιν *Roe.* & pauculi alii, *Æth.* Ex cap. XIV. 13. ¶ [ἄπω] *Bodl. 2.* & aliquot alii, *Orig. Arab. Goth. Lat. Perſ.*

3 τοῦτο;] ; τοῦτο *Seld. 1.* ; τούτῳ *Par. 4.* ¶ ἀποστελεῖ] *Eraſmi, Stephani, Bezæ, Curcellæi*, minor *Oxonienſium* editio, ſine indiciis variantium codicum; vel etiam *Cam. Eph. Hunt. 2. Roe. Vien. Wo. 1. 2.* aliique, cum *Byz. Lat.* [ἀποστέλλει] *Comp. Al. Aug. 1. Bodl. ſex, Bu. Cant. Cov. 1. Cypr. Em. Gal. Gehl. Gon. Go. Laud. 1. 2. 5. L. Lin. Magd. Mont. Moſc. N. 1. Par. 1. 3. 4. 6. 7. 8. Seld. 1. 2. 3. Stap. Wh. 1. Syr.* vel etiam *Barberiniani* & aliquot *Stephanici.* Hiant *Aug. 3. 4.* & utrivis tempori reſpondet *Goth.* Vide var. Matth. XXI. 3.

4 ~ τὸν] *Er. Al. Wo. 1.* & multi. τὸν *Comp.* &c.

5 ἑστηκότων] ἑστώτων *Comp. Aug. 1.* & aliquot alii, *Orig.*

6 ἐνετείλατο] ἐνετ. αὐτοῖς *Gon.* & alii, *Goth. Lat.* (& ex eo *Barb. 1. Cant.*) *Syr.*

10 εὐλογημένη] καὶ ἐυλ. *Al. Byz.* & alii, *Syr.* ¶ [~ ἐν ὀνόματι κυρίου] *Byz. Laud. 4. Par. 6.* unus apud *Bezam, Arab. Armen. Copt. Lat.* (& ex eo *Barb. 1. Cant.*) *Perſ. Syr. Orig.* Iteratum ex v. 9. ut multi agnoſcunt. κυρίου prætermittit *Goth.* ¶ ὡσαννά] αἰρήτη *Origenes*, textum tamen quoque retinens; vel etiam *Suidas*, nec non *Per. Armen.* Ex Luc. II. 14. XIX. 38.

11 ὁ ἰησοῦς] ὁ κύριος *Er.* [~] *Copt. Lat.* (& ex eo *Cant.*) *Orig.* ¶ ~ καὶ] *Comp. L. M. 1. Par. 2. 6. Arab. Lat. Syr.* [καὶ] *Er.* &c. *Goth.*

14 [~ ὁ ἰησοῦς] *Al. Bodl. 5. Cant. Colb. 2. 8. Cypr. Par. 2. 4. 6. Per. Roe. Vſſ. 1. Wh. 1. Copt. Goth. Lat. Syr.* ¶ μηδεὶς] ἀδεὶς *Elzev.* & recent. edd. ¶ φάγοι] φάγῃ *Comp. Aug. 1.* & alii.

18 ἀπολέσωσιν] *Comp. Cant. Cov. 1. Gon. Med. Mont. Par. 3. 4. Per. Seld. 1. Wo. 2.* ἀπολέσασιν *Er.* & al. ¶ αὐτὸν] ~ *Al.* & al.

19 [ἐξεπορεύοντο] *Al.* & alii, *Syr.*

22 ὁ] ~ *Steph. ed. 3.* & inde recent. edd. aliquæ. ¶ τις] ~ *Lat.* aliqui.

23 γὰρ] ~ *Er. Laud. 2. Lat.* (& ex eo *Cant.*) *Syr.*

24 αὐτῆδε] *Comp. Aug. 4. Par. 3. 4.* vel plures. αὐτοῖδε *Er.* &c.

26 *si* usque ουρ. ὑμῶν] ~ *Er.* & al. In homoeoteleuto. *Aug. 4.* addit, λέγω δὲ ὑμῖν, αἰτεῖτε κτλ. ex Matth. VII. 7. 8. in Lectione d. IX Dec. εἰς τὴν σύλληψιν τῆς ἁγίας ἄννης ex Marco & Matthæo conflata. Sic quoque *Par. 2.* Sic *tres* alii, quos a Millio perperam ad v. 25. relatos, Waltono collato perspicias. ¶ [ὑμῶν] *Cant. Gehl. L. Seld. 1. Goth. Lat. Syr.*

31 [~ ἦν] *Al. Laud. 2.* & alii, *Æth. Lat.* (in mſ. Char.) *Perſ.* Facile omiſſum ante ἐκ.

32 [~ ἀλλ'] *Byz. Cant.* & alii, *Lat.* Non deeſt in *Comp. Goth.* ¶ ~ ἐὰν] *Comp. Steph. ed. 2,* (ex qua ſignum interrogationis ſubjunximus,) *Al. Aug. 1. Cam. Gehl. Laud. 2. Moſc. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & alii complures, *Euthym. Goth.* [ἐὰν] *Er.* &c. ex parallelis. ἂν *Byz.*

CAP. XII.

4 λιθοβολήσαντες] *edd. mſſ. Goth. Syr.* &c. Sic Matth. XXI. 35. [~] *Per. Arab. Copt. Lat.* (& ex eo *Barb. 1. Cant. Colb. 8. Steph. 3.* nec non *Colb. 2.*) ¶ ἐκεφαλαίωσαν] ἐκκεφαλαίωσαν *Er.* ed. 1. in emendandis.

7 εἶπον] θεασάμενοι αὐτὸν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὰς εἶπον *Bodl. 4. 5. Colb. 2. L. Par. 4. 6. 8. Steph. 1. Wh. 1. Armen.* θεασάμενοι αὐτὸν *Aug. 4. Perſ.* ἰδόντες αὐτὸν *Mont. Par. 5.* Ex parall.

13 τινὰς] τινὲς *Goth.*

14 ἀνθρώπων] ἀνθρώπε *Cypr. Per. Wo. 1. Lat.* in mſ. Char. ¶ κἄγνων] ἐπικεφάλαιον *Syr. Cant.* ¶ ἢ ἔ; δῶμεν] ~ *Arab. Goth. Lat.* Hiatus, ἢ recurrente.

20 ἐπτὰ] ἑπτὰ ἔν *Bezæ* & recent. edd., *Laud. 5.* & alii, *Lat.*

23 [~ ἔν] *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Moſc. Wo. 2.* & aliquot alii, *Copt. Goth.* Vnde hoc poſt ἀναστάσει ponit *Wo. 1.* ¶ ὅταν ἀναστῶσι] ~ *Bodl. 4. Cant. Colb. 2. 8. Steph. 3. Æth. Arab. Copt. Perſ. Syr.*

25 οἱ] ~ *Aug. 1. Vſſ. 1.* apud Fellum, & alii multi. ω bis legendum, ſemel perſcriptum, prævio ἄγγελω.

26 τῷ] *Er. Steph. ed. 1. 2. Al. Aug. 1. Byz. Stap. Wo. 1. 2.* vel certe alteruter, cod. plurimi. Sic quoque habent LXX. τῇ *Comp.* & al. Ex parall.

27 νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς] *Er.* &c. Lectio media. [θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ] *Comp. Bodl. 4. 5. Colb. 8. L. M. 1. Roe. Vien.* vel etiam *Par. 2. 4. 5. 6.* & hoc, θεὸς, omittit *Al. Bodl. 7. Byz.* ante raſuram, & alii, *Arabica* una, *Copt. Goth. Lat. Sax. Syr.*

28 πασῶν] *Comp.* &c. [πάντων] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. Byz. Gehl. Laud. 2. 5. Wo. 1. 2.*

Digitized by Google

1. 2. & complures alii. Ex alliteratione ad ἐντολὴ, occurrente etiam in *Al.* Lev. IV. 13. 27.

29 πασῶν] πάντων *Mosc.* & alii. Ex eadem causa. ¶ ἡμῶν] *edd. mss. Goth. Sax. Syr.* ὑμῶν *Aug. 1.* & al. *tuus* habent *Lat.* multi, *Bodl. 1. Colb. 1* manu secunda, *Copt. Æth. Arab.* Ex v. 30.

30 πρώτη] πρώτη πάντων *Lipsi.* & alii. Ex anteced.

31 [αὐτῇ] *Barb. duo, Bodl. 7. Byz. Gon. Lipsi. Steph. a. ζ. Euthym. Æth. Arab. Goth. Lat.* (unde ταύτῃ *Cant. L.*) *Persi. Syr.* ¶ σεαυτὸν] ἑαυτὸν *Gehl. Wo. 2.* & alii.

32 ~ θεὸς] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Gehl. Laud. 2. 5.* & *bis quatuordecim* alii, *Æth. Goth. Lat.* in cod. Trevir. (nam margo habet alia manu:) *Syr.* Silet *Stephanus, Beza, Caryophilus: Bodlejanos omnes* citat Fellus. Vid. *Gnom.* [θεὸς] *Er. Steph.* edd. *Copt.* &c.

33 ~ τῶν ante θυσιῶν] *Comp. Al. Aug. 1. Byz.* codd. plur. nescio an *Wo. 1.* τῶν *Er.* & al.

34 αὐτὸν prius] ~ *Er. Bodl. 4.* & al. ¶ ταπεχῶς] συνεχῶς ed. *Bryling.* A. 1566. *Vss. 1.* apud Fellum.

36 πνεύματι] *Comp. Er. Al. Aug. 1. Bodl. omn.* apud Fellum, *Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* cod. plurim. [τῷ πν. τῷ] *Steph.* edd. ¶ λέγει] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Gehl. Laud. 2. 5. Mosc. Wo. 1. 2.* & multi alii. [ἔφην] al. *edd.* ex anteced.

41 ἔβαλλον] ἔβαλον *Comp. Aug. 1. Mosc. Par. 1.*

43 λέγει] εἶπεν *Comp. Al.* & alii, *Orig.* E Luca. ¶ βαλλόντων] βαλόντων *Comp. Aug. 1. Mosc.* & alii, *Syr.*

CAP. XIII.

1 εἷς] εἷς ἐκ *Comp. Al.* & aliquot alii.

2 ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς] ἀπ. ὁ ἰησοῦς *Comp. Aug. 1. Lat.* ¶ λίθος] ὧδε λίθ. *Aug. 1. Wo. 1.* & complures alii, *Arab. Copt. Syr.* Ex Matth.

4 πάντα ταῦτα] ταῦτα πάντα, *Comp. Byz. Wo. 1. 2.*

5 αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν] ἤρξατο λέγειν αὐτοῖς *Par. 4.* pluresve, *Lat. Syr.*

8 καὶ ταραχαὶ] ~ *Æth. Arab. Copt. Lat. Barb. 1. Cant.* Facile ante ἀρχαὶ excidit.

9 ἀρχαὶ] *edd. mss. Stap.* &c. Ex allit. ad ταραχαὶ. [ἀρχὴ] *Bodl. 4. Cant. Colb. 2. Cypr. Laud. 1. Lin. Magd. Med. N. 1. Per. Steph. s. η. Vss. 1. Æth. Arab. Copt. Lat. Persi. Syr.* Et sic Matth. Hiat *Goth.* ¶ συναγωγὰς sine distinctione] *Comp. Steph. edd. Aug. 1.* & alii, *Lat. Syr.* Adhibent distinctionem *Er.* & *Beza.* ¶ σταθήσεσθε] ἀχθήσεσθε *Er. Aug. 1. Wo. 1.* & al. Ex Matth. X. 18.

11 [ἄγωσιν] *Al. Aug. 1. Gehl. Wo. 1.* ac multi alii, *Orig. Theophyl.* ¶ προμεριμνᾶτε] μεριμνᾶτε *Valla, Aug. 4. Byz.* & alii, *Lat.* in *Cant. Colb. 8.* Ex Luca. ¶ μηδὲ μελετᾶτε] ~ *Lat.* & al.

14 [~ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ κτλ.] *Armen. Copt. Lat.* & ex eo *Barb. 1. Cant. Steph. η. Vatican. Augustinus, Saxo.* Hiat *Gothus.*

15 δὲ]

15 δὲ] ~ *Wo. 2.*

18 [~ ἡ φυγὴ ὑμῶν] *Arm. Lat. Cant.* unde ταῦτα *Par. 6.* nec non *Colb. 2. Laud. 1. L.* & unus apud *Bezam.*

21 ~ ἢ] *Er. Aug. 1. Byz. Roe.* & alii non pauci, *Lat. Theophyl.* [ἢ] *Comp.* &c. ex Luc. XVII. 21. ¶ πιστεύσητε] πιστεύητε *Er. Al. Wo. 2.* & alii.

28 ἐκφυῇ] ἐκφύῃ *Aug. 1.* & al.

31 [παρελεύσεται] *Al. Byz. Moſc. Roe. Wo. 1. 2. Valla*, & complures alii.

32 καὶ] *edd.* &c. ex Matth. [ἢ] *Al. Aug. 1. Barb. ſeptem, Byz. Gehl. Par. 1. 2. 4. 5. Steph. ſex, Wo. 2.* & permulti alii, *Euthym. Lat.* ¶ τῇ] ~ *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Par. 1. 2. 4. 5.* pluresve. ¶ ἀρωνῷ] τῷ ἀρωνῷ *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Er.* annot. ¶ ἀδὲ ὁ υἱὸς] *edd. mſſ. verſiones*, (quamquam *Gothica* hiat, & *hominis* addit *Sax.*) *Tertull.* c. Praxean c. 26. *Iren. Athanaſ. Epiphan.* &c. ~ vett. cod. Gr. ut ait *Ambroſ.* l. 5. de Fide c. 8.

33 καὶ προσεύχεσθε] ~ *Cant.* ſed proximus ei *Saxo* habet.

34 ἐξουσίαν] ἐσίαν cod. nonnulli apud *Er.* ¶ καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ] *cujuſque operis* habet *Lat. Sax.*

CAP. XIV.

1 ἐν δόλῳ] ~ *Lat.* in mſ. Colon. *Cant.*

3 πιστικῆς] *ſpicati*, habet *Lat.* trajectis literis. ut Ioh. XII. 3 *ſpiciti, ſpititi*, vel *ſpitici*, pro *piſtici*, exemplar inſigne apud Lucam Brug. ut Luc. X. 30 pro *ſuſcipiens*, multi *ſuſpiciens.*

5 [τὸ μύρον] *Al. Barb. tres, Bodl. 5. Cant. Colb. 1. Cypr. Gon. Hunt. 2. L. Med. M. 1. Par. 4. 6. 8. Per. Æth. Armen. Goth. Lat.*

6 ἐν ἐμοὶ] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Gehl. Laud. 2. 4. 5. Steph. omn.* & plurimi alii, *Theophyl.* εἰς ἐμὲ al. *edd.* ex Matth.

8 εἶχεν] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Cam. Gehl. Laud. 2. 4. Moſc. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & permulti alii, *Theophyl.* εἶχον al. *edd.* ¶ αὐτη,] *Steph.* edd. *Byz.* αὕτη *Comp. Er. Aug. 1.* ſine commate.

10 ὁ prius] ~ *Aug. 1. Byz.*

11 ἀργύριον] ἀργύρια *Al. Aug. 1. Bodl. 4. 6. Cypr. Eph. Gehl. Med. Mont. Par. 7. Roe.* & alii. Ex var. lect. Luc. XXII. 5. ubi vide. ¶ εὐκαίρως] ~ *Al.* apud. Fellum.

15 ἀνώγαιον] *Comp. Cam. Cov. 1. Eph. Hunt. 2. Seld. 1. Vſſ. 1.* Adde *Etymologicum.* ἀνώγεων *Aug. 1. Bu. Byz. Laud. 2. 5. Lin. M. 1. N. 1. Par. 1.* [ἀνάγαιον] *Al. Baſ. 1. Cypr. Laud. 1. L. Med. Moſc. Wo. 1. 2. Heſychius.* ἀνώγεον *Er.* & al. Sed ejuſmodi compoſita aut in αιος communiter, aut in εως Attice terminantur. Ita ſcribitur κατάγαιος & κατώγεως, non κατώγεος. ¶ ἕτοιμον] *edd. mſſ. Theophylact. Goth.* aliæque verſiones. Promtus librarius verbum ἑτοιμάσατε ante ἐκεῖ ſcribere coepit, & cum delere nollet, vocabulo præcedenti accommodavit. [~] *Al. Laud. 2. Gehl. Steph. 3. Euthym. Lat.*

19 αὐτῷ]

Digitized by Google

19 αὐτῷ] ~ *Lat.* aliqui, *Sax.* ¶ καθεῖς] *Steph. ed. 1.* καθ' εἷς *Er.* & al. κᾆθ' εἷς *Camerarius, Schmidius.* καθεὶς *Aug. 1. Byz. Roe.* unus *Beza, Thomas* Magiſter. ¶ καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ;] ~ *Barb. duo, Mont.*, duo apud *Bezam, Æth. Arab. Copt. Lat. Perſ. Syr.* Ex homoeoteleuto.

20 ἀπωμοσάμην] ~ *Lat. Syr. Arab. Cant.*

22 εὐλογήσας] καὶ εὐλ. *Comp. Aug. 1. L.* & alii, *Euthym. Lat. Syr.* ¶ [~ φάγετε] *Al. Barb. 1. Bodl. 4. 5. Cant. Cypr. Gon.* apud Fellum, *Hunt. 2. Med. Steph. 3. Æth. Arab. Copt. Lat. Perſ. Syr.* Probat Grotius.

24 τὸ medium] ~ *Moſc.*

27 ἐν ἐμοὶ] ~ *Wo. 2.* & al. *Lat.* in Trev. & aliis. ἐν recurrente. ¶ ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ] ~ *Moſc.* ¶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ] ~ *Stap. Wo. 1. 2.* & al.

30 σὺ] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Gehl. Laud. 1. 2.* duo apud *Bezam, Wo. 1. 2.* & permulti alii, *Æth. Arab. Lat. Syr. Theophyl.* ~ al. *edd.* Facile ante σήμερον eſt omiſſum. ¶ δὶς] ~ *Cant.*

31 μᾶλλον,] μᾶλλον *Er. Byz.* ¶ ἀπαρνήσωμαι] *Comp. Steph. ed. 2. Aug. 1. Byz. Gehl. Wo. 1.* & alii. ἀπαρνήσομαι *Er.* & al. edd. ἀρνήσομαι *Wo. 2.*

32 γεθσημανῇ] γεθσημανεὶ *Er. Al. Hunt. 2.* γεθσημανεῖ *Moſc. Par. 2.* γησαμανεὶ *Cant.* γηθσημανὶ *Cov. 1.* & alii. *Gethſemani* habet *Lat.* ¶ [προσεύξομαι] *edd. primæ, Aug. 1. Gehl.* & complures alii. ἀπελθὼν præmittit *Er.* cum paucis, ex Matth.

33 ~ τὸν ante ἰάκωβον] *Comp. H. Steph. ed. Aug. 1. Gehl. Wo. 1. 2.* pluresve, & *Byz.* qui τὸν inde etiam ante πέτρον omiſit. τὸν *edd.* al. ¶ καὶ tertium] καὶ τὸν *Al. Par. 4.*

35 προσελθὼν] προσελθὼν *Al. Byz. Moſc. Wo. 1. 2.* & alii, *Er. ed. 1.* ſed προελθὼν, in emendandis. Frequens πρὸς, loco πρὸ, librariis.

40 βεβαρημένοι] *edd.* &c. Ex Matth. [καταβαρυνόμενοι] *Al. Aug. 1. Bodl. 4. 5. 6. Colb. 1.* eraſa altera lectione, *Cypr. Gon. Go. L. Lipſ. Med. N. 1. Par. 1. 4. 6. 8. Roe. Seld. 2. 3.* unde καταβαρέμενοι *Cant.* βαρυνόμενοι *Lin. Par. 2.*

41 ~ τὸ ante λοιπὸν] *Er. ed. 1. Al. Aug. 1. Byz.* & alii ſat multi. [τὸ] *edd.* al. &c.

43 ἐυθέως] ~ *Lat. Syr.* & al. ¶ ἑνδεκα] ἑνδεκα ἀπαριθμήτης *Al. Bodl. 5. Steph. γ. Vien.* & alii, *Æth. Arab. Arm. Lat. Perſ. Syr.* ἀπειρώτης *Cant.* Gloſſa. uti var. mox v. 53. ¶ ὧν] ~ *Al.* & alii. ob parall.

44 αὐτὸν] ~ *Byz. Goth. Lat.* in mſ. Char. *Syr.*

45 λέγει] λ. αὐτῷ *Er. Aug. 1. Wo. 1. 2.* & alii apud Fellum & in Millii appendice. ¶ ῥαββεὶ prius] ~ *Par. 2.* & duo apud *Bezam, Æth. Arab.* (in cod. compluribus,) *Copt. Lat. Perſ.* (Wheloci.) χαῖρε *Comp. L.* & alii. ex Matth.

46 αὐτῶν] ~ *Magd. Syr.* & al. Ex parall. & idiotiſmo.

47 τις] ~ *Er. ed. 1. 2. Al. Par. 2. Per. Seld. 1. Lat.* aliqui, nec non *Cant.* Facile omiſſum ante τῶν.

51 ἠκολούθησεν] *Comp. Steph. ed. 1. 2. Al. Aug. 1. Byz. Laud. 1. 2. 5. Wo. 1. 2.* & plurimi alii. ἠκολούθει *Er.* & al. ¶ οἱ νεανίσκοι] *edd. mſſ. Goth.* &c. [~] *Copt. Arab. Lat.* (& ex eo *Barb. 1. Cant. Steph. 3.*) *Perſ. Syr.*

52 ἀπ' αὐτῶν] ~ *Æth. Arab. Copt. Perſ. Syr.*

53 ἀρχιερέα] ἀρχιερέα παϊάφαν *Al. Colb. 1. Cypr. Laud. 4. L. Med. Mont. Par. 2. 4.*

Digitized by Google

Per. Seld. 2. Steph. γ. Vien. Arab. Armen. Perſ. Syr. Non alibi *Caipha* nomen ponit Marcus. ¶ [~ αὐτῷ] *Em. L. Æth. Lat. Cant. Perſ.*

58 καταλύσω] καταλύω *Al. Lat.* aliqui.

60 ~ τὸ ante μέσον] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Gehl. Moſc. Wo. 2.* pluresve. τὸ *Er.* & al.

61 τοῦ] τοῦ θεοῦ τοῦ *Al. Cypr. Lat.* & ex eo *Barb. 1.* Ex Matth.

62 ἐκ δεξ. καθ.] *Comp. Aug. 1. Byz. Lin. N. 1. Par. 1. 2. 3. 4. 7. 8. Wo. 1. 2.* pluresve, *Goth. Lat.* mſſ. *Sax. Clemens* Al. ſive *Caſſiod.* in Adumbr. ep. Iudæ. κατήμενον ἐκ δεξιῶν *Er.* &c. Ex Matth.

65 ἔβαλλον] ἔβαλον *Par. 5. 7.* & al. unde ἔλαβον *Al. Moſc.*

67 ἐρεῖ] ~ *Bodl. 5. Byz. Magd. Mont. Seld. 2.* ¶ ἤδη.] ἤδη ; *Er. Byz.*

68 ἃ δὲ] ἅτε *Comp. Aug. 1.* & aliquot alii.

70 καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ] ~ *G.* id eſt *Gothus*, quem hoc & ſequenti capite cum *Gon.* commutat ed. Ox. minor. ¶ καὶ ἡ λαλιά σε ὁμοιάζει] ~ *Copt. Lat.* & ex eo *Barb. 1. Cant.* (in quo id tamen ad Matthæum eſt traductum,) *Auguſtin.* Addit *Euſebium* Millius.

71 ὀμνύειν] *edd.* &c. Sic Matth. [ὀμνύναι] *Aug. 1. Bodl. 4. 5. Byz. Eph. Go. Laud. 2. 5. Lipſ. Moſc. Par. 3. 5. 6. Roe. Seld. 1. 3. Vſſ. 2.*

72 init. καὶ] ἐκ ἐυθέως *Wo. 1.* & alii, *Arab.* nec non apud *Bezam* unus. ex Matth. ¶ τὸ ῥῆμα ὃ] *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Laud. 2. 5. Moſc.* multique alii. τὸ ῥῆμα ὡς *Al. Med.* Ex Luca. τοῦ ῥήματος οὗ *edd.* al. e Matth. τοῦ ῥήματος ὃ *Wo. 1. 2.*

CAP. XV.

1 ὅλον τὸ συνέδριον] ὅλῳ τῷ συνεδρίῳ *Lat.*, *Schmidii* ed., *Syr.*

3 πολλά.] πολλά. αὐτὸς δὲ ἐδὲν ἀπεκρίνατο. *Comp. Bodl. 4. 5.* & alii, *Æth. Arm.* Quæ ex v. ſeq. ſubintelliguntur, ex paralll. expreſſere nonnulli.

8 ἀναβοήσας] *edd. mſſ. Theophyl. Euthym.* &c. [ἀναβάς] *Copt. Lat.* & ex eo *Barb. 1.* &, idem fortaſſe, *Vaticanus.* Hoc & illud iungit *Æth.* ἀναβὰς ὅλος *Goth. Cant.*

11 ἀνέσεισαν] ἀνέπεισαν cod. nonnulli apud *Er. Barb. 1. Bu. Magd. Par. 3. Armen.* ἔπεισαν *Cant.* Ex Matth.

12 πάλιν] ~ *Magd.* & alii, *Copt.* ¶ ὃν λέγετε] ~ *Al. Armen. Lat. Par. 6. Cant.*

13 ἔκραξαν] ἔκραξαν λέγοντες *Al.* & alii, *Lat.* aliqui.

14 περισσοτέρως] περισσῶς *Al.* & aliquot alii. ex Matth.

16 ὃ ἐστι πραιτώριον] *edd. mſſ. Theophyl. Arab. Goth. Syr.* τῷ πραιτωρίῳ *Copt. Lat. Perſ.*

18 χαῖρε] καὶ λέγειν, χαῖρε *Comp. Aug. 1.* & complures alii, *Arm.* ¶ βασιλεῦ] ὁ βασιλεὺς *Comp. Al. Aug. 1. 4. Byz. Steph. omn.* (vel etiam *Wo. 1. 2.*) & permulti alii. Ex paralll.

21 med. καὶ] τοῦ *Bodl. 6.* & cod. *Eraſmi.*

22 γολγοθᾶ] γολγοθᾶν *Comp. Aug. 4. Cypr. Moſc.* & alii. Declinatum. γολγολθᾶ *Caſauboni* ed.

24 διε-

Digitized by Google

24 διαμεριζονται] *Comp. Er. ed. 1. Al. Aug. 1. 4. Gehl. Moſc. Stap. Wo. 1. 2.* cum plurimis. unde διαμεριεῦνται *Byz.* διαμεριζον *edd.* al. ¶ βάλλοντες] βαλόντες *Aug. 4. Moſc. Par. 2.*

25 τρίτη] Γ *Cant.* (litera numerali, ut v. 38, pro δύο, B. & cap. XVI. 9, pro ἑπτὰ, Z idem.) ἕκτη *Æth.* ut ait *Lomejer.* P. 1. Diſſ. p. 196. ¶ καὶ] ὅτε *L. Par. 6.*

28 καὶ ἐπλ. uſq. ἐλογίσθη] ~ *Al. Aug. 4.* & al.

29 ἐὰν] ἐαὰ *Er.* & inde al. edd. *Lin. N. 1.* & *quinque Græca exemplaria* apud Lucam Brugenſem, impreſſa fortaſſe. ¶ ἐν] ~ *Al. Moſc.* & al.

31 καὶ] *edd. primæ, Al. Aug. 1. 4. Byz. Wo. 1.* & multi alii, *Lat.* δὲ καὶ *Steph. ed. 3.* &c. ex Matth. ¶ [σῶσαι;] *Aug. 1. Byz. Steph.* ϖ. (an potius ϛ.) & alii.

32 [αὐτῷ] *Aug. 1. 4. Byz. Steph.* ϛ. (an potius ϖ.) *Wo. 1. 2.* & multi alii, *Æth. Arab. Syr.* ἐν αὐτῷ *Par. 2. 7.* εἰς αὐτὸν *Hunt. 2.* & al. Ex Matth.

34 λαμὰ] *Er. Steph. ed. 2. Cant. Lat.* in Trev. Lectio media. nam λιμὰ *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl.* cum plurimis. λειμὰ *Steph. ed. 1. Aug. 4. Moſc. Wo. 1. 2.* & al. λαμμᾶ *Steph. ed. 3.* &c. ¶ [~ με] *Ald. Al. Aug. 1. Bodl. 2. 6. Cypr. Gon. Go. L. Magd. Med. Seld. 1. 3. Vſſ. 1. Lat.* mſ. Colon.

36 ἄφετε] ἄφες *Aug. 4.* & alii. Ex Matth. τὶ ἄφις *Moſc.*, ſyllabam marginis, ἄφετε præ ἄφις legi volentem, alieno loco inferens.

40 γυναῖκες] αἱ γυναῖκες *Al.* apud Fellum. ¶ μαρία] *edd. primæ, Aug. 1. 4. Cant. Colb. 2. Gon. Go. Lin. M. 1. N. 1. Par. 1. 3. 4. Lat. Syr.* [καὶ μαρία] *Steph. ed. 3.* & al. edd. ex commate ſeq.

41 αἱ] ~ *Al. Hunt. 2. Lat.*

43 ἦλθεν uſq. τολμήσας] *Er.* &c. Lectio media. [ἐλθὼν uſq. τολμήσας] *Al. Aug. 1. 4.* (ineunte pericopa,) *Gehl.* unus apud *Bezam* & alii, *Goth.* ἦλθεν uſq. καὶ τολμήσας *Comp. Laud. 2. Vſſ. 1. 2. Lat. Syr.*

46 κατέθηκεν] ἔθηκεν *Byz.* & al. Ex Matth.

47 καὶ μαρία] ἡ addit *Bezæ* ed. 3. *Al. Aug. 4. Syr.* E proximo.

CAP. XVI.

1 ἡ τοῦ] *Bezæ* &c. Ex c. XV. 40. [~] *edd. primæ, Aug. 1. Byz.* & complures alii. Ex Luc. XXIV. 10. ¶ [ἡ, ſine τοῦ] *Aug. 4. Moſc. Par. 2. 3. Wo. 1.* pluresve. Lectio media. ¶ αὐτὸν] τὸν ἰησοῦν *Comp. Aug. 1. 4. Byz.* & alii, *Lat.*

2 ἀνατείλαντος] ἔτι ἀνατείλαντος *Baſ. 1. Cypr. Seld. 2.* (ex Nyſſeno, coll. Mill. Proleg. § 810. in fine,) *Steph.* γ (quem Beza & Lucas Brug. reſpiciunt,) *Euſebius, Heſychius* Hieroſol. ἔτι ἀνατέλλοντος *Nyſſenus.* ἀνατέλλοντος *Cant.* Ac *jam* addit *Lat.* Gloſſæ.

6 ἐσταυρωμένον] Signum; interrogationis addit *Aug. 1.* & al.

8 ~ ταχὺ] *Comp.* & al. edd. *Al. Aug. 1. 4. Byz. Par. ſex, Per. Steph. omn.* & *bis quatuordecim* alii in ed. Oxon. Millii, *Arab. Arm. Copt. Goth. Lat. Syr.* [ταχὺ] *Er.* & al. Ex Matth.

9 uſque 20 ἀναστὰς δὲ κτλ.] Non habuere hanc periocham *codices Græci pene omnes*, ut ait *Hieronymus* ad Hedibiam; quanquam ipſa Hedibiæ quæſtio Hieronymo

nymo propoſita, de conciliandis inter ſe evangeliſtis, periocham præſupponit, & Hieronymus difficultatem reſpondendi minuere conans, numerum codicum illorum exaggeraſſe videtur. ipſe certe loco mox ad v. 14 citando, in opere, quod admodum ſenex ſcripſit, hanc partem, ac propemodum quiddam amplius agnoſcit. Porro partem hanc accuratiora exemplaria habere negat *Gregorius Nyſſenus:* & in *duobus mſſ.* notatur, *in nonnullis deeſſe, in multis vero exſtare.* Neque in hanc ſectionem commentati ſunt exegetæ quidam apud *Euthymium*, Anonymuſque *Tholoſanus* in Catena in Marcum. Fieri potuit, ut librarius ſcripto verſu 8. reliquam partem ſcribere differret, & id exemplar, caſu non perfectum, alii quaſi perfectum ſequerentur, præſertim quum ea pars cum reliqua hiſtoria evangelica minus congruere videretur. In codicem ita mutilum incidit olim novæ auctor clauſulæ, quæ ſubjuncta genuina lectione in *cod. regio* (apud Rich. Simonium) ejuſque textu, ſine ulteriore deciſione, ſic recenſetur: φέρεται τε καὶ ταῦτα· πάντα δὲ τὰ παρηγγελμένα τοῖς περὶ τὸν πέτρον συντόμως ἐξήγγειλαν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ ἰησοῦς ἀπὸ ἀνατολῆς καὶ ἄχρι δύσεως ἐξαπέστειλε δι' αὐτῶν τὸ ἱερὸν καὶ ἄφθαρτον κήρυγμα τῆς αἰωνίας σωτηρίας. Ἔστιν δὲ καὶ ταῦτα φερόμενα μετὰ τὸ ἐφοβοῦντο γάρ· Ἀναστὰς δὲ κτλ. Eandem ex gemello, an eodem codice, clauſulam, verbis Marci interjectam, memorat Beza. Vt editiones, ſic habent etiam *Aug. 1. Byz.* & ceteri mſſ., *Copt. Goth. Lat.* & reliquæ verſiones, *Irenæus*, *Ammonii* monoteſſaron, Harmonia *Tatiano* adſcripta, *Euſebii* Canones, Synopſis apud *Athanaſium*, *Ambroſ.* in Luc. 24. & lib. II. de Spir. ſancto, c. 12. *Auguſtinus*, *Gregorius*, *Theophylactus*, alii, de quibus Calov. crit. S. pag. 471. In *Armen.* mſſ. hæc periocha a reliquo Marci libro variis indiciis disjungitur. Agnoſcunt etiam periocham *Clemens* Rom. *Dionyſius* Al. *Cyrillus* Hier. *Prochorus*, *Damaſcenus*, *Caſſianus*, *Procopius* Gazæus, *Anaſtaſius* Sinaita, *Nicetas*, alii. Non intelligo, quo jure Simonius in Notis gallicis dicat, hos verſus hodienum in compluribus græcis exemplaribus deſiderari. Idemque negat, *Victorem* Antiochenum & *Heſychium* hanc Marci agnoviſſe periocham: ſed ea certe apud *Victorem* leguntur, quæ periocham confirment potius, quam tollant. In *Aug. 4.* tertium eſt hoc inter ἐναγγέλια ἰωθινὰ ἀναπάσιμα. Sine his verſibus hiſtoria Chriſti, reſurrectionis præſertim, abrupta foret, non concluſa: aliusque, atque Marcus ipſe, ex ceteris evangeliſtis multo aliter hanc partem pertexendam putaſſet. ¶ πρωΐ πρώτῃ σαββάτα] comma alii præponunt, alii poſtponunt. Auguſtinus: *Tales diſtinctionum ambiguitates in poteſtate legentis ſunt.* l. 3. de Doctr. Chriſt. c. 3.

9 πρωΐ] ὁ ἰησοῦς πρωΐ *Comp. Aug. 1. 4.* & al. Ineunte lectione. ¶ σαββάτα] σαββάτων *Aug. 4. Gebl.* & complures alii, *Copt.* Ex. v. 2.

11 αὐτῆς] αὐτῶν cod. unus apud *Bezam*, *Syr.*

14 ὕστερον κτλ.] Hieronymus, *In quibuſdam exemplaribus, & maxime in Græcis codicibus, juxta Marcum in fine ejus evangelii ſcribitur:* Poſtea —— non crediderunt: & illi ſatisfaciebant dicentes, Seculum iſtud iniquitatis & incredulitatis ſubſtantia eſt, quæ non ſinit per immundos ſpiritus, veram Dei apprehendi virtutem: idcirco jam nunc revela juſtitiam tuam. *Cui ſi contradicitis &c.* l. 2 adv. Pelag. c. 6. ¶ ὕστερον] ὕστερον δὲ *Cant. Beza*, *Al. Syr.*

16 καὶ] καὶ ὁ *Comp. Steph. ed. 1. 2.*

18 βλάψῃ]

Digitized by Google

18 βλάψῃ] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Byz. Wo. 1. 2.* codd. plur. βλάψει al. *edd.*

19 κύριος] κύριος ἰησοῦς *Colb. 8. Cypr. Med. Mont. Steph. γ. Vſſ. 1. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr. Iren.*

20 σημείων] *Er.* & al. edd., *Al. Arab. Lat. Perſ. Sax. Syr.* At librarii addidere, ἀμήν· ut Ger. a Maſtricht cenſet.

LVCAS.

Hunc habent

EDD. eædem.

MSS. CLASS. I. *Al. Aug. 1. Bodl. 1. 2. 6. 7. Bu. Byz. Cant. Cov. 1. Eph. Gal. Gehl. Gon. Hunt. 2. Laud. 1. 2. 5. Lin. Magd. 1. M. 1. Moſc. N. 1. Roe. 1. Seld. 1. 2. 3. Wh. 1.*

CLASS. II. *Aug. 2. 3. 4. Barb. decem, Baſ. 1. Bodl. 3. 4. 5. Cam. Colb. 1. 2. 3. 8. Cypr. Go. Laud. 4. L. Lipſ. Med. Mont. M. 2. Par. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Per. Seld. 4. 5. Stap. Steph. γ. δ. ε. ς. ζ. η. θ. Vien. Vſſ. 1. 2. Wh. 2. 3. Wo. 1. 2.*

VERSIONES, eædem, quæ Marcum. *Gothus* hiat maxime a c. X. 30 ad XIV. 9. & a c. XX. 37 ad XXIV. 53.

PATRES, *Theophyl. Euthym. Tertullian. Ambroſ.* &c.

CAP. I.

1 ἐπειδήπερ κτλ.] Caput 1. & 2. multasque alias Lucæ periochas amputavit *Marcion.* vid. Mill. Proleg. §. 310. Potuit autem Marcion ex perverſa interpretatione verbi *coepit* Act. I. 1, quaſi eo excluderentur prima Lucæ capita, occaſionem capere ad hanc, & inde reliquam, quam confecit, *Scripturarum cædem*, ut Tertullianus appellat.

8 [ἐναντίον] *Al. Aug. 4. Par. 4. 8.* & *bis ſeptem* alii.

9 [τὴν τῆ λαῆ] *Aug. 4. Byz.* pluresve, *Goth. Lat.* in mſ. Trev.

14 [γενέσει] *Al. Byz. Cant. Moſc. Per.* pluresve.

15 ~ τῆ] *Er. Steph. ed. 1. Al.* apud Fellum, *Aug. 4. Byz.* pluresve. [τῆ] *edd.* al.

17 ἡλία] ἡλιᾶ ſive ἡλιᾶ *mſſ.* & *Rob. Steph. ed.* ut a genitivo nominis ἥλιος diſtinguatur. Et ſic c. IV. 25. ¶ ἀπειθεῖς] *incredibiles* vertit *Lat.* in mſ. Trevir. aliiſque, uti Tit. I. 16. ¶ δικαίων,] comma delent nonnulli apud *Wolfium.*

18 γνώσομαι] γνωσόμεθα *Goth.*

22 διέμενε] διέμεινε *Er. Byz. Cant. Med. M. 1. Steph. δ. ε. Lat.*

26 ὁ ἄγγ.] ἀρχάγγελος *Byz.* Honoris cauſa, ex more: uti apud *Athanaſium*, T. I. f. 1078. & T. II. f. 473.

29 ἰδοῦσα] ~ *Arm. Copt. Cant.* ſed *cum audiſſet* habent *Lat.* multi, *Chronicon* Alex. ¶ ἀυτῇ] ~ *Armen. Cant.* vel etiam *Lat.* in mſſ., ubi *angeli* ſuppletur.

Digitized by Google

34 τοῦτο] μου τοῦτο *Aug.* 4. & *quinque* & *undecim* alii, *Æth. Copt.* Ex v. 43.

35 ~ ἐκ σοῦ] *Er. Steph. edd. Aug.* 1. 4. *Byz. Stap.* &c. *Dion.* Al. *Athanaſ.* non ſemel, *Cyrillus* uterque, & alii, *Goth.* quin etiam *Lat.* in cod. Colon. manu prima, & in Er. annot. & in margine Hentenii, & in *aliquot vetuſtis* codd. apud Zegerum. [ἐκ σοῦ] *Lat.* & inde *Comp.* & recent. edd. *Colb.* 8. *Hilar. Leo*, *Maximus* Taur., *Dialog.* contra Marcion. *Chryſ. Proclus*, *Novatian.* & alii, *Æth. Armen. Syr. Perſ. Arab.* Varie *Tertullian. Iren.* & ſermo contra hær. apud *Athanaſium.* ¶ καὶ tertium] ~ *Lat.* in mſ. Colon. *Goth. Syr.* Habet & non habet *Ireneus* ¶ ἅγιον] *Dei*, habet *Praxeas*, vel etiam *Tertull.* c. Prax. c. 26. Sed *Sanctus* habet *Novatianus* de Trin. c. XIX.

36 συγγενὴς] συγγενὶς *Al.* & alii aliquot ¶ γήρει] *edd. primæ*, *Al. Aug.* 1. 4. *Byz. Wo.* 1. cum plurimis. γήρᾳ *Steph. ed.* 3. *Cam.* vel etiam *Wo.* 2. & al.

37 παρὰ] ~ *Eph. Steph.* ζ. *Vſſ.* 1. *Syr.* LXX Iob. XLII. 2.

39 ἀναστᾶσα δὲ] καὶ ἀν. *Al.* & aliquot alii.

42 [ἀνεβόησε] *Bodl.* 2. *Byz. Colb.* 8. *Eph. Gon. L. Mont.* in marg. *Pariſ.* 6. *Vſſ.* 2.

44 [τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει] *Comp. Aug.* 1. 4. *Byz. Gehl. Lipſ. Par. ſex*, *Wo.* 1. 2. vel plures, *Goth.* Ex v. 41, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος.

46 μαριὰμ] ~ exemplaria aliqua apud *Orig.* ſed *Mariam* appellat *Iren.* f. 215.

50 [γενεὰν καὶ γενεὰν] *Er. Byz. Hunt.* 2. *Stap.* & *bis duodecim* alii, Pſalterium *Tigurinum*, cui annexus eſt hic hymnus: & *Vſſenb. ſeptimus*, *Lat.* aliqui. γενεὰν γενεῶν *Cam.*

55 εἰς τὸν αἰῶνα] *edd. mſſ.* multi, *Stap.* Locutio perfrequens. [τοὺς αἰῶνας] *Aug.* 1. *Steph.* 2. *Vſſenb.* 7. & apud *Vallam*, *Eraſmum* alioſque alii, *Goth. Lat.* in Colon. nec non *Byz.*

61 ἐν τῇ συγγενείᾳ] ἐκ τῆς συγγενείας *Al.* & al.

63 ἐστὶ] ἔσται *Aug.* 1. *Par.* 1. 5.

64 αὐτῇ alterum] αὐτῇ διηρθρώθη *Comp. Cant.* latine, *Vien.*

65 πάντα] ~ *Eph. M.* 1. *Syr.*

75 [~ τῆς ζωῆς] *Al. Barb. duo*, *Cant. Colb.* 8. *Cov.* 1. *Cypr. Med. Moſc. Steph.* 2. *Æth. Copt. Goth. Lat. Perſ. Syr. Iren.* non ſemel.

77 αὐτῶν] ~ *Er.* ed. 1. *Stap.*

CAP. II.

1 δὲ] ~ *Al. Colb.* 2. *Æth.* unde & (ante ἐγένετο) ſubſtituunt *Char. Chryſol.*

2 κυρηνίου] *Cyrino*, terminatione Latina, *Lat.* & inde alii.

4 ἐκ πόλεως ναζαρὲτ] *edd.* &c. Carere hoc inciſo *Gothum*, notant multi; qui in ed. Oxon. minore a Luc. c. I ad IV commutatur cum *G.* id eſt cum *Gon.* Teſtatur autem Heupelius, *us baurg Nazaraith*, habere *Gothum.*

5 ἀπογράψασθαι] ἀπογράφεσθαι *Er. Al. Stap.* & alii. ¶ γυναικὶ] ~ *Cant. Steph.* 2. *Syr.* & al. ¶ ἐγκύῳ] ἐγγύῳ *Comp. Gehl.* Ex pronunciatione.

7 τῇ] ~ *Al.* & al.

9 ἰδοὺ] ~ *Æth. Armen. Goth.* ¶ κυρίου] *edd. mſſ. Goth.* &c. Videri poſſit e proximo

proximo iteratum. [υἱῦ] *Æth. Lat. Perſ. Sax.* nec non *Syrus*, qui hîc quidem πνρία habet; ſed in præcedente inciſo, υἱῦ. ~ *Cant. Hunt. 2.*

11 σήμερον] ~ *Go. Laud. 1. Seld. 3.*

12 ~ τῇ poſt ἐν] *edd. primæ, Aug. 1. 4. Cant. Wo. 1. 2.* cum multis. τῇ Steph. *ed. 3.* & edd. recent.

14 ἐν alterum] ~ *verſiones* aliquæ. ¶ εὐδοκία] *edd.* & *mſſ., Valla, Stap.* &c. *Æth. Arab. Copt.* magno hîc contra Latinum pondere: *Perſ. Syr. Iren.* f. 216 poſt med. in edit. Grab. *Orig.* non ſemel, *Euſeb. Athanaſ. Epiphan. Baſilius, Gregorius* Naz. *Chryſ.* non ſemel, *Cyrillus* Al. *Conſtit.* apoſt. *Andreas* Cretenſis, *Methodius* in Serm. de Simeone & Anna, *Theodoritus* non ſemel, *Theophyl.* item *Hymnus* matutinus Græcorum vetuſtiſſ. apud Athanaſium, & in Conſtit. ap. & in appendice ipſius codicis Al. & in mſ. Gr. ſeptimo Bibliothecæ Vffenb. Græce & Latine, non ſemel, & apud Ioach. Camerar. de Precib. p. 186. & in codd. Britann. quos memorat Pfaffii diſſ. de Liturg. p. 17. [εὐδοκίας] *Al. Cyrillus* Hieroſ., Syntagma ad quendam politicum, inter opera *Athanaſii, Lat. Cant. Goth. Sax. Interpres Irenæi, Optatus, Origenes* vel potius Homilia XIII in Lucam Latine verſa & illi adſcripta, *Hieron. Leo, Maximus* Taur. & alii Latini. Ex alliteratione ad ἀνθρώποις, (quæ facile etiam pluribus potuiſſet librariis obrepere;) & deinde, quia καὶ, ſecundo loco poſitum, duo inciſa, non tria, in hoc hymno poſtulare viſum.

20 ὑπέστρεψαν] *edd. primæ, Al. Aug. 1. 4. Barb. decem, Byz. Wo. 1. 2.* & plurimi alii. ἐπέστρεψαν. *Steph. ed. 3.* ¶ ἐλαλήθη] καὶ ἐλαλήθη *Wo. 1. Iren.*

21 αὐτὸν] *Comp.* & al. edd. *Al. Aug. 1. Gehl. Steph. ſex* & permulti alii, *Arab. Armen. Copt. Goth. Lat.* in cod. Bodl. vetuſtiſſ. & Trevirenſi. [τὸ παιδίον] *Er.* & al. Ex c. l. 59. vel ex Evangeliſtariis. ¶ καὶ] ~ *Cant. L. Par. 6.* ex *Lat.*

22 αὐτῶν] *Er. mſſ. Hieron. Æth. Goth. Perſ. Syr. Orig.* In *Lat.* eſt *ejus*, (ſed in mſ. Trev. cum raſura,) unde αὐτῆς *Comp. Beza, Arab.* Anonymus apud *Athanaſ.* αὐτᾶ *Cant.* cum pauculis.

24 νοσσὰς] νοσσὰς *Moſc. Wo. 1. 2.* pluresve. Syncope.

25 ἦν ἅγιον] *Comp. Aug. 1. 4. Gehl. Wo. 1. 2.* vel plures. ἅγιον ἦν *edd.* al.

27 εἰθισμένον] ἠθισμένον *Al. Moſc.*

28 αὐτὸ] αὐτὸν *Aug. 4. Bodl. 5. Colb. 3. Gon. Hunt. 2. Laud. 2. L. M. 1. Par. 2. 3. 6.*

32 πάντων τῶν λαῶν] παντὸς τᾶ λαᾶ Pſalterium *Tigurinum* mſ. cui annexus hic eſt hymnus.

33 ἰωσὴφ κτλ.] *edd.* & *aliquot* codd. apud Er. *Stap.* cum mſſ. pleriſque aliis, *Theophyl. Hilarius, Arab. Goth. Syr.* [ὁ πατὴρ αὐτᾶ καὶ ἡ μήτηρ] *Lat.* multi, *Cant. Hieron. Copt. Cyrill.* nec non *Er. Colb. 8. Steph. η. Armen.* unde ὁ ἰωσὴφ κτλ. *Al. Cam.*

34 [αὐτὸν] *Steph. ὁ. Armen. Goth.* At vid. Hebr. VII. 7.

35 ἐπ] ~ *Cant. Æth. Perſ.*

37 ὡς] ~ *Cant. Hieron. Æth. Goth.* ἕως *Al. Arab. Copt. Lat. Steph. η. id.* Librarius perantiquus nimis cito ε ex ιτῶν arripuit.

38 ἄνυτη] ~ *Al.* cum pauculis. Vocula, bis legenda, ſemel ſcripta. ¶ ἐν ἱερουσαλὴμ] *edd. mſſ., Stap. Theophyl. Euthym.* &c. [ἱερουσαλήμ] *Goth. Latini* codd. *vetuſtiſſimi*

Digitized by Google

ſtiſſimi apud Er. & *ſpectatiora exemplaria* apud Lucam Brug. & *Trevirenſis*, *Iren. Auguſtin. Hieron. Beda*, *Mog. Perſ. Sax. Syr.* Poſt λύτρωσιν facile omiſſum ἐν. [τῷ ἰσραὴλ] *Vaticanus*, ex v. 25. nam *Iſrael* habent *Latini* aliqui & inde *Angl. Arab. Perſ.* alter. ἐν τῷ ἰσραὴλ *Magd. Med. Steph.* δ.

39 αὐτῶν] ἑαυτῶν *Comp. Aug.* 1. *Wo.* 1. & complures alii.

40 [~ πνεύματι] *Lat. Cant. Barb.* 1. *Armen. Copt. Sax. Titus* Boſtr. Ex c. l. 80. additum putat Millius. ¶ πνεύματι, πληρέμενον] πνεύματος πληρέμενον καὶ *Goth.* ¶ ἐπ' αὐτὸ] *edd.* &c. Lectio media. ἐπ' αὐτῷ *Byz. Cam.* & al. ἐπ' αὐτὸν *Comp. Par.* 2. ἐν αὐτῷ *Cant.* & al.

43 [~ ἰησᾶς] *Moſc.* Et ſic idem, Ioh. v. 15. ¶ ἔγνω ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ] ἔγνωσαν οἱ γονεῖς *Er.* cum paucis. Ex v. 41.

44 ἀνεζήτων] ἐζήτων *Aug.* 1. & alii. Ex v. 45. 48. ¶ ἐν tertium] ~ *Al.* & alii, *Lat.*

51 καὶ ἡ] ἡ δὲ *Er. Aug.* 4. *Byz. Wo.* 1. 2. & al.

52 σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ] Tranſponit hæc duo exemplar quoddam apud *Bezam*, *Epiphan. Fulgent.* l. 1. ad Thraſym. *Syrus.*

CAP. III.

1 [~ δὲ] *Aug.* 4. *Bodl.* 2. *Byz. Colb.* 3. *Eph. Wo.* 2. *Æth. Lat.* in mſ. Char. & Trev. Ineunte pericopa. Item *Marcion*, hîc inchoans librum. ¶ ἡγεμονεύοντος] *edd.* &c. ex alliteratione, vel ex c. II. 2. [ἐπιτροπεύοντος] *Goth. Lat. Cant. Chronicon* Alex. *Euſeb.* l. 9. Demonſtr. c. 5. ¶ ἀβιληνῆς] ἀβιλανῆς *Comp. Moſc.* & alii.

2 ἐπὶ] *Comp. Aug.* 1. 4. *Byz. Stap.* vel plures. ἐπ' *Er.* & al. ¶ ἀρχιερέως] *Comp. Steph. ed.* 1. 2. *Al. Aug.* 1. 4. *Barb. decem*, *B.* 1. *Bodl.* 2. 4. 5. 6. 7. *Bu. Cant. Colb.* 1. 2. 3. *Cov.* 1. *Cypr. Eph. Gal. Gon. Go. Hunt.* 2. *Laud.* 1. 2. 4. 5. *L. Lin. Med. Mont. M.* 1. 2. *N.* 1. *Par.* 1. 2. 3. 4. 5. *Roe. Seld.* 1. 2. 3. 4. 5. *Stap. Vſſ.* 1. *Wheel.* 1. 3. *Wo.* 2. *Goth. Euſeb. Epiphan.* Probat Stapulenſis. [ἀρχιερέων] *Er.* & al. edd. Vid. *Gnom.* ¶ [~ τῷ] *Al. Aug.* 1. 4. manu prima, *Byz. Gehl. Moſc.* cum plurimis, *Clem.* Al.

4 λέγοντος] ~ *Lat. Cant. Barb.* 1. *Arab. Armen. Orig.* Confer mox v. 22. & cap. VIII. 9. ¶ ἐν τῇ ἐρήμῳ,] Hoc ſequentibus annectit cod. Lat. Colonienſis.

8 [~ ἐν ἑαυτοῖς] *Æth. Arm. Lat.*

9 τῶν λίνδρων] *edd. mſſ. Ambroſ. Syr.* &c. & ſic Matth. [τῷ λίνδρῳ] *Æth. Goth. Lat.* in mſ. Char. Colon. & aliis, *Sax.*

10. 12. 14 [ποιήσωμεν] *Al. Moſc. Wo.* 2. cum multis.

12 βαπτισθῆναι] βαπτ. ὑπ' αὐτοῦ *Aug.* 1. & complures alii. Ex v. 7.

13 πλέον] ~ *Magd. Moſc.*

16 ἅπασι] *Steph. ed.* Ante diſtinguunt, *ed.* aliæ: poſt, *Aug.* 1. 4. ¶ μὲν] ἐν *Cant.* μὲν ἐν *L.* ¶ [~ ἁγίῳ] *Vſſ.* 1. 2. *Tertullian. Auguſtin.*

17 αὐτοῦ medium] ~ *Iren. Cant. Arab. Perſ.*

18 τὸν λαὸν] τῷ λαῷ *Er. Byz.* & perpauci alii. ut *populo* habet *Lat.* ſed *populum* mſ. *Colon.*

19 ~ φι-

Digitized by Google

19 ~ φιλίππε] *Er. Aug. 1. B. 1. Bodl. 1. 4. 5. Byz. Cant. Colb. 3. Eph. Gal. Gehl. Go. Laud. 2. Lin. Lipſ. Magd. Moſc. N. 1. Par. 2. 3. 6. Per. Steph. δ. ε. ζ. η. θ. Vſſ. 2. Wo. 1. 2. Theophyl. Euthym. Arm. Goth. Lat. Perſarum* alter, *Sax.* Vnde, ante καὶ, hoc inſerit *Comp.* [φιλίππε] *Steph. ed.* &c. *Syr.* &c. ex Matth.

21 ἐν τῷ] μετὰ τὸ *Bodl. 5. Æth.* & anonymus in *Chronico Al.* de quo Millius in Prol. §. 1020.

22 λέγεσιν] ~ *Lat.* cum proximis.

23 ὁ ἰησοῦς] ~ *Comp. Par. 1.* ¶ ἀρχόμενος] ἐρχόμενος *Vaticanus*, teſte Alixio, dubitante Wolfio. ἐρχόμενος ἐπὶ τὸ βάπτισμα *Clemens* Al. Strom. I. ſed non erat ei propoſitum ipſa Lucæ verba referre. Adde *Euthymium.* ¶ ἐνομίζετο,] comma delent *Er.* & alii. ¶ ἰωσὴφ] τοῦ ἰακὼβ addit *Byz. Eph. Arm.* Ex Matth. Ab hoc loco *Byz.* in ſingulas lineas confert trinas generationes, v. gr. τοῦ ἡλὶ· τοῦ ματθὰν· τοῦ λευὶ· & ſic deinceps, uſque ad illud τοῦ σὴθ, incluſive. v. 38. ¶ ἡλεὶ] ἡλὶ *Comp.* & alii.

24 ματθὰτ] ματθὰν *Aug. 1. Byz.* cum multis. ¶ [~ τοῦ ματθὰτ, τοῦ λευὶ] *Iulius Africanus*, *Euſebius*, *Gregorius* Nyſſenus, *Ambroſius*, *Auguſtinus*, nec non *Gregorius* Nazianzenus. *Irenæus* quoque & alii LXXII generationes a Luca recenſeri putant. Vide Millii Proleg. § 372. 667 ſeqq. 817. qui poſtremo loco cenſet, hæc irrepſiſſe ex v. 29. ¶ μελχὶ] μαλχῖ *Byz.* & ſic v. 28. ¶ ἰαννὰ] ἰωνᾶ *Byz.*

25 ματταθίε] ματαθίε *Moſc.* ματθίε *Byz. Eph. Seld. 2.* ¶ ἐσλὶ] ἐσλεὶμ *Byz. Goth.* ¶ ναγγαὶ] ἀγγαὶ *Byz.* & alii. σαλμὸν ſubſtituit *Moſc.*

26 ματταθίε] ματαθίε *Moſc.* ¶ σεμεὶ] σεμεεὶ *Al. Byz. Laud. 2. Wo. 1.* & alii. λευὶ ſubſtituit *Moſc.* ¶ ἰωσὴφ] ἰωσὴχ *Er. Byz.* & alii.

27 ἰωανὰν] *Comp. Al. Baſ. 1. Wo. 1.* & alii, *Æth.* ἰωαννὰν *Aug. 1. Gehl. Moſc.* & alii, *Copt.* ἰωαννᾶ *Er.* & al. ἰωνᾶν *Byz.* & alii.

28 ἐλμωδὰμ] ἐλμωδὰν *M. 1. Per.* nec non *Arab. Lat.* Tantundem. Vid. Hilleri Onom. p. 175.

30 ἰωνὰν] ἰωνὰμ *Er. Aug. 1.* & alii, *Perſ. Syr.*

31 μαϊνὰν] μενᾶν *Byz. Lat.*

33 ἀρὰμ] ἀρὰμ, τοῦ ἰωρὰμ *Aug. 1. Gehl. Moſc.* cum multis, & ſic fere *Æth. Arm. Copt.*

34 θαρὰ] θάρρα *Aug. 1.* & alii.

35 σιρὰχ] *Comp. Steph. ed. 1. Al. Aug. 1. Byz. Cov. 1. Wo. 1. 2.* & plurimi, *Armen. Goth. Lat.* in mſſ. σαρὰχ *edd.* al. ¶ ῥαγαῦ] ῥαγὰβ *Aug. 1.* & al. ¶ φαλὲκ] *edd. mſſ.*, *Armen.* φαλὲγ *Stap. Al. Bodl. 1. Wo. 2.* & alii, *Chronicon* Alex. *Goth. Lat.* At ϗ finale fit κ, ut docet Hiller. Onom. p. 693.

36 τοῦ καινὰν] *edd. Al.* (teſte contra Grotium Vſſerio, Waltono & Millio,) *Aug. 1. Byz.* ceterique *mſſ.* ſummo conſenſu, *verſiones* item, & *patres* multi. [~] *Cant.* quem unum utique ſpectare videtur Scaliger, quum *Cainan* in vetuſtiſſimis exemplaribus negat exſtare. neque enim numerare potuit codicem *Steph.* ß, quem Stephani amicus hoc loco non citavit. ſed talis certe codicis ſuffragium nil valet: coll. var. Marc. II. 26. nam patres ſequitur, quorum multi *Cainanem* hunc tollunt. tollunt etiam *Bullingerus*, *Cordeſius*, *Grotius*, *Voſſius*, *Mutheſius*, *Spanhemius*, *Vſſerius*, (qui etiam *Maſſaum*, *Corn. a Lapide*, *Petavium*

Digitized by Google

vium, *Poſſinum* citat,) *Terſerus*, *E. Schmidius*, *Heupelius*, *Grabius*, *Pfaffius*, *Buddeus*, *Chladenius*, *I. M. Langius*, *Ruſius*, *Rumpæus*, multique alii, quos enumerat *Hodius* lib. 3. de Bibl. text. f. 269. (ubi inprimis copioſe de hoc Cainane differit,) *Reineccius* & *Wolfius* ad h. l. Vid etiam *Gnom.*

CAP. IV.

1 πνεύματος ἁγίου πλήρης] πλήρης πνεύματος ἁγίου *Comp. Aug. 1. Lat.*

1. 2 ἡμέρας τεσσεράκοντα,] *Cam. Euſebius* apud Bezam, *Lat. Syr.* Vid. *Gnom.* Comma præponunt *plerique.*

2 ὕστερον] *edd. mſſ. Lat.* unus, *Goth. Syr.* Sic Matth. [~] *Æth. Arm. Copt. Lat. Cant. Cyrill. Beda.*

3 πρὸς αὐτὸν] εἶπε δὲ *Er. Hunt. 2.* & al.

4 ~ ὁ] *edd. primæ*, *Aug. 1. 3. Byz. Gehl. Par. 1. 2. 3. 4.* vel plures. Sic Matth. [ὁ] *Steph. ed. 3.*

5 - 12 [καὶ ἤγαγεν κτλ. καὶ ἀναγαγὼν κτλ.] *Hic animadvertendum eſt, in vetuſtis codicibus Latinis eundem tentationum ordinem in Luca & in Matthæo ſervari. Quod videre licet in vetuſto quodam codice coenobii D. Germani Pratenſis ad muros Pariſienſes ſiti, & pleriſque aliis eorum locorum, in quibus carioſa & vetuſtate pene conſumta adverſantur volumina:* Iac. Faber Stapulenſis in Comm. ad h. l. Sed illi codices Latini ad Matthæum ſunt conformati, ſicut ab *Ambroſio* commentarius in Lucam. Ceteri *Latini* codices, quorum plurimos contulit Lucas Brugenſis, cum codd. Gr. ceteriſque verſionibus antiquis congruunt. Accedit *Origenes*, *Auguſtinus*, alii. ¶ ὁ διάβολος] ~ *Cant. Copt.* ¶ εἰς ὄρος ὑψηλὸν] *edd. mſſ. Goth. Ambroſ. Syr.* &c. ~ *Copt. Lat.* in cod. Char. Trevir. & in aliquot codd. apud Zegerum, *Beda*, *Sax.* Franc. Lucas in libello altero Corr. Romanarum: *Hæc verba omittuntur a quibuſdam veteribus codicibus, tanquam ex Matthæo huc transſumpta.*

7 προσκυνήσῃς] πεσὼν προσκυνήσῃς *Byz.* & alii, *Hieron.* Ex Matth. ¶ μοι] ἐμοῦ *Comp. Aug. 1. 3* manu ſecunda, *Byz. Wo. 2.* pluresve. ¶ πᾶσα] *Comp.* & al. edd. *Al. Aug. 1. 3. Bodl. 1. 2. 5. 6. 7. Bu. Byz. Gehl. Laud. 1. 2. 5. Moſc. Stap. Steph. omnes, Wo. 1. 2.* multique alii, *Syr.* [πάντα] *Er.* & al. Ex Matth.

8 [~ ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ] *Barb. 1.* & idem fortaſſe, *Vaticanus*, *Cant. Colb. 8. Steph. ζ. η. Æth. Arm. Copt. Goth. Lat. Perſ. Sax. Syr. Orig. Ambroſ. Beda.* Nemo Græcus ante *Theophylactum*, ut Grotius notat, hæc verba hoc loco agnoſcit. Veſtigium gloſſæ in codd. græcis eſt γέγραπται, ſine γάρ, ſubſequens. *Vtrum hæc Matthæi ſolius fuerint, an etiam Lucæ, operæ pretium non eſt inveſtigare*, ait Whitby. Atqui hæc verba, *Abi poſt me Satana*, adſcribere Domino non decuit Lucam, qui poſtea alium Satanæ memorat incurſum. ¶ ~ γάρ] iidem fere codd. & interpretes, itemque *Comp. Alex. Aug. 1. 3. Byz. Cam. Cov. 1. Moſc. Wo. 1. 2.* aliique permulti. [γάρ] *Er.* & al.

9 ~ ὁ] *edd. primæ*, *Al. Aug. 1. 3. Barb. decem*, *Bodl. 1. 2. 7. Byz. Eph. Hunt. 2. Par. 1. 2. 4. 5. 7. 8. Roe. Seld. 1. 2. Vſſ. 2.* vel etiam *Cant.* (apud Bezam,) *Wo. 1. 2. Theophylactus.* [ὁ] *Steph. ed. 3.* & al. ¶ ἐντεῦθεν] ~ *Wo. 1. 2.* & alii, *Lat.* mſ. Char.

11 ~ ὅτι]

Digitized by Google

11 ~ ὅτι] *Comp. Er. Aug. 1. 3. Bodl. 1. 2. 7. Byz. Cant. Colb. 1. 2. 3. Eph. Gon. Go. Laud. 2. 5. Lin. Mont. M. 1. Mosc. N. 1. Per. Roe. Seld. 2. Stap. Wheel. 1. Wo. 1. 2. Æth. Arab. Syr.* [ὅτι] *Steph.* & al. edd., *Lat.*

18 ἐμέ] Ira distinguit *Byz. Lat.* ed. Lovan. A. 1583. & Iesa. LXI. 1. accentus Hebr. ¶ εὐαγγελίσασθαι] *Comp. Er. ed. 1. 2. 3. 4. Al. Aug. 1. 3. 4. Bas. 1. Bodl. 1. 2. 5. Bu. Byz. Cant. Cypr. Eph. Gal. Gehl. Med. Wo. 1. 2.* & sat multi alii, *Orig. Athanas. Suidas.* εὐαγγελίζεσθαι *Er. ed. 5.* & al. ¶ , ἀπέσταλκέ με] Ante hæc, non post, distinguit *Aug. 3.* vel plures, *Goth. Lat.* ed. Lovan., *Syr.* Versio *Angl.* hod. & citato Iesajæ loco accentus Hebr. & LXX ed. Hervag. & *Tertullian.* nec non *Chaldaica paraphrasis.* ¶ ἰάσασθαι κτλ.] *edd. mss. Iren. Theodorit. Arab. Goth. Lat. Pers. Syr.* [~] *Cant. Colb. 8. Paris. 6. Æth. Arm. Copt. Sax. Orig. Euseb. Athanas. Ambr. Augustin.* Franc. Lucas in Correctionibus alteris: *Hæc clausula praeteritur a multis tum libris tum authoribus, tanquam eadem cum hac,* dimittere confractos in remissionem, *ut ex eodem uno Hebræo versa.* Sed vid. *Gnom.* ¶ ἀποστάλκαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει] *edd. mss. Goth. Euseb.* &c. ~ Iren. Orig. Abundare hæc putant Beza & Drusius.

19 κηρύξαι] καλέσαι *Euseb. LXX.*

23 τῇ] *edd.* &c. E proximo. [~] *Al. Aug. 4.* & al.

25 δὲ] *Er.* &c. *Goth.* ~ *Comp. Cant. Cypr. Per. Arab. Lat.* γὰρ *Syr.* ¶ πολλαὶ] ὅτι πολλαὶ *Cov. 1.* & alii, *Arab.* Ex v. 24.

26 σάρεπτα] σάρεφθα *Er. Cypr.* & alii. ex LXX. ¶ τῆς σιδῶνος] σιδονίας *Al.* & al. item ex LXX.

29 ἕως] *edd. primæ, Aug. 1. 3. 4. Byz. Gehl. Mosc. Wo. 1. 2.* vel plures ἕως τῆς *Steph. ed. 3.*

33 πνεῦμα δαιμονίε ἀκαθάρτε] δαιμόνιον ἀκάθαρτον *Colb. 3. Lat. Cant. Armen.* ¶ φωνῇ μεγάλῃ] ~ *Colb. 8. Goth. Orig.*

34 ἔα] ~ *Cant. Colb. 8. Lin. Mont. N. 1. Æth. Arab. Tertull.* ¶ ἡμᾶς citra interrog.] *Aug. 1. 4.* vel plures, *E. Schmidius.*

35 εἰς] *edd. primæ, Aug. 1. 3. 4. Cant. Gehl. Wo. 1. 2.* & alii plures. εἰς τὸ *Steph. ed. 3.*

38 ~ ἡ ante πενθερά] *Comp. Aug. 1. 3. Byz. Wo. 1. 2.* & plurimi. ἡ *Er.* & al.

40 δύνοντος] δύναντος *Byz. L. M. 1. Par. 3.* δύντος *Orig.* δύσαντος *Cant.* ex *Lat.* qui habet *cum occidisset.* ¶ ἐπιθεὶς] ἐπιτιθεὶς *Bodl. 4. 5. Cant. Per. Vss. 2.*

41 [κραυγάζοντα] *Al. Aug. 3. Bodl. 4. 7. Cant. Cov. 1. Eph. Gon. Laud. 1. L. Mosc. Par. 3. 5. 7. Per. Vien. Orig.* ¶ [~ ὁ χριστὸς] *Orig. Copt. Arab. Armen. Lat. Colb. 8. Cant. Tertullian.*

42 [ἐπεζήτουν] *Al. Aug. 3. Barb. septem, Bodl. 1. 4. 5. Byz. Cant. Colb. 8. Cov. 1. Lipsi. Magd. M. 1. Mosc. Par. 2. 3. 4. Per. Roe. Seld. 1. 2. Vss. 2. Wheel. 1. Victor* Antioch. *Euthym.*

CAP. V.

6 πλῆθος ἰχθύων] *edd. primæ, Aug. 1. 3. 4. Byz. Gehl.* vel plures. ἰχθύων πλῆθος *Steph. ed. 3.*

Digitized by Google

8 ~ τῇ post γίνεσιν] *Comp. Aug. 1. 3. 4. Wo. 2.* vel plures. τῇ *Er.* & al. ¶ κύριε] Hoc ante ὅτι ponit *Hieron. Armen.*

14 εἰς μαρτύριον αὐτοῖς] *ut ſit in teſtimonium hoc vobis* habet *Lat.* (ex cap. XXI. 13.) apud *Ambroſium*, nec non apud *Tertull.* id ſecutus *Marcion*, quem ſic reddit *Epiphanius*, ἵνα ᾖ μαρτύριον τοῦτο ὑμῖν· & ſic fere *Cant.*

15 ὑπ' αὐτῆ] ἀπ' αὐτῆ *Al.* ex alliteratione. ~ *Barb. tres, Eph.* & alii, *Lat.* Hiatus, *ab* recurrente. Poſt ἀκάθαρτον id habet *Syr.*

19 πολλὰς] *Comp.* & al. edd. *Al. Aug. 3. B. 1. Bodl. ſex, Byz. Cant. Colb. 2. 3. Cov. 1. Cypr. Em. Eph. Laud. 4. 5. M. 1. Moſc. Par. 1. 2. 3. Per. Steph. ſeptem, Euthymius.* Lectio media: unde ἐπὶ *Vien.* πόσας *Med.* πολλὰς ὁδοῦ *Wh. 1.* διὰ πολλὰς ὁδοῦ *Cam. Colb. 1. Gehl. Gon. Laud. 2. Par. 8.* πόθεν *Aug. 4. Par. 6. Wh. 3.* πῶς *Colin. ed. Aug. 1. Barb. ſex, Bodl. 6. Bu. Gal. Go. Hunt. 2. Laud. 1. Lin. Magd. Mont. N. 1. Par. 4. 7. Roe. Seld. 1. 2. 3. Vſſ. 1. 2.* [διὰ πολλοῦ] *Er.* & inde al. edd.; mſ. nullus, ex claſſe prima quidem. Vid. *Gnom.*

25 ἥ] ὃ *Er. Al. Aug. 3. Laud. 2. 4.* & alii.

26 ἡ ἔκστασις uſq. ἐδ. τὸν θεὸν] Omittit *Byz.* & alii: ob Homoeoteleuton v. 25.

27 ἐθεάσατο] εἶδε *Al.* & al. ex Matth. aut Marco.

29 λοιὸς] Articulo carent *edd. prima, Aug. 1. 3. 4. Byz. Stap.* vel plures. ὁ præfixit *Steph. ed. 3.*

30 [~ αὐτῶν] *Er. Bodl. 2. Cant. Laud. 5. Æth. Arab. Copt. Perſ. Syr.* ¶ τῶν] *Comp. Al. Aug. 1. 4.* codd. plurim. ~ *edd.* al. *Byz. Aug. 3.*

31 ὑγιαίνοντες] ἰσχύοντες *Byz.* & al. ex parall.

35 καὶ] ~ *Aug. 1.* & alii, *Lat.* aliqui, *Perſ. Syr.* Ante τότε ponunt *L. Gon. Roe. Æth. Arab.* Ex Matth. aut Marco.

36 συμφωνεῖ] συμφωνήσει *Al. Cant.* & alii. ¶ ~ ἐπίβλημα] *Comp. Steph. ed. 1. 2. Al. Aug. 1. 3. Byz. Moſc.* multique alii, *Goth.* [ἐπίβλημα] *Er.* &c.

CAP. VI.

1 δευτεροπρώτῳ] ~ *Barb. 1. Colb. 8. L. Æth. Arab. Copt. Perſ. Syr.* Ignoratione rei.

2 σοιεῖν] ~ *Barb. 1. L. Lat. Perſ.*

4 ἔλαβε καὶ] ~ *Aug. 4. Cant. Cypr.* & alii, *Æth.* ¶ καὶ ante τοῦ] ~ *Barb. 1. Arab. Goth. Lat. Syr. Theophylact.*

5 [τῇ ἀυτῇ uſq. νόμε] *Steph. β.* idemque *Cant.* qui in ed. Wech. ſunt codd. duo vetuſtiſſimi. Ex evangelio ſecundum Hebræos deſumtam cenſet pericopam Millius Proleg. § 1277. Neminem quamlibet peccantem Salvator legitur appellaſſe *maledictum.* Videtur eſſe hiſtoria vera, ſed apocrypha, non ſincere, nec per idoneam dilemmatis formam deſcripta. conf. *Fabricii* cod. apocryph. N. T. p. 324.

6 καὶ poſt δὲ] ~ *Comp. L.* & alii.

7 παρετήρουν] παρετηροῦντο *Al. Cant.* & alii. ¶ ~ αὐτὸν] *Comp. Al. Aug. 1. 3. 4. Byz. Moſc.* & plurimi alii, *Goth. Lat.* [αὐτὸν] *edd.* al. e Marco. ¶ ἐν] ~ *Aug. 1.* & alii. ut Marcus. ¶ αὐτῇ] κατ' αὐτῆ *Er. Byz.* cum multis. Gloſſa.

9 ,τί]

9 ,τι] *edd. principes, Lipſ. Stap.* pluresve, *Arab. Syr.* [τι·] *Elzev.* & recent. edd. ¶ [ἀποκτεῖναι] *Comp. Al. Aug. 1. 3. 4. B. 1. Bodl. ſex, Bu. Byz. Cov. 1. Gehl. Med. Moſc. Stap.* multique alii. Marci eſt: ex quo etiam οἱ δὲ ἰουδαῖοι addit *Byz. Cam.* & alii.

10 εἶπεν αὐτῷ] *Comp. Al. Aug. 1. 3. 4. Byz. Gehl.* & fere omnes, *Goth. Perſ. Syr.* [εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ] *edd.* al., *Lat.* Ex v. 8. ¶ ~ ἕτω] *Er. Al. Aug. 3. 4. Byz. Hunt. 2. Laud. 2. 4. Moſc. Vien.* & complures alii, *Goth. Theophyl.* Illud, ὁ δὲ ἐποίησε, lectio media, vera, brevis. [ἕτως] addidere *Comp. Aug. 1.* & al. Rurſum alii ſcripſere καὶ ἐξέτεινε. ¶ [~ ὑγιὴς] *Al. Aug. 3. Barb. 1. Bodl. 2. Cant. Colb. 8. Hunt. 2. Laud. 5. L. Med. Goth. Lat. Syr.* Adſcriptum videtur ex Matth. ¶ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη] ~ *Vſſ. 1. Arm. Copt. Lat.*

12 τῷ θεῷ] ~ Tertull. *Perſ. Cant.* Sed habet *Lat.*

13 [ἐκάλεσε] *Cant. Magd. Seld. 1.*

14 ἐάκωβον] καὶ ἰάκωβον *Per.* & alii, *Lat.* in mſ. Char.

17 πόσε] τῷ *Moſc.* & al.

18 ὑπὸ] ἀπὸ *Al. Aug. 3. 4. Byz.* & pauci alii. ¶ ᾗ] ~ *Al. Aug. 3. Euthym. Lat. Barb. 1. Cant. Colb. 8. Æth. Arab.*

20 αὐτῷ] ~ *Er. Cant. Hunt. 2. Per. Perſ.*

22 ὅταν alterum] ~ *Er. Wheel. 1. Goth.*

23 χάρητε] *Comp. Steph. ed. 1. 2. Al. Aug. 1. 3. 4. Byz. Cypr. Gehl. Moſc. Steph. omnes*, & permulti alii. χαίρετε *Er.* &c. ¶ ταῦτα] τὰ αὐτὰ *Epiphan. Cant.* Vide *Gnom.*

26 ~ ὑμῖν] *Comp. Al. Aug. 1. 3. Byz. Laud. 1. 2. 5. Roe. Steph. omnes, Wo. 2.* & *bis tredecim* alii, *Theophyl. Goth. Lat.* plerique, *Perſ.* [ὑμῖν] *Er.* & alii, *Iren. Chryſ.* hom. 81 in Ioh. *Syr.* &c. E proximo. ¶ πάντες] *Er.* &c. *Iren. Chryſ.* ſæpe, *Theophyl. Arab. Goth. Lat.* [~] *Comp. Aug. 3. Bodl. 1. 2. 7. Byz. Cant. Colb. 2. Gehl. Gon. Laud. 1. 2. 5. Lin. Magd. Mont. Moſc. N. 1. Par. 3. Per. Roe. Steph. π.* (i. e. πάντα, omnia exemplaria:) *Valla, Æth. Perſ. Syr. Euthym. Macar. Tertull.* ¶ ταῦτα] τὰ αὐτὰ *Bodl. 4. 5. Cant. Cypr. Med.* ¶ γὰρ] ~ *Cant. Colb. 3. Lat.* in mſſ., *Tertull. Sax.* ¶ ψευδοπροφῆται] *prophetis* habent *Lat.* multi, *Sax.* Incurrit librarius in v. 23.

28 ὑμῖν] ὑμᾶς *Er. Al. Aug. 1. Gal. Vſſ. 1.* apud Fellum, aliique. Ex parallelismo & alliteratione, vel ex LXX. ¶ ~ καὶ ante προσεύχεσθε] *Comp.* & al. edd. *Al. Aug. 1. Byz. Moſc. Stap. Wo. 2.* multique alii, *Goth. Lat.* in mſſ. *Sax.* καὶ *Er.* & al. ex Matth.

34 ~ οἱ poſt γὰρ] *edd. primæ, Aug. 1. 4. Moſc.* vel plures. οἱ *Steph. ed. 3.* ex v. 32. 33.

35 υἱοὶ] οἱ υἱοὶ *Comp. Steph. ed. 1.* ¶ ~ τῆ ante ὑψίστῳ] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Moſc. Par. 1. 2. 3. 4. 8.* vel plures. τῆ *edd.* al.

37 καὶ μὴ] μὴ *Er. Byz. Cant. Steph. a. ζ. Lat. Perſ. Syr. Theophyl.* Ex Matth. vel quia eſt initium Lectionis. nam rubrica in marg. mſſ. habet, εἶπεν ὁ κύριος, μὴ κρίνετε.

38 καλὸν] καλὸν καὶ *Gon. Goth. Lat.* (quanquam *Innocentius III* non habet &, lib. V de ſacro altaris myſterio, cap. VI.) *Syr.*

Digitized by Google

43 γὰρ] ~ *Cant. Æth. Arab. Perſ. Syr.*

44 ἰδίᾳ] ~ *Moſc.* & al. Sic Matth. XII. 33.

45 τῆς καρδίας αὐτῶ alterum] *edd. mſſ. Goth.* &c. ~ *Cant. L. Arab. Armen. Copt. Lat.* ¶ τῶ poſt γὰρ] ~ *Al.* & alii. ¶ αὐτῶ] ~ *Bodl. 5. Par. 4. 5. Æth. Arab. Copt. Lat. Syr. Clemens Al.*

46 κύριε] ~ *Colinæi* ed. *Hunt. 2. Laud. 1. M. 1. Ignat.* interpolatus.

48 πλημμ.] πλημύρας *Moſc.* Vtrumque ſcribitur.

CAP. VII.

4 λέγοντες] αὐτῷ addit *Al.* & alii, *Æth. Lat.* ¶ [παρέξῃ] *Al. Barb. 3. Bodl. 1. 3. Bu. Byz. Cant. Laud. 4.* pluresve. Vid. *Gnom.* σαυτῶ] ~ *Goth. Lat.*

9 ἐδὲ] *edd.* &c. Sic Matth. [ἅτε] *Comp. Aug. 4. Per. Wo. 1. 2.* & alii.

11 τῷ] *Er. Al. Barb. ſex, Bodl. 2. 6. 7. Colb. 8. Cov. 1. Laud. 1. 2. 5. L. Lipſ. M. 1. Moſc. Par. 3. 5. Per. Roe. Steph. 1. Vien. Wo. 1. 2. Theophylact.* unde *deinceps* habet *Lat.* (etiam in mſſ.) & inde *Angl. Mog. Sax.* [τῇ] *Comp. Æth. Arab. Armen. Copt. Goth. Perſ. Syr.* &c. ex v. 12. vel c. IX. 37. ¶ αὐτῷ] ~ *Al.* & aliquot alii. ¶ [~ ἱκανοὶ] *Barb. 1. Cant. Steph. 1. Armen. Copt. Lat. Syr.*

12 αὐτὴ] *Aug. 1. 4.* manu ſecunda, & *nonnulli* apud Bezam, nec non *Comp.* Lectio media: unde αὗτη *Er.* & alii, præſertim qui ἦν habent additum. αὐτῇ *Byz. Steph. ed. 1,* ſubjungens χήρᾳ. ¶ [~ ἦν] *Comp. Steph. ed. 1. Al. Aug. 1. 4. Byz. Colb. 2. Laud. 5.* & alii. ¶ σὺν] *edd. primæ, Al.* (in ed. Ox. min. & in Millii Proleg. § 1475.) *Aug. 1. 4. Byz. Colb. 2. Gehl. Moſc. Vſſ. 1.* apud Fellum, *Wo. 1. 2.* &c. ἦν σὺν *Beza* in annot. & inde edd. *Henr. Stephani* & al. recent.

15 ἔδωκεν] ἀπέδωκεν *Al. Colb. 8.* Ex c. IX. 42.

16 πάντας] *Comp. Er. Aug. 1. 4. Moſc. Wo. 1.* & permulti alii. ἅπαντας *Steph.* & al. edd.

19 ἄλλον] ἕτερον *Byz.* & alii. ex Matth.

21 καὶ πνευμάτων πονηρῶν] ~ *Colb. 2. Eph.* ¶ τὸ] ~ *Al. Byz. Laud. 2. Moſc. Wo. 1. 2.* & alii. Paſſim litera, paſſim etiam ſyllaba, bis legenda, ſemel ſcripta.

22 ὁ ἠτῆς] *edd mſſ. Goth. Syr.* &c. ex Matth. [~] *Copt. Lat. Cant. Theophyl.*

23 ἐστὶν] ~ *Bodl. 2. Laud. 5. Vſſ. 2.*

24 ἀγγέλων] μαθητῶν *Cov. 1.* & *quatuor* & *octo* alii, *Perſ. Syr.* ¶ πρὸς τὰς ὄχλους] τοῖς ὄχλοις *Comp. Aug. 1. Cant. Moſc. Wo. 1. 2.* & complures alii. ex Matth. ¶ ἐξεληλύθατε] ἐξήλθετε *Eph. Roe* & alii. Et ſic v. 25. Ex Matth. ¶ θεάσαθαι;]; θεάσασθαι nonnulli cod. vereres *Latini* apud Er. *Sax.*

25 ὑπάρχοντες] διάγοντες *Cant.* & alii.

26 προφήτε] ~ in tribus codd. apud *Bezam* & in *Theophylacto.*

27 ἐγὼ] *edd. mſſ. Ambroſ.* &c. ~ *Lat. Cant.* ¶ ἔμπροσθέν σε] ~ *Tertull.* vel Marcion, *Cant.*

28 [~ προφήτης] *Barb. 2. Colb. 8. Lin. Med. Steph. γ. ε. η. Vſſ. 1. Wheel. 1. Æth. Arab. Copt. Euthym. Theophyl.* quem, & *tres Stephanicos*, Beza, per errorem,

Digitized by Google

rem, & secuti eum Wecheliani, retulere ad v. 26. *Tertullianus* legerit nec ne, vix apparet. Vid. lib. 4. c. Marcion. c. 18 plene. Ad Matth.

29 καὶ οἱ τελῶναι] ~ *Bodl. un.* apud Fellum.

31 ~ εἶπε δὲ ὁ κύριος] *Comp. Stap. Steph. ed. 1. 2. Al. Aug. 1. Byz. Cam. Gehl. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & quis non? *Æth. Arab. Copt. Lat.* mss. mult. *Sax. Syr.* [εἶπε δὲ ὁ κύριος] *Er. Steph. ed. 3. Goth.* &c. Additum e Lectionariis. est enim rubrica marginis, εἶπεν ὁ κύριος in mss.

34 φίλος τελωνῶν] *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Wo. 1.* vel plures, *Lat.* τελωνῶν φίλος *Er.* & al. Ex Matth.

35 [~ πάντων] *Byz. Cant. Colb. 2. Eph. Magd. Par. 6. Vss. 2. Armen.* Vt in Matth.

37 [καὶ] *Al. Aug. 1. 4. Byz. Colb. 2. Eph. Go. L. Magd. Med. Mont. Mosc. Par. 1. 2. 3. Seld. 1. 2.* Vid. *Gnom.*

38 αὐτῆ primum] τῇ ἰησῇ *Al.* & alii. Omittit *Bodl. 6.*

42 δὲ] ~ *Cant.* & alii. ¶ αὐτῶν prius] ~ *Cant.* & al. ¶ [~ αὐτῶν, εἰπέ,] *Æth. Arab. Lat. Cant. Pers. Syr. Tract.* c. Novatian. αὐτῶν omittit etiam *Em. L.* unde τῶν δύο *Copt.* εἰπέ omittit etiam *Copt. Barb. 2.* ἐπί habet *Al.*

43 ὅτι] ~ *Byz. Eph. Laud. 2.* Et quidem in *Byz.* librarius cum jam scribere cœpisset ο, destitit.

44 [~ τῆς κεφαλῆς] *Al. Cant. Cypr. Med. Vss. 1. Wheel. 1. Æth. Armen. Copt. Goth. Lat. Pers. Syr.*

45 [εἰσῆλθεν] *Beza* (e *Syro*: quanquam *Syri* & *Arabis* lectio ambigua est Ludovico de Dieu:) *Bu. L. Paris. 5. 6. Steph. 3. Copt. Latini* codd. complures, ex rhythmo, *intravit, cessavit.*

46 μὲ τοὺς πόδας] ~ *Cant. Roe. Vss. 1.* τοὺς πόδας μὲ *Aug. 4. Wo. 1. 2.*

47 ἀφέωνται] ὅτι ἀφ. *Roe.* & cod. vetustus apud *Bezam.*

CAP. VIII.

2 ἑπτὰ] πολλὰ *Wo. 1.* & alii.

3 σασάννα] σωσάννα *Aug. 1. Byz. Gal. Laud. 1. Magd. Per. Roe.* & complures alii, *Theophylact.* ¶ [αὐτοῖς] *Er. ed. 2. Barb. octo, B. 1. Bodl. 1. Cant. Colb. 2. Cypr. Hunt. 2. Laud. 2. L. M. 1. Mosc. Par. 7. Per. Roe. Steph. d. ζ. θ. ιβ. id. Vien. Wo. 1. 2. Lat.* aliqui, *Augustinus, Pers. Syr.* ¶ ἀπὸ] ἐκ *Al. Cant. Colb. 9. Cypr. L. Med. Vss. 1.*

5 τῇ prius] ~ *Cant. Cypr. Hunt. 2. Med.* ¶ αὐτῇ] ἑαυτὰ *Comp. Al. Gehl.* cum paucis.

8 ἐπί] *edd.* &c. ex Matth. [εἰς] *Al. Aug. 1. 4. Byz. Laud. 1. 2. 4. 5. Wo. 1. 2.* & *septem* & *quindecim* alii. ¶ ταῦτα usque ἀκούετω] ~ *Aug. 4.* & fere lectionaria.

9 λέγοντες] ~ *Barb. 1. Cant. Colb. 8. Steph. 7. Arab. Copt. Lat. Pers. Syr.*

14 οἱ] οἳ *Hervag.* & al. ed.

15 ὑπομονῇ] ταῦτα usque ἀκούετω addunt ex versu octavo codices illic citati, iterumque *Comp. Aug. 1. Wo. 2.* & complures alii. Sed tantum illud ὁ usque ἀκούετω addit

Digitized by Google

addit *Laud. 1.* & alii, & *Byz.* cuius margo rubricam habet hanc, ἰστέον ὅτι ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τὸ ταῦτα λέγων ἐφώνει οὐ λέγει ἀλλ' ὑπερβαίνει κτλ. Clausula Lectionariorum hoc loco, nulli versioni agnita.

16 δὲ] ~ *Byz.* (ineunte Lectione:) & alii, *Arab. Syr.*

18 ὦσι] *quid* habet *Hieron.* ¶ ἂν & ἐὰν] *Steph. ed. 1. Aug. 4. Wo. 1.* vel etiam *Gehl.* & plures. Lectio media; unde ἐὰν bis, *Comp. Er. Aug. 1. Byz. Wo. 2.* ἂν bis *Steph. ed. 3.* ἐὰν, priore loco, *Stap.* sed de altero silet.

19 μήτηρ] μήτηρ αὐτοῦ *Bodl. 2. Cant. L. Epiphanius.*

21 [~ αὐτὸν] *Er. ed. 1. Al. Cant. Colb. 8. Hunt. 2. Lin. Magd. Med. Mosc. N. 1. Par. 3. Vss. 1. Armen. Goth. Lat.*

22 καὶ ἐγένετο] ἐγένετο δὲ *Al. Byz. Cant.* & alii, *Lat.* ¶ ἐνίβη] ἀνίβη *Er. Aug. 1. Byz.* & alii. ¶ εἰς prius] εἰς τὸ *Byz. Mosc. Par. 2.* E proximo.

24 ἐποίησα bis] *Er.* &c. *Goth. Syr.* [ἐποίησα semel] *Comp. Bodl. 2. Laud. 5. Par. 6. Seld. 4. Æth. Arab. Copt. Lat.* ¶ ἐποίσαντο] ~ ἐποίσατο *Er. ed. 1. Wo. 1.* & alii. *Lat.*

25 ἐστὶν] ~ *Al. Med. Vss. 1.*

26 [γεργεσηνῶν] *Colb. 8. Steph. 3. Æth. Arab. Armen. Copt. Origenes*, Millio excerptus copiose, *Epiphan.* γερασηνῶν *Lat.* & ex eo *Cant. Barb. 1.* ¶ ἀντικέρα] ἀντιπέρα sive ἀντίπερα *Er. Al. Bodl. 1. 2. Bu. Cant. Cypr. Gehl. Laud. 2. 5. L. Med. Mont. Seld. 1. Wo. 1. 2. Theophylact. Hesychius.* πέραν *Byz.*

27 ἐκ τῆς πόλεως] ~ *Lat.*

28 ἰησοῦ] ~ *Cant. Gon. Hunt. 2. L. Lat.* in ms. Colon. ¶ τῷ θεῷ] ~ *Aug. 1. Cant. M. 1. Lat.* in ms. Trevir.

31 παρεκάλει] παρεκάλουν *Er. Cant. Bodl. 1.* & alii.

33 [εἰσῆλθον] *Al. Aug. 1. 4. Byz. Cypr. Mosc. Wo. 1. 2.* & alii.

34 γεγενημένον] γεγονὸς *Al.* & aliquot alii, ex v. seq. ¶ ~ ἀπελθόντες] *Er. Al. Aug. 1. 4. Byz. Cant. Cypr. Laud. 1. 2. 4. Mosc. Per. Roe. Wo. 1. 2.* plurimique alii, *Arab. Armen. Goth. Lat. Syr. Euthym. Theophylact.* [ἀπελθόντες] *Comp.* & al. ex Matth.

36 ὁ δαιμονισθεὶς] *a legione* vertit *Lat.*

37 [γεργεσηνῶν] *Colb. 8. Par. 6. L. Steph. 3. Æth. Arab. Armen. Copt.* γερασηνῶν *Lat. Ambros. Cant.*

38 init. δὲ] γὰρ *Er.*

42 αὕτη] αὐτὴ *Byz.*

43 ἰατροῖς] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Steph. omnes, Wo. 1. 2.* plurimique alii. εἰς ἰατροὺς *Ald.* al.

44 προσελθοῦσα] *Comp.* &c. Lectio media, unde καὶ προσελθοῦσα *Seld. 1.* προσελθοῦσα δὲ *Er. Byz. Roe Gon.*

45 μετ' αὐτοῦ] σὺν αὐτῷ *Al. Cant.* & alii.

46 ἰησοῦς] ~ *Cant. Laud. 4. Pers. Syr.*

47 αὐτῷ prius] ~ *Cant.* ¶ αὐτῷ alterum] ~ *Al. Cant. L. Med. Vss. 1. Copt. Lat.*

48 δὲ] δὲ ἰησοῦς *Byz.* & alii, *Goth. Pers. Syr.* ¶ θύγατερ] ~ *Gon. Lat. Cant. Barb. 1. Copt.* Habet Matthæus, non habet Marcus.

49 τὸν

49 τὸν διδάσκαλον] *illum* habent *Lat.* plerique.

51 ἁλῶν] *Er. Al. Aug. 1. 4. Barb. novem. Byz. Laud. 2. 4. 5. Wo. 2.* & alii bene multi, *Goth. Lat. Syr.* Sic quoque Matthæus. [ἀσελθὼν] *Comp.* & al. Ex ſeq. ¶ ἰωάννην καὶ ἰάκωβον] *Comp. Er. ed. 1. Aug. 1. 4. Bodl. ſex, Byz. Cant. Cypr. Em. Eph. Gal. Gon. Go. Laud. 1. 4. 5. L. Lin. Mont. N. 1. Seld. 2. 3. 4. Vien. Wheel. 3. Wo. 1. Arab. Hieron. Syr.* [ἰάκωβον καὶ ἰωάννην] *Er. ed. 2.* &c. *Goth. Lat.*

54 ἐκβαλὼν ἔξω πάντας καὶ] ~ *Æth. Lat. Barb. 1. Cant. Steph. 1. Ambroſ. Euthym.* Videtur comma caſu omiſſum.

CAP. IX.

1 ~ μαθητὰς αὐτῦ] *Er. Al. Aug. 1. Byz. Cant. Laud. 1. 2. 5. Magd. Moſc.* & permulti alii, *Dial.* c. Marcion. *Euthym. Theophyl.* Lectio brevis, media. unde *ſuos* ſupplet *Syr.* ἀποστόλους *Colb. 8. Hunt. 2. L. Par. 5. Steph. 1. Æth. Arab. Copt. Goth. Lat. Sax.* [μαθητὰς αὐτῦ] *edd.* al. Ex Evangeliſtariis.

3 [ῥάβδον] *Er. Steph. ed. 2. Barb. 1. Bodl. 2. 3. 4. Byz. Cant. Colb. 8. Laud. 5. L. Par. 2. 4. 6. Seld. 2. Steph. 1. Vien. Vſſ. 2. Æth. Arab. Lat. Syr. Theophyl.* Ex Matth. nam *Mont.* habet in margine.

4 ἐξέρχεσθε] *ne* præfigit *Lat. Perſ. Bodl. unus* apud Fellum, *Steph. 6.*

5 ἐξέρχεται] ἐκχωνται *Er. ed. 1. Al. Byz. Colb. 8. Cypr. Eph. Par. 2. Vſſ. 1.*

7 γινόμενα] γενόμενα *Al.* & alii.

8 προφήτης] ~ *Bodl. un.* apud Fellum.

9 ~ ὁ ante ἡρῴδης] *Edd. primæ, Al. Aug. 1. Byz. Cant. Laud. 1. 2. Wo. 2.* & ſat multi alii. ὁ *Steph. ed. 3.* & inde al, edd.

10 τόπον ἔρημον πόλεως καλεμένης βηθσ.] *edd.* &c. ubi πόλεως καλεμένης gloſſa eſt, qua aliquis cavere voluit, ne Bethſaida pro loco deſerto haberetur. [τόπον ἔρημον βηθσ.] Lectio media. unde *locum deſertum qui eſt Bethſaidæ* habet *Lat.* nec non *Perſ. Syr.* πόλιν καλεμένην βηθσ. *Copt.* nec non *Colb. 8.* κώμην λεγομένην βηθσ. *Cant.* τόπον ἔρημον καλεμένην βηθσ. *Eph.* τόπον ἔρημον *L.*

12 τὸν ὄχλον] τὰς ὄχλας *Roe.* & alii. ex Matth. ¶ ἀπελθόντες] πορευθέντες *Al. Bodl. 4. 5. Cant. Colb. 8. L.* Ex v. ſeq.

13 ἰχθύες δύο] *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* vel plures. δύο ἰχθύες *edd.* al. ¶ ἀγοράσωμεν] ἀγοράσομεν *Comp. Aug. 1. Byz. Magd.* & alii.

15 ἅπαν] ~ *Moſc.* ¶ ἀνέκλινεν] κατέκλινεν *Er. Steph. ed. 1. Colb. 8. L.* Ex v. 14. ¶ ἅπαντας] ἅπαντες *Beza*, ex *Latino* ambiguo *omnes.* nam pro ἀνέκλινεν alii *diſcumbere fecerunt*, alii *diſcubuerunt.*

20 ~ ὁ poſt δὲ] *edd. prim. Aug. 1. Moſc. Par. 1. 3. 4. 5. Wo. 1. 2.* & alii plurimi. ὁ *Steph. ed. 3.* & al.

21 [λέγειν] *Al. Bodl. 5. Byz. Cant. Colb. 2. 8. Cypr. Eph. Med. M. 1. Par. 2. 8. Wheel. 1.*

22 ἐγερθῆναι] ἀναστῆναι *Al.* & alii. e Marco.

23 ἐλθεῖν] *edd.* &c. Sic Matth. [ἔρχεσθαι] *Al. Bodl. 4. 5. Cant. Colb. 8. 9. Cypr. L. Med. Par. 8. Vſſ. 1. Orig.* ¶ ἀπαρνησάσθω] ἀρνησάσθω *Al. Cant. Colb. 8. Cypr. Med.* ¶ καθ' ἡμέραν] *Er., mſſ.* aliquot, *Goth. Lat.* aliæque *verſiones*, *Ptolemæus*, *Cyrillus* Al. *Theophyl.* edit. Rom. *Hieronymus*, &, eo teſte, *antiqua exemplaria.* [~] *Comp. Aug. 1. Barb. novem, B. 1. Bodl. 1. 4. 6. 7. Byz. Colb. 2. Eph. Gon. Go. Hunt. 2. Laud. 2. Lin. Magd. Mont. M. 1. Moſc. N. 1. Par. 1. 3. Per. Roe. Seld. 2. Stap. Steph. δ. ζ. θ. ιδ. Vſſ. 2. Wheel. 1. Wo. 1. 2. Valla; Orig. Euthym.* Videtur, aut quia Matthæus & Marcus non habent, aut caſu, omiſſum.

26 αὐτᾷ καὶ] ~ *Gon. Syr.* qui tamen αὐτᾷ poſt πατρὸς reponit, e Marco. ¶ καὶ ante τῶν] μετὰ *Arab. Perſ. Syr.* unde ſic legendum contendit *Franc. Combefiſius* in Notis ad Hippol. de antichr. c. 44. ſed hæc lectio ex Marc. VIII. 38 huc eſt traducta.

27 ἑαυτῶν] *Comp. Al. Byz. Laud. 2. Wo. 1. 2.* multique alii. & in Matthæo, ex Luca, non pauci. ἑαυτὸν *Er.* & al. ¶ γεύσωνται] *Colin.* ed. *Al. Aug. 1. Bodl. 1. 4. 7. Bu. Byz. Cant. Cypr. Gehl. Hunt. 2. Laud. 2. M. 1. Pariſ. 1. Roe. Seld. 2. 3. 4.* γεύσονται *Comp.* &c.

28 ~ τὸν ante πέτρον] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Moſc. Wo. 1. 2.* & codd. plurim. τὸν *Er.* & al. ¶ [Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην] *Byz. Cant. Eph. Hunt. 2. Vſſ. 2. Wh. 1. Æth. Arab. Copt. Goth. Lat.* (ſed *Iohannem & Iacobum* mſſ. Colon. & Trevir. & *Hieron. Sax.*) *Perſ. Syr.*

31 ὀφθέντες] ἐφθέντες αὐτῷ *Aug. 4. Byz.* & al. ¶ ἔξοδον] *edd. mſſ. Goth. Lat. Syr.* &c. δόξαν *Vſſ. 2.* & alii. Offendit librarius ad verbum id præcedens.

33 [~ ὁ] *Al. Aug. 4.* codd. plurimi. ¶ ὧδε] πάντοτε ὧδε *Aug. 4. Byz. Eph.* ¶ μίαν μωσεῖ] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* vel plures, *Lat.* μωσεῖ μίαν *Er.* & al.

35 ἀγαπητὸς] ἐν ᾧ εὐδόκησα addit *Bodl. 5. Byz. Cant. M. 1. Par. 2. Steph. ε. η. Vien. Æth.* Ex Matthæo.

36 ὁ] ~ *Al. Cant. Gehl. Par. 3. 5. Wo. 2.*

37 αὐτῷ] αὐτοῖς *Lat.* aliqui, *Syr.*

38 ἐπίβλεψαι] *Comp. Er. Al. Aug. 4. Byz. Laud. 1. 4. Roe. Wo. 1. 2.* & ſat multi alii. ἐπίβλεψον *Steph. ed.* & al.

39 σπαράσσει] *elidit & diſſipat* habet *Lat.* (ſed *allidit* &c. mſ. *Colon.*) unde ῥήσσει καὶ σπαράσσει *Cant. Æth. Arab. Copt. Sax.* E Marco. Hiat *Goth.*

40 ἐκβάλωσιν] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Bodl. ſex, Bu. Byz. Gehl. Laud. 1. 2. 4. Moſc.* & alii. ἐκβάλλωσιν *Er.* & alii.

41 ὧδε τὸν υἱόν σε] τὸν υἱόν σε ὧδε *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* E Matth.

43 ἐποίησεν] ἐποίει *Al. Cant. Colb. 8. L. Steph. η. Lat.* ¶ ὁ ἰησοῦς] *edd. mſſ. Arab. Goth. Perſ. Syr.* ~ *Er. Hunt. 2. Copt. Lat. Cant.*

44 ὦτα] *cordibus* habet *Lat. Æth. Arab.*

45 ἐρωτῆσαι] ἐπερωτῆσαι *Byz.* & alii. E Marco.

47 [εἰδὼς] *Barb. 2. Cypr. Med. Mont.* in marg., *Par. 8. Steph. γ. ε. ϛ. Vſſ. 1. Syr.*

48 [εἰσὶ] *Bodl. 5. Arab. Copt. Lat. Barb. 1.*

49 ~ τὸ

49 ~ τὰ post ἐκβάλοντα] *Comp. Aug. 1. Byz. Wo. 2.* codd. plurim. τὰ *Er.* & al.

50 [ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν] *Barb. 3. Cant. Colb. 8. Cypr. Eph. Magd. Par. 1. 2. 4. Synopſis* ſacræ ſcript., *Euthym. Æth. Arab. Goth. Lat.* in codd. *Colon. Trevir.* & pleriſque aliis, *Optatus, Ambroſ. Hieron. Mog. Perſæ, Sax. Syr.* Facile mutatum Græcis ω in η· at magnum pondus Verſionum hoc loco, *Gothica* præſertim & *Syriacæ*, in quibus magnum diſcrimen eſt inter *nos* & inter *vos*. De momento rei, vid. *Gnom.*

52 αὐτῆ] ἑαυτῆ *Colinæi ed. Al. Aug. 1. Cov. 1.* & alii. ¶ κώμην] πόλιν *Barb. 1. Colb. 2. L. Steph. 6.* quidam codd. apud *Er., Lat.* (ſed contra *Tertullianus,*) *Perſ.*

53 πορευόμενον] πορευομένῳ *Lat.*

54 ὡς καὶ ἠλίας ἐποίησε] *edd. mſſ., Stap. Chryſ. Theophyl. Æth. Arab. Goth. Perſ. Syr.* &c. [~] *Eph. unus* apud Bezam, *Arm. Copt. Lat.* (habet tamen Liranus, mſ. Char. & octo apud Lovan.) *Barb. 1.* Comma caſu omiſſum.

55 δὲ] ὁ ἰησοῦς addit *Er. Cypr.* & alii, *Perſ.*

55. 56. καὶ ἄπιν uſque σῶσαι] ~ *Al. B. 1. Bodl. 1. 4. 5. Bu. Colb. 2. Cov. 1. Eph. Magd. Moſc. Par. 3. 7. Wo. 1. 2. Copt. Sax.* item *Barb. 3.* & *Bodl. 2.* (ut appareret ex Mill. not. ad v. 56 fin. in ed. Ox.) & *quinque* cod. vet. apud Bezam. Stapulenſis hoc *neque in vetuſtis codicibus Latinis haberi* ait, *neque in Græcis manuſcriptis.* Hiatus, καὶ recurrente. ¶ ὑμᾶς;] *Er. ed. 1. Steph. 1.* ὑμᾶς. plerique. [~] *Hunt. 2. Roe. Lat. Barb. 1. Cant. Clemens* Al.

56 [~ ὁ γὰρ uſque σῶσαι] *Cant. Gon. Theophylact.* Ex Matth. XVIII. huc adjectum videri poſſe, notat *Eraſmus.* Et congruit, quod γὰρ omittunt *Er.* ed. 1. *I. M. 1. Par. 4. 5. Roe. Seld. 1. Lat.* (quanquam *enim* habet mſ. *Charit.*) Abſque hoc hemiſtichio proclivior deinceps fuit hiatus hemiſtichii præcedentis. ¶ ἀνθρώπων] ~ *Goth. Lat. Syr.* Habet *Leo*, ep. X. & mſ. *Charit.*

57 ἐν τῇ ὁδῷ,], ἐν τῇ ὁδῷ *Beza.* ¶ κύριε] ~ *Er. Barb. 1. Cant. Vſſ. 2. Copt. Lat.* multi.

59 κύριε] ~ *Cant. Moſc.*

60 ὁ ἰησοῦς] ~ *Cant. Colb. 8. Copt.*

62 δὲ] ~ *Er. Lat.* ¶ ὁ ἰησοῦς πρὸς αὐτὸν] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Wo. 1. 2.* vel plures. πρὸς αὐτὸν ὁ ἰησοῦς *Er.* & al.

CAP. X.

1 ~ δύο] *Græci* codd., *Euſebius*, etiam *Clementem* citans, *Gregorius* Nyſſ., *Cyrillus, Geometra, Theophanes, Theophylactus, Euthym. Copt. Goth. Syr. Iren. Tertull. Ambroſ. Damaſus* Ep. IV. & citatum ab eo *Neocæſarienſe* concilium, *Hieron.* Idque defendit *Budæus* in annot. ad pandect. f. 56. [δύο] *Barb. 1.* &, idem fortaſſe, *Vaticanus, Med. Steph.* cod. (β. coll. v. 17.) id eſt *Cant. Epiphanius, Lat.* (excepto uno mſ. apud Lucam Brug.) *Hilar.* in Rom. IX. *Dial.* contra Marcion. *Auguſtinus, Anaclet.* Ep. 3. *Dorotheus, Prudentius, Iſidorus*

Digitized by Google

Hiſpal. *Beda*, *Perſ.* Legit & non legit *Orig.* Vid. Hodium de Bibl. f. 128. ¶ δύο] δύο δύο *Al. Laud. 1. 2.* & alii.

2 ἓν prius] δὲ *Lat.* & alii. ¶ ἕν alterum] ~ *Cant. Arab.* unde *autem* ponit *Hieron.* ¶ ἐκβάλῃ] *Er.* &c. ἐκβάλῃ *Comp. Al. Aug. 1. 2. 4. Byz. Gehl. Laud. 1. 2. 4. 5. Per. Stap.* & multi alii.

3 ἐγὼ] ~ *Al. Byz. Lat.* mſ. Colon.

6 ~ μὲν ante ἢ] *edd. primæ, Al. Byz. Cant. Laud. 1. 2. 5. Med. Moſc.* & bene multi alii, *Lat.* μὲν *Er. ed. 3. Steph. ed. 3.* & al. Ex Matth. ¶ ἢ] ~ *Moſc.* ¶ ~ ὁ ante υἱὸς] *edd. primæ, Aug. 1. Byz.* vel plures. ὁ *Beza*, & inde recent. edd. etiam Millii.

8 ᾗ] ~ *Er. Gehl. Wo. 1.* & al. Ad c. IX. 4.

11 [εἰς τὰς πόδας ἡμῶν] *Al. Aug. 4. Bodl. 4. 5. 7. Byz. Colb. 1. 8. Cov. 1.* ante raſuram, *Cypr. Med. Par. 2. 6. Steph. γ. ε. η. Vſſ. 1. 2. Arab. Armen. Copt. Goth. Perſ. Syr.* Vnde εἰς τὰς πόδας *Barb. 1. Cant.* fuga pleonaſmi. Hiatus proclivis inter ὑμῶν & ἡμῶν. ¶ ἐφ' ὑμᾶς] *edd. mſſ. Syr.* &c. ex v. 9. [~] *Arm. Copt. Goth. Lat. Cant. Colb. 8. Tertull.*

12 ~ δὲ] *Er. Al. Aug. 1. Gehl.* & *undecim* & *quatuordecim* alii, *Arab. Goth. Lat. Perſ. Syr.* [δὲ] *Comp.* & al.

13 ἀπὸ alterum] καὶ *Moſc.* nec non *Cant.* ¶ [καθήμενοι] *Al. Colb. 2.*

14 [~ ἐν τῇ κρίσει] *Cant. Vſſ. 1.* plureſve, *Lat.* in mſ. Trevir. unde *in illo die* ſupplet *Sax.* e verſu 12. & ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως *L. Par. 6. Goth. Perſ. Syr.* Ex Matth.

16 με] καὶ ὁ ἀκούων ἐμοῦ, ἀκούει τοῦ ἀποστείλαντός με addunt *Par. 6. Æth. Arm.*

17 [δύο] *Barb. 1. Cant. Lat. Perſ.*

19 δίδωμι] δέδωκα *Lat. Barb. 1. Steph. η.* & al. ¶ ἀδικήσῃ] ἀδικήσει *Er.* & edd. recent. *Al.* & al.

20 ~ μᾶλλον] *edd. primæ, Aug. 1. 4. Byz. Cant. Cov. 1. Cypr. Gehl. Hunt. 2. Laud. 1. 2. 4. 5. Moſc. Roe. Steph. omnes. Wo. 1. 2.* & permulti alii, *Æth. Arab. Copt. Goth. Lat. Perſ. Syr. Orig. Conſtit.* ap., *Reſp.* ad orth., *Baſil. Chryſ.* nec non *Athanaſ.* in Vita Antonii. [μᾶλλον] *Er. ed. 3.* & alii, *Auguſtinus.*

21 [τῷ ἁγίῳ] *Barb. 1. Cant. Colb. 8. Cypr. Steph. γ. η. Vſſ. 1. Æth. Arm. Copt. Lat.* aliqui, *Perſ. Syr. Auguſtinus, Beda.*

22 ~ καὶ uſque εἶπε] *Er.* (cujus tamen editio prima hoc in emendandis jubet addi,) *Plantin.* ed. *Cant. Colb. 8. Med. Mont. Vſſ. 1. Æth. Arm. Copt. Lat. Iren.* Sic Matthæus. [καὶ uſq. εἶπε] *Comp.* & al. edd. *mſſ. Goth. Syr.* &c. Librarius bene antiquus præpropere incidit in verſum ſeq. ¶ παρεδόθη μοι] μοι παρεδόθη *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Moſc. Wo. 2.* ¶ με] ~ *Iren. Cant.* ¶ γινώσκω] ἔγνω *Iuſtin.* & al. in *Millii* Proleg. f. 36. 40. & in *Whitbii* Exam. f. 9.

23 κατ' ἰδίαν] *ſuos* vertit *Lat.* ¶ βλέπετε] καὶ ἀκούοντες ἃ ἀκούετε addit *Cant.*

24 καὶ βασιλεῖς] ~ *Methodius, Tertull. Cant.*

25 αἰώνιον] ~ *Marcion.*

27 σεαυτὸν] ἑαυτὸν *Al. Byz. Gehl. Laud. 2.* & alii.

30 ἐκδύσαντες] ἐξδύσαντες *Er. Barb. 3. B. 1. Bodl. 1. Laud. 2. Moſc. Par. 3. 7. Seld. 2. Wo. 1. 2.*

32 ἔλθῃ]

32 ἐλθὼν] ~ *Cant. Med. Par. 8. Vſſ. 1. Wheel. 1. Æth. Arab. Lat.*

34 [~ αὐτὸν alterum] ~ *Comp. M. 1. Lat. Perſ. Syr.*

35 [~ ἐξελθὼν] *Er. ed. 1. Barb. 1. Cant. Colb. 8. Æth. Arab. Lat. Perſ. Syr.* ¶ αὐτῷ] ~ *Lat.* & al.

36 δοκεῖ σοι πλησίον] *Er.* &c. *Lat.* πλησίον δοκεῖ σοι *Comp. Aug. 1. 4. Byz.* plures-ve. πλ. σοι δοκεῖ *Wo. 1. 2.*

39 ἰησοῦ] κυρίε *Syr. Lat. Æth.* & al. ¶ [τῶν λόγων] *Comp. Aug. 1. Byz. Gal. Mont.* & alii, *Perſ. Syr.*

42 ἑνὸς] ὀλίγων *Arab. Lat. Colb. 8.* ὀλίγων ἢ ἑνὸς *Æth. Copt. Baſilius, Olympiodorus, Hieronymus.* ¶ δὲ alterum] ~ *Er. Steph. ed. 1. Lat. Cant.*

CAP. XI.

2 ἡμῶν uſq. ἐρανοῖς] *edd. mſſ. Syr. Orig.* &c. [~] *Armen. Lat.* (in codd. fere omnibus, & apud Hieronymum,) *Tertullianus, Barb. 1.* (in ed. Ox. Millii; nam Kuſterus in ſiglis ejus offendit:) *H. Emſerus*, textum etiam græcum, (vereor ut firmiter, coll. Var. Ap. XIX. 5.) citans. vid. *Saubert.* Proleg. var. lect. Matth. p. 37. Hoc, ὁ ἐν τοῖς ἐρανοῖς, omittit *Magd.* de quo codice mox plura. Hiat *Gothus* toto hoc capite & ſeqq. ¶ ὄνομά σε] ἐφ' ἡμᾶς addit *Cant.* Confer Luth. catech. ¶ ἡ βασιλεία σε] τὸ ἅγιον πνεῦμά σε ἐφ' ἡμᾶς καὶ καθαρισάτω ἡμᾶς *Gregorius Nyſſ.* Gloſſa vetus, quam ad ſuperiora *Tertullianus* retulit: *Cui dicam, Pater? a quo Spiritum S. poſtulem? cujus regnum optabo venire? quis dabit mihi panem quotidianum?* &c. l. 4. c. *Marcion.* c. 26. ¶ [~ γενηθήτω uſque γῆς] *Origenes* diſerte, *Armen. Lat.* in codd. *vetuſtiſſimis*, ut ait Eraſmus; & apud Stapulenſem: imo in *pleriſque, & quidem ſpectatiſſimis quibuſque*, ut notat Franc. Lucas, (quanquam habet ed. Sixt. & aliquot cod. Lat. & *Sax.* Librarius videlicet unus alterve, Matthæo aſſuetus, huc feſtinans intulit, mox in verſu 4 vigilantius ſcribens; imo ſub hæc ipſa verba, *Fiat voluntas tua*, in Latinis quibuſdam mox, librario ſe colligente, prætermiſſum eſt illud, *ſicut in coelo, & in terra:*) *Barb. 1.* &, idem fortaſſe, *Vaticanus, Tertull.* l. c. *Hieron. Beda*, alii; *Angl. Emſerus.* ¶ τῆς] ~ *Al. Cant. Med. Par. 8.*

3 τὸ καθ' ἡμέραν] σήμερον *Colb. 2. 3. Eph. Lat.* aliqui, *Cant. Sax.* Ex Matth.

4 [~ ἀλλὰ ῥ. ὑ. ἀ. τ. π.] *Magd.* (qui non refictus ad codd. Latinos, cum iis tamen valde congruit, coll. var. mox v. 48. cap. II. 38. 1 Cor. XIV. 18.) *Origenes* diſerte, *Armen. Copt. Lat.* (in codd. fere omnibus,) *Hieron. Barb. 1. Emſer. Tertullian.* l. c. Cur v. 2. 4. tam multa adderent Aſiani, proclivis cauſa fuit, paralleliſmus Matthæi: cur Afri demerent, minime proclivis. vid omnino var. Matth. VI. 13. & Eraſmi annotationes, poſteriores præſertim. Similiter τὸ *Beati* Lucas c. VI. minus ſæpe ponit, quam Matthæus. c. V. Nec detrahitur quicquam verbo regnove Dei, etiamſi nonnulla hic in Luca non exſtare agnoſcas, quæ tamen remanent in Matthæo. quin etiam anima fidelis interdum ſic affecta eſſe poteſt, ut eam juvet in orando adhibere Lucam, & dicere, *Pater, ſanctificetur nomen tuum.*

Digitized by Google

veniat regnum tuum : panem noſtrum quotidianum da nobis quotidie : & remitte nobis peccata noſtra, & enim ipſi remittimus omni debenti nobis : & ne inducas nos in tentationem. Præclare Auguſtinus : *Lucas in oratione dominica petitiones non ſeptem, ſed quinque complexus eſt. Nec utique a* Matthæo *diſcrepavit, ſed quomodo iſta ſeptem ſint intelligenda, ipſa ſua brevitate commonuit. ——— Oſtendens ergo Lucas, tertiam petitionem duarum ſuperiorum eſſe quodammodo repetitionem, magis eam prætermittendo fecit intelligi. ——— Quod* Matthæus *in ultimo poſuit*, ſed libera nos a malo : *iſte non poſuit, ut intelligeremus, ad aliud ſuperius, quod de tentatione dictum eſt, pertinere. Ideo quippe ait*, ſed libera, *non ait*, & libera; *tanquam unam petitionem eſſe demonſtrans.* vid. Enchir. c. CXVI. Nemo patribus, ex quibus hæc collegi, nedum mihi, iraſci debebit. *Quonam id, quæſo, ſacræ Scripturæ diſpendio fit, ſi* horum aliqua *apud unicum* Matthæum *reperiantur? Quæ enim a diverſis memorantur Evangeliſtis, ſi ab uno aliquo literis mandentur, memoria eorum nunquam obliterabitur.* Sic fere Whitbius in Exam. ad Matth. XX. confer Buceri comm. in Matth. VI. 13. Brevitatem formulæ apud Lucam non obſcure agnoſcit W. Wall. Not. crit. p. 71.

5 εἴπῃ] *edd.* &c. e v. 7. [ἐρεῖ] *Al. Barb. 2. Bodl. 4. 5. Byz. Cant. Colb. 3. 9. Cypr. Eph. Med. M. 1. Par. 2. 6. 8. Steph. γ. ι. ς.*

6 [~ μοι] *Comp. Aug. 1. 4. Laud. 2. Moſc. Stap.* & complures alii, *Euthym. Syr.* μοι *Barb. 8. Byz.* (unde hic πρός με omittit) *Cant.* & alii.

8 λέγω] *&, ſi ille perſeveraverit pulſans, dico* habet *Armen.* (in ed. Amſt. & Conſtantinop. ſed non in mſ. Regio;) *Lat.*, exceptis duobus mſ. apud Henten. & Chryſologo. ¶ [ὅσον] *Comp. Aug. 1. 4.* manu ſecunda, *Byz. Cant. Cov. 1. Moſc. Steph. omn. Wo. 2.* & complures alii, *Macarius* Æg. ¶ φίλον] φίλος *L.*

9 ἀνοιγήσεται] ἀνοιχθήσεται *Bodl. 2. Cant. Cov. 1. Laud. 5. Lipſ. Moſc. Par. 3. 4. 8. Wo. 1. 2.* Ex v. ſeq.

10 ἀνοιγήσεται] *edd.* &c. ex v. 9. & ex Matth. [ἀνοιχθήσεται] *Al. Aug. 4.* duobus locis, *Laud. 1. 2. 5. Hunt. 2. Moſc. Wo. 1. 2.* & alii.

11 τίνα δὲ υἱὸς] *quis* habet *Lat.* refragante *Auguſtino.* ¶ ὑμῶν] ἐξ ὑμῶν *Al. Byz. Laud. 2.* & complures alii, ex Matth. ¶ ἢ] *Comp.* & al. edd., *Al. Aug. 1. 4. Byz. Wo. 1. 2.* plurimique alii, *Valla ; Copt. Lat. Theophylact. Euthym.* οἱ *Er.* & al.

13 ὑπάρχοντες] ὄντες *Byz.* & alii, ex Matth. ¶ [δόγματα ἀγαθὰ] *Al. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Par. 1. 6. Wo. 1. 2.* codd. plurimi, nec non *Comp.* Sic Matth. ¶ [ἀγαθὸν] *Bodl. 4. 5. M. 1. 2. Steph. ς. η. Arm. Lat.*

15 ἄρχοντι] τῷ ἄρχοντι *Al. Byz.* & alii. Ex parall. ¶ δαιμόνια.] καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν, πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν addunt *Cypr. Laud. 1.* & aliquot alii, *Æth.* ὁ δὲ ἀποκρ. κ τ λ. *Al. Byz. Cant. Eph. Par. 2.* Ex Marco.

17 αὐτοῖς] ~ *Al.* apud Fellum, *Lat.* aliqui, *Sax.* ¶ οἶκον,] *Byz. Steph. ed. 3* in corrigendis, aliique. Multi comma prætermittunt.

22 διαδίδωσιν] δίδωσιν *Byz. Eph. Roe.*

25 καὶ κεκοσμημένον] ~ *Pariſ. 4. Æth. Lat.* aliqui, *Sax.*

26 εἰσελθόντα]

Digitized by Google

26 ἀσελθόντα] ἐλθόντα *Aug. 1.* & alii, *Euthymius.* Ex v. 25. unde ἐλθὼν *Wo. 1.*

28 [~ αὐτὸν] *Al. Cant. Colb. 8. Med. Moſc. Par. 3. Æth. Armen. Perſ. Tertull.*

29 ἄυτη] ἄυτη , γενεὰ *Al. Aug. 4.* & aliquot alii, *Arab. Arm. Copt. Lat.* ¶ [ζητεῖ] *Er. Al. Bodl. 4. 5. M. 1. Steph. 2. 3. Vſſ. 1. Veleſ.* ¶ τῶ προφήτε] *codd.* ex Matth. [~] *Arab. Armen. Copt. Lat.* in cod. Trevir. & aliis, & inde *Ambroſ. Beda, Sax. Cant.*

32 [~ ἄνδρες uſq. ὧδε] *Cant.* Videtur verſum hunc illatum cenſuiſſe ex Matthæo : cum quo ad apicem congruit. ¶ νινευῖται] *Er. Al. Byz. Gehl. Laud. 2.* & complures alii, *Lat. Syr.*

33 [~ δὲ] *Er. Cant. Colb. 8. Magd. M. 1. Seld. 1. Arab. Lat. Syr.* ¶ λύχνον] λύχνιον *Er.* ¶ κρυπτὴν] *Comp.* & recent. edd. *Al. Aug. 1. 4. Byz. Cant. Laud. 1. 2. 5. Steph. omnes , Wo. 2.* & complures alii, *Theophylact.* [κρυπτὸν] *Er.* &c. ¶ φέγγος] φῶς *Er. Cant. Gehl.* & aliquot alii. Ex c. IIX. 16.

34 σώματος] σώματός σε *Æth. Lat. Cant. Perſ. Syr.* ¶ ὀφθαλμὸς, ante ὅταν] ὀφθαλμός σε *Al. Cant. Par. 2. Æth. Lat. Perſ. Syr.* ¶ ~ καὶ ante ὅλον] *Comp. Aug. 1. Bodl. 6. Byz. Cant. Go. L. Lin. Magd. Mont. N. 1. Viſſer. 1. 2. Lat.* [καὶ] *Er.* &c. E ſeq. ¶ ἐστὶν] ἔσται *Byz.* & alii, *Lat.* Ex Matth. ¶ σκοτεινὸν] σκοτ. ἔσαι *Byz.* & alii : Ex Matth. σκοτεινὸν ἐσι *Er. Cant. Seld. 1.*

38 ἰδὼν ἐθαύμασεν ὅτι] ἤρξατο διακρινόμενος ἐν ἑαυτῷ λέγειν , διατί *Lat. Cant.* Ex v. 53. V. 21. VII. 49. *retractabat penes ſe , cur* habet *Tertull.*

42 [δὲ] *Byz. Cant. Cypr. Roe.* & aliquot alii, *Æth. Lat. Syr.*

43 πρωτοκαθεδρίαν] πρωτοκαθεδρίαν *Byz.*

44 γρ. καὶ Φαρ. ὑπ.] *edd. mſſ. Theophyl. Æth. Arab. Perſ. Sax. Syr.* Ex Matthæo : nam Lucæ contextus haberet , τοῖς Φαρισαίοις καὶ τοῖς νομικοῖς. Adde *Gnom.* [~] *Lat. Colb. 8. Steph. 2. Veleſ. Armen. Copt.* Hiat *Goth.* ¶ ὑποκριταὶ] ~ *Cant.* ¶ ~ οἱ ante περιπατοῦντες] *Comp. Er. Al. Aug. 1. Byz.* cod. plurimi. οἱ *Steph.* ed. & al.

48 καὶ] ὅτι *L. Magd. Mont. Lat.* E proximo.

49 καὶ ante ἐξ] ~ *Al.* & alii.

50 ἀπὸ alterum] ἕως *Arab. Calarit. Cant.* Ex v. ſeq.

52 ἤρατε] *habuiſtis* fecerunt *Marcionitæ.* at *habetis* legit *Hilarius* in Rom. XI. ἐκρατήσατε *Clement.* homil. ἐκρύψατε *Cant.*

53 ἐνέχειν] συνέχειν *Comp. Aug. 1. Cam. Wo. 2.* & al. ¶ [ἀποσομίζειν] *Er. Barb. 2. Bodl. 2. Laud. 5. Magd. Steph. 2. 3. Vſſ. 2. Heſychius.* In *Moſc.* ſuper μιζ poſitum eſt αττ. ἐπισομίζειν *Hunt. 2.* codd. aliq. teſte *Euthymio.*

54 ~ καὶ ante ζητοῦντες] *edd. prima, Al. Aug. 1. Byz. Gehl. Moſt. Wo. 1. 2.* & permulti alii, *Syr.* καὶ *Steph.* ed. 3.

CAP.

CAP. XII.

1 πρῶτον,] Sic dist. *edd. primæ*, *Aug. 1. Byz.* & al. Verbo πρωτίκτια jungit *Beza.* ~ *Lat.*

2 δὲ] γὰρ *Cant. Arab. Syr. Iren.* ¶ περισσότερον] περισσὸν *Al.* & alii.

7 πολλῶν] πολλῶν γὰρ *Cant. Armen. Syr.* ¶ διαφέρετε] διαφ. ὑμεῖς *Comp. Aug. 4. Byz. Wo. 1.* & alii, *Lat.* aliqui. E Matth.

14 ἢ μεριεῖν] *edd. mſſ. Ambroſ.* &c. ~ *Tertull.* & inde *Cant.* & al. in Millii Not. & Proleg. § 292.

15 τῆς] *edd. mſſ., Valla, Budæus* in annot. ad pand. f. 58. *Stap. Chryſologus.* [πάσης] *Al. Bodl. 4. 5. Byz. Cant. Colb. 3. Cypr. Eph. Hunt. 2. L. Med. Par. 2. Roe. Steph. 3. Æth. Arab. Arm. Copt. Lat. Syr. Iren. Clemens* Al. Videtur gloſſa, ut in var. Ap. VI. 11. ¶ ζ. αὐτῶ] ζ. αὐτῷ *Laud. 2. Moſc. Par. 3. Steph. 1. 2. 3. Vſſ. 1. 2* apud Fellum, *Wo. 1. 2. Valla, Budæus.* E ſeq. unde ζ. αὐτῶν *Par. 4.* ¶ [αὐτῷ] *B. 1. Byz. Cant. Colb. 8. Eph. Gehl. Hunt. 2. Per. Roe. Valla, Budæus, Theophylact.* Lectio media, ζωὴ αὐτῶ uſq. ὑπαρχόντων αὐτῷ. ¶ κεῖ τὰ ἀγαθά μου] ~ *Cant. Lin. Euthym.*

20 ἄφρον] *Comp. Er.* ed. 1. 2. & edd. recent. *Aug. 1. 4. Byz. Stap.* & al. *Clemens* Al. ἄφρων *Steph.* ed. &c. ¶ τίνι] τίνος *Clemens* Al. *Lat. Iren. Syr. Æth. Cant.*

21 πλουτῶν] ταῦτα λέγων ἐφώνα, ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω addunt *Aug. 4. Byz. Wo. 1.* cum multis. Verſio nulla. Inter verſum 20 & 21 eam clauſulam inſerit *Cam.* & inter verſum 15 & 16 *Vſſ. 2* apud Fellum.

22 ὑμῶν] ~ *Al. Cant. Med. Armen. Lat.* in mſ. Trev.

23 ἡ] ἡ γὰρ *Byz. Cant.* & alii, *Æth. Arab. Copt.* ¶ πλεῖον] πλείων *Aug. 1. Bodl. 7. Byz. Cov. 1. Go. Seld. 3. Clemens* Al. *Theophyl. Euthym.*

24 ταμεῖον] ταμιεῖον *Byz. Gehl. Laud. 2.* & alii.

27 ἐδὲ] ὅτι ἐδὲ *Al. Byz.* & alii, *Hieron.* Ex Matth.

28 χόρτον] χόρτον τὸν *Gon.* ¶ ἐν τῷ ἀγρῷ] τῶ ἀγρῶ *Byz.* & al. Indidem.

31 [~ πάντα] *B. 1. Bodl. 1. 4. 5. Cov. 1. Gon. Steph. 1. 3. 6. Wo. 2. Tertull.* vel etiam *Marcion.*

32 ὑμῖν] ἡμῖν *Bodl. 4. Theophyl.* Lectio indigna Domino: nec promiſcue habenda Whitbio, Exam. f. 84.

35 καιόμενοι] *in manibus veſtris* addunt, cum *Hieronymo, Lat.* recentiores, invito etiam *Irenæo.*

36 ἑαυτῶν] αὐτῶν *Er. Roe.* & alii: *Clemens* Al. ¶ ἀνακλύσῃ] *Al. B. 1. Bodl. 4. Cant. Wo. 2.* ſic, *revertatur* habet *Lat. Iren.*

37 ἐλθὼν] *cum venerit in veſpertina vigilia* codd. *Latini* olim nonnulli: ad declarandam promiſſionem primæ vigiliæ propriam. neque enim parabola in vigilia ſecunda & tertia *diſcumbendi* tempus ponit. Hoc ſubſecuti ſunt *Marcion, Interpres* Irenæi, (quo *Bedam* quoque confert Grabius,) *Methodius, Ambroſius, Cant.* & mſ. *Lat.* Bodlejan. ſed ea verborum, apud Millium, diſcrepantia, quæ gloſſam, veterem illam quidem, ſatis proderet.

40 ὧν]

Digitized by Google

40 οὖν] ~ *Lat.*
41 αὐτῷ] ~ *Byz. Colb. 8. Lat.* aliqui, *Perſ.*
42 ἐστὶν] ἔσται *Al. Cypr. Roe.* unus cod. apud *Bezam.* ¶ καὶ] ὁ *Cant. Cypr. Wh. 2. Wo. 1. 2.*
43 αὐτῷ] ~ *Lat.*
47 ἑαυτῷ] αὐτῷ *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl.* & complures alii.
48 [ἀπωτήσασιν] *Barb. 2. Colb. 1. 2. Laud. 2. Par. 8. Roe. Seld. 1. Vſſ. 1. 2. Baſilius, Macarius, Conſtit.* apoſt. Ex v. 20.
49 εἰς] ἐπὶ *Al. Byz.* & alii. Ex Matth.
50 οὗ] ὅτε *Al. Byz.* & alii, *Orig.*
54 ὄμβρος] ὅτι ὄμβρος *Al. Byz. Laud. 1.* & alii, *Baſilius.* Ex v. ſeq.
56 τῆς γῆς καὶ τὰ ἀρανᾶ] τὰ ἀρανᾶ καὶ τῆς γῆς *Comp. Aug. 1. Par. 1. 4. 8. Lat. Syr.*
58 βάλῃ] *Comp. Colin.* ed. *Al. Aug. 1. Byz. Moſc. Wo. 1. 2.* & complures alii, βάλλῃ *Er.* &c. ¶ β. σε] *Comp. Aug. 1. Par. 1. 4. 7.* & al. σὲ β. *Er.* &c. ut paulo ante, σὲ παραδῷ.
59 τὸ] τὸν *Comp. Al. Bodl. 5.* apud Fellum, *Byz. Moſc. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & alii. Ex rhythmo.

CAP. XIII.

2 ὁ ἰησοῦς] ~ *Lat.*
3. 5 [μετανοῆτε & μετανοήσητε] *Bodl. 4. Colb. 3. M. 2. Seld. 2. Steph. 1. 5. 11.* Lectio media. unde μετανοῆτε, bis, *edd.* &c. μετανοήσητε, bis, *Al. Aug. 4. Byz.* & alii, *Lat.* μετανοήσετε & μετανοῆτε, per compenſationem, *Gon. L.*
4 ἵνα] *Comp.* &c. Lectio media. unde αὐτοὶ *Al.* & aliquot alii. *& ipſi* habet *Lat.* Plane ~ *Er. Cant. Æth. Arab. Syr.* Non videbatur congruere ἐκεῖνοι & ἵνα. ¶ ἀνθρώπους] ~ *Vſſ. 1. Lat.* in mſ. Còl.
5 μετ.] vid. var. v. 3.
6 καρπὸν ζητῶν] ζητῶν καρπὸν *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* pluresſve: ut v. 7.
7 ἤκκοψον] ἔκκ. οὖν *Al. L. Steph. 1. Æth. Copt. Lat.* ¶ κατεργᾷ] κατεργῇ *Er.* ed. 1. *Bodl. 7. Cov. 1. Par. 8. Per. Vſſ. 1. Baſilius.* Alliteratio ad γῆν.
8 κόπρια] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Byz. Cov. 1. Gehl. Moſc. Stap. Steph. omnes*, & permulti alii, *Athanaſ. Petrus* Alex. *Theophylactus, Lat.* [κοπρίαν] *edd.* al.
10 μιᾷ τῶν συναγωγῶν] *ſynagoga eorum* habet *Lat.*
12 τῆς] ἀπὸ τῆς *Er. Al. Cant. Med. Seld. 1.*
15 κύριος] ἰησοῦς *Cant. Wh. 1.* & alii, *Lat.* in Trev. *Perſ. Sax. Syr.* ¶ ὑποκριτά] *Comp. Al. Aug. 1. 4.* & *tres* & *quindecim* alii. *Æth. Arab. Armen. Copt. Sax. Euthymius.* [ὑποκρισά] *Er.* &c. Variant codd. *Lat.* & exemplaria *Irenæi.* ¶ ἢ τὸν] ἢ τὴν *Al. Moſc.*
20 init. ~ καὶ *Comp. Al. Aug. 1. 4. Byz. Moſc. Stap.* & permulti alii, *Syr.* [καὶ] *edd.* al.
21 ἐνέκρυψεν] *Er.* &c. [ἔκρυψεν] *Comp. Er.* ed. 1. *Aug. 1. 4.* a raſura, *Byz. Gehl. Laud. 2. 5.* & alii bene multi, *Theophylactus.* ¶ [ἄλευρον] *Ambroſ.* Nam *tres menſuras* ait eſſe in Matthæo: neque has, ſed *farinam* ſimpliciter habet Lemma in cod. *Trevir.* Adde *Iuvencum.*

23 αὐτὰς] αὐτὸν *Byz. Eph. Æth. Perſ.*
24 πύλης] θύρας *Barb. 1. Cant. Steph. 3.* Ex v. ſeq.
25 κύριε] ~ *Copt. Lat. Barb. 1. Sax.*
26 ἄρξεσθε] ἄρξησθε *Al. Byz.* & al. E v. 25.
27 λέγω] ~ *Arab. Lat. Syr.* ¶ οἱ] ~ *Er. Aug. 4. Cant. Roe. Wo. 1. 2.*
28 τῷ θεῷ] ~ *Gon.* αὐτῷ *Al.* τῶν | οὐρανῶν *Byz. Iren.* mſ.
29 ~ ἀπὸ ante βοῤῥᾶ] *edd. primæ, Al. Aug. 1. 4. Byz. Wo. 2.* codd. plur. ἀπὸ Steph. ed. 3.
31 αὐτῇ] ταύτῃ *Byz.* & alii.
32 τρίτῃ] ἡμέρᾳ addunt *Lin. Lat. Barb. 1.* ſed Lat. mſſ. omittunt.
33 αὔριον] αὔριον ἐργάζεσθαι *Syr. Theophyl.* nec non *Arab.*
34 ἀποταλμένους] ἀποστελλομένους unus cod. apud *Eraſmum, Lat.* ¶ τὴν ἑαυτῆς νοσσιὰν] τὰ ἑαυτῆς νοσσία *Al. Byz.* & al. Ex Matth.

35 ἰδὲ] ~ *Byz. Eph.* ¶ [~ ἔρημος] *Al. Aug. 4. Barb. 5. Bodl. 2. 7. Byz. Colb. 1. Cov. 1. Cypr. Laud. 5. L. Magd. Med. M. 1. 2. Moſc. Par. 3. 4. Steph. γ. δ. ε. ζ. η. Wheel. 2. Armen. Copt. Lat.* in cod. Trevir. & in aliis inſignibus codicibus, *Sax. Euthym. Theophylactus* in comm. Ex Matthæo adjici Lucas Brug. judicat. Hiat *Goth.* Vid. *Gnom.* ¶ λέγω δὲ] *edd. primæ, Al. Aug. 1. 4. Byz. Cant. Moſc. Wo. 1. 2.* & *decem* & *tredecim* alii, *Æth. Arab. Copt. Lat. Perſ.* λέγω γὰρ *Syr.* [ἀμὴν δὲ λέγω] *Steph. ed. 3.* & inde recent. edd. Vid. *Gnom.*

CAP. XIV.

1 ἐλθεῖν] εἰσελθεῖν *Byz.* & alii, *Lat.* nec non *Aug. 4.*
5 ἀποκριθεὶς] ~ *Cant.* & alii, *Æth. Arab. Arm. Copt. Perſ. Syr.* ¶ ὅτος] *edd. Æth. Arab. Lat.* &c. uti c. XIII. 15. [υἱὸς] *Al. Aug. 1. 4. Barb. 8. Baſ. 1. Bodl. ſeptem, Byz. Gal.* manu prima, *Moſc. Wo. 1. 2.* & *duodecim* & *octodecim* alii, *Perſ. Syr. Theophyl. Euthym. Titus* Boſtr. unde πρόβατον *ovis* habet *Cant.* (ex quo Millius ὗς, quod tamen in ſacris non occurrit, conjicit, unde factum ſit υἱὸς.) υἱὸς ἢ omittit *Laud. 5. Arab.* Hiant *Aug. 3. Par. 9. Goth.* Librarius priſcus interrogationem ſimiliter incipientem, τίνα δὲ ὑμῶν c. XI. 11. ex intervallo non longo recordatus, inde videtur τὸ υἱὸς feſtinanter arripuiſſe. ¶ ἐν] ~ *Al.* & aliquot alii, *Lat.*
7 δὲ] δὲ καὶ *Lat. Cant.*
8 ὑπό τινος] ~ *Lat. Cant. Clemens* Al.
9 ἐρεῖ] ἐρῇ *Aug. 4.* ante raſuram, nec non *Seld. 5. Wheel. 1.* ob ῇ v. 8.

10 ἀνάπεσε] *Comp. Aug. 1. 4. Moſc. Par. 1. 3. 4. 8. Wo. 2.* & hinc ἀνάπεσαι *Byz. Cam. Par. 2.* (αι pro ε vid. *Gnom.* ad c. XVII. 7.) utrumvis, *Al.* & permulti alii, Millio promiſcue citati. ἀνάπεσον *Er.* & al. Ex rhythmo. ¶ τῶν] πάντων τῶν *Al. Vſſ. 1. Æth. Copt. Syr.* ¶ σοὶ] ~ *Cant. Laud. 2. Lat. Perſ.*

12 καὶ primum] ~ *Moſc. Syr.* ¶ μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου] ~ *Med.* & alii, *Iren.* ¶ [γενήσεται] *Er.* ed. 1. *Aug. 1. Bodl. 5. Hunt. 2. Per. Wheel. 1.* pluresve. Vid. *Gnom.*

15 ἄρτον]

Digitized by Google

15 ἄρτον] *Er. Al. Bodl. 4. Cant. Vien.* vel etiam *Colbertini* & *Pariſini* aliqui cum *Wo. 1. 2. Copt. Goth. Lat. Sax. Syr.* [ἄριστον] *Comp. Aug. 1. Byz. Cov. 1. Gehl. Mont.* in marg. *Moſc. Roe. Stap. Steph. omn.* & *viginti* & *ſedecim* alii, *Clemens Al. Euthym. Theophyl. Armen.* Sic v. 12. Sic ἄριστον pro לחם 1 Reg. IV. 22. vid. *Gnom.*

16 μίγα] μίγαν *Aug. 4.* & complures alii, *Clemens* Al. Formæ κῶν.

17 ἔρχεσθε] *ut venirent* habet *Lat.* unde ἔρχεσθαι *Cant.*

20 ἕτερος] ἄλλος *Cant. Goth.*

21 [~ ἐκεῖνος] *Er. Al. Barb. 1. Cant. Colb. 9. Cypr. Hunt. 2. L. Armen. Goth. Lat.* ¶ τυφλὰς καὶ χωλὰς] *Comp. Aug. 1. Byz. Goth. Lat.* & interpretes aliqui orientales. χωλὰς καὶ τυφλὰς *Er.* &c.

24 δείπνε] πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ addit *Byz. Stap. Wo. 2.* multique alii. Verſio nulla.

25 πρὸς αὐτὰς] αὐτοῖς *Cant. Seld. 1. 2. 3* (alia manu) *4. 5.*

26 αὐτῦ] *Comp. Er. Al. Aug. 1. Byz.* codd. plur. vel etiam *Gehl.* ἑαυτῦ *Steph.* edd. ¶ μα μαθητὴς εἶναι] *edd. mſſ. Goth.* εἶναί μα μαθητὴς *Byz.* ex v. ſeq. ¶ μαθ. εἶναι] εἶναι μαθητὴς *Comp. Aug. 1.* Ex v. 33.

27 εἶναί μα] *Comp. Aug. 1. Gehl. Wo. 2.* pluresve. μα εἶναι *Er.* & al. Ex v. 33.

28 [ὁ] *Comp. Steph. ed. 1. 2. Aug. 1. Bodl. 6. Byz. Colb. 3. Eph. Gon. Go. Laud. 1. 2. Lin. Magd. Mont. Moſc. N. 1. Seld. 3. Vſſ. 2. Wo. 2.* ¶ [εἰς] *Colinæi* ed. *Al. Byz. Cant. Cov. 1. Laud. 2. 5. Per. Wo. 1. 2.* & aliquot alii, *Theophylact.*

32 πόῤῥω αὐτῦ] *Comp. Aug. 1. Gehl. Wo. 1. 2.* nec non *Byz.* pluresve. αὐτῦ πόῤῥω *edd.* al.

33 ἑαυτῦ ὑπάρχοσιν] ὑπάρχοσιν αὐτῷ *Byz.* & al.

34 δὲ] ~ *Vſſ. 2. Sax.* [δὲ καὶ] *Cant. Vſſ. 1. Lat.* aliqui, *Syr.*

35 βάλλουσιν] βαλοῦσιν *Byz. Lat.*

CAP. XV.

1 ἐγγίζοντες αὐτῷ] αὐτῷ ἐγγίζοντες *Al. Byz.* ¶ πάντες] ~ *Æth. Lat. Perſ. Syr.*

4 ἕως] ἕως οὗ *Al. Aug. 4. Byz.* & alii. Ex v. 8.

5 ἑαυτῦ] αὐτῦ *Aug. 1. 4. Cant. Laud. 2.* & aliquot alii.

6 συγκαλεῖ] συγκαλεῖται *Byz. Cant. Eph. Par. 5. Vſſ. 1. Methodius, Baſilius* Sel. Ex v. 9. ubi συγκαλεῖ *Vſſ. 1*, per compenſationem; *Aug. 4.* & alii, ex v. 6.

8 εὕρῃ] εὕροι *Er. Cant. L.*

12 [μοι] *Cant. Vſſ. 2. Æth. Arab. Lat. Perſ. Syr.*

14 ἰσχυρὸς] ἰσχυρὰ *Al. Cant.* Dorice & poetice. ¶ [τῦ] *Al. Bu. Cov. 1. Laud. 4. Par. 2. 3.* τῦ inter τὸ & ῦ facile vel iteratum vel omiſſum. ¶ ὑστερεῖσθαι] στερεῖσθαι *Cam.*

17 τῦ πατρὸς] *in domo* præmittunt *Lat.* aliqui; (ne quis illud, *mercenarii patris*, per appoſitionem arriperet:) idque ſequitur *Syr. Perſ.* ¶ [ὧδε] *Hunt. 2. Par. 6. Æth. Arab. Arm. Copt. Lat. Barb. 1. Cant. Steph. 3. Perſ. Syr.* Græci librarii voculam ὧδε, in ἐγὼ δὲ comprehenſam, curioſe compendifecerunt. conf. var. c. VII. 21.

Digitized by Google

19 [~ καὶ] *Al. Barb. 3. Baſ. 1. Cant. Cypr. Hunt. 2. Laud. 4. Moſc. Per. Roe. Steph. γ. ε. ϛ. η. Wh. 2. Wo. 2. Æth. Copt. Goth. Lat.* aliqui, *Sax.*

20 ἑαυτῶ] *Er.* &c. αὐτῶ *Comp. Byz.* & alii. ¶ ἐκέκραυν] ἔκραυν *Er. ed. 1. 2. Aug. 4. Byz.* & aliquot alii, *Theophylact.*

21 πάτερ] ~ *Cypr. Vſſ. 1. 2.* ¶ καὶ ante ἀκάτε] ~ *Al. Cant. Steph. ε. Æth. Copt. Goth. Lat.* plerique, *Sax.* ¶ υἱός σε] ποίησόν με ὡς ἕνα τῶν μισθίων σε addit *Gehl.* & al. ex v. 19.

22 ἐξανέγνωτε] ταχέως ἐξ. *Cant. Par. 6. Steph. η. Armen. Copt. Lat.* ταχὺ ἐξ. *Barb. 1.*

23 ἀνέγνωσαν] ἀναγκάζοντες *Gehl. Moſc. Par. 3.* Ex rhythmo φαγόντες.

24 [~ καὶ] *Al.* & aliquot alii, *Lat.*

26 παιδων] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Byz. Wo. 1. 2.* &c. Adde *Stap.* παιδων αὐτῶ *Er.*

28 ἤθελεν] ἠθέλησεν *Al. Byz. Eph. Laud. 1.* ¶ ὁ ἓν] ὁ δὲ *Al. Cant. Lat.* aliqui. ¶ παρεκάλει] *coepit rogare* habet *Lat.*

29 πατρὶ] πατρὶ αὐτῶ *Al. Barb. 3. Byz. Cant. Laud. 4. L. Par. 3. Roe. Æth. Arab. Lat. Syr.*

30 σῶ τὸν βίον] *ſubſtantiam ſuam* habet *Lat.* (pro *tuam* ſcribens *ſuam* ex alliteratione ad *ſubſtantiam*, vel potius ex v. 13.) & *Copt.* ¶ αὐτῷ τὸν] ~ *Chryſol. Cant.*

32 [~ καὶ] *Cant. Em. Laud. 5. L. M. 1. Seld. 1. Wheel. 2. Lat.* ¶ [~ ἦν] *Al. Bodl. 5. Cant. Wheel. 2. Theophyl. Goth.*

CAP. XVI.

1 καὶ prius] ~ *L. Moſc. Vſſer. 2. Hieron.*

2 σῶ] ~ *Al. Byz.* cum pauculis. Medium de ΣΣΟΥΟΥ omiſſum.

5 ἑαυτῶ] αὐτῶ *Er. Byz. Wo. 1.* & complures alii.

6 βάτους] *edd.* &c. *Chryſ. Hieron.* Recte. nam ut שבת σάββατον, ſic בת βάτος. at βάδας *Per.* & alii. πάδας *M. 2.* & alii, *Lat.*

9 ἐκλείπητε] *Er.* &c. *Goth.* ἐκλείπητε *Comp. Aug. 1. Moſc. Wo. 1. 2.* & alii : ſed vid. v. 4. ἐκλίπῃ *Cant. Æth. Perſ. Syr.* ἐκλάκῃ *Al.* τῆ ante δῆ omiſſum. ¶ σκηνὰς] αὐτῶν σκηνὰς *Chryſ.* & alii. Vid. Mill. Prol. § 923. & Chryſ. de Sacerd. p. 517 ed. Stutg.

13 ἑνὸς] τῶ ἑνὸς *Byz.*

15 fin. ~ ἐστὶν] *Al. Aug. 1. Barb. 7. Cant. Laud. 2.* & *ſeptem* & *duodecim* alii, *Theophyl. Copt. Goth. Lat.* Additum in clauſula pericopæ. ἦν *Comp.* Gloſſa ab initio verſus ſequentis ad finem hujus tradu&ta.

16 καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται] ~ *Wo. 1.* & alii in Mill. ed. Oxon. Ex rhythmo.

18 ἀπὸ ἀνδρὸς] *edd. mſſ. Iuſtin.* Apolog. II. &c. ~ *Cant. Colb. 2. Vſſ. 2. Copt. Goth. Perſ. Syr.*

19 ἄνθρωπος] εἶπε δὲ καὶ ἑτέραν παραβολήν. ἄνθρωπος *Lat.* cod. vetus, *Cant.*

21 ἀπὸ ante τῆς] ~ *Byz. Clemens* Al. ¶ ἕλκη] *ulcera* vertit *Lat.* unde *vulnera* alii *Lat.* unde τραύματα *Dial.* c. Marcion.

22 ~ τῶ ante ἀβρ.] *Er. Steph.* ed. 1. *Al. Aug. 4. Byz. Wo. 1. 2.* codd. quam plurimi, *Chryſ.* T. V. ſerm. IX. τῶ *Comp. Steph.* ed. 3.

22. 23

22. 23 ἐτάφη. καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας] *edd.* &c. *Chryſ. Auguſtinus*, & *Latini* quidam codd. mſſ. apud Eſtium. Probat Henricus a Bukentop. ἐτάφη ἐν τῷ ᾅδῃ. ἐπάρας οὖν *Lat.* & inde *Dial.* c. Marcion. & *Sax.*

25 ~ σὺ] *Er. Bodl. 2. 6. Byz. Eph. Laud. 5. L. Mont. Par. 6. Seld. 4. Wo. 1. 2. Athanaſ.* qu. 68 ad Antiochum, *Cyrillus*, nec non *Chryſ. Lat. Cyprian. Syr. Cant.* [σὺ] *edd.* complures & *mſſ.*, *Valla*, *Stap. Dial.* c. Marcion. Ex ſeq. ¶ σὲ prius] *edd. & mſſ. Syr.* &c. ~ *Lat. Sax.* ¶ ὧδε] ὧδε *Al. Aug. 4. Gehl. Stap. Wo. 2.* cum multis. ὁ μὲν *Chryſ.*

26 ἔνθεν] *Comp. Al. Aug. 1. 4. B. 1. Bodl. 6. 7. Byz. Colb. 2. Wo. 1. 2.* & alii permulti, *Chryſ.* ~ *Cant.* [ἐντεῦθεν] *edd.* al.

29 λέγει] δὲ addit *Al.* & alii, *Lat.*

30 μετανοήσειεν] μετανοήσωσιν *Bodl. 7. Colb. 2. Laud. 2. 4. Seld. 1. 4. Dial.* contra Marcion.

CAP. XVII.

1 εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς] ~ *Wo. 1.* manu prima. ¶ μαθητὰς] μαθ. αὐτοῦ *Al. Byz.* tres apud *Bezam*, (quem nec Lucas Brugenſis nomine appellat, nec Millius evolvit,) & aliquot alii, *Armen. Copt.* ¶ τῶ] *edd.*, etiam *Stephani* tertia: *mſſ.*, etiam *Bodlejani omnes* & *Vſſer. 2.* in ed. Ox. min. & ſine dubio ceteri ad Steph. ed. 3. collati. ~ *H. Steph.* & recent. edd. ex uno apud *Bezam* codice: etiam *Millii* textus, ſed corrigit appendix, citra mentionem codicum, quorum tamen aliqui τῶ omittere poſſunt. Puſilla obſervatio: ſed huc videlicet lectorem ex alio delegavimus loco.

2 μύλος ὀνικὸς] λίθος μυλικὸς *Bodl. 4. 5. Cant. L. M. 1.* & al.

3 [~ δὲ] *Cant. Laud. 2. Steph. 2. Æth. Arab. Copt. Goth. Lat. Perſ. Syr.* ¶ [~ εἰς σὲ] *Al. Med. Clemens* Al. *Copt. Goth. Perſ. Syr. Lat.* in mſſ. permultis, *Beda*, *Sax.* Habet Matthæus: quanquam ibi quoque omittunt nonnulli.

4 [~ εἰς σὲ] *Bodl. 6. Cant. Colb. 2 1 in. N. 1. Æth. Latini* quamplurimi. ¶ [~ ἐπὶ σὲ] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Barb. novem*, *B. 1. Byz. Cov. 1. Cypr. Hunt. 2. Laud. 1. 2. 4. 5. Magd. Moſc. Stap. Wo. 2.* & *bis quindecim* (ſilente *Stephano*) alii, *Æth. Goth.* unde εἰς σὲ *M. 1. Seld. 5. Theophyl.* vel etiam *Seld. 4.* πρὸς σὲ *Bodl. 5. Cant. Clemens* Al. Videntur omiſiſſe Græci, quia *converſio* ſæpius dicitur *ad Deum* fieri. Habet *Lat. Syr. Wo. 1.* &c. In pauſa eſt *Gehl.* hoc loco.

6 [ἔχετε] *Er. Al. Bodl. 1. 6. Cypr. Gal. Laud. 2. Per. Seld. 1. 2. 5. Stap.*

7 εἰσελθόντι] αὐτῷ addit *Er. Caſ.* apud G. a Maſtricht & alii, nec non *Chryſologus.* ἐλθόντι habet *Barb. 1. M. 1. Steph. 3. Æth. Arab. Lat. Perſ. Syr.* ¶ , εὐθέως] *Er.* & al. εὐθέως, *Steph.* ed. & al. ſed vid. *Gnom.* ¶ παρελθὼν ἀνάπεσε] νῦν inſerit *Goth.* νῦν inter ναν a Græcis omiſſum eſt, aut potius ab interprete adjectum. ¶ ἀνάπεσαι] *Comp. Aug. 1. Moſc.* &c. Vid. ad c. XIV. 10.

8 [ἂν] *Al. Byz. Colb. 1. 3. Cypr. Eph. Med. Par. 2. 3. Per. Roe. Seld. 2. 4.*

9 ~ αὐτῷ] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Bodl. ſex*, *Byz. Cov. 1. Cypr. Gal. Laud. 1. 2. 4. 5. Moſc. Wo. 1. 2.* & *octo* & *ſedecim* alii, *Armen. Lat.* mſ. [αὐτῷ] *Er.* & al.

10 [~ ὅτι] *Al. Byz. Cant. Hunt. 2. Med. Æth. Arab. Lat. Perſ. Syr.* ¶ ἀχρεῖοι] ~ *Æth.* Difficultate interpretandi, ut ſolet. ¶ ὠφ.] ὠφέλημεν *Comp. Er.*

15 ἰάθη] ἐκαθαρίδη *Vſſ. 2. Æth. Arab. Goth. Lat. Cant. Syr.*

18 ἕτος.] ἕτος; *E. Schmidii* ed.

21 [~ ἡ] *Comp. Ald. Byz. Gon. L. Magd. Seld. 1. Stap. Vſſ. 1.* Ex Marc. XIII. 21. Verſio nulla. ¶ ἰδὲ γὰρ] ἀλλὰ *Orig.* Interpretamentum.

22 μαθητὰς] μαθ. αὐτοῦ *Al. Bodl. 1. 4. 5. Byz. Colb. 3. Eph. Per. Æth. Arab. Lat. Perſ. Syr.* ¶ ἐπιθυμήσετε] ἐπιθυμήσητε *Epiphan. Wech.* margo. *deſideretis* habet *Lat.*

23 [~ ἡ] *Comp. Aldi* ed. *Bodl. 4. 5. Cant. Cypr. Eph. Gon. Hunt. 2. L. Med. Per. Seld. 1. Lat.* in mſ. Trev. Vnde καὶ *Byz. Par. 2. Æth. Latini* hodie, *Syr.*

24 [~ καὶ] *Comp. Er.* ed. 1. 2. *Al. Aug. 1. Cypr. Laud. 2. Wo. 1. 2.* & *quinque* & *decem* alii, *Æth. Arab. Lat. Perſ. Syr.* Ex Matth.

26 ~ τῷ ante νῷ] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Moſc.* codd. plurimi. τῷ *edd.* al.

31 ἡμέρᾳ] ὥρᾳ *Lat.* complures. ¶ ὁμοίως] Sic *Er.* Alii comma vel præponunt vel poſtponunt.

33 ζωογονήσει] ζωοποιήσει *Moſc.* & alii.

34 ~ ὁ ante εἷς *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Gehl. Moſc. Wo. 1. 2.* cod. plurimi. ὁ *edd.* al.

35 ~ ἡ ante μία] *Comp. Steph.* edd. *Aug. 1. Byz. Gehl. Moſc.* cum plurimis. namque quod ἡ ante ἑτέρα in *Cypr. Magd. Par. 1. 2. 3. 4. 5.* deeſſe notatur apud Kuſterum, alieno loco illatum eſt.

36 δύο κτλ.] *Comp. Beza* & recent. edd. *Bodl. 5. M. 1. 2. Steph. γ. ε. ζ. Wh. 2. Arab. Armen. Goth. Lat. Perſ. Syr. Marius Victorinus* (de quo Var. Matth. XXIV. 41.) *Ambroſ.* & alii, nec non *Cant.* Sic Matthæus. [~] *Er. Steph.* edd. *Al. Aug. 1. Barb. novem*, *Bodl. 1. 2. Byz. Cam. Colb. 1. 2. 3. Cypr. Eph. Gehl. Hunt. 2. Laud. 1. Moſc. Roe. 1. Stap. Vſſ. 1. Opus* imperf. in Matth. *Copt. Lat.* pauci; *Maximus* Taurin. nec dubito, quin etiam *Wo. 1. 2.* cum pluribus. Duo etiam *noctu* (v. 34.) *in agro* eſſe poſſunt: ſed ſermo non videtur, de *duobus* & de *duabus* locutus, ad *duos* reverti. ¶ ὁ prius] id in codd. nonnullis fuiſſe omiſſum, colligas ex verſibus præced. quanquam critici id notare non ſint dignati. ¶ σῶμα] πτῶμα Wo. *1. 2.* & al. Ex parall.

37 καὶ] ~ *Lat. Copt.* ¶ [καὶ] *Comp. Er. Aug. 1. Bodl. 7. Byz. Gal. Go. L. Lin. Mont. N. 1. Wheel. 1. 2. Lat.* (ſed non in Char. & Trev.) Hiat *Goth.*

CAP. XVIII.

1 προσεύχισθαι] πρ. αὐτὸν *Al. Barb. 6. Moſc. Valla, Stap.* & *quinque* & *octo* alii.

2 τὸν] ~ *Par. 1. 2. 3. 4. 7. 8. Hippol.* f. 27.

3 ~ τὸν ante ἦν] *Comp. Steph.* edd. *Al. Aug. 1. 4. Byz. Cant. Moſc. Stap.* & vetuſtiſſimi quique. τὸν *Er.* & recent. edd. cum pauculis mſ.

4 [ἤθελεν] *Al. Aug. 1. Barb. 3. Cant. Gal. Go. Laud. 4. L. Lin. Mont. N. 1. Par. 1. Seld. 1. Lat.* ¶ χρόνον] *multum* addit *Lat. Syr.*

5 ὑπακούσῃ]

5 ὑπωπιάζῃ] ὑποπιάζῃ *Comp. Er. Bodl. 1. 3. 4. 5. Cam. Mosc. Stap.* & aliquot alii. ὑποπιάζῃ *Gehl.* & aliquot alii, *Theophyl.* πιέζω, πιάζω, idem : sed ὑπωπιάζω aliud est.

7 ποιήσῃ] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Cant. Eph. Gal. Laud. 2. Med. Seld. 2. Wheel. 3.* plurescve. ποιήσω *edd.* al. ¶ καὶ alterum] ~ *Cam.* ¶ καὶ μακρ. usq. ὅτι] καὶ λέγω, μακρ. ἐπ' αὐτοῖς cod. apud *Er.* καὶ λ. μ. ἐπ' αὐτὰς *L.* ¶ [μακροθυμεῖ] *Al. Barb. 1.* Wech. al. id est *Cant.* apud Bezam, *Æth. Arab. Lat. Pers. Syr. Chrysost. Antiochus.* μακροθυμῶν μόνον ἔσται *Armen.* Lectio textus, media. unde ceteri participium cum καὶ non congruere visum vel post λέγω posuerunt, vel in verbum mutarunt, vel paraphrasi auxerunt.

8 λέγω] καὶ λέγω *Comp. Byz. Colb. 2. 3. Eph. Gon. Par. 2. 6. Wo. 1.* Wech. cod. i. e. *Steph. 1β. Arab. Armen. Copt. Iren.* Adde duos ad v. 7. citatos. λέγω δὲ *Goth. Lat.* aliqui.

9 [~ καὶ] *Comp. Al.* (in Mill. proleg.) *Aug. 1. 4* ineunte pericopa, *Bodl. 1. Cypr. Laud. 2. Med. Mosc. Stap. Steph. omn. Wo. 1.* & *bis septem* alii, *Æth. Arab. Copt. Goth. Pers. Syr.*

11 πρὸς ἑαυτὸν] comma alii præponunt, alii subjungunt.

13 εἰς ante τὸ] ~ *Cypr.* & al.

14 ἐκεῖνος] *Er.* ex *plerisque* codd. quanquam pauci accedunt alii. nam ἡ γὰρ ἐκεῖνος *Comp.* & al. edd. *Al. Aug. 1. 4. Bodl. septem, Bu. Byz. Colb. 2. 3. Cov. 1. Cypr. Eph. Gal. Gehl. Gon. Hunt. 2. Laud. 1. 2. 4. 5. Lin. Lipsi. Magd. Med. M. 1. Mosc. N. 1. Par. octo, Per. Roe. Seld. 1. 2. 4. 5. Stap. Vss. 1. 2. Wheel. 2. 3. Wo. 1. 2. Origenes,* nonnulli apud *Er. Steph. omnes,* præter η, qui habet παρ' ἐκεῖνον, uti *Barb. 1.* ex *Lat.* qui habet *ab illo*, ut si legisset παρ' ἐκείνε. & sic fere *Cant.* ὑπὲρ ἐκεῖνον *Chrys.* or. 5 contra anom. [ἤπερ ἐκεῖνος] *Basilius*, apud Whitbium. ἢ ἐκεῖνος *vel* ἤπερ ἐκεῖνος *Camerarius.* Haud scio utrum ex vetere suo libro, an ex Basilio, an aliunde. *Gothus* inter ἢ & ἐκεῖνος eam ponit particulam, quæ τῷ γὰρ interdum, & τῷ περ c. I. 1. respondet. ἤπερ ἐκεῖνος, lectio media. nam ex ἤπερ factum est ἢ, & ἢ γὰρ, & παρ' & ὑπέρ. ἤπερ exstat Ioh. XII. 43. Vide *Gnom.*

19 ὁ θεὸς] ὁ πατὴρ addebant aliqui. Confer var. Matth. XIX. 17.

20 [~ σε] *Al. Byz. Cant. Colb. 3. Cypr. Eph. Hunt. 2. Med. Roe. Seld. 5. Armen. Copt. Lat.*

22 διάδος] δὸς *Al. Byz.* & al. Ex parall.

25 [διελθεῖν] *Al. Barb. 1. Cant. Par. 2. Roe. Lat. Theophyl.* vel etiam *Gehl.*

28 ~ ὁ post δὲ] *Comp. Aug. 1. Byz. Em. Go. Mont. Par. 1. 2. 3. 4. 5. Per. Wo. 2.* plurescve. ὁ *Er.* & al.

29 οἰκίαν] οἰκίας *Byz.* post rasuram, *Cant. L. Vss. 2. Wo. 2. Pers. Syr.*

31 τῷ υἱῷ] περὶ τοῦ υἱοῦ *Cant.* (& inde *Beza,*) & alii; ne versiones addam.

36 τί] τί ἂν *Byz.* & al.

38 [~ ἰησοῦ] *Al. Aug. 4. B. 1. Bodl. 3. Med. Seld. 5. Wheel. 1. Pers.* sic v. seq.

CAP. XIX.

2 κυλέμενος] ~ *Seld. 1. 5. Æth. Arab. Lat. Barb. 1. Cant. Pers. Syr.* ¶ καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης] ~ *Goth.*

4 συκομο-

Digitized by Google

4 συκομορέαν] *edd.* recent. *Bodl.* 7, & al. apud *Bezam*, *Theophylact. Hesych.* συκομωρέαν *Comp. Aug.* 4. *Bodl.* 2. *Cant. Seld.* 5. *Wheel.* 3. συκομορεῶνα *Er. Aug.* 1. *Mosc. Stap.* cum multis. συκομωρεῶνα *Steph.* ed. 3. & al. *Bodl.* 8. apud Fellum, *Byz.* sed *morus* Latine *o* longum habet, breve Græce: & nomina arborum desinunt in ἑα, ut ἰτέα, κολυτέα, μηλέα, περσέα, πτελέα κτλ. ¶ ~ δι'] *Comp. Valla, Stap. Al. Aug.* 1. 4. *Bas.* 1. *Bodl.* 7. *Cypr. Gal. Gon. Go. Laud.* 4. 5. *Lin. Mont. Mosc. N.* 1. *Per. Wheel.* 2. 3. *Wo.* 1. 2. Vnde ἐκείνῃ pro ἐκείνης, *Cant.* [δι'] *Er.* &c. Vid. *Gnom.*

5 [~ γὰρ] *Wo.* 2. *Goth.* pluresve. unde ὅτι ante σήμερον addit *Æth. Lat. Cant. Iren. Pers.*

7 πάντες] *Comp. Al. Aug.* 1. 4. *Cant. Cov.* 1. *Gehl. Laud.* 2. 4. 5. *Roe. Wo.* 1. 2. & sat multi alii. ἅπαντες *Er.* &c.

8 κύριον] *edd.* &c. sequitur κύριε [ἰησοῦν] *Byz.* & *bis sex* alii, *Lat.* in ms. Colon. & in Lovan. margine, *Pers. Syr.* ¶ ὑπ. μι] *edd. Aug.* 1. &c. *Clemens* Al. ὑπ. μου *Aug.* 4. *Byz. Gehl.* & al.

15 καὶ, ante εἶπε] ~ *Comp. Aug.* 1. *Gehl. Laud.* 2. 5. *Roe.* & alii, *Theophyl.*, *Lat.* aliquot, *Syr.*

22 ~ δὲ] *Er. Byz.* & *bis sex* alii, *Lat. Pers. Syr.* δὲ *Comp.* &c. Ex Matth. ¶ κρινῶ] κρίνω *Lat.* ¶ πονηρὲ] ἄπιστε *Calarit. Armen.*

23 init. καὶ] ~ *Comp. Cant. Laud.* 5. *L. Syr.* ¶ ~ τὴν post ἐπὶ] *Er. Al. Byz. Mosc.* codd. plurimi. τὴν *Er.* ed. 3. &c. ¶ ἂν ἔπραξα αὐτὸ] ἂν αὐτὸ ἀνέπραξα *Al.*

25 καὶ usque μνᾶς] ~ *Bodl.* 4. 5. *Cant. L. M.* 1. manu priore, *Calaritan.*

32 fin. ἐσῶσα τὸν πᾶλον addit *Bodl.* 4. 5. *Hunt.* 2. *M.* 1. *Æth. Armen. Lat. Steph.* 3. *Orig.*

34 ὁ] ὅτι ὁ *Al. Byz.* & alii, *Lat.* ex v. 31.

38 ὁ ἐρχόμενος] ~ *Wo.* 2. vel etiam *L. Orig.*

41 αὐτῇ] αὐτὴν *Al. Cant. Wo.* 2. & alii, *Iren. Orig. Basilius.*

42 σὺ, ante ταύτῃ] ~ *Al. Cant. Eph. Gon. Euseb.*

45 ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας] ~ cod. vet. apud *Lomejer.* P. I. diss. p. 185. e Salmasio. ¶ ἐν αὐτῷ] ~ *L. Vss.* 2. *Arm. Goth. Lat.* aliqui.

46 ὁ] ὅτι ὁ *Er.* ed. 1. *Al. Byz.* & complures alii, *Goth. Lat.* Ex Marco.

47 γραμματεῖς] γρ. οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ *Orig. Lat. Syr.*

48 ποιήσωσιν] ποιήσασιν *Comp. Aug.* 1. *Byz.* & al.

CAP. XX.

1 ἐκείνων] ~ *Lin. Magd. N.* 1. *Lat. Cant. Steph.* 3. 4. *Æth. Arab. Copt. Pers. Syr.* ¶ ἀρχιερεῖς] ἱερεῖς *Al. Aug.* 1. *Laud.* 2. 5. *Mosc. Wo.* 1. multique alii, nec non *Goth.* Accedunt *Ca. Vss.* 1. 2. apud Fellum, Allit. ad ἱερεῦ. ¶ οἱ alterum] ~ *Er. Mosc.*

5 [~ οὖν] *Comp. Aug.* 1. *Bodl.* 1. 2. 7. *Bu. Colb.* 2. *Eph. Gon. Go. Laud.* 2. *L. Mosc. Per. Vss.* 1. 2. *Æth. Euthym.*

9 ~ τὶς] *Comp. Aug.* 1. *Byz. Cant. Cypr. Laud.* 2. & permulti alii, *Goth. Lat.* plerique [τὶς] *Er.* & alii, *Dial.* 3. de Trin. apud Athanasium. Ex Matth.

10 δῶσιν]

10 δῶσιν] δώσουσιν *Al.* & al.

14 [~ δοῦναι] *Al. Colb. 3. Cypr. Med. Armen. Goth. Lat.*

19 [γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς] *Byz. Goth.* pluresve. γραμματεῖς καὶ οἱ ἱερεῖς *Par. 6.* ¶ [~ τὸν λαὸν] *Comp. Aug. 1. Gehl. Mosc. Steph. r. ζ. θ. ιβ. id. Wo. 1.* & complures alii: haud scio an etiam cod. Marcionis. videri possit adjectum ex c. XXII. 2. sed obstant Versiones.

20 λόγε] *Comp.* &c. Lectio media, unde alii λόγῳ, e Marco, & λόγων, & τῶν λόγων, ut *Byz.* & λόγες.

24 ἐκπειράσατε] edd. &c. sic Matth. [δοκιμάσατε] *Al. Bodl. 1. 4. 5. Byz. Cant. Colb. 3. Eph. L. Par. 2. 6. Euthymius.* Supponitque hanc lectionem varietas mox sequens. ¶ [τίνος] οἱ δὲ ἔθαξαν. καὶ εἶπεν, τίνος *Byz.* & complures alii, *Æth. Arab. Armen. Copt. Pers.*

27 [λέγοντες] *Bodl. 4. 5. Cant. Colb. 8. Hunt. 2. M. 1. Æth. Arab. Copt. Goth. Lat. Syr.* Ex Matth.

28 ἀποθάνῃ posterius] ᾖ *Lat. Barb. 1. Colb. 8. Syr.* ¶ [ἐξανάστησα] *Ald. Al. Bodl. 4. 5. Laud. 5. Seld. 3. Wo. 2.*

31 [ὡσαύτως· ὡσαύτως] *Colin.* ed. *Al. Bodl. 3. 4. 5. 7. Bu. Cov. 1. Gehl. Laud. 5. Magd. M. 1. Mosc. Par. 3. 4. Seld. 1. 2. Vss. 1. Goth. Syr.* nec non *Stap.* ὁμοίως· ὡσαύτως *Gon.* ὡσαύτως· ὁμοίως *Laud. 2.* ὁμοίως est Matthæi; ὡσαύτως prius Marci, nisi verbum geminandum, semel scriptum est. Vtrumque ~ *Bodl. 1. 2.* ¶ δὲ] ~ *Comp. Par. 3. Lat.* ¶ [ἐπτά·] ἑπτὰ, καὶ *Er.* & edd. recent. *Byz. Lat. Syr.* e Marco.

32 δὲ] ~ *Er. Cant. Gon. Go. Per. Wo. 2.* & aliquot alii, *Goth. Lat.* ¶ πάντων] ~ *Cant. M. 1. Copt. Syr.*

34 [~ ἀποκριθεὶς] *Copt. Lat. Cant. Pers. Syr.* ¶ [ἐκχαμίζοντας] Sic, bis, *Bodl. 4. 5. Cypr. Hunt. 2. Magd. Med. Roe. Wheel. 1.* nec non *Byz.* & versu 34. *Al. L. M. 2. Par. 2. 4.* versu 35, *Comp. Aug. 1. Barb. 8. Bodl. 2. 6. 7. Bu. Cov. 1. Gal. Gon. Go. Laud. 5. Lin. Mont. Mosc. N. 1. Per. Seld. 2. 3. Stap. Wo. 1. 2.* nescio an *Al.* Ex Matth.

36 υἱοὶ] οἱ υἱοὶ *Er. Al.*

41 λέγουσι] λέγουσί τινες *Al. Byz.* & al. Glossa.

CAP. XXI.

2 τινὰ καὶ] *edd. primæ, Aug. 1. Byz. Mosc. Wo. 1. 2.* & *bis tres* alii, pluresve. ~ καὶ *Aug. 4. Bodl. quinque, Cypr.* & *sex* & *tres* alii. καὶ τινα *Steph.* ed. 3. & al. ¶ ἐπ᾽] ~ *Æth. Lat. Syr. Orig. Cant.*

4 ἔβαλε] κατέβαλεν *Mosc.* ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω addunt *Aug. 4. Byz. Stap. Wo. 1. 2.* compluresque alii: Versio nulla.

9 γὰρ] ~ *Lat. Pers.*

11 καὶ σημεῖα ἀπ᾽ ἐρανοῦ] ἀπ᾽ ἐρανοῦ καὶ σημεῖα *Lat. Sax.*

12 πάντων] *Er. Al. Byz. Cant. Laud. 1. 2. 5. Wo. 1.* & sat multi alii. ἁπάντων *Comp.* & al.

Digitized by Google

14 [ἐν ταῖς καρδίαις] *Al. Cant. Colb. 8. Didymus, Lat.*

15 ἀντασκεῖν ἀδὲ] ~ *Lat.* in mſ. Colon. *Syr. Cant.* Pro ἀδὲ habet ἢ *Al. Aug. 1.* & aliquot alii, *Orig. Didymus.*

16 καὶ ἀδελφῶν] Hoc poſt φίλων ponit *Comp. Aug. 1. 4. Byz.* pluresve, nec non *Gehl. Moſc.*

19 [κτήσεσθε] *Al. Aug. 4. Barb. 1. Par. 6. Wheel. 3. Æth. Arab. Lat. Syr. Orig. Macarius, Tertull.*

22 πληρωθῆναι] πληθῆναι *Er.* ed. 1. 2. *Al. Gehl. Laud. 2. 5. Moſc. Wo. 1. 2.* & complures alii. Nuſquam πληθῆναι, ſemper πληρωθῆναι Scriptura dicitur.

23 [~ ἐν] *Al. Bodl. 5. 6. Byz. Cant. Colb. 3. 8. Cypr. Eph. Lin. M. 2. N. 1. Par. 2. Roe. Wheel. 1. Armen. Lat. Euſeb.*

24 σόματι] ἐν σόματι *Cant. Go. Hunt. 2. Mont, Euſeb.* ¶ καιροὶ ἐθνῶν] ~ *Cant.* Quod videtur idem eſſe exemplar, in quo ἐθνῶν deeſſe notat *Beza.* Satis eum refutat, hæc retinens, *Saxo.*

25 ἐν] καὶ *Syr. Cant.* ¶ [, ἐν ἀπορίᾳ] *Comp. Aug. 1. Byz. Euthym.* pluresve, cum iis, qui mox ad ἤχους citabuntur. ¶ ἠχάσης] *codd.* plerique, *Chryſ.* ex rhythmo θαλάσσης. [ἤχους] *Al. Colb. 8. L. Med. Par. 2.* cod. *Vaticanus, Arab. Syr.* (in quo Ludovicus de Dieu proprietatem vocum melius, quam conſtructionem hujus loci declaravit, p. 369. 370.) *Lat. Tertull.* Frequens ἦχος de aquis, apud LXX. ſed & πλῆθος ἤχους ὑδάτων Pſ. LXXVII (LXXVI) 18. πλῆθος ἤχους ὕδατος Ier. LI. 16. Sir. XLVII. 9: ἐν ἐξ ἤχους· in edd. Complut. & Camerarii, qui hæc ad Siraciden annotat: *Erit* τὸ ἦχος, *ſicut* ἔλεος· *niſi forte eſt* ἠχῶς reſonantia. *alibi legitur*, καὶ ἐξ ἤχου· hæc ille. Sed καὶ ἐξ ἤχους habent etiam codd. mſ. Auguſt. & Palatin. apud Hoeſchelium, & ed. Grabii ex cod. Alex. Ergo ut ὁ πλάτος & τὸ πλάτος, ſic τὸ ἦχος, τῆς ἠχῆς, & τῶ ἤχους dixerunt, etiamſi neutro genere hæc nomina non per omnes caſus declinarentur. Adde *Gnom.* ¶ καὶ σάλου] Sequentibus jungit hoc *Syrus.*

30 ἤδη prius] ~ *Lat.* in mſ. Trev. ¶ βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν] ἀφ' αὐτῶν, βλέποντες *Lat.* ἀπ' αὐτῶν *Syr.* ¶ [~ ἤδη] *Cypr. Magd. Roe. Lat. Barb. 1. Syr.*

32 πάντα] ταῦτα addunt *Cant. Laud. 1. L. Arab. Syr.* Ex parall.

33 παρελεύσονται] παρελεύσεται *Aug. 1.* & aliquot alii, *Valla.*

34 βαρηθῶσιν] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Laud. 1. 2. 4. Wo. 1.* & ſat multi alii, *Baſilius, Euthymius.* [βαρυνθῶσιν] *edd.* al. ¶ ἀιφνίδιος] ἀιφνιδίως *Byz.* & aliquot alii, *Baſilius, Iren.*

36 καταξιωθῆτε] κατισχύσητε *Colb. 8. Magd.* & duo apud *Bezam, Æth. Arab.* ¶ [~ ταῦτα] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Cypr. Laud. 1. 2. Roe. Seld. quatuor, Steph. omn. Wo. 2.* & *bis decem* alii.

CAP. XXII.

3 ~ ὁ ante σατ.] *Comp. Er. Al. Byz. Moſc.* codd. plurim. ὁ *Steph.* edd.

4 ἀρχιερεῦσι] ἀρχ. καὶ γραμματεῦσι *Aug. 4. Bodl. 4. 5. 7. M. 1. Arab. Armen. Perſ. Syr.* ¶ τοῖς ante στρατηγοῖς] *Er. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Moſc. Wo. 1. 2.* vel plures. τοῦ *edd.* al.

5 [ἀργύρια]

Digitized by Google

5 [ἀργύρια] *Al. Aug. 1. 4. Bodl. 4. 6. Cypr. Eph. Gehl. Med. Mont. Par. 7. Roe.* item *Byz.* complureſque alii. Vt ſi ſingularis non valeret XXX argenteos.

6 αὐτοῖς] ~ *Lat. Barb. 1. Cant. Perſ.*

9 ἑτοιμάσωμεν] ἑτοιμάσομεν *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Moſc.* & alii.

11 σοι] ~ *Aug. 4.* & al. Ex paralł.

12 ἀνώγαιον] *Comp. Seld. 4.* & al. [ἀνάγαιον] *Al. Aug. 1. Baſ. 1. Cant. Cypr. Gal. Go. Hunt. 2. Moſc. Vſſ. 1. Wo. 2. Orig.* nec non *N. 1.* ἀνώγεων *Er.* &c. ἀνώγεων *Byz.* & al. Vid. ad Marcum.

17 ποτήριον] τὸ ποτ. *Al. Aug. 4. Byz.* & al. E v. 20. ¶ τοῦτο] ~ *Lat. Cant.* apud Fellum. ¶ ἑαυτοῖς] εἰς ἑαυτὸς *Er.* & al.

18 ὅτι] ~ *Med.* & al. ¶ [ἀπὸ τοῦ νῦν] *Barb. 2. Cant. Colb. 3. Cypr. Eph. Laud. 1. Med. Par. 2. Seld. 5. Arab. Armen. Copt.* nec non *Wo. 1.* ἀπὸ recurrente, facile omiſſum.

19. 20 τοῦτο ποιεῖτε uſq. ἐκχυνόμενον] ~ *Cant.* Homoeotelevton, collato διδόμενον.

20 ἡ καινὴ διαθήκη] τῆς καινῆς διαθήκης *Lat.* aliqui, *Perſ. Syr.*

21 μετ' ἐμοῦ] ~ *Cant. Magd. Perſ. Syr.*

30 [~ ἐν τῇ βασιλείᾳ μου] *Gehl. Laud. 1. 2. 5. Moſc. Stap. Wo. 1. 2.* complureſque alii, *Euthym. Theophyl.* Habent verſiones: hiatus, μου recurrente. ¶ καθίσεσθε] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Moſc. Steph. omn.* & aliquot alii. καθήσεσθε *Al. Laud. 1. 2.* & aliquot alii. [καθίσησθε] *Er.* & al.

31 σίμων prius] *edd. mſſ. Sax. Leo* &c. *Simoni* habent *Lat.* aliqui, *Syr.* unde *Simoni, Simon* junctim *Hieronymus.* ¶ ἐξητήσατο] ἐζητήσατο *edd.* quædam recent. Sphalma, vim ſententiæ imminuens, & eo ipſo illuſtrans. ¶ τοῦ] ~ *Byz.* & al.

32 [ἐκλίπῃ] *Aug. 1. 4. Bodl. 1. 5. 6. 7. Bu. Byz. Cant. Cov. 1. Cypr. Gehl. Laud. 1. Magd. Roe. Seld. 3. 4. Vſſ. 2.* ¶ σὺ ποτὲ] al. σύ ποτε. ſed ποτὲ, *aliquando*, non eſt enclitica, ut eſt in δήποτε, μήποτε κτλ.

34 φωνήσῃ] *Comp. Aug. 1. Byz.* & alii. φωνήσαι *edd.* aliæ; *Stap.*, ſed μὴ omiſſo.

35 ἢ ὑποδ.] ~ *Cam. Colb. 3. Eph. Wheel. 1. Euthym.* ¶ ἀθενὸς] *Er. Al. Byz. Cypr. Gehl. Moſc.* codd. multi. ἀδενὸς *edd.* al.

36 [ἀρᾶ] *Cant. Lat.* mſ. apud Lovan. Vtroque modo codices apud Baſilium vel potius *Euſtathium* Sebaſtenum in aſceticis. ¶ [πωλήσει] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Cant. Cov. 1. Gehl. Moſc.* alii apud *Euſtathium* & permulti alii, nec non *Wo. 1. 2.* Conſilio mitigandi ſermonis. Textum ſequitur *Chryſ.* Hom. 85 in Matth. ¶ [ἀγοράσει] *Comp. Aug. 1. 4. Cant.* &c.

37 ἔτι] ~ *Al. Wo. 2.* & alii, *Æth. Arab. Perſ.* Facile poſt ὅτι excidit.

39 αὐτῷ] ~ *Er. Al. Cant. Hunt. 2. Par. 6. Lat.*

42 [βέλει,] Sic diſt. *Er.* ¶ παρενεγκεῖν] *edd. Aug. 1.* &c. Lectio media. unde παρένεγκε *Roe.* & aliquot alii, ex Marco: item παρένεγκαι *Byz. Cam.* ſic, *transfer* habet *Lat.* παρενίγκαι *Cypr.* & al. παρενίγκη *Med. Par. 7.* παρελθεῖν *Laud. 2.* ¶ [γινέσθω] *Er.* ed. 1. 2 3. *Al. Cypr. Moſc. Par. 6. Per. Roe. Wo. 1. 2.*

43 ſ. [~ ὤφθη uſque γῆν] *Al. Bodl. 4. 5. L. Par. 6.* (cui tamen recentior manus adjecit,) & multi codd. Gr. ac Lat. apud *Hieron.* & *Hilarium*, *Copt.* Vide var. Matth. XXVI. 40: quo alieno loco quum repræſentata hæc pars eſſet a nonnullis,

Digitized by Google

nullis, hôc ſuo loco, per compenſationem, eſt prætermiſſa. Firmat ſuſpicionem ſimillima trajectio, quam codices iidem *L.* & *Par. 6.* habent in var. lect. ad Ioh. VIII. 1. Id vero cupide arripuerunt alii, tantam infirmitatem Domino indignam putantes: atque *Orthodoxos* Epiphanius ſcribit hæc ſuſtuliſſe, ſed reperiri in exemplaribus ſinceris. citat etiam *Irenæus*, Epiphanio laudatus, & *Iuſtinus* martyr, & *Cæſarius*. Illud, ἐγένετο uſque γῆν eraſum, eadem de cauſa, a *Syris* quibusdam & *Armeniis*, ex Photio, Nicone & Iſaaco docet Millius, Proleg. §. 1036. Vid. etiam Whitby f. 8. In *Armeno* verſus 43 *a Græcis*, inquit La Croze, *non diſcedit: ad v. 44 ſic legit*, & fluxerunt & ab eo ſudores, tanquam ſtillæ ſanguinis, *nec plura habet codex manuſcriptus; at editio Vſcani addit, qua fide neſcio*, θρόμβοι, θρόμβοι effuſi ſuper terram.

44 καταβαίνοντες] *edd. Stap.* &c. καταρχόμενοι *Epiphanius.* καταβαίνοντος *Æth. Lat. Syr.* Ac, *variant Græci cod.* ait *Er.* Rhythmus, αἵματος.

45 μαθητὰς] *Comp. Steph. Bezæ* edd. *Aug. 1. Byz. Cæſ.* apud G. a Maſtricht, *Gehl. Stap.* &c. μαθ. αὐτῦ *Er.* & edd. recent. *Bodl. 6. Theophyl.*

47 δὲ] ~ *Al. Wheel. 1. Wo. 1.* & alii, *Lat. Perſ.* ¶ αὐτὰς] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Gehl. Moſc. Wo. 1. 2.* & plurimi alii, (coll. Mill. Proleg. 1425.) quorum nonnulli id circo pro προήρχετο habent προῆγεν. [αὐτῶν] *edd.* al. Vid. *Gnom.* ¶ [τᾶτο γὰρ κτλ.] *Comp. Aug. 1. Bodl. 1. 4. 6. 7. Gal. Gon. Go. L. Lin. Mont. M. 1. N. 1. Par. 1. 5. 6. Wo. 2. Armen. Syr.* E parall.

49 [παταξωμεν] *Bodl. 5. Eph. Wo. 1. 2.*

52 ἐπ'] πρὸς *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* & al. Ex anteced.

54 [~ αὐτὸν] *Comp. Al. Aug. 1.* & aliquot alii, nec non *Stap.*

57 αὐτὸν prius] ~ *Byz. Cant.* græce, *Roc.* & *bis quinque* alii, *Æth. Arab. Perſ. Syr.*

58 ἴδῃ, καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν ἄ] ἄπε τὸ αὐτὸ *Cant.*

60 ~ ὁ ante ἀλλαχοῦ] *edd. prima, Aug. 1. Byz. Moſc. Par. ſex, Wo. 1.* pluresve. ὁ *Steph.* ed. 3.

61 ὡς] ὃς *Bodl. 4. 5.* ¶ αὐτῷ] ~ *Lat.* ¶ φωνῆσαι] φωνῆσαι σήμερον *Byz.* & al.

62 ὁ πέτρος] ~ *Aug. 1. Byz.* & complures alii, *Armen. Copt. Lat.* in mſſ. Sic Matthæus.

66 ἀρχιερεῖς τε] ~ *Emm. Moſc. Wo. 1. 2.* ¶ τὸ] ~ *Er. Stap. Byz.* [& alii. ¶ ἀνήγαγον] *edd.* &c. unde *adduxerunt* mſ. *Charit.* ἀπήγαγον *Comp. Aug. 1.* & alii. ¶ αὐτῶν] ἑαυτῶν *Steph.* & al. ed. ¶ χριστός;] χριστὸς, *Aug. 1. Steph. γ. ιϛ.*

70 δὲ prius] δὴ *Al.* & al. nec non *Byz.* E proximo. ¶ πρὸς αὐτὰς] ~ *Lat.*

CAP. XXIII.

1 ἄγαγον] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* & ſat multi alii, etiam apud *Er., Euthymius, Lat.* Vnde, pro ἀναστὰν uſque αὐτῶν, ἀναστάντες *Cant. Hunt. 2. Per. Vien.* ἄγαγον *Er.* ed. 2. &c.

2 [ἡμῶν] *Cant. Laud. 2. Med.* & multi alii, *Euthym. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Perſ. Syr.* Ex c. VII. 5.

8 [~ ποιῶμεν] *Cant. Cypr. Gon. Med. Par. 2. 5. Æth. Arab. Copt.* ¶ ἤλπιζέ τι] ἠλπιζέ τις *Comp.* 12 ὁ poſt

Digitized by Google

12 ὁ post καὶ] ~ *Comp. Byz. Wo. 2.*

13 καὶ τὸν λαὸν] τῷ λαῷ *Lat.* (in mſ. Charit.) *Syr. Angl.*

15 ἀνέπεμψα] ἀνέπεμψεν *Wo. 2.* ¶ ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν] ἀνέπεμψε γὰρ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς *Er.* margo, *Byz. Gehl.* & alii, *Arab. Copt. Lat.* aliqui. ¶ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν] αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς *Eph.* αὐτὸν πρὸς αὐτὸν *Arm. Perſ. Sax. Syr.* Hinc id quod modo notavimus, ἀνέπεμψε κτλ. ¶ αὐτῷ] ἐν αὐτῷ *Per.* & alii. Ex v. 14.

17 ἀνάγκην uſque ἵνα] ~ *Al. Cypr. Copt.* eadem Syllaba verſum 18 incipiente, unde verſum 17 poſt verſum 19 reponit Cant.

18 ~ τὸν ante βαρ.] *Er. Al. Aug. 1. Byz. Wo. 1. 2.* codd. plur. τὸν *Comp. Steph.* edd.

20 ἦν] δὲ *Al.* & al.

23 [~ καὶ τῶν ἀρχιερέων] *Lat. Barb. 1. Steph. 3. Copt.*

25 ~ αὐτοῖς] *Comp. Er.* ed. 1. 2. *Al. Aug. 1. Gehl. Laud. 1. 2. 4. Stap. Steph. 2. 3. 4.* & ſat multi alii. [αὐτοῖς] *Er.* ed. 3. *Byz.* &c. *Lat. Syr.* Ex parallelis. ¶ τὸν, ante διὰ] τὸν βαραβᾶν τὸν *Byz.* & complures alii, *Armen.*

26 ~ τῷ ante ἐρχ.] *edd. primæ, Aug. 1. Byz. Cæſ.* apud G. a Maſtricht, *Moſc. Wo. 1. 2.* pluresve. τῷ *Steph.* ed. 3.

27 καὶ, poſt αὐ] ~ *Al. Cant.* & alii, *Theophylact. Lat.*

29 εἶδε] ~ *Leo, Cant.*

31 γένηται] γενήσεται *Bodl. 1. 2. Cant. Cypr.* & alii, *Lat.* γίνεται *Gon. Par. 3. 5.*

33 καλέμενον] λεγόμενον *Wo. 1.* & alii, *Epiphan.*

34 πάτερ] ~ *Al.*

35 δὲ] δὲ αὐτὸν *Cant. Wheel. 1.* & aliquot alii, *Æth. Arm. Lat. Perſ. Syr.*

38 [ἡ] *Comp. Aug. 4. Laud. 1. 2. 4. Wo. 1.* & aliquot alii.

46 πάτερ] ~ *Colb. 2. Roe.* ¶ [παρατίθεμαι] *Al. Barb. 2. Bodl. 4. 5. Colb. 8. Cypr. Hunt. 2. Lipſ.* in contextu, *Med. Par. 2. Steph. 1. 2. Wheel. 1. Iuſtin. Orig.* παρατίθημι *Byz. Cam. Cant. Colb. 1. 3. Eph. M. 1. Steph. 2. 3. Lat. Athanaſ. Euſebius* Emiſen. *Baſilius, Nyſſen. Theodorit. Theophyl. Conſtit.* apoſt. *Confeſſio* eccl. or. p. 82. Præſens aptius viſum. ¶ καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσε] ~ *Colb. 3. Vſſ. 2.*

48 ἑαυτῶν] ~ *Al.* & alii, *Armen.*

51 συγκατατεθειμένος] συγκατατιθέμενος *Cam.* & alii. ¶ καὶ προσεδέχετο καὶ αὐτὸς] καὶ αὐτὸς προσεδέχετο *Byz.* [~ καὶ prius] *Comp. Aug. 1. Gehl. Laud. 2.* & alii, *Lat.* ~ καὶ poſterius, *Bodl. 6. Par. 6. Seld. 2. Arab.* ~ καὶ utrumque, *Cant. L.* Superfluum viſum.

53 κάμενος] καὶ προσεκύλισε λίθον μέγαν ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου addit *Bodl. 7. Gon. Hunt. 2. Laud. 2. Par. 5. 6. Copt.* ex parall.

54 ~ καὶ] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Moſc. Steph. omnes, Wo. 1. 2.* & permulti alii. [καὶ] *Er.* &c. *Lat. Syr.*

55 ~ καὶ] *Comp. Er. Al. Aug. 1. Byz. Laud. 1. 2. Moſc.* & complures alii, *Lat. Syr.* [καὶ] *Er.* ed. 3. &c.

CAP. XXIV.

1 καί τινες σὺν αὐταῖς] *edd. mſſ. Stap. Euſeb.* &c. [~] *Æth. Copt. Lat. Barb. 1. Colb. 8.* cod. un. apud *Bezam, Dionyſius* Al.

3 κυρίου] ~ *Med. Arab. Perſ. Syr.*

Digitized by Google

4 ἄνδρες δύο] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Wo. 1. 2.* pluresve. δυό ἄνδρες *Er.* & al. ed.

5 ἐμφόβων] ἐκφόβων *Er.* ex parte cod. suorum.

10 ἦν δὲ & αὖ] *Er. Cypr. Hunt. 2. Wheel. 1. Lat.* Lectio media, singulari pluralem jungens. unde ἦσαν δὲ & αὖ *Aug. 1.* cum plerisque: omittuntque vel ἦν δὲ, *Colb. 3. 9.* & alii: vel αὖ, *Laud. 1. Wo. 1. 2.* vel utrumque, *Al. Aug. 4. Bodl. 5. Byz. Cant. Eph. Laud. 4. Seld. 1.* ¶ [ὑ] *Al. Aug. 1. 4. Cant. Gon. Go. Per. Vien.* & alii, *Euthym.*

11 αὐτῶν alterum] ταῦτα *Æth. Arab. Lat. Barb. 1. Cant. Syr.*

12 ὁ δὲ usque τὸ γεγονός] ~ *Cant.* ¶ μόνα] ~ *Al. Bodl. 6. Cypr.* vel etiam *Lat.* aliqui in *Rom. correct.* Facile omissum post κάμνοντα. ¶ πρὸς ἑαυτὸν,] *Steph.* ed. 3 in corrigendis, & alii. [,πρὸς ἑαυτὸν] plerique.

18 ὁ] ~ *Er. Byz.* ¶ ~ ὡς post περοικεῖς] *edd. primæ, Al. Aug. 1. 4. Cam. Gehl. Mosc.* plurimique alii: adde *Wo. 1. 2.* ως, bis legendum, semel scriptum, coll. var. c. XV. 17. Vnde [ὡς] *Par. 5. 8.* pluresve. ἐν *Er.* ed. 3. & al.

19 [ὡς] *Aug. 1. Bodl. 5. Gal. Laud. 2. Magd. Par. 1. Seld. 2.* pluresve. quo magis cohæreret ὅπως τε v. seq.

21 αὐτὸς] ἕτος *Laud. 4.*

23 καὶ alterum] ~ *Cant. Lat.* mss. Colon. *Syr.*

27 ἑαυτᾷ] αὐτᾷ *Elzev.* & recent. edd. αὐτῇ *Byz. Par. 2.*

29 ἡ] ἤδη ἡ *Arab. Lat. Barb. 1. Colb. 8. Syr.* ¶ τῇ μιᾷ νυ] ~ *Lat.* sed habet *Sax.*

32 καιομένη] κεκαλυμμένη *Cant.* vel etiam *Pers.* ¶ ἐν ἡμῖν] ~ *Orig. Cant. Lat.* mss. Colon. *Sax.*

36 αὐτὸς] ~ καὶ αὐτὸς *Comp. Aug. 1. Gehl. Laud. 2.* & alii. ¶ ὑμῖν] ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε addunt *Wo. 1. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Pers. Syr. Ambros. Augustin.*

38 διατί] ~ *Lat.* ob simile verbi Latini subsequentis initium.

40 ἐπέδαξεν] ἔδειξεν *Er. Byz. Wo. 1. 2.* & alii. ex Ioh.

41 ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων] *edd. mss. Syr. Chrysologus* &c. καὶ θαυμαζόντων ἀπὸ τῆς χαρᾶς *Al. Lat. Sax.*

43 ἔφαγεν] καὶ τὰ ἐπίλοιπα ἔδωκεν αὐτοῖς addunt *Cypr. Med. Par. 6. Æth. Arab. Copt. Lat. Athanasius.*

44 λόγοι] λόγοι μου *Al. Bodl. 3. Cant. Colb. 8. Cypr. Æth.*

46 καὶ ἕτως ἐδει] *edd. mss., Cyprian.* &c. ~ *Æth. Arab. Copt. Iren.* (sed alibi legit,) *Cant.*

47 μετάνοιαν καὶ] ~ *Iren.* μετάνοιαν καὶ idem alibi, *Syr. Pers.* ¶ ἀρξάμενον] *edd.* &c. Lectio media: cujus idiotismo non perspecto, fecit ἀρξάμενος *Byz.* ἀρξάμενοι *Colb. 8.* at, *incipientibus*, percommode *Lat.* unde ἀρξαμένων *Cant.*

49 ἰδοὺ] ~ *Arab. Copt. Lat. Cant. Colb. 8. Pers. Syr.* ¶ ἀποστέλλω] ἀποστελῶ *Bodl. 3. 4. 5. Æth. Arab. Pers. Syr.* sic, *mittam*, mss. *Lat.* ¶ ἱερουσαλὴμ] ~ *Lat. Barb. 1. Cant. Copt.*

52 προσκυνήσαντες αὐτὸν] ~ *Lat. Cant.*

53 καὶ εὐλογοῦντες] ~ *Cant. Arab. Copt. Lat.* cod. vetus. ¶ [~ ἀμήν] *Cant. Colb. 8. Hieron. Arab. Armen. Copt. Lat.* (in cod. Bodl. & Char. & Trevir.) & inde versio *Anglica* vetus, & *Mog.* Lucæ plerique librarii potius, quam ceteris evangelistis *Amen* adjecerunt, quia præcedit mentio *laudis & benedictionis divinæ.*

IOHAN-

Digitized by Google

IOHANNES.

Hunc habent

EDD. eædem.

MSS. CLASS. I *Al.* (hians a c. VI. 50. ad c. VIII. 52.) *Aug. 1. Bodl. 1. 2. 6. 7. Bu. Byz. Cov. 1. Eph. Gal. Gehl. Gon. Hirſ. Laud. 2. 5. Lin. Magd. 1. M. 1. Moſc.* (in quo manus mutatur a cap. VII. 40.) *N. 1. Roe. 1. Seld. 1. 2. 3. Trit. Wh. 1.*

CLASS. II. *Aug. 3. 4. Barb. decem, Baſ. 1. Bodl. 3. 4. 5. Cam. Cant. Colb. 1. 2. 3. 8. Cypr. Go. Hunt. 2.* (deſinens in c. VI. 64.) *Laud. 1* (deſinens in c. V. 18.) *4. L. Lipſ. Med. Mont. M. 2. Par. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Per. Seld. 4. 5. Stap. Steph. γ. δ. ε. ς. ζ. η. ϑ. Vien. Vſſ. 1. 2. Wh. 2. 3. Wo. 1. 2.*

VERSIONES, *Æth. Arab. Armen. Copt. Goth.* (a cap. V. 45. ad XIX. 13.) *Lat. Perſ. Sax. Syr.*

PATRES, *Orig. Chryſ. Cyrillus* Alex. *Nonnus* poeta, *Theophyl. Euthym. Auguſtinus* &c.

CAP. I.

1 θεὸς] *edd. mſſ. verſiones, patres* tanto conſenſu, ut qui aliter his lectum contendat; eadem ratione, ipſos quicquam ſcripſiſſe, negare poſſit. Et tamen θεῦ conjecerunt aliqui, præcipue Vnitarius acerrimus, *Samuel Crellius*, qui ſumto *Lucæ Mellieri Artemonii* nomine edidit. *Initium evangelii Iohannis ex antiquitate eccleſiaſtica*, ut titulus ait, *reſtitutum, anno MDCCXXVI.* Eo toto volumine omnia e Scriptura & ex antiquitate conquirit, ut probet, nil Chriſti denique (Domine, hoc memoranti da veniam:) ante Mariam fuiſſe: & quia tonitru hoc, *Et Deus erat Verbum*, ſcriptori intolerabile eſt, omnes machinas adhibet, ut omnibus perſuadeat, evangeliſtam habuiſſe, *Et Dei erat Verbum.* Quare antequam ad reliqua Iohannis loca accederemus, noſtrarum duximus eſſe partium, id conjecturæ examinare. Ac recens quidem erat Artemonii editio, quum hanc diſcuſſionem ſuſcepimus: noviſſimeque prodiere Petri Weſſeling Probabilia, in quibus eadem lectio, *Et Deus erat Verbum*, copioſe docteque vindicatur. quare ſi nunc demum ea mihi opera capeſſenda eſſet, multo brevior forem. Sed tamen uberioris tractationis, in re tanti momenti, nos non poenitet: illud moleſtius eſt, quod Patrum loca, quibus nititur Artemonius, ſæpe ipſa ſunt impediti ſſima, præſertim ubi hæreſium obſoletarum labyrinthos cædunt, & Artemonii argumenta ex longo plerunque apud patres ſermonum tractu ducuntur: unde Artemonium, perſpicuum alioqui ſcriptorem, hac ſtili ſui virtute ægre uti paſſa eſt ipſa materies. hîc quid faciat, qui & patrum loca & Artemonii

Digitized by Google

nii ratiocinationes repetere debeat & resolvere, & in hoc negotio ita versari velit, ut nil dissimulasse nervorum videatur, qui incidendi sunt? Sane multa patrum capita exscribenda essent, & totus Artemonii liber reponendus, & verbosissima disputatio instituenda: quæ a nostro proposito abhorrent. Ab iis igitur duntaxat, qui & patres & Artemonium & habent & adhibent, penitus intelligi spero: ceteris autem quoque lectoribus ea, quæ ad summam certe vindiciarum lectionis salutaris in hac momentosissima literula pertinent, perspicue subjicere conabimur, qui fortasse satis habebunt, si legerint mox § I. maximeque § IV. vel etiam §. V. VI.

§ I. Hæc conjectura primo statim auditu absona est.

Appellatio quidem simplex, *Verbum Dei*, habet vim ac sententiam in suo genere perfectam: sed enunciatio, *& Dei erat Verbum*, in contextu præsertim Iohanneo spectata, abruptum quiddam habet & curtum, intelligentiamque omnium destituit, antequam eam expleat; neque quidquam dicit, quod non prius in mente auditoris ad evangelium legendum accedentis hæreat. Nam quum duo prima incisa, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*, legimus; protinus *Dei Verbum* cogitamus: qui enim, si non *Dei verbum* esset, *apud Deum* esset? at tertium incisum, *& Deus erat Verbum*, sine omni dubio addit quidpiam sensus augustissimi; præsertim quum tanta vi inter illud, *& Verbum erat apud Deum*, & inter symperasma illud, *Hoc erat in principio apud Deum*, interponatur. Accedit quod Iohannes, si θεῦ scripsisset, articulum non omisisset, quem & præcedens comma & subsequens item habet. Etiamsi notabilis pars codicum haberet θεῦ, tamen ea lectio postponi mereretur: quanto minus tribuendum est conjecturæ meræ?

§ II. Hanc conjecturam unam in Iohannem fulcit Artemonius conjecturis XXI in alios scriptores & in eorum manum ac mentem.

Id præcipue agit Artemonius priore voluminis sui parte: argumenta cernemus ordine.

Argumentum I. Artemonii: *CELSVS Christianis exprobrat, quod Filium Dei dicant* αὐτολόγον, *& tamen postremo crucifixum exhibeant. id non nisi in primas & extremas partes evangelii Iohannis convenit.* αὐτολόγον *autem Origenes dicere solitus est, non Celsus: legendum igitur,* αὐτῷ λόγον. Artemon. Part. I. cap. I. Resp. Non mutandum est Origenis verbum: cujus stilo Celsus, objectioni robur additurus, αὐτολόγον κατ' ἄνθρωπον appellat. Exc. *Origenes mox in responsione tantummodo appellat* λόγον, *non* αὐτολόγον. Resp. Neque αὐτῷ λόγον appellat. Confer Wesseling p. 196 seqq.

Quod Origenem & θεῷ & θεὸς legisse, sed eundem illud dissimulasse, suspicatur Artemonius p. 3, 64, 155: suspicio est, nil amplius.

Singula

Digitized by Google

Singula Artemonii argumenta proprio ſuo loco circumſpecte examinari debent. nam ad eum ſubinde locum, quaſi firmiter conſtitutum, aliis ex locis, ubi grandes concluſiones infert, lectorem ſolet remittere. Argumentum e Celſo &c. lectorem, ſi in paginam 46 vel 69 Artemonii e tranſverſo incidat, non commovere non poteſt. ſed ipſæ paginæ primæ, ubi ſedem habet argumentum ſane debile, terrorem eximunt. Idem de ceteris tenendum.

Arg. II. PTOLEMÆVS *Valentinianus apud Iren. l. 1. c. 1. ſtatuit*, Ἀρχὴν *Principium (quod Valentinianis quiddam erat intermedium inter Deum ſupremum & inter Logon) initio Evangelii Iohannis vocari* Deum: *at nuſquam in contextu Iohanneo potuit id ſtatuere, niſi verſu 1. Ergo verſu 1 Ptolemæus legerit neceſſe eſt*, & Dei (θεῦ, *ſine articulo, id eſt Principii, Filius aut emiſſio*) erat Verbum. Part. I. cap. II. & III. nec non cap. VI. Reſp. Palmarium eſt hoc argumentum, & nobis in exitu longe utiliſſimum; ſed oppido abſtruſum. quare patientiam lectoris & æquitatem, ſi uſquam, hoc loco imploro. Affirmat omnino Ptolemæus, ab Iohanne Principium vocari Deum: ſed quæritur, ubi ei Iohannes Principium Deum vocare ſit viſus. Artemonius toto initio evangelii Iohannis excuſſo, nos ad verſum primum obnixe conatur redigere, ut in eo, & in eo ſolo, & in eo extremo, putemus, Ptolemæum putaſſe, Principium appellari Deum. Ac non diſſimulat ille quidem, verſu 18. eſſe variantem lectionem, ubi pro ὁ μονογενὴς υἱὸς legitur ὁ μονογενὴς θεὸς, ſive ὁ μονογενὴς υἱὸς θεὸς· hanc vero varietatem ætate Ptolemæi, proximi Valentino diſcipuli, inferiorem eſſe contendit. At nobis, ut confidimus, conſtabit, eam Ptolemæo coævam, atque etiam ANTIQVIOREM fuiſſe. In periocha ſuper Ioh. I. 1. quam Irenæus αὐταῖς λέξεσι *verbis formalibus*, ut ajunt, retulit, ſic ex Iohanne diſſerit Ptolemæus, Ἀρχήν τινα προτίθεται τὸ πρῶτον γεννηθὲν ὑπὸ τοῦ θεοῦ· ὃν δὴ καὶ υἱὸν μονογενῆ καὶ θεὸν κέκληκεν· ἐν ᾧ τὰ πάντα ὁ πατὴρ προέβαλε σπερματικῶς κτλ. Antiquiſſima interpretatio ſic habet, *Principium quoddam ſubjecit, quod primum factum eſt a Deo: quod etiam nunc vocat, & Filium & Vnigenitum Domini vocat: in quo omnia Pater præmiſit ſeminaliter.* Rurſum Theodotus ſcriptorve Doctrinæ orientalis in Clementis Alexandrini Epitomis ſic ait, Τὸ Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ ΘΕΟΣ ἦν ὁ λόγος, οἱ ἀπὸ Οὐαλεντίνου ἕτως ἐνδέχονται· Ἀρχὴν μὲν γάρ τὸν Μονογενῆ λέγουσιν, ὃν καὶ θεὸν προσαγορεύεσθαι, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς ἀντικρυς θεὸν αὐτὸν δηλοῖ λέγων, ὁ μονογενὴς θεὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. Τὸν δὲ λόγον τὸν ἐν τῇ Ἀρχῇ τοῦτον τὸν ἐν τῷ Μονογενεῖ ἐν τῷ Νῷ καὶ τῇ Ἀληθείᾳ μηνύει τὸν Χριστὸν τὸν λόγου καὶ τὴν Ζωήν. ὅθεν εἰκότως καὶ αὐτὸν [inſerendum eſt, θεὸν] λέγει τὸν ἐν τῷ θεῷ τῷ Νῷ ὄντα. i. e. *Illud*, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & DEVS erat Verbum, *Valentiniani ſic intelligunt: Principium dicunt eſſe Vnigenam, quem etiam Deum appellari, ut & in ſequentibus aperte Deum illum indicat, dicens, Vnigena Deus qui erat in ſinu Patris, is expoſuit. Verbum autem hoc, quod erat in Principio, quod erat in Vnigena, in Mente & Veritate, indicat Chriſtum, Verbum & Vitam. unde merito eum quoque Deum dicit, qui in Deo Mente foret.* Duo hæc teſtimonia producit Artemonius p. 4. & p. 162; immerito divellens, ut docebit accuratior loci utriuſque conſideratio. Doctrinæ orientalis teſtimonium duas partes habet: & in poſteriore quidem parte *ſuis* unico *verbis*

loquitur auctor, Valentinianus recentior; in inciso illo, *Verbum erat apud Deum*, Deum pro Principio accipiens, quum Ptolemæus in eodem inciso aperte Deum pro Deo summo accepisset. in priore autem parte non sine assensu quidem *refert*, quomodo Valentiniani, primi videlicet, κατὰ τὰς ἀυλεντίνε χρόνες, *temporibus Valentini* ipsius, acceperint locum Ioh. I. 1. ibidemque versum 18 contulerint. Proinde etiam incisum illud, ὃν καὶ θεὸν προσαγορεύεσθαι, *quem etiam Deum appellari*, oblique & ex mente antecessorum refertur, neque verba illa, *& Verbum erat apud Deum*, sed illa, *Deus Vnigenitus*, unice respicit. Omnino Ptolemæus ipse nititur loco illo Ioh. I. 18. ut *Vnigeniti* mentio evincit: eundem vero non minus, quam Doctrinam orientalem eodem versu legisse, ὁ μονογενὴς θεὸς *Vnigenitus Deus*, perspicuum est; nam etiam *Vnigenitum Deum* dicit eodem verborum ordine, quo versus 18. Hoc unde habuerit, res docet. Multi patres, Alexandrini potissimum, sic legerunt: sic legit etiam Valentinus, Alexandriæ institutus. ANTE VTROSQVE videlicet aliquis Alexandrinæ sedulitatis, ceteroqui non malus; qui fortasse Ioh. III. 18. illud, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τᾶ μονογενᾶς Υἱᾶ τᾶ θεᾶ, *quia non credidit in nomen Vnigeniti Filii Dei*, per appositionem accepisset, & ibi *Vnigenitum Filium Deum* dici existimasset; fecerat exinde glossema ad cap. I. 18. casu recto cum textu congruens, θεός. Sunt qui τὸ υἱὸς per abbreviaturam putent esse mutatum: potuit vero etiam librarius pro verbo υἱὸς verbum θεὸς ex initio hujus versiculi per festinationem arripere. Vtut est, in dicto ipso dehinc nomini υἱὸς nomen θεὸς modo substitutum, modo adjectum est. Vtrumvis glossema, collato v. 1, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, suaviter tinniebat: sed vide insigni exemplo, quam periculosum sit, etiam plausibili ratione verba Dei interpolare. Interpolatam lectionem c. I. 18. *Vnigenitus Deus*, pariter, & genuinam lectionem versûs 1. *Verbum Deus*, perverse expositam, ita contorsere Valentiniani, ut hæc ipsa plane censeri debeat INDIVULSA STIRPS TOTIVS ÆONVM SYSTEMATIS GENEALOGICI, non solum apud posteriores Valentinianos, ut agnoscit Artemonius p. 165, sed etiam apud priores. Manifestum est illud Ptolemaicum, ὃν δὴ καὶ υἱὸν μονογενῆ καὶ θεὸν κέκληκεν. Latine exstat, *Quod etiam Nun vocat, & Filium & Vnigenitum Domini vocat.* rectius foret, *quippe quod* (scil. Principium, Ἀρχὴν) Iohannes *& Filium Vnigenitum & Deum vocavit.* Etenim 1. τὸ *quod* in Latino interprete refertur ad vocabulum præcedens, *Principium:* sed ὃν (Artemonio ὃ, p. 9, 26.) idiotismo Græco, sensu eodem, spectat ad subsequens υἱόν. 2. τὸ *Domini* natum est ex abbreviatione, quæ *Deum* notat, & ab Artemonio p. 23. ex mss. feliciter expedita est. unde ex castigatione nescio qua marginali lectionis illius, *Domini vocat*, glossa hæc, *nun vocat*, enata & alieno loco illata est. 3. Græce est, *& Filium Vnigenitum & Deum:* Latine, *& Filium & Vnigenitum Deum;* & hoc videtur esse Ptolemaicum, Græcis autem librariis epitheton *Vnigeniti* magis cum *Filii* quam cum *Dei* nomine convenire visum. etenim Artemonius in hac Ptolemæi periocha non semel Latina Græcis jure præfert. posset tamen etiam in Græco idem epitheton *Vnigeniti* & cum *Filii* & cum *Dei* vocabulo per zeugma construi. Quoquo modo legas & construas, illud, *Vnigenitus Deus*, Ptolemæo non est adjectivum & substantivum, sed appositio: neque tamen ei divisim, sed conjunctim,

Filii

Digitized by Google

Filii Vnigeniti Dei appellatio videbatur probare, *Principium* ab Iohanne proponi *primum illud genitum a Deo.* nam Valentiniani præter Deum ſupremum, omnes æonas, prolationes ſive *Filios;* omnes omnino æonas, *Deos* eſſe ſtatuebant. Obi. Vnde Ptolemæus illud, *Filium*, habet, ſi non legit, *Vnigenitus Filius?* vid. Artem. p. 7. Reſp. Vel plene legit, ὁ μονογενὴς υἱὸς θεός· vel τὸ υἱὸς ex poteſtate τῦ μονογενοῦς eduxit: nam *Filius in Vnigenito continetur*, ut ait Artem. p. 29. vel ſimul reſpexit locum illum Ioh. III. 18. totumve Iohannem. *Vnigeniti* mentione ſemel a v. 1. c. I. Ioh. (in quo verſu tota ceteroqui analyſis Ptolemæi verſatur) diſceſſit: quod ſi ad verſum 18. progreſſus eſt; quid prohibebat, quo minus etiam aliquanto longius exiret? Namque 4. notabile eſt illud κέκληκεν, in præterito. Latine quidem præſens eſt, *vocat;* & in toto contextu Ptolemæus præſens de Iohanne adhibet (προτίθησι, φησὶ κτλ.) verſum 1. reſolvens: ſed enim pro indole hujus inciſi aperte per parentheſin poſiti (*quippe quem —— vocavit*) plane remotiorem Iohannis locum ſpectavit, & ea mente dixit κέκληκεν. Si *vocat* ipſe poſuit interpres, poſuit vel per indifferentiam, vel etiam compenſationis gratia, quum proximis ante verbis præſens illud προτίθησι reddidiſſet, *ſubjecit*, in præterito. Sin autem librarii mutarunt aliquid, breviore via *vocavit* in *vocat* abiit, quam καλεῖ in κέκληκεν. Obſequimur Artemonio, qui in his differentiis aliquid quæſivit p. 24. Non tamen ſoli Valentiniani adoptarunt illud, *Vnigenitus Deus*, v. 18. ſed etiam orthodoxi, Clemens Alexandrinus, Origenes, (etiam in Pamphili apologia ſic citatus,) Gregorius Nyſſenus, Ignatius interpolatus, Conſtitutiones apoſtolicæ quater, & alii plures, ad quos accedit cod. Colbert. octavus: ut notat Artemonius p. 170. qui neſcio an recte excipiat p. 169. Irenæum. nam Irenæus varie locum citans, l. 4. c. 37 ita habet, *Vnigenitus Deus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarravit.* idque interpreti Irenæi eo minus poteſt tribui, quia hæc lectio ad Latinos nuſquam emanavit. Et υἱὸς & θεὸς legunt Athanaſius, Epiphanius. Habet vero etiam Syrus, *Vnigenitus, Deus:* & plenioris lectionis, *Vnigenitus Filius Deus*, ſtrictura eſt apud Athenagoram, qui in Apologia circa A. C. CLXXVII ſcripta, Chriſtianos male atheos vocari docens, confitetur θεὸν πατέρα καὶ Υἱὸν θεὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον. pag. 86. ed. Lipſ. quanquam is eſſe videtur locus, cui cum Whitbyo diffidit Artemonius, præf. p. 17. Nemo horum amicus Valentinianis fuerit: plerique vero non ita leviter iiſdem etiam infenſi erant, ut ex eorum auctoritate vel in eorum gratiam lectionem hanc, cujus totam vim ceteroqui ex v. 1. repetere poterant, adoptarent. aliunde eam nacti ſint, oportet, videlicet ex gloſſemate illo, de quo ſupra. Quare cum & Ptolemæus & Orthodoxi lectionem illam, *Vnigenitus Deus*, antiquiori inventori acceptam referant, non invitis nobis Artemonius Ptolemæum ejus auctorem eſſe negat; quanquam ne id quidem Irenæi Tertullianique teſtimonio demonſtrat. Nam Irenæus ipſe eandem lectionem, ut diximus, ſecutus eſt: non ergo mirum, ſi eam Valentinianis non exprobravit. Interpretatio quidem Valentiniana lectionis illius perverſa erat: lectio tamen ipſa ſenſum bonum ferebat, coll. v. 1. Bono ſenſu eam imitabatur Irenæus, interpretationem perverſam rejeciſſe contentus; perinde uti verſum 13. aliaque loca, pro ſua facilitate, extra certamen, dupliciter citavit. Si corruptus ille ſit Irenæi locus, non ſequitur

Digitized by Google

tamen, lectionem illam, *Vnigenitus Deus*, in verbis Ptolemæi græcis non fuisse reconditam; sed ab Irenæo duntaxat, rerum copia obruto, minus animadversam. Denique iis in locis, ubi Irenæus Marcioniticas corruptelas crassissimas, & perversissimas interpretationes Valentinianas reprehendit generaliter, haud opportunum ei fuit, parciores multo horum corruptelas, nominatim redarguere, quamvis eas non ignoraret. nam certe evangelio secundum Iohannem *plenissime* eos utentes notat l. 3. c. 11. quo ipso non obscure eos aliis potius evangelistis non plene usos redarguit. p. 220. coll. p. 223 s. Vid. etiam var. Ioh. VI. 4. Col. I. 16. Tertullianus vero in lib. de Carne Christi, c. 19. Valentinianos sine discrimine adulteratores loci Ioh. I. 13. ait: injuria id quidem, ut ad locum illum notamus; sed tamen ita, ut *etiam Valentinum ipsum* appellet, cujus sane nomini parceret, si eum hujus adulterationis putaret expertem. Ceteroqui non obscure innuit, de dogmatibus Valentini magis sibi constare, quam de lectionibus textuum, quas haberet: nec nisi ambigue illum a culpa violationis absolvit. SI *Valentinus integro instrumento uti* VIDETVR. de præscr. c. 38. *Valentinus aliter exponens*, & SINE DVBIO *emendans hoc nomine*, *quicquid emendat*, *ut mendosum retro alterius fuisse demonstrat.* ibid. c. 30. *Idem licuit Valentinianis*, *quod Valentino.* ibid. c. 42. Mitius tantummodo de Valentino loquitur, quam de Marcione, *exerte & palam machæra* uso. ibid. c. 38. Quod si Valentinus nil mutasset, potuit mutare Ptolemæus, Valentino doctior habitus apud Epiphanium, & a Valentino aliquantum abisse creditus, in appendice Tertull. de præscript. c. 49.

Ergo Ptolemæus, Principium ab Iohanne *Vnigenitum Deum* esse vocatum, censuit ex Ioh. I. 18. idemque Ioh. I. 1. legit, *& Deus Erat Verbum.* Nec recte Artemonius Valentinianorum posteriorum causam a prioribus sejunctam, & cum Orthodoxis conjunctam esse contendit: nisi potius lectione θεὸς versu 1 & 18. priores multo minus, quam posteriores carere potuerunt. Nam quum illi, non hi, *Deum*, *apud quem erat Verbum*, de Principio acciperet: liquet, aut illos, nisi θεὸς utroque versu legerent, nullum, ne falsum quidem, fundamentum sui systematis habuisse; aut hos sine causa non solum versu 1. sed etiam versu 18. θεὸς legere conatos esse. Sane versu 18. lectionem θεὸς non magnopere curarunt posteriores, sed quasi in lucro deputarunt, quum Theodotus in Epit. Clementis Al. f. 566. edit. Heinf. etiam υἱὸς legit. itaque interpolationem θεὸς versu 18. antecessoribus, lectionem θεὸς versu 1. Iohanni acceptam retulerunt. Orthodoxi vero, quamvis illud, ὁ μονογενὴς θεὸς, frequentes citant, tamen etiam hoc, ὁ μονογενὴς υἱὸς, retinent, ut Athanasius & Epiphanius, de quibus supra; vel conjunctim, ὁ μονογενὴς υἱὸς θεὸς, citant, ut Clemens Al. & Origenes: neque ipsos codices Iohanneos mutarunt; (nam unus ille *Colb. 8.* quidvis obvium suo convasat arbitrio:) ergo versui 1. multo minus intulissent illud, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, si id antehac extra textum tantummodo invenissent; vel certe illud, καὶ θεῶ ἦν ὁ λόγος, interdum etiam neglectius citassent. imo Syrus, quamvis in textum admittat illud, ὁ μονογενὴς θεὸς, v. 18. tamen v. 1. retinet καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. Expedit hoc argumentum Wesselingius capite II.

Arg. III.

Digitized by Google

Arg. III. *Ptolemæus l. c. putavit, Iohannem dicere*, a Principio productum esse Verbum. *Id Ptolemæus non aliunde deduxit, quam ex clausula versus primi sic lecta*, Dei *id est Principii, filius & proles* erat Verbum. Part. I. cap. II. & IV. Resp. Sic Ptolemæus nervum argumenti situm habuisset in ellipsi, quæ ipsa aliunde probanda foret. Enimvero, a Principio productum esse verbum, probare conabatur non ex clausula illa quoquo modo lecta, sed ex eo, quod Iohannes ei (διαστίλας) *distinxisse* videbatur hæc tria, *Deum & Principium & Verbum.* neque clarius ex Ioh. I. 1. Ptolemæus, *a Patre esse Principium*, deducere potuit. cum tamen inde illam πρώτην γένεσιν *primam generationem*, adhibito versu 18, deduceret, facile porro deduxit, *a Principio esse Verbum*, quamvis legebat, *& Deus erat Verbum.*

Arg. IV. *Ptolemæus l. c. ad Ioh. I. 1. sic commentatur*, Καλῶς οὖν εἶπεν· ἦν Ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος· ἦν γὰρ ἐν τῷ Υἱῷ. καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν· καὶ γὰρ ἡ Ἀρχή. καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, ΑΚΟΛΟΥΘΩΣ· τὸ γὰρ ἐκ Θεοῦ γεννηθὲν θεός ἐστιν. Οὗτος ἦν ἐν Ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. *Si Ptolemæus legisset*, Deus erat Verbum; *non potuisset dicere, Iohannem* ἀκολάθως bona consecutione *locutum esse; sed quum legit*, Dei erat verbum; *laudare demum potuit consequentiam hanc:* Principium ex Deo supremo genitum Deus est; ergo *Verbum*, quod Principii proles erat, *Dei erat.* Part. I. cap. II. & V. Resp. Ptolemæus hanc Iohanni tribuit consecutionem: *Quod ex Deo genitum est, Deus est.* Logos genitus est ex Principio, quod Deus est. (Principium autem Deum esse, superius ex Ioh. I. 18. confirmatum putat.) *Ergo* etiam *Logos Deus est.* In Majori propositione, quam expressit, ἐκ θεοῦ posuit sine articulo: quia Minor, quam in mente habebat, articulum non admittebat; de Deo supremo, de quo Artemonius pro Ptolemæo subsumit, revera non agens, ut liquet ex parallelo Valentinianorum loco, quem dat Artem. p. 162. Si Ptolemæus in Iohanne legisset, καὶ θεοῦ ἦν ὁ λόγος, ἀκολάθως· debuerat subjungere, τὸ γὰρ ἐκ θεοῦ γεννηθὲν, θεός ἐστιν. Nunc quum subjungit, τὸ γὰρ ἐκ θεοῦ γεννηθὲν θεός ἐστιν· aperte constat, eundem in Iohanne legisse, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, sicut bis habent Ptolemæi verba, apud Irenæum & interpretem Irenæo vix recentiorem. vid. Artem. p. 5. Neque ulla veri specie probari potest, *Heracleonem* Valentinianum aliter legisse. nam Origenis de illo silentium, ex quo aliter eum legisse infert Artemonius p. 119 & 185, permultas, si modo aliquid ab Heracleone in locum Ioh. I. 1. legit, potuit causas habere: neque Origenes, qui θεὸς legebat, ita veritus fuit Heracleonem, ut, si θεοῦ legisset, id dissimularet.

Arg. V. *Ipse* IRENÆVS *l. c. & passim, Valentinianos refutans, non* Deum Verbum, *sed* Dei Verbum *appellitat.* Part. I. c. VII. coll. pag. 29. med. cum titulo Operis. Resp. Quemadmodum appellationem illam, *Verbum Deus*, Valentinianis aptam fuisse putat Artemonius, eam adeo ab ipsis introductam contendens: sic Irenæo illos refutanti, & *directis terminis contradicenti*, ut Artem. ait, appellatio illa, *Verbum Dei* (quanquam *Verbum Deum* non ignorabat,) aptior fuit. nam *Verbum Dei* immediatum *Verbi* ex *Deo* ortum inferebat; (v. Artem. p. 11. fin.) cum Valentiniani inter Deum & inter Verbum interponerent Principium:

Digitized by Google

at *Verbum Deus* apud Valentinianos, quibus omnes Æones dii erant, immediatum ea *Verbi* ex *Deo* ortum non inferebat. Eadem ratio alios patres movere potuit, ut horrore hæreticorum variorum mallent *Verbum Dei*, quam *Verbum Deum* dicere. tantum aberat, ut textum Ioh. I. 1. ſi hæretici eum mutaſſent, itidem mutarent. Præterea *Verbum Dei* dixere Irenæus & ceteri, in his ipſe Athanaſius, ex multis Veteris Teſt. locis, ex Ap. XIX. 13. ex toto ſenſu Iohannis; non præciſe ex illa parte & lectione, *& Dei* Filius *erat Verbum.* neque enim ſemper cum ſubjecto commode conſtruitur genitivus prædicati: v. gr. *Ieſus eſt Dei Filius;* nec tamen commode dicitur *Ieſus Dei. Verbum* dixere ſimpliciter, uti Ioh. I. 1. *Verbum* ter eſt Subjectum. *Verbum Deus* rari dixere etiam poſteriores patres, quos Artemonius agnoſcit legiſſe, *& Deus erat Verbum.* nam Ioh. I. 1. potius primum & ſecundum, quam tertium inciſum imitati ſunt: quanquam ne tertii quidem inciſi imitatio admodum ferebat, *Deus verbum* dici. eſt enim plana enunciatio, *Deus erat Verbum:* ſed *Verbum Deus*, eſt Appoſitio; Appoſitio autem ſæpe ſermonem facit impeditiorem: nec ſemper ex enunciatione appoſitionem formare licet. Veruntamen qui *Deum Verbum* dicere abſtinuerunt, ipſi rei nil detraxerunt. nam ut *Filius hominis*, vel *Filius* abſolute, ubi de homine agitur, Hominem infert; ſic Filius Dei, & Verbum Dei, & Verbum, & Filius, Deum. In ſumma, qui *Deum Verbum* dicunt, lectionem Iohanneam confirmant: qui non ita dicunt, eam non infirmant. Hæc a nobis, Lector, reſponderi putabis, quotieſcunque Artemonius *Verbum Dei* ex patribus urget.

Arg. VI. *Irenæus, nuſquam, ubi Deitatem Chriſti probat, ne quidem l. 3. c. 6. hoc dictum*, & Deus erat Verbum, *allegat.* P. I. cap. VIII. Reſp. Irenæus l. c. de induſtria collegit talia potiſſimum teſtimonia, quæ ſimul & de Patre & de Filio agerent. oſtendit enim ibi, & *Domini* nomen etiam Patri, & *Dei* nomen etiam Filio tribui. Allegat tamen hoc, *& Deus erat Verbum*, eod. lib. c. 11. bis, & l. 5. c. 18. MAGNA ubique de cauſa. nam primo loco agit de tota *veritatis regula* contra *errorem omnem* Nicolaitarum & Cerinthi: altero, (in quo tamen Græci hæc verba, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, per Irenæi perſonam prætermittunt, fortaſſe ob homoeoteleuton,) altero, inquam, loco Irenæus laudat evangelium Iohannis, quod de glorioſa generatione Chriſti a Patre agat: tertio, de Patre & Verbo differit. Neque fraudis ullum his in locis a librariis admiſſæ datur veſtigium. De Valentinianis, quos hoc dictum tractantes idem inducit Irenæus, ſupra diximus. Tanto liberius ei fuit, alia dicta aliis laudare in locis. Inſtantiam de dicto Rom. IX. 5. apud Irenæum nihilo magis pro Chriſti Deitate citato, quiſquis dedit; nos quidem ea non valde utimur. Omnino dicti illius citatio apud Irenæum obſcurior eſt. nam lib. 4. c. 10. & paſſim Pater appellatur *Deus ſuper omnia, Deus benedictus;* quanquam loco Rom. IX. 5. non allegato: rurſum hic ipſe locus inter alia duo Pauli loca expreſſius l. 3. c. 18. citatur; ſed mox, ubi ex duobus illis locis doctrina de uno IEſu Chriſto ducitur, locus Rom. IX. 5. intactus relinquitur. Poſſit igitur a librario intruſus videri: niſi potius Irenæus vim hujus loci ſua ſponte perſpectum iri cenſuit, eumque in fine capitis

Digitized by Google

capitis illius 18. respexit, ubi Christus diserte *Deus noster* appellatur. Certe Paulo nil præjudicat Irenæus.

Arg. VII. *Irenaus l. 3. c. 11. dicit, Ioh. I. 1. 3. illam, quæ est a Patre, principalem & efficabilem & glorioſam generationem Domini Ieſu enarrari. Ergo Irenæus* Dei *legit. nam ſi* Deus *legas, enarratio illa non cernitur.* P. I. c. IX. Resp. Irenæus primos duntaxat Iohannis versiculos exprimit; sed ea, quæ proxime sequuntur, simul innuit. Neque nervus argumenti, quod ei tribuit Artemonius, in ipso textu est, si legas, *Dei erat Verbum:* (nam sol est Dei, Matth. V. 45. nec tamen est Dei filius:) sed tantum est in interpretamento illo, *Dei filius erat Verbum. filium* autem unice subaudiri debere, aliunde debet ostendi. hæc ostensio, undecunque petitur, æque est facilis, sive θεὸς sive θεῦ, imo facilior, si θεῦ legas. nam *Verbum* esse *Dei Verbum*, illico percipimus, cum legimus, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum:* sed quum subsequitur, *& Deus erat Verbum*, tum demum *enarratio* de illo *Verbo*, eoque *Dei Verbo*, amplificatur; Dei, cujus est Verbum, & Verbi, quod Deus est, unitate superaddita. *Principalis & efficabilis & glorioſæ* generationis epitheta repetit Irenæus ex symbolo Leonis cherubici, quem Iohanni assignat: nec tamen ea non ex ipso Iohannis textu fluunt, præsertim si θεὸς servamus. quis enim principaliorem, & efficabiliorem, & gloriosiorem *Deo verbo* generationem habet?

Arg. VIII. *Idem l. 3. c. 8. de Iohanne*, Cum dixisset, *inquit*, de Verbo Dei, *quoniam erat in Patre;* adjecit, *Omnia per eum facta sunt.* ergo legit, *Dei erat Verbum.* Ibid. Resp. Irenæus, etiam cum evangelium Iohannis citat, *Dei Verbum* appellat: sed nusquam ait, sic appellari in ipso evangelio.

Arg. IX. *Idem l. 3. c. 18.* Et quoniam Ioannes, *inquit*, unum & eundem novit *Verbum* Dei, & hunc esse *Vnigenitum*, & hunc *incarnatum esse* pro salute nostra, IEsum Christum Dominum nostrum; sufficienter ex *ipsius* Ioannis *sermone* demonstravimus. P. I. c. X. Resp. Emphatica sermonis Iohannei citatione Irenæus respicit *Verbum*, ac non *Dei* vocabulum; ut mox *incarnationem*, ac non *salutem.*

Arg. X. *In omnibus* Irenæi *libris frequentissime* Verbum Dei, *& Verbum simpliciter, sed* Verbum Deus *ne semel quidem dicitur; similisque ratio est* Tertulliani: *cum tamen* Deus Verbum *sæpe dicatur apud* Origenem. *Vtrique eorum, ut initio Ev. Ioh. legebant, ita locuti sunt.* P. I. c. XI. Resp. Vid. ad Arg. V. Artemonii ex Irenæo argumenta diluit Wesseling cap. VI.

Arg. XI. THEOPHILVS *Antiochenus non solum* Dei Verbum *appellat sæpius, nullibi* Deum Verbum; *sed etiam locum Ioh. I. 13. ita allegat, ut in duas eum partes dividat, & ex utraque seorsum parte aliquid deducat, his verbis:* Iohannes dicit, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum;* significans, in principio solum fuisse Deum, & in eo Verbum (scil. διὰ παντὸς ἐνδιάθετον semper insitum.) Postea dicit, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος *& Deus erat Verbum. omnia per ipsum facta*

facta sunt, & sine ipso factum est nihil. θεὸς οὖν ὢν ὁ λόγος καὶ ἐκ θεοῦ πεφυκὼς, Deus itaque cum sit Verbum, & ex Deo progenitum; quando vult Pater universorum, mittit illud ad aliquem locum. *Non si* θεὸς, *sed si* θεοῦ *apud Iohannem legit Theophilus, Verbi generationem & missionem inde potuit deducere.* P. I. c. XII. Resp. Plane hoc inverti debet. Theophilus illud ipsum, *& Verbum erat apud Deum*, ita accepit, ut eo ipso, *Dei esse Verbum*, agnosceret. unde idem in priore illa interpretationis suæ parte genitivum illum, θεοῦ, adhibet: *Antequam quidquam fieret*, inquit, *hunc consiliarium habuit*, ἔΑΤΤΟΝ νοῦν καὶ φρόνησιν ὄντα, *ut qui mens & sapientia IPSIVS esset.* neque, quod Dei *Filius sive Prolatio* esset Verbum, Theophilus ait, sed Artemonius id ei commodat. Tum in altera dicti parte superaddi quiddam Theophilus notat, sic expressum, *& Deus erat Verbum. Cum condere*, inquit, *quæ deliberaverat, vellet* Deus, τοῦτον τὸν λόγον ἐγέννησε προφορικὸν, *hoc* Verbum *genuit* prolatum, *primogenitum omnis creaturæ.* (conf. Tertull. adv. Prax. c. 5.) inde jam Theophilus Verbum non *Dei* aliquid, (quod Artemonius ait) sed plane *Deum* esse & dici statuit, (prorsus ut foetus humanus magis post partum, quam ante, nomen Hominis tuetur:) quumque Logos jam *Deus*, & enim *ex Deo natus, esset;* eapropter mitti posse & revera mitti, non servili, sed dignissima Vnigenito missione. Quam rectus & sincerus hic Theophili sensus fuerit, nunc non agitur: sed certe hic revera fuit sensus ejus, a Valentino longe remotus. conf. Wesseling p. 110 seqq. & p. 56. Robustum, imo invictum est hoc pro lectione θεὸς, Theophilo placita, argumentum; eoque pluris faciendum ejus testimonium, quod eam lectionem propius anno 170. quam anno 160. exortam putat Artemonius p. 179: Theophilus autem Iohannem multo ante legerit necesse est, quippe jam anno 168. Antiochiæ episcopus factus & duodecim post annis defunctus. quo nomine Theophilus ante Irenæum ponendus fuerat.

Arg. XII. ATHENAGORAS *nunquam vocat* Deum Verbum, *sed* Dei Verbum; *etiam ubi locum Ioh. I. 3. citat.* Ibid. Resp. Sed non citat locum Ioh. I. 1.

Arg. XIII. TERTVLLIANVS *adv. Praxean cap. 13. coll. cap. 19. Christum ait tum demum dici Deum, quando memoretur seorsum a Patre. ergo Ioh. I. 1, ubi etiam Dei Patris mentio fit, non legit,* & Deus erat Verbum: *adeoque plurimis locis, ubi hodie sic habet, interpolatus est.* P. I. cap. XIII seqq. Resp. I. Deficiunt jam Artemonii argumenta ex Græcis: sequuntur ex Latinis, Tertulliano, Novatiano, Cajo. Ab illis, ὁ θεὸς lectum, obtinuimus: præ quibus hi, si *Dei* legissent, minus auctoritatis haberent; præsertim quum hi omnes Ptolemæo, Theophilo, Irenæo ejusque interprete recentiores fuerint. Sed de his quoque videbimus. II. Primus eorum, Tertullianus, Praxean Patripassianum capite XII. refutat ex Mose, qui scribat semel, *Dixit Deus, Fiat lux: & facta est;* & deinceps semper, *Deus dixit, Deus fecit:* initioque Evangelii Ioh. in subsidium vocato, infert: *Sermo Dei si ipse Deus est, secundum Ioannem,* DEVS erat sermo; *habes duos: alium dicentem ut fiat, alium facientem. alium autem quomodo accipere debeas, jam professus sum.* Inde capite XIII. objicit sibi Praxeæ nomine:

Si

Digitized by Google

Si alius Deus dixit, & alius fecit, duo Dei prædicantur. Ponit ergo duo loca ex V. T. nempe Pſ. XLV. 7 ſ. & Eſ. XLV. 14 ſ. ubi nomen *Dei* tribuatur duobus: additque, *Ipſum plus eſt, quod in Evangelio totidem* (duos) *invenies:* In principio erat Sermo, & Sermo erat apud Deum, & DEVS erat Sermo. *Vnus qui erat, & alius penes quem erat.* Pergit continuo, *Sed & nomen* Domini *in duobus lego:* allegatque loca, Pſ. CX. 1. Ieſa. LIII. 1. Gen. XIX. 24. Pſ. LXXXII. 1. Inſtat Praxeas, *Ergo provocabo te, ut hodie quoque ex auctoritate iſtarum ſcripturarum* CONSTANTER *duos Deos & duos Dominos prædices.* Tertullianus autem ita reſpondet, ut diſtinguat inter præterita & præſentia tempora; *Abſit*, inquit. *Nos enim, qui & tempora & cauſas ſcripturarum per Dei gratiam inſpicimus, maxime Paracleti, non hominum, diſcipuli, duos quidem definimus, Patrem & Filium, & jam tres cum Spiritu Sancto* —. *Duos tamen Deos & duos Dominos nunquam ex ore noſtro proferimus:* — *quoniam retro & duo Dei & duo Domini prædicabantur, ut, ubi veniſſet Chriſtus, & Deus agnoſceretur & Dominus vocaretur* (ſcil. ſæpius,) *quia Filius Dei & Domini.* — *At ubi venit Chriſtus, & cognitus eſt a nobis, quod ipſe qui numerum retro fecerat, factus ſecundus a Patre & cum Spiritu tertius, & jam Pater per ipſum plenius manifeſtatus; redactum eſt jam nomen Dei & Domini in unionem* (ſcil. ut Deo Dominoque ſingulariter appellato, & Pater & Filius connotetur:) *ut quia nationes a multitudine idolorum tranſirent ad unicum Deum, & differentia conſtitueretur inter cultores unius & plurimæ divinitatis. Nam & lucere in mundo Chriſtianos oportebat, ut filios lucis, lumen mundi; unum & Deum & Dominum colentes & nominantes. Ceterum ſi* — *Deos & Dominos nominaremus, extinxiſſemus faces noſtras etiam ad martyria timidiores, quibus evadendi quaque patet occaſio* —. *Itaque Deos omnino non dicam nec Dominos, ſed Apoſtolum ſequar, ut, ſi pariter nominandi fuerint Pater & Filius, Deum Patrem appellem, & Ieſum Chriſtum Dominum nominem: ſolum autem Chriſtum potero Deum dicere, ſicut idem Apoſtolus,* Ex quibus Chriſtus, qui eſt, *inquit*, Deus ſuper omnia benedictus in ævum omne. *Nam & radium ſolis ſeorſum ſolem vocabo; ſolem autem nominans, cujus eſt radius, non ſtatim & radium ſolem appellabo. nam etſi ſoles duos faciam, tamen & ſolem & radium ejus tam duas res & duas ſpecies unius & indiviſæ ſubſtantiæ numerabo, quam Deum & Sermonem ejus, quam Patrem & Filium.* Sat multa exſcripſimus; & tamen facile patimur, ea, quæ intermiſimus, apud ipſum Tertullianum legi: cujus quidem duæ ſunt reſponſiones; prior ad objectionem Praxeæ, poſterior ad inſtantiam ſive *provocationem* Praxeæ. poſteriorem cum priore, & priorem cum capite illo XII. pugnare ſtatuit Artemonius, ut evincat, his atque adeo ceteris Tertulliani locis interpolatum eſſe illud, *& Deus erat Sermo.* Vtramvis pugnam ſeorſum componemus. « Contra duas reſponſiones illas capitis XIII. objicit Artemonius, perire diſtinctionem poſterioris reſponſionis inter V. & N. T. ſi in priore non pro ſuppoſititio agnoſcatur totum illud, *Ipſum plus eſt*, — *penes quem erat.* p. 53 ſ. Reſp. Artemonius illud, *Ipſum plus &c.* a falſariis illatum ſtatuit, & provocationem cum tota reſpoſione poſteriore retinet: nos contra eodem, ſi non majori jure, illud retinere, & hanc pro aſſumento declarare poſſemus. Veruntamen totus li-

Digitized by Google

ber contra Praxean non magis est Tertullianicus (de quo nemo dubitat;) quam utraque hæc pars: & utraque simul probe consistit. Omnino Tertullianus in priore responsione, citans Iohannem, in mente habebat distinctionem inter V. & N. T. unde cum admiratione quadam dixit, *Ipsum plus est quod in Evangelio &c.* & revera locus Ioh. I. 1. ad cetera de Deitate Christi collatus testimonia, singulare quiddam habet, eoque magis notandus est. Sed in posteriori responsione præcipue debebat ad violentam Praxeæ provocationem, de duobus Diis & duobus Dominis Tertulliano prædicandis, amoliendam, hunc ipsum numerum pluralem grammaticum, ne duos Deos & duos Dominos prædicaret, refutare: qua mente etiam solem & radium similiter negat duos soles dici. conf. cap. 18, ubi similitudo de sole & radio repetitur. At ne Scripturæ quidem sic loquuntur: quare ulterius progressus, has ipsas in loquendo sibi imitandas esse negat; ac non contentus distinctione inter V. & N. T., adjungit Montanista, crescente ardore, distinctionem inter tempora adventum Paracleti antegressa & subsecuta. Etenim non solum *tempora*, sed etiam *causas Scripturarum* allegat; hasque *maxime a Paracleti discipulis per Dei gratiam inspici* ait; neque solum adventum Christi, sed etiam ea, quæ secuta sint, commemorat: *ubi venit Christus*, inquit, *& cognitus est a nobis*, — *& jam Pater per ipsum plenius manifestatus*, conf. cap. VII. ubi ait, *quemadmodum etiam Paracletus docet.* Itaque ex propria Montanistarum doctrina se validius, quam ex communi Christianorum responsere putavit: adeoque a Praxea auctoritate Veteris quidem Testamenti, sed *plus* etiam Evangelii, in angustias redactus fuerat. Vnde firmissimæ deducimus, genuinam esse illam Iohannis allegationem; quippe cujus vim Tertullianus, Iohannem permagni faciens, effugere conabatur. quod effugium sibi paratum putabat, si non jam diceret, quomodo Scriptura etiam Novi Test. loqueretur, sed quomodo sibi & suis æqualibus censeret esse loquendum. nam post adventum Christi, ex sententia Tertulliani, aliter quidem loquebatur evangelium, atque antea prophetæ: sed post adventum Paracleti multo aliter etiam Montanistæ, atque Iohannes, præsertim cum accrevisset necessitas polytheismi redarguendi & martyrii subeundi. Sic factum quoque est, ut in hac responsione non majorem loci Iohannei, quam locorum V. T. rationem haberet. Non postulamus salebras Tertullianici loci, ejusque integri, prorsus complanare: sed eas ne Artemonii quidem in delendo libertas complanat. β Contra citationes ex cap. XII. & XIII. invicem collatas objicit Artemonius, alteram perhiberi superaddere aliquid alteri, & tamen revera nil superaddere. Resp. Non expediemus nos eo modo, quem nobis tantisper offert Artemonius pag. 57. Eo duntaxat Iohannem Tertullianus capite XII. citarat, ut probaret, *Sermonem esse Deum*; cetera ex Genesi expedierat: capite autem XIII. hoc superaddiderat, ut *duos* ex Evangelio Iohannis probaret, Dei nomine appellatos. Formula, *Ipsum plus est*, Iohannem non cum Iohanne, sed cum Veteri Test. comparat. III. Quæ cum ita sint, inconcussa apud Tertullianum manet lectio, *& Deus erat Sermo*, & his & reliquis in locis; cum præsertim exceptiones Artemonianæ ceteræ per se nil efficiant. α Stat lectio illa cap. XII. libri c. Prax. *Qui* (Sermo Dei) *si ipse Deus est; secundum Ioannem*, Deus erat Sermo; *habes duos.* Namque si verba illa, *secun-*

Digitized by Google

ſecundum Ioannem : Deus erat Sermo ; quæ Artemonius intruſa putat, auferantur ; nullum ſupererit dictum, quod Chriſtus appelletur Deus. Regerit hoc ſibi Artemonius, p. 52. excipitque ita : *Tertullianus, Chriſtum appellari Deum, probarat ex Moſe ; ſicut etiam Novatianus de Trin. cap. 25.* Reſp. Nec Novatianus, nec Tertullianus id ex ſolo Moſe probare conati ſunt, ſed Iohannem in ſubſidium vocare prorſus neceſſarium duxerunt ; quanquam nec probatio ex Moſe per ſe expedita, probationem ex Iohanne abhorreret. Præterea objicit : *Tertullianus modo Ioannis verba ex c. I. 3 ſine ejus nomine poſuit : cur contiuuo nomen ejus ad hæc verba citaret ?* p. 58. Reſp. Sic ſolet & ipſe & alii citare. vid. § XI. ad 1 Ioh. V. 7. Denique objicit : *Tertullianus non ſcripſiſſet*, Si ipſe, *ſed*, ſi & ipſe. p. 59. Reſp. Liberum ei fuit, & vel ponere, ut alibi ponit, vel omittere. vide mox ad locum γ. β Manet locus cap. XIII. libri c. Prax. *In Evangelio totidem* (duos, *Dei* nomine appellatos) *invenies : In principio erat Sermo, & Sermo erat apud Deum, & Deus erat Sermo.* Exc. *Tertullianus non ſolet tam prolixe citare.* p. 59. Reſp. Mox etiam poterat omittere illud, *Sede ad dexteram meam :* & plura alia. γ Manet locus cap. VII. lib. c. Prax. *Vacua & inanis res eſt Sermo Dei? qui Filius dictus eſt, qui ipſe Deus cognominatus eſt :* Et Sermo erat apud Deum, & Deus erat Sermo. *Scriptum eſt*, Non ſumes nomen Dei in vanum. *Hic certe eſt, qui in effigie Dei conſtitutus, non rapinam exiſtimavit ſe eſſe æqualem Deo.* Nam τὸ *nomen Dei*, ad illa, *Deus cognominatus eſt*, reſpicit. Regerit hoc ſibi Artemonius p. 61, nec ſolvit. nam ibi opinionem vanitatis directe a Sermone depellit Tertullianus. Exc. 1. *Tertullianus eodem & ſequenti capite dicit* Dei Sermonem, *non* Deum Sermonem. Ergo illud, *qui ipſe Deus — erat Sermo*, a falſaria manu eſt. p. 60. Reſp. Tertullianus ſic loquitur ex commoditate locutionis, præſertim contra Valentinianos. Exc. 2. *Tertullianus formulam*, Sicut ſcriptum eſt, *addit capite 8. ergo iſtud ſcriptum non allegarat capite 7.* p. 60. Reſp. Formulam ibi adhibet inter duas allegationes cum formula factas. Exc. 3. *Tertullianus omiſiſſet illud*, & Sermo erat apud Deum. p. 62. Reſp. Hoc præmiſſo vis augetur ſententiæ ſubſequentis. Exc. 4. *Non dixiſſet*, qui ipſe Deus, *ſed* qui & Deus. *nam* ipſum Deum *aliis locis ſolum Patrem agnoſcit.* Reſp. 1. Cur idcirco tota ſententia intruſa putatur ? annon & potuiſſet excidere, & *ipſe* intrudi ſolummodo ? 2. *Ipſe* facit epitaſin caſus recti, in antitheto ad appellationem proxime præcedentem, *Sermo Dei, Filius.* δ Stat citatio Iohannis in lib. de Reſurr. carn. c. 6. *Fecit hominem Deus, id utique quod finxit, ad imaginem Dei fecit illum, ſcilicet Chriſti.* & Sermo *enim* Deus : *qui in effigie Dei conſtitutus, non rapinam exiſtimavit pariari Deo.* Exc. Sermonem eſſe Deum, probat Tertullianus ex Phil. 2. perinde ut c. Prax. c. 7. Artem. p. 61. Reſp. Vtroque loco & Iohannem & Paulum aperte ſpectat. ε Manet lectio cap. XV. lib. c. Praxean : *Etſi Deus Sermo, ſed apud Deum, quia ex Deo Deus. — quoniam Sermonem Dei, Deum dixerat, ſuperdicit ex abundanti, Deum nemo vidit unquam. quem Deum ? — ſcilicet Patrem, apud quem Deus erat Sermo, unigenitus Filius —. Hunc & Paulus conſpexit, nec tamen Patrem vidit. Nonne, inquit, vidi Ieſum? Chriſtum autem & ipſe Deum cognominavit, Quorum patres, & ex quibus Chriſtus ſecun-*

Digitized by Google

dum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in æuum. Ostendit & ipse visibilem Dei Filium, id est, Sermonem Dei; quia qui caro factus est, Christus dictus est. Expresse *Sermonem Deum* ab Iohanne dictum contendit Tertullianus; neque id per consequentiam elicit, sed ex eo ipso consequentias suas deducit: quin etiam Iohannem cum Paulo confert. Exc. 1. *Si litera stricte urgetur, Tertullianus scripsit*, & Deus erat Dei Sermo. Artem. p. 64. Resp. Tertullianus argumentatur ex prædicato *Deus*: hæc ergo literæ pars urgenda est ante omnia. Exc. 2. *Si ex verbis Tertulliani de lectione ejus Iohannea argumentandum est; potius ex cap. 27 c. Prax. concludetur, eum legisse, & Dei erat Sermo: nam ibi dicit, Sermonem Dei vel Spiritum Dei & Virtutem Altissimi dictum esse.* Resp. 1. Evidentissimum locum ex oculis nostris non subducet offusa alterius loci Tertullianici obscuritas. 2 Observanda particula *vel*, ante particulam *&*, apertam *Sermonis Spirituſque* synonymian ex mente Tertulliani denotans. nam capite XXVI. aperta ab Iohanne ad Lucam transitione facta, Iohannem deinceps non nisi obiter adhibet: at ex Lucæ c. I. 35. ubi legit, *Spiritus Dei superveniet in te*, Spiritum Dei ab angelo pro Sermone Dei dictum esse contendit. *& Spiritus Sermo est*, inquit, *& Sermo Spiritus.* Locum Ioh. I. 1. ibi nullo modo spectat. Et tamen Artemonius mathematicam clausulam, *Q. E. D.* hoc loco ponit, p. 65, prorsus uti p. 56, 195, 238, 371. & in Defens. p. 31. pro supplenda argumenti imbecillitate in locis palmariis. *Candorem* quendam in toto ejus opere *regnare* judicat Bibliotheca Angl. T. XV. p. 539, ubi opus ipsum recensetur: exceptionem vero ministrat Wesselingius p. 150. Quam candidus quisque scriptor sit, ipsius pluris interest, quam lectoris, vigilantis certe: sed tamen ne vel candor errorem insinuet, monendi sunt omnes. Exc. 3. *Filius, ex Tertulliani mente, dicitur Deus omnipotens, qua Sermo Dei omnipotentis. adv. Prax. c. 17. pariter ergo Filius dicitur Deus, qua Sermo Dei.* Resp. Nil opus est argumentatione. Conclusio ipsa est apud Tertullianum antecedens: *Filius omnipotentis tam omnipotens est Dei Filius, quam Deus Dei Filius.* ibid. Ac recte infertur, Christus est Filius Dei: ergo est Deus. Sed tamen & Praxeæ verba, quorum parodian Tertulliano offert Artemonius, ipse Tertullianus, alio quippe sensu prolata, refutat capite XXVI: & per hæc omnia manet lectio, *& Deus erat Sermo.* sæpe enim e Scriptura aliquid per consequentiam deducitur, quod suo loco expresse scriptum est. Exc. 4. *Non scripsit Tertullianus*, & ipse, *quasi Paulus videlicet* & ipse, *non modo Ioannes, Deum cognominarit: sed*, & ipsum. Resp. Hoc *ipse* multo commodius est: & mox in aliis exemplaribus repetitur, in aliis omittitur; & repetitione & omissione τὸ *ipse* hîc præmissum confirmante. Vtrumvis *ipse*, si Tertulliani non est, non debilitat causam nostram: sin ejus est, etiam confirmat. ς Manet lectio lib. c. Hermog. cap. XVIII. *Materiam Deo præponit Hermogenes, præponendo eam Filio. Filius enim Sermo, & Deus Sermo: & Ego & Pater unum sumus.* Exc. *Illud*, Filius enim Sermo, *per se nil probat: lego igitur*, Filius enim Sermo Dei, & Deus Sermo (Dei.) Resp. Tertullianus argumentatur sic, *Sermo est Deus: Filius est Sermo: ergo Filius est Deus, adeoque Hermogenes materiam Filio præponens, Deo præponit.* Præmissas petit ex Ioh. I. 1. X. 30. Plana sunt omnia. ς Manet

Digitized by Google

net lectio in locis ab Artemonio intactis. Lib. c. Hermog. c. XX, *Deus erat Sermo.* Lib. c. Prax. cap. XVI, *Deus erat Sermo — & Deus in terris cum hominibus conversari non alius potuit, quam Sermo qui caro erat futurus.* Ibid. cap. XXVII, *Deus neque desinit esse, neque aliud potest esse: Sermo autem Deus, & Sermo Domini manet in ævum.* atque hic ultimus locus thesin habet duobus dictis confirmatam.

Arg. XIV. *Lectione illa*, & Deus erat Sermo, PRAXEAS, *cui appositissima fuisset, non est usus. vid. Tertull. c. Prax. cap. 20.* Part. I. cap. XVI. Resp. Ex *toto instrumento utriusque testamenti* non nisi *tribus capitulis* sive dictis est usus, ut ait Tertull. ibidem. Ergone dictum Rom. IX. 5. & cum eo omnia dicta in Iohanne & in V. ac N. T. quibus Praxeas, cum uti posse videretur, usus non est, tum aliter se habuisse dicemus? Cur autem non sit usus, nostra nil refert. fortasse quo pauciora huc dicta citavit, eo minus se refutari posse putavit. Quid vero mirum, si non est usus initio Ev. Ioh. ubi sententia Praxean refutans immediate præcedit verba hæc, quæ Artemonius ab eo citari potuisse contendit? *Inprimis ipsa statim*, inquit Tertull. cap. seq. *præfatio Ioannis evangelizatoris demonstrat, quod retro fuerit, qui caro fieri habebat.* In principio — & Deus erat sermo — & sine ipso factum est nihil. *Nam si hæc non aliter accipi licet, quam quomodo scripta sunt, indubitanter alius ostenditur, qui fuerit a principio, alius apud quem fuit. alium Sermonem* [*Dei,*] *alium Deum: licet & Deus Sermo, sed qua Dei Filius, non qua Pater: alium per quem omnia, alium a quo omnia.* Invertimus ergo & dicimus: nisi Praxeas legisset, *& Deus erat Sermo*, Tertullianus non fuisset usus occupatione illa, *licet & Deus Sermo.* nunc quum usus est, patet, utrumque eorum legisse, *& Deus erat Sermo.* nam Iohannis textum esse hunc, non Tertulliani consequentiam, ex eo quoque elucet, quia totum hic Iohannis textum Tertullianus, nullam partem transiliens, stricte considerat.

Arg. XV. *Si Tertullianus legisset*, & Deus erat Sermo, *debuisset l. c. dicere*, alium esse Sermonem Deum; alium, apud quem Sermo erat, Deum. *atqui absolute dixit*, alium Sermonem, alium Deum, *Sermonem Deo, ut sæpe, contradistinguens.* P. I. cap. XVII. Resp. Brevius commodiusque locutus est, citra periculum amphiboliæ: spectavitque præcise illud Ioh. I, 1. *& Sermo erat apud Deum;* sicut mox illud, *& Deus erat Sermo*, attingit, quum subjungit, *licet & Deus Sermo.* Cyrillus in Lib. de Trin. c. 9. ait, εἷς ὄντως θεὸς, ὁ θεὸς καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· num ergo ne Cyrillus quidem legit, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος;

Arg. XVI. *Tertullianus l. c. ex Ioh. I. 1. deducit, alium esse Sermonem Dei, alium Deum. ergo legit*, & Dei erat Sermo. Ibid. Resp. Non in omnibus Tertulliani codd. exstat *Dei:* sed sive ipse id posuit, sive non posuit; non tertium, ut diximus, sed secundum incisum in Ioh. c. 1. v. 1. spectavit. quare si in his verbis literam stricte urges, statuere debes (coll. Artem. p. 64.) in Tertulliani Iohanne exstitisse, *& Sermo Dei erat apud Deum.* Singula vidimus Tertulliani loca:

Digitized by Google

quod si totam Artemonii correctionem repetas cursim, liber contra Praxean ita sui dissimilis reddetur, ut Tertullianus eum sine dubio sit abdicaturus. Copiose etiam de Tertulliano & Praxea agit Wesseling cap. XVIII. & XXVI.

Arg. XVII. ARTEMONITÆ *recipiebant omnes libros canonicos, & in his evangelium Iohannis; & tamen negarunt, Iesum Christum in scriptura* Deum dici. *Ergo*, Et Deus erat Verbum, *non legerunt.* P. I. cap. XVIII. Resp. Ergo aliam scripturam V. & N. T. eos habuisse oportet, in qua v. gr. dicta, Ioh. XX. 28. Ps. XLVII. 6. non legerentur. Vrget Artemonius verba Novatiani de Trin. c. XXX. Ea vero sic habent: *Oblucłantes adversus veritatem semper hæretici sinceræ traditionis & catholicæ fidei controversiam solent trahere, scandalizati in Christum, quod etiam Deus & per scripturas asseratur, & a nobis hoc esse credatur.* Ait Novatianus, Christum Deum non modo credi a credentibus, sed etiam per scripturas asseri, & ea re scandalizari hæreticos. Agnoverunt igitur hæretici, alicubi certe in scripturis Christum dici Deum. quod si vel semel dicitur, nil impedit, quo minus Ioh. I. 1. dicatur. Plane Novatianus, ut mox ostendemus, legebat, *Et Deus erat Verbum:* & exinde Artemonitas refutabat, sine ulla textus ab iis corrupti querela. ergo Artemonitæ sic quoque legebant: quanquam, sic legentes, iisdem artibus usi sunt, quibus omnes Antitrinitarii, conjecturam Artemonii ignorantes. Nullo testimonio docebit Artemonius, Artemonitas nullo plane modo Christum in scriptura Deum cognominatum agnovisse. quicquid Part. I. cap. 25 colligit, ad summum probat, cum scriptura eos loqui noluisse. *at quomodo & qua fronte* noluerint, quæriț Artemonius p. 126. Respondeant novi Artemonitæ, qui *Deus Verbum* legere perseverant. Exc. *Origenes & Theodorus Mopsuestenus testantur, Artemonitas Christum Deum Verbum negasse.* p. 85. 88. Resp. Origenes eodem loco ait illos negasse Christum *Primogenitum totius creaturæ & Sapientiam:* ergone etiam loca illa, Prov. VIII. 22. Col. I. 15. aliter legerunt? Legerunt etiam *Deum Verbum*, sed non cognorunt: perinde ut alii legerunt *Hominem Iesum Christum*, sed non cognorunt. Facile caremus effugio illo, quod nobis præcidit Artemonius p. 78 seqq.

Arg. XVIII. NOVATIANVS *in lib. de Trinitate toties locum Ioh. I. 1. urgens, per consequentiam tantummodo probat, Christum esse Deum.* Quis dubitet, *inquit cap. XIII.* Christum, quia Verbum Dei (*subaudi* est,) Deum incunctanter edicere esse? *Ergo non legit*, Deus erat Verbum, *licet nunc in eo sic legatur.* P. I. cap. XIX. Resp. Novatianum novissimus ejus editor vindicavit, *Ioannes Iacksonus:* adversus quem Artemonius *Defensionem*, cum *Addendis* ad librum suum, anno MDCCXXIX edidit. Vix adduci possis, ut credas, tamdiu hæc ex animo defendere Artemonium: enimvero mira vis est erroris, qui subactissimi intellectus hominem usque eo aufert, ut conjecturæ ex conjecturis conflatæ & conglutinatæ immoretur, & antiquissima, diffusissima, lucidissima lectionis sanæ vestigia disturbare obnitatur. Quid diceret hodie, cum ceteris, Novatianus, si viderent, Artemonium universos ipsos istud dicere cogentem, quod ne uni

Digitized by Google

uni quidem in mentem unquam venit? *Addendorum* Artemonii, ſuis locis, quo pertinent, rationem, ut ipſa poſtulant p. 60, habemus: ad *Novatianum* autem primas Artemonii & ſecundas objectiones nunc expedire ingredimur. Novatiani volumen de Trinitate eſt quaſi epitome, Hieronymo teſte, operis Tertulliani. Tertullianus autem, ut evicimus, conſtanter *Et Deus erat Sermo* legit: pariter ergo Novatianus. Scopus porro Novatiani non modo polemicus fuit, ſed etiam dogmaticus: neque unam ſibi tantummodo hæreſin refutandam propoſuit, ſed omnes, quæ quidem in doctrinam de Trinitate & de Chriſto impingerent, ut ex cap. X apparet. Inprimis vero a cap. XI eos redarguit, qui, quum ſcriptura Chriſtum Deum dicat, Chriſtum Deum *dicere* dubitant. Inde capite XII eos redarguit, a quibus Chriſtus *deſtricte homo nudus* ADSERITVR: quæ verba mundo, quod eis Artemon. Defenſ. p. 68 ſeqq. tribuit, carent, quanquam Whiſtonus, pro *adſeritur*, *adoratur* edidit, ex alliteratione ad verbum vicinum *corporatur* vel *comprobatur*. Sane ab eo ipſo loco, Novatianus *dicendi* verbo, ejuſque ſynonymis, inſignite frequenter, conſiderate utitur. id quod ad capiendum Novatiani ſenſum penitus eſt obſervatu neceſſarium: &, ubi obſervatur, multarum ineptiarum crimen a Novatiano depellit. Hoc propoſito, ad evangelium Iohannis, ejuſque initium progreſſus, argumentum capite XIII inſtruit, cujus hic nervus eſt: *Verbum, ſive Verbum Dei, eſt Deus. Ioh. I. 1. Chriſtus eſt Verbum, ſive Verbum Dei. Ioh. I. 14. Ap. XIX. 13. Ergo Chriſtus eſt Deus, adeoque qui Chriſtum Deum* dicere *dubitant, male dubitant.* Vim probationis de Deitate Chriſti, quippe qui *Verbum Dei* dicatur, non tam in vocabulo *Dei*, quam in vocabulo *Verbi*, & in nexu verſiculorum Ioh. I. 1. 2. 14. de *Verbo* agentium, Novatianus poſitam habet. *Acerrimum diſputatorem* Novatianum, per charientiſmum, appellat Artemonius p. 120. Omnino minori ille diſputandi & differendi arte uſus eſt, quam Artemonius: id vero lectioni Iohanneæ ab illo ſervatæ non officit, ſed ſubſervit. atque in hoc argumento, quod commemoravimus, recta & plana ſunt omnia: quare nil addo.

Arg. XIX. Hominem, Dei Filium (*inquit Novatianus* c. XIX.) id eſt, Dei Verbum, ſicut ſcriptum eſt, accipiant hæretici. *Ergo Novatianus ſcriptum legit*, Dei Verbum, *nempe Ioh. I. 1.* P. I. cap. XXI. Reſp. Longo illo capite XIX dictum Luc. I. 35 tractat & vindicat Novatianus, ita concludens, *Sic facta eſt angeli voce, quod nolunt hæretici, inter Filium Dei hominiſque cum ſua tamen ſociatione diſtinctio, urgendo illos, uti Chriſtum hominis filium intelligant quoque Dei filium, & hominem Dei filium, id eſt, Dei verbum, ſicut ſcriptum eſt, Deum accipiant.* Angelus apud Lucam dixit, *Quod naſcitur, Sanctum, vocabitur filius Dei.* id citat Novatianus, & loco Ioh. I. 14 in medium vocato vindicat, ex dicto Iohannis de *Verbo*, *Dei* utique, inferens, dictum apud Lucam, de *Filio Dei*, non de humana, ſed de divina Chriſti agere natura. Sermo obliquus, ſine ullius gloſſematis ſuſpicione, in rectum commutatus, ſenſum egregia Gradatione radiantem fundit: *Chriſtus, hominis filius, homo, eſt quoque Dei filius: & homo, Dei filius, id eſt Dei Verbum, eſt Deus.* Formulam, *ſicut ſcriptum eſt*, Artemonius

ad

Digitized by Google

ad τὸ *Dei*, ante *Verbum*, adeoque ad Ioh. I. 1. refert: ſed certe nuſquam minus quam ad illud *Dei* referri poteſt; ad Ioh. I. 1 autem, nullo modo. Ceteroqui nil, quo eam referas, intereſt. Nam quicquid eam præcedit & ſequitur, id revera *ſcriptum eſſe*, & Novatianus, in ultima quoque capitis XIX linea docet, neque negare quiſquam poteſt.

Arg. XX. *Novatianus, ſi evidentem & neceſſariam adhibeas emendationem, cap. XXIII ait:* Sed enim (*ſupple*, cujus) hoc Verbum (*ſubintellige* erat,) per quod facta ſunt omnia. (omnia?) *Et Deus (lege, Dei)* inquit, *erat Verbum.* Deus ergo proceſſit ex Deo, dum qui proceſſit Sermo Deus (*lege*, Dei) eſt qui proceſſit ex Deo. *Et dubitamus adhuc Novatianum ipſum in ſuo Ioanne*, Et Dei erat Sermo, *legiſſe?* P. I. cap. XXI, coll. p. 125, ubi Artemonius huic correctioni *inprimis* confidit. Reſp. Ita ne tres, præter ellipſin, mutationes ſint neceſſariæ, explicandæ orationi, ne ſimplicem quidem emendationem deſideranti? Totus locus, ellipſi facilius ex antecedentibus per parentheſin expleta, ſic habet: *Si Homo tantummodo Chriſtus, quomodo dicit*, Ego ex Deo prodii & veni, *cum conſtet, hominem a Deo factum eſſe, non ex Deo proceſſiſſe? ex Deo autem homo quomodo non proceſſit, ſic Dei Verbum proceſſit. — Sed enim hoc Verbum, per quod facta ſunt omnia*, (proceſſit.) Et Deus, *inquit*, erat Verbum. *Deus ergo proceſſit ex Deo, dum qui proceſſit Sermo Deus eſt, qui proceſſit ex Deo.* Syllogiſmus in mente Novatiani hic erat: *Verbum proceſſit ex Deo. Verbum eſt Deus. ergo Deus proceſſit ex Deo, adeoque Chriſtus non eſt homo tantum.* Majorem propoſitionem probavit ex Pſalm. XLV. 2. minorem ex Ioh. I. 1. Quid hic reprehendi poteſt? Aliam *Artemonius defenſus* emendationem p. 27. proponit, Novatianum ſic loqui faciens, *Sed enim hoc Verbum, per quod facta ſunt omnia, &* Dei, *inquit*, erat Verbum. *ut* &, *Novatiani hic, non Iohannis nomine poſitum*, etiam *valeat.* Cujus ergo Verbum erat, præterquam Dei, ſi *etiam* Dei?

Reliquis item locis Novatianus partim confirmat genuinam lectionem, partim ei non officit. Confirmat capite XXV. ubi a Moyſe Iohannem accepiſſe docens ait: *Oſtendit* Moyſes, *in principio Verbum fuiſſe, & Verbum hoc apud Patrem fuiſſe, DEVM præterea Verbum fuiſſe. omnia per ipſum facta eſſe.* Excip. *Si premas hæc verba Novatiani, ſequetur, eum etiam legiſſe*, Et Verbum erat apud Patrem. Artem. p. 105. Reſp. Hæc variatio, ſumta ex 1 Ioh. I. 2. non mutat totam propoſitionem, ſicut illa variatio, quam Artemonius Novatiano adſcribit. Non obeſt eodem capite XXV. cum ait, *Facit hominem Dei Filius, Verbum ſcilicet Dei, per quem facta ſunt omnia.* vid. Artem. P. I. cap. XXIV. nam maſculinum *quem* hîc refertur ad Filium (alias dixiſſet *quod*, coll. Arg. XX.) Itaque Novatianus illud, *Verbum ſcilicet Dei*, non ut verba Iohannis ſed rurſum ut ſuam gloſſam adhibet, qua ad verba Iohannis perveniat. Non obeſt eod. cap. cum ait: *Qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit — h. e. Dei Filius, Dei Verbum. Verbum autem Dei caro factum eſt, & habitavit in nobis. Hic erit Chriſtus: Deus ergo pronunciabitur Chriſtus.* nam quia dicit, *Dei Filius*, mox gloſſam addit, *Dei Verbum.* Eademque ratio eſt locorum, quæ ex capite

Digitized by Google

pite XXVI. producit Artemonius p. 121. præsertim si apud ipsum Novatianum prolixius legas. Confirmat apertissime capite XXX. *Ergo credamus*, inquit, *si-quidem fidelissimum, Dei Filium Iesum Christum Dominum & Deum nostrum: quoniam* in principio erat Verbum, & Verbum erat Deus, (leg. *apud Deum*) & Deus erat Verbum —. *&, Dominus meus & Deus meus. &, quorum patres & — benedictus Deus in secula.* Eadem plane ratio est locorum, quæ Novatianus hîc congerit: neque ulla exceptione Artemonii p. 122. dissociantur. Ipsum illud, *Deus*, pro *apud Deum*, subsequentem sententiam, *& Deus erat Verbum*, in quam librarius properans per alliterationem offendit, præclare confirmat. Nullus scriptor est, in quem plus curæ contulerit Artemonius, conjecturam suam defendens. Novatianum igitur evolve, quæso, lector: vindicias nostras quam rigidissime examina, & undique circumspice, si quid possit desiderari. postea demum confer librum Artemonii majorem & minorem: miraberis artificium.

Arg. XXI. CAIVS *apud Euseb. l. 5. cap. ult.* Psalmi, *inquit*, quotquot sunt, & cantica ab initio a fidelibus scripta, τὸν λόγον τῦ θεῦ τὸν χριστὸν ὑμνοῦσι θεολογοῦντες, Verbum Dei Christum celebrant Deitatis prædicatione. *Ergo in Evang. Ioh. (nam Apocalypsin rejecit Cajus) legerunt hymnorum scriptores*, Dei erat Verbum: *majore emphasi & lubentia scripturi*, Deus erat Verbum, *si ita legissent in Iohanne.* P. I. cap. XXVIII. & XXIX. Resp. Floruit ecclesia primitiva charismate hymnorum etiam extemporalium: non omnes autem hymnos, sed aliquos duntaxat in literas esse relatos, Cajus agnoscit. Idem vero testatur, omnes eos, qui perscripti exstent, Christum prædicare Deum. Sive hos Psalmos sive alios abrogavit Paulus Samosatenus; & horum sive nihil sive aliquid ad nostram pervenit ætatem: formulas eorum certe omnifarias fuisse, indubium est. Omnes tamen in eo convenire, ut Christum Deum celebrent, memorat Cajus. ψαλμοὶ τὸν λόγον τῦ θεῦ τὸν χριστὸν ὑμνοῦσι θεολογοῦντες. Hypallage inest usitata Græcis, id est, ὑμνοῦντες θεολογοῦσιν· enunciatio autem est hæc, *Verbum Dei Christus* θεολογεῖται *Deus celebratur, in psalmis.* In hac enunciatione Artemonius subjectum præcipue urget, cum Prædicatum potius urgendum esset, (ut ipse in confinio paginæ suæ 187 & 188. minus opportune contendit:) nam Subjectum Cajus eo modo expressit, uti & ipse & Artemonitæ probarent: in Prædicatum vero contulit illam summam Psalmorum, Artemonitas refutantium. *Dei Verbum* non aut ex Apocalypsi aut ex litera Ioh. I, 1. petere necesse habuit Cajus. *Sermo apud Deum*, idemque *Sermo Deus*, non potest non etiam *Sermo Dei* dici. Ceterum illud totum Eusebii caput contra Artemonitas dignissimum est, quod legant omnes.

Ex eadem ratione, quod de *Simone mago* obiter notat Artemonius p. 139, illum item Seculo I. de se scripsisse, *Ego sum Sermo Dei, ego Paracletus &c.* non probat, Simonem in Ioh. legisse, *& Dei erat Sermo.*

Hactenus XXI argumenta nobis adnumeravit Artemonius, numero per συγκατάβασιν videlicet ad imperitos, quo magis eos lucrifaceret, amplificato: sed revera multo sunt pauciora argumenta. Singuli enim auctores, quotquot argu-

Digitized by Google

menta ex quolibet auctore colligantur, singuli tantummodo testes sunt: quin etiam multi instar sunt tantummodo unius. nam Latinum interpretem initio habuisse *Dei*, arbitratur Artemonius. eum interpretem, vel, dicam, eos interpretes, quotquot Latini patres in ea lectione sunt secuti (Latini autem sunt multi, quibus nititur Artemonius,) nullam seorsum ab ipso Latino interprete uno alterove testimonii auctoritatem habent. Ne ergo movearis numero, lector: pusilla pars ejus remanet, & hæc ipsa Artemonium destituit.

§ III. Nihilo magis fulciunt Artemonii conjecturam scriptores alii, quos superioribus adjicit.

Hos complectitur Part. I. cap. XXXI. Enimvero α CYPRIANVS l. 2 Test. adv. Iud. c. 3. *quod Christus sit Sermo Dei*, probat ex Evangelio κατὰ Ioannem, *In principio — & Deus erat Sermo &c.* Hic quoque *Dei* in *Deus* mutatum conjicit Artemonius: sed alia quoque dicta huc allegat Cyprianus, ex quibus patet, eum *Dei Sermonem* & *Deum Sermonem* & *Sermonem* absolute dictum pro eodem habuisse. Clarior etiam est locus ibidem c. 6. ubi, *quod Deus Christus*, probat ex Evangelio κατὰ Ioannem, *In principio — & Deus erat Sermo.* Hic totum locum falsarii manu insertum suspicatur Artemonius. quod si ita est, etiam insequens locus ita insertus sit oportet, *Item in EODEM Dominus ad Thomam &c.*

β VICTORINVS Petavionensis, qui sub finem seculi III. floruit, in tractatu de Fabrica mundi hæc habet: *septem coeli sunt: illis diebus* (creationis) *conveniunt; sic enim cautum est*, Verbo Domini coeli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum. —— *Iustus Verbo cognomen est ei. Sic enim dicit Pater ejus*, Eructatum est cor meum Verbum bonum. *Iohannes evangelista sic dicit*, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & DEVS erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine eo factum est nihil. *Ergo primus factus creaturæ est; secundus hominis, humani generis, ut ait apostolus.* Vid. Artem. præf. p. 20 seqq. Obiter notamus, *Factus*, in his verbis extremis, non esse participium, ut accipit Artemonius, ad græcismum hunc revocans, πρῶτος ἐγένετο τῆς κτίσεως, & Victorinum ante Arium arianizasse inferens: sed esse substantivum (probatæ Latinitatis,) ex illo verbo, *facta sunt*, (ἐγένετο, γένεσις) deductum. Quod vero Artemonius pro illa periocha, *Iustus Verbo cognomen est ei*, omnino legendum putat, *Istius Verbum*, (*id est*, *Dei Verbum*; quanquam longo intervallo non occurrit nomen, quo *istius* referatur) *cognomen est ei*; unde mox in allegatione Iohannis, pro *Deus*, *Dei* legit: non est ejusmodi, ut quicquam superstrui possit. Artemonii conjecturæ Wesselingius suam opponit conjecturam p. 117. & nos conjecturam tentavimus. sed in mentem venit, nil opus esse. Victorinus *non æque Latine ut Grace noverat*, teste Hieronymo & re ipsa. sic igitur Græce cogitare potuit, δίκαιος, λόγος ἐπονομάζεσθαι, idque Latine, sed σολοίκως perscripsit, *Iustus, Verbo cognomen est ei.* i. e. *optimo jure Verbum appellatur.* Vtut est, inconcussa ab Artemonio manet Victorini lectio, *Et Deus erat Verbum*: in Latinis ab eo juxta atque in Græcis lecta codicibus.

γ. δ Ex

γ. δ Ex Græcis, IVSTINVM martyrem, imo etiam IGNATIVM Artemonius θεῦ legiſſe contendit, quia non λόγον θεὸν, ſed λόγον θεῦ appellent. Conf. Artem. Def. p. 46. Reſpondimus ſæpe.

ε MELITO Sardenſis ſic ait, Μόνε θεῦ τὸ πρὸ πάντων ἀγ) ἐπὶ πάντων, ἀγ) [ἐπὶ] τῦ χριστῦ αὐτῦ, ὄντως θεῦ λόγε πρὸ αἰώνων, ἐσμὲν θρησκευταί. Alterum ἐπὶ Weſſelingius (capite X de Melitone agens,) pro ἔτι irrepſiſſe conjicit, & alii ſimpliciter id delent: certe poſt ἀγ) ἐπὶ præcedens facile vel pro ἀγ) ἔτι vel pro ἀγ), ἀγ) ἐπὶ iteratum eſt. Pro ὄντως Artemonius legit ὄντος, nec valde intercedimus. idem vero θεῦ λόγε plane reſolvit in *Dei Verbum*: quanquam Melito, ſi refugiſſet θεὸν λόγον dicere, potius dixiſſet, τῦ χριστῦ θεῦ, ὄντος αὐτῦ λόγε. In utramque partem, quod ad lectionem Iohanneam attinet, nil magnopere decidi poteſt ex Melitone.

§ IV. Imo plerique illorum refutant Artemonii conjecturam, receptamque lectionem confirmant.

Ex vetuſtiſſimis ſcriptoribus, quos examinavimus, Artemonianæ ſuſpicioni certe nil præſidii affert Celſus, Athenagoras, Cajus, Ignatius, Iuſtinus, Melito: lectionem vero Iohanneam de Deo Verbo plane agnoſcunt *Valentiniani*, etiam priores; tum *Irenæus*, *Theophilus*, *Tertullianus*, *Praxeas*, *Artemonitæ*, *Novatianus*: (vid. ad Arg. 4. 6. 11. 13. 14. 17. 20.) item modo *Cyprianus*, *Victorinus*. Ex quibus hæc Congeries ſubnaſcitur: Valentiniani priores, & Irenæus Tertullianuſque, quorum neuter ullam hujus certe textus Ioh. I, 1. interpolationem illis tribuit, eodem modo legerunt, judice Artemonio p. 28. Tertullianus & perpetuus Tertulliani imitator Cyprianus, eodem modo legerunt, judice eodem, p. 158. Repeto: Tertullianus & epitomator Tertulliani Novatianus eodem modo legerunt: item, Artemonitæ, quos in textu quidquam mutaſſe negat Artemonius p. 172 ſ. & Novatianus, qui eos ita refutat, ut nullam iis mutationem textus adſcribat, eodem modo legerunt. Atqui hos ſingulos, *& Deus erat Verbum*, firmiter legiſſe oſtendimus: ergo firmius etiam concludimus, *cunctos* ita legiſſe. Si hodie nobiſcum haberemus in vita hos doctores, quid eos dicturos putamus de Artemonio talia ipſis adſcribente: imo quid eos dicturos ipſe cenſeat Artemonius?

§ V. Idem præſtant alii ſcriptores, quibus, *& Deus erat Verbum, lectum fuiſſe*, Artemonius agnoſcit.

Memorantur ab Artemonio (cujus volumen ordine ſequimur) pag. 2 & 233 ſ. *Iulianus* apoſtata: p. 83 *Epiphanius:* p. 88 ſ. & 340 *Theodorus* Mopſueſtenus: p. 89 & 419 ſ. *Alogi;* quos etiam a *Cerintho*, Iohannis tempore, hanc lectionem probatam ſtatuiſſe, Artemonius p. 425 putat: p. 91 *Leo* magnus: p. 153 *Photinus* (qui idcirco poſt θεὸς ἦν diſtinctionem poſuit:) p. 155 *Euſebius* (diſertiſſime τὸ θεῦ legi negans:) p. 158 & paſſim, *Clemens Alexandrinus* & *Origenes:* p. 162 *Valentinian*

tiniani posteriores: p. 166 *Methodius* & *Athanasius:* p. 176 *Platonicorum* libri ex Græca lingua in Latinam versi, quos Augustinus sibi lectos memorat (ipse conferendus) l. 7 Confess. c. 9. Hos quivis pro natione, ætate, secta distribuat, ut volet: quælibet distributio novam lucem emittet. Adde omnia exemplaria Græca, typis excusa & præcipue manuscripta, quorum mox vim declarabimus.

§ VI. Nec non ceteri, quorum nulla apud Artemonium mentio fit.

Hujus generis sunt *versiones*, in Evangeliis, (quanquam *Gothica* hoc loco hiat,) maxime multæ, populis & seculis diversissimæ: præcipue vetustissima *Latina*, cujus etiam pondus crescit, si adjungas, quod Artemonius p. 158. coll. præf. p. 22. existimat, lectionem, *Deus*, apud Græcos prius fuisse receptam; Latinos autem patres ad Nicænum usque concilium, si non ultra, *Dei* retinuisse. Diu lateque usi erant Bibliis Latinis & orthodoxi & sectæ tantopere inter se divisæ, antequam eis lectio illa, *Deus*, ex Artemonii sententia obtruderetur: qua ergo manus longitudine ita eis obtrudi potuit, ut prioris lectionis ne vestigium quidem, refutationis saltem causa, remaneret? Habet codex *Gehlianus* Hypomnema in S. Apostolum Iohannem Theologum, in quo memoratur Evangelium Iohanni inter tonitrua & terrores & fulgura divinitus datum, his verbis adjectis: *In vocem postremo tonitru resolvitur articulatam, & clarius insonat illud,* ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. *Prope oraculum* (πλησίον τῆς θεοῤῥημοσύνης) *Prochorus erat, lucem quidem perspiciens, nil autem audiens. Lingua tonitrui Theologus: & mystes* (Prochorus) *ex metu se colligens, tremula manu res inde illas perscribit, donec perfectum est evangelium.* Sit apocrypha narratio: certe vetusta est, & lectionis θεὸς vetustatem confirmat. conf. Hieronymi præf. in Matth. Neque Artemonius, si ejusmodi quidpiam pro sua conjectura inveniret, id non esset ornaturus. Accedit antiquissima Harmonia evangelica, quam *Victor Capuanus* instauravit: accedit *Hippolytus* contra Noetum, c. 12 & 14. Vol. II. Op. edit. Fabric. f. 14. 15. atque adeo Noetus ipse, perinde ut Praxeas, de quo § I. Arg. XIV. nec non *Gregorius Thaumaturgus*, Origenis discipulus, qui in Panegyrico item θεὸν λόγον celebrat, p. 24 edit. Stutgardianæ; Scriptor commentariorum in Evangelistas, quæ *Theophilo* tribuuntur, Hieronymi certe Catalogo antiquior, lib. I. *Dionysius Al.* cum compresbyteris in ep. ad ecclesiam Alexandrinam, *Marcellus Ancyranus*, (de quo vid. Wesseling cap. I. ubi etiam Eusebii aliorumque testimoniis robur addit,) *Didymus* lib. III. de Spir. S. *Marius Victorinus*, *Hilarius* diaconus in 1 Cor. II. 1. *Ephraim Syrus* f. συγ. Auctor *Synopseos* Scripturæ sacræ, *Zeno* Veronensis, *Paulus Orosius* in Apologia, *Nonnus*, *Gregorius M.* & quis non? Hierosolymis, Antiochiæ, Alexandriæ, Romæ, Constantinopoli, adeoque ubivis gentium, *Deus* lectum est. Omnesne in loco tam conspicuo, ἐν προοιμίῳ τῶν εὐαγγελίων, ut Chrysostomus ait in Comm. ad Gal. I. 3. nam evangelium Iohannis multi etiam Matthæo præmittebant, dormitarunt? *Amelius* quoque, philosophus Platonicus, seculo III. laudavit barbarum (Hebræum, Iohannem) qui Verbum ἀξιοῖ ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξει τὲ καὶ ἀταξίᾳ καθεστηκότα πρὸς θεὸν εἶναι, καὶ ΘΕΟΝ εἶναι, εἰ ἓ πάνθ' ἁπλῶς

Digitized by Google

ἁπλῶς γεγονῆθαι. cetera vide apud Eusebium lib. XI. præp. evang. f. 317 ed. Steph. unde, nisi ex Iohanne? ex quo multi philosophi, ut Basilius M. notat, hunc locum desumserunt. Hæreticorum corruptelas in textum illatas studiose in lucem produxerunt orthodoxi: cur unam hîc Valentinianam dissimularent, quum totum, quod intererat, aliunde peti posse statuerent? Exceptiones Arianorum, etiam criticas, in libris contra eosdem, quam minutissime recensent & solvunt orthodoxi: cur Ariani hunc locum, quo tantopere urgeri solebant, simpliciter agnoverunt, ad articuli potissimum absentiam provocantes? vid. Chrys. ad Gal. I. 3. Etiamsi aliqua, imo plurima exemplaria N. T. haberent hodie θεὸς, quorum tamen ne unum quidem in ulla lingua sic habet: tamen θεὸν esse legendum, evidentissima patrum antiquissimorum testimonia, juxta cum ipso contextu evincerent. Artemoni Artemoni, est aliquid, lectionem tanti momenti, per tot secula indelibatam, nunc tandem delere, & omnem fere vitam in imminuenda Filii Dei gloria collocare. Fugientia antiquitatis ecclesiasticæ vestigia & rudera captas, & pro latebra ac munimento habes: Scripturæ vero testimonia, per se valentia & sufficientia, in medio posita, partim transvolas, partim disturbas. Nil tamen agis: dies patefaciet, prius etiam quam tua pollicetur Præfatio, pag. XXXIII.

§ VII. Valentiniani posteriores non fuere auctores hujus lectionis.

Hos ejus auctores, & ex his Theodotum producit Artemonius, majori fortasse specie Tatianum producturus, de quo conf. Millii Proleg. N. T. f. 38 seq. Sed tamen nil horum esse, patet ex §§ præced. maximeque § II ad Arg. II. ostendimus, Artemonium P. I. cap. XXXII. & XXXIII. sine causa disiungere Valentinianos priores a posterioribus, sive genuinam versûs 1. sive interpolatam versûs 18. in capite primo Ioh. lectionem spectes. Pergit Artemonius, & P. I. cap. XXXIV. testimonio Tertulliani Origenisque conatur evincere, Valentinianos posteriores vim attulisse Scripturæ sacræ. Sed Tertullianus unicum citat locum, Ioh. I. 13. in quo non Valentiniani posteriores, non Valentinus, quem Tertullianus appellat, sed ipse Tertullianus erravit. vid. infra, ad v. 13. Origenes eas lectiones Ioh. I, 1. 18. quas Artemonius Valentinianis posterioribus imputat, ipse secutus est. ergo aut alia loca Evangelica a Valentinianis corrupta, quæ neque ipse neque alii patres sequebantur, ac non hæc Iohannea spectavit, aut plane injuriam Valentinianis fecit.

§ VIII. Hæc lectio non tum demum exorta est, quum eam exortam esse computat Artemonius.

Existimat Artemonius, Iohannem scripsisse Evangelium ante destructa Hierosolyma, vel non multo post: p. 350. lectionem autem hanc apud Græcos esse primum introductam circa A. C. 170. deinde apud Græcos & Latinos propagatam. P. I. cap. XXXV & XXXVI. Vnde scriptores, quos in tota tractatione citat, in duo genera distrahuntur. vetustiores contendit legisse, *& Dei erat Verbum;*

Digitized by Google

bum; ceteros, *& Deus erat Verbum.* illos a falsariis putat esse corruptos, hos, deceptos. Verum enimvero quisquis varietatem lectionum N. T. novit, præclare intelligit, Clementem Alexandrinum, (cujus opera mutationem propagatam esse statuit Artemonius,) ejusque in lectionibus N. T. assensores, non maximas habere partes; longeque citeriores eos esse Novi Test. codicum divortiis: imo ea divortia esse antiquiora anno illo 170. adeoque codicum in hac lectione convenientiam omni exceptione esse majorem. Fingamus, fuisse falsarium unum, vel quamlibet multos falsarios, ab anno illo 170. viventes: molestе ferentes, Iohannem c. 1. v. 1. *Dei* scripsisse; optantesque, ut id in omnibus exemplaribus Iohannis Græcis, vel etiam Latinis, in omnibus apologiis, disputationibus, commentationibus omnium adhuc auctorum, quin etiam in omnibus eorundem exemplaribus, & in omnibus exemplarium locis, penes ecclesias, doctores, librarios, hæreticos, ethnicos, in oriente & occidente, ingratiis Artemonitarum omnium, præ quorum germanitate Iustinus martyr Artemonio novator est, p. 76. 201. in *Deus* mutetur: omnia denique experientes, ut ea mutatio omnibus doctoribus tum florentibus, omnibus librariis, omnibus posteris, conciliis, ecclesiis, populis, linguis, persuadeatur, & in omnia rei Christianæ monumenta, diffundatur, nullo novitatis suæ indicio aut vestigio orthodoxis, hæreticis, philosophis relicto. Is cujus in manum de Evangelistæ manu traditum fuerat Evangelium, tale quidpiam fortassis audere potuisset: sed quinquaginta, sed centum & amplius annis interjectis id quisquis perfici potuisse credit, hic vehementer aptus est ad nil non credendum sibi, quod credi non debet; & ad nil cuiquam credendum, quod credi debet.

§ IX. Quod de corruptelis textuum, quas Marcionitæ invexerint & Orthodoxi adoptaverint, memorat Artemonius; causam ejus non juvat.

Allegat exempla 1 Cor. 10, 9. 15, 47. & multa disputat P. I. cap. XXXVII. & XXXVIII. Ea suis tractamus locis, ostendimusque, orthodoxos nil hic a Marcione sumsisse. porro finge, sumsisse eos aliquid: alia longe ratio est loci Ioh. I, 1. nam utriusque loci Paulini lectio Artemonio probata codicibus certe quibusdam nititur: at conjectura ejus in Ioh. I, 1. testibus destituitur. vicissim loca Paulina multis prius annis per Marcionem, quam verba Ioh. I, 1. per Valentinianos depravata putat Artemonius p. 200. & 180. Ergo etiamsi Marcionis fraudes locum invenissent, tamen Valentinianæ minus loci invenerant.

§ X. In præsenti loco frustra solicitantur codices.

Suspicionissimum est Partis I. caput XXXIX. Curiose Artemonius, ut appareret, codices mss. consuluit: consensum eorum in hoc loco præclare perspectum habet: habet tamen, quod dicat. Subtestam quandam unius Cantabrigiensis codicis, vel florilegii potius, varietatem, a Millio contemtam, quam ipse etiam refutat, tamen annotat, infertque, sic olim potuisse lectionem, θεὸς, obliterari & præte-

Digitized by Google

præteriri. quid ſimile? Laudat præterea Mart. Czechovicium, qui in verſione ſua N. T. Polonica notet, in quibuſdam veteribus Latinis codicibus extare *Dei*, non *Deus*. recte autem addit, debuiſſe veteres illos codices Latinos indicari. Si quiſquam librarius ita ſcripſit; aut imperite fecit, aut perfide.

§ XI. Quæ Artemonius differit de Criticis Scripturas interdum ſolo ingenio emendantibus, cauſam ejus non juvant.

Part. I. cap. XL. exempla profert ad Marc. VII. 2. Act. VII. 16. XVI. 12. 1 Cor. V. 12. Gal. I. 1. Eph. I. 1. Hebr. XII. 15. Oſtendimus autem his ipſis locis, ſanitatem eorum nulla ingenii medicina egere. porro ſi egerent, quid hoc ad Ioh. I. 1. præ quovis alio Scripturæ loco?

§ XII. Quæ Artemonius differit de aliis textibus ex ſuo ingenio aut ex uno tantum & altero codice emendandis, cauſam ejus non juvant.

Tali modo, *octo* extremis Partis I. capitibus, *totidem* fere loca N. T. tentat: tentamina autem plane ejuſdem ſunt indolis, atque conjectura in Ioh. I. 1. Singula ſuis locis excutimus, ad Ioh. XII. 41. Rom. I. 4. IX. 5. 1 Cor. II. 11. &c. Porro etiamſi de his locis omnibus aut pleriſque recte judicaret, ab iis tamen ad locum Ioh. I. 1. non magis quam ad quemlibet alium valeret conſequentia. quæ enim alioqui norma relinquetur? Ratio ſana ſcilicet: quæ ab Artemonio in epiphonemate hujus partis ultra omne id quod ſcriptum eſt evecta, ipſum in toto operoſiſſimo opere longe reliquit. Sane iſta ratione, qua Artemonius utitur, veteres quovis loco quidvis dicere coëgeris. Prima ſpecie lectorem perterrefacere poteſt confidentia hujus viri in affirmando, negando, inculcando, inſimulando, inſultando; & ſubitus tot capitum, teſtimoniorum obſervationumque adſpectus: ſed propius preſſiuſque examinata omnia, ut nubes diſparent, veritatis filios vehementer confirmantia. nam & intime perſpicit, & ipſo opere ſuo comprobat, & in Dedicatione Defenſionis non obſcure confitetur Artemonius, ſtante lectione θεὸς, Sociniſmum ſtare non poſſe. quo nomine gratiam Artemonio habemus, &, redhoſtimenti loco, ut eundem fructum, ſi capit, percipiat ipſe, exoptamus. Satis prolixi fuimus: etenim in periculoſo incendio præſtat ſitella abuti, quam torrem negligere. Alii aliis conjecturis hunc temeravere locum, ut notat Artem. p. 292. & cras fortaſſe rurſum exiſet alius, qui totum inciſum, θεὸς ἦν ὁ λόγος, pro gloſſemate habeat, aut qui pro καὶ θεὸς, plane ἀ θεὸς, non ſine ſpecie, ſed tamen improbiſſime, conjiciat: ut, quemadmodum Iohannes ad Lucem collatus, negatur fuiſſe Lux; ſic Logos ad Deum collatus negetur eſſe Deus, apertiſſimo antichriſtianiſmo. Quæ omnia teſtimoniis a nobis hactenus cumulatis æque refutantur. Væ mundo a ſcandalis etiam criticis: veruntamen væ homini illi, per quem ſcandalum venit. Artemoniana extra criſin, diſcutit *Gnomon*.

Digitized by Google

3 ἀλλ' ἐν ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ] *edd. mſſ.* plur. Sed olim multi poſt ἐν vel poſt αὐτῷ diſtinxerunt. Vid. *Zegeri* Epanorth. h. l. *Croji* Obſerv. cap. XXV. *Mill.* h. l. *Whitby* f. 31. 32. *Grab.* ad Iren. f. 40. *Artemon.* p. 333. N. T. ed. Gr. Angl. p. 415. *Zornii* T. I. Opuſc. ſacr. p. 71. Prior harum diſtinctionum refutatur ex eo, quod multa eorum, quæ facta ſunt, non tamen vivunt: & quæ vivunt, non tamen vita ſunt. Altera diſtinctio ante ſe infert tautologiam in textum; & poſt ſe, ſermonem abruptum.

4 ἦν prius] ἐστὶν *Cant.* in Felli notis & in Millii append. ¶ ἦν alterum] ἐστὶν *Cant.* in Millii notis. Conf. N. T. Gr. Angl. l. c. ¶ τὸ] ~ *Iren.* f. 40. ed. Grab.

5 αὐτὸ] αὐτὸν *Bodl. 6. Lin. N. 1. Par. 6. Theodotus* in ἐκτομαῖς.

6 ὄνομα] ἦν ὄνομα *Al. Cant. Lat. Iren.* Gloſſa.

12 δὲ] ~ *Cant.* Pro *autem*, *enim* habet *Iren.* mſ.

13 οἱ] ~ *Tertull. Cant.* ¶ ἐγεννήθησαν] *natus eſt* habet *Tertull.* de Carne Chriſti, c. 19 & 24. de Chriſto explicans. unde Valentinianos, immerito ille quidem, tanquam adulteratores hujus capituli accuſat c. 19. quod ſcriptum eſſe contenderent *nati ſunt*: ut patet ex contextu, & ex codice Tertulliani Wouweriano (apud Artemon. p. 175.) qui tamen codex caſtigationem mendi l. c. ex offenſione ad præcedentia orti, a margine ad alienum retraxit locum. Vtroque modo, *Irenæus* l. 3. c. 18 & 21. l. 5. c. 1. Rurſum, ſingulari numero, Platonicorum libri apud *Auguſtinum* l. c. Caſu primum orta videtur eſſe varietas in Latino aliquo Iohannis codice. nam Græce ab οἱ, ὃς differt: ſed Latine *qui* utrumque valet. unde *nati ſunt* facile tranſiit in *natus eſt*. idque Irenæus per accommodationem, Tertullianus & Platonici illi ſerio ſecuti ſunt.

14 πλήρης] πλήρη *Bodl.* unus apud Fellum, *Cant. Steph.* 3. nec non *Valentiniani* apud Iren. f. 40, ubi Grabius addit *Cyrillum* Al. & *Theophylactum*. Reliqua, quæ Millius addit, non huc pertinere cenſemus.

16 [ὅτι] *Barb. 1. Cant. Colb. 8. Iren.* ſed in nexu cum v. 30. *Cyrillus* non ſemel, *Nonnus*, *Armen.* nec non *Orig.* apud Rumpæum, p. 339. Confer Bezam, ab aliis non recte exſcriptum. Probat Io. Kaiſer.

17 ἡ poſt χάρις] ~ *Vſſ. 1.* apud Fellum.

18 ὁ μονογενὴς] *nifi* præfigit *Iren.* & alii *Latini*, & mſ. *Char.* ¶ υἱὸς] *edd. mſſ. Verſiones*, *Euſebius*, *Baſilius* &c. θεὸς *Colb. 8.* & ſic, vel υἱὸς θεὸς, nonnulli veteres, de quibus ad v. 1. Arg. II. θεὸς *Copt.*

19 [πρὸς αὐτὸν] *Al. Colb. 8. 9. Hunt. 2. Laud. 1. L. Med. Par. 6. Wh. 1. Chryſoſtomus*, *Æth. Arab. Arm. Copt. Lat. Sax. Syr.* Id ſequitur Io. Kaiſer.

28 βηθαβαρᾷ] *Er.* &c. & *omnia accuratiora*, teſte Chryſoſtomo, *exemplaria*: atque ita vel legunt vel legendum eſſe affirmant *Origenes*, *Euſebius*, *Hieronymus*, *Suidas*, *Bonaventura*, ac *multi & graves auctores* apud Menochium. [βηθανίᾳ] *Comp. Al. Aug. 4. Cam. Gehl. Moſc. Stap. Vatican. Wo. 1. 2.* cum plurimis, *Heracleon*, *Nonnus*, *Æth. Arab. Copt. Lat. Perſ. Syr.* Vtriuſque lectionis meminit *Epiphanius*, *Theophylactus*, *Euthymius*. Nomen notius pro ignoto. Vid. Franc. Lucas ad h. l. ſed & mox idem ad c. V. 2, & Hilleri onom. pag. 766 ſeq. βιθαβαρᾶ

29 [~ ὁ

29 [~ ὁ ἰωάννης] *Al. Hirſ. Hunt. 2. Moſc.* & *bis novem* alii, *Arab. Armen. Chryſoſt. Cyrill. Theophyl.* Initio pericopæ ſuppletum docet Millius: neque tranſtulit Kaiſerus.

31 ἀλλ'] ~ *Vien.*

32 ὡσεὶ] *edd.* &c. Ex Matth. [ὡς] *Al. Aug. 1. 4. Hirſ. Wo. 1. 2.* & aliquot alii, *Orig.*

38 [~ δὲ] *Bodl. 2. 3. Cov. 1. Hirſ. M. 1. Wo. 2.*

40 ἦλθον] ἦλθον ἂν *Al.* & pauculi alii, *Copt. Theophyl.* ¶ ~ δὲ] *Comp. Steph.* ed. 1. 2. *Al. Aug. 1. 4. Bodl. ſex, Byz. Hirſ. Moſc.* Fragmentum vetuſtiſſ. in Biblioth. acad. *Tubingenſis, Steph. omn. Wo. 1. 2.* & *undecim* & *novendecim* alii. [δὲ] *Er.* & al. Sed frequens Iohanni aſyndeton.

42 πρῶτος] πρῶτον *Al.* & aliquot alii, *Æth. Arab. Lat. Syr. Theophyl.* ¶ [μείζων] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ. Moſc.* Fragm. *Tubing.* codd. fere omnes. Invito etymo, quod evolvit *Hiller.* Syntagm. p. 357. ¶ ~ ὁ] *Comp. Er. Al. Aug. 1. 4. Barb. decem, Bodl. 2. 3. Colb. 2. Em. Gehl. Gon. Go. Hirſ. Hunt. 2. Laud. 4. 5. Mont. M. 1. Moſc. Par. 1. 2. 3. 4. 5. 8. Seld. 1. 2. 3. 5.* Fragmentum *Tubing. Vien. Wh. 2. 3. Wo. 1. 2.* [ὁ] *Steph.* edd.

43 ~ δὲ] *Er. Al. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ. Moſc.* Fragm. *Tubing. Wo. 1. 2.* & complures alii, *Copt.* δὲ *edd.* al.

44 [ὁ ἰησοῦς, poſt αὐτῷ] *Comp. Al. Aug. 4. Gehl. Moſc.* Fragm. *Tubing.* & complures alii, *Arab. Copt.* apud Fellum, *Lat.* Lectio media. unde hoc ante ἐξελθεῖν ponunt *Er. Steph.* ed. *Aug. 4.* alia pericopa ineunte, *Syr.* Neutrubi, *Aug. 1.* & complures alii, *Æth.* Vtrinque, *Hirſ.* & aliquot alii, *Armen. Epiphan.* vel etiam *Wo. 1.*

46 ~ τῷ ante ἰωσὴφ] *Comp. Al. Aug. 1.* codd. plurim. τῷ *edd.* al.

49 ~ ὁ poſt ἀπεκρίθη] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Caſ. Hirſ. Moſc. Wo. 2.* Fragm. *Tubing.* codd. fere omn. ὁ *edd.* al.

51 [πιστεύεις, citra interrogationem] *Er.* & al. Vid. *Gnom.* ¶ μείζω] μείζων *Par. 3. 7.* ex rhythmo. unde μᾶζον *Bodl. 3. 4. 5.* & alii. ¶ ὄψει] ὄψῃ *Al. Moſc. Wo. 1. 2.* & al.

52 [~ ἀπ' ἄρτι] *Æth. Arm. Copt. Lat. Orig. Epiphan. Cyrill. Nonnus.* Videtur huc illatum eſt Matth. XXVI. 64.

CAP. II.

1 κανᾶ] *Catna* habet *Syrus.* vid. L. de Dieu ad h. l. & Hilleri Onom. p. 776.

4 λέγει] καὶ λ. *Al. Wo. 1.* & al.

12 [ἔμειναν] *Al. Hunt. 2. Lin. Mont. N. 1. Nonnus, Armen. Copt. Perſ.* Ob κατέβη.

13 med. καὶ] ~ *Hirſ. Trit.*

15 φραγέλλιον] ὡς præmittit *Colb. 8. Steph. 3. Lat.* Rei mitigandæ opinione. Legit ὡς & non legit *Origenes.*

Digitized by Google

15 χοινίων] χοινίκι *Comp. Byz. Eph. Seld. 1. Syr. Nonnus.* In *Wech.* error eſt, quum omnes antiqui ſic habere dicuntur.

16 τοῖς uſque πωλοῦσιν] τῷ uſque πωλοῦντι *Cypr. Nonnus.* ¶ μὴ] καὶ μὴ *Er. Al. Aug. 4.* & alii, *Æth. Lat. Perſ. Syr.*

17 καταφάγεται] *Comp.* & al. edd. *Al. Aug. 1. 4. Byz. Cam. Gal. Hirſ. Moſc. Steph. decem, Wo. 1. 2.* & *bis novendecim* alii: neque ignoravit hanc lectionem *Origenes.* [καταφαγε] *Er.* & alii. Ex LXX.

19 ~ ὁ poſt ἀπεκρ.] *Comp. Aug. 1. 4. Hirſ. Moſc. Per.* & alii. ὁ *edd.* al.

22 ~ αὐτοῖς] *Er.* ed. 1. 2. *Al. Aug. 1. 4. Barb. 10. Byz. Hirſ. Laud. 1. 2. 4. Moſc. Steph.* mſ. omn. *Wo. 2.* & complures alii, *Æth. Arab. Arm. Copt. Lat. Perſ. Syr. Orig.* αὐτοῖς *Comp.* &c.

23 τοῖς] *Comp. Al. Aug. 1. Byz. Gehl. Hirſ. Moſc. Wo. 1. 2.* plureſve. ~ *Er. Steph.* & al. ed.

24 πάντας] πάντα *Barb. 3. Bodl. 6. Byz. Colb. 3. Eph. Gehl. L. Laud. 2.* unus apud *Bezam, Par. 1. 3. 4. 5. 6. Seld. 1. 2. Wo. 1. 2. Æth. Chryſoſt. Cyrill. Euthym. Nonnus.* τὰ πάντα nonnulli cod. in *Er.* annot. Ex parall.

CAP. III.

1 δὲ] ~ *Byz.*

2 τὸν ἰησοῦν] *edd.* &c. Initio periochæ, & ex cap. XIX. 39. [αὐτὸν] *Al. Gehl. Hirſ. Laud. 1. 2. 5. Moſc.* & alii bene multi, *Armen. Chryſoſt. Cyrill. Lat.* in mſſ. *Auguſtinus, Sax.*

5 ~ ὁ poſt ἀπεκρ.] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ. Wo. 1. 2.* pluresve. ὁ *Er.* & al. Ex v. 3. ¶ [καὶ ἕκαστον αὐτῷ] *Colb. 1. Cypr. Laud. 4. Med. Par. 6. 8. Æth. Arab. Copt. Sax. Syr.* Hiat *Goth.*

6 σάρξ ἐστι] *quia de carne natum eſt*, addunt cod. *Lat.* duo vetuſti, *Tertull. Ambroſ.* ¶ πνεῦμά ἐστι] *quia Deus ſpiritus eſt*, addunt *Cyprianus, Hilarius, Ambroſius, Auguſtinus, Iuvencus, Hincmarus, Fulbertus, Vigilius* Thapſenſis, *Explanatio fidei* ad Cyrillum apud Hieronymum. *Euſebius* id huc confert potius, quam infert. *quia Deus ſpiritus eſt, & ex* (de) *Deo natus eſt*, cod. *Lat.* duo vetuſti, *Tertull.* Synodus *Carthag.* Videtur primo fuiſſe gloſſa, quæ librario in mentem vocarit ſententiam illam cap. ſeq. v. 24. quæ etiam cum Matth. I. 20. conjungitur a *Chryſologo: Quod in Maria natum eſt, de Spiritu Sancto eſt: & quod de Spiritu Sancto natum eſt, ſpiritus eſt; quia Deus ſpiritus eſt.* Serm. CXLV. & LX.

8 καὶ πᾶς] ἢ πᾶς *Al. Arm. Lat.* in cod. multis.

10 ~ ὁ poſt ἀπεκρ.] *edd. primæ, Aug. 1. Byz. Hirſ. Wo. 1. 2.* pluresve. ὁ *Steph.* ed. 3.

12 ἃ πιστεύετε] ἂν ἐπιστεύσατε *Byz. Eph.*, aliqui apud *Er.* unus apud *Bezam, Wo. 2. Perſ.* ἂν ἐπιστεύετε *Er.* ed. 2. 3. 4. 5. Voluit, opinor, ἃ πιστεύετε ἄν ut alios codd. habere notat, ſcribere, & per ſphalma retinuit augmentum. ſic quoque, ἃ ἐπιστεύετε *Hirſ.* ¶ ὑμῖν] ~ *Er. Byz. Wo. 2.* & al. ¶ [πιστεύσητε] *Er.* ex emendatis, ut

Digitized by Google

ut ait, exemplaribus græcis ; unus apud *Bezam*, *Aug. 4. Bodl. 2. 3. 5. Gal. Hirſ. Laud. 4. M. 2. Seld. 1. Trit. Wo. 1. 2. Theophylactus.*

13 ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ] ~ *Colb. 8. Æth. Gregorius Naz.* Legit & non legit *Epiphanius.* ὁ ὢν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ *Cam.*

20 αὐτοῦ] ὅτι πονηρά ἐστι addit *Colb. 8. Hunt. 2.* unus apud *Bezam*, *Arab. Copt.* ὅτι πονηρὰ ἦν addit *Vien.* Ex v. 19.

23 αἰῶνι] *in fonte Nun* habet *Arab.* at *in fonte Ion* habet *Syr.* ¶ σαλὴμ] σαλήμ *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Stap.* & al. Ex Hebr. VII. 1.

25 ἓν] ~ *Hirſ. δὲ Bodl. 6. Lat. Syr.* ¶ [Ἰουδαίων] *Al. Aug. 1. 4. Barb. 9. Cam. Gehl. Hirſ. Steph. omn.* & permulti alii, *Perſ. Syr. Euſeb. Chryſoſt. Theophyl. Euthym. Nonnus.* Ex rhythmo.

27 [ἀφ' ἑαυτοῦ] *Colb. 8. L. Par. 6. Arm. Copt. Syr.*

28 μοι] ~ *Er. Byz. Moſc.* & aliquot alii. Facile omiſſum ante μαρτυρεῖτε.

31 ſ. [~ ἐπάνω πάντων ἐστὶ κσ̄] *Cant. Armen.* κσ̄ omittit *Colb. 8.*

34 δίδωσιν] τάτῳ addit *Arab.*

36 ζωὴν alterum] τὴν ζωὴν *Comp. Aug. 1. Byz.* ¶ [μενεῖ] *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. vetuſti codices Græci manuſcripti* apud Stapulenſem nec non apud Eraſmum, & complures alii. *Arab. Syr. Cyrill. Theophyl. Iren. Tertullian. Cyprian.*

CAP IV.

1 [ἰησοῦς] *Comp. Aug. 1* ante raſuram, *Cant.* & alii, *Arm. Copt. Lat.* & (ἰησοῦς poſtea omiſſo) *Arab. Perſ. Syr.*

2 αὐτὸς] ~ *Lat.*

3 πάλιν] *Er. Lat. Syr.* &c. [~] *Comp. Al. Aug. 1. Barb. 9. Byz. Cypr. Gehl. Hirſ. Moſc. Wo. 1. 2.* & *bis tredecim* alii, *Perſ. Chryſ.* Ex v. 43. Hiant *Aug. 3. 4.* credo etiam cetera lectionaria, ut *Bodl. 3. 4. 5. Laud. 4. M. 2. Seld. 4. 5. Wh. 3.* quibus deductis particulam defendunt *Baſ. 1. Bodl. 1. Bu. Cant. Cov. 1. Gal. Hunt. 2. Laud. 1. 5. L. Par. 2. 5. 6. 9. Seld. 2. 3. Vien. Wh. 1.* & al.

5 συχὰρ] ψιχὰρ *Beza* & cum eo recent. edd. ¶ ὃ] ἣ *Comp. Aug. 1. Cant.* & alii.

6 ἓν] δὲ *Moſc. Lat.* in mſ. Char. *Syr.*

13 ~ ὁ poſt ἀπεκρίθη] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Hirſ. Wo. 2.* pluresve. ὁ *Er.* &c.

17 εἶπεν] εἶπεν αὐτῷ *Er. Byz. Stap.* vel etiam *Wo. 1. 2.* cum quibusdam aliis, *Æth. Arab. Perſ. Syr.*

18 ἀνὴρ] ὁ ἀνὴρ *Er. H. Steph.* ed.

20 τῷ ὄρει τούτῳ] *edd. primæ, Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Hirſ. Wo. 2.* pluresve, *Chryſoſt.* τούτῳ τῷ ὄρει *Steph.* ed. 3.

25 [οἴδαμεν] *Colb. 8. L. Per. Steph. ð. n. Wo. 1. Æth. Arab. Arm. Copt. Cyrill. Nonnus.* ¶ [μεσίας] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Moſc.* codd. plurimi.

27 ἐθαύμασαν] ἐθαύμαζον *Al. Wo. 1.* & alii, *Lat. Orig. Chryſoſt. Cyrill.*

Digitized by Google

30 [~ ἐν] *Al. Aug. 1. 4. Hirſ. Moſc. Stap. Wo. 1. 2.* & alii bene multi, *Lat.* mſſ. nec non *Cant. Æth.*

31 μαθηταὶ] μαθ. αὐτῦ *Comp. Aug. 1. 4.* & alii, *Euthym. Æth. Arab. Lat.* aliqui, *Syr.* Et ſic nonnulli v. 33.

34 ποιῶ] ποιήσω *Cant.* & al.

35 ὅτι] *Er.* cum codd. multis, *Lat.* [~] *Comp. Aug. 1. 4. Bodl. 2. 3. 5. Byz. Cam. Cant. Colb. 2. Laud. 2. L. Lin. Med. M. 1. N. 1. Roe. Steph. ð. ε. η. Viſſer. 1. 2.* cod. *Rutgerſii*, *Chryſ. Cyrill. Theophyl.* Facile excidit poſt ὅτι, uti poſt δὴ in cod. Alex. Iud. XIII. 8. & poſt ipſum ὅτι, Iud. VIII. 20. Pſ. XLII (XLI) 6. 12. XLIII. (XLII) 5. ¶ τετρά μηνος] *Comp. Ald. Al.* & claſſis I. codicum tota, (niſi *Magd.* & *Moſc.* diverſum tement:) item *Aug. 4. Bazb. 8. Cam. Cant. Stap. Steph. omnes*, *Wo. 1.* cod. *Rutgerſii*, & *viginti quinque* alii, *Orig. Cyrillus*, nec non *Theophyl.* Idque probat Camerarius, Cloppenburgius, & Fridlibius T. II. Theol. exeg. f. 34. Hinc τρίμηνος *Par. 7.* [τετράμηνον] *Er. Chryſ.* vel etiam *Vien. Wo. 2.* Vereor addere *Colb. 1. 2. 3. Med. M. 2. Par. 9.* e claſſe II. Hiat *Aug. 3.* credo etiam *Bodl. 3. Seld. 4.* Vid. *Gnom.* ¶ ἤδη.]. ἤδη *Cant. Hirſ.* ~ *Chryſ. Æth. Lat.* in mſ. Colon. *Sax.* Pro ἤδη καὶ *Nam* (fort. *Et jam*) habet *Irenæus.*

36 init. καὶ] ~ *Cant. Colb. 8. Copt.*

37 ὁ ante ἀληθινὸς] ~ *Beza*, *Theophylacto* Romano fretus.

41 ἐπίστευσαν] ἐπ. ἐς αὐτὸν *Comp. L. Par. 5. 6. Lat.* aliqui, *Perſ. Syr. Chryſoſt.*

42 ἀληθῶς] *edd. mſſ. Iren. Arab. Lat. Syr.* &c. ~ *Eph. Med. Lat.* in mſ. Char. *Perſ.* ¶ [~ ὁ χριστὸς] *Barb. 1. Bodl. 3. 5. Eph. L. Æth. Arm. Copt. Lat. Iren.* (in fine allegationis,) *Orig.*

45 ἃ] ὅσα *Al.* & alii, *Chryſoſt.*

46 [~ ὁ ἰησῆς] *Cant. Colb. 8. Gon. Æth. Arm. Copt. Lat.* Vnde poſt πάλιν, hoc ponunt *Comp. Aug. 1. Byz. Hirſ. Wo. 1. 2.* Initium pericopæ. ¶ ἐν καπερναὲμ] ~ *Lat.* in mſ. Trevir. *Auguſtinus.* Poſt ἦν hoc ponit *Syrus.*

49 ἀποθανεῖν] ἀποθάνῃ *Cam.*

50 καὶ prius] ~ *Lat. Cant. Perſ. Cyrill.* ¶ ἧς] ὃν *Al.* ¶ ὁ quartum] *edd. primæ*, *Al. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ.* & al. ~ *Steph.* ed. 3. & recent. edd.

51 ἀπήντησαν] ὑπήντησαν *Aug. 4. Cant. Cypr. Lin. Magd. Per. Seld. 1. 2.* ¶ παῖς] υἱὸς *Hirſ.* & alii. Ex v. 50. ¶ σὲ] αὐτὸ *Al. Par. 6. Arm. Lat.*

CAP. V.

1 ἑορτὴ] ἡ ἑορτὴ *Comp. Aug. 1. Gal. Laud. 2. Med. Par. 9* in Biblioth. nov. libr. *Viſſ. 1. 2.*

2 ἔστι] ἔστη *Comp.* ἦν *Arab. Perſ. Nonn. Wechel.* marg. ¶ ἐπὶ] *edd. mſſ.*, etiam cod. *Pallantinus* & alii apud Ant. Nebriſſ. Quinquag. c. V. ἐν *Al. Cant. Nebriſſ.* ¶ ἐπὶ τῇ προβατικῇ] ~ *Perſ. Sax. Syr.* ¶ [προβατικὴ] *Mont.* in margine, *Æth. Arab. Lat.* (paucis codd. exceptis,) *Chryſoſt. Theodorus* Mopſueſt. *Ammonius*, *Theophyl. Hieron. Beda.* ~ *Cant.* latine. ¶ ἐπιλεγομένη] λεγομένη *Er.* ed. 1. *Bodl. 5. Cant.* ¶ βηθεσδὰ] *edd. mſſ. Chryſ. Hieron.* &c. βηθσαϊδὰ *Lat.*, etiam *Tertullian.*

Digitized by Google

tullian. Barb. 1. &, idem fortaſſe, *Vaticanus*, *Theophylactus* Romanus, *Æth. Copt.*

3 [~ πολὺ] *Cant. Colb. 8. Par. 9. Wheel. 1.* ¶ παραλυτικῶν] *Cant. Perſ.*

3. 4 ἐκδεχομένων uſque νοσήματι] *edd. mſſ. Tertullianus* ſæpe, *Lat. Sax. Syr. Chryſ.* &c. [~] cod. Gr. *Pariſinus.* Hiat *Goth.* ἀγγ. uſque ad ὕδωρ, omittit *Par. 7.* ὁ ἐν πρῶτος uſque ad νοσήματι omittit *Æth.* Totum v. 4. omittit *Cant. Colb. 8.* & mſ. *Lat.* Pariſinus: ut ſuſpectum, vel potius, ut in publica lectione tranſiliendum, notant Gr. *Pariſ.* tres: in margine habet *Par. 9.* & alii. vide Millium & Kuſterum. *Coptici* libri alii habent, alii omittunt. Verſus 7 hanc periocham aperte præſupponit: caſu primum omiſſa videtur.

4 γὰρ] γὰρ κυρίε *Al. Laud. 2. 4.* & alii, *Arm. Lat.* Ex Matth. XXVIII. 2. ¶ κατέβαινεν] ἐλάετο *Al. Med. Æth.* Huic verbo, addit *Cypr.* ex alliteratione. ¶ ἐταράσσετο τὸ] *Comp. Er. ed. 1. Aug. 4. Bodl. 3. Cov. 1. Par. 9. Per. Steph. δ. ε. ιβ. Vſſ. 1. Wh. 3. Wo. 2. Æth. Lat.* [ἐτάραξε τὸ] *Er.* edd. ſeq. *Stephanorum* edd., mſſ. nec non *Chryſ.* τὸ bis legendum, ſemel ſcriptum.

5 καὶ] *Er. Al. Byz. Par. 9. Wo. 1. 2.* & al. ~ *Comp.* &c. ¶ ἀσθενείᾳ] ἀσθ. αὐτῇ *Par. 9.* & alii, *Lat.*

7 κύριε] ναὶ præfigunt *Byz. Wo. 1. 2.* & alii, *Syr.* ¶ βάλῃ] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Hirſ. Moſc. Wo. 2.* multique alii, *Chryſoſt.* βάλλει *Wo. 1.* βάλλῃ *Er.* & al.

10 ἀκ] καὶ ἀκ *Al. Moſc. Wo. 1.* & al.

14 τί σοι] σοί τι *Hirſ. Wo. 1. 2. Lat.*

16 [~ καὶ ἐζήτων αὐτὸν ἀποκτεῖναι] *Cant. Colb. 8. L. Steph. η. Arm. Copt. Lat. Cyrillus, Nonnus.* Sic v. 18.

19 ἂν ἐκεῖνος ποιῇ] ἐκεῖνος ποιεῖ *Al. Byz.* & al.

27 med. καὶ] *edd. mſſ. Stap. Lat.* multi, *Perſ. Syr.* ~ *Al. Colb. 8. Æth. Arab. Lat.* in mſſ. *Auguſtinus, Leo.* Facile excidit ſyllaba ante voculam ab eadem litera incipientem.

27 ſ. ποιεῖν, κτλ.] ποιεῖν· ὅτι υἱὸς ἀνθρώπε ἐσὶ, μὴ θαυμάζετε τῦτο. Sic diſt. *Chryſoſtomus*, & (ex eo, ut videtur) *Aug. 1. 4. Cam.* pluresve, *Syr. Euthym. Theophyl.* Ad Samoſatenum eo magis refutandum. Sequitur id *Stapulenſis.*

30 [~ πατρὸς] *Al. Barb. 1. Cant. Colb. 8. Cypr. Hirſ. Hunt. 2. Med. Steph. γ. η. Trit. Æth. Arab. Arm. Copt. Lat. Perſ. Syr. Chryſoſt.*

35 ἀγαλλιαθῆναι] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ.* codd. plur. ἀγαλλιασθῆναι *edd.* al. ¶ [πρὸς ὥραν ἀγαλλ.] *Comp. Lat. Chryſ.* pluresve.

41 ἀνθρώπων] ἀνθρώπε *Al. Hirſ.* & al. Ex v. 34.

44 ζητεῖτε] ζητοῦντες *Lipſ.* & al.

45 [;] *Aug. 1. Byz.* pluresve, *Chryſoſt.* hom. 47 in Ioh. *Syr.*

47 πιστεύσετε] πιστεύητε *Aug. 4. Byz.* & aliquot alii.

Digitized by Google

CAP. VI.

1 τῆς γαλιλαίας] ~ *Bodl. 7.* unus apud *Bezam*, vel etiam *Wo. 1.* item *Perſ. Cyrill.* καὶ *Moſc.*

2 [~ αὐτῷ] *Al. Cant. Colb. 9. Cypr. Hunt. 2. L. Med. Par. 8. Æth. Arab. Arm. Goth. Lat. Perſ. Syr. Chryſoſt. Cyrill. Chronicon* Alex.

4 τὸ πάσχα] ~ *Cyrill.* Caſu videtur omiſſum: Valentinianos primum deleviſſe, nemo veterum teſtis eſt.

5 ἀγοράσομεν] ἀγοράσωμεν *Er. Al. Wo. 2.* & aliquot alii.

10 ἀνέπεσον] ἀνέπεσαν *Al. Aug. 4. Hirſ.* & al. ¶ ἦν] ~ *Byz. Hirſ. Wo. 1. 2.* & al.

11 [~ τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ] *Al. Barb. 1. Cant. Steph. 1. Chryſ. Æth. Arm. Copt. Goth. Lat. Perſ. Syr.* Moralia *Baſilio* adſcripta, *Nonn. Auguſtinus.* Recurrente τοῖς omiſſum, vel ex parallelis inſertum. ¶ [ἤθελαν] *Er.* ed. 1. 2.

14 [~ ὁ ἰησοῦς] *Armen. Lat.* in codd. permultis.

15 [~ πάλιν] *Er.* ed. 1. *Aug. 4. Baſ. 1. Bodl. 1. 3. Byz. Cov. 1. Hirſ. Laud. 4. L. Moſc. Par. 2. 5. Seld. 2. Stap. Steph. omn.* & ex iis, qui eandem particulam c. IV. 3 omiſerunt, *octo* & *ſex* alii, *Æth. Copt. Perſ. Syr. Chryſoſt. Nonnus.* Hoc ante ἀνεχώρησε ponit *Comp.*

17 ἐκ] ἔπω *Colb. 8.* & al. Scholion.

22 ἰδὼν] εἶδον *Al.* & al. ¶ [~ ἐκεῖνο πτλ.] *Al. Barb. 1. Med. Steph. 1. Æth. Arab. Copt. Goth. Lat. Nonnus.*

23 εὐχαρ. τοῦ κυρίου] *edd. mſſ. Goth. Sax.* &c. ~ *Cant. L. Armen.* ¶ κυρίου] ἰησοῦ *Colb. 1. Med. Par. 8. Wh. 1. Perſ. Syr.*

24 ~ καὶ ante αὐτοὶ] *Comp.* & al. ed. *Al. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Hirſ. Mont. Moſc. Vſſ. 1. 2. Wo. 1. 2.* codd. plur. *Copt.* nec non *Arab. Goth. Lat. Perſ. Syr.* καὶ *Er.* & al.

27 τὴν βρῶσιν poſt ἀλλὰ] ~ *Er. Wo. 1.* & alii, *Lat.*

28 ποιῶμεν] *Comp.* & recent. edd. *Al.* apud Millium, *Aug. 1. 4. Barb. 9. Stap. Steph. omn. Wo. 2.* & *novem* & *tres* alii, *Chryſoſt. Cyrill.* [ποιῶμεν] *Er. Steph.* edd. *Al.* apud Fellum, *Byz.* &c. Sic c. XI. 47. ἵνα ποιήσωμεν *Wo. 1.*

29 ~ ὁ poſt ἀπεκρ.] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ. Moſc. Wo. 1. 2.* ὁ *edd.* al. ¶ πιστεύσητε] πιστεύητε *Er.* ed. 1. 2. *Al. Eph.*

30 ἴν alterum] ~ *Colb. 3. Eph. Seld. 1. Æth. Arab. Perſ. Syr.* ¶ σὺ] ~ *Byz.* & al.

35 πώποτε] εἰς τὸν αἰῶνα *Lat.* in mſ. Char. & alii, *Cyprian.* Ex cap. IV. 14.

38 πέμψαντός με] π. με πατρὸς *Bodl. 7. Cant. Lipſ.* & alii, *Tertullian.* Ex v. ſeq.

39 δὲ] γὰρ *Colb. 8. Lat.* aliqui. Ex v. ſeq. ¶ [~ πατρὸς] *Bodl. 7. Cant. Lipſ.* (ex compenſatione, coll. v. præced.) item *Al. Arab. Copt. Perſ. Syr. Athanaſ. Chryſoſt. Cyrill.* Ex v. ſeq. cujus varietas hunc denuo confirmat. ¶ αὐτὸ] αὐτὸν *Aug. 4. Hirſ. Moſc. Wo. 1. 2.* & al. Ex v. ſeq. ¶ [~ ἐν] *Er. Byz. Hirſ. Moſc. Wo. 1. 2.* & *decem* & *octo* alii, *Cyrill.* Ex v. ſeq.

40 δὲ]

Digitized by Google

40 δὲ] *edd.* &c. Ex v. præced. [γὰρ] *Al. Bodl. 7. Byz. Cant. Cypr. Hunt. 2. L. Lipſ. Magd. Med. Par. 8. Per. Steph. γ. δ. η. Arab. Copt. Lat.* (in mſ. Colon. & aliis,) *Syr. Clemens* Al. *Cyrill. Nonn. Auguſtin.* ¶ [πατρός μι] *Cant. Wheel. 1. Æth. Arab. Arm. Copt. Perſ. Syr. Clemens* Al. *Nonnus.* πατρὸς *Tertull. Chryſoſt. Theophyl.* πέμψαντός με πατρὸς *Colb. 8. Laud. 2. 4. L. Seld. 1. Lat.* ¶ ἐγὼ] ~ *Al.* apud Fellum, *Cant. Go. Clemens* Al. *Chryſ.* ¶ [ἐν] *Cypr.* & alii, *Clemens* Al.

42 [~ ἰησοῦς] *Laud. 2. Lin. Steph. δ. Lat.* in mſ. Colon. aliiſque, *Chryſoſt. Nonnus.* ὁ præfigit ed. *Hervag.* & aliæ.

43 ἓν] ~ *Cypr.* cum pauculis, *Arab. Perſ. Syr. Cyrill.*

44 πρός με] πρὸς ἐμὲ *Byz. Hirſ. Moſc.* ¶ ὁ πατὴρ] ~ *Al. Cam. Laud. 2.* ¶ ἐν] *Er.* ~ *Al. Aug. 1. Byz. Caſ. Gehl. Hirſ. Moſc. Wo. 1. 2.* codd. plur. ~ *Comp.* & al.

45 ἔστι] ὅ ἐστι *Cam.* ¶ [~ τῷ] *Comp. Aug. 1. Byz. Hirſ. Moſc. Wo. 1.* plureſve. Sic LXX. ¶ [ἀκούων] *Comp. Aug. 1. Byz. Gehl. Hirſ. Moſc. Steph.* plerique, *Wo. 2.* & complures alii, *Cyrill.*

46 θεῷ] πατρὸς *Goth.* ex v. 45.

51 ἣν ἐγὼ δώσω] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Goth. Syr.* &c. [~] *Æth. Lat. Barb. 1. Cant. Cyprianus* aliique Latini, *Athanaſius.* Legit & non legit *Origenes*, & *Cyrillus* Al. Hiat *Al.*

52 οἱ ἰουδαῖοι πρὸς ἀλλήλους] *Comp. Byz. Hirſ.* plureſve, *Lat. Syr.* [πρὸς ἀλλήλους οἱ ἰουδαῖοι] *Er.* &c. ¶ σάρκα] *σ. αὐτοῦ Barb. 1. Æth. Arab. Copt. Perſ. Lat. Syr. Chryſoſt. σ. ἑαυτοῦ Mont.* in marg.

54 τῇ] ἐν τῇ *Schmidii* ed. *Byz. Moſc.* & complures alii.

55 [ἀληθὴς bis] *Barb. 1. Cypr. Eph. L. Med. Per. Seld. 1. Steph. γ. ι. η. Arab. Orig.* (alibi textum ſequens,) *Chryſoſt. Cyrill.* nec non *Clemens* Al. In *Byz.* ſuper ἀληθῶς ſcripta eſt terminatio ής.

56 αὐτῷ] *edd. mſſ. Goth.* & reliquæ *verſiones, Orig.* &c. αὐτῷ· καθὼς ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν τῷ πατρί. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ λάβητε τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὡς τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν αὐτῷ. *Cant.* idemque *Steph. β.* non ex codd. N. T. ſed (ut ſolet patres excerpere,) ex *Victorini Afri* lib. IV. qui verſum 53 & 54 pro ſuo inſtituto ſic inflexerat: *Niſi acceperitis corpus Filii hominis, ſicut panem vitæ, & biberitis ſanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis. qui autem edet carnem ejus, & bibet ejus ſanguinem, habet vitam æternam.*

58 τὸ μάννα] ~ *Cant. Colb. 8. Copt.* ¶ τρώγων] τρ. με *Comp. Aug. 1.* & alii; *Vſſ. 3*, τοῦτον omittens. Ex v. 54. ¶ [ζήσει] *Er. Steph.* ed. 1. 2. *Aug. 4. Byz. Hirſ. Moſc.* & *novem* & *duo* alii, plureſve, *Chryſoſt.*

59 καπερναούμ] σαββάτῳ addit *Auguſtin. Cant.*

63 [λελάληκα] *Barb. 1. Cant. Colb. 1. 8. Cypr. L. Med. Steph. γ. δ. η. Wh. 1. Æth. Arab. Goth. Lat. Perſ. Syr. Chryſoſt. Cyrill.* Hiat *Al.*

64 [~ μὴ] *Byz. Vſſ. 1. Wo. 1. Cyrill. Lat.* (in codd. compluribus,) *Hieron. Auguſtin. Afrorum* Confeſſ. ad Hunericum, *Sax.*

65 με] ~ *Cant. Colb. 2. Æth. Arab. Copt.*

68 ἓν] ~ *Colb. 8. Cypr. Arab. Copt. Syr. Cyrill.*

69 τοῦ

69 τῶ ζῶντος] *edd. mſſ. Goth. Syr. Chryſ. Cyprian. Auguſtin.* &c. [~] *Cant. Colb. 8. Steph. 1. Armen. Copt. Lat. Cyrill. Nonnus, Innocentius III.*

70 [~ ὁ ἰησοῦς] *Comp. Aug. 1. Byz. Hirſ. Wo. 1. 2.* & complures alii : ſed habent Verſiones.

71 ἰσκαριώτην] *edd. mſſ.* &c. Ex parallelis : nam hoc loco obſtat τὸν articulus. [ἰσκαριώτα] *Colb. 8. Wo. 1.* pluresve *Goth. Lat.* aliqui, *Alcuinus.*

CAP. VII.

1 μετὰ ταῦτα] ~ *Aug. 4.* & al. Initium pericopæ in Evangeliſtariis. ¶ ἤθελεν] *volebat*, habet *Lat.* unde nonnulli, *valebat.* ἄχειν ἐξουσίαν, vel abſolute ἄχειν, *Chryſoſt.* in comm., *Cyrill. Euthym.*

3 [~ σὺ] *Aug. 1. Magd. Wo. 1.* & aliquot alli, *Syr. Chryſoſt. Cyrill. Theophyl.* Id per compenſationem corrigunt *Magd.* & *Wo. 1.* σὺ ante ποιεῖς inſerto.

6 ἴνα] ~ *Bodl. 5. Cant. Magd. Syr. Cyrill.*

8 [~ ταύτην] *Cant. Cypr. Gal. Med. Steph. 3. 8. 1. Wh. 1. Copt. Chryſoſt. Cyrill.* ¶ [ἐκ] *Cant. Cypr. Copt. Lat.* plerique, *Perſ. Epiphan.* vel etiam *Theophyl.* in comm. *Porphyrius, Hieronymus*, (qui ſi ἔπω legiſſent, ille Dominum non accuſaviſſet inconſtantiæ, hic illi aliter reſpondiſſet l. 2. c. Pelag.) *Auguſtinus.* Idque probat Grotius, Wall & alii. Inde alii ἔπω, *nondum*, fecerunt, uti etiam c. VI. 17. vel νῦν addiderunt, ut *Chryſoſtomus* ejuſve gloſſa, & *Syr. Arab.*

9 [~ δὲ] *Bodl. 6. Cant. Colb. 8. Cypr. Med. Vſſ. 2. Arab. Lat. Perſ. Syr.* ¶ αὐτοῖς] *edd. Goth.* &c. ~ *Byz.* [αὐτὸς] *Seld. 1.* & alii, *Lat.* ex v. ſeq.

12 περὶ αὐτοῦ] ~ *Goth.* ¶ ~ δὲ] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Cant. Hirſ. Moſc. Wo. 1.* & multi alii, *Goth. Chryſoſt. Euthym.* [δὲ] *Er.* &c. Hiant *Al. Aug. 3. Hunt. 2. Laud. 1. Par. 9.*

16 [ἴδιον] *Comp. Aug. 1. 4. Bodl. quinque, Hirſ. Moſc. Stap. Wo. 2.* & *undecim* & *ſeptendecim* alii. ¶ αὐτοῖς] ~ *Med. Hirſ.* & al.

21 ~ ὁ poſt ἀπεκρ.] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ. Moſc. Wo. 1. 2.* vel plures. ὁ *Er.* & al.

22 διὰ τοῦτο] Hoc cum θαυμάζετε conſtruunt alii.

26 init. καὶ] ~ *Byz.* & alii, *Lat.* in mſſ. ¶ ἀληθῶς prius] ~ *Colb. 8. Gal. Æth.* niſi potius ad varietatem inſequentem citandi fuerunt ; *Vſſ. 1. Nonnus, Perſ. Syr.* ¶ ἀληθῶς alterum] *Er.* &c. *Stap. Theophyl. Goth. Syr.* Ex v. 40. cap. IV. 42. VI. 14. [~] *Bodl. 6. Cant. Colb. 2. Cypr. L. M. 1. Par. 6. 7. 8. Steph. 3. 8. Vſſ. 1. Arab. Arm. Copt.* (in ed Ox. min.) *Lat. Orig. Chryſoſt.* in comm., *Cyrill. Epiph. Iſidorus* Peluſ. *Nonnus.*

29 ~ δὲ] *Comp. Er.* ed. 1. *Aug. 1. Bodl. 1. 2. 5. 7. Byz. Hirſ. Wo. 1. 2.* & *bis decem* alii, *Valla, Lat. Orig.* unde pro ἐγὼ, κἀγὼ *Aug. 4.* δὲ edd. al. Hiant *Al. Aug. 3. Hunt. 2. Laud. 1. Par. 9.*

31 [~ τούτων] *Comp. Aug. 1. Gal.* & aliquot alii. De verſionibus, minus certum.

32 ὑπηρέτας

Digitized by Google

32 ὑπηρέτας ante οἱ] *Comp. Aug. 1. Byz. Hirſ. Moſc. Wo. 1.* vel plures. [ὑπηρέτας ante ἵνα] *Er.* &c.

33 ~ αὐτοῖς] *Comp.* & al. edd. *Aug. 1. Byz. Cant. Lipſ. Moſc. Per. Stap. Steph. omn. Wo. 1. 2.* & *bis quatuordecim* alii, *Copt. Goth. Lat.* (in mſ. Trevir.) *Perſ. Sax. Syr. Euthym. Auguſtin.* [αὐτοῖς] *Er.* & al.

34, 36 [ἄμι] *Lud. de Dieu* & *Eraſmus Schmidius*, qui plures citant. Vide *Gnom.*

35 ὅτι ἡμεῖς ἐκ εὑρήσομεν αὐτόν] ~ *Mont. Chryſ. Nonnus.*

37 πρός με καὶ πινέτω· ὁ κτλ.] Sic *Aug. 1. 4. Byz.* &c. [πρός με. καὶ πινέτω ὁ κτλ.] recentiores aliqui. Vid. *Gnom.*

38 γραφή,] γραφή. *Chryſ. Syr.* & al.

39 [ὅ] *Aug. 1. 4. B. 1. Byz. Hirſ. M. 1. 2. Moſc.* pluresve. ¶ [~ ἅγιον] *Med. Per. Arm. Copt. Origenes* paſſim, *Athanaſius*, *Hieron.* Legit & non legit *Cyrillus* Al. ἅγιον ἐπ' αὐτὰς *Cant. Goth.* δεδομένον *Barb. 1.* &, idem fortaſſe, *Vaticanus.* ſic, *datus*, habent *Lat.* plerique, *Victorinus Afer*, *Leo* & alii, *Perſ. Syr.* Eadem euphemiæ ſpecie videntur alii epitheton omiſiſſe, alii gloſſam addidiſſe & ſubſtituiſſe. ¶ ~ ὁ poſt ὅτι] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ.* pluresve. ὁ *Er.* &c.

40 πολλοὶ κτλ.] edd. &c. Et ſic v. 31. [ἐκ τῆ ὄχλα ἦν] *Lat. Cant.* τινὲς κτλ. *Cyrill. Armen.* ¶ τὸν λόγον] ſuper ον bis ω habet *Aug. 4.* τῶν λόγων *Hirſ.* τάτων τῶν λόγων *Wo. 1.* & ſic fere al. ¶ ὁ] ~ *Er.*

41 ~ δὲ] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Cant. Hirſ. Moſc. Wo. 1. 2.* codd. plur. *Syr.* [δὲ] *Er.* & al.

45 ἦν] ~ *Er.* ed. 1. 2. ¶ καὶ Φαρισαῖοι] ~ *Perſ. Nonnus.*

47 ἐστέ] ~ *Cant. Arab. Perſ. Syr. Cyrill.*

51 ἡμῶν] ὑμῶν *Bodl. un.* apud Fellum, *Æth.* ~ *Bodl. un.* apud Fellum, *Mont.*

52 ἐγήγερται] *edd.* &c. *Hieron.* Ex Matth. XI. 11. vel Luc. VII. 16. quibus in locis viciſſim nonnulli ex hoc loco pro ἐγήγερται ſcripſerunt ἐγήγερται. [ἐγήγερται] *Bodl. 3. Cant. Colb. 8. Laud. 4. Magd. Med. Æth. Lat. Origenes*, *Nonnus.* Hiat *Al.*

53 [~ καὶ] uſque αὐτῆ] *Aug. 4. Hirſ. M. 2. Par. 3. 6. Trit. Vſſer. un.* & *multi codd.* apud Fellum, *Copt. Goth. Syr.* aliqui, *Chryſoſt. Theophyl. Nonnus.* ¶ ἐπορεύθη] *edd.* &c. ex ſeq. ἀπῆλθεν *Aug. 1. Bodl. 2. 6. 7. Gal. L. Lin. Mont. N. 1. Par. quatuor*, *Per. Seld. 3.* [ἀπῆλθον] *Lipſ. Moſc. Seld. 1. Lat.* ἐπορεύθησαν *Byz.* & al.

CAP. VIII.

1 uſq. 11 ἰησοῦς δὲ uſque ad μηκέτι ἁμάρτανε] Habet *Aug. 1. Byz. Cant.* multi apud *Stephanum* & *Bezam*, (qui tamen, quum ait, *Ex vetuſtis noſtris codicibus* ſeptendecim *unus duntaxat illam* (hiſtoriam) *non habebat:* codices Stephanicos Evangeliſtis vel præditos, quorum omnino decem ad hunc locum margo citat Stephani, vel iis carentes, confundit, & eos ipſos ſibi non viſos prodit;) plurimi apud *Millium* & *Kuſterum*, nonnulli apud *Vallam*, (qui inciſum illud

Digitized by Google

v. 9 καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι, quo multi Græci codices carent, in *pleriſque* cod. Græcis legi notat. totam ergo periocham legerat in pluribus, in nullo defectum notans. & quidem paullo ſuperius ad cap. VII. 29 *ſeptem Græca* exemplaria ſe legiſſe ait:) unus apud *Eraſmum*, multi & Græci & Latini apud *Hieron.* l. 2. c. Pelag. c. 6. (adde mox var. v. 2.) *Æth. Arab. Lat. Angl. Perſ. Sax. Conſtitutiones* apoſtolicæ l. 2. c. 24. *Ammonius*, *Tatianus*, & præter alios ii qui hanc periocham poſtea in Poenitentes & confitentes, atque in Commemoratione S. Pelagiæ legendam definierunt, ut notatur in *Aug. 1.* & *Byz.* Itaque *Evangeliſtarium* mutilum, quod Prolegomena Wetſten. p. 20 citant, in indice feſtorum habet octob. 8. τῆς ἁγίας μελαγίας τῆς πόρνης ζήτει ἐς τὸ ΤΕΛΟΣ τῆ βιβλία. Exſtat item in lectionariis ad diem 1 Aprilis, quo celebratur Mariæ Ægyptiacæ memoria: & citatur in Confeſſ. eccl. or. p. 181. Habent periocham *Ambroſius*, *Auguſtinus*, *Leo*, *Chryſologus* & ceteri Latini, Diſt. L. nomine Calixti I. Neſcio tamen, cur Wallius in not. Crit. ad h. l. dicat, Tertullianum de ea loqui ut quibuſdam eccleſiis recepta; & ipſum eam refutare ut nequitiæ faventem. *Tertullianus* eam non magis tangit quam *Cyprianus*. [-] *Barb.* duo, *Bodl. 3. Colb. 8. Hirſ. M. 2. Roe. Seld. 5. Trit. Viſſer. un.* apud Fellum, *Wheel. 2.* plerique codd. Gr. apud *Er.*, unus apud *Bezam*, (fortaſſe *Steph. η*) tres apud *Kuſterum*, lectio communior tempore *Hieronymi; Origenes* (quem ipſum hanc deleviſſe periocham ſuſpicatur Simonius,) *Apollinarius*, *Nonnus*, *Theophylactus*. *Et vero conſului*, inquit Maldonatus, *veteres Græcorum codices multos: nullus ex manuſcriptis habebat, præter unum, in quo Leontii ſunt commentarii, & ille ipſe ita habebat, ut tota hiſtoria veru transfoſſa eſſet, & Leontius ne mentionem quidem de ipſa ullam faceret, ſed ea præterita reliqua explicaret. Non habebat antiquiſſimus Vaticani codex, non Græca catena, in qua cum tres & viginti auctores ſint, nemo ejus meminit.* Neque aliæ Catenæ apud alios habent. Non habuit *Goth.* uti teſtatur αὐτόπτης Heupelius in diſſ. de Vlphila p. 17. Verſio *Coptica* in alio cod. habet, in alio non habet; neque habet translatio ejus *Arabica*: verſio *Syriaca* Novi teſt. non habet. nam Syriaca hujus hiſtoriæ verſio ab Vſſerio ad L. de Dieu miſſa, poſtea, & quidem ſeorſum, unde a L. de Dieu *Fragmentum* appellatur, concinnata fuerat. In aliquibus manuſcriptis codicibus Syriacis invenitur, inquit Ioh. Gregorius, ſed aſteriſmo hoc notata, דלא איתוהי בפשיטא *quod non ſit textus*. Quæ ex Evangelio ſecundum Hebræos Papias, ex Papia Euſebius l. 3 H. E. in extremo commemorat; ea ſive aliam ſive eandem hiſtoriam continent, hanc periocham nec confirmant nec convellunt. At præclare *Auguſtinus*: *Hoc videlicet infidelium ſenſus exhorret, ita ut nonnulli modica vel potius inimici vera fidei, credo, metuentes, peccandi impunitatem dari mulieribus ſuis, illud, quod de adultera indulgentia Dominus fecit, auferrent de codd. ſuis* &c. l. 2 de adult. conjug. c. 7. Eo videlicet animo abſtulerunt, quo dictum Salvatoris ad maleficum, Luc. XXIII. 43, nonnulli, apud *Origenem* in Iohannem, pro ſuppoſititio habuere, quaſi nimis lene ſcilicet. *Armenios* hiſtoriam adulteræ rejeciſſe, ceu plebi noxiam, ex Nicone ſeculi X ſcriptore id conquerente exiſtimant eruditi. Ipſis quoque *Græcis*, in eccleſia hanc partem

partem publice legi aliquando minus utile visum est. Lectionem illi quidem in Dominica Pentecostes ab Ioh. c. VII. 37. ad c. IIX. 12. ita constituerunt, ut capitis VII versum 52 continuo sequeretur capitis VIII versus 12. ut habet *Aug.* 4. credo, etiam *Wh.* 3. (tali saltu, qualem apud nos habet epistola in feria Stephani:) & plane codices hanc periocham omittentes sunt fere *Lectionaria*: ut *mirum* sit, eam non in pluribus codicibus esse omissam, & tamen hodie complures de ejus germanitate dubitare. Quin etiam Lectionaria, *Bodl.* 4. 5. *Laud.* 4. periocham habent: codices verò IV Evangelistarum ita adornarunt librarii, ut varia arte anagnostas de ea prætermittenda admonerent. In *Aug.* 1. rubrica marginis lectionem illam pentecostalem c. VII. 37. incipit, versusque 53. anagnosten admonet de iis, quæ ὑπ. (ὑπερβαίνειν) *transilire* debeat, virgulis nigris in margine tantisper adhibitis, usque ad c. VIII. 11. quo versu ineunte lectorem denuo jubet incipere; exeunte, desinere. Habent item obelos *B.* 1. & aliquot alii: in foliolo seorsum hanc periocham habet *Par.* 3. alius paginam pro ea vacuam relinquit: alius eam ad marginem habet manu recentiore. Inter v. 20 & 21 eam recenset Athanasius sive auctor *synopseos*. Ad caput X Ioh. amandata ea est in Vaticano Versionis *Persicæ* codice; ad calcem Evang. Ioh. in nonnullis apud *Er.* & *Parisinis* tribus, (quorum duo expresse affirmant, eam in antiquis exemplaribus exstare:) & apud *Armenios*. *Cod. duo seculi X.* illud exemplum *in textu non habent, in fine vero Ev. Ioan. est positum, cum notatione, in codd. antiquioribus & melioris notæ non inveniri*, inquit A. Schiada præf. Catal. Mosc. Suspicor autem, eandem esse notationem Russicorum codd. ac Parisinorum, & a Schiada festinante adhibitam esse particulam negantem, *non inveniri*. Lucæ XXI in extremo eam repræsentarunt *L.* (qui tamen eandem suo quoque loco exhibet,) & *Par.* 6. ubi nulla videlicet periocha Dominicalis, & tamen simillima mentio Domini a monte oliveti in templum reversi. In *Al.* desiderantur duo folia a c. VI. 50 ad c. VIII. 52. omissamque in eo fuisse hanc periocham, ex aliorum foliorum capacitate aperte colligi censet Millius. atque ideo fortasse excisa sunt hæc duo potissimum folia, ne omissio periochæ imminueret opinionem de hujus codicis vetustate. Omittit etiam *Chrysostomus*, in Homiliis videlicet: ad cujus silentium *Euthymius*, periocham hanc in accuratissimis exemplaribus aut non exstare, aut obelis notari docens, unice provocat. Variat etiam *Cyrillus*. Nil refert, utrum in lectionibus ecclesiasticis, perantiquo sane instituto in Festa certe delectis, an in codd. Græcis & versionibus hanc primo pericopam expunctam dicamus. Librarii quidem, de auctoritate ejus ambigentes, vel scandalum sine causa metuentes, tanto plus sibi indulsere in lectionibus, per paraphrasin maxime, quæ per versiones antiquas, v. gr. Latinam, redarguitur, variandis, vel mitigandis. In hac periocha codicibus ea carentibus accensendi sunt, quod ad numerum codicum in æstimandis ejus variis lectionibus attinet, mutili, *Aug.* 3. *Hunt.* 2. *Laud.* 1. *Par.* 9. vel etiam *Seld.* 4. *Vsser.* 1. Confer Fabric. Apocr. N. T. p. 356 seqq. ¶ ἰησοῦς δὲ] καὶ ὁ ἰησοῦς *Gehl. Mosc.* & alii.

2 παρεγένετο] βαθέως ἦλθεν ὁ ἰησοῦς *Mosc.* & alii apud Bezam & Millium & Kusterum. ¶ λαὸς] ὄχλος unus apud *Bezam* & alii. ¶ πρὸς αὐτὸν] ~ *Wo.* 1. 2. duo

Digitized by Google

apud *Bezam* & al. ¶ αὐτάς.] ἐν τισι ἀντιγράφοις ἅπασ addit *Bodl. unus* apud Fellum. itaque ἀντίγραφα illa, cum hoc ipso Bodlejano, periocham hanc habuere.

3 [~ πρὸς αὐτὸν] *Barb. 3. Cypr.* & *bis quinque* alii, *Arm. Lat. Syr. Euthym.* ¶ ἐπὶ] *Comp. Aug. 1. Gehl. Mosc. Per. Vien.* & *bis decem* alii. [ἐν] *Er.* & al. ¶ κατελ.] κατελῃφθῆσαν *Er. Byz. Wo. 1. 2.* & *tres* & *septem* alii.

4 λέγουσιν] ἔφον *Bodl. 1. 2. 6. 7. Cov. 1. Gehl. Laud. 2. 5. L. Lipſ. Moſc. Par. 4. Per. Seld. 1. 2. Vien. Vſſ. 2. Euthym. Lat.* ¶ αὐτῷ] περιέζοντες addit *Byz. Wo. 1. 2.* & alii, *Euthym.* Ex v. 6. ¶ [ταύτην κτλ.] *Comp. Aug. 1. Gehl. Laud. 2. 5. Moſc.* & *bis duodecim* alii, *Æth. Arab. Perſ. Euthym.* ¶ κατειλήφθη] *Mill.* ed. *Byz.* pluresve. κατελήφθη *Er. Steph.* edd. ἅλωτου *Cam.* & alii. κατάλωτου *L.* & al. ¶ μοιχευομένην] ~ un. apud *Bezam.*

5 ἐν δὲ] καὶ ἐν duo cod. apud *Bezam.* ¶ [ἡμῶν, μωσῆς] *Comp. Aug. 1. Vien.* & *bis quatuordecim* alii, *Æth. Perſ.* nec non *Gehl. Moſc. Stap. Wo. 2.* ¶ [λιθάζειν] *Barb. 4. Cant. Gehl. Moſc.* & *decem* & *quindecim* alii, *Lat. Syr.* λιθάζεσθαι quinque apud *Bezam*, *Laud. 4.* ¶ λέγεις] λ. περὶ αὐτῆς *Gehl. Stap.* & alii, *Armen.*

6 [κατηγορίαν κατ'] *Comp. Aug. 1. Gehl. Moſc. Par. 1. 4. 7.* & *bis quindecim* alii. ἔγραφεν] κατέγραφεν *Er. Byz. Wo. 1. 2.* & *duo* & *octo* alii, nec non *L.* Ex alliteratione. ¶ ~ μὴ προσποιούμενος] *Er. Lat. Syr.* &c. [μὴ προσποιούμενος] *Comp. Aug. 1. B. 1. Bodl. 2. Byz. Cam. Colb. 3. 9. Cypr. Eph. Gal. Gon. Go. Laud. 5. Par. 1. 5. 8. Per. Seld. 2. 3. Steph. γ. δ. ε. θ. Vien. Wh. 1.* Gloſſa: unde καὶ προσποιούμενος *Bodl. 6. Lin. Mont. N. 1.* Sed Eraſmum defendunt etiam *Bodl. 1. 4. 5. 7. Bu. Cant. Cov. 1. Gehl. Laud. 2. 4. Magd. M. 1. Moſc. Seld. 1. Wh. 1. Wo. 1. 2.* vel etiam *Colb. 2. 8. L. Lipſ. Med. Par. 2. 3. 4. 6. 7. Steph. ε. ζ. η. Vſſ. 1. 2.*

7 ἐρωτῶντες] ἐπερωτῶντες *Moſc.* & alii; ex alliteratione ad ἐπίμονον. ¶ ἀνακύψας] ἀναβλέψας *Moſc.* ¶ ἀνακύψας ἔφη πρὸς αὐτὰς] ἀναβλέψας εἶπεν αὐτοῖς *Laud. 2. Lipſ.* & alii, unus apud *Bezam*, *Euthym.* ¶ πρῶτος] πρῶτον duo apud *Bezam*, *Byz. Wo. 1.* ¶ [ἐπ' αὐτὴν τὸν λίθον] *Byz. Wo. Lat.* pluresve. ¶ αὐτὴν] *Er. Steph.* ed. 1. 2. *Gehl. Moſc.* & permulti alii. [αὐτῇ] *Comp.* & al.

8 γῆν] γῆν, ἐνὸς ἑκάστε αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας *Bodl. 7. Vſſ. 2.* & cod. aliquis apud *Wagenſeilium.*

9 ~ καὶ ὑπὸ κτλ.] *Er. Barb. 4. Bodl. 4. 7. Cant. Colb. 2. Cov. 1. Laud. 2. 4. Lipſ. Magd. Med. Moſc. Par. 2. 3. 4. Seld. 1. 2. Steph. α* (atqui *Comp.* habet,) *η, Vſſ. 2. Æth. Arm. Lat. Perſ. Syr. Euthym.* Variabant *Valla* codices inter ſe. Iohannes *conſcientiæ* vocabulo nuſquam utitur. vid. *Gnom.* ad 1 Ioh. III. 19. [καὶ ὑπὸ κτλ.] *Comp. Cam. Stap.* & al. Gloſſa. ¶ [καθὰς] *Er. Aug. 1. Cam.* ¶ ~ ἕως τῶν ἐσχάτων] *Er. Barb. duo, B. 1. Bodl. 4. Byz. Gon. Med. Par. 2. 3. 8. Steph. γ. ε. Wo. 2. Lat. Perſ. Syr.* πρεσβυτέρους non opponuntur ἐσχάτοις. [ἕως τῶν ἐσχάτων] *Comp. Cam.* & al. ¶ [~ ὁ ἰησοῦς] *Lat.* (in mſſ.) *Cant. Sax.* nec non *Syr.* ¶ ἔσω] *Comp.* & al. edd. *Bodl. ſex, Cam. Stap. Steph. omn. Wo. 1. 2.* tota claſſis prima, & e ſecunda *octodecim* alii, *Syr.* [ἑστῶσα] *Er.* ut *ſtans* habet *Lat.* vix alio ſuppetente participio.

10 [~ καὶ μηδένα κτλ.] *Barb. 4. Bodl. 4. 5. Cant. Colb. 2. Laud. 4. Magd. Per. Æth.*

Digitized by Google

Æth. Arab. Armen Copt. Lat. Perſ. Syr. ἄδων αὐτὴν καὶ duo apud *Bezam*, *Moſc.* & alii, omiſſo mox αὐτῇ. ¶ ἡ γυνὴ] *Er. Lat.* &c. [~] *Comp. Aug. 1. B. 1. Byz. Cant. Colb. 1. 3. Cypr. Gon. Go. Lin. Med. Mont. N. 1. Par. 1. 5. 8. Wo. 1. 2.* & quatuor treſve apud Bezam. *Syr.* γύναι *Aldi* ed. 1. *Cam. Moſc. Per.* & *ſeptem* & *tredecim* alii, *Euthym.* Sic ab Eraſmo ſtantes remanent *bis decem* circiter alii. ¶ πᾶς uſque σὲ] ~ *Moſc.* ¶ [~ ἐκεῖνοι] *Bodl. 1. 4. 5. 6. 7. Laud. 2. 4. 5. Wo. 2.* quatuor apud *Bezam*, & aliquot alii, *Lat.* ¶ [ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σε] *Cant. Par. 7. Syr. Arab.* ut videtur, cui apud Kuſterum additur *Armen.*

11 [~ αὐτῇ] *Er. Barb. duo*, & *quatuor* & *ſeptem* alii, *Arm. Lat.* (ſed *ei* habet mſ. Colon.) *Perſ. Sax. Syr.* ¶ [κρινῶ] *Barb. duo, Byz. Colb. 3. Cypr. Eph. Par. 8.* Ne ſermo videretur nimium lenis. κατακρινῶ *Steph. a. Wo. 1. 2. Lat.* ¶ [ἀπὸ τοῦ νῦν] *Comp. Aug. 1. Bodl. ſex, Cant. Gehl. Moſc. Per. Vien.* & *bis duodecim* alii, *Armen. Copt. Syr.* Quo acrior eſſet admonitio.

12 ἦν] ~ *Goth. Perſ.* ¶ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Cypr. Hirſ. Wo. 2.* pluresve, *Lat. Euthym.* ὁ ἰησοῦς αὐτοῖς *edd.* al. αὐτοῖς omittit *Mont.* (in ed. Ox. min.) & aliquot alii. poſt ἐλάλησεν id ponit *Gehl.* ¶ περιπατήσῃ] *edd. primæ, Aug. 1. 4. Byz. Wo. 1.* & *octo* & *duo* alii, pluresve, *Orig.* περιπατήσαι *Steph.* ed. tertia.

13 [μαρτυρεῖς ;] *Steph.* ed. 3. *Aug. 1. Byz.* pluresve, *Chryſoſt.*

14 ὑμεῖς uſque ὑπάγω] ~ *Aug. 4. Byz. Hirſ. Vff. 3.* & multi alii. Recurrente ὑπάγω. Habent verſiones. ¶ δὲ] ~ *Moſc.* ¶ ἡ] *Comp. Aug. 1. Barb. 4. Bodl. 7. Cant. Cov. 1. Cypr. Gal. Go. Laud. 5. Med. Mont. M. 1. Moſc. N. 1. Par. 1. 4. Seld. 2. 3. Steph. γ. δ. Vien. Goth. Lat.* [καὶ] *edd.* al. E proximo.

19 ~ ὁ poſt ἀπεκρίθη] *Er. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ.* pluresve. ὁ *edd.* al.

20 [~ ὁ ἰησοῦς] *Cypr. Æth. Arab. Armen. Copt. Goth. Lat.* (in cod. Trevir.) *Cant. Perſ. Sax. Syr. Cyrillus, Chryſ.* in comm.

21 ὁ ἰησοῦς] ~ *Cyrill. Cant.* ¶ με] με, ἀλλ' ἐν ἁμαρτίᾳ *Per.* & alii. Ex parall.

25 ἀρχὴν] ἀρχὴν, *Hervag.* & al. ed. ¶ ὅτι] *Steph.* ed. *Aug. 1*, qui tamen hypodiaſtolen alias adhibent; item *Comp. Er. Aug. 4. Byz. Hirſ.* pluresve, *Chryſoſt.* ὅ, τι *Beza, Raphelius.* Accedit, ſed minus fidenter, *Iac. Faber Stapulenſis*, & *Franc. Lucas Brugenſis.* ¶ ὑμῖν,] *Aug. 4. Byz.* pluresve, *Chryſoſt. Nonnus, Scaliger, Camerarius.* In *Lat.* eſt *quia*, & *qui*, & *quod.* ὑμῖν· *Boecleri* & *Kuſteri* edd. [ὑμᾶς.] *Er. Steph. Mill.* & al. edd. Vid. *Gnom.*

26 λέγω] λαλῶ *Cypr. Gehl.* & alii. Ex ant. vel ſeq.

27 αὐτοῖς] *edd. mſſ. Goth. Syr. Nonn. Euthym.* &c. *ejus*, pro *eis*, habent *Lat.* aliqui, litera *s* ſumta pro *us* conpendioſe ſcripto. [αὐτᾶ] *Cant. Eph. Seld. 1. Vff. 2. Theophylact.* ed. Rom. (in textu: ſed in comm. αὐτᾶ αὐτοῦς,) neſcio an *Valla.* partim ex *Lat.* partim ex alliteratione ad verſum 26. hinc *ſuum* habet *Cant.* latine. ¶ ἔλεγεν] θεὸν, addit *Hirſ.* in marg., *Vff. 2.* Gloſſa, in codd. Lat. magis obvia.

28 με] ~ *Bodl. 5.* & al. ut v. ſeq.

29 [~ ὁ πατήρ] *Cant. L. Æth. Armen. Copt. Lat. Cyrill.*

33 ἀπεκρίθησαν] ἀπ. αὐ εἶπον *Aug. 1. 4.* & al. Ex v. 39.

34 τῆς ἁμαρτίας] *edd. mſſ. Goth. Sax.* &c. ~ *Clemens* Al. *Cant.*

38 ἂν] ~ *Bodl. 5. Hirſ. Trit. Æth. Arab. Copt. Lat. Perſ. Chryſoſt.* ¶ ἃ] ἃ *Cant.* ¶ ἃ ἑωράκατε κτλ.] *edd. mſſ. Lat. Tertull. Syr.* &c. Ex colo præcedente. [ἃ ἠκ. κτλ.] *Colb. 8. Cypr. Med. Par. 8. Per. Steph. γ. δ. η. Wh. 1. Orig. Chryſ. Copt. Goth.* (ſine dubio etiam *Al.* niſi hiaret:) unde ἃ ἠκ. παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν *L. Par. 6.*

39 ~ ἂν] *edd. primæ, Aug. 1. 4. Hirſ. Moſc. Wo. 1. 2. Valla,* codd. plurim. *Orig. Epiphan. Lat.* [ἂν] *Steph.* ed. 3. & al. Ex v. 42.

42 [~ ἂν] *Er. Aug. 4.* ineunte pericopa, *Bodl. 5. Colb. 8. Cypr. Eph. Hirſ. Steph. γ. ιβ. Trit. Vien. Vſſ. 1. Wo. 2. Arab. Copt. Goth. Perſ. Syr.*

44 πατρὸς prius] τῷ π. *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ. Moſc. Wo. 2.* Confeſſ. eccl. or. p. 348. Ex ſeq. ¶ [, τὸ ψεῦδος] *Epiphanius*, apud Crojum certe, in Obſerv. ſacris, p. 208 init. ¶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆς] καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆ ψεύστης ἦν. *Epiphan.* ſæpe. ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτῆ *Cyrillus* Al. & alii multi, de quibus Mill. Proleg. f. 75. in margine.

46 δὲ] ~ *Byz. Colb. 8. Eph. Seld. 5. Lat.* nec non *Syr.* ¶ διατί ὑμεῖς] ~ *Moſc.* ¶ ὑμεῖς] *edd.* &c. Ex v. 47. [~] *Eph.* pluroſve, *Chryſ. Goth. Lat.* in edd. vet. in Char. & codd. antiquioribus apud *Zegerum, Auguſtinus.*

48 ἂν] ~ *Bodl. 4.* & alii, *Perſ. Syr.*

49 ἀτιμάζετε] ἠτιμάσατε *Er.* & al.

52 γεύσηται] *Comp. Er.* ed. 2. *Al. Aug. 1. 4. Byz. Per.* & ſat multi alii, *Orig.* γεύσεται *edd.* al. ¶ εἰς τὸν αἰῶνα] ~ *Cant.* | *Nonn.* Signum; interrog. addunt *Steph.* ed. *Aug. 1. Byz.* &c.

53 [~ σὺ] *Al. Byz. Hirſ. Wo. 1.* codd. plur. apud Fellum, Millium, Kuſterum, *Cyrillus* Al. *Lat.*

54 ὑμῶν] *edd.* &c. Allit. ad ὑμεῖς. [ἡμῶν] *Al. Aug. 1. 4. Bodl. 7. Byz. Colb. 8. Cypr. Eph. Gal. Gehl. L. Par. 2. 3. Per. Seld. 1. 3. Vſſ. 1. 2. Wh. 3. Æth. Arab. Goth. Copt. Lat.* in mſſ. & in edd. primis, & apud Hieron. *Perſ. Syr.* vel etiam *Wo. 1. Sax.* Vid. *Gnom.*

55 ὑμῶν] ὑμῖν *Al. Cant. Laud. 5. Theophyl.*

57 πεντήκοντα] τεσσαράκοντα *Barb. 1.* & patres nonnulli in Millii Proleg. p. 72. ad quos accedit *Euthymius.*

58 εἶπεν] εἶπεν ἂν *Byz. Wo. 1.* & al. ¶ [~ γενέσθαι] *Epiphanius* non ſemel, *Ignat.* interpol. *Lat.* mſ. Trevir. in ſummario, *Novatianus*, auctor libri 3 ad Theoph. apud *Athanaſium, Chryſol. Cant.* Sed habet *Irenæus* & *Origenes* apud Grabium in ſpicil. PP. Sec. II. T. I. p. 235. *Dionyſ.* Alex. in Ep. ad eccl. Alex. *Athanaſ.* in Apol. & Or. 4. c. Ar. Anonymi ſermo c. hær. ap. *Athanaſ. Athanaſius* ipſe apud Socr. l. 3. c. 8. *Auguſtinus, Goth.* &c. vid. *Gnom.*

59 ἵνα βάλωσιν] *Moſc.* ¶ διελθὼν κτλ.] *edd. mſſ. Goth. Syr. Athanaſ. Cyrill.* [~] *Er.* (excepta ed. 1.) *Arm. Lat. Barb. 1. Cant. Cyrill.* Superflua hæc cenſent Er. Beza, Grotius, Millius.

CAP.

Digitized by Google

CAP IX.

4 ἡμᾶς] ἡμᾶς *Cant. Æth. Arab. Copt. Cyrill.*

8 [προσαίτης] *Al. Cant. Colb. 8. Cypr. Go. Steph. 1. Æth. Arab. Armen. Copt. Goth. Lat. Syr.* Anonym. apud *Athanaſ.* in Homil. in occurſum Domini, *Chryſoſt. Cyrill. Theophyl. Auguſtinus.* πτωχὸς *Er.* ed. 2. ſeq. ex *Lat.* Ad τυφλὸς ἦν addit, καὶ προσαίτης, *L.* Alliteratio ad ſequens προσωπῶν.

9 δὲ] ~ *Byz.* ¶ δὲ, ὅτι] ἔλεγον, ἀλλ' ἀλλ' *Eph. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Perſ. Syr. Barb. 1. Steph. 1.* Ex c. VII. 12. ¶ ἐκεῖνος] ἐκ. δὲ *Al. Magd.* & alii, *Æth. Arab. Goth. Lat. Syr.*

10 σοῦ] σοὶ *Beza*, & recent. edd.

11 τὴν κολ. τοῦ] τὸν *Cant. Arm. Copt.*

12 ἦν] ~ *Al.* & al.

15 [~ καὶ] *Eph. Gal. L. M. 1. Moſc. Lat. Syr.* pluresve. ¶ μὲ ἐπὶ τοὺς ὀφθ.] *Steph.* ed. 1. *Aug. 1. 3. 4. Byz. Gehl. Hirſ. Lipſ. Moſc. Par. 1. 2. 3. 5. 8. Wo. 1.* pluresve, nec non *Goth.* Lectio media. unde ἐπὶ τοὺς ὀφθ. μὲ *Steph.* ed. 3. & recent. edd. μοι ἐπὶ τοὺς ὀφθ. *Comp. Er. Wo. 2. Goth. Lat.* ¶ ἐπὶ] ~ *Gal. Laud. 5. Magd.*

17 λέγουσι] λ. ἦν *Comp. Al. Aug. 1.* & alii, *Lat.*

19 ἦν] ~ *Aug. 3.* & al.

20 δὲ] *Comp. Al. Aug. 1. 3. 4. Byz. Gehl. Hirſ. Moſc.* codd. plur. ~ *Er.* & al. ἦν *Lat.* in mſ. Char. *Goth.*

21 ἑαυτοῦ] *Comp. Al. Aug. 1. Byz.* manu ſecunda, *Hirſ.* codd. plur. αὐτοῦ *edd.* al.

23 αὐτὸν] καὶ αὐτὸν *Al.* apud Fellum.

25 ἦν] ~ *Aug. 4.* & aliquot alii, *Æth. Arab. Copt. Syr. Chryſoſt.* ¶ καὶ εἶπεν] ~ *Al.* & al.

26 πάλιν] ~ *Arab. Copt. Lat. Cant. Nonnus.*

27 καὶ] ~ *Lat.*

28 ~ ἦν] *Comp. Al. Aug. 1. 3. 4. Byz. Hirſ. Par. 1. 3. Vſſ. 1. 2. Wo. 1. 2.* codd. plur. *Lat.* mſſ. [ἦν] *edd.* al. *Goth.*

30 ἐν γὰρ τούτῳ] ἐν γὰρ τοῦτο *Bodl. 6.* & lectionaria ſex. ἐν γὰρ τοῦτο *Aug. 3.* ¶ θαυμαστὸν] τὸ θαυμαστὸν *Er.*

31 δὲ] ~ *Hirſ. Wo. 1.* & alii. *Lat.* in mſ. Colon. ¶ ἁμαρτωλῶν] ἁμαρτωλὸν *Aug. 3. Hirſ. Moſc.* & al. ¶ τούτου ἀκούει] ~ *Hirſ. Trit. Chryſoſt.*

34 [~ σὺ] *Lat.* ¶ [ὅλως] *Aug. 1.* & aliquot alii. ~ *Æth.*

35 θεοῦ] ἀνθρώπου *Cant. Æth.*

36 [καὶ] *Comp. Er. Aug. 1. 3. 4. Bodl. omn.* apud Fellum, *Byz. Gehl. Hirſ. Moſc. Vſſ. 1. 2. Wo. 1.* & alii complures.

41 ἢ ἦν κτλ.] καὶ ἁμαρτίαι ὑμῶν μένουσι *Cant.* & alii, *Armen.*

CAP. X.

5 ἀκολουθήσωσιν] ἀκολουθήσουσιν *Al. Aug. 4. Hirſ.* & al.

6 τίνα ἦν ἃ] Sic, aut ἃ, aut τίνα ἦ ἃ codd. apud *Er.* vi *Arab. Lat. Syr.*

7 ὅτι] ~ *Aug. 4. Byz. Wo. 1.* & al.

8 ~ πρὸ ἐμοῦ] *Comp. Aug. 3. 4. B. 1. Bodl. 2. 3. 4. 5. Bu. Cam. Cov. 1. Gehl. Hirſ. Laud. 4 5. Magd. M. 1. 2. Par. 2. 3. 7. Roe. Seld. 1. Steph. 2. 1. 5. 7. id. Trit. Vſſ. 2.*

Digitized by Google

Vſſ. 2. Wh. 1. 3. Wo. 1 in Curis ejus, *Goth. Lat. Perſ. Sax. Syr. Baſilius, Chryſoſt.* (ſed alibi habet,) *Cyrill. Euthym. Auguſtin.* & Tr. ad Novat. apud *Cyprian.* Adde *Barberinianos* & *Moſc.* & *Stap.* Magnum inprimis Verſionum pondus eſt hoc loco. *Theophylactus* hoc πρὸ ἐμοῦ tribuit Manichæis, negantibus prophetas V. T. a Deo miſſos: ſed antiquior videtur eſſe gloſſa ſedulitatis Africanæ. namque poſt ἦλθον inſerit has voculas *Origenes, Iſidorus* Peluſiota, *Aug. 1. Byz.* pluresve. [πρὸ ἐμοῦ] *Er. Al. Cant. Cypr. Vien. Wo. 2. Clemens* Al. *Hieron.* vel etiam *Go. L. Lipſ. Med. Mont. Pariſini* neſcio quot, *Per. Vſſer. 1.* cum *Bodl. 1. 6. 7. Eph. Gal. Gehl. Gon. Laud. 2. Lin. N. 1. Seld. 2. 3. Æth. Arab.*

12 δὲ] ~ *Wo. 1. Lat.* in mſ. Trevir. ¶ τὰ πρόβατα tertium] ~ *Cant. Colb. 8. Med. Armen. Copt.*

14 [γινώσκουσί με τὰ ἐμά] *Æth. Arab. Copt. Goth. Lat. Barb. 1. Cant. Steph. 1. Cyrill. Epiphan. Nonnus.*

16 [ἀκούσωσι] *Er.* ed. 1. *Al. Aug. 3. Byz. Laud. 2. 4. Med. Mont. Moſc. Seld. 4. Theophyl.*

19 ἂν] ~ *Lat.* ¶ πάλιν] ~ *Em. Chryſoſt. Cant.*

22 ~ τοῖς ante ἱερ.] *edd. primæ, Aug. 1. 3. 4. Byz. Hirſ. Moſc.* pluresve. τοῖς *Steph.* ed. 3.

23 ~ τῷ ante σολ.] *Comp.* & iidem mſſ. & *Wo. 1.* τῷ *edd.* al.

26 ἀ γὰρ] ὅτι ἀπ *Er. Cant. Colb. 2. 8. L. Magd. Per. Arab. Lat. Perſ. Syr. Chryſoſt.* ¶ καθὼς εἶπον ὑμῖν] *edd. mſſ. Goth. Syr.* &c. [~] *Colb. 8. Cypr. Med. Per. Arm. Copt. Lat. Nonnus, Theophylact.* In margine habet *Par. 2.*

29 ὃς] ὃ *Copt. Lat. Auguſt. Hilar. Cyrill.* ¶ μείζων] μᾶζον iidem, & *Al.*

31 πάλιν] ~ *Vſſ. 2* & al.

33 [~ λέγοντες] *Al. Colb. 8. Cypr. L. Med. Wh. 1. Arm. Copt. Goth. Lat. Syr.* ¶ καὶ] ~ *Aug. 3. Theophyl.* ¶ [~ σὺ] *Cant. Cypr. Med. Chryſ. Syr. Lat.* in mſ. Colon.

34 ὑμῶν] ~ *Tertull. Cyprian. Cant. Bodl. 5.* ¶ εἶπα] εἶπον *Al. Aug. 3. 4* & al. Ex v. 36.

38 κἂν] & habet *Tertull. Cyprian. Hilar. Hieron.* ¶ καὶ πιστεύσητε] *edd. mſſ. Goth. Lat. Syr.* &c. ~ *Tertull. Cyprian. Cant.* καὶ γινώσκητε *Colb. 8. Athanaſ. Theodorit. Hilarius*, & *Tr.* contra Sabellianos, qui idcirco pro γνῶτε habet εἰδῆτε.

39 ἂν] ~ *Er. Aug. 3. Hirſ. Wo. 2.* & alii. omiſſum poſt τεν. ¶ πάλιν] *edd. mſſ. Goth. Syr.* &c. ~ *L. Vſſ. 2. Chryſ. Copt. Lat. Cant.*

40 πάλιν] *edd. mſſ. Goth. Lat.* &c. ~ *Bodl 2. Seld. 2* manu prima, *Wh. 1. Arab. Syr. Chryſ. Nonnus.*

42 [~ ἐκεῖ] *Chryſ. Lat. Syr.*

CAP. XI.

2 αὐτῆς] ἑαυτῆς *Aug. 1. Hirſ.* & al.

3 ἀδελφαὶ] ἀδ. αὐτῆς *Er. Bodl. 1.* & al.

4 [ἄνθρωπε] *Lat.* aliq. & *Nonnus.*

7 μαθηταῖς] μαθηταῖς αὐτῆς *Comp. Al.* & al.

9 ~ ὁ poſt ἀπ.] *Comp.* & *mſſ.* ὁ *Er.* & al. ed. ¶ ἀσὶν ὥραι] ὥραι ἀσὶ *Comp. Aug. 1. 4. Byz.* pluresve.

18 δεκαπέντε] πέντε legendum eſſe contendit *Wall.* Not. crit. p. 120. ex Act. 1. 12. & ex Ioſepho.

20 ~ ὁ

20 ~ ὁ post ὅτι] *Comp.* & *mſſ.* ὁ *Er.* & al. ed.

21 ~ ἡ post οὖν] *Iidem.* ὁ *Er.* & al. ed.

27 [~ ὁ χριστὸς] *Hirſ. Laud. 4. M. 1. Trit. Lat.* in cod. Trevir.

30 ἦν] ἔτι ἦν *Goth. Lat. Sax.*

32 αὐτοῦ uſq. πόδας] *edd. primæ, mſſ.* εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ *Steph.* ed. 3. & edd. recent.

39 [~ γὰρ] *Cant. Chryſologus, Saxo.*

41 [~ ἐκ κτλ.] *Barb. 1. Cant. Cypr. Steph. ð. η. Æth. Arm. Lat. Perſ. Syr.* ἐκ ἦν *Al.* apud Fellum, *Goth.* ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου *Copt.* ¶ ὀφθαλμοὺς] ὀφθ. εἰς τὸν οὐρανὸν *Moſc.* & alii. Ex c. XVII. 1.

42 κάντοτε] κάντα *Theophanes* Cerameus.

44 τοὺς πόδας καὶ τοὺς χεῖρας] *edd. Lat. Iren.* &c. τοὺς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας *Al. Cæſ. Hieron.* Non addo interpretes, quorum idiotiſmus ita ferebat. ¶ κειρίαις] κειρίαις *Al. Seld. 4. Stap.* κειρίαις *Heſychius.*

45 ὁ ἰησοῦς] ~ *Al. Armen. Copt. Goth. Lat.* in mſſ. *Sax.*

46 [ὅσα] *Al. Aug. 1. Go. Med. Mont. N. 1. Par. 1. 6. Vſſ. 1.* ὅσα ἃ *Per.* ὁ *Cant. Par. 2.*

47 συνέδριον] σ. κατὰ τοῦ ἰησοῦ *Aug. 4.* & al. ineunte pericopa. *Gothus* hiat ab hoc verſu ad c. XII. 1.

48 πιστεύσωσιν] πιστεύσουσιν *Aug. 3. Hirſ. Wo. 1. 2.* ¶ καὶ ante τὸν] ~ *Moſc. Vſſ. 2.* in ed. Ox. min. *Lat.* plerique, *Cant.*

50 διαλογίζεσθε] λογίζεσθε *Al. Cant. Orig.* neſcio an verſiones. ¶ ἡμῖν] ὑμῖν *Cant. Magd. M. 1. Par. 2. Seld. 5. Chryſ. Lat.* aliqui.

54 [~ ἐκεῖθεν] *Moſc. Vſſer. 2. Wheel. 3. Æth. Arab. Lat. Cant. Nonnus.* Sed id *Moſc.* videtur retractare, quum pro κἀκεῖ mox dat κἀκεῖθεν.

55 τοῦ πάσχα] τῆς ἑορτῆς *Bodl. unus* apud Fellum, *Moſc. Syr.*

57 [~ καὶ] *Al. Cant. Hirſ. Laud. 2. L. Med. Par. 4. Per. Steph. γ. ð. ε. Wh. 2. Æth. Arab. Lat. Perſ. Syr.*

CAP. XII.

1 ἐκ νεκρῶν] ἐκ νεκρῶν ὁ ἰησοῦς *Er.* ed. 1. *Al. Cant. Hirſ. Med. Steph. η. Trit. Wo. 1. Arab. Copt. Goth. Lat. Syr.*

2 ἀνακειμένων σὺν] *Comp. Er. Al. Aug. 1. 3. 4. Byz. Hirſ. Wo. 1. 2.* & plurimi alii, nec non *Moſc.* συνανακειμένων *Steph.* & al. ed.

4 [~ σίμωνος] *Er.* ed. 1. *Cant. Par. 3. Æth. Arm. Copt. Lat. Perſ. Syr. Nonn.*

7 εἰς uſq. τετήρηκεν] *edd. mſſ. Goth.* &c. Facilioris ſenſus cauſa. [ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τηρήσῃ] *Barb. 1,* &, idem fortaſſe, *Vaticanus, Cant. Colb. 8. Med. Steph. η. Æth. Copt. Lat. Nonn.* Verbum τηρήσῃ, *ſervaret,* pendet ex præterito, cujus vis latet in ἄφες αὐτήν. i. e. Noli reprehendere hanc, quæ unguentum ideo non vendidit nec pauperibus dedit, ut &c. conf. ἵνα particulam pendentem ex verbo ſubaudito, c. XIII. 18 & paſſim. Hæc lectio unguentum arcano Dei conſilio, per mulierem, ſervatum innuit.

13 ὑπάντησιν] ἀπάντησιν *Al. Aug. 1.* & aliquot alii, *Orig.* Ex paralleliſmo. συνάν-

τησιν *Aug. 4. Wo. 1.* & al. ¶ ἔκραζον] ἔκρ. λέγοντες *Al.* & al. Ex parall. ¶ ~ ὁ] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ. Moſc. Vſſ. 1. 2.* apud Fellum, *Wo. 1. 2.* pluresve. [ὁ] *Er.* & al.

14 αὐτὸ] αὐτῷ *Comp. Aug. 1. 4.* in raſura, *Bodl. 6. Gal. Med. Par. 1. Seld. 5. Orig.*

17 [ὅτι] *Cant. Steph. 3. Nonnus*, & ex his *Bezæ* & recent. edd. *Arab. Perſ. Syr.*

18 καὶ] ~ *Byz. Hirſ. Wo. 2.* & al. ¶ [ἤκουσαν] *Er. Al. Byz. Cant.* & *bis ſeptem* alii, *Lat. Syr.* Vtrumque, *Aug. 4.*

19 ὠφελεῖτε] ὠφελῆμεν *Lat. Barb. 1. Nonnus.* ¶ ἰδὲν· ſine interrog.] *Steph. a.* pluresve. ¶ κόσμος] κ. ὅλος *Cant. Colb. 8. L. Par. 6. Seld. 5. Steph. ε. η. Cyrill. Nonn. Arm. Copt. Lat. Perſ. Syr.*

21 τῷ uſque γαλιλαίας] ~ *Colb. 2. Nonnus.*

26 ἔσομαι] ἔσω *Hirſ.* & al. ¶ καὶ ante ὁ] ~ *Goth.* ¶ [~ καὶ] *Cant. Colb. 8. Cov. 1. M. 1. Copt. Lat.* (ſed habet *Auguſtinus,*) *Syr. Chryſoſtomus*, ſed ineunte textu.

30 ~ ὁ poſt ἀπεκρίθη] *Comp. Aug. 1. 4. Byz.* pluresve. ὁ *Er.* & al.

31 [~ τότε] *Comp. Cant. Eph. Steph. a. η. Lat.* In *Byz.* librarius ſcribi coeptum ſcienter omiſit.

32 πάντας] *edd. mſſ., Valla, Stap. Orig. Athanaſius* & inter ejus opera Homilia de Paſſione Domini, *Epiphanius, Baſilius* Sel. &c. [πάντα] *Cant. Lin. Copt. Goth. Lat. Sax. Iren. Ambr. Hieron. Leo* & alii. Vtrumque *Cyrillus* Al.

34 ~ ὅτι] *edd. primæ, Aug. 1. 4. Byz. Gon. Hirſ. Moſc. Wo. 1. 2.* & complures alii, *Lat.* [ὅτι] *Steph.* ed. 3. & al.

35 χρόνον] ~ *Lat. Sax.* ¶ [ἐν ὑμῖν] *Aug. 4. Barb. 1. Cant. Colb. 8. 6. L. Med. Steph. γ. η. Wheel. 1. Nonn. Goth. Lat.* ¶ οἶδε] εἶδε *Byz.* ante raſuram, *Hirſ. Vſſ. 1.*

40 πεποίρωκεν] ἐπώρωσεν *Al. Colb. 8. L. Mont.* in marg. *Par. 6. Euſeb.* ¶ [ἰάσομαι] *Al. Moſc.* cod. multi. Vtrovis modo, *Aug. 4.* Vide Act. XXVIII. 27.

41 ὅτε] ὅτι *Al. Hirſ. Par. 2. Epiphanius.* ¶ αὐτῦ, ante καὶ] τῦ θεῦ *L.* (recentioris ævi notæque minus probæ, apud Mill. in Proleg. n. 67.) *Copt. Lat.* in mſ. Colon. Gloſſa marginis ex v. 43 ante αὐτῦ inſerta in *Cant.* & ſic *Gal.* in marg. Id amplectitur Artemon. P. I. c. 45. ſed. vid. *Gnom.*

43 μᾶλλον ἤπερ] μᾶλλον ὑπὲρ *Chryſ.* & edit. Vinc. Pralli. ὑπὲρ *Moſc.*

47 μὴ] ~ *Aug. 4. Byz. Vſſ. 1.* apud Fellum. ¶ [φυλάξῃ] *Al. Barb. 1. Cant. Colb. 8. 9. Gal.* in marg. *L. Med. Par. 6. Seld. 5. Æth. Arab. Arm. Copt. Lat. Perſ. Syr. Nonnus.*

48 κρινεῖ] κρίνει *Hirſ.*

49 ἐλάλησα] *edd. mſſ. Goth.* &c. ἐλήλυθα *Hirſ. Roe. Seld. 4.*

CAP. XIII.

2 ἤδη] ~ *Lat.* in mſſ. Char. Trev. *Syr. Chryſ.* ¶ ἵνα uſque παραδῷ] ἵνα παραδῷ αὐτὸν ἰούδας σιμ. ἰσκ. *Par. 2. Lat. Barb. 1.*

3 [~ ὁ ἰησῦς] *Orig. Æth. Lat. Cant.* nec non *Chryſ.* Hiat *Gothus* a c. XII. 49 ad XIII. 11. ¶ ἀπὸ] ἀπὸ τῦ *Hirſ.*

9 μα] ~ *Wo. 1. 2.* & alii, *Euthym.* Facile omiſſum ante μόνον.

12 [καὶ

12 [καὶ] non ante ἦλθε, sed ante ἀναπεσών] *Al. Hieron. Dionysius* Alex. & al.

13 καὶ ὁ] καὶ *Er.*

15 ὑμ.] δέδωκα *Comp. Al. Aug. 1. Cant.* (in ed. Ox. min.) & al.

18 ἐγὼ] ἐ. γὰρ *Al.* & aliquot alii, *Arab. Copt. Syr.*

19 πρὸ τοῦ γενέσθαι] ~ *Colb. 3. Eph. Vff. 1.* Sed habet vel *Byz.* tribus illis proximus.

21 ταῦτα usque πνεύματι] ἐταράχθη τῷ πνεύματι ἰησοῦς, *Mosc.*

23 [ἐκ] *Al. Vff. 3.* & al.

24 συνίδαι τίς ἂν εἴη] καὶ λέγει αὐτῷ, εἰπέ, τίς ἐστιν *Æth. Lat. Barb. 1. Colb. 8. Steph. 1. Origenes* clare.

25 δὲ] οὖν *Cant. Colb. 8. Par. 2. 6. Arab. Lat. Perſ. Syr.* ¶ ~ ἅτινες] *edd., Al. Cant.* & *tredecim* alii claſſis primæ, multique ſecundæ, *Lat. Syr.* &c. [ἅτινες] *Barb. quinque, Bodl. 1. 2. Byz. Colb. 2. 8. Cov. 1. Eph. Gehl. Hirſ. Laud. 2. 5. Magd. Mosc. Par. 2. 3. 4. 7. Roe. Seld. 1. Trit. Vff. 2. Wh. 2. Wo. 1. 2. Euthymius, Goth.* unde ἅτινος *Vff. 1.*

26 σίμωνος] σίμωνι *Par. 6. Vff. 3.* ¶ ἐπιμείνῃ] ἐπιμείνατε *Colb. 8. Gal. Par. 2. Orig. Lat.*

27 λέγει οὖν] *edd.* &c. [λέγει] *Byz. Gon.* pluresve. Lectio media. unde καὶ λέγει *Arab. Lat. Syr. Nonnus, Cant.*

30 ~ οὖν] *Comp. Steph.* edd. *Aug. 1. Byz.* (qui idcirco οὖν poſt λέγει inſerit,) *Gehl. Hirſ. Mosc.* & tot alii, omneſque vet. cod. fatente Beza, *Chryſ. Theophyl. Ar. Goth. Syr.* [οὖν] *Er. Beza*, & al. edd. *Barb. 1. Cant. Seld. 1. Steph. 1. Vff. 1. Orig. Cyrill. Nonnus, Æth. Lat.* vid. *Gnom.*

35 ἔχητε] ἔχετε *Hirſ. Mosc.* & alii.

36 [ἐγὼ] *Comp. Er. Aug. 1. Gehl.* & complures alii, *Chryſoſt.* Ex v. 33. & cap. VIII. 21. ¶ ~ μοι] *Al. Colb. 8. Med. Æth. Arab. Goth. Lat. Syr. Cyrill.*

37 ~ ὁ ante πέτρος] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ. Mosc. Wo. 1. 2.* pluresve. ὁ *edd.* al.

38 αὐτῷ] ~ *Cant. Cypr. L. Magd. Med. Goth. Lat.* in mſſ. ¶ φωνήσῃ] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Bodl. 6. Byz. Cypr. Eph. Laud. 5. Par. 1. Per. Roe. Seld. 2.* φωνήσει *Er.* &c.

CAP. XIV.

1 [καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ] *Er.* (qui tamen *ne in Græcis quidem omnibus* hæc addi notat,) *Latini* codd. minus emendati, & inde *Cant.* idemque *Steph. β. Veleſ. Sax.* εἶπεν ὁ κύριος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς *Aug. 4*, ineunte pericopa. Non agnoſcunt *Comp. Steph. Bezæ* edd. *Aug. 1.* (in quo rubrica marginis eſt, εἶπεν ὁ κύριος τοῖς) *Byz. Hirſ. Mosc.* & mſſ. apud *Stapulenſem, Millium, Kuſterum, Wolfium, Gehlium; Chryſ. Nonnus, Theophylactus*, verſiones, etiam *Gothica*, & *Latini* codd. opt. ¶ μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία] ~ exemplaria *nonnulla*, ſi tamen recte viderunt ii, quos notat I. R. Rus T. III Harmon. evang. p. 636.

2 [ὅτι] *Al. Barb. 1. Cant. Colb. 9. Cypr. Gal. Med. Mont. Par. 5. Arab. Arm. Lat. Cyrill. Theodorit. Nonnus.* Gloſſa.

Digitized by Google

3 [~ καὶ] *Er.* ed. 1. *Al. Aug.* 4. *Bodl.* 2. *Cov.* 1. *Cypr. Gon. Hirſ. Laud.* 5. *M.* 1. *Par.* 3. *Roe. Seld.* 1. *Wh.* 3. *Wo.* 1. 2. *Goth. Syr.* unde iterum ἑτοιμάσω, pro καὶ ἑτοιμάσω, *Er.* ed. 2. & ſeq. *Byz. Cant. Steph.* 1. nec non *Bodl.* 1. 3. 4. 5. & aliquot alii, *Theophyl. Euthym.* A textu ſtat *Copt.*

9 ἔγνωκας] ἐγνώκατε *Æth. Arab. Lat. Perſ. Iren.* (excepto codice Voſſii,) *Hilar.* ¶ τὸν πατέρα· καὶ] *& patrem* habet *Lat.* ¶ καὶ ante πῶς] *edd. mſſ. Goth. Lat.* aliqui &c. ~ *N.* 1. *Iren.*

10 ἐστὶ] ~ *Gon. Par.* 3. 4. 8. *Lat.* in mſ. Char. *Iren.* in mſſ. Britann. ¶ δὲ] ~ *Moſc.*

11 μοι] *edd. mſſ. Goth.* &c. [~] *Æth. Arab. Lat. Syr. Cyrill. Chryſ.* vel etiam *Theophyl. Cant.* apud Fellum. ¶ ἐν ἐμοὶ] ἐστὶν addit *Comp. Er. Aug.* 4. *Wheel.* 2. *Cyrill. Lat. Iren.* Ex v. 10. ¶ μοι] *edd. mſſ. Goth. Chryſ.* &c. [~] *Lat. Cant. Colb.* 8. *Perſ. Syr.*

12 [~ μὲ] *Al. Barb.* 3. *Cant. Colb.* 8. *L. Med. Æth. Arab. Copt. Goth. Lat. Chryſoſt. Nonnus.*

14 ἐὰν] καὶ ἐὰν *Moſc.* & alii, *Syr. Arab.* ¶ [με] *edd. mſſ. Cyrill. Theophyl. Angl.* &c. [με] *Er.* ed. 1. *Bodl.* 1. 2. *Hirſ. Laud.* 5. *Par.* 4. *Per. Steph.* 3. 8 (quanquam hi duo in margine Stephani ad v. 13 notantur,) *Vſſ.* 2. *Arab. Goth. Lat.* plerique, *Perſ. Sax. Syr.* Ex alliteratione ad v. ſeq.

16 πατέρα] πατέρα με *Gal. Lat.* fragm. mſ. *Didymus.*

17 μένει] μενεῖ *Lat.* multi.

20 καὶ ἐγὼ] *Er. Hirſ. Wo.* 1. *Chryſ.* nec non *Aug.* 4. pluresve. κἀγὼ *edd.* al.

22 [καὶ] *Comp. Aug.* 1. 4. *Byz. Cypr. Hirſ. Steph. omn. Wo.* 1. 2. & *decem* & *tredecim* alii, *Chryſ. Theophyl.*

23 ἀπ.] ἀπ. ὃ *Er.* & recent. edd. ¶ ποιησόμεν] ποιησόμεθα *Colb.* 8. *L. Par.* 6. *Orig. Athanaſ.* in mſſ. *Euſeb. Cyrill. Nazianz. Epiphan. Theodorit. Antiochus.* Ex rhythmo ἐλευσόμεθα, vel ſtudio Græciſmi. at Iohannes nuſquam ποιῆσαι dicit.

27 διδαλιάτω] διδιάτω *Hirſ.*

28 εἶπον] *edd. mſſ. Athanaſ.* &c. [~] *Al. Barb.* 1. *Cant. Colb.* 8. *L. Med. Æth. Arab. Arm. Copt. Goth. Lat. Perſ. Syr. Orig. Chryſoſt. Nonnus, Cyprianus.* Inſertum ex colo præced. aut deletum ob parall. ¶ [~ με] *Er. Al. Cant. Colb.* 8. *Vſſ.* 2. *Æth. Lat. Iren. Chryſoſt. Nonnus.* Facile omiſſum ante μ.

30 ~ τάτε] *Comp. Al. Aug.* 1. 4. *Byz. Cant. Gehl. Hirſ. Med. Moſc. Stap. Steph. omn. Wo.* 1. 2. & *novem* & *viginti* alii, *Theodoritus, Syr.* [τάτε] *Lat. Er.* & al. *Chryſ.* Legit & non legit *Cyrillus* Al. ¶ [ἐυρήσει] *Colb.* 1. *Cypr. Med. Par.* 5. *Steph.* 7. 8. *Wh.* 1. *Maximus, Æth. Arm. Goth. Hilar.* & alii Latini, *Cyrillus* (qui tamen alibi ἐν ἔχει legit,) *Theodoritus, Oecumen.* in 1 Ioh. IV. Probat Millius, Kaiſerus. ἐχ ἐυρήσει *Baſil.* (qui tamen alibi ἐν ἔχει legit,) *Proſper.* ἐυρήσει *Athanaſius, Macarius, Hilarius* diac. in Gal. VI. *Salonius.* Ob prævium ἔρχεται in præſenti: cujus cauſa etiam ἐν ἔχει, præſens, ſubſtitutum videtur. *non inveniet* vel *invenit* habet *Ambr.* de fuga ſeculi c. 4. & in Luc. IV. *Leo, Maximus.* ἐυρίσκει τῶν ἰδίων *Greg.* Nyſſ. (alibi τῶν ἰδίων prætermittens,) & ſic fere *Epiphanius, Paulus Oroſius.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XV.

6 αὐτὰ] αὐτὸ *Med. Vff. 3.* & al. ¶ τὸ] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Hirſ. Moſc. Wo. 1. Valla*, cod. plurimi. ~ *Er. Steph.* edd.

7 [αἰτήσασθε] *Al. Aug. 4. Byz. Cant. Laud. 2. 4. Steph. a. η. ιβ. Wheel. 3. Veleſ.* αἰτήσασθαι *Syr.*

8 [γένησθε] *Barb. 3. Cant. Per. Steph. γ. η. Vff. 2. Æth. Copt. Lat. Theophyl.* γενήσησθε *Aug. 4. Cov. 1.* Vid. *Gnom.*

11 [ἡ] *Al. Barb. 1. Cant. Steph. θ. Æth. Arab. Lat. Perſ. Syr.* poſt μου facile omiſſum μου. Anceps eſt *Gothus.*

16 δῷ] δώῃ *Aug. 1. 4. Byz. Wo. 1. 2.* & *quatuor* & *ſeptem* alii. δώσει *Aug. 4.* alio loco, *Bodl. 4. Colb. 1.* δώσῃ *Bu. M. 1. Vien. Vff. 2.*

20 λόγε] λ. με *Cov. 1. Hirſ. Per. Wo. 1. Lat.*

24 ἑωράκασι] ἑωράκασίμε *Lin. Æth. Copt. Goth.*

26 ὃ] τὸ ὅν, ὃ *Dyonyſ.* de divin. nominibus, cap. II. § 1. ubi probat, illud ὁ ὤν, etiam de Spiritu Sancto dici. Sed *Pachymeres* & *Maximus* ſuis temporibus ſic lectum negant. ¶ παρὰ τοῦ πατρὸς] ~ *Wo. 1.* vel etiam *Chryſ. Arab.*

CAP. XVI.

3 ~ ὑμῖν] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Barb. decem, Cypr. Hirſ. Stap. Steph. omn. Wo. 1.* & *bis decem* alii, *Arab. Goth. Perſ. Syr. Chryſoſt. Calaritan.* ὑμᾶς *Byz.* ex v. 2. unde εἰς ὑμᾶς *Colb. 8. Eph. Seld. 1. Vff. 1.* [ὑμῖν] *Er.* &c. *Copt.* E proximo.

4 αὐτῶν] ~ *Cant. Wheel. 1. Arm.* Poſt ὥρα id ponit *Al. Med. Arab. Goth. Lat. Nonnus.* utroque loco reddit *Syr.* ὥρα αὐτῶν confert Millius ad Luc. XXII. 53. Potius ὥρα refertur ad v. 2. & αὐτῶν, eſt neutrum, ſive cum ὥρα, ſive, quod præſtat, cum μνημονεύητε conſtruas.

6 πεπλήρωκεν] πεπώρωκεν *Goth.*

7 [ἐγὼ] *Comp. Al. Aug. 1. 4.* (*Byz. Hirſ.* omiſſo γὰρ) *Gehl. Moſc. Stap. Wo. 2.* & *duodecim* & *ſedecim* alii. Ex anteced.

10 [~ με] *Er. Barb. 1. Cant. Colb. 8. Æth. Arab. Lat. Syr. Chryſoſt.*

14 ἐκ τοῦ ἐμοῦ] ἐξ ἐμοῦ *Em.* qui in ed. Ox. min. eſt *Vff. 2.* Et ſic verſu ſeq. plane *de me*, non *de meo*, Græcam habere literam, ait *Ricardus* Armachanus apud Hodium f. 434. ¶ λήψεται] λαμβάνει *Colb. 3. 8. Eph. Magd. Steph. α. ε. ζ. θ. ιδ. Vff. 1. 2. Ignat.* ep. interpol. ad Eph. Ita Millius in Notis: ſed vid. ad v. ſeq.

15 λήψεται] *Er.* & al. edd. *Lat. Dydimus:* neſcio an *Cypr. Gal. Gehl. Med.* cum *Al. Seld. 1. Vien. Wh. 1.* Nec liquet quid *Nonnus, Goth. Syr.* legerint. [λαμβάνει] *Comp. Aug. 1. 4. Bodl. ſex, Bu. Byz. Cant. Colb. 2. 3. Cov. 1. Gon. Go. Hirſ. Laud. 2. 4. 5. L. Lin. Lipſ. Mont. M. 1. Moſc. N. 1. Par. 1. 2. 3. 4. Per. Roe. Seld. 2. 3. 5. Trit. Vff. 2. Wheel. 3. Wo. 1. 2. Cyrillus* Hieroſ. *Ignatius* interpolatus, vel etiam *Cam.* & *Nonnus.* Et codd. a Stephano, cum editione Complutenſi, & ab aliis per errorem ad verſum 14 relati, huc referri debent, ut agnoſcit Millius in

Digitized by Google

Proleg. § 1231. Sapit hæc lectio ſedulitatem Græcorum, quæ præſens ἔχω contulerit.

16 [~ ἐγὼ] *Al. Aug. 1. 4. Byz. Cypr. Gehl. Hirſ. Moſc. Wo. 1. 2.* & codd. fere omnes, etiam ii, qui per errorem relati erant ad v. ſeq. ex quo ἐγὼ huc intulere librarii.

17 ἐγὼ] ~ *Comp. Er.* ed. 1. 2. *Par. 2.* Ita Millius & Kuſterus : ſed vid. ad v. 16. Vtroque tamen verſu ἐγὼ omittit *Lat.*

19 [~ οὖν] *Cant. Colb. 8. Med. Lat.* in mſ. Vnde *di Lat.* plerique, *Syr.* ¶ με alterum] με ; plerique *editi*, cum mſ.

21 ἄνθρωπος] ὁ ἄνθρωπος *Er.*

25 [~ ἀλλ'] *Er. L. Lat. Barb. 1. Cant. Colb. 8.* potuit repeti poſt ὑμῖν ex colo ſeq.

26 [~ περὶ τοῦ πατρὸς] *Chryſ. Arab.* Non legit & legit *Didymus* l. 2. de Sp. S.

27 ἐγὼ] *edd. mſſ.* ex v. 26. [~] *Lat.* in codd. opt. *Chryſ.*

31 πιστεύετε, ſine interrog.] *Er. Syr. Cyrill. Nonnus.* Interrogationem ſtatuunt multi.

32 νῦν] ~ *Al. Cant. Colb. 8. Copt.* ἤδη *Vſſ. 3.* ¶ πατὴρ] πατήρμου *Moſc.* & alii.

33 ἔχετε] *edd. prima, mſſ.* &c. *Hieron. Valla, Stap.* ἕξετε, Spir. leni, Steph. ed. 3. ſub cujus calcem ἔχετε reſtitui jubetur. dehinc tamen ἕξετε *Bezæ* & recent. edd. quanquam ſic quoque *Hirſ. Lat. Chryſ.* & *Iſid.* Peluſ. ſæpius, uti Ap. II. 10. Vtrumque Cyprianus.

CAP. XVII.

1 [~ πρὸς] *Al. Barb. 1. Hirſ. Trit. Æth. Arab. Goth. Lat. Cant. Perſ. Syr. Nonnus.*

2 [δώσει] *Comp. Aug. 1. 4. Bodl. 1. 7. Byz. Cov. 1. Eph. Gal. Hirſ. Med. M. 1. Par. 1. 4. 8. Seld. 1. 2. 3. 5. Vſſ. 1. Wh. 3.*

7 ἔγνωκαν] ἔγνωσαν *Laud. 2.* & al. Ex v. ſeq. ἔγνωκα *Steph. 5.* & aliqui apud *Theophyl.* ἔγνων aliqui apud *Chryſoſt.* Vterque primam ſingularem (quam tamen etiam *Goth.* & *Syr.* exprimunt) recte, ut Chriſto indignam, rejicit. Videtur autem aliquis ἔγνων quaſi tertiam item pluralem poſuiſſe perperam, & varietati errorique cauſam dediſſe.

9 εἰσὶ] ἦσαν *Bodl. un.* apud Fellum.

11 ὡς] *Er. Lat. Æth. Copt. Goth. Athanaſ. Epiphanius :* vel etiam *Barberiniani* & *Colbertini* & *Pariſini* aliqui, & *Cypr. Go. L. Med. Mont. Wheel. tres*, cum *Gehl. Gon. Hirſ. Seld. 1. Vien. Wo. 1.* [ᾧ] *Comp. Al. Aug. 1. Barb. 2. B. 1. Bodl. 1. 2. 4. 6. 7. Bu. Byz. Cov. 1. Eph. Gal. Laud. 2. 5. Lin. Lipſ. M. 1. 2. Moſc. N. 1. Par. 1. 2. 3. 4. Per. Roe. Seld. 2. 3. Steph. omn. Trit. Vſſer. 1. 2.* (in ed. Ox. min.) *Wo. 2. Arab. Copt. Perſ.* ὃ *Aug. 4. Bodl. 3. 5. Cant. Laud. 4. Magd. Seld. 5. Cyrill.* vel etiam *Theophyl.* & *Euthym.* in comm. *Syr.* uti v. 2. Hiat *Aug. 3.* vel etiam *Seld. 4.* ¶ καθὼς] καθὼς καὶ *Barb. 3.* cum pauculis, *Lat.*

12 ἐν τῷ κόσμῳ] ~ *Copt. Lat. Cant.* ¶ οὓς] *edd.* &c. *Copt.* ᾧ *Colb. 8. Steph. 1. Vſſ. 2. Cyrill.*

16 ἐγὼ]

Digitized by Google

16 ἐγὼ] κἀγὼ *Hirſ. L. Lat. Neograeca* verſio.

17 [~ σῦ] *Al. Barb. 1. Cant. Goth. Lat. Didymus.* Perſæpe dicitur *veritas* apud Iohannem, in Evangelio & Epiſtolis: nunquam additur *Dei.*

20 [πιστευόντων] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Bodl. 1. 2. 3. 4. Bu. Byz. Cant. Colb. 8. Cypr. Eph. Laud. 2. 4. 5. L. Med. M. 1. 2. Par. 1. 2. 5. 7. 8. Per. Roe. Steph. omn. Trit. Vſſ. 2. Wheel. 1. 2. 3. Wo. 2.* nec non *Hirſ. Perſ. Syr. Athanaſius, Cyrillus, Chryſoſt. Theophyl. Nonnus.* Vtrumque *Baſilius.* πεπιστευκότων *Bodl. 6. Gon. Go. Lin. N. 1.*

22 [ἔδωκάς μοι, ἔδωκα] *Al.* & alii, *Hippol. Chryſ.* ¶ ἐσμὲν] ~ *Clemens* Al. *Hippolytus.*

23 [~ ἵνα] *Cant. Colb. 8. L. Arab. Copt. Perſ. Hippol.* uti v. 21. ¶ ἠγάπησας] *codd. Clemens Al.* &c. [ἠγάπησα] *Cant. Hirſ. Med. Seld. 3. Æth. Arab. Copt. Perſ. Chryſoſtomus*, clariſſime. Vtrumque habent *Syr.* codd.

24 ὅτι ἠγ. με] ~ *Cyprian.*

25 κοσ prius] ~ *Lat.* ſed habet cod. *Trevirenſis.*

CAP. XVIII.

1 τῶν κέδρων] *edd. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ. Valla, Stap.* &c. *Chryſ. Nonnus*, vel etiam *Copt.* τῶ κεδρών conjecit *Stunica, Stapulenſis* & *Zegerus.* τῶ κέδρων ed. *Lipſienſis* A. 1564. & *Caſauboni* & al. ex Hieronymo, *Al.* vid. *Camerarii* & *Simonii* Not. & *P. Zornii* T. II. opuſc. ſacr. p. 103 ſqq. ubi permultos memorat hanc lectionem comprobantes. LXX ſæpe κέδρων, ſemel τῶν κέδρων· quod poſt ætatem illorum invaluiſſe, credibile eſt: ſed apud Iohannem, τῶν, ſi non eſſet genuinum, delendum eſſet potius, in appoſitione, quam in τῶ mutandum. ut LXX paſſim, ἀπὸ τῆ χειμάῤῥε ἀρνῶν, ἐπὶ τῆ χειμάῤῥε σωρὴν, κ. τ. λ. τῆ κέδρε *Cant.* at *Cedron* habet *Lat.* Vide *Gnom.*

2 συνήχθη] σ. κοσ *Byz. Hirſ. Moſc.* & complures alii.

6 ὅτι] ~ *Al.* & alii, Orig.

8 ἀπ.] ἀπ. ὁ *Er.* & recent. edd.

11 ~ σῦ] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Barb. octo, Bodl. 1. 6. Bu. Cant. Colb. 8. Cypr. Gal. Go. Hirſ. Lin. Mont. Moſc. N. 1. Par. 1. 2. 4. Per. Roe. Seld. 3. Stap. Trit. Arab. Arm. Goth. Lat.* in mſſ. & Hieron. & Theophili commentariis, *Oroſiique* apologia, *Perſ. Syr.* [σῦ] *Er.* &c. *Lat.* Ex Matth.

13 ἐκείνα] ἐκ. Ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν δεδεμένον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα *Cyrill.* ex v. 24.

14 ἀπολέσθαι] ἀποθανεῖν *L. Per. Lat.* & al. Ex cap. XI. 50. vel etiam ex euphemiſmo.

15 ~ ὁ ante ἄλλος] *Er. Henr. Steph.* ed. *Al.* & *Cant.* (in annot. Gall. R. Simonii) pluresve, *Goth. Lat.* nam *ille*, hoc quidem loco, *Trevirenſis*, ſed verſu ſeq. rectius alii cod. Latini adhibent: *Syr.* [ὁ] *Comp.* & recent. edd. ¶ τῆ ἀρχιερέως] ~ *Nonnus, Synopſis* ſcript. ſacræ, *Goth. Perſ. Syr.*

20 [~ τῇ] *Al. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ. Par. 1. 2. 3. 4. Wo. 1. 2.* codd. plurim. ¶ πάντες] *Er. Al. Gal,* marg. *Gon. L. Magd. Med. Par. 6. Æth. Arab. Arm. Copt. Lat. Perſ. Syr. Cyrill. Theophyl.* [πάντοτε] *Comp. Goth.* & al. Facile iteratum ex præce-

Digitized by Google

præcedentibus. πάντοθεν, conjectura Bezæ, a Beza & recentioribus in textum Græcum & in versiones illata.

23 δέρας] δειρας *Aug. 1. Byz. Cam.* & alii.

24 ~ οὖν] *ed. prima*, sine nota varietatis; *Aug. 1. Byz. Hirs.* &c. Lectio hæc brevior, media & vera est. unde δὲ, *Mosc.* & alii, *Æth. Arab. Goth. Pers. Syr.* τὸ *Lat.* fere omnes. [οὖν] *Cyrillus*, &, ex eo fortasse, *Aug. 4.* & duo apud *Bezam*, & ex his Beza. Vid. *Gnom.*

25 ἠρνήσατο] ἠρν. οὖν *Comp. Aug. 1. Wo. 1.* & complures alii, *Goth.* item *Aug. 4. Byz. Eph. Laud. 2. M. 1.* qui id per compensationem retractant versu 28.

28 οὖν] *Aug. 4.* (ineunte pericopa,) & sic *Byz. Eph. Gehl. Laud. 2. M. 1.* aliique, *Theophyl.* ¶ [πρὸ] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Bodl. 1. 7. Cant. Colb. 3. Gal. Gon. Go. L. Lips. M. 1. Par. 1. 2. 3. 4. 7. 8. Per. Seld. 1. Vss. 2. Auctor* resp. ad orthodoxos, *Cyrill. Chronicon* Al. ¶ ἵνα alterum] ~ *Al. Cant. Goth. Lat.* in mss. De *Arab.* & *Syr.* incertum est.

29 οὖν] ~ *Mosc.* ¶ αὐτὰς] ἀ. ἔξω *Er. Lips.* & alii, *Goth. Lat. Syr. Cyrill.* Ex c. XIX. 4.

31 οὖν alterum] ~ *Mosc. Copt. Syr.* δὲ *Al.* & alii apud Millium.

32 πολῳ] ποῖ *Al.* apud Fellum.

33 οὖν] ~ *Gal. Hirs. Copt. Goth.* δὲ *Syr.*

34 αὐτῷ] ~ *Er. Al. Cant. Par. 2. Copt. Goth. Lat.* ¶ σὺ] ~ *Gon. Chrys. Lat. Cant.* ¶ ἄλλοι σοι εἶπον] ἄλλος σοι εἶπεν *Er.* ed. 1. *Byz.* & alii.

36 ἀπ.] ἀπ. ὁ *Er.* & recent. edd.

40 πάλιν] *Er. Steph.* edd. *Goth. Lat.* &c. [~] *Comp. Aug. 1. Wo. 1.* & complures alii, *Æth. Arab. Arm. Copt. Pers. Syr. Chrys. Nonnus.* Facile omissum, πάντες sequente.

CAP. XIX.

2 αὐτῷ τῇ κεφαλῇ] ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῷ *Mosc. Wo.* nec non alii. ex Matth.

3 [καὶ ἤρχ. πρὸς αὐτὸν] *Barb. 2. Colb. 1. 8. Lips. Med. Mont.* in marg. *Par. 8. Steph. γ. η. θ. Wheel. 1. Cyrill. Nonnus*, *Æth. Arabes*, *Copt. Lat. Augustin.*

4 ἐξ. οὖν] *edd.* &c. Ex v. seq. [ἐξῆλθ.] *Cant. Gon.* Lectio media. nam καὶ ἐξ. *Al. Med. Colb. 1. 8. Cypr. Par. 8. Æth. Lat. Syr.* ¶ ἔξω prius] ~ *Bodl. un.* apud Fellum, *M. 1. Mosc. Veles.*

5 λέγει] λ. ὁ πιλάτος *Vss. 2. Arab. Copt. Syr.* Glossa.

6 med. αὐτὸν] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Bodl. sex*, *Byz. Hirs.* & *quindecim* & *viginti tres* alii, *Æth. Arab. Arm. Copt. Goth. Lat.* plerique, *Pers. Syr. Theophyl.* [~] *Er.* & vix duo & tres alii.

7 ἡμῶν] ~ *Lat. Cant.* ¶ υἱὸν θεῦ] *Comp. Steph.* edd. *Aug. 1. 3.* τὸν υἱὸν θεῦ *Er.* [θεῦ υἱὸν] *Aug. 4. Byz. Cam. Hirs. Lips. Theophyl. Gothus*, qui ne uno quidem loco, ubi υἱὸς θεῦ vel θεῦ υἱὸς exstat, Græcum verborum ordinem mutat. υἱὸν τῦ θεῦ *Beza*, recentiores, Millius. ¶ ἑαυτὸν υἱὸν θεῦ] υἱὸν θεῦ αὐτὸν *Par. 2. Lat.* nec non *Chrys.*

10 [~ οὖν]

Digitized by Google

10 [~ οὖν] *Al. Aug. 4. Bodl. 5. Eph. Laud. 2. 4. L. M. 1. Mosc. Arab. Copt. Perſ. Syr.*

11 ἀπ.] ἀπ. ὁ *Er.* & recent. edd. ¶ ἔχεις] ἴσχεις *Al. Cant.* græce, *Mosc.*

12 ἔκραζον] ἐκραύγαζον *Al.* & alii. ἐκραύγασαν *Cant.* & alii. Ex v. 6. 15, ubi id per compenſationem retractatur. ¶ πᾶς] πᾶς γὰρ *Cant. Arab. Lat.* aliqui, *Syr.* ¶ ἑαυτὸν] *Comp. Al. Aug. 1. 3. 4. Byz. Hirſ. Wo. 2.* codd. plurim. αὐτὸν *Er.*

13 τοῦτον τὸν λόγον] *edd.* &c. uti v. 8. τούτων τῶν λόγων] *Al. Aug. 3. 4. Barb. 2. Cant. Hirſ. Laud. 2. 5. Steph. γ. ε. η. ιβ. Trit. Copt. Lat. Auctor* reſp. ad orthod. τῶν λόγων τούτων *Lipſ. Par. 2. 8.* ¶ γαββαθὰ] *Comp. Aug. 1. Byz. Cæſ. Gehl. Wo. 2.* cod. plurimi, *Lat.* in mſ. Colon. γαββαθᾶ *Er.* & al.

14 med. δὲ] ~ *Bu. Laud. 5. Lin. N. 1. Wh. 1. Cyrill. Theophyl. Lat. Perſ.* [ἦν] *Al. Aug. 1. Bodl. 5. 6. 7. Cant. Colb. 3. 8. Gon. Go. L. Med. Mont.* inter lineas, *Per. Seld. 3. 4. Vſſ. 2. Petrus Al.* ¶ ὡσεὶ] ὡς *Al. Aug. 3. Cam. Hirſ.* & aliquot alii. ex c. I. 40. ¶ ἕκτη] *codd.* fere omnes hodie, cum *verſionibus.* Hiat *Goth.* Varietas plane ſingularis: quam, ut apparet, librarius quiſpiam valde antiquus admiſit per oſcitantiam. Neque enim uſquam tam facile erratur, quam in numeris, ut apud LXX int. videre eſt, & literati homines paſſim notant. ſpeciatim librarii numerum, ex uno loco in phantaſia ſua hærentem, in alienum ſæpe intulerunt. ſic c. VI. 7 pro διακοσίων librarius τριακοσίων· viciſſim c. XIII. 5 pro τριακοσίων, διακοσίων· & cap. I. 40 pro δεκάτη ipſum ἕκτη· Matth. XX. 3 pro ipſo τρίτην ipſum ἕκτην· Marc. XIV. 12 pro πρώτη, τρίτῃ. Act. XXVII. 37 pro ἑβδομηκονταεξ, ἑβδομήκοντα πέντε, qui notior numerus Act. VII. 14. Atque hoc potiſſimum loco proclive fuit, ut librario ex formula ſimillima, cap. IV. 6, *hora* nominatiſſima *ſexta* obhæreret: nil proclivius, quam ut, dum *paraſceven* adeoque *ſextum diem* cogitaret, *ſextam horam* imprudens ſcriberet: ſicut librarius Act. XXVII. 3 pro ἑτέρᾳ, ellipſin *diei* cogitans, ἡμέρᾳ in *Vff. 2* ſubſtituit. Eundem certe *ſextum* diem, ac *tertiam* tamen horam, diſerte comprobat *Nonnus:*

ἕκτη δ' ἣν ἐνέπεσε προσάββατον ἕπλετο ἠὼς,
ἣν δὲ τιτασσομένη τριτάτη θανατηφόρος ὥρη.

Talis cauſa minus ſpecioſa dictu, ſed valde efficax reipſa eſt. *Euſebius* Cæſarienſis putat, Γ ternarii notam a librariis mutatam eſſe in ἐπίσημον ſenarii notam: *cui ſententiæ ſubſcribunt* Severus *Antiochenus*, Ammonius *Alexandrinus*, & Theophylactus, *ut habent* Proleg. Wetſten. p. 6. Vidi in membranis epiſemon, literæ Γ ſimillimum: & epiſtola ad Hebræos, cujus στίχοι ΨΓ feruntur in editionibus, in *Cæſ.* habet Ψϛ. & Olympiodoro, cui αἴγαγρον obtruſere librarii, αἴγαγρον reſtituit Weſſelingius. Porro talium notarum uſus, & harum duarum ſimilitudo, antiquitatem habet grandem, coll. var. Marc. XV. 25. facile ergo patimur, hanc cauſam ſuperioribus illis adjici, ut vel ſingulis vel conjunctis mutatio mature introducta & late didita adſcribatur. *ſexta* etiam *Lat.* habet: niſi librarii ex *III* fecere *VI.* coll. Var. Ap. XIII. 18. [τρίτη] *Cam.* & cod. apud Wech. i. e. Bezæ, i. e. *Cant.* (qui quia Latine *ſexta* habet, Græcum τρίτη non ex Latino, ut plerum-

Digitized by Google

que ſolet, finxit; adeoque ex præſtantiſſimo Græco, cui interdum obſequitur, exemplari repoſuit:) *Nonnus*, ut vidimus: *Chronicon* paſchale Alexandrinum; & in eo ſcriptor antiquus, (quem Petrum Alexandrinum nonnulli falſo putant,) adfirmans, ſic habere τὰ ἀκριβῆ βιβλία αὐτόπτα τὸ ἰδιόχαρον τῶ εὐαγγελιστῶ, *libros accuratos & Iohannis autographum ad ſuam uſque ætatem in Epheſina Eccleſia cuſtoditum.* Auctoritatem affirmationis de autographo Iohannis *Iohannes Frickius* defendit in libro egregio de Cura eccl. vet. circa canonem p. 130 ſeq. Sane ejuſmodi in negotio ſcriptor Alexandrinus ad autographon illud provocavit, in quo nemo non cuperet rem ipſam cognoſcere, ſcriptorem, ſi fefelliſſet, maximopere reprehenſurus. nec, ſi *Epiphanius* id non vidit (quippe utiliter alioqui contra Alogos allegaturus) ne alter quidem aliquanto id ante videre aut noſſe potuit. ſed tamen ſi quis de autographo dubitat, exemplaria certe ſpecioſæ tum antiquitatis ſic habuiſſe oportet. Itaque ſi ſcriptor Chronici & auctor ei laudatus, ſi Nonnus, librariorum munere functi eſſent, codiceſque Iohannei ab illorum manu, & in codicibus hæc lectio, quam probavere, exſtaret: aſſenſuros nos arbitror. Cur nunc contra? Gaudemus merito, ubi vera lectio quam plurimis codd. nititur: ſed hoc certe loco res cogit, ut numero codicum minore ſimus contenti. Sunt alibi genuinæ lectiones, non pluribus nixæ codicibus, quas tamen, Eraſmo agnitas, nobis conſuetas, defendimus. Conjecturam Marco adhibent Hieronymus, vel quiſquis commentarium ſcripſit in Pſalmum LXXVII, Cajetanus, Stapulenſis, Lutherus, Melch. Canus, Gerhardus, Peravius, Calixtus, Voſſius: tutius autem Iohanni lectionem duntaxat paucioribus hodie codicibus nixam reſtituunt *Hartungus*, *Boiſius*, *Bynaus*, *Caſaubonus*, *Coccejus*, *Colomeſius*, *Lamius*, *Relandus*, *Reyherus*, *Tillemontius*, quos notant Wolfius & Reineccius. Addantur *Camerarius*, *Toletus*, *Elias Hutterus*, *Martinius*, *Vſſerius*, *Pfaffius* in ſyntagm. quidem, p. 138 ſſ. *Ruſius*, *Strubbergius*: nec *Beza* repugnat, nec *Tho. Mareſchallus* in Notis ad Gothum, p. 423. Parum liquido Ep. Ignat. interpol. ad Trall. ſect. IX. τῇ οὖν παρασκευῇ, τρίτῃ ὥρᾳ, ἀπόφασιν ἐδέξατο παρὰ τῶ πιλάτε, συγχωρήσαντος τῶ πατρός· ἕκτῃ ὥρᾳ ἐσταυρώθη. Vid. *Gnom.*

15 ἐκραύγασαν] ἔκραζον *Al. Cypr. Med. Seld. 4.*

16 ἦγαγον] *Comp. Aug. 1. 3. 4. Bodl. 1. 2. 5. 6. Bu. Byz. Cant. Colb. 2. Gal. Gehl. Gon. Go. Hirſ. Laud. 2. Lin. Magd. Mont. M. 1. Moſc. N. 1. Par. 1. 3. 4. 5. 6. Roe. Seld. 1. Steph. γ. δ. ε. ζ. Trit. Vſſ. 1. 2. Wheel. 1. Wo. 2. Theophyl. Euthym.* εἰς τὸ πραιτώριον, addit *Aug. 3. 4* (ineunte periocha) *Byz.* & al. αὐτὸν εἰς τὸ ταυρῶσαι *Gal.* & al. Gloſſa, gloſſam de prætorio corrigens, ex Matth. [ἀπήγαγον] *Er.* & al. Ex Matth.

17 εἰς τὸν] εἰς τόπον *Moſc.* & alii. Ex alliteratione. τόπον poſtea deeſſe notat editio Ox. min. in *Bodl. 5. Gon. Vſſ. 2.* ¶ ὃς] ὁ *Aug. 4.* & al. ¶ γολγοθᾶ] γολγαθᾶ unus cod. Gr. apud *Lucam* Brug.

20 ὁ τόπος τῆς πόλεως] *Comp. Al. Aug. 1. 3. 4. Byz. Gehl. Hirſ. Wo. 2.* & alii permulti. τῆς πόλεως ὁ τόπος *Er. Steph.* edd.

23 τὸν ἰησᾶν] *eum* habet *Lat.* ¶ ἄραφος] *Er. Steph.* ed. 1. 2. *Al. Aug. 3. 4. Byz. Hirſ. Moſc.* codd. plur. ἄρραφος vel ἄῤῥαφος *Comp.* & al.

25 δὲ]

Digitized by Google

25 δὲ] ~ *Byz. Mosc.* Ineunte pericopa. ¶ μαρία ἡ] καὶ μαρία ἡ *Æth. Pers. Syr.*

26 ἰδὲ] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Med.* & *bis undecim* alii, *Chrysost.* [ἰδὰ] *Er.* & al. Ex seq.

27 ὥρας] ἡμέρας *Al. Byz.* & complures alii. Versio nulla. ¶ ὁ μαθητὴς αὐτὴν] *Er. Aug. 1. 4. Byz Hirs. Wo. 1. 2.* plurese. αὐτὴν ὁ μαθητὴς *Comp.* & al. ¶ μαθητὴς] μ. ἐκεῖνος *Comp. Aug. 4. Stap.* & alii. Ex parall.

28 εἰδὼς] ἰδὼν *Er.* ed. 1. 2. *Aug. 4. Byz. Hirs.* multique alii, Ex v. 26. ἰδὼν *Par. 2.* ¶ [~ ἤδη] *Aug. 4. Bodl. 5. Byz. Eph. Laud. 2. 4. Chrysost. Lat.* aliqui, *Syr. Nonnus.* Habet hoc ante πάντα *Aug. 1.* & *Lat.* mss.

30 οὖν] *edd.* &c. Sic v. 29. 31. δὲ *Colb. 1. 3. Med. Wheel. 1. Syr.* ~ *Colb. 8.*

31 ἐκεῖ παρασκευὴ ἦν] Hoc ante ἵνα μὴ ponit *Er. Chrysost. Nonn. Æth. Arab. Lat. Pers. Syr.* ~ *Par. 6.* ¶ ἡ] ~ *Er. Aug. 1. 4.* ¶ [ἐκείνη] *Comp. Er. Leusden. Gal. Laud. 5. Lin. Seld. 5. Vss. 2. Arab. Lat. Pers. Athanas.* homil. εἰς τὸν σπόρον, *Cyrill. Theophyl. Nonnus.*

34 ἔνυξε] *edd. mss. Chrys.* &c. ἤνοιξε *Wheel. 1. Lat.* ¶ αὐθεως] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Hirs. Mosc.* codd. plur. ἐυθὺς *edd.* al. ¶ αἷμα καὶ ὕδωρ] *Ambros. Hier. Damasc. Tertull.* &c. inverterunt, *aqua & sanguis*, (propter baptismum,) ut censet Voet. P. II. select. disp. de perfosso Christi latere.

35 ἐστὶν αὐτῦ ἡ μαρτυρία] *Aug. 4* tribus locis, *Byz. Hirs. Wo. 1.* pluresve, *Lat.* in ms. Trev. αὐτῦ ἐστιν ἡ μαρτυρία *Er.* & al. ἐστὶν ἡ μ. αὐτῦ *Comp. Aug. 1. 4.* alio loco, *Mosc. Wo. 2. Chrys. Andreas* Cæs. in Ap. XXII. 8. *Lat.* plerique. αὐτῦ omittit *Andreas* l. c. in cod. Augustano. ¶ καὶ] *Er. Al. Barb. 1. Cant. Colb. 8. Cypr. Med. Mont.* inter lineas, *Seld. 5. Arab. Lat. Pers. Syr.* [~] *edd.* & codd. al. Ex cap. XI. 15.

36 [ἀπ'] *Comp. Aug. 1. Gehl.* & complures alii, nec non *Hirs. Copt. Lat. Syr. Theophyl. Nonn.* Ex LXX. *Erasmi* edd. variant. ἀπ' & παρ' habet *Cyrillus* Al.

38 δὲ prius] ~ *Comp. Aug. 1. Hirs. Mosc. Stap.* & multi alii, nec non *Wo. 1.* Initium periochæ. ¶ ~ ὁ ante ἰωσὴφ] *Comp.* & mss. ὁ *Er.* & al. ¶ [αὐτῦ] *Aug. 4. Bodl. 5. Colb. 8. Par. 2.* ¶ ἦλθεν usq. ἰησῦ] ~ *Er.* ¶ τῦ ἰησῦ alterum] αὐτῦ *Bodl. 4. Laud. 4. Æth.*

39 ὡς] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Hirs. Wo. 1. 2.* codd. multi. ὥσπερ *edd.* al.

40 ἐν] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Byz. Hirs. Mosc. Vss. 1. 2. Wo. 1. 2.* & *bis septendecim* alii, *Theophyl.* [~] *edd.* al.

CAP. XX.

8 [~ ἄλλος] *Lat. Syr.*

9 δεῖ] *oportebat* habent *Lat.* aliqui.

11 [τῷ μνημείῳ] *Al. B. 1. Bodl. 1. 2. Cant. Cov. 1. Gal. Go. Lipsi. Magd. Par. 1. 2. 3. Steph. γ. ε. ζ. η.* Scribere coeperant τὸ μνημεῖον *Aug. 4. Hirs.* sed sub manu hic obscurius, ille clare τῷ μνημείῳ fecit. ¶ ἔξω] ~ *Al. Arab. Pers. Syr.*

14 init. καὶ] ~ *Al. Barb. 2. Cant. Colb. 8. Per. Arab. Lat. Pers. Syr. Cyrill.* ¶ ~ ὁ post ὅτι *Comp.* & *mss.* ὁ *Er.* & al.

15 ἔθηκας αὐτὸν] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Hirſ. Wo. 1.* nec non *Cant.* pluresve. αὐτὸν ἔθηκας *edd.* al.

16 ῥαββανὶ] ῥαββουνὶ *Comp. Aug. 1.* & al. ῥαββωνεὶ *Cant.* ἑβραϊστὶ præfigunt *Cant. Colb. 8. Eph. Med. Æth. Arab. Arm. Copt. Perſ. Syr.* Ex c. XIX. 17. 20.

17 [~ με] *Iren.* in mſſ. *Maximus, Cant.* ¶ κῳ tertium] ~ *Lat.* aliqui: ſed habet *Sax.*

19 οὖν] ~ *Aug. 4. Wo. 1.* & alii, *Lat.* in mſ. Char. Initio periochæ.

21 ὁ ἰησοῦς] ~ *Cant. Wh. 1. Lat.*

25 τύπον prius] τόπον *Arab. Arm. Perſ. Syr.* ¶ [τόπον] *Al. Bodl. 6. Hirſ.* (alio atramento,) *Lin. N. 1. Arab. Lat. Perſ.* Pronomen *Syrus* ſubſtituit, quod ad prius τόπον refertur.

28 init. κῳ] ~ *Er. Cant. Wheel. 1. Lat.* vel etiam *Wo. 1.* ¶ ~ ὁ ante θωμ.] *Comp. Aug. 1. 4. Byz. Gehl. Hirſ.* pluresve. ὁ *edd.* al. ¶ αὐτῷ] ~ *Arab. Copt. Lat.* aliqui.

29 ~ θωμᾶ] *Comp. Al. Aug. 1. 3. 4. Bodl. 1. 2. 6. 7. Byz. Cant. Colb. 3. Cov. 1. Cypr. Eph. Gal. Gehl. Gon. Go. Hirſ. Laud. 2. 4. 5. L. Lin. Lipſ. Magd. Mont. M. 1. 2. N. 1. Par. 1. 2. 3. 4. Per. Roe. Seld. 1. 2. 5. Stap. Trit. Vſſ. 1. 2. Wh. 2. 3. Wo. 1. 2. Æth. Arab. Arm. Copt. Lat.* in *Cant.*, in *Trevirenſi*, in pleriſque aliis, in *Hieronymo, Sax. Syr. Cyrill. Theophanes, Euthym. Theophyl. Nonnus, Cyprianus, Hilarius, Auguſtinus, Leo.* [θωμᾶ] *Er.* neſcio an *Bu. Wh. 1.* & pauculi claſſis ſecundæ, *Orig.* ¶ πεπίστευκας] Signum interrogationis additum raſumque in *Aug. 1.*

31 ταῦτα uſq. αὐτῇ] ~ *Wo. 1.* manu prima. ¶ ~ ὁ poſt ὅτι] *Comp. Aug. 1. 3. 4. Byz. Cant. Gehl. Hirſ. Moſc.* pluresve. ὁ *edd.* al. ¶ ὁ χριστὸς] ~ *Iren.* mſ. *Lat.* aliqui. ¶ ζωὴν] ζ. αἰώνιον *Cant. Colb. 8. L. Par. 6. Per. Steph. 9. Nonnus, Æth. Arab. Copt. Lat.* aliqui, *Perſ. Sax. Syr. Iren. Fauſtin. Gaudentius.* Ex parall. Vtroque modo *Cyrillus* Al.

CAP. XXI.

1 πάλιν] ~ *Aug. 1. 4. Eyz. Wo. 1.* & aliquot alii, *Perſ. Chryſoſt.* Initio pericopæ. ¶ [~ τοῖς μαθηταῖς] *Er. Lat. Sax. τ. μ. αὐτῆ Byz. Gehl. Wo. 2.* & alii, *Armen. τ. μ. αὐτῆ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν Aug. 1. 4.* & alii. Initium periochæ auctum ex v. 14.

2 οἱ] οἱ υἱοὶ *Aug. 3. Hirſ.* & al. υἱοὶ *E. Schmidii* ed.

3 ἐνέβησαν] *Comp. Al. Aug. 1. 4. Bodl. 2. 5. Byz. Cant. Colb. 8. Cov. 1. Cypr. Eph. Gon. Go. Hirſ. Laud. 2. L. Magd. Med. Par. 1. Per. Roe. Seld. 1. Trit. Wo. 1. 2.* [ἀνέβησαν] edd. al. ¶ [~ ἐυθὺς] *Barb. 1. Cant. Colb. 8. L. Æth. Arm. Copt. Lat. Perſ. Syr.*

4 γενομένης] γιν. *Er.* ed. 1. 2. *Al. Byz. Per.* ¶ [ἐπὶ] *Al. Aug. 4. Cant. Colb. 3. 8. Laud. 4. M. 1. Par. 2. Per. Cyrill.*

5 [~ οὖν] *Er. Aug. 3. 4. Colb. 3. 8. Wheel. 1. Copt.*

12 [~ τῶν μαθητῶν] *Chryſ.* unde *diſcumbentium* habet *Lat.*

13 οὖν] ~ *Per.* & al.

14 αὐτῆ] *Al. Colb. 8. Seld. 1. Lat.* aliqui.

15 ſeqq.

Digitized by Google

15 ſeqq. ἰωνᾶ] ἰωαννᾶ *Er. Per.* & al.

16 [ἀρνία] *Lat.* ex v. 15.

18 οἴσει] οἴσασί σε *Al. Æth. Arab. Perſ. Syr.* ũnde pro ἐκτενεῖς κτλ. habent ἄλλοι σε ζώσασι καὶ οἴσασιν *Cyrill.* & *Chryſoſt.* plurali duplici, quem aliis verbis habent *Cant.* & *Nonnus.*

20 δὲ] ∽ *Al. Lat.*

22. 23. ἐὰν] *Si* vertit *Lat.* & hoc probat Beſſarion, Valla, Stapulenſis, Eraſmus, Cajetanus, Magdalius, Eſtius, Ianſenius, alii. Hinc prono & aperto ſphalmate *ſic* multi, *ſi ſic* mſ. Colon. & al. & inde *Cant.* & *Claramontanenſis* (quæ duo nomina merito cenſentur unius eſſe codicis,) & codices Græci in Correctorio vetuſto memorati. Vid. etiam *Ioannis De la Haye* & H. a Bukentop annot. h. l. *Calov.* Crit. p. 650. *Raithii* Vind. p. 439.

23 ἔτος] ∽ *Orig. Cyrill. Hieron.* ¶ [∽ αὐτῷ] *L. Lat.* in mſ. Colon. *Syr.*

25 βιβλία] *Er. Al. Cant. Colb. 8. Arab. Arm. Copt. Lat. Perſ. Syr.* Librarii addidere ἀμήν.

ACTA APOSTOLORVM.

Hæc habent

EDD. eædem.

MSS. CLASS. I. *Al. Aug. 6. Baſ. 2. Cov. 2. 3.* (incipiens in c. I. 11.) *4. Laud. 2. 3.* (hiat a c. XXVI. 29. ad c. XXVIII. 26.) *Lin. Magd. 1. N. 1. 2.* (hiat a c. I. 18. ad c. II. 11. & ſæpe cum *N. 1* apud Fellum & Millium permutatur,) *Pet. 1. Vff. 2*, cujus epitheton numerale vix niſi in epiſtola ad Hebræos, in qua ſola etiam *Vff. 1* occurrit, adhibemus.

CLASS. II. *Barb. octo*, *Baroc.* (incipit a c. XI. 13.) *Cant.* (hiat a c. VIII. 29. ad c. X. 14. & deſinit in c. XXIII. 29.) *Cant. 2. Colb. 6. Gen. Hunt. 1* (incipit a c. XV. 19.) *L. Lu.* (incipit circ. c. XII. 4. atque editor N. T. Gr. Angl. pro *Lu.*, non recte percepto indice Millii, *Luciani* martyris *lectionem* (utinam eam haberemus,) citare ſolet.) *Mont. Pet. 2.* (incipit circ. c. XVIII. 22.) *3*, (qui Fello eſt *Pet. 1.*) *Seidel. Sin. Steph. δ. ε. θ. ι. ια. ιγ.* (*Steph. η* tantum bis occurrit:) *Vien.*

VERS. *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.*

PATRES, *Chryſoſt. Euthalius.* (exemplaria Pamphili ſecutus, à Zacagnio & Millio collatus,) *Oecumenius*, *Theophylactus*, *Caſſiodorus*, *Beda* &c.

Seorſum de *Laud. 3*, qui Acta ſolum modo habet, (& Fello eſt *Bodl. 1.*) hoc loco dicendum eſt aliquid. *Græcolatinus* is eſt: quantæ vetuſtatis, non admodum conſtat. vid. Mill. Proleg. f. 157. Certe cum *Cantabrigienſi* illo facit, Latiniſque vel codicibus vel patribus, Cypriano præſertim & Irenæi interpreti, plurimum obſequitur, & gloſſis indulget. vide Millii not. ad Act. I. 7. II. 4. 17.

Digitized by Google

24. 25. 32. 37. IV. 10. 31. 32. V. 30. XVI. 2. & Proleg. § 1023. Additamenta tamen Vulgati recentiora egregie redarguit.

TIT. πράξεις τῶν ἀποστόλων] λατῆ ἐυαγγελιστᾶ πράξεις ἀποστόλων cod. mſ. *Boecleri, Magd.* & ſic fere *Comp.*

CAP. I.

4 συναλιζόμενος] *edd. Aug. 6.* &c. *Chryſ. Heſychius, Lat.* συναυλιζόμενος *Vff.* & alii; *Epiphanius*, niſi apud hunc quoque συνηυλίδη pro συνηλίδη irrepſit. Vtrumque legit *Valla* & Eraſmus. Etiam in Xenophontis Cyri pædia, ubi vetus liber plane συναυλίζεσθαι habeat, συναυλίζεσθαι editum eſſe notat Camerarius.

5 [ἐν] *Steph.* ιγ.

8 ἐν alterum] ~ *Al.* & alii.

11 ἐμβλέποντες] βλέπ. *Vff.* & alii. Ex v. 9. ¶ ἕτως] ἕτος *Vff.* & alii. E proximo. ¶ ἐλεύσεται] ἐλεύσεται πάλιν *Lin. N. 1.*

12 σαββάτε ἔχον ὁδὸν] ἀπέχον τάδιον ἐπὶὰ *Chryſ.* (ex Ioſepho, apud Druſium,) & inde *Syrus.*

13 ἰάκ. καὶ ἰωάν.] *edd.* &c. *Chryſ.* [ἰωάν. καὶ ἰάκ.] *Al. Cant. Æth. Arm. Copt. Lat. Syr. Auguſtin.* ¶ καὶ ἀνδρίας] Hunc continuo poſt Petrum habet *Laud. 3* apud Fellum, & *Breviarium* Lat. mſ. ¶ βαρθολομαῖος καὶ ματθαῖος] ματθαῖος καὶ βαρθολομαῖος *Æth. Arab. Syr.*

14 [~ καὶ τῇ δεήσει] *Al. Æth. Arab. Arm. Copt. Lat. Barb. 1. Cant. Laud. 3. Syr. Hieron.* & alii. ¶ μαρίᾳ] μαριὰμ *Gen.* & alii. Sic plerumque Lucas; non tamen ſemper.

15 [ἀδελφῶν] *Al. Barb. 2. Steph.* ια. *Æth. Armen. Copt. Lat.* Ex v. 14. 16. ¶ τὶ] δὲ *Beza, Lat.* (& inde *Cant.* manu ſecunda,) *Aug. 6.* ¶ ἄνοσι] *Comp. Vff.* plureſve. ἄνοσιν *Er.* $\bar{\text{k}}$ *Aug. 6.* nota numerali.

16 ἔδει] *oportet* habet *Lat.* Ex v. 21. vel ε litera caſu præciſa. ¶ ταύτην] *edd. mſſ., Iren.* &c. [~] *Al. Barb. 1. Cov. 2. Orig. Athanaſ. Euſeb. Didymus, Æth. Armen. Copt. Lat.* ¶ διὰ στόματος δαυὶδ] *edd. miſſ. verſiones, Iren. Euſeb. Didymus* &c. ~ *Æth.* ¶ τὸν] ~ *Al. Euſeb.*

17 [ἐν] *Al. Cov. 2. 4.* & alii, *Euſeb.*

18 ~ τᾶ poſt ἐκ] *Comp. Al. Aug. 6. Vff.* codd. plurimi, *Euſeb.* τᾶ *edd.* al. ¶ ἀδικίας] ἀδικίας αὐτᾶ *Euſeb. Auguſtin. Æth. Cant.*

20 αὐτᾶ] *edd.* &c. *Iren. Euſeb. Lat.* in fragmento veteri, in Col. in Trev. in margine Hentenii, in *Breviario* mſ. *Caſſiod.* in Pſ. CIIX. αὐτῶν *Vien.* & alii. ex LXX. ¶ λάβοι] λαβέτω *Al.* & alii, *Euſeb.* Ex allit. ad ἕτερος.

24 ὃν uſq. ἵνα] *Comp. Er. Al. Aug. 6. Vff.* plerique apud *Bezam*, & decem & ſeptem alii, *Chryſoſt.* & alii. ἐκ — ἵνα ὃν ἐξελέξω unus apud *Bezam* & inde edd. Steph. & al. ¶ ἕνα,], ἕνα *Er.*

25 κλῆρον] τόπον *Al. Copt. Lat.* & inde alii. Ex alliteratione ad finem verſûs.

26 αὐτῶν] αὐτοῖς *Al.* & al.

CAP.

Digitized by Google

CAP. II.

1 ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν] *edd. mſſ. Chryſ.* &c. *cum complerẽtur dies* habet *Lat.* litera, vel indice literæ lineola, inſerta. Id ſequuntur *Æth. Arab. Syr. Veleſ.* ¶ ἅπαντες] ἅπ. οἱ ἀπόστολοι *Vff.* & alii. Ineunte pericopa.

3 ἐκάθισε] ἐκάθισαν *Cant. Arab. Copt. Syr. Ep.* ad Serap. inter op. Athanaſii.

7 ~ πάντες] *Comp. Aug. 6. Cantabr.* duo treſve, *Cov. 3. Laud. 2. Magd. N. 2. Pet. 1. Vff. Chryſ. Æth. Arab. Auguſtin.* Ex linea ſeq. vel ex v. 12. [πάντες] *Er.* & alii, *Armen. Lat.* ¶ πρὸς ἀλλήλους] ~ *Al. Cov. 3. Æth. Copt. Lat.* plur. Ex feſtinatione ſtatim poſt λέγοντες arripuere ſermonem, qui inducitur.

9 ἰουδαίαν τε καὶ] *Armeniam* habet *Tertull.* c. Iud. c. 7. & *Auguſtin.*

12 θέλοι] θέλῃ *Vff. Mont.*

13 χλευάζοντες] διαχλ. *Al. Vff.* & alii, *Chryſ. Euthal.*

16 ἰωὴλ] ~ *Iren. Cant.*

17 [ἐνυπνίοις] *Comp. Al. Pet. 3.* & bis quinque alii, *Euthal. Theophyl. Hieron.*

19 ἄνω] ~ *Al.* cum pauculis. ανω, bis legendum, ſemel (in ἐραυῷ) ſcriptum.

21 ἂν] ἐὰν *Laud. 3* apud Hearnium, qui codicis hujus textum & lectiones ſeorſum edidit: & *Scholia* apud Caſaubonum.

22 [~ καὶ] *Al. Cant. Cov. 2. Gen. Euthal. Æth. Lat.* multi, *Iren. Syr.*

23 [~ λαβόντες] *Al. Cov. 2. 4. Gen. Pet. 3. Athanaſ. Arab. Lat. Barb. 1. Iren.* ¶ χειρῶν] χερσὶν *Al. Cant. Colb. 6.* ¶ ἀνείλατε] ἀνείλατε *ed.* Hieronymi Curionis, *Al.* & alii.

24 θανάτῳ] *codd. Athanaſius* &c. [ᾗδε] *Arab. Copt. Lat.* (& inde *Cant.* idemque *Steph. β.*) *Iren. Caſſiod. Syr. Polycarpus* Ep. ineunte: ubi mox alius ſequitur locus, ex 1 Petr. I. 8, in quo item Polycarpus & Latinus congruunt. Probat ᾗδε Dorſcheus in Annot. mſ. & Millius, Deylingius, Wall. Vtrumque *Epiphanius.* Vide *Gnom.*

27 ᾗδε] ᾗδην *Al. B. 2. Cant. Cov. 4. Pet. 3. Theophyl.*

30 [~ τὸ uſq. χριστὸν] *Er.* ed. 1. *Al Barb. 1. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr. Cyrillus* Al. *Iren.* Gloſſa, Iunio & Milio, & aliis apud Camerarium; eaque poſt θρόνα αὐτᾶ poſita apud *Oecum.* (qui tamen in mſ. Aug. nil mutat,) & in *Er.* edd. cet. τὸ κατὰ σάρκα omittunt *Cov. 4. Gen. Laud. 3.* Poſt καθίσαι *Athanaſius* habet τὸν χριστὸν κατὰ σάρκα.

31 προείδων] προσιδὼν Nonnulli apud *Er.*, *Theodoret.* Ex v. 30. ¶ [ὅτε] *Al. Cant. Cov. 2. N. 1. Pet. 3. Lat. Iren.* ¶ κατελείφθη] ἐγκατελείφθη *Comp. Er. Al.* & quinque & tres alii, *Theodorit.* & alii. Ex v. 27. ¶ [~ ἡ ψυχὴ αὐτᾶ] *Al. Æth. Arab. Lat. Barb. 1. Cant. Syr. Iren. Didym.* l. 3. de Spir. S.

33 τοῦτο] τοῦτο τὸ δῶρον *Lat.* & inde alii. ¶ νῦν] ~ *Al.* & alii, *Lat. Didymus.*

36 καὶ] *Comp. Steph. edd. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Iren. Amphilochius, Epiphanius*, Diſp. Nicæna apud *Athanaſium, Chryſoſt., Lat. Tertullian.* [~] *Er. Millii* ed. & al. De momento particulæ, vid. *Gnom.* ¶ [αὐτὸν καὶ χριστὸν] *Al. N. 1. Vff.* pluresve, *Chryſoſt.* Diſp. *Nicæna, Lat.* unde αὐτὸν omiſit *Cant.* Raſuram ſub καὶ habet *Aug. 6.* & fortaſſe αὐτὸν ex alio codice ſcribere coeperat prius.

37 [~ λοι-

Digitized by Google

37 [~ λοιπὰς] *Lat. Copt.* ¶ ποιήσωμεν] *edd. prima, Al. Aug. 6. Cov. 3. Laud. 3. Lin. Sin. Vff. Basil.* ποιήσομεν *Steph.* ed. 3. & al.

38 [~ ἔφη] *Barb. 2. Lat.* in mſ. Colon. unde εἶπε vel φησὶ aliis aliiſque locis inſerunt *Al.* & alii. ¶ ἰησῦ] τῦ κυρίε ἰησῦ *Oecum.* in 1 Ioh. III. *Armen.* & alii. ¶ [~ χριστῦ] *Iren. Oecum. Copt. Syr.*

40 διεμαρτύρετο] διεμαρτύρατο *Al. Vff.* & alii.

41 [~ ἀσμένως] *Al. Copt. Lat.* (& inde *Barb. 1. Cant.*) *Clemens* Al. Facile omiſſum ante aliud verbum ab eadem litera incipiens.

42 [~ καὶ] *Al. Barb. 1. Cant. Lat.* Vnde mox, pro *fractione*, quod in *Colon.* & *Trev.* exſtat, *fractionis* habent multi cod. *Lat.* ex rhythmo *panis.*

43 ἐγίνετο] ἐγένετο *Er. Aug. 6. Gen. Pet. 3. Vff.* ἐν ἱερουσαλὴμ, φόβος τε ἦν μέγας ἐπὶ πάντας addit *Al. Lat.* & item fere alii. ex parallelis.

47 [~ τῇ ἐκκλησίᾳ] *Al. Barb. 1. Pet. 1. Æth. Arab. Arm. Copt. Lat.*

CAP. III.

1 ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ πέτρος] ἐπὶ τὸ αὐτό. Πέτρος δὲ *Al. Steph. 1. Lat.* (quanquam mſ. Trev. *autem* omittit,) nec non *Barb. 1. Cov. 2. Pet. 1. Cant. Arm. Copt.* Particula ab eccleſiaſticæ lectionis vetuſtæ initio ſejuncta, & inde ſuperiori capiti adjecta. Porro ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις initio hujus capitis habet *Cant.* ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις *Lectionaria.* (vid. cap. VI. 1.) Ex quibus ſi hunc floſculum decerpſit, ut appareret, codex Cant., antiquitatis ſuæ opinionem ipſe valde imminuit. nam lectionaria ſeparata ipſo Lectionum eccleſiaſticarum uſu longe recentiora ſunt.

2 ~ λαβεῖν] *Comp. Er.* ed. 1. *Aug. 6. Steph. omn. Vff.* & bis ſex alii, *Theophyl. Arab. Calarit.* [λαβεῖν] *Er.* & alii, *Chryſ.* Deletum, ad v. 2. an potius additum, ex v. 5.

8 καὶ ult.] ~ *Al.*

11 τῦ ἰαθέντος χωλῦ] *edd.* &c. Initium pericopæ. [αὐτῦ] *Al. Barb. 1. Cov. 4. Genev. Laud. 3. N. 1. Æth. Arab. Arm. Copt. Lat.* (unde pro *teneret*, *tenerent* habet idem & cum eo *Æthiops*,) *Syr.* τῦ ἰαθέντος *Chryſoſt.* ¶ σολομῶνος] *Comp. Er. Cant.* pluresve. σολομῶντος *Steph.* ed. &c.

12 ἢ] & habet *Iren.* ¶ ἐυσεβείᾳ] ἐξουσίᾳ *Lat.* in cod. uno aut altero, *Syr.* Alibi *poteſtate* eſt, alibi plane omittitur apud *Irenæum.*

13 ἰσαὰκ καὶ] θεὸς ἰσαὰκ καὶ θεὸς *Al. N. 1.* & alii, *Lat.* & alii, *Chryſoſt.* Ex parall. ¶ [μὲν] *Al. Aug. 6. Barb. 7. Laud. 2. 3. Steph.* δ. ε. ϊ. ιϰ. *Vff.* & bis quinque alii, *Chryſ. Euthal. Theophyl. Lat. Iren.* ¶ αὐτὸν] ~ *Al.* & alii.

18 παθεῖν τὸν χριστὸν] ~ *Al.* αὐτῦ non ante hoc inciſum, ſed poſt exhibet *Cov. 2. Genev.* & alii, *Lat. Syr.*

20 προκεχαρισμένον] *Comp. Al. Baſ. 2. Cant.* (isque magna hîc vi,) *Cant. 2. Cov. 2. 3. 4. Gen. Laud. 2. 3. L. Lin. Mag. d. Mont. N. 1. 2. Pet. 1. 3. Steph. omn. Vff. Vien.* ac ſine dubio *Barberiniani* & *Colb. 6. Seid.* e Claſſe II. item alii codd. apud ipſum Er. *Chryſ. Euthal. Theophyl. Heſychius, Arab. Arm. Copt.* (de quibus mox,) *Syr. Chronicon* Al. unde προκεχρισμένον *Aug. 6. Æth.* ſic, *præparatum* eſt apud *Iren.* &, *prædeſignatum*, apud

apud *Tertull.* &, *deſtinatum*, apud eundem. Mutili ſunt *Bar. Hunt. 1.* credo etiam *Lu. Pet. 2. Sin.* [προκεκηρυγμένον] *Oecumenius* (ſi modo vera docet Whitbius: nam in codice illo Auguſtano nil tale habet Oecumenii commentarius,) *Lat.* hodie, (niſi *prædicatus* ei eſt idem, quod *ante dicatus*,) & inde *Er.* & inde al. edd. Haud ſcio an *Clemens Al.* in Epitomis, f. 571 edit. Heinſ. Nil amplius. Eruditiſſimi viri, *Mat. Veyſſière la Croze* annotatio ſic habet: Armenus & Coptus *legiſſe videntur* προωρισμένον. *ſic etiam verſio* Coptica Sahidica, *quam manuſcriptam habeo, dialecto plane diverſa ab edita verſione. Hic errat Wilkinſius in verſione Latina, ut ſæpe ſolet.*

21 πάντων] *edd. mſſ.* ex priore parte verſiculi, vel ex v. 18. [~] *Al. Gen. Chryſ. Æth. Armen. Lat. Iren. Tertull. Cant. Syr.* ¶ τῶν] *Comp. Aug. 6. Vff.* cod. plurim. *Chryſ.* ~ *Er.* & al. ¶ ἀπ'] τῶν ἀπ' *Barb. 1. Laud. 3.* Vtroque modo *Chryſoſtomus.* ¶ ἀπ' αἰῶνος] *edd. mſſ. Chryſ. Syr.* ex Luc. I. 70. [~] *Armen. Tertull. Iren. Cant.*

22 [~ γὰρ] *Al. Lat.* item *Cant. Cov. 2. Laud. 3. Lin. Mont. N. 1. Iren. Chryſ.* ¶ πρὸς τὰς πατέρας] *edd. mſſ. Iren.* &c. ~ *Al. Lat.* item *N. 1. Copt. Syr.* ¶ ὑμῶν ἐκ] ἡμῶν ἐκ *Vff.* & alii.

24 οἱ προφῆται] ~ *Irenæi* interpres. ¶ [~ καὶ] *Aug. 6. Lat.* plerique. ¶ κατήγγειλαν] *Comp. Er. Al. Aug. 6. Cov. 3. Vff.* & bis quinque alii, *Chryſ. Euthal. Oecum. Æth. Armen. Copt. Lat. Syr. Iren.* [προκατήγγειλαν] *Steph.* ed. & al. Ex v. 18.

25 [οἱ] *Al. Aug. 6. Laud. 3. N. 2. Vff.* pluresve. ¶ [ὑμῶν] *Aldi* ed., *Al. Cov. 2. Laud. 3. Pet. 1. Chronicon* Alex. *Chryſ. Lat.* in margine Biblior. reg. *Iren.* in mſ. Arundel. ¶ ἐν] *Comp. Er. Al. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi, *Euſeb. Theophyl.* unde (pro ἐνευλ.) ἐυλογηθ. *Er.* & al., *Chryſ.* ~ *Steph.* edd. & al.

26 ἰησῦν] *edd.* &c. ex v. 13. [~] *Æth. Armen. Copt. Lat. Iren. Cant. Laud. 3. Chryſ. Syr. Chronicon* Al. ¶ ἐν] καὶ ἁγιάζοντα ἐν *Barb. 1. Vien.*

CAP. IV.

2 [τῶν] *Comp. Aug. 6. Vff.* & ſeptem & duo alii, *Chryſ. Theophyl. Calaritan.*

3 [αὐτὰς] *Al. Aug. 6. Cov. 2.* & alii.

4 ὡσεὶ] *edd.* &c. *Caſſiod.* ~ *Al. Æth. Lat.*

5 ὡς] *edd.* &c. Allit. ad γραμματεῖς [ἐν] *Al. Barb. 7.* & alii, *Chryſ.*

7 ~ τῷ ante μέσῳ] *Comp. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi. τῷ *Er.* & al.

8 τὸν ἰσραὴλ] ~ *Al. Lat.* in mſ. Char. & aliis. αὐτῶν *Copt.* ἀκάσατε addunt *N. 1. Laud. 3. Æth. Arab. Lat.* aliqui, *Syr.*

9 ἐπὶ] ἐπ' *Aug. 6. Vff.*

11 οἰκοδομάντων] οἰκοδόμων *Al.* & alii.

12 [ἀδὲ] *Al.* & alii. ἀδὲν *Comp.* ¶ ὑπὸ τὸν ἀρανὸν] ~ *Er.* ed. 1. 2. 3. *Aug. 6. B. 2. Cant. 2. Cov. 3. Magd. N. 2. Vff.* nonnulli apud *Bezam, Oecumen. Arab.*

14 [τὸ] *Al.* & alii, *Lat. Syr.*

16 [ποιήσωμεν] *Al. Aug. 6. Cant. Cov. 2. 3. Laud. 3. L. Lin. N. 1. Vff.*

Digitized by Google

17 ἀκουλῇ] ~ *Al.* & alii, *Euthal. Lat.* Terminationem verbi ſtatim arripuit librarius. ¶ ακαλησώμεθα] ἀκαλησόμεθα *Hervag.* & al. ed. *Vff.* & alii.

18 αὐτοῖς] ~ *Al. Aug. 6.* & alii.

21 κολάσοντας] κολάσοντας *Comp. Aug. 6.* cum multis, *Chryſ.* ¶ τὸν θεὸν] ~ *Lat.* coll. cap. III. 10. Habet *Calaritanus*, & mſ. *Trev.* manu prima.

24 ὁ θεὸς] *edd. mſſ. Iren. Calarit.* &c. ~ *Al. Athanaſius*, *Copt. Lat.* multi. Omiſſum, ὁ recurrente.

25 [πνεύματι ἁγίῳ] *Beza* & *E. Schmidii* edd. & ſic fere *Al. Barb. 2. Cant. Colb. 6. Cov. 4. Gen. Laud. 3. N. 1. Pet. 1.* quinque cod. apud *Bezam*, *Athanaſ. Arab. Lat. Iren Calaritan. Didymus* l. 2. de Sp. S. *Ambroſ. Syr.* ¶ δαυὶδ] *patris noſtri*, alio & alio loco, inſerunt *Al.* & alii, etiam apud *Athanaſium*, *Æth. Arab. Lat. Iren.* & alii, *Syr.* Honoris cauſa: ſed viri *Galilæi* non habebant *patrem* David. ¶ ~ τῦ] *Er. Al. Aug. 6. Cant. Pet. 1. Vff.* & alii. τῦ *Comp.* &c.

27 ἐν τ. κ. τ.] *Steph.* ed. 1. 2. & aliæ, *Al. Barb. 3. Cant. Colb. 6. Cov. 4. Gen. Laud. 3. N. 1. Steph. d. e. i. m. Vien. Chryſoſt. Cyrill. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr. Tertull. Iren. Calarit. Ambroſ. Hilar. Cerealis*, *Caſſiod.* [~] *Comp. Er.* &c. ¶ [λαοὶς] *Laud. 3. Lin.* nonnulli cod. apud *Er. Theophyl.*

30 [~ σὲ] *Comp. Cant. Cov. 4. Gen. Laud. 3. Chryſ. Euthal.* ¶ [~ ἁγίᾳ] *Lat.* in mſ. Trev. Confer v. 27. In *Coptico* interprete de eſſe ait appendix Millii: ſed neque in eo neque in *Arm.* deeſſe, docuit nos cel. La Groze.

31 παῤῥησίας] παντὶ τῷ θέλοντι πιστεύειν additum perperam apud *Iren.* &, ex eo, in *Cant. Laud. 3.* & inde apud *Bedam.*

32 μία] *nec fuit inter illos diſcrimen ullum* addit *Cyprianus*, proxima Lucæ ſpectans, &, ex eo, *Cant. Laud. 3. Beda.*

33 ἰησῦ] ἰησῦ χριστῦ *Comp. Al.* & alii.

35 τι ἂν] ~ *Aug. 6. Vff.* & alii.

36 ἰωσῆς] ἰωσὴφ *Al. Steph. i. m.* & alii, *Arab. Copt. Lat. Syr. Epiphan. Euthal.* ¶ ὑπὸ] ἀπὸ *Al. Sin.* & alii.

CAP. V.

3 ἐπλήρωσεν] ἐπείρασεν *Athanaſ.* & *Lat.* aliqui. ¶ νοσφίσασθαι] νοσφίσασθαί σε *Er. Vff.* & alii.

5 ὁ poſt δὲ] *Comp. Al. Vff.* cod. plurimi. ~ *Er.* & al. ¶ ταῦτα] ~ *Al. Cant. Cov. 4. Gen. N. 2. Lat.*

9 τί] ~ *Syr. Arab.*

12 ἐγίνετο] *Comp. Beza*, *Al.* & alii. ἐγένετο *Er.* & al.

14 πιστεύοντες] οἱ π. *Al. Lin. Mont.* ¶ πλήθη] πλήθει *Aug. 6*, (qui tamen v. 16 pro ἀθενεῖς, ἀθενὴς habet, per compenſationem,) Cæſ.

15 κατὰ τὰς πλατείας] ~ *Æth.* ¶ κατὰ] κατ' ὀὶ *Al.* & alii.

18 αὐτῶν] ~ *Al.* & alii, *Euthal. Lat.*

23 ~ ἔξω] *Comp. Al. Aug. 6. Steph.* omn. *Vff.* & novem & tres alii, *Chryſ. Euthal. Theophyl. Æth. Arab. Lat. Syr. Calarit.* [ἔξω] *Er.* prope ſolus. ¶ πρὸ] ἐπὶ *Al.* & alii.

24 ἐφυλάσσοντες

24 ἰερουὶς τρεῖς] *Er.* &c. Lectio media: omissa in *Al.* & aliis, varieque mutata in *Comp. Arab. Syr.* & aliis.

25 ~ λέγων] *Er. Al. Aug. 6. Barb. 7. Gen. Vff.* & octo & tres alii, *Euthal. Lat. Syr.* [λέγων] *Comp.* & al.

28 ἐ] ~ *Al. Athanaſ. Lat. Barb. 1.* Legit & non legit *Cyrillus*, & *Cant.* bilinguis.

29 ~ ἐ poſt δὲ] *Comp. Vff.* pluresve, *Chryſ.* ἐ *Er.* &c.

31 ~ δεξιᾷ] *edd. mſſ.* etiam *Cant.* græce &c. δόξῃ *Lat.*

32 αὐτῆ] *edd. mſſ.* ex cap. XIII. 31. [~] *Al. Cant. Cov. 2. 3. Mont. Pet. 3. Æth. Arab. Lat. Syr. Chryſ.*

33 ἀκέσαντες] ἀκέοντες *Vff.* & bis quinque alii.

34 [ἀνθρώπας] *Al. Copt. Lat. Chryſoſt.* Sic v. 35.

36 ἕξ] μέγαν, ἑξ *Comp. Al. Vff.* & alii, *Orig. Æth. Arab. Lat.* aliqui, *Syr.* Ex c. VIII. 9. ¶ προσεκολλήθη] *Er.* neſcio an *Colb. 6. Seid. Sin.* cum *Cov. 2. 4. Gen. Vien. Chryſ.* Lectio facilior. [προσεκλήθη] *Comp. Er.* ed. 1, [quanquam Emendanda προσεκολλήθη habent,] *Aug. 6. Steph.* omn. *Vff.* & ſex & tres alii, *Euthal.* Lectio media. unde etiam προσεκλίθη *Al. L. Pet. 1. Cyrill.* προσετέθη *N. 1.* at, *conſenſit*, habet *Lat.* ¶ ἐγένοντο] *reactus eſt* habet *Lat.* in mſ. Trev. & aliis apud Hentenium & Zegerum.

37 ἱκανὸν] *edd.* &c. ex c. XIX. 26. [~] *Al.* apud Fellum, *Lat. Barb. 1. Cyrill.* unde πολὺν *Euſeb. Cant.*

38 [~ αὕτη] *Er. Vff.* & aliquot alii, *Theophyl.*

38 δύναδε] δυνήσεδε *Aug. 6. Barb. 5. Cov. 4.* & alii bis quatuor, *Orig.* & alii. ¶ αὐτὸ] *edd.* &c. nec non *Caſſiod.* αὐτὰς *Al.* & ſeptem alii, *Æth. Lat.* aliqui. ~ *Lat.* multi apud Zegerum.

41 [~ αὐτῆ] *Al. Cant. Cov. 4. Genev. Magd. Arab. Copt. Syr. Calaritan.* Lectio media. unde etiam τῇ ἰησῇ *Comp. Lin.* & alii, *Arab. Lat.* τῇ κυρίᾳ ἰησῇ *Cant. 2. Laud. 3. Theophyl.* τῇ χριστῇ *Pet. 1. Vff. Chryſ. Hilar.* in Gal. VI. Vid. *Gnom.* ¶ ἐπηξιώθησαν] Hoc ante ὑπὲρ ponit *Comp. Aug. 6.* pluresve, *Lat.*

CAP. VI.

3 [καταστήσωμεν] *Elzevir.* & recent. edd. *Aug. 6. Cov. 2. 3. Lin. Steph. δ. ια. Vff. Lat.* Id mox compensatum eodem sphalmate in προσκαρτερήσωμεν v. 4. ut habent *Aug. 6. Cov. 2. 3. Lin. Steph. ια. ιγ.* & alii.

7 θεῦ] κυρίου *Chryſ. Lat.* multi, *Cant. Laud. 3.* ¶ ὑπήκουεν] ὑπήκουσε *Al. Vff.* & alii.

8 πίστεως] *edd. mſſ. Chryſ.* [χάριτος] *Al. Barb. 2. Cant. Colb. 6. Cov. 4. Gen. Lin. Mont. N. 1. Pet. 3. Steph. δ. ϊ. ια. Armen. Copt. Lat. Syr. Arab. Didymus, Aſterius, Proclus, Euthal.* Ex Ioh. I. 14. Inde χάριτος καὶ πίστεως *Laud. 3.* χάριτος θεῦ *Æth.*

9 [τῶν λεγομένων] *Al. Lin. Pet. 3. Vff. Euthal.*

10 [ἢ] *Cov. 3. Arab. Lat. Syr. Didymus.*

Digitized by Google

13 βλάσφημα] *edd.* &c. Ex v. 11. [~] *Al. Barb. 1. Cant. Cov. 4. Gen. Arab. Copt. Lat. Syr. Chryſ. Proclus.* ¶ ~ τάτε] *Comp. Al. Aug. 6. Cant. Cov. 3. Laud. 2. 3. Magd. N. 2. Pet. 1. 3. Vff. Æth. Copt. Lat. Chryſ.* [τάτε] *Er.* &c. *Syr.* Ex v. ſeq.

14 [ὑμῖν] *Vff. Syr.*

CAP. VII.

2, 4 χαῤῥὰν] χαρὰν *Aug. 6. Vff.* & alii.

3 γῆν] τὴν γῆν *Al. Cant. Laud. 3.* plureſve.

4 καὶ ἐκεῖθεν] *Comp. Aug. 6. Vff.* plureſve. κἀκεῖθεν *edd.* al. *Chryſ.* ¶ μετῴκισεν] μετῴκησεν *Comp. Er. Aug. 6.* cod. plur.

5 καὶ medium] ἀλλὰ *Arab. Lat. Iren. Cant.* ¶ [δῶναι αὐτὴν εἰς κατ. αὐτῷ] *Al. Cant. Gen. Laud. 3. Lin. Pet. 1. 3.* αὐτὴν δ. ἐ. κ. αὐτῷ unus ap. *Bezam*, nec non *Chryſ.* Etiam, pro αὐτῷ δῶναι, δῶναι αὐτῷ *Comp. Aug. 6. Vff.* plureſve, *Iren.*

6 ἅτος] αὐτῷ *Aug. 6. N. 2. Pet. 3. Steph.* δ. *Lat.* plerique, *Syr. Arab.* αὐτῷ ἅτος *Athanaſius.* ἅτος πρὸς αὐτὸν *Iren. Cant.* ¶ αὐτᾶ] σᾶ unus apud *Bezam*, idemque apud *Wech., Cov. 3. N. 1. Æth. Copt. Syr. Arab.* ¶ κακώσουσιν,] Geneſ. XV. 13 accent. [κακώσουσιν] *Er.* & al. Vid. *Gnom.* ¶ τετρακόσια] *triginta* addunt *Lat.* mſſ. Char. Col. & al.

8 [ἕτος] *Er. B. 2. Cant. 2. Magd. Steph. 19. Vien.*

14 ἰακὼβ] ~ *Al.* apud Fellum, *N. 1.* ¶ ~ αὐτᾶ] *Er. Al. Aug. 6. Lin. Magd. N. 1. 2. Pet. 3. Vff.* plureſve, *Chryſ. Euthal. Lat.* plerique. [αὐτᾶ] *Comp.* &c. ¶ ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε] ἑβδομήκοντα πέντε ψυχαῖς *Comp.* ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ψυχαῖς *Chryſ.*

16 ᾧ] *Comp. Al. Aug. 6.* nec non *Vff.* & al. ᾗ edd. al., *Chryſ.* ¶ ἀβραὰμ] Hoc ex abbreviatura nominis ἰακὼβ natum putat *Clericus* & cum eo *Artemonius* p. 212. Sed neutrum horum nominum ullo, nedum affini, compendio ſcriptum reperitur. De re, vide *Gnom.* ¶ ἐμμοῤ τᾶ συχέμ] *edd.* &c. Lectio media, varie mutata.

17 ἤγγιζεν] *Comp. Er. Steph. Bezæ, Fell.* edd. ſine exceptione: item *Aug. 6. N. 1. 2. Vff. Chryſ.* Errati ergo eſt, quod Millius nec plures pro hac lectione codices in appendice citat, & in contextu ἤγγισεν habet. ¶ ὤμοσεν] ὡμολόγησεν *Alex. Barb. 1. N. 1. Lat.* unde ἐπηγγείλατο *Cant. Laud. 3. Beda.*

18 ἕτερος] ἕτ. ἐπ' ἄιγυπτον *Al.* & alii. Ex LXX. Exod. I. 8.

20 ~ αὐτᾶ] *Er. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 2. Cov. 3. L. Magd. N. 2. Pet. 1. Vff. Chryſ.* [αὐτᾶ] *Comp.* &c.

21 ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν] ἐκτεθέντος δὲ αὐτᾶ *Al.* & alii. ¶ ἀνείλατο] ἀνείλατο *Al. Vff.* & alii. Eadem dialectus v. 10. c. XII. 11. c. XXIII. 27. in *Al.* & al.

22 πάσῃ] ἐν πάσῃ *Al. Laud. 3. Vff. Orig. Lat.* in mſ. *Colon.* ¶ λόγοις καὶ ἐν ἔργοις] ἔργοις καὶ ἐν λόγοις *Er.* ¶ ἐν ἔργοις] ἔργοις *Aug. 6.* & alii. ἔργοις αὐτᾶ *Comp. Al. Cant.* & alii, *Euthal.*

26 τὸ]

Digitized by Google

26 τὸ] δὲ *Lat. Laud. 3. Beza.* ¶ ὑμεῖς] ~ *Al. Gen.* & alii, *Euthal. Lat.*
27 ἡμᾶς] ἡμῶν *Al. Aug. 6.* & alii, *Theophyl.* nec non *Vff.* Ex LXX.
30 κυρίε] ~ *Al. Barb. 1. Copt. Lat.* θεῦ *Æth.* ¶ [πυρὶ φλογὸς] ~ *Al. Barb. 1. Gen. Laud. 3. N. 2. Steph. 1. Lat. Syr.*

31 [ἐθαύμαζε] *Comp. Er.* ed. 1. *Aug. 6. Cov. 2. Vff.* & alii bis quatuor.
32 ὁ θεὸς ἰσαὰκ καὶ ὁ θεὸς] ἰσαὰκ καὶ *Al. N. 1.* per compensationem, coll. var. lect. c. III. 13. item *Cov. 3. Pet. 3. Syr.*

35 ἄρχοντα] *edd.* &c. *Arm. Copt.* E proximo. [ἄρχηγὸν] *Al. Pet. 1. Chrys.* bis: neque obstant *Lat. Syr.* ¶ ἐν χειρὶ] σὺν χειρὶ *Al. Barb. 1. Laud. 3. Pet. 3. Steph. 8. 14. Chrys. Euthal. Lat.* Vtrumque *Cant.*

36 γῇ αἰγύπτῳ] *Comp. Al.* (in ed. Ox. min.) *Aug. 6. Bas. 2. N. 1. 2. Vff.* & bis quinque alii, nec non *Laud. 3. Pet. 3. Chrys.* Lectio media, uti c. XIII. 13. unde γῇ αἰγύπτε *Steph.* ed. 3. & al. τῇ αἰγύπτῳ *Er. Cant. 2.*

37 κύριος] ~ *Al. Cant. Æth. Lat.* ¶ [~ ὑμῶν] *Al. Cant. Æth. Lat.* it. *Cov. 4. N. 1. Vff. Chrys. Syr.* ἡμῶν *Comp. Ald. Laud. 2. 3. Pet. 1. 3.* ¶ αὐτῆ ἀνέστησαν] *Er. Steph.* edd. &c. *Lat. Syr.* [~] *Comp. Al. Aug. 6. Bas. 2. Cant. Cov. 2. 3. Laud. 2. L. Magd. N. 2. Pet. 1. Vff. Arab. Chrys. Theophyl.*

38 λόγια] λόγον *Er.* quidam codices apud *Bezam*, nescio an ab *Erasmo* diversi; *Aug. 6. Bas. 2. Cant. 2. Cov. 3. L. Arab.*

39 [τῇ καρδίᾳ] *Er. B. 2. Vff. Vien.* & sex & tres alii, *Chrys. Iren.*
41 ἀνήγαγον] ἀνήνεγκαν *Genev.*

42 καὶ alterum] ἢ *Lat.* aliqui, *Syr.*

43 ὑμῶν] ~ *Cant. N. 1. Syr. Orig. Iren.* ¶ [ῥεφὰν] *Comp. Laud. 3. N. 1. Theodorit. Theophylactus* Sambuci, *Æth. Copt. Lat.* in ms. Colon. & in Glossario *Philonis*, *Syr.* Lectio media, Drusio & Hodio probata; unde etiam ῥεφᾶ *Cov. 2.* & alii apud *Bezam*, quod Sam. Petito placet: ῥαιφὰν *Al.* ῥεφφὰ *Scholia* Græca: ῥεφφὰν *Aug. 6.* & bis tres alii, *Chrys.* nec non *Vff.* ῥεφὰμ *Æth.* Tum ῥεμφὰμ, ῥαμφὰν, ῥαιμφὰν, ῥαφὰν *Cant.* & alii, *Arab. Lat.* ῥεφὰμ *Æth.* ῥομφᾶ *Orig.* Et sic vel ῥεμφᾶ, legendum esse statuit *P. E. Iablonski* in tr. de Remphah. *Ægyptiacum* autem ῥεμφᾶ sonus græcus facile litera N auxit.

44 ~ ἐν] *Er. Al. Aug. 6. Barb. 7. B. 2. Vff.* & quinque & duo alii, *Chrys. Arab. Lat.* unde *cum* est in cod. quibusdam,) *Syr.* [ἐν] *Comp.* &c. ¶ ἡμων] ὑμῶν *Steph.* ed. 1. *Al. Cant. Vff.* ¶ ἐν ante τῇ] ~ *Steph.* ed. 3. sphalma. ¶ ὁ] ~ *Vff.* ¶ μωυσῆ] μωυσεῖ *Aug. 6. Vff.* pluvesve, *Chrys.*

48 ναοῖς] *edd. mss. Armen.* &c. [~] *Al. Cant. Cov. 4. Gen. Laud. 3. Pet. 3. Euthal. Æth. Copt. Lat. Syr.*

51 τῇ καρδίᾳ] καρδίαις vel ταῖς καρδίαις *Al.* & alii, *Euthal.* ¶ καὶ ὑμεῖς] ~ *Lat.* aliqui apud Zegerum & Bezam.

52 [καὶ ἀπίστευσαν ;] *Syr. Luth.* Vid. *Gnom.*
55 πλήρης] πλήρης πίστεως καὶ *N. 2. Steph. 1. Arab. Copt. Syr.*
58 [~ αὐτῶν] *Er. Aug. 6. Lin. Pet. 1. Vff.* & quatuor & duo alii.

CAP. VIII.

1 τὸ] δὲ *Comp. Er.* ed. 1. *Aug. 6. Cant.* & alii.
2 αὐτῷ.] αὐτόν. *Aug. 6. Vff.*
6 τὸ] δὲ *Al.* & alii. Ex v. 11.
7 πολλῶν] πολλοὶ *Al.* & alii, *Euthal. Lat.* e proximo. ¶ φωνῇ μεγ.] *Comp. Aug. 6. Vff.* plureſve, *Chryſ.* μεγάλῃ φωνῇ *edd.* al.
10 [~ πάντες] *Er. Aug. 6. Cant. 2. Cov. 2. 3. Magd. N. 2. Pet. 1. Vff. Iren. Veleſ.* ¶ [καλαμίνη] *Al.* & duo & octo alii, *Euthal. Æth. Lat. Iren.*
12 τὰ] ~ *Al.* & alii. ¶ ~ τῶ ante ἰησῦ] *Comp. Al. Aug. 6. Cant. Laud. 2. Mont. Vff.* plureſve, *Chryſ.* τῶ *Er.* &c.
13 σημεῖα καὶ δυνάμεις μεγάλας γινομένας] *Stephanorum* edd. &c. [σημεῖα, καὶ δυνάμεις μεγάλας, γινόμενα] Lectio media: cujus conſtructione (de qua vid. *Gnom.*) non percepta, textus aliis quoque modis, quos tamen *Lat.* & *Syr.* redarguunt, eſt mutatus. nam δυνάμεις καὶ σημεῖα μεγάλα γινόμενα *Comp. Cov. 3. 4. Gen. Laud. 2. 3. Seid.* δυνάμεις μεγάλας καὶ σημεῖα γινόμενα *Chryſ.* δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα *Er. Aug. 6. Baſ. 2. Cov. 2. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. Vff. Arab.* σημεῖα καὶ δυνάμεις γινόμενα *ed.* Brylingeri & al.
16 κυρίε] χριστῶ *Er. Aug. 6. Vff.* & quinque & duo alii, *Arab.*
18 θεασάμενος] ἰδὼν *Al.* & alii.
19 ἰὼν] ἂν *Steph.* ed., *Chryſ.*
21 ἀδὲ uſq. τάτῳ] ἐν τῷ λόγῳ τάτῳ ἀδὲ πλῆρος ἐν τῇ πίστει ταύτῃ *Conſtit. apoſt.* ¶ τῷ λόγῳ τάτῳ] τῇ πίστει ταύτῃ *Syr.* (quem conf. c. XIX. 20.) *Arab. Ambroſ.*
22 θεῶ] κυρίε *Al. Cant. Cov. 4. Gen. Laud. 3. Conſtit. apoſt. Baſil. Chryſ. Ambr.* Ex v. 24.
24 κύριον] θεὸν *Cant. Mont.* apud Fellum, & alii. Viciſſim ex v. 22.
25 διαμαρτυράμενοι] διαμαρτυρόμενοι *Comp. Er.* ed. 1. *Aug. 6. Cov. 3. Lin.* & bis tres alii, *Euthal.* ¶ κυρίε] θεῶ *Al. Lin. Mont. Æth. Arab. Lat.* aliqui, *Syr.*
26 [αὐτὴ] Vide *Gnom.*
27 ὃς alterum] ~ *Gerbelii* ed., *Al. Cant. Lat.*
28 [ἀνεγίνωσκε, ſine καὶ prævio] *Comp. Steph. 1.* & quatuor & tres alii. unde ἀνεγ. τὸ *Al.* ἀνεγ. δὲ *Pet. 3.* ἀναγινώσκων *Cant.*
30 προσδραμὼν] προδραμὼν *Comp.*
32 κείροντος] κείραντος *Al. Aug. 6.* ante raſuram, & ſeptem & duo alii. ¶ ἀνοίγω] ἀνοίγη *Comp. Aug. 6. Vff.* ἤνοιξε *Chryſ. Iren.*
33 [~ αὐτῶ] *Al. Lat. Iren.* LXX.

37 εἶπεν

37 εἶπε δὲ usque χριστόν.] *Er.* ex margine unius codicis, *Cov. 4. Gen. N. 1. Oecumenius* (Whitbio,) *Armen. Lat.* & verſio *neogræca* εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ φίλιππος, Ἐὰν πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σε, σωθήσῃ κτλ. *Laud. 3.* Sic *Irenaus* l. 3. c. 12, αὐτὸς ὁ εὐνοῦχος πεισθεὶς καὶ παραυτίκα ἀξιῶν βαπτισθῆναι ἔλεγε, πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι ἰησοῦν χριστόν. *ipſe eunuchus credens & ſtatim poſtulans baptizari dicebat, Credo Filium Dei eſſe Ieſum.* Idem libro 4. c. 40, *Facile ſuaſit Philippus eunucho, credere, eum eſſe Chriſtum Ieſum —— eumque eſſe Filium Dei. Cyprianus* l. 3 ad Quirin. c. 43, *Tunc dixit Philippus, Si credis ex toto corde tuo, licet. Tertullianus* de Bapt. c. 18, *FIDES* (ſpadonis) *non moratur, aqua non exſpectatur.* Adde *Hieronymum* & *Auguſtinum.* [~] *Comp. Al. Aug. 6. Barb. octo, Baſ. 2. Cant. 2. Cov. 2. 3. Laud. 2. L. Lin. Magd. Mont. N. 2. Pet. 1. 3. Seidel. Sin. Steph. ȣ. ι. ο. ιγ. Vſſ. Vien. Chryſ. Oecum.* comm. in cod. illo Auguſtano, *Æth. Coptica* verſio & vulgata & Sahidica, *Syr.* cod. *Latinus* Bedæ. Mutili ſunt *Baroc. Hunt. 1.* & *Cant.* neque adhuc *Lu. Pet. 2.* occurrunt. Itaque pro textu ſuperſunt *Colb. 6,* (qui tamen a v. 29 ad cap. X. 46 in pauſa eſt apud Millium, adeoque hiare videtur:) & *Steph. ι. ια,* ſi modo hi duo & non ad Latinum ſunt conformati, & integri, & dextre collati. Græci codices, qui hunc verſum certo habent, & pauculi ſunt, & inter ſe propinqui (etenim *Cov. 4. Gen. N. 1.* mox v. 39 in aliud additamentum una conſentiunt,) & hunc verſum ex Latino reſtitutum habent. *Laud. 3* quidem aperte latinizat, a ceteris græcis abludens: ſed ceteri quoque interpolationem præ ſe ferunt. nam illud, ὁ ἰησοῦς χριστὸς, per articulum, nomen, cognomen, locutionem alienam facit, coll. var. Matth. I. 18. & talis confeſſio cognomen *Chriſti* potius in prædicato, quam in ſubjecto appellaret: quare *Irenæi* interpres in verbis ſupra ex libro ejus tertio notatis nativam Lucæ ſimplicitatem, præ vulgato, ſervavit. De Latiniſmo codicum gemellorum *Cov. 4* & *Gen.* conf. Var. Iac. II. 20. Variant inter ſe interpretationes *Arabica.* Plane *Latinorum* & codicibus & patribus antiquiſſimis hic locus nititur, & nititur firmiter; ut ille locus 1 Ioh. V. 7. ad quem in § 27 una eademque cauſa indagatur, cur Græci utrumque locum tam frequentes omiſerint, diſciplina videlicet arcani, quam Chryſoſtomus ad h. l. ſive verſum hunc ignoravit ſive diſſimulavit, certe non præterit, quum Philippi ſermonem *ſummatim* duntaxat tractans, & tractationem mox abrumpens ait, *Erubeſcite, quotquot* ἀφώτιστοι *adhuc non illuminati eſtis.* Eandem cauſam præclare notat Whitbii Antimillius f. 32. ¶ δὲ prius] δὲ αὐτῷ *Cov. 4. Gen. Laud. 3. N. 1. Lat.* in mſ. Char. ¶ ἔξεστιν] *licet* habet *Armen. Lat.* Gloſſa videtur eſſe, eaque pervetus. [~] *Lat.* (in mſ. Colon.) unde σωθήσῃ *Laud. 3.* ex parallelis. Vid. *Gnom.* ¶ τὸν υἱὸν uſque χριστὸν] εἰς τὸν χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ *Laud. 3.* ¶ [~ χριστὸν] *Lat.* in mſ. Char. *Irenaus*, ut modo diximus.

39 πνεῦμα] πνεῦμα ἅγιον ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν εὐνοῦχον· ἄγγελος δὲ *Al. Cov. 4. N. 1.* & ſic fere *Geneu.* & unus apud *Bezam; Caſſiod. Rabanus.* conf. v. 26 de angelo. *Hieronymus* adv. Lucif. *Spiritum ſanctum Philippus*, inquit, *diaconus eunucho dedit.* & poſtea textum ſic allegat, *ſpiritus ſanctus venit in eunuchum.* Idem tamen in

in Comm. in Iesa. LXIII ait, *Consideremus illud, quod in Actibus apostolorum scribitur*, Spiritus Domini rapuit Philippum, & non vidit eum ultra eunuchus: *an super angelo debeamus accipere. sunt qui angelum in Spiritu sancto hæc fecisse testentur.*

CAP. IX.

3 περιήστραψεν] περιέστραψεν sphalma ultra seculum per complures *editiones*, quæ accuratæ putantur, propagatum; leve illud quidem, sed curam non continuam prodens.

5 κύριος εἶπεν] ~ *Al.* & alii. ¶ ἰησοῦς] ὁ ναζωραῖος addit *Al.* & alii, *Æth. Lat.* multi; ex parall. ¶ ὃν σὺ διώκεις. ἀλλὰ ἀνάστηθι] *quia tu persequeris Iustum, tibi ira est. Et quum tremeret, mirati sunt. ac dixit, Domine, quid vis me facere? Dixit ei Dominus, Surge* habet *Æth.* Videtur glossam, ex parallelis confectam, in margine Græci sui exemplaris minus distincte scriptam lectamque, referre. ¶ ἀλλὰ] *Comp. Al. Aug. 6. Cov. 2. 3. 4. Laud. 2. 3. Vff.* & reliqui sex classis primæ, porro plerique Græci codices apud *Erasmum, Barb. octo, Cant. 2. L. Mont. Pet. 3. Seid. Sin. Steph.* ϖ. (non quo expressis exstaret πάντων *omnium* Stephanicorum consensus; nam sæpe hoc ϖ. occurrit, ubi nonnulli aut mutili fuisse videntur, aut minus accurate collati: sed quod *nullus* expresse obstaret:) *Vien.* Credo etiam *Gen.* (quem *Covelianus 4* semper comitem habet,) & *Colb. 6* (cujus certe pausa perfrequens est.) Adde *Chrys. Euthal. Arab. Copt.* (etiam in Sahidico exemplari,) *Syr.* Hiant *Bar. Cant. Hunt. 1. Lu. Pet. 2.* [σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. τρέμωντε καὶ θαμβῶν εἶπε, κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτὸν] *Er.* (ex cod. Græco ad Latinum conformato, quem secutus etiam videtur c. III. 20. VIII. 37. X. 6.) & inde al. editiones: *Lat.* non initio, ut ex *Laud. 3.* patet; sed sensim, ex c. XXVI. 14. XXII. 10. nec tamen plane dissentit *Armen.* Ipsos Latinos codices vetustiores variare & Erasmus notat, & ex *Breviario* ms. apparet, in quo aliter aliterque hic refertur locus. Illud, σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν, hic agnoscunt *Oecumenius, Arab. Æth.* ut Whitbius notat. Agnoscit etiam *Syrus:* sed cum *Arabe* versui 4 subjungit, ex parallelismo videlicet, cui *Æthiopem* quoque obsecundantem vidimus modo. Valla: *Non hic, sed inferius legitur*, Durum est tibi contra stimulum calcitrare: *cætera verba nusquam inveni, sed hoc tantum*, Surge &c. Congruit Beza, quem Revius non recte inspexit. Multa ejusmodi adjecta sunt *Actis* potissimum in codd. Lat. quæ v. gr. Lyranus passim notat.

6 λαληθήσεταί σοι τί] *ego ostendam tibi omnia quæ*, (iterum ex parallelo,) *Æthiops.* ¶ τί σε] ὅτι σε *Al. Gen. N. 1.*

7 ἑστεῶτες] *Al. Aug. 6.* cod. plurimi. ἑστεῶτες *edd.*

8 δὲ med.] ~ τὲ *Er. Aug. 6. Vff.* & alii, *Chrys.* ¶ ἀδόντα] *edd.* &c. uti v. 7. [ἀδὲν] *Arab. Lat. Syr.*

Digitized by Google

12 ἐν ῥήματι] ~ *Al. Æth. Copt. Lat. Beda.* ¶ ἐπιστέψατε] ἐπιστράφητε *Er. B. 2.*

13 ~ ὁ ante ἀνανίας] *Comp. Er. Al. Aug. 6. Mont. Vff.* pluresve. ὁ *Steph.* edd.

17 [~ Ἰησοῦς] *Er. Aug. 6. Cov. 3. Vff.* & bis quinque alii, *Æth. Arab. Coptica* utraque.

18 ὡσεὶ] ~ *Æth. Copt. Lat.* in mſ. Col. *Cassiod.* ¶ ~ παραχρῆμα] *Er. Al. Aug. 6. Vff.* & alii bis quatuor, *Oecum. Copt. Lat. Syr.* Sed poſt λαβὼν ponunt *Æth. Arab.* [παραχρῆμα] *Comp. Steph.* ed. &c. *Chryſ.*

19 ὁ σαῦλος] Initium periochæ. [~] *Al. Barb. 1. Laud. 3. Lin. Mont. Pet. 3. Chryſ. Euthal. Æth. Lat. Syr.*

20 ἐν] *ingreſſus* præfigit *Æth. Lat.* ¶ [Ἰησοῦν] *Al. Barb. 2. Laud. 3. N. 2. Pet. 1. 3. Euthal. Æthiop. Lat. Iren. Syr.*

21 ἐληλύθει] ἐλήλυθεν *Er. Aug. 6. Vff.* & quinque & duo alii, *Chryſ.*

24 τὸ alterum] ~ *Al. Aug. 6.* & alii.

25 καθῆκαν] καθῆκαν αὐτὸν *Al. Vff.* & alii, *Euthal.*

26 [~ ὁ σαῦλος] *Al. Barb. 1. Pet. 3. Euthal. Æth. Copt. Lat. Syr.* ¶ [ἐν] *edd.* primæ, *Aug. 6. Vff.* & ſeptem alii & unus. Ex v. 28.

28 [εἰς] *Comp. Er.* ed. 1. 2. 3. 4. *Al. Aug. 6. Cant. 2. Cov. 3. Laud. 2. L. Magd. N. 2. Sin. Steph. δ. ιγ. Chryſ.* ad v. 43. (qui idcirco καὶ ἐπορευόμενος omittunt cum *Al.* apud Fellum, *B. 2.* & *Steph. 1.* & *Oecum.* quanquam *Er.* in ed. 5. ſe id ex commentariis, qui Chryſoſtomi titulo leguntur, adjeciſſe annotat:) item *Cov. 4. Gen. Laud. 3. N. 1. Pet. 3.* Ex v. 26. ¶ καὶ alterum] ~ *Al. Lat.* in mſ. Char. ¶ Ἰησοῦ] ~ *Al. Laud. 3* apud Fellum.

29 ἐλάλησας] *edd. mſſ. Syr.* &c. ἔλαλας *Al. Lat.* de quo conf. Var. c. XI. 20.

30 αὐτὸν prius] αὐτὸν νυκτὸς *Lat.* multi, *Syr.* Ex v. 25. ¶ αὐτὸν alterum] ~ *Al.* & quatuor & duo alii.

31 αἱ μὲν οὖν κτλ.] *edd. mſſ. Chryſ. Oecum.* &c. Ex cap. XVI. 5. [ὁ .....] *Al. Barb. 1. Cov. 4. Gen. N. 1. Pet. 3. Steph. δ*, (quanquam Stephani margo varietatem hanc cohærentem in tres partes dividens, ſecundo & tertio loco β habet,) *Æth. Lat. Syr. Dionyſius* Al. ad qq. Pauli Samoſ. *Euthal.*

32, 35 λύδδαν] λύδαν *Comp. Aug. 6.* nec non *Cov. 3.*

34 Ἰησοῦς ὁ] ὁ Ἰησοῦς *Er.* ὁ *Baſ. 2. Chryſ.*

35 καὶ τὸν] καὶ τὴν *Comp.* ¶ [Ἀσσάρωνα] *Er. Aug. 6. Barb. 6.* & ſex & duo alii, *Chryſ. Oecum.* Ν emphatico ſimul expreſſo. Ἀσάρωνα *Vff.* Σάῤῥωνα *Al.* Σάρωνα *Beza, Lin.* & alii. Ἀσσαρωνᾶν *Caroli Stephani* ed *Saronæ*; vel *Sarone* potius, *Lat.*

38 δύο ἄνδρας] *edd.* complures cum *mſſ.* idoneis, *Lat. Syr. Baſil.* [~] *Er. Aug. 6. Pet. 1. Vff.* & bis ſex alii, *Arab.* Habet & non habet *Chryſ.*

39 ἐπιδεικνύμενος] αὐτῷ addit *Lat.* hodie, *Syr.*

Digitized by Google

CAP. X.

1 [~ ὃν] *Al. Aug. 6. Cov. 2. Lin. Mont. N. 1. 2. Pet. 3. Chryſ. Euthal.*

2 τὶ] ~ *Al. Barb. 1. Cov. 3. Laud. 3. Lat.* & alii, *Chryſ.*

3 τῶ] ~ *Vff. Chryſ.*

5 σίμωνα] σίμωνά τινα *Comp. Al. Laud. 2. N. 1. Steph. ï, Lat.* Ex v. 6. ¶ ὃς ἐπ. πέτρος] τὸν ἐπικαλέμενον πέτρον *Er. Aug. 6. Sin. Vff.* & octo & tres alii. Ex c. XI. 13.

6 ~ ἕτος uſq. ποιεῖν] *Comp. Al. Aug. 6. Barb. ſeptem, B. 2. Gen. Laud. 2. 3. L. Steph.* quatuor aut quinque, *Vff.* & bis ſex alii, *Chryſ. Euthal. Arab. Armen. Lat.* in *Cant.* vel etiam apud *Caſſiodorum*, *Syrus.* [ἕτος κτλ.] *Lat.* & inde iterum cod. *Er.* quem aliæ ſequuntur edd. *Copt.* Gloſſa (ut Er. quoque annotat,) ex v. 32. & ex cap. IX. 6. perinde ut ὃς λαλήσει κτλ. ex c. XI. 14 addunt *Barb. 1. Cov. 3. 4. Steph. ια.* Hiant *Bar. Cant.* græce, *Hunt. 1. Lu. Pet. 2.* credo etiam *Colb. 6. L. Steph. 6.* quorum longa hic pauſa eſt. Itaque pro additamento illo Latino nullum ſupereſt Græcum ſuffragium, ne *Laud. 3* quidem. *Oecumenium* citat Whitbius: haud ſcio an rectius quam Chryſoſtomi marginem.

7 [αὐτῷ] *Al. Cov. 4.* & alii, *Lat.* & alii.

10 ἐκάνων] αὐτῶν *Al.* & alii, *Orig.* ¶ ἐκίκισαν] ἐγίνετο *Al. Cov. 4. N. 1. Pet. 3. Orig. Euthal.* Ex initio verſiculi.

11 [~ ἐκ' αὐτὸν] *Al. Cov. 4. Gen. Pet. 3. Clemens* Al. *Orig. Euthal. Arab. Lat. Barb. 1. Laud. 3. Syr.* ¶ [~ δεδεμένον καὶ] *Al. Pet. 3. Orig. Æth. Copt. Lat. Barb. 1. Laud. 3.* Indidem.

12 τῆς γῆς] Hoc poſt ἐρημίαν ponit *Al.* & aliquot alii, *Clemens* Al. *Arab. Copt. Lat. Syr.* ¶ [~ καὶ τὰ θηρία] *Al. Lin. Pet. 3. Arab. Copt. Lat. Cant.* latine, *Syr. Clemens* Al. *Orig. Euthal. Theodoritus.*

14 ἢ] καὶ *Al.* & alii, *Clemens* Al. *Orig. Lat.*

16 πάλιν] εὐθὺς *Al.* & alii, *Lat.* ~ *N. 1. Euthal. Syr.*

17 ἑαυτῷ] ἐγίνετο addit *Cant.* ex c. XII. 11.

19 διενθυμ.] *Comp. Al. Aug. 6. Cant. Vff.* & octo & (quanquam Stephani margo vacat,) quinque alii, *Chryſ. Euthal.* unde διανοχμένα *N. 1.* [ἐνθυμημένα] *Er.* & al. ¶ ~ τρεῖς] *Er. Aug. 6. Barb. ſeptem, Cant. Steph. quatuor, Vff.* & ſex & tres alii, *Arab. Conſtit.* apoſt. *Chryſ. Cyrillus* Hier. *Caſſiod.* & alii. [τρεῖς] *edd.* al., *Lat.* hodie, *Syr.* Ex cap. XI. 11.

20 διότι] ὅτι *Al.* & alii.

21 πέτρος] ὁ πέτρος *Aug. 6. Vff.* nec non *Chryſ.* ¶ τὰς uſq. αὐτὸν] *edd., nonnulla* græcorum exemplaria apud Er., & vix alia præter *Baſ. 2. Laud. 2. Lin. Vien.* nam ſeptem circiter hiant. Gloſſa ex v. 17. & ex c. XI. 11. [~] *Al. Aug. 6. Barb. ſex, Cant. Sin. Steph. quatuor, Vff.* & octo & tres alii, *Chryſ. Euthal. Æth. Arab. Lat. Syr.*

23 [ἀναστὰς] *Al.* & alii, Syr. & alii. ~ *Euthal.* ¶ ~ τῆς poſt ἀπὸ] *edd.* primæ, *Aug. 6. Vff.* & alii, *Chryſ.* τῆς *Steph.* ed. 3.

25 [τῶ] *Er.* ed. 1. *Al. Aug. 6. Barb. 4. Laud. 3. Vff.* & ſeptem alii & unus,

Digitized by Google

unus, *Basilius.* ¶ προσεκύνησεν] αὐτῷ addit *Copt. Lat.* aliqui, *Cant.* apud Fellum.

26 αὐτὸν ἤγαρε] ἤγαρεν αὐτὸν *Comp. Chrys.*

30 ἤμην] ἦμην *Er.* ¶ [~ νηστεύων καὶ] *Cov. 4. Lat.* plerique, *Barb. 1. Æth. Arab. Chrys.* in comm. vel etiam *Theophyl.* Videri possit ex Neh. I. 4. huc tractum. ¶ τὴν ἐνάτην ὥραν προσευχόμενος] προσευχόμενος ἀπὸ ἕκτης ὥρας ἕως ἐννάτης *Laud. 3. Beda.*

32 ὃς usq. σοί] ~ *Al. N. 1. Lat.* aliqui. *Æth. Copt.*

33 [σὲ] *Lat.* & inde *Cant. Æth. Syr.* ¶ ἄλλε alterum] κυριέ *Al. N. 1. Pet. 3.*

36 [~ ὃν] *Al. Lat. Athanas.* ω. V. c. Arian. Syllaba, bis legenda, semel scripta. Sic Ex. II. 2 post ἀσεῖον, ὃν omisit *Al.*

38 ὡς] ὃν *Cant.* & al. apud *Er.*

39 [~ ἐσμὲν] *Al. Cant. Cov. 4. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Euthal. Irenæ* mss. duo. ¶ καὶ] *Comp. Al. Aug. 6. Bas. 2. Steph. quatuor, Vss.* & novem & sex alii, *Chrys. Euthal. Iren.* in cod. Voss. [~] *Er.* & al.

40 αὐτὸν] αὐτῷ *Al. Cant. Vss.*

42 [ἕτος] *Cant. Cov. 4. Gen. Laud. 3. Arab.*

48 τῶ κυρίῳ] ἰησῶ χρισῶ *Al.* & alii. τῶ κυρίῳ ἰησῶ *Comp.* & alii. τῶ κυριέ ἰησῶ χρισῶ *Cov. 4.* & alii, *Lat.*

CAP. XI.

7 [καὶ] *Al.* & alii bis quatuor, *Euthal. Lat.*

8 [~ πᾶν] *Al.* & duo & tres alii, *Chrys. Epiph. Euthal. Æth. Lat.* unde τι post κοινὸν inserunt *Cov. 4. Gen.* Sic πᾶν subauditur 2 Cor. VI. 17.

9 μοι] ~ *Al. Laud. 2* (vel 3,) *N. 1. Pet. 3. Lat. Epiph. Euthal.*

12 συνελθῶν] σύνελθε *Aug. 6.* Ex constructione participii subsequentis. ¶ μηδὲν διακρινόμενον] ~ *Cant.* ¶ διακρινόμενον] διακρινόμενος *Aug. 6. Lin.* διακρίναντα *Al.* & al. Ex cap. XV. 9.

13 [~ ἄνδρας] *Al. Lin. Pet. 1. 3.* & alii, *Syr.* & alii. Ex c. X. 32.

16 κυρίου] τῶ κυρίῳ *Al. Vss.* & alii.

17 δωρεὰν] *gratiam* habet *Lat.* ¶ [~ χρισὸν] *Pet. 1. Cov. 4. Gen. Chrys.* ¶ [~ δὲ] *Al. Steph. 1.* & quinque & tres alii, *Chrys. Euthal.* ¶ θεὸν;] τῶ μὴ δόντα αὐτοῖς πνεῦμα ἅγιον (*Steph. β. ια.*) πιστεύσασιν ἐπ' αὐτῷ addit *Cant.*

18 ὡς ζωὴν] edd. mss. &c. Cassiod. ~ *Lat.* apud Er.

19 στεφάνῳ] στεφάνε *Al. Vss.* & alii.

20 [ἐλθόντες] *Al. Baroc.* & sex & duo alii, *Chrys.* ¶ πρὸς] καὶ πρὸς *Al.* & alii. ¶ [Ἕλληνας] *Al. Arab. Æthiop. Lat.* (qui tamen etiam c. VI. 1. XI. 20. *Græcos* habet:) *Syr.* qui tamen etiam ἑλληνιστὰς c. VI. 1 *Græcos* dicit.

22 [~ διελθὼν] *Al.* Versiones. Idem Verbum, ἕως sequente, c. IX. 38.

25 [~ ὁ βαρνάβας] *Al. N. 1. Lat. Syr.* ¶ αὐτὸν prius] ~ *Al. Aug. 6.* &

Digitized by Google

alii, *Chrys.* ¶ [~ αὐτὸν] *Al. Aug.6. Barb.3. Vff.* & quatuor & tres alii, *Euthal. Lat.*

26 αὐτοῖς] αὐτοῦς *Lin. N.1. Pet. un.* apud Fellum. αὐτοῦς καὶ *Al. Laud.3.* apud Fellum. ¶ [~ ἐν] *Er. Vff.* cum proximis.

28 [~ καίσαρος] *Al. Pet.3. Armen. Copt. Lat. Æth. Cant.* nec non *Cassiodorus*, qui *principe* supplet.

29 ἐνεφράσσετο] *Comp. Aug.6*, nec non *Cant.* plurefve. ἐνεφρ. *edd.* al., *Chrys.*

CAP. XII.

3 [καί] *Al. Cant. Cov.2.3. Gen. Laud.3. Lin. Mont. N.1. Pet.1. Vff.* plurefve.

5 [περί] *Comp. Al.* & duo & tres alii.

9 αὐτῷ] ~ *Al. Cant. N.1. Euthal. Pet.3.* ¶ διά] ὑπό *Al. Vff.* & alii, *Chrys.*

10 προσῆλθον] προσῆλθαν *Er. Vff.* & alii. Conf. Mill. ad c.XX.5.13.

11 ἀληθῶς, ὅτι] *edd. mss. Syr. Cassiod.* &c. ὅτε ἀληθῶς *Chrys.* bis, *Calarit. Cant.*

13 [αὐτῆ] *Al.* & duo & quinque alii, *Euthal. Arab. Lat. Syr.* ¶ [προσῆλθε] *Hervag.* ed., *Lat. Syr. Beza* in annot. edit.2.

15 [μαίνῃ;] *Vff.* & alii, *Æth.*

16 πάτερος] ~ *Cant.*

18 ἐν ὀλίγοις] *edd. mss. Chrys. Lat. Cassiod.* unde μίγας *N.1. Syr.* ~ *Calarit. Cant.*

19 δὲ] τε *Comp. Al.*

20 [~ ὁ ἡρ.] *Al. Colb.6.* & unus & tres alii, *Euthal. Lat. Syr.*

22 θεᾶ φωνῇ] φωνῇ θεᾶ *Comp. Aug.6. Vff.*

23 δόξαν] *Comp. Er. Aug.6. Vff.* plurefve, *Chrys.* nec non *Lin. Mont.* τὴν δόξαν *Steph.* edd.

25 ἐξ] ἐς *Er. Aug.6. Vff.* & al. *Chrys.* quod Beza cum πεπόνασιν jungeret. ¶ ἱερουσαλὴμ] ἱερ. ἐς ἀντιόχειαν *Comp. Seidel.* & alii, *Cassiod. Syr.*

CAP. XIII.

1 [~ τινὲς] *Al. Barb.1. Cant. Lin. Pet.3. Euthal. Æth. Lat. Syr.*

2 τὸν prius] *Comp. Er. Al. Aug.6. Vff.* cod. plurimi, *Chrys.* τόν τε *Steph.* ed. ¶ βαρνάβαν καὶ τὸν σαῦλον] *edd.* &c. *Cassiod.* h. l. at *Saulum & Barnabam* habent *Lat.* plerique, & *Syr.* nec non *Cassiod.* in Ps.28. ¶ τὸ ἔργον] ~ un. cod. apud *Bezam.*

4 σελεύκειαν] λευκὴν *Mont.*

6 [ὅλην] *Al. Steph. tres*, & tres & quinque alii, *Euthal. Chrys. Æth. Lat. Syr.* ¶ [ἄνδρα τινά] *Al. Cant. Cov.4. Lin. Mont. Chrys. Æth. Arab. Lat. Calarit. Syr.* Lectio media: unde ἑνᾶ ἄνδρα τινὰ *Steph. e. m. Colinæi* ed. ἑνᾶ τινα ἄνδρα *Laud.3. N.1. Pet.3. Euthal.* ἄνδρα τινὰ μίγαν *Barb.3.* ¶ βαριησοῦ] *Comp. Steph.* edd.

Digitized by Google

edd. &c. versio Sahidica, nec non vulgata *Coptica*, & *Armen.* βαριησοῦ *Er. Al. Lu.* & bis sex alii, *Oecum. Cassiod.* unde (pro ᾧ ὄνομα) ὀνόματι *Lin.* & alii. [βαριηδ] *Velef.* nam *Bariehu* habet *Lat.* in edd. primis & in ms. Colon. unde *barieu* plurimi alii. *berieu* habet *Hieron.* de nominib. Hebr. & *Beda*, dicentes, a nonnullis *Barjesu* corrupte legi. Hieronymo assentitur Hillerus, Onom. p. 803, (ubi *Origenem* sic quoque legisse suspicatur,) & Herm. von der Hardt, Syriæ Græcæ pag. 113. *Barschuma* habet *Syr.* Nomen Syris frequens, ut patet ex Assemanni Biblioth. or. T. II. cap. 1.

8 ἐλύμας] ἐλυμᾶς *Hiller.* l. c. ¶ ὁ] ὃ *Heinsius.*

9 [~ καὶ] *Al. Lin. Mont. N. 1. Pet. 3. Chrys. Euthal. Lat.*

11 ~ τῷ post χεῖρ] *Comp. Aug. 6. Vff.* plurisve, *Chrys.* τῷ *Er.* & al.

15 ἀρχισυνάγωγοι] *edd. mss. Armen. Copt.* &c. quanquam Millii appendix ἀρχιερεῖς in *Copt.* esse ait: quod quidem in *Æth.* legit L. De Dieu. ¶ εἰ] εἴ τις *Al. Gen.* & alii, *Euthal. Lat.* & alii. Ex Eph. IV. 29. ¶ [πρὸς τὸν λαὸν λέγετε] *Steph. 2. it. Syr.*

17 ~ ἰσραὴλ] *Er. Aug. 6. Barb. 7. Baroc. Lu. Sin. Vff.* & octo & tres alii, *Chrys. Arab. Copt. Syr.* [ἰσραὴλ] *Comp.* & alii, *Lat.* Ex v. 16, 23.

18 ὡς] ~ *Æth. Lat. Cant. Laud. 3. Syr.* ¶ ἐτροποφόρησεν] *edd. Vff.* & alii, *Chrys. Oecum. Lat.* ab Hieronymo, nec non *Aug. 6.* [ἐτροφοφόρησεν] *Al. Laud. 3. Hesych.* Eadem varietas in LXX. Vid. Grabii Proleg. Octateuchi, cap. 3. § 8. Orthographia diversa, notio eadem. Vid. *Gnom.*

19 κατεκληρονόμησαν] *Er. Al. Aug. 6. Barb. 7. B. 2. Steph. tres, Vff.* & bis octo alii, *Chrys.* & alii. [κατεκληροδότησαν] *Comp.* & fortasse bis duo alii. Vid. *Gnom.*

19, 20 [αὐτῶν, ὡς κτλ.] *Al. Pet. 3.* cum codice *aliquo*, quem unum eundemque respicit Rob. Stephanus in var. lect. editioni N. T. A. 1568 subjunctis, & Beza in annot. & Wech. in margine: & (αὐτῶν omisso) *N. 1.* item *Armen. Copt. Lat.* cod. græci apud Marianam, id est Velesii excerpta ex Latino facta: *Chrys.* de quo agit Simon in not. Gall. Videtur hæc mutatio, ante exortam disquisitionem chronologicam, per incuriam introducta librarii, qui ab αὐτῶν ad ταῦτα transiliens, nimis cito ὡς arripuerit, & deinde quoquo modo καὶ μετὰ ταῦτα resarserit. Adde *Gnom.* ¶ μετὰ ταῦτα] ~ *Cant. Arab.*

21 [~ ὁ θεὸς] *Aug. 6. Baroc. Cov. 3. Mont. N. 2.* plurisve, *Chrys. Lat.* aliqui.

23 [ἤγαγε] *Er. Al. Aug. 6. Barb. 6. Vff.* & quinque & septem alii, *Æth. Arab. Lat. Athanas. Chrys.* & alii. Ex allit. ad ἐπαγγελίαν. ¶ σωτῆρα ἰησοῦν] *edd. mss. Armen. Copt.* &c. σωτηρίαν *Barb. 5. Lu. Sin. Steph. tres, Vff.* & sex & tres alii, *Æth. Arab. Chrys.* in comm. *Theophyl.* Ex compendio scriptionis σρα ιν vel ex rhythmo, ἐπαγγελίαν. Deinde facile omissum ἰησοῦν in *Aug. 6. Baroc. N. 2.* & nonnullis apud *Er.*

24 πάντι & λαῷ] ~ *Er. Aug. 6. Bar. Vff.* & quinque & tres alii, *Arab.* Ex v. 23. c. V. 31. ¶ λαῷ] ~ *Al.*

26 [ἐξαποστέλλει] *Al. Barb. 6. Cant. Lin. Mont. N. 1. Pet. 1. 3.* plurisve, *Chrys.* Vid. *Gnom.*

27 [~ ἐν] *Comp. Pet. 1. Vff.* & bis tres alii, *Chryſ.*

29 πάντα] *Comp. Al. Aug. 6. Vff.* & multi alii, *Chryſ.* ἅπαντα *Er.* & aliæ edd.

31 [νῦν] *Al. Cov. 4. Gen. Lin. Mont. N. 1. Steph. a. c. m.* pluresve, *Æth. Copt. Lat. Cant. Syr.*

32 αὐτῶν ἡμῶν] ἡμῶν *Al. Æth. Lat. Barb. 1. Cant.*

33 τῷ ψαλμῷ τῷ πρώτῳ] Sic apud Lucam Latine legit *Hilarius* in Pſalmum II. & *Hieronymus* in Pſalmos, initio, vel antiquus ejus interpolator. atque horum auctoritate ſic edidit *Eraſmus* Græce: quem tamen ſolum reſpicere videtur Latinorum Stephani Bibliorum margo, his verbis, *Quidam Græci codices legunt, primo.* Olim quidem ſic legerunt Græci: *Origenes*, vel certe vetuſtus auctor, in Catena; *Georgius* Alexandrinus, *Oecumenius.* Sic *Latini* codices aliqui, Beda teſte; Latina Biblia *Quentelliana*, & *Zegerus:* ſic *Cant.* latine & inde græce, & *Caſſiodorii* comm. in Pſalm. II. Aliique, Afri præſertim, hunc Pſalmum interdum ut primum allegantes, Latinam potius Actorum apoſtolicorum lectionem, quam Hebraicam Pſalmorum diviſionem reſpicere videntur. [τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ] *Comp. Steph. edd. mſſ. Chryſ. Æth. Arab. Armen. Coptica* utraque, *Syr.* De nexu Pſalmi I & II, ut hodie numerantur, multa differunt philologi: ſed tota diſceptatione hoc quidem loco ſuperſedere licet. Vera eſt lectio brevior [τῷ ψαλμῷ] ſine epitheto numerali. ſic enim habuit *Latinus* interpres vetuſtiſſimus, & ex eo *Græcum* exemplar *Bedæ*, & *Latini* quidam codices apud Eraſmum: ſic habuiſſe videtur Græca lectio, quam ſecutus *Aug. 6* literam *B*, *ſecundi* notam, ante ψαλμῷ inſeruit. Hæc lectio media: unde olim nonnulli τῷ πρώτῳ, plerique poſtea τῷ δευτέρῳ ſuppleverunt. Pari modo apud Tertullianum l. IV c. Marcion. cap. 22. & apud Cyprianum l. I ad Quir. § 13 *Pſalmo* huic ipſi ab eis citato, alii *primo*, alii *ſecundo* addiderunt, quum Cyprianus in ed. Er. abſolute habeat *Pſalmo*, & Tertullianus haud dubie olim ſic habuerit. Scholaſticam ſedulitatem epitheta hæc redolent: apoſtoli nuſquam capitis aut pſalmi numerum allegarunt; & in hoc ſermone Pauli concinne inter ſe reſpondent duæ formulæ, ἐν τῷ ψαλμῷ. ἐν ἑτέρῳ. v. 33. 35.

36 τῆ τοῦ θεοῦ βελῆ,], τῆ τοῦ θεοῦ βελῆ *Er.* & al., *Aug. 6.*

39 καὶ] ~ *Al. Lat.*

40 ἐπέλθῃ] ἐπέλθοι *Comp. Cov. 2. Chryſ.*

41 θαυμάσατε] θαυμ. καὶ ἐπιβλέψατε *Comp. Barb. 3. Caſ. Steph.* tres, & alii, cod. Græcus *Bedæ.* Gloſſa marg. e LXX. unde ἐμβλέψατε καὶ θαυμ. *Chryſ. Vien.* ¶ [~ ἔργον] *Comp. Er. Aug. 6. Cant. Sin. Vff.* & novem & tres alii, *Chryſ. Arab. Syr.* ¶ ὃ] *Comp. Al. Aug. 6. Barb 3. Steph. omn. Vff.* & quinque alii & unus, *Chryſ. Euthal. Theophyl. Lat.* [ὃ] *Er.* & al.

42 [αὐτῶν] *Al. Barb. 2.* & quinque & tres alii, nec non *Mont. Chryſ. Euthal. Copt. Lat. Syr.* αὐτῶν ἐκ τῆς συν. τῶν ἰουδ. *Comp. Laud. 2.* Gloſſa. ¶ [~ τὰ ἔθνη] *Al. Barb. 1.* & alii bis quatuor, *Chryſ. Euthal. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.* ¶ [~ ταῦτα] *Er. Lu. Vff.* & ſex & tres alii. unde αὐτὰ ante ῥήματα inſerit recentior cod. quem ſecuti ſunt *Complutenſes.*

43 ~ αὐτοῦ]

Digitized by Google

43 ~ αὐτοῖς] *Er. Aug. 6. Laud. 3. Vff. Vien.* & quinque &; tres alii, *Lat.* Græcus *Bedæ*, *Syr.* [αὐτοῖς] *Comp.* &c. *Chryſ.* ¶ ἐπιμένειν] προσμένειν *Al. Vff.* & alii. Ex alliteratione.

44 τὸ] *edd.* primæ, *Al. Aug. 6. Vff.* & alii, *Chryſ.* δὲ *Steph.* ed. 3. ¶ [ἐχομένῃ] *Al. Laud. 3. Lin. Mont. Pet. 3. Euthal. Lat.* ¶ θεῦ] κυρίου *Al.* & alii, *Lat.* in mſ. Col.

45 τοῖς] τοῖς λόγοις τοῖς *Cant. Laud. 3. Syr.* ¶ λεγομένοις] λαλουμένοις *Al.* & alii. Ex c. XVI. 14. ¶ [~ ἀντιλέγοντες καὶ] *Al. Barb. 2. Mont.* & bis tres alii, *Verſiones:* Hebraiſmo non obſervato. unde ἀνανταιόμενοι καὶ *Laud. 3.*

46 δὲ prius] τὸ *Al.* & alii.

48 ἔχαιρον] ἔχαιρε *edd. primæ*, *Aug. 6. Vien.* & alii.

49 δὲ] καθ' *Al. Vff.* & alii.

50 [~ καὶ] *Al. Cant.* adeoque *Lat.* olim, *Gen. Lin. Mont. N. 1. Syr.* ¶ [~ τὸν] *cod.* multi, *Chryſ.* Lectio media. unde cod. multi etiam τὸν præcedens omittunt.

CAP. XIV.

2 ἀπειθοῦντες] ἀπειθήσαντες *Al. Vff.* & alii.

3 διδόντι] *edd.* primæ, *Al. Aug. 6. Vff.* & quinque & ſeptem alii, *Chryſ. Euthal. Lat. Syr.* καὶ *add. Steph.* ed. 3.

7 εὐαγγελιζόμενοι] *& commota eſt omnis multitudo in doctrina eorum: Paulus autem & Barnabas morabantur Lyſtris.* addunt *Lat.* aliqui, & inde, aliis aliiſque Græcis verbis, *Cant.* ſive *Steph. β.* & cod. *Bedæ* ſive *Laud. 3.* Quod ſi eadem verba habet codex *Actorum Ap.* in Proleg. Wetſten. p. 21. propinquitas ejus cum *Cant. Laud. 3.* apparebit. Fortaſſe eſt illud *Græcum exemplar Italicum ms.* in quo eadem verba reperiri docuit Io. Harlemius.

8 ὑπάρχων] ~ *Al. Barb. 1.* & bis tres alii, *Euthal.* ¶ περιπεπατήκει] *edd.* primæ, *Aug. 6. Vff.* pluresve, *Chryſ.* περιπεπατήκει *Bezæ* ed. 3. & recent.

9 ἤκουσε] ἤκουσεν *Al.* & alii.

10 ἀνάστηθι] σοὶ λέγω, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνάστηθι *Com. Colb. 6. Laud. 3.* & alii, *Arab. Copt. Lat.* aliqui, *Syr.* ¶ ἥλατο] ἅλατο *Vff. 2.* ἅλατο *Al. Aug. 6. N. 1.*

12 μὲν] ~ *Al. Vff.* & alii. ¶ διὰ· ἑρμῆν] *Æthiopicus* græca hæc deorum nomina retinuit: deinde autem addit, *quia Iov dicitur, Mercurium, dicitur, ſermone Romano.* vid. Lud. de Dieu ad h. l. ¶ ὁ] ~ *Aug. 6. Vff.*

13 [~ αὐτῶν] *Al. Mont. Lin. N. 1. Euthal. Æth. Arab. Copt. Lat. Cant. Syr.* ¶ [ἤθελον] *Er.* ed. 1. *B. 2. Cov. 3. 4. Lu.* Vnde (pro ὁ δὲ κτλ.) οἱ δὲ ἱερεῖς .... ἐνέγκαντες ... ἤθελον *Cant.*

14 οἱ ἀπόστολοι] ~ *Syr. Cant.* & (pro ἀκούσαντες) ἀκούσας *Cant.* ¶ [ἐξεπήδησαν] *Al. Cant. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Euthal. Lat.*

17 [~ ἡμῶν] *Al. Æth. Lat. Iren.* in cod. pleriſque. ὑμῶν *Al. Cant. Cov. 2. 4. Laud. 3. Lin. N. 1. 2. Vien. Iren.* in codd. Feuardentii & Voſſii, *Chryſ. Theophyl.*

Digitized by Google

phyl. αὐτοῖς *Leo; Syrus*, hoc & ἐμανίθω jungens cum ἀγαθοποιῶν. ¶ ἡμῶν] *edd.* &c. Sic habet antiqua precum formula, ad cibum capiendum, ex hoc loco ſumta: πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν. vid. Rittershuſii lib. V ſacrar. lect. cap. XI. [ὑμῶν] *Cant. Cant. 2. Laud. 3. N. 1. Steph.* ℵ. ια. & præter hos, alii duo apud *Bezam*, *Chryſ. Theophyl. Lat.* multi, *Iren.* in mſſ. αὐτῶν *Lat.* aliqui, *Syr.*

18 αὐτοῖς.] αὐτοῖς, ἀλλὰ πορεύεσθαι ἕκαστον εἰς τὰ ἴδια *Vien.* & alii.

19 ἐπῆλθον δὲ] διατριβόντων δὲ αὐτῶν καὶ διδασκόντων ἐπῆλθον *Comp. Vien.* & alii, nec non *Euthal. Caſſiod. Arab.* Gloſſa alicujus, qui non putaret, animos multitudinis e veſtigio mutatos fuiſſe. ¶ ἰσδαῖοι] καὶ διαλεγομένων αὐτῶν παῤῥησίᾳ ἀνέπεσαν τὸν ὄχλον ἀποσῆναι ἀπ' αὐτῶν λέγοντες, ὅτι ἀδὲν ἀληθὲς λέγουσιν, ἀλλὰ πάντα ψεύδονται addit *Vien.* & alii apud *Eraſmum*, *Bezam*, *Millium.* ¶ [ἔσυραν] *Comp. Vff.* & alii, *Chryſ.*

24 καὶ] ~ *Aldi & Vff.*

25 λόγον] λ. τοῦ κυρίου *Al.* tres apud *Bezam* & alii, *Euthal.*

28 [~ ἐκεῖ] *Al. Barb. 1. Cant. Lin. Mont. N. 1. Pet. 3. Euthal. Æthiop. Lat.*

CAP XV.

2 ζητήσεως] *Comp. Al. Aug. 6. Barb. 7. Cant. L. Vff.* & bis novem alii, *Chryſ. Conſt.* apoſt. [συζητήσεως] *Er.* & al. Ex v. 7. Hinc viciſſim v. 7 (pro συζητ.) ζητήσεως *Al.* & aliquot alii. ¶ καὶ ζητήσεως] ~ *Lat. Laud. 3.*

4 ἀπεδέχθησαν] *magnifice* addit *Ambr.* in Pſ. 118. 74. *Caſſiod. μεγάλως mire*, addit *Cant.*

5 πεπιστευκότες] τῶν πεπιστευκότων *Er. Sin.* & alii.

7 ἐν] ~ *Aug. 6. Cant. L. Vien.* apud G. a Maſtricht. ¶ ἐν ἡμῖν] ~ *Vien.* in Millii appendice, *Syr.* ἐν ἐμοὶ *Æth.* ἐν ὑμῖν *Al. Pet. 3. Iren. Chryſ.* in comm. *Conſtit.* apoſt., *Euthal. Arab.* Ex anteced. prox.

8 αὐτοῖς prius] *edd. mſſ., Iren. Didymus, Chryſ. Syr.* ~ *Lat. Laud. 3.* Tr. de Baptiſmo hær. apud *Cyprian.*

9 ἀδὲν] ἀθὲν *Aug. 6, Vff.*

10 τὸν θεὸν] ~ *Hieron.* in Gal. V. 1. & in ep. ad Auguſtin. *Haymo* in Ap. II. *Mutianus* interpres Chryſ. homil. XIV in ep. ad Hebr. Id non diſplicet Bezæ & Camerario. ſed erratum eſt, idque proclive, etiam in editione *Irenæi* Gallaſiana, Grabio reprehenſa, commiſſum. ¶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἅτε ἡμεῖς] ἡμεῖς ἅτε οἱ πατέρες ἡμῶν *Lat.* in cod. Char. & aliis, *Tertull.*

11 τοῦ] *Comp. Er. Al. Aug. 6. Cant. L. Vff. Chryſoſt.* ~ *Steph.* ed. ¶ [ἰησοῦ χριστοῦ] ~ *Euthal.* ¶ [~ χριστοῦ] *Al. Aug. 6. Vff.* & quinque & tres alii, *Chryſ. Tertull. Mog.* vel etiam *Arab.*

14 [~ ἐκεῖ] *Al. Barb. 2. Cant. Cov. 2. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Lat. Iren. Chryſ. Euthal., Conſtit. apoſt. Theophyl.* in comm.

16 ἀνασχίψω] ἐπισχίψω *Cant.* Non inepte. ¶ ἀνοικοδομήσω prius] *Quidam libri* οἰκοδομήσω. *Probo, ut* ἀνασχίψω *ſit pro* ἀνὰ, *quod in* ἀνοικοδομήσω *ſign.* rurſus, iterum, denuo. *Druſius* in Parallelis. ¶ κατεσκαμμένα] κατεσκαμμένα *Barb. 1, Lin. Mont.* (ex allit. ad ἀνασχίψω) & ſic *Andreas* Cæſ. in Ap. XI. 8. neſcio an etiam *Lat. Iren.* Sic quoque Amoſi IX. 11 *Al.* vel etiam *Lat.*

17 εαυτοῦ

17. τοῦτα πάντα] πάντα τοῦτα *Comp. Seidel. Vff.* ¶ [~ πάντα] *Al.* (qui id ipsum omittit etiam in LXX.) *Barb. 2. Cant. Cov. 3. 4. Gen. L. Pet. 3. Æth. Lat. Iren. Ambros. Constit. apost.* nescio an *Copt.* & *Colb. 6*, in quo πάντα prima deesse notatur apud Millium.

18 γυναῖ usque αὐτῆ] *Er. Steph.* edd. *Vff.* &c. *Chrys.* & sic fere, πάντα omisso, *Syr.* ἃ ἐστι γυναῖ ἐπ' ἀνδρὸς αὐτῇ *Comp. Barb. 1. Laud. 2. Seidel.* Pluralis factus ob antecedentia: codices tres quatuorve, unius instar, ob propinquitatem. γυναῖ ἐπ' ἀνδρός, junctim cum versu 17, *Cov. 4. Gen. N. 1. Æth. Copt.* [γυναῖν ἐπ' ἀνδρὸν τῷ πυρίῳ τὸ ἔργον αὐτῆ] *Al.* & sic fere *Lat. Iren. Cant. Arab.*

20 ἀλλ'] ἀλ' *Aug. 6. Vff. Chrys.* ¶ ἀλισγημάτων] ἀλισγημάτων *Er. Chrys.* ¶ καὶ τῆ πνικτῆ] *edd. mss.*, *Latini* codd. aliquí ante Hieron. *Constit. apost. Concilium* Gangrense, *Cyrillus* uterque, *Epiphan. Chrys. Copt. Syr.* &c. unde ἐνῆσαι *Armen.* καὶ πνικτῶν *Clemens*, Al. [~] *Iren. Tertull. Cyprian.* & inde alii *Latini*, & *Cant.* Legit & non legit *Origenes*, vel etiam *Gaudentius.* ¶ καὶ tertium] ~ *Lat.* aliqui. ex var. lect. v. 29, ubi major fuit & omittendi proclivitas.

22 ~ τῷ ante πυλῶνι] *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* plurésve, *Chrys.* τῷ *Steph.* ed. ¶ βαρσαββᾶν] βαρσαββᾶν *Comp. Al.* & alii.

23 [~ καὶ οἱ alterum] *Al. Barb. 1. Cant. Colb. 6. Lat. Iren. Athanas. Pacian.*

24 ἐξ ἡμῶν] ~ *Comp. Barb. 1. Laud. 2.* ¶ λόγους,]· λόγοις *Aug. 6.* ¶ [~ λέγοντες κτλ.] *Al. Barb. 1. Cant. Colb. 6. Constit.* apost. *Athanasius, Epiphanius, Æth. Copt. Lat.* nec non *Irenæus*, apud quem hæc post διεταλάμεθα inseruntur. Hiatus in rhythmo μεν & μεν.

25 ἐκλεξαμένους] ἐκλεξαμένοις *Comp. Steph.* ed. I.

28 τούτων] *edd. mss. Chrys. Lat. Iren. Syr.* [~] *Al. N. 1. Vien. Clemens* Al. *Tertullian. Pacian.*

29 καὶ medium] ~ *Lat.* in cod. Char. & aliis, *Cassiod.* ¶ καὶ πνικτῆ] *edd. mss. Armen. Copt.* &c. [~] *Cyprian.* & alii *Latini.* καὶ πνικτῶν *Clemens* Al. in Pædag. & Stromat. *Lat.* aliqui. ¶ πορνείας] πορνείας· καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι, ἑτέροις μὴ ποιᾶτε *Comp. Laud. 2. Seidel.* & (qui versui 20 idem addunt) *Iren. Cyprian. Cant. Cov. 4. Gen. Steph. ii. Æth.* ¶ πράξητε] πράξατε *Steph. a* (id est Comp.) *Lin.* at, *agitis*, habet *Tertull.* & al.

30 ἦλθον] κατῆλθον *Al. Vien.* & duo & octo alii, *Euthal.* Ex v. 1. ¶ ἐπέδωκαν] *In quibusdam libris est*, ἔδωκαν. *Camerarius.* sic *Pet. 1.*

32 τε] *edd. primæ, Al. Aug. 6. Vff.* &c. *Chrys. Bezæ* versio. *In Bezæ* textu (per sphalma) & inde recent. edd.

33 [ἀποστέλλοντας αὐτὸς] *Al. Barb. 1. Cant. Colb. 6. Cov. 4. Gen. N. 1. Pet. 3. Euthal. Æth. Copt. Lat. Cassiod.*

34 [~ ἔδοξε κτλ.] *Al. Aug. 6. Baroc. Bas. 2. Cant. 2. Cov. 2. 3. Hunt. 1. Laud. 3. L. Lu. Magd. Mont. N. 2. Pet. 1. Sin. Vff. Copt. Lat.* multi, *Syr. Chrys.* (nam longam periocham finit cum v. 33. & novam orditur cum v. 35.) In Græco, & in libris Latinis correctis hoc esse negat *Lyranus.* His deductis, pro textu

 super-

superſunt *Comp.* vel etiam *Gen. Seid.* cum *Cant. Cov. 4. Laud. 2.* (ſed hi omnes etiam verſui 29 inciſum adjecerunt:) item *Vien.*, unius *cod. Gr.* margo apud *Eraſmum*, e *Steph.* & *Barb. cod.* neſcio quot; *Æth. Arab.* (apud L. de Dieu,) *Copt. Armen. Latini* alii, (quorum non pauci, invito Lyrano, hoc amplius addunt, *Iudas autem ſolus abiit Ieruſalem*, quod habet etiam *Caſſiodorus* & *Armen.*) item, ſi modo recte collati ſunt, *Colb. 6. Pet. 3.* cum *Lin. N. 1.* & *mſ. Græco Italico* apud Ioh. Harlemium. ſic quoque, *Ieruſalem* omiſſo, *Cant. Steph. β.* Proclivi caſu omiſſum: proclivi ore conſilio, ut Latinum illud de Iuda, ſic Græcum hoc de Sila additum, ne verſus 40 de Sila, cum v. 33 pugnare videretur. Vid. *Gnom.*

36 [~ ἡμῶν] *Al. Barb. 3. Colb. 6. Cov. 4. Gen. Laud. 3. Pet. 3. Steph. 1. m. Chryſ. Euthal. Copt. Lat. Syr.* τὰς *Cant. N. 1.*

37 [ἐβάλετο] *Al. Steph. 1. m.* & alii, *Syr.* & alii, *Euthal.* ¶ τὸν prius] τὸν *Al.* & alii, *Chryſ. Lat.* Ex Gal. II. 1. ¶ καλέμενον] ἐπικαλέμενον *Pet. 3.* & alii.

39 ἀποχωρισθῆναι] χωρισθῆναι *Mont. N. 1. Pet. 3. Chryſ.*

41 ἐκκλησίας] *præcipiens cuſtodire præcepta apoſtolorum & ſeniorum* addunt *Lat.* plerique. ex cap. XVI. 4. παραδιδὰς τὰς ἐντολὰς τῶν πρεσβυτέρων addit *Cant.*: ex Lat. nec non *Caſſiodorus.*

CAP. XVI.

1 [~ υἱὸς] *Al. Cant. Cov. 2. Laud. 3. Lin. Mont. N. 1. Pet. 3. Steph. 1. a 2 m. Chryſ. Euthal. Lat.*

6 τὴν alterum] ~ *Al. Cant. Vſſ.*

7 κατὰ] *edd.* &c. Allit. ad κατὰ præced. [εἰς] *Al. Barb. 3. Cant. Gen. Laud. 3. L. Lin. Mont. N. 1. Pet. 3. Steph. 1. m 2 m. Chryſoſt. Euthal.* nec obſtant *verſiones.* ¶ [ἰησοῦ] Sive τοῦ ἰησοῦ, *Beza* ed. 3. ex *Cant. Steph. 1. m. Arab. Lat. Syr. Cyrill.* item *Al. Colb. 6. Laud. 3. L. N. 1. 2. Pet. 3. Æth. Copt. Athanaſius, Euthal. Hieron. Concilium* Epheſ. & *Cyrillus* Al. Ex Gloſſa Africana, *in Epiphanio, Chryſoſtomo, Oecumenio* haud obvia.

10 τὴν] ~ *Vſſ. Chryſ.* ¶ κύριος] θεὸς *Al. Barb. 3. Colb. 6. Laud. 3. Lin. Mont. N. 1. Pet. 3. Euthal. Æth. Lat.*

12 πρώτη τῆς] πρώτης conjectura Artemonio p. 211 probata. Sed vid. *Gnom.* ¶ τῆς μεγίδος] *edd.* &c. *Caſſiod.* ~ *Chryſ. Syr. Cant.* ¶ κολώνας] κωλόνας *Laud. 3. Vſſ.* κωλωνίαι *Al.* κολώνεια *Comp. B. 2.* & alii, nec non *Aug. 6.* ¶ αὐτῇ τῇ] τῇ αὐτῇ *Aug. 6.* ¶ μύτῃ] *edd. primæ, Vſſ.* & complures alii, *Chryſ. Oecum.* ταύτῃ *Steph.* ed. 3.

13 πόλεως] *edd.* &c. Sic v. 12. [πύλης] *Al. Pet. 3. Lat. Cant.* Hoc & illud jungit *Syr.*

14 προσέχειν uſq. πανύλε] ~ *Æth.* ¶ ἤκουεν] ἤκουσεν *Er. Vſſ.* & alii, *Chryſ.*

15 ἐβαπτίδη] ἐβ. αὐτὴ *Vien.* & alii, *Lat.* in mſ. Colon.

16 πόλεως]

16 αὐθωνος] *edd. mſſ. Epiphanius, Chryſ. Nebriſſenſis, Caſſiod.* [πύθωνα] *Al. Lin. Orig. Cyrillus* Hieroſ. *Arab. Lat. Ambroſ.* Ex alliteratione.

17 ἔκραξε] ἔκραξε *Comp. Steph.* ed 1. *Vff.* ¶ οἱ ἄνθρωποι] ~ *Calaritan. Cant.* ¶ ἡμῖν] *edd. primæ, Aug. 6. Chryſ.* &c. [ἡμῖν] *Bezæ*, & inde *Elzev.* & recent. edd. *Vff. 2. Arab. Lat.* (&, ex eo, *Barb. 2. Cant. Laud. 3.* vel etiam *Cov. 2, Steph. 3. 4.*) *Syr.*

19 ἐπὶ τὰς ἄρχοντας] Poſt στρατηγοὺς hoc ponunt *Syr. Arab.* verſu ſeq.

22 αὐτῶν τὰ ἱμάτια] τὰ ἱμάτια αὐτῶν *Comp. Vien. Chryſ.*

31 ~ χριστὸν] *Er. Al. Baſ. 2. Colb. 6. Hunt. 1. Copt. Lat.* [χριστὸν] *Comp.* &c.

32 med. καὶ] σὺν *Al.* & alii, *Euthal. Lat.*

34 [ἠγαλλιᾶτο] *Er. Aug. 6. Hunt. 1. Pet. 1. 3.* & quatuor & tres alii, *Chryſ. Oecum.*

35 ἀπέσταλαν οἱ στρατηγοὶ] συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τὴν ἀγορὰν· καὶ ἀναμνησθέντες τὸν σεισμὸν τὸν γεγονότα, ἐφοβήθησαν, καὶ ἀπέσταλαν *Steph. β.* & ſic *Cant.* niſi quod omittat verba ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τὴν ἀγορὰν. Hanc, ut duorum codicum, differentiam, notat Millii appendix, Fello intactam.

37 αὐτὲς] αὐτὸν *Syr. Arab.* ¶ δείραντες] δείραντες *Vff.* & al. ¶ [~ ἡμᾶς] *Er. Steph.* ed. 1. *Aug. 6. Baroc.* & alii, vel etiam *Vff.*

38 ἀνήγγ.] ἀπήγγειλαν *Al.* & alii.

39 καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων] ~ *Æth. Arab. Syr.*

40 πρὸς] *Comp. Al. Aug. 6. Baroc. Cant.* uterque, *Colb. 6. Cov. 2. 3. 4. Genev. Laud. 2. 3. Lin. Magd. Mont. N, 1. 2. Pet. 1. 3. Sin. Vff. Chryſ.* ds *Er. Steph.* edd.

CAP XVII.

2 [, ἀπὸ τῶν γραφῶν] *Grotius* & al.

4 ἐπείσθησαν] ~ *Cov. 4. Gen. N. 1.* καὶ ἐπ. *Al. Cant. Colb. 6. Pet. 3. Euthal. Lat.* aliqui. Ex compenſatione, coll. var. lect. c. XV. 23.

5 [προσλαβόμενοι κτλ.] *Comp. Aug. 6. Cov. 3. Sin. Steph.* duo, *Vff.* & alii bis quatuor: & ſic fere *Cant. Cant. 2. Pet. 3. Arab.* Sic (omiſſo οἱ ἰδ. οἱ ἀπαθ.) *Baſ. 2. Æth.* ¶ [~ οἱ ἀπειθήσαντες] *Al. Cov. 2. 4.* & bis tres alii, *Copt. Lat. Syr. Euthal.* Annotat *Eraſmus* (lectionem imbecilliorem amplexus) Græca exemplaria hic variare. ¶ τὲ] ~ *Aug. 3. Vff. 2.*

6 ἔσυρον] ἔσυραν *Vff. Chryſ.*

7 λέγοντες ἕτερον] ἕτερον λέγοντες *Vff. Chryſ.* ¶ εἶναι] ~ *Comp. Vff.*

10 βερ.] βεῤῥ. *Laud. 2.* & alii. & ſic v. 13. c. XX. 4. ¶ εἰσῆλθον τῶν ἰδ.] *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Chryſ.* τῶν ἰδ. εἰσ. *Steph.* ed.

11 τῶν] τῶν ἄλλων τῶν *Comp.* ¶ ἦσαν] ἦσαν *Er. Vff.* & alii.

13 καὶ ἐκεῖ] καὶ ἐκεῖσε *Aug. 6. Vien.* Facile omiſſum σε ante σαλ. ¶ [καὶ ταράσσοντες] *Al. Cant. Steph.* quatuor, & complures alii, *Euthal. Lat. Syr.* Gloſſa ex v. 8.

14 ὡς] *edd.* &c. ~ *Cant. Syr.* [ὥστε] *Al.* & alii, *Euthal.* ¶ ὡς] τὲ *Ak Vff.* & alii.

Digitized by Google

15 αὐτὸν prius] ~ *Al.* & aliquot alii, *Lat.* in mſ. Col.

16 θεωροῦντι] θεωροῦντος *Colin.* ed. *Al.* & alii, *Euthal.*

18 [δὲ καὶ] *Comp. Al. Vſſ.* & alii, *Chryſ. Syr.* ¶ συνέβαλλον] συνέβαλον *Vff.* & alii. ¶ θέλοι] θέλει *Er. Vſ.* & alii. ¶ [~ αὐτοῦ] *Comp. Aug. 6. Pet. 1.* & alii, *Chryſ.* unde poſt ἐνηγγ. hoc ponit *Vff.*

20 τί ἂν θέλοι] τίνα θέλει *Al.* & alii.

23 ἐκεγέγαπτο] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Chryſ.* &c. unde ἐκεγράφετο *Cyrill.* ἐγέγραπτο *Orig. Lat.* ¶ ὃν uſq. τάτον] *edd., Clemens* Al. &c. ὃ uſq. τάτο *Al.* (manu prima,) *Lat. Cant. Orig.* Ex Ioh. IV. 22. ¶ ἐνεσβᾶτε] προσκυνᾶτε *Hunt. 1.* Indidem.

25 ἀνθρώπων] ἀνθρωπίνων *Al.* & alii. ¶ καὶ τὰ πάντα] *Beza* (ex *Steph. d. i. Lat.* & *Clemente* Al.) *Al. Barb. 1. Cant. Cov. 3. Laud. 3. N. 1. Iren. Chryſ.* vel etiam *Armen. Copt.* [κατὰ πάντα] *edd. primæ, Aug. 6. Vff.* &c. Sic v. 22. ~ *Æth. Arab. Syr.*

26 αἵματος] *edd. mſſ. Iren. Beda, Armen. Syr.* &c. ~ *Al. Cov. 4. Gen. Pet. 3. Clemens* Al. *Copt. Lat.* ¶ [προτεταγμένους] *Comp. Al. Aug. 6. Cant.* (latine, vel etiam alia manu græce,) *Hunt. 1. Lu. Sin. Steph.* quatuor, *Vff.* & octo & duo alii, *Lat.* & alii, *Chryſ.* ter, *Euthal.* & alii.

27 [τὸν θεὸν] *Al. Aug. 6. Barb. 2. Baroc. Cov. 2. Lin. N. 1. 8. Chryſ. Euthal. Æth. Lat. Syr.* τὸ θεῖον *Iren. Clemens* Al. *Ambr.* nec non *Cant.* ¶ [καίγε] *Er. Aug. 6. Barb. 8. Cant. Vff.* & bis ſeptem alii. καί τοι *Al. Laud. 3. Clemens* Al. Vacat margo *Stephani.*

28 ποιητῶν] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Orig.* &c. [~] *Æth. Copt. Iren. Ambroſ. Auguſtin. Cant.*

29 ἐνθυμήσεως] *edd. mſſ.* etiam *Cant.* græce, Dial. III de Trin. apud *Athanaſ.* &c. at, *concupiſcentia*, habet *Iren.* unde, *cupiditatis*, eſt in *Cant.* ut ſi legerit ἐπιθυμήσεως. confert huc *Millius* ἐπιθύμημα ex Dan. XI. 38.

30 πᾶσι] πάντας *Al.* & alii. Ex allit. ad πανταχῆ.

31 διότι] καθότι *Al.* & alii, *Athanaſ.* & alii.

33 καὶ] ~ *Al. Euthal. Lat. Cant.*

34 καὶ γυνὴ] *cum uxore ſua*, cod. *Trevir.* in lemmate, (nam in textu mutilus eſt,) & alii *Latini*, de quibus ad Chryſ. de Sacerd. p. 476. item *Antonius* Florentinus.

CAP. XVIII.

1 ὁ παῦλος] ~ *Lat. Cant.*

2 διατετ.] τεταχέναι *Gen.* & alii. προστεταχέναι *Aug. 6. Bar. Vff. Vien.*

5 πνεύματι] *edd. mſſ. Chryſ.* Ex v. 25. [λόγῳ] *Al. Barb. 2. Cant. Colb. 6. Laud. 3. Pet. 3. Baſilius, Theodoritus, Euthalius, Lat. Caſſiod. Syr.* vid. *Gnom.* ¶ τὸν] ἄνευ τὸν *Gen.* & alii, *Euthal.* Ex v. 28.

6 ἁμάρτια] ἁμ. αὐτᾶ *Sin.* & alii. ¶ [ἐγώ] *Comp. Chryſ. Syr.*

7 ἦλθεν] εἰσῆλθεν *Al.* & alii. ¶ ἴσασι] τίτι ἴσασι *N. 1. Lat.* & alii. τίτι conflatum ex ultima ſyllaba vocis ὀνόματι & ex prima ἴσασι.

8 ἀφέοντες] ἀνέσαντες *Er. Aug. 6. Vff.* & alii.

Digitized by Google

11 ἐν αὐτοῖς] αὐτὰς *Er. Aug. 6. Hunt. 1.* & alii.

14 ἦν] ~ *Al. Aug. 6. Cov. 3. 4.* & alii.

15 ζήτημα] ζητήματα *Al.* & alii, *Euthal.* ¶ γὰρ] ~ *Al.* & alii.

17 [~ οἱ Ἕλληνες] *Al. Arab.* (Bezæ,) *Lat. Barb. 1. Copt.* unde οἱ ἰουδαῖοι *N. 1.*

19 καὶ ἐκάνυσε] *Er. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Chrys.* κἀκάνυσε *edd.* al. ¶ καὶ ἔκάνυσε κατέλιπεν αὐτῷ] Hoc post θέλοντος v. 21 ponit *Syr.* cum Arabe.

20 παρ' αὐτοῖς] ~ *Al. N. 1. 2. Pet. 3. Euthal. Æth. Lat.*

21 δεῖ usq. πάλιν δὲ] *edd. mss.* &c. *Cassiod.* [πάλιν] *Al. Barb. 1. Colb. 6. Laud. 3. N. 1. Æth. Copt. Lat.* Glossa videri poterat lectio plenior, nisi hiatus inter δεῖ & δὲ incidit.

25 κυρίε] *edd.* &c. Ex anteced. [ἰησοῦ] *Colin.* ed. *Al. Cant. Colb. 6. Laud. 3. N. 1. Pet. 1. 3. Euthal. Lat. Syr.*

26 θεῷ] κυρίῳ *Laud. 3. N. 1. Arab. Lat.* multi *Syr.*

27 [~ διὰ τῆς χάριτος] *Lat. Basilius* Seleuciensis.

CAP. XIX.

1, 2 εὑρών τινας μαθητὰς εἶπε πρὸς αὐτὰς] εὑρεῖν τινας μαθ. εἶπε τε *Al. N. 1.* nec non *Lat. Barb. 1. Copt.* Vide Mill. Proleg. § 1408.

2 [~ εἶπον] *Al. Cant. Laud. 3. Euthal. Arab. Hieron.* Emendandus enim est hoc loco Kusterus ex Millii Prolegom. § 1392 & appendice.

4 μὲν] *edd., mss., Chrys.* Ex parallelis [~] *Al. Cant.* codd. plurimi, ut Millius ait, *Lat. Euthal.* ¶ [~ χριστὸν] *Al. Barb. 1. Cov. 2. Laud. 3. Pet. 3. Euthal. Æth. Copt. Lat. Hieron.*

5 ἰησοῦ] ~ *Euthal.* apud Mill. in Proleg. § 974. ubi, nescio, cur addat *Al.* & alios cod. probæ notæ: certe non addi debuit *Lat. Syr.*

8 ἐπὶ μῆνας τρεῖς] ἐπὶ μῆνας τρεῖς, *Er. Aug. 6.*

9 τυράννε] τυραννίδι *Lu. Pet. 3.* apud Fellum, *Vien. Euthal.* τυραννίδι *Cant.*

10 [~ ἰησοῦ] *Al. Cant. Colb. 6. Cov. 4. Gen. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Euthal. Copt. Lat. Syr.* Facile inter κυρίε & inter ἰουδαίους hoc arripuit mens librarii.

12 ἐξέρχεσθαι] ἐκπορεύεσθαι *Al.* & alii. ¶ ἀπ' αὐτῶν] ~ iidem & *Æth. Lat. Syr.*

13 [καὶ] *Al. Vien.* ap. G. a Mastricht, & alii, *Lat. Syr.* καὶ ἀπὸ *Cov. 2.* & *Steph.* quatuor, *Lat. in Cant. L. Vien.* in Millii appendice. ¶ ὁρκίζομεν] ὁρκίζω *Al. Magd.* & alii, *Euthal. Lat.* Ex parall.

14 τινὲς] *edd.* &c. Ex v. 13. [τινὲς] *Barb. 1. Laud. 3. N. 1.* pluresve, *Lat.* aliqui, *Syr.*

15 εἶπε] εἶπ. αὐτοῖς *Al.* & alii.

16 [κατακυριεύσαν ἀμφοτέρων] *Al.* ¶ [~ καὶ] *Cant. Laud. 3. Lin. Mont.* ¶ [κατακυριεύσας] *Comp. Aug. 6. Baroc. Cov. 3. Laud. 2. 3. L. Lu. N. 2. Pet. 1. Sin. Steph.* quatuor, *Vff.* proclivi vel casu alliterationis vel consilio constructionis. κυριεύσας *Cant.* κρατήσας *N. 1.* ¶ [ἀμφοτέρων] *Barb. 2. Cant. Cov. 2. N. 1. Pet. 3. Steph. 2. m. Euthal. Lat.* Glossa, post κατακυριεύσας orta. ~ *Laud. 3.*

22 χρόνον] χρόνον ὀλίγον *Cant. Cov. 2.*

Digitized by Google

25 [ἡμῶν] *Al. Cov. 3.* & alii, *Euthal. Lat.*

26 ἀλλὰ] ἀλλὰ καὶ *Al. Cant. Mazd. N. 1. Chryſ. Euthal. Syr.*

27 θεᾶς] ~ *Æth. Lat. Syr.* uti v. 35. ¶ ἱερὸν ἀρτέμιδος] *Comp. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Chryſ.* ἀρτέμιδος ἱερὸν *edd.* al. ἀρτέμιδος *in quibuſdam libris non addi* notat *Camerarius.* ¶ εἶδεν] εἶδον *Comp. Aug. 6.* ¶ δὲ] *Comp. Steph.* edd. codd. apud *Er. Vff.* &c. *Chryſ.* τὲ *Er. Beza, Al. Aug. 6.* & alii. ¶ [τῆς μεγαλωσύνης] *Al. Colb. 6. Gen. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Steph. ἃ. a. i. Euthal.*

29 ὅλη] *edd. mſſ. Caryophilas,* &c. ~ *Al. Colb. 6. Pet. 3. Euthal. Copt. Lat.* plerique. ¶ τῆς] *Er. Al.* apud Fellum, *Vff. 2.* pluresve, *Chryſ.* [~] *Comp.* & al. ¶ παύλε] *Comp. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Chryſ.* τῦ παύλε *Er. Steph.* ed. E ſeq.

33 προβαλόντων] προβαλλόντων *Aug. 6.* & alii. ¶ δὲ] γὰρ *Al. Lat.* aliqui. ¶ [τῇ χειρὶ] *Vien.* & alii, *Chryſ. Euthal.* Vid. *Gnom.*

34 ἐκιγνόντες] *Comp. Er.* ed. 1. *Al. Aug. 6. Steph.* omn. *Vff.* & octo & decem alii, *Chryſ. Euthal.* [ἐπιγνόντων] *Er.* ed. 2. & al. Facilioris conſtructionis cauſa.

35 κατασείλας] κατασείσας *Er.* ed. 1. (ſed id reprehenditur in Emendandis,) *Cant.* græce, *Laud. 3.* e v. 33. ¶ νεωκόρον] ~ *Arab.* ¶ [~ θεᾶς] *Al. Barb. 3, Cant. Colb. 6. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Euthal. Lat. Syr.*

36 πράσσειν] *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Chryſ.* πράττειν *Steph.* ed.

37 τὴν θεὸν] *Comp. Er.* ed. 1. *Al. Aug. 6. Pet. 1. 2. 3.* & cod. fere omnes, niſi quod Stephanici quieſcunt: *Euthal.* Lectio media. unde τὴν θεᾶν *Er. Steph.* edd. τὸν θεὸν *Baroc.* & alii. ¶ [ἡμῶν] *Al. Cant. Laud. 2. N. 1. Arab. Syr.*

38 ἔχωσι πρός τινα λόγον] *Comp. Aug. 6. Vff.* pluresve, nec non *Chryſ.* & *Cant.* in ed. Oxon. min. πρός τινα λόγον ἔχωσιν *edd.* al. ¶ ἀγοραῖοι] *edd. Aug. 6. Vff.* &c. ἀγόραιοι *Eraſmi Schmidii* ed. Differentiam ineſſe negat Paſoris Lexicon.

40 [ἐ] *Al. Aug. 6. Caſ. Vff.* & bis quinque alii, & *nonnulli* cod. apud *Er.* vel etiam *Chryſ.* ¶ δέκατος] *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* & bis quinque alii. [ἀποδέκατος] *Steph.* edd. & al.

CAP. XX.

1 [πυρακαλίσας] *Al. Cant. Lin. Æth. Copt. Lat. Syrus:* item *Barb. 2. Steph.* tres, & aliquot alii, qui idcirco τὲ poſt ἀσπασάμενος addunt. πυρακ. καὶ *Laud. 3. Pet. 3. Euthal.*

3 γνώμη] γνώμης *Aug. 6. Laud. 3* apud Fellum, *Lin. N. 1.* ob conſtructionem.

4 ἄχρι τῆς οὐσίας] *edd. mſſ. Chryſ. Syr.* nec non *Cant.* ~ *Æth. Arab. Lat. Barb. 1. Colb. 6.* ¶ σώπατρος] σωσίπατρος *Vff.* & alii, *Euthal. Arab.* E Rom. XVI. 21. ¶ [πύῤῥου] *Comp. Al. Barb. 3. Steph. quatuor, Vff.* & quinque & ſex alii, *Euthal. Copt. Lat.* ¶ [τύχικος] *Camerar.* in Not. ad Ep. Pauli pag. 148.

5 προσελθόντες] προσελθόντες *Comp. Al. Aug. 6.* cum multis.

7 τῶν μαθητῶν] *edd.* &c. Initio lectionis. [ἡμῶν] *Al. Barb. 2. Cant. Colb. 6. Cov. 2. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Steph. ἃ. ἓ. Æth. Copt. Lat. Syr. Chryſ. Euthal.* ¶ κλάσαι] *edd. primæ, Al. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi, *Chryſ.* τὸ κλάσαι *Steph.* ed. 3.

8 ἡμᾶς]

8 ἡμῶν] *Comp. Al. Aug. 6. Steph. omn. Vff.* & octo & sex alii, *Chrysost. Arab. Lat. Syr.* ἡμεῖς *Er.* ex init. vers.

9 [παθεζόμενος] *Al. Cant. Colb. 6. Laud. 3. N. 1.* ¶ ἀπὸ prius] ὑπὸ *Er. Aug. 6. Cant. Cov. 2. N. 2. Vien.*

10 συμπεριλ.] συμπ. αὐτὸν *Cov. 4.* & alii, *Chrys.*

13 προελθόντες] προσελθόντες *Al. Aug. 6.* & alii, *Lat.*

13 [. ἄσσον] ἄσσον *Aug. 6. Vff.* sed θάσσον vel θάσσον alii.

15 τριστύλιῳ] τριστυλεῖῳ *Vff.* & alii. τριστυλίῳ *Aug. 6. Barb. 1.* Aliter alii.

19 κυρίῳ] θεῷ *Syr.* ¶ [~ πολλῶν] *Al. Barb. 2. Cant. Colb. 6. Laud. 3. Pet. 3. Euthal. Lat. Syr.* uti v. 31.

21 τὴν alterum] ~ *Comp. Al.* & alii. ¶ [~ ἡμῶν] *Lat.* aliqui, vel etiam *Chrys.* ¶ [~ χριστὸν] *Er. Aug. 6.* & quatuor & tres alii, *Basilius, Calaritan. Æth.*

23 μοι] *Comp. Al. Steph.* tres, & quatuor & tres alii, *Arab. Copt. Lat. Syr. Athanas. Basil. Chrys.* (post πνεῦμα,) *Cyrillus* Hieros. *Calaritan.* [~] *Er.* & al.

24 ἐδενὸς λόγου ποιεῖμαι] ἐδὲν τούτων φοβεῖμαι *Lat. Cas.* ¶ [ἔχω, ἐδὲ ποιοῦμαι] *Al. Cant. Colb. 6. Pet. 3. Lat. Calaritan.* ¶ μετ] *Al. Barb. 2. Colb. 7. N. 1. Pet. 3. Chrys. Euthal. Ignatius* interpolatus. ¶ ὡς] Sic *codd.* sed τῆ facile omissum ante τῆ. [ὥστε] *Colb. 6. Genev. Laud. 3. Lu. Pet. 3.* τῇ *Cant.* ¶ [~ μετὰ χαρᾶς] *Al. Barb. 2. Cant. Colb. 6. Pet. 3. Euthal. Æth. Copt. Lat. Syr. Calaritan. Ambros.* ¶ ἰησοῦ] ~ *Vff. 2. Arab. Calarit.*

25 ἰδοὺ] *edd. mss.* &c. Ex v. 22. [~] *Aug. 6. Colb. 6. Laud. 3. Lu. Pet. 3. Euthal. Calaritan.* ¶ τῆ θεῆ] ~ *Al. Colb. 6. N. 1. Chrys. Copt.* unde *Domini Iesu* habet *Calaritan.* τῆ ἰησοῦ *Cant.*

26 διὸ] διότι *Al. Sin.* & duo & tres alii. διὸ καὶ *Comp. Laud. 2.* ¶ πάντων] πάντων ὑμῶν *Lu.* & alii, *Gregorius* in epist.

28 [~ ἐν] *Al. Barb. 1. Cant. Colb. 6. Cov. 2. N. 1. Æth. Lat.* ¶ θεῦ] *Er. Aug. 6. Æth. Lat. Athanasius* in Ep. ad Serap. quæ incipit, τὰ γράμματα (quamquam eam κυρίε in ms. uno, χριστῦ in aliquot aliis habere notat Clericus in ep. editioni Kuſt. N. T. præfixa,) & in Teſtimoniis de Trin. *Basilius, Chrysostomus* (ter hæc verba recitans ad h. l.) *Epiphanius* (duobus locis,) *Confessio* eccl. or. p. 139. *Primasius* in Ap. VII. *Beda.* Vnde αἷμα θεῦ dicit *Ignatius* ad Eph. & l. *Tertullianus: Quali pretio emti sumus? sanguine Dei.* l. 2. ad ux. c. 3. [κυρίε] *Al. Cant. Colb. 6. Laud. 3. N. 1* (& ibi *Ammonius* in Catena,) *Pet. 3. Armen. Copt.* utraque, *Didymus, Constit.* apost., *Chrysost.* hom. XI ad Eph. obiter, *Iren. Hieron. Calaritan.* Ex LXX. apud quos sæpe dicitur ἐκκλησία κυρίε Vtrumvis exstat apud *Ambrosium:* ac Latini librarii sæpe permutant *dī* & *dñi:* Paulus autem *ecclesiam Dei* solet dicere, non *ecclesiam Domini.* Ceteroqui nomen θεῦ & κυρίε nimis promiscue habuere librarii. c. XVII. 27. XXI. 20. Col. III. 13. 22. conf. etiam 2 Tim. II. 19. [κυρίε καὶ θεῦ] *Comp. B. 2. Cant. 2. Cov. 3. 4. Genev. Hunt. 1. Laud. 2. L. Lin. Lu. Magd. Mont. Pet. 1. Seidel. Sin. Steph. 3. 4. 5. 6. Vff. Vien. Theophyl. Arab.* Conferri poterat locus Ioh. XX. 28. sed potius videtur esse glossa, quæ ubi synonymo constat; librarii, altero verbo adscripto, prius non

scriptum

scriptum putari debere innuunt. vid. exemplum in var. Ap. XVI. 14. χρυπ Syr. Dial. apud *Athanasium*, *Theodoritus* vel etiam *Origenes*. His deductis, pro textu supersunt etiam *Cov. 2. N. 2. Pet. 2.* Velim etiam *Baroc. Steph. 6.* sed hic diu silent. Vid. *Gnom.*

29 ~ γὰρ & τοῦτο] *Al.* cum proximis. ¶ ἀφίξιν] ἀφιξω *Aug. 6. Theophyl.* quasi ex ἀφήκω.

31 ἔκαστον] ἕκαστον ὑμῶν *Vien.* & alii.

32 [~ ἀδελφοὶ] *Al. Barb. 1. Cant. Lin. Mont. Copt. Lat. Syr.* ¶ ὑμῶν] ~ *Al. Cant. Cov. 2. Laud. 3. Copt. Lat.*

34 ~ δὲ] *Comp. Al. Aug. 6. Sin. Vff.* & novem, &, quanquam Stephani margo vacat, sex alii, *Basil. Arab. Lat.* nec non *Syr. Chrys.* [δὲ] *Er.* & al.

35 τῶν λόγων] τὸν λόγον *Comp. Aug. 6.* & alii, *Chrys.* τῷ λόγῳ *Magd.* & alii. ¶ ἐστῖ] ~ *Al. Hunt. 1. Basil.* ¶ μᾶλλον διδόναι] *Comp. Aug. 6. Vff.* plurefve, *Chrys.* διδόναι μᾶλλον *edd.* al.

CAP. XXI.

1 κἀν] *Er.* &c. *Chrys.* καὶ *Comp. Al. Vff.* & multi alii. ¶ πάντα] καὶ μόγις addit *Cant.* & sic, *deinde miram*, addit *Lat.* ms. Char. aliique *Lyrano* notati, & inde *Angl.* Loca vicina conjunxit aliquis, navigationem hic & c. XXVII. 5 descriptam conferens.

3 ἀναφανέντες] ἀναφάναντες *Er.* & alii. ¶ καὶ prius] ~ *Al. Cov. 4.*

4 καὶ ἀν.] ἀν. δὲ *Al. L.* & alii. ¶ μαθητὰς] *edd. prima*, *Aug. 6. Vff.* plurefve, *Chrysost.* τοὺς μαθ. *Steph.* ed. 3.

6 ἐπέβημεν] καὶ ἀνέβημεν *Al.* & alii.

8 ἤλθομεν] *Comp. Al. Barb. 2. Cov. 4. Laud. 2. 3. N. 1. Steph. 2. 3. Chrys. Copt. Lat.* (etiam in *Cant.*) *Syr.* nec non *Cov. 2. Vien.* [οἱ περὶ τὸν παῦλον ἤλθον] *Er.* & al. nec non *Lin. Æth.* Ineunte pericopa ex c. XIII. 13. ¶ ὄντος] *edd. prima*, *Al. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi, *Chrys.* τῷ ὄντος *Steph.* ed. 3.

11 τὲ αὐτῆ] ἑαυτῆ *Al. Barb. 3.* & quinque & duo alii. ¶ τὰς....] *Comp. Pet. 1. 3.* & quinque & tres alii, *Arab. Lat. Syr. Basil. Theophyl.* [τὰς χεῖρας καὶ τὰς πόδας] *Er.* & al.

13 τὲ] *edd. prima*, *Aug. 6. Vff.* & aliquot alii. δὲ *Steph.* ed. 3. ¶ γὰρ] δὲ *Lat.* aliqui, *Laud. 3.* Speciosè. Vtrumque *Tertullianus.*

14 κυρίᾳ] θεῷ *Cant. Laud. 2. Æth. Arab.*

15 ἐπισκευασάμενοι] *Comp. Al. Aug. 6. Cant. 2. Cov. 2. 4. Gen. Laud. 2. 3. Lin. Lu. Magd. Mont. N. 1. 2. Pet. 1. 3. Seid. Sim. Steph.* quatuor, *Vff. Vien. Chrys. Euthal. Oecum. Theophyl. Hesych. Suidas*, *Syr. Arab.* Ambiguam *Arm.* & *Copt.* interpretationem ait cel. La Croze, & tamen sic reddit, *cum se præparassent.* Gall. *aiant fait leurs paquets.* Multi hoc probant, Wolfio citati, qui ipse & Raphelius, Stockiusque, certe non improbant. Accedit *Lat.* (ex quo παρασκευασάμενοι *Barb. 1. Steph. 1.*) inde, *refecimus nos*, habet *Cant.* in Lat. & tamen idem in Gr. ἀποταξάμενοι. [ἀποσκευασάμενοι] *Er.* & al. edd. cum ms. circiter bis duobus. Diu silet *Baroc.* Vid. *Gnom.*

18 τὸν

18 σὺν ἡμῖν] ~ *Laud. 2. Theophyl.* Sic v. 16.

20 [θεὸν] *Comp. Al.* & quinque & tres alii, *Chryſ. Euthal. Theophyl. Æth. Lat. Syr.* ¶ εἶπόν τε] ἐποίησε *Hunt. 1.* & alii. ¶ ἰουδαίων] ἐν τοῖς ἰουδαίοις *Al.* & alii, *Euthal. Lat.*

21 [~ πάντας] *Al. Colb. 6. Laud. 3. Copt. Lat. Auguſtin. Hieron.* ¶ ἔθνοι] τοῖς πατράσιν addit *Steph. m.* nec non *Cov. 2.* ¶ περιπατεῖν] πατρίοις πολιτεύεσθαι cod. unus apud *Bezam.*

22 τί uſq. γὰρ] ἐπειδὴ οὖν *Syr. Æth. Arab.* nec non *N. 1. Copt.* Hiatus in rhythmo, περιπατεῖν & συνελθεῖν.

24 ἐπ' αὐτοῖς] ἐπ' αὐτὰς *Al. Cov. 4. Gen. Lin. Mont. Theodorit.* ¶ [γνώσονται] *Al. Cant. Colb. 6. Cov. 2. Laud. 3. L. Lin. Mont. Euthal. Arab. Lat. Hieron.* nec non *Pet. 3.* γνώσωνται *N. 1.*

25 [~ μηδὲν . . . εἰ μὴ] *Al. Barb. 1. Colb. 6. Pet. 3. Æth. Lat. Syr.* nec non *Copt.* Hiatus, μὴ recurrente. ¶ καὶ medium] ~ *Lat.* aliqui, & inde *N. 1.* ¶ καὶ ἐνικτὸν] *edd. mſſ.* nec non *Chryſ. Syr.* ~ *Auguſtinus* in Speculo, aperte, *Cant. Copt.* Nam de hac verſione ſic ad me ſcripſit cel. La Croze: *Sahidicam, id eſt, ſuperioris Ægypti dialecto ſcriptam* verſionem *habeo, quam deſtribi curavi ex manuſcripto Oxonienſi. hæc, quæ longe antiquior eſt edita, non agnoſcit has voces,* καὶ ἐνικτόν.

28 τὲ] δὲ *Vff.* & alii.

29 ἑωρακότες] *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* & bis ſeptem alii, *Chryſ. Lat.* [πεφωρακότες] *Steph.* edd. & al.

33 ἐγγίσας δὲ] *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* & octo, &, quanquam Stephani margo vacat, ſex alii. [ἐγγίσας] *Vien.* Lectio media. unde ἐγγίσας οὖν *Cov. 2.* τότε ἐγγίσας *Er.* & al. edd. vel etiam *Al.* cum *Lat.*

36 κράζον] κράζοντες *Al.* & alii.

37 τὲ] δὲ *Aug. 6. Vff.* & alii. ¶ ὁ παῦλος] ~ *Cant.* ¶ ~ τι poſt ἐποίουν] *Comp. Er. Hunt. 1. Lu. Mont.* & claſſis prima (niſi *Al.* excipi debet) tota, nec non *Cant.* τι *Steph.* edd.

40 προσεφώνησε] προσεφώνει *Er. Vff.* & alii. Ex c. XXII. 2.

CAP. XXII.

1 νυνὶ] *Comp. Al. Aug. 6. Vff.* & novem, &, Stephano ſilente, ſeptem alii. νῦν *Er.* & alii, *Chryſ.*

2 προσεφώνει] προσφωνεῖ *Er, Lin* & alii, nec non *Aug. 6.*

3 γεγεννημένος] γεγενημένος *Al. Aug. 6. Vff. Chryſ.* ¶ παρὰ τὰς πόδας γαμαλιὴλ,] Sic diſtinguit *Chryſ. Syr.* &c. Sed comma præponunt *Latinæ* edd. aliquæ.

5 καὶ ὁ] ὁ *Comp. Laud. 2. Mont. Theophyl. Lat. Syr.*

7 ἔπεσα] *Er. Al. Vff.* & ſeptem & quinque alii. ἔπεσον *edd.* al., *Chryſ.*

9 [~ καὶ ἔμφ. ἐγ.] *Al. Barb. 1. Colb. 6. Lin. Pet. 3. Euthal. Arm. Copt. Lat. Syr.*

10 εἶπε] ~ *Er. Hunt. 1.* & alii. uti c. IX. 6.

Digitized by Google

12 [ἐνλαβῆς] *Comp.*, (neſcio an ullus alius Stephanicus,) *Aug. 6.* & alii, *Chryſ. Theophyl. Valla.* ~ *Al. Lat.* plerique. nam pauci, *timoratus.* ¶ [ἐν δικαιοσύνῃ] *Comp. Al.* apud Fellum, *Aug. 6. Steph. omn. Vff.* & alii, *Euthal.* Verſio nulla, niſi *Lat.* aliqui apud Io. Harlemium. Gloſſa, ex cap. IX. 22.

14 τὸν] τὸ *Er. Lin. Oecum.* ſed in *Aug. 6.* τὸν retinet. Allit. ad τὸ præcedens.

16 [αὐτῷ] *Al. Barb. 2. Colb. 6. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Æth. Lat.* (etiam in *Cant.*) *Syr. Chryſ. Euthal.*

20 μάρτυρος] πρωτομάρτυρος *Comp. Laud. 2.* & *Steph. 1.* πρώτε μάρτυρος *Steph. 2.*; non ϖ. id eſt, non Steph. omnes, ut nonnulli putant, ſed Steph. decimus. Ex uſu eccleſiaſtico. ¶ [~ τῇ] ἀνακρίσει αὐτῷ] *Al. Barb. 1. B. 2. Laud. 3. Copt. Lat. Euthal.* Ex c. VIII. 1. ¶ καὶ ante φυλάσσων] *edd. prima, Aug. 6. Vff.* & quatuor & tres alii, *Chryſ. Arab.* καὶ *Steph.* ed. 3. & al.

22 καθῆκεν] *Comp. Er.* ed. 1. *Al. Aug. 6. Colb. 6. Cov. 2. 3. 4. Laud. 3. Lin. Mont. N. 1. 2. Pet. 3. Vff. Steph. tres, Chryſ.* non ſemel, *Euthal. Theophyl.* unde καθήκα *Steph. d. 2.* καθῆκαν *Caſ.* καθῆκον *Er.* ed. 2. & al. Ex alliteratione.

23 κραζόντων] *Comp. Er. Lu.* & alii, *Chryſ. Oecum.* κραυγαζόντων] *Steph.* edd. & al. ¶ βιπτάντων] ῥιπτόντων *Er. Cant.* & alii, *Euthal.*

25 προϊτανεν] *Comp. Bezæ* ed. 4. *Laud. 2. N. 1. Pet. 1. 3. Æth. Arab. Lat. Syr.* Lectio media. unde etiam προϊτανεν *Al.* & duo apud *Bezam*, ſenſu eodem. προσίτανεν *Cant. Steph. 2. 3. Euthal.* προσίτανον *Chryſ.* προσίτανεν *Theophyl.* [προϊτανεν] *Er.* &c. *Lat.* in mſ. Char. & in edd. vet.

26 ὅρα] ~ *Al.* & alii, *Euthal. Lat.*

27 ~ εἰ] *Comp. Aug. 6. Cant. Lin. Vff.* & bis ſex alii, *Ammonius.* [εἰ] *Er.* & alii, *Chryſ. Lat.* Ex v. 15. ¶ ἀ σὺ] σὺ, εἰ *Al.* ¶ σὺ] ~ *Caſ.* apud G. a Maſtricht.

29 δὲ] ~ *Comp.* & alii.

30 ἀπὸ τῶν δεσμῶν] ~ *Al.* & alii; *Euthal. Syr.* ¶ [συνελθεῖν] *Al. Barb. 3. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Lat.* ¶ ὅλον] πᾶν *Al.* & alii, *Chryſ. Euthal. Lat.* ¶ αὐτῶν] *edd.* &c. uti cap. XXIII. 28. [~] *Al. Barb. 3. Laud. 3. N. 1. Vff. Chryſ. Euthal. Æth. Copt. Lat. Syr.*

CAP. XXIII.

6 [Φαρισαίων] *Al.* & alii, *Euthal. Lat. Syr.* (in ed. Vienn.) Ex alliteratione.

7 Φαρισ. καὶ τῶν ϖαδδ.] ϖαδδ. καὶ Φαρ. *Comp. Chryſ.* ϖαδδ. καὶ τῶν Φαρ. *Aug. 6.* e v. 6. ¶ [~ τῶν] *Al.* codd. plurimi.

8 μηδὲ] μήτε *Al. Vff.* & al. E proximo.

9 ~ οἱ] *Er. Aug. 6. Vff.* pluresve. [οἱ] *Comp.* &c. ¶ γραμματεῖς τῆς μέρας] τινὲς τῶν γραμματέων τῆς μέρας *Pet. 3.* & alii, nec non *Euthal.* unde τινὲς. *Al.* & alii: per hiatum, τῶν recurrente. ¶ εἰ δὲ] εἰ δὲ καὶ *Comp.* ¶ [~ μὴ θεομαχῶμεν] *Al. Barb. 1. Colb. 6. Laud. 3. Pet. 3. Æth. Copt. Lat. Iſidorus* Peluſiota, *Euthal.* Idque probat Eraſmus, De Dieu, Millius, Wallius. Vnde ἄδηλόν ἐστιν ſupplet *Ammonius, Theophylactus*; &, *quid eſt in hoc*, adjicit *Syrus* & cum eo *Arabs*: *Chryſo-*

Digitized by Google

Chryſoſtomus autem ita locum κατεφρόζω· τοῦτο ἔγκλημα, *quid criminis eſt, ſi angelus aut ſpiritus ei eſt locutus?* & ſubjicit ex cap. V. 39: ἐκ ἔν αὐτῷ ἀπορῶμεν, μὴ αὐτῷ πολεμῶντες καὶ θεομάχοι εὑρεθῶμεν· atque hinc poſtea illud μὴ θεομαχῶμεν in *codices* N. T. in *Oecumenium*, & in proximum Oecumenio *Arabem*, & in textum ipſius *Chryſoſtomi*, propagatum videri queat. confer 2. Maccab. VII. 19. ubi idem verbum exſtat.

10 καταβῆναι καὶ] *Comp. Er. Aug. 6. Hunt. 1. Sin. Vff.* & novem & ſeptem alii. καταβὰν *Steph.* edd. &c. *Chryſ.*

11 πεῦλα] *edd. mſſ.* &c. *Caſſiod.* [~] *Al. Laud. 2. 3.* & alii, *Chryſ. Euthal. Armen. Copt. Lat. Syr.*

12 [οἱ ἰουδαῖοι] *Al.* & alii. ex v. 20.

13 πεποιηκότες] ποιησάμενοι *Al.* & alii, *Euthal.*

15 αὔριον] *edd.* &c. [~] *Al. Barb. 2. Colb. 6. Laud. 3. N. 1. Chryſ. Æth. Lat. Syr. Calarit.* Facile aut additum ex v. 20. aut omiſſum, ſequente αὐτὸν. ¶ ὑμᾶς] ἡμᾶς *Er. Aug. 6.*

16 τὸ ἐνέδρον] *edd. primæ, Aug. 6. Vff.* &c. *Chryſ.* τὴν ἐνέδραν *Bezæ* ed. *Al. Laud. 3. N. 1. Steph. d. e. v.* ex cap. XXV. 3.

18 προσκαλεσάμενος] ~ *Æth. Lat.* multi.

20 μέλλοντες] μελλόντων *N. 1. Chryſ.* unde fortaſſe μέλλων *Al. Laud. 3. Sin. Euthal. Æth.* μέλλοντα *Aug. 6.* & alii.

21 αὐτὸν] ~ *Chryſ.* ¶ μήτε φ.] μὴ φ. *Lat. Colb. 6. Lu.*

23 δεξιολάβες] δεξιοβόλες *Al.* Facili mutæ & liquidæ trajectione. Confer Bezam. ¶ διακοσίας alterum] ὀγδοήκοντα *Arab.*

24 κτήνη] κτῆνος *Syr. Arab.* ¶ φήλικα] φίληκα *Aug. 6.* & alii. Et ſic paſſim.

27 ἐξαλόμην] ἐξελάμην *Al. Laud. 3. Lin. Pet. 3.* ¶ αὐτὸν] ~ *Al. N. 1.* & alii, *Lat.*

29 [~ δὲ] *Er. Aug. 6. Hunt. 1. Vff.* & quinque & tres alii, *Chryſ.*

30 ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, ἐξ αὐτῆς] ἐξ αὐτῶν *Al.* & alii, *Chryſ.* nec non *Euthal.* Feſtinanter. ~ *Æth. Lat.* ¶ τὰ πρὸς αὐτὸν] *edd. mſſ. Chryſ. Syr.* ~ *Lat.* αὐτὰς *Al. Colb. 6.* αὐτᾶ *Pet. 3.* ¶ [~ ἤρξασο] *Al. Colb. 6. Æth. Lat.* in mſ. Charit. unde ἤρξωδε *Lu.* & alii.

33 [ἐλθόντες] *N. 1. Lat. Chryſ.*

34 [~ ὁ ἡγεμὼν] *Al. Barb. 2.* & alii, *Chryſ. Euthal. Æth. Copt. Lat. Syr.*

35 ἡρώδε] *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Chryſ. Euthal.* τᾶ ἡρώδε *Steph.* ed.

CAP. XXIV.

1 τερτύλλε] τερτύλλα *Vff.* & alii. & ſic v. 2, τέρτυλλον. ¶ ἐνεφάνισαν] ἐνεφάνησαν *Vff.* & alii. Et ſic c. XXV. 2. 15.

3 πάντη] πάντοτε *Aug. 6.* unde παντὶ *Lu.* & alii. ¶ πάντη τε καὶ πανταχῆ,] *Chryſ.* ed. [, πάντη τε καὶ πανταχῆ] plerique.

5 [τάσεως] *Al. Barb 2. Steph. d. e. m.* & alii, *Lat. Chryſ. Oecum.* ¶ πρωτοστάτην] προστάτην *Er.* annot. *Vff.*

6 f. καὶ κατὰ usq. ἐπὶ σέ] Habet hæc *Er.* ex margine unius codicis, *Steph.* ed. ſine var. lect. (cum tamen prius in ed. Lat. hiatum notaſſet,) *Aug. 6. Chryſ. Theophyl. Latini* plerique hodie &c. [~] *Al. B. 2. Cant. 2. Cov. 3. Hunt. 1. Lin. Lu. Magd. N. 2. Pet. 1. Sin.* & multi apud *Er. Copt. Latinus* olim. Totum locum, ἐκρατήσαμεν καὶ κτλ. *Vff.* exhibet ſic, κρατήσαντες ἠβουλήθημεν κρίνας κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν· ἐλθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος λυσίας βίᾳ πολλῇ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀφείλετο καὶ πρός σε ἀπέστειλε, κελεύσας τὰς κατηγόρας αὐτοῦ ἐλθεῖν πρός σε. Et ſic fere *Comp. Laud. 2. Seid. Steph. 2. Syr.* Videtur quiſpiam linguarum peritus, in codicibus Græcis hiatum, eumque e verſione Syriaca ſupplendum ſtatuiſſe. His deductis, pro contextu remanent *Bar. Pet. 2.* & codd. mox citandi, quorum conjunctio non maximi eſt ponderis: & major ſolito varietas lectionum, Gloſſam indicat. Orationem Tertulli poſuit Lucas non ſine cauſa: hac cauſa, quæcunque fuit, excepta, facilis aliquot Tertulli commatum jactura eſt, Neque hæc verba retuliſſe Lucas aut dixiſſe Tertullus videtur. Male enim concilians argumentum fuiſſet, fateri, Iudæos ipſos voluiſſe Paulum, quem *ſeditionis* potiſſimum accuſant, ullo modo *judicare;* ſimulque tribunum ad præſidem quaſi *de vi* accuſare. ¶ ἠθελήσαμεν κρίναι] ἠβουλήθημεν κρίναι *Pet. 3.* ἠβουλ. κρῖναι *L.* ἠθελ. κρῖναι *Aug. 6. Colb. 6. Cov. 2. 4. Gen. Laud. 2. 3. N. 1.* item *Comp. Chryſ. Theophyl.*

8 κελεύσας] κελεύων *Er. Oecum.* ¶ τὰς] καὶ τὰς *Comp. Laud. 2.* ¶ ἐπὶ σέ] ~ *Comp.* & alii. ἐπὶ σὲ *Aug. 6.* & alii. ¶ ἧς] ὧν *Steph. 1.* & alii. ᾗ *Laud. 3. N. 1.*

9 συνεπέθεντο] *Comp. Al. Aug. 6. Colb. 6. Cov. 2. 3. Laud. 2. 3. Lin. Lu. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. 2. Steph. omn. Vff. Chryſ.* bis, *Euthal. Syr.* vel etiam *Lat.* [συνίθεντο] *Er.* & al. Vid. *Gnom.*

10 δὲ] τὲ *Comp. Al.* & alii. ¶ αὐτῷ] αὐτοῦ *Er.* Ex alliteratione. ¶ κριτὴν] κριτὴν δίκαιον *Aug. 6. Laud. 3. Pet. 1. 3.* & alii, *Chryſ. Euthal. Theophylactus.* verſio nulla. ¶ [ἐυθύμως] *Al. Colb. 6. Cov. 2. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Steph. 2. 1. Euthal. Lat.*

11 ~ ἡ] *Comp. Al. Aug. 6.* & fere omnes, *Chryſ.* [ἡ] *Er.* & al. ¶ ἡ δεκαδύο] ~ *Vff.* ¶ ἐν] εἰς *Al. Aug. 6.* & alii, *Euthal.*

12 τὴν] ~ *Er.*

13 [~ μοι] *Comp. Al. Aug. 6. Steph. 2.* & alii. ¶ [σοὶ] *Al. Steph. 2. 1.* & alii, *Euthal.*

14 καὶ τοῖς] *edd. primæ,* &c. Hiatu facili. [καὶ τοῖς ἐν τοῖς] *Cov. 2. Genev. Laud. 3. N. 1. 2. Pet. 3. Steph. 2. 1. m. Euthal.* Vnde καὶ ἐν τοῦ *Bezæ* & recent. ed. Non recte percepto Stephani margine.

15 γεγραμμένων] ~ *Al.* cum proximis, *Chryſ.*

16 [δὲ καὶ] *Barb. 4. Cov. 2. Laud. 2. N. 1. Pet. 3. Steph. 2. 1. m. Chryſ. Theophyl.* καὶ *Al. Laud. 3. Euthal. Lat. Syr.* τὲ *L.* ¶ ἔχων] *Comp. Aug. 6. Vff. Steph.* tres, & octo & ſeptem alii, *Chryſ. Arab.* [ἔχειν] *Er.* cum pauculis mſ. ¶ πρὸς] πρός τε *Aug. 6.* & alii. ¶ διὰ παντὸς] ~ *Comp. Laud. 2. 3* (apud Fellum,) *Seid.* Hiatus, recurrente διὰ verſu ſeq.

18 βοῶντες] *Et apprehenderunt me, clamantes & dicentes, Tolle inimicum noſtrum*

noſtrum addunt *Lat.* aliqui. ¶ τινὲς uſque ἐκδικεῖσι] ~ *Euthal.* ¶ [~ δὲ] *Comp. Beza* (ex tribus mſ.) *Aug. 6. Cov. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Vff.*

19 δεῖ] *edd. primæ, Aug. 6. Vff.* &c. nec non *Chryſ.* [ἔδει] *Beza* ed. *Al. Barb. 5. B. 2. Laud. 3. N 1. Steph. 2. 3. Arab. Lat. Syr.*

20 τι] *Comp. Al. Aug. 6. Baroc. Baſ. 2. Cov. 2. 3. 4. Gen. Hunt. 1. Laud. 2. 3. L. Lin. Lu. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. 3. Steph. omn. Vff. Chryſ. Euthal. Arab. Syr.* ἄ τι *Er.* & al. Ex v. 19.

21 ἤκραξα] ἐκέκραξα *Er. Al. Aug. 6. L.* & alii, in ed. Mill. Oxon.

22 ἀκούσας uſque αὐτὰς] ἀνεβάλετο δὲ ὁ φίλιξ αὐτὰς *Chryſ.* initio homiliæ, & ſic fere *Al. Barb. 3. Laud. 3. Pet. 3. Euthal. Æth. Copt. Lat. Syr.*

23 [αὐτὸν] *Al. Barb. 2. Colb. 6. Laud. 3. N. 1. Pet. 3. Euthal. Copt. Lat.* ¶ [~ ἢ προσέρχεσθαι] *Al. Barb. 2. Colb. 6. Laud. 3. L. Pet. Euthal. Copt. Lat. Syr.*

24 γυν. abſque αὐτῆ] *Aug. 6. Baroc. Cov. 3. 4. Hunt. 1. Lin. Lu. Magd. N. 2. Pet. 1. Vff. Chryſ.* Lectio media. unde ἰδίᾳ γυναικὶ *Comp. Al. Pet. 3.* & alii, *Euthal.* ἰδίᾳ αὐτῆ γυναικὶ *Cov. 2.* ¶ χριστὸν] χριστὸν ἰησᾶν *Comp. Sin.* & complures alii.

25 λαβὼν] *Comp. Colb. 6. Laud. 2. Chryſ.* homil. LI in Act. ante medium.

26 ~ δὲ] *Comp. Steph.* ed. 1. 2. *Al. Aug. 6. L. Vff.* & ſeptem & tres alii, *Chryſ. Lat.* [δὲ] *Er.* & al. ¶ αὐτῷ prius] ~ *Steph.* ed. 1. 2. ¶ ὅπως λύσῃ αὐτὸν] ~ *Al. Barb. 2. Euthal. Lat. Laud. 3. Syr.*

27 τὲ] δὲ *Comp. Vff.* & alii. ¶ χάριτας] χάριτα *Al. Cov. 2.* unde χάριν *Pet. 3.* & alii. uti c. XXV. 9.

CAP. XXV.

2 δὲ] τὲ *Al.* & alii. ¶ ὁ] ὅ τε *Comp. Barb. 2.* (an 1.) *Laud. 2.* ¶ ὁ ἀρχιερεὺς] οἱ ἀρχιερεῖς *Al.* & alii, *Lat.* Ex alliteratione ad οἱ ſubſequens.

5 τόπῳ] τόπῳ ἄτοπον *Comp. N. 1.* nec non *Cov. 4. Steph. 2. 3. Euthal. Syr.* ἄτοπον *Al.* & alii. Gloſſa.

6 πλείας ἢ δέκα] *Er.* &c. Lectio media. unde πλείας ἢ ὀκτὼ *Comp. Laud. 2. Seid.* ubi librarius feſtinans obvium alias numerum arripuit dierum. unde conjunctim πλείας ὀκτὼ ἢ δέκα *Cov. 2. Pet. 3. Euthal.* [ἃ πλείας ὀκτὼ ἢ δέκα] *Al. Barb. 2. Colb. 6. Cov. 4. Gen. N. 1. 2. Steph. 2. 3. Copt. Lat.* Ex v. 4. & ex cap. XXIV. 11. ὀκτὼ ἢ δέκα *Æth. Arab. Syr.* Librarii ἢ particulam pro nota numerali habuerunt, vel vim ejus alias non perceperunt. δέκα *Chryſ.*, ſumma ſenſus expreſſa. Vid. *Gnom.*

7 αἰτιάματα] αἰτιώματα *Comp. Al. Steph. omn. Vff.* & ſeptem & quinque alii, *Chryſ.* ¶ φέροντες] καταφέροντες *Al.* & al. ex alliteratione. unde plura hîc verba mutata in iiſdem codd. ut Millius notat.

8 τι] ~ *Comp. Barb. 1.*

9 κρίνεσθαι] κριθῆναι *Al. Vff.* & alii.

11 [ἢ] *Gen. Laud. 3. Lat. Syr. Chryſ.*

12 [λαλήσας] *Aug. 6. Vff.* & alii.

13 ἀσπασόμενοι] ἀσπασάμενοι *Al. Vff.* & alii.

14 διατριβὸν] διατριβὼν *Comp. Er. Vff.* & alii.

15 δίκην]

15 δίκην] κατακρίσιν *Al.* & alii, *Basilius*, *Euthalius*. Ex alliteratione, & quasi verbum compositum magis caveret innocentiæ Pauli.

16 τινὰ] τινὶ *Al.* apud Fellum, *Cov. 4.* & alii. ¶ ἐς ἀπώλειαν] *edd. mss. Chrys. Syr.* [~] *Al. Barb. 1. Cov. 2. 4. Gen. Laud. 3. Pet. 3. Steph. 1. Athanas. Basilius, Theodorit. Euthal. Copt. Lat.* confer v. 11.

17 αὐτῶν] ~ *Comp. Aug. 6.* & alii.

18 ἐγὼ] ἐγὼ πονηρὸν *Al. Pet. 3* & alii nec non *Euthal.*

20 ~ εἰς] *Comp. Er. Al. Vff.* & quinque & tres alii, pluresve. Vnde (pro τὴν περὶ) περὶ τὴν *Aug. 6.* & alii. [εἰς] *Steph.* edd. & al., *Chrys.* ¶ τάντα] τάυτα *Al. Aug. 6. Steph. 1. Vff.* & alii. Ex fine versus.

21 πέμψω] ἀναπέμψω *Al.* & alii.

23 οὖν] δὲ *Vff. Lat.*

24 τε & καὶ ἐνθάδε] ~ *Lat.* plerique.

25 fin. αὐτὸν] ~ *Al. Barb. 2. Cov. 2. N. 1. Pet. 3. Euthal. Lat.*

26 γράψαι] γράψω *Al.* & alii, *Euthal.*

CAP. XXVI.

2 ἐπὶ σὲ μέλλων ἀπολ.] *Comp. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Chrys.* μέλλων ἀπολογ. ἐπὶ σὲ *edd.* al.

3 ἐθῶν] ἠθῶν *edd. primæ, Laud. 2. Lu. N. 1.* ¶ σὲ] ~ *Al.* & alii, *Euthal.*

6 [ἡμῶν] *Al. Aug. 6. Barb. 4. B. 2. L. Steph.* tres, & quatuor & duo alii, *Chrys. Syr.* & alii.

7 ἐν ἐντεύξει] ~ *Æth. Lat.* ¶ βασιλεῦ ἀγρίππα] ~ *Al. N. 1.* confer v. 2. ¶ τῶν post ὑπὸ] *Comp. Aug. 6. Cæs. Vff.* pluresve, *Chrys.* τῶν *edd.* al.

8 τί ;] *Beza* e scholiis græcis. [τί] sine signo interrog. *Er. Aug. 6.* &c.

12 [~ καὶ] *Al.* & alii, *Lat. Euthal.*

14 δὲ] τὲ *Al.* & alii. ¶ φωνὴν λαλῆσαν πρός με καὶ λέγουσαν] *edd.* &c. *Chrys.* ex c. IX. 4. [φωνὴν λαλῆσαν πρός με] *Barb. 1. Cov. 4. Gen. Lin. Magd. Lat. Syr.* φωνὴν λέγουσαν πρός με *Al.* & alii. φωνῆς λεγούσης πρός με *Laud. 3. L.* ex c. XXII. 7.

17 ἐγὼ] *Comp. Al. Aug. 6. B. 2. Vff.* &, quanquam Stephanus nil notat, bis octo alii, *Valla, Chrys. Euthal. Arab. Syr.* [νῦν] *Er.* & alii. Conjungit *Lat.* ¶ ἀποστέλλω] ἀποστελῶ *Pet. 3. Valla*, & alii. ἐξαποστελῶ *L.* & alii.

18 τὲ primum] καὶ *Beza.* ¶ ἐπιστρέψαι] ἀποστρέψαι ed. *Curionis, Al. Aug. 6.* & alii, *Chrys.* constanter. [ὑποστρέψαι] *Er. Sin.* & alii. ¶ τῆς] ~ *Aug. 6.* Habet & non habet *Chrys.* ¶ ἡγιασμένοις] *edd. mss. Clemens* Al. *Chrys.* &c. uti c. XX. 32. [ἁγίοις] *Lat.* cui adderem *Syrum*, nisi is etiam c. XX. 32. ἡγιασμένοις sic verteret.

20 καὶ primum] καὶ ἐν *Al. Vff.* & alii. ¶ ἀπήγγελλον] *Comp. Al. B. 2. Steph. 1.* & aliquot alii. [ἀπαγγέλλω] *Aug. 6. Barb. 5. Baroc. Lin. N. 2. Pet. 1. 2. Chrys.* Lectio media. ἀπαγγέλλων *Vff.* ἀπηγγέλλων *Er.* &c.

22 μαρτυρόμενος] *Comp. Al. Aug. 6. Bas. 2. Vff.* & fere omnes alii, *Chrys. Theophyl.* μαρτυράμενος *Er.* & al. sed μαρτυρᾶμαι semper passivum est.

23 τῷ] τῷ τε *Al. Aug. 6.* & alii.

Digitized by Google

26 ἐ prius] ~ *Aug. 6. Vff.* & alii. ¶ ἔφη] ~ *Aug. 6. Vff.* & alii. unde post τοῦτο id ponit *Comp.* (quod adhibiti non vetustissimi codicis est indicium,) *Seid.*

28 [~ ἔφη] *Al. Colb. 6. Euthal. Pet. 3. Lat.* unde ἔλεγεν *Aug. 6.*

29 [~ εἶπεν] *Al. Barb. 1. Colb. 6. Euthal. Pet. 3. Lat.* unde ἔφη *Lin. N. 1.* ¶ πολῷ] μεγάλῳ *Al.* & alii, *Euthal.*

30 κατ' ὀλίγη] ὀλίγη τε *Al.* cum proximis.

32 ἐπικέλητο] *Comp. Vff.* plurefve. ἐπεκέλητο *Er.* &c. *Aug. 6. Chrys.*

CAP. XXVII.

1 ἡμᾶς] *edd. mss. Chrys. Beda.* ~ *Æth.* unde post *Italiam* addit *ad Cæsarem.* τὰς περὶ τὸν παῦλον *L. Lin. Steph. 2. eum* habet *Arab. Lat. Syr.* Vt si *judicii* mentio non conveniret in Lucam ceteroſque comites liberos. ¶ [παρεδίδε] *Al. Steph. 3. 12. Euthal. Theophyl. Syr.*

2 ἀδραμυτ.] ἀτραμυτηνῷ *Vff.* & alii. ¶ [μέλοντι] *Al. Barb. 3. Colb. 6. Cov. 2. N. 1. 2. Pet. 3. Steph. 3. 2. Vien. Æth. Lat.* (in marg. Lovan.) *Syr. Euthal.* Vid. *Gnom.* ¶ [ἐπὶ] *Barb. 3. N. 1. 2. Steph. 3. 2. εἰς Al. Colb. 6. Cov. 2. Pet. 3.* nec non *Euthal. Æth. Syr.* Ex v. 6.

3 τὰς] ~ *Steph.* ed. ¶ πορευθέντα] πορευθέντι *Al. Vien.* & alii.

5 μύρα] λύτρα *Al. Æth Copt. Lat.* ex alliteratione ad λυπίας. Vid. H. a Bukentop de Vulg. p. 289 ſeqq.

6 ἀλεξανδρῖνον] ἀλεξανδρινὸν *Comp. Aug. 6. Vff.*

8 [ἄλασσα] *Al. Pet. 3.* unde *Thalaſſa* eſt in *Æth. Lat.* λασία *L. Vff.* Vid. *Gnom.*

10 φορτίς] *Comp. Al. Vff.* ſeptem, &, tacente *Stephano*, ſex alii, *Valla, Chrys.* [φόρτα] *Er.* &c. ¶ ἡμῶν] ὑμῶν *Valla.*

11 ἑκατοντάρχης] *Comp. Al. Aug. 6. Vff.* & complures alii. ἑκατόνταρχος *Er.* & al., *Chrys.*

12 [ἐκεῖθεν] *Al. Aug. 6. Barb. 8.* & quatuor & duo alii, *Chrys. Lat. Syr.*

14 [εὐρακύλων] *Al. Æth. Armen. Copt. Lat.* Probat Grotius, Millius, Bentleius, Chandlerus, Wallius: refutavit jam pridem Ant. Nebriſſenſis Quinquag. cap. XIX. Sane compoſitum hoc neque lingua ferre videatur, neque natura. Eſt enim vox hybrida, neque Græcis neque Latinis adhibita. Negat porro Ariſtoteles & Plinius, typhonem fieri flante aquilone: neque ad Aquilonem Eurus ſtricte dictus declinat, ſed ad Notum; unde etiam vicinus ejus dicitur *Euronotus.* Iudicent periti. de *Euroclydone* agit *Gnomon.*

16 κλαύδην] καῦδα unus cod. apud *Er. Lat. Æth.* ſed *Caura* habet *Syr.*

17 σύρτιν] σύρτην *edd. primæ, Vff.* & complures alii.

19 ἐῤῥίψαμεν] ἔῤῥιψαν *Al.* & alii, *Euthal. Lat.*

22 ἀδεμία] ἀδεμιᾶς *Gen. L.* & alii.

23 ταύτῃ τῇ νυκτὶ] *Comp. Aug. 6.* plurefve, *Chrys.* nec non *Vff.* τῇ νυκτὶ ταύτῃ *edd.* al. ¶ εἰμὶ] ἐμὶ ἐγὼ *Al.* & al.

27 προσάγειν] προάγειν *Cov. 2.*

29 ἐκπέσω-

29 ἐκπίσωμεν] *Comp. Al. Aug. 6. Steph.* quinque, *Vff.* (manu ſecunda,) & octo & ſeptem alii, *Chryſ. Euthal. Lat. Syr.* [ἐκπέσωσιν] *Er.* cum pauculis.

34 προσλαβεῖν] *edd. &c.* μεταλαβεῖν] *Al. Aug. 6.* & alii, *Chryſ. Euthal.* Vtrumvis ex v. 33. ¶ ὑμετ.] ἡμετέρας *Al. Vff.* & alii.

39 ἐβελεύσαντο] ἐβάλοντο *Al. Colb. 6. Pet. 3.* Sic *Heſychius*, ἐβάλοντο, ἐβέλοντο, ἐβελεύσαντο. ¶ δυνατὸν] *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* & multi alii, *Chryſ. Oecum.* δύνωνται *Steph.* edd. & al. Ex v. 12.

40 ἀρτέμωνα] *Comp. Al.* cod. plurimi. ἀρτέμονα *Er.* &c. *Chryſ.*

41 ἔμενεν] ἔμεινεν *Al. Lat.*

42 διαφύγῃ] *Comp. Al. Aug. 6. Vff.* & novem, &, tacente *Stephano*, ſex alii, *Chryſ. Theophyl.* [διαφύγοι] *Er.* cum paucis.

43 βεβουλήματος] βελεύματος *Comp.*

CAP. XXVIII.

3 πλῆθος] τὸ πλῆθος *Al.* & alii, *Euthal.* ¶ ἐκ] ἀπὸ *Al. Aug. 6.* & alii. ¶ ἐξελθοῦσα] διεξελθοῦσα *Comp. Aug. 6. Vff.* & alii, *Euthal.* ¶ καθῆψε] καθήψατο *Aug. 6.* & alii, *Euthal.*

5 ἀποτινάξας] ἀποτιναξάμενος *Al. Aug. 6.* & alii, *Euthal.*

6 μεταβαλλόμενοι] μεταβαλόμενοι *Al. Vff.* & alii.

11 [ἤχθημεν] *Comp. Aug. 6. Lu. Sin.* & complures alii. ¶ διοσκούροις] διοσκόροις *Aug. 6.* & alii.

14 ἐπ'] παρ' *Al. N. 1. 2. Pet. 3. Steph. 1. Lat.*

15 τὰ περὶ ἡμῶν] *edd. mſſ. Chryſ.* ~ *Æth. Lat. Syr.* ¶ ἡμῶν] ἡμῖν *Aug. 6. Vff. 2.* & alii.

16 ἤλθ.] εἰσήλθομεν *Al.* & alii. ¶ [~ ὁ ἑκατ. uſq. ἐφυλάσσετο & δὲ] *Al. Pet. 3. Chryſ. Euthal. Armen, Copt. Lat.* nec non *Barb. 1. Syr. Arab.*

17 [αὐτὸν] *Al. Barb. 2. Cov. 2. N. 1. Pet. 3. Euthal. Æth. Copt. Lat.*

23 τὰ] *edd.* &c. Sic v. 31. [~] *Al. Barb. 2.* & unus & tres alii, *Euthal.*

25 [ὑμῶν] *Al. Aug. 6, Baroc. Cov. 2. Lin. Pet. 3. Vien. Cyrillus* Hieroſ. *Euthal. Lat.* (in mſ. *Colon.* & in Bibl. reg. marg.) *Syr.*

26 εἰπεῖ] εἶπον *Comp. Er.* ed. 1. (ſed emend. εἰπεῖ,) *Aug. 6. Vff. Chryſ.* & ſic, vel εἰπὲν, *Al.* & complures alii. *ad eos* addunt *Lat.* multi, *Syr.* ¶ ἀκούσετε] ἀκούσητε *Al. Aug. 6. Vff.* & alii. ¶ βλέψετε] βλέψητε *Al. Vff.* & alii.

27 συνῶσι] συνιῶσι *Boecleri* ed. ¶ ἐπιστρέψωσι] ἐπιστρέψειεν *Al. Laud. 3. Theophyl.* ¶ ἰάσομαι] *Al. Aug. 6. Bar. Cant. 2. Cov. 2. 3. Gen. Laud. 2. Magd. N. 1. Sin. Vff. Theophyl.* Hujus lectionis cauſa, etiam præcedens verbum mutavere nonnulli. Vid. *Gnom.*

28 τὸ] τοῦτο τὸ *Al. Cov. 2.* & alii, *Lat.* multi.

29 [~ καὶ uſq. συζ.] *Al. Colb. 6. Laud. 3. Pet. 3.* apud Fellum, *Euthal. Arab. Copt.*, aliquot cod. ver. (Latini fortaſſe) apud *Er.*, *Syr.*

30 [~ ὁ παῦλος] *Al. Colb. 6. Laud. 3. Pet. 3. Euthal. Lat.*

31 [~ χρι-

Digitized by Google

31 [~ χριστῦ] *Er. Aug. 6.* & alii. ¶ ἀκωλύτως] In Bibliis Germanicis, quæ *Iohan Fuſt Moguntinus civis A. MCCCCLXII.* uti ſub calcem voluminis notatur, *effecit*, hæc adduntur, *Wañ dier iſt iheſus criſtus der ſungotz durch den alle die vvelt anfecht ze vverden geurteylt.* quod additamentum in Germanica ex Latinis, in Latina pridem ex Græcis manavit. nam Latinum *incipit* Græco μέλλα reſpondet.

Hactenus Acta: ſequuntur Epiſtolæ. Varia ſerie libros N. Teſt. deſcripſere librarii, canonicis præſertim epiſtolis ante Paulinas poſitis. at Paulinæ, majori certe ex parte, ante illas ſcriptæ ſunt, 2 Pet. III. 16. Iud. v. 17. & propiorem cum Actis nexum habent. eo libentius ordinem Eraſmi retinemus.

EPISTOLA PAVLI AD ROMANOS.

Habent eam

EDD. *Comp. Er. Steph. Beza* &c.

MSS. CLASS. I. *Al. Aug. 5.* (a cap. VII. 7 ad finem,) *6. Barocc. Boern. Cant. 3. Cov. 2. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Magd. 1. 2. N. 2. Pet. 1. Roe. 2. Vff.*

CLASS. II. *Barb. octo, Baſ. 2. Cant. 2. Clar. Colb. 7. Dionyſianus* (apud Ioan. Gagneium,) *Gen. Ger. L. Lu. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Stap. Steph. δ. ε. ζ. θ. ι. ια. ιγ. Vien.*

VERSION. *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.*

PATRES, *Origenes*, ejuſque interpres Hieronymus an Rufinus, *Euthal. Chryſoſt. Theodoritus, Oecumen. Theophyl.* (quorum quatuor commentarios Whitbius conjunctim *ſcholia Græca* appellitat,) Ambroſius, vel potius inter ejus opera *Hilarius* eccleſiæ Romanæ ſub Damaſo diaconus, *Auguſtinus, Pelagius* ſive ſcholiaſtes apud Hieronymum, *Sedulius, Caſſiodorus.*

Supra demonſtravimus, græcolatinos, *Cant.* & *Laud. 3.* eſſe perveteres, & tamen ſcatere aberrationibus: idem hoc loco de græcolatinis, *Boern. Clar.* monere neceſſum habemus; quorum ille, antiquior ſine dubio, epiſtolas Pauli nomine prænotatas ſine epiſtola ad Hebræos, Hilarii exemplo, de quo mox; hic, cum ea, continent: eamque rationem habent, ut mutuo ſuo diſſenſu ſe invicem refutent; in conſenſu autem, plane pro uno teſte debeant numerari. Latinum contextum habent inquinatiſſimum, ac plane talem, qualis erat proxime ante Hieronymum, cujus querelæ de ea re ſunt notiſſimæ, & partim juſtiſſimæ. hinc eos nonnunquam cum Tertulliano, cum Cypriano, perſæpe autem cum Hilario diacono, cum Lucifero Calaritano congruere, & (Cantabrigienſis item bilinguis codicis exemplo) liberioribus talium patrum allegationibus vel corruptelis,

Digitized by Google

interdum a Millio non notatis, ludere deprehendas. vid. var. Phil. IV. 7. Hebr. XII. 23. Ipſum eos denique textus ſui filum ex Hilario, eoque parum accurate inſpecto, ſumſiſſe, patet ex iis, quæ notamus ad Rom. I. 7. V. 2. VIII. 38. 1 Cor. III. 13. XIV. 34. 2 Cor. V. 20. Gal. II. 14. IV. 17. 1 Theſſ. IV. 17. 1 Tim. II. 6. Multoque parcius in epiſtola ad Hebræos, quam in ceteris, ludit codex *Clar.* quia videl cet non erat Hilarius, quem ſequeretur. Sæpe græcam lectionem a latina diverſam ſervant: ſæpe etiam illam ad hanc inflectunt, (quod *Boern.* non raro ſolus facit;) & quidem ita, ut ipſi inter ſe diſcrepent in Græcis. Vnum ſufficit exemplum. Rom. XV. 32 Paulus, συναναπαύσωμαι ὑμῖν· *Vulgatus* interpres, *refrigerer vobiſcum.* hinc *Boern.* ἀναψυχω μετ υμων· *Clar.* ἀναψύξω μετ' ὑμῶν· pro quo *Ger.* ἀναψύξωμαι ὑμῶν· nam in Lat. ſubſtituunt *refrigerem.* Itaque ubi Græca horum ac Latina contra codices mere Græcos conſpirant, Græca eorum lectio cum Latina, unde ficta eſt, repudiari debet. v. gr. Phil. II. 26. Vbi aliter in Græco, aliter in Latino ſonant; codices græci per græcolatinos, qua parte conſentiunt, præclare confirmantur. v. gr. Phil. I. 7. Vbi in Græco & Latino cum codice *Al.* congruunt, & ubi Latina Græcam varietatem non attingunt; Africanæ ii familiæ ſuffragium valde corroborant, quippe non bene ex Græcis tamen codicibus eximiis deſcripti. Vid. Mill. & Kuſter. ad Rom. I. 20. IV. 19. 21. V. 12. IX. 20. X. 20. XI. 17. XVI. 17. 1 Cor. I. 1. 2. 8. 16. 19. 21. III. 6. VII. 28. X. 17. 19. XVI. 12. 2 Cor. I. 8. 10. 1 Tim. IV. 10. VI. 5. 20. Hebr. XIII. 21. &c. *Græcolatinos* ſubinde hos appellitamus, ut lector de eorum indole utiliter admoneatur: hac autem appellatione codicem *Boern.* & *Clar.* innui, quivis facile meminerit. Sic his græcolatinis in ordinem redactis, magna diſcrepantiarum pars expedita eſt.

ROM. CAP. I.

1 κλητὸς] Antecedentibus hoc jungit *Syrus*, nec non *Valla.*

3 γενομένε] *ei* pridem addunt *Latini* plerique.

4 προορισθέντος] *Barb. 1. Marcellus* apud Euſebium, id reprehendentem, *Epiphanius*, *Irenæus*, *Hilarius* uterque & alii Latini. nam *qui prædeſtinatus eſt* habet *Lat.* ¶ κατὰ πνεῦμα] ſic codd. item *Chryſ.* in exeg. ſed κ πνεύματι idem in textu, & inde *Syrus.* ¶ ἐξ ἀναστάσεως] ἐξαναστάσεως *in* conjicit *Artemon.* P. I. c. 41. ſed vid. *Gnom.*

7 ἀγαπητοῖς] *in caritate* habet *Boern. Clar.* exegeſi *Hilarii* pro textu arrepta.

9 μου] μοι *Aug. 6.* & alii.

12 τοῦτο δέ ἐστι] *edd. mſſ.* etiam *Clar.* græce, *Clemens Al. Stap.* τουτέστι *Al. Lat.*

13 τινὰ καρπὸν] *Comp. Al. Aug. 6. Vff. Stap.* cod. plurimi, *Chryſoſt.* καρπόν τινα *Er.* &c. ¶ κ med.] ~ *Comp. Vff.* & alii, *Lat.* multi.

15 ὑμῖν] *edd. mſſ. Chryſ.* non ſemel &c. ἐν ὑμῖν *Clar.* e verbis ſeq vel e v. 13.

16 τοῦ χριστοῦ] *Stap.* &c. *Theodoritus*, *Oecum. Theophyl.* ex parallelis. [~] *Al. Barb. 1. Clar. Colb. 7. Æth. Arab. Armen. Copt.* (etiam in mſ. Regio,) *Lat. Syr. Orig.* in comm. *Chryſ. Cyrill. Tertull. Hilar. Ambroſ. Hieron.* vel etiam *Iſidorus* Peluſ. unde *Dei* addit *Victorinus* Afer. ¶ [~ πρῶτον] *Tertull. Barb. 1. Boern.*

Ex

Ex c. II. 10 in c. I. 16. id eſt, ex tractatione in exordium, translata videri poſſit hæc particula. Habet *Armen. Copt.* &c.

17 πίστεως alterum] μὲ addit *Hieronymus* aperte.

19 διότι] ὅτι *Boern. Ger. Chryſoſt.* ¶ [θεὸς γὰρ] *Al. Boern. Clar. Colb. 7. Mont. Stap.*

21 διότι] ὅτι *Clemens* Al. Vtrumque *Chryſoſtomus.*

24 γὰρ] ~ *Al.* & al. ¶ ἑαυτοῖς] αὐτοῖς *Al.* & al.

27 τὸ] ~ *Comp. Laud. 2. Pet. 1. Orig.* δὲ *Al.* & al.

28 ὁ θεὸς] *edd. mſſ. Stap. Iren. Lat.* &c. ~ *Al. Baſ. 2.*

29 πορνείᾳ] *edd. Armen.* &c. Atqui hæc continetur verſu 24. neque ullum hoc verſu 29 & ſeqq. vitium puritati contrarium memoratur. [~] *Al. Lu. Æth. Cont. Clemens Ro.* unde hoc poſt ſequens verbum, *Latinis* cod. eſt inſertum. ¶ πονηρίᾳ] ~ *B. 2. Pet. 3. Græcolatini, Clemens Ro. Auguſtinus.* ¶ πλεονεξίᾳ, κακίᾳ] κακίᾳ, πλεονεξίᾳ *Al. Æth. Syr.* nec non *Boern. Clar.*

31 ἀσπόνδους] ~ *Al.* (apud Fellum,) *Colb. 7. Copt. Clar. Calarit.* & alii Latini.

32 ὅτι uſq. συνευδοκοῦσι] *edd. mſſ. Valla, Stap. Verſiones, Chryſ. Theodorit. Gregorius* Nyſſ. *Baſilius, Epiphanius, Theophylactus; Iſidorus* Peluſiota & *Oecumenius* varietatem, de qua mox, refutantes totam potius, quam indicantes; nec non *Origenes;* porro *Cyprian.* Ep. 68. in ſex mſ. apud Pamelium, non negligendis; nec non *Symmachus* Papa *Hilarius* in comm. Idque probat *Stapulenſis, Ioh. Harlemius,* & multi Romanenſes, quos citat Calov. crit. ſac. pag. 585. *Auguſtinus quoque* (inquit *Eſtius*) *in Expoſitione quarundam propoſitionum hujus epiſtolæ juncta codices antiquiores ita legit,* Non ſolum ea faciunt, ſed etiam conſentiunt facientibus. *Atque eam lectionem ſubjuncta ejus expoſitio confirmat.* [ἐκ ἐνόησαν uſq. οἱ συνευδοκοῦντες] *Lat.* & inde *Cypriani* edd., *Salvianus* ac multi patres Latini: item *Barb. 1.* ex Latino videlicet. ἐκ ἔγνωσαν, reliquo textu non mutato, inſerit *Boern.* ἐ συνῆκαν, reliquo textu non mutato, inſerit cod. Græcus *Lovanienſis* unus, (quem idem Pamelius & Franc. Lucas citant, quemque a Titelmanno, Sasboldo, Zegero citatum, Millius quaſi plures codices numerat,) & *Lat.* unus apud Steph. & *Auguſtinus.* Sic, particula οἱ vel γὰρ ante αὐτὰ ποιοῦσιν inſerta, *Barb. duo, Clar.* Indicatur etiam ſcriptura Græca talis: ἐ συνῆκαν, ὅτι — ἐ μόνον οἱ αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ γὰρ οἱ συνευδοκοῦσι *Ioachimus Camerarius,* hæc non ex cod. mſ. ſed ex Zegeri, opinor, annotatis proferens. Omnes hæ varietates ſe ex Latino factas produnt: in Lat. autem ſcholion eſt manifeſtum, quod etiam nonnulli particula *&* ante *non ſolum* augent. *Clemens* Romanus, quum in epiſtola ſua prima, § 35 à multis vitiis, quæ hoc loco enumerat Paulus (nam etiam § 36 ad Rom. I. 21 alludit,) pios deterruiſſet, addit, ταῦτα γὰρ οἱ πράσσοντες συγγνωτοὶ τῷ θεῷ ὑπάρχουσιν· ἐ μόνον δὲ οἱ πράσσοντες αὐτὰ, ἀλλὰ γὰρ οἱ συνευδοκοῦντες αὐτοῖς. Gravius eſt, pro diverſo reſpectu, vel conſentire, ut Paulus arguit, mala patrata æſtimans; vel facere, ut Clemens ſtatuit, a patrando deterrens: quare non poteſt hinc inferri, Pauli verba in codice Clementis aliter habuiſſe atque in hodiernis. nam etiam *Ephraim* Syrus alibi lectionem receptam, alibi Clementinam habet. f. ϟ γ & ϱ μ γ edit Oxon.

Digitized by Google

CAP. II.

5 [καὶ] *Comp. Er.* ed. 1. & annot., *Steph.* ed. 1. *Aug. 6. Baroc. Basil. 2. Cant. 2. 3. Cov. 2. Laud. 2. L. Lin. Lu. Magd. 1. 2. N. 2. Pet. 1. 3. Sin. Stap. Steph. omn. Vff. Æth. Arab. Origenes* in comm. qui Latine exstat, & in Catena *Aug. 5.* ad h. l. & *Catena* apud Millium, *Basil. Cyrill. Nyssen. Ephrem, Euthalius;* omnia *Gr. scholia*, Whitbio; *Cæsarius* Arelat. *Pacianus* in Paræneſi, cujus Barthiana quidem editio particulam omittit: ſed Millius alio exemplari uti potuit. [~] *Er.* in edd. ceteris, *Confeſſio* eccl. or. p. 298. *Latinus*, & ex his editiones recent., *Armen. Copt. Syr.* &c. vid. *Gnom.*

8 ὀργὴ,] *Steph.* ed. 1. *Aug. 6.* &c. ὀργή. al. edd. ¶ [ὀργὴ καὶ θυμὸς] *Al. Cov. 2. Lin. Theophylus* Antioch. *Lat.* & *græcolatini; Syrus*, coll. Eph. IV. 31.

17 εἰ δὲ] *Comp. Al. Barb. 2. Clar. Cov. 2. 3. Magd. 2. Steph. δ. ια. Vff. Æth. Lat. Syr. Clemens* Al. *Orig.* vel certe *Rufinus* interpres, *Euthalius, Theophyl. Hilar. Sedul.* Idque defendit L. de Dieu & Wallius. Hiat *Boern.* [ἰδὲ] *Er. Chryſ. Oec.* &c. ἴδε *Aug. 6.*

19 πίστεώς τε] πίστεως *Vff.* ¶ τὲ] ~ *Lat.*

21 ſſ. Interrogationes habent *Stephanor.* edd. imo inde a v. 17 veteres aliqui.

24 ὑμᾶς] ὑμῶν *Confeſſ.* eccl. or. p. 210. *Lat.*

CAP. III.

2 μὲν γὰρ] ~ *Chryſoſt. Æth. Arab.* μὲν vel γὰρ omittunt aliqui.

3 καταργήσει] *evacuavit* habent *Lat.* multi, pro *evacuabit:* unde κατήργησε *Baroc.*

7 γὰρ] δὲ *Al. Lat.* in mſ. Colon. ¶ κρίνομαι] κρίνωμαι *Pet. 3. Vff.*

9 προεχόμεθα] προκατέχομεν περισσόν *Cov. 2.* & alii, quorum nonnulli ἐ πάντως omittunt. ¶ προῃτιασάμεθα] *cauſati ſumus* habet *Lat.* unde ᾐτιασάμεθα *Græcolatini.*

10 [~ ὅτι] *Comp. Er.* ed. 1. *Aug. 6. Baroc. Baſ. 2. Cant. 2. Cov. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Magd. 1. 2. N. 2. Pet. 1. Steph.* unus, *Vff. Vien. Chryſoſt.* ¶ ἀδὲ εἷς] ἀδεὶς *Clar.*

22 εἰς πάντας καὶ] ~ *Lat.* in mſ. Char. Trev. aliiſque. ¶ καὶ ἐπὶ πάντας] ~ *Al.* & alii. Facillimæ omiſſiones.

25 διὰ τῆς πίστεως] ~ *Al.* neſcio an *Chryſ.*

26 ἰησοῦ] ~ *Boern. Vff.* ἰησοῦν *Comp. Laud. 2. L. Lin. Magd. 1. Pet. 2. Sin. Steph. δ. Clemens* Al. nec non *Oecumen.* Rhythmus οὖν. θεῦ *Curcellæi* margo: ſed vide Millii notas & appendicem.

28 [γὰρ] *Al. Barb. 1. Cov. 4. Lin. Roe. 2. Steph. δ. ι. Orig. Arab. Lat. Hilar.* & cod. *græcolatini.*

29 ἢ] ~ *Vff.* & al. ¶ δὲ] ~ *Al.* & al. *Chryſ.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. IV.

1 πατέρα] προπάτορα *Al.* & al. Amplificatio. ¶ εὑρηκέναι] Hoc poſt ἐρεῖμεν ponit *Al.* & al. ut ſi conſtruendum eſſet πατέρα κατὰ σάρκα.

4 ~ τὸ ante ὄφ.] *Comp. Al. Aug. 6. Bar. Boern. Cant. 2. 3. Clar. Cov. 2. Hunt. 1. Laud. 2. L. Lin. Magd. 1. N. 2. Pet. 1. 2.* nec non *Vff. Chryſ. Theodorit. Theophyl.* τὸ *Er. Steph.* ed.

5 fin. *ſecundum propoſitum gratiæ Dei*, addunt *Lat.* plerique.

9 καὶ] ~ *Vff. Syr. Chryſoſt.* vel etiam *Cant. 2. Cov. 4.*

11 [περιτομὴν] *Al. Hunt. 1. Roe. 2. Steph. 1. 1. Chryſ.* & *Theophyl.* in comm., *Syr.* vel etiam *Iuſtinus* martyr. Vtrumque *Cyrillus*, vel etiam *Hilarius*. ¶ τῆς tertium] ~ *Clar.* & al. ¶ καὶ] ~ *Al. Clar. Roe. 2. Arab. Lat.* in mſ. Trev. manu prima ¶ τὴν] εἰς τὴν *Al.* & al.

12 τοῖς ἐκ] ἐ τοῖς *L. Arab. Lat. Syr. Theodorit.* & ſic legendum ait *Theophyl.* aperte. ¶ τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ] *Comp. Er. Pet. 2. 3. Sin. Stap. Vff. Vien.* & octo alii, *Theodorit. Euthal. Oecum.* nec non *Aug. 6. Lat.* τῆς πίστεως τοῖς ἐν τ. ἀ. *Baſ. 2.* τῆς ἐν τ. ἀ. πίστεως *Steph.* edd. *Lat.* in mſ. Trev. manu prima & in Char. Vtrumque *Clar.*

14 καὶ] ~ *Lat.*

15 ἓ γὰρ] ἓ δὲ *Al.* & al.

16 μόνον] ~ *Magd. 2. Boern. Clar.* Conf. v. 9. 14.

19 ἐ] ~ *Al. Barb. 1. Chryſ.* or. 2. c. Anom. *Copt.* ex Gen. XVII. 17. ὡς *Cov. 3. Syr. Theodorit.* ¶ [~ ἤδη] *Roe. 2. Æth. Lat.* aliqui, *Syr. Chryſ. Epiphan. Barb. 1.*

22 καὶ] ~ *Boern. Clar.* græce, *Syr.*

23 fin. εἰς δικαιοσύνην addit *Vien. Lat. Syr. Chryſ.* & al.

25 δικαίωσιν] δικαιοσύνην *Er. Vff.* ante raſuram, & al.

CAP. V.

1 ἔχομεν] *edd. mſſ., Stap.*, etiam *Boern.* græce, *Orig. Tertullian.* vel etiam *Hilarius* in comm. [ἔχωμεν] *Al. Aug. 6. Dionyſianus, Hunt. 1. L. Magd. 2. Pet. 1. 3. Sin. Scholiaſtæ Græci, Lat.* (quanquam *habemus* in quodam mſ. Latino legit Eſtius,) *Caſſiod.* & alii, *Syr.*

2 τῇ πίστει] ~ *Hilarius* (in textu; nam habet in commentario:) adeoque inde codd. græcolatini, *Barb. 1. Æth.* ἐν τῇ πίστει *Al.* vel etiam *Chryſ.*

5 τὸ δοθέντος ἡμῖν] ~ *Clar.* manu prima, & *Ger.* in Græco.

6 ὅτι] *ut quid* (ἵνα τί, Eſtio judice,) *Lat.* ν̄, ex ἡμῖν, quod præcedit, iterato. ¶ [ἀθετῶν ὅτι] *Al. Boern. Clar. Cov. 2. Arab. Lat. Iren. Epiphan. Theodorit.* in comm. Indicium, quo vocula ὅτι, ineunte verſu poſita, pertineat. ¶, κατὰ καιρὸν] κατὰ καιρὸν, *Er.*

7 δικαία] ἀδίκια *Syr.* Ex alliteratione: nam idem verbum eſt, quo Syrus v. 6 τὸ ἀσεβῶν expreſſit.

Digitized by Google

9 οὖν] ~ *N. 2. Vff. Chryſ. Lat.* in mſ. Char. *Iren., Dial.* c. Marcion., *Hilar.* Ex v. 10. Vnde verſu 8 εἰ, ante ἵτι vel pro ἵτι, inſeruere aliqui.

11 καυχώμενοι] καυχόμεθα *L.* & alii. ex v. 2. ¶ ἡμῶν] ~ *Vff.*

12 καὶ alterum] ~ *Stap. Lat.* in mſ. Char. *Caſſiod.* in Pſ. 88, 48. ſed legit alibi. ¶ καὶ ἅτως] *ita &* habet *Trev.* ¶ ὁ θάνατος alterum] ~ *Lat.* (in mſ. cod. pervetuſto monaſterii Laudunenſis, apud Eſtium,) *Boern. Clar. Ambroſ.* in Luc. IV. *Oroſ.* apol. *Hilar. Leo* & alii Latini. Apud hos monoſyllabon facile omiſſum eſt. poſt διῆλθεν id ponit *Chryſoſtomus.*

13 δὲ] γὰρ *Aug. 6. Vff.* ¶ ἐλογεῖτο] ἐλογεῖτο *Vff.*

14 μὴ] *edd. mſſ., Stap.* codd. Græci apud *Auguſtinum, Irenæus, Archelaus, Orig, Athanaſ.* I. 485. II. 279. *Cyrillus, Chryſ.* ceterique expoſitores græci, *Hieron. Chryſol. Eucherius, Caſſiod. Syr.* &c. [~] *Hilarius* (eoque teſte *Tertullianus, Victorinus, Cyprianus,*) aliique Latini, omiſſa item καὶ particula. confer var. Gal. II. 5. ¶ [ἐν] *Chryſ.*

15 τῇ τῆ] ~ Stap. ¶ τὰς πολλὰς] *plures* habet *Lat.*

16 ἁμαρτήσαντος] ἁμαρτήματος *Lu.* & al.

17 τῷ τῆ ἑνὸς & διὰ τῆ ἑνὸς] *edd.* &c. Lectio media: cujus vi non perſpecta utramvis partem ſolicitarunt aliqui, ut mox dicemus. ¶ τῷ τῆ] ἐν *Roe. Orig.* ¶ τῷ τῆ ἑνὸς] ἐν ἑνὶ *Al. Boern.* ἐν τῷ ἑνὶ *Clar.* τῷ ἑνὶ *Bezæ* ed. 3. 4. ¶ τῆ ἑνὸς] ~ *Pet. 1.* ¶ διὰ τῆ ἑνὸς] ~ *Vff. Copt. Syr.* ¶ τῆς δωρεᾶς] ~ *Vien. Iren. Auguſtin.* utrumque *Orig.* & *Chryſ.* τὴν δωρεὰν *Cov. 2.* & al. τῆς δ. καὶ *Syr.* & al. ¶ βασιλεύσασι] βασιλεύσασι *Sin,* & al.

19 κατεσάθησαν] κατεσάθημεν *Er. Laud. 2.* & in Eraſmi annotationibus *plerique* codices græci, quanquam καθεσήκαμεν *B. 2.* habet.

21 τῆ κυρίε ἡμῶν] ~ *Er.*

CAP. VI.

1 [ἐπιμένωμεν] *Al. Baſ. 2. Boern.* (in Gr.) *Cant. 3. Clar.* (in Lat.) *Cov. 2. Hunt. 1. L. Lin. Lu. Magd. 1. Pet. 3. Sin. Euthal.* Conf. v. 15.

2 ζήσομεν] ζήσωμεν *Lu.* & alii.

4 διὰ τῆς δόξης τῆ πατρὸς] ~ *Tertull. Iren. Pacian. Gaudent. Chromatius.*

5 ἀλλὰ] *Scribitur in quibuſdam exemplis* ἅμα. Camerar. ἅμα *Boern.* Et ſic *Latino* lectum conjicit Eraſmus.

9 κυριεύει] κυριεύσει *Baroc. Lat.* multi.

11 [~ εἶναι] *Al. Æth. Græcolatini, Tertull. Stap.* in verſione. ¶ τῷ κυρίῳ ἡμῶν] *edd.* &c. uti v. 23. [~] *Al. Æth. Lat.* aliqui, *Boern. Clar. Theodorit. Baſil. Tertull.* & alii, nec non *Roe. 2.*

12 αὐτῇ uſque αὐτῆ] *edd.* &c. Lectio media: unde varietates ſeqq. ¶ [~ αὐτῇ ἐν] *Al. Barb. duo, Lin. Roe. 2.* & unus apud *Bezam, Æth. Copt. Lat. Syr. Orig.* & al. ¶ [~ ἐν τ. ἐ. ἀ.] *Iren. Tertull.* & alii Latini, & codd. *græcolatini.* ¶ αὐτῆ] αὐτῆς *Orig.*

15 [ἁμαρτήσωμεν] *Al. Aug. 6. L. Pet. 2. 3.* & ſex alii, *Clemens* Al.

16 εἰς

16 εἰς θάνατον] ~ *Clar. Syr.*

17 ὑπηκούσατε] ὑπακούσητε *Comp.* ¶ καρδίας] καθαρᾶς καρδίας *Al.* & al.

21 οὖν] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Lat.* γὰρ *Chryſ. Hilar.* ex alliteratione. ¶ τότε,] τότε; *Clemens* Al. nec non *Chryſ.* Idque improbat Beza; probat E. Schmidius. vid. *Gnom.*

22 ζωὴν] εἰς ζωὴν *Stap.* Ex præced.

23 ἐν uſque ἡμῶν] *edd. mſſ. verſiones, Clemens* Al. &c. ~ *Æth.*

CAP. VII.

4 ἑτέρῳ] ἀνδρὶ ἑτέρῳ *Comp. Vff.* & alii. *alterius viri* cod. *Laudenſis.* Ex v. 3.

6 ἀποθανόντες] *edd. primæ, Al. Aug. 6. Pet. 1. 2. 3. Sin. Stap. Vff.* & decem alii, *Æth. Arab. Syr. Orig. Theodoritus* & alii. [ἀποθανόντος] *Chryſoſt.* (ut pridem nonnulli exiſtimarunt,) & inde *Beza* (ex quo hæc lectio manavit in marginem *Wech.* & in *edd.* recentiores.) In nullo mſ. græco reperiri hoc, notat Simonius: repertum eſt tamen poſtea in *Vien.* quippe Chryſoſtomi ſequace. *mortis* habet *Lat.* & inde *Clar. Boern. Veleſ.*

9 ἀνέζησεν] ἔζησεν *Comp. Seidel. Clar.* latine. alliteratio ad ἔζων.

14 σάρκινος] *Al. Boern. Clar.*

18 οὐκ οἰκεῖ] *edd. mſſ. Chryſ. Lat. Iren.* & alii, *Syr.* [ ] *Al. Roe. 2. Proclus* apud Epiphan. *Cyrillus, Æth. Auguſtinus* non ſemel, qui & l. 3. c. Iul. c. 26. notat, ſic habere codices græcos.

23 [ἐν] *Comp. Cant. 3. Clar. Hunt. 1. Seid. Steph.* ι. ιγ. *Lat. Clemens.* Al. *Theodorit. Euthal. Hieron. Stap.* in verſione.

25 ἐυχαριστῶ τῷ θεῷ] *edd. mſſ.*, in his *Aug. 5. Vff.* & plerique apud *Vallam, Orig. Baſilius, Chryſoſt. Theodorit. Syr.* &c. [χάρις δὲ τῷ θεῷ] *Barb. 1. Cov. 2. Steph.* ια. *Orig. Methodius* apud Photium, cod. 234. pag. 918. *Cyrillus* Al. *Paulinus*, nec non *Valla.* Scholion Gennadio. Ex cap. VI. 17. Hinc χάρις τῷ θεῷ *Clar. Laud. 2. Lat. Irenæi* interpres al. Tribus his modis legit *Hieronymus.*

CAP. VIII.

1 [~ ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα] *Al. Armen. Copt. Lat. Syr. Chryſoſt. Baſil. Origenes* ſive Ruffinus, *Hil.* Lectio media. nam Græci hoc ſupplerunt ex v. 4. & viciſſim totum hoc, μὴ κατὰ σ. π. ἀ. κ. πνεῦμα omiſerunt *Clar.* manu prima, *Roe. 2.* manu prima, *Æth. Copt. Dialogus* c. Marcion. *Athanaſius, Cyrillus.* Totum verſum, ſpatio relicto, omiſit *Boern.* ut alii ſupplerent, quam partem vellent.

4 ἡμῖν] ὑμῖν *Aldi* ed., *Didymus.*

10 ζωὴ] τῇ exemplaria quædam apud *Camerarium, Lat.* hodie.

11 τὸν χριστὸν] τὸν χριστὸν ἰησᾶν *Al. Clar. Cov. 2. Roe. 2. Æth. Lat. Hippol.* c. Noët. *Didymus, Rufinus.* ἰησᾶν *Cyrillus* Hieroſ. *Tertull. Hilar.* ¶ ἡμῖν] ~ *Al.* & al. ¶ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα] *Er. Steph.* edd., cod. Græci fere omnes, in his *Aug. 5. 6. Barb. 7. Vff.* plerique apud *Er. Chryſ.* ad h. l. *Photius* cod. 234. ex Methodio, *Lat. Syr. Iren.*

Digitized by Google

Iren. Tertullian. Hilarius uterque, *Pelagius*, *Sedulius*, *Stap.* in verſione. [τῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος] *Comp. Beza* & recent. edd. *Al. Barb. 1. Cov. 2. Laud. 2. Lin. Sin. Steph. ια.* nonnulli cod. apud *Er. Clemens* Al., *Hippolytus*, *Methodius* apud Epiphan. *Athanaſius* in ep. ad Serap. ter, *Cyrillus* uterque, *Chryſ.* homil. 41. in 1 Cor. & Hom. 77 in Ioh. *Epiphanius*, *Macarius*, *Baſilius*, *Vigilius*, *Cerealis.* Ex c. V. 5. vel 2 Tim. I. 14. Apta lectio ad controverſiam. Apud Athanaſ. T. II. in Dial. III. de Trin. f. 228, 234 textum defendit *Macedonius*, & unum alterumve cod. apud orthodoxos corruptum ait: orthodoxus autem, id eſt, *Maximus*, τῦ ἐνοικοῦντος κτλ. in cunctis antiquis exemplaribus ſcriptum eſſe dicit. Vtrumque *Irenaeus*, *Didymus*, *Ambroſius*, *Auguſtinus.*

12 ἀδελφοὶ] ~ *Theodoritus*, *Didymus*: ſed habet *Clemens* Al.

13 τῦ σώματος] *edd. mſſ. Clemens* Al. &c. [τῆς σαρκὸς] *Orig. Lat. Clar. Iren. Tertullian. Didymus* non ſemel, alii.

14 [υἱοὶ θεοῦ εἰσιν] *Al. Clar. Lin. Roe. 2. Lat.* in mſ. Char. *Caſſiod.*

15 πάλιν] ~ *Colb. 7. Lin.* ¶ ὁ] ὃ *Heinſius.*

19 ἀποκαραδοκία] καροδοκία *Aug. 6.* cum ō in ſecunda ſyllaba.

20 ,ἐπ᾽] ἐπ᾽ *Beza.*

22 συστενάζει] στενάζει *Lat. Cov. 4. Gen.* Vtrumque *Origenes* ejuſque interpres. *congemiſcit* habet *Caſſiodorus.*

23 [οἱ] *Aug. 6. Hilar.* pluresve; nam ἡ *Vff.* οἱ bis legendum, ſemel ſcriptum, prævio αὐτοί. ¶ καὶ ἡμεῖς] ἡμεῖς καὶ *Al.* ¶ [~ υἱοθεσίαν] *Hilar. Boern. Clar.* apud Bezam.

25 ἐλπίζομεν] ~ *Aug. 6. Magd. 1.* Fortuita ellipſi.

26 ταῖς ἀσθενείαις] τῇ ἀσθενείᾳ *Al.* & al. ¶ προσευχώμεθα] *Steph. edd. 3.* &, in margine ejuſdem, *Steph. ια.* unde non apparet, in textu an in margine ſphalma ſit: ſic tamen etiam *Beza* & recent. edd. *mſſ.* nonnulli & *Chryſoſt.* ſæpe. [προσευξόμεθα] *edd. primæ*, *Aug. 5. 6. L. Pet. 1. 2. 3. Vff.* & octo alii, nec non *Boern. Oecumen.* ¶ ὑπερεντυγχάνει] ἐντυγχάνει *Aug. 5, Roe. 2.* Vtrumque *Chryſ.* Ex v. ſeq.

27 τί] ~ *Aug. 5.* & *nonnulli codices* apud Eſtium, qui id ex Eraſmi annotatione non recte perſpecta affirmare videtur.

28 τὸ] *Comp. Al. Aug. 5. Laud. 2. Seid. Sin. Vff.* pluresve, *Clemens* Al. [~] *Er. Chryſ.* &c.

32 χαρίσεται] χαρίσηται *Lin.* & alii.

33 δικαιῶν,] Sic diſtinguunt *Comp. Steph.* ed. *Aug. 5.* pluresve, *Athanaſius*, & multi apud Eſtium. Et hinc pendet colon poſt αὐτὸν & ἡμῶν v. 32. 34. unde v. 35 pro τίς, *quis ergo* habet *Lat.*

34 χριστὸς] χριστὸς ἰησοῦς *Al.* & al. ¶ καὶ primum & ſecundum] ~ *Al.* & al. ¶ ἐγερθεὶς] ἐγ. ἐκ νεκρῶν *Al.* & al.

35 [θεοῦ] *Er. Lin. Magd. 2. Oecum. Theophyl.* Vtrumque *Origenes.* Sed quum v. 37 fin. χριστοῦ addit *Lin.*, videtur id ſumſiſſe ex cod. aliquo, qui v. 35 ſic legendum eſſe moneret.

37 τοῦ ἀγαπήσαντος] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Baſilius*, *Chryſ. Auguſtinus*, *Proſper*, *Syr.* &c. τὸν ἀγαπήσαντα *Lat.* plerique.

38. 39

Digitized by Google

38. 39 οὔτε θάνατος usq. ἑτέρα] *edd. mſſ. Chryſ.* h. l. *Syr.* &c. Sed *Latini* codices juxta atque expoſitores plurimi ſic habent, *neque mors neque vita, neque angeli neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia neque futura*, NEQVE FORTITVDO, *neque altitudo neque profundum, neque creatura alia.* itaque cum Græco textu *neque virtutes* habent, & poſt μέλλοντα addunt *neque fortitudo.* porro patres variant. *Hilarius* ad h. l. *neque mors neque vita, neque angelus neque virtus, neque altitudo neque profundum, neque præſentia neque futura, neque alia creatura.* nec multo aliter *Auguſtinus* in lib. de Patientia, *neque mors neque vita, neque angelus neque principatus neque poteſtates, neque præſentia neque futura, neque altitudo neque profundum, neque creatura alia.* cap. XVIII. ſed idem in lib. de morib. eccl. *neque mors neque vita, neque angelus neque virtus, neque inſtantia neque futura, neque altitudo neque profundum, neque creatura alia.* cap. XI. *Hieronymus*, ad Algaſ. qu. 9, *neque mors neque vita, neque angeli neque principatus, neque præſentia neque futura*, NEQVE FORTITVDO, *neque excelſa neque profundum, neque alia creatura.* idque mox ita repetitur, ut tantum *poteſtates*, non *principatus*; & *fortitudines*, non *fortitudo* dicatur. *Origenes*, nec non ejus Interpres, *neque mors neque vita, neque angeli neque principatus, neque poteſtates, neque præſentia neque futura, neque altitudo neque profundum*, NEQVE VIRTVS, *neque alia ulla creatura.* lib. III. περὶ ἀρχῶν cap. II. ubi *virtutem*, de que præcipue agit, in extremo ponit. at in comm. ad hunc locum *Origenes* poſt *futura* habet NEQVE VIRTVTES: & hoc ipſum etiam poſt *principatus*, ab interprete, opinor, inſertum legitur. *Tertullianus* vero, *neque mors, neque vita*, NEQVE VIRTVS, *neque ſublimitas, neque profunditas, neque alia conditio.* adv. Gnoſt. c. 13. ubi quum duo inciſa, *neque angeli neque principatus, neque inſtantia neque futura*, omittantur; & probabile ſit, non duos hiatus a Tertulliano eſſe admiſſos, ſed unum; & *angeli principatuſque* ac *virtutes* minus commode in allegando divellerentur; & *virtus* ſingulari numero & enumerationis concinnitate cum *ſublimitate* cohæreat: apparet, in codice Pauli, quo Tertullianus utebatur, illud inciſum, *neque virtus*, non poſt *principatus*, ſed poſt *futura* ſcriptum fuiſſe. *Ephraim* Syrus, οὔτε ἄνω ὕψωμα οὔτε κάτω βάθος, οὔτε ζωὴ οὔτε θάνατος, οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, οὔτε κτίσις ἑτέρα. f. σὺν ed. Oxon. Ex tempore, ut apparet: ſed preſſius f. σὺδ, οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ, οὔτε ἀρχαὶ οὔτε ἐξουσίαι, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε δυνάμεις οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα. Ex his, quæ collegimus, faciliora fient, quæ ſequuntur. ¶ ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ] ſic etiam *Clemens* Al. f. 373 ed. Commelin. (ubi tamen mox pro δυνάμεις, videntur ἐξουσίαι ſubſtitui.) ἄγγελος οὔτε ἐξουσία, οὔτε ἀρχαὶ codd. *græcolatini*; ſingularem numerum ab *Hilario*, pluralem a textu ſumentes. οὔτε ἐξουσίαι (poſt ἀρχαὶ) addit *Cant. 3. Chryſ.* hom. 23 in Eph. *Euthal.* Ex parallelis. ¶ [οὔτε δύναμις, poſt μέλλοντα] *Armen. Copt. Clar. Ger.* οὔτε δυνάμεις *Boern.* ſine accentu, & ι in σ, ut ſolet, mutato. etenim NEQVE VIRTVS iidem tres græcolatini æque habent. Poſt μέλλοντα etiam *Al.* habet οὔτε δυνάμεις, ut ex Simonio diſcimus. Poſt *principatus*, *neque virtutes* eſt in Latinis pleriſque; *neque poteſtates*, vel, conjunctis interpretationibus, *neque poteſtates neque virtutes*, in pau-

Digitized by Google

cis: in utrisque post *futura* remanet NEQVE FORTITVDO: sed, post *futura* tantummodo, *neque fortitudines* habet *Hieron.* l. c. & *Primasius*: &, NEQVE FORTITVDO, cod. Malmundariensis major, manu prima, *Augustini* speculum, *Hieron.* ibid. & in Gal. I. *Prosper* l. 2 de Vocatione gentium c. 5. *neque virtutes* scholion *Pelagii*; denique, NEQVE VIRTVS, cod. vetustiss. *Hunnei*, *Augustin.* l. 4 de doctr. Christ. c. 20. & in Propp. ep. ad Rom. Tam varia interpretatio Latina plures codices Græcos repræsentat, δύναμις post μέλλοντα exhibentes. Sane media lectio est marginis nostri; quam adjuvant, ut ordine vidimus, *Lat. Hieron. Orig. Tertull. Ephraim*, *Armen. Copt.* cod. *græcolatini*, *Al.* ipse (quem si Adamus Sasbout, Franc. Lucas, in Latina hujus loci lectione discutienda inprimis diligens, & G. Estius vidissent, Latinum fortius defendissent,) *Augustinus*, *Prosper*, alii. Hinc reliquæ adornatæ sunt lectiones, eo consilio, ut vel in singulari omnia numero, vel in plurali fluerent omnia; & simul ut apertius per paria digereretur oratio. Tantine vero series est verborum? est. vide *Gnomonem*.

39 τὰ] *edd. mss. Clemens* Al. *Orig. Ephr. Chrys.* &c. ~ *Lat.*

CAP. IX.

3 πατρὸς] τῶν κατὰ *Aug. 5. Vff.* & alii, *Syr.*

5 χριστὸς] ~ *Hippol. Cyprian. Pelag. Chrysol. Lat.* in ms. Colon. & in aliis. ¶ ὁ ὢν] sic *codd.* gr. & lat. & *patres* videlicet omnes ad lectionem sequentem citandi. ὢν ὁ conjectura apud *Artemon.* P. I. c. 42. Vid. *Gnom.* ¶ θεὸς] ~ *Cyprian.* l. 2 Test. c. 6. (sed habent meliores ejus codices, quos defendit ipsa rubrica illius capitis, *Quod Deus Christus:*) *Hilar.* in Ps. 122. & *Chrysost.* ad h. l. sed uterque alibi habet. Non habet *Leo* in epiphonemate epistolæ 83, habet in epistola 72. Habere negat *Ephraim Syrum* Iacksonus: nescio quam recte. Habent certe *edd.* & *mss.* & *versiones* omnes, *Iren.* l. 3. c. 18. & l. 4. c. 10. *Tertullianus* non semel, disertissime, ceterique Patres a Millio diligenter enumerati, quibus adde *Severum* Antioch. in Wolfii anecd. Gr. T. 3. p. 118. *Hippolytum* c. Nöet. fol. 7 & 10. Vol. 2. ed. Fabric. *Chrysologum*, *Hilarium*, *Cassiodorum*, *Primasium*. ¶ *amen*] ~ *Cassiod.*

7 πάντες] πάντα *Stap.*

10 κοίτην] *concubitu* habet *Lat.* & inde *Clar.* latine, *Iren.* & alii. κοίτα *Veles.* Interpres *concubitũ* scripsisse, & id librarii cum *uno* construxisse videntur.

11 [φαῦλον] *Al. L. Roe. 2.* ¶ προθέσεως τῆ θεῆ μένη] *Comp. Al. Aug. 5. Clar. Colb. 7. Pet. 1. 2. 3. Vff.* & novem alii, *Lat. Stap.* in versione. [τῆ θεῆ προθέσεως μένη] *Er. Steph.* edd. *Chrysost.* vel etiam *Laud. 2.* cum paucis ms. προθέσεως μένη τῆ θεῆ *Aug. 6.*

15 εἰκαιρήσω] εἰκαιρῶ *Curionis* ed.

18 ἄλλα alterum] ~ *Baroc. Pet. 2.* Duo gemelli. vid. Mill. ad c. VIII. 32.

19 γὰρ] ~ *Elzev.* & inde recent. edd. Sphalma.

23 [~ χριστὸς] *Laud. 2. L. Lin. Steph. 3. Hieron.* in Osee c. I. *Lat.* plerique.

χαρὰν

χωρὶς τοῦ κῦ legendum monet *Roe. 2.* in margine. planioris conſtructionis opinione. ¶ δόξαν] δόξαν αὐτοῦ *Aug. 5. 6.* & nonnulli cod. apud *Er.*

24 ἡμᾶς] ~ *Magd. 2.* & quidam codd. Gr. apud *Er. Lat.* in mſ. Char. & Colon. *Pelag.* εἰς ἡμᾶς *N. 2. Vff.*

25 ἠγαπημένην bis] *edd.* &c. *Iren.* græce & lat. ἠλεημένην bis, *Lat.* in cod. multis, *Hieronymum* ſecutis. Qui Hoſeæ quidem textum, non Pauli, ſpectat, quum ἠλεημένην (ut *Al.* ibi habet,) non ἠγαπημένην, recte ſcribi ait. comm. in Oſee c. I.

27 ὡς ἡ] ὡσεὶ *Aug. 6. Vff.* & alii, *Chryſ.*

28 ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον] ~ *Al. Clar. Roe. 2.* manu prima, *Euſeb. Æth. Copt. Syr. Auguſtin.* Librarius antiquus a συντέμνων ad συντετμημένον lapſus, hiatum fecit.

31 δικαιοσύνης alterum] ~ *Al.* & al.

32 [~ νόμε] *Al. Roe. 2.* manu prima, *Steph. e. c. Chryſ.* alicubi, *Lat.* multi, *Barb. 1. Copt.* ¶ γὰρ] ~ *Al. Roe. 2. Clar. Hieron.* in Ieſa. 8.

CAP. X.

1 [αὐτῶν] *Al. Barb. 1. Boern. Clar. Colb. 7. Roe. 2.* manu prima, *Steph. e. m. Æth. Copt. Lat. Syr. Chryſ. Cyrill. Orig.* ſive *Ruffinus*, *Auguſtin. Hilar.*

2 θεοῦ] ~ *Baroc.* Particulam *quidem* habet *Lat.* mſ. Colon.

3 γὰρ] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Iren.* &c. δὲ *Al. Leo.* ¶ δικαιοσύνην] *edd. mſſ. Syr. Iren.* in ed. Feuard. & in mſſ. Brit. [~] *Al. Clar.* græce, *Roe. 2* manu prima, *Lat. Barb. 1. Clemens* Al. *Orig. Baſil. Cyrill. Hilarius.* Legit & non legit *Chryſ.*

5 [ὅτι τὴν ψυχ. αὐτῆ] *Roe. 2. Lat.* nec non *Al. Clar.* Videtur Librarius perantiquus ὅτι, poſt γράφει, mox arripuiſſe, eique reliqua accommodaſſe. ¶ [~ αὐτὰ] *Clar.* græce, *Steph. e. c.* vel etiam *Clemens* Al. Facile omiſſum eſt ante vocem ab eadem litera incipientem. unde *eam* ſupplent *Lat.* aliq. & *Copt.* ¶ ἀντρωπος] ~ *Boern. Chryſoſt.* & *Syrus*, cum textu hujus verſiculi ceteroqui conveniens. ¶ [αὐτῆ] *Barb. 1. Colb. 7. Copt.* Totum mutatum, ſyllepſi non obſervata.

6 τῇ] ~ *Ilzev.* ed. Sphalma.

8 λέγει] λέγει ἡ γραφὴ *Vff.* & alii.

17 [χριστὲ] *Barb. 1. Roe. 2. Steph. e. t. c. Copt. Lat.* & codd. *graecolat.*

19 ἐκ ἔγνω ἰσραήλ;] ἰσραὴλ ἐκ ἔγνω; *Kuſteri* ed. ſola, *Chryſ. Lat.* Ex Ieſa. I. 3. ¶ παραζηλώσω] παραζηλῶ *Comp.*

21 med. πρὸς] ἐπὶ *Iuſtin.* dial. cum Tryph. *Clar.*

CAP. XI.

2 [~ λέγων] *Al. Roe. 2. Chryſ. Theodorit. Arab. Copt. Lat. Barb. 1. Clar.*

3 κῦ prius] ~ *Al. Vff.* & alii, *Theodorit. Arab. Lat.* Variat *Chryſoſtomus.*

5 οὖν] ~ *Aug. 5. 6. Syr.*

Digitized by Google

6 ἐπεὶ ἡ usq. ad fin. v.] ~ *Æth.* ¶ γίνεται] ἐστὶ *Aug. 5. Chryſ.* ¶ εἰ δὲ ἐξ usque χάρις] ~ *Vff.* Omiſerat hoc etiam *Aug. 5.* ſed mox verſu exeunte ſupplevit, ordinemque verborum per ſigna notavit. ¶ εἰ δὲ ἐξ usq. ἐπεὶ ἐστὶν ἔργον] *Comp.* & ceteræ *edd.* & *mſſ.* ſummo conſenſu, etiam apud *Stap. Er.* & *Bezam*, *Arab. Syr. Chryſ. Theodoritus*, *Photius*, *Theophyl. Oecum. Theodulus.* Agnoſcit Cajetanus, Sadoletus, nec non Salmero, Toletus. [~] *Al. Roe. 2.* (quanquam habet margo,) *Armen. Copt.* (etiam in mſ. Regio,) *Lat.* & inde *Græcolatini*, *Origenes* ſive *Ruffinus*, *Hilarius.* Facillime pars ſermonis ita figurati omittitur. ſcatet hic ipſe verſus exemplis, quæ idcirco notavimus. Vid. *Gnom.*

7 ἐκζητεῖ] ἐκζήτα *Steph. 3. Vff. Lat.* ¶ [τῦτο] *edd. primæ*, *Al. Aug. 5. Colb. 7. Cov. 2. Ger. Laud. 2. L. Lin. Lu. Pet. 1. 2. 3. Euthal.* οῦ inter duo οῦ imminutum.

9 [ἐνώπιον αὐτῶν] *Theodorit. Æth. Lat.* multi, *Syr.* Ex LXX.

10 τὸν] τὸ *Er.* Idque ſtudio poſitum Emendanda editionis primæ docent.

11 πίσωσι] πλαίσωσι *Aug. 6.* Ex alliteratione.

12 πλῆτος] *edd. mſſ. Arm. Copt.* &c. [σωτηρία] *Caſſiod.*

13 μὲν] ~ *Aug. 5.* & al. ¶ δοξάζω] δοξάσω *Er.* ed. 5 in græco, *Lat.* codd. *Græcolatini*, (quos tamen refutat *Clar.* in Græco,) *Theodoritus*, *Euthalius.*

16 εἰ δὲ] εἰ γὰρ *Al. Clemens* in epit. *quod ſi* habet *Lat.*

19 ~ οἱ ante πλάδοι] *edd. primæ*, *Al. Aug. 5.* cod. plurimi, *Chryſ.* οἱ *Steph.* ed. 3. &c.

21 φείσεται] *Comp. Er. ed. 1. Al. Aug. 5. 6. Baroc. Boern. Cant. 3. Cov. 2. 3. Hunt. 1. Laud. 2. L. Lin. N. 2. Pet. 1. Roe. 2. Steph. a. d. Vff. Theodorit. Euthal.* Hæc lectio, cum μήπως, media eſt. qua non percepta, μήπως omiſit (invito *Chryſoſtomo*) *Al. Magd. 2. Roe. 2*, (cujus margo habet,) *Steph. a. Æth.* & in verbo ſubjunctivum [φείσηται] *Eraſmo* poſtea admiſſum, *perpauci* fecere *codices*, cum *Chryſoſtomo.*

24 οἱ] ~ *Er. Laud. 2.* Facile excidit poſt οἱ in ἵνα.

26 σωθήσεται] σωθήσηται *Lat.*

30 [~ καὶ] *Al. Clar. Lin. Roe. 2.*

31 [,τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει ἵνα] *Chryſoſtomus* ſic conſtruit. nam ait, ἰσώθητε, ἵνα αὐτὰς ἐπισπάσασθαι. ſic quoque *Beza*, *Theophylactum* ſecutus.

32 τὰς πάντας bis] *edd. mſſ. gr.* quin etiam *Boern.* gr. lat. & *Auguſtin.* l. 21 de civ. c. 24. *Hieron. Syr.* τὰ πάντα *Lat.* vel etiam *Cyrill.* Ex Gal. III. 22. πάντα & deinde τὰς πάντας *Iren.*

33 καὶ primum] *edd. mſſ.*, *Stap. Iren. Clemens* Al. *Orig. Methodius*, *Athanaſius*, *Chryſ. Syr.* nec non *Tertull.* ~ *Cov. 3. Æth. Lat. Cyprian. Zeno* Veron. *Hilar.* uterque, *Caſſiod.*

34 γὰρ] ~ *Baſ. 2. Roe. 2. Clemens* Al. uti LXX.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XII.

2 συχημαπιζεσθε] συχημαπιζεσθαι *Al. Aug. 6. Vff.* & al. ¶ μεταμορφουσθε] μεταμορφουσθαι *Al. Vff.* & alii. ¶ [~ ὑμῶν] *Al. Clar. Roe. 2. Clemens* Al. *Copt. Cyprian.*

3 πιστεως] ~ *Lat.* aliqui.

8 ἀπο] ~ *Lat.*

11 κυρίῳ] *Comp. Er. ed. 1. Bezæ* & al. edd. *Al. Aug. 5. 6. Baroc. Cant. 3. Cov. 2. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Lu. Magd. 1. 2. N. 2. Pet. 1. Roe. 2. Sin. Stap.* in verſione, *Steph. β. ε. θ. ι. ια. Vff. Vien.* codd. Græci apud *Hieron.* Ambroſium (vel potius *Hilarium* diac.) & *Bedam*, *Clemens* Al. *Origenes*, *Chryſoſt. Baſilius*, *Theodoritus*, *Oecum. Theophylactus*, *Armen. Copt. Lat.* (etiam cod. Trevirenſis, in textu & in lemmatis hujus epiſtolæ ex alio codice longe antiquiſſimo factis;) & reliquæ *verſiones*, *Auguſtinus*, *Chryſologus*, *Salvianus*, *Pelagius*, *Primaſius*, *Sedulius*, ceteri. neque contra hanc Latinam lectionem ex Græcis quicquam monet *Valla.* [καιρῷ] *Latini* codices nonnulli apud *Interpretem Origenis* in h. l. & Ambroſius (potius, *Hilarius* diac.) & ex iis *Eraſmus* in ed. 2. 3. 4. 5, nullum græcum citans codicem; complureſque editores, Eraſmum videlicet ſecuti. & ſic habent Argumenta capitum in codd. Lat. aliquot antiquiſſimis apud Brugenſem. Porro *Cyprianus* Ep. 5, *temporibus ſervire debemus;* ſed Paulum non allegat. *Ignatius* ad Polyc. § 3, πλέον ΣΠΟΥΔΑΙΟΣ ΓΙΝΟΥ οὗ εἰ τοῖς ΚΑΙΡΟΥΣ ΚΑΤΑΜΑΝΘΑΝΕ. quibus verbis ſi omnino Scripturam citavit, potius epiſtolas ad Tim. ſpectat, ad quas totus ille alludit locus. Vtrumque legit *Beda*, *Lombardus* & *Gloſſa* ordinaria ex Hilario. Latinus quiſpiam, pro κυρίῳ, affinem ſonum καιρῷ, & phraſin Latinam quotidianam, *tempori ſervire*, arripuit. quanquam καιρῷ ΔΟΥΛΕΥΕΙΝ phraſis eſt Latine quam Græce mollior, nec tam apoſtolo (v. 2.) quam poetis digna. τῷ καιρῷ δοῦλον dicit Gregorius Naz. ſed in malam partem. Vt ut eſt, nullus ab iis ipſis, qui καιρῷ defendunt, nominatim citari poteſt codex mſ. gr. inter Latinizantes & reliquos, qui certo ſic habeat. Ambroſius, ſive *Hilarius*, hæc habet: *Tempori ſervientes: in Græco dicitur SIC habere*, *Deo ſervientes.* Illud *SIC* aperte refertur ad *Deo ſervientes:* Eraſmus autem in annotationibus refert, hallucinans, ad *tempori ſervientes;* & tamen hac potiſſimum auctoritate adductus, ſubſtituit καιρῷ. Citantur a Millio pro καιρῷ *Clar. Ger.* & (quorum trium loco in Prolegomenis § 1321 per ſphalma habet novem,) *Steph. β. ζ. ιγ.* Sed *Clar.* & qui ex eo deſcriptus eſt *Ger.* κυρίῳ habere, docet Simonius in notis Gallicis ad h. l. atque hi græcolatini valde infirmant illud καιρῷ ex Latino in editiones Græcas repoſitum. Steph. β in toto Paulo non niſi ad Rom. III. 10. citatur, per ſphalma videlicet marginis Stephanici. nullum eſt igitur a pauſa ejus in hoc loco argumentum. etenim Steph. β eſt idem, qui Cant. qui Epiſtolas non habet. Steph. ζ & ιγ vel mutilos eſſe vel minus accurate collatos, ex longo hic utriuſque ſilentio apud Stephanum apparet. Idem cenſendum de paucis, qui ſuperſunt, ſecundæ claſſis codicibus, Millio non viſis: niſi potius ab amicis ejus ad Bezæ recenſionem, quæ κυρίῳ habet, collati ſunt; & cum ea ipſa convenerunt, perinde ut *Clar.* & inde *Ger.* quibus ſine dubio congruit *Boern.* Certe editio

Oxon. minor pro καιρῷ ſolum Curcellæum, id eſt, Eraſmum, citat in margine. *Illi legant, ſpe gaudentes, tempori ſervientes: nos legamus, ſpe gaudentes, Domino Servientes.* Hieron. T. 3. ep. ult. Græcis fretus.

13 χρείαις] *edd. mſſ. verſiones*, *Clemens* Al. *Baſilius*, *Chryſoſt.* ad h. l. &c. [μνείαις] *memoriis* habebant *Lat.* aliqui cod. apud Interpretem Origenis & Pelagium, *Hilarius* Pictavienſis, *Optatus*, *Chryſologus*, *Gregorius III*, *Miſſale* Ambroſianum, & codd. *græcolatini*. vid. Titelmanni collation. in hanc Ep. Nil huc facit Clementis Rom. locus. Vtrumque, *Hilarius* diaconus, *Auguſtinus*. Recte χρείαις præ μνείαις defendit P. Zornius T. II. Opuſc. ſacr. p. 689. ſeq. & Wolfius ad h. l. Etenim ſynonyma ſunt χρεῖαι & *memora*: & *memora*, ut oſtendimus ad Chryſoſtomum de Sacerd. p. 383, antiquus ejus interpres habet; ex græco μίμορα, μίμορα. unde etiam cod. Trevirenſis, in Lemmatis paulo ſuperius laudatis, habet, *De communicatione ſanctorum memorum.* Itaque Latini *memera* & *memora* dixerunt, ut *pigneris*, *temperis*; *pignoris*, *temporis* &c. Et hoc loco interpres medii ævi expreſſit *memoris* ſive *memoribus*. Ignotum autem verbum alius librarius plane omiſit, ut Brugenſis notat; alius fecit *membris*, alius *memores* apud Sedulium; plerique *memoriis* & inde μνείαις. μνείαις habet etiam *Chryſoſt.* hom. 3 in 2 Tim. de memoria defunctorum: ſed homiliis ejus in libros N. T. ſive a Chryſoſtomo ſive ab altero nonnulla ex codd. Lat. adſperſa, alibi notamus.

17 πάντων] τῶν *Aug. 6.* & alii.

18 [, εἰ δυνατόν] *Cajetan. Stap. Er.* annot. *Zeger. Hombergk.* coll. *Orig. f. Ruffin.* ¶ πάντων] ~ *Pet. 2.* cum *Lat.* nonnullis. unde τῶν *Baroc.*

20 [ἐὰν abſque ἄν] *Clar.* græce, *Cov. 4. Gen. Vff. Hilar. Ger.* latine. Ex LXX. unde ἀλλ' ἐὰν *Al. B. 2. L. Steph. d. 1. m. Lat. Barb. 1, Clar.* latine.

CAP. XIII.

1 [ὑπὸ] *Comp. Al. Aug. 6. Baſ. 2. L. Lu. Vff.* & ſex alii, *Chryſ. Oecum.* ¶ [~ ἐξουσίαν] *Al. Theophyl. Æth. Copt. Lat. Barb. 1.* cod. *græcolat. Hilar. Auguſtin.* Legit & non legit *Iren.* ¶ ~ τῷ poſt ὑπὸ] *Er. Steph. ed. 1. Al. Aug. 5. Boern.* cod. plurimi, *Chryſ.* τῷ *Comp. Steph. ed. 3.* &c.

3 τῷ uſque καιρῷ] *Al.* & al. *Tertull.* & al.

4 εἰς ὀργὴν] *edd mſſ. Iren. Hilar.* &c. ~ *Clar.*

5 ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι] ὑποτάσσεσθε *Iren. Hilar.* & inde codd. *græcolatini.* ἀνάγκη ὑποτάσσεσθε *Comp.* & al. ed.

7 ἐν] ~ *Al. Clar. Caſſiod.*

9 ὁ ψευδομαρτυρήσεις] *Er.* & al. edd. *mſſ.* complures, *Iren. Chryſ. Oecum. Æth. Arab. Lat.* [~] *Comp. Al. Baſ. 2. Boern. Cant. 2. Clar. Pet. 3. Sin. Stap. Vff.* & ſex alii, *Syr. Clemens* Al. *Theodorit. Baſil. Euthal. Hilar.* ¶ ἐν ἑαυτῷ ἀναμέσεως] ~ *Aug. 5. Clemens* Al. *Chryſoſt.* ¶ σεαυτὸν] *Pauli Stephani* & al. edd. *Al. Aug. 5. Par. Clar. Cov. 4. Gen. Hunt. 1. Lin. Pet. 1. 2. Theodorit.* Hoc ſigma alii poſt ſigma omiſerunt. unde ἑαυτὸν *edd.* principes &c.

10 τῷ] τῇ *Comp. Clemens* Al. *Lat.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XIV.

1 διαλογισμῶν] *edd.* &c. διῶ possit iteratum videri ex διαλογισμ. [λογισμῶν] *Barroc. L. Roe 2.* manu prima, *Chrysost.* nec non *Lat. Syr.*

4 θεὸς] κύριος *Al. Lat.* in ms. Char. *Augustin. Syr.*

5 μὲν] μὲν γὰρ *Al.* & al. ¶ ὃν] ~ *Al. Aug. 5. Laud. 2.*

6 καὶ ὁ μὴ φρ. usq. φρονεῖ] ~ *Al.* & proximi. Hiatus, φρονεῖ recurrente. ¶ καὶ ante ὁ εὐ.] *Comp. Steph. ed. 1. Al. Aug. 5. 6. Stap. Vff.* cod. fere omnes, *Lat. Syr. Chrys.* ~ *Er. Steph. ed. 3.* &c. ¶ θεῷ prius] κυρίῳ *Vff.* vel etiam *Al.*

9 καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη καὶ ἔζησεν] *edd. mss.* ἀπέθανε καὶ ἔζησε καὶ ἀνέστη *Syr.* ἔζησε καὶ ἀπέθανε καὶ ἀνέστη *Iren. Augustin. Hilarius, Clar.* vel etiam *Boern.* Interpretamentum. *vixit & mortuus est* habet *Sedulius* (verbis *Hilarii*, ut conferenti patebit, decurtatis,) & *Gaudentius.* Lectio media, καὶ ἀπέθανε καὶ ἔζησεν, ut mox constabit: nam verbum ἔζησεν, & glossam ei respondentem varie jactaverunt. ¶ καὶ ante ἀπεθ.] ~ *Aug. 5. Boern.* & *Lat.* aliqui. ¶ [~ καὶ ἀνέστη] *Al. Æth. Arm. Copt. Orig.* in comm. *Cyrillus* Hieros. *Dionysius* Al. *Euthal. Theophyl. Lat.* in codd. opt. & *Anacletus* & *Chrysostomi* Græca quædam exemplaria apud Estium, nec non *Cyrillus* Al. ¶ καὶ ἔζησεν] ~ *Lat.* aliqui, *Orig.* c. Cels. p. 103 ed. Hoesch. & in Ioh. ¶ ἔζησεν] *Comp. Al. Aug. 5. Bas. 2. Stap. Steph.* omn. & reliqui fere omnes, *Orig.* in comm. ad h. l. *Dionysius* Al. *Cyrillus* uterque, *Chrys. Euthal. Oecum. Theophyl. Iren. Augustin.* [ἀνέζησεν] *Er.* & al. edd. Ex glossa vel alliteratione. ¶ νεκρῶν καὶ ζώντων] ζώντων καὶ νεκρῶν *Aug. 5. 6. Latini* cod. multi. Ex formula usitatiore.

10 σὲ prius] σὺ, ἢ τῷ μὴ εἰδέναι *Lat.* aliqui & inde *Pet. 2.* ¶ χριστὸν] θεὸν *Al. Roe. 2.* in marg. *Hilar.* in comm. *Clar. Augustin. Oros. Primas.*

11 γόνυ] γόνυ ἐπιφανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων *Comp. Aug. 5.* & alii, *Ephraim* f. πᾶσα Ex Phil. II. 10. ¶ τῷ θεῷ] ~ *Lat.* aliqui, *Ephraim* l. c. *mihi* est in *Æth. Syr.*

12 τῷ θεῷ] ~ *Aug. 5. Boern.* vel etiam *Hilarii* comm.

13 ἢ] εἰς *Aug. 6.* & alii.

14 αὐτῷ] *Comp. Al. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi. ἑαυτῷ *Er.* ed 2 &c.

15 [γὰρ] *Al. L. Lin. Steph. d. e. 3. Lat. Clar. Barb. 1.*

16 ὑμῶν] *edd. mss. Valla, Stap. Clemens* Al., Tr. *(Græcus* quondam*)* de singul. cler. apud Cyprianum, *Chrys. Lat.* in ms. Char. & in al. [ἡμῶν] *Copt. Lat.* in codd. plerisque, *Syr.* codd. *Græcolat. Hilar. Augustin.*

18 τούτοις] τούτῳ *Al.* & alii, *Lat.*

21 [~ ἢ σκαν. ἢ ἀσ.] *Al. Æth. Copt. Syr. Orig.*

22 πίστιν] πίστιν ἣν *Al. Lat.* aliqui, *Orig.* ejusve interpres. Atque hi, & alii, carent interrogandi nota. ¶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ] ~ *Chrys.* & inde *Aug. 5.* (in quo tamen alii patres hæc verba agnoscunt,) *Magd. 2.*

23 [τῷ δὲ usq. ἁμάρ.] Vide Var. c. XVI. fin.

CAP.

Digitized by Google

CAP. XV.

1 δὲ] οὖν *Syr.*

2 ~ γὰρ] *Comp. Al. Aug. 5. 6. Vff.* cod. fere omnes, etiam nonnulli apud *Er.* & omnes apud *Steph.* (præter ιγ. qui δὲ ſupplevit, ut alii apud *Er. Æth. Arab. Syr.*) item *Chryſ. Lat.* δὲ in notis habet *Stap.* nec δὲ nec γὰρ in verſione. [γὰρ] *Er.* ed. ne eſſet aſyndeton. ¶ [ὑμῶν] *Comp. Aug. 6. Baroc. Boern. Cov. 2. Laud. 2. L. Lin. N. 2. Pet. 2. Seid. Vff. Chryſoſt. Lat.* aliqui, *Orig.* ſ. *Ruffin. Hilar. Leo, Pelag.*

4 προεγράφη prius] ἐγράφη *Lat.* plerique. ¶ [ἐγράφη] *Clemens* Al. *Æth. Lat. Syr. Barb. 1.* ¶ διὰ] *Comp. Al. Sin.* & ſeptem alii, item *Clar.* latine. [~] *Er.* &c. Ex v. 5.

7 ὑμᾶς] *Comp. Al. Boern. Cant. 2. 3. Clar.* græce, *Laud. 2. L. Lin. N. 2. Stap.* in verſione, *Vff. Chryſoſt. Arab. Lat. Syr.* [ἡμᾶς] *Er.* &c.

8 δὲ] γὰρ *Al. Aug. 6.* & al. ¶ χριστὸν ἰησοῦν] *Comp. Aug. 5. 6. Stap.* pluresve, *Chryſoſt.* ἰησοῦν χριστὸν *Er.* & al. edd. Vtroque modo *Latini* codd. At vide *Gnom.* ¶ ἰησοῦν] ~ *Al. Æth. Copt. Epiphan. Lat.* in mſ. Colon. *Hilar.* uti v. 7.

9 ἔθνεσι] *edd. mſſ. Lat.* fragm. mſ. *Hilarius Syr.* ἔθνεσι, κύριε *Comp. Vff.* & al. E LXX.

11 [~ πάντες] *Aug. 5. 6. Cant. 3. Magd. 2.* pluresve, *Chryſoſt. Syr.* & ſic Pſalmus.

12 αὐτῷ] αὐτὸν *Aug. 5. Lat.*

14 καὶ αὐτὸν] ~ *Æth. Arab. Clar.* ¶ καὶ tertium] ~ *Lat. Arab.* ¶ [ἄλλως] *Comp. Er.* ed. 1 & cod. in annot., *Aug. 5. Baſ. 2. Cant. 2. 3. Colb. 7. Cov. 2. 3. Gen. Hunt. 1. Laud. 2. L. N. 2. Sin. Steph. 2. 111. Vff. Orig.* in comm. *Theodoritus, Euthal. Theophyl. Syr.*

15 [~ ἀδελφοὶ] *Al. Aug. 5. Chryſ. Æth.*

17 τὸν] *Comp. Valla, Er.* annot. *Al. Aug. 5. 6. Boern. Stap. Vff.* cod. plerique, *Chryſ.* ~ *Er.* & cum eo al. edd.

19 θεοῦ] *edd. mſſ. Chryſ.* ~ *Barb. 1.* ἁγίου *Al. Cov. 2. Roe. 2. Steph. 111.* codd. *græcolatini* (niſi quod *Ger.* in Lat. cum textu congruere dicitur,) *Hilarius, Athanaſius.* ex v. 16.

22 τοῦ] ~ *Aug. 5. 6. Vff.*

24 ἐὰν] ἂν *Al. Aug. 6.* & alii. Vtrumque *Stapulenſis.* Tantundem. ¶ σπανίαν] Ισπανίαν *Comp. Gen.* & alii. & ſic v. 28. neque aſperum neque lenem ſpiritum addit Millius: lenem Stunica. nam inde *Iſpania* olim Latinos ſcripſiſſe ait. ¶ ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς & γὰρ] *Al. Barb. 1. Chryſ.* bis, *Æth. Copt. Lat. Syr. Orig.* ſ. *Ruffin. Hilar. Pelag.* cod. *græcolatini.* ¶ [ἀφ' ὑμῶν] *Aug. 5. Stap.* & alii.

29 [~ τοῦ εὐαγγελίου τοῦ] *Al. Lat.* cum proximis.

30 ἡμῶν] ~ *Aug. 5.*

31 ἡ alterum] *Stap.* & al.

33 ἀμὴν] ~ *Al.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. XVI.

2 αὐτῇ] *Stap.* pluresve, *Chrys. Lat.* αὕτη plerique.

3 πρίσκαν] *Er. Al. Aug. 6. Barb. 4. Clar. L. N. 2.* & *Sin.* manu prima, *Pet. 3. Stap. Steph. 1. 6. 10. 17.* & novem alii, *Copt. Lat. Origenes, Euthal.* [πρίσκιλλαν] *edd.* & *codd.* al. Vtrumque legit *Theodoritus.*

5 με] μοι *Comp. Lat.* ¶ [ἀσίας] *Al. Steph. 1. Orig. Æth. Copt. Lat.*

6 μαριὰμ] μαρίαν *Al. Aug. 5. Cov. 2.* ¶ ἡμᾶς] ὑμᾶς *Al. Aug. 5.* & alii, *Syr. Hilar.* Adde *Er.* annot.

8 ἀμπλίαν] ἀμπλίατον *Al. Æth. Copt. Lat.* Ex alliteratione ad τὸν ἀγαπητόν.

14 [ἑρμῆν — ἑρμᾶν] *Al. Cov. 2. Lin. Lat.* in codd. multis. ¶ [πατροβᾶν] *Aug. 5.*

15 νηρέα] νηρέαν *Comp. Al. Aug. 6. Boern.* ¶ ὀλυμπᾶν] *edd. mss.* non invita analogia. vid. Hilleri Onom. pag. 680. ὀλυμπιᾶν *Clar.* ¶ ἁγίας] ~ *Vff.*

16 [πᾶσαι] *Al.* cum proximis, *Syr. Cyrill.* & alii. Ex v. 4. Sermo sine epitheto hiare visus. conf. var. c. VI. 17.

18 [~ ἡμῶν] *Er. Aug. 5. Baroc.* pluresve, *Oecum. Lat.* in mss. ¶ [~ ἰησοῦ] *Al. Stap.* in versione, *Vff.* & al. cum *Lat.* ¶ καὶ εὐλογίας] ~ *Vff.* & al. Hiatus in rhythmo.

20 συντρίψει] συντρίψαι *Al. Lat.* aliqui, vel etiam *Theodorit.* Proni Græci in tales optativos. ¶ ὑμῶν] ὑμῶν ἀμὴν *Bezæ* & al. ed.

24 ἡ usq. ἀμὴν] *edd. mss. Armen.* &c. *Al. Copt. Lat.* in cod. Constantiensi, *Orig.* vel etiam *Steph. 3.*

25. 26. 27 τῷ usq. ἀμὴν.] Hæc hoc loco habent *Comp. Er.* & codices quidam apud eundem, *rarissimi codices græci* apud *Vallam*; *Armen. Copt. Lat. Clar. Orig.* sive potius interpres ejus, *Hilar. Cassiod.* vel etiam *Baroc. Lu.* nec non *Arabicæ* duæ, & *Syr.* [τῷ κτλ.] sub caput XIV repræsentant *Aug. 5. 6. Bas. 2. Cant. 2. 3. Colb. 7. Cov. 2. 3. 4. Gen. Hunt. 1. Laud. 2. L. Lin. Magd. 1. 2. N. 2. Pet. 1. 2. 3. Roe. 2. Seid. Sin. Steph. omn. Vff. Vien.* cod. nonnulli apud *Stap. Er.* vel etiam apud *Vallam*, Versio *Slavon.* teste Artemon. p. 262. *Orig.* in comm. *Chrysostomus, Theodorit. Theophyl. Oecum. Theodulus*, alii, & Lectionaria. Videntur Græci, ne lectio publica in severam sententiam, *quicquid non est ex fide, peccatum est*, desineret, hanc ei clausulam attexuisse. conf. var. Matth. III. 11. Vtroque loco habet *Al. Armen.* neutro loco, plerique apud *Erasmum*, qui *Vallam* secutus videtur. Priore loco spatium reliquit *Boern.* posteriore loco hanc periocham omisit; medius videlicet inter codices Latinos & Græcos, eoque districtus. Tantummodo versum 24 huic periochæ postponunt *Syr. Arab. Hilar.* vel etiam Latinus *interpres Chrysostomi* & *Theophylacti* apud Er.

26 [διὰ, absque τὲ] *Aug. 5.* pluresve, *Chrys.* clare, *Armen. Copt. Lat. Hilar. Clar. Hieron.* in Eph. III. 5. *Pelag.* Lectio media. unde particulam *&*, non post διὰ, sed post πίστεως versio *Neograeca*, & rectius post προφητικῶν inserunt *Æth. Syr.* ¶ προφητικῶν] καὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ addit *Orig.* comm. in Ioh. Ex 2 Tim. I. 10, ut Millius censet. *Hieronymus* l. c. *ad Romanos*, inquit, *in PLE-*

Digitized by Google

RISQVE codicibus invenitur —— Ei autem —— taciti: manifestati autem nunc per scripturas propheticas, & adventum Domini nostri Iesu Christi, *& reliqua.* —— *sacramentum fidei nostræ, nisi per scripturas propheticas & adventum Christi non valet revelari.* Glossa, qua etiam ad h. l. *Origenes* ejusve interpres utitur: *nunc vero, hoc est, in adventu Christi & præsentia corporali, manifestatum est & apertum.*

27 ᾧ] *Er.* &c. Lectio media. unde αὐτῷ *Aug. 5.* & al. ~ *Beza, Cov. 4.* ¶ ᾧ ἡ] ~ *Comp.* ἅπ *N. 2.* manu secunda, sed ejusdem, ut credibile est, librarii. nam sic quoque habet *Vff.* & hi duo codices sunt gemelli. ¶ αἰῶνας] αἰῶνας τῶν αἰώνων *Al.* cum proximis. ¶ ἀμήν] ~ *Vien.*

EPP. AD CORINTHIOS.

Habent eas

EDD. & MSS. & VERSIONES eædem, quæ Epistolam ad Romanos. Præterea in epp. ad Cor. occurrit interdum *Parisinus decimus.* In Ep. I. *Cov. 3.* hiat a c. XI. 7 ad c. XV. 56. In eadem aliquoties citatur Steph. *a*, quem Millius mutilum censet codicem; in altera, non nisi ad c. III. 10. Hiat *Pet. 2.* in I ep. a c. III. 16. ad c. X. 13.

PATRES, *Chrysost. Euthal. Oecum. Theophyl. Hilarius, Pelagius, Sedulius* &c.

In titulis paginarum, *priorem* v. gr. ad Cor. epistolam aliter ac per *A* signavimus: quia lector *Alteram* (Germ. die Andere) ad Cor. quærens, in *A* offendit; pusilla, sed frequenti remora.

EP. I. CAP. I.

1 κλητός] ~ *Al. Clar.* ¶ ἰησοῦ χριστοῦ] *Christi Iesu* habent *Latini* aliqui.

2 σὺν πᾶσι] συμπᾶσι *Vff.* orthographia veteri. unde σύμπασι *Pet. 3.* & alii apud *Bezam.* ¶ ἡμῶν] ~ *Al. Tertull.* uti v. seq. ¶ χριστῷ & τὸ] ~ *Clar. Pet. 3.*

6 χριστὸ] θεοῦ *Boern.* & alii, *Euthal.* Ex c. II. 1. ¶ ἐν] ~ *Vff.* & alii.

10 ἐν secundum & tertium] ~ *Ignat.* & *Constit.* ap. ¶ γνώμῃ] *edd.*, etiam Er. ed. 1 in emendandis, *mss.* &c. γνώσει *Bas. 2. Er. ed. 1. Ald.* neque, opinor, alii apud Camerarium & Estium; *Latini* cod. non optimi.

13 Prius signum interrogationis tollunt aliqui.

14 θεῷ] θεῷ μὲ *Al.* & alii, *Lat.* aliqui. Ex parall.

15 ἐβάπτισα] *edd. mss. Armen. Copt. Syr. Tertull. Augustin.* &c. [ἐβαπτίδη] *Cov. 2. Steph. a.* pluresve. unde ἐβαπτίδην *Pet. 3. Euthal.* ἐβαπτίδητε *Al. Colb. 7. L. Steph. d. e. Chrysost. Lat. Hilar. Primas. Pelag.* Ex v. 13.

18 μὲν] ~ *Arab. Lat. Syr.* ¶ [~ ἡμῖν] *Iren. Tertull. Cyprian. Hilar. Cassiod.* in Ps. 3. codd. *græcolatini*, sed invitis græcis in *Clar.*

20 σοφ-

Digitized by Google

20 συζητητὴς] *inquisitor* cod. *Trevirensis*, *Pelagius*, *Haimo*, *Aquinas*, *Lyranus*. ¶ [~ τέτε] *Al.* & alii, *Euthal.* Habet & omittit *Tertull.*

22 σημεῖον] *edd.* &c. Ex Evang. [σημεῖα] *Colin.* ed. *Al. Barb. 2. Boern. Clar. Pet. 3. Vff.* pluresve, *Lat. Syr. Clemens* Al. *Chrysost. Theodorit. Theophyl. Oecum. Tertullian. Cyprian.* & alii.

23 ἔθνεσι] *edd. mss.* [ἔθνεσι] *Al. Cov. 2. Pet. 3. Steph. ϑ. ια. Orig. Basil. Theodorit. Euthal. Arab. Copt. Lat.* codd. *græcolatini*, *Cyprianus* & alii, *Syr.* vel etiam *Stap.* in versione. Vtrumque *Proclus.*

28 κῷ] *edd. mss. Origenes* non semel, *Scholia* Gr. & versiones. [~] *Al. Clar. Colb. 7. Æth. Tertullian. Hilarius.*

29 τῦ θεῦ] *Comp. Steph. ed. 1. 2. Al. Aug. 6. Bas. 2. Cant. 2. 3. Clar. Colb. 7. Gen. L. Pet. 1. 2. 3. Sin. Stap. Steph. omn. Vff. Vien.* & decem alii, *Chrysost. Theophyl. Æth. Arab. Copt. Hilar.* [αὐτῦ] *Er. Steph.* ed. 3. & recent. edd. (quanquam cod. Græci in annot. *Er.* magis confirmant τῦ θεῦ·) *Lat. Syr.* & fortasse *Cov. 2. 4. N. 2.* Ex v. seq.

30 ἡμῖν σοφία] σοφία ἡμῖν *Al.* & al. ¶ ἀπὸ θεῦ] ~ *Lat.* in ms. Char. & apud Stapulensem & Erasmum.

CAP. II.

1 [μυςήριον] *Al. Barb. 2. Cant. 3. duo* (id est Steph. ϑ & alius) apud *Bezam*, *Copt. Syr. Hilar.* Ex. v. 7. ¶ τῦ θεῦ] *Christi* habet *Lat.*

2 τῦ] ~ *Al.* & alii.

4 [πειθοῖς σοφίας λόγοις] Sic, ἀνθρωπίνης omisso, *Clar. Pet. 3. Armen. Hieron.* in Eph. I. Lectio media, quæ est etiam apud *Orig.* c. Cels. p. 284, 488. ed. Hoeschel. nisi quod fere pro duplici sigma simplex scriptum: ut quoque habent, ἀνθρωπίνης item omisso, *Barb. 4. Syr.* vel etiam *Æth.* πειθοῖ σοφίας ἑλληνικοῖς λόγοις *Athanasius* in Vita Ant. Hinc πειθοῖ γέγονε λόγων *Orig.* alibi, (qui etiam textum non semel sequitur;) *Leo M.* & sic, Grotio teste, *Eusebius*, ex quo tamen πειθοῖ ἀνθρωπίνης σοφίας λόγων notat Camerarius. πειθοῖς σοφίας *Boern.* nescio an *Hilar.* & *Arab.* ἀνθρωπίνης insertum videtur ex v. 13. coll. c. XII. 8.

9 ἀλλὰ] ~ *Al. Lat.* aliqui.

10 αὐτῦ] ~ *Al. Copt. Clemens* Al. *sanctum* habet *Didymus.*

11 ἀνθρώπων] ~ *Al.* Idque probat Artemonius P. I. c. 47. sed vide *Gnom.* ¶ οἶδεν] ἔγνωκεν *Al.* & alii, *Euthal.* Ex v. 8.

13 διδακτοῖς bis] *edd. mss. Clemens* Al. nec non *Augustinus*, &c διδαχῇ bis, *Hilarius*, *Syr.* [διδακτοῖς & διδαχῇ] *Al. Steph. ια. Lat.* διδακτῆς, bis, *Vff.* quum posteriore loco jam διδακτοῖς scripsisset. ¶ [~ ἁγίε] *Al. Barb. 2. Boern. Colb. 7. Armen. Copt. Lat. Syr. Clemens* Al. *Orig. Meletius*, *Euthal.*

14 τῦ θεῦ] *edd. mss. Orig. Euseb. Theodorit. Oecum. Theophyl. Armen. Copt. Lat. Hilar.* &c. [~] *Bas. 2. Ptolemaus*, *Iren. Epiphan. Didymus*, *Theodotus* Ancyranus, *Basilius*, *Chrys. Syr.* Legit & non legit *Clemens* Al.

15 μὲν] ~ *Æth. Lat. Boern. Syr. Clemens* Al. τὰ *Al. Clar. Colb.* 7. ¶ πάντα] πάντας *Theodoritus.* Vtrumque, *Irenaus.*

CAP. III.

1 κἀγὼ] καὶγὼ *Al. Aug.* 6. cum plurimis. κἀγὼ γὰρ ἐγὼ *N.* 2. (apud Fellum,) *Vff.* ¶ ὑμῶν λαλήσας] *Comp. Stap. Vff.* plureſve, *Chryſ.* non ſemel, *Lat.* λαλήσας ὑμῖν *Er.* & al. edd. Vtrumque *Clemens* Al.

2 [~ καὶ] *Al. Cov.* 2. *L. Lin. Pet.* 3. *Stap. Steph.* δ. ε. ια. *Iren.* græce apud Damaſc. & latine, *Clemens* Al. *Orig. Athanaſ. Chryſ.* in comm. *Cyrillus, Theodoritus, Euthalius, Lat. Cyprian. Hilarius, Dialogus* c. Marcion. ¶ [ἀδὶ] *Al. Bar. Clar. Cov.* 3. *Lin. Pet.* 2. 3. *Clemens* Al. *Orig. Chryſ. Theodorit.*

3 καὶ διχοστασίαι] *edd. mſſ. Iren. Cyprian.* &c. ~ *Al.* cum proximis, *Orig. Euthal.*

4 σαρκικοὶ] *edd. mſſ.* Græca *ſcholia* omnia &c. ἄνθρωποι *Al. Lat.* plerique, cum proximis. Alliteratio ad v. 3. Vtrumque *Auguſtinus.*

5 [τί οὖν ἐστιν ἀποδῶς, τί δὲ παῦλος;] *Barb.* 1. & ſic fere *Al. Pariſ.* 10. *Pet.* 3. *Lat.* & *græcolatini.*

7 ἅτε prius] ~ *Al.*

9 γεώργιον] γεώργιόν ἐστε unus ap. *Bezam, Chryſoſt., Lat.* aliq.

10 τῇ θύρᾳ] ~ *Aug.* 6. *Clemens* Al. *Breviar.* Lat. mſ. ¶ δὲ prius] ~ *Clar. Chryſ. Gildas.*

11 ἰησοῦς χριστὸς] *Comp. Er. Al. Aug.* 6. *Cant.* 3. *Stap.* cod. plurimi, *Chryſoſt.* ἰησοῦς ὁ χριστὸς *Steph.* ed. & recent. [χριστὸς ἰησοῦς] *Vff.* plureſve, *Chryſoſt.* alio loco, *Lat.*

13 ἐκάστε τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται] *qui, facit hoc opus, manifeſtus erit* habet *Hilar.* & inde *Clar.* Hiat *Boern.* a v. 8 ad v. 16. ¶ ἡμέρα] *dies Domini* habent *Lat.* multi. ¶ πῦρ] πῦρ αὐτὸ *Al. Barb.* 2. *Lin. Pet.* 3. *Orig. Chryſ. Euthal.*

14 [μενεῖ] *Lat. Syr.* nec non *Chryſoſt. Stap.* in verſione. Id firmat verſus 15.

15 ἅτως] *Comp.* &c. ἕτος *Cant.* 3. *Cov.* 3.

19 τάτε] ~ *Aug.* 6. *Clemens* Al.

20 σοφῶν] ἀνθρώπων *Aug.* 6. *Laud.* 2. *Lin. Epiphan. Euthal. Copt. Lat.* manu prima. Ex LXX.

22 ὑμῶν] ἡμῶν *Colb.* 7. *N.* 2. *Vff.* Quo pacto Paulus ſe Pauli eſſe diceret. Sæpe librarii confundunt pronomina. ¶ ἐστὶν] ~ *Al. Pet.* 3.

CAP. IV.

2 [ὧδε] *Al. Cov.* 2. *Lin. Æth. Lat. Syr.* inde *Clar.* latine, *Boern.* græce & latine. ¶ ζητεῖτας] ζητεῖτε *Al. Cæſ.* & alii.

5 τὰ] *edd. mſſ. Auguſtin.* &c. ~ *N.* 2. *Vff. Lat. Syr.* ¶ κρίνετε] κρίνετας *Er. Al. Lin. Vff.*

6 ἡμῶν]

Digitized by Google

6 ἡμῖν] ὑμῖν *Aug. 6.* unus apud *Bezam*, *Lat.* in mſ. Trev. & alibi. ¶ [~ φρονεῖν] *Al. Pet. 3. Lat.* & codices *græcolatini.* ¶ τὲ ἑνὸς] ἑνὸς μὴ *Sin.* & al. Vtrovis fere modo codd. apud *Er.* Id facit πρὸς ἐπίτασιν ἀπαγορεύσεως. vide Euſtathium cum indice Devarii in μή.

7 μὴ] ~ *Pet. 3.*

13 ὡς περικαθάρματα] ὥσπερ καθάρματα *N. 2.* ¶ περικαθάρματα] καθάρματα *Gagneus & alii:* inquit Tirinus.

14 ναθετῶ] ναθετῶν *Al. Cov. 2. 4. Steph. 2. 10.*

17 χριτῷ] χριτῷ ἰησᾶ *Vien.* & alii, *Lat.* aliqui. e v. 15.

CAP. V.

1 ὀνομάζεται] *edd. mſſ. Chryſ. Syr. Caſſiod.* Ex Eph. V. 3. [~] *Al. Pet. 3. Steph. 2. Epiphan. Euthal. Copt. Lat. Barb. 1. Tertull.* & alii.

2 ἐξαρθῇ] *edd. mſſ. Chryſ.* &c. ex v. 13. [ἀρθῇ] *Al. Barb. 2. Boern. Clar. Colb. 7. Cov. 2. L. Lin. Pet. 3. Epiphan. Euthal.*

3 γὰρ ὡς] ~ *Al.* & al.

4 ἡμῶν prius] ~ *Al. Calaritan.* ¶ χριτᾶ prius] ~ *Al. Clar. Æth. Calaritan.* ¶ συναχθέντων] Hoc ante παραδῶναι ponit *Al.* ¶ ἡμῶν alterum] ~ *Er.* ed. 1. *Orig. Lat.* in codd. multis, *Hilar. Auguſtin. Pelag.* ¶ χριτᾶ alterum] *Comp.* &c. ~ *Al. Euthal. Æth. Lat. Clar. Hilar.* & *Dial.* c. Marcion. Legit & non legit *Origenes:* variant etiam inter ſe codd. *Latini.*

5 κυρίε] κυρίε ἡμῶν *Al. Vff.* & al. ¶ ἰησᾶ] ~ *Tertull.* ἰησᾶ χριτᾶ *Comp. Al.* & al. Ex compenſatione, coll. v. 4.

6 ἐ] ~ *Lat.* aliq. olim. ¶ ζυμοῖ] *edd. mſſ. Athanaſ. Baſilius* &c. & ſic quoque *Sedulius* notat græce legi. *fermentat* habet *Pacianus.* [δολοῖ] *corrumpit* habet *Lat.* emphaſeos gratia. Hinc aliqui fecere φθείρει, vel δηλεῖ, & inde δολοῖ. Heſychius quoque, δολοῖ, φθείρει, κακεργοῖ. Nil faciunt *Conſtit.* apoſt. l. 2. c. 17. coll. annot. Cotelerii. Mitto, quod ultimam in φύραμα longitudine privat δολοῖ, adeoque verſum perimit. *decipit* habet *Tertull.* de Pud. c. 18. ubi editum, *deſipit:* ſed lib. 1. c. Marcion c. 2. ait, *Modico fermento totam fidei maſſam haretico ACORE DECEPIT:* ut modo ζημιοῖ pro ζυμοῖ, modo ipſum ζυμοῖ videatur legiſſe. conf. var. Gal. V. 9.

7 [~ οὖν] *Al. Barb. 1. Clar. Cov. 3. Hunt. 1. Lu. Magd. 1. N. 2. Sin. Stap.* in verſione, *Steph. 2. 3. 4. 10. Vff. Clemens* Al. *Chryſ. Oecum. Lat.* (paucis exceptis,) *Calarit. Hilar. Syr.* ¶ ὑπὲρ ἡμῶν] *edd. mſſ. Theodoritus*, Dialogus c. Maced. inter opera *Athanaſii*, *Valla*, *Stap. Syr. Epraim.* [~] *Al. Colb. 7. Pet. 3. Clemens* Al. *Orig. Athanaſ. Epiphan. Copt. Lat.* codd. *Græcolat. Tertull.* & alii. Legit & non legit *Chryſ. Cyrillus* Al. & *Leo.* Hiatus, recurrente vocula. ¶ ἐτύθη] ἐθύθη *Beza* & cum eo edd. recent.

8 ἑορτάζωμεν] ἑορτάζομεν *Al. Aug. 6. Vff.* & al.

10 [~ καὶ] *Al.* cum proximis, *Tertull.* ¶ ὀφείλετε] ὠφείλετε *Colin.* ed. *Al. Roe. 2.* nec non aliqui ap. *Bezam*, *Lat.* Vid. *Gnomon.*

Digitized by Google

11 νυνὶ] νῦν *Al. Vff.* & al. ¶ ἢ] *Bezæ* & recent. edd. *Aug. 6. Stap. Steph. 1. 17. Chryſoſt. Theodorit. Photius, Oecum. Lat.* [ἢ] *Er.* librarii plerique.

12 [~ κρὶ] *Al.* cum proximis, *Syr. Tertull.* ¶ τὰς ἔξω κρίνειν ; ἀχὶ] τοῖς ἔξω ; κρὶ μενᾶνγε , vel, τοῖς ἔξω ; κρὶ νῦν οὖν conjecturæ apud Artemon. p. 212. quibus verbum maxime neceſſarium , κρίνειν , tollitur. Adde *Gnomonem.*

13 [κρινεῖ] *Aug. 6. Barb. 8. Cov. 2. 4. Lin. N. 2. Magd. 1, 2. Pet. 3. Stap. Steph. 2. 1. 6. 1. Vff. Chryſoſt. Theodorit. Lat.* ¶ κρὶ] ~ *Colin.* ed. *Al. Cov. 2. L. Euthal. Arab. Lat.* ¶ ἐξαρεῖτε] *Er.* &c. Lectio media. unde ἐξαιρεῖτε *Comp.* & recent. edd. *N. 2.* ἐξαρεῖτας *Vff.* ἐξαίρετε *Steph. 1. 3.* ἐξάρατε *Al.* & al. ¶ τὸν] τὸ *Ald. Vff. Theodorit.* Vtrumque LXX, aliis aliiſque in locis.

CAP. VI.

2 [ἢ] *Al. Barb. 2. Lin. Steph. 2. 11. Clemens* Al. alicubi, *Chryſ. Euthal. Æth. Arab. Lat.* codd. *græcolat. 21 Pet. 3.* ¶ κριναῦσι] κρίνασι *Aug. 6.* ob ſequens κρίνεται. Vtrumque in futuro reddit *Lat.*

5 ἔνι] *Comp. Steph.* ed. 1. 2. *Aug. 6. Baſ. 2. Steph.* omn. *Vff.* & ceteri fere omnes, *Chryſoſt.* &c. ἔστι *Er.* & al. edd. Hiant *Al. Pet. 2.* ¶ ἀδὲ εἷς] ~ *Æth.* & codd. *græcolat.* ¶ ἀνὰ μέσον τᾶ ἀδελφᾶ αὐτᾶ] *inter fratres* habet *Ambroſius* in or. ſub epiſtolam 32. confer *Syrum.*

7 οὖν] ~ *Lat.* ¶ ὅλως] ~ *Al. Æth. Syr.* ¶ ~ ἐν ante ὑμῖν] *Comp. Er.* ed. 1. *Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 2. 3. Clar. L. Lu. Pet. 1. 3.* (nam *Pet. 2.* hiat) *Sin. Steph.* omn. *Vff. Vien.* & undecim alii, *Chryſ. Baſil. Theodorit. Euthal. Oecum. Antiochus.* [ἐν] *Stap.* in verſione, *Er.* in emendandis editionis 1, in editione 2 & ſeq. fortaſſe ex *Lat.* & ſic edd. aliorum.

8 ταῦτα] ~ *Clemens* Al. τᾶτο *Al. Lat.* & alii. ex v. 6.

9 ſ. ἅτε πόρνοι κτλ.] *neque fornicarii, neque invidi, neque maledici, neque avari, neque detractores regnum &c.* Obiurg. in Evagr. apud. *Hieron.*

10 ἁ ante κλῆπ.] ~ *Comp. Al. Vff.* & al.

11 ἀλλ'] ἀλλὰ *Er.* ¶ ἰησᾶ] ἰησᾶ χριστᾶ *Vff.* & al. ἡμῶν ἰησᾶ χριστᾶ *L. Lin. Pet. 3. Roe. 2. Æth. Lat. Syr. Tertull. Chryſ.* & al.

14 ἡμᾶς] ὑμᾶς *Elzev.* ed. cum recent., *N. 2.* Sphalma.

15 ἄρας] ἆρα *Vff.* & alii, apud Eſtium & Millium, *Confeſſio* eccl. or. p. 289. Procul dubio *vera* Kuſtero *lectio :* at vide *Gnom.*

16 ἢ] ~ *Comp. Aug. 6. Seid.* & al. Ex v. 15. ¶ οἱ δύο] ~ *Aug. 6.*

19 τὸ σῶμα] *edd. mſſ. Orig.* &c. τὰ σώματα *Al. Aug. 6.* & alii, *Stap. Euthal. Hilar.* Indidem.

20 τιμῆς] *pretio magno* habet *Lat. Cyprian. Ambroſ.* in Luc. XII. *Caſſiod.* & al. ¶ δὴ] ſic *codd.* & *Iren. Auguſtin. Cyrillus* Al., *Verſiones* or., Græca *ſcholia*, *Chryſoſt.* in textu h. l. & in Pſalmos non ſemel. δὴ ἆρα Idem hom. 26 in 1 Cor. Gloſſa. [δὴ ἄρατε] Idem ad h. l. unde δοξάζωμεν δὴ τὸν θεὸν , ἄρωμεν κτλ. Homil.

Digitized by Google

Homil. 4 in 1 Tim. *& portate*, vel, *& tollite* habet *Lat. Tertull. Leo, Chryſol.* & multi Latini patres. Vnde hæc ſtrictura Chryſoſtomo adhæſit. vid. var. Rom. XII. 13. ¶ καὶ uſque θεῦ] *edd. Armen.* &c. Sic *Gregorius* Naz. Rom. XII. 1. ad τὰ σώματα addit, καὶ τὰς ψυχάς. Or. VI. [~] *Al. Barb. 1. Colb. 7. Pet. 3. Æth. Copt. Lat. Epiphan. Euthal. Tertull.* & alii patres Latini & codices *græcolatini*, nec non codices quidam Græci apud *Eſtium.*

CAP. VII.

2 ἑαυτῇ] ἰδίαν *Euthal.*

3 [ὀφειλὴν] *Al. Barb. 1. Boern. Clar. Pet. 3. Steph. 1. Æth. Armen. Copt. Lat. Clemens* Al. *Orig. Methodius, Chryſ.* in comm. *Euthalius, Tertull. Cyprian. Optatus, Hilarius, Hieron. Fulgentius.* Probant multi apud Wolfium. ὀφειλομένην τιμὴν *Chryſoſt. Vien.* & alii apud *Er.* in annot. edit. V. ex 1 Pet. III. 7. ὀφειλομένην *alicubi* lectum, notat Camerarius: quæ non tam ellipſis eſſe videtur, quam emendatio librarii, qui ὀφειλομένην ἔυνοιαν ſcribere coepiſſet, ſed ὀφειλὴν ſcriptum mallet. ¶ δὲ] ~ *Al. Aug. 6. Chryſ. Syr.*

5 χολάζητε] χολάσητε *Al. Boern. Clar. Lin. Pet. 3. Iſidorus* Peluſ. ¶ τῇ νηστείᾳ καὶ] *edd.* &c. *Cyrillus* Al. *Chryſ. Balſamon.* ex Matth. XVII. 21. [~] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Pet. 3. Roe. 2. Steph. 1. 111. Æth. Armen. Copt. Lat.* & inde codd. *Græcolat. Clemens, Dionyſius, Timotheus*, Alexandrini; *Origenes, Methodius, Iſidorus* Peluſ. *Euthal. Theophyl. Cyprianus, Hieronymus, Auguſtinus, Pelagius, Heſych.* in Lev. 23. *Caſſiod.* ¶ συνέρχησθε] συνέρχεσθε *ed. Elzev.* & recent. ex Bezæ annot. & *Beza* e *Chryſoſt.* uti *Magd. 2. Vien. Lat.* [ἦτε] *Al. Colb. 7. Pet. 3. Orig. Euthal. Timotheus* Alex. (qui tamen etiam συνέρχησθε habet,) *Æth. Arab. Lat.* codd. *Græcolat. Auguſtinus.* ¶ ὑμῶν] ~ *Methodius*, ad analogiam v. 2, πορνείας.

7 ἐμαυτὸν] ἐν ἐγκρατείᾳ addit *Chryſ.* paſſim, & inde *Syrus.*

8 ἔστιν] ~ *Al. Vff.* & al.

9 [γαμεῖν] *Al. Euthal. Pet. 3.*

10 χωρισθῆναι] χωρίζεσθαι *Al. Boern. Clar.*

13 [εἴ τις] *Boern. Magd. 2. Chryſ. Lat. Stap.* in verſione. ¶ [τὸν ἄνδρα] *Al. Euthal. Pet. 3. Lat.*

14 γυναικὶ & ἀνδρὶ] γ. τῇ πιστῇ & ἀνδρὶ πιστῷ *Lat. Syr. Tertull.* & al. Sed *Auguſtinus* τῇ πιστῇ etiam omittit; quanquam, pro *viro*, *fratrem* dicit. ¶ ἀνδρὶ] ἀδελφῷ *Al.* cum paucis proximis, *Euthal.* Gloſſæ.

15 ἡμᾶς] ὑμᾶς *Al. Lin. Pet. 3. Lat.* aliqui.

17 [κύριος] *Al.* cum proximis, *Syr.* ¶ [θεὸς] Iidem & *Stap.* in verſione, aliique. E v. 15. ¶ ἐν] ~ *Aug. 6. Syr.* uti c. XVI. 1.

18 τὸν ἐκλήθη alterum] κέκληταί τις *Al. Boern. Clar. Cov. 2. Pet. 3.*

22 καὶ] ~ *Al. Cov. 2. Lat.* aliqui, *Syr.*

24 ~ τῷ poſt παρὰ] *edd. primæ, Al. Aug. 6. Laud. 2. Vff.* codd. plur. τῷ *Steph.* ed. 3. & recent. ¶ θεῷ] θεοῦ *Aug. 6. Laud. 2.*

29 ἐ]

Digitized by Google

29 ὁ] ὅτι ὁ *Beza* & recent. edd. *Boern. Cov. 2. Steph. ὁ. ια.* Ex c. XV. 50. ¶ συνεσαλμένος] *Aug. 6. Laud. 2. Lu. N. 2. Vff. Steph.* omn. ejuſque ed. 1. 2. *Baſilius* & alii, *Arab. Syr.* [συνεσαλμένος·] Diſtinctionem addit *Comp. Er. Stap. Steph. ed. 3. Clemens* Al. *Lat. Tertull. Cypr. Hilar.* ¶ οἱ] ~ *Elzev.* & al. edd.

30 ὡς] *edd. mſſ. Tertull.* de cultu foem. c. 9. *Hilarius, Leo* &c. [ὡς μὴ ἀγ. κτλ.] *quaſi non ementes: & qui poſſident, quaſi* habet *Cyprian.* l. 3 ad Quir. c. 11. & lib. de diſcipl. & hab. virg. in cod. uno apud Pamel.

32 τῷ κυρίῳ] *Deo* habet *Lat. Cyprian.*

34 μεμέρισται] *edd. mſſ. Baſilius, Euthymius, Scholia* Gr. [καὶ μεμέρισται] *Colin.* ed. *Al. Colb. 7. Cov. 2. Magd. 1. Pet. 1. 3. Steph. ὁ. ια. Lat. Barb. 1. Methodius, Cyprian.* & alii. unde præcedentibus nectunt aliqui. *& diviſus eſt* & *diviſa eſt* junctim *Hilarius* habet. Non *diſſimulandum etiam putavi*, inquit Camerarius, *hunc locum apoſtoli ſic alicubi referri, ut appareat, in quibuſdam exemplaribus hæc verba,* μεμέρισται ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος, *prorſus reperta non eſſe, & ſuſpicari aliquis poſſit, de diligentis lectoris notatione, illa e margine in diſputationem apoſtoli fuiſſe inſerta.* vid. *Gnom.* ¶ καὶ primum] *Comp.* (præfixo puncto,) *Colin.* ed. *Al. Aug. 6. Barb. 1. Baſ. 2. Colb. 7. Cov. 2. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Magd. 1. 2. N. 2. Pet. 1. 3. Roe. 2. Stap. Steph. ὁ. ια. Vff. Vien. Methodius, Euſeb. Epiphan. Chryſoſt. Theodorit.* non ſemel, *Cyrillus*, Tr. de Virg. apud *Athanaſ. Methodius, Euthal. Æth. Lat. Cyprian.* cum multis, nec non *Syr.* [~] *Er.* quanquam in annot. variat; vel etiam alii pauci cod. Lectio media, μεμέρισται καὶ· unde alii καὶ μεμέρισται καὶ, alii μεμέρισται ſimpliciter. καὶ duplex, redundat: καὶ utrinque deletum, recuſat connexio. ea quoque ferret καὶ μεμέρισται, ſed id nuſquam reperias: ergo unum μεμέρισται καὶ relinquitur. ¶ καὶ ἡ παρθένος, ἡ ἄγαμος] ἡ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος *Al. Æth. Cyprian.* vel etiam *Colb. 7. Auguſtin.* ἡ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος *Colin.* ed. *Barb. 1. Cov. 2. Magd. 1. Pet. 1. 3. Steph. ὁ. ια. Æth. Lat. Ambroſ.* de viduis, & alii, quibus addatur ſermo de virginitate apud *Athanaſium*, vel etiam *Caſ.* Librarius properans, poſt γυνὴ, prætermiſit καὶ ἡ παρθένος, & mox abſone arripuit ἡ ἄγαμος· inde hanc partem, ἡ ἄγαμος, alii ſuo loco repetierunt; alii eam priore tantum loco retinuerunt. Aliter atque aliter hunc verſum citat *Hieronymus.*

35 ἀλλὰ uſq. ἀπερισπάστως] ~ *Lat.* olim, ob translationis difficultatem, ut cenſet *Hieron.* ¶ εὐπάρεδρον] *Comp. Al. Boern. Clar. Colb. 7. Cov. 2. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Pet. 3. Scid. Steph. ὁ. ια. Clemens* Al. *Euſeb. Theodorit. Baſil. Theophyl. Euthal. Heſych. Suidas.* Conf. Mill. ad c. IX. 13. [εὐπρόσεδρον] *Er.* &c.

37 ἑδραῖος] Hoc ante μὴ legit *Lat.* nec non *Pet. 3.* ¶ τῇ alterum] ~ *Aug. 6. N. 2. Vff.* & alii: poſt αὐτῆ.

37, 38 ποιεῖ, ter] ποιήσει *Al. Colb. 7. Steph. ὁ. Euthal.* nec non *Barb. 1.*

38 καὶ] ~ *Er. Lin.* & al. ¶ ἐκγαμίζων, bis] *edd. mſſ.* ex Matth. & Luca. [γαμίζων] *Al. Colb. 7. Cov. 2. L. Pet. 3.* (qui etiam ante καλῶς ex v. 37 τὴν ἑαυτῆ παρθένον

θεον iterant cum *Æth. Lat. Barb. 1. Clar. Optato, Hilario, Hier. Pelagio, Syro;*) *Clemens* Al. *Methodius.* ¶ πασᾶ, bis] πασησα *Al. Colb. 7. Steph. a.* ¶ ὁ δὲ] καὶ ὁ *Al. Lat.*

39 νόμῳ] *edd. mss. Basilius, Scholia* Græca, *Versiones, Hilarius, Pelagius, Sedulius, Lat.* hod. Ex Rom. VII. 2. [~] *Al. Colb. 7. Clemens* Al. *Orig. Cyrill. Æth. Lat.* in cod. antiquiss. Bodleiano, *Barb. 1.* &, idem fortasse, cod. Gr. *Vaticanus* miræ antiquitatis, teste Mariano in scholiis super Hieronymum, *Clar. Tertull. Cyprian. Augustinus.* (unde τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς *Copt.*) Legit & non legit *Hieronymus.* ¶ δὲ] δὲ καὶ *Er. Aug. 6.* & alii. ¶ κοιμηθῇ] *dormierit* habet *Lat.* in futuro, quod exagitat *Tertullianus* de monog. c. XI. ¶ ~ αὐτῆς post ἀνὴρ alterum] *Comp. Al. Aug. 6. Bas. 2. Stap. Vff.* & septem plurisve alii, *Euthal. Lat.* in ms. Char. αὐτῆς *Er. Steph.* edd. E proximo. Legit & non legit *Origenes.*

40 μάκαρ] μᾶλλον *Aug. 6. Stap.*

CAP. VIII.

1 οἴδαμεν·] Colon, quo alii carent, postulat parenthesis, coll. v. 4.

2 ἐγνωκέναι] ἐγνωκέναι *Al.* & al. E seq.

3 [ἄνθρωπον] *Al. Clar. Colb. 7. Cov. 2. Pet. 3. Clemens* Al. ¶ [~ ἐκεῖνον] Iidem; & *Stap. Lat. Boern. Tertull.* & alii.

4 ἕτερος] *edd. mss. Scholia* Græca, *Arab. Syr.* [~] *Al. Colb. 7. Lin. Pet. 3. Roe. 2. Basil. Euthal. Æth. Lat.* cod. *gracolatini, Barb. 1. Iren.* & alii.

5 [~ τῆς] *Al. Aug. 6.* cod. plurimi, *Chrys.*

6 καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸν] ~ *Clemens* Al. *Orig. Cassiod.* in Psalm. CXXXIV. ¶ χριστὸς] ~ *Hilar. Clar.* in Lat.

7 συνειδήσει] *edd.* &c. *Armen. Copt. Tertull.* Videtur esse alliteratio ad συνείδησις. [συνηθείᾳ] *Al. Barb. 2. Colb. 7. Pet. 3. Euthal. Æth.* nescio an *Chrys.* in comm. ¶ [ἕως ἄρτι τῷ εἰδώλῳ] *Cov. 2. Basilius, Theodorit. Lat* (sed *idoli usque nunc* mss. Char. Trevir.) *Syr.* ¶ ὡς] *edd. mss. Chrys. Lat. Syr.* ~ *Aug. 6. Bar. Cov. 3. Vff.*

8 παρίστησι] παραστήσει *Al. Colb. 7. Pet. 3. Steph. d. m. Clemens* Al. *Athanas. Cyrill. Theodorit. Euthal.* Vtrumque *Origenes.* ¶ γὰρ] ~ *Al. Bas. 2. Colb. 7. Vff.*

9 [ἀσθενίσει] *Al. Boern. Clar. Magd. 2. Pet. 3. Steph. c. m. Clemens* Al. *Euthal.*

10 σὺ] ~ *Lat.*

11 καὶ] *edd. mss., Lat. Iren. Hilar. Chrys. Syr.* &c. Videtur ab antiquo librario omissum: nam, ante ὁ, ἐν *Al. Lin. Pet. 3.* γὰρ *Colb. 7. Clemens* Al. substituunt; alioque loco ἀλλὰ præfigit, pro καὶ, *Clemens.* ¶ [ἀπόλλυται] *Al. Cov. 2. Clemens* Al. *Basil.* non semel, *Chrys.* ¶ [~ ἀδελφὸς] *Lat.* in cod. Trevir. manu prima, *Syr. Clemens* Al. unde id ante δι' inserunt *Colb. 7. Basil. Æth. Lat.*

Digitized by Google

& codd. *græcolatini*, *Iren.* & alii. ὁ ἀδελφὸς ibi inſerit *Al.* ¶ ἐπὶ] ἐν *Al.* & alii. ¶ σῇ] ~ *Al.* apud Fellum. ¶ γνώσει] βρώσει *Chryſ.* diſerte.

13 με utrumque vel utrumvis] ~ *Cyprian.* & alii *Latini.* ¶ χρέα] χρέας *Baſil.* aſcet. in Aug. 5, quæ eſt Catena mſſ., *Lat.*

CAP. IX.

1 ἀπόστολος — ἐλεύθερος] *edd. mſſ.* fere omnes, *Chryſ. Hilarius.* [ἐλεύθερος — ἀπόστολος] *Al. Colb. 7. L. Pet. 3. Steph. 3. 11. Æth. Arab. Copt. Lat. Syr. Orig. Euthal. Tertull. Caſſiod.* Idque præfert Glaſſius, Wallius. Vid. *Gnom.*

2 ἐν κυρίῳ] *edd. mſſ. Hilar.* & alii. ex v. 1. [~] *Chryſ. Euthal. Syr. Clar.*

3 ἢ κτλ.] Hunc verſum multi nectunt cum ſeq.

5 ἀδελφὴν γυναῖκα] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Iſidorus*, *Valla*, *Lat.* in codd. veteſtis apud Eſtium, *Pelag.* & alii Latini, *Syr.* unde, *mulierem ſororem*, habent *Lat.* alii: *mulieres*, alii *Lat.*

6 [~ τῶ] *Al. Clar. Colb. 7. Pet. 3.* ¶ τῷ μὴ] *hoc* habet *Lat. Tertull.* & alii, *Lutherus:* ſed cum Græcis congruit *Auguſtinus* aliique apud Eſtium.

7 ἐκ τῆ καρπῆ] *edd.* &c. quia ſequitur, ἐκ τῆ γάλακτος. [τὸν καρπὸν] *Al. Colb. 7. Pet. 3.* & codd. *græcolat.* ¶ [~ ἢ] *Colin.* ed. *Cov. 2. Chryſ. Theodorit. Arab. Lat. Reſponſ.* ad orthod. *Clar.* ¶ τῆς ποίμνης] ~ *Dial.* c. Marcion. αὐτῆς *Gen Chryſ. Theophyl. Æth. Boern.* & al.

8 ἢ] εἰ *Marcion* apud Epiphanium, vel etiam *Origenes*, *Euthalius.* Obvia permutatione. ¶ [κρὶ ὁ νόμος ταῦτα ἐ] *Al. Pet. 3. Lat.* & *græcolat. Orig. Euthal.*

9 νόμῳ μωσέως] *Comp. Vff.* pluresve, nec non *Stap. Chryſ.* μωσέως νόμῳ *edd.* al.

10 τῆς uſque ἐλπίδι] ἐπ' ἐλπίδι τῶ μετέχειν *Al. Colb. 7. Steph. 11. Orig. Euſeb. Cyrill. Arab. Lat. Barb. 1. Syr. Heſych.* in Lev. cap. XVI.

11 διρίσομεν] θερίσωμεν *Comp. Vff.* & al.

12 ὑμῶν] ἡμῶν *Baſ. 2. Vff.*

18 μου] με *Al. Lu.* & al. ¶ [~ τῶ χριστῶ] *Al. Euthal. Pet. 3. Lat. Barb. 1.*

20 [μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον] *Al. Barb. 2. Boern. Clar. Cov. 2. L. Pet. 3. Steph. 11. Chryſ. Euthal. Lat.* Ex v. ſeq.

21 θεῷ & χριστῷ] θεῶ & χριστῶ *Al. Cov. 3. L.* & al. apud *Bezam* & *Millium*, *Chryſ.* & al.

22 ὡς] ~ *Al. Lat.* ¶ πάντως τινὰς] *edd. mſſ.*, *Chryſ.* [πάντας] *Æth. Lat.* (& inde cod. *græcolatini*,) *Syr. Euthal. Tertull.* & al. Terminationem ας ante tempus arripuit librarius: niſi τινὰς eſt ex Rom. XI. 14. ¶ σώσω] *edd. mſſ. Chryſ. Syr. Hilar.* [κερδήσω] *Clemens* Al. *Macarius*, *Euthal. Æth. Tertull. Auguſtin. Hieron.* E proximo: niſi σώσω eſt ex Rom. XI. 14. Vtrumque *Greg.* Naz.

23 [πάντα] *Al. Barb. 2. Pet. 3. Nazianz. Chryſ. Euthal. Lat.*

25 ἵν]

25 ἐν] ~ *Steph. a. Vff. Iren. Clemens* Al.
27 ὑποπιάζω] ὑποπιάζω vel ὑποπιάζω plerique cod. facili correptione.

CAP. X.

1 δὲ] *edd. mff. Caſſiod. Chryſ. Syr.* &c. ex Rom. I. 13. [γὰρ] *Al. Colb. 7. Lin. Pet. 3. Steph. a. Clemens* Al. *Orig. Epiphan. Cyrill. Euthal. Lat.* codd. *graco-lat. Iren. Cyprian. Hilar.*

2 μωϋσῆν] al. μωσῆν. ¶ [βαπτίδηται] *Al. Boern. Clar. Cov. 2. Hunt. 1. Lin. Pet. 3. Vff. Vien. Dialog.* c. Marcion. *Baſil. Athanaſ. Euthal. Baſilius Seleucienſis, Theophyl.*

3, 4 αὐτὸ] *edd. mff. verſiones, Iren. Orig. Baſil. Macar. Cyrill. Chryſ.* ~ *Al. Æth.*

4 πνευματικῆς] ~ *Iren. Ambroſ.*

5 ὁ θεὸς] *edd.* &c. Italicam verſionem non ſic habuiſſe, non evincit Millius in Proleg. § 295, 466. ~ Iren. f. 372 per ellipſin. nam legit f. 347. ſ. ¶ ὁ uſque ἐρήμῳ] ~ *Marcion.* Vid. Artemon. p. 204 ſ.

6 ἡμῶν] ἡμῖν *Lin. Pet. 3. Euthal.* Vtrumque *Tertullianus.*

7 ὥσπερ] *Comp. Al. Aug. 6. Cant. 2. 3. Sin. Vff.* & ſeptem alii, *Chryſ.* [ὡς] *Er.* & al. Ex formula frequentiore, ὡς γέγραπται.

8 τρεῖς] *edd. mff. Iren.* &c. τέσσαρες aliqui apud *Oecumenium.* ex Moſc.

9 χριστὸν] *edd. Stap.* in verſione, *mff.*, omnes *verſiones* antiquæ, teſte Simonio; *Marcion*, *Irenæus* (cum *preſbytero*, quem Artemonius P. I. c. 38 Iuſtinum Martyrem eſſe ſtatuit) lib. 4. c. 45. Eclogæ ἐκ τῶν προφητικῶν apud *Clementem* Al. complureſque *Græci* & *Latini.* [θεὸν] *Al. Baſ. 2. Æth.* Addit Artemonius verſionem *Slavonicam* novem ſeculorum. [κύριον] *Cov. 2. Lin.* (quorum alter confutatur per gemellum, Vffenbachianum ſecundum; alter nimis recens eſt:) *Epiphanius* clare, *Theodoritus*, *Sedulius*, *Armen. Copt.* Idque probans Artemonius addit *Epiſtolam* Paulo Samoſateno a *ſex orthodoxis epiſcopis* miſſam. *Tentare Deum*, *tentare Dominum*, phraſis in V. T. perfrequens (cum qua conf. v. 22.) & ex paralleliſmo huc relata. Epiphanius mendoſum habuit codicem; cui confiſus, genuinam lectionem, χριστὸν, protinus Marcioni tribuit: & hoc Epiphanii teſtimonio probare nititur Artemonius, lectionem hanc ex Marcionis demum apoſtolo codices fere omnes invaſiſſe. Quod ſi ita eſt, cur Irenæus l. c. cur Tertullianus libro 5 contra Marcionem, Paulum, & capite 7 hanc ipſam ejus periocham percurrens, nullam Marcioni de tanta corruptela dicam ſcribunt? Maximum uterque pondus hoc loco habet; Irenæus certe. Proinde Artemonius objicit, theſin ejus de uno eodemque Deo, qui in V. T. & in N. T. & offendatur & puniat, requiſiſſe lectionem θεὸν, non χριστόν. Reſp. Ea theſis eodem modo probatur ex v. 9. uti ex v. 7. 8. 10. Præterea Irenæum ait refutare ibi Marcioniticam diſtinctionem inter Deum V. T., & inter Deum N. T., Patrem Chriſti: quare ſi legiſſet χριστὸν, refutationi ex ea lectione pondus additurum fuiſſe. Reſp. Invertimus: Marcion lectionem ſibi tam inimicam non invexiſſet:

Digitized by Google

ægre intactam reliquit. etenim lectiones χριστὸν & θεὸν & κύριον pro Marcionis sententia sic interpretatur Artemonius, ut facile appareat, tertiam & secundam Marcioni non magis contrariam fuisse, quam primam: ac primam vicissim non ita aptam ei fuisse, ut illarum utrivis hanc præferret: sed mentionem *Christi* v. 9. perinde uti v. 4. a Marcione duntaxat intactam fuisse prætermissam, & revera jam tum priscam fuisse. Sic ultro cadunt, quæ Artemonius p. 200 s. de Artemonismo ecclesiæ primitivæ infert: adeoque idem, si vere docet p. 202 s. Marcionitas posteriores lectioni χριστὸν vim attulisse, eo ipso confirmat, eam Marcioni ipsi non potuisse placere. Quomodo autem Marcion lectionem χριστὸν interpretari potuisse censetur Artemonio p. 199. eo modo Marcion, & Irenæus, & Marcionitæ posteriores, quamlibet harum lectionum interpretari potuerunt: nec tamen Irenæus nervum, quem lectio illa χριστὸν dabat, penitus neglexit. nam distinctione inter Deum V. T. & inter Deum N. T. refutata, Patrem Christi & Christum satis vindicavit. De Christo quoque loquitur sic: *Vnus est & idem Deus Pater & Verbum ejus SEMPER assistens humano generi variis quidem dispositionibus, & multa operans & salvans AB INITIO eos qui salvantur.* lib. cit. cap. 47. ¶ [~ καὶ] *Al. Aug. 6. Bar. Bas. 2. Cant. 3. Hunt. 1. L. Lin. Vss. 2.* & quidam codd. apud *Bezam*, *Lat. Clar.* iidem *sex episcopi*, *Epiphanius*, *Euthal.* uti v. 7. 8. ¶ αὐτῶν] αὐτὸν *Er.* ed. 1. *Aug. 6. Stap.* nonnulla exemplaria apud *Bezam.*

10 [~ καὶ] *Al. Colb. 7. Cov. 2. L. Lin. Euthal. Lat. Iren.* & codd. *græcolat.*

11 πάντα] ~ *Al. Hippolytus, Tertull.* & *Dial.* c. Marcion. uti v. 6. ¶ [τυπικῶς] *Al. Barb. 2. Cov. 2. Pet. 3. Roe. 2. Steph. 1. m. Orig. Hippolytus*, *Epiphan. Chrysost. Cyrillus* uterque, *Euthal. Gregorius* Nyss. *Proclus*, *Macarius Arab. Lat. Tertull.* Confer *Basil.* de Sp. S. c. 14. Glossa, quam etiam Camerarius, nullum, ut apparet, auctorem secutus, adhibet. τύποις *Dial.* contra Marcion.

13 [~ ὑμᾶς] *Al. Clar. Cov. 3. E.* (apud Fellum,) *Pet. 3. Roe. 2. Vss. Orig. Euthal. Chrys.* Facile omissum ante verbum ab eadem litera incipiens. ¶ ὑπερνεγκεῖν] ὑπεριδεῖν *Er.*

16 εὐλογίας] ἐυχαριστίας *Barb. 1. Boern.* in Lat. *Syr.* Vtrumque *Irenæus.* ¶ τοῦ αἵματος & τοῦ σώματος] ~ *Barb. 1.*

17 ἄρτος] *& de uno calice* addit cod. *Trevir.* &, in margine, *Colon.* aliique, apud Zegerum maxime, qui subjungit, *sic habere & canere usum Ecclesiæ.* Glossa, communionem *omnium* sub utraque comprobans.

19 [εἰδωλόθυτον τί ἐστιν, ἢ ὅτι εἴδωλον] *Colin.* ed. *Cov. 2. L. Pet. 3. Æth. Lat. Barb. 1.* nec non *Clar.* Incisum de idolo omittit *Al.*

20 [~ τὰ ἔθνη] *Tertull. Hilarius*, codices *græcolatini*, *Epiphanius.* unde *alii* supplet *Tertullianus.*

23 μου utrumque] ~ *Al. Pet. 3. Euthal. Cyprian. Hilarius*, cod. *Græcolatini*, nec non *Tertullianus.* [~ μου alterum] *Lat.* in mss. Lectio media, qua præpositio repetenda subauditur. hinc alii bis posuere, alii ne semel quidem.

24 ἐκ]

24 ἄλλα] ἀλλὰ καὶ *Vff.* & alii, *Syr.* ¶ ἔκλασεν] *edd. mſſ.* &c. ex Phil. II. 4. [~] *Al. Clemens* Al. *Lat.* & cod. *Græcolatini.*

27 δὲ] ~ *Al. Euthal. Lat.* aliqui, *Clar.*

28 ὑμῶν] ~ *Lat.* ¶ [ἐσθέτω] *Al. Euſeb. Barb. 1. Lat.* olim, ut patet ex *Hilario* & *Caſſiodoro*, qui & habent *immolatitium* (cum multis mſſ. Lat. apud Hentenium Eſtiumque,) & *idolis* omittunt. ¶ ~ τῆ uſque αὐτῆς] *Comp. Al. Barb. 1. Baroc. Pet. 3. Steph. a.* cod. *Thuanæus* apud Curcell. *Euthal. Æth. Arab.* Erpenii, *Armen. Copt. Lat. Syr.* cod. *Græcolatini.* Probat Calvinus, Wallius, aliique multi, Wolfio notati. [τῆ uſq. αὐτῆς] *Er.* & al. edd. *mſſ.* plerique, *Chryſ.* clare, & alii. Ex. v. 26, ad quem, vocabulo συνάδησιν utrinque prævio, librarius recidit.

29 ἄλλης] ἄλλα *Vff.* At *infideli* interpretantur *Lat.* aliqui.

30 ~ δὲ poſt ἐὰ] *Comp. Al. Aug. 6. Barb. 8. Baſ. 2. Gen. L. Lu. Pet. 1. 2. 3. Sin. Vff.* & ſeptem alii, *Lat. Syr.* cod. *Græcolatini*, *Clemens* Al. *Chryſ. Euthal.* unde γὰρ *Roe. 2.* [δὲ] *Er. Steph.* edd.

33 ἐμαυτῶ] ἑαυτῶ *Vff.* & alii.

CAP. XI.

2 ἀδελφοὶ] ~ *Al. Pet. 3. Æth. Copt. Chryſ.* ſæpe. ¶ [τὰς παραδόσεις,] *Confeſſio* eccl. or. p. 18. *Hilarius*, nec non *Syr.* τὰς παραδόσεις, ἅτινα *Chryſ.*

4 κεφαλὴν αὐτῆ] ἑαυτῆ κεφαλὴν *Comp.*

10 ἐξουσίαν] *velamen* habet *Arab.* (Erpenii, ſed non mſ. apud Ioh. Gregorium,) *Lat.* in mſſ. multis. unde περιβόλαιον *Veleſ.* κάλυμμα *Iren.* apud Epiphanium, Græce.

11 κυρίῳ] *edd. mſſ. Clemens* Al. &c. τῷ κόσμῳ *Theodorit.* haud ſcio an etiam alii *quidam græci codices* apud Eſtium.

13 ἐν ὑμῖν αὐτοῖς] *vos ipſi* habet *Lat.* ex c. X. 15.

14 [~ ἡ] *Al. Pet. 3. Lat. Barb. 1.* ¶ αὐτὴ ἡ φύσις] ἡ φύσις αὐτὴ *Al. Barb. 1. Ger. Pet. 3.*

15 [~ αὐτῇ] *Er. Baſ. 2. Clar. Gen. Lu. Sin. Vff. Vien.* & ſeptem alii, *Stap. Chryſ. Theodorit. Oecum.* vel etiam *Aug. 6.*

16 αἱ ἐκκλησίαι] *eccleſia* habet *Tertull.* & al.

17 [παραγγέλλω δὲ ἐκ ἐπαινῶν] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Lin. Pet. 3. Steph. a. a.* Euthal. *Æth. Lat. Syr. Auguſtin.* & alii.

18 γὰρ] ~ *Æth. Arab. Lat.* ¶ ὑμῶν] ~ *Aug. 6. Vff.* & alii. ¶ [~ τῇ] *Comp. Aug. 6.* pluresve, *Chryſ.*

19 καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν] καὶ ἐν ὑμῖν αἱρέσεις *Comp.* ¶ [~ ἐν ὑμῖν] *Lat.* & inde codices *græcolatini*, & *Ticonius* aliique Latini. Habet tamen *Primaſ.* in Ap. IX.

21 προλαμβάνει] προσλαμβάνει *Er.* ed. 1 (quæ tamen in Emendandis id revocat,) *Al. Aug. 6. Vff.* & alii, *Euthal.* Frequens προσ̄ loco προ̄.

22 ἐν] ~ *Stap.* ¶ ἐν τούτῳ ;] ; ἐν τούτῳ *Er.* & al.

Digitized by Google

24 [~ λάβετε φάγετε] *Al.* (ut apparet ex ſpatio lacunæ,) *Cov. 2. Pet. 3. Euthal. Copt. Hilar. Boern. Clar.* cod. *Lat.* mſ. Conſtantienſis manu prima. ¶ φάγετε]. ~ *Æth.* ¶ ὅτι τὸ] ~ cod. Gr. in *Er.* annot. ¶ κλώμενον] *edd. mſſ. Syr.* Liturgia *Baſilii*, nec non quæ feruntur liturgiæ *Iacobi* & *Marci*, *Hil.* in edd. prioribus, *Beda*, apud Eſtium &c. [~] *Al.* unde, *quod tradetur*, ſupplet *Lat.* δεδομένον *Armen. Copt.*

26 [~ τοῦτο] *Al. Euthal. Pet. 3. Lat. Clar. Stap.* in verſione. ¶ [~ ἂν] *Al. Boern. Clar. Cov. 2.*

27 ὥστε κτλ.] *Itaque quicumque manducaverit panem, & biberit calicem, corpus, & ſanguinem Chriſti.* Rectæ fidei, & operum bonorum conſcium dicit debere percipere, ne non tam remiſſionem peccatorum, quam damnationem ſuam videatur appetere. *Caſſiodorius* ad h. l. ſic habet, ex diſtinctione quidem Maffeji, hæc addentis: *Catholicæ & inconcuſſæ de euchariſtico myſterio ſententiæ novus calculus hic accedit, cum antiquus textus, quo Caſſiodorius utebatur, prætuliſſe videatur hoc loco*, panem, & calicem, corpus, & ſanguinem Chriſti; *qua lectione clariſſime traditum anterioribus verſiculis dogma iteratur.* Diſcuſſit hæc. Sam. Chandlerus in præfatione ad Complexiones Caſſiodorii recuſas: nos unum obſervamus, inciſum illud, *corpus & ſanguinem Chriſti*, non eſſe Pauli, ſed Caſſiodorii, qui in comm. ad Pſalm. XXXIII. 5. locum huncce Paulinum ſine inciſo illo refert. Sic igitur Caſſiodorii verba conſtruere Maffeius debuit, *corpus & ſanguinem Chriſti percipere.* ¶ [~ τοῦτο] *Al. Colb. 7. Euthal. Pet. 3. Lat.* (in mſſ.) *Caſſiod.* in Pſ. cit. & codd. *græcolatini, Syr.* ¶ [κυ] *Al. Lin. Æth. Arab. Lat.* (in mſſ. & edd. vet. & apud Pelagium:) *Syr. Clemens* Al. E proximo. vid. *Guom.* ¶ ἀναξίως] ἀναξίως τοῦ κυρίου *Lin.* & al. Gloſſa, ex Col. I. 10. ¶ τοῦ poſt κυ] *Comp. Al. Aug. 6.* cod. plur., *Chryſ.* ~ *Er. Steph.* edd.

29 ἀναξίως] *edd.* &c. uti v. 27. [~] *Al. Æth.*

31 διεκρίνομεν] ἐκρίνομεν *Cov. 3. 4. Gen. L. Pet. 3. Roe. 2. Chryſ. Euthal. Theophanes, Theophyl.* vel etiam *Oecumenius.* Ex alliteratione.

34 δι] *edd. mſſ. Clemens* Al. &c. [~] *Al. Colb. 7. Pet. 3. Euthal. Lat. Boern.*

CAP. XII.

1 ἀδελφοί] *quidam vetuſti codices* (Latini) *non habent.* Eſtius. Poſt ἀγνοεῖν id habent *Vff. Lat. Boern.* ¶ ὅτι ὅτε] *Comp. Ald. Er.* ed. 3. *Steph.* ed. 1. 2. *Al. Clar.* in græco, *Cov. 2. 4. Gen. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Magd. 2. N. 2. Pet. 2. 3. Seid. Sin.* (alia manu,) *Stap. Steph. d. e. Baſilius, Chryſoſt.* conſtanter, *Euthal. Theophyl. Oecum. Lat. Hilarius, Pelag.* Probat Muſculus & Caſtellio. Lectio media. unde ὅτε *Theodorit. Auguſtin. Æth.* [ὅτι] *Er. Aug. 6. Vff.* vel etiam *Bar. Baſ. 2. Boern. Cov. 3. Magd. 1. Pet. 1. Roe. 2. Steph.* quinque, *Syr. Clar.* latine.

3 [ἰησοῦς] *Al. Barb. 1. Steph. a. Euthal. Pet. 3.* ¶ [κύριος ἰησοῦς] *Al. Barb. 1. Steph. a. Euthal.* item *Cov. 2. Orig.* conſtanter, *Epiphan. Latini* potiores. Niſi hoc

hoc traductum est ex Phil. II. 11, genuina præcedentis & præsentis varietatis lectio eadem est, quæ media; ut prior sententia legatur casu obliquo, altera casu recto: unde alii utrinque casum rectum, alii utrinque obliquum fecerint.

5 κῃ ὁ] ὁ δὲ *Magd. 1. Chrys. Lat. Syr.*

6 [~ ἐστὶ] *Al. Bar. Colb. 7. Chrys. Confessio* eccl. or. *Lat. Iren.* & alii. ¶ αὐτὸς ἐστι θεὸς] θεὸς αὐτὸς *Aug. 6.*

8 γὰρ] *edd. mss. Clemens* Al. &c. ~ *Lat. Syr.*

8 seqq. δὲ] ~ *Lat.*

9 χαρίσματα] χάρισμα *Lat.*

10 διακρίσεις] *edd. mss. Chrys.* [διάκρισις] *Clemens* Al. *Boern. Clar.* in latino, *Lat. Syr. Hilarius* Pictav. Vtrumque *Basilius.* ¶ γλωσσῶν alterum] *sermonum* est in *Lat.* hodie. vid. Estium.

11 ἰδίᾳ] ἴδια *Augustin. Hieron.* ~ *Lat. Epiphan. Syr.*

12 [~ τῷ ἑνὸς] *Al. Cov. 2.* Steph. *6. m. Æth. Latini* fere omnes, *Syr.*

13 σῶμα] ~ *Lat.* aliqui. ¶ ἐν] *edd.* &c. Facillime iteratum. [~] *Aug. 6. Barb. 1. Boern. Clar.* in Lat. & *nonnulla* ms. Latina veteresque Concordantiæ apud Estium, *Augustinus, Hilarius,* Pelagius in Scholio, *Sedulius, Syr.* Ep. ad Philipp. *Ignatio* adscripta, *Chrys. Oecumen.* & Liber 7 ad Theoph. apud *Athanasium.* Totum incisum in codice Charitino & Trevirensi sic habet, *& omnes uno spiritu potati sumus.* recte. & sic quoque *Vulg.* apud Stapulensem. ¶ εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν] ἓν σῶμά ἐσμεν *Al.* ἑνὶ πόματι ἐπίομεν *Clemens* Al. τὸ αὐτὸ πόμα ἐποτίσθημεν *Macar.* Hom. 4. ἓν πόμα ἐποτίσθημεν εἰς ἓν πνεῦμα cod. unus apud *Oecumenium,* & sic fere cod. un. apud *Bezam.* ¶ πνεῦμα] πόμα *Aug. 6.* & al. Ex allit. ad seq. vel etiam ex cap. X. 4. σῶμα *Vff.* E proximo.

15, 16 εἰ] *non* habet *Lat.* in codd. plur. Hoc ipsum, & *Syrus,* & *Chrysostomi* commentarius, & *Stapulensis,* tollunt interrogationem, qua versum utrumque claudunt editiones græcæ, &, *num* substituto, Latinæ multæ. vid. *Gnom.* ¶ εἰ παρὰ usq. κῃ] ~ *Vff.* sed post alterum σώματος ponit colon sine interrogatione.

16 κῃ] ~ *Hil. Clar.*

20 μὲν] ~ *Clar.*

21 [~ δὲ] *Al. Aug. 6. Colb. 7. Cov. 2. 4. L. Lin. Magd. 2. Pet. 2. Roe. 2. Æth. Arab. Primas. Syr.* ¶ ὁ] ~ *Steph.* edd. Sphalma.

22 ἀναγκαῖα] *necessariora,* pro *necessaria,* habet *Lat.* Lapsus, ex rhythmo *infirmiora, ignobiliora.*

25 σχίσμα] σχίσματα *Aug. 6.* & alii.

26 εἴτε prius] εἴ τι *Lat.* & inde codd. *græcolatini;* sed invitis græcis in ipso *Clar.* quibus etiam *Augustinus* accedit. ¶ [συμπάσχῃ & συγχαίρῃ] *Comp. B. 2. Cov. 4. Gen. Lat. in illo miræ vetustatis,* inquit Estius, *codice Laudunensi.* συμπάσχῃ, pro συμπάσχει, etiam *Aug. 6.*

27 μέρος] *edd. mss., Stap. Orig.* in Levit. *Chrys. Arab. Syr.* [μέλος] *Epiphanius, Proclus, græcolatini* in versione; *Lat.* & inde *Beza, Curcellæi* margo.

Probat

Probat Heinſius, Exerc. p. 372. Alliteratio ad antecedentia. Vtrumque *Auguſtinus*, & *Cyrillus* Al.

28 εἶτα] ~ *Boern. Clar.* ¶ [ἑρμηνείας γλωσσῶν] *Gregorius* Naz. & *Lat.* aliqui, *Hil.* Omiſſum, γλωσσῶν recurrente: vel additum ex v. 10.

31 κρείττονα] μείζονα *Al. L.* & alii, *Orig. Hieron.* Ex cap. XIV. 5: ubi viciſſim, pro μείζων, κρείσσων eſt in *L.* per compenſationem.

CAP. XIII.

1 χαλκὸς] *edd. mſſ. Auguſtinus.* at *velut* præfigit *Lat. Æth. Syr.*

2 προφητείαν] *omnem* præfigit *Auguſtin.* ſerm. L de verbis Domini. ¶ εἰδῶ] ἴδω *Al. Vff.* & alii, *Ephraim* Syrus. ¶ πᾶσαν alterum] ~ *Æth.* Legit & non legit *Cyprianus.* ¶ μεθιστάναι] *edd.* &c. *Chryſ.* [μεθιστάνειν] *Aug. 6. Boern. Clar. Cov. 2. L. Lin. N. 2. Vff. Theophyl.* ¶ εἰσὶν] εἰσὶ Er. & alii, Chryſ.

3 ψωμίσω] ψωμίζω *Bezæ* & recent. edd. Sphalma. ¶ ὑπάρχοντα] ~ cod. quidam in *Er.* annot. *Cyprianus*, nec non *Auguſtinus.* ¶ καυθήσωμαι] *edd. mſſ. Chryſ. Ephraim* f. τλγ edit. Oxon. *Tertull. Hilar.* & alii. Lectio media. unde καυθῇ *Cyprian. Baſil. Syr. Arab.* καυχήσωμαι *Al.* & alii cod. gr. & lat. apud *Hieron. Copt.* vel etiam *Æth.*

4 ἡ ἀγάπη prius] ~ *Magd. 1. Clemens* Al. *Chryſ. Tertull. Innocentius III.* ¶ ἡ ἀγάπη alterum] ~ *Aug. 6. Ephraim, Lat.* & al.

7 τέγει] τέργει *Cyprian. Zeno, Æth.* Vtrumque *Ephraim* Syrus.

9 γὰρ] *Er. Lat. Syr.* &c. Facile omiſſum ante γιν. [δὲ] *Comp. Al. Aug. 6. Bar. Bæſ. 2. Cant. 2. Gen. Lu. Pet. 1. 2. 3. Stap. Steph.* quatuor, *Vff.* nonnulli apud *Er.* & ſex alii, vel etiam *Vien. Arab.* unde *quoniam* (ante *ex parte*) ſupplet *Iren.* ~ *Æth.*

11 κατήργηκα τὸ] κατήργην κατὰ *Ald.* codd. Græci apud *Eraſmum.* Ex pictura literæ prolixiori.

12 γὰρ] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Chryſ. Lat.* in mſ. Colon. ~ *Lat.* ¶ δι'] ἐκ δι' *Vff.* & alii, *Clemens* Al. ¶ ἐν] ἐκ ἐν *Steph. d. m. Tertullian.* nec non *Theodorit.*

CAP. XIV.

1 δὲ prius] ~ *Arab. Lat.*

5 [διερμηνεύει] *Comp. Aug. 6. Cov. 2. Laud. 2. Magd. 1. N. 2. Pet. 1. 2. Roe. 2. Sin. Chryſ. Theophyl.*

7 δῷ] διδῷ *Aug. 6. Stap. Vff.* & alii, *Euthal.*

10 [~ αὐτῶν] *Al.* tres apud *Bezam*, *Clemens* Al. *Lat. Barb. 1.* & codd. *græcolat.* vel etiam *Stap.*

11 [~ ἐν] *Steph. a. Clemens* Al. *Chryſ. Lat. Clar. Syrus*, coll. Gal. I. 24.

12 πνεύματι]

Digitized by Google

12 πνευμάτων] πνευματικῶν *Orig.* ejusve interpres in Rom. VIII. *Syr.*

18 [~ μου] *Al. Clar. Cov. 2. Chryſ. Æth. Syr. Hieron. Sedulius*, nec non *Pelag.* ¶ μᾶλλον] *edd. mſſ. Armen. Copt.* &c. ~ *Magd. 1*, (ſed habet margo,) *Æth. Lat.* ¶ γλώσσαις] γλώσσῃ *Al. Cov. 2. Æth. Lat.* & cod. *græcolatini.* Ex v. 19.

19 διὰ τῆ νοός μου] *edd. mſſ. Chryſ. Macarius.* unde διὰ τῆ νόμῳ aliqui ante *Marcionem:* ex abbreviatura ſyllabæ ος, ut cenſet Crojus obſerv. p. 197. unde διὰ τὸν νόμον Marcion apud *Epiphanium.* τῷ νοΐ μου *Al. Barb. 2. Cov. 2. L. Lin. Steph. d. e. m. Epiphan. Nyſſen.* nec non *Oecumenius; Lat. Clar.* latine, *Boern.* Ex v. 15. & Rom. VII. 25.

23 ἴδιν] ~ *Lat.* pauciuli.

25 καὶ ἕτω] *edd.* &c. Librarius nimis cito arripuit e proximo. [~] *Al. Barb. 2. Colb. 7. Cov. 2. Magd. 2. Roe. 2. Steph. e. m. Chryſoſt.* in homil. de ſerpente Moſis, *Lat.* & cod. *græcolatini.* unde *enim* ſupplent Lat. multi. ἕτως *L.* καὶ *Syr.* Vid. *Gnom.*

26 [ἀποκάλυψιν ἔχει, γλῶσσαν] *Al. Theophyl. Oecum. Lat.* cod. *græcolatini, Syr.* ¶ γινέσθω] *Comp. Er.* ed. 1. 2. 3. *Al. Aug. 6. Vff.* & complures alii, *Chryſ. Euthal.* & alii. γινέσθω *Er. Steph.* edd. &c.

27 καὶ poſt ἄς] ~ *Cov. 2. 4. Gen. Æth.*

29 δὲ] ~ *Comp. Æth. Lat.* in mſ. Colon.

32 πνεύματα] *edd. mſſ. Tertull. Orig. Chryſ. Theodorit. Hieron.* & alii. [πνεῦμα] *N. 2. Vff. Theodorit. Æth. Syr. Novatianus, Hilarius* uterque, *Hieron. Caſſiodorus, Aquinas*, Latini alii, & inde *Barb. 1.* & codd. *græcolat.*

33 ὁ θεὸς] *edd. Hippol.* trad. ap. f. 258. *Macar.* homil. 6. *Vincentius* Lirin. &c. ~ *Tertull. Hilarius.* ¶ ἁγίων] ἁγ. διδάσκω *Lat.* aliqui, *Chryſ. Baſ. 2. Lin. Steph. m.* Ex cap. IV. 17.

34, 35 αἱ uſq. λαλεῖν] Hæc poſt verſum 40 tractat *Hilarius:* & inde *Boern. Clar.* eadem ibi ponunt. Verſum 23. 24. 25. poſt verſum 40 poni notat *Curcellæi* margo.

34 ὑμῶν] ~ *Colin.* ed. *Al. Barb. 2. Cov. 2. Steph. d. Epiphan. Æth. Lat. Auguſtin.* Hypotheſi ad theſin translata. habet *Hilarius.*

35 γυναιξὶν] γυναικὶ *Al.* & alii, *Stap. Chryſ.*

37 ~ τῆ poſt ὅτι] *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Chryſ.* τῆ *Steph.* edd. ¶ εἰσὶν ἐντολαὶ] ἐστὶν ἐντολὴ *Al. Auguſtin. Æth.* ¶ ἐντολαὶ] *edd.* &c. *Vincentius* Lirin. ~ *Hilarius*, codd. *græcolat.*

38 ἀγνοείτω] *edd. mſſ.* &c. ἀγνοεῖται cod. unus apud *Bezam*, vel *Origenes* quoque. *ignoratur* vel *ignorabitur* habet *Lat.*

39 [ἀδ. με] *Comp. Al. Vff.* & al.

40 [δὲ] *Al. Barb. 1. Colb. 7. Hunt. 1. L. Lin. Steph. d. m. Chryſ. Theodorit. Æth. Arab. Lat.* codd. *græcolatini, Syr.*

Digitized by Google

CAP XV.

3 ὃ καὶ παρέλαβον] ~ *Tertull.* & alii.

5 δώδεκα] ἕνδεκα *Lat.* (invito *Auguſtino* apud Eſtium,) & inde *Pariſ. 10.* Quia hoc videbatur opponi *apoſtolis omnibus* v. 7.

8 ὥσπερεὶ] ὥσπερ *Clar. Confeſſio* eccl. or.

10 ἡ ante σὺν] *Lat.* & inde *Pariſ. 10.* & al.

11 οὖν] *edd. mſſ. Archelaus, Hil.* ſed *enim* vel *autem* habent *Lat.* alii.

14 ἄρα] ἄρα καὶ *Al.* & al. Ex v. 18.

15 καὶ] *edd. mſſ. Iren. Hilar.* &c. ~ *Tertull. Clar. Æth. Arab. Syr.* ¶ [~ ἄπερ κτλ.] *Theodorit. Syr. Tertull. Hil. Remigius*, & codices quidam Græci ac Latini apud *Iſidorum* Clarium.

17 μάταία ἡ πίστις ὑμῶν] ~ *Hil.* vel etiam *Oecumen.*

20 ἐγήγερται] *edd. Vff.* cum pleriſque mſ., *Syr.* &c. [~] *Al. Barb. 1. Colb. 7. Steph. 1.* codd. *græcolat. Copt. Lat. Iren. Orig. Dial.* c. Marcion. *Chryſ. Cyrillus* Hieroſ. *Epiphan.*

21 ὁ] ~ *Al.* & al.

23 τῷ] ~ *Steph.* ed. 3. & recent. Sphalma.

24 παραδῷ] παραδιδῷ *Al.* & alii, *Hippolytus* & al.

25 ἂν] ~ *Al. Clar. Cov. 2. Hippol. Epiphan.*

27 ὑποτέτακται] ὑπ. αὐτῷ *Hippol. Lat. Syr.*

28 καὶ] ~ *Clar. Lat.* in mſ. *Syr. Iren.* ¶ ὁ υἱὸς] *edd. mſſ. Iren. Orig. Athanaſ. Baſil. Gregorius* Nyſſ. *ſcholia* græca, *verſiones, Ambroſius, Hier.* in Tit. II. [~] *Hippolytus* c. Noet. c. 6. *Cyrillus* Hieroſ. *Ignat.* interpol. ad Tarſ. *Lat.* in mſ. Trevir. manu prima, *Tertull.* c. Prax. c. 4. *Hilarius* uterque, *Victorinus, Vigilius* Thapſ. *Sedulius*, neſcio an *Caſſiodorus.* ¶ [~ τὰ] *Al. Hippol.*

29 ;εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται,] Sic diſt. *Comp. Aug. 6.* pluresve, *Clemens* Al. ex Theodoto, f. 568. aliique complures apud Eſtium, & apud Suicer. P. I. Theſauri, col. 640. Hilarius, certe typis excuſus; *Hieron.* in Ieſa. 22. item *Stapulenſis, Cajetanus* in lentaculis N. T. *Beza, Iunius* T. II. Op. col. 1489. Vid. *Gnom.* ,εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; *edd.* multæ. ¶ τῶν νεκρῶν] *edd.* &c. e proximo. [αὐτῶν] *Al. Barb. 2. Colb. 7. Cov. 2. 3. Pet. 3. Roe. 2. Steph. 3. 6. m. Orig. Epiphan. Euthal. Iſidorus* Pel. *Copt. Lat. Dialog.* contra Marcion. codd. *Græcolatini.* αὐτῶν τῶν νεκρῶν *L. N. 2. Vff. Veleſ.*

31 ὑμετέραν] *Comp. Beza* & recent. edd. *Al. Aug. 6. Boern. Cov. 2. 4. Lin. N. 2. Sin. Steph. 3. 1. 19. Arab. Lat. Syr. Dial.* c. Marcion. *Theodorit.* or. de carit. *Chryſ. Oec. Theophyl. Auguſtin. Hieron. Sedulius* & alii, nec non *Clar.* Probant multi, Wolfio citati. Vid. *Gnom.* [ἡμετέραν] *Er. Steph.* edd. *Valla, Stap.* &c. Ex allit. ad ἡμέραν, (quod ipſum verbum librarius in *Vff.* pæne totum iteravit;) & ex ſtudio ſenſus facilioris, quanquam non ἔχομεν, ſed ἔχω ſequitur. ¶ [ἀδελφοὶ] *Al. Barb. 2. Colb. 7. Cov. 2. Lu. Pet. 2. Steph. m. Euthal. Æth. Copt. Lat.*

Digitized by Google

Lat. Syr. ¶ ἔχω] ἔχω, ἀδελφοὶ *Lin.* ¶ ἡσῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν] ~ *Clar.* ¶ τῷ κυρίῳ ἡμῶν] ~ *Chryſ.* ¶ χριστῷ uſque ἡμῶν] *Domino* habet *Hilarius*, *Clar.* in Lat.

32 εἰ νεκροὶ ὐκ ἐγείρονται,] Sic diſt. *Aug. 6. Hieron. Chryſoſt.* & alii, Epiſtola ad Tarſenſes *Ignatio* adſcripta, *Stapulenſis* & *Beza* in Lat. Vide Gnomonem. Præcedentibus verbis hoc inciſum jungunt *edd.* multæ.

33 χρηστὰ] *Er. Vff.* cod. fere omnes. χρεστὰ *Comp. Aug. 6.* χρῆσθ' *Steph.* ed. 3. faciliore metro. ſic vero acuendum erat.

34 ὑμῖν] ὑμῶν *Comp. Aug. 6.* & alii.

36 ἄφρον] ἄφρων *Al.* & alii.

38 τὸ] ~ *Al.* & al.

39 —σὰρξ poſt μὲν] *Comp. Al. Aug. 6. Caſ. Colb. 7. L. Lu. Pet. 2. 3.° Stap. Vff.* & undecim alii, *Theodorit. Euthal.* Lectio media. [σὰρξ] *Er. Steph.* edd. In hunc locum a proximo ſequente retrahit *Chryſ. Syr.* Vtroque loco omittit *Æth. Lat.* Pro πτηνῶν, σὰρξ πετεινῶν habent *Hilar.* & cod. *græcolatini.* ¶ ἀνθρώπων] *hominis* habet *Lat.* apud *Hilar.* & *Clar.* & inde ἀνθρώπε *Dial.* c. Marcion. ¶ [πτηνῶν —ἰχθύων] *Al. Stap.* in verſione, codd. alii, *Lat. Tertull. Syr. Chryſ.* nec non *Græcolatini.*

41 καὶ prius] ~ *Lat.*

44 ἔστι —καὶ ἔστι σῶμα πν.] ~ *Baſ. 2. Pet. 3.* manu prima, *Euthal.* nec tangit *Hilarius.* πνευματικὸν recurrente. ἀ ἔστι —ἔστι καὶ σῶμα πν. *Al.* cum prox. Gloſſa. ¶ καὶ ἔστι] καὶ *Aug. 6. Vff.*

45 ἄνθρωπος] *edd. mſſ.* &c. Ex v. 47. [~] *Lin. Stap.* (quem Eraſmus nominatim, Eſtius ſine nomine citat,) *Irenæus* lib. V. cap. XII. *Tertull.* de carne Chriſti, cap. 17. ¶ ἀδὰμ prius] ~ *Cov. 2. Magd. 1. Vff.* ¶ ἀδὰμ alterum] *edd. mſſ. Tertull.* &c. ~ *Æth. Iren.* κύριος *Marcionitæ.* Ex v. 47.

47 ἄνθρωπος ὁ κύριος] ἐράνιος *Chryſ.* hom. 7 in Col. ¶ ἄνθρωπος ὁ] ~ Marcion cum aſſeclis, in *Dial.* c. Marcion. p. 150 ſ. & apud *Tertull.* l. 5. c. Marcion. c. 10. ¶ ὁ κύριος] *edd. mſſ. Scholia* Græca, *Dial.* c. Marcion. *Armen. Syr. Arab.* &c. quin etiam *Hippol.* in Catena mſ. in Gen. in cod. Cæſareo & inde in ed. Fabr. Vol. II. f. 30. [~] idem ibid. in cod. Voſſ. apud Millium, *Orig. Athanaſ. Epiphanius*, & apud Epiphanium *Photinus; Cyrillus*, *Iſidorus* Peluſ. *Tertull. Cypr.* aliique, &, ex Lat., cod. *Græcolatini*, *Barb. 1. Æth. Copt.* ſæpe lectiones, de quibus magnæ ſunt exortæ controverſiæ, ex erratis librariorum erant enatæ. Hoc verſu librarius, quum ſcripſiſſet ἄνθρωπος ὁ, mox, ſub idem ἄνθρωπος eandem præpoſitionem ὁ juſto citius arripuiſſe, & ſic intermedium ὁ κύριος omiſiſſe videtur. Vnde quum Marcion alterum illud verbum *homo* deleret, retineretque hoc verbum, *Dominus*, patres interdum illud tanto ſtudioſius citarunt, & hoc a Marcione ſubſtitutum putarunt, ut hodie multi putant. vid. Artemon. P. I. c. 37. Atque omiſſo ὁ κύριος, manca eſt apodoſis apoſtolica: (vide *Gnomonem:*) unde ii, qui *Dominus* non legunt, etiam *terrenus* omittunt. nam *primus homo de terra limo:* (vel potius, *de terra, e limo:*) *ſecundus homo de coelo*, habet *Tertull.* de Carne Chriſti, c. 8. & *Cypr.* perſæpe. Eadem de cauſa poſt illud, *de cælo*, adjecere *cæleſtis*, & *Hieronymus* & alii *Latini*, & inde ὁ

Digitized by Google

ἐγήγερται *Boern.* ἠγερται *Veles. Æth.* Hoc colon ſic habet in Teſtimoniis de Trin. apud *Athanaſium*, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ ὁ ἠγερμένος.

49 init. κεῖ] ~ *Cyprianus*, *Leo.* unde *igitur* ſupplet *Lat.* ¶ φορέσωμεν] *Comp. Al. Barb. 7. Baſ. 2. L. Lu. Pariſ. 10. Pet. 2. Sin. Steph. ὁ. ω. ογ.* nonnulli codices apud *Oecumenium* & *Eraſmum*, decemque alii, *Theodotus*, Dial. III de Trin. apud *Athanaſium*, *Chryſ.* clare, *Epiphanius*, *Macarius*, *Lat.* & cod. *Græcolatini*, *Iren. Tertull. Cyprian. Ambroſ.* in Luc. XX. & ceteri Latini conſtanter. [φορέσομεν] *Er.* & aliæ edd. vel etiam *Magd. 1. Pet. 1. 3.* cum *Aug. 6. Stap. Vff.* & aliquot *Stephanicis*, *Orig. Theodorit. Oecumenius*, qui etiam *Methodium* citat. Probat Eſtius. Vtrumque *Cyrillus* Al. & *Theophylactus.* Vid. *Gnom.*

51 ἐ κοιμ. πάντες δὲ] *edd. mſſ.* fere omnes, in his *Aug. 6. Stap. Vff.* item codd. apud *Acacium*, *Hieronymum*, *Pelagium*, *Oecumenium*, *Vallam*; *Arab. Syr. Orig. Chryſoſt. Theodorus* Heracleotes, *Apollinarius*, *Didymus*, *Diodorus* Tarſenſis, *Theodotus*, *Andreas* Cæſ. *Theodoritus*, *Theophyl. Oecum.*, *Dial.* c. Marcion., *Methodius* ap. Photium, *Confeſſio* eccl. or. p. 188, alii; *Copt.* & codd. *Lat.* aliq. teſte Didymo. Probat cum Cajetano Eſtius, accurate hunc locum tractans, nec non Aquinas. [ἓν κοιμ. ἀλλ' ἐ πάντες] *Colb. 7.* & *alia litera Græca* in margine *Comp.* & apud *Acacium* Cæſarienſem, *Hieronymum*, *Rufinum*, *Pelagium*, *Auguſtinum*, *Oecumenium*: *Didymus*, *Æth.* codd. Lat. aliq. apud *Auguſtinum*: & ſic fere *Al. Armen. Boern. Clar.* manu ſecunda, *Pagnini* verſio. [*reſurgemus*, *ſed non omnes*] *Lat. Tertull.* (de quo tamen Eraſmus dubium movet;) *Rufinus* in Symb. *Hilar. Caſſiod.* in Pſ. non ſemel, *Gregorius* M. *Hugo* Eterian. de anima c. 26. & multi Latini; *Cyrillus* apud Gagneium, *Philo* Carpathius ex Greg. M. Vide Eraſmum, & Vivem ad Aug. L. XX. de Civ. c. XX. Gerhard. L. de reſurr. mort. § 115 ſeqq. Calixtum de Iudicio ſupremo, p. 74 ſeqq. Raithii Vind. verſion. Luth. p. 510.

52 ἐγερθήσονται] ἀναστήσονται *Al. Aug. 6. Lat.* & *Græcolatini.* Ex 1 Theſſ. IV. 16.

54 [~ τὸ φθαρτὸν uſque κεῖ] *Æth. Copt. Lat.* multi, *Athanaſius*, *Iren.* & alii. Vbi eadem verba recurrunt, facile vel omittitur membrum, vel iteratur.

55 κέντρον — νῖκος] *edd. mſſ. Arab. Syr.* &c. nec non *Clemens* Al. [νῖκος — κέντρον] *Lat.* & inde *Bezæ* ed. *Æth. Barb. 1. Clar. Vel.* vel etiam *Boern. Lin.* ex verſu 54, invito verſu 56. vel ex Hoſea. Vtrumque exſtat apud *Athanaſium.* ¶ ᾅδη] θάνατε *Lin. Euſeb. Æth. Copt. Lat.* codd. *Græcolat. Barb. 1. Iren. Archelaus* & alii. Hæc alliteratio tranſpoſitionem *ſtimuli* & *victoriæ* ultro ſecuta eſt.

57 διδόντι] δόντι *Aug. 6. Steph. ε. ζ. ογ. Chryſ. Lat.* & al.

CAP. XVI.

1 κατὰ μίαν σαββάτων] κατὰ μίαν σαββάτε *Al. Lat. Barb. 1.* Præcedentibus hoc inciſum annectit *Baſilius*, & *Latini* multi.

2 ἐνοδῶται] *edd. mſſ. Chryſ.* ἐνοδωθῇ *Al. Barb. 1. Cov. 2.* quidam codices apud *Bezam*, vel etiam *Lat.*

3 ,δὲ

Digitized by Google

3 ,δι ἐπιστολῶν] *E. Schmidii* ed. *Æth. Arab. Syr. Chrys. Sedulius*, & *plerique expositores tam Græci quam Latini*, ut ait Estius. [δι ἐπιστολῶν,] *edd.* multæ.

7 δὲ] γὰρ *Al. Vff.* & alii, *Chrys.* ¶ [ἐπιτρέψῃ] *Al. Bar. Colb. 7. Cov. 2. L. Lin. Magd. 1. N. 2. Chrys.*

8 ἐπιμενῶ] ἐπιμένω *Magd. 1.* & alii apud *Er.* contra Stunicam, *Oecum. Syr.*

9 ἐνεργὴς] *evidens* (ἐναργὴς) *Lat.* invitis codd. *græcolatinis* in græco. θύρα φανερὰ dicit Homerus: sed vide Var. Philem. v. 6.

11 ἴδῃ] ~ *Hil. Clar.* in Lat.

14 ὑμῶν] ὑμῖν *Vff.*

15 δὲ] ~ *Æth. Arab. Clar.*

17 Φορτουνάτα] Φορτουνάτα *Comp. Al. Hunt. 1. Stap.* & alii. Latine, ac potius ex fuga ā ante ā. ¶ ὑμῶν ὑστέρημα] ὑστέρημά μα *Stap.*

19 τῆς] πᾶσα τῆς *Roe.* & alii, *Syr.* ¶ ἐκκλησίᾳ] παρ' οἷς καὶ ξενίζομαι addunt *Lat.* aliqui, & *Clar.* Haud scio an etiam alii Græci cod. apud Bezam

23 κυρίε] ἡμῶν addunt *Al. Vff.* & alii, *Lat.*

24 μα] *Dei* habet *Didymus* apud Hier. f. 194. si modo hunc locum respexit. ~ *Al.* Facile μα ante μετὰ excidit: (vid. Introd. crit. § 18 med.) Et tamen probat Artemonius P. I. c. 46. Vid. *Gnom.* ¶ [~ ἀμὴν] Particula, a librariis addi solita, hoc inprimis loco aliena.

II AD CORINTHIOS.

Al. hiat a c. IV. 13 ad c. XII. 7. quanquam his quoque locis Whitbius eum codicem Millio opponit. Nos tantisper gemellos ejus, præcipue *Colb. 7.* eo sæpius citabimus.

CAP. I.

1 πατρὸς usq. χριστῦ] *edd. mss. Cassiod.* &c. ~ *Hilarius.*

4 ἐπὶ] ἐν *Vff.* & alii. E seq.

5 παθήματα] πάθη *Vff.* ¶ τῦ alterum] *Comp. Al. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi, *Chrys.* ~ *Er.* & al.

6 εἴτε παρακαλούμεθα—τῆς ἐνεργ.—καὶ ἡ ἐλπὶς κτλ.] *Beza, Al. Cov. 2. L. Stap.* (ut patet ex versione,) *Æth. Armen. Copt. Lat. Syr.* nec non *Ephraim.* f. κλζ. *Arab.* apud Bezam. Vid. *Gnom.* [τῆς ἐνεργ.—καὶ ἡ ἐλπ.—εἴτε παρακ.] *Comp. Er.* ed. 1. & codd. Gr. in ejus annot., *Aug. 6. Bas. 2. Cant. 2. 3. Clar. Gen. Lu. Pet. 1. 2. 3. Sin. Steph.* δ. ζ. ι. ια. ιγ. *Vff. Vien.* & decem alii, (vel etiam *Boern.*) *Chrys. Theodorit. Oecum. Theophyl. Arab.* apud. Mill. [τῆς ἐνεργ.—εἴτε παρακ.—καὶ ἡ ἐλπ. κτλ.] *Er.* ed. 2 & seq. ex judicio eclectico, sine codd. & sic tamen edd. *Steph.* & al. ¶ ~ καὶ σωτηρίας] *Beza, Al. Cov. 2. Æth. Armen. Copt. Lat.* (in codd. opt.) *Syr. Chrys.* in comm. [καὶ σωτηρίας] *Er. Aug. 6.* &c. *Oecumen.* Ex anteced. ¶ ἐνεργεμένης] ἐνεργάσης *Er.* annot. ¶ ὑπὲρ ὑμῶν] ὑπὲρ ἡμῶν *Aug. 6.*

Digitized by Google

8 ὑπὲρ prius] περὶ *Al.* & al. Vtrumque *Chryſ.*

10 καὶ ῥύεται] ~ *Al. Æth. Hilar. Clar. Syr.* ¶ ἔτι] ~ *Aug. 6. Cov. 2. Pet. 2. Roe. 2. Confeſſio* eccl. or. p. 318. *Æth. Hilar. Clar.* latine, *Boern.* Legit & non legit *Chryſ.*

11 ἐκ πολλῶν προσώπων] ἐν πολλῷ προσώπῳ *Boern.* in gr. & lat. *Clar.* in lat. *Chryſ.* Ac Beza, in quibuſdam cod. ſic legi notans, videtur Claromontanum item & Chryſoſtomum ſpectaſſe. *in multorum facie* habet *Hilar.* ¶ ὑμῶν] *Comp. Er.* ed. 1. & Græci quidam in ejus annot., *Valla, Caſ. Cant. 3. Clar. Cov. 3. Laud. 2. L. Lu. N. 2. Pet. 1. 2. Stap. Steph.* ϑ. ζ. ι. ιγ. *Oecum. Lat.* aliqui [ἡμῶν] *Er. Steph.* edd. *Lat. Syr. Chryſoſt. Theophyl.* &c. η & υ miſcet *Vff.*

12 ἁπλότητι] ἁγιότητι *Al.* & al. ¶ [~ θεοῦ] *Chryſoſt. Theodorit. Hilar.* neſcio an *Orig. Syr.*

13 ἢ] ~ *Al.* (apud Fellum,) *Syr.* ¶ καὶ alterum] ~ *Al. Lin. Lat.* codd. *græcolatini, Syr.*

15 πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν] ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς *Comp. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Lat.* Ex v. ſeq. ¶ [τὸ] *Comp. Aug. 6. Vff.* cum multis.

17 ἔν] δὲ *Al. Lat.* in mſ. Charit. ¶ βουλευόμενος] *edd.* &c. Alliteratio ad βουλεύομαι. [βουλόμενος] *Al. Aug. 6. Barb. 2. Baroc. Boern. Cov. 2. L.* pluresve, *Copt. Lat. Chryſ.* ¶ ναὶ & ἀ bis] Vtrumque ſemel, *Lat.* & cod. unus in notis *Beza* & margine *Wech.* Ex ſeqq.

18 ἐγένετο] ἔστιν *Al.* & al.

19 ἐκηρύχθη] ὁ κύριος ἐκηρύχθη *Valla,*

20 ~ τῷ] *Er. Steph.* edd. *Valla, Chryſ.* &c. [τῷ] *Comp. Al.* cod. multi. ¶ τὸ ναὶ] τῷ ναὶ *Valla.* ¶ καὶ ἐν αὐτῷ] *edd. mſſ. Hilar.* &c. ¶ διὸ καὶ δι' αὐτοῦ] *Al. Barb. 1. Boern. Colb. 7. Cov. 2. L. Lin. Par. 10. Steph.* μ. *Copt. Lat. Marcion.* ſic quoque, *dicimus* addito, *Theodoritus, Lat.* in mſ. Char. *Pelagius* aliique, *Syr.* Quaſi apoſtolus hoc loco ſpectaret *Amen* in Eccleſia dici ſolitum. ¶ τὸ ἀμὴν] τῷ ἀμὴν *Valla, Aug. 6. Arab.* Ex alliteratione ad αὐτῷ. ¶ δι' ἡμῶν] *edd. mſſ. Hilar.* &c. *noſtram* habet *Lat.* ex 1 Cor. II. 7. & inde *veſtram* codd. quidam apud Eſtium. ~ *Syr.*

21 εἰς χριστὸν, καὶ] χριστὸς κύριος, καὶ ὁ *Hilar.*

22 ὁ] ~ *Al.* & al.

CAP. II.

1 ἐν uſque ἐλθεῖν] *Comp. Al. Aug. 6. Stap. Vff.* cod. plurimi., nec non *Chryſ. Lat. Syr.* ἐλθεῖν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς *Er.* & al.

3 λύπην] λύπην ἐπὶ λύπῃ *Comp. Rhodius* Franciſci Ciſnerii Toletani cardinalis apud Stunicam (id eſt Ximenii,) qui apud Eraſmum Ciſuerius, & apud Millium Civerius perperam dicitur,) & alii, *Lat.* Ex Phil. II. 27: unde etiam χῦ. pro χω, *Al.* & alii.

5 ἐπιβαρῶ] comma addit *Beza* & recent.

10 ἐγὼ alterum] ~ *Al.* apud Fellum. ¶ εἴτι κεχάρισμαι, ὑμῖν κεχάρισμαι] *edd.* &c.

εἴτι

ἔστι καχ. ὃ καχ. *Chryſ.* ᾧ καχ. ἔστι καχ. *Colin.* ed. *Cov. 2. Ger. L.* [ὃ καχ. ἔστι καχ.] *Al. Pariſ. 10. Lat.* καχ. εἴτε καχ. *Clar.* ἔστι καχ. καχ. *Tertull.* εἴ τινι καχόφρισμα *Auguſtinus.* ὃ καχ. καχ. *Arab. Syr.* ὃ καχ. *Lin. Æth. Pacianus, Ambroſius.* ¶ εἴτε] ~ *Copt.* ¶ ᾧ καχ.] ~ *Baſ. 2. Roe. 2.*

12 ἐν πνεύμ] ~ *Theophyl.* ceterique Græci in comm. apud Eſtium.

16 θανάτου & ζωῆς] *edd. mſſ., Lat. Iren. Hilar. Caſſiod. Chryſ. Syr.* ἐκ θανάτου & ἐκ ζωῆς *Al. Barb. 2. Cov. 2. L. Roe. 2. Steph. m. Clemens* Al. *Orig., Dial.* c. Marcion. Homil. 1 in Cant. apud *Hieron. Copt.* Vtrumque *Cyrillus* Al. ¶ τίς] *tam* addit *Lat.* ex alliteratione ad *vitam.* ut cenſet *Twells* P. I. Exam. p. 20.

17 πολλοί] *Er. Steph.* edd. vel etiam *Al. Bar. Cov. 2. 3. Magd. 1. 2. N. 2. Pet. 2. Roe. 2.* cum *Vff.* & aliquot *Stephanicis* & *Lat. Iren.* gr. & lat. [λοιποί] *Comp. Cant. 2. 3. Cov. 4. Gen. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Lu. Pet. 1. 3. Steph. a. ζ. θ. Græcolatini,* in græco; alii in *Er.* annot. *Arab. Syr. Chryſ. Theodorit. Euthal. Oecum. Theophyl.* Ex Eph. II. 3. 1 Theſſ. IV. 13. vel ex mera feſtinatione. ¶ [~ ὡς prius] *Lat.* & *græcolatini* (ſed habet *Clar.* græce,) *Iren. Hilar. Pelag. Hieron.* ¶ [~ ἀλλ' alterum] *Lat.* in mſſ., codd. *græcolatini* (ſed habet *Clar.* græce,) *Iren. Hilar. Pelag.* καὶ *Syr.*

CAP. III.

1 [ἡ] *Bezæ* quarta & al. edd. *Cov. 2* & alii. Ex ſeq. ¶ χρήζομεν] χρήζωμεν *Steph.* ed. 2. *Aug. 6. Vff.* ¶ [~ συστατικῶν] *Al. Barb. 2. Theodorit. Lat. Copt.* nec non *Chryſ.*

2 ἐγγεγραμμένη] ἐγγεγραμμένοι *Aug. 6.* γεγραμμένη *Cov. 3. Pet. 2.* γεγραμμένοι *Vff.* ¶ γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη] γινωσκόμενοι καὶ ἀναγινωσκόμενοι *Vff.*

3 καρδίαις] καρδίαις *Al. Aug. 6.* & alii. Rhythmus σαρκίνοις.

6 γράμματος — πνεύματος] γράμματι — πνεύματι *Lat. Colb. 7. Syr.* ¶ ἀποκτείνει] *Comp. Al.* cod. multi. ἀποκτέινει *Aug. 6. Boern.* ἀποκτείνοι *Er.* &c. *Chryſ.*

7 ἐν medium] ~ *Al.* & al. ¶ ἐνετείσθη] ἐνατενίσαι *Er. Cov. 3. Vien.*

9 περισσεύει] περισσεύσει *Comp. Laud. 2. Lat.* aliqui, *Archelaus, Syr.* Ex v. 8. ἔτους.

10 ἐδόξ] ἐ *Comp. Al. Aug. 6. Stap. Valla, Vff.* & alii, *Chryſ.* de Sacerd. *Euthalius.* δ̄ bis legendum, ſemel ſcriptum.

13 τέλος] πρόσωπον *Al. Lat.* olim. non ex ſimilitudine vocum, *finem* & *faciem,* ſed ex alliteratione ad πρόσωπον proxime præcedens.

CAP. IV.

1 παθὼν] παθὸ *Lat.* ¶ ἐνθυμῆμεν] ἐγθυμῆμεν *Colin.* ed. *Al. L. Lin. Pet. 3.* apud Fellum.

4 [κεκάλυμμένον ἐσ̄ι] *Stap.* in verſione, *Archelai* & Man. diſp., *Lat.* pluresve. ¶ τῶ αἰῶνος τούτου] Comma præfixere plerique patres, quo magis repugnarent

rent Marcionitis & Manichæis. Vide Eſtium. ¶ [διαυγάσαι] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Lin. Steph. 1. 11. Dionyſius* Al. *Euſeb. Archelai* & Manetis diſp., *Dial.* c. Marcion. καταυγάσαι *Clar. Orig. Epiphan.* ¶ [~ αὐτοῖς] *Al. Colb. 7. Lin. Lat.* plerique, Diſp. *Archelai* & Man., *Iren. Orig. Cyrillus* Hier. *Theodorit.* ἐν αὐτοῖς *Dionyſius* Al. ¶ τοῦ θεοῦ] τοῦ ἀοράτου addit *Comp. Vien. Lat.* aliqui, & al. Ex Col. I. 15.

6 ἰησοῦ] ~ *Al. Tertull. Chryſ.* uti c. II. 10.

10 κυρίῳ] ~ *Al.* & al. ut in ſeqq.

11 ἀεὶ] ἀεὶ *Tertull. Hilar. Syr.*

12 μὲν] ~ *Al. Cov. 2. Chryſ. Theodorit. Lat.*

14 κύριον] *edd. mſſ. Hilarius.* [~] *Lat. Tertull. Pelag. Sedulius, Barb. 1.* ¶ διὰ] σὺν *Colin.* ed. *Boern. Colb. 7. Cov. 2.* & *tres* apud Simonium (nempe *Clar. Ger. Steph. 2.*) *Lat.*

17 ἐλαφρὸν] πρόσκαιρον καὶ ἐλαφρὸν *Cov. 2. Lat. Syr.* Paraphraſis τὸ παραυτίκα.

CAP. V.

2 ἐπενδύσασθαι] ἐνδύσασθαι *Aug. 6.*

3 εἴ γε] εἰ γὰρ *Vff.* εἴπερ *Colb. 7.* & alii. ¶ ἐνδυσάμενοι] *edd. mſſ., Armen. Copt. Lat. Syr. Clemens* Al. *Macar.* homil. V. § 7 & 10 clare; *Andreas* Cæſ. in Ap. XVI. *Scholia* Græca, *Stap.* in verſione &c. unde ἐπενδυσάμενοι *Vff.* ex anteced. [ἐνδυσάμενοι] *Tertull.* & alii patres Latini & cod. *Græcolatini, Arab.* Alterum Macarii, quem citavimus, locum huc refert Eſtius. Vtramque lectionem citat *Hilarius* vel etiam *Chryſoſtomus.*

4 ἐφ' ᾧ] *Comp. Aug. 6.* &c. ἐπειδὴ *Er.* & inde *Curcellæus* apud Fellum ſolus. Gloſſa *Oecumenii.*

5 καὶ] *edd. mſſ. Iren.* græce, *Chryſ. Hilarius.* ~ *Lat.* plerique alii, *Barb. 2. Orig. Syr.*

8 κύριον] θεὸν *Clemens* Al. *Lat.* in cod. non paucis.

9 ἐνδημοῦντες εἴτε ἐκδημοῦντες] *edd. mſſ. Chryſ. Armen. Copt. Hilar.* [ἐνδ. εἴτε ἐνδ.] *Stap. Clemens* Al. *Orig.* in Rom. VIII. 38. *Æth. Lat. Tertullian. Calaritan. Syr.*

10 διὰ] *Er. Steph.* ed. ſine exceptione, & ſic *mſſ. Clemens* Al. *Athanaſius* de Incarn. *Baſilius, Cyrillus* Al. *Scholia* Græca, *Æth. Arab. Syr.* quin etiam *Tertullian.* & cod. *græcolatini*, in græcis. [ἰδίᾳ] *Lat. Cyprian. Zeno* Veron. & al. ἰδίᾳ *Comp.* Vid. Carpzov. Dicta funebria p. 428. ubi etiam citat Dilherri Eclog. p. 387 ſeqq. Vtrumque, *Origenes, Theodoritus*; ſed uterque fortius pro textu.

12 γὰρ] ~ *Lin. Steph. 11. Chryſ. Theodorit. Lat. Syr.*

15 εἰ] *edd. mſſ.*, etiam *Vff. Arab. Lat. Chryſ. Cyrillus* Al. &c. [~] codd. quidam apud *Er. Baſ. 2. Lu. Stap. Steph. 3. 11. 17.* & ſex alii cum *græcolatinis*, Syr. Omiſſum ante εἰς. *Athanaſius* legit certius quam omittit. ¶ αὐτῶν] πάντων *Vff.* & alii. *Leo.* αὐτῶν πάντων *Barb. 1. Magd. 2.*

17 [τὰ

17 [τὰ πάντα καινά] *Comp. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Chrys. Athanas.* non semel, *Lat.* ¶ τὰ πάντα] ~ *Augustin.* & codd. *græcolat. Copt.* Legit & non legit *Tertull.* Vocula, *omnia*, collato versu seq., bis legenda, semel scripta.

18 [~ ἡσᾶ] *Clar. Colb. 7. Cov. 2. Lin. Lat.* sed habet *Hilarius.* τῷ *Colinæi* ed. *Chrys.*

19 ἐν alterum] *Lu.* & al.

20 οὖν] *pro quo* habet *Hilarius.* unde ὃν ante ὑπὲρ inserunt cod. *græcolatini*, οὖν deinde omisso.

21 γὰρ] ~ *Lat.* vel etiam *Orig.* ¶ [γενώμεθα] *Comp. Lin. Roe. 2. Vff.* pluresve, *Chrys.* nec non *Aug. 6.*

CAP. VI.

1 καὶ] ~ *Colb. 7. Stap.* & al.

15 χριστῷ] χριστᾶ *Stap. Clemens* Al. *Lat.* ¶ βελίαρ] βελιὰλ *Comp. Beza, Clemens* Al. *Orig. Lat.*

16 ὁ θεὸς] ~ *Syr.* E proximo subaudiebat.

CAP. VII.

1 καὶ πνεύματος,] sequentibus jungit *Hilarius.*

3 ἐ] ~ *Colb. 7.*

6 ὁ θεὸς] ~ *Comp. Arab. Chrys.*

11 ὑμᾶς] *edd. mss. Clemens* Al. *Chrys.* &c. ~ *Hilar. Boern. Colb. 7. Augustin.* ¶ ~ ἐν] *Er. Steph.* edd. *mss. Clemens* Al. [ἐν] *Comp. Aug. 6. Barb. 1. Cov. 2. Gen. Laud. 2. Lin. Stap.* in versione, *Steph. 0. ια. ιγ. Chrys. Euthal. Arab. Lat. Syr.* ¶ ἀπολογίαν] ἐξομολόγησιν quidam codices apud *Marloratum* & *Lomejerum.* ¶ ἐν ante τῷ] ~ *Lu.* & alii, *Clem.* Al. Strom. 4.

12 ὑμῖν] ~ *Hilar. Clar.* latine. ¶ ἀδικήσαντος] ἀδικήματος *Aug. 6.* ¶ ἡμῶν — ὑμῶν] *Comp. Beza, Barb. 1. Bar. Cant. 3. Lin. Magd. 1. 2. N. 2. Roe. 2. Chrys. Theodorit. Theophyl. Lat.* Credo etiam cod. *græcolat.* Probat Millius & Whitbius. [ὑμῶν — ἡμῶν] *Er. Steph.* edd. (in cujus margine tantummodo *Comp.* excipitur,) *Stap.* & complures postea collati, etiam *Aug. 6. Cas. Vff. Syr.* Adde *Caryophilum.* ¶ πρὸς ὑμᾶς] ~ *Æth. Arab. Lat.* multi, *Barb. 7. Syr.*

13 ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν· περισσοτέρως δὲ]· ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ὑμῶν περισσοτέρως *Boern. Lin. Paris. 10. Pet. 3. Steph. δ. ια. ιγ.* ·ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ἡμῶν περισσοτέρως *Clar. Cov. 4. Lat.* ·καὶ ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν περισσοτέρως *Stap.* in versione. καὶ ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν περισσοτέρως *Syr.* ¶ [~ δὲ] *Cov. 3. Hunt. 1.* pluresve, *Chrys.* (nam ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν in exegesi construit cum seqq.) & *Theodoritus.*

16 ~ οὖν post χαίρω] *ed. principes, Stap.* &c. οὖν *Beza* (& recent. edd.) ex *Steph. ια.* & *Arab.* item *Bas. 2. Cov. 2. Chrys. Theodoritus.*

CAP. VIII.

4 δέξασθαι ἡμᾶς] *edd. ms.* duo apud Bezam, vel etiam *Colb. 7. Cov. 3. Laud. 2. Lu. Pet. 1. 3. Seid.* Visum aliquid deesse: (confer *Copt.*) verbum sumtum ex

Digitized by Google

v. 17. vel ex c. VI. 1. [~] *Aug. 6. Bar. Barb. 3. Baſ. 2. Cant. 2. 3. Cov. 2. 4. Gen. Hunt. 1. L. Lin. Magd. 1. 2. N. 2. Pet. 2. Roe. 2. Sin. Stap.* in verſione, *Steph. 1. 2. 3. 17. Vff. Vien. Æth. Arab. Lat.* & codd. *græcolatini*, *Syr. Chryſoſt.* h. l. (unde idem ſupplet ἀπλήρωσαν in Homil. ad illud, *Oportet hæreſes:*) *Theodorit. Euthal. Theophyl.* qui ipſe, Gloſſam hanc eſſe, docet. Hinc διδόναι ἡμῖν in *Armen.* ſuppletur. *Al.* hoc loco hiare memento. ἐν πολλοῖς τῶν ἀντιγράφων ἄτοπος ἔυρηται, addit exemplar *Corſendoncenſe* apud Er. Ex quo patet, tum quum hoc Scholion natum eſt, lectionem communem non habuiſſe δέξασθαι ἡμᾶς. Vid. *Gnom.*

7 ὑμῶν ἐν ἡμῖν] ἡμῶν ἐν ὑμῖν *Cant. 3. Cov. 2. L. Magd. 2. Syr.*

8 ὑμετέρας] ἡμετέρας *Elzevir.* edd. A. 1624 & deinceps. Sphalma, in uno item alterove *mſ.* occurrens, neque a *Curcellæo* mutatum.

9 ὑμᾶς] ἡμᾶς *Cov. 4. Gen. L. Chryſ.* & alii mox citandi. ¶ ὑμεῖς — πλατήσητε] ἡμεῖς — πλατήσωμεν *Aug. 6. Magd. 1. Theophylus* Alexand. apud Leonem, *Athanaſius, Chryſ.* in textu: & ſic *in archetypis* ſe legiſſe notat Stapulenſis. Vtrumque *Caſſiodorius* in Pſalmos.

12 [~ τὶς] *Colb. 7. Cov. 2. Lin. Pet. 3. Stap.* in verſione. *Steph. 17. 17. Vff. Clemens* Al. f. 296 ed. Commelin. *Theodorit. Æth. Lat. Barb. 1. Cyprian.* & alii. Varie *Chryſoſtomus.* τὶ *Aug. 6.* τὶς poſt ἐκ ἔχει reponunt *græcolatini.*

16 [δόντι] *Aug. 6. Baroc. Cant. 2. 3. Cov. 4. Lin. Magd. 1. Roe. 2. Steph. 2. 3. 17. Chryſ. Theophyl. Lat. Syr.*

18 ὁ] ~ *Comp. Vff.*

19 σὺν] ἐν *Colb. 7.* & al. ¶ ὑφ' ἡμῶν — ὑμῶν] ὑφ' ὑμῶν — ἡμῶν *Aug. 6.* ¶ αὐτῷ] ~ *Cov. 2. Lin. Æth. Lat.* ¶ ὑμῶν] *edd.* cum *mſ.* paucis, *Chryſ. Theophyl. Valla.* [ἡμῶν] *Er.* ed. 1. *Baroc. Baſ. 2. Cant. 2. 3. Cov. 3. Laud. 2. Lin. Lu. Magd. 1. N. 2. Pet. 1. 2. 3. Stap. Steph.* omn. *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.* codd. *græcolatini*, *Theodorit.* Hiat *Al.*

21 προνοούμενοι] *edd.* &c. ex allit. ad v. 20. & ex Rom. XII. 17. [προνοοῦμεν γὰρ] *Colin.* ed. *Stap. Steph. 2. 17. Arab. Lat. Barb. 1. Boern. Syr.* unde etiam προνοούμενα γὰρ *Clar.* græce, *Colb. 7. Cov. 3. L. Lin. Roe. 2.* ¶ κυρίᾳ] θεῷ *Lat. Syr.*

24 ~ καὶ] *Comp. Beza, Aug. 6. Barb. 1. Baſ. 2. Cant. 2. 3. L. Lu. Pet. 1. 2. 3. Stap. Steph.* omn. *Vff.* codd. *græcolatini* & decem alii, *verſiones* & *patres.* [καὶ] *Er.* & recent. edd. neſcio an *Cov. 2. 3.* Hiat *Al.*

CAP. IX.

4 τῆς καυχήσεως] *edd. mſſ. Chryſ. Syr. Arab.* Ex cap. XI. 17 adjectum cenſet Miſſius. [~] *Æth. Copt. Lat. Hilar. Barb. 1. Colb. 7.* & codd. *græcolatini*, *Auguſtinus*, *Pelagius.*

5 προκατηγγελμένην] *edd. mſſ.* Alliteratio ad προκαταρτίσωσι [προεπηγγ.] *Barb. 1. Colb. 7.* & *Græcolatini* cum *Lat.* aliiſque verſionibus, *Theophyl.* ~ *Chryſ.* bis. ¶ ὑμῶν] ~ *Lat.* multi. ¶ [~ καὶ] *Stap.* in verſione, *Vff.* pluresve, *Chryſ. Lat. Syr. Arab.* ¶ ὡς] *Comp. Aug. 6. Clar. Colb. 7. L. Vff.* & novem alii, *Chryſ.* [ὥσπερ] *Er. Steph.* edd. ~ *Cæſ. Cant. Pet. 3.*

6 καὶ

6 καὶ alterum] ~ *verſiones* aliquot.

7 θεὸς] κύριος *Cov. 2. Syr.*

9 αἰῶνα] αἰῶνα τοῦ αἰῶνος *Magd. 2.* & alii, *Lat.* aliqui. Ex LXX.

10 ,καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν] καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν, *Vff. Chryſ. Syr.* commate mutato. ¶ [χορηγήσει κτλ.] *Barb. 1. Cov. 2. Lin. Steph. ια. Æth. Lat.* (& inde *Clar.*) *Syr. Cyrillus* Al. *Cyprian.* & al. ¶ γενήματα] γενήμασι *Comp. Aug. 6. Boern. Stap.*

12 τῷ] ἐν τῷ *Lat.*

15 δὲ] ~ *Lat. Barb. 1.*

CAP. X.

5 καθαιροῦντες] καθαίροντες nonnulli apud *Zonaram* & *Balſamonem*. & probat Heinſius.

7 βλέπετε·] *Theophyl. Lat., ed.* aliquæ. ¶ [~ χριστοῦ] *Er. Colb. 7. Cov. 2. Stap. Æth. Armen. Copt. Lat.* (& codd. *Gracolat.*) *Syr. Chryſ. Theodorit. Theophyl.*

8 τι]~ *Vff.* & al. ¶ ἡμῶν] ~ *Clar. Æth. Colb. 7. Lat.* in mſ. Colon. ἐμοὶ *Syr.*

9 ἵνα] ἵνα δὲ *Comp. Barb. 1. Laud. 2. Steph. ε. ια. Lat.* aliqui, *Syr. Chryſ.*

10 παρουσία] παρέδρησία *Comp.*

12 [~ ἐ συνιᾶσιν· ἡμεῖς δὲ] *Clar.* latine, *Boern. Hilarius*, Tract. de ſingul. cleric. ap. *Cyprian. Idacius, Sedulius.* Hiatus, *non* recurrente. ¶ ἐ συνιᾶσιν] *edd. mſſ. Chryſ. Theophyl. Syr. Auguſtinus* paſſim. ἐ συνιᾶσιν *Cov. 2. Steph. ια. Theodoritus.* ~ *Lat. Calaritan. Pelagius.* Ex Græcis τὸ *non intelligunt*, non reſtitutum eſt: *nos autem*, reſtitutum. *Fulgentius*que, *non intelligunt*, non legit: *nos autem*, legerit, nec ne, non apparet.

13 ἡμῶν] ~ *Boern. Pet. 3.* apud Fellum.

15 δὲ] ~ *Er. Steph.* ed. 1. Vff. & alii.

16 ὑπερέκεινα] ὑπὲρ ἐκεῖνα *Lu. Stap. Vff. Cyrillus* Hieroſ.

18 συνισῶν] συνισάνων *Aldi* ed. *Cov. 2.* & alii, *Orig. Theodorit. Ephræm, Euthal.*

CAP. XI.

1 ὄφελον] ὤφελον *Pet. 3.* apud Fellum, *Stap. Vff.* ¶ ἀνείχ.] ἀνέχεσθε *Stap.* ἠνείχεσθε *Henr. Steph.* ed. & recent., *Hunt. 1. Laud. 2.* ¶ μικρόν τῇ ἀφρ.] *edd.* principes, *Valla* &c. μικρόν τι τῆς ἀφροσύνης *Beza* (& recent. edd.) ex *Steph. ε. ια. Lat.* & *gracolatini*, (niſi quod τι omittit *Boern.*) *Theophyl. Arab.* μικρόν τι τῇ ἀφρ. *Caſ. Cant. 2.* Ex v. 16.

3 ἄνω] ~ *Calaritan. Clar.* ¶ ἁπλότητος] ἁγνότητος καὶ τῆς ἁπλότητος *Colb. 7. Lat.* aliqui ante tempora Auguſtini, *Archelaus, Clar.* vel etiam *Æth. Epiphanius.* prius arripuit librarius ex anteced. deinde, liturae fugitans, lectionem genuinam attexuit. Inde ἁπλότητος καὶ ἁγνότητος *Boern. Auguſtinus.* at, *caſtitate*, idem, & *Calarit. Hilar. Gaudentius.*

8 πρὸς prius] εἰς *Er.* annot. Vtrumque *Chryſ.*

10 γρα-

Digitized by Google

10 γραφήσεται] σφραγήσεται *Steph.* ed. 1. unde σφραγίσεται aliæ *ed.* ejuſdem & alior. Sphalma, codd. non inſpectis cumulatum.

15 οὖν] *Calaritan. Clar. Æth. Syr.* Non addendus *Chryſoſtomus.*

16 κἀγὼ] μικρόν τι *Comp. Aug. 6. Stap. Vff.* pluresve, *Lat.* μικρόντι καγὼ *Er.* &c.

17 [ἃ κατὰ κύριον λαλῶ] *Aug. 6.* pluresve, *Chryſ. Syr.*

22 ſ. ἐσὶ ; quater] ἐσὶ, *Er.* & al. citra interrogationem, quæ tamen quarto loco neceſſaria videtur. coll. v. 13 ſ. ¶ ἐν πληγαῖς uſq. περισσοτέρως] *edd. mſſ. Chryſ. Arm. Copt. Syr.* ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως *Lat.* & codd. *græcolat. Æth. Hieron.* & alii. Conf. v. ſeqq.

28 ἐπισύστασις] ἐπίσασις *Anthologium* mſ. & al.

31 [~ ἡμῶν] *Comp. Er.* ed. 1, *Cant. 2. 3. L. Pet. 1. 3. Vff.* & quinque alii, *Chryſ. Euthal.* ¶ χριστῷ] ~ *L.* & al.

32 εἶλων] ~ *Lat. Syr.*

CAP. XII.

1 δὴ] δεῖ *Lu.* & alii, *Lat. Syr.* ex ſcriptione promiſcua. Vtrumvis habent codices *Stap.* ¶ ἐ] ~ *Copt.*

2 ἐκ οἶδα prius] ~ *Lat.* multi, *Syr.*

7 [~ ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι] *Al. Colb. 7. Iren. Æth. Lat.* & codd. *græcolat. Auguſtinus.* Pro gloſſa habet Zegerus, Millius, Kuſterus : ſed agnoſcit *Cyprianus, Hilar. Hieron.*

9 [~ μοι] *Æth. Lat.* & inde cod. *græcolatini, Iren.* (in Gr. & uno Lat. codice,) unde idem alibi ſupplet τῇ θεῷ & αὐτῷ *Tertull. Archelaus, Oroſius, Paulinus, Leo* & alii, *Iſid.* Peluſ. Vid. *Gnom.* ¶ μᾶλλον] *edd. mſſ. Iren.* [~] *Æth. Arab. Lat. Syr. Orig. Chryſ.* vide Mill. Proleg. § 477.

10 παρὼν μὴ] μὴ παρὼν μὴ *Er.*

11 [~ καυχώμενος] *Al. Cov. 4. Gen. Magd. 2.* manu prima, *Pet. 3. Steph. a. Euthal. Æth. Copt. Lat. Barb. 1.* codd. *græcolatini.*

12 μὲν] μὲν τοι *Vien.* & alii, *Lat.*

14 [τοῦτο] *Comp. Al. Aug. 6.* &c. Ex c. XIII. 1.

17 ὧν] ὃν *Aug. 6. Lu. Stap.*

19 [πάλαι] *Al.* & unus cod. apud *Bezam, Lat.* & inde *Hilar.* in comm. *Boern. Clar.* latine. πάλιν, ex c. III. 1. vel πάλαι ex rhythmo δοκεῖτε. nam αι & ε olim fere promiſcua. vid. *Gnom.* ¶ ἐν χριστῷ] *Hilarius, Clar.* latine.

20 ἔρεις] ἔρις *Comp. Al. Aug. 6. Vff.* & al.

21 με] ~ *Lat. Tertull.* & alii, *Æth.* ¶ προημ.] ἡμαρτηκότων *Cant. 2. Chryſ. Æth. Caſſiod.* in Pſ. LI. *Syr.*

CAP. XIII.

1 τρίτον] ἐπὶ τρίτον *Comp. Al. Stap.* & al. Ex c. XII. 14. ¶ τοῦτο] ~ *Barb. 4. Stap.* ¶ καὶ] ἢ *Cov. 3. Euthal. Lat.*

2 τὸ δεύτερον] *vobis* habent *Lat.* multi ; pro *bis*, ut eſt in mſ. Colon. & aliis. ¶ γράφω] *edd. mſſ.* &c. Ex v. 10. [~] *Al. Lat.* conſtanter, *Barb. 1.* & codd. *græcolatini, Æth.* unde λέγω ſupplet *Copt.*

3 δυνα-

3 δυναστεῖ] δύναται *Comp. Chrys.* δυνατοῖ *Cov. 2.* δυνατὸς *Vff.*

4 ἡμεῖς] καὶ ἡμεῖς *Beza* & recent. edd. *Barb. 1. Steph. ï. Chrys.* ¶ ἐν] σὺν *Al. Boern. Syr.* Ex ſeq. ¶ σὺν] ἐν *Chrys.* & (ſi recte collati ſunt) *Clar. Colb. 7.* Ex præced. ¶ εἰς ὑμᾶς] *edd. mſſ., Lat. Hilar. Syr.* ~ *Barb. 1. Clar.* latine, *Chrys.*

5 ἑαυτοῖς] ~ *Chrys. Æth.* ¶ ἑαυτοῖς χριστὸς] χριστὸς ἑαυτοῖς *Al. Lin. Clemens* Al. *Lat.*

7 εὔχομαι] *edd. mſſ. Hil. Caſſiod.* &c. εὐχόμεθα *Al.* & alii, *Lat.* ex v. 9.

9 γὰρ] ~ *Aug. 6.* & alii.

12 φιλήματι ἁγίῳ] *Comp. Al. Vff.* cod. multi, *Chrys.* ἁγίῳ φιλήματι *Er.* & al.

13 χαρὶς] χαρὶς ἡμῶν *Al.* apud Fellum, *Laud. 2.* & al. ¶ θεοῦ] θεοῦ καὶ πατρὸς *Aug. 6.* & alii. ¶ μετὰ] *ſit ſemper* præfigit *Didymus* non ſemel. ¶ [~ ἀμήν] *Al. Colb. 7. Æth. Hilar. Caſſiod.* in Pſ. CXVI.

EP. AD GALATAS.

Hanc & reliquas Pauli minores Epiſtolas habent

EDD. *Comp. Er.* &c.

MSS. CLASS. I. *Al. Aug. 6. Baroc. Boern. Cant. 3. Cov. 2. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Magd. 1. N. 2. Pet. 1. Roe. 2. Vff.*

CLASS. II. *Barb. octo, Baſ. 2. Cant. 2. Clar. Colb. 7. Gen. Ger. L. Lu. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Stap. Steph. δ. ε. ζ. θ. ια. ιγ. Vien.* Bis terve etiam *Gon.* citatur a Millio, & aliquoties in ep. ad Gal. Phil. Col. *Steph. ια.*

VERSION. *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.*

PATRES, *Chryſoſt. Euthal. Oecum. Theophyl. Hilar. Hieron.* (præſertim in epp. ad Gal. Eph. Tit. Philem.) *Pelagius, Caſſiodorus* &c.

GAL. CAP. I.

1 καὶ] *edd.* &c. *Lat. Iren.* f. 234. *Hippolytus, Chrys.* clare, *Marius* Victorinus, *Cerealis, Caſſiod.* in Pſ. CXVI. & h. l. *Syr.* &c. καὶ ἀπὸ conjectura apud *Artemon.* p. 211 ſ. Sed vide *Gnom.*

3 πατρὸς] πατρὸς ἡμῶν *Al. Aug. 6. Lin. Pet. 2. Æth. Lat.* aliqui. ¶ [~ ἡμῶν] *Al. Aug. 6. Cant. 2. L. Lin. Pet. 1. 2. Chrys. Copt. Lat.* in Trev. & aliis, nec non *Syr.*

4 [περὶ] *Comp. Al. Boern. Cant. 3. Clar. Cov. 2. 3. Gon. Laud. 2. Magd. 1. Pet. 1. Seid. Orig. Oecumenii* textus.

6 ἄτω] *ſic tam* habet *Lat. Tertull.* & al. *tam*, abſque *ſic*, habet *Col.* manu prima. ¶ χριστοῦ] *edd. mſſ. Euſeb. Chrys. Hilar.* & alii, nec non *Syr.* vel etiam *Arab.* [~] *Tertull.* non ſemel, *Cyprianus* non ſemel, *Calaritanus. θεοῦ N. 2. Vff.* & alii apud *Er.* & *Bezam, Theodoritus* & *Oecumenius* in textu.

8 ὑμῖν alterum] ~ *Theodoritus, Dial.* c. Marcion.

9 προειρήκαμεν] προείρηται *Cov. 4. Gen. Chrys. Æth. Arab. Lat.* in Char. Col. & in Breviar. mſ. *Syr.*

11 δὲ] γὰρ *Lat. Barb. 1. Colb. 7.* & codd. *græcolatini.* ſed *autem* habet *Trev.*

12 ἰησοῦ] ~ *Cov. 3. Pet. 1.* apud Fellum, *Vff. Oec.*

15 [~ ὁ θεὸς] *Theodoritus, Lat. Hilar. Hieron. Barb. 1. Syr.* nec non *Orig.* Habet & non habet *Irenæus* Latinus.

16 προωνεθέμην] *Aug. 6. Cov. 2. Lu.* & aliqui apud *Er.*

18 πέτρου] κηφᾶ *Al. Barb. 1. Copt. Æth.*

CAP. II.

1 πάλιν] *edd. mſſ. Lat. Hil. Caſſiod. Syr.* ~ *Chryſ. Iren. Clar.* latine.

4 δὲ] ~ *Er.* ed. 5. ex conjectura Hieronymi; ut ſi δὲ, ſtante οἷς v. ſeq., ſtare non poſſet. ſic quoque δὲ Eph. II. 4 diſpunxit Hieronymus. Eſtius, eandem varietatem notans, Eraſmum videtur ſolens reſpexiſſe. Habet *Hippolytus:* non omittit *Chryſoſtomus;* neque tollit *Tertullianus.*

5 οἷς ἀλλ] *edd. mſſ., Chryſ. Theodorit. Theophyl. Oecum.* &c. *verſiones*, etiam *Lat.*, *Hieron. Auguſtin. Caſſiod. Primaſ. Pelagius*, *Sedulius*, Græci apud *Hilarium*, Marcion. apud *Tertull.* [~] *Lat.* olim, & inde *Tertull. Iren.* cum multis, quorum tamen alii *neque*, alii *quibus* retinent. Id viſa poſtulare δὲ particula. At ſæpe *non* omiſſum in codd. Lat. ut in hac ipſa Epiſtola, c. V. 8. item Ioh. VI. 64. IX. 27. Rom. V. 14. 1 Cor. V. 6. IX. 6. Col. II. 18. & viciſſim additum, Matth. VIII. 30. Omnino apud Latinos tam lubrica ſub calamo eſt *non* particula, ut de Negationibus, quæ Pandectis Florentinis recte, male, additæ vel detractæ ſunt, permulta differant Ant. Nebriſſenſis Quinquag. cap. XXXII. Ant. Auguſtinus l. IV Emend. c. 17. & juſto libro Siegm. Reich. Iauchius. Sæpe etiam in græcis aliiſque οὐκ omiſſum. vide var. Ioh. I. 31. Rom. IV. 19. 1 Cor. III. 7. IV. 7. 2 Cor. VII. 3. XII. 1. ¶ διαμείνῃ] διαμένῃ *Al. Aug. 6. Roe. 2. Lat.*

6 θεὸς] ὁ θεὸς *Comp. Al. Chryſ.* ¶ οἱ δοκοῦντες] ~ *Curcellæi* margo.

9 [πέτρος καὶ ἰάκωβος] *Lat.* olim, cod. *græcolatini*, *Tertullian. Hilar. Hieron. Caſſiod. Haymo*, nec non *Theodoritus.* κηφᾶς καὶ ἰάκωβος *Chryſ.* at *Kepham* omittit *Al.* ¶ ἡμεῖς] ἡμεῖς μὲν *Al.* & al. nec non *Theodoritus* in Catena Aug. 5.

11 [κηφᾶς] *Al. Barb. 2. Colb. 7. Cov. 2. Pet. 3. Steph. tert. Arab. Copt. Lat.* (ſed *Petrus mſſ.* Charit. Colon. & Brev. mſ. & al.) *Euſebius* ex Clemente Al. *Euthalius.* Probant lectionem complures apud Wolfium.

14 [κηφᾷ] *Al. Barb. 1. Steph. tert. Euſeb. Copt. Lat.* Lectio media eſſe videtur, quæ v. 11 *Cepham*, v. 14 *Petrum* appellat, cum cod. nonnullis. unde alii *Petrum*, alii *Cepham*, utroque verſu poſuerunt. ¶ καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς] ~ *Hil.* in Gal II. & VI. & inde *Clar.* ¶ τί] πῶς *Colin.* ed. *Al. Cov. 2. L. Lin. Æth. Lat.* & *græcolatini*, *Syr.*

16 εἰδότες] εἰδότες δὲ *Cov. 2.* & al. ¶ διότι] ὅτι *Al.* cum paucis.

17 διάκονος;] Interrogationem tollit *Wall* Not. crit. p. 168 ſ. Sed & ἄρα particula & μὴ γένοιτο formula interrogationem corroborant intermediam.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.

1 ἐβάσκανε] ἐβάσκηνε *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* & alii. ¶ [~ τῇ ἀλ. μὴ πείθεσθαι] *Al. Colb. 7. Copt. Lat.* olim, & inde cod. *græcolatini; Syr. Cyrill. Chryſoſt.* (eo pluris habendus, quia in hanc Epiſtolam hypomnema, non homilias edidit:) *Hieronymus (Adamantii* fretus exemplaribus,) *Auguſtinus*, alii: item *Theophyl.* & *Oecum.* in commentar. vel etiam *Archelaus* in Diſp. cum Man. apud Hippol. ed. Fabric. T. 2. f. 188. Librarii Latini interdum, cum coepiſſent hæc verba ſcribere, poſtremum verbum, *veritati*, ſuppreſſerunt, indicantes, ſe erraſſe. Gloſſa ex c. V. 7. ¶ προεγράφη — ἐσταυρωμένος] ἐσταυρωμένος προεγράφη *Al.* ¶ [~ ἐν ὑμῖν] *Al. Cov. 2. Laud. 2. N. 2. Vff. Æth. Arab. Copt. Syr. Archelaus.*

8 ἐνευλογ.] εὐλογηθήσονται *Er.* & recent. ed., *Aug. 6. Chryſ. Theophyl.*

10 [ἐμμενεῖ] *LXX* ed. Grab. Hebr. יקים Deut. XXVII. 26.

12 [~ ἄνθρωπος] *Al. Barb. 1. Baſ. 2. Æth. Copt. Lat.* codd. *græcolatini*, *Syr. Chryſ. Hieron.* & al. E LXX injectum cenſet Millius.

15 [~ ἀδελφοὶ] *Comp. Lin. Æth.* E Lectionariis, ſunt, qui derivent. ¶ κεκυρ.] προκεκυρωμένην *Colb. 7. Chryſ.* Ex v. 17.

17 [προκεκυρωμένην] κεκυρωμένην *Vff. Cyrillus* Al. *Lat.* & inde *Boern.* Viciſſim ex v. 15. ¶ εἰς χριστὸν] *edd. mſſ. Hilar.* ex v. 16. 24. [~] *Al. Barb. 2. Colb. 7. Cyrillus* Al. *Copt. Lat.* ¶ τετρακόσια] τριακόσια *N. 2. Theophyl.*

19 ὁ νόμος ;] ; ὁ νόμος *Comp.* & al. ſed vid. *Gnomon.* ¶ τῶν παραβάσεων] *factorum* habent *Lat.* aliqui, pro, *peccatorum*, abbreviato. ¶ προσετέθη] *edd. mſſ. Syr.* [ἐτέθη] *Clemens* Al. *Orig. Euſeb. Arab. Lat. Iren. Hilar. Hieron. Pelag. Barb. 1. Clar.* latine, *Boern.* ἐδόθη *Chryſ.* ¶ [ὃ] *Cov. 3. 4. Gen. Lin. Lu. Pet. 2. 3. Roe. 2. Vff.*, unus apud Er. ſive *Baſ. 2. Orig. Cyrill. Theodorit.* Mutationi, in græcis facili, repugnant verſiones. ¶ διαταγὰς] διαταγεῖσα *Comp.* Dormitans editor Latina in mente habuit.

21 τῇ θεῷ] ~ *Hilar. Clar.* latine. τῷ χριστῷ *Cov. 2.*

23 τῇ δὲ] δὲ τῇ *Barb. 8. Vff.* ſed ſic τῇ γὰρ c. II. 12.

24 χριστὸν] *Chriſto* habet *Lat.* ex 1 Cor. IV. 15.

27 εἰς χριστὸν] ~ *Er.*

29 [~ ἡμᾶς] *Comp. Al. Lat. Leo.*

CAP. IV.

4 [γεννώμενον] *Comp. Baſ. 2. Cov. 2. 4. Laud. 2. Lin. Seid. Sin. Steph.* δ. ζ. ια. κα. E Luc. I. 35.

6 ὅτι] ὅτε *Comp.* ¶ [ἡμῶν] *Er. Al.* & alii, *Lat.* codd. multi, etiam *Tertull. Didymus*, *Leo*, *Chryſol.*

7 εἶ] ~ nonnulli apud *Er. Boern.* ¶ θεοῦ διὰ χριστοῦ] *edd. mſſ. Chryſ. Syr.* &c. θεοῦ, omiſſo διὰ χριστοῦ, *Armen. Copt.* [διὰ χριστοῦ] *Hieron.* Lectio Eraſmo probata, ac media. unde διὰ θεοῦ *Al. Barb. 1.* (apud Fellum,) *Colb. 7. Clemens* Al. Tract. de communi eſſentia Patris, Filii, & Spiritus S. apud *Athanaſium*, *Cyrillus* Al. *Lat. Hilar.*

Digitized by Google

Hilar. Pelag. vel etiam codd. *græcolatini*, *Arab.* διὰ θεὸν *Boern.* græce. θεῦ ab aliis inſertum ex Rom. VIII. 17. ab aliis ſubſtitutum, ex alliteratione. ¶ διὰ χριστ̃] ~ *Æth.* ἡσυ̃ interponunt *Laud. 2. Lin. Lu. Syr.* edd.

8 μὴ φύσα] φύσα μὴ *Al. Lat. Syr.*

14 μι] ~ *Cov. 2. Pet. 1. Steph. d. e. ια. Baſil. Theophyl. Syr.* Facile omiſſum poſt μον. [ὑμῶν] *Al. Lin.* (qui tamen duo pro μι omiſſo citantur apud Fellum,) *Barb. 1. Colb. 7.* Lat. Cyrillus Al. Ex v. antecedd. aut ſeq. ¶ ἐξίστ.] διεστύσατο *Gen. Chryſ. Theophyl.*

15 τὶς οὖν ἦν] τὶς οὖν *Lin. Theophyl.* Facile poſt οὖν excidit ἦν. nam omittitur, & quidem per ſphalma, etiam apud Stapulenſem, quippe qui ἦν ſibi lectum aperte interpretatur. Inde πᾶ οὖν *Colin.* ed. *Al. Barb. 1. Colb. 7. Cov. 2. Roe. 2. Steph. d. e. Lat. Hieron. Syr.* Ex Rom. III. 27. πᾶ οὖν ἦ *Boern.*

17 ἐκκλεῖσαι] ἐγκλεῖσαι cod. apud *Er.*, *Syr.* ἐκλῦσαι *Vſſ.* ¶ ὑμᾶς alterum] *edd. mſſ.* &c. ἡμᾶς *Beza* (& inde recent. edd.) ex conjectura.

18 καλὸν] *æmulamini autem meliora dona* præfigitur apud *Hilarium* ex 1 Cor. XII. idque ſequuntur codd. *græcolatini.* ¶ ζηλοῦσθαι] ζηλοῦσθε *Lat.*

24 [~ αἱ] *Er. Al. Aug. 6. Barb. 8. Clar. Gen. Pet. 1. 2. 3. Vſſ.* & al. ¶ ἄγαρ] ἀγὰρ *Kuſterus* in Notis.

25 [δὲ] *Al. Barb. 3. Clar.* in Græco, *Heſychius* in Levit. XIX. apud Zegerum, *Hilarius.* Particula μὲν jam hic apodoſin poſtulare viſa. ¶ ἄγαρ σινᾶ] *edd. mſſ.*, *Arabica* utraque, *Copt. Syr. Chryſ.* &c. Neutrum, τὸ, & foemininum ἄγαρ, non videntur cohærere. [σινᾶ] *Boern. Orig.* in Cant. *Heſych.* l. c. *Armen. Lat. Auguſtin. Hieronymus* aperte, *Æth.* vel etiam *Marcion* & *Manichæus* apud Hieronymum, *Pelagius*, *Sedulius*, alii. & ſic Beza aliquando edidit, ſed poſtea retractavit: probarunt autem haud pridem duo anonymi eruditi apud Wolfium. Solum *Agar* habet *Hilarii* commentarius, *Clar.* ¶ συστοιχεῖ δὲ] *quæ conſonat*, ἡ συστοιχοῦσα *Boern.* ¶ δὲ ante τῇ] *Baroc. Pet. 2.* (qui duo plane gemelli ſunt,) *Roe. 2.* (ſæpe illis congruens,) & *Curcellæi* margo. ¶ δὲ ante μετὰ] ~ apud eundem. [γὰρ] *Al. Cov. 2. Lin. Roe. 2. Stap.* in verſione, *Steph. e. ια.* & *græcolatini.* Hinc totum verſum ſic conſtituit Bentleius, τὸ δὲ ἄγαρ συστοιχεῖ τῇ νῦν Ἱερ. δουλεύσα γὰρ κτλ. ut σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ ἀραβίᾳ ſit gloſſa. Approbat Millius; ſed non *intrepide*, propter *unanimem codicum in* hoc inciſo *conſenſum.* Minus trepidat *editor* διγλωσσος, qui *COMMVNEM SENSVM quovis manuſcripto antiquiorem* cauſatus, pro illis verbis, τὸ γὰρ — συστοιχεῖ δὲ, tantummodo legit ἡ συστοιχοῦσα. pag. 689 ſeq. Atqui hæc non communi, ſed apoſtolico ſenſu conſtant. Vide *Gnom.*

26 πάντων] *edd. mſſ. Iren. Hieron. Rufinus* in Expoſ. Symboli, *Sedulius*, *Rupertus.* ἁπάντων (poſt ἡμῶν) *Euſebius*, *Theodoritus*, *Oecumenius.* [~] *Steph. d. e. Cyrillus*, *Marcus* Eremita, *Æth. Copt. Lat.*, etiam in *Marcionis* canone, *Barb. 1.* & cod. *græcolatini*, *Syr. Tertull.* & alii; Martyr apud *Euſebium*, convenienter. Legit & non legit *Origenes*, *Chryſoſtomus.*

CAP.

Digitized by Google

CAP. V.

1 [~ οὖν] *Baſ. 2. L. Roe. 2. Chryſ. Theodorit. Lat. Tertull. Hieron. Pelag. Clar.* Lectio media. unde & illud, τῇ ἐλευθερίᾳ ᾗ χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, cum antecedentibus pridem conjunxere multi; & οὖν poſt στήκετε inſeruerunt *Colin.* ed. *Al. Cov. 2. Lin. N. 2. Steph. ð. e. ια. Vff. Cyrillus* Al. *Æth. Lat.* in mſ. Colon. & aliis, *Auguſtin. Hilar. Boern.* ¶ ᾗ] *edd. Al.* &c. ~ *Vff.* & alii, qui ἡμᾶς mox ſubjungunt. ᾗ, bis legendum, ſemel ſcriptum. ὁ *Lu.* ᾗ ὁ *Comp. Valla.* ¶ [ἡμᾶς χριστὸς] *Colin.* ed. *Al. Baſ. 2. Clar. L. N. 2. Hilar. Pelag.*

3 πάλιν] ~ *Chryſ. Arab. Lat.* Facile ante πάντη omiſſum. ¶ ποιῆσαι] πληρῶσαι *Barb. 1. Epiphan. Chryſ. Theophyl. Marcion, Syr.*

7 ἐνέκοψε] *Comp. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 2. 3. Gen. Ger. L. Lu. Pet. 1. 2. 3. Sin. Steph.* omn. & decem alii, *Chryſ. Euthal. Oecum. Theophyl.* [ἀνέκοψε] *Er.* & inde al. edd.; nullo, primæ certe claſſis, aſſentiente codice. nam ἐβάσκηνε habet *Vff.* nec non *Roe 2.* ex c. III. 1. *Eraſmus* quoque in Apol. adv. Stunicam legit ἐνέκοψεν. ¶ τῇ ἀλ. μὴ πείθεσθαι] ~ *Chryſ.* Addit *Theodoritum* Eſtius; Millius *Tertullianum*, de quo incertum eſt; *Hieronymum*que & *Hilarium*, qui tamen clare exhibent. ¶ μὴ πείθεσθαι] μὴ πείθεσθε *Lin.* ſicut, *nemini conſenſeritis* habent *Lat.* aliqui.

8 οὐκ] ~ *Cov. 3. Vien. Calaritan. Clar.* & alii apud *Hieron.*

9 ζυμοῖ] *edd. mſſ. Hieron.* &c. δολοῖ ζυμοῖ *Clar.* manu prima. nam *corrumpit* habet *Lat.* quod etiam ſecutus eſt *Marcion* apud *Epiphanium.* confer Var. 1 Cor. V. 6.

11 ἔτι] *edd. mſſ. Chryſ.* &c. e proximo. [~] *Laud. 2. Lat.* in mſ. Trev. manu prima, *Hilar. Hieron.* & codd. *græcolatini.*

12 ὄφελον] ὤφελον *Gen.* & alii. ¶ ἀποκόψονται] *Er. Steph.* edd. *Vff.* &c. ἀποκόψονται *Comp.*

14 ἐν ἑνὶ λόγῳ] *vobis* ſubſtituit *Tertull.* nec non *Epiphan.* vel *Marcion* potius. *in vobis uno verbo* habet *Hilar.* & ſic cod. *græcolatini.* ¶ [πεπλήρωται] *Al. Colb. 7. Cov. 2. L. Lin. Epiphan. Tertull.* ¶ [σεαυτὸν] *Al. Barb. 1. Clar.* cum multis.

16 στοιχήσατιν] στοιχᾶσιν *Al.* & codd. græcolatini, *Hilar. Hieron. Syr. Arab.*

17 ἀντίκειται] ἀντίκεινται *Comp. Vff.* & al.

19 μοιχεῖα] *edd. mſſ. Hilarius* &c. [~] *Al. Colb. 7. Roe. 2. Clemens* Al. *Epiph. Lat. Tertull. Hieron. Auguſtin. Pelagius, Sedulius, Æth. Syr. Ephraim*, qui tamen alio loco pro ἀκαθαρσίᾳ habet μοιχείᾳ. Poſt πορνεία hoc ponit *Chryſoſt.* Plurali numero habet *Iren. Cyprianus*, ut & plura verba ſequentia.

20 φαρμακεία] φαρμακείαις *Lu. Vff.* & al. ¶ ἔρεις] ἔρις *Er. Aug. 6.* ¶ φόνοι] *edd. mſſ. Syr. Chryſ. Cypr.* [~] *Colb. 7. Gen. Clemens* Al. *Hieron.* & al. Facile ſub φθόνοι omiſſum eſt.

21 καὶ alterum] *edd. mſſ. Iren. Clemens* Al. *Hil. Boern.* latine. ~ *Chryſ. Arab. Æth. Lat. Tertull. Calarit. Bocrn.* græce.

23 μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη] *patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo* eſt in *Lat.* vid. Raithii Vind. verſion. Luth. p. 528. ¶ ἐγκράτεια] ἁγνεία addit *Lat.* & cod. *græcolatini*, *Iren. Cyprian.* & al. ex duplici interpretatione, in unam conflata, & ex ſtudio duodenarii numeri, ut videtur Grotio ad Ap. XXII. 2.

Digitized by Google

25 εἰ ζῶμεν] ζῶμεν οὖν ἐν *Chryſ. Syr.* ¶ στοιχῶμεν] στοιχᾶμεν *Comp. Hunt.* 1. & al.
26 γινώμεθα] γενώμεθα *Comp. Cov.* 3. & al.

CAP. VI.

2 ἀναπληρώσατε] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Chryſ.* [ἀναπληρώσετε] *Cov.* 4. *Gen. Stap.* in verſione, *Aſterius*, *Proclus*, *Marcus* Eremita, *Æth. Arab. Lat. Barb.* 1. *Clar.* latine, *Tertull.* & alii, *Syr.*

4 μόνον] Sollicitant hanc particulam *Eraſmus* & *Beza*: *Eraſmus* autem videtur non recte inſpexiſſe *Vallam*; quem, ſi opus eſt, inſpice.

12 ἐν σαρκὶ] ~ *Valla.* ¶ [μὴ ante διώκοντας] *Colin.* ed. *Al. Cov.* 2. *Ger.* pluresve, *Lat.*

13 [περιτεθειμένοι] *Comp. Aug.* 6. *Baſ.* 2. *Cant.* 3. *Hunt.* 1. *Laud.* 2. *L. Lu. Magd.* 1. *N.* 2. *Pet.* 1. *Sin. Steph.* 1. 3 *Vff. Hieron. Hilar.*

15 [ἕτε γὰρ] *Colb.* 7. *Chryſ. Georgius* Syncellus, *Æth. Hilar. Hieron. Syr.* Vti 1 Cor. VII. 19. ¶ [ἐστὶν] *Al. Baroc. Georgius* Syncellus, *Copt. Hieron. Hilar. Clar.* Indidem: quanquam alii ex *Moſis Apocalypſi* repetunt.

16 [στοιχᾶσιν] *Al. Hil. Clar. Syr. Arab.* nec non *Hieronymus.*

17 κυρίᾳ] ~ *Al. Colb.* 7. *Dial.* c. Marcion.

18 χριστῷ] ~ *Hunt.* 1. *Magd.* 1. *Sin.* ¶ ἀμήν] ~ *Hilar. Boern.*

EP. AD EPHESIOS.

CAP. I.

1 ἁγίοις] ἁγίοις πᾶσι *Al.* cum proximis. Ex Phil. I. 1. ¶ ἐν ἐφέσῳ] *edd. mſſ. verſiones*, *Iren.* gr. & lat. l. 5. c. 2. *Clemens* Al. *Orig.* in Rom. I. 7. *Athanaſius*, Expoſ. fid. apud *Iuſtinum*, *Didymus*, *Marius* Victorinus &c. Citatur huc etiam *Ignatii* Ep. ad Eph. § 12. & Ignatius quidem, quum ait, *Paulum in omni Epiſtola meminiſſe Epheſiorum*, potius alias epiſtolas v. gr. ad Cor. & Tim. innuit: ſed quum Epheſios *ſymmyſtas Pauli* ſalutat; hanc epiſtolam ad eos miſſam reſpici, verborum ſeries argumento eſt. Apertius epiſtola *Ignatii* ad Epheſios interpolata § 6 habet, *Paulus vobis ſcripſit*, *Vnum corpus & unus ſpiritus &c.* [~] τὴν παλαιὰν τῶν ἀντιγράφων, i. e. vetera exemplaria, apud *Baſilium* M. l. 2. adv. Eunom. ubi etiam ait, *majores id tradidiſſe*, ipſe præfatus, Paulum non inſcripſiſſe *Epheſiis*, ſed iis quoque *miſiſſe*. Probat Iac. Vſſerius, Iac. Peircius, Artemonius Defenſ. p. 46 ſ. Et Baſilius quidem eo minus contemni debet, quod & minus procul a Laodicea degebat, & ipſum conferendis & corrigendis codicibus operam dediſſe confirmat G. Syncellus, quem citat Hodius f. 315, 629. Tertullianus: *Eccleſiæ quidem veritate epiſtolam iſtam* ad Epheſios *habemus emiſſam*, *non* ad Laodicenos: *Sed Marcion ei titulum aliquando interpolare geſtiit.* l. 5. c. Marcion. c. 17.

ſed

Digitized by Google

ſed aliam ad Epheſios, aliam ad Laodicenos Pauli epiſtolam fuiſſe Marcioni, Hodius f. 664 demonſtrat ex Epiphanio: quamquam etiam Epiphanius verba Eph. IV. 5. ut ex ep. ad Laod. citat, quæ tamen in ep. ad Laod. hodie non exſtant. Laodicenſibus quoque miſſam, vel etiam inſcriptam, hanc ipſam cenſet epiſtolam Millius Prol. f. 9. Wall. not. crit. p. 280 ſeqq. ubi Grotium, Hammondum, Wakium, Grabium, alios laudat; Anonymus in editione Londinenſi Gr. Angl. p. 707 ſ. & quos memorat Gottlob Frid. Gude in Comm. de Statu eccl. Eph. p. 159 ſeqq. Vide etiam Whitbii Exam. f. 34 ſ. & Kuſteri præf. ed. N. T. Ceteroqui *nihil*, ut Tertullianus l. c. ait, *de titulis intereſt*. Vide tamen *Gnomonem*.

3 ἐν] *Comp. Al. Aug. 6. Stap.* in verſione, *Steph.* omn. & *græcolatini* & decem alii, *Athanaſ. Theodorit.* & alii. [~] *Er. Steph.* edd. vel etiam *Bar. Laud. 2. Pet. 1. 2.*

4 [, ἐν ἀγάπῃ] *Chryſ. Theodoritus, Syrus, Theophyl.* nec non *Hieron. Caſſiod.* in Pſ. CL. *Sedulius; Budæus, Eſtius, Pfaffius, Rumpæus.* Vid. *Gnom.*

6 ἐν ᾗ] *edd. mſſ., Lat.* &c. [ἧς] *Al. Barb. 1. Colb. 7. Roe. 2. Steph. a. b.* vel etiam *Æth.* Vtrumque *Chryſoſtomus.* Alliteratio, vel ad verba proxima ſequentia, vel ad confinium verſûs 7 & 8. ἧ *Theophyl. Hilar.*

8 ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει,] ſequentibus hoc jungit *Aug. 6. Hieron.*

9 αὐτῷ alterum] *edd. mſſ., Lat. Hilar.* &c. ~ *Tertull.* & codd. *græcolat.*

10 ἀνακεφαλαιώσασθαι] ἀνακεφαλαιώσας *Hil.* &, τὰ uſq. χριστῷ omiſſis, *Baroc. Cant. 2. Cov. 3.* ¶ τὰ medium] *Comp. Er.* ed. 1. *Al. Aug. 6. Cant. 2. 3. Colb. 7. L. Pet. 1. 2. 3. Vien. Vff. græcolatini* & novem ceteri, *Chryſ. Theodorit.* & al. τάχα *Er. Steph.* edd. ¶ ἐν] ἐπὶ *Aug. 6. Vff.* & alii. E ſeq.

12 τῆς] ~ *Comp. Aug. 6. Vff.* & alii. coll. v. 6.

13 ὑμεῖς] ἡμεῖς *Al. Stap. Vff.* & al. ¶ ὑμῶν] ἡμῶν *Vff.* & al. ¶ καὶ alterum] ~ *Henrici Stephani* editio, *Arab. Iren. Tertull. Clar.* nec non *Hil.*

15 τῷ κυρίῳ] χριστῷ *Chryſ. Leo* & alii Lat.

18 καρδίας] *Comp. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 2. 3. Colb. 7. Pet. 1. 2. 3. Seid. Sin. Stap. Steph.* omnes, *Vff. græcolatini* & octo alii, *Æth. Arab. Lat. Syr. Athanaſ. Chryſ. Euthal. Tertull.* & alii. [διανοίας] *Er. Steph.* edd. *Theodorit. Oecum.* haud ſcio an mſſ. ulli, niſi forte *Cov. 3. Hunt. 1. Vien.* ut alibi, in Var. 2 Cor. III. 7. Gal. V. 8. 1 Pet. III. 20. ita hoc loco inter ſe congruentes.

19 [ὑμᾶς] *Aug. 6. Colb. 7. Cov. 2. L. Hil.* & codd. *græcolatini.*

20 ἐκ] ἐκ τῶν *Comp. Aug. 6. Stap.*

22 πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ] *omnem eccleſiam* plerique *Latini.*

23 τὰ] *Comp. Al. Aug. 6. Stap. Vff.* cod. plurimi, *Chryſ.* ~ *Er. Steph.* edd.

CAP. II.

1 ἁμαρτίαις] ἁμ. ὑμῶν *Lin.* & al.

3 πάντες] ~ *Colb. 7. Syr. Hil.* nec non *Lat.* mſ. Colon.

5 χάριτί ἐστε σεσωσμένοι] ~ *Chryſ.*

7 χάριτος αὐτῆς ἐν χρηστότητι] χρηστότητος αὐτῆς *Orig. Iren.* ¶ ἐφ' ἡμᾶς] ~ *Hil.* & codd. *græcolat.* & *Æth.*

Digitized by Google

8 [ἡμῶν] *Clar. Pet. 3. Vff. Chryſ.*

10 ἰησοῦ] ~ *Tertull. Hilar.*

12 ἐν] ~ *Al. Colb. 7. Epiphan. Hieron. Lat.* in Trev. manu prima, *Clar.* ¶ τῆς ἐπαγγελίας,] , τῆς ἐπαγγελίας *Comp. Proſper*, & alii apud Eſtium.

13 ἰησοῦ] ~ *Iren. Theodorit. Tertull. Hilar.*

15 ἐν medium] ~ *Lat. Tertull.* uti Col. II. 14.

16 διὰ τοῦ σταυροῦ,] , διὰ τοῦ σταυροῦ *Syr.* ¶ αὐτῷ] ἑαυτῷ *ed.* aliquæ apud Brugenſem. Ex *Lat.*

17 ὑμῖν] ἡμῖν *Aug. 6.* & alii. ¶ [εἰρήνην] *Al. Lat.* & al. Et ſic LXX.

19 ἀλλὰ] *edd. mſſ. Chryſ.* vel etiam *Tertull.* & *Syr.* [ἀλλ' ἐστὲ] *Colin.* ed. *Al. Barb. 1. Cov. 2. Lat.* & inde codd. *græcolat. Hilar. Caſſiod. Pelag.*

20 [χριστοῦ ἰησοῦ] *Al. Lin. Roe. 2.* & alii, *Lat.* in mſſ. *Hilar. Hieron.* & alii. unde ἰησοῦ omittunt *L. Iren. Chryſ. Æth.*

21 ~ ᾧ] *Comp. Er. Aug. 6. Vff. Clemens* Al. *Chryſ.* in comm. [ᾧ] *Steph.* edd.

CAP. III.

1 ἰησοῦ] ~ *Hil.* & codd. *græcolat.* & *Æth.* ¶ τῶν ἐθνῶν] ~ *Comp.* quanquam *Tertullianum* citat Whitbius. τῶν πιστῶν *Barb. 8.* ut *fratribus* habet *Hilarius.*

3 ἐγνωρίσθη] ἐγνωρίσθη *Al.* & complures alii, *Lat.* Ex v. 5.

5 ~ ἐν] *Comp. Er.* ed. 1. 2. *Al. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 2. Colb. 7. Gen. L. Lu. Pet. 1. 2. Sin. Stap. Steph. 1. 6. 1. Vff. Vien. græcolatini* & octo alii, *Æth. Arab. Lat. Clemens* Al. non ſemel, *Euthal.* cum multis, *Hieron.* & alii. [ἐν] *Er.* & al. edd. cum paucis mſ. ¶ ἀποστόλοις] ~ *Hilar.* uti Col. I. 26. ¶ πνεύματι] ἁγίῳ addit *Comp. Aug. 6.* & alii.

6 αὐτοῦ] ~ *Al. Hieron. Lat.* in mſ. Char. & aliis.

7 ἐγενόμην] ἐγενόμην ἐγὼ *Lat.* aliqui, *Barb. 1.* ¶ τὴν δοθεῖσαν] τῆς δοθείσης *Al.* cum propinquis. ex v. 2.

8 τῶν] *Steph.* edd. &c. ~ *Er. Al. Aug. 6. Stap.* cod. plurimi, *Chryſ.* Syllaba των, bis egenda, ſemel ſcripta. ¶ [~ τῶν ἁγίων] *Comp. Tertull.* ἀνθρώπων *Chryſ.* in aliis codd.

9 πάντας] ~ *Al.*, unus ap. *Bezam*, *Hilar. Hieron.* ¶ οἰκονομία] *Comp. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Boern. Cant. 2. 3. Gen. L. Lu. Pet. 1. 2. 3. Stap. Steph.* omnes, *Vff.* & decem ceteri, *Æth. Copt. Lat. Syr. Cyrill. Euthalius, Tertull. Hilar. Hieronymus, Dial.* c. Marcion. & alii, *Clar.* latine. *Genuinam eſſe lectionem*, a Gr. Scholiis & Verſionibus *confirmatam*, *agnoſco.* ait *Whitby.* Agnoſcit etiam *Calovius* & *Wallius.* [κοινωνία] *Er.* & inde al. edd., *Vien.* vel etiam *Laud. 2.* ¶ [~ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ] *Al. Colb. 7. Æth. Arabs* Erpenii, *Copt. Lat.* & codd. *græcolatini*, *Syr. Hieron.* & alii Latini, neſcio an *Seid.*

10 νῦν] ~ *Lat.* ante Hieronymum, *Syrus*, *Iobius* apud Photium.

11 ἣν] ὧν *Chryſ.* ex conjectura.

12 διὰ] τῇ διὰ *Er.*

14 τὸν

14 τὸν usque χριστὸν] τὸν θεὸν καὶ πατέρα *Methodius.* ¶ τῷ usque χριστῷ] *edd. mſſ. Armen. Lat. Hilar. Syr. Scholiaſtæ* Græci, quin etiam *Tertull.* l. 4 poëm. c. Marcion. c. 2. [~] *Al. Colb. 7. Æth. Arabs* Erpenii, *Copt. Hieron.* nec non *Innocentius III.* vel etiam *Cyrill. Theophyl. Caſſiod.* uti c. II. 18.

15 ἐπουρανίοις] ἐπουρανῷ *Roe. 2.* & al. Ex Matth. VI. 10. In aliis codd. illud, in aliis hoc legit *Stapulenſis.*

16 ,εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον·] ſequentibus hoc jungunt *N. 2. Pet. 1. 2. Tertull. Chryſ.* cum multis.

18 ἐν uſq. τοῦτο.] ſequentibus hoc annectit *Chryſ. Lat.* in mſſ., *Hil. Stap. Cajetanus, Zegerus;* ſed antecedentibus, *edd.* invito textu. ¶ πλάτος κτλ.] *edd. mſſ., Hieron.* diſerte. ὕψος καὶ βάθος καὶ μῆκος καὶ πλάτος *Syr.* ordine inverſo. ¶ πλάτος καὶ μῆκος] μῆκος καὶ πλάτος *Theodorit. Lat.* in mſ. Colon. ¶ βάθος καὶ ὕψος] ὕψος καὶ βάθος *Æth. Lat.* & cod. *græcolatini.*

CAP. IV.

4 καὶ alterum] ~ *Aug. 6.* & alii.

6 καὶ] *edd.* &c. [~] *Laud 2. Roe. 2. Æth. Syr.* Habet & non habet *Iren. Chryſ.* ¶ [ἡμῖν] *Comp. Aug. 6. Baſ. 2. Laud. 2. Lin. N. 2. Pet. 1. 3. Roe. 2. Stap. Steph. ζ. ιγ. Arab. Lat.* & fere *græcolatini, Iren. Cyprian. Leo* & alii, *Syr.* [~] *Al. Cov. 2. Æth. Copt. Epiphan. Ignatius* interpolatus, *Euſeb. Athanaſ. Nazianz. Cyrill. Victorin. Hieron.* & al. Amplificandi cauſa. Variat *Chryſoſtomus.*

8 ἠχμαλώτευσεν] ἠχμαλώτευσας *Al.* (cui αἰχμαλωτίσας adſcribitur apud *Fellum,*) *Aug. 6. Vff.* & alii. E Pſalmo. ¶ [~ καὶ] *Colin.* ed., *Al. Colb. 7. Æth. Lat.* & codd. *græcolat. Iren.* ¶ τοῖς] ἐν *Aug. 6. Vff.* & alii, *Euthal.* E Pſalmo. Vtrumque *Hieronymus.*

9 καὶ] ~ *Gen.* & alii, *Lat.* in mſ. Colon. *Irenæi* edd. quædam. ¶ [~ πρῶτον] *Al. Pet. 3. Iren. Oecum.* (veletiam *Chryſ.* in comm.) *Copt. Calaritan. Hil.* uterque, *Hieron.* & codd. *græcolatini.* ¶ μίξῃ] ~ *Iren. Clemens* Al. in Epit. *Tertull.* & alii proximi, *Syr.*

14 κυβείᾳ] κυκείᾳ *Stap.*, cod. apud *Stunicam.* β olim & ϰ ſimili pictura.

16 ἀφῆς] *Aug. 6.* pluresve. Ante aſpiratam fit lenis ſpiritus. unde compoſitum, ἐπαφή. vid. *Gnom.* ad Act. XIII. 18. ἁφῆς plerique. ¶ [μίξεως] *edd. mſſ. Iren. Hil. Auguſtin.* Ex alliteratione. [μίλτος] *Al. Arab. Lat. Syr. Baſilius, Chryſ. Hieron.* & alii, quibus *Theophylactum* addit Eſtius.

17 λοιπὰ] *edd. mſſ. Chryſ. Arab. Syr. Caſſiod.* [~] *Al. Colb. 7. Roe. 2. Steph. ια. Clemens* Al. *Æth. Lat.* codd. *græcolatini, Calarit.* & alii. ad 1 Theſſ. IV. 5.

18 ὄντες,] Ita diſtinguit *Clemens* Al. nam continuo καὶ addit. [, ὄντως] *edd. mſſ. Chryſ. Syr.*

19 ἀπηλγηκότες] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Valla, Hieron.* &c. *Heſychius.* idque probat Zegerus. [ἀπηλπικότες] *Lat.* olim, & inde poſtliminio cod. *græcolatini;* item *Syr. Arab.* ἑαυτὰς ἀπελπικυῖαι τῆς ζωῆς τῷ θεῷ ἀπίσησαν *Iren.* apud Epiphan. τὰ ἀπεγνωσμένα ἔθνη συγκληρονόμα κτλ. Idem apud eundem, & Paulum ſpectans aperte, & vetuſtiſſimum Pauli interpretem Latinum. vid. *Gnom.* ἀπηλγικότες *Vff.*

Digitized by Google

20 ἀχ ἅτως] Distinctionem apponi, placet *Bezæ* aliisque.

22 κατὰ prius] ~ *Lat.* in mſ. Char. *Syr.*

23 ἀναπεᾶσθαι,] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Syr.* ἀναπεᾶσθε *Gen.* & alii, *Lat. Æth. Arab.*

24 ἐνδύσασθαι] *edd. mſſ. Syr.* ἐνδύσασθε *Aug. 6. Vff. Clemens* Al. *Gen.* & alii, *Lat, Æth. Arab.* Atqui demum verſu 25 particula διὸ progreditur ad imperativum.

25 ἀλήλων] ἀλήλοις *Steph.* ed. 3. & aliæ edd.

26 ὀργίζεσθε] ὀργίζεσθε ; *Beza* & alii.

27 μήτε] μηδὲ *Al. Aug. 6, Pet. 1. 2. 3. Vff.* & alii. μήδε *Comp.*

28 τὸ ἀγαθὸν] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Hilar.* &c. ~ *Tertull.* & inde *Ger.* Credo etiam *Clar.* Inde poſt χερσὶν ponit *Boern. Lat.* nec non *Syr. Æth. Copt.* unde τὸ ἀγαθὸν ἵνα κτλ. conſtruit Piercius. ¶ ταῖς χερσὶν] ~ *Clemens* Al. non ſemel. ταῖς χερσὶν αὐτῶ *Pet. 3.* ταῖς ἰδίαις χερσὶν *Comp. Al. Aug. 6. Vff.* & alii. Ex parall.

29 χρείας] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Chryſ. Syr. Hieron. Antherus.* [πίστως] *Pet. 3. Baſilius* haud ſemel, *Gregorius* Nyſſ, *Euthal. Lat. Tertull.* & alii. Vel illud ex alliteratione ad χρείαν v. 28. vel hoc ex paralleliſmo 1 Tim. I. 4. ~ *Arab. Antiochus.*

30 μὴ λυπεῖτε] μὴ λυπᾶτε *Vff.* & al.

31 καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ] καὶ ὀργὴ καὶ θυμὸς *Aug. 6. Clemens* Al. *Lat.*

32 ἐν χριστῶ] ~ *Steph.* 1γ. ¶ ὑμῖν] ἡμῖν *Comp. Aug. 6,* & alii, *Syr. Lat.* aliquſ. η & υ miſcetur in *Vff.*

CAP. V.

2 [ὑμᾶς] *Al. Cov. 3. Vff.* pluresve, *Clemens* Al. conſtanter. ¶ , τῶ θεῶ] *Vff.* pluresve, *Hilar.* & alii. Præcedentibus annectunt multi. Vid. *Gnom.*

4 init. καὶ bis] ἢ *Al.* & al. E ſeq.

5 [ἴστε] *Al. Barb. 3. Pet. 1. 2. Vien.* & alii, etiam apud *Er. Cyrillus* & alii. alliteratio in χαὶ ἴστε ad medium in εὐχαριστία. ¶ ὅς ἐστιν] ὃ ἐστιν codd. aliqui apud *Bezam.* ἢ *Syr.* ¶ ὃ ἐστιν εἰδωλολάτρης] *edd. mſſ. Valla, Clemens* Al. *Syr.* in mſ. Raphelengii &c. *quod eſt idolorum ſervitus* (ex Col. III. 5.) *Lat.* ¶ καὶ θεῦ] ~ cod. unus apud *Bezam.*

9 πνεύματος] *edd.* &c. Arripuere librarii ex Gal. V. 22. [φωτὸς] *Al. Barb. 1. Roe. 2. Steph. 2. 3.* cod. *græcolatini; Æth. Armen. Copt. Lat. Syr. Gregorius* Neocæſ. *Hieron,* & al. Probat Grotius, Millius, Zornius T. I. Opuſc. ſacr. p. 309.

13 , ὑπὸ τῦ φωτὸς] Præcedentibus hoc jungunt aliqui. ¶ φανερῶντες] φανερῶντες *Er. Al. Laud. 2. L.*

14 ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστὸς] *edd. mſſ. verſiones, Clemens* Al. *Athanaſius,* &c. ἐπιψαύσας τῦ χριστῦ aliqui apud *Chryſ., Theodoritus.* ac, *continget te Chriſtus* habent *Lat.* aliqui: ut ſi legiſſent ἐπιψαύσα σοι ὁ χριστός. quæ certe conſtructio tolerabilis.

15 πῶς ἀκριβῶς] ἀκριβῶς πῶς *Barb. 2. Cov. 2. Chryſ.* qui tamen Homil. 24 ad hanc Ep. πῶς præponit.

17 τί] ~ *Vff.* & Græca lectio apud Eſtium, τί excidit ante τό. ¶ κυρίε] *edd. mſſ. Lat.* in cod. Char. [θεῦ] *Al. Aug. 6. Lat. Syr.* & al.

19 τῆ καρδίᾳ] ταῖς καρδίαις *Al. Roe. 2. Chryſ. Lat.* & *græcolatini,*

21 θεῦ]

21 θεῷ] *Er. Steph.* ed. vel etiam *Steph. a. ζ. η. ια.* cum *Bar. Cant. 3. Cov. 3. Magd. 1. Pet. 1. Vff. Vien.* [χριστῷ] *Comp. Al. L. Pet. 3. Stap. Steph. β. θ. ιγ.* & *græcolatini*, & ſeptem ceteri, *verſiones* quinque, *Clemens* Al. *Chryſ. Euthal. Oecum. Hilar. Hieron.* & alii.

22 [~ ὑποτάσσεσθε] *Clemens* Al. Strom. 4. codd. gr. apud *Hieron.* unde ὑποτασσέσθωσαν ſupplent *Al.* & al.

23 ὁ prius] ~ *Comp. Er. Al. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi. ¶ ἡ] ~ *Aug. 6.* ¶ [~ καὶ] *Al. Clemens* Al. *Lat. Barb. 1.* cod. *græcolatini, Hilar. Auguſtin. Hieron. Pelag.* vel etiam *Aug. 6.* ¶ ἐστιν] *edd. mſſ. Chryſ. Hier.* ~ *Lat. Barb. 1.* & *græcolatini.* [ὁ] *Al. Clemens* Al. ἐστιν ὁ *Colin.* ed.

27 [αὐτὸς] *Al. Cov. 2. Roe. 2. Steph. ε. ια. Theophyl. Lat. Hilar.* & alii, *Clar.*

29 [χριστὸς] *Al. Barb. 2. Cov. 2. L. Lin. Pet. 3. Roe. 2. Steph. ια. Methodius, Chryſ. Theodorit. Euthal. Theophyl. Æth. Lat. Tertull. Hieron.* & alii, *Clar. Syr.* Ex v. 23 ſeqq.

30 ἐκ τῆς uſque ὀστέων αὐτοῦ] *edd. mſſ. verſiones, Iren.* l. 5. c. 2. græce bis apud Damaſcenum, & Latine, *Ambroſ.* in Luc. VII. &c. ~ *Al. Colb. 7. Æth. Copt.* neſcio an *Methodius.* Hiatus, αὐτοῦ recurrente.

31 αὐτοῦ prius] ~ *Er. Chryſ. Lat.* ¶ καὶ προσκολ. uſque αὐτοῦ] ~ *Tertull. Hieron.* ſed ſic οἱ δύο non habet, quo referatur. ¶ πρὸς τὴν γυναῖκα] τῇ γυναικὶ *Al. Clar. Colb. 7. Methodius, Epiphanius.* Ex Matth. XIX. 5.

CAP. VI.

1 ἐν κυρίῳ] ~ *Cyprian. Hilar. Clar.*

4 init. καὶ] ~ *Er.* & al.

5 τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα] τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις *Al.* & alii. Ex Col. III. 22. κατὰ σάρκα τοῖς κυρίοις *Aug. 6.* ¶ [κυρίῳ] *Colin.* ed. *Al. Colb. 7. Lin. Roe. 2. Copt. Lat.* in mſ. Colon. *Chryſ.* in comm.

6 ἐκ ψυχῆς] *Clemens* Al. *Chryſ. Syr. Hieron. Stap.* in verſione. [ἐν ψυχῆς,] *Er.* & al. edd.

7 [ὡς] *Comp. Al. Gen. L. Stap. Steph. α. θ. ια. græcolatini* & quinque alii, *Æth. Lat. Syr. Chryſ. Euthal.* uti v. 5. & Col. III. 23.

8 τι] ~ *Al. L. Roe. 2.* ¶ τι] ~ *Al.* & alii.

9 [αὐτῶν καὶ ὑμῶν] *Colin.* ed. *Al. Clar.* in græco, *Colb. 7. Cov. 2. L. Lin. Clemens* Al. (cujus auctoritate lectionem hanc præfert Ritterhuſius ſacrar. lect. lib. III. cap. IX.) *Lat. Hieron.* & alii, nec non *N. 2.* ὑμῶν καὶ αὐτῶν *Comp. Barb. 1. Roe. 2. Steph. α. Cyprian. Hilarius.*

10 ἀδελφοί μου] ~ *Lat.* aliqui, *Æth.* ¶ [~ μου] *Al. Roe. 2. Vff. Lat.*

11 πρὸς prius] εἰς *Clar.*

12 ἡμῖν] ὑμῖν *Vff. Arab Lat.* aliqui, *Syr.* ¶ αἷμα καὶ σάρκα] *edd. mſſ. Ephraim* Syrus non ſemel, & patres *Græci, Hieron.* &c. σάρκα καὶ αἷμα *Lat.* & aliæ verſiones, ex idiotiſmo. ¶ πρὸς τὰς κοσμοκράτορας] ~ *Caſſiod.* in Pſ. ſæpe. ¶ τοῦ αἰῶνος] *edd. mſſ. Chryſ.* & Anonymus apud *Athanaſium* &c. [~] *Al. Colb. 7. Copt. Lat. Syr.*

Syr. codd. *græcolat. Tertull. Primaſ.* & alii, *Euſeb. Athanaſ. Baſilius :* ut ſi hoc, prævio κοσμοκράτορας, ſupervacuum eſſet. Legit & non legit *Cyrillus* Al. ¶ τῶ αἰῶνος τούτε] ~ *Ignatius* interpolatus.

13 κατεργασάμενοι] κατεργασμένοι *Al.* vel etiam *Lat.*

16 ἐπὶ] ἐν *Lu.* & alii.

17 δέξασθε] ~ *Calarit. Hilar.* & inde codd. *græcolat.* δέξασθαι *Al. Stap.* & alii.

19 δοθῆ] *Comp. Colin.* ed. *Al. Aug. 6. Colb. 7. Gen. L. Lu. Pet. 1. 2. 3. Vff.*, *græcolatini* & octo alii, *Baſilius, Chryſ. Theodorit. Theophyl.* [δοθείη] *Er. Steph.* edd. cum perpaucis mſſ. ¶ , ἐν παῤῥησίᾳ] *Steph.* edd. *Stap. Vff. Chryſ. Hier. Syr.* [ἐν παῤῥησίᾳ,] *Er.* & al.

21 πάντα] ~ *Comp. Lat.* aliqui, *Syr.*

22 ἡμῶν] ὑμῶν *Vff.* & al. unde γνῶτε diviſum, γνῷ τε.

24 ἡμῶν] ~ *Hieron.* ¶ ἀμὴν] ~ *Al. Colb. 7. Hilar.*

EP. AD PHILIPPENSES.

CAP. I.

1 σὺν ἐπισκόποις] συνεπισκόποις *Vff.* & alii, *Caſſiod.* Sæpe librarii præpoſitiones ſine accentu ponunt.

4 ἐν] ἐπὶ *Theodorit.*

7 [ἐν] *Comp. Aug. 6. Stap.* in verſione, *Vff.* & al. ¶ με] μοι *Vff.* & al. ¶ χάριτος] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Chryſ. Syr.* [χαρᾶς] *Lat.* & inde codd. græcolat. & patres Lat.

9 ἔτι] ~ *L. Lat. Æth.*

11 καρπῶν δικ. τῶν] *edd.* &c. *Armen. Copt.* [καρπὸν δικ. τὸν] *Al. Barb. 1. Cant. 3. Cov. 2. 3. Hunt. 1. L. Lin. Lu. Pet. 3. Roe. 2. Oecum.* (vel etiam *Theophyl.*) in comm., *Lat.* & cod. græcolatini, vel etiam *Æth. Syr.* vid. *Gnom.*

14 λόγον] λόγον τᾶ θεᾶ *Comp. Al.* & alii, *Syr.* Ex Act. IV. 31.

15 καὶ primum & tertium] ~ *Lat.* in mſ. Colon. *Syr.* ¶ [~ καὶ primum] *Colb. 7. Sin. Tertull.* ¶ καὶ tertium] ~ *Hilar.*

16 [ἀγάπης uſq. δεσμοῖς με] *Al.* (apud Grotium, Fellum, Simonium,) *L. Roe. 2. Baſilius, Æth. Copt. Lat. Syr. Tertull.* vel *Marcion, Hilarius, Pelagius, Boern.* in Gr. & Lat. *Clar.* ſed quia verbum κατανγέλεται utrumque verſum ſuſtentat, is verſus præcedit, qui hoc verbum habet. ¶ [ἐγείρειν] *Colin.* ed. (ſine dubio ex *Steph. 1.* ſic enim ſolet. quare quum Beza talem Vulgato lectionem ex ſola conjectura tribuit, patet, ipſos Stephani codices ei non viſos eſſe:) *Al. Cov. 2. Lin. Lat.* & inde codd. græcolatini.

18 πλὴν] πλὴν ὅτι *Al. Aug. 6. Pet. 2. 3.* & alii, *Euthal. Theophyl.* Ex v. 19. ¶ κατανγέλεται] καταγγέλλω *Euſeb.* & alii apud *Oecumenium, Lat.*

23 δὲ] *Comp.* & al. edd. *Al. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 2. 3. Gen. L. Sin. Stap. Steph.*

Digitized by Google

Steph. omn., *græcolatini*, & decem alii, *Chryſ. Euthal. Oecum. Lat.* unde τὸ *Clemens* Al. δὲ καὶ *Vff.* [γὰρ] *Er. Lat.* in cod. Trev. manu prima & in Char. *Syr.* neſcio an mſſ. gr. præter *Cov. 3.* ¶ πολλῷ] πόσῳ *Boern. Clar.* ¶ ~ γὰρ ante μᾶλλον] *edd. principes*, *Aug. 6. Clar. Stap. Vff.* cum pleriſque mſſ., vel etiam *Syr.* cum *Chryſoſtomi* comm., *Lat.* [γὰρ] *Beza* (ex *Ambroſ.*) &, cum eo, recent. edd. item *Al. Steph. e. m.* cum proximis. *enim*, pro *magis*, habet *Lat.* mſ. Colon. manu prima.

24 ἐν] ~ *Al. Aug. 6. Pet. 2. Roe. 2. Clemens* Al.

25 [μένω] codd. quidam apud *Er.* Et ſic *Trevirenſis* in verbo *manebo* literam penultimam puncto ſubnotato expungit. ¶ συμπαραμενῶ] παραμενῶ *Al. Colb. 7. Cov. 2. Lat. Boern.* ¶ προκοπὴν καὶ χαράν] χαρὰν καὶ προκοπὴν *Syr.*

27 ψυχῇ,] ψυχῇ *Beza.*

28 μὲν] ~ *Al.* & *verſiones.*

29 ὑπὲρ] ὑπὸ *Cov. 2.* ἀπὸ *Cov. 4. Gen.* Ex interpretamento *Photii* vel *Oecumenii.*

30 εἴδετε] ἴδετε *Er. ed. 2. Clemens* Al. &c. vid. *Paſor.* de dialect. § 68.

CAP. II.

1 [εἴ τις παρχμύθιον] *Steph.* ed. 1. 2. *Steph. m. g. m. Vff.* pluresve. unde εἴ τω παραμυθία *Curcellai* margo, *Theodorit. Theophyl.* ¶ τινα] *Steph.* ed. 3. *Chryſ.* & fortaſſe *Gen.* cum *Cov. 4.* [τις] *edd. principes*, *Al. Aug. 6. Baſ. 7. Ger. Lu. N. 2*, ut apparet ex raſura, *Pet. 1. 2. Sin. Stap. Vff. Vien.* codd. apud *Bezam*, & decem ceteri, *Clemens* Al. *Baſil.* unde τι *L. Pet. 3. Chryſ.* de Sacerd. p. 516 ed. Stutg.

4 [σκοπῶντες] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Roe. 2. Steph. m. Athanaſ. Baſil. Lat. Barb. 1.* codd. græcolat. vel etiam nonnulli cod. apud *Vallam.* ¶ [τὸ] *Comp. Aug. 6. Cant. 2. 3. Pet. 1. 2. Stap. Vff.* & ſex alii, *Oecum.*

11 ἐξομολογήσηται] ἐξομολογήσεται *Al. Vff.* & al. ¶ χριστὸς] ~ *Novatianus*, *Hilarius*, *Caſſiod.* in Pſ. 141. *Boern.*

12 ὡς] ~ *Comp. Laud. 2. Æth. Arab. Lat.* multi, *Hilar. Pelag.*

14 γογγυσμῶν] ὀργῆς *Comp. Laud. 2.* Ex 1 Tim. II. 8.

21 ~ τῷ poſt ἐ τῷ] *Comp. Al. Aug. 6. Stap. Vff.* cod. plurimi, *Clemens* Al. τῷ *Er. Steph.* edd. ¶ [ἰησῷ χριστῷ] *Al. Clar. Lin. Roe. 2.* pluresve, *Clemens* Al. *Chryſ.* in comm. *Lat.* multi.

24 ἐλεύσομαι] πρὸς ὑμᾶς addit *Bezæ* ed. 4. *Al. Lin. Chryſ. Copt. Lat. Syr.*

26 ὑμᾶς] ἰδεῖν addit *Al. Vff.* & alii. Ex 2 Tim. I. 4.

30 παραβολ.] *edd. mſſ. Scholia Græca*, *Photius*, *Heſychius*, ut ordo quoque Lexici ejus poſtulat. [παραβολευσάμενος] *Al. Lat.* aliqui & inde codd. græcolat. Expers analogiæ verbum. Librarius animi cauſa alluſit ad obvium *parabolæ* vocabulum. ¶ ἀναπλ.] πληρώσῃ *Er. Aug. 6. Roe. 2.* & alii. Poſt ἵνα, omiſſum αὐτὸ.

Digitized by Google

CAP. III.

1 ἀσφαλὲς] τὸ ἀσφαλὲς *Er. Cant. 3.* & al. Ex Act. XXI. 34.

3 θεῷ] *Er. Steph.* edd. codd. Græci apud *Ambros.* l. II de Spir. Sancto, cap. 6. *Chryſ. Lat. Syr.* vel etiam *Hunt. 1. Pet. 2.* & al. *Domino* habet *Didymus.* [θεοῦ] *Comp. Al. Aug. 6. Cant. 2. 3. Lat. Pet. 1. 3. Sin. Stap. Steph. ℌ. ια. α. Vff.* & decem ceteri, item cod. *graci* omnes aut pene omnes apud *Auguſtinum*, & *Er.* annot., *Athanaſ. Euthal. Theodorit. Lat.* in mſ. colon. manu prima & aliis, *Primaſius.*

4 ἄλλος] ~ *Boern.* græce, *Euthal. Pet. 3. Syr. Calarit. Ger.*

5 περιτομὴ] περιτομῇ ed. *Elſevir.* iterata & aliæ, *Auguſt.* nec non *Hilar.*

7 ἦν μοι] μοι ἦν *Er. Aug. 6. Lat.*

8 ~ γὲ] *Er. Aug. 6. Cant. 2. 3. Pet. 1. 2. 3. Vff. Vien.*, *græcolatini* & ſex alii, *Chryſ. Theodorit. Euthal.* vel etiam *Heſychius.* [γὲ] *Comp. Steph.* edd. vel etiam *Al. Cov. 2. 4. Laud. 2. N. 2. Seid.* ¶ [ἰησῦ χριστῦ] *Aug. 6. Vff. Chryſ.* ſic, *Chriſti Ieſu*, habent *Latini* complures. ¶ μὲ] ἡμῶν *Al. Baſil. Theodorit. Æth. Copt. Lat.* in mſ. Trev. *Calaritan.*

10 συμμορφέμενος] συμμορφιζόμενος *Al. Colb. 7.* Et ſic, poſt φ, primum ι ſcriptum erat in *Vff.* deinde ι ab ε abſorptum eſt. *Cooneratus* habet *Calarit.* (fortaſſe, *coornatus:*) & ſic *Clar.* latine. unde *Boern.* etiam græce, συμφορτιζόμενος

11 τῶν] *edd.* &c. *Auguſtinus.* [τὴν ἐκ] *Al. Barb. 2. Colb. 7. Cov. 2. Chryſ. Arab. Lat.* & codd. *græcolat. Tertull. Iren.* & alii, *Syr.*

12 ἔλαβον] ἔλαβον ἢ ἤδη δικαίωμα *Iren.* & al. cum codd. *græcolat.* Confuſis ex τετελείωμαι, δικῶ, δικαιοσύνη, literis. ¶ ᾧ] prius] ~ *Lin.* & verſiones aliquot. ¶ [~ ἰησῦ] *Colb. 7.* & codd. *græcolat. Clemens* Al. *Æth. Tertull. Hieron.* & alii.

13 ἐ] *Comp. Steph.* edd. *mſſ.* conſtantes, *Lat. Syr. Chryſ.* &c. [ἔτι] *Er. Al. Barb. 5. Clar. Colb. 7. Pet. 1. 2. Stap. Steph.* ιγ. & quinque alii, *Valla*, *Æth. Clemens* Al., Chronicon *Al. Theodorit. Oecum. Hil.* Ne apoſtolus nimium ſibi derogare videretur.

14 ἐπεκτ.] ἀπεκτανόμενος *Boern. Vff.* ¶ [~ τῦ θεῦ] *Boern. Clemens* Al. *Euthal. Lat.* mſ. Charit. *Novatianus*, *Auctor* de ſingularit. clericor. *Haimo.*

15 [φρονεῖμεν] *Aug. 6. Cant. 3. Lin. Magd. 1. Clemens* Al. Diverſa eſſe exemplaria, notat *Hieron.* l. I. c. Pel. c. 5.

16 κανόνι uſq. φρονεῖν] ~ *Al. Colb. 7. Hilarius* Pictav. *Facundus.* In rhythmo στοιχεῖν. unde κανόνι omittunt, & commata tranſponunt aliqui.

18 ᾧ] ~ *Aug. 6. Clar. Syr.*

20 γὰρ] δὲ *Lat. Syr.* ¶ ἓ] ἓν *Colin.* ed. *Cov. 2. Stap.* ¶ χριστὸν] ~ *Iren. Vff.*

21 [~ ὡς τὸ γένεσθαι αὐτὸ] *Al. Iren. Tertull. Hil. Pelag. Caſſiod. Lat.* & inde codd. *græcolat.* Legit tamen *Ambroſ. Rufin.* in Symb. *Leo.* Legit & non legit *Cyrillus* Al.

CAP.

Digitized by Google

CAP. IV.

1 ἀγαπητοὶ alterum] ~ *Aug. 6.*

2 ἐνωδίαν] *Comp. Steph.* ed. 3. *Mill.* &c. ἐυωδίαν *Er. Al. Aug. 6. Stap. Vff.* cum paucis. ut si esset ex ὀδὸς.

3 ναὶ] *edd. principes, Al. Barb. 8. Cant. 2. 3. Sin. Stap.* codd. *græcolatini* & octo alii, *Valla, Æth. Arab. Lat. Theodorit. Oecum.* [καὶ] *Steph.* ed. 3, *Beza* & al. cum paucis mſ., *Chryſ.*

4 [πάντοτε,] Vid. *Gnom.*

7 φερεήνεα] φερεήνην *Lat. Theodorit.* in comm. Vtrumque *Chryſoſtomus.* ¶ πνεύματα] *corpora* habet *Oroſius* & cod. *græcolatini.*

8 καὶ] *edd. mſſ. Clemens* Al. *Chryſ.* ~ *Lat.* & *Curcell.* append. ¶ ἔτυμος] *diſciplina* addit *Lat.* & inde *Æth. Syr.*

12 καὶ] *edd. principes, Al. Aug. 6. Gen. Pet. 2. 3. Stap. Vff.* codd. *græcolatini* & quinque alii, *Clemens* Al. *Chryſ. Euthal. Theodorit. Lat.* δὲ καὶ *L.* [δὲ] *Steph.* ed. 3 & al. cum paucis mſ.

13 χριστῷ] *edd.* &c. Græci recentiores videntur ex 1 Tim. I. 12. huc retuliſſe. [~] *Al. Clemens* Al. *Æth. Lat.* & al.

15 δὲ] ~ *Comp. L. Clar. Chryſ. Euthal. Pet. 3.*

19 [πληρώσαι] *Aug. 6. Cov. 2. 4. Lin. N. 2. Roe. 2. Vff.* unus apud *Er. Chryſ. Theodorit. Lat.*

20 καὶ] ~ *Æth. Lat.* mſ. Char. *Syr.*

22 πάντες] ~ *N. 2.*

23 [~ ἡμῶν] *Comp. Al. Aug. 6. Colb. 7. L. Pet. 2. 3. Sin. Stap.* & ſex alii, *Euthal. Arab.* ¶ πάντων] τῶ πνεύματος *Al.* cum proximis. ex Gal. VI. 18. ¶ ἀμὴν] ~ *Chryſ. Hilar.*

EP. AD COLOSS.

CAP. I.

2 κολοσσαῖς] *Comp. Beza* & al. ed. *Boern. Cant. 3. Cov. 3. Hunt. 1. Lu. Sin. Stap. Steph. 2. 17. Chryſ.* nec non *Clemens Al. Theophyl.* κολασσαῖς *Er. Steph.* edd. *Aug. 6. Vff.* &c. ¶ χριστῷ] χριστῷ ἰησοῦ *Al.* & alii, *Syr.* ¶ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ] *edd. mſſ. Armen. Copt. Caſſiod.* [~] *Clar. Colb. 7. Pet. 3. Orig.* in Rom. I. 7. ejuſve interpres, diſerte, *Chryſ.* clare, *Euthal. Theophyl. Æth. Lat.* (in codd. Col. Trev. multiſque aliis,) *Hilar. Pelag. Syr.* Neque exponit *Theodoritus.*

3 καὶ] ~ *Æth. Clar. Hil. Caſſiod. Syr.* τῷ *Boern. Chryſ.*

Digitized by Google

14 ἐν] τὴν ἐν *L.* & alii, e proximo. ¶ τὴν εἰς] ἣν ἔχετε εἰς *Al.* & al. Ex Philem. v. 5.

5 διὰ] καὶ *Cæſ. Vff.*

6 καὶ] ſecundum] ~ *Al.* & alii apud *Er.* & *Mill.* ¶ [καὶ αὐξανόμενον] *Comp. Al. Cov. 2. Laud. 2. L. Lin. Pet. 1. Roe. 2. Steph. ζ. ια. Vien., græcolatini, Æth. Lat. Syr. Chryſ. Theodorit. Theophyl.* Ex v. 10. Stapulenſis: *Quædam rariora exemplaria Græca habent* αὐξανόμενον. *& pleraque etiam nihil habent, quod ei* (τῷ creſcit) *reſpondeat.*

7 καὶ] ~ *Comp. Al. Æth. Lat. Barb. 1. Clar. Syr.* ¶ ὑμῶν] ἡμῶν *Al. Vff.* & alii.

10 ὑμᾶς] ~ *Al. Colb. 7. L. Lin. Clemens* Al. ¶ κυρίῳ] θεῷ *Roe. 2. Syr.* & al. Ex ſeq. vel ex 1 Theſſ. II, 12. ¶, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ] ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ· *Vff. Syr.* ¶ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν] ἐν τῇ ἐπιγνώσει *Roe. 2.* & al. τῇ ἐπιγνώσει *Al.* & al.

11. 12 μετὰ χαρᾶς· ἐυχαριστοῦντες]· μετὰ χαρᾶς ἐυχαριστοῦντες *Aug. 6. Chryſ. Syr.*

12 πατρὶ] θεῷ καὶ πατρὶ *Comp. Vff.* & alii, *Athanaſius.* Ex c. III. 17.

13 ἡμᾶς] ὑμᾶς *Henrici Stephani* edd. *Aug. 6.* & alii.

14 διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ] *Er.* & inde al. edd., vel etiam *Baroc. Cov. 3. Laud. 2. Pet. 1. 2.* cum *Vien.* & aliis perpaucis, *Armen.* Ex Eph. I. 7. [~] *Comp. Plantin. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 3. Cov. 2. 4. Gen. Hunt. 1. L. Lin. Magd. Pet. 3. Roe. 2. Seid. Stap. Steph. δ. ε. θ. ιγ. ιι. Vff.* item *N. 2.* & *Sin.* manu prima; *græcolatini; Æth. Lat. Copt. Syr. Athanaſius, Chryſoſt. Euthal. Theophyl. Hilar.* & al. Etiam alias formulas Paulus brevius ad Col. quam ad Eph. adhibet.

16 εἴ τε θρόνοι κτλ.] θρόνοι, θεότητες, κυριότητες Valentiniani apud *Iren.* & *Theodor.* θρόνοι, κυριότητες, βασιλεῖαι, θεότητες, λατρεῖαι Doctrina orient. apud *Clementem* Al.

18 ἀρχὴ,] Nonnulli comma demunt. ἀκρογωνιαῖον *Aug. 6. Colb. 7. Chryſ. Euthal. Pet. 3.* Ex 1 Cor. XV. 20. 23.

20 τοῦ αἵματος] ~ *Clar. Steph. ε.* τοῦ recurrente. ¶ δι' αὐτοῦ alterum] ~ *Cov. 2. Roe. 2.* Steph. θ. ια. *Æth. Lat.* & codd. *græcolatini, Chryſ. Theophyl.* αὐτοῦ recurrente. ¶ ἐν] ἐπὶ *Er. Vff.* & alii. e proximo.

21 τῇ διανοίᾳ] *ejus* addunt *Iren. Tertull. Hilar. Hieron. Caſſiod. Clar.*

22 [αὐτοῦ] *Al. Aug. 6. Pet. 1. 2. Stap.* & alii, *Syr. Iren.*

24 νῦν] ὃς νῦν *Lat.* & *græcolat.* & inde *Beza.* καὶ *Syrus:* qui item pro νῦν, δὲ habet 2 Cor. VII. 9. ¶ [~ μοι] *Al. Aug. 6. Baroc. Baſ. 2. Cant. 3. Colb. 7. Cov. 2. L. Lu. N. 2. Pet. 3. Sin. Vff., græcolatini, Arab. Lat. Syr. Theodorit. Euthal.* ¶ ἀνταναπληρῶ] ἀναπληρῶ *Boern. N. 2. Pet. 3.* ¶ ὅ] ὃς *Clar.* græce, *Lin.* Ex v. 27.

26 νυνὶ δὲ] ὃ νῦν *L.* & alii in ed. Oxon. Millii.

27 τίς ὁ πλοῦτος] *edd. Chryſ.* &c. τί τὸ πλοῦτος *Al. Aug. 6. Ger. Stap. Vff.* codd. multi, *Clemens* Al. *Euthal.* τὸν πλοῦτον *Clar.* τὸ πλοῦτος *Boern.* ¶ ὃς] ὃ *Al. Lat.* ¶ ἐν ὑμῖν] Apud alios ſequitur comma, apud alios præcedit. ἐις ὑμᾶς Græci cod. emendatiores, *Eraſmi* indicio & opinione. ἐν ἡμῖν *Theophyl.*

28 πάντα

28 πάντα ἄνθρωπον, medium] ~ *Comp. Aug. 6. Colb. 7.* & alii, *Clemens Al. Primaſ.* ¶ ἡσᾶ] ~ *Al.* cum proximis pauculis, *Primaſ.*

CAP. II.

2 [συμβιβαζόντες] *Al. Barb. 1. Colb. 7. Steph. 1. 6. 14. Heſych. Clemens* & *Cyrillus* Alexandrini, *Lat.* ¶ καὶ primum] *edd. mſſ. Clemens Al. Chryſ.* ~ *Hilarius* uterque, *Auguſtinus, Clar. Copt. Syr.* ¶ καὶ πατρὸς καὶ] utrumque καὶ, omittunt *Al. Lat.* in cod. pleriſque. alterum utrum καὶ omittunt alii.

7 ἐν ante τῇ] ~ *Lin. Roe. 2. Lat.* aliqui. ¶ ἐν αὐτῇ] *Al. Bar. L. Roe. 2. Lat.* codd. aliqui, *Archelaus.* ἐν recurrente.

9 σωματικῶς] *edd. mſſ.* Epit. apud *Clem. Origenes, Athanaſius, Andreas* Cæſ. *Scholia* Græca, *Lat. Hilarii, Ambroſ. Auguſtin. Leo, Caſſiod.* & alii, *Verſiones.* ~ *Iren.* f. 18. *Cyprianus, Archelaus.* quia videlicet inſtitutum eorum non poſtulabat, hanc particulam citari. Eandem *Haymo* in Ap. omittit non ſemel: & tamen in comm. ad h. l. tractat. Legit & non legit *Primaſius.*

11 τῆ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς] τῆς σαρκὸς τῶν ἁμαρτιῶν *Syr.* ¶ τῶν ἁμαρτιῶν] *edd. mſſ. Epiphan. Chryſ. Latini* codd. aliqui apud Auguſtinum. [~] *Al. Clemens* Al. *Athanaſ. Æth. Copt. Lat. Barb. 1.* codd. *græcolatini, Tertull. Cyprianus* (qui duo etiam τῆς σαρκὸς omittunt,) *Hilarius, Pelagius, Fulgentius.* ex c. l. 22. ¶ τῆς σαρκὸς, ἐν] ~ *Aug. 6.*

12 ~ τῶν poſt ἐκ] *Comp. Al. Aug. 6.* codd. plurim. *Chryſ.* τῶν *Er. Steph.* edd. &c.

13 ὑμᾶς] ἡμᾶς *Gen.* & al. quorum tamen aliqui mox ὑμῶν retinent. ¶ ἐν] ~ *Er. L.* & al. uti Eph. II. 1. ¶ συνεζωοποίησεν] συνεζωοποίησεν *Er.* ed. 5. & *Stephanor.* ¶ ὑμας] *Comp. Steph.* ed. 1. *Al. Cant. 2. 3. L. Lu. Pet. 2. 3. Vff. Vien.* & quinque alii, *Euthal. Æth. Hilar.* [~] *Er. Steph.* ed. 3. cum perpaucis mſ. unde ἡμᾶς *Er. ed. 1,* (quanquam delet in Corrigendis,) *Aug. 6. Baſ. 2. Cov. 4. Gen. N. 2. Seid. Sin.* ¶ ἡμῖν] *edd. principes, mſſ., Syr. Chryſ. Hieron.* in Ieſa. 53. *Hilar.* uterque, *Lat.* in mſ. Char. &c. [ὑμῖν] *Beza* & recent. edd. *Cov. 4. Lin. Stap. Steph. 1. 6. Vff. Æth. Lat. Theodorit.*

14 ,τοῖς δόγμασιν] *Er.* [τοῖς δόγμασιν,] *Steph.* edd. Vid. *Gnom.* ¶ ἦρκεν] ἦρεν *Comp. Vff.* & alii, *Confeſſio* eccl. or. p. 87.

15 τὰς ἀρχὰς καὶ] τὴν σάρκα *Novatianus* & alii, *Syr.* ¶ ἐν παῤῥησίᾳ,], *palam* cod. Lat. *Trevirenſis.* ¶ αὐτῷ] αὐτῷ *Er.* & al.

17 τῶν μεῖζόντων] τῆ μείζοντος *Socrates* l. 5. c. 22. & inde *Hiſtoria Tripart.* l. 9. c. 38. neſcio an *Æth.* Ex Rom. V. 14. ¶ ~ τῆ poſt σῶμα] *Comp. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi, *Chryſ.* Vnde pro χριστῆ, χριστὸς *Syr.*

18 [~ μὴ] *Al. Baroc. Cant. 3. Orig.* l. 5. c. Celſ. *Lat.* aliqui, & inde *Clar.* vel etiam *Tertull.* l. 5. c. Marcion. c. 19. *ex VISIONIBVS*, inquit, *angelicis dicebant cibis abſtinendum* &c. Conf. Var. Gal. II. 5. ¶, ἀκῆ] ἀκῆ, *Lat.* in cod. Trevir. *Pelag. Haymo*, non abnuente epiſtola de cibis jud. apud *Tertull.* & textu *Hilarii.*

Digitized by Google

19 ἀφῶν] *Aug. 6. Vfft* pluresve. Conf. Var. Eph. IV. 16. ἀφῶν plerique.

20 [~ ἐν] *Al. Cov. 2. 4. Gen. Pet. 3. Roe. 2. Steph. 3. 4. 10. 19. Euthal. Theophyl. Æth. Lat.* (in ed. Steph. & in ms. Trev.) & codd. *græcolatini*. *Cyprian.* unde *autem* supplet *Char.* γὰρ *Syr.* ¶ [~ τῷ] *Al. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi. *Chrys.*

CAP. III.

4 [ὑμῶν] *Colb. 7. Vff. Lat.* & codd. *græcolatini*, *Cyprian. Chrysost.* & al.

11 τὰ] ~ *Al.* & al.

12 οἰκτιρμῶν] *Er.* cum paucis cod. quia pluralis frequentior, etiam apud LXX. [οἰκτιρμὲ] *Comp. Al. Aug. 6. Cant. 2. 3. Colb. 7. L. Pet. 1. 2. 3. Sin. Stap. Steph. 2. 3. 10. 19.* & quinque alii, *Clemens* Al. *Chrys. Euthal. Lat.* vel etiam *Orig.*

13 χρισὸς] *edd. mss. Clemens* Al. *Hilar. Leo* &c. κύριος *Al. Barb. 1. Lat.* aliqui. ¶ ὑμῖν] ἡμῖν *Comp. Vff.* & alii.

15 θεὸ] χριστὲ *Al. Barb. 1. L. Roe. 2. Steph. 10. Æth. Copt. Lat.* & codd. *græcolatini*, *Syr. Clemens* Al. Ex v. 16.

16 χριστὲ] θεὲ *Al.* ex compensatione, coll. v. 15. item *Vff.* & alii. ¶ ἐν πάσῃ σοφίᾳ] Sequentibus verbis hoc jungit *Stap. Clemens* Al. *Chrys. Latini* multi, *Beza* in annot. & *Henrici Stephani* ed. 3. nec non *Aug. 6.* Antecedentibus, plerique alii, *Syr.* ¶ [τοῖς καρδίαις] *Al.* cum multis, *Lat. Syr. Chrys.* Ex v. 15. ¶ [θεῷ] *Al. Barb. 1. Boern. Clar.* græce, *Roe. 2. Clemens* Al. *Æth. Lat.* multi, *Syr.* Ex v. 17.

17 καὶ prius] ~ *Lat.* ¶ κυρίε ἰησοῦ] *edd. mss. Chrys. Hil. Cassiod.* inst. divin. lit. &c. ἰησοῦ χριστὲ *Al. Copt. codd. græcolatini.* unde *Domini nostri Iesu Christi* habet *Æth.* & sic, vel, *Domini Iesu Christi*, habent *Lat. Syr.* ¶ καὶ alterum] ~ *Lat.* ms. Charit. *Paulinus*, *Syr.*

18 ~ ἰδίοις] *Comp. Al. Gen. Hunt. 1* manu prima, *Seid. Stap.* codd. *græcolat.* & sex alii, *Æth. Arab. Lat. Syr. Clemens* Al. *Chrys. Theophyl. Hilar.* & al. unde post ἀνδράσιν addunt ὑμῶν *Theophyl.* & codd. *græcolatini.* [ἰδίοις] *Er. Steph.* edd. cum paucis ms. Ex parallelis.

20 ἐν] *Comp. Chrys.* & sic, vel ἐν τῷ, *Al. Bas. 2. Cant. 2. 3. Colb. 7. L. Lat. Pet. 1. 2. 3. Sin. Steph. 2. 3. 10. 19.* codd. *græcolatini* & sex alii, *Theodorit. Euthal.* & alii, *Lat.* plerique. [τῷ] *Er. Steph.* edd. cum paucis ms. & *Clem.* Al.

22 κατὰ πάντα] *edd. mss. versiones*, *Clemens* Al. &c. ~ *Roe. 2. Vff. Æth.* ¶ [ὀφθαλμοδουλείᾳ] *Al. Clar. Cov. 2. Hunt. 1.* nec non *Stap.* ¶ [κύριον] *Al. Lin. Roe. 2. Clemens Al. Copt. Lat.* in mss. *Hilarius*, *Pelag.* & cod. *græcolatini.*

23 καὶ πᾶν] ~ *Al. Lat.* ¶ ὅ τι] ὃ *Er. Al. Aug. 6.* & alii.

24 [λήψεσθε] *Al. Aug. 6. Barb. 5. Baroc. Cant. 3. Cov. 2. 4. Gen. L. Pet. 1. 3. Vff. Chrys. Theodorit.* ¶ γὰρ] ~ *Al. Roe. 2. Æth. Lat. Pelag.* Librarius festinans, post τῷ, κυρίῳ statim scripsit, ex alliteratione ad v. 23. Hinc & δουλεύετε *servitis* reddit *Lat.* & ulterius pro κληρονομίας κτλ. *hereditatis Domini Christi*

habet

Digitized by Google

habet *Hilar.* quem ſequitur *Clar.* latine, nec non *Boern.* græce & latine. Ex interpretamento: ſicut, poſt κληρονομίας, ὑμῶν addunt *Cov. 2. L. Roe. 2. Theodorit.*

25 διὰ γὰρ] Idem *Al.* cum proximis, per compenſationem.

CAP. IV.

1 ἀρκανοῖς] ἀρκυῷ *Al.* & alii, *Lat.* pleriſque.

2 ἐν εὐχαριστίᾳ] *edd. mſſ. Clemens. Al. Chryſ. Lat. Syr.* ~ *Hilar. Clar.*

8 γνῷ] γνῶ *Er.* quanquam in tertia perſona interpretatur. ¶ γνῷ...ὑμῶν] γνῶτε...ἡμῶν *Al. Pet. 1.* & al. Ex v. 7. 9. Eph. VI. 22.

9 πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ] ἀγαπητῷ καὶ πιστῷ *Aug. 6. Chryſ. Lat.* Ex v. 7.

11 μόνοι] ~ *Æth. Lat.* in cod. Char. *Pelag.*

12 ἦτε] ἦτε *Aug. 6. N. 2. Lat.* ¶ [πεπληροφορημένοι] *Al. Barb. 1. Boern. Clar. Colb. 7. Cov. 2. Steph.* ια.

13 ζῆλον πολὺν] πολὺν πόνον *Al. Copt. Lat.* Ex alliteratione ad πολύν. unde πόθον πολὺν *Colin.* ed. *Cov. 2. Steph.* ια. codd. quidam apud *Stapulenſem.*

16 ἐκ] ~ *Lat.* Pridem circumfertur Pauli ad *Laodicenſes* epiſtola, exſtatque etiam in cod. *Lat.* N. T. annorum circiter MCC. ut docet I. F. *Schannat* Vindem. lit. Collect. I. f. 218. & in Verſione veteri *Anglica* cum prologo, ſed ſub calcem codicis mſ. Exhibent epiſtolam, & ſcriptores de ea recenſent, *Iohannes De la Haye* T. XVI Biblior. max. f. 899 ſeq. & *C. Reineccius* in N. T. quadrilingui, fol. 956 ſeq. Explodit etiam præter cæteros *Eſtius* h. l.

18 [~ ἀμὴν] *Al. Colb. 7. Æth. Hilar.*

EP. I AD THESS.

CAP. I.

1 πατρὶ] πατρὶ ἡμῶν *Al.* & al. ¶ ἀπὸ uſq. χριστῷ] *edd. mſſ. Arabs* Erpenii, *Armen. Caſſiod.* &c. Ex parallelis. [~] *Roe. 2. Orig.* in Rom. I. 7. *Æth. Lat.* pleriſque, *Syr.* ¶ ἡμῶν, καὶ κυρίῳ] τῷ κυρίῳ ἡμῶν, *Copt.* ¶ καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ] ~ *Arab.*

4 ὑπὸ θεοῦ,] *Beza.* ,ὑπὸ θεοῦ *Steph.* edd.

5 ἐν tertium] ~ *Comp.* codd. alii, *Lat.* [mſ. ¶ ἐν quintum] ~ *Al.* & al.

7 [τύπον] *Pet. 3. Roe. 2. Steph.* ι. *Æth. Lat. Barb. 1. Clar. Syr.*

8 καὶ prius] καὶ ἐν τῇ *Comp. Vff.* & alii. καὶ τῇ *Aug. 6.* ¶ καὶ alterum] ~ *Al. Colb. 7. Lat.* & *græcolat.*

9 ἡμῶν]

9 ἡμῶν] ὑμῶν *Er. Aug. 6. Vff.* & alii, *Lat.* aliqui. ¶ ἔχομεν] ἴσχομεν *Steph.* ed. 3. & recent. Sphalma.

10 ἐκ secundum] ἐκ τῶν *Aug. 6. Vff.* & alii, *Chryſ.* E proximo.

CAP. II.

2 ~ καὶ poſt ἀλλὰ] *Comp. Al. Aug. 6. Stap. Vff.* &c. *Chryſ. Cyrill. Theodorit. Euthal. Lat. Syr.* καὶ *Er. Steph.* edd. cum cod. pauciſſ.

7 ἤπιοι] *edd. Aug. 6.* & codd. Græci apud *Stunicam* ceteroſque. [νήπιοι] cod. *Pariſinus* apud Simonium, *Vff.* & alii, *Clemens* Al. in cod. Palatino, *Lat.* ν adhæſit e proximo.

8 ἱμειρόμενοι] *Comp. Er.* & al. *Aug. 6.* cum paucis aliis, *Chryſ. Stap.* [ὁμειρόμενοι] *Er.* ed. 1 in textu, *Al. Ger. L. Lu. Pet. 2. 3. Vff.* & ſeptem alii, *Euthal. Heſych.* Vtrumque, *Hunt. 1. Theophyl.*

9 γὰρ] *edd. mſſ.*, *Stap. Chryſ.* [~] *Al.* & alii, *Lat.* ¶ ἐκηρύξαμεν uſq. θεοῦ] ~ *Syr.*

12 καὶ μαρτυρόμενοι] *Comp. Er. ed. 1. 2. 3. Aug. 6. Cant. 3. Cov. 3. Hunt. 1. Magd. N. 2. Pet. 1. 2. Sin. Chryſ.* ~ *Al. Hil.* καὶ μαρτυρέμενοι *Er.* ed. poſt. *Steph.* ed. &c. ex rhythmo παραμυθέμενοι. Conf. Var. Act. XXVI. 22. ¶ καλέντος] καλέσαντος *Al.* & alii.

14 τὰ αὐτὰ] ταὐτὰ *edd.* al.

15 [~ ἰδίας] *Al. Colb. 7. Orig.*, *Dialogus* contra Marcion. *Hilarius*, *Pelagius*, *Æth. Lat. Græcolatini. Licet* ſuos *adjectio ſit haretici.* Tertull. c. Marcion. ¶ ἡμᾶς] ὑμᾶς *Steph.* ed. 3. *Vff.* Sphalma.

19 [~ χριστοῦ] *Al. Cant. 2. Clar. Colb. 7. Sin. Stap. Vff.* & ſex alii, *Theodorit. Hilar. Syr.*

CAP. III.

2 καὶ alterum] ~ *Boern. Syr.* ¶ διάκονον uſq. εὐαγγελίῳ] συνεργὸν τοῦ εὐαγγελίου τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς *Armen.* ¶ [συνεργὸν τοῦ θεοῦ] lectio media. nam *participem operis Dei* habet *Hil.* συνεργὸν θεοῦ *Clar. Colb. 7.* unde *miniſtrum Dei*, habet *Lat.* διάκονον καὶ συνεργὸν τοῦ θεοῦ *Boern.* καὶ συνεργὸν ἡμῶν omittit *Al. Æth. Lat.* nec non *Coptici.* ¶ [ὑπὲρ] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Roe. 2. Chryſ. Lat.* codd. *græcolat.* Ex 2 Theſſ. I. 4. ¶ πίστεως ὑμῶν] πίστεως ἡμῶν *Er.* & inde aliæ edd.

3 τῷ] τοῦ *Barb. 1. Baſ. 2. Cov. 3.* τὸ *Comp. Colin.* ed. *Al. Sin. Stap. Vff.*

8 στήκητε] στήκετε *Er. Aug. 6. Boern.*

11 ἡμῶν alterum] ~ *Lat.* multi. ¶ χριστὸς] ~ *Al. Colb. 7. Clar. Lat.* in margine Bibl. Venet. 1519.

13 [~ χριστοῦ] *Al. Cant. 2. 3. Clar.* Cov. 3. 4. *Lin. Magd. Pet. 3. Roe. 2. Stap. Vff. Euthal.* nec non *L.* ¶ αὐτοῦ] ~ *N. 2. Lat.* aliqui. ἁμὴν addit *Al.* cum proximis.

CAP.

Digitized by Google

CAP. IV.

1 init. τὸ] ~ *Al. Vff.* cum multis, *Euthal.* ¶ ἵν] ~ *Cov. 2* & alii, *Euthal. Cassiod.* Ineunte lectione. ¶ ἰησῦ ~ *Vff.* nescio an *Cassiod.* ἵνα] καθὼς καὶ περιπατῆτε, ἵνα *Al.* cum proximis.

6 προείπομεν] *Comp. Al. Aug. 6.* cod. plurimi, *Clemens Al. Chrys.* nec non *Vff.* προείπαμεν *edd.* al. ¶ unde διαμαρτυράμεθα] διαμαρτυρόμεθα *Cov. 3.* & al. unde διαμαρτυρόμεθα *Vff.*

7 ἡμᾶς] ὑμᾶς *Vff.* & alii.

8 καὶ δόντα] δόντα *Al. Chrys. Arab. Syr.* διδόντα *Er. Aug. 6. Vff. Athanasius.* καὶ διδόντα *Baroc. Boern. Clar. Pet. 2.* ¶ ὑμᾶς] *Er. Steph. ed. 1. Aug. 6. Bas. 2. Laud. 2. L. Stap. Steph. omnes, Vff., gracolatini*, & septem alii, *Clemens Al. Hilar. Arab. Syr.* [ἡμᾶς] *Comp.* & al. edd. cum perpaucis mss., *Chrys. Lat.*

9 ἔχετε] *edd. mss. Syr.* Ex cap. V. 1. [ἔχομεν] *Cov. 2. Roe. 2. Steph. 2. Chrys. Lat. Barb. 1. Clar.*

11 ἰδίαις] *edd. mss.* ex parall. [~] *Barb. 2. Boern. Clar. Cov. 2. Pet. 3. Chrys. Euthal.*

13 θέλω] *Er. Stap. Syr. Chrys.* vel etiam *Baroc. Hunt. 1. Pet. 2. 3. Roe. 2. Steph. ζ. θ. ιγ. Vien. Rufin. Augustin. Ruricius.* [θέλομεν] *Comp. Al. Bas. 2. Cant. 2. 3. Clar. Colb. 7. L. Steph. δ. ε. ι. ια. Vff. Æth. Arab. Lat. Hippol. Orig. Cyrillus Hier. Chrys. Theodorit. Theophyl. Cyprian.* & alii. ¶ ἀδελφοὶ] ~ *Cov. 2. Hippol.* ¶ [κοιμωμένων] *Al. Barb. 2. Cant. 3. Cov. 4. Gen. Hunt. 1. Lin. Magd. Pet. 3. Steph. ιγ.* Librarii pro κε̄ statim κοῦ arripuere. ¶ καθὼς] ὡς *Clar. Hippol. Orig.*

16 οἱ νεκροὶ] οἱ νεκροὶ οἱ *Lat. Syr.*

17 [χριστῷ] *Christo* habent *Lat.* plerique, *quæst. 95* ad orthod., & alii. *Domino Christo* habet *Hilarius.* ¶ πάντοτε] *edd. mss.* &c. *Hilarius* quoque: ex quo tamen *omnes* habet *Clar.* latine, librario Hilarii verba, *cum Domino omnes*, pro Pauli verbis amplexo. πάντες vero est etiam in editione *Figurina* 1708.

CAP. V.

3 [~ γὰρ] *Al. Pet. 1. Roe. 2. Lat.* aliqui, *Tertull.* unde *al. Clar. Chrys.* & al.

5 πάντες] πάντες γὰρ *Al.* cum proximis, *Syr.*

6 καὶ prius] ~ *Al. Colb. 7. Clemens Al.* non semel, *Æth. Arab. Lat.* ms. Trev. *Syr.*

13 ἑαυτοῖς] *Comp. Beza*, eoque teste omnes codices, *Aug. 6.* & alii codd. in *Er.* annot. & plerique apud *Mill. Clemens Al. Hilar.* nec non *Vff.* [αὐτοῖς] *Er. Aug. 6.* in comm. *Baroc. Bas. 2. Cant. 2. 3. Magd. Pet. 1. Roe. 2. Sin. Stap. Æth. Lat.* & *gracolatini*, *Syr. Chrys. Theodorit.* Utrumque *Theophylactus*, quanquam etiam αὐτοῖς reciprocam vim habet.

Digitized by Google

15 καὶ prius] ~ *Al. Sin.* & al.
16 ἐν χαρᾷ καὶ ἐν] καὶ *Hippol.*
21 δοκιμάζετε] *edd.* &c. *Cyrill.* Lectio media. unde δὲ δοκιμάζετε *Vff.* & al. δοκιμάζοντες *Comp. Aug. 6.* & alii, *Cyrill.* δὲ δοκιμάζετε καὶ *Clemens Al.*
23 ἡμῶν] ~ *Iren.*
27 ὁρκίζω] ἐνορκίζω *Al. Clar. Colb. 7. Cov. 4. Gen.* ¶ [~ ἁγίοις] *N. 2. Æth. Hilar.* & inde cod. *græcolatini*, vel etiam *Cassiod.* Facile omissum ante ἀδελφοῖς.
28 ἡμὴν] ~ *Hilar. Lat.* in ms. Colonienſi.

EP. II AD THESS.

CAP. I.

1 [χριστῷ ἰησοῦ] *Aug. 6.* pluresve, *Hilar.* omittit *Domino* etiam *Cassiodorus.*
2 ἡμῶν] ~ *Colb. 7. Hil. Clar.*
7 κυρίου] κυρίου ἡμῶν *Vff.* & al.
8 κυρὶ φλογὸς] *edd. mss. Hilar.* &c. φλογὶ κυρὸς *Barb. 1. Roe. 2. Copt. Lat.* & cod. *græcolatini*, *Iren. Tertull.* & ut Estio videtur, *Theophylactus.* ¶ ἡμῶν] ~ *Theophyl.* ¶ [~ χριστὸν] *Cant. 3. Clar.* græce, *Colb. 7. Cov. 3. 4. Hunt. 1. Magd. Pet. 3. Roe. Sin. Stap. Vff. Æth. Arab. Copt. Theodorit. Euthal. Oecum. Theophyl.*
9 ὄλεθρον] ὀλέθριον *Al. Colb. 7. Tertull.* Ex rhythmo αἰώνιον. *interitus* (ὀλέθρου,) *Iren.* haud semel. Inde δίκην αἰώνιον construxere *Latini.*
10 πιστεύσασιν] *Comp. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 2. 3. Cov. 2. 3. 4. Gen. Hunt. 1. L. Lin. Lu. Magd. Pet. 1. 2. 3. Roe. Sin. Stap.* in versione, *Steph. a. ζ. m. ιγ. Scholia Græca*, *Lat.* & codd. *græcolatini*, *Iren.* & alii. [πιστεύσασιν] *Er.* & al. edd. vel etiam *Laud. 2. N. 2. Seid. Steph. b. d.* cum *Vff. Vien.* ¶ ἐπιστεύθη] ἐπιστώθη *Cov. 2. Hesych.*
11 ἡμῶν] ὑμῶν *L.* & al.
12 ἡμῶν] ~ *Pet. 3. Hilar.* ¶ [~ χριστὸν] *Cant. 2. 3. Clar. Cov. 3. 4. Hunt. 1. L. Lu. Magd. N. 2. Pet. 2. Roe. 2. Æth. Oecum.* vel etiam *Aug. 6.*

CAP. II.

2 [κυρίου] *Colin.* ed. *Al. Barb. 2. Cov. 2. L. Roe. 2. Lat.* & codd. *græcolatini*, *Syr. Hippolytus*, *Orig. Epiphanius*, *Græci patres omnes*, ut ait Whitbius, *Tertullian.* & alii. Ex 1 Thess. V. 2.
3 ἀμαρτίας] ἀνομίας *Lin.* & al. Ex v. 7.
4 πάντα] *omne quod* habet *Lat. Iren. Oros.* & alii. unde πᾶν τὸ *Beza* ed. ¶ ὡς θεὸν] *Comp. Er.* & cet. edd., *codd.* Gr. fere omnes, *Arab. Syr. Chrys.* & Homil. 49 *op. imperf.* in Matth. non semel, *Cyrillus* Al. & omnia græca *scholia.* [~] *Al. Barb. 3. Clar. Colb. 7. Cov. 2. Steph. a. Æth. Copt. Lat. Hippol. Orig. Cyrillus Hieros.*

Digitized by Google

Hieroſ. Iren. Tertull. Cypr. Hilar. Rufin. Primaſ. Caſſiod. in Pſ. IX. Vtrumque *Theodoritus*. Facillime omiſſum, prævio διὰ. Vnde ὡς ante ὅτι reſtituunt *Hippol.* & *Lat.*

6 ἑαυτὸν] αὐτὸν *Al. Vff.* & alii.

8 ~ ἰησοῦς] *edd. mſſ.* plerique, *Cyrillus* Hieroſ. [ἰησοῦς] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Roe. 2. Æth. Lat.* & cod. *græcolatini*, *Syr. Conſtitut.* apoſt. *Hippol. Orig. Athanaſ. Chryſ. Theodorit. Theophyl. Iren. Tertull. Fulgentius* & alii. ¶ ἀναλώσει] *edd. mſſ.* plerique, *Chryſ. Syr.* [ἀνιλεῖ] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Roe. 2. Æth. Lat.* nec non cod. *græcolatini*; *Conſtit.* ap. *Hippol. Orig. Cyrillus Hieroſ. Andreas Caſ. Theophyl. Iren. Tertull.* & al. Ex Ieſa. XI. 4. Vtrumque *Baſilius*, *Theodoritus*.

10 [~ ἐν] *Al. Orig. Æth. Lat.* & codd. *græcolatini*, *Tertull.* & al.

11 πᾶσι] *edd. mſſ. Iren. Hippol. Cyrillus Hier. Hilar.* [~] *Æth. Arab. Lat. Clar. Syr. Chryſ. Cyrillus Al.* in Aug. 5. *Oecumenius.* ¶ πίμπλα] *edd. mſſ.* plerique, *Scholia* Gr. *Stap.* in verſione, &c. [πίμπρα] *Al. Hilar.* Vtrumque cod. *græcolatini*, *Iren. Orig. Cyrillus Hieroſ.*

12 ἐν] ~ *L.* & alii, *Lat.*

13 τῷ θεῷ] ~ *Baſ. 2. Breviar.* mſ. ¶ ἄλλοτε] ἄλλοτε *Al.* cum multis. ¶ ὑμᾶς] ἡμᾶς *Clar. Lin. Didymus*, *Lat.* aliqui. Vtrumque, *Stap.* ¶ ἀπ' ἀρχῆς] *edd. mſſ. Hilar.* &c. *Boern.* latine. ἀπαρχὴν *Boern.* græce, *Gen. Lin. Roe. 2.* & *nonnulli* apud Gaignæum Eſtio citatum, *Lat.* Ex alliteratione ad σωτηρίαν.

15 ἡμῶν] ~ *Pet.* unus apud Fellum.

17 [~ ὑμᾶς] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Roe. 2. Lat.* & codd. *græcolat. Chryſ. Syr.* ¶ [ἔργῳ καὶ λόγῳ] *Colin.* ed. *Al. Cov. 2. Lin. N. 2. Roe. 2. Chryſ. Theodorit. Theophyl. Lat. Clar.*

CAP. III.

4 ὑμῶν] ~ *Colb. 7. Lat.*

5 τὴν ſecundum] *edd. principes* cum *mſſ.* ~ *Steph.* ed. 3. & inde edd. recent. Sphalma.

6 ἡμῶν] ~ *Clar.* ¶ παρέλαβον] *Comp. Er. ed. 1. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 2. 3. Gen. Lu. Pet. 1. 2. 3. Sin. Stap.* in verſione, *Steph. 1. 2. 3. 4. Vff.* & ſex alii, *Æth. Lat. Chryſ. Baſil. Theodorit. Theophyl. Oecum. Cyprian.* & alii; nec non *Al. N. 2.* & codd. *græcolat.*

8 ἐφάγομεν] ἐλάβομεν *Er. Aug. 6. Vff.* & alii. Vtrumque in codd. legit *Stapulenſis.*

12 διὰ τῆς κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ] ἐν κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ *Al.* cum proximis.

14 ἡμῶν] ὑμῶν *Baſ. 2.* & al. ¶, διὰ τῆς ἐπιστολῆς] διὰ τῆς ἐπιστολῆς, alii. ¶ τοῦτον] τοῦτο *Aſceticorum* auctor, non improbante Heinſio.

Digitized by Google

16 κύριος prius] *Deus* habent *Lat.* aliqui. ¶ [τόπῳ] *Lat.* & inde cod. *græcolatini.* ſed *bono* habet *Auguſtinus.*

18 ἀμὴν] *edd. mſſ. Hilar.* &c. ~ *Colb. 7.*

EP. I AD TIM.

1 σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου] πατρὸς καὶ σωτῆρος ἡμῶν *Comp. Laud. 2. Seid.* conſenſu ſolito. unde fruſtra hoc tuetur Artemonius p. 290. ¶ [χριστοῦ ἰησοῦ] *Lat. Boern. Hilar.* in comm. *Syrus.* κυρίου certe omittunt *Al. Clar.* (cujus aſſecla *Ger.* hac epiſtola caret uſque ad c. VI. 15:) *Colb. 7. Cov. 2. N. 2. Æth.* κυρίου χριστοῦ ἰησοῦ *Chryſ.* in comm.

2 ἡμῶν prius] ~ *Al.* cum proximis. ¶ καὶ] καὶ κυρίου *Er. Theophyl.*

4 οἰκονομίαν] *Comp. Steph.* edd. codd. omnes, etiam *Aug. 6. Stap. Vff.* Probat Cajetanus & Heſſelius apud Eſtium. *rationem* habet *Zeno* Veron. [οἰκοδομίαν] Exemplaria Græca apud Eſtium, id eſt, *Er.* & cum eo *Bezæ* & al. edd. οἰκοδομὴν *Lat.* & inde *Iren.* apud Epiphanium, *Syr.*

9 πατραλῴαις καὶ μητραλῴαις] *Steph. ed. 3. Bezæ* & al. edd. vel etiam *Cov. 4. Laud. 2. Lin. Magd.* Lectio media. πατραλοίαις καὶ μητραλοίαις *Er. Aug. 6. Baroc. Barb. 6. Baſ. 2. Cant. 3. Cov. 3. Hunt. 1. N. 2. Pet. 1. 2. Stap. Vff. Chryſ. Theodorit. Epiph.* πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις *Comp. Er. ed. 1. 2. Steph. ed. 1. Al. Cov. 2. Gen. Roe. Oecum.*

11 κατὰ] τῇ κατὰ *Baſil. Lat. Clar.*

12 καὶ] ~ *Al. Colb. 7. Cov. 2. Chryſ. Theodorit. Æth. Lat.*

13 τὸν] τὸ *Al.* & alii. Confer *Bezæ* annot.

16 πρώτῳ] πρῶτον *Comp. Vff.* & al. ~ *Hil. Clar.*

17 σοφῷ] *edd.* &c. *Epiſtola* ſex epiſcoporum ad Paulum Samoſ., Dial. 1 de Trin. inter opera *Athanaſii*, vel etiam *Greg.* Nyſſ. *Arab.* Ex Rom. XVI. 27. Eſtio & Millio judice. [~] *Al. Æth. Armen. Copt. Lat. Syr.* codd. *græcolat. Cyrillus Al. Theodorit. Theophyl. Oecum. Tertull.* & alii, nec non *Chryſ.* ¶ ~ καὶ ante δόξα] *edd. principes, Aug. 6. Cant. 2. 3. Cov. 3. Hunt. 1. Laud. 2. Lu. Magd. N. 2. Vff. Vien.* καὶ *Steph.* ed. 3. &c.

CAP. II.

1 παρακαλῶ] παρακαλῶν *Hilar. Caſſiod.* in Pſ. CXLI. *Boern. Clar.* ſed vide v. 8. 12.

3 καὶ] ~ *N. 2.* ¶ ἀποδεκτὸν] ἀπόδεκτον plerique.

5 χριστὸς ἰησοῦς] ἰησοῦς χριστὸς *Comp. Henrici Stephani* ed. *Chryſ.*

6 τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις] *cujus teſtimonium temporibus ſuis datum eſt* habet *Hilarius.* unde ἦ τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις ἐδόθη *Boern. Clar.*

7 ἐν

7 ἐν χριστῷ] *edd.* &c. ex Rom. IX. 1. [~] *Al. Baroc. Cant. 3. Cov. 2. Magd. Pet. 2. Roe, Steph. 1. 2. 3. 17. Vff. Æth. Arab. Copt. Lat. Syr.* cod. *graecolatini*, *Gon. Chryſ. Theophyl. Hilar. Pelagius.*

8 διαλογισμῶν] διαλογισμῶν *Aug. 6.* & alii. ex Phil. II. 14.

9 ἣ primum] καὶ *Al. Boern. Clar.* & (niſi Olaph poſt Olaph excidit,) *Syr.* Ex 1 Pet. III. 3.

10 ὃ] ὃς *Stap.*

12 [διδάσκειν δὲ γυναικὶ] *Colinaei ed. Al. Cov. 2. Lin. Lat. Hier.* in Tit. II.

14 ἀπατηθεῖσα] ἐξαπατηθεῖσα *Al. Bar. Colb. 7. Cov. 3.*

CAP. III.

2 νηφάλιον] *Comp. Er. Al. Cov. 2. 4. Stap. Vff. Vien. Orig. Chryſ.* νηφαλίον *Eraſmi Schmidii* ed. & ſic, vel νηφάλεον, *Steph.* edd. *Aug. 6.* cum codd. plur. νηφάλαιον *Beza, Lin.*

3 μὴ αἰσχροκερδῆ] *edd.* vel etiam *Bar. Cov. 3. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. N. 2. Pet. 1. 2. Roe. Stephanici* duo, cum *Vien. Baſil. Chryſ. Oecum.* [~] *Al. Cant. 3. Colb. 7. Cov. 2. 4. Gen. Magd. Pet. 3. Sin.* manu prima, *Steph.* quinque, *Vff. Æth. Arab. Copt. Lat. Syr. Theodorit. Euthal. Antiochus.*

11 νηφαλίους] *Comp. Er. Al. Aug. 6.* & alii, *Chryſ.* νηφαλαίους *Beza, Cov. 2. Lin.* νηφαλίους *Steph.* edd. *Stap.* &c.

15 θεοῦ ζῶντος, στύλος] θεοῦ ζῶντος στύλος *Heinſius:* qui quamvis poſt ἀληθείας retinet punctum, tamen refutatur a Suicero, Theſ. P. II. col. 1049. ¶. Στύλος κτλ.] Protulere hancce diſtinctionem *Ioh. Camero* & *Iac. Cappellus*, qui eam a *Melvino* & *Fabricio* hauſiſſe perhibentur. Porro Melvino & Fabricio anſam fortaſſe dedit vel cod. *Latinus Charitino* ſimilis; nam in Charitino, cujus ineuntes ſententias rubrica diſtinguit, quam libet imprudens, ut arbitror, miniculator, rubricam in *columpna*, non in *& manifeſte* adhibuit: vel *Eraſmus*, in cujus editionibus & ante στύλος & poſt ἀληθείας eſt comma: vel formula Hebraica. Accedit *L. Crocius*, *Iac. Rhenferdius*, *Call. Pfaffius* in Diſſ. de Artic. fidei p. 18. nec non in Oratione ad h. l. *G. Hoffmannus* p. m. in Comm. ad Synopſin ſuam, p. 88. & *C. E. Weiſmannus* in Diſſ. jubil. de Salute Proteſt. non impedita, pag. 10. *Iuſtus Weſſelus Rumpæus* in comm. crit. p. 157 ſ. neque abhorrent ab ea ſententia *Abr. Scultetus*, *Ioh. Quiſtorpius*. Plures memorat Pfaffius l. c. & Wolfius in h. l. Ipſum textum ita diſtinctum habet editio *Londinenſis* Græca ſimul & Anglica; & pridem *Eraſmus Schmidius*. Ex veteribus qui ſic diſtinguat, nemo occurrit, niſi dicas, eos, quos mox, pro θεοῦ, ὃς legiſſe videbimus; non tam commode, quam neceſſario, ἅς στύλος, conſtruxiſſe. [, στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας.] plerique omnes. Enunciatio per ſe ſic habet, *Eccleſia Dei viventis eſt domus Dei*, atque in enunciatione ſæpe prædicata coacervantur; ſed ſubjecti deſcriptio ſimplex eſſe ſolet: (conf. Eph. I. 22. 23.) quare minus commode dicitur, *Eccleſia Dei viventis, columna & firmamentum veritatis; eſt domus Dei.* Porro hæc

Digitized by Google

ro hæc distinctio versiculum sequentem incipit a καὶ particula, quæ ibi non commodiorem locum invenit, quam haberet c. III. versu 1 ineunte, & c. IV. 9. 2 Tim. II. 11. Rom. IX. 1. Nemo, qui *mysterium pietatis* amplectitur, *ecclesiæ* hanc laudem *invidebit* (*invidiam* enim interpretatur *Grotius*,) ut ea puro sensu dicatur *columna & firmamentum veritatis*; qua quidem laude *Romana* ecclesia ne Pauli quidem temporibus præ *Ephesina* gaudebat: sed vicissim nullus *ecclesiæ* Zelota ipsi *mysterio pietatis* hoc encomium eripiet, quo minus habeatur *columna & firmamentum veritatis*. ὁμολογουμένως μέγα idem dicit, quod πάσης ἀποδοχῆς ἄξιον· & τύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, idem est, augusta paraphrasi & rebus congruente, quod πιστόν. Vtrumque jungitur c. I. 15. IV. 9. utrumque etiam h. l. non minori certe jure. vide *Gnom.*

16 θεὸς] *edd. mss.* apud Vallam, Stapulensem, Erasmum, Bezam, Millium &c. etiam *Al.* (quanquam lineola, qua θεὸς compendiose scriptum ab ὃς distinguitur, sublesta videtur nonnullis,) *Aug. 6. Vff. 2.* (qui γὰρ addit,) &c. *Ignatius* (hic enim in Ep. ad Eph. § XIX meminit ΘΕΟΤ ἀνθρωπίνως ΦΑΝΕΡΟΥΜΕΝΟΥ· atque huc plura patrum loca eruditi conferunt:) *Athanasius* (in Responso de Incarnatione, quod incipit Ἐλύπει, & huic Dicto, lectionique θεὸς, fere totum innititur:) *Gregorius Nyssenus*, persæpe: *Chrysostomus* (cujus Hypomnema, quanquam alternatim de *Mysterio* & de *Deo* agit, tamen apertum est, θεὸς, τατέστιν ὁ δημιουργός·) *Cyrillus Al.* persæpe: *Theodoritus*: Epistola, *Dionysio Al.* adscripta, ad Paulum Samos. *Oecumenius* (cujus commentarius in *Augustano 6* laudat μυστήριον πιστεύθην, & tamen habet etiam, ἐδικαιώθη, ἀπεφάνθη ΘΕΟΣ·) *Theophylactus*, alii: *Arabs* in polyglottis. Plures hujus lectionis vindices laudat Zornius T. I Opusc. sacr. p. 251. ὃς *Colb. 7* singularis liber & memorabilis, vel etiam cod. aliqui, quos seculo VI medio *Macedonius* episcopus Constantinopolitanus, ὃς in θεὸς verso, mutasse fertur: de quo vide Millii Prol. 1013. & Pfaffii diss. de Evangeliis sub Anastasio Imp. non corruptis § V. VIII. Hoc ΟΣ, ΘΣ compendiose scriptum, picturam habent ita affinem, ut plerique alterum utrum ex altero ductum putent. Et quidem aliquis lectionem ὃς non obscure præfert, hæc verba addens, *Quis sanæ mentis credat, sapientissimam atque benignissimam Dei providentiam ab istis apicibus, qui aciem oculorum fugiunt, res tanti momenti, æternam nimirum salutem vel perniciem hominum, suspendere voluisse?* Apostolorum quidem tempore compendia scriptionis apud Græcos usitata fuisse, non negaverim: sed apostolos ipsos non magis, quam prophetas Hebraice scribentes, ejusmodi compendiis usos fuisse, credibile est. idiotæ fuerunt, vel certe idiotis potissimum scripserunt epistolas protinus in coetu legendas: idiotis autem nil cum abbreviaturis esse solet. Librarios citius, quam utile foret, adhibuisse compendia ejusmodi, certum est. Bene, quod non uno ex loco, quem humana curiositas nonnullis ambiguum fecit, sed ex toto Dei testimonio fides & æterna salus pendet. Nec tamen idcirco ex compendiosa scriptione de industria aut prægnantissima omnia aut dilutissima deligere, sed genuinam lectionem simpliciter eruere & amplecti debemus. Quid si alia quoque ratio subsit, compendio scriptionis vel associanda vel etiam præferenda, quæ lectionem

Digitized by Google

ctionem θεὸς antiquiorem, quam voculam ὃς, probet? Sæpe videlicet pars vocabuli, per se significatum aliquem habens, priore præsertim parte paginam vel certe lineam præcedentem terminante, fortuitam patitur aphæresin. hinc Ioel. I. 17 Aldus excudit, pro ἠσαυροὶ, σαυροὶ· hinc in Var. Matth. VII. 14 habemus ex ὅτι, τί· Marc. XIII. 34 ex ἐξουσίαν, ἐσίαν· Luc. XV. 14 ex ὑστερεῖσθαι, στερεῖσθαι· Act. XIII. 4 ex σελεύκειαν, λευκίαν· Rom. V. 6 ex ἔτι, τί· 2 Cor. IV. 11 ex ἀεὶ, αἰ· Hebr. X. 2 ex ἂν ἄν, κἄν· Ap. XIV. 18 ex ταφυλαὶ, φυλαί· vel etiam Marc. IV. 32 ex *seminatum natum.* adde Var. Matth. X. 29. quam facile hoc loco ex θεὸς, ὃς remansit? Nil affirmo: sed tamen retinere hoc eos debet, qui θεὸς plane ex ὃς ortum affirmant. nam etiam *Cyrillo*, quem θεὸς constanter legisse modo didicimus, lectio ὃς, ex θεὸς relicta, tribuitur apud *Photium*, vel Cyrilli vel Photii sermone per librarios depravato. Sane ὃς nil habet, quo commode referatur: θεὸς planum est atque nativum. *quod* habet *Lat.* & cum eo codices *Græcolatini* in versione, *Hilarius* uterque, *Marius Victorinus*, *Leo*, *Chrysologus* aliique Latini. [ὃ] *Clar.* (*Ger.* hiat,) & cod. Francii idemque postea *Boern.* in Græco, manu prima, (nam deinde ΘΣ pictum est in *Clar.* & ΟΣ in *Boern. Velesius*: ex Lat. Eadem lectio codici *Lin.* ex Waltono, & *Macario Hierosolymitano* in disputatione cum philosopho apud Gelasium Cyzicenum quam recte tribuatur, incertum est. Pronomen relativum habent etiam *Æth. Arabs* Erpenii, *Armen. Copt. Syr.* Interpres Latinus, in Græco suo codice quid habuerit, nil refert; ex ipso quidem Latino lectio ὃ tota manavit: itaque sive ὃς sive θεὸς habuit, non in Græcum hoc, sed in *sacramentum* intentus, voculam huic vocabulo congruentem, *quod*, arripuit & perscripsit. Etenim sæpe Latinis codicibus hoc accidit, ut vel librarii per oscitantiam, vel ipse interpres ex religione aliqua nomen *Dei* reticeret. vide Var. Marc. XI. 22. Act. IV. 21. X. 33. Rom. XIV. 11. 1 Cor. XIV. 33. Gal. III. 21. Ap. XIX. 17. Secuti Latinum sunt interpretes alii. sic enim eos fuisse solitos, patet ex Var. Matth. XXV. 1. Act. II. 1. & Part. I appar. p. 402 seqq. quanquam videndum, ne unus alterve ὃς potius, quam ὃ legerit. ὃ *quod*, certe ad μυστήριον *sacramentum* referri deberet. atqui *revelatum* quidem dicitur *mysterium* (Rom. XVI. 25. 26. Col. I. 26. quæ loca spectasse videtur Latinus interpres:) sed non *revelatum in carne*: neque, *justificatum in spiritu*: neque *visum angelis*, sed *cognitum*, Eph. III. 10. multo minus, *assumtum in gloria*. atque hunc, summum videlicet, articulum, *de Deo in gloria assumto*, coll. Psalm. XLVII. 6. ἀνέβη ὁ ΘΕΟΣ, vel maxime in animo habuit Paulus. Mirum, non solum ex Latinis, qui *quod*, sed etiam ex Græcis, qui θεὸς legebant, tam paucos primis seculis hoc insigne Dictum citasse. Respexit huc tamen *Iustinus* in Ep. ad Diognetum, Οὐ χάριν ἀπίστατε λόγου, ἵνα κόσμῳ φανῇ· ὃς ὑπὸ λαοῦ ἀτιμαζόμενος, διὰ ἀποστόλων κηρυχθεὶς, ὑπὸ ἐθνῶν ἐπιστεύθη. & *Clemens Al.* in Fragmentis p. 162 ed. Ittig. μεθ' ἡμῶν ἦλθον οἱ ἄγγελοι τὸν χριστόν. & *Orig.* l. III c. Cels. p. 133, ὁ ἡμὸς ἰησοῦς ἀναλαμβάνεται ἐν δόξῃ λέγεται. Non expresse illi quidem lectionem θεὸς reddunt, eo fortasse consilio, quo *Chrys.* ad h. l. ait, μὴ ἐκπομπεύωμεν τὸ μυστήριον, μὴ παντοχοῦ αὐτὸ προτιθῶμεν. sed ὃ eos non legisse patet. quid nisi θεὸς supereſt? ¶ *In* tertium] ~ *Er. Gen. Lat.*

CAP.

CAP. IV.

1 πλάνοις] *Er. Steph.* edd. *Aug. 6. Stap.* in verſione, & *mſſ.* multi, *Clemens* Al. non ſemel, *Chryſ. Novatianus*, *Auctor* qq. apud Iuſtinum, *Calarit. Archelaus*, *Vigilius* & alii, *Syr.* &c. [πλάνης] *Comp. Baroc. Cov. 2. Pet. 1. Steph. 3. ζ. 1. 14. Vff. Clemens* Al. ſemel in fragm. mſ. Auguſtano, *Orig. Alexander* Alexandrinus apud Socratem, *Athanaſius*, *Methodius*, *Ephraim*, *Lat.* hodie. ex 1 Ioh. IV. 6. Vtrumque *Theodorit. Oecum.* ¶ καὶ] *edd. mſſ. Clemens Al. Chryſ. Syr.* ~ *Lat.* olim. ¶ δαιμονίων] δαιμφίων· ἔσονται γάρ φησι, νεκροῖς λατρεύοντες, ὡς καὶ ἐν τῷ ἰσραὴλ ἐσεβάδησαν *Epiphanii* gloſſa, ab Epiphanio alibi prætermiſſa: ex qua nonnulli, Bezæ notis non bene perceptis, vetuſtum codicem finxerunt. vide Meditr. ad h. l. pag. 46.

2 ἐν ὑποκρίσει] Præcedentibus verbis hoc annectunt *Comp. Vff.* ¶ κεκαυτ.] καὶ κεκαυτηριασμένων *Lin. Lat.* aliqui. ¶ ἰδίαν] ~ *Magd. 1. Pet. 3. Clemens* Al. *Archelaus. ἑαυτῶν Hilar. Clar.*

6 τῆς καλῆς διδ.] *edd. mſſ. Chryſ. Lat.* [τῇ καλῇ διδασκαλίᾳ] *Barb. 1. Pet. 2. cod. aliqui Græci* apud Stapulenſem, *Sedulius*, Biblia Germ. ed. vet. *Mog.* Latini interpretis ſenſu non recte percepto, *Syr.*

7 δὲ alterum] ~ *Lae.* permulti.

8 ἐπαγγελίας] *Er. Steph. ed. 1. 2. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 2. 3. Gen. L. Pet. 1. 2. 3. Sin. Stap.* & quinque alii, *Euthal.* nec non *Vff.*

10 καὶ prius] ~ *Al.* & al. ¶ ὀνειδιζόμεθα] ἀγωνιζόμεθα *Al. Cov. 2. Lin. Roe. 2. Boern.* in Græcis. Ex Col. I. 29.

12 [~ ἐν πνεύματι] *Al. Cov. 2. Roe. 2. Clemens Al. Chryſ. Lat.* & codd. *gracolatini*, *Hilarius*, *Auguſtinus*, *Heſychius* in Levit. XXIII. *Pelag. Syr.*

14 πρεσβυτερίᾳ] πρεσβυτέρᾳ *Lat.* aliqui, *L.*

15 [~ ἐν] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Clemens Al. Lat.* & codd. *gracolatini*, *Syr.*

CAP. V.

4 καλὸν καὶ] *edd.* cum pauculis *mſ.* Ex c. II. 3. [~] *Al. Barb. 5. Baroc. Cant. 2. 3. Cov. 2. Hunt. 1. Lin. Lu. Magd. N. 2. Pet. 1. 2. 3. Sin. Stap. Steph. 3. 8. 9. 1. 14. Vff. Vien. Euthal. Scholia* Græca & verſiones cunctæ, ut ait Whitbius, præſertim *Lat.* & codd. *gracolat.*

6 ἧς] ἧς (non οἷς, ut eſt apud Grotium,) *Al.* apud Fellum.

9 γεγονυῖα] γεγονυῖα, *Schmidius*, *Raphelius*, alii.

14 νεωτέρας] νεωτέρας χήρας *Aug. 6. Vff.* & alii.

16 πρὸς ἢ] ~ *Al.* cum proximis, *Athanaſius.* ¶ ἢ πιστὴ] ~ *Lat.* hodie, *Æth.*

19 ἐκτὸς uſque μαρτύρων] *edd. mſſ. Theodoritus*, *Chryſ. Oecum. Theophyl. Hieron. Lat.* hodie, *Syr.* [~] codd. *Lat.* aliqui, teſte Hieronymo; *Pelagius* in Scholio, vel etiam *Cyprianus Hilarius*, *Caſſiodorus:* nec attingunt in commentariis. *Primaſius*, *Oecumenius.* ¶ ἢ] καὶ *Lat.* mſ. Trev. *Syr.*

20 τὰς] τὰς δὲ *Al. Lat.* aliqui.

21 χριστῷ ἰησοῦ] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Clemens Al. Theodorit. Æth. Copt. Lat. Hilar. Calarit. Pelag.* nec non codd. *gracolatini.* ¶ χωρὶς προκρίματος], χωρὶς προκρίματος

Digitized by Google

φατος *Hil.* & alii. ¶ πρόσκλισιν *edd. Vff.* vel etiam *Baroc. Hunt. 1. Magd. Pet. 1. Roe. Steph. ζ. ιγ.* item *versiones*, codices *gracolat. Chrys. Theodoritus.* [πρόσκλησιν] *Ald. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 3. Cov. 2. 3. 4. Gen. Laud. 2. L. Lin. Lu. N. 2. Pet. 2. 3. Stap. Steph. δ. ε. ϛ. ι. ια. Athanaſ. Clemens* lib. 17 Informationum, *Suidas.* Vtrumque *Baſilius, Theophylactus, Oecumenius.*

24 τισὶ] τινῶν *Colb. 7. Lat.* multi. E proximo.

25 δύνασθαι] δύνασθαι *Er. Al. Aug. 6. Vff.* & alii.

CAP. VI.

ϛ διαπαρατρίβαι] *Comp. Er. ed. 1.* & nonnulla exemplaria in *Er.* annot. *Steph. ed. 1. 2. Al. Aug. 6. Baroc. Boern. Cant. 3. Clar. Colb. 7. Cov. 2. 3. 4. Gen. Hunt. 1. Laud. 2. L. Lin. Lu. Magd. Pet. 1. 2. 3. Roe. Sin. Steph. omn. Vien. Clemens Al. Baſil. Chrys. Theodorit. Oecum Euthal. Heſych. Suidas.* unde διατριβαὶ *Cant. 2. N. 2. Vff.* παρατριβαὶ *Seid.* [παραδιατριβαὶ] *Theophylact. Er. ed. 2.* & inde cet. edd. Illud, non hoc, habent LXX. ¶ ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων] *edd. mſſ. Chrys. Hilarius* &c. [~] *Al. Colb. 7. Æth. Copt. Lat.* & codd. *gracolat.*

7 δῆλον] ~ *Polycarp. Al Boern. Æth. Copt.*

8 ἀρκεσθησόμεθα] · ἀρκεσθησώμεθα *Comp. Cant. 3. Cyprian.* & alii.

9 ἀνοήτους] *Er. Steph.* edd., *mſſ. Step. Baſilius, Scholia* Græca, *Auguſtinus, Syr.* [ἀνοήτους] *Comp. Aug. 6 Baſ. 2. Chryſoſtomus*, ſi exegeſin ejus recte perpendas; *Lat. Hilar.* & alii; neſcio an *Cyprianus.* Vtrumque *Cyrillus Al.* καὶ præfigit *Aug. 6. Lat.* multi.

11 πραότητα] πραϋπάθειαν *Al. Boern. Heſychius.*

12 ~ καὶ] *Comp. Al. Clar. Cov. 2. Gen. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Lu. N. 2. Pet. 3. Roe. Æth. Copt. Lat. Syr. Chryſ. Euthal. Theophyl.* [καὶ] *Er. Steph.* edd. vel etiam *Baroc. Cant. 3. Cov. 3. 4. Magd. Pet. 1. 2. Vien.* cum *Vff.*

13 ζωοποιοῦντος] *edd. mſſ., Chryſ.* &c. [ζωογονοῦντος] *Al. Clar. Colb. 7. Cov. 2. Athanaſ. Cyrill.* Id viſum magis convenire in τὰ πάντα. Vtrumque *Baſilius, Theodoritus.*

16 [~ καὶ] *Comp. Boern. Cant. 3. Cov. 2. 4. Lu. N. 2. Vff.* Vid. *Gnomon.* ad c. I. 17.

17 τῷ ζῶντι] ~ *Al.* cum proximis, τῷ recurrente. ¶ πάντα πλουσίως] *Comp. Aug. 6. Stap. Vff.* pluresve, *Chryſ. Lat. Syr.* πλουσίως πάντα *Er.* &c.

19 [ὄντως] *Al. Cov 2. Steph. 6. Æth. Armen. Copt. Lat.* & codd. *gracolat., Syr. Euthal. Baſil. Nyſſen. Hieron.* & al. Reſpicitque huc *Andreas* Cæſ. in Ap. XXII. 10 dicens τὴν ὄντως ζωήν. Vtrumvis habent codd. Græci apud *Stapulenſem.* αἰωνίως ὄντως *L.*

20 παρακαταθήκην] *edd.* vel etiam *Cov. 4. Laud. 2. Lin. N. 2. Chryſ.* Ex 2 Tim. I. 12. [παραθήκην] *Al. Aug. 6. Ger. L. Lu. Pet. 1. 2. 3. Vff.* & octo alii, *Clemens Al. Theodorit. Ignat.* interpolatus, *Euthal. Oecumen.* vel etiam *Heſych.* ¶ κενοφωνίας] *edd. mſſ., Stap. Syr. Hippolytus, Clemens, Orig. Theophyl. Oecumen.* [καινοφωνίας] *Lat.* & inde *Clar.* latine, *Boern. Tertull. Irenæi* interp. & alii, *Athanaſ. Chryſoſt.* (ut *Theophyl.* & *Oecumenius* notant; niſi potius locum 2 Tim. II. 16. ſpectarunt:) *Baſilius.* νία τινὰ interpretamentum *Oecumenii* in *Aug. 6.*

21 ἀμὴν] *edd. mſſ. Hil.* &c. [~] *Al. Boern. Clar. Colb. 7.*

EP. II AD TIM.

CAP. I.

1 ἰησοῦ χριστοῦ] ~ *Comp. Laud. 2. Vien.* [χριστοῦ ἰησοῦ] *Cant. 3. Cov. 2.* (nisi hunc revocat appendix Millii,) *3. Hunt. 1. Pet. 2. 3. Lat.* multi, *Hil. Cassiod.* & *graecolatini.*

2 πατρὸς] πατρὸς ἡμῶν *Vien.* & al. Ex parallelis.

5 πίστεως] ἀγάπης καὶ πίστεως codd. aliqui apud *Stapulensem.* ¶ οἰκείᾳ] εὐκλείᾳ *Comp. Er. Henricus Steph.* & al. *Aug. 6. Vff.* plurefve.

8 ἡμῶν] ἰησοῦ χριστοῦ addunt *Cov. 2. Roe. Lat.* aliqui.

10 διὰ τοῦ], διὰ τοῦ *Abr. Scultetus.*

11 [~ ἀγίων] *Al. Colb. 7.*

12 [παραπαταθήκην] *Comp. Er. Baf. 2. Cov. 4. Laud. 2. N. 2. Seid. Steph. 1. Chryf.*

14 παραθήκην] *Comp. Er.* in margine, *Steph. ed. 1. 2. Al. Aug. 6. Cant. 2. 3. Colb. 7. L. Pet. 1. 2. 3. Sin. Vff. graecolatini* & fex alii, *Chryf.* [παραπαταθήκην] *Er. Steph.* ed. 1. & al. cum paucis cod.

15 φύγελλος] φύγελος *Er. L.* & alii, *Lat.*

CAP. II.

3 σὺ οὖν κακοπάθησον] συγκακοπάθησον *Al. Colb. 7. Cov. 2.* & codd. *graecolatini.*

4 στρατευόμενος] στρατευόμενος τῷ θεῷ *Iulius Africanus, Marcus Eremita, Lat.* multi.

5 ἀθλῇ τις] ἀθλητὴς codd. aliqui apud *Stapulensem.*

7 δῴη] δώσει *Al. Lat.* & al.

10 αἰωνίας] ἁγίας *Lat. Æth.*

13 [μενεῖ] *Lin.* ¶ ἀρνήσασθαι] ἄρν. γὰρ *Al.* & al.

14 νουθέτει] θεῷ *Lat.* permulti, *Baroc. Pet. 2.* cum proximis. ¶ λογομαχεῖν] λογομάχει *Al. Lat.*

16 κενοφωνίας] *edd. Aug. 6.* &c. καινοφωνίας *Chryf. Theophyl. Oecum.* Vtrumque, *Boern. Hilar.*

17 φιλήτου] Vbi ex Epitheto fit proprium, accentus retrahitur: ut ἔρατος, ἄρατος & alia, apud Euftath. φιλητὸς plerique.

19 θεοῦ] χριστοῦ *Stap.* ¶ κυρίου] *Comp. Al. Aug. 6. Baf. 2. Gen. L. Lu. Pet. 1. 2. 3. Seid. Sin. Stap. Steph. d. e. t. Vff. graecolatini* & octo alii, *Euthal. Scholiaſtæ* interpreteſque omnes. Germana lectio, Whitbio agnita. τοῦ κυρίου *Stap.* [χριστοῦ] *Er. Steph.* edd. cum perpaucis cod.

21 [~ καὶ] *Er. Al. Aug. 6. Caſ. Chryf. Theodorit. Hilar.* codd. *graecolatini, Syr.*

22 τῶν] πάντων τῶν *Lin.* & al.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.

2 ἔσονται γὰρ] καὶ ἔσονται *Lat. Syr.* ἔσονται *Cov. 2. N. 2. Lat.* aliqui. ¶ οἱ] ~ *Comp. Aug. 6.*

3 [ἄσπονδοι, ἀστοργοι] *Chryſ.* non ſemel, *Optatus*, *Hilarius.*

6 αἰχμαλωτίζοντες] *Comp. Er. ed 1. Al. Aug. 6. Boern. Colb. 7. Cov. 2. Laud. 2. Pet. 1. 2. Roe Vff. Chryſ. Theodorit. Theophyl. Oecumen.* [αἰχμαλωτεύοντες] *Er. ed. 2.* &c. in quibus etiam τὰ ſubjungitur.

8 [μαμβρῆς] Synopſis apud *Athanaſium* in Exodo, *Lat. Boern. Conſtit.* apoſt. *Cyprianus* & alii, & ſic quoque *Talmudici.* ſed cum textu faciunt *Targumiſtæ.* vide Buxt. Lexicon, col. 945. Gregorii Obſ. cap. 15. Fabric. Pſeud. V. T. p. 816.

9 πλεῖον] πλεῖστον *Comp. Laud. 2. N. 2. Pet. 2. Cyprian.* de unit. eccl.

12 ἰησοῦ] ~ *Lin. Leo* plerumque.

13 πλανῶντες καὶ πλανώμενοι] πλανώμενοι καὶ πλανῶντες *Lat. Syr.*

14 τίνος] τίνων *Al. Colb. 7. Hil. Clar.* latine, *Boern.*

15 σὲ] ~ *Stap.*

16 [~ καὶ] *Clemens Al. Theodorus Mopſueſt.* apud Facundum, *Arab. Lat. Barb. 1. Tertull. Caſſiod.* & alii, *Syr.*

17 ἐξηρτισμένος] ἐξηρτημένος *Aug. 6. Baroc. Cant. 3. Cov. 4. Gen.* ἐξηρτυσμένος *Barb. 5.*

CAP. IV.

1 οὖν ἐγὼ] ~ *Al.* & alii, *Lat.* & *gracolat.*, *Syr.* vel etiam *Steph. a. b.* ¶ τοῦ κυρίου] ~ *Al.* cum proximis. ¶ τοῦ poſt καὶ] ~ *Vff.* ¶ ἰησοῦ χριστοῦ] χριστοῦ ἰησοῦ *Al.* & alii, *Lat.* in mſſ. *Hil. Caſſiodorus*, *Greg.* in paſt. ¶ κατὰ] καὶ *Al. Colb. 7. Lat.* in mſſ. *Hilar.* & alii. Allit. ad ſeq.

8 [~ πᾶσι] *Lat. Syr.* ſed habet *Cyprianus* non ſemel.

10 κρήσκης] κρίσκης *Aug. 6. Vff.* & alii. ¶ γαλατίαν] *edd. mſſ. Iren. Chryſ. Theodorit. Syr.* &c. [γαλλίαν] *Cov. 2. Lin. Euſeb. Epiphan. Hieron. Æth.* ¶ δαλματίαν] δελματίαν *Baſ. 2. Lin. Lu. Magd.* unde δερματίαν *Al.* quemadmodum *Delmatas* etiam *Latini* dicunt.

13 φαιλόνην] *Er. Steph. ed. 2. 3. Caſ. Vff.* &c. φελόνην *Comp. Al. Aug. 6.* & al. Aliter alii.

14 ἀποδῷ] ἀποδώσει *Al. Colb. 7. Cov. 2. L. Chryſ.* in comm. *Theodorit.* in comm. *Oecumenius*, *Lat.* multi, *Syr.*

18 init. καὶ] ~ *Al.* cum proximis.

19 πρίσκαν] πρίσκιλλαν *Comp. Caſ.* & alii, nec non *Vff.*

21 λίνος] *Kuſteri* ed. Namque corripiunt poetæ Gr. & Lat. λῖνος ceteri.

22 ἰησοῦς χριστὸς] ~ *Boern. Colb. 7. Æth.* ¶ χριστὸς] ~ *Al. Cov. 2.* ¶ ὑμῶν] *edd.* &c. unde σᾶ *Syr.* ἡμῶν Græci tractatores, *Lat.* mſ. Colon. & Gemblac. ¶ [~ ἀμήν] *Al. Boern. Colb. 7.*

In ſubſcriptione epiſtolæ : καίσαρι] ῥώμης addunt *Cant. 3. Cov. 2. 3. Hunt. 1. Laud. 2. Pet. 2. Roe. Seid. Vff. 2. Theodorit.* ῥωμαίων addit *Lin. Stap.* Librariis abſoluta *Cæſaris* appellatione veniebat Conſtantinopolitanus : unde horum codicum patria noſcitur.

Digitized by Google

EP. AD TITVM.

CAP. I.

In Ep. hac & ad Philem. interdum etiam *Med.* citatur a Millio.

1 ὁ] ἧ *Baſ. 2.*

3 ἰδίοις] Colon addit *Beza.*

4 [καὶ , pro τέκνῳ] *Colb. 7. Æth. Copt. Lat.* & *Græcolatini*, *Chryſ. Syr. Orig.* in Rom. l. 7. *Hilar. Hieron. Caſſiod.* ¶ κυρίῳ] ~ *Al. Lat. Theodorit.*

8 φιλόξενον] φιλάπτωχον *Vff.* Verbo ad librarii tempora accommodato.

10 καὶ ἀνυπότακτοι] ἀνυπόταικτοι *Aug. 6.* ἀνυπότακτοι καὶ *Er. Pet. 2. Vff. Syr.* & ſic fere *Cov. 2. 4.* & al.

15 μὲν] ~ *Al. Colb. 7. Euthal. Pet. 3. Lat. Clar.*

CAP. II.

2 νηφαλίους] νηφαλίους *Stap. Vff.* & al.

3 ἐν] σεμνὰς ἐν *Aug. 6.* codd. aliqui apud *Stapulenſem.* ¶ [ἱεροπρεπεῖς] *Colb. 7. Cov. 2. L. Clemens* Al. *Lat. Syr.* vel etiam *Theodoritus.*

7 ἐν uſque ὑγιῇ] *edd. mſſ.* nec non *Hieron.* comm. *in doctrina*, *in integritate*, *in gravitate*, *verbum ſanum* habet *Lat. Hil. Pelag.* ¶ ἀδιαφθορίαν] *edd.* &c. poſt κλεῖ facile irrepſit ἀδιᾶ. [ἀφθορίαν] *Al. Baſ. 2. Clar. Cov. 2. Roe.* nec non *Boerm.* ¶ ~ ἀφθαρσίαν] *Er. Beza*, *Al. Baroc. Laud. 2. Roe. Chryſ. Theophyl. Æth. Lat.* & codd. *græcolat.* nec non *Syr.* [ἀφθαρσίαν] *Comp. Steph. edd. Aug. 6. Stap. Vff.* cum pleriſque, *Theodorit.* Gloſſa ἀδιαφορίαν explicans, a margine in contextum traducta.

8 ἡμῶν] *Comp. Er. ed. 1. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 2. 3. Clar. Gen. L. Stap. Vff. Vien.* & decem alii, *Chryſ. Oecum. Lat. Syr.* [ὑμῶν] *Er. ed. 2* & ſeq. *Steph.* edd. vel etiam *Al. Cov. 4. Hunt. 1. Pet. 3.*

10 πίστιν πᾶσαν] πᾶσαν πίστιν *Al. Cov. 2. Ger. Med. Hil. Hier.* ¶ τοῦ] τὴν τοῦ *Al.* & al.

11 γὰρ] ~ *Aug. 6. Vff.* & al. Incunte pericopa.

CAP. III.

1 καὶ] ~ *Al.* cum próximis.

8 τῷ] ~ *Comp. Al.* & al. ¶ [~ τὰ] *Al. Clar. Vff.* & alii, *Chryſ.*

10 μίαν καὶ δευτέραν] *edd. mſſ. Armen. Copt.* ceteræque verſiones, *Irenæus* apud Epiphanium & Euſebium, *Orig. Athanaſius*, *Baſilius*, *Cyrillus Al. Scholia* Græca, *Leo M. Pelagius*, *Primaſius*, *Sedulius.* unde *trinam* habet *Pamphilus*, an Euſebius, an Ruffinus, in Apol. pro Orig. πρώτην καὶ δευτέραν *Confeſſio* eccl. or. p. 147. [*unam*] *Tertull. Calaritan. Auguſtin. Fulgent. Pacianus*, *Hilarius*, cod. *Trevirenſis* in lemmate, & *Charitinus* in prologo. Vtrumque *Irenæi* interpres, *Cyprianus*, *Ambroſius*, *Hieronymus.* In codd. *græcolatinis*, quum *correptionem* jam perſcriptum eſſet, ſuppletum eſt, *aut ſecundam.* Caſu omiſſum: certe non additum favore *hæretici hominis.*

15 [~ ἡμῶν] *Al. Colb. 7. Æth. Hieron. Hilar.*

EP.

Digitized by Google

EP. AD PHILEMONEM.

v. 2 ἀγαπητῇ] *edd.* &c. Ex v. 1. [ἀδελφῇ] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Copt. Hieron.* & codd. *græcolatini.* unde *sorori cariſſimæ*, junctim, *Lat.*

6 ἐναργὴς] *evidens* (ἐναργὴς) *Lat.* invito Hieronymo. *Infinitis locis apud Græcos auctores pro* ἐνάργεια, ἐνέργεια *factum eſt*, ut docet P. Victorius l. 23 Var. lect. c. 14. ſed quia *Latino* etiam Hebr. IV. 12, ubi haud conveniebat, ἐνεργὴς eſt *evidens*, ut ex eodem Hieronymo apparet; eo magis defenditur Græca lectio hoc loco & 1 Cor. XVI. 9. ¶ ἐπιγνώσει] γνώσει *Stap.* ¶ ἀγαθῶ] ἔργῳ ἀγαθῷ *Comp. Aug. 6. N. 2. Seid. aliqui codices* apud Stapulenſem, *Steph. 1. Lat.* aliqui, *Boern.* ¶ ἐν ὑμῖν] *Comp. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Cant. 3. N. 2. Stap. Steph. omn. Vff. Chryſ. Theodorit. Oecum.* [ἐν ὑμῖν] *Er.* & alii, *Syr.* Ex *Latinis* habent alii *in nobis*, alii *in vobis*; plures omittunt, *in* recurrente. ¶ [~ ἡσῖν] *Al. Colb. 7. Hilar. Hieron.*

7 χαρὰν] *Comp.* & recent. edd. *Al. Barb. 1. Baroc. Colb. 7. Cov. 2. Hunt. 1. Laud. 2. Pet. 2. græcolatini, Arab. Armen. Copt. Lat. Syr. Chryſ.* [χάριν] *Er. Steph.* edd. *Aug. 6. Stap. Vff.* & al. Ex rhythmo ὑμῖν v. 6. & παράκλησιν v. 7. cui quidem nomini minus apte jungitur χάριν, quam χαρὰν. ¶ ἔχομεν παῤῥησίαν] παῤῥησίᾳ ἔχω *Al.* cum proximis.

10 μου] ~ *Al. Colb. 7. Vff. Lat.*

11 σοὶ] καὶ σοὶ *Roe.* & alii, *Lat.* ¶ [ἔπεμψα] *Aug. 6. Clar. Colb. 7. Stap. Chryſ.*

12 σὺ δὲ] σοὶ. *Al. Clar. Colb. 7.* & mox omittunt προσλαβοῦ.

16 ὑπὲρ δοῦλον] *pro ſervo* habet *Lat.* ſed *plus ſervo* habet mſ. *Trev.* & alii apud Eſtium, *Hieronymus.*

17 ἐμὲ prius] με *Aug. 6. Chryſ.* vel etiam *Vff.*

20 πνρίῳ] *edd.* &c. Ex præced. [χριστῷ] *Ald. Colin.* ed. *Al. Aug. 6.* in raſura, *Cov. 2. 4. L. Lin. Steph. 1. Chryſ. Theophyl. Copt. Syr. Lat.* in codd. plur. *Hilar. Ambr.* in Luc. VII. *Hieron. Pelag.*

22 ὅτι] ὅτι καὶ *Er. Vff.*

23 [ἀσπάζονταί] *Br. ed. 1. Al. Aug. 6. Clar. Roe. Chryſ. Arab. Lat. Syr.*

25 ἡμῶν] ~ *Colb. 7.* & al. ¶ [~ ὑμῶν] codd. vet. ut patet ex *Hieronymo.*

EP. AD HEBRÆOS.

Habent eam

EDD. *Comp. Er.* &c.

MSS. CLASS. I. *Al. Aug. 6. Barocc. Cant. 2. 3.* (deſinens in c. XI. 27.) *Cov. 2. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Magd. 1. N. 2. Pet. 1. Roe. 2. Vff. 1.* (fragmentum vetuſtum, a cap. I. 1. ad cap. IV. 3. & a cap. XII. 20. ad cap. XIII. 25.) *2.*

CLASS. II. *Barb. octo, Baſ. 2. Clar. Colb. 7. Gen. Ger. L. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Stap. Steph. 2. 3. 4. 6. 1. 11. 17. Vien.*

Digitized by Google

VERSION. *Æthiop. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.*

PATRES, *Athanaſius, Chryſoſt. Euthal. Oecum. Theophyl. Sedulius* &c. Adde *Mutianum* ſcholaſticum, quem Caſſiodorius homilias Chryſoſtomi in hanc epiſtolam transferre fecit in Latinum : textum autem ſubinde Mutianus ex Latino potius interprete vetuſtiſſimo, quam ex Chryſoſtomi Græcis refert.

In titulo, *Pauli* nomen habet *Comp. Er. Boecler. Millii* edd. *Caſ. Vff. 2.* & codd. fere omnes, teſte *Beza* : non habet cod. unus, eodem teſte, *Henr. Steph.* & al. edd. *Vff. 1. Syr.* &c.

CAP. I.

1 προφήτας] ἀγγέλους conjicit *Artemonius* : quod ipſum hoc loco negat legi *Chryſoſtomus*. Vide *Gnom.* ¶ ἰχάτε] *Comp. Steph. ed. 1. Al. Barb. 7. Baſ. 2. Cant. 3. Clar. Cov. 2. 4. Hunt. 1. Laud. 2. L. Lin. Magd. Pet. 1. 2. 3. Seid. Sin. Steph. δ. ε. ζ. ι. Vff. 1. 2. Orig. Euthal. Maximus, Theodorit. Lat.* [ἰχάτων] *Er.* & al. edd. cum perpaucis codd., *Scholia Græca.* Vtrumque legitur apud *Athanaſium.*

2 [ἐκολύσει τὰς αἰῶνας] *Al. Vff. 1. Athanaſ. Lat.* pluresve.

3 αὐτῷ] ~ *Vff. 1.* ¶ [~ δι ἑαυτῷ] *Al. Colb. 7. Pet. 3. Roe. 2. Lat.* Facile omiſſum poſt αὐτῷ. δι αὐτῷ *Cyrill. Euthal. Æth. Clar.* latine, *Mutianus.* δι ἄυτῷ *Theodorit.* ¶ [τῶν ἁμαρτιῶν ποιησάμενος] *Vff. 1. Lat.* Et ſic habent, certe ἡμῶν omittunt, *Al. Clar. Æth. Copt. Syr.* vel etiam *Cyrillus* Hieroſ. ¶ δεξιᾷ] δεξιᾷ τῆ ὑψόνι *Comp. Aug. 6. Laud. 2. Seid.* & cod. nonnulli apud *Er.*

4 κρείττων] κρεῖττον *Vff. 1. 2.*

8 ῥάβδος] καὶ ἡ ῥάβδος *Al. Colb. 7. Vff. 1. Lat.* in mſſ. & inde *Clar.* ¶ εὐθύτητος] τῆς εὐθύτητος *Al. Vff. 1.* ¶ ἡ] ~ *Vff. 1.*

9 ἀνομίαν] ἀδικίαν *Al. Colb. 7. N. 2. Euſeb. Chronicon.* Alex.

11 [διαμενεῖς] *Vff. 1. Lat.* (quanquam *permanes* habet *Rupertus,*) & *græco-latini, Hebr. LXX* Grab.

12 [ἀλλάξας] *Græci codices* apud Eſtium, *Lat.* olim, & inde *N. 2*, latinizans, & *græcolat.* & *Veleſ.* LXX (quanquam ibi quoque ἐλλίξας habet *Al.*) Idque probat Druſius, & Hodius, Latinis alioqui non nimium deditus, f. 274. ἐλλίξας *Vff. 2.* ἐλλίξας ſumtum videri poſſit ex Ap. VI. 14. ¶ ὁ] ~ *Stap. Er.*

CAP. II.

1 διὰ uſq. παραῤῥύωμεν] ~ *Vff. 1.*

3 ἐκφευξόμεθα] ἐκφευξώμεθα *Vff. 2.* & al.

4 [~ τὸ] *Cov. 4. Laud. 2. Magd. 1. Pet. 1. 2. Vff. 1. 2.* pluresve, *Chryſ.*

7 καὶ κατέστησας uſq. χαρῶν σε] *edd. mſſ.* pauci, *verſiones, Theodorit.* [~] *Aug. 6. Barb. 7. Gen. Sin. Stap. Vff. 2.* & decem alii, *Chryſ.* (ut apparet ex Mutiani o,) *Theophyl. Oecum.*

8 γὰρ τῷ] τῷ γὰρ *Vff. 1.*

9 , διὰ

9 , διὰ τὸ παθημα τῦ θανάτε'] Hoc cum verbis sequentibus connectunt aliqui. ¶ χάριτι] *edd. mss. Armen. Copt.* aliæque *versiones*, *Chrysost. Athanas. Cyrillus Al.* & cum eo *Concilium Ephes.* cap. 13. & *Leo M.* &c. [χωρὶς] *Vss. 1.* cod. alii apud *Orig.* t. 1 in Iohann. *Theodoritus* non semel, qui multum hic ponderis habet: *Lat.* (ante Hieronymum, qui tamen ipse l. 2 Comm. in Gal. *absque Deo* in quibusdam codd. legi ait:) nam, *sine Deo*, habet *Ambros.* de Fide ad Gratianum, constanter, Vigilius Thapsensis l. 2 contra Eutychen, c. 3. p. 44. *Fulgentius* non semel. neque ignorarunt lectionem *Theophylactus* & *Oecumenius*, Nestorianis eam tribuentes: quanquam ante ipsum Nestorium eam obliterare potuit & hæresium formido, & alterius lectionis facilitas. Sic quoque versio *Syriaca* olim allegata, ut ex codice Heidelbergensi ante annos plus nongentos scripto docet Tremellius & And. Müllerus in Diss. de versione Syr. p. 28. 29. 40. Neque improbat *Beza*, *Colomesius*, & (si concilii Ephesini & Tridentini auctoritas abesset,) *P. Faber* lib. 3 Semestr. p. 158. Sane præstantissimum fragmentum Vssenbachianum ea est indole, ut facile appareat, hanc lectionem vere ex Græcis codicibus deperditis, quorum nonnullos olim legit Origenes aliique, manasse: etenim græce maxima utrinque literarum in χωρὶς & χάριτι est affinitas; Latine & Syriace, nulla. quum tamen notabilis Latinorum in Africa & alibi consensus accedit, tantum is firmitudinis habet, ut hoc vestigium sine præjudicio aliarum insignium lectionum vix possit negligi. Vid. omnino Part. I apparatus hujus, § 32. Interpretatio hujus lectionis, in Prodromo tentata, neque aliis neque mihi satisfecit: judicium quidem de lectione ipsa, ibidem propositum, mutare vetat paralleliſmus plane singularis 1 Cor. XV. 27. Vide *Gnom.*

14 [ἄιματος καὶ σαρκὸς] *Al. Ger. Roe. Vss. 1.* plurésve, *Euseb. Athanas.* or. 3. c. Arian. bis, & pluribus aliis locis vel ipse vel alii cum eo editi, *Chrys. Theophyl. Ambros.* l. 2 de Fide, c. 5. & sine dubio *Clar.* cui *Ger.* respondet. Vid. *Gnom.*

CAP. III.

1 [~ χριστὸν] *Al. Colb. 7. Roe. Sin. Vss. 1. Curcellæi* margo, *Athanas. Æth. Copt. Lat. Ambros.* unde hoc post ἐπαῦ ponunt *Comp. Aug. 6. Stap. Vss. 2.* plurésve, *Chrys. Lat.* aliqui, *Syr.*

2 ὅλῳ] ~ *Copt. Arab.*

3 δόξης ἔτος] ἔτος δόξης *Al.* & al.

4 τὰ] ~ *Al. Clar. Colb. 7. Vss. 1.*

6 ἓ] *edd. mss. Chrys. Syr. Didymus*, *Hieron.* [ὃς] *Steph. a. Vss. 1. Lat.* & *graecolat.* ¶ πῆ] ~ *Clar. Vss. 1.* ¶ μίχρι τέλους βεβαίαν] ~ *Æth. Calaritan.* Sed & v. 14 μίχρι τέλους omittit *Æth.*

9 με] *edd. mss. versiones*, *Cyrillus Al.* & *Scholia* Gr. [~] *Al. Clar. Colb. 7. Copt. Calaritan.* ¶ [ἐν δοκιμασίᾳ] *Al. Clar. Vss. 1. Copt.* sed *probaverunt* habet *Lat.*

9. 10 τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ]. τεσσαράκοντα ἔτη *Aug. 6. N. 2. Steph. d.* Ex v. 17. & ex LXX.

10 ἐκείνῃ] codd. ex LXX. [ταύτῃ] *Al. Clar. Colb. 7. Steph. a. b. Vss. 1. Lat.*

¶ εἶπα]

Digitized by Google

¶ εἶπα] *Comp. Al. Aug. 6. Colb. 7. Cov. 3. Laud. 2. Vien.* εἶπον *Er.* &c. ¶ καὶ] hic populus habent *Syr. Arab.* Id ex affinitate vocum ם‍ע & ם‍עול repetit Iac. Cappellus.

11 ὡς] *edd.* &c. *ſicut* habet *Lat.* in mſ. Colon. & in proleg. Mill. § 586. *Cyrillus Al. Lat.* hodie.

13 ἄχρις] ἄχρι *Vff. 1.*

14 γεγόναμεν σὲ χριστὲ] σὲ χριστὲ γεγόναμεν *Vff. 1.* pluresve, *Lat.* ¶ ὑποστάσεως] αὐτῆς addit *Al. Lat.* ex c. I. 3.

16 τίνος] *Chryſoſt.* in comm. nam ἐρώτησιν eſſe ait. τίνων μέμνηταί φησι σκληρυνθέντων ἢ τίνων δὲ ἀπαθησάντων ; Chryſoſtomum ſequitur *Syrus.* Adde *Theodoritum*, & recentiores apud Wolfium. Vid. *Gnom.* [τινὸς] *edd. mſſ. Arm. Copt.* &c.

17 ἴσασιν] ἴσασιν *Comp. Lin.* & al. nec non *Vff. 2.*

CAP. IV.

1 ἡμῶν] *Boecler.* & aliæ ed. *Steph. 2. Theodoritus, Lat.* in edd. vet. in mſ. Trev. aliiſque, & inde *Angl. Luth. Zeger. Biblia* reg. in margine, *Veleſ. Simon.* [ὑμῶν] *edd. primæ, multi codd. Græci* apud Stapulenſem, ceterique mſſ., *Chryſ. Oecum. Æth. Arab. Lat.* aliqui & inde *Haymo ; Syr.* Ex alliteratione ad ὑστερηκέναι, vel quod apoſtolus non videretur includendus.

2 συγκεκραμένος] *Er.* & al. edd. vel etiam *Colb. 7. Gen. Pet. 3. Steph. 1. 17.* cum *Cov. 2. Magd. 1. Vien. Cyrillus Al. Lat. Syr.* [συγκεκραμένους] *Comp. Aug. 6. Bar. Cant. 2. 3. Cov. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin N. 2. Pet. 1. 2. Seid. Sin. Stap. Steph. 2. 1. 3. 1. m. Chryſ.* in textu Mutiani interpretis & in comm. *Cyrillus, Theodorit. Macarius, Photius, Euthal. Theophyl. Oecum.* Ex rhythmo ἐκείνους. quem lapſum non calamo ſolum, ſed etiam lingua hoc loco admitti obſervavimus. Hinc etiam συγκεχερασμένους *Al. Baſ. 2. Clar. L. Vff. 1. Lat.* in mſ. Conſtantienſi, in ed. regia, in Auguſtino ; *Æth. Arab.* συγκεκρατημένους *Vff. 2.*

3 εἰσερχόμεθα] εἰσερχώμεθα *Al.* ¶ γὰρ] οὖν *Al. Cov. 2. Roe. Vff. 1.*

7 [προείρηται] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Roe. Lat.* & *græcolat. Chryſ. Cyrill. Syr.* item *Lin. Copt. Theodorit.* προειρηκε *Barb. 2.* Idem verbum, c. X. 15.

8 αὐτὰς] αὐτὸς ὁ *Comp. Vff.* & ſic, vel certe αὐτὸς, *Laud. 2. Seid. Steph. 1. m.*

12 ἐνεργὴς] *evidens* (ἐναργὴς) *Hieron.* in Eſai. LXVI. ¶ ξ ~ τε] *Al.* & alii, *Chryſ.*

15 πεπαραμένον] *edd. principes, Aug. 6. Vff. 2.* &c. *Theodorit. Oecum.* πεπερασμένον *Beza* ex uno cod. & inde al. edd. *Al.* cum paucis, *Theophyl.* Vtrumque *Origenes* & *Chryſ.*

16 προσερχώμεθα] προσερχόμεθα *Bar. Lin. Vff. 2.* ¶ ἔλεον] ἔλεος *Al. Vff. 2.* & al.

CAP. V.

4 ~ δὲ ante καλούμενος & ante ἀαρὼν] *Comp. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Vff. 2.* codd. plurimi, *Chryſ.* δὲ *Er. Steph.* edd.

7 τὸ]

7 τὸ] ~ *Aug. 6. Vff. 2.*

12 λογίων] *edd. mſſ. Clemens Al. Euſebius, Cyrillus Al. Valla.* λόγων *Colin.* ed. *Steph.* ιη. ιγ. ex *Lat.*

CAP. VI.

2 βαπτισμῶν] comma addit *Er.*

3 καὶ] ~ *Aug. 6. Syr.* ¶ [ποιήσαμεν] *Er. ed. 1. Al. Aug. 6. Ger. Pet. 2. Vff. 2.* & octo alii, *Oecum.*

7 καὶ tertium] ~ *Arab. Lat. Syr.* ¶ ἀπὸ], ἀπὸ *Syr.*

9 κρείσσονα] κρείττονα *Er.* & al.

10 [~ τῶ κόπω] *Al. Cov. 2. Roe. Steph. a. Æth. Arab. Lat.* & *graecolatini*, *Syr.* vel etiam *Chryſ.* & ex eo *Mutianus.* Inſertum ex parall. τῶ σκοπῶ *Aug. 6.*

14 ἢ μὴν] ἡμὴν *L. de Dieu* in Evang. p. 9. *Nold.* Concord. p. 94. εἰ μὴν *Al. Clar. Cov. 2.* Id *niſi* redditum in *Lat.*

16 μὲν] ~ *Al. Clar. Roe. Vff. 2.*

18 [τὸν] *Al. Colb. 7. Vff. 2.* pluresve, *Chryſ.* ¶ καταφυγόντες] καταφεύγοντες *Aug. 6.* & alii.

CAP. VII.

1 τῶ alterum] ~ *Comp.* & recent. edd., *Stap.*

11 αὐτῆ] αὐτῆς *Al.* cum proximis. ¶ νενομοθέτητο] νενομοθέτηται *Al. Cov. 2. Roe.* & *libri quidam* apud Camerarium.

13 προσίσχηκε] *edd.* &c. Facile admiſſum in codd. ex alliteratione ad μετέχηκεν. [προσέσηκε] *Er.* Sic *praeſto fuit* habet *Lat.* quemadmodum c. X. 11 ἕστηκε, *praeſto eſt.* [προσέχει] *Al.* Et *Heſychius*, προσέχε, προσῆλθε.

14 [ἱερέων] *Al. Roe. Armen. Lat. Clar.* ἱερεῖς *Copt.*

16 [συρκλύσης] *Colin.* ed. *Al. Magd. 1. Pet. 2. Sin. Vff. 2.*

17 [μαρτυρεῖται] *Al. Barb. 2. Clar. Colb. 7. Cov. 2. Copt. Chryſ. Cyrill. Theophyl.* vel etiam *Lat.* ¶ εἰς τὸν αἰῶνα] ~ *N. 2.*

18 γὰρ] ~ *Lat. Syr.*

19 νόμος] Sic diſtinguit *E. Schmidius*, *Aug. 6.* pluresve. Confer *Chryſ. Syr. Luther.* νόμος, plerique.

21 [~ κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ] *Lat. Colb. 7.* Hiatus, κατὰ recurrente. Non omittunt *Lat.* mſſ. (ut Char. Col.) & inde verſio *Anglica* vetus.

26 ἔπρεπεν] καὶ ἔπρεπεν *Al. Clar. Syr.*

28 τῆς μετὰ *qui poſt* habet *Lat.* ex compendio ſcriptionis. ¶ υἱὸν] ἱερέα *Roe.* Ex eadem cauſa.

CAP. VIII.

2 καὶ alterum] *edd. mſſ. Chryſ. Lat. Syr.* ~ *Colb. 7. Clar.* vel etiam *Arab.*

3 προσενίγκῃ] προσενέγκοι *Pet. 1.* προσενεγκεῖ *Vff. 2.*

4 [οὖν] *Al. Colb. 7. Lat.* ¶ τῶν ἱερέων] ~ *Al. Colb. 7. Lat.*

5 ποιήσῃς] ποιήσεις *Comp. Al. Stap. Vff. 2.* & complures.

6 τέτυχε] τετύχηκε *Comp. Roe.* & al.

9 ἐκολόησα] διεθέμην *Roe. Chryſ.* & al. e LXX.

11 πλησίον] *Er.* & al. edd. Aug. 6, manu ſecunda; vel etiam *Steph. ℵ. ζ. 6. ιγ. Vien.* cum *Cov. 2. Pet. 1. Vff. 2. Oecum. Theophyl. LXX* in mſ. Alex. *Lat.* quanquam Prov. XXIV. 28 πολίτης, *proximus.* [πολίτην] *Comp. Steph. ed. 1. 2. Al. Aug. 6* manu prima, *Baſ. 2. Colb. 7. Gen. L. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Stap. ι. ι. ια.* & undecim ceteri, *Arab. Copt. Syr.* codd. *græcolatini, Theodoritus, Euthal. LXX* in ed. Comp. & *Aug.* de ſpir. & lir. c. 24. Vtrumvis exemplaria *Chryſoſtomi* h. l. ¶ αὐτῶν prius] ~ *Al. Vff. 2.* & al.

12 [~ καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν] *Colb. 7. Copt. Lat. Barb. 1. Syr.* Sic Ieremias. Hoc, poſt ἀδικίας αὐτῶν, habet *Chryſ.*

13 τὸ δὲ] πᾶν δὲ τὸ *Vff. 2.*

CAP. IX.

1 καὶ] ~ *Vff. 2.* (ineunte pericopa,) & alii, *Syr.* ¶ ~ σκηνὴ] *Er. Beza, Al. Barb. 2. Cant. 2. Colb. 7. Cov. 3. 4. Gen. Hunt. 1. Magd. N. 2. Pet. 1. 3. Cant. 3.* & *Sin.* manu prima, *Chryſoſt. Photius* apud Oecum. *Euthalius, Theophyl. Lat.* & *Græcolatini, Syr.* unde διαθήκη ſupplent *Barb. 1. Æth. Arab.* &, *teſtamentum*, mſ. Lat. *Colon.* & verſio *Angl.* vet. ἐκείνη *L.* ex c. VIII. 7. [σκηνὴ] *Comp. Stephanor.* edd. *Aug. 6. Vff. 2.* plerique codd. apud *Bezam* & alios, *Arabs.* Ex v. 2. 6. 8. Legit & non legit *Stapulenſis.* ¶ δικαιώματα] comma addit *Camero* & alii.

2 κατεσκευάδη] colon addunt *edd.* recent. ¶ ἅγια] *Comp. Beza, Aug. 6. Cov. 2. Roe.* Græca *Scholia* omnia. [ἁγία] *Er.* &c. Atqui neutra harum tabernaculi partium ſeorſum tabernaculum dicitur. Adde *Gnom.*

3 ἅγια] ἁγία *Er.*

9 ἐνεγκόντα] καθίστησι addunt *Stap.* & alii. Verbum ex antecedente & conſequente conflatum. ¶ ὃν] *edd. mſſ. Cyrillus Al. Scholiaſtæ, verſiones.* [ἣν] *Al. Clar. Colb. 7.* & alii apud *Bezam, Lat. Mutianus.* Vtramque lectionem interpretatur *Oecumenius.*

10 [~ καὶ] *Al. Colb. 7. Cov. 2. Syr.* ¶ [δικαιώματα] *Al. Cov. 2. Steph. ε. Syr. Clar.* in Lat. Ob ἐπικείμενα.

12 ἐυρόμενος] ἐυρόμενος *Er. Aug. 6. Clar. Stap. Oecumen.*

13 ταύρων καὶ τράγων] τράγων καὶ ταύρων *Al.* & alii, nec non *Chryſ.*

14 αἰωνίε] *edd. mſſ. Arab. Armen. Syr. Athanaſ. Theodoritus, Theophyl. Oecumenius* clare in *Aug. 6. Confeſſio* eccl. or. p. 69. &c. *Ambroſius* l. I de Spiritu S. c. 8, cujus capitis hæc ipſa ſumma eſt, *Quia ſempiternus Dei Spiritus :* & Commentarius imperfectus in Ep. ad Hebræos, inter opera *Ambroſii*, fere ex Chryſoſtomo, hac quoque in parte, translatus; (ut obſervat Twells Part. I. Exam. p. 46.) & Chryſoſtomi interpres *Mutianus* in textu & comm. unde patet, *Latinum* interpretem ſic olim habuiſſe. [ἁγίε] *Aug. 6.* in textu, *Barb. 4. Bar. Cant. 2. Lin. Pet. 1. 2. Roe. Copt. Lat.* & *Græcolatini, Cyrillus Al. Chryſ.* Idem Epitheton, v. 8. Vtrumvis in cod. ſuis legit *Stapulenſis.* ~ *Æth.* ¶ ἡμῶν] *Comp.* & al. ed.

Al.

Digitized by Google

Al. Hunt. 1. Pet. 1. Roe. Steph. 2. 6. v. 14 ante fin. *Athanasius, Lat.* in cod. plerisque, & *Græcolatini, Mutianus, Syr.* [ὑμῶν] *Er. Aug. 6. Stap.* &c. *Chrys. Oecum.*

16 διαθεμένε] διατιθεμένη *Comp. Aug. 6. N. 2. Vff. 2.*

17 διαθέμενος ;] *Heinsius*, Græcos citans, qui certe c. X. 2. interrogationem agnoscunt, hoc loco a plerisque, illic a multis prætermissam: & *L. de Dieu.*

18 ἐδ'] ἐδὲ *Vff. 2. Chrys.*

19 βιβλίον,] *Er. ed. 1.* & al. Etiam *Arm. Copt.* hoc cum λαβὼν construunt. [βιβλίον] plerique. Vid. *Gnom.*

22 κατὰ] Sic *Comp.* non τὰ κατὰ, ut eam editionem habere ajunt alii.

26 παθεῖν] ἀποθανεῖν *Aug. 6. Pet. 2. Roe.* Ex v. 27.

28 καὶ] *edd. principes, mss.* & in his *Aug. 6. Stap. Vff. 2. Chrys. Theodorit. Euthal. Lat. Syr.* ~ *Steph.* ed. 3. & inde recent. edd. sphalma. ¶ σωτηρίαν] διὰ πίστεως addit *Al.* & alii, *Lat.* aliqui.

CAP. X.

1 αὐταῖς] ~ *Vff. 2.* & alii. ¶ ἃς] ~ *Al. Bas. 2. Colb. 7. Roe.* ¶ ἀδύνατος] αἷς ἀδύνατος *Al. Cov. 2.* ¶ [δύνανται] *Al. Aug. 6. Cant. 3. Hunt. 1. Pet. 1. Roe. Steph. 2. 3. Vff. 2. Scholiastæ* (excepto *Chrys.* qui textum habet,) *Syr.* Ex v. 11.

2 ἐπ' ἂν] *Er. Steph.* edd. (interrogatione subsequente; quæ probatur *Oecumenio, Theophylacto, Budæo, Camerario:*) *mss.* plurimi, & in his *Cas. Stap. Vff. 2. Vien. Chrys.* &c. [ἄν] *Lat.* (quanquam *non* particulam habet *Colonienſe* exemplar manu prima, in ceteris fortasse per η in *alioquin* absorptam:) *Syr. Æth. Arab. Comp.* & recent. edd. *Photius* vel etiam *Theodoritus.* interrogatione illa minus, quam summa sententiæ, perspecta. item οὖν κἂν *Cant. 2. Pet. 1.* κἂν *Aug. 6. Barb. 1. Steph. 2. Henrici Steph.* ed. perinde uti in verbis Chrysostomi in lib. de Sacerd. p. 483. ἐπ' ἂν, non intellectum, in κἂν transiit.

5 σῶμα] ὦτα *Curcellæus* (apud Fellum,) per conjecturam quorundam ex Ps. XL. 7.

7 ὁ θεός, τὸ θέλημά σε] τὸ θέλημά σε, ὁ θεός με *Comp. Aug. 6.* e LXX. nec non *N. 2. Æth.* & sic, με omisso, *Vff. 2.*

8 θυσίαν καὶ προσφορὰν] θυσίας καὶ προσφορὰς *Al.* & al. ob plurale ὁλοκαυτώματα. ¶ καὶ tertium] ~ *Cant. 3. Æth. Lat.* aliqui, *Syr.*

9 ὁ θεός,] *edd. mss. Chrys. Lat. Syr.* uti v. 7. [~] *Al. Aug. 6. Colb. 7. Lin. Stap.* in versione, *Euthal. Clar. Æth. Copt.*

10 ~ οἱ] *Beza* & recent. edd. *Al. Cov. 2. Roe. Steph. 2. 6. Chrysost.* [οἱ] *edd. principes*, cum *Aug. 6. Cas.* & plerisque *mss.* Facile iteratum σμενοι. Multum negotii facessit hæc lectio commentatoribus, apud Estium. ¶ σώματος] αἵματος *Clar.* Ex v. 4. 19. ¶ ~ τε] *Comp. Aug. 6. Vff. 2.* pluresve, *Chrys.* [τε] *Er. Steph.* edd.

11 [ἀρχιερεὺς] *Comp. Al. Bar.* & alii, *Cyrillus Al. Euthal. Syr.* ¶ καὶ] ~ *Clar. Arab.*

12 [ἕνος] *Al. Clar. Chrys.* bis: *(ipse* & *iste* habet *Mutianus:) Arab. Lat. Syr.*

Digitized by Google

14 μία γὰρ προσφορὰ] *Mutianus*, non semel. rectumque suadet casum antitheton αἵτινες v. 11. & τετελείωκεν· τελειοῖ v. 1.

15 προεμαρτύρηκεν] *edd.*, *Stap.* cum *mss.* plerisque. [εἰρηκέναι] *Al. Aug. 6. Colb. 7. Cov. 2. Roe. Lat.* & *Graecolat. Chrys. Syr.* Ex compensatione, coll. var. c. IV. 7. item *Hunt. 1. N. 2. Æth. Arab. Theophyl.*

16 τῶν διανοιῶν] τὴν διάνοιαν *Al. Clar. Colb. 7. Cov. 2. Roe.* ¶ αὐτούς] ὕστερον λέγει addit Aug. 6. & alii.

17 αὐτῶν prius] ~ *Er. Colb. 7.* & alii, *Lat.*

20 ἡμῖν] ἡμῖν, Syr. ὑμῖν *Vff. 2.*

22 προσερχώμεθα] προσερχόμεθα *Vff. 2.* & al.

23 ῥεῦ usq. καθαρῷ] Antecedentibus hoc jungit *Estius.* ¶ κατέχωμεν] κατίχωμεν *Vff. 2.* & al.

26 θυσία] θυσίαν προσενεγκεῖν *Clar.*

30 [~ λέγει κύριος] *Lat. Colb. 7. & Graecolat. Æth. Copt. Syr.* Omittit in interpretatione sua *Stapulensis:* & ex Rom. XII. 19 huc relatum statuit Millius. ¶ πάλιν] πάλιν, ὅτι *Lat. Clar. Cov. 2. LXX.* ¶ κύριος κρινεῖ] κρινεῖ κύριος *Aug. 6. Lat. Syr.*

34 δεσμοῖς μου] *edd. mss.*, etiam *Valla* & *Stap. Clemens Al. Chrys. Theophyl. Oecum. Arab.* &c. δεσμοῖς *Origenes.* Facile post μοις excidit μου coll. var. Philem. V. 10. quanquam in tota epistola nullus alius est sermo primæ personæ singularis numeri ante versum 19 capitis XIII. unde *vinculis eorum* habet *Clar.* latine. [δεσμίοις] *Al. Clar.* Græce, *Roe. Steph. ε. ζ. Arab. Copt. Lat. Mutianus, Syr.* De *Chrys.* & de *Theophyl.* ambiguum est. Pluralis, ex v. 33. ¶ ἑαυτοῖς] *Comp. Steph. ed. 1. 2.* & al. edd. *Aug. 6. Bas. 2. L. Pet. 1. 2. 3 Sin. Stap. Steph. ζ. θ. ι. ιγ. Vff. 2.* quidam codd. apud *Er.* & undecim alii, *Chrys. Theodorit. Isidorus Pelus. Euthal. Syr.* Lectio media. [ἐν ἑαυτοῖς] *Er.* ed. 2 & seq. & inde *Steph.* ed. 3. & recent. edd. nescio an *Clar.* apud Bezam: certe *Ger.* ἐν omittit. ἑαυτὰς *Al. Hunt. 1. Steph. δ. ε. Clemens Al. Æth. Arab. Lat.* & *Graecolat.* in versione. ¶ ἐν οὐρανοῖς] *edd. mss.* plerique, *Chrys Isidorus Pelus. Syr.* &c. [~] *Al. Clar. Colb. 7.* duo apud *Bezam*, *Clemens Al. Æth. Copt. Lat.*

37 ὅσον ὅσον] *edd.* (etiam *Colinai,*) *mss. Clemens Al. Chrys. Copt.* &c. ὅσον *Euseb. Clar.*

38 [μὲν ἐκ πίστεως] *Al. Lat. Clemens Al.* unde, claritatis gratia, ἐκ πίστεως μὲν *Clar. Copt. Syr.* Vtroque modo a textu discedit (textum tamen etiam retinens,) *Eusebius*, & *Theodoritus* Ep. 122: utrumque ex alia aliaque lectione LXX virali.

39 ψυχῆς] *Er.* &c. *Clemens Al. Chrys. Lat. Syr.* ~ *Comp. Clar.* latine. Ad 1 Petr. II. 9.

CAP. XI.

1 , πραγμάτων] πραγμάτων, *Comp. Chrys. Oecum.* & alii.

3 μὴ ἐκ] ἐκ μὴ *Athanasius.* ¶ ἐκ φαινομένων] ἐκφαινομένων *edd.* vet. ¶ τὰ βλεπόμενα] τὸ βλεπόμενον *Al. Clemens Al. Clar. Colb. 7.* Ex alliteratione ad τὸ prævium.

4 λαλεῖ] *Er. Al. Barb. 1. Bar. Cov. 2. 4. Gen. Lin. Pet. 2. Roe. Steph. ε. θ. Clemens Al. Chronicon Al. Asterius, Epiphanius, Theodoritus.* [λαλεῖται] *Comp. Steph.* ed. &c. *Photius, Oecum.* Vtrumque legit *Chrysostomus, Theophylactus.*

8 καλὰ

Digitized by Google

8 καλάμενος] ὁ καλούμενος *Al. Lat.* & *Græcolat. Theodorit. Stap.* in verſione. Ex c. V. 4. ¶ ἐξελθεῖν] ἐξελθὼν *Comp.*

9 πίστει παῳκήκησεν] *fide moratus eſt* habebat *Lat.* initio. unde *& demoratus eſt* exiſtit, ut patet ex *Clar.* & porro, *fide demoratus eſt*, in *Lat.* hodie. ¶ [~ τὴν] *Er. Al. Aug. 6. Stap.* cod. plurimi. Rhythmus γῆν.

11 [σὰῤῥα ἴσα] *Comp. Roe.* & alii, *verſiones.* ¶ [~ ἔτεκεν] *Al. Colb. 7. Æth. Lat. Clar.*

12 ὡς ἡ] *Comp. Steph. ed. 2. Al. L. Pet. 1. 2. 3. Vff. 2.* & quinque alii. ὡσεὶ *Er.* & alii, *Chryſ.*

13 ~ κ᾽ πάντες] *Comp. Colin.* ed. *Al. Aug. 6. Baſ. 2. Colb. 7. L. Pet. 1. 2. Sin. Stap. Steph. omn.* (apud Bezam,) *Vff. 2. Græcolatini* & undecim ceteri, *Euthal.* & *Scholia* Græca & Verſiones omnes, (unde gloſſam agnoſcit Whitbius:) *Hieron.* & alii. [κ᾽ πάντες] codd. apud *Er.* & inde edd. ejus & *Stephanorum*; haud ſcio an cod. alii, præter *Cov. 2. Pet. 3. Vien.* Gloſſa τῷ ἀσπασάμενοι, eaque *Photii* quidem, apud Oecumenium: uti ἐπειδὴ gloſſa eſt τῷ ἠγάπα in Gregorii Paneg. Sect. 161.

16 νῦν] *Er. Al. Aug. 6. Vff. 2.* cod. plurimi, *Chryſ.* νυνὶ *Comp. Steph.* edd.

21 ἐπὶ] ~ *Lat.*

24 [πίστει μέγας γενόμενος uſq. αὐτᾷ] codices *Lat.* aliqui, etiam *Clar.* & inde *Curcellæi* margo. quid vero opus fuiſſet, & τὸ μέγας γενόμενος & ipſum nomen *Moſis* verſu ſeq. iterari? Iteratur quidem Moſis nomen etiam citra hoc additamentum: ſed vide *Gnom.*

25 πρόσκαιρον] πρόσκαιρα *Lat.*

26 ἐν αἰγύπτῳ] αἰγύπτια *Comp. Al. Vff. 2.* & alii.

29 ἧς] γῆς· ἧς *Al.* & al.

30 ἔπεσε] κατέπεσε *Er. Aug. 6.* & alii. Ex allit. ad κατεπόθησαν.

37 ἐπρίσθησαν] ~ *Clemens Al. Æth.* ἐπρήσθησαν *Cyrillus Hieroſ.* ¶ ἐπειράσθησαν] *edd. mſſ.*, etiam *Aug. 6. Stap. Vff. 2. Clemens Al. Theodorit. Ephraim* f. ου. *Lat.* &c. [~] *Baſ. 2. N. 2. Euſeb. Theophyl. Æth. Arab. Syr.* Omittit *Origenes* aliis locis, aliis legit; (quanquam ἐπειράσθησαν l. 7. c. Celſ. habet Hoeſchelii margo:) & item *Chryſoſtomus.* De duobus verbis ſimilibus alterum utrum facile negligitur. Mittimus conjecturas.

CAP. XII.

2 πεπάυκεν] *Comp. Al. Aug. 6. Lin. N. 2. Stap. Vff. 2.* aliique quam plurimi, *Chryſ.* ἐπάυσεν *Er. ed. 3* (ex ingenio correctoris: nam in *Er. ed. 2* fuerat ἐπάυσεν, ex errore,) idque ſecuti ſunt editores plerique.

3 γὰρ] οὖν *Comp. Laud. 2.* & al.

5 μὴ] ~ *Aug. 6. Clar. Stap.* Facile, ante μὴ, omiſſum.

7 εἰ] εἰς *Al. Stap. Vff. 2.* & alii. Calami græci lapſus: quem tamen ſequuntur *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.* εἰ cum raſura *Aug. 6.*

9 εἶτα] εἰ δὲ *Curcell.* & al. edd. Sphalma. ¶ πνευμάτων] πατέρων *Laud. 2. N. 2.*

Digitized by Google

Ex alliteratione ad πατρὶ. ¶ ἴσχομεν κτλ.] ἴσχομεν παιδευτὰς καὶ ἐντρεπόμεθα *Aug.* 6. Adoleſcente fortaſſe librario.

15 ἐνοχλῇ] *edd. mſſ. Clemens Al. Cyrillus Hieroſ. Scholia Græca, Arab. Lat. Syr. Auguſtin.* &c. [ἐν χολῇ] *LXX.* ad quos tamen lectio hujus epiſtolæ translata eſt in cod. Alexandrino. Viciſſim illorum lectionem huc transferendam cenſent Ribera, Eſtius, & alii apud Artemon. p. 213. qui legit, μὴ τις ῥίζα, πικρίας ἄνω φύσασα, ἐνοχλῇ. ſed vide *Gnomonem*.

18 ὄρει] *edd. mſſ. Athanaſius, Armen.* &c. [~] *Al. Roe. Æth. Arab. Copt. Lat.* in edd. vet. v. gr. Froben. A. 1495. in *Clar.* (quem ipſius Græca redarguunt,) in mſ. Trevir. Colon. Char. multiſque aliis, *Syr. Chryſoſt.* in comm. clare, & conſtanter Mutianus interpres, (nam in textu Græco *ante* ψηλαφωμένῳ reſtituta eſt vocula:) *Theophyl.* Brevem voculam, inter polyſyllaba, facile omiſit librarius Græcus antiquiſſimus.

19 μὴ] ~ *Colin.* editio, quæ congruere ſolet cum *Steph.* μ. pro quo Steph. α ſive Comp. hoc loco excudi ſolet.

20 ~ ἢ βολίδι καταλοχευθήσεται] *Comp. Al. Aug. 6. Colb. 7. Gen. L. Pet. 1. 2. Seid. Sin. Stap. Vff. 1. 2. Vien. Græcolaini* & undecim ceteri, *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr. Chryſ. Theodorit. Euthal.* (adeoque *Pet. 3*, qui ei congruit,) *Theophylactus, Oecumenii* comm. Vid. *Gnom.* [ἢ βολίδι καταλοχευθήσεται] *Er.* (qui tamen hoc *quoſdam* duntaxat cod. Græcos addere annotat, & in margine ait, *ſupereſt in Græcis:*) *Steph.* edd. (qui varias lect. hujus epiſtolæ parcius etiam, quam alibi, indicavit:) haud ſcio an cod. ullus, niſi forte *Cov. 3*, qui codex Eraſmo proprie congruit, & *Oecumenius.* Ex LXX, ut Whitbius agnoſcit. Si apoſtolus ſcripſiſſet, βολίδι καταλοχευθήσεται, præmiſiſſet λίθῳ λιθοβ. ut LXX.

21 ἔκφοβος] ἔντρομος *Vff. 1. 2.* ἔμφοβος *Theophyl.*

22. 23 πανηγύρει,] Sic diſt. *edd. principes, Aug. 6. Stap. Vff. 1.* pluresve, *Orig.* c. Celſ. p. 361 ed. Hoeſch. *Athanaſius, Chryſ.* h. l. & in or. de Philogonio, *Theophyl. Lat. Ambroſ. Auguſtin. Syr.* Vide Raphelii Herodotea p. 638 ſeq. Atque hoc ipſo comma poſt μυριάσιν, confirmatur: quo neglecto, μυριάδων fecit neſcio quis apud *Orig.* l. c. Ante πανηγύρει comma fecit *Beza* & recent. edd. non invito *Andrea* Cæſ. ad Ap. XIV. 2. ſed vid. *Gnom.* ¶ ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων] ἀπογ. ἐν οὐρανοῖς *Vff. 1.* pluresve, *Lat.* ¶ πνεύμασι] *ad ſpiritum* liber adv. Varimad. *Idacio Claro* adſcriptus. ex rhythmo, *juſtorum* &c. Inde πνεύματι *Clar.*

24 [κρεῖττον] *Comp. Ald. Al. Aug. 6. Gen. L. Steph. α. ζ. θ. ι. ια. Vff. 1.* & ſex alii, *Chronicon Al. Chryſ. Cyrillus Al. Theodorit. Euthal. Theophyl. Oecumen.* vel etiam *Stap.* & *Lat.* ¶ [τὸ] *Er. Baſ. 2. Pet. 1. Syr.*

25 τὸν prius] Ante χρηματίζοντα hoc ponit *Al. Cov. 2. Vff. 1.* ¶ ~ τῆς ante γῆς] *Comp. Er. Aug. 6. Stap. Vff. 1. 2.* pluresve, *Chryſ.* τῆς *Steph.* edd. ¶ [ἐραυτᾶ] *Comp. Rar. Laud. 2. Pet. 1. 2. Vff. 1. 2.*

26 ἡ] ~ *Vff. 1.* ¶ ἔτι] ὅτι *Aug. 6. Roe.* ὅτι ἔτι *Vff. 1.* ¶ [φάσω] *Al. Stap.* in verſione, *Vff. 1.* & alii, *Andreas* Cæſ. E LXX.

27 τὴν] ~ *Vff. 1.*

28 ἔχωμεν & λατρεύομεν] *Comp. Aug. 6. Hunt. 1. Magd. Roe. Vff. 1.* vel etiam *Baſ.*

Digitized by Google

Baſ. 2. Steph. ζ. ι. ια. ιγ. Theophyl. Mutianus. Lectio media. [ἔχωμεν & λατρεύωμεν] *Er.* & al. edd. & *mſſ.*, *Chryſ. Latina* quædam exemplaria apud Eſtium, vel etiam *Sedulius*, *Gloſſa* ordinaria, ἔχομεν & λατρεύομεν *Cov. 2. Laud. 2. Lin. N. 2. Stap. Vff. 2. Athanaſius*, *Arab.* ἔχομεν & λατρεύωμεν *Lat.* vel etiam *L. Steph. δ. ε. Cyrillus*, *Antiochus.* ¶ ἐυαρίτως] ἐυχαρίτως *Aug. 6. Vff. 2.* Ex alliteratione ad χάριν. ¶ αἰδᾶς καὶ ἐυλαβείας] ἐυλ. καὶ αἰδᾶς *Vff. 1.* ἐυλ. καὶ δίκης *Al.*

CAP. XIII.

3 κακεχυμένων] κακοχυμένων *Er. ed. 3. Vff. 1. 2.*

4 γὰρ] *Al. Vff. 1. Lat. Clar.* ~ *Vff. 2. Lat.* aliqui. ¶ κρινεῖ] κρίνει *Clemens Al. Syr.*

5 ἀρχόμενος] ἀρχόμενος *Vff. 1.*

6 ἡμῶς] ~ *Vff. 1.*

8 ὁ αὐτὸς,] *Steph.* edd. & al. *Chryſ. Syr. Ambroſius*, *Maximus.* Vid. *Gnom.* Diſtinctionem præmittit *Comp. Er. Aug. 6. Lat.* ſed obſtat articulus.

9 περιφέρεσθε] *edd.* vel etiam *Bar. Cant. 2. 3. Magd. N. 2. Roe. Vien.* Ex Eph. IV. 14. [παραφέρεσθε] *Al. Aug. 6. Barb. 7. Colb. 7. Cov. 2. 3. 4: Gen. Hunt. 1. Laud. 2. L. Lin. Pet. 1. 2. 3. Seid. Stap.* in verſione, *Vff. 1. 2. Chryſ. Theodorit. Euthal. Oecum.* unde *abduci* habet *Lat.* nec non *Syr.*

10 ἐξουσίαν] ~ *Clar. Vff. 1. Græca quædam* apud Eſtium.

13 ἐξερχώμεθα] ἐξερχόμεθα *Aug. 6. Vff. 2.* & al.

15 [ἀναφέρομεν] *Er. Vff. 2.* & alii, *Primaſius*, *Mutianus.*

16 ἐυαρεστεῖται] ἐυεργετεῖται *Vff. 1.*

17 ὑπὲρ κτλ.] ὡς λόγον ἀποδώσοντες ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν *Al.* apud Fellum, *Lat.*

18 πεποίθαμεν] πεθόμεθα *Al. Colb. 7. Vff. 1.* ¶ ἔχομεν] ἔχετε cod. aliqui apud *Stapulenſem.*

19 παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι] *Pet.* unus apud Fellum.

20 [τῆς γῆς] *Chryſ.* h. l. *Euthal. Pet. 3. Didymus.* γῆς *Cyrillus Hieroſ.* Ex Ieſaia, qui c. LXIII, 11 Græce ſic habet, ὁ ἀναβιβάσας ἐκ τῆς γῆς τὸν ποιμένα τῶν προβάτων. Alii quidem θαλάσσης habent, ex Hebr. ſed γῆς *Alex.* & ſic LXX interpretum lectionem refert Hieronymus. Frequens hinc veteribus accommodatio ad Reſurrectionem Domini: & ſic Chryſ. in Homil. de ſerpente Moſis, Ησαΐας τὸν ἐκ νεκρῶν ἀνασάντα προαναφωνεῖ λέγων, Ἐμνήσθη ἡμερῶν αἰωνίων ὁ ἀναβιβάσας ἐκ γῆς τὸν ποιμένα τῶν προβάτων. quin etiam in Hom. ad hunc apoſtoli locum mox, quum illud, τὸν μέγαν, a Chryſ. προδήλη dicitur, Ieſaias reſpici videtur. Viciſſim hoc additamentum *Rufinus* in Symb. ad Ieſaiam transfert, *Eſaias*, inquit, *aperte dicit*, *Qui eduxit de terra paſtorem magnum ovium.* ¶ ἰησοῦν] ἰησοῦν χριστὸν *Comp. Aug. 6. Vff. 2.* & alii, *Lat.*

21 ἔργῳ] ~ *Lat.*, excepto codice Trev. ¶ [ἡμῶν] *Al. Aug. 6. Bar. Clar.* in græco, *Colb. 7. Cov. 2. 4. Hunt. 1. Pet. 1. 2. 3. Roe. Sim. Stap. Vff. 1. Theodorit. Oecum. Arab. Syr.* ¶ [~ τῶν αἰώνων] *Comp. Clar.* in græco, *Cov. 2. Hunt. 1. Laud. 2. L. Seid.* nec non *Vff. 2. Clemens Al. Theodorit. Mutianus.*

22 αἰνί-

22 ἀνέχεσθε] *edd. mſſ. Chryſ.* [ἀνέχεσθαι] *Aug. 6. Pet. 3. Stap.* pluresve, *Lat.* Vtrumque *Mutianus.*

23 ἀδελφὸν] ἀδελφὸν ἡμῶν *Vff. 1.* & al.

25 [~ ἀμὴν] *Colb. 7.*

EPISTOLA IACOBI.

Habent eam

EDITIONES, *Comp. Er.* &c.

MS. CLASS. I. *Al. Aug. 6. Baroc. Cant. 2* (qui deſinit c. V. 14.) *Cov. 2. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. Vff.*

CLASS. II. *Barb. octo, Baſil. 2. Colb. 7. Gen. L. Lu. Pet. 3. Seid. Sin. Steph.* δ. ε. ζ. θ. ι. ια. ιγ. *Vien.*

VERSIONES, *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.*

PATRES, *Euthalius* (in epiſtolis Catholicis exemplaria Pamphili ſecutus,) *Oecumenius, Caſſiodorus*, ad quem Maffeius paucitatem patrum notat Catholicus epiſtolas exponentium. Singulari varietatum paucitate Catholicæ gaudent epiſtolæ. nam multo plures varietates in Actis apoſtolorum & in Paulinis epiſtolis dedere codices illi bilingues: & ad tales codices in Evangeliſtis acceſſit paralleliſmus uberrimus & ratio lectionis publicæ, cui codices accommodabantur. Apocalypſis unde in tantam diſcrepantiam conjecta ſit, oſtenditur infra in Fund. criſ. apoc. § III. Ab his omnibus cauſis immunes ſunt epiſtolæ catholicæ (quæ ipſa earum immunitas veritatem criſeos in ceteris libris comprobat:) quare brevitas notarum nemini hîc ſuſpicionem movebit, curam meam non æqualem fuiſſe in omnibus N. T. partibus.

CAP. I.

1 ἰάκωβος uſq. δοῦλος] ~ *Latina* aliqua verſio vetus. vid. Mill. Proleg. § 839. *Iacobus Ieſu Chriſti ſervus* habet *Lat.* in mſ. Char. & *Caſſiodorus.*

3 τῆς πίστεως] *edd. mſſ. Armen. Copt.* &c. Ex 1 Pet. I. 7 illatum videtur Millio. [~] *Lat.* (in cod. Corbeienſi) & inde *Barb. 1.* vel etiam *Caſſiod.* qui τὸ ὑπομονὴν hac complexione refert: *bonæ mentis patientia inde naſcitur.*

5 μὴ] ἐκ *Comp. Aug. 6.* & al.

11 πορείαις] *Nonnulli codices littera ε dempta legunt* πορίαις. *& ita haberi in antiquo codice bibliothecæ Dionyſianæ refert Gaigneus.* Eſtius.

12 [ὑπομενεῖ] *Comp. Cant. 2. Cov. 2. L. Magd. Euthal.* ¶ ὁ κύριος] ὁ θεὸς *Æth. Lat.* plerique, *Cov. 4. Gen. Syr. Al.* Ex c. II. 5.

13 ~ τῷ, poſt ἀπὸ] *edd. primæ, Al. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi. τῷ *Steph.* ed. 3.

15 [ἀποκυεῖ] *Vff.* plureſve, *E. Schmidii* ed. & Lexicographi.

16 μὴ] μὴ οὖν *Al. Lat.*

18 βελη-

18 βεληθεὶς] βεληθεὶς γὰρ *Steph. 1. Euthal. Æth. Lat.* aliqui. μόνος γὰρ βεληθεὶς *Pet. 3. Syr.*

19 ὥστε] ἕξει *Al. Barb. 2. Copt. Lat.* ¶ ἕξω] κ᾽ ἕξω *Al.* ἕξω δὲ *Lat.*

22 ſ. λόγε] νόμε *Pet. 1.* & al. Ex c. IV. 11. ¶ μόνον] ~ *Er. Baſ. 2. Hunt. 1. Lat.* aliqui. uti v. ſeq.

25 {ἕτος prius] ~ *Al.* & al. *in ea* habet *Lat. Syr.* ἕτως, *Er.* annot.

26 θρῆσκος] θρησκὸς *Cov. 3. Lin. Vff.* ¶ ἐν ὑμῖν] *edd.* &c. Sic 1 Cor. III. 18. [~] *Al. Barb. 2. Cov. 4. Genev. Æth. Copt. Lat. Syr.* Vnde hoc ante εἶναι posuit *Comp.*

27 ~ τῷ poſt καρδιᾷ] *Comp. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi. τῷ al. *edd.*

CAP. II.

3 ἄλλο alterum] ~ *Al. Colb. 7. Lat.* ¶ ὑποπόδιον] ὑποπόδιον τῶν ποδῶν *Iidem.*

4 [~ κὴ] *Al. Barb. 6. Colb. 7. N. 1. Pet. 1. Æth. Lat. Syr.* vel etiam *Copt.* ¶ ἐ] ~ *Cov. 4. Gen.* & cod. *Lat.* unus in Millii Proleg. § 592. ¶ κὴ] ~ *Cov. 2. Arab.*

5 ~ τάτε poſt κόσμε] *Comp. Al. Aug. 6. Colb. 7. Lu. Pet. 3. Sin. Vff.* nec non *Cov. 4. Lin.* & octo alii, *Arab. Syr. Oecum.* in comm. *Euthal.* τάτε *edd.* al.

7 καλὸν] κ pro λ, *ed.* non una hodie: ſphalmate omnibus modis emendando.

8 σεαυτὸν] ἑαυτὸν *Comp. Aug. 6. Vff.* & alii.

11 μοιχεύσας, φονεύσας] μοιχεύαις, φονεύσῃς *Er.* Ex anteced. [μοιχεύεις, φονεύεις] *Colin.* ed. *Al. Vff.* pluresve, *Syr.*

13 [ἀνέλεος] *Al. Bar. Cov. 2. Gen. Laud. 2. L. Lin. Lu. N. 2. Pet. 1. Seid. Vff.* ἀνέλεως *Cov. 3. Magd. Pet. 3.* ¶ ἔλεος prius] ἔλεον *Colin. ed. Colb. 7.* & al. ¶ ~ κὴ] *Comp. Aug. 6. Colb. 7. Lu. Seid. Vff.* & tredecim alii, *Euthal. Syr.* Lectio media. unde κὴ ſupplent *Er.* & al. edd. neſcio an *Sin. Steph.* codd. *Vien.* cum *Bar. Hunt. 1.* & δὲ (poſt κατ.) *Al. Barb. 1. Arab. Lat. Oecum.* ¶ κατακαυχᾶται] κατακαυχάσθω *Al. Cov. 4. Gen.* Ex c. I. 9. κατακαυχᾶτε *Vff.* Idque in ſecunda plurali accipit *Syr.* ¶ ἔλεος] ἔλεον *Comp. Ald. Colin. Steph. ed. 1. Aug. 6. Barb. Gen. Lu. Vien. Vff.* & octo alii.

18 ἐκ τῶν ἔργων σε] ~ cod. Veronenſis apud Gagnæum, id eſt, *Oecumenius* Veronæ pridem cum Aretha editus. ¶ [χωρὶς] *Al. Barb. 1. Colb. 7. Cov. 2. L. Steph. 1. Æth. Arabs* Erpenii, *Armen. Copt. Lat. Syr. Fauſtus* Regienſis, *Colinæi* & *Bezæ* ed. *Caſtellio*, *Hülſem.* de aux. grat. in append. p. 344. *Clericus.* Ex v. 20. 26. Vnde mox σὺ omittunt *Al. Barb. 1. Colb. 7. Lat. Syr.* ¶ ἐκ..σὺ] ~ *Oecum.*

19 ;] Interrogationem ſuſtulit *Bezæ.*

20 ματαία] *edd. mſſ. Armen. Copt.* &c. [ἀργὴ] *Lat.* in codd. pleriſque, *Cov. 4. Gen.* qui duo codices latinizant, in Catholicis maxime epiſtolis. Confer Var. Rom. VIII. 22. 1 Pet. II. 6. III. 15. IV. 1. Iud. v. 9. & Mill. ad Iac. II. 5. 8.

24 [~] τοίνυν] *Al. Barb. 2. Colb. 7. N. 1. Copt. Lat. Syr.*

Digitized by Google

CAP. III.

3 ἰδὲ] *Comp. Aug. 6. Cov. 3. Hunt. 1. Laud. 2. L. Pet. 1. Steph. 1. 3. 1.* Lectio media. unde ἀδὲ, duabus voculis, vel una, *Al. Colb. 7. Lu. Pet. 3. Steph. 3. m. 1γ. Vff.* & tres alii, *Euthal. Oecum.* unde *ſi autem* habet *Lat. Copt.* ἰδὲ *Er.* cum paucis mſ. Ex v. 4.

5 ὀλίγον] *edd. mſſ. Hieron.* in Ieſa. c. 66. *Caſſiod.* &c. ἡλίκον *Colin.* ed. *Al. Oecum. Barb. 1. Lat.* Ex alliteratione ad ἡλίκην.

6 ἕτως] *edd.* &c. Ex v. 5. [~] *Al. Barb. 2. Cov. 4. Lat. Iſidorus Peluſ.* ¶ τροχὸ] τρόχον *Heinſius.* i. e. *curſum.* ¶ γενέσεως] γεν. ἡμῶν *Cov. 2. Steph. 1. Lat.* & al. γενέσης cod. aliqui apud *Oecumenium*, *Scholiaſtes* anonymus. Ex alliteratione ad finem v. ¶ καὶ] ~ *Lat.*

7 ἐναλίων] *cetorum* & inde *ceterorum* habet *Lat.* Syllaba *er* in cod. mſ. compendioſe notata.

8 δαμάσαι] δαμάσαι; Aug. 6. ¶ ἀκατάσχετον] ἀκατάστατον *Al. Steph. 1.* Ex v. 16.

10 κατάρα.] κατάρα; *Oecum.*

12 ἕτως ἐδαμία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ] *edd.* &c. Ex v. 11. [ἕτως ἐδὲ ἁλυκὸν] *Colb. 7. Cov. 4. Gen. Æth. Copt. Lat.* nec non *Syr.* ἕτε ἁλυκὸν *Al.* ¶ ἁλυκὸν] ἁλικὸν *Comp.* & alii, *Oecum.* ἅλμυρὸν *Vff.*

13 τὶς] *Er.* &c. Medium. unde ~ *Lu.* & al. εἴτις *Comp.* & al. τὶς ὁ *Oecum.* ¶ ἐν ὑμῖν] ~ *Laud. 2. Vien.* vel etiam *Steph.* cod. quiſpiam.

14 [καυχᾶσθε] *Al. Aug. 6. Baroc. Cov. 3. N. 2.* nec non *Lat.*

16 ἐκεῖ] ἐκεῖ καὶ *Al. Colb. 7. Syr.*

17 καὶ alterum] ~ *Al. Colb. 7. Lat.*

18 τῆς] ~ *Al. Aug. 6.* & al.

CAP. IV.

2 φονεύετε] φθονεῖτε *Er.* ed. 2. ex conjectura. vid. ejus annot. Anſam dediſſe videtur Oecumenii textus, qui φονεῖτε habet, ex rhythmo ἐπιθυμεῖτε. ¶ δὲ] *Steph.* & al. edd. cum paucis mſ. [~] *Er. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Colb. 7. Lu. N. 2. Vff.* καὶ, ante ἐκ alterum, *Comp. Gen. Pet. 3. Steph.* quinque apud Bezam, & decem alii, *Oecum. Arab. Lat. Syr.* Ex initio verſus.

4 μοιχοὶ καὶ] ~ *Al. Colb. 7.* ¶ καὶ μοιχαλίδες] ~ *Æth. Copt. Lat. Syr.* ¶ ἐν] ~ *Er. Aug. 6. Baſ. 2. Gen. Lu. Vff.* & ſex alii, *Oecum.*

5 ἡμῖν] ὑμῖν *Henrici Stephani ed., Æth. Lat.*

6 διὸ uſq. χάριν] ~ *Er. Baſ. 2. Hunt. 1. Oecum.* ed. Veron. in textu. (recurrente χάριν·) ſolito conſenſu. Habet *Aug. 6* in textu & in comm. Oecumenii.

7 [δὲ] *Al. Aug. 6. Bar. Colb. 7. Cov. 4. Laud. 2. N. 2. Pet. 3. Vff. Æth. Lat.*

11 ἀδελφοὶ]

Digitized by Google

11 ἀδελφοὶ] ἀδελφοί μου *Al. Arab. Lat.* aliqui, *Syr.* ¶ καὶ prius] ἢ *Al. Barb. 2. Cov. 2. Steph.* tres, *Copt. Lat. Syr.*

12 [καὶ κριτὴς] *Al. Aug. 6. Barb. 4. Colb. 7. Gen. L. Lu. Steph.* quatuor, & quinque alii, *Cyrillus Al. Euthal. Æth. Copt. Lat. Cassiod. Syr.* ¶ σῶσαι καὶ ἀπολέσαι] *edd.* &c. Ex Luc. VI. 9. [ἀπολέσαι καὶ σῶσαι] *Lat.* ¶ δὲ] *Comp.* & al. ed. *Al. Aug. 6. Barb. 2. Colb. 7. Gen. Pet. 1. Sin. Steph. ὁ. ια. Vff.* & novem alii, *Versiones.* ~ *Er.* cum paucis mſ. & *Oec.* E Rom. XIV. 4. ¶ ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον] *codd.* ex Rom. II. 1. [ὁ κρίνων τὸν πλησίον] *Alb. Barb. 2. Colb. 7. Cov. 2. 4. Gen. Pet. 1. Steph. ὁ. ια. Æth. Copt. Lat. Syr.* ὁ κρίνων τὸν ἕτερον *Colin. ed. L.*

13 καὶ primum] *edd. principes, mſſ.* &c. ἢ *Beza* & recent. edd. ex *Steph. ὁ. ι. Lat. Syr.* item *Barb. 2. Æth.* ἢ καὶ *Euthal.* ¶ πορευσόμεθα κτλ.] πορευσόμεθα & ποιήσομεν & ἐμπορευσόμεθα καὶ κερδήσομεν *Beza* & recent. edd. e *Steph. ι. Lat.* quibus accedit *Cov. 3.* ſed ſolum κερδήσομεν in Indicativo, *Al. Vff.*

14 τῆς] τὶς *Vff.* ¶ ὑμῶν] ἡμῶν *Cov. 3. Pet. 1. Syr.* ¶ γὰρ] ~ *Al. Æth. Lat.* ¶ [ἔτι] *Comp. Er. ed. 1. 2. Al. Baſ. 2. Lu. Seid. Vff.* & ſex alii, *Euthal.* vel etiam *Gen. 1st Cov. 2.* ¶ δὲ] *Er.* &c. Lectio media. unde ~ *N. 1. Pet. 1.* καὶ *Al.* & al. δὲ καὶ *Comp. Vff.* & alii.

15 καὶ prius] ~ *Vff.* ¶ ζήσωμεν καὶ ποιήσωμεν] ζήσομεν καὶ ποιήσομεν *Al.* & alii. Hoc καὶ omittit *Lat.* & unum exemplar apud *Bezam.*

17 ποιῶν] ~ *Cov. 4. Gen. Hieron. Syr.*

CAP. V.

3 ὡς πῦρ·]· ὡς πῦρ *Aug. 6. Vff.* & alii. ¶ ἐθησαυρίσατε] ὃ præmittit *Æth. Arab.* ἐργὴν ſubjungunt *Oecumenii* textus, & *Lat.* aliqui, *Æth.* ex Rom. II. 5.

4 ἀφ'] ὑφ' *Comp. Gen.* ¶ εἰσεληλύθασιν] εἰσελήλυθεν *Al.* & (prævio *clamor*, non *clamores*,) *Lat.*

5 ὡς] ~ *Al.* & al.

7 [αὐτὸν] *Comp. Aug. 6. Lu. Pet. 1. 3. Vff.* & octo alii. ¶ [~ ἂν] *Er. Al. Aug. 6. Lu. Vff.* & quinque alii, *Oec.* ¶ [~ ὑετὸν] *Lat.* & inde *Steph. ιγ. Æth.* unde nonnulli καρπὸν ſubaudiunt; ſpecioſe, ſed non e ſtilo Scripturæ.

9 κριθῆτε] *Comp. Er. ed. 1. Al. Aug. 6. Baroc. Baſ. 2. Hunt. 1. Lin. Lu. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. 3. Vff. Vien. Steph. omn. Euthal. Lat. Syr.* [κατακριθῆτε] *Er.* &c. ¶ ὁ] *edd. primæ, Al. Aug. 6. Pet. 2. Vff.* cod. plurimi, *Oecum.* ~ *Steph.* ed. 3. & recent. edd. Sphalma, ut apparet.

10 ἀδελφοὶ μου, τῆς κακοπαθείας] *Comp. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Lat. Syr.* τῆς κακοπαθ. ἀδελφοὶ μου *Er.* & al. ¶ μου] ~ *Al. Barb. 5. Cant. 2. Cov. 2. 3. Laud. 2. Pet. 1. 3. Lat.* ¶ τῷ] ἐν τῷ *Beza, Barb. 5. Cant. 2. Gen. Laud. 2. N. 1. Pet. 1.* ἐπὶ τῷ *Euthal. Pet. 3.*

11 [ὑπομείναντας] *Al. Pet. 3. Steph. ὁ. ι. ια. ιγ. Euthal. Lat. Syr.* ¶ [πολυεύσπλαγχνος] *Comp. Cov. 2. 3. Laud. 2. Lin. N. 2. Pet. 3. Steph. ὁ. Vff.* Sic videtur placitum librario, quaſi grandius & ſubtilius. ¶ [~ ὁ κύριος] *Comp. Aug. 6.*

Digitized by Google

Baroc. Cov. 2. 3. Gen. Laud. 2. Lin. Lu. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. 3. Vff. Vien. Euthal. Arab.

12 ὑπὸ πρίσιν] *Beza* (e *Steph. m. Lat. Syr.*) & inde recent. edd. item *Al. Cov. 2. Æth. Arab. Copt.* Hoc totius epistolæ tenori congruit. εἰς πρίσιν *Vien.* [εἰς ὑπόκρισιν] *edd. prima, Aug. 6. Vff.* mſ. plurimi, *Oecumen. Armen.*

16 ἔξομ.] ἔξομ. ἴν *Al.* & alii, *Lat.*

17 βρίξας] βρ. ὕετὸν *Cov. 4.* & alii.

19 ἀδελφοὶ] ἀδελφοί μου *Al. Aug. 6.* & al. ¶ [τῆς ὁδῦ] *N. 1. Steph. 2. e. m. Arab. Syr.*

20 [αὐτῦ] *Al. Barb. 2. Colb. 7. N. 1. Steph. 2. e. m. Cyrillus Al. Æth. Arab. Copt. Lat. Syr.* ſenſu relativo aut reciproco.

EPISTOLA I PETRI.

Habent eam

EDITIONES, *Comp. Er.* &c.
MSS. CLASS. I. *Al. Aug. 6. Baroc.* (qui hiat c. III. a v. 7 ad v. 21.) *Cant. 2.* (in quo deeſt pars capitis IV.) *Cov. 2. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. Vff.*
CLASS. II. *Barb. octo, Baſil. 2. Colb. 7. Gen. L. Lu. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph. 2. e. ζ. θ. o. m. ry. Trin. Vien.*
VERSION. *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.*
PARTES, *Euthal. Oecumen. Caſſiod.* &c.

CAP. I.

3 ζῶσαν] ζωῆς *Aug. 6.* & al.

4 ὑμᾶς] *edd. prima*, & *Bezæ* ed. 4. *Al. Aug. 6. Vff.* & decem & ſex alii, *Lat. Syr. Oecum. Hieron.* & al. [ἡμᾶς] *Steph.* editio 3, ſine exceptione in margine, ut pæne ſphalma videatur: & ſic edd. recent.

6 λυπηθέντες] λυπηθέντας *Aug. 6. Anthologium* mſ. & al. Prævio φρουρουμένους.

7 [πολυτιμότερον] *Al.* & alii, nec non *Vff. Syr.* ¶ τὸ δοκίμιον] *codd. gr., Clemens Al.* &c. ~ *Lat.* (*perit* facillime omiſſo ante *per*,) *Æth.* ¶ [~ δὲ] *Anthologium, Lat.* (ob *perit* omiſſum,) & ſine dubio codices mox citandi. ¶ [δεδοκιμασμένου] *Anthologium, Cov. 2. 4. Gen. Pet. 3. Clemens Al. Orig.* ¶ τιμὴν καὶ δόξαν] δόξαν καὶ τιμὴν *Er. Anthol.* mſ., *Lat.* ¶ δόξαν] εἰς δόξαν *Sin.* & alii.

8 εἰδότες] ἰδόντες *Beza* e *Steph. 2.* & *Lat.* item *Cov. 4. Gen. Syr. Iren.* Vel quia nonnulli ſcripſerant ἰδότες, pro εἰδότες, ut *Vff.* vel quia ſequitur μὴ ὁρῶντες. ¶ εἰς

¶ εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες] ~ *Syr.* ¶ εἰς usque πιστεύοντες] εἰς ὃν ἂ ἰδόντες πιστεύετε, πιστεύοντες *Polycarpus.* ¶ πιστεύοντες δὲ] *edd. mſſ. Clemens Al.* &c. etiam *Lat.* cod. unus Hentenium, etiam *Iren.* l. V. c. 7. cui tamen plures codices *creditis* addunt, *credidiſtis*, pro *credentes autem*, habet *Iren.* l. IV. c. 22. ex *Lat.* nam *ereditis. credentes autem* habet *Lat.* Confer *Polycarpum*, modo: qui Latino etiam congruit Act. II. 24. ¶ πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιᾶσθε] *creditis: quem cum videritis, exultabitis* habet *Auguſtinus* tract. 86 in Ioh.

9 ὑμῶν] ~ *Vff. Clemens Al.*

10 προφῆται] οἱ προφῆται *Oecumenius.*

12 [ὑμῖν] *Comp. Al. Aug. 6. Colb. 7. Gen. L. Lu. Pet. 3. Steph. 2. 1. 3. 17.* & ſex alii, *Æth. Arab. Copt. Lat.* Sequente ὑμῖν. ¶ ἵν] ~ *Al. Barb. 2. Colb. 7. Lat.* ¶ ἃ] *edd. mſſ. Epitomæ* apud Clementem, *Iren. Oecum. Ambroſ.* de ſacramentis. ſed *quem* habent *Lat.* plerique, *Caſſiod.* in Complex. & inde Adumbr. & alii.

13 τελείως] τελείως· *Aug. 6. Vff. Oecumen. Hieron.*

16 [ἅγιοι δὲ] *Ald. Al. Barb. 1. Colb. 7. N. 1. 2. Steph. 2. Clemens Al. Lat.* & *LXX.* γίνεσθε *Barb. 7. Euthal. Valla, Anthol.* mſ. & al.

20 [ἐχάτε] *Al. Colb. 7. Cov. 4. N. 1. 2. Curcell.* margo, *Syr. Cyrillus Al.*

22 τῆς ἀληθείας] *caritatis* habent *Lat.* plerique. ¶ [~ διὰ πνεύματος] *Al. Barb. 2. Cov. 4. Æth. Lat. Syr. Hieron.* ¶ [~ παθαρᾶς] *Al.* (librario παρδίας per ſubitam alliterationem arripiente,) *Lat.* nam *ſimplici* apud *Lat.* (collato *Caſſiodoro*) reſpondet τῷ ἀνυπόκριτον.

23 εἰς τὸν αἰῶνα] ~ *Al. Cov. 4. Gen. Copt.*

24 [~ ὡς] *Al. Gen. N. 1. Orig. Lat.* in mſſ. *Innocentius III. Syr. LXX.* ¶ ἀνθρώπου] *edd.* cum *mſ.* plur. Sic LXX. ~ *Cov. 4.* [αὐτῆς] *Al. Barb. 2. N. 1. Steph. 2. 1. 3. Æth. Copt. Lat. Syr. Orig.* Sic Ieſaias. ¶ αὐτῆ] *edd.* complures & *mſſ.* ex Iac. I. 11. [~] *Er. Al. Baſ. 2. Cov. 3. Hunt. 1. Pet. 3. Euthal. Oecum. Lat.* in mſ. Colon. *Syr.* & LXX.

CAP. II.

1 πάσας] ~ *Al. Æth. Syr. Clemens Al. Gildas.*

2 [εἰς σωτηρίαν] *Al. Aug. 6. Barb. 7. Colb. 7. Cov. 2. 4. Gen. L. Lin. N. 1. 2. Pet. 1. 2. 3. Steph. 2. 1. 3. 17. Æth. Copt. Lat. Syr. Clemens Al. Orig.* vel certe *Rufinus, Cyrillus Al. Euthal. Caſſiod. Gildas*, nec non *Sin.* His deductis, a textu ſtant *Comp. Er. Baroc. Cant. 2. Cov. 3. Hunt. 1. Laud. 2. Magd. Vff.* vel etiam *Lu. Seid. Steph. 1. 2. 6.* cum *Oecumen. Arab.* Vel additum eſt ex c. I. 5. vel librarius, ἐπε pro εἰς arrepto, intermedia omiſit.

χρηστὸς] χ̄ς̄ *Vff.* & ſic, ſive χρηστὸς, *Ir.* & alii, *Euthal.*

5 οἰκοδομεῖσθε] ἐποικοδομεῖσθε *Al. Aug. 6.* & al. Ex Eph. II. 20. ¶ ἱεράτευμα] εἰς ἱερ. *Al.* & alii. ¶ πνευματικὰς] ~ *Caſſiod. Syrus*, excepto cod. Raphelengii. Poſt θυσίας eſt in *Comp.*

6 διότι] *Comp. Al. Baſ. 2. Gen. L. Lu. Pet. 1. 2. Vff. Vien.* & novem alii,

Euthal. Lat. Syr. διὸ γὰρ *Er. ed. 1.* [διὸ καὶ] idem poſtea, *Steph.* ed. neſcio an *Colb. 7* & alii cum *Aug. 6. Bar. Cov. 2. Oecum.* ¶ ἐν τῇ γραφῇ] ἡ γραφὴ *Barb. 5. Cov. 4. Gen. Pet. 1. Steph. 1. Lat.*

7 [~ λίθον κτλ.] *Syr.* Recurrente eodem vocabulo, Vide *Gnom.*

8 ,τῷ λόγῳ] *Oecumen, Syr.* τῷ λόγῳ, *Er.* & alii. Vid. *Gnom.*

11 παρεπιδήμους] comma demit *Beza.* ¶ ἀπέχεσθε] *Er. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Hunt. 1. Trin.* [ἀπέχεσθαι] *edd,* complures & *mſſ., Clemens Al. Oecum. Lat.* ſed obſtant, qui hinc pendent, nominativi, ἔχοντες &c.

12 ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν] *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Oecum. Syr. Lat.* in mſ. Char. καλὴν ἔχοντες ἐν τοῖς ἔθν. *Clemens Al.* ἐν τοῖς ἔθν. ἔχ. καλὴν *Steph.* edd. & al. ¶ καταλαλῶσιν] καταλαλῶσιν *N, 1. 2.* & al. ex c. III. 16. ¶ ἐποπτεύσαντες] ἐποπτεύοντες *Er, L.* & al,

13 [~ ἦν] *Al. Colb. 7. L. Didymus,* in verſione certe; *Lat.* multi, *Caſſiod.*

14 [~ μὴν] *Al. Colb. 7, L. Lin. Magd. N. 2. Pet. 3. Sin. Vff.* (qui etiam δὲ omittit,) *Euthal. Æth. Arab. Lat. Syr.*

18 σκολιοῖς] δυσκόλοις *Lat.* Expreſſit Græcum Græco notiore.

20 κολαφιζόμενοι] κολαζόμενοι *Aug. 6,* & al. ¶ τοῦτο] τοῦτο γὰρ *Al.* & alii. Ex v. 19, 21.

21 γὰρ] γὰρ καὶ *Comp. Barb. 5. Steph. 1.* ¶ καὶ] ~ *Al.* & al. ¶ ἔπαθεν] ἀπέθανεν *N. 2. Steph. 2. 6. Syr.* ¶ ὑμῶν, ὑμῖν] *Beza,* (qui poſtea Eraſmo acceſſit,) & edd. recent. Item *Al. Cov. 3. 4. L. Steph. 2. 6. Oecum. Latini* codices *non pauci, iique probatiſſimi,* apud Eſtium. [ἡμῶν, ὑμῖν] *Comp. Steph. ed. 1.* & al. *Aug. 6. Cov. 2. Lin. Lu.* [ἡμῶν, ἡμῖν] *Er. Steph.* ed. 3. & al, ed. *Vff.* & mſ. plerique, *Arab. Syr.*

23 δικαίως] *edd. mſſ. verſiones,* etiam *Lat,* olim, & inde *Auguſtinus, Fulgentius.* ſed *injuſte* habet jamdudum *Lat.* & inde *Cyprianus,* non ſemel, inde etiam Adumbrationes Latinæ *Clementi Al.* adſcriptæ, & *Veleſius.*

24 τὸ ξύλον] τῷ ξύλῳ *Lin. Vff. Anthologium.* ¶ ἐμαρτίαις] ἡμῶν addit *Al. Ambr. Fulgent.* E proximo. ¶ αὐτῷ] ~ *Al. Vff.* & alii.

25 [πλανώμενοι] *Al. Pet. 3. Steph. 2. Euthal.* nec repugnat *Lat.* ¶ ὑμῶν] ἡμῶν *Comp.* in gr. & in lat,

CAP. III.

1 ἅ τινες] οἵτινες *Er. Pet. 1.* & alii, *Caſſiod. Syr.* ¶ παρεληλύθασιν τοῖς] *Er. Steph.* ed. *Vff.* neſcio an plures cum *Baroc. Pet. 1. Oecumen.* [παρεληλύθασι τοῖς] *Comp. Al. Aug. 6. L.* & decem alii, *Clemens Al.*

3 ἐμπλοκῆς] ἐν πλοκῇς *Er. Sin.* & al.

7 συγκληρονόμοι] *Comp. Er. Steph.* uterque, *Beza, Elzevir.* edd. priores, cum mſ. fere omnibus, etiam *Aug. 6.* [συγκληρονόμοις] Recent. edd. *Elzevir. Curcell.* & aliæ, *Cov. 3. L. Steph. 1. m. Æth. Arab. Armen. Lat. Syr. Ambroſ. Auguſtin. Hieron. Caſſiod. Oecumenius* in textu & aperte in commentario, quanquam interpres ejus Hentenius lectionem συγκληρονόμοι ſequitur. Atqui Petrus maritis fidelibus

Digitized by Google

delibus officium præscribit etiam erga uxores non credentes. συγκληρονόμοι *Vff.* Ambigue *Copt.* ¶ [ζώσης] *Comp. Aug. 6. Laud. 2. Lin. Magd. N. 2. Pet. 2. Vff. Vien.* ¶ ἐγκόπτεσθαι] *Comp. Erasmi Schmidii* ed. *Al. Barb. 5. Lu. Seid. Sin. Steph. 3. 4. 6. 10. Vff.* & septem alii, vel etiam *Versiones.* [ἐκκόπτεσθαι] *Er.* & al. ed., *Aug. 6.* cum pauculis. Vtrumque *Oecumenius.*

8 φιλόφρονες] *edd.* omnes, *mſ.* plurimi, *Syr.* Ex alliteratione ad φιλάδελφοι. [ταπεινόφρονες] *Al. Aug. 6. Colb. 7. Cov. 2. 4. Gen. Lin. Pet. 2* manu recentiori, *Steph. 3. 4. 10. 19. Clemens Al. Catena* mſ., *Armen. Copt. Lat.* de quo mox. In φιλόφρονες, pro φιλο, ταπεινο scribendum monuerat codicis alicujus margo: & talem in codicem incidit *Oecumenius.* nam φιλοφροσύνη & mox seorsum ταπείνωσις ἡ τοι ταπεινοφροσύνη in commentario ejus describitur. Conjunctim, φιλεταπεινόφρονες *Euthal. Pet. 3. Veleſ.* Porro *modeſti, humiles*, conjunctim, *Lat.* hodie: sed *humiles* Erasmus, *modeſti* Zegerus, cui *Caſſiodorus* suffragatur, in cod. antiquis sibi lectum negant.

9 [~ ἀδόντες] *Al. Colb. 7. Cov. 4. Gen. Curcell.* margo, *Æth. Copt. Lat. Syr.* Omissum, ex rhythmo εὐλογοῦντες.

11 ἐκκλινάτω] δὲ addit *Al.* & *Lat.* aliqui.

12 ~ οἱ post ὅτι] *Comp. Al. Aug. 6. Sin. Vff.* codd. alii. οἱ *Er. Steph.* edd.

13 μιμηταὶ] *edd.* &c. ex Eph. V. 1. vel 3 Ioh. v. 11. [ζηλωταὶ] *Al. Cov. 4. Gen. Lin.* margo, alia manu, *Pet. 3. Steph. 3. 4. Clemens Al. Euthal. Æth. Arab. Copt. Lat. Syr.* Ex Tit. II. 4 desumtum credit Millius.

14 ἀλλ' ἀ usq. ταραχθῆτε] ~ *Coeſ.*

15 [χριστὸν] *Al. Steph. 10. Copt. Lat. Syr. Clemens Al. Caſſiod.* in Adumbr. *Lin.* in marg. Nusquam dicitur κύριος ὁ χριστὸς, sine nomine *Ieſu.* ¶ δὲ alterum] ~ *Lat. Cov. 4. Gen.* ¶ μετὰ] ἀλλὰ μετὰ *Al.* & al.

16 καταλαλῶσιν] *Comp. Colin.* ed. *Al. Lu. Pet. 1. Vff.* pluresve. conf. c. II. 12. [καταλαλῶσιν] *Er.* &c. Ex rhythmo κατακυνθῶσιν. ¶ ὡς κακοποιῶν] ~ *Lat.* ¶ οἱ] ὡς *Syr.*

17 θέλοι] *Comp. Er. ed. 1. Al. Aug. 6. Baſ. 2. Gen. Lu. Pet. 1. 2. 3. Sin.* & quinque alii, *Clemens Al. Lat.* [θέλα] *Er.* & al. edd. ~ *Cant. 2. Cov. 3.* θέλη *Vff.*

18 ἁμαρτιῶν] ἁμ. ἡμῶν *Steph. 3. 4. 10. Syr.* & al. ἁμ. ὑπὲρ ὑμῶν *Al.* & al. Ex c. II. 21. ¶ [ἀπέθανε] *Al. Cov. 4. Gen. Steph. 3. 4. Æth. Lat. Clemens. Al.* sive *Caſſiod. Cyrillus Al.* nec non *Syr.* ¶ ἡμᾶς] ὑμᾶς *Er. ed. 1. L. Lin. Syr.* ¶ ~ τῷ post δὲ] *Comp. Al. Aug. 6. Sin. Vff.* cod. plurimi. τῷ *Er. Steph.* ed.

19 πνεύμασι] κατακεκλεισμένοις πνεύμασι *Cov. 2. Steph. 10. Æth. Lat.* aliqui; Sermo de salutari adventu Christi, apud *Athanasium*, *Syr.* sed *spiritu* habent *Lat.* aliqui, ex alliteratione ad *spiritu* præcedens. *spiritualiter* mſ. Lat. *Char.* & *Colon.* Articulus Græcus paraphrasi expressus. *Alixius* in Concione Gallica de Descensu Christi ad inferos ait, *Clementem Al.* & quosdam cod. *mſ.* habere πνεύματι. Respexisse videtur *Caſſiodori* adumbrationes, & *Velesium*, qui ex Latino sic reddidit.

20 ὅτε] ὅτι *Baſ. 2.* haud scio an apud *Erasmum* etiam alii. ¶ ἀπεξεδέχετο] *Comp. Al. Aug. 6. Cant. 2. Cov. 2. 4. Laud. 2. Lu. N. 1. 2. Pet. 1. 2. Seid. Steph. 3. 4. 5. 10. Vien.* & al. in annot. Er. *Clemens Al.* vel Cassiod. in Adumbr. *Origenes*

in

in homilia ult. in Matth. *Æth. Lat.* (maximeque *Rupertus* Tuicenſis l. II de Vict. Verbi Dei c. 31.) *Syr.* unde ἅπαξ ἐδίχετο plerique apud *Er.* (in his *Baſ. 2.* & inde *Er. ed. 1.*) *Cov. 3. Gen. Hunt. 1. Lin. Magd. Vff. Euthal.* Haud firmiſſimo conſenſu, coll. var. Eph. I. 18. neque apto ſimplici verbo. Ex v. 18. [ἅπαξ ἐξεδίχετο] *Er. ed. 2.* ex ſuſpicione, ut ipſe fatetur in Annot. (unde in Paraphraſi particulam ἅπαξ præterit:) & ſic tamen edd. cet. quanquam nullus cod. mſ. ſic habet, quem quidem diligenter collatum, nec mutilum eſſe conſtet: nam *Baroc.* hiat. neque ab *Armen. Copt.* ullave verſione defenditur adverbium; niſi forte ab *Arabica*, apud Ioan. De la Haye. ἅπαξ ἐξεδίχετο habet textus apud *Oecumenium*, cui Eraſmus congruere ſolet. Conſiderandum reſtat, quo jure huc referat Whitbius *Origenem* in Ioh. & *Cyrillum Al.* ἐξεδίχετο *Valla.* ¶ [ὀλίγοι] *Al. Steph. 3. m. Lat. Cyprian.*

21 ὃ] *Er. Steph. ed. Al. Aug. 6. Cæſ. Vff.* & ceteri plurimi, *Lat.* unde ὧν *Seid.* ~ *Barb. 1.* [ᾧ] *Comp.* & inde recent. edd. *Cant. 2. N. 2. Pet. 1. Oecumen.* Ex v. 19. ¶ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν] ἀντίτυπον νῦν καὶ ἡμᾶς *Comp. Aug. 6. Barb.* neſcio quot, *Cæſ.* (cui tamen mox ὑμᾶς tribuitur apud Millium,) *Cant. 2. N. 2. Pet. 1. Seid. Vff. Oecum.* ἀντίτυπον καὶ ἡμᾶς νῦν *Henrici Steph.* ed. ¶ [ὑμᾶς] *Al. Barb. 1. Baſ. 2. Cov. 2. L. Vien. Lat.* plerique, *Syr.*

22 πορευθεὶς] *deglutiens mortem, ut vitæ æternæ hæredes efficeremur* præfigit *Lat.* magno codicum conſenſu: ſed patrum nemo habet *Auguſtino* antiquior, neque *Ruſinus* in Expoſ. Symb. Vide Eſtium. Habet etiam *Caſſiodorus*, ſed verbis paullo aliis.

CAP. IV.

1 ὑπὲρ ἡμῶν] ~ *Lat. Cov. 4. Gen.* ¶ [~ ἐν] *Al. Barb. 6. Cov. 2. 4. Gen. N. 1. Euthal.* Abeſt paullo ante; exſtat paullo poſt.

3 [~ ἡμῖν] *Al. Barb. 3, Gen. Magd. Æth. Lat. Syr. Clemens Al. Auguſtin.* Probat Wallius. ὑμῖν *Comp. Vff.* & al. ¶ τὸ βίω, τὸ θέλημα] τὸ βέλημα *Al. Gen. Clemens Al.* Duo verba per librarium feſtinantem in unum contracta. Id ſecuti ſunt *Æth. Copt. Lat. Syr.* τὸ βίω omittit etiam *Pet. 1.* βέλημα habet etiam *N. 1.* ¶ κατεργάσασθαι] κατειργάσθαι *Al. Cov. 4. Gen. Clemens Al. Euthal.*

8 ~ ἡ] *Er. Steph.* edd. *Vff.* pluresve, *Oec.* [ἡ] *Comp. Millii* editio. ¶ [καλύπτει] *Al. Aug. 6. Barb. 8. Gen. Pet. 1, 2. Sin. Steph. 3. 1. m. 17.* & quinque alii, *Arab. Lat. Syr. Clemens Al.*

9 γογγυσμῶν] γογγυσμῷ *Al. Aug. 6.* & al.

10 αὐτὸ] αὐτῷ *Er.* annot.

11 ἧς] ὡς *Comp. Vff.* & alii, *Euthal.* E proximo, ¶ [~ ἐστὶν] *Al. Cant. 2. Colb. 7. Arab.* ¶ τῶν αἰώνων] ~ *L. N. 2. Pet. 1. Copt.* ¶ ἀμὴν] ~ *Caſſiod.*

13 καθὸ] καθὼς *Steph. 17* ſolus, & inde tamen *edd.* recent. cum *H. Steph.*

14 ~ καὶ δυνάμεως] *edd. mſſ.* plurimi, in his *Vff. Lat.* aliqui, *Syr. Tertullian. Clemens Al.* [καὶ δυν.] *Al. Aug. 6. Barb. 2. Colb. 7. Cov. 4. Gen. Lin.* marg. *N. 1. Steph. 3. 1. m. Vien. Athanaſius, Æth. Arab. Armen. Copt. Lat.* multi, *Cyprian.* nec non Adumbrationes, quas ex Clemente Al. tranſtuliſſe fertur *Caſſiodorus.* Frequens in Doxologiis conjunctio gloriæ & virtutis. eam librarii feſtinantes hic

Digitized by Google

hic quoque arripuerunt: vel etiam loca 2 Pet. I, 3. Iesa. XI. 2. 2 Tim. 1. 7. respexerunt. ¶ πνεῦμα] *nomen* cod. *Lat.* Cypriani: ex allit. ad *nomine* præcedens. ¶ ἀναπαύεται] ἀναπέπαυται *Comp. Lu.* & alii, *Valla.* ¶ κατὰ κτλ.] *Comp. Er. mſſ.*, fere omnes, *Cyprianus* non ſemel [–] *Al. Colb. 7. Cov. 4. Gen. unus* e Stephanicis, teſte Beza; *Æth. Arabs* Erpenii, *Armen. Copt. Lat. Syr. Tertull. Ambroſius, Bedæ* commentar. Non plus valet horum cod. conſenſus hoc loco, quam mox verſu 16. c. V. 2. 6. imo in rhythmo, ἀναπαύεται, δοξάζεται, non plures offendiſſe librarios, mirari poſſis. ¶ ὑμᾶς] ἡμᾶς *Cyprian.*

16 [ὀνόματι] *Al. Barb. 2. Colb. 7. Cov. 4. Gen. Steph. 3. Æth. Copt. Lat. Syr. Tertull. Cyrillus Al. Oecum.* Ex v. 14.

19 ὡς] ~ *Al. Steph. 13. Æth. Lat.* ¶ κτίσῃ] al. κτίσει, ſed κτίσης, & inde κτίστης, penacuitur, uti γλύπτης, γνώστης, πλάστης, μύστης, φρίστης, ῥύστης, χύτης, & reliqua ejuſmodi, diſſyllaba, fere omnia. ¶ αὐτῶν] ἑαυτῶν *Steph.* ed. ¶ [ἀγαθοποιοῦντες] *Al. Barb. 1. Colb. 7. Cov. 4. Gen. Lin. Steph. 3. 1,* Inſtar pluralium, Petro frequentium. v. gr. Ep. II. cap. III. 11.

CAP. V.

1 τὰς] ἐν τὰς *Al.* & al. ¶ ὁ prius] ὡς *Comp.* cum proximis.

2 θεοῦ] χριστοῦ *Er.* & al. ¶ [κατὰ θεὸν] *Al. Colb. 7. Cov. 2. 4. Gen. L. Lin.* marg. *Pet. 3. Steph. 3. 1. 11. Æth. Copt. Lat. Euthal. Hieron.* & al. ¶ μηδὲ] μὴ *Er. Al. Vff.* & alii. μήτε *Aug. 6.*

4 ἀρχιποίμενος] *Steph.* & al. ed. *Aug. 6. Vff.* ἀρχιποιμένος *Er.*

5 [~ ὑποτασσόμενοι] *Al. Barb. 1. Cov. 4. Gen. Lat. Syr. Antioch.* homil. 109. unde ὑποτάσσεσθε *Steph. 13.* ¶ ἐγκομβώσασθε] *Comp.* &c. ἐγκομπώσασθε *Plantin.* ed.

6 καιρῷ] καιρῷ ἐπισκοπῆς *Al. Aug. 6. Colb. 7. Cov. 2. Lin. Pet. 2. Steph. 3. 11. Æth.* (vel etiam *Arab.*) *Copt. Lat. Ephraim, Euthal. Hieron.* & c. II. 12.

8 [~ ὅτι] *Comp. Al. Aug. 6. Pet. 2. 3. Vff.* & ſeptem alii, *Euthal. Calavitan.* ¶ περιπατᾷ] περιέρχεται *Pet. 1.* & al. Id verbum cum animalis vocabulo magis proprie convenire viſum. ¶ καταπίῃ] *edd.* &c. *Ephraim, Chryſ.* non ſemel, *Iſidorus Peluſ. Andreas Cæſ.* καταπιεῖν *Vff.* & complures, etiam in *Valla* & *Er.* annot., *Cyprianus.* Ex alliteratione.

10 [ὑμᾶς] *Comp. Al. Aug. 6. Colb. 7. Cov. 2. Laud. 2. Pet. 1. 2. 3. Vff., multi,* ut ait Beza, *Arab.* ¶ καταρτίσαι & στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι] *Comp. Er.* ex nonnullis cod., neſcio an *Colb. 7. Gen. L. Lu. Steph. 1. ζ. θ. 11. Trin.* cum *Baroc. Cov. 3. Hunt. 1. Laud. 2. Pet. 1. Oecum.* καταρτίσαι, & tamen, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι, Græca lectio in annot. *Er.* (qui στηρίξαι &c. idcirco ut verbalia accipit:) *Aug. 6. N. 1. 2.* nec non *Vff.* καταρτίσαι eſt ex Hebr. XIII. 21. unde in ceteris tribus verbis alii item fecerunt optativum, Græcis amatum, (vid. LXX. Deut. XXVIII. 7 ſſ.) ut in contextu: alii indicativum retinuerunt. [καταρτίσαι, & στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι] *Cant. 2. Cov. 2. 4. Lin. Magd. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph. 3. 1. 13. Vien. Euthal.* & ſic, ſed θεμελιώσαι omiſſo, *Al. Æth. Lat. Ambroſ. Syr.* ſic, σθενώσαι certe, *Heſychius.* ¶ ὑμᾶς] *edd.* &c. Sic Heb. I. c. [~] *Al. Magd. Vien. Lat. Syr.* (primam pluralem habent,) *Ambroſ.*

Digitized by Google

11 ἡδόξα καὶ] ~ *Al. Baroc. Æth.* ¶ [~ καὶ τὸ] *Er. Steph. ed. 1. 2. Aug. 6. Cant. 2. N. 2. Lu.* ¶ καὶ τὸ κράτος] ~ *Vff.* ¶ τῶν αἰώνων] ~ *N. 1. Copt.*

12 ἐστήκατε] στῆτε *Al.* & alii. *ſtatis* habet *Lat.* ſed *ſtate* mſ. *Colon.*

14 ἀγάπης] ἁγίῳ *Aug. 6. Vff.* & alii, *Lat. Syr.* ¶ [~ ἰησοῦ] *Al. N. 1. Æth. Syr.* ¶ [~ ἀμὴν] *Al. Cov. 2. 4. Gen. Æth.*

EPISTOLA II PETRI.

Habent eam

EDD. *Comp. Er.* &c.

MS. CLASS. I. *Al. Aug. 6. Bar. Cant. 2. 3. Cov. 2. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. Vff.*

Sed c. I. 1 — 15 deſunt in *Lin.*

c. I. 1 — c. II. 3 deſunt in *Cant. 3.*

c. III. 2 — 18 deſunt in *Laud. 2.*

CLASS. II. *Barb. octo, Baſil. 2. Colb. 7. Gen. L. Lu. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph. β. ε. ζ. θ. ι. ια. ιγ. Vien.*

VERSION. *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.*

PATRES, *Euthal. Oecumen. Caſſiod.* &c.

CAP. I.

1 συμεὼν] σίμων *Comp.* & alii, *Euthal.* ¶ καὶ ἀπόστολος] ~ *Syr.* aliqui.

2 ἰησοῦ] χριστοῦ ἰησοῦ *Comp. Steph. β. ια.* & ſic, vel ἰησοῦ χριστοῦ *Colin. ed. Al. Cov. 2. 3. 4. N. 1. Laud. 2. Lu.* ¶ ἡμῶν] ~ *Al.* & al.

3 διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς] *edd.* &c. διὰ ex contextu. [ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ] *Al. Cov. 2. N. 1.* paucique admodum codices apud Bezam, qui, neſcio, cur eos dubiæ fidei dicat, *Cyrillus Al. Lat. Caſſiod.* vel etiam *Æth. Syr.* Amplectitur Calvinus.

4 ὧν] ὃν *Steph. ια. Colin.* ed. *Æth. Lat.* aliqui. ¶ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα] *Comp. Er. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Oecum.* [μέγιστα ἡμῖν καὶ τίμια] *Steph.* ed., *Lat. Syr.* ¶ ἡμῖν] ὑμῖν *Al. Syr.* Ob ſequens γένησθε. ¶ ἐν ἐπιθυμίᾳ] ἐπιθυμίας *Vien. Lat.* ἐπιθυμίας καὶ *Cov. 4. Gen. Steph. id.* an potius *β. ε.* nam hi duo cum *Cov. 4. Gen. Vien. Lat.* congruunt etiam 1 Pet. III. 15. ad *Steph. id* nuſquam ad Epp. citatur.

5 [αὐτοὶ δὲ τούτῳ] Lectio media. unde αὐτὸ δὲ τοῦτο *Barb. 4. Cov. 2. 3. 4. N. 1. Pet. 1. 3. Valla.* αὐτῷ δὲ τούτῳ *Euthal.* αὐτοὶ δὲ *Al.* & ſic *vos autem* habet *Lat.* αὐτοὶ δὲ τοῦτο *Steph. ια. Colin.* ed. Sic καὶ αὐτοὶ 1 Petr. II. 5. & τούτῳ Act. XV. 15.

8 ἀκάρπους] ἀπράκτους *Er.* & al.

9 ἁμαρτιῶν] ἁμαρτημάτων *Al. Aug. 6.* & al. E Rom. III. 25.

10 βεβαίαν κτλ.] *edd. mſſ. Ambroſ.* l. 3 de fide, c. 6. [ἵνα διὰ τῶν καλῶν ἔργων — ποιῆσθε] *Barb. 1. N. 1. Steph. β. ια. ιγ. Armen. Copt. Lat. Beda*, & ſic fere, ὑμῶν ante ἔργων inſerto, *Al. Cov. 2. Æth. Syr.* Gloſſa, neque hæc una catholicis adſperſa epiſtolis in his codd. Allegat tamen Lutherus in Poſtilla eccl. T. II. f. 557

Digitized by Google

f. 557 ed Spener. Conf. 1 Petr. IV. 19. Ac viciſſim Eſtius non obſcure Gloſſam fatetur.

11 εἰς] ἡ εἰς *Aug. 6. Vff.*

12 ἐκ ἀμελήσω] *edd. mſſ. Armen. Copt.* &c. Facilitatis ſpecie. [μελήσω] *Al. Cov. 2. 4. Gen. Lat. Heſych. Suidas.* nec non *Steph. ια. Curcell.* margo. *non differam* habet *Caſſiod.* Vid. *Gnom.* ¶ ἀεὶ] ~ *Vff.* & alii. ¶ ὑμᾶς ἀεὶ] *Er.* &c. *Lat.* ἀεὶ ὑμᾶς *Comp. Aug. 6.* pluresve.

21 [~ οἱ] *Comp. Aug. 6. Baroc. Cov. 2. 3. Lin. N. 1. 2. Pet. 2. 3. Vff.*

CAP. II.

1 παρεισάξουσιν] παρεισάγουσιν *Vff.* & quidam codd. apud *Gerh.* ad h. l.

2 ἀσελγείαις] *Comp. Colinaei & H. Steph. ed., Al. Aug. 6. Baroc. Colb. 7. Cant. 2. Cov. 2. 3. 4. Laud. 2. L. Lin. Lu. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. 2. 3. Sin. Steph. δ. ε. ζ. ια. ιγ. Vff.* & cŏdd. apud *Stunicam*, nominatim *Rhodius*; *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr. Euthal. Oecumen.* Probat Gerhardus, & Anonymus apud Hedingerum ad h. l. [ἀπωλείαις] *Er.* & al. edd. *Vien.* neſcio, an etiam *Gen. Seid. Steph. θ.* cum *Hunt. 1.* & *Oecumenio*, quibus Eraſmus congruere ſolet. Ex alliteratione ad v. 1. 3. ¶ ὁδὸς] δόξα *Al. Steph. ιγ. Æth.*

3 [νυσάξει] *Comp. Aug. 6. Barb. 5. Cant. 2. L. Lin. Lu. Magd. N. 1. 2. Vff.*

4 ζόφῳ] *inferni* habet *Lat.* ¶ τηρουμένους] *Comp. Aug. 6. Baroc. Cant. 2. Cov. 3. 4. Gen. Laud. 2. L. Lu. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. 2. 3. Steph. ε. ζ. ι. Vff.* nonnulli apud *Er.* κολαζομένους τηρεῖσθαι *Colb. 7.* κολαζομένους τηρεῖν *Al. Barb. 1. Cov. 2. Lin. Steph. δ. ια. ιγ. Arab. Lat. Syr.* Ex v. 9. [τετηρημένους] *Er.* neſcio an *Seid. Sin. Steph. ζ.* cum *Cant. 3. Hunt. 1. Vien. Oecum.*

6 γομόῤῥας] *edd.* &c. Quod facile arripi potuit ex alliteratione ad τεφρώσας. [γομοῤῥῶν] ſic, vel γομοῤῥῶν *Steph. δ. ιγ. Lat.*

9 παρασμᾷ] παρασμῶν *Comp. Aug. 6.* & al.

10 ἐπιθυμίᾳ] ἐπιθυμίαις *Gen.* & alii, *Syr.* ¶ κυριότητος] κυριότητας *Comp. Hunt. 1. Vff. Lat.* aliqui. Ex rhythmo. ¶ ἐν τρέμασι] comma addit *Steph. ed. 1.* & *Lat.*

11 τολμηταὶ] comma addunt alii. Vid. *Gnom.* ¶ κατ' αὐτῶν] Id reciproco ſenſu accipiunt *Arab. Lat.* ex quo καθ' ἑαυτῶν *Steph. ιγ.* ¶ [~ παρὰ κυρίῳ] *Al. Steph. ιγ. Æth. Copt. Lat. Syr. Ephraim, Euthal.* παρὰ κυρίᾳ *Aug. 6.* & al. ¶ παρὰ] ~ *Pet. 3.*

12 [γεγεννημένα] *edd. principes, Beza, Al.* ex raſura, *Aug. 6. N. 1. 2.* pluresve. ~ *Lat. Steph. ιγ.* ¶ καταφθαρήσονται] καὶ φθαρήσονται *Al.* & al. Ex alliteratione καὶ φθορᾷ. φθαρήσονται *Ephraim.*

13 [ἀγάπαις] *Al.* (qui item in Pſ. LXXVII. 36. pro ἠπάτησαν, habet ἠγάπησαν) *Barb. 1. Æth. Lat.* & *Tr.* de ſingularit. cleric. Ex Iud. v. 12, ubi pro ἀγάπαις, ἀπάταις habet *Al.* per compenſationem. ¶ αὐτῶν] ~ *Arab.*

14 [ἀκατάπαυστα] *Colin. ed. Barb. 1. Baſ. 2. Cov. 2. 4. Hunt. 1. Pet. 3. Euthal. Æth. Lat.* quanquam *inceſſabiles* teſtatur Eſtius *in nonnullis adhuc exemplaribus*

bus legi. ¶ [πλεονεξίας] *Comp. Al. Aug. 6. Gen. Lu. Steph. omn. Vff.* & ſex alii, *Æth. Lat. Syr. Euthal.* Rhythmus, *κατάρας* &c.

15 ~ τὴν ante ἐυθείαν] *Comp. Al. Aug. 6. Cæſ. Vff.* cod. plurimi. τὴν *edd.* al. ¶ τῆ alterum] *ex* habet *Lat.*

16 παραφρονίαν] *edd. mſſ. Oecumenius* in comm. Vocabulum neque apud LXX, neque alibi obvium, natum videtur ex alliteratione ad παρανομίας. unde etiam παρανομίαν *Euthalius.* [παραφροσύνην] *H. Stephani* ed. 3. *Cov. 2. Lin. Steph. ſ. ıγ.* pluresve, *Oecumenii* textus.

17 νεφέλαι] *edd.* &c. Ex Iud. v. 12. [καὶ ὁμίχλαι] *Al. Barb. 2. Cov. 3. 4. Gen. L. N. 1. Pet. 3. Steph. ſ. ı. ıı. ıγ. Euthal. Æth Copt. Lat. Hieron.* ¶ [~ εἰς αἰῶνα] *Æth. Lat. Hieron. Barb. 1. Syr.* ſed habet *Caſſiodorus.*

18 φθεγγόμενοι] φθεγξάμενοι *Er. Magd.* & alii, *Oecum.* in textu. Ex v. 16. ¶ ἀσελγείαις] *edd. mſſ.* &c. Ex rhythmo ἐπιθυμίαις. unde ἐν ἀσελγείαις *Oecum. Beza*, e *Scholiis* Græcis duntaxat, & ſic tamen *edd.* recent. [ἀσελγείαις] *Barb. 5. Cov. 4. Gen. Pet. 1. Steph. ı. Lat. Hieron. Auguſtin.* ex alia & alia verſione. Vid. *Gnom.* ¶ ὄντως] *edd. mſſ. Armen.* &c. [ὀλίγως] *Al. Cov. 2. Steph. ıı. ıγ. Copt. Lat. Hieron. Arab. Syr.* ſolito conſenſu; ex ſimilitudine literarum; vel etiam ex phantaſia librarii, quæ ab ἀσελγείαις, λιγ facillime repetiit. Inde (quia ὀλίγως rariſſimum adverbium eſt, quod apud Hippocratem loco a lexicographis citato non reperimus; quanquam Athanaſius habet, in Ep. ad Rufinian. ὀλίγως & μεγάλως opponens) porro ὀλίγον *Comp. Laud. 2. Seid.* ſolito item conſenſu. ¶ ἀποφυγόντας] *edd.* &c. Sic v. 20. [ἀποφεύγοντας] *Al. Barb. 1. Cov. 4. Steph. ſ. ı. Arab. Lat. Syr.*

20 εἰ] οἱ *Comp. Cov. 4. Gen. Lin.* manu recentiori. unde pro γίγονεν, καὶ γέγονεν *Cov. 4. Gen.* γέγονε γάρ *Lin.* ¶ κυρίου] κυρίου ἡμῶν *Al. Aug. 6.* & al. ¶ καὶ σωτῆρος] ~ *Lu. Syr.* & al. καὶ σωτῆρος ἡμῶν *Cov. 2.* & al. ¶ δὲ] ~ *Aug. 6. Lat.*

21 ἐπιστρέψαι] εἰς τὸ ὀπίσω ἀναπάλιν *Al. Cov. 2. Steph. ſ. ıı. Lat.* & al. Periphraſis verbi magis in bonam partem uſitati antiquiſſima. ἐπιστρέψασιν τὸ ὀπίσω *Steph. ıγ.* ex *Lat.*

CAP. III.

1 ἤδη] *ecce* habet *Lat.*

2 ἡμῶν] ~ *Gen.* & (qui id poſt σωτῆρος ponunt) *Æth. Syr.* [ὑμῶν] *Comp. Al. Baroc. Cant. 2. 3. Cov. 2. L. Lu. N. 1. 2. Pet. 1. 2. 3. Vff. Arab. Lat.*

3 ἐσχάτῳ] ἐσχάτων *Al.* & al. ¶ [ἐν ἐμπαιγμονῇ] *Al. Barb. 2. Cov. 4. Gen. N. 1. Pet. 3. Steph. ſ. ı. ıı. ıγ.* (quanquam ἐν deeſt in marg. ed. Steph.) *Cyrillus Al. Euthal. Æth. Arab. Lat. Caſſiod. Syr.* Id Millius ita probat, ut ἐμπαῖκται pro gloſſa habeat ex Iud. v. 18. ¶ αὐτῶν ἐπιθ.] ἐπιθυμίας αὐτῶν *Comp. Aug. 6. Vff.* ¶ αὐτῶν] ~ cod. *Hippolyti.*

7 τῷ αὐτῷ] *Comp. Aug. 6. Baroc. Cant. 2. 3. Hunt. 1. Lin. Lu. N. 1. 2. Syr.* Lectio media, unde τῷ αὐτῷ *Beza* (e *Steph. ı. ıı. Lat.*) & recent. edd. nec non *Al. Cov. 2. 3. 4.* αὐτῷ *Er. Steph.* ed. *Oecum.* neſcio an alii cum *Magd.* τῷ *Vff.* ¶ [πυρί,] *Aug. 6.* in comm.

8 ἐν δὲ τούτῳ]. ἐν δὲ τούτῳ *Vff. Euthal.*

9 [δι] *Al. Colb. 7. Steph. δ. Æth. Lat. Syr.* ¶ [ὑμᾶς] Iidem & *Hervagii ed. Aug. 6. Cov. 4. Lin. Pet. 3. Steph. ι. ιγ.*

10 ἐν νυκτί] *edd. mſſ.* plur. Multi ex 1 Theſſ. V. 2. *repetunt.* [~] *Colinæi ed. Al. Colb. 7. Cov. 2. 4. Gen. Pet. 3. Euthal. Æth. Copt. Lat. Syr. Didymus, Auguſtinus.* ¶ οἱ] ~ *Aug. 6. Vff.*

12 θεοῦ] κυρίου *Cov. 4. Gen. Pet. 2. Arab. Lat.* ¶ τήκεται] τακήσεται *Comp. Aug. 6.* & al.

13 κατὰ] κοὶ *Al. Lat.* in mſ. Colon. & alibi. Ex allit. ad καινήν.

14 ἄμωμοι] *Al. Colb. 7. Cov. 2. N. 1. Steph. ι..*

15 [~ ἡμῶν] *Cov. 3. N. 1. Syr. Euthal.* ὑμῶν *Vff.*

16 αὐταῖς] αὐτοῖς *Al.* ¶ οἷς] αἷς Idem (per Compenſationem) & *Barb. 2. Cov. 2. 4. Steph. δ. ι. ια. Æth. Arab.*

18 χριστοῦ] χριστοῦ κοὶ θεοῦ πατρὸς *Pet. 3. Steph. ιγ. Euthal. Syr.* Ex c. I. 2. ¶ κοὶ ante εἰς] ~ *Comp. Lat.* aliqui.

EPISTOLA I IOHANNIS.

Habent eam

EDITIONES, *Comp. Er.* &c.

MS. CLASS. I. *Al. Aug. 6. Bar. Cant. 2. 3.* (a cap. I. 1. ad c. III. 20.) *Cov. 2. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. Vff.*

CLASS. II. *Barb. octo, Baſ. 2. 3. Colb. 7. Gen. L. Lu. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph. δ. ι. ζ. θ. ι. ια. ιγ. Trin. Vien.*

VERSION. *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.*

PATRES, *Euthal. Oecum. Auguſtin.* &c.

CAP. I.

4 ὑμῶν] *Er. Steph. ed. 1. Beza* & al. edd. *Al. Cov. 2. N. 1.* omnes apud *Er.* pluresve alibi, cum *Vff. Oecum. Æth. Arab. Lat.* [ἡμῶν] *Comp. Steph. ed. 3.* & al. cum multis mſ. *noſtrum in vobis* habet *Syr.*

5 . κοὶ uſq. αὐτῷ,] · κοὶ — αὐτῷ. Sic diſt. *Artemon.* p. 375. ¶ ἔστιν αὕτη] *Comp. Er. Barb. 7. Vff.* pluresve, *Oecum.* αὕτη ἐστὶν *Steph.* edd. ¶ αὕτη] ~ *Hunt. 1.* ¶ ἐπαγγελία] *edd.*, cum pauciſſimis mſ. v. gr. *Cov. 4. Laud. 2. Oecumenii* textus. conf. var. c. III. 11. Ex c. II. 25. [ἀγγελία] *Al. Aug. 6. Barb. 7. Baroc. Cant. 2. 3. Cov. 2. 3. Hunt. 1. Lin. Lu. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. 2. Steph. δ. θ. ια. Vff. Vien. Oecum.* in comm. *Æth. Arab. Lat. Syr. Luth.* Ambiguum eſt in *Coptico* verbum.

7 ἀλλήλων] *edd. mſſ. Armen. Copt.* &c. [αὐτῷ] *Clemens Al.* f. 321 ed. Heinſ. *Tertull.* de Pud. c. 19. *Didymus* de Spir. S. apud Hieron. f. 195. *Curcellai* margo. Ex v. 6. ¶ [~ χριστῷ] *Gen. Æth. Syr. Clemens Al. Lat.* in mſ. Char. *Leo.* ¶ τῷ υἱοῦ] ~ *Æth.*

CAP. II.

4 καὶ alterum] ~ *Al. Cov. 4. Gen*

7 ἀδελφοὶ] *edd.* &c. E lectionariis, Vid. *Gnom.* ad 1 Ioh. III. 13. [ἀγαπητοὶ] *Al. Barb. 2. Cov. 2. 4. Gen. Lin.* marg. *N. 2, Pet. 3. Steph.* δ. ε. ι. ια. *Enthal. Copt. Lat. Syr.* ¶ [~ ἀπ' ἀρχῆς] *Al. Barb. 2. Cov. 4. Gen. Pet. 1. 2. 3. Æth. Arabs* Erpenii, *Lat. Syr. Clemens Al.* apud Caſſiod,

8 αὐτῷ] αὐτῇ *Pritii* ed. 3. Notamus ſpecioſum ſphalma, ne propagetur. ¶ ὑμῖν alterum] ἡμῖν *Al.* & al. ¶ σκοτία] σκιὰ *Al.*

12 γράφω] *edd.* &c. Non obſervata partitione hujus loci: de qua vid. *Gnom.* ¶ ἔγραψα] *Barb. 3. Colb. 7.* pluresve, *Curcell.* margo. ¶ τεκνία] παιδία *Gen.* & al. Ex eadem cauſa,

13 γράφω tertium] ἔγραψα *Al.* cum multis. Ex eadem cauſa.

14 [~ ἔγραψα κτλ.] *Baſ. 3. Lat.* (ſed *ſcribo vobis* &c. habet mſ. Lat. S. Andreæ apud Brugenſem, Colon. & alii;) *Comp.* γράφω ὑμῖν ἀδελφοὶ, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς *Angliça* verſio vetus.

17 [~ αὐτῆς] *Al. Colb. 7. Cov. 4. Gen. Orig.* ¶ καθὼς] *quomodo & Deus manet in æternum* addit *Cyprianus, Calaritan. Ruricius, Zeno, Auguſtinus.*

18 ὅτι prius] *edd. mſſ. Iren. Orig.* &c. ~ *Al. Æth.*

19 πάντες] ~ *Syr. Iren. Clemens Al.* apud Caſſiod,

23 [ὁ ὁμολ. κτλ.] *Beza*, e *Steph.* δ. ι. ια. ιγ. *Lat. Syr.* item *Al. Barb. 2. Colb. 7. Cov. 2. 3. 4. Gen. Lin. N. 1. Orig. Cyrillus Al. Æth. Arabs* Erpenii, *Armen. Copt.* nec non Adumbrationes *Clementi* Al. adſcriptæ. Omittit mſ. *Lat.* Colon. Admittit Calovius in Critico ſacro, p. 483. nec non Rumpæus in comm. crit. p. 294. *Qui confitetur Filium, & Filium & Patrem habet* legit *Cyprian. Hilar. Auguſt. Vigilius, Beda.* ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν, καὶ τὸν πατέρα ὁμολογεῖ *Epiphanius.*

24 ἔν] ~ *Al.* & al.

27 μένετε] μενέτω *Colin.* ed. *Gen.* & alii, *Lat.* ex v. 24. ¶ [αὐτῆς] *Barb. 1. Cov. 2. 4. Gen. N. 2. Steph.* δ. ι. ια. ιγ. *Athanaſ. Arab. Lat.* vel etiam *Syr.* Allit. ad præced. ¶ μενεῖτε] μένετε *Al.* & alii, *Euthal. Photius, Lat.* Ex v. ſeq.

28 [μα] *N. 2. Pet. 3. Euthal. Æth. Arab. Syr.*

29 εἰδῆτε] ἴδητε *Comp. Al. Aug. 6. Vff.* & al. Ex c. III. 1. ¶ πᾶς] καὶ πᾶς *Al.* & alii. ¶ γεγέννηται] γεγένηται *Er.*

CAP. III.

1 κληθῶμεν] *edd.* &c. *Caſſiod.* κληθῶμεν καὶ ἐσμεν *Al.* & alii, *Syr.* at *nominemur & ſimus* habet *Lat.* E v. ſeq. ¶ ἡμᾶς] ὑμᾶς *Er. Aug. 6. Vff.* & alii, *Oecum. Arab.*

2 δὲ]

2 δὲ] ~ *Al. Lat. Orig.*

5 ἡμῶν] ~ *Al.* & alii, *Lat.* in cod. multis, *Tertull.* vel etiam *Cassiod.*

10 ποιῶν δικαιοσύνην] ποιῶν τὴν δικαιοσύνην *Al. Aug. 6.* & al. E v. 7. [ὢν δίκαιος] *Orig.* comm. in Ioh. *Lat. Tertull. Cyprian. Calaritan.* Indidem.

11 ἀγγελία] *edd.* &c. *Oecumenius* in comm. ἐπαγγελία *Gen.* & alii, *Oecumenii* textus E c. II. 25.

14 [~ τὸν ἀδελφὸν] *Al. Cov. 4. Gen. Copt. Lat.* (sed habet *Cassiodorus, Barb. 1.*) Ex c. IV. 8.

15 ἑαυτῷ] *Colin.* ed. *Al. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi. αὐτῷ vel αὑτῷ edd. multæ.

16 ἀγάπην] ἀγ. τοῦ θεοῦ *Lat. Rhodius* cod. *Comp.* & inde recent. aliqui. Glossa ex c. IV. 9. ἀγ. τοῦ χριστοῦ *Arabs* Erpenii.

18 [τῇ] *Comp. Al. Aug. 6. Vff.* cod. plurimi. ¶ [ἐν] *Al. Bas. 2. 3. Gen. L. Pet. 2. 3. Vff.* & sex alii, *Clemens Al. Euthal. Oecum.* exeg. Vnde ἐν etiam ante λόγῳ inseruere *Euthal. Pet. 3.*

19 γινώσκομεν] γνωσόμεθα *Al. Cov. 4. Gen. Lin. N. 1. Pet. 3. Steph. 1. 2. Clemens Al. Euthal.* Ob πείσομεν.

20 ὅτι alterum [~ *Al. Lin. Oecum. Lat.*

21 [~ ἡμῶν] *Al. Colb. 7. Cov. 4. Hunt. 1.*

23 [πιστεύωμεν] *Al. Aug. 6. Barb. 1. Cov. 2. 4. Lu. Trin.* unde πιστεύομεν *Anthologium.* ¶ τοῦ υἱοῦ] ~ *Al.* ¶ [~ ἡμῖν] *Comp. Er. Aug. 6. Baroc. Bas. 2. 3. Cant. 2. Hunt. 1. Laud. 2. Magd. N. 2. Pet. 1. 2. 3. Vff.* plurisve, *Oecum.* Pronomen hoc ante ἔδωκεν est in *Anthologio.*

24 ἡμῖν ἔδωκεν] ἔδωκεν ἡμῖν Comp. Aug. 6. plurisve. Ex c. IV. 13.

CAP. IV.

2 [γινώσκεται] *Comp. Bas. 2. Cov. 4. Gen. Laud. 2. L. Lin. Lu. Magd. Pet. 2. 3. Sin. Lat. Syr.* nescio an *Steph.* ια. ¶ ἐληλυθότα] ἐληλυθέναι *Arab. Lat. Syr. Iren. Cyprian. Theodorit.* cod. *Vaticanus, Curcellæi* mantissa. Participium Græcum pro infinitivo positum censuere interpretes.

3 μὴ ὁμολογεῖ κτλ.] *edd. mss.* omnes, *Æth. Ærab. Armen. Copt. Syr. Polycarpus, Cyrillus Al.* & omnes patres Græci, *Cyprianus, Ambros.* in Luc. IV. Idque defendit Cajetanus. *negat* &c. Ambros. in Luc. XII. *Hilar.* in 1 Cor. XV. [λύει τὸν ἰησοῦν] *Origenes, Socrates* (qui locum hunc in antiquis exemplaribus sic ait habuisse, πᾶν πνεῦμα ὃ λύει τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἐκ ἐστι, queriturque, hanc lectionem ab hæreticis obliteratam. lib. VII. cap. 32.) *Lat. Iren. Lucifer Calarit. Leo, Prosper, Cassiodorus* (in Complex. h. l. & in Adumbr. ep. II. Ioh.) *Cassianus, Beda, Fulbertus Carnot.* (hæreticis rasuram adscribens:) *Theodoritum* addit Wandalinus. Vtrumque *Tertullianus, Ticonius, Augustinus, Fulgentius.* Rursum, *solvit Christum in carne venisse,* habet *Augustinus.* unde, quanquam *solvit Christum & negat*

gat in carne veniſſe, Millius legendum mavult, apparet, *ſolvit* primo, compendii gratia, pro illo, *non confitetur* poſitum; (nam *ſolvit Ieſum in carne veniſſe* habet etiam *Haymo* in Ap. XVII. 3.) & deinde a pleriſque quaſi ad hæreſes refutandas efficacius, cupide arreptum. Sane verbum *ſolvit* humanam potius artem, quam apoſtolicam redolet Sapientiam. ¶ [~ τὸν] *Comp. Aug. 6. Baroc. Hunt. 1. Laud. 2. Magd. Pet 3. Trin. Polycarpus, Anthologium.* ¶ τὸν uſque ἐληλυθότα] ~ *Æth.* ¶ ἰησῦν] ~ codd. in *Er.* annot. ¶ χριστὸν] ~ *Colb. 7. Arab. Syr. Theodorit.* ¶ χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλ.] *edd. mſſ. Armen. Copt.* &c. [~] *Al. Cov 4. Gen. Vaticanus* idem. ¶ ἐληλυθότα] *edd. mſſ. Cyrillus, Oecum.* ἐληλυθέναι *Polycarpus, Theodoritus, Irenæus, Cyprianus, Arab Syr. Curcell.* mantiſſa. ¶ ἐκ] ~ *Aug. 6. Vff.* & alii. ἀπὸ cod. apud *Socratem.* ¶ τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ ἀντιχρίστου *edd. mſſ. Iren. Tertull. Cyprian. Caſſian. Syr.* ſed *hic eſt antichriſtus* habet *Lat.* (facillima mutatione,) & *Copt.* ¶ τὸ] ~ *Comp. Barb. 8. Laud. 2.*

4 αὐτὰς] αὐτὸν *Lat.* plerique, nec non *Æth.*

13 δέδωκεν] ἔδωκεν *Al.* & alii, *Anthologium.*

14 τεθεάμεθα] ἐθεασάμεθα *Al.* & alii, *Anthologium.*

15 ἰησοῦς] κύριος *Pet. 3.* ex indifferentia librarii.

16 πεπιστεύκαμεν] πιστεύομεν *Al. Colb. 7. Lat.* aliqui. ¶ αὐτῷ] αὐτῷ μένει *Comp. Aug. 6. Gen. L. Lu. Pet. 3.* & ſeptem alii, *Cyprianus, Zeno, Auguſtinus, Fulgentius, Salvianus.* Ex v. 15.

19 ἡμᾶς] ἡμεῖς ἴν *Al.* & al. ¶ [~ αὐτὸν] *Al. Cov. 4. Gen.* unde τὸν θεὸν *Lin. Æth. Lat. Barb. 1. Syr.* at *invicem* ſupplet *Leo.* ¶ αὐτὸς] *edd.* &c. *Lat.* in cod. multis, *Leo.* [ὁ θεὸς] *Al. Barb. 1. Lin. Steph. 2. m. Lat.*

21 ἀπ' αὐτοῦ] ἀπὸ τοῦ θεοῦ *Al. Lat.* aliqui.

CAP. V.

2 τηρῶμεν] ποιῶμεν *Gen.* & alii, *Anthologium, Lat.*

4 ἡμῶν] ὑμῶν *Comp. Baſ. 2.* & alii, *Lat.* aliqui, *Leo.*

5 τίς] τίς δὲ *Hunt. 1.* & alii, *Anthologium, Lat.* aliqui. *& quis* habet *Leo.*

6 αἵματος] αἵματος καὶ πνεύματος *Al.* & al. πνεύματος *Vien.* omiſſo ὕδατος, ut notat G. a Maſtricht. ¶ ἰησοῦς ὁ χριστὸς] ἰησοῦς χριστὸς *Er. Vff.* Vtrumque *Oecumenius.* χριστὸς ἰησοῦς *Aug. 6.* ¶ αἵματι] πνεύματι *Al. Lu.* ¶ ὅτι τὸ πνεῦμα] *edd. verſiones, patres* Græci, Tr. de Bapt. Hæret. apud *Cyprianum; Ambroſius* de Spiritu Sancto, *Fulgentius.* [*quoniam Chriſtus*] *Lat. Beda*, alii. Vnde ὁ χριστὸς vertit *Veleſius.* Vtrumque *Auguſtinus* vel etiam *Leo.* Compendium illud ſcriptionis, quo *Spiritus* & quo *Chriſtus* notatur, primæ tantummodo literæ pictura diſtinguit. Exinde hæc varietas, vel ex Ioh. XIV. 6. Vid. Ioh. Cypriani Analyſ. fidei Chriſtianæ pag. 27. 7. 8 ἐν τῷ πτλ.] Hoc loco res poſtulat, ut aphoriſmos faciamus.

§ L Ipſa

Digitized by Google

§ I. Ipsa lectionis varietas hoc loco plane est singularis.

Omnium hæc facile est momenti gravissimi, & vexatissima, vel etiam antiquissima. Copiose de ea differuere Millius & Ger. a Mastricht in Notis: Kettnerus in Vindiciis Historiaque Dicti hujus: Emlynus & Martinus in Disceptationibus, quas exhibet Bibliotheca Anglica Tom. III. & V. & VII. novissimeque editor N. T. Gr. cum versione Anglica, ejusque confutator Leonardus Twells. Hi ceteros permultos memorant: nos potiora & in compendium & in ordinem redigemus, cum supplementis, nec sine spe profectus ac fructus. Legat autem totam considerationem nostram, qui de ea vult judicare.

§ II. Crisis debet esse vera, rigida & a studio partium remota.

Male strenuos ii se præbent in bellis Domini, qui ita animum inducunt: *Dogmati elenchoque meo opportunus est hic textus; ergo me ipse cogam ad eum protinus pro vero habendum, eumque ipsum, & omnia quæ pro eo corradi possunt, obnixe defendam.* Atqui veritas non eget fulcris falsis, sed se sola multo melius nititur. Porro sublato antecedente, consequens tolli negant Logici: quare qui lectionis cujuspiam, aut unius saltem alteriusve pro ea argumenti firmitudini diffidit, non statim violati proditive dogmatis reus est. Aliquando Antitrinitarii se ab hoc dicto admittendo non abhorrere ostenderunt; rursum, multi multis seculis, hoc dictum vel etiam expungentes, orthodoxi fuere. Quanquam nonnulli hodie nimium sunt fastidiosi, & quo longius sese a tali oraculo removent, eo sibi prudentiores videntur. Primum scire debemus, revera scriptum esse illud, quod scriptum esse fertur; tum demum fideliter ad suos usus conferre omnia.

§ III. Hunc versum editio *Comp.* non ex Græcis habet mss.

Valde ceteroqui laudatur illa editio, idque merito: sed illos ipsos cod. Græcos, quibus ea laudem suam debet, hoc versu caruisse, certum est. nam 1. Codices *Laud.* 2. & *Seidel.* quibus editio *Comp.* singulariter congruit per omnia, dictum non habent. 2. Ipse cod. *Rhodiensis*, cui Complutenses plurimum tribuerunt, & *Vaticanus* ille, quo iidem potissimum usi sunt, quemque Burnetus hac de re evolvit, non habent. 3. Complutenses, Erasmi dubitationem de hoc dicto refutantes, non Græcos ei codices, sed Latinos opposuere. *Sciendum est*, inquit Iacobus Lopis Stunica, *hoc loco Græcorum codices apertissime esse corruptos: nostros vero veritatem ipsam, ut a prima origine traducti sunt, continere. Quod ex Prologo B. Hieronymi super epistolas canonicas manifeste apparet.* Annot. contra Erasmum.

§ IV. Neque *Erasmus.*

Non habuere dictum hoc septem aut plura exemplaria Græca, quæ diversis sibi temporibus fuisse ait Erasmus in Resp. ad not. novas E. Lei. Itaque in ed. 1. 2.

Digitized by Google

Dictum omisit, omissum inde etiam ab *Aldo*, *Colinæo*, aliisque typographis antiquis. *Verum tamen, ne quid dissimulem*, inquit idem in Annotationibus posterioribus, & in Antistunica, *repertus est apud Anglos Græcus codex unus, in quo habetur ὅτι τρεῖς &c. Ex hoc igitur codice Britannico reposuimus, quod in nostris* DICEBATVR *deesse, ne cui sit ansa calumniandi.* Fuisse illum cod. ms. Gr. N. T. aliquantum veterem, quis scit? ipse Erasmus eum non vidit. nam sub editionem N. T. primam in Britannia ille quidem fuit, ut ex Epistolis potius, quam ex Vita ejus apparet; sed ultimum illud Erasmi iter Britannicum fuit, ante editionem secundam: & in tertia demum hanc periocham reposuit, ideo videlicet, ne ab iis, qui eam ex Britannia miserant, quibus ipse non obscure diffidit, accusaretur. quis enim alius *calumniandi ansam* habuisset. Ex actis concilii Lateranensis, de quibus infra, hanc periocham in Britannicum codicem immigrasse, sunt qui putant: sed alia concilii, alia Britannici codicis lectio est. Liceat suspicionem, hac re multum agitata nobis obortam, promere. *Britannicum* illum codicem, uti vocant, aliquis Britannorum (quorum tum rex Hispanam in matrimonio habebat,) ex Complutensi recensione, antequam ea publicaretur, nactus est & Erasmo misit. Etenim primum Britannicus codex comma ultimum versus octavi omittit, ut Erasmus annotat: (quanquam Erasmus in verbis postmodum adjectis, ejus rei oblitus est:) omittit autem id comma Complutensis quoque editio, invitis ms. Græcis omnibus. deinde codex Britannicus & editio Complutensis versum 7 & 8 eodem ordine exhibet, invitis documentis, de quibus infra, antiquioribus. Potest injici, Comp. editionem per se (ut res loquitur,) & sic quoque Britannicum codicem sine Complutensium opera, Latinorum codicum auctoritate, versum 8 & in extremo mutilasse, & versui 7 postposuisse. Atque hoc ipsum satis esset ad prodendam indolem Britannici codicis, etiam ab Erasmo, quo erat judicio, agnitam: sed tamen a Complutensibus rem esse repetendam, quiddam non magnum magno est argumento. nam cod. Britannicus versu 8 ter articulum τὸ omittit: & Complutensis quidem editio articulum habet, sed codicem, quem alias ea editio sequi solita est, articulum omisisse, patet ex eo, quia gemellus ei Laudinus 2 articulum omittit, contra omnes cod. Græcos ceteros. Hinc elucet, Complutenses, quum versum 8 cum articulo excuderent, alios codices prætulisse: sed eundem eos versum aliquando ex Laudini 2 gemello sine articulo recensitum habuisse, quomodo in Britanniam delatus est. Vtrovis porro modo ad Græca versus octavi verba, Græca versus septimi versio est attemperata. unde Complutensis editio utroque versu articulos habet; Britannicus codex neutro. Sed dicamus quod res est: Capitulum hoc verius sive excerptum erat, quam codex: neque enim in alia ulla N. T. varietate codicem Erasmus Britannicum citat, qui tamen, si exstitisset, totus vel ob hanc unam lectionem plane singularem excussu dignissimus fuisset: & in Britannia vel ob hunc ipsum locum, ibi imprimis vexatum, diligentissime custoditus esset. atqui eum *hodie nullibi in bibliothecis Anglicanis amplius comparere*, affirmat, ipse in Britannia peregrinatus, B. Godofr. Hoffmannus in Synopsi Theol. p. 36.

§ V.

Digitized by Google

§ V. Neque *Stephanus*: neque *Beza*.

Multi putarunt, Stephanum in nonnullis codicibus hunc legisse versum: at Stephanus ad epp. Paulinas & Canonicas non alios cod. mss. habet, atque ℓ. a. ζ. ϑ. ι. ια. ιγ. (nam Steph. α est ed. Comp.; in reliquis cod. Steph. non erant epistolæ:) atque in his septem Stephanus hoc loco hiatum notat, & quidem ad illud, ἐν τῷ οὐρανῷ, duntaxat: enim vero lunulam loco non suo posuit. *Legimus & nos in nonnullis Rob. Stephani veteribus libris*, inquit Beza in ed: 2. ut passim ait, *nos legimus*; nunquam tamen, *ego legi*. legit scilicet, ut in præfatione sua memorat, Excerpta Stephani, & quum in iis codices, qui fere Evangelistas habebant, non videret pro omissione versiculi citatos, versiculum juxta cum Epistola Stephano in iis *lectum* putavit. conf. Var. Ioh. VIII. 1. Satis constat hodie Stephanicorum ratio codicum: plerique, suis numeris distincti, Lutetiæ in bibliotheca regia visuntur. vid. Proleg. Wetsten. cap. 3 ss. Quid multa? Latina Stephani Biblia lunulam suo loco exhibent, & disertam in margine habent annotationem: *Sic legunt* (scil. *in coelo*, *Pater*, reliqua) *quadam exemplaria Græca Britannicus NEMPE codex, & Complutensis juxta Hieronymi lectionem*. Nullum alium habuit, quem citaret.

Non debemus in tanta re translatitiis rumoribus dicis causa pro telo arreptis, aut voluntaria credulitate niti; sed religiose & circumspecte agere. nec Vaticanum, nec Britannia, nec Lutetia eos codices Græcos quærentibus hodie monstrat, quos Complutensibus, Erasmo, Stephanoque multi imputant & obtrudunt: & ipse contextus Græcus, qui codicibus illis tribuitur, ita variat, ut a diversis e Latino traductum agnoscas. Multo minus pro Britannico, *vetustissimum Britannicum*, aut *Britannicos*; pro Vaticano, *Vaticanos*, huc allegari codices convenit: nil opis veritati tales ferunt phaleræ.

§ VI. Neque adhuc alii *cod. Gr. mss.* idonei hunc versum exhibent.

Non habent *Al. Aug. 6. Lin. N. 1. 2. Pet. 1. Vff.* ceterique octo totius classis primæ: non habent *Barb.* octo, *Colb. 7. Gen. L. Pet. 2. 3. Seid. Sin.* &, in appendice Millii, *Bas. 2. 3. Lu. Vien.* atque adeo tota classis secunda. nam *Trin.* est Lectionarium, de quo vid. Mill. Prol. 1470. neque cod. *Stephanicos* excipiet, qui aphorismum præcedentem respexerit. Non habent circiter duodecim codd. apud *Simonium* in Hist. crit. N. T. c. 18. & in Diss. de mss. N. T. Non habet unum *Venetum*, circiter 400 annorum, apud Burnetum in Epistolis hodoeporicis Anglice editis; quamvis Latina versio adjuncta, versum septimum post octavum, *sicut* pro & interposito, exhibet. Addit editor διγλωττος p. 921 *Romanus octo*, qui quanquam a *Barb. octo*, (collatis notis Simonii ad h. l.) non diversi videntur, argumento certe sunt, falli eos, qui dictum hoc in Vaticano codice, lectum Amelotio fuisse credunt. addit idem Basileenses duos, 500 annorum, quos tamen sine dubio Millius occupavit. Admittimus vero cod. *Florentinum*, & *Viennensem* alterum, valde antiquum, quos idem ex D. Rogero citat, periocha carentes. Neque viri docti

Digitized by Google

ullum codicem Græcum, qui hoc dictum haberet, quamvis in itineribus quærerent, invenerunt. Neque de antiquissimo exemplari Boecleriano aut Boeclerus aut alius quisquam quidquam memorat. Addi poterat *Antiquum Bibliorum Correctorium*, cujus hæc sunt verba: *Hic corrupti sunt quidam libri Græcorum, ut ait beatus Hieronymus, qui hoc capitulum non habent* &c. sed Hieronymus, sive potius Prologus in epistolas catholicas Hieronymo adscriptus defectum Latinis tribuit, non Græcis. Vicissim nil juvant, qui codices Latinos pro Græcis hic allegant. Sunt tamen complura, quæ hic in contrarium proferantur. I. *Habuere dictum codices L. Vallæ.* Resp. Valla sic habet: *Et hi tres unum sunt:* Græce est, *Et hi tres in unum sunt* εἰς τὸ ἓν εἰσι. Nullum aliud verbum ad totam hanc periocham notat Valla: hæc autem ejus notula plane ad v. 8 spectat. Qui similitudinem codicum Vallæ Græcorum & Latinorum in hoc dicto ex Vallæ silentio vult colligere, eum indoles codicum, ex Vallæ excerptis cognoscenda, coget dicere, non modo Græcos, sed etiam Latinos Vallæ codices, Dicto caruisse. Nos Vallæ silentio nullam in partem utimur. II. *Neque defectum notat Velesius.* Resp. De Velesio supra diximus: Græca videlicet ex Latinis format. Otium autem hoc loco ei fecerant Complutenses. III. *Habent Ioh. Hervagii, Aria Montani aliorum editiones.* Resp. Complutensem videlicet Arias, ceteri Frobenianam recusam dederunt. IV. *Vncinulis inclusus est versus septimus & octavus in ms. Alex. Lin. Novi collegii uno & Petaviano uno.* Resp. Vncinulos editionis Oxonienses minoris variam lectionem limitantes, pro codicum ms. uncinulis sinistre accepere, qui hoc dictitant. At eosdem codices & vidit & memorat Millius ceterique: sed hac de re plane silent. præterea vide, de cod. Al. hoc dictum simpliciter omittente, Seldenum, Fellum, Burnetum, Hammondum. V. *Concilium Lateranense A. 1215. laudavit codices id dictum habentes.* Resp. Verba concilii cap. 2 sunt hæc: *In canonica Ioannis epistola legitur:* Quia tres sunt qui testimonium dant in coelo, Pater & Verbum & Spiritus Sanctus; & hi tres unum sunt. *Statimque subiungit,* & tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis; & tres unum sunt, *sicut in quibusdam codicibus invenitur.* Græca interpretatio sic habet, ἐν τῇ καθολικῇ ἐπιστολῇ ἀναγινώσκεται, Ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, λόγος καὶ πνεῦμα ἅγιον· καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἓν εἰσιν· ἐνθὺς τε προστίθησι κτλ. καθὼς ἐν τισι κώδηξιν ἐυρίσκεται. In his verbis offendit Millius, quod ex Actis Concilii Græce versis, Græcos illos putavit esse codices, quodque eosdem ad totum v. 7 & 8 retulit. Atqui clausula illa, *sicut in codicibus quibusdam invenitur*, revera pertinet ad illa tantum modo verba, *Et tres* (spiritus, aqua & sanguis) *unum sunt.* his enim verbis abbas Ioachim superstruxerat dogma, quod in concilio damnatur: & de horum verborum lectione dubitanter loquitur concilium, ab Innocentio III congregatum, qui ipse antea ad Ferrariensem scribens episcopum, ea verba *in plerisque codicibus minime haberi* dixerat, & ipse omiserat. *De celeb. missar. c. In quadam.* Latinos igitur tantummodo codices notat concilium; (unde Latino concilii vocabulo, κώδηξιν, Græcus quoque interpres utitur;) non Græcos, qui omnes hæc verba habent. Confer Selden. l. II de Synedr. cap. IV. § 4. Non ex fuere Græcorum in illo concilio (cujus vide caput IV & V.) partes, ut pro Dicto Iohanneo de S. Trinitate, Græcorum

Digitized by Google

corum *quorundam codicum* lectio, præ Latina tum *communi*, veniret alleganda. VI. *Duo certe exstant hodie codices, dictum exhibentes, Montfortinus & Berolinensis.* Resp. Si utriusque codicis verba accurate notata haberemus, facilius esset judicium. Codicem *Mont.* quidem Millius ait esse *Novi testamenti, recentiori & minus accurata manu descriptum*, lectionesque ejus exhibet a Matth. I. ad Rom. I. tantummodo: alii vero confirmant, in eodem codice (qui *Dublinensis* quoque dicitur ab urbe, ubi hodie asservatur,) 1 Ioh. V. versum 7 exstare; adjiciuntque nonnulli, deesse versum 8. Vid. G. a Mastricht Not. p. 35. Fortasse deest tantummodo comma extremum versus octavi: unde protinus appareret, codicem *Mont.* hoc loco, uti v. gr. Matth. XXIV. 44. XXV. 31. latinizare. sin autem totus versus 8 revera deest, justa datur suspicio, versum 7 cum versu 8 a librario esse commutatum, & ex scholio aliquo Latino Græcove restitutum. certe *Mont.* codicem *recentiorem esse typographiæ inventione*, ex L. Rogerii diss. in h. l. docet cel. Pfaffius in Syntagm. p. 93. eumque idcirco *auctoritatem huc afferre* negat. Codicem *Mont.* & Erasmi *Britannicum* eundem esse, statuit editor διγλωττος p. 927. sed hunc refutat Leonardus Twells Part. II Exam. p. 139. diversitatem lectionum allegans, quum v. 7 ἅγιον & (v. 8) οἱ prius in *Mont.* exstent, in *Brit.* non exstent. quæ quidem diversitas dictum hoc in utrovis codice ex Latinis restitutum prodit. *Berolinensis* autem plane, etiam ad sphalmata usque (vide var. Matth. VIII. 12.) descriptus est ex editione Complutensi (ut idoneo auctore confirmatur in Biblioth. Angl. T. VIII. part. II. artic. 7. & in Proleg. Wetsten. p. 17.) pauculis aliis lectionibus fere singularibus, quos margo Steph. ed. A. MDL habet, nec non erratis, adspersis: ut apparet ex variis Lect. Matthæi collectis a Sauberto qui hunc codicem, *Ravianum*, &, nescio qua persuasione, per vetustum appellat in Proleg. p. 40. 61. Quod si cui obtigerit & Comp. editionem & Ravianum codicem inspicere, similes literarum etiam typos picturasque agnoscet. Conveniunt denique hoc loco, ultimum versus octavi comma ex æquo omittentes ut docet Kettnerus in Historia dicti, p. 210. Si codices græci veteres, Dictum exhibentes, revera dabuntur, tam gaudebo quam qui maxime: sed incertis indiciis nullus pascitur animus. Recte Sam. Chandlerus in præf. ad Cassiod. Complex. *in nullo antiquo*, inquit, *Græco codice, qui hodie extat, quantum hactenus apparet, versus iste conspicitur.*

§ VII. Desideratur in *Versionibus* antiquis tantum non omnibus.

Videlicet in *Æthiopica*, *Arabicis*, *Coptica*, *Russica*, *Syriaca* sive Syriacis. De *Latina*, de *Armena* & aliis, videbimus § XIX & XXI.

§ VIII. Neque citatur, ubi vel maxime ad rem pertineret, a *Patribus Græcis* plerisque & *Latinis* quibusdam.

Non citat, quod constet, *Irenæus*: de quo tamen confer § XXIII infra. *Clemens* Al. in Adumbrationibus in epp. catholicas, (sive Petri, Iudæ, Ioh. I & II. nam in Ioh. III. & Iac. deliderantur,) ut eas Cassiodorus in Latinum *transferri*

Digitized by Google

fecit, periocham de ſpiritu & aqua & ſanguine, ſine periocha de Patre & Verbo & Spiritu ſancto tractat. ac permulta quidem Adumbrationum interpres ex Latinis codicibus admiſit; ſed tamen auctorem Græcum indicat, ad 1 Pet. II. 23. Iud. v. 19. 1 Ioh. I. 5. II. 2. III. 24. eumque vetuſtum, ad 1 Ioh. I. 1. & Alexandrinum & nominatim Clementem, quia Marci evangeliſtæ mentione ſingulariter in his delectatur Adumbrationibus, ut alibi v. gr. in lib. de ſalute divitis §. V. Veruntamen Adumbrationes, certe ut hodie ſe habent, ita ſunt abruptæ, ut nil firmum inde elicias, & Clemens, Latinuſve interpres ejus, ad verſiculum de Patre & Verbo & Spiritu Sancto, non æque neceſſariam cenſere potuit explicationem, atque ad verſiculum de Spiritu & aqua & ſanguine, quem modo revera paradoxo explicat. vide infra, § XXIV. Non citat Dictum *Hippolytus* c. Noet. c. 14. Vol. II ed. Fabr. f. 15. Non *Epiſtola* ad Paulum Samoſat. Dionyſio Alexandrino adſcripta, ubi tamen multa de ſpiritu & aqua & ſanguine diſſeruntur, & quoquo modo ad S. Trinitatem applicantur. Non citat *Nicæna* ſynodus, neque in ea ipſa nominatim *Leontius*, neque in hiſtoria ſynodi *Gelaſius* Cyzicenus: neque ſynodus *Sardicenſis*. quo magis laudanda in hiſce conciliis conſtans fidei de S. Trinitate defenſio, & agnoſcenda ceterorum Scripturæ dictorum de S. Trinitate ſufficientia. Non citant, *Athanaſius* uterque, magnus ille, & *Synopſeos* auctor, *Baſilius M. Alexander Alexandrinus*, *Gregorius Nyſſenus*, *Didymus* in Expl. hujus ep. & lib. II de Spir. S. apud Hieron. f. 195 B. *Chryſoſtomus*, Expoſitio fidei apud *Iuſtinum Cæſarius* ſive auctor Dialogi Cæſario adſcripti, *Proclus*. Neque citant, id quod maxime notandum, *Gregorius* Naz. & *Cyrillus* Al. qui Spiritum ſanctum eſſe Deum, & eſſe adorandum, probant ex v. 6. 8. 9. prætermiſſo verſu 7. Ab *Epiphanio* & *Cyrillo* Alexandrino allegari, Keckermannus & Peltanus ajunt, apud Gerhardum in Diſpp. pag. 1322. qui ea de re dubitat: quanquam Cyrillum Al. de recta in Deum fide ad reginas huc refert Calovius quoque in Bibliis ill. *Catenas* ſex, valde inter ſe diverſas, evolvit Simonius, quarum nulla hoc Dictum habet. Neque habet *Oecumenius*, in textu, in commentario, in catena ei adſcripta. atque *Oecumenius* iis temporibus floruit, quum Latini omnes hoc Dictum citarent. Olim non citant, ex Latinis, Scriptor de Bapt. hær. apud *Cyprianum*, *Novatianus*, *Hilarius Pictavienſis*, *Lucifer Calaritanus*, *Ambroſius* (cujus locis, quæ alii citant, addatur comm. in Luc. XXII. 10.) *Fauſtinus*, *Fauſtus*. *Leo M.* in Ep. X longam Iohannis periocham referens, hoc verſu caret. Anonymus, qui ſub Valentiniano III collegit librum *Promiſſionum & prædictionum Dei*, ſic habet: *Dicit & Ioannes apoſtolus, Tria ſunt, quæ teſtimonium dicunt, ſpiritus, ſanguis & aqua. Et ſequitur: Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei majus eſt.* pag. 52 ed. Baſil. 1538. Non citant, *Eucherius* (diverſus ab illo, de quo § XV.) in quæſt. N. T. Diſputatio Laodicena contra Arium, nomine *Athanaſii*, *Foecundus* Hermianenſis, vix quippe Afris accenſendus, Conſtantinopoli plurimum degens; quanquam Dictum huic quoque lectum arbitratur, neſcio an documento recens eruto fretus, Maffeius in Notis ad Caſſiod. Complex. pag. 132. *Iunilius*, Ep. I *Euſebio* papæ adſcripta. Noviſſimus in occidente, qui Dicto careat, *Beda*. De *Auguſtino* & *Hieronymo* agemus § XX. Non invenitur hoc Dictum in ſcriptis eccleſiarum orientalium, apud *Iacobitas*, *Neſtorianos*, alios.

§ IX.

Digitized by Google

§ IX. Circumſpecte ergo Lutherus fecit, qui in ſua verſione Dictum prætermiſerit.

Non caſu, ſed judicio, Dictum ab eo prætermiſſum eſſe, liquet: imo collega ejus Bugenhagius magna obteſtatione omnes deterruit, ne Dictum poſthac inſererent. Multa videlicet tum erant, quæ dictum inſeri vetarent; pauca, quæ hortarentur. Vide Raithii Vind. Verſion. Luth. p. 18. ſeq. & Kettnerum, maxime p. 176 ſeqq. 183. 201. 213. qui etiam hiſtoriam dicti poſtea tamen in Biblia Germanica inſerti diligenter percenſet; quoſque citat. I. A. Fabricius in Centifol. Luth. cap. 168. cum ſupplemento.

§ X. Tota horum verborum ſententia ex aliis etiam locis minime controverſis diſci & deduci poteſt.

Pater & Filius ſunt unum. Ioh. X. 30. Spiritus ſanctus non eſt Pater neque Filius, & tamen teſtatur, & teſtatur teſtimonio coeleſti atque divino. Ioh. III. 8. 11. XIV. 16. XV. 26. Matth. XXVIII. 19. E. Pater & Verbum & Spiritus S. ſunt in coelo teſtantes: & hi trēs unum ſunt.

§ XI. Habuit vero in ſuis codd. hanc periocham *Tertullianus.*

In eodem genere ſermonis, inquit, *quo Pater & Filius in ſua proprietate diſtinguitur, Paracletum quoque a Patre ſe poſtulaturum, quum aſcendiſſet ad Patrem, & miſſurum repromittit (Chriſtus,) & quidem alium: ſed jam præmiſimus, quomodo alium. Ceterum de meo ſumet*, inquit, *ſicut ipſe de Patris. Ita connexus Patris in Filio & Filii in Paracleto, tres efficit cohærentes, alterum ex altero, qui TRES VNVM ſunt, non VNVS; quomodo dictum eſt*, Ego & Pater unum ſumus, *ad ſubſtantiæ unitatem, non ad numeri ſingularitatem.* Lib. adv. Praxean c. 25. Alium eſſe Patrem, alium Filium, docet hîc contra Praxean Patripaſſianum Tertullianus ex eo, quod alius a Patre Filioque ſit Paracletus. Hanc ſuam concluſionem non ſuis exprimit verbis, ſed exprimit ſimulque probat verbis epiſtolæ Iohanneæ, *Tres unum ſunt*, & urget proprietatem ſermonis apoſtolici, *unum, non unus;* ſubjuncta explicatione, *ad ſubſtantiæ unitatem, non ad numeri ſingularitatem.* Ad hanc explicationem de unitate Patris, Filii & Spiritus S. firmandam, interponit locum de Spiritu S. non loquentem, ſed tamen alioqui parallelum, ex Evang. Ioh. c. X de Patris & Filii unitate, explicatum in eandem ſententiam & iiſdem verbis capite 22 ejuſdem libri c. Prax. Excipies: Tertullianus verba hæc, *Tres unum ſunt*, plane ut ſua, non ut Iohannea ponit, (conf. Artemon. p. 65. nec non p. 359.) & ex loco demum parallelo confirmat, cui ſoli formulam, *dictum eſt*, adjicit. Reſp. 1. Sæpe pluribus Scripturæ dictis interponitur allegandi formula potius, quam præponitur. Vid. Rom. III. 4. X. 13. 15. & Clement. Rom. Ep. I. cap. 35. Clement. Al. l. 1. Pædag. c. 6. & l. 4. Strom. f. 374. ed. Commelin. 2. Tertullianus locum parallelum allegat non ad confirmandum, ſed ad interpretandum illud, *Tres unum ſunt.* 3. Commodiſſime inter

hæc

hæc duo teſtimonia formulam allegandi ponit, quia prius eorum in tertia, alterum in prima perſona ſcriptum exſtat. 4. Neque epiſtolam Iohannis apertius memorari patiebatur filum libri, qui per Evangelium Iohannis potiſſimum decurrit in his capitibus, & in epilogo epiſtolam ejus attingens, celeriter abrumpit. Quo brevior autem eſt in citando epiſtolæ dicto, eo notius tum celebriuſque Apophtegma ipſum fuiſſe oſtendit. Adde locum inſignem libri de Pudicitia cap. XXI. *Et ipſe*, inquit, *eccleſia proprie, & principaliter ipſe eſt Spiritus, in quo eſt TRINITAS VNIVS divinitatis, Pater & Filius & Spiritus ſanctus. illam eccleſiam congregat, quam Dominus in tribus poſuit: atque ita exinde etiam numerus omnis, qui in hanc fidem conſpiraverint, eccleſiæ, ab auctore & conſecratore cenſetur.* Quid? ipſum Τριάδος *Trinitatis* vocabulum ex hoc plane loco deſumtum videtur. Et quidem περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ſyntagma ſcripſit Iuſtinus martyr, de quo Grabius in Spicil. Sect. II. T. I. p. 198 de; *Trinitate*, libros ſcripſerunt & inſcripſerunt Tertullianus (cui etiam in libro contra Praxean frequens eſt *Trinitatis* appellatio,) & Novatianus. Similiterque Τριάδα Theophilus Antiochenus aliique a Cl. Wolfio ad illum notati, p. 148 ſſ. item Hippolytus Vol. I. Op. ed. Fabr. f. 282. & T. 2. f. 16. Clemens Al. Strom. V. f. 436. ed. Commelin aliique, item Antenicæni, appellant. Vnde *Luciani* neſcio cujus Philopatris ineunte Sec. III. illud ἓν ἐκ τριῶν καὶ ἐξ ἑνὸς τρία detorſit & irriſit. Si quid dubii de lecta Tertulliano aliiſque ad Auguſtinum uſque patribus periocha ſupereſt, id tollent ea quæ ſequuntur.

§ XII. Habuit *Cyprianus.*

In epiſtola ad Iubajanum ſic ſcribit, de hæretico: *Si templum Dei factus eſt, quæro cujus Dei? Si Creatoris; non potuit, quia in eum non credidit: Si Chriſti; nec ejus fieri potuit templum, qui negat Dominum Chriſtum; Si Spiritus ſancti; quum* TRES VNVM *SINT, quomodo placatus ei eſſe potuit, qui aut Patris aut Filii inimicus eſt?* Editio Eraſmi, qui hanc Cypriani epiſtolam primus ex codice pervetuſto, ſed unico, produxit, inciſo illo, *quum tres unum ſint*, caret: (quo minus mirum eſt, Eraſmum in annot. ad N. T. h. l. de Cypriano tacuiſſe:) ſed verba facillime a librario omiſſa, optime poſt alios Pamelius reſtituit. Aperte vero in lib. de Eccl. unitate ſic habet: *Dicit Dominus*, Ego & Pater unum ſumus; *& iterum de Patre & Filio & Spiritu S. ſcriptum eſt:* Et tres [edd. *& hi tres*] unum ſunt: *& quiſquam credit, hanc unitatem de DIVINA FIRMITATE venientem, ſacramentis COELESTIBVS cohærentem, ſcindi in eccleſia poſſe, & voluntatem collidentium divortio ſeparari?* Ad verbum quam maxime teſtimonia ſcripturæ proferre ſolet Cyprianus; & in hunc ipſum librum multa noemata ex ipſo libro Tertulliani contra Praxean (& enim *Magiſtrum* appellare ſolebat) derivavit, ut collatio quemlibet docere poterit: quapropter in hoc ipſo, quod duo teſtimonia Ioh. X. & 1 Ioh. V. conjunctim citavit, hic illum imitatus eſſe, optimo jure cenſebitur: neque ulla manus alienæ ſuſpicio locum invenit.

§ XIII.

Digitized by Google

§ XIII. Nec non *Phoebadius.*

Fuit hic Aginnenſium Epiſcopus in Gallia, librumque contra Arianos medio ſec. IV. edidit, cujus caput XLV hæc habet: *Dominus*, Petam, *inquit*, a Patre meo, & alium advocatum dabit vobis. *Sic alius a Filio Spiritus, ſicut alius a Patre Filius. Sic tertia in Spiritu, ut in Filio ſecunda perſona: unus tamen Deus omnia, QVIA TRES VNVM SVNT.* Liber hic multum trahit aperte ex Tertulliani libro contra Praxean, & hic ipſe locus clare refert locum Tertulliani, quem § XI expendimus: ſed particula *quia* a Phoebadio adhibita, apertius oſtendit, auctoritatem ſcripturæ allegari.

§ XIV. Et *Marcus* Celedenſis: & *Marius Victorinus Afer.*

Expoſitio fidei ad Cyrillum, apud Hieronymum, ſic habet, in extremo, *Nobis unus Pater, & unus Filius ejus verus Deus, & unus Spiritus ſanctus verus Deus: ET HI TRES VNVM SVNT, una divinitas & potentia & regnum.* Expoſitio hæc nomen auctoris non habet adjectum, ſed præter cetera tenor verſionis Latinæ in Dictis ibi citatis oſtendit, in Africa olim eam eſſe ſcriptam. Et quidem ſcriptorem ejus eſſe *Marcum* presbyterum *Celedenſem*, argumento eſt Epiſtola illa, quam Hieronymus ad hunc ipſum Marcum circ. A. C. 375 dedit, ubi ait: *De fide, quam dignatus es ſcribere ſancto Cyrillo, dedi conſcriptam fidem.* vid. Hier. edit. Eraſmi T. 2. f. 58 in fine, & T. 3 f. 143 in fine. Celedenſem quoque diaconum Annianum Hieronymus memorat in Epiſtola celebri ad Alypium & Auguſtinum: fuitque *Celeda*, Ptolemæo *Celida*, oppidum in Cyrenaica provincia. Illud autem, *& hi tres unum ſunt*, ut teſtimonium poni, indicat explicatio adjecta, *una divinitas & potentia & regnum.* Idem illud, *Tres unum*, a Mario Victorino Afro, in Hymnis ſacris, præſertim in tertio, eximie celebratum exſtat.

§ XV. Et apertiſſime Eucherius Lugdunenſis.

Verſum 7. & 8. diſtincte citat in libro *Formularum ſpiritualis intelligentiæ* c. XI. n. 3, de numeris agens. Numerus ternarius *refertur*, inquit, *ad Trinitatem in Ioannis epiſtola: Tres ſunt qui teſtimonium dant in coelo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua & ſanguis.* Floruit circ. A. 434.

§ XVI. Habuit plane *Vigilius* Thapſenſis cum epiſcopis illius ætatis in *Africa* non ſolum Catholicis, ſed etiam Arianis.

In Africa, A. C. 484. fervente perſecutione Ariana, Hunerici regis juſſu, *non ſolum univerſæ Africæ, verum inſularum multarum epiſcopi* catholici, CCC, vel CCCC, Confeſſionem edidere fidei ſuæ, in qua ſub totum illuſtrem, 1 Cor. XII. 4—11 hæc adduntur: *Et ut adhuc luce clarius, unius divinitatis eſſe cum Patre & Filio Spiritum Sanctum, doceamus, Ioannis Evangeliſtæ teſtimonio comprobatur. ait namque, Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in coelo, Pater & Filius*

Digitized by Google

& Spiritus, & hi tres unum ſunt. Vide Orthodopograph. T. 2. fol. 814 ſeq. & 1621. ubi exſtat Victoris Vitenſis Hiſt. Perſec. Afric. & illa Victoris Hiſtoriæ in aliis exemplaribus inſerta Confeſſio. In his confeſſoribus erat *Vigilius Thapſenſis*, qui plures ejuſdem argumenti libros vel ab æqualibus ſcriptos divulgavit, vel potius ipſe ſcripſit, ut Chiffletius oſtendit: videlicet *Libros undecim ad Theophilum de Vnitate Trinitatis*, & *Diſputationem contra Arium, Laodiceæ habitam.* Quæ omnia in Operibus Athanaſii, nomine hujus vel per Vigilium vel per alios adjecto, leguntur. Accedit liber adverſus Varimadum Arianum, *Idacii Clari* Hiſpani nomine inſignitus. In his ergo libris plurima & utiliſſima Dicti Iohannei mentio eſt. Nam liber I. ad Theophilum ſic habet: *Nomina perſonarum evidenter ſunt oſtenſa, & unitum nomen (divinitatis) clauſe eſt declaratum, dicente Ioanne Evangeliſta in Epiſtola ſua*, Tres ſunt, qui teſtimonium dicunt in coelo, Pater & Verbum & Spiritus: & *in Chriſto Ieſu* unum ſunt, *non tamen unus eſt, quia non eſt eorum una perſona.* Liber VII ad eund. *Cur*, Tres unum ſunt, *Ioannem Evangeliſtam dixiſſe LEGITIS* (vos Ariani,) *Si diverſas naturas in perſonis eſſe accipitis?* Iterum, *Rogo, quomodo* Tres unum ſunt, *Si diverſa in utriſque eſt natura divinitatis?* Liber IX fere verba libri I. repetit. Denique liber contra Varimadum: *Ioannes Evangeliſta ad Parthos: Tres ſunt, inquit, qui teſtimonium perhibent in terra, aqua, ſanguis & caro, & tres in nobis ſunt: & tres ſunt qui teſtimonium perhibent in coelo, Pater, Verbum, & Spiritus, & hi tres unum ſunt.* In Epiſtolis *Hygino* & *Iohanni II* papæ adſcriptis exſtat hic locus totus, iiſdem verbis (ſi in altera *ſpiritu* pro *carne* repoſitum exceperis,) & eodem verſuum ordine: atque ex libro contra Varimadum eſſe deſumtum, longa ſeries dictorum ſcripturæ ſacræ, apud hunc & illos eadem, demonſtrat. quare non debet ſeorſum pro teſtimonio numerari. Sed & omnes libri, quos Vigilius, tanquam orator Catholicorum, edidit, unius duntaxat teſtimonii vim obtinent. Nam ab uno revera ingenio profecta eſſe, planeque inter ſe congruere, collatio oſtendit: nec ſolum eadem in iis dicta ſcripturæ & eædem dictorum lectiones, ſed etiam iidem dictorum acervi leguntur. Eademque ratio eſt Confeſſionis ſub Hunerico, quæ quamvis Eugenio, Carthaginenſi quippe epiſcopo, vel Victori Vitenſi, qui eam hiſtoriæ interfuit, adſcribitur, Vigilium tamen redolet. Nam ea cum toto contra Varimadum libro prorſus congruit: ſicut rurſum auctor hujus libri in præfatione fatetur, ſe libellos quoque de Trinitatis unitate, in uno corpore digeſſiſſe. Quæ cum ita ſint, tamen in uno Vigilii ſuffragio varia vis ineſt. nam Confeſſio Catholicorum pleniſſimum conſenſum habuit: & in his ſcriptis emphaſin lectionemque textus ad ſyllabam uſque, controverſia jam ultra CLX annos fervente, & Arianos & Catholicos urſiſſe, exempla docent; & tamen libri ad Theophilum Arianos ipſos dictum legiſſe indicant, ſine ulla exceptione: & liber contra Varimadum, Iohannem *ad Parthos* citans, indicium præbet, quomodo in Africam potiſſimum ſit propagata periocha. Nempe a Parthis & relatio de Epiſtola ad ipſos miſſa & hæc Epiſtolæ portio ad Afros eodem tempore eademque via facile pervenit; idque multo facilius, quam in alias regiones, quibus natio Parthorum infeſtior erat. Ad Parthos autem ſcripſiſſe Iohannem, alii quoque tradiderunt, Augu-

Digitized by Google

Auguſtinus præcipue. vid. Mill. not. ad init. hujus Ep. & Proleg. § 1463. Plura momenta Confeſſionis ſub Hunerico notat Kettnerus p. 142 ſs.

Eiſdem temporibus *Cerealis*, item Afer, librum ſcripſit contra Maximinum Arianum, in quo negant Dictum Iohanneum exſtare: quod tamen penitus negari non debebat. Solent Afri, ut vidimus, duo illa dicta, *Ego & Pater unum ſumus*, &, *Tres unum ſunt*, conjunctim laudare: & ſic Cerealis capite primo, ubi dictum illud prius pro Patris Filiique unitate citavit, ſubjungit: *quia vero non ſolum unum ſunt Pater & Filius, (ſed) addito Spiritu ſancto, SVBTER habes demonſtratum.* quibus verbis Cerealis dictum alterum, *Hi tres unum ſunt*, ad caput de unitate Spiritus ſancti cum Patre & Filio, (quod in ejus libro eſt caput XV.) diſtuliſſe videtur, & *ſubter* vel ipſe id præ copia aliorum argumentorum e memoria dimiſiſſe, vel per alios poſtea mutilatus eſſe. Nullam vim habet hoc ad confirmandum Dictum; ſed valet tamen eo, ne Cerealis allegetur in contrarium, præſertim cum pro illo Cereali habeatur, qui Confeſſioni ſub Hunerico & in ea allegationi Dicti ſubſcripſit.

§ XVII. Legit hunc verſum *Fulgentius.*

Hic quoque in Africa epiſcopus fuit, ſub initium ſeculi VI. In libro de Trin. ad Felicem notarium hæc habet: Ego, *inquit*, & Pater, unum ſumus: unum *ad naturam referre nos docens; ſumus ad perſonas. ſimiliter & illud*, Tres ſunt, *inquit*, qui teſtimonium dicunt in coelo, Pater, Verbum & Spiritus, & hi tres unum ſunt. Et in Diſcuſſ. object. Arian. *Beatus Ioannes apoſtolus*, inquit, *teſtatur dicens*, Tres ſunt qui teſtimonium perhibent in coelo, Pater, Verbum & Spiritus: & tres unum ſunt. *Quod etiam beatiſſimus martyr Cyprianus in Ep. de unit. eccl. confitetur &c.* ſubjicitque verba Cypriani, quæ ſupra deſcripſimus. Sub ejuſdem nomine auctor libri *de Fide catholica adv. Pintam.* hoc teſtimonium de Trinitate ceteris adiicit.

Sic Africa, fervente perſecutione Vandalica, & ante, & poſt, ne Arianis quidem exceptis, verſiculum legit.

§ XVIII. Legit *Caſſiodorus*, *Ambroſius Ansbertus*, & alii.

Caſſiodorus (aliis Caſſiodorius,) in Italia, medio ſeculo VI, poſt alia multa ſcripſit *Complexiones in Epiſtolas Paulinas*, *Canonicas Acta apoſtolorum & apocalypſin:* quas ex membranis longe veterrimis erutas, Florentiæque excuſas Scipio Maffeius A. 1721. Londini recuſas Samuel Chandlerus A. 1722. dederunt; ubi hæc habentur: *Teſtificantur in terra tria myſteria, aqua, ſanguis & ſpiritus, quæ in paſſione Domini leguntur impleta: in coelo autem Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, & hi tres unus eſt Deus.* Eoque pluris faciendum eſt hoc ſuffragium, quia Caſſiodorus orthographiæ, id eſt emendatæ ſcriptionis, præſertim in Scriptura ſacra, mire ſtudioſus fuit; & quia hæ ipſæ Complexiones lectionem referunt Hieronymo antiquiorem. Scripſit *Ambroſius Ansbertus* comm. in Ap. circ. A. C. 760. Ibi citat hoc dictum ad c. I. 5. Neque in *Epiſtolas decretales*

Digitized by Google

cretales ſub ea tempora ex Vigilio dictum hoc eſſet traductum, niſi publice agnitum fuiſſet. Poſt annum 1000 *Radulphus Ardens*, *Rupertus Tuitienſis*, *Bernardus*, *Hugo Victorinus*, *Lombardus*, *Aquinas*, *Scotus*, ceteri ſine diſcrimine, Dictum citant. vid. Dorſchei diſſ. de ſpiritu, aqua & ſanguine, p. 11. Calov. Bibl. ill. h. l.

§ XIX. Habet *Latina* verſio antiquiſſima.

Verſus ille ſolemniter legitur tum in Epiſtola Dominica in Albis dicta, tum in octavo Reſponſorio in omnibus Dominicis a Feſto SS. Trinitatis uſque ad Adventum. reperitur etiam in optimis quibuſque ac vetuſtiſſimis Vulgatæ codicibus, ita ut pauciſſimi ſint in quibus deeſt. Henr. a Bukentop de Vulg. p. 307. Videlicet de codicibus *Hentenii*, quorum circiter XXIV ad hanc epiſtolam collati ſunt, quinque tantummodo omittunt. Latinos codices, dictum omittentes, ſtudioſe enumerat editor διγλωττος p. 922, ubi tamen & *Lectionarium* mille annorum, ut Latinum citat, quod eſt *Francogallicum*, ex Latino tamen ſine dubio derivatum: & *Bernenſem* codicem appellat, quem *Tiguri* Burnetus evolvit, 800 annorum æſtimatum. *Pariſinis* codicibus editio *Badiana* accenſeri poteſt, dicto carens: ceteris, Biblia Germ. ed. *Memming*. A. 1481. Plures longe codices, qui Dictum habent, ante quam appellamus, profitemur, nos notitiam eorum majore ex parte debere laudatis Burneti Kettnerique ſcriptis. habent ergo Dictum (præter codices § ſeq. fere ex iiſdem duum viris notatos,) *Guelpherbytani* decem; *Ienenſes* duo vetuſtiſſimi apud Gerhard. in Diſpp. p. 1313. *Lipſienſes* complures, *Lyſerianus* unus, *Neapolitanus* unus apud Monte falconium, *Quedlinburgenſes* duo, *Vinarienſis* unus: Biblia *Caroli M.* juſſu per Alcuinum & alios correcta, ut docet Twells Part. II Exam. p. 133, 153. Correctorium Sorbonicum ſeculi X. In margine habent cod. *Argentinenſis* unus, qui tempore Caroli M. ſcriptus putatur: *Bodleianus* & *Cellenſis* antiquus: in margine, manu recentiore, cod. *Antverpienſis*; manu alia, cod. *Argentinenſis*, qui ſec. VII. ſcriptus videtur: manu coæva, cod. apud *Rich. Simonium*: manu eadem, unus *Berolinenſis*. Huc retulerim, quod Athanaſius Schiada in Arcanis Biblioth. Moſc. præfatur p. 18. *Aliqui cod. mſ. habent*, inquit, *v. 7 & 8 cap. V. prima ep. Ioan. de tribus perſonis ſanctiſſimæ Trinitatis: plurimi & vetuſtiores, non habent, etſi in quibuſdam inveniuntur, non in textu, ſed vel ſupra, vel in margine, & manu recentiori ſcripti: ut in quodam codice antiquiſſimo in bibliotheca regis Angliæ, & altero in bibliotheca canonicorum regularium ipſe Patavii vidi.* Plura § XXI.

§ XX. *Auguſtinus*, vel etiam *Hieronymus*, potius diſſimulanter tractaverunt hoc Dictum, quam ignoraverunt.

De Prologo in epiſtolas canonicas, quem Hieronymi eſſe, multi ſtatuerunt, diximus infra: certe *Hieronymus* in Catalogo, Tertulliani opera, *pluribus nota*; Cypriani, *ſole clariora* dicit. quare non dubium eſt, quin ea multum legerit, & in iis allegationem Dicti vix prætervehi potuerit & ipſe & Auguſtinus. Quid? Expo-

Digitized by Google

Expoſitionem Marci Celedenſis, § XIV memoratam, *Hieronymus* comprobat: Cypriani librum de Vnitate citat *Auguſtinus* l. II c. Creſcon. gramm. cap. 33. Epiſtolamque ad Iubajanum, imo ea verba, quæ allegatum illud, *quum tres unum ſint*, & præcedunt & ſequuntur continuo, refutavit Auguſtinus, lib. IV de Bapt. contra Don. c. 4. Quare non potuit in Cypriano Auguſtinus, in Marco ſaltem Hieronymus, illud *Tres unum* non obſervare: & hæc obſervatio vel ſola excitare eos debuit, ut locum Iohanneum perveſtigarent. Confer de utroque Kettnerum, cap. X. § 3 ſeqq. Seorſum *Hieronymus* in tot codicibus Græcis, quos longo tempore in toto orbe Chriſtiano pervolutavit, aut aliquos Dictum habentes vidit, aut nullos. ſi nullos, Latinos codices, qui Dictum haberent, ab eo repudiatos eſſe, nemo miretur: ſin aliquos, bene eſt. *Auguſtinus* autem in eo climate floruit, in quo & anteceſſores & ſucceſſores libris uſi fuere Dictum exhibentibus; & revera proximos codicibus Caſſiodori & Fulgentii, ubi Dictum legebatur, codices habuit, ut patet ex Millii Proleg. § 841. 844. Itaque non tam neſcire Dictum potuit, quam cauſis ſpecioſis retineri, ne id penitus & aperte amplecteretur. Celebris inſignis eſt locus lib. III c. Maximin. c. 22. ubi poſtquam copioſe diſputavit, ſpiritum & ſanguinem & aquam, non per ſe eſſe unum, ſed his, quippe ſacramentis, ſignificari Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, qui tres proprie unum ſint: demum ſubjicit, *Si quo autem ALIO MODO tanti ſacramenti profunditas, quæ in epiſtola Iohannis legitur, exponi & intelligi poteſt, ſecundum catholicam fidem, quæ NEC CONFVNDIT NEC SEPARAT TRINITATEM, NEC ABNVIT TRES PERSONAS NEC DIVERSAS CREDIT ESSE SVBSTANTIAS, nulla ratione reſpuendum eſt. Quod enim ad exercendas mentes fidelium in ſcripturis ſanctis obſcure ponitur, gratulandum eſt, ſi multis modis, non tamen inſipienter, exponatur.* Negotium Auguſtino faceſſebat partim Regula eodem loco propoſita, qua ſtatuit, *Vnum* ſemper denotare unitatem ſubſtantiæ: partim Inſtantia, quæ ex unitate ſpiritus & aquæ & ſanguinis, contra unitatem ſubſtantiæ Patris & Filii & Spiritus ſancti, vel, quod eodem recidit, contra illud, *Ego & Pater unum ſumus*, fieri poſſet. Itaque Regulam defenſurus & Inſtantiæ reſponſurus non potuit non confugere ad Allegoriam. Addit autem, *Si quo alio modo &c.* quæ nobis utiliſſima eſt appendix. nam ad exponendam intelligendamque tanti ſacramenti profunditatem nullum ALIVM MODVM, præter allegoriam, Auguſtinus non potuit reſpuere, ſi ipſum Dictum ignoravit. Sane Dictum adeo non ignoravit, ut totam ejus ſententiam, & ſententiæ periphraſin diſertam inſereret, *Verbi* etiam nomine adhibito. *nomine ſanguinis*, inquit, *ſignificatum accipiamus Filium: quia Verbum caro factum eſt.* Ipſum tantummodo Dictum, ut textum epiſtolæ Iohanneæ, aperte tractare abſtinuit (eodem fere conſilio, quo Latini nonnulli finem verſus de unitate ſpiritus & aquæ & ſanguinis vel interpolarunt, ut Auctor libri contra Varimadum, de quo § XVI. vel certe prorſus omiſerunt:) ut videlicet per Allegoriam & defenderet Regulam, & Inſtantiam retunderet. Non diſſimili methodo in ipſa Epiſtola & hac ejus periocha tractanda uſus eſt. nam tota epiſtola copioſe enarrata, tractatu X ad locum de ſpiritu & aqua & ſanguine delatus, abrumpit; & tamen ait, *Pater & Filius & Spiritus ſanctus unum ſunt.*

Digitized by Google

& rursum, *Diligamus Christum. quem Christum? Iesum Christum. Quis est iste? VERBVM Dei. & quomodo venit ad aegrotos? Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Ne hic quidem *Verbum* ut ex Epistola Iohannea memorare voluit: igitur hic quoque Evangelio pro involucro utitur, ut lectori insscio vim Epistolæ ingerat. Omnibus rationibus subductis, valde verisimile fit, Augustinum post conversionem in Italia codicibus Dicto carentibus assueviſſe: deinde in Africa, quum codices Dictum habentes nactus esset, de ejus germanitate dubitasse & dubium mansisse. Denique Augustinum, & Hieronymum, & alios, ratio illa, de qua § XXV dicemus, a Dicto, etiamsi id scirent, aperte amplectendo, videtur deterruisse. Quanquam auctoritas Dicti, si scierunt, non valde augetur: si nescierunt, multo minus tollitur.

§ XXI. Versus 7 post versum 8 legendus est.

Qui codices Latinos modo citatos contulere, vix quidquam de ordine versiculorum docent: neque librarii quidam, dum modo ipsum versum 7 restituerent, pluris interesse putarunt, quo loco eum exhiberent. Eum quidem versum octavo præmittunt in Latino editiones tantum non omnes, & mss. cod. *Berolinenses* octo; *Ienensis* unus; cod. regius in margine manu coæva apud *Simonium;* apud eundem in margine codex *Colbertinus*, quanquam versu 8 pro *spiritu carnem* ponens, lectionem Hygino suppositam imitatur; item cod. *Charitinus* & *Colonienſis: Walafridus* Strabo in Glossa ordinaria seculo IX adornata: Concilium *Lateranense* A. C. 1215 habitum, & paullo ante *Petrus* Blesensis in Sermone XXIV. & versio *Anglica* vetus. Quo majore autem consensu recentiora monumenta testantes in coelo præponunt, eo certius est, hanc lectionem, quæ testantes in terra prius memorat, esse primævam. Etenim Latini cod. antiquiores versum, qui hodie octavus est, præmittunt, consensu magno: ut cod. *S. Andreæ* apud Lucam Brugensem, (qui cum in hanc epistolam notas scriberet, Lovario exul, plures conferre codices non potuit:) *Berolinenses* quatuor venerandæ antiquitatis; *Bodlejani* quinque, & in margine *Bodlejanus* alius: *Genevensis* plus 700 annorum æstimatus: cod. in biblioth. Bened. *S. Germani* Paris. seculo IX tempore regis Lotharii scriptus: cod. *Heilsbronnensis* in Cl. Hockeri Thesauro antiquitatum laudatus; *Parisinus* cod. Latinus in bibliotheca regia, num. 3566, annorum 500 æstimatus: *Portensis* unus: exemplar, de quo libellum ex professo edidit *G. G. Richterus*, sub titulo, *Ur-altes Zeugniß:* editio Bibliorum Germanica *Mogunt.* A. 1462 (in bibliotheca illustris Consistorii Wirtembergici,) & *Argent.* A. 1466. & *Norimb.* A. 1483. & *August.* A. 1518. & Latina ibidem, anno eodem. *In exemplari Constantiensi utroque*, inquit Erasmus, *post testimonium aquæ, sanguinis & spiritus, adjectum erat*, Sicut in coelo tres sunt, Pater, Verbum & Spiritus, & tres unum sunt. *nec erat additum*, testimonium dant, *nec pronomen* hi. Annot. f. 770. Et sic plane habet cod. *Argentinensis* apud Dorsch. Diss. cit. p. 6. & alius, alia manu, ibidem. Eundem versuum ordinem, *sicut* interposito, tenet cod. *Florentinus* apud Burnetum; & *venetus*, de quo § VI. Minus nitimur iis codicibus, qui particulam *sicut* adhibent, allegoriæ infra notandæ indicem: sed iidem tamen auctori.

Digitized by Google

ctoritatem eo majorem conciliant ceteris, qui & verſum 8 ante 7, & inter utrumque particulam *ET* ſervant. Habet bibliotheca abbatia principalis *Murenſis* inſignes codices Latinos, quorum excerpta quædam nacti ſumus. Ea, quod ad hunc locum attinet, ſic habent: *In Bibliis a B. Frovvino abbate noſtro*, (qui ſeculo XII floruit,) *ſeu verius ab ejuſdem diſcipulo & monacho noſtro Richene de ſcriptis, verſus 1 Ioh. cap. V. ſeptimus & octavus (quanquam hæc Biblia nondum in capita fuerint diviſa) ita ferme reperitur:* ſpiritus, aqua & ſanguis: & tres unum ſunt. ET tres ſunt qui teſtimonium dant in coelo, Pater, Verbum & Spiritus, & hi tres unum ſunt. *Ita quoque in Bibliis ſeculi XIV.* Collator codicis mſ. *Ienenſis: Teſtes in terra*, inquit, *præcedunt teſtes in coelo.* At non poteſt certo monſtrari cod. valde antiquus, qui hodiernum ordinem habeat: neque quiſquam, ut exiſtimo, ſcriptor eccleſiaſticus antiquus. Etiam *Durandus*, adeoque ipſe *Romanus ordo*, circ. A. 730 compoſitus, magno pondere, teſtimonium in terra ponit ante teſtimonium in coelo; neque abhorret *Prologus* in ep. canonicas: ut infra videbimus: item *Caſſiodorus*, *Vigiliuſque*, & ex Vigilio *Iſidorus* Mercator, ut ſupra vidimus. *In Caſſiodori textu*, inquit Scipio Maffeius, *terreſtrium teſtimoniorum verſus præcedebat, quod & in quibuſdam mſſ. viri docti animadverterunt.* Denique antiqua compendia capitum N. T. editioni Græcæ & Latinæ Pariſ. A. 1628 præpoſita, ſic habent: *Tres in terra teſtantur Chriſtum verum hominem, & tres in coelo verum Dei Filium.* Complura hic obvertentur: I. *Neque Hentenius, neque Zegerus quicquam notant de trajectis his verſibus.* Reſp. Hentenianus margo nullas admiſit annotationes; Lucas Brugenſis, de quo antea, notas ſupplevit. Zegerus, & idem Lucas, & Eſtii continuator, Bartholomæus Petri, citant etiam Hygini epiſtolam, & tamen verſus in ea trajectos reticent. jure igitur exiſtimantur idem in codicibus mſ. diſſimulaſſe, quaſi res nullius momenti eſſet. II. *Exemplaria Prologo ad epiſt. canonicas inſtructa habent ordinem hodie uſitatum.* Reſp. Librarii de ſervanda contextus & prologi convenientia parum ſoliciti fuerunt. Nonnulli codices prologum habent, & tamen vel verſum 7 omittunt, ut duo apud *Simonium*, & tres apud *Burnetum;* vel eundem poſt octavum ponunt, ut *Florentinus* & *Genevenſis*, de quibus modo, & *Argentinenſis*, quem ad Caroli M. ſeculum refert Burnetus. atque hi ceteris ſunt potiores. Etenim ipſe prologus teſtantes in terra priore loco memorat. III. *Syrus verſum de ſpiritu & aqua & ſanguine non ab* ὅτι, *ſed a* καὶ *incipit.* Reſp. Ipſum ὅτι vertit &, uti mox v. 9. & cap. III. 2. 20. IV. *Eucherius teſtantes in terra poſtponit.* Reſp. Ita congruebat Formulis Eucherii, quarum textum § XV retulimus: ex codice N. T. ſic eum potuiſſe, neutiquam apparet. Præſtat vel ſolus Caſſiodorus, qui ſeriem textus, in Complexionibus quippe, preſſe ſecutus, teſtantes in coelo ſubjungit. V. *Ed. Comp.* & verſio *Armen. & codex, quem vocant, Britannicus, vel etiam Berolinenſis, præponunt verſum de Patre & Verbo & Spiritu.* Reſp. Id ipſum argumento eſt, exemplaria illa ad Latinam eamque minus vetuſtam lectionem hoc loco eſſe conformata. Caroli M. temporibus trajectos eſſe duos verſus, exiſtimare licet. nam quid habendum ſit de conjectura eorum, qui putant, Dictum hoc per correctores demum Caroli M. inſertum eſſe in contextum

Biblio-

Digitized by Google

Bibliorum Latinorum, judicari poteſt ex § XVIII & præcedd. Multa certe tum exemplaria Latina ſine hoc dicto exſtiterant: eoque proclivius fuit, ut ſub illa tempora verſus, iterum repertus, vel poſt teſtantes in terra, *ſicut* interpoſito, vel ante teſtantes in terra inſereretur a pleriſque. etenim in alio cod. *Murenſi*, qui Gloſſas Strabi Fuldenſis & Anſelmi Laudunenſis habet, ſeculoque XII aut XIII ſcriptus exiſtimatur, & textus ipſe & gloſſæ primum ponunt teſtantes in coelo, deinde teſtantes in terra. vide autem, Lector, & experire, quam bene contextus fluat, duobus verſibus ordini nativo reſtituris; & quam opportune occurratur iis, qui ſeptimi verſus interjectu nexum verſus 6 & 8 turbari, non inepte dicunt. nam verſus 6 & 8 indivulſi ſunt; nec parentheſi, cui verſum ſeptimum Camero includendum putavit, opus eſt: verſum autem 7 pulcherrime excipit verſus nonus. Imo ipſam germanitatem verſiculi de tribus in coelo teſtantibus confirmat duorum verſiculorum ordo. nullus enim interpolator putaſſet, teſtantes in terra ante teſtantes in coelo poni debere.

§ XXII. Citerioribus demum ſeculis, *Armeni*, atque ipſi *Græci*, hunc verſum poſtliminio receperunt.

De *Armenis* cel. La Groze primum hæc ad me ſcripſit: *Ad verſum 7 cap. V primæ epiſtolæ S. Ioannis obſervandum eſt, eum verſum jam pridem extare in codicibus Armenorum. Nam in epiſtola Gregorii patriarchæ & in actis conciliorum Siſenſis & Adanenſis, quæ Armenice extant apud Galanum concil. parte I. cap. XXVIII. hic verſus ter legitur, pag. 436. 461. & 478. Acta vero horum conciliorum & epiſtola Gregorii patriarchæ authentica ſunt, celebrata decimo quarto ſeculo ineunte, annis 1306 & 1307.* Deinde, plura percontanti, ſuggeſſit, *minoris Armeniæ, id eſt, Ciliciæ incolas in communionem Latinorum ſe intruſiſſe XIII ſæculo, eique firmiter adhæſiſſe.* Addit præter cetera, *Editio Bibliorum Armenica deſcripta eſt ex codice Haythonis regis Armeniæ minoris, qui & præfationem metricam editioni ſuæ addidit, quod* ποιημάτιον *Latine verti, ex editionibus Armenicis Amſtelodamenſi & Conſtantinopolitana. Vertit etiam ex Latino præfationes omnes Hieronymi, quæ in iiſdem editionibus Armenicis exſtant. Itaque nihil dubitandum eſt, Haythonem multa addidiſſe in editione ſua ex verſione Vulgata, etſi alias veteres lectiones uihil ſollicitaverit. Ergo optandum eſſet, ad integritatem editionis Armenicæ, ut conferri poſſent editiones, quas habemus, cum codicibus antiquioribus ætate Haythonis, qui editionem ſuam paravit, ut in præfatione ſua teſtatur, anno Chriſti 1295, Armenicæ æræ 744. Editionis illius manuſcriptæ Haythonis fragmenta authentica ſuperſunt in bibliotheca regia Pariſienſi, ut mihi Schroederus olim nuntiavit; iiſque uſus eſt Vſtanus in editione ſua Bibliorum Armenicorum.* Conferri poſſunt, quæ de Armenorum Latiniſmo ex illa ætate memorantur apud Iac. Le Long P. I biblioth. ſacræ pag. 279. At *codex Armeniacus ante 400 annos exaratus* (inquit Sandius) *quem vidi apud epiſcopum eccleſiæ Armeniacæ, quæ Amſtelodami colligitur, locum illum* (1 Ioh. V. 7.) *non legit.* Append. interpr. paradox. IV Evang. p. 376 ſ. Apparet hinc, ab Armenis olim Græcos codices dicto carentes, deinde Latinos dictum habentes, fuiſſe adhibitos. Nec dubium,

Digitized by Google

dubium, quin a Latinis item *Græci* dictum hoc repetierint: & quidem post frequentissimum illud Lateranense concilium, in quo permagna hujus dicti, Græcis quoque præsentibus, consideratio fuit. Sane circa medium seculi XIV in libro de Principiis fidei catholicæ id allegavit *Manuel Calecas, Dominicanus.* Habet etiam periocham *Lectionarium* Græcorum, cujus titulus est Ἀπόστολος, edit. *Venet.* 1602. ad feriam V hebdomados XXXV a Pascha: ex Latinis videlicet. nam Arabica versio in publica ejusdem feriæ, ejusdem hebdomados lectione, ut Seldenus docet, periocham non habet. Habet *Confessio* ecclesiæ orientalis Part. I. qu. IX. ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, ὁ λόγος, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· καὶ λοιπὸν οἱ τρεῖς ἕν εἰσιν. Conf. Casp. a Lilien Diss. sacrar. p. 50. Habet *versio N. T. neogræca*, editionibus occidentalium respondens. Pari jure, versio *Sclavonica* vetus, quæ Dictum habere fertur: & *Italica* Bruccioli, Ven. 1532. quam de Græco factam ait Millius, hæc certe in parte Latinos censebuntur codices esse secutæ.

§ XXIII. Remanent tamen vestigia periochæ apud Græcos initio lectæ non contemnenda.

Irenæus lib. IV. cap. XIV. cujus capitis lemna est hoc, *Quid est, quod nemo cognoscit Patrem nisi filius, & per quot occasiones revelat Filius Patrem:* sic ait in extremo: *Ab initio enim assistens Filius suo plasmati, revelat omnibus Patrem, quibus vult & quando vult & quemadmodum vult Pater: es propter hoc in omnibus & per omnia unus Deus, Pater; & unum VERBVM, Filius; & unus Spiritus, & una fides & salus omnibus credentibus in eum.* Rursum lib. V. cap. XIX. *Super omnia quidem PATER, & ipse est caput Christi: per omnia autem VERBVM, & ipse est caput ecclesiæ: in omnibus autem nobis SPIRITVS, & ipse est AQVA viva, quam præstat Dominus in se recte CREDENTIBVS, & DILIGENTIBVS se, & scientibus, quia unus Pater, qui est super omnia, & in omnibus nobis. TESTIMONIVM perhibet hiis & Ioannes Domini discipulus in Evangelio, dicens, In principio &c.* Bis respicit locum Eph. IV. 4 seqq. sed an simul obversata Irenæi animo fuerint verba epistolæ periochæque Iohanneæ, judicet lector. certe S. Trinitatem commemorat, & in ea commemoratione, ut Augustinus, de quo § XX, Filium *Verbum* appellat: *Verbi* autem appellationem, in mentione S. Trinitatis, aut nullus N. T. aut hic Iohanneus habet versiculus. Quod si Latine potius jamtum, quam Græce, versiculum in Iohanne legisse videtur Irenæus, antiquitate tamen sua Latino interpreti pondus addit. *Athenagoras* vero, in Apologia, Christianorum esse ait, nosse, τίς ἡ τῶν παιδὸς πρὸς τὸν πατέρα ἑνότης, τίς ἡ τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν κοινωνία, τί τὸ πνεῦμα· τίς ἡ ΤΩΝ ΤΟΣΟΥΤΩΝ ΕΝΩΣΙΣ, καὶ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ἐνεμένων, τοῦ πνεύματος, τοῦ παιδὸς, τοῦ πατρός. pag. 98 seq. ed. Rechenberg. ubi etiam τούτων vel ἡ τῶν τριῶν, pro ἡ τῶν τοσούτων, legi posse censet Conr. Gesnerus: proxima vero lectio est, Η ΤΩΝ Γ ΤΟΥΤΩΝ ΕΝΩΣΙΣ, *TRIVM HORVM VNIO*, sive *VNITAS.* ἕνωσις est, quia *unum sunt:* διαίρεσις est, quia *tres sunt.* Mirum, in Iohannem respexit Athenagoras, LXX circiter annis post Iohannem. Non multo post, *Clemens Alexandrinus*, vel quisquis illas ἐκ τῶν προφητι-

Digitized by Google

πᾶν ἐκλογὰς ad Theodoti epitomas adjecit, ſcriptor certe vetuſtiſſimus, hæc notavit, Τότε ἡ σφραγὶς ἐπακολουθᾷ, ἵνα ΦΥΛΑΣΣΗΤΑΙ τῷ θεῷ τὸ ἅγιον. πᾶν ῥῆμα ἵσταται ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων, ἐπὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος· ἐφ' ὧν ΜΑΡΤΥΡΩΝ καὶ ΒΟΗΘΩΝ καὶ ΕΝΤΟΛΑΙ λεγόμενοι ΦΥΛΑΣΣΕΣΘΑΙ ἐφάλησαν. fol. 575 ed. Commelin. Alludit ſcriptor ad loca Matth. XVIII. 16. XXVIII. 19. 20. ſed interveniente utique loco 1 Ioh. v. 7. coll. v. 3. 21. Minus aperta allegandi ratione uſi ſunt hi ſcriptores, ex temporum ſuorum conſuetudine, ad quam alia cauſa poterit adjici ex § XXV. Inter *Athanaſii* vero opera exſtat διάλογος ſive Dialogus, cujus auctor Athanaſium & Arianum quendam in Nicæna ſynodo colloqui facit. ibi poſt longam diſceptationem Athanaſius in extremo baptiſmum laudat, datum fidelibus ἐν τῇ τριαδικῇ ὀνομασίᾳ id eſt, *in nomine beatæ Trinitatis*: additque, πρὸς δὲ τούτοις πᾶσιν ἐπάγομαι φάσκων, καὶ οἱ τρεῖς τὸ ἓν εἰσιν· *præter hæc omnia Iohannes dicit, Et hi tres unum ſunt.* ac tum demum Arianus victas dat manus. *vere beati*, inquit, *omnes, qui iſtam habent fidem.* Auctorem collocutionis, eruditi hodie docent eſſe *Maximum* Confeſſorem: qui A. C. 640, monaſterio ſuo, prope Conſtantinopolin, relicto, in Africam ivit: A. 645 Romam venit: & A. 655 Conſtantinopolin vi retractus eſt. Vnde colligas, Maximum, Dicti Iohannei, ante hac ſibi ignoti, apud Afros fuiſſe potitum: eaque re exultantem, ipſius Dicti ornandi & producendi cauſa Dialogum feciſſe. Quod ſi quis Maximum non agnoſcit, alium tamen auctorem minime ineptum, & ſatis antiquum, & codicibus Afrorum, iiſque Græcis, fretum, debebit confiteri. nam multa dicta ex N. T. (ne de LXX int. dicam,) eo modo citat, qui codicibus Africanis reſpondet: & hoc dictum, *Tres unum ſunt*, ſi ille ex *ſcholio* duntaxat aliquo, ſi ex *Latinis* monumentis id repetiſſet, ſi allegatio ex ulla parte minorem firmitudinem haberet: quomodo *Athanaſius*, Græcus doctor, eo utens potuiſſet introduci? quomodo auctor totius colloquii *coronidem* ac ſummam in eo poſuiſſet? quomodo *Iohannes* id dicere diceretur? quomodo denique *Arianus*, diu reluctatus, cederet?

Veſtigium etiam Græcorum codicum ſervat *Prologus* ad epiſtolas Canonicas: quem, in editionibus Latinis recentioribus minus obvium, hoc loco totum exhibemus.

Non ita eſt ordo apud Græcos, *qui integre ſapiunt, fidemque rectam ſectantur, epiſtolarum ſeptem, quæ canonicæ nuncupantur, ſicut in* Latinis *codicibus invenitur, ut quia Petrus eſt primus in ordine apoſtolorum, primæ ſint etiam ejus epiſtolæ in ordine ceterarum. ſed ſicut* Evangeliſtas dudum *ad veritatis lineam correximus, ita* has *proprio ordini Deo juvante reddidimus. Eſt enim primæ earum una Iacobi, duæ Petri, tres Iohannis, & Iudæ una. Quæ ſi ſicut ab eis digeſtæ ſunt, ita quoque ab interpretibus fideliter in Latinum verterentur eloquium: nec ambiguitatem legentibus facerent, nec ſermonum ſeſe varietas impugnaret, illo præcipue loco, ubi de* unitate trinitatis *in prima Iohannis epiſtolæ poſitam legimus: in quæ etiam, ab infidelibus* translatoribus, *multum erratum eſſe a fidei veritate* comperimus, *trium tantummodo vocabula, hoc eſt*, aquæ, ſanguinis & ſpiritus, *in ipſa ſua editione ponentibus; &* Patris, Verbique ac Spiritus teſtimonium *omittentibus, in quo maxime & fides catholica roboratur,*

& Patris

Digitized by Google

& Patris & Filii & Spiritus ſancti una divinitatis ſubſtantia comprobatur. In ceteris vero epiſtolis quantum a noſtra aliorum diſtet editio, lectoris prudentiæ derelinquo. Sed tu virgo Chriſti Euſtochium, dum a me impenſius ſcripturæ veritatem inquiris, meam quodammodo ſenectutem invidorum dentibus corrodendam exponis, qui me falſarium corruptoremque ſanctarum pronunciant ſcripturarum. ſed ego in tali opere nec æmulorum meorum invidentiam pertimeſco, nec ſanctæ ſcripturæ veritatem poſcentibus denegabo.

De auctore hujus prologi multum diſceptatur: nos alium conferemus Prologum, in Acta. *Canit pſalmiſta: Ambulabunt de virtutibus in virtutes. poſt apoſtoli* Pauli *epiſtolas dudum uno vobis volumine translatas*, Domnon & Rogatiane, *chariſſimi*, actus apoſtolorum *compellitis ut transferam in Latinum. quem librum nulli dubium eſt a* Luca *Antiocheno arte* medico, *qui poſtea inſerviens Paulo apoſtolo Chriſti factus eſt diſcipulus, fuiſſe editum. Cervices premit impoſita ſæpius oneris magnitudo: quia ſtudia invidorum reprehenſione digna putant ea quæ ſcribimus. illorum nunquam odio & detractione, juvante Chriſto, meum ſilebit eloquium. Actus apoſtolorum nudam quidem videntur ſonare hiſtoriam, & naſcentis eccleſiæ infantiam texere: ſed ſi noverimus, ſcriptorem eorum* Lucam *eſſe* medicum, *cujus laus eſt in evangelio; animadvertemus pariter, omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam.* Proxima hæc periodus, *Actus* &c. in ipſius Hieronymi ad Paulinum epiſtola exſtat: ſuperiora, alius adjecit. neque enim *Lucam medicum* unus Hieronymus duobus ſeparatis locis commemoraret. Ex omnibus prologis, in Novum Teſtamentum, una, in Evangeliſtas, ad Damaſum, præfatio, certo eſt Hieronymi: reliquas, hujus exemplo, alii partim ex Hieronymi commentariis & catalogo, partim de ſuo apoſuerunt. Et quidem prologum in epiſtolas canonicas idem, opinor, qui prologum in Acta, per Hieronymi perſonam ſubjecit. Neque tamen utilitatem prologi in canonicas amittit locus de tribus in coelo teſtantibus. parum enim intereſt, quo intervallo vel poſt annum 400, vel ante annum 800 ſcriptus ſit, modo intra hoc ſpatium ſit revera ſcriptus; id quod dubium eſſe nequit. Nam poſt *Caroli M.* tempora ita communiter receptum eſt apud Latinos dictum de S. Trinitate, ut ſine notorio mendacio Latinos ob ejus omiſſionem reprehendere, eoſque cum Græcis committere nemo poſſet. Sane compluribus circa tempora *Caroli Calvi* codicibus inſertus reperitur prologus: neque ſolum *Lyranus*, ſed etiam *Walafridus* in Prologum commentatur; quare Prologus jam ſeculo IX vetuſtatis opinione (& quidem Hieronymo eum uterque adſcribit,) valuerit oportet. Denique *Petri* epiſtolæ, quum ſcribebatur Prologus, ante ceteras Canonicas, (quomodo habet etiam *Caſſiodorus* in Complex. & Adumbr.) & Canonicæ continuo poſt *Evangeliſtas* apud Latinos erant poni ſolitæ: abs quo ordine ut *Hieronymi* præfatio ad Paulinum abeſt, ſic *Alcuinum*, cui Carolus M. recognoſcendos demandaverat codices, valde abludere, demonſtrant Prolegomena Wetſten. p. 89. Eſt igitur ſatis antiquus Prologi auctor, (Caſſiodoro fortaſſe & coævus & familiaris,) & pondus habet non mediocre. *Græcorum* eum codicum expertem non fuiſſe, liquet: nam inde ordinem canonicarum repetit epiſtolarum. Indidem vero ſe Dictum de S. Trinitate reſtituiſſe ſignificat.

Digitized by Google

Græci codices, quibus hodie utimur, fere omnes Prologo ſunt recentiores: eo igitur tempore, quo ſcriptus eſt Prologus, potuit auctor ejus, ſi non plures, at unum codicem Græcum videre, Dicto illo fulgentem; quanquam ab ipſo Iohannis ævo perpaucos Græcos codices, Dictum exhibentes, exſtitiſſe, pro certo habemus.

§ XXIV. Periocha hæc non eſt Gloſſa ex allegorico ſpiritus & aquæ & ſanguinis interpretamento conficta.

Allegoriam Auguſtinus quidem dedit, vix venturam in mentem, ſi unitatem ſpiritus & aquæ & ſanguinis, & unitatem Patris & Filii & Spiritus ſancti aliter conciliare potuiſſet: eademque tamen deinceps allegoria Eucherio, eoque teſte, pluribus placuit. Et hinc quoque factum videtur, ut nonnulli verſum ſeptimum poſt octavum, nativo quidem loco, ſed particula illa *ſicut*, quam ſupra notavimus† interpoſita, reſtituerent. Sed ante Auguſtinum nemo patrum, qua erant ſimplicitate in ſcripturis citandis & interpretandis, de tali allegoria cogitavit. *Clemens* Alexandrinus in *Adumbrationibus*: Quia tres ſunt qui teſtificantur, ſpiritus, *quod eſt vita*: & aqua, *quod eſt regeneratio ac fides*: & ſanguis, *quod eſt cognitio*. & hi tres unum ſunt: *in Salvatore quippe iſtæ ſunt virtutes ſalutiferæ*. Ipſe Auguſtinus invitus & neceſſitate quadam coactus ad hanc quaſi ancoram ſacram confugit. vid. § XX. Cypriano eam quidem adſcripſit *Facundus*: ſed Facundus haud dubie ex Auguſtino, quem videret allegoriam Iohanni adſcribere, hanc etiam Cypriano adſcripſit; neque aliter potuit, ſive ignoravit periocham ſive diſſimulandam putavit. atque ante Facundum Fulgentius l. c. nullam neque Iohanni neque Cypriano allegoriam tribuit: quod is tamen, ſi ratio ulla tuliſſet, facile feciſſet. nam mox ibidem allegoriam Cypriano ex Daniele, Cypriano non melius convenientem, affingit. In Exemplari regio, num. 2247. circiter 500. annorum, e regione horum verborum, ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, hoc ſcholion legitur τουτέστι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ὁ πατὴρ καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ. & e regione horum verborum, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσι, hæc nota eſt addita, τουτέστι μία θεότης, εἷς θεός. Item in cod. Colbert. num. 871 præter hæc verba marginis, εἷς θεὸς, μία θεότης, addidit ſcholiaſtes, μαρτυρία τοῦ θεοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ubi τοῦ υἱοῦ vel pro τοῦ θεοῦ legi vel poſt πατρὸς inſeri debet. Vid. Rich. Simon. Hiſt. crit. N. T. c. 18. ubi plane contendit, ex ejuſmodi ſcholiis allegoricis natum eſſe verſiculum. Veruntamen hæc ſcholia vel ex Auguſtino vel ex ipſis codd. Latinis verſum 7 exhibentibus eſſe deſumta, liquet. nam cod. ille regius, ἐν τῇ γῇ, quod codices mere Græci non habent, habet ex Latinis: & cum regio Colbertinus aperte conſpirat.

§ XXV. Non tam incuria librariorum factum eſt, ut in monumentis pleriſque prætermitteretur hæc periocha, aut dolo Arianorum, quam conſilio virorum eccleſiaſticorum quorundam.

Qui

Digitized by Google

Qui Dictum defendunt, tres admodum causas, cur in tot exemplaribus desit, proferunt: hiatum fortuitum ex iisdem verbis in textu recurrentibus, fraudem Arianorum, disciplinam Arcani. Non casu quidem, sed consilio praetermissum agnoscere Dictum ii debent, qui voculas *in terra* de textu esse contendunt; praesertim si tres eos, qui in terra testantur, ante testantes in coelo legant: sed *hiatum* ex verbis, *Tres unum sunt*, recurrentibus, plane allegare fas est iis, qui voculas *in terra*, & *in coelo*, sine quibus certe sententia constat, coll. Ioh. VIII. 18. XV. 26. 27. pro interpretamento habent. Enimvero has voculas in iis tantummodo manuscriptis & scriptoribus legi, suo loco videbimus; qui si item soli Dictum de Patre & Verbo & Spiritu sancto firmarent, minime sufficerent. atqui praecipui scriptores, quorum allegatione Dictum nititur, id breviter allegant, sine versiculo de tribus in terra testantibus, sine voculis, *in terra*, *in coelo*. Sane MEDIA est lectio, quae versum de Patre & Filio & Spiritu sancto admittit, & tamen voculas *in terra*, *in coelo*, omittit. *Fraus* Arianorum pro dicto primitus certe omisso allegari nequit. nam ante natum Arium, Graeca jam pleraque exemplaria hoc Dicto, plerosque patres notitia dicti caruisse, omnia monumenta clamant: ac vicissim Arianos in Africa hoc Dictum legisse, § XVI observavimus. Postea quidem Arianos quosdam libentius iis assensuros fuisse, qui Dictum praetermitterent, quam iis qui legerent, facile existimes: sed quae hodie supersunt exemplaria, a Catholicis potius, quam ab Arianis, quorum libros illi delevere, sunt profecta. Quod reliquum est, efficacissimam cogimur agnoscere praetermissi Dicti causam (quae *Schelstrateno* quoque in mentem venit,) *disciplinam Arcani*. Haec seculo II est introducta: haec jam tum multos, ut apparet, induxit, ut initio a codicibus publicae duntaxat lectioni destinatis Dictum removeretur, qui ceteros brevi tempore apud Graecos absorpserunt. Quantivis pretii locus est apud *Chrysostomum*, qui ad 1 Cor. XV. 29 obligationem credendi resurrectionem mortuorum probaturus, *Symbolum*, quo baptismi candidatus S. Trinitatem confitetur, solicita arte propter τὸν ἀμύητον sic praeterit, ut solum denique articulum de resurrectione mortuorum, instituto suo necessarium, proferat. Praeter cetera sic ait, *Aperte dicere non audeo, propter eos qui non sunt initiati: dicam autem tecte. post recitationem mysticorum verborum illorum & terrificorum, &* τὰς φρικτὰς καινὰς τῶν ἐκ τοῦ ΟΥΡΑΝΟΥ κατενεχθέντων ΔΟΓΜΑΤΩΝ *tremendos canones dogmatum ex coelo demissorum, hoc quoque in fine apponimus, ubi tingere volumus, jubentes dicere, Credo mortuorum resurrectionem, & super hac fide tingimur.* Hinc idem ad Matth. XXVIII. 19. *Christus*, inquit, τὸ μὲν περὶ ΔΟΓΜΑΤΩΝ, τὸ δὲ περὶ ἐντολῶν *partim de dogmatis, partim de praeceptis mandat: & jubet discipulos in orbem terrae effundi,* πᾶσαν σύντομον διδασκαλίαν ἐγχαράξας τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος *omnem compendiariam doctrinam committens, quae per baptismum traditur.* Plura tam illustri loco non eloqui instituit Homileta. Vtroque loco doctrinam, de S. Trinitate, *dogmatis* accenset, i. e. arcanis doctrinae capitibus, quae τοῖς κηρύγμασι capitibus tum publice praedicari solitis opponuntur: rursumque Basilio M. inter *dogmata* est benedictio aquae in baptismo, apud Suicer. T. I. Thes. col. 934. Curate Casaubonus, *Non*

recenseo, inquit, *inter silenda mysteria doctrinam de SS. Trinit. de Incarnatione I. C. & similia capita evangelicæ prædicationis: sine quorum notitia Christianus esse nemo potest: non est tamen ignorandum, in tradendo mysterio Trinitatis summopere caviſſe veteres, ne apud paganos aut christianos adhuc infirmos de tanti arcani ratione temere verba facerent.* Exerc. XVI ad Baron. n. 43. ubi plura collegit; unde limitari queant, quæ Kettnerus disputat p. 25. coll. p. 56 seqq. Plane iis, qui baptizandi erant, paullo ante pandebatur, cum ipsa Oratione Dominica, interiora doctrinæ christianæ. unde Hieronymus, ad Pammachium: *Consuetudo apud nos istiusmodi est, ut his, qui baptizandi sunt, per XL dies publice tradamus sanctam & adorandam Trinitatem:* & ad baptismi demum *mysterium* accedentes doctrinam de *Christi Deitate* accipere solitos fuisse, docet Eusebius lib. IX Demonstr. evang. c. 6. neque baptismi ipsius spectatores erant ceteri Catechumeni. Quibus præsentibus, fideles, eo certe tempore, quum maxime vigebat recondita Theologia (de qua conferri potest G. T. Mejeri commentarius) abstinebant apertiore S. Trinitatis mentione. Notare autem juvat apertæ mentionis gradus. nam formulam Matth. XXVIII. 19. minus apertam censebant, quam symbolum. v. gr. Vigilius lib. XI ad Theoph. *Quam vero non terret*, inquit, *eos Dominus, qui fidei sacramentum apostolis tradens dicit*, Euntes nunc docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti: *nec non & illa magna & beata confessio fidei, IMO IPSA FIDES SANCTORVM & testamentum, quod disposuimus ad Patrem & Filium & Spiritum sanctum, ad sacrum lavacrum regenerationis venientes, confessi sic*, Credo in Deum Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium ejus unigenitum, & Spiritum sanctum. Similiter in Liturgia Chrysostomi, frequenti facta S. Trinitatis mentione, mittuntur demum Catechumeni: sed aliquanto post, ubi sacerdos dixit, *Ostia, ostia prudenter obdamus*, lector continuo *Symbolum* recitat. confer de Symbolo Apostolico & Athanasiano etiam Latinis subticeri solito, *Durandi* rationale l. 6. c. 89. ubi alienior quædam ratio additur. Porro *omni Symbolo clarius* est dictum Iohanneum de *Trium unitate* (quorum illud idcirco non magis proferre dubitavit Vigilius, quam hoc;) *neque arcanum quicquam in Symbolo remansisset, si dictum fuisset publice notum.* Itaque Græci hunc locum a codicibus publicæ lectioni destinatis (uti *historiam adulteræ*, vid. var. Ioh. VIII init.) removerunt: quo factum est, ut ab omnibus plerisque deinceps Græcis librariis & interpretibus omitteretur. *Pari consilio* (quod *maximopere* observandum est) confessionem illam ab Æthiope eunucho in *baptismo* editam cancellaverunt. vid. var. Act. VIII. 37. Iidem autem Afri confessionem illam, & Dictum Iohannis, conservaverunt: quamquam hi ipsi Dictum, quodam quasi præludio severioris reticentiæ, antequam persecutio vandali caeos compulisset. non tam allegarunt, quam indigitaverunt. Hac semel de causa quum omitti coeptum esset dictum, & illud, *unum sumus*, Ioh. X. nunquam non citaretur: catholici hoc, *Tres sunt, Pater*, & reliqua, minus citarunt: vel quia illud Ioh. X. satis erat: vel ut occurrerent abusui non tam Sabellianorum, quibus *unitas aqua* &c. protinus reponi poterat; quam Arianorum,

Digitized by Google

rum, ne *unitate aquæ* &c. contra unitatem Patris & Filii & Spiritus S. abuterentur. quod ipsum valde refugit Augustinus. § XX. Ex eadem arcani disciplina, Græcorumque imitatione, factum videtur, ut apud *Latinos* & in codicibus & in solenni Lectione, hanc periocham, aliis scribi & recitari solitam, alii prætermitterent. *Ioh. Beleth*, qui circa Bernhardi tempora floruit Parisiis, *Debent*, inquit, *in octavis Paschæ NOVEM dici lectiones ex Apocalypsi, quod ostenditur per responsorium*, Dignus es Domine. *ideo enim responsorium nominatur, quia ut jam sæpe dictum est, lectioni, quæ præcessit, debet respondere. Nec est quod inquis objiciati* (nostra) *ætate, qualibet dominica, responsorium dici de* Trinitate, *quum tamen de ea NVLLA lectio recitetur. Fuit enim illud ita in PRIMITIVA ecclesia institutum, ut videlicet singulis diebus dominicis diceretur & lectio nona & responsorium de* Trinitate: *sed quia LECTIO ILLA IN DISSVETVDINEM ABIIT, tantum modo responsorium remansit.* Explic. divin. off. cap. 121. At *Durandus* Sec. XIII sic scripsit, *Secundum* Rom. ordinem *leguntur novem lectiones in dominicis a Paschæ usque* ad Pent. — *In epistola vero in fide instruimur.* — *ostendit fidem per testimonium in coelo & in terra & in conscientia. In terra cum dicit:* Tres sunt qui testimonium perhibent in terra, spiritus, aqua & sanguis — & hi tres unum sunt. — Tres perhibent testimonium in coelo, Pater *in voce*, verbum *in carne*, Spiritus *in columba*: & hi tres unum sunt. lib. cit. c. 97. Belethum fere sublegit Durandus, & hoc loco defectum illius confessum, aliunde, videlicet ex ordine Romano, supplevit, sub versum de spiritu & aqua & sanguine, versum *de S. Trinitate* ponens, qui postea in aliis Missalibus est præpositus. Atque hujus ipsius versus de S. Trinitate intuitu hanc periocham lectioni solenni destinatam olim esse, testantur omnia. Hac ratione, quum amotum esset Dictum, alii, qui postea in illud inciderunt, etiam ad præcidendum abusum Arianum, ut Reformatores nonnulli fecerunt, eo abstinuerunt. Honori certe patrum non inimicior est doctrina *arcani*, quam esset plagium Arianorum, quod sine socordiæ culpa non animadvertere patres non potuissent. Hæc prætermissi Dicti causa satis late patet ad codices Græcos hodie superstites, longe antiquior ipso Alexandrino: eademque, duabus illis superioribus causis additis, hanc facile vim habuit, ut Dictum multis ignotum, multis dubium fieret, ac prope modum ex iis, quæ scripta sunt, excideret.

§ XXVI. Testimonia Dictum comprobantia, se invicem valde confirmant.

Hoc ut appareat, primum loca Scripturæ, in quibus subinde conveniunt, videbimus. I. Gen. I. 2 *inanis & vacua*, Vulgatus. *invisibilis & incomposita*, Interpres Irenæi, l. 1. c. 15. Tertullian. adv. Hermog. c. 23 &c. Confessio sub Hunerico. II. Iesa. XL. 28. *Deus sempiternus — non deficiet neque laborabit*, Vulg. *Deus æternus non esuriet, ut testatur per Esaiam*, Tertull. c. psych. c. 6. & sic l. 2. c. Marcion. c. 22. & adv. Prax. c. 16. Phoebad. c. 8. *Deus æternus — non esuriet neque laborabit*, lib. 3 ad Theoph. III. Iesa. XLV. 1. *Hæc dicit*

Digitized by Google

cit Dominus chriſto meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut ſubjiciam ante faciem ejus gentes: & aperiam coram eo ianuas, & portæ non claudentur, Vulg. *Sic dicit Dominus Deus Chriſto meo Domino, cujus tenui dexteram, ut ex audiant illum gentes — aperiam ante illum portas, & civitates non claudentur illi*, Tercull. c. jud. c. 7. *Hæc dicit Dominus Chriſto meo, cui tenui dexteram, ut obaudiant eum omnes gentes*, l. 1. ad Theoph. *Hæc dicit Dominus Chriſto meo Domino, cui tenui dexteram, & obedire faciam ante eum omnes gentes — aperiam ante eum portas, & civitates non claudentur.* Lib. c. Varim. IV. Matth. IX. 4. *mala*, Vulg. *nequam*, Tertullianus, Confeſſio ſub Hunerico. V. Matth. XII. 31 fin. τοῦ ἀνθρώπου omittit *Lat. Armen.* & al. & ſic *Diſp. Nicæna.* VI. Matth. XVII. 5. *dilectus*, Vulg. *dilectiſſimus*, Cyprian. ep. ad Cæcil. & ſic lib. c. Varim. VII. Matth. XXI verſus 29 & 30 tranſponuntur in *verſione Armena* & in *Diſp. Nicæna.* nec longe abſunt codices *Lat.* quos Auguſtinus & Hieronymus viderunt, apud Mill. IIX. Matth. XXIV. 6. 36. congruunt apud eundem codices *Afris* proximi, & *Diſp. Nicæna.* IX. Matth. XXVIII. 19. ἓν, νῦν *Cant, Marius Vict.* & ſic l. I & II *ad Theoph.* X. Luc. XVIII. 7 ἐκλεκτῶν· *ſervorum* lib. c. Varim. & Armeni. XI. Ioh. I. 13 *ſanguinibus* Vulg. *ſanguine* Tertull. & lib. II ad Theoph. XII. Ioh. III. 6. *caro eſt — ſpiritus eſt*, Vulg. *caro eſt, quia de carne natum eſt — ſpiritus eſt, quia Deus ſpiritus eſt*, Tertull. & ſic lib. c. Varim. Sic, quod ad comma de Spiritu attinet, Cyprianus, Auguſtinus, Expoſ. fid. ad Cyrill. apud Hieron. aliique, & Diſp. Laodicena, & liber IV ad Theoph. XIII. Ioh. VIII. 58, *fieret*, Vulg. Id omittit Novatianus Tertulliani epitomator, Marius Vict. & l. III ad Theoph. XIV. Act. V. 3. *tentavit* Vulg. pro ἐπλήρωσε, quod ipſum reddit Cyprianus, & Confeſſ. ſub Hun. XV. Act. X. 41. *per dies quadraginta* (quod Vulg. omittit) legit Auguſtinus aliique, & ſic lib. c. Varim. XVI. 1 Cor. XII. 4. *gratiarum*, Vulg. *donationum*, Confeſſ. ſub Hun. & Diſp. Laod. nec non lib. c. Varim. XVII. Ibid. v. 11, ἰδίᾳ *ſingulis* Vulg. τὰ ἴδια *propria* lib. c. Varim. & Confeſſ. XIIX. 1 Tim. I. 15. *fidelis, humanus*, codd. apud Hieron. nec non Auguſtinus, & ſic lib. c. Varim. XIX. 1 Tim. IV. 1. *erroris*, Vulg. *ſeductoribus*, Novatianus & lib. II ad Theoph. XX. XXI. XXII. Ap. XIV. 6. XIX. 14. 16. a Vulgati verbis diſcrepat & cum Cypriani Exhort. ad mart. c. 2. & l. II ad Quir. c. 30. congruit liber c. Varim. Neque de epiſtolis catholicis dubitare debemus. XXIII. Iud. v. 15, *arguere omnes impios*, Vulg. *perdere omnes impios & arguere omnem carnem* Cyprian. ad Novatian, & ſic Lib. c. Varim. XXIV. In hac ipſa ep. 1 Ioh. cap. II. 1. *mei* (quod habet Vulg.) omittit Tertull. & lib. c. Varim. XXV. Ibid. v. 23. *& Patrem*, legit Vulg. *& Filium & Patrem*, Cyprian. Auguſtin. & ſic Liber IV ad Theoph. Adde formulam allegandi, κατὰ *Matthæum*, &c. apud Cypr. & l. XI ad Theoph. Ex hoc indiculo, qui facile amplificari poſſit, multa diſcimus: 1. Nos vere *Diſputationi Nicænæ & Laodicenæ*, libris *ad Theophilum & contra Varimadum*, *Confeſſione*que ſub Hunerico, lectiones tribuiſſe ſimillimas. 2. Tertullianum, Cyprianum, Auguſtinum &c. lectiones item habere ſimillimas invicem. 3. Codices V. & N. T. ex quibus utrique lectiones ſuas hauſerunt,

Digitized by Google

ſerunt, fuiſſe partim eoſdem, partim quam proximos inter ſeſe. Et hac via, quod volebamus, tandem efficimus; Tertullianoque & Phoebadio lectum eſſe locum de tribus in cœlo teſtantibus, colligimus ex Vigilio: rurſum, lectionem plenam hujus dicti, non Vigilii demum ætate exortam eſſe, colligimus ex Tertulliano: & ex utroque colligimus, Auguſtino vel etiam Hieronymo notam fuiſſe eandem periocham, quamvis eam diſſimulanter haberent. Pondus omnibus addit Cyprianus, inter omnes medius, dicto clariſſime producto. Denique ex convenientia libri c. Varim. cum Tertulliano &c. patet, verſum 8 ante 7 eſſe legendum. De Cypriano excepit nonnulla Clericus in Epiſtola Novo teſtamento Kuſteriano præfixa, pag. XX 2 initio, *§ Ejuſdem.* Sed Cyprianicæ lectionis conſenſio cum Tertulliano & aliis Afris (ne allegoriam illis temporibus ignotam repetamus,) facile omnia ſolvit.

§ XXVII. Nemo tamen, ut nunc eſt, aut obtrudere alteri Dictum poteſt, aut eripere.

Græca antiqua hujus Dicti documenta, ſi ab iis, quæ § XXIII ægre corrogavimus, diſceſſeris, nulla adhuc cernimus: ſed non vanum eſt præſagium, fore, ut plura aliquando exoriantur. Hiſtoria lectionis χωρὶς Hebr. II. 9. ſive lectio placet cuipiam, ſive diſplicet, huc pulcre quadrat. Citat eam Hieronymus: ſed Hieronymi editor Eraſmus eam Annotationibus ſuis ad N. T. non inſeruit: deinde mentio ejus apud Græcos patres eſt eruta: nunc demum etiam Græcus accedit codex, & accedent fortaſſe complures. Quid vetat, ſimiles in Dicto Iohanneo ſperare ſuppetias, præſertim quum Græcos patres, Latino interpreti propiores, hoc Dicto caruiſſe, nondum conſtet? De *Clemente* Alexandrino, nil certi habemus. § VIII. *Origenis* ſcripta hodie exſtant adeo pauca, ut multa dicta illuſtria in eo fruſtra quærantur. *Theodoritus* in Paulinas, non in Catholicas commentatus eſt epiſtolas. Atqui hi ſunt duo præcipui, qui ad Hebr. l. c. citantur. Veruntamen qui majore Græcorum teſtium numero ita capti ſunt, ut veritatem eo carere nunquam poſſe putent; cum iis nulla tantiſper controverſia, de Dicto Iohanneo, cuiquam ejus defenſori eſſe debet. Rurſum qui Latini interpretis vetuſtatem tanti facit, quanti ea facienda eſt; huic non deeſt, in quo acquieſcat, (vid. Part. I. apparatus hujus, p. 390 ſeqq. 426.) etiamſi aliis neque dubitationem ipſorum eximere, neque ſuum guſtum infundere poſſit. Sane exempla ſunt in promptu periocharum, quas *Græci* præcipue detraxere. Matth. XVI. 2. 3. Luc. XXII. 43 ſ. Ioh. V. 3. 4. VII. 53—VIII. 11. Act. VIII. 37. quare juſta ſuſpicio eſt, idem eos in hoc Iohannis loco admiſiſſe. *Latina* autem hujus loci lectio eſt ejuſmodi, ut cum ceteris aſſumentis, quæ in Latinos codices & patres olim pervenerunt, nil ſimile habeat. Non idem eſt omnium Latinarum hoc loco auctoritatum pondus; & eæ, quæ teſtantes in coelo præmittunt, ceteris ſunt recentiores, adeoque infirmiores: tum, quæcunque ſunt, a Tertulliano ad typographiam uſque, ad unum recidunt *Latinum* interpretem. Enimvero interpres hic omnibus Græcis codicibus patribuſque, quorum hodie quidquam ſu-

Digitized by Google

pereſt, antiquior fuit, & primo hujus epiſtolæ codici Græco ſatis propinquus. Interpres ſi plane deeſſet, textus Græcus per ſe loqueretur, hiatum ſe habere: nunc ſupplementum hiatus, quod datur, etiamſi unicum ſit, tamen, quia unice aptum eſt, amplecti, non credulitatis eſt, ſed fidei & pietatis. Erit fortaſſe, qui inſtet ac dicat: *Tu vero nimius es defenſor eorum, quæ vulgo recepta ſunt. ſupra, 1 Tim. III. 16, ubi Græce eſt θεὸς, Latine* quod, *Latinam lectionem poſt habuiſti: ſed hoc loco, ubi Dictum de S. Trinitate Græce abeſt, & Latine in parte tantummodo codicum exſtat, latinizas.* Reſp. Abſit, ut partium gratiæve humanæ cauſa contra conſcientiam in ſanctiſſimis verſer oraculis. Nam 1 Tim. III. 16 & Latinam verſionem poſtpoſui, nullo patrum Latinorum antiquorum conſenſu comitatam, & Græcos defendi codices, ubi nulla in eos cadebat juſta ſuſpicio. Sed ad hunc locum Iohanneum indicavi, unde Græci codices mutilati eſſe viderentur: Latinam vero verſionem cum Tertulliano & magna patrum Latinorum ſerie oſtendi congruere.

§ XXVIII. Ex hiſtoria Dicti hujus elucet θεῖον quoddam, apud eos ſaltem, qui dictum accipiunt: argumentum vero irrefragabile pro Dicto ipſe contextus præbet apoſtolicus.

Mirabilis eſt diſpenſatio divina non ſolum in toto verbo, ſed etiam in ſinguſis eloquiis, quæ inſtar ſiderum varios ortus & occaſus habent. conf. *Gnom.* ad Matth. II. 23. Eamque in hoc maxime loco graviſſimo obſervare fas eſt: qua factum eſſe credas, ut teſtimonium omnium clariſſimum de S. Trinitate, extremo ævo Iohanneo, quaſi apex apoſtolici teſtimonium ederetur. Atque id paullo poſtquam editum erat, abſconditum quodammodo fuit. Itaque Græcis non perinde lectum eſt, Patribus Nicænis aliiſque in Aſia, quaſi tentationis gratia, ad veritatem aliunde ſcripturarum decidendam compulſis. idem autem Latine propagatum, martyras in Africa potiſſimum ulteriore corroboravit. Pari modo, ſicca adhuc diſputatio contra antitrinitarios, hoc dicto ipſo in controverſiam vocato, tamen ſucceſſit: quid ſi eodem poſt hac dicto amplius vindicato, confeſſores confirmandi veniant? Nam quemadmodum Ieremias cap. X. V. II. idololatriam Babylonicam uno verſiculo Chaldaico novis exulibus præſcripto refutavit: ſic Iohannes Sociniſmum, Antichriſtianiſmum &c. hoc verſiculo, non dicemus, primitus Latine perſcripto, ſed hactenus certe Latinorum potiſſimum opera conſervato, redarguit. Et tamen etiam atque etiam ſperare licet, ſi non autographum Iohanneum, at alios vetuſtiſſimos codices græcos, qui hanc periocham habeant, in occultis providentiæ divinæ forulis adhuc latentes, ſuo tempore productum iri. Luce hac, quæ datur contenti ſimus, & in diluculo meridiem non tam poſtulemus, quam exſpectemus. Antiquiſſima hæc ortu varietas, deciſionem eſt habitura noviſſimam. Interim effectus ſalutaris, quem vis divina hujus quoque ſcripturæ apud fideles habet, imbecillitate & paucitate documentorum mortalium non imminuitur, neque eorum firmitudine aut multitudine augebitur. Cibo præſenti paſcimur; quamvis horreum, cellam, molam, forum, culinam, qua ivit, haud exploraverimus.

Ex

Digitized by Google

Ex uno codice æque divina hauriri poteſt fides, atque ex mille: hoc præſertim loco, ubi adamantina verſiculorum cohærentia omnem codicum penuriam compenſat. Etenim habet hujus epiſtolæ tractatio quinque partes, quibus diviſio in capita hodie remanens reſpondet. & omnia pars Quinta, a cap. V. 1, donec verſu 12 Concluſio incipit, complectitur: atque ita quidem, ut ipſum Centrum partis V. ſit hæc periocha de Tribus in coelo teſtantibus. Certius agnoſci hoc Dictum poteſt, quam pars folii ex libro aliquo amiſſa, paſſim quæſita, alicubi reperta, & in tota ſtriatura parti non amiſſæ congruens. Vide *Gnomonem.* hîc progredimur ad ceteras varietates.

Eodem verſu 7 ἐν ante τῷ] ~ *Lat.* aliqui apud Ioh. Harlemium. ¶ [καὶ ante ὁ λόγος] *Comp. Vigilius* & al. Recte. nam καὶ etiam ante τὸ ὕδωρ ponitur. ¶ [υἱὸς] *Cyprianus, Confeſſio* ſub Hunerico, *Caſſiodor.* vel etiam *Athenagoras*, Eclogæ apud *Clementem*, *Tertullianus* ll. cc. ¶ ἅγιον πνεῦμα] πνεῦμα ἅγιον *Er.* ¶ [~ ἅγιον] *Lat.* codd. apud Er. Dorſcheum, Simonium, Biblia *Frovvini* abbatis, & alius cod. mſ. *Murenſis, Vigilius*, paſſim, *Fulgentius, Prologus* in epp. cath. ¶ [~ ἕτοι] *Comp. Cyprianus* in ed. Eraſmi & apud Fulgentium & Millium, *Vigilius*, Diſp. *Nicæna*, codd. *Lat.* aliqui, *hi* omiſſo, quo tamen etiam ſolum οἱ exprimi potuit. ¶ τρεῖς εἰν] τρεῖς εἰς τὸ ἕν *quædam exemplaria Græca* apud Vatablum, id eſt *Comp.* ¶ καὶ τρεῖς uſque ἕν εἰσιν] *quidam interpretes etiam teſtes in terra prætermittunt, ut appareat ex Didymo Al.* Gerh. diſpp. p. 1350. talemque codicem *Baſileenſem* citat Eraſmus. Adde *Mont.* de quo § VI. ¶ ἐν τῇ γῇ] *Latini* codices juxta atque patres, qui tres *in coelo* teſtantes memorant, habent etiam, *in terra.* itaque ἐν τῇ γῇ habet *Er.* ex documento illo Britannico, & interpres concilii *Lateranenſis.* conf. Luc. XII. 51. [ἐπὶ τῆς γῆς] *Comp.* [~] plerique ex iis, qui verſum de tribus, in coelo teſtantibus non habent, ut *Er.* ed. 1. 2. *mſſ. Clemens* Al. ſive *Caſſiod.* in Adumbr. *Syr. Lat.* in mſ. apud Er. Dorſcheum, Simonium, *Ambroſius, Auguſtinus, Leo*, Liber *Promiſſionum* ſupra citatus. Habent tamen *Latini* cod. aliqui quamlibet Dicto carentes, apud Eraſmum, Hentenium, Lucam Brugenſem, Dorſcheum, & (a librariis ſine dubio) *Facundus* & *Bedæ* textus. Voculas ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν τῷ οὐρανῷ non videtur legiſſe ſcriptor *Prologi* in ep. catholicas. ¶ [~ καὶ οἱ τρεῖς εἰσ τὸ ἓν εἰσιν] *Lat.* in mſ. S. Andreæ, in Murenſi uno alterove, in Char. in Colon. in codd. XV apud Hentenium: primum per incuriam, *& tres* mox recurrente; deinde, ne Arianis eſſet inſtantia contra unitatem Trinitatis, & ex auctoritate Innocentii III. Confer *Hincmarum* paſſim, & *Aquinatem.* Semel Complutenſes hoc loco a Græcis digreſſi, etiam in hoc commate omittendo Latinos codices ſequuntur: perinde ut illa Britannici codicis imago. *& tres unum ſunt* Biblia *Frovvini* abbatis, & alius cod. mſ. *Murenſis*, & *Ienenſis* manu prima. ¶ εἰς] ~ *Cyrillus*, Diſp. *Nicæna*, *Arab. Lat.*

9 ἣν] ὅτι *Al.* & alii, e proximo.

10 μαρτυρίαν] μαρτυρίαν τῆ θεῆ *Al.* & alii, *Lat.* E proximo. ¶ [αὐτῷ vel ἑαυτῷ] *Comp. Al. Aug. 6. Lu. Vatican. Vſſ.* & ſex alii. ¶ [υἱῷ] *Al. Cov. 4. Gen. Steph. 3. 10. Æth. Arab, Copt. Lat. Primaſ.* ¶ ὁ θεὸς] ~ *B. 3. Æth.*

12 τῦ θεῦ] ~ *Lat.* in mſ. Col. & aliis.

13 τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τῦ υἱῦ τῦ θεῦ] ~ *Armen.* ¶ [ἵνα εἰδῆτε uſque οἱ πιστεύοντες] *Al. Barb. 2. Gen. Steph. ð. ε. Æth. Arab. Copt. Lat. Beda, Syr.* ¶ ἔχετε αἰώνιον] αἰώνιον ἔχετε *Comp. Er. Aug. 6. Vff. Oecumen.*

16 ἔστιν] ἔστι γὰρ *Arab. Syr. Tertull. Clemens* Al.

17 ἁ] codd. μὴ *Clemens* Al. [~] *Æth. Lat.* aliqui, *Tertull.* uti v. 16.

18 ὁ γεννη. uſque ἑαυτὸν] *generatio Dei conſervat eum* habet *Lat.*

20 [ἡμῖ οἶδ.] *Al.* & alii, *Syr.* & al. [οἴδαμεν] *Vff. 2.* Lectio media. ¶ [θεὸν] *Comp. Al. Barb. 1. Colb. 7. Cov. 4. Lin. Pet. 3.* cod. *Rhodienſis, Steph. ð. ε. ι. ια. Æth. Arab. Lat. Baſilius M. Cyrillus, Euthal. Oecumen. Proſper, Beda.* Ex ſeq. & ex Ioh. XVII. 3. Ex Latinis non legit *Leo* & *Facundus.* ¶ [ἐν τῷ] *Lin. Vff. Lat. Baſil. Cyrill. Oecum.* in comm. Auctor diſp. *Nicænæ, Hieron. Leo* & alii Latini. ¶ ἰησῦ χριστῷ] *edd. mſſ. Athanaſ. Cyrillus Al. Oecum. Syr.* &c. [~] *Al. Lat.* ¶ ζωὴ] *Comp. Al. Hunt. 1. Laud. 2.* pluresve, *Oecum.* in comm. ἡ ζωὴ *Er.* &c. atqui ſubſtantivum non admittit articulum, ubi adjectivum ſine articulo ſubſequitur. Enimvero librarii poſt ἡ in ζωὴ, ἡ articulum omiſerunt. ζωὴ ἡ *Barb. 8. Cov. 4. Pet. 3. Vff.* [ἡ ζωὴ ἡ] *Aug. 6. Andreas* Cæſ. & Auctor diſp. *Nican.* ¶ αἰώνιος] *Al.* apud Fellum.

21 [~ ἀμὴν] *Al. Colb. 7. Cov. 4. Gen. Æth. Arab. Copt. Lat.* in cod. multis, *Syr.*

EPISTOLA II IOHANNIS.

Habent eam

EDITIONES, *Comp. Er.* &c.

MSS. CLASS. I. *Al. Aug. 6. Baroc. Cant. 2. Cov. 2. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. Vff.*

CLASS. II. *Barb. octo, Baſ. 2. 3. Colb. 7. Gen. L. Lu. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph. ð. ε. ζ. θ. ι. ια. ιγ. Vien.*

VERSION. *Æth. Arab. Copt. Lat. Syr.*

PATRES, *Euthal. Oecumen.* &c.

Verſ. 1 0] *Iohannes* præfigit *Caſſiodorus*, Complex. p. 136, 138.

3 ὑμῶν] *Comp. Lin. Aug. 6. Vff. Lat. Syr.* in polygl. [ἡμῶν] *Er.* &c. vel etiam *Lat.* mſ. Colon. E proximo. ¶ [~ κυρίου] *Al. Cov. 4. Gen. Lin. Æth. Lat. Syr.*

5 γράφων] *Comp. Aug. 6. Vff.* & al. γράφω *Er. Steph.* edd. &c.

6 τὰς ἐντολὰς] τὴν ἐντολὴν *Er. Baſ. 2. Hunt. 1. Oecum. Æth. Lat.* in mſ. Colon. *Syr.* ¶ καθὼς... ἵνα] ἵνα καθὼς... *Al.* & al.

7 ἐσῆλθον] ἐξῆλθον *N. 1.* & alii, *Lat.* nec non *Al.* ex 1 Ioh. IV. 1. ¶ σαρκὶ] σαρκὶ ἔτι ἐχ ὁμολογεῖ ἰησῦν χριστὸν ἐν σαρκὶ, *Steph. ι.*

8 [αὐτὰς] *L. Iren. Calarit.* ¶ ἵνα] ~ *Er. Oecumen.* ¶ ἀπολέσωμεν uſque ἀπολάβω-

Digitized by Google

λάβωμεν] ἀπολέσητε ἃ εἰργάσασθε — ἀπολάβητε *Al.* & alii, *Euthal. Iren. Syr.* & al. Vel ob βλέπετε vel ob dignitatem apoſtoli.

9 παραβαίνων] προάγων *Al.* unde *procedit* habet *Lat.* in mſ. Colon. *præcedit* in Char. & apud Vallam ac Zegerum. ¶ [~ τῦ χριστῦ] *Al. Colb. 7. Cov. 4. Gen. Lat. Calaritan. Syr.* ¶ πατέρα καὶ τὸν υἱὸν] υἱὸν καὶ τὸν πατέρα Lat. multi.

11 [~ αὐτῷ] *Er. Vff.* & alii, *Oecum.* ¶ πονηροῖς] *Ecce prædixi vobis, ut in diem Domini noſtri Ieſu Chriſti non confundamini* addit *Lat.* in mſ. Colon. nec non aliis *haud parum vetuſtis* apud Zegerum.

12 ἐβελήθην], *Comp. Al. Vff.* & al. ἠβ. *edd.* al. ¶ ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν] ἐλπίζω γὰρ γενέσθαι *Al.* & al. ¶ ἡμῶν] ὑμῶν *Al. Aug. 6. Laud. 2.* & al.

13 [~ ἀμήν] *Al. Colb. 7. Cov. 4. Gen. Arab. Lat.* ſed, *Gratia tecum: amen* habet Lat. mſ. Colon.

EPISTOLA III IOHANNIS.

Habent eam codd. iidem, qui ſecundam: *Pet. 2.* caret verſu 9 — 15.

v. 3 γὰρ] ~ *Cov. 2.* & alii, *Syr.* ut ep. præced.

4 τέκνων] ταύτης codd. quidam apud *Vallam* & alii.

5 ἐργάσῃ] ἐργάζῃ *Al.* ¶ εἰς τὰς alterum] τῦτο *Al.* & alii, *Lat.* Gloſſa, ex 1 Cor. VI. 8.

6 ποιήσας] ποιεῖς *Gen.* & alii, *Lat.* aliqui. Ex v. 5.

7 ὀνόματος] *Er. Steph.* edd. *Al. Vff.* cod. plurimi, *Oecum. Beda.* [ὀνόματος αὐτῦ] *Comp. Oecum. Verſiones, Steph.* ια. ¶ ἐθνικῶν] ἐθνικῶν *Al.* & al.

8 ἀπολαμβάνειν] ὑπολαμβάνειν *Al. Aug. 6. Cov. 4. Gen. Oecumen.* ¶ γινώμεθα] γενώμεθα *Comp. Seid.* & al.

9 τῇ] *edd.* &c. *Hieron. Caſſiod.* τὶ τῇ *Al. Steph.* ι. ἂν τῇ vel ἄν τι τῇ *Cov. 3. 4.* & alii, *Euthal. Lat.* hodie.

10 μὴ] ὡς μὴ *Lat. Syr.* ¶ εἰς] ~ *Vien.* & al.

11 ~ δὲ ante κακοποιῶν] *Comp. Steph.* ed. 1. *Al. Aug. 6. Colb. 7. Pet. 3. Vff.* &, quanquam *Stephani* vacat margo, novem alii, *Euthal. Lat.* nec non *Syr.* δὲ *Er.* & inde al. edd.

12 [οἶδας] *Al.* & alii, *Lat.* Quod *uni* ſcribatur.

13 γράφων] γράψας σοι *Al.* & alii, *Euthal. Lat.* Ex ſeq.

15 [ἀδελφοὶ] *Al. Colb. 7. L. Lin. Æth.* ¶ φίλας] ἀδελφὰς *Barb. 1.* (niſi ad varietatem præcedentem referendus fuit:) *Lin.*

Digitized by Google

EPISTOLA IVDÆ.

Habent eam

EDITIONES, *Comp. Er.* &c.

MSS. CLASS. I. *Al. Aug. 6. Baroc. Cant. 2. Cov. 2. 3. 4. Hunt. 1. Laud. 2. Lin. Magd. N. 1. 2. Pet. 1. Vff.*

CLASS. II. *Barb. octo, Baſ. 2. Colb. 7. Gen. L.* (a v. 1 ad 7.) *Lu. Pet. 3. Seid. Sin. Steph. ϑ. ε. ζ. ι. ια. ιγ. Vien.* neſcio an *Pet. 2.*

VERSION. *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.*

PATRES, *Euthal. Oecumen.* &c.

v. 1 [χριστῷ ἰησοῦ] *Comp. Hunt. 1. Laud. 2. Magd. Pet. 3. Vff.* pluresve, *Lat.* in mſ. Char. ¶ ἐν] ἐν τῷ *Beza* & inde al. edd. ¶ [ἡγαπημένοις] *Al. Barb. 2. Lin.* manu ſecunda, *Steph. ϑ. ι. Origenes, Synopſis* ſcript. ſacræ, *Oecumen. Æth. Arabs* Erpenii, *Armen. Copt. Lat. Syr. Calarit. Caſſiod.* Neque intercedit Whitbius. Vid. *Gnom.*

3 σωτηρίας] σωτηρίας ἡμῶν *Al.* & al. ¶ ὑμῖν] Comma addunt multi.

4 δεσπότην] ~ *Æth.* ¶ θεὸν] *edd. mſſ.* in his *Aug. 6. Vff. Armen. Syr.* (qui etiam καὶ proxime ſubſequens omittit,) &c. [~] *Al. Barb. 3. Cov. 3. 4. Genev. Lin.* manu prima, *N. 1. Sin.* & duo apud *Bezam, Oecumenius, Arabs Erpenii, Copt. Lat.* & inde *Lucifer* Calar. *Caſſiod. Beda.* Vnde hoc ante δεσπότην ponit *Laud. 2.* ¶ δεσπότην θεὸν καὶ] θεὸν καὶ δεσπότην τὸν *Comp.* Agnoverunt aliqui, ſine interpellatione cohærere hæc verba, δεσπότην καὶ κύριον ἡμῶν Vid. *Gnom.*

5 ὑμᾶς alterum] ~ *Al. Vff.* & alii, quaſi ſuperfluum eſſet. ¶ τοῦτο] πάντα Barb. 1. & alii. ex 1 Ioh. II. 20. ¶ κύριος] ἰησοῦς *Al. Barb. 1.* & alii, *Lat.* θεὸς *Steph. ϑ. ι. Clemens Al. Syr. Calaritan.*

6 ὑπὸ ζόφον] *ſanctorum angelorum* præmittit *Calaritanus:* ἁγίων ἀγγέλων ſequitur apud *Clementem* Al.

7 δεῖγμα] comma addunt nonnulli. ¶ ὑπέχουσαι] ὑπερέχουσαι *Al.*

8 ὁμοίως] ὅμως *Al.* ¶ [~ μέντοι] *Particula* μέντοι *deeſt mſ. codici monaſterii S. Galli, & noſtro, quo vetuſtiorem nego me umquam vidiſſe quemquam. omittit quoque* Latinus *interpres vetus.* Goldaſt. Not. in Valerianum Cimel. p. 27. ¶ ἐνυπνιαζόμενοι] ~ *Lat.* Sed *qui* pronomen in multis codicibus remanens, interpretem verbi non facillimi oblitum videtur prodere.

9 ἐπετιμήσαι] ἐπιτιμήσαι *Steph. ϑ. ια.* ¶ κύριος] θεὸς *Lat.* aliqui, *Cov. 4. Gen.*

12 [οἱ ἐν] *Steph.* ed. 2. *Al.* & al. *qui in* habet *Lat.* mſ. Colon. uti v. 19. ¶ ἀγάπαις] ἀπάταις *Al.* & al. apud *Vallam* ſive Zegerum. vide var. 2 Pet. II. 13. ¶ ὑμῶν] αὐτῶν *Al. Lat. Syr.* aliqui. Indidem. ¶ συνευωχούμενοι] ὑμῖν addit *Comp.* & al. ¶ ἀφόβως,], ἀφόβως al. edd. ¶ παραφερόμεναι] *Comp. Al. Colb. 7. Gen. Lu, Pet. 3. Sin. Steph. omn. Vff.* & ſex alii, *Euthal.* [περιφερόμεναι] *Er.* &c.

13 ἐκπαφρίζοντα] ἐκπαφρίζοντα *Cov. 4. Gen. Lin. Steph. ε. ι.* ¶ ~ τὸν poſt εἰς] *Comp. Er. Al. Vff.* cod. plurimi, *Oecum.* τὸν *Steph.* & al. edd.

14 ἁγίων

14 ἁγίαις μυριάσιν] *Comp. Er. Al. Aug. 6. Sin.* & quinque alii, Chronicon *Alexandrinum*, *Oecum. Æth. Syr.* ἁγίοις μυριάσιν *Vff.* μυριάσιν ἁγίαις *Steph.* & al. ed. μυριάσιν ἁγίαις ἀγγέλων *Lin. Pet. 3.* nec non *Euthal.* μυριάσιν ἀγγέλων ſcriptor ad Novatian. apud *Cyprian. Arab.* at *millibus* (ἁγίαις omiſſo) Vigilius nomine *Idacii.* μυριάσιν ἁγίων ἀγγέλων *Cov. 2. Steph.* ια. *Arabica* alia, *Copt.* Ex Hebr. XII. 22. ¶ αὐτῆ] ~ *Syr.* Vigilius nomine *Idacii.*

15 [ἐλέγξαι] *Comp. Al. Colb. 7. Pet. 3. Vff.* & octo alii, *Chronicon* cit. ¶ αὐτῶν] *edd.* &c. Mox recurrit. [~] *Al. Barb. 3. Colb. 7. Cov. 3. Lin. N. 1. Lat. Syr. Chronicon* cit. ¶ ἀσεβείας αὐτῶν] ~ *Cov. 3.* & alii, *Syr.* ¶ σκληρῶν] σκληρῶν λόγων *Vien.* & al.

16 [γογγυσταὶ] *Latinæ* edd. aliquot. ¶ αὐτῶν] ἑαυτῶν *Vff.* vel etiam *Cov. 4. Sin.* Ex v. 18.

18 ὅτι prius] ὅτε *Vff.* ¶ ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ] ἐπ' ἐσχάτε χρόνε *Al.* & ſic, vel paulo aliter, alii.

19 ~ ἑαυτὰς] *edd.* principes &c. Adumbrationes *Clemens* Al. adſcriptæ. [ἑαυτὰς] *Steph. ð. ε. ι. ια. Lat.* & inde *Beza* & cum eo recent. edd. item *Colb. 7. Cov. 2. 4.* Gloſſa, e v. ſeq. vel ex Ieſa. XLV. 24. vide *Gnom.* Etenim *Sin.* habet in marg.

20 ὑμῶν] ἡμῶν *Comp. Steph. ε. ι. Lat.* multi. ¶ , ἐν πνεύματι ἁγίῳ] ἐν πνεύματε ἁγίῳ, *Aug. 6. Vff.*

22 ſ. ἐλεᾶτε] ἐλέγκετε *Valla*, nonnulla exemplaria Græca apud *Zegerum.* ¶ ἐλεεῖτε uſque ἁρπάζοντες] *Comp. Er. Vff.* &c. [ἐλέγκετε uſque ἐν φόβῳ] *Al. Cov. 4. Gen. Lin. Pet. 3. Steph. ð. ι. Æth. Copt. Lat. Caſſiod.* Et ſic habet *Armenius*, in extremo adjiciens διακρινόμενοι aut ſimile quidpiam. οὓς μὲν ἐκ πυρὸς ἁρπάζετε, οὓς δὲ ἐλεεῖτε ἐν φόβῳ *Syr.* οὓς μὲν ἐλέγκετε· οὓς δὲ ἐλεεῖτε διακρινομένους· οὓς δὲ σώζετε, ἐκτᾶ πυρὸς ἁρπάζοντες *Arab.* ¶ ἐλεεῖτε διακρινόμενοι] ἐλέγκετε διακρινομένες *Barb. 1. Steph. ε. Oecum.* in comm. ¶ ἐν φόβῳ] ~ *Barb. 1. Colb. 7. Cov. 2. 3. N. 1. Steph. ε. Clemens Al.* vel etiam *Caſſiod.* ¶ [~ τῇ] *Er. Aug. 6. Vff.* pluresve, *Valla*, *Oecum.* ¶ ἁρπάζοντες] addunt, οὓς δὲ ἐλεεῖτε ἐν φόβῳ *Barb. 2.* οὓς δὲ ἐλέγχετε ἐν φόβῳ *N. 2. Steph.* ια. vel etiam *Vien.* οὓς δὲ ἐλέγκετε *Cov. 2. 3.* Itaque cum exceptione aliqua ſtant a textu, *Barb.* neſcio qui, *Colb. 7. Cov. 2. 3. N. 1. 2.* & ſine exceptione *Baroc. Cant. 2. Hunt. 1. Laud. 2. Magd. Pet. 1.* vel etiam *Baſ. 2. Lu. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. ζ. ι.* Vid. *Gnom.*

24 αὐτὰς] *edd. primæ, mſſ.*, in his *Vff. Oecumen.* [ὑμᾶς] *Steph. ð. ε. ι. ια. Lat.* & inde *Beza* & recent. edd. item *Cov. 2. 3. 4. Lin. N. 1.* ἡμᾶς *Al.* apud Fellum. Gloſſæ. ¶ καὶ] καὶ ἀσπίλους *Vien.* & al.

25 [~ σοφῷ] *Al. Barb. 2. Colb. 7. Cov. 4. Gen. Pet. 3. Steph. ε. ι. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr. Euthal.* Ex Rom. XVI. 27. repetit Millius. ¶ [διὰ uſq. ἡμῶν] *Al. Barb. 2. Colb. 7. Cov. 2. 3. 4. Gen. Lin. N. 1. Pet. 3. Steph. ð. ι. Euthal. Arab. Copt. Lat. Syr.* nec non *Lin. Æth.* ¶ καὶ primum] ~ *Al. Colb. 7. Lin. Lat.* aliqui. ¶ [περὶ παντὸς αἰῶνος] *Al. Colb. 7. Cov. 2. 3. 4. Gen. Lin. N. 1. Pet. 3. Steph. ð. ι. Euthal. Copt. Lat.* ¶ ἀμὴν] ~ *Caſſiodorus.*

APOCA-

Digitized by Google

APOCALYPSIS.

§ I. Habent eam

EDITIONES, *Comp. Er. &c.*

MSS. CLASS. I. *Al. And.* (id est, Andreas Cæsarienſis, ejuſque cod. 1. 2. de quo mox:) *Baroc.* (in quo deſunt c. XX & ſeqq. vel etiam c. I. 10—16. & pars capp. IX & XVII. & XVIII. *Cov.* (ſecundus,) *Hunt.* (primus,) *M.* (primus,) *Vſſ.* (ſecundus:) nam epitheta, *primus, ſecundus*, in *Cov. Hunt. M.* ut in *Vſſ.* omittenda duximus.

CLASS. II. *Dionyſianus* (apud Ioan. Gagneium,) *L.* (in quo deſunt duo capita poſtrema:) *Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph.* nonniſi duo (vide var. c. XIII. 4.) nempe *α. ιϛ*, (cujus a c. XVII. 9. vix ullam rationem habuimus, ob cauſam mox § VI memorandam,) & *L. Vallæ* ex aliquot codicibus, & Caryophili ex quatuor *Barberinianis* excerpta. *Veronenſem* Gagneji codicem non citamus, ab *Arethæ* quippe, uti Veronæ pridem cum Oecumenio prodiit, non diverſum. *Hanc paucitatem codicum Apocalypticorum, lector, protinus rogo conferas cum multitudine codicum, quos v. gr. ad Iohannis Evangelium ſupra dedimus: agnoſces, vera eſſe, quæ mox dicemus § III.*

VERSIONES, *Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.*

PATRES, *Hippolytus* (qui in libro genuino de Antichriſto ed. Gud. & Fabr. multa ex cap. XI ſeqq. & ex XVII. XVIII. &c. exhibet:) *Origenes, Dionyſius* Alexandrinus, *Arethas, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus*, & alii, de quibus paulo inferius.

§ II. Criſis apocalyptica propriam quandam introductionem poſtulat.

Vnius dicti, 1 Ioh. V. 7, 8. & unius libri, Apocalypſeos, criſin, majoris eſſe momenti, audeo affirmare, quam totam reliquam criſin N. T. Nondum tulimus totum operæ pretium: in extremo magna ejus pars, a pleriſque parum exculta, nos manet. Prudenter Bentleius ex Apocalypſi potiſſimum delegit Novi teſtamenti Græce Latineque edendi ſpecimen: nam in hoc uno libro plus navandi locus eſt, quam in univerſo reliquo Novo teſtamento. Ac nos in gratiam eorum etiam, qui alias de varietate lectionum N. T. non nimium laborant; hoc loco, quæ potiſſimum opus forent, quam planiſſime explicare inſtituimus, nonnullis etiam monitis, quæ ſupra dedimus, præter morem noſtrum repetitis.

§ III. In Apocalypſi ſingularis eſt & codicum paucitas, & tamen varietatum copia.

Eraſmus in tot codicibus N. T. quos in Britannia, in Brabantia, in Germania vidit, Apocalypſin vix eſt nactus: Stephanis, nonniſi duo obtigerunt, eam exhibentes.

Digitized by Google

bentes. Græci multi Apocalypſin putaverunt eſſe librum minoris auctoritatis atque utilitatis: ac libentius Acta & Epiſtolas, libentiſſime Evangeliſtas, ad uſum lectionis publicæ in eccleſia, deſcripſerunt, Conſtantinopoli præſertim, cujus urbis epiſcopus Chryſoſtomus in tot monumentis Apocalypſin ita prætermittit, ut ipſe eam ignoraſſe, & ſcriptum quodvis eandem allegans, Chryſoſtomo ſuppoſitum eſſe videatur. Hinc Iacobo Le Long in catalogo mſſ. tam frequens eſt *Novum teſt. Græcum excepta Apocalypſi.* Cui congruit Hodius f. 649. 650. & Millius paſſim. Hinc denique de codicibus, quorum nomenclaturam ſupra dedimus, CXX non habent Apocalypſin, XX eam habent. Quæ Pavcitas Apocalypticorvm Exemplarivm Vbi Non Observatvr, Crisis In Apocalypsi, Erratio Est Et Flvctvatio. Exempla damus in Var. Ap. II. 20. III. 12. VIII. 13. XV. 3. XVII. 16. non ut inſignibus viris obtrectemus, ſed ut quemlibet de veritate convincamus. Non obvia quæque & caduca lectio, quia in textum ſemel immigravit, id inde eſt conſecuta juris, ut ei tot codices, qui Evangeliſtas, Acta, Epiſtolas, ac non Apocalypſin habent, manu minime oculata admetiamur. Et tamen perverſiſſima hæc methodus late regnat, multorum locorum lectionem ſanam ac ſalutarem, ejuſve certe confirmationem, in obſcuro detinens: ejuſdemque methodi artifices ſomnia & umbras codicum pro codicibus habent, & aliis, qui non ſunt critici, ſcandalo ſunt, ut chariſmata in hoc genere nulla eſſe exiſtiment, & dubitationem in iis etiam locis, quæ plana erant, pro ſapientia habeant. *Varietatum* autem multitudine non offendetur, quiſquis librariorum morem cognoverit. habet enim hic liber ſtilum non modo a communi Græcorum, ſed etiam a ceterorum N. T. librorum ſermone diverſum; Epiſtolaſque, Sigilla, Tubas, Phialas ſeptenas, verbis partim iiſdem, partim aliis aliiſque, non ſine myſterio deſcribit: cui utrique diſſimilitudini intempeſtiva ſedulitas medicinam putavit afferri oportere; ut eodem ubique modo legeretur, οἶδα τὰ ἔργά σε· ἔχω κατὰ σὲ ὀλίγα· ἔχε καὶ βλέπε· βιβλαρίδιον κτλ· Numeros etiam, qui in hoc libro perfrequentes ſunt, varie repræſentarunt librarii. Multum denique hîc turbavit unus codex *Capnioneus* (uti *Cant.* in Evangeliſtis & actis) de quo infra. Itaque graviſſimum interdictum, quo hic liber proprie munitus eſt, cap. XXII. 18. 19. (videatur ad h. l. & Apparatus crit. & Gnomon. non omnes ſunt reveriti.

§ IV. Veritatem religioſe indagare & ſequi debemus.

Eſt hic proprie *Ieſu Chriſti* liber, ut ipſe titulus plane ſingularis docet: nec ſine cauſa interdictum illud, de non addendo & demendo, in extremo adjicitur. Nam quemadmodum verus horologii curſus, unius rotulæ parte affecta, imminuitur: ſic lectionis error, qui leviſſimus videtur, figuratiſſimi hujus & nervoſiſſimi libelli intervertere fines poteſt. Recte Vitringa exiſtimat, *veſtigia profundæ & myſticæ ſapientiæ, hoc libro clauſæ, poſſe deprehendi in MINVTISSIMIS quoque orationis partibus & dicendi modis, ad quos ſæpe accidit ut minore cura & ſtudio attendamus. Habemus in hoc libro profundiſſimæ ſapientiæ ſpiritualis compendium.* Anacriſ. Ap. p. 36. Nos omnia ad jota & apicem manus Iohanneæ

Digitized by Google

conformare optamus: ſi non eo uſque prodibimus, huic ſane nil præjudicatum nos velle edicimus. *Tum tuam, DOMINE IESV, gratiam imploro, ut, quæ ſervus tuus Iohannes omnibus verba prophetiæ libri hujus temerantibus denunciavit, a me, verbi tui ſerio reverente, neque mutante quicquam, ſed mutationes fideliter eximere conante, procul abeſſe propitius jubeas.* Summam quidem certe, ut confidimus, adſequemur, neque ſubſidia, proximis temporibus oblata, ingrate aſpernabimur, ſed poſteritati ad limam quam exactiſſimam præſerviemus.

§ V. Genuina lectio ſolo ſæpe colore ſuo nativo ab interpolata dignoſcitur.

Genuina eſt gravis, ſimplex, & tamen interdum in uno tractu multifaria, pro rerum varietate: nec refugit enallagen, ellipſin, aſyndeton, ſemper tamen explicabilis. Spectat huc maxime duorum caſuum conſtructio. cap. I. 5 ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστός. atque ita omnes codices: porro pauciores, plures, c. II. 20 τὴν γυναῖκα ἡ λέγουσα. III. 12 τῆς καινῆς ἱερουσαλὴμ ἡ καταβαίνουσα. IIX. 9 τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων τὰ ἔχοντα ψυχάς. IX. 14 τῷ ἀγγέλῳ ὁ ἔχων τὴν σάλπιγγα. XIV. 12 τῶν ἁγίων, οἱ τηροῦντες. XVIII. 11 ſeq. τὸν γόμον αὐτῶν ἀδεὶς ἀγοράζει ἐκέτι, γόμος χρυσοῦ. XX. 2 τὸν δράκοντα, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος. XXI. 10. 12. τὴν πόλιν, ἔχουσα. nec longe abeunt illa: c. XIV. 9 τῷ θηρίῳ καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ. XVII. 4 βδελυγμάτων καὶ τὰ ἀκάθαρτα. vel etiam c. IV. 4. VII. 9. XIII. 3. Singulatim hæc exſibilare, facile eſt: univerſa, nemo convellet. In ſumma, HEBRAISMVS toto regnat libro, prima ſpecie inſolens & aſper, ſed revera, cum aſſueveris, non ſolum tolerabilis, ſed etiam dulcis, ac plane coeleſtis ſtilo curiæ dignus. Iohannem tibi, lector Apocalypſeos, propone Hebraice cogitantem, Græce ſcribentem: & tute, quæ Græce legis, Hebraice recogita. omnia ſenties expedita. At interpolata lectio blanditur facilitate quadam & æquabilitate, & paralleliſmi ſpecie: ſequitur ſyntaxin, Græciſmum, plana & aperta omnia, ubi videlicet conſilio introducta eſt: ubi caſu, aperte eſt inepta, ſæpe vel abſurda vel mutila. Extra homoeoteleuton, in quo facile hiatus admittitur; plerumque, ſi non ſemper, genuina eſt lectio brevior: verboſior, interpolata. Illi, lectiorum teſtium vetuſtatem; huic, ſedulitatem librariorum recentiorum magis favere, ſuis conſtabit locis. Vbi lectio non duplex eſt, ſed multiplex, MEDIA tantum non ſemper vera eſt, abs qua videlicet alius hac, alius illac in planiora diſceſſit.

§ VI. Non omnibus omnium codicum excerptis æque niti poſſumus.

Nil damus faſtidio aut favori in ullum exemplar: omnibus æquum jus tribuimus. VNIVERSI CODICES SVNT REGVLA SINGVLORVM: ii quos & antiquos & accurate collatos eſſe conſtat, ſunt regula, ad quam dijudicandi ſunt primum ipſi inter ſe, deinde reliqui. Quos Millius codices ipſe verſavit, eorum fere & hiatus & lectiones a noviſſimo contextu Eraſmi eodemque Stephani diverſas ita indicavit, ut ipſo ſuo ſilentio innueret codicis cujuſque cum reliquo contextu conſenſum. Sed quum multi hoc curæ ne hodie quidem probent; iidem ceteros, qui codi-

Digitized by Google

codices, ante Millium certe, contulerunt, tam ſollicitos eſſe debuiſſe non putabunt. Proinde in *L. Pet. 2. 3. Seid. Steph. ω. ιϛ.* argumentum illud negativum non procedit, neque ſcilicet dicere: *Hi codd. in pauſa ſunt; ergo ſtant a textu.* vide ex. gr. var. XVIII. 1. Sint *Pet. 2. 3.* codices integri, quod non conſtat: ſed Petavianos tres unus juvenis excuſſit: quumque Millius dicat, ex cod. *Pet. 1. lectiones haud paucas in priori collatione*, Actorum videlicet Epiſtolarumque, ab aliis *prætermiſſas ſe collegiſſe*, Proleg. § 1451. nemo ſpondebit, cod. *Pet. 2. 3.* (quos Millius non vidit,) accuratius collatos fuiſſe. Neque ad quam editionem ſint collati, conſtat: unde iis in locis, ubi ipſæ editiones inter ſe differunt, dubitatio de his cod. maxima eſt. *L.* & *Seid.* ubi citantur, proprie conſentiunt cum *Hunt.* ejuſque ſodalibus: ex quo, quia tam frequens utriuſque pauſa eſt, firmiter colligitur, multas lectiones a Millii Kuſterique amicis, quorum laudi nil detrahimus, omiſſas fuiſſe, vel etiam mutilos eſſe codices. Ita eſſe, reperient, qui copiam ipſorum habent. certe in *L.* deſunt extrema. *Steph. ω. ιϛ.* integri ſint an mutili, (aliorum quidem librorum N. T. nonniſi fragmenta habent,) haud conſtat: per Stephanum ipſum an per alios collati fuerint, non docemur. certe multæ lectiones de Steph. ω. id eſt de ed. Comp. cui Stephanus plurimum tribuit, prætermiſſæ ſunt: quis ergo non idem exiſtimet de mſſ. duobus. ſed tamen Steph. ω. pulcre congruit cum Steph. α. redarguitque taciturnitatem ſocii ιϛ. Etenim Steph. ιϛ. ubi ſemel loqui incipit, denſas varietates offert: ubi ad ſilentium redit, ſilet diu. id certum interfracti codicis indicium. Vel per novem capita extrema Apocalypſeos pauciores ex eo notantur varietates, quam per novem antea verſiculos proximos. imo a c. XVII. 9. ad finem libri nonniſi ſemet, nempe c. XX. 3. citatur fortaſſe nota ιϛ. pro ω. poſita, quum multis in locis neceſſario citandus fuiſſet. Eadem fere ratio eſt codicis *Sin.* quem ipſe quidem Millius contulit: ſed mutilus eſt in aliis libris; vereor ne etiam in Ap. Certe toto cap. VII. & ante, & poſt, interquieſcit. Nec tamen eſt, cur hunc defectum magnopere doleamus. nullus enim eſt horum codicum, qui non gemellum habeat aliquem ex aliis omnia ſarcientem. Hi tamen omnes, ubi expreſſe citantur, pondus addunt ceteris.

§ VII. Firmius demum conſtat, quid editiones, quid mſſ. *Al. And. Bar. Cov. Hunt. Vff.* habeant.

Hi ſunt codices vel integri, vel, ob hiatus indicatos, integris æquiparandi; accurateque collati: qui etiam ſine ceteris ad Apocalypſin recenſendam ſufficere poſſent; quum varietas nulla notabilis exſtet, quæ non ex his & cognoſci & decidi queat. Addi poterat, a Millio collatus, *Mori* codex: at manu valde recenti ſcriptus eſt, totuſque ex Comp. (cui etiam in titulo Ap. congruit) & ex Aretha conflatus videtur. *Nunc dicemus de mſſ. præcipuis, deinde cetera expediemus.*

§ VIII. *Al.* ſolus, exiguum ſæpe pondus habet: cum ſuffragatoribus idoneis, longe maximum.

Omiſſo animo ſcriptum eſſe, fatebitur, qui duntaxat v. gr. Var. Ap. XII percurrerit: & in eo genere hunc codicem omnibus reliquis, in Ap. præſertim, de-

Digitized by Google

teriorem esse, diligentissimorum hominum excerpta, quæ in Apocalypsi quam plenissime retulimus, demonstrant. Vbi vero alia cum eo monumenta congruunt, ingens eis robur confert, non solum propter antiquitatem excellentem, sed etiam propter genus remotum, de quo paullo inferius. Magna hæc pars est meritorum Millii, quod ad Apocalypseos textum recognoscendum plura unus subsidia collegit, quam universi ante illum aditores; quodque codicem *Al.* accuratius excussit. Minutiores tamen Codicis hujus varietates, quas etiam Millius neglexit, Ioh. Markius, commentario in Apocalypsin, ex Polyglottis, opinor, inferere dignatus est.

§ IX. *And.* locum in codicibus meretur.

Andreas, Cæsareæ in Cappadocia episcopus, floruit sub finem Seculi V, scripsitque commentarium in Apocalypsin, qui Papiæ, Iustini, Irenæi, Hippolyti, Methodii, Dionysii, Basilii, Epiphanii, Gregorii, Cyrilli sententias complectitur, & cum Chrysostomi homiliis in N. T. quasi supplementi loco non semel excusus est. Ei operi ipse τὸ κείμενον sive *textum* Apocalypticum inseruit: quo nomine locum inter ipsos codices, cum magna interdum prærogativa, obtinet. nam in bivio quasi codicum Andreas stetit, quippe quos ex utraque familia, Asiatica & Africana, habuit, ut ex varietatibus, quas in commentario notavit, apparet. vid. var. c. I. 5. XII. 9. XV. 6. Augustanum Andreæ codicem ac Palatinum non segniter contulit Frid. Sylburgius: hujusque, post obitum, industriam, Commeliniana est subsecuta editio, quæ nos non mediocriter adjuvit. Palatinus est valde recens: Augustanus, aliquot seculorum. atque hic, cum a glossematis, quibus affectus est, discesseris, Africanam magis lectionem videtur tenere; Palatinus autem ad Asiaticam se recipere. Addendus videri poterat cod. ms. Græcus *Bavaricus*, ex quo Andream interpretatus est Theodorus Peltanus: sed hic interpres textum interjecit *Vulgati*: itaque Bavarici codicis lectio raro duntaxat ex Hoeschelii apud Sylburgium indicio noscitur, vix ullum proprium præbens usum. Ergo Augustanus, *And.* 1 est nobis; Palatinus, *And.* 2. uterque simul *And.* simpliciter. Andreæ tamen textum refert etiam *Pet.* 3. & *Erasmus*, præsertim in prioribus editionibus: atque ubi *Er. And.* 1. 2. *Pet.* 3. discrepantem inter se textum habent, Andreæ subinde lectio ex commentario cognoscitur; quem tamen ipsum caute adhibendum esse monemus in Var. Ap. XIX. 1. Vbi commentarius silet, aut eadem varietate laborat, ejus lectionis defensor Andreas habebitur, quæ cum *Al. Lat.* congruit. Andream Millius in notis prætermisit, sed in Prolegomenis impensa commendavit: nos vero ipsum quoque illum codicem Augustanum, quem Aug. 7 supra appellavimus, penitius excussimus, multumque bonæ frugis e textu commentarioque reportavimus. Sane Andreas & a codicibus oppido paratus erat, & sinceræ lectionis emphasin subtiliter scrutatus est; unde in para charactas scripturarum, ut appellat, graviter invehitur ad c. XXII. 18. Itaque in genuinam lectionem religiose incubuisse, jure censebitur. Imo præclarum Andreas organon fuit ipsius Apocalypseos Græcæ propagandæ: quem in episcopatu simul & in Apocalyptico studio secutus est *Arethas* circa med. Sec. VI. suppletis aliorum sententiis, quæ ab Andrea

Digitized by Google

Andrea non adhibitæ, eum Aretha antiquiorem, ſatis demonſtrant. Horum porro uterque niſi vel exemplo ſuo librarios excitaſſet, multo etiam pauciora exſtarent libri multis præteriti exemplaria. Nunc Andreæ exegeſin partim conjunctam ſibi habent, partim gloſſis compluribus in ſuum contextum admiſſis ſecuti ſunt *Cov. M. Pet. 3. Seid. Vff.* & *Reuchlinianus* ille, ex quo uno Eraſmi primum editio fluxit; nec non *Arabs:* Aretham pari inſtituto referunt *Bar. Pet. 2.* c. I. 5. II. 16. XI. 18. XVI. 20. XVIII. 14. XXI. 24. Qua obſervatione non ſolum horum codicum antiquitas non maxima, non minima cum Andrea Arethaque propinquitas perſpicitur: ſed etiam multorum locorum lectio dijudicatur.

§ X. *Cov.* nulli cedit.

Antiquitatem habet mediocrem, ſcriptus apud Græcos, ιτα ,ς φ ϛ ι'. ut librarius notat, id eſt A. C. 1087. imperatore Alexio Comneno, & patriarcha Nicolao: præſtantia vero ejus, in Ap. quidem, eſt plane ſingularis. Inter ſcribendum optime ſibi conſtat: neque aut per levitatem titubat, aut gloſſis ſynonymiſque indulget. Vbi a germana lectione deflectit, minime longe digreditur, medius fere incedens inter omnes codices. Solus erat denique in ſuo genere; niſi nunc accederet *Vffenbachianus*, in Apocalypſi a primis ad extrema ei proprie congruens. Latinizat aliquando Covelianus, etiam in Apocalypſi, v. gr. c. IX. 5. X. 8. XIV. 7. ſed Vff. ab ea labe immunis eſt.

§ XI. *Hunt.* quoque valet bene multum.

Hunc codicem ſic deſcribit Millius: *Acta, ut & quæ proxime ſequuntur, Epiſtolæ Iacobi, Petri, Ioannis duæ priores, manus ſunt reliqua parte libri nonnihil recentioris: Epiſtola vero tertia Ioannis, itemque Iudæ, & Apocalypſis, epiſtolæque Pauli, characterem videntur referre D. C. propemodum annorum. Codex eſt notæ præſtantioris. in Apocalypſi textum præfert optimum, eique qui apparet in præſtantiſſimis noſtris, conſentientem.* Proleg. § 1463 ſeqq. Et quidem indole, non tempore modo, duæ illæ partes codicis *Hunt.* differunt. In priore parte tantundem laudis habet atque *Baſ. 2.* & *Er.* ed. & *Oecumenius;* quibus proprie congruit, ut maxima ejus cum lectione Stephanica v. gr. in Epiſtolis conſenſio, & extra hanc lectiones quædam ſequiores indicant: ſed in altera parte hanc aberrationem vitat, conſenſum cum aliis cod. optimis colens etiam conſtantius. Præterea ſeparatam quaſi familiam ducit, nulli eorum cod. quos §§ præced. deſcripſimus, præcipue addictus: nec tamen admodum excurrit.

§ XII. Et hi & reliqui in duas diſtrahuntur familias.

In priore ſunt *Comp. Barb. Baroc. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. 2. Vff.* In Altera, *Er. Al. And. Pet. 3. Steph. 1.* Ita eſſe, continuus varietatum tenor, apud Millium præcipue, evincit: duo tamen hic obſervanda ſunt. primum, quod interdum unus aut pauci codices a ſuis quaſi caſtris ad aliena pauliſper tranſeunt:

ſeunt: deinde, quod utriuſvis familiæ codices in diverſas propagines abeunt; &, ſi in Paria diſtribuas, Par primum faciunt *Comp. M.* ſecundum *L. Sin.* tertium *Hunt. Seid.* (quanquam hic binas interdum lectiones in unam conflatas, adeoque textum pluribus ex codicibus coagmentatum habet:) quartum *Bar. Pet. 2.* quintum *Cov. Vff.* ſextum *Al. Pet. 3.* ſeptimum *Er. And.* Ex una parte *Bar. Cov. Pet. 2. Hunt. Seid. Vff.* ex altera *Er. Al. And.* propriam inter ſe cognationem, & in diſceſſu a ceteris eo minorem vim habent; quemadmodum etiam *Bar. Pet. 2.*, *Hunt. Seid.*, *Cov. Vff.* & vix alii, Apocalypſin cum Actis & Epiſtolis, ac non etiam cum Evangeliſtis conjunctam exhibent.

§ XIII. Magnum hic nobis offertur ad varietates decidendas adminiculum.

Quo ſæpius cod. aliquis ab ipſo compare ſuo aliiſve propinquis cod. in manifeſta ſphalmata ruit, eo minus ponderis habet in locis controverſis: & quo ſæpius par aliquod codicum paria vicina temere relinquit, eo minus ponderis habet. Viciſſim, quo ſæpius cod. ſinguli, bini, terni &c. ab apertis propiorum vel remotiorum titubationibus abſunt, eo plus fidei habent in locis dubiis. Itaque ubi codex aliquis ſeorſum abit, ab ipſo ſuo compare ſatis redarguitur: ubi par unum abit, a pari proximo convincitur, ut non opus ſit, tota mox codicum caſtra commoveri; ubi tres cod. aut dimidia pars unius familiæ aberrant, ab reliquis ejuſdem familiæ refutantur: ubi inter ipſas familias pugna eſt, quod quidem vix unquam accidit; conſilium ex loco debet capi. Habet autem familia prior ducem *Comp.* ſi placet, & altera ducem *Er.* adeoque *horum duorum teſtium conſenſus potiſſimum in Ap. propemodum ſemper eſt criterium lectionis genuinæ.* Sed ſæpius, quam vellemus, differunt: & tum is plerumque vincit, qui de alterius familia quam plurimos in ſuas partes pertrahit. Quomodo lectiones inter ſe, non ſpectatis codicibus, dirimi poſſint, notavimus § V. nunc codices, non ſpectatis lectionum coloribus, dirimuntur. Vbi ergo genuinam lectionem & indoles ſua & teſtium numerus ſimul defendit; defendit autem ſæpiſſime; tardus ſit oportet, qui dubitare nunquam deſinat.

§ XIV. Plurimum *Latina* verſio, repurgata, conducit.

Latinæ verſionis ultimam antiquitatem eximiamque inde auctoritatem conſideravimus ſupra, pag. 393. maximeque a tempore Apocalypſeos Græce in Patmo ſcriptæ Latinus interpres prope abfuit, quippe cujus verba Latina antiquiſſimi patrum imitantur. *Vt autem interpretis veteris* (inquit Millius in Proleg. § 605.) *genuina perquam accurata erant: ita certe hodierno textu* Apocalypſeos, *ex poſterioribus Græcis paſſim mutato*, (quanquam etiam aliæ ſunt cauſæ mutationis,) *nihil fere interpolatius.* Sane multæ ex his interpolationibus in Græcam Eraſmi, (vid. § XVII.) atque adeo Stephani editionem immearunt. rurſum ii, qui cod. mſ. Latinos excuſſerunt, eandem Græcam recenſionem multo plus, quam præ ſe ferunt, reſpexerunt; varietateſque Latinorum codicum, minus videlicet ſpecioſas quam

Digitized by Google

quam genuinas, cum Græcis codicibus tum ignotis congruentes, parcius, ut apparet, notare dignati sunt. Qui circulus, intra quem Græca & Latina lectio hodie communior Apocalypseos vertitur, retinere nos non debet, quo minus vigilanter rem cognoscamus. Ioh. Harlemius & Franc. Lucas in Apocalypsin valde tenues dedere Notationes: plus præstiterunt Hentenius & Zegerus: nonnulla Bentleius in illo specimine, quo caput XXII Apocalypseos exhibetur, ex cod. Lat. veterrimis notavit, infra a nobis adoptata. Plura ad locum unum alterumque insignem ex mss. *Parisinis* & *Murensibus*, ad totum librum ex tribus contulimus codicibus membranaceis, quorum unum hactenus *Charitinum;* alterum, *Colonienſem* appellavimus, quem ex codice valde antiquo & singulari descriptum esse, propria ejus cum cod. *Cant.* in Evangeliſtis & cum vetustissimo apud Millium *Bodlejano* Latino convenientia ostendit: tertius, (nam *Trevirenſis* mancus est,) in Biblioth. Vffenb. univ. T. III. p. 507. memoratur, & Apocalypsin solam habet, cum picturis, unde *Picturatum* dicimus. Neque nil frugis præbuit versio N. T. *Anglica* vetus, ex *Lat.* deducta, de qua diximus p. 392. & Biblia Germanica *Moguntina*, ex Latinis, (anni 1462, ni fallor,) deducta. In subsidium præterea vocavimus antiquissimum *Irenæi* interpretem, *Tertullianum*, *Cyprianum*, *Gregorium M.* qui Apocalypsin frequentissime citant: & commentatores, *Victorinum*, *Ticonium*, *Primasium*, *Cassiodorium*, *Bedam*, *Haymonem*, *Rupertum*, ut recentiores omittamus. *Victorinus* ab *Hieronymo* interpolatus habetur: id quod lector textum requirens facile ferret; sed textum raro indicat brevis commentatio. *Ticonio*, sive *Tychonio*, tribuitur *Expoſitio in Apocalypſin*, Augustini tractatibus in Evangelium Epistolamque Iohannis adjecta, & Augustini passim nomine allegari solita; quæ quanquam ab alio, ut videtur, in Homilias distributa est, & per librarios valde corrupta, Ticonio tamen vendicatur, si cum Cassiodorio in Ap. IX & XII. cum Primasio in Ap. IX. 16. cum Augustino, l. III de Doctr. christiana c. 30. quibus locis omnibus Ticonius nominatim allegatur, & cum ipsius Ticonii Regulis, quinta præsertim, contuleris. Ex *libello vetuſta littera ſcripto* Expositionem hanc edidit Ioannes Amorbachius: postea alienis, ut videtur, supplementis aucta prodiit. *Primasius* textum ferme continuum exhibet, aliqua etiam in summariis libro II. III. IV. V. præmissis, & in anacephalæosi eis subjuncta refert, quin etiam plures subinde translationes citat: ac cum Cypriano, prolixas interdum Apocalypseos periochas citante (v. gr. cap. XVII seqq.) & cum Augustino (cap. XX.) ita congruit, ut exploratum habeamus, eum ipsum textum Primasio obtigisse seculo VI. quem tribus ante seculis Africana habuerat ecclesia. Editio, qua usi sumus, ex libro *vetuſtis characteribus ſcripto* prodiit A. 1544 Basileæ. *Caſſiodorius* (quem cum plerisque interdum *Caſſiodorum* appellamus,) non solum in Complexionibus, sed etiam in commentario in Psalmos, notabiles aliquot lectiones dedit Apocalypticas. *Bedam* adhibuere Zegerus & Millius: neque propinquus ejus *Haymo* nil frugis habet. Multorum vero instar est, unus duodecimi, quod mirere, seculi scriptor, *Rupertus Tuitienſis:* hic lectiones complures pretiosas, optimis monumentis Græcis paulatim erutis consentaneas, ex antiquissima illa interpretatione Latina, & quidem solus interdum, retinet. Non ignoro, argutam

& ob-

Digitized by Google

& obſcuram videri poſſe ſed utilitatem, quæ in excutiendis ejuſmodi monumentis ponitur: ſed dummodo veritas ſit, quæ eruitur; quo magis abditi ſunt receſſus, ex quibus illa retrahitur, eo minus erubeſcendus eſt labor. Etiam quæ ſqualida videntur, nitorem recuperabunt. Neque protinus auctores ejuſmodi, propter ſuam mediocrem antiquitatem, contemni debent: ſed eorum lectio, ubi videlicet & inter ſe ipſi & cum antiquiſſimis documentis congruunt, eo pluris facienda eſt, quia per tot ſeculorum anfractus eſt eluctata. Vix quicquam hoc pacto nos fugiſſe, quod ad ſinceritatem Latini interpretis eruendam pertineret, ii, ſpero, deprehendent, qui codd. mſſ. Latinos, quibus Germaniam quoque abundare conſtat, evolverint, & lectionem Latinam hodiernam, paſſim a nobis notatam, ex iis uberius caſtigarint. Totam Latinam verſionem & codicem Al. magnam inter ſe propinquitatem & ſimilitudinem habere, prima apparatus hujus parte obſervavimus: maximeque in Apocalypſi lectiones Latinæ cum Al. congruenter interpreti probatæ cenſeri; ſed ab Al. diſcrepantes, pro ſuſpectis haberi, & ad codd. mſ. Lat. accuratius exigi debent. Illud tamen adjungi debet, quod aliquando Latinæ lectiones interpolatæ cum codice Al. conſentiunt; ſinceræ, ab eo differunt. alteras ab alteris vetuſtas Latinorum Græcorumque patrum diſcriminat. Propemodum ſuſpicari cogimur, fuiſſe olim Afrum quendam literatum, qui ſimul & Græcum & Latinum textum recenſeret, & utrumque quibuſdam in locis ad eundem redigeret tenorem, talem Latinum textum redolet Cyprianus; Tertullianus, ſinceriorem.

§ XV. Neque inutiles ſunt aliæ *verſiones* antiquæ.

Eæ ſunt *Æth. Arab. Armen. Copt. Syr.* Sæpe *Æthiopicæ* lectiones & *Arabicæ* ſimul a Græcis abeunt: & tamen *Arabicæ* alibi cum *Cov.* proprie congruunt. *Armeniacas* Millus non magis quam *Copticas* ad hunc librum dedit: ſed utraſque per multis in locis, ubi maxime deſiderabam, evolutas dedit fautor ſupra, p. 448, laudatus. *Syriaca* verſio certius etiam in Apocalypſi, quam in aliis N. T. libris, Thomæ Heracleenſi adſcribenda, adeoque initio ſeculi VII adornata videtur. Conf. Le Long Part. I. Biblioth. ſacr. p. 191 ſeq. atque in Polyglottis Pariſinis & Londinenſibus ad recentiores Græcos accedit codices. v. gr. c. III. 1. 12. VII. 8.

§ XVI. Sufficiens eſt hic codicum apparatus ad firmum de omnibus Apocalypſeos locis judicium faciendum.

Singulorum codicum, Græcorum præſertim, indoles, amplius etiamnum cognoſcitur ex ipſorum ſimilitudine cum ceteris codicibus, in Actis & Epiſtolis, vel etiam in Evangeliſtis, ubi major eſt copia codicum, & ex copia partim difficilius partim facilius judicium: idque argumento eſt, Apocalypſeos textum ex his codicibus, quos nobis ſervavit Providentia, æque poſſe conſtitui, atque textum Epiſtolarum, imo etiam Evangeliſtarum, ex multo pluribus. Atque ipſa tanta codicum Apocalypticorum in tanta ipſorum paucitate varietas oſtendit, conſenſum omnium, aut certe majoris longe melioriſque partis, perpetuum, ab ultima

Digitized by Google

ultima libri origine manare. Denique hi codices, qui Apocalypsin cum Actis & Epistolis conjungunt, etiam sine ceteris codicibus sufficere possent, ut res ipsa quovis loco ostendit, ad varias lectiones Actorum & Epistolarum decidendas: sufficiunt igitur etiam ad varias Apocalypseos lectiones decidendas. Faciunt huc ea maxime, quæ de consensu *Al. Lat.* in Introductione copiose disputavimus.

§ XVII. Erasmi editio in Apocalypsi mire partim sincera est, partim fubleſta.

In Evangelistis, in Actis, in Epistolis Erasmus Basileenses alioque codices manuscriptos habuit, & plures, & tales, unde textum procuderet a manu prima minus abhorrentem: at *in Apocalypsi*, inquit, *non suppetebat nobis nisi unicum exemplar, sed vetustissimum, quod nobis exhibuit eximius ille litterarum heros Ioh. Reuchlinus.* Apol. adv. Stunicam. *Ne quis autem*, inquit idem, *contemnat nostrum exemplar*, (scilicet præ Vallæ & Complutensium lectionibus,) *tantæ vetustatis erat, ut apostolorum ætate scriptum videri posset:* in annot. post. ad Ap. II ac potius III. Non tantæ certe antiquitatis id exemplar fuisse, ex adjuncta Andreæ Cæsareensis exegesi, quam ipse Erasmus ad cap. II *commentariolorum græcanicorum* titulo mactat, firmiter colligitur: quamquam librarium ipsius Andreæ temporibus non multo inferiorem fuisse, libenter assentiar. Operam dedi, ut Reuchlinianum librum, sane singularem, nanciscerer: sed nihil ejus neque in auditorio Phorcensi, neque in tabulario Durlacensi, quod Basileæ est, reperiri, Christophorus Mauritii p. m. me docuit quondam. quod proximum est, de Erasmi recensione, ut exstat, judicium faciemus, sine arrogantia, ex sincero veritatis studio. Ter Novum testamentum magnus ille homo ante edidit, quam Complutensi potiretur recensione: quare necessario Capnioneum codicem, qualiscunque esset, adhibuit. Quartam demum editionem adornanti, *cum jam tandem suppeteret exemplar Complutense, cujus summa erat apud eruditos auctoritas, e re visum fuit, in haud paucis a tertia deflectere, locoque complurium ejus lectionum, reponere alias ad fidem editionis hujus nobilissimæ, id quod factum XC locis unius libri Apocalypseos*, ut ait Millius Proleg sect. 1141. & quartæ illi editioni quinta fere ad apicem congruit. Vtraque textum habet prorsus ex Comp. & ex Er. ed. 1. 2. 3. conflatum: propriam vero Erasmi recensionem servant editiones tres priores, quæ ipsæ aliquantulum inter se differunt, vel quia ex Complutensi editione jam tum quiddam ad Erasmum pervenerat, vel quia is conjecturæ aliquid dedit, vel quia Capnionei codicis margo glossas habuit, quas Erasmus interdum textui præferret. Hujus Erasmicæ recensionis lectiones accurate notatas infra damus: quibus penitius excussis, patet, eam, ex Andreæ Cæsarienſi, de quo § IX egimus, & quidem ex præstantissimo Andreæ exemplari, deductam, multas progressu temporis contraxisse mendas. Ac typographo quidem adscribi nonnullæ possent, quum Latina versio a latere posita recte se habeat. Enimvero Vulgata illa est; quam Erasmus in prima editione perparce refinxit. *Id sane temporis*, inquit, *adeo non eram anxius in mutanda*

Digitized by Google

translatione Vulg. præſertim in Evangeliis (hæc enim notat in Apol. adv. Stunicam ad Marci caput V.) *ut aliquoties totas paginas ne cantulerim quidem, non tam incuria ſegnis, quam obrutus undis laborum.* Ipſas vero lectiones illas Græcas adeo non abdicavit Eraſmus, ut etiam in ſecunda tertiaque editione verſionem ſuam ad eas inflexerit. Singularium igitur lectionum ſilva eſt ibi permagna; gloſſa frequens, frequentior hiatus: multaque ita ab omnibus aliis monumentis abeunt, ut ad properationem Græci librarii, ſynonyma interdum arripientem, referri non poſſint. nam ne Græca quidem ſunt aliqua, nedum ævo illo, ad quod Capnioneum Eraſmus codicem extollit, digna. vide Var. c. II. 3. V. 14. XVII. 4. XXII. 11. unde ſuſpicio naſcitur, exemplar illud folia habuiſſe per vetuſtatem detrita, quorum defectum Eraſmus ex Latinis ſarſerit. Quare ubi Eraſmi auctoritate communior nititur lectio, non protinus capti eſſe debemus. ſatis ejus editionem commentarius Andreæ, & textus Andreæ apud alios ſanior redarguit. Paſſim ſola incedit: (*ſolam* quum dico, Græcas editiones & Europæas verſiones, ex ea propagatas, ab ea non ſejungo:) aut obſcura codicum minus accurate collatorum pauſa, quaſi umbra, eam comitatur. Duos poſt Eraſmum codices contulit Stephanus, videlicet *ι* & *ιε*. Alter Eraſmo inprimis reclamat: alterius adeo vel mutila folia vel rara excerpta ſunt, ut vix ulla perſpiciatur ejus congruens cum Stephani & Eraſmi textu lectio. *Pet. tertius* textum, ut in Actis & Epiſtolis ab Euthalio, ſic in Apocalypſi ab Andrea petiit. vide Var. ad c. XVII. 4. unde cum Eraſmo plane gemellus eſt. vide Var. ad c. IX. 4. X. 6. XVII. 16. XVIII. 4. XIX. 5. 10. XX. 3. XXI. 11. &c. Vbi igitur cum Eraſmo congruit, non multum ei roboris addit: ubi ab Eraſmo differt, vehementer eum refutat. Acceſſere codices aliquot per Fellum, inſuperque ſex alii per Millium, unus per Kuſterum, unus alterve nunc primum; complures per Bentleium in ſpecimine ſuperius laudato: omnes Eraſmo contrarii. Eademque ratio verſionum veterum: eadem patrum Græcorum Latinorumque, periochas longiores libri hujus allegantium. v. gr. c. XIV. 1 ſeqq. XIX. 11 ſeqq. XXII. 13 ſeqq. Eadem denique ratio teſtium, credo, omnium, qui poſthac vel locupletiſſimi recuperabuntur. Licebit nunc dicere, quod res eſt: Nullus occurrit Apocalypticus tam ſegregatus liber, quam is, quem Eraſmus produxit. Rurſus apud eundem tamen lectiones aliquando intermicant obſervatu dignæ, & valde pretioſæ, quas vel nullus antiquorum teſtium duntaxat redarguit, vel uuus alterque eorum, v. gr. Hippolytus, etiam comprobat. ubi vero notabilis numerus codicum lectionem aliquam tuetur, conſenſio Capnionei codicis graviſſimum ei pondus addit. Poſtea quam Complutenſem editionem nactus eſt Eraſmus, & *tantam illam varietatem in Apocalypſi*, ut ipſe in annotationibus poſterioribus ad Rom. XV. 24 ait, cognovit: complures ex ea lectiones in contextum ſuum admiſit, nonnullas dubitanter in margine propoſuit. ac mirum videri poſſit, eum tam illuſtri veſtigio tamen non agnoviſſe neque amplexum eſſe plures Complutenſium laudabiles lectiones. Enimvero obſtitit opinio illa de Reuchliniani codicis vetuſtate: diffidentia erga Latinizantem codicem Rhodienſem, qui Apocalypſin non habebat, ſed Eraſmo & habere eam, & unice adhibitus

Digitized by Google

bitus a Complutenſibus in ea videbatur: diſſenſus Complutenſium a Vulgata, cujus exemplar cum Lyrano congruens tanti fecit Eraſmus, ut ipſi Capnioneo codici prætuliſſe interdum videatur: Vulgatæ conditio, cujus exemplaria correcta ab inquinatis, in Apocalypſi quidem, tum minus internoſci poterant: conſenſus Aldinæ editionis, quæ tamen ad primam potiſſimum ipſius Eraſmi excuſa erat. Viciſſim multa Eraſmus ſincera prius ediderat, quæ deinde, Complutenſibus obſequutus, deteriora fecit: ſed hoc incommodum æque ac ſuperius illud penuria Græcorum excuſat exemplarium, quæ tum deciſionem in Apocalypſi vehementer impediebat. Denique diſſimulari non debet parum magnifica de Apocalypſi opinio Eraſmi, quæ feciſſe videtur, ut operæ pretium non putaret, accuratiorem ſuſcipere recenſionem. namque ad totum hunc librum parciores Eraſmi ſunt annotationes, quam ad ſingula paſſim aliorum librorum N. T. capita. Quamobrem a poſterioribus Eraſmi editionibus ad priores, quibus etiam vernacula reſpondet Lutheri verſio, nos recipimus, ea lege, ut omnia examinemus, & quod genuinum eſt, retineamus. Tu, lector, perpendas velim, quæ hoc tmemate diximus: multa ex eo pendent, collatis iis, quæ continuo dicemus.

§ XVIII. Ex *Eraſmo* lectio fluxit interim receptior.

Eraſmi tres primas ſequuntur editiones Aldi, Colinæi, & aliæ antiquæ: editiones, quæ hodie ſunt in manibus, fere ſequuntur Bezam; Beza, cum Stephanis, Eraſmicam, quartæ ſimillimam, quintam, in hoc maxime libro, ad apicem propemodum, ad ſphalmata uſque, quæ, quod mirere, ex ipſa Eraſmi verſione quintum edita corrigi poterant. vide v. gr. Var. c. I. II. III. I. XVIII. I. Interea bene cecidit, ut ſequiori textui Stephanus, Millius aliique accommodarent collationes ſuas, quo clarius expreſſus poſthac appareret codicum pro genuina marginis apud illos lectione conſenſus.

§ XIX. *Complutenſis* editio minus excellit in bonis & in malis lectionibus.

In Apocalypſi hæc editio fere cum majore numero manuſcriptorum codicum ambulat; tenoremque Aſiaticum magis ſequitur, quam Africanum: unde plura in ea redundant, quam deficiunt; neque notabiles aut ſingulares partes facit vel in melioribus vel in deterioribus lectionibus. Cum Complutenſi editione fere congruit Plantiniana: & ad Plantinianam quatuor in Apocalypſi codices Græcos *Barberinianos* ſive Romanos contulit Caryophilus: qui ubi in pauſa eſt, Complutenſis idcirco potius editionis, quam Capnionei codicis lectiones in Barberinianis illis reperiſſe cenſebitur.

§ XX. Eam igitur Eraſmo attemperavimus.

Factum eſt hoc pace acerrimorum receptæ lectionis defenſorum, Gerardi a Maſtricht, cujus Canon XXXVIII huc apprime facit; & Dan. Whitbii, qui quum Millium ſeveriſſime a Matthæo uſque ad Epiſtolam Iudæ perſtrinxiſſet, eundem in

Digitized by Google

ſola Apocalypſi intactum dimiſit; quia videlicet neque Scholiaſtas Græcos neque verſiones veteres pro Eraſmo Stephanoque contra Millium allegare potuit. Vide Millii Proleg. § 1109 ſeqq. & Whitbii Examen; libro II in extremo. factum item exemplo Theod. Bezæ, quem multi poſtea ſunt ſecuti; exemplo item H. Stephani, Eliæ Hutteri, Chriſt. Reineccii, aliorum, qui Complutenſes lectiones vel rarius vel ſæpius Eraſmicis ſubſtituerunt; & E. Wells, Theologi Angli, qui commentario ſuo Apocalyptico, ut ex veſtigiis idoneis colligimus, Complutenſem potiſſimum recenſionem intexuit; cujus recenſionis ſæpe rationem etiam Grotius, Medus, Pricæus, alii, in annotatis habuere. Denique ditius eſt ubique Complutenſis textus per nobiliſſimas Ben. Ariæ Montani ſive C. Plantini aliorumque editiones, quas nemo faſtidit aut reprehendit.

§ XXI. Neque ſolum ex edd. *Comp.* & *Er.* ſed etiam ex *Alexandrino* aliiſque mſſ. textum præcipue concinnavimus Apocalypticum.

Multa conjuncte, multa diviſe, laudabilia habent *Comp. Er.* ſed ſeorſum ab utraque editione in *Alexandrino* laudatiſſimo, & in aliis manuſcriptis codicibus multas quoque genuinas lectiones habet Apocalypſis. quare hic demum liber exceptionem a lege hactenus nobis rigide obſervata, de textu editionum preſſe ſequendo, vehementer poſtulavit, ut ne lector, ea multo magis, quæ Iohannes Theologus ſcripſit, quam ea quæ quivis philologus edidit, requirens, duplici quaſi ſemita ingredi, & altero oculo textum, altero marginem legere, cum perpetua ſenſuum diſtractione cogeretur. Quod ſi accideret, ut textus noſter, maxime ex Comp. Er. Al. contemperatus, ad omnes codices mſſ. denuo examinaretur, is conſenſione ſua interdum cum optimis, plerumque cum plurimis ſimul & optimis monumentis, ſilvam diſcrepantiarum multo frugaliorem Milliano margine relinqueret, apertumque ſinceritatis ſuæ argumentum nanciſceretur. Verecundiam tamen noſtram ne hac quidem in parte deſideratum iri confidimus. primum enim nullas lectiones, quæ nimium paucis niterentur codicibus, & tamen cuiquam momentoſæ videri poſſent, in textum admiſimus; ſed eas, ſicubi nobis arriderent, in margine laudavimus: deinde in eodem margine, priſtinarum editionum lectiones, quas textus noſter non retinebat, collocavimus, ut Bentleius quoque in illo ſuo ſpecimine fecit. Totam lectionem Apocalypſeos, a nobis partim in textu, partim in margine probatam, quiſquis perpenderit, reperiet, eam quoque cum majori fere ſemper numero codicum congruere: atque hæc congruentia veniam nobis, ſi opus fuerit, pollicetur, quod Græci alicujus codicis patriſve, quod Latini Copticive interpretis vetuſtiſſimam quandoque ſimplicitatem præferat margo noſter. quanquam id ipſum ſat raro accidit, & in locis momentoſioribus rariſſime.

Celebranda hoc loco nobis eſt Sapientia & Bonitas divina in diſpenſatione litteræ Apocalypticæ mirifice ſe præbens. Nam divino primum conſilio factum agnoſcas, ut ante Reformationem non mediocriter emendata procuderetur Apocalypſis, in Bibliis illis Complutenſibus, quæ Franc. Ximenius, cardinalis & archiepi-

Digitized by Google

chiepiſcopus Toletanus, in media dedit Hiſpania. Interim Eraſmi in editionibus Græcis & verſionibus Europæis prævaluit recenſio: quæ tamen neceſſariis fidei ſalvificæ capitibus nil obſtitit, veritatem eorum & analogiam utique ſervans indelibatam. Nunc maturum eſt, ut prophetici ſcrutinii receſſus magis magiſque penetrentur: & huc plane pertinet quam limatiſſima contextus ſinceritas; (ut vel ex iis locis, ubi *Gnomonem* citamus, conſtabit:) quæ quum poſtliminio exoritur, veritatem gratanter & ingenue ſuſcipere debemus. Nullam tamen recenſionis noſtræ ſyllabam ab ullo quamlibet alieno lectore approbari poſtulamus, quæ non nitatur documentis ſupra omnem ſuſpicionem ſtudii partium poſitis.

§ XXII. Rationemque ſingulorum locorum hic quam planiſſime explicare ingredimur.

In Evang., in Actis, in Epiſt. rarius pro utraque lectione codices enumeravimus: in Ap. vero, pluribus id locis faciendum eſſe duximus, ut lector minus exercitatus tamen liquido judicare poſſet. Erunt fortaſſe, quibus ne hæc quidem ſatisfaciant; erunt, qui ſe obtundi querantur: ab utriſque veniam petimus.

Tit. Ἀποκάλυψις ἰωάννε τῦ θεολόγε] *Steph.* edd. ἣν ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ ἐθεάσατο addit *Vff.* ἀποκάλυψις τῦ ἁγίε ἀποσόλε καὶ ἐυαγγελισῦ ἰωάννε τῦ θεολόγε habet *Comp. M.* Varie circumſcripſerunt interpretes, librarii, editores titulum *additicium*, primævi tituli principio, Ἀποκάλυψις ἰησῦ χρισῦ, parum reſpondentem, & tamen olim non malo, ut videtur, conſilio adhibitum, ad Apocalypſin nomine *Iohannis* diſtinguendam a multis aliorum Apocalypſibus, de quibus agit Fabricius in cod. apocrypho N.T. Part. II. pag. 940 ſeqq. *Theologi* cognomen Iohanni multis abhinc ſeculis datum fuit.

CAP. I.

1 ὃ θεὸς & ἃ δεῖ γενέσθαι] ~ *Dionyſius* Alexandrinus apud *Euſebium*, textu compendioſius, per librarios fortaſſe, relato. Sequitur apud eundem ἐυαγγελία, pro ἀγγέλῳ. ¶ τῷ δέλῳ] τῦ δέλε *Al.* Ex alliteratione.

2 τῦ θεῦ] *edd. mſſ. Copt. Syr.* &c. [~] *And. 1. Primaſ.* ¶ ἰησῦ χρισῦ] ἰησῦ *Pet. 3.* αὐτῦ *Dionyſius.* ¶ ὅσα] *Comp.* & aliæ edd. *Al. And. Vff.* & ceteri omnes, *Valla*, *Dionyſius Al. Æth. Lat. Syr.* ὅσα τὲ *Er.* ſolus, vel cum *Steph.* ıε. Sic τὲ inſertum in Var. c. XXI. 12. ¶ εἶδε] εἶδον *Vff.* Et ſic aliis locis. καὶ ἅτινα εἰσὶ, καὶ ἃ χρὴ γενέσθαι μετὰ ταῦτα addit *Comp. Valla*, *Er.* in annot. ed. 1. & ſic fere *And. Vff.* & al. Ex v. 19, ubi eſt mandatum ſcribendi; cui mandato, præ hoc titulo, hæc verba congruunt: vel etiam ex Andreæ comm. Non agnoſcunt *verſiones.*

3 μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκέοντες] *edd.* &c. Lectio media. Pluralem bis habet *Arab.* & ſingularem *Æth Lat. Barb. 1.* ¶ τηρῦντες] τηρῶν *Lat.* ¶ προφητείας] ταύτης addunt *Cov. Vff.* neſcio an *Arab. Lat. Syr.* nam etiam articulus τῆς demonſtrat. Ex cap. XXII. 19. ¶ ἐγγὺς] ἐγγύς ἐσι *Vff.*

Digitized by Google

4 ~ τῷ ante ὁ ὢν] *Comp. Valla, Er.* annot. ed. 1. *Al. And. Bar. Cov. M. Pet. 2. 3. Vff.* unde θεῷ *Hunt.* & alii, *Victoria.* τῷ *Er. Steph.* edd. Atqui ut nomini יהוה non præfigitur ה emphaticum : ſic ante ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος non eſt locus articulo τῷ, quem Eraſmus ex Andreæ commentario ſumſit. ¶ ὁ ἦν] ὃς ἦν *Er. ed. 1.* ¶ ἃ ἐστιν] τῶν *Al. And. 1.* ¶ ἔστιν] ~ *Barb. Hunt. L. Pet. 2. Sin.* neſcio an *Æth. Syr.* Facile omiſſum ante ἐνώπιον. ¶ αὐτοῦ] τῷ θεῷ *And. 1. Primaſ.*

5 ~ ἐκ ante τῶν νεκρῶν] *Al. And. 1. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Areth. Arab. Lat. Syr.* [ἐκ] *edd.* in textu edito & in comm. &c. Ex Col. I. 18. ¶ ἀγαπῶντι] *Al. Bar. Cov. L. Sin. Steph. ii. Vff.* pluresve. [ἀγαπήσαντι] *edd.* &c. ¶ λέσαντι] *edd.* &c. λύσαντι *Al. Bar. Primaſ. Syr.* Litera feſtinanter omiſſa. Vtrumque legunt *And.* & *Arethas.* λύσαντι καὶ ἀπὸ τῶν τῆς ἁμαρτίας κηλίδων λέσαντι τῇ ἐκχύσει τοῦ ζωοποιοῦ αἵματος καὶ ὕδατος, καὶ ποιήσαντι ἡμᾶς βασίλειον ἱεράτευμα καὶ λέσαντι *Cov. Arab.* nec non *Vff.* Ex Andreæ Exegeſi. ¶ ἐκ] *Er. Steph. ed. 1. 2. Al. And. Pet. 3.* [ἀπὸ] *Comp.* &c. ¶ ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν] *a peccato* habet *Primaſius.* ¶ ἡμῶν] *Er. Steph. ed. 1. 2. Al. And. 2. Pet. 3. Vff.* pluresve. [ἡμῶν] *Comp.* &c. *Armen. Copt. Lat. Syr.* unde ὑμῶν *Æth.*

6 ἡμᾶς] ἡμῖν *Al. Seid.* Sic videbatur poſtulare lectio βασιλείαν, quæ ſubſequitur. ¶ βασιλείαν] *Comp. Al. Bar. Cov. Hunt. L. M. Sin. Steph. ii. Vff. Areth. Æth. Arab. Lat. Victorin. Syr.* [βασιλεῖς] *Er.* & aliæ ed., *And. Arm. Primaſ.* Ob ſequens ἱερεῖς. Sic quoque *Tertullianus*, de cor. mil. c. 15. ſed *regnum*, de exh. caſt. c. 7. In pauſa ſunt *Pet. 2. 3. Seid. Steph. ier.* ¶ ~ καὶ ante ἱερεῖς] *Comp. Al. Bar. Cov. M. Sin. Vff. Areth. Æth. Syr.* [καὶ] *Er.* & aliæ ed., *And.* neſcio an plures cum *Hunt. L. Armen.* ¶ βασιλείαν, ἱερεῖς] βασίλειον ἱεράτευμα *L. Seid. Copt.* Ex Andrea, vel, cum Andrea, ex Petro. ¶ ~ τῶν αἰώνων] *Al. And. 1. Hunt. Copt.* [τῶν αἰώνων] *edd.* &c. *Arm. Lat. Syr.* Ex formula uſitata. ¶ ἀμὴν] *edd. mſſ. Copt. Syr.* &c. [~] *Lat.* in mſſ.

7 ὄψεται] ὄψονται *And. 2. Pet. 3.* Ex Ioh. XIX. 37. vel ex rhythmo κόψονται. ¶ [~ αὐτὸν] *Er.* ed. 1. 2. 3. Omittit & legit *Ephraim Syrus.* ¶ ἐπ' αὐτὸν] ~ *Er.* ed. 1. 2. 3. Fortaſſe quia commentarius *Andreæ* non attingit.

8 τὸ ἄλφα] *Comp. Al. Bar. Sin. Areth. Lat.* plerique, *Syr.* τὸ Α *Er. And.* &c. Et ſic infra. ¶ ~ ἀρχὴ καὶ τέλος *Comp. Al. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. Seid. Sin. Vff. Areth. Æth. Primaſ. Syr.* Vid. *Gnom.* [ἀρχὴ καὶ τέλος] *Er.* & aliæ ed., *And. 2. Orientalis* eccleſiæ confeſſio p. 34. neſcio an *Pet. 3.* cum *Bar. Arab. Copt.* & *Lat.* hod. nec non *Armen.* & *Caſſiod.* qui habent *primus & noviſſimus :* niſi hoc *Caſſiodorus* pro Α καὶ Ω poſuit. Vacat margo Stephani. Ex parall. ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος *And. 1.* ¶ κύριος ὁ θεὸς *Comp. Al. And. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. 3. Seid. Steph. ii. Vff. Arabica, Lat. Syr.* nec non *Hippolytus* T. II. f. 10. unde κύριος *Orientalis* eccleſiæ confeſſio. ὁ κύριος *ed.* aliæ, neſcio an *Sin. Steph. ier.* ¶ ὁ ante παντοκράτωρ] ~ *And. 1. Orientalis* eccleſiæ confeſſio.

9 ~ καὶ poſt ὁ] *Comp. Al. And. Steph. ii. ier. Vff.* & octo alii, *Dionyſius Al. Orig. Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* καὶ *Er.* cum *Seid.* an ſolus potius. ¶ συγκοινωνὸς] *Er.* & aliæ ed., *Dionyſius Al.* apud Euſeb. ed. Steph. bis, *And.* neſcio an *Pet. 3. Seid. Orig.* cum *Al. L.* [κοινωνὸς] *Comp. Bar. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Sin. Steph.*

Digitized by Google

Steph. ια. ις. *Vff. Areth.* ¶ ~ ἐν τῇ ante βασιλείᾳ] *Comp. Al. And.* 1. *Bar. Hunt. L. M. Pet.* 2. *Orig. Dionyſius, Areth. Lat.* ἐν τῇ *Er.* neſcio an *Pet.* 3. *Seid. Sin.* cum *And.* 2. *Cov. Vff.* Pauſant *Steph.* ια. ις. ¶ ὑπομονῇ] ἐν ὑπομονῇ *Dionyſius.* ¶ ἰησοῦ χριστοῦ] *Er. And.* neſcio an *Pet.* 3. *Seid. Steph.* ις. [ἰησοῦ] *Dionyſius* apud Euſebium a Stephano excuſum, *Rupertus* perſæpe. Lectio media, multas nacta periphraſes. ἐν χριστῷ ἰησοῦ *Comp. Sin. Steph.* ια. *Vff.* & ſex ceteri, *Areth. Arab. Lat.* ἐν χριστῷ *Al.* ἐν ἰησοῦ χριστῷ *Armen.* ἐν ἰησοῦ *Orig. Copt. Lat.* aliqui. ¶ [~ τῇ καλεμένῃ] *Er. ed.* 1. 2. 3. *Primaſius.* ¶ ~ διὰ ante τὴν] *Er. ed.* 1. 2. 3. *Al. And.* 1. *Hunt. Dionyſius, Arethas, Lat.* διὰ *edd.* aliæ, &c. *Syr.* ¶ ~ χριστοῦ] *Al. And.* 1. *Dionyſius, Lat.* [χριστοῦ] *edd.* &c. *Primaſ. Haymo, Syr.*

10 ἐγενόμην] ἐγὼ ἐγενόμην *Al.* ¶ τῇ] ~ *Vff.* ¶ ὀπίσω] ὄπισθεν *Al.* ¶ ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην] φωνὴν μεγάλην ὀπίσω μου *Comp. Vff.* φωνῆς μεγάλης ὀπίσω μου *And.* 2. ¶ φωνὴν usque λεγούσης] *vocem magnam ſicut tubam dicentem mihi* habet *Primaſius.*

11 ~ ἐγὼ usque ἔσχατος· καὶ] *Comp. Al. And.* 1. *Hunt. L. M. Pet.* 2. *Seid. Sin. Steph.* ια. *Areth. Æth. Armen. Copt. Lat. Syr.* [ἐγὼ κτλ.] *Er.* & aliæ ed., *And.* ed. neſcio an *Bar. Pet.* 3. *Steph.* ις. cum *Arab. Cov. Vff.* ſed εἰμὶ τὸ omittit *Cov.* εἰμὶ & ὁ ante πρῶτος omittit *Vff.* καὶ ante ὁ omittunt *Ald. Cov. Vff. Arab.* Gloſſam hæc produnt: etenim mentionem τοῦ Α καὶ τοῦ Ω commentarius *Andreæ* ad hunc verſum ex verſu 8 & 17 habet; & ex commentario illo lectionem hanc, ut complures alias, nonnulli codices traxerunt. ¶ βιβλίον] βιβλία *Pet.* 2. ¶ ἐπτά] *Comp. Al. And. Vff.* & decem alii, *Æth. Arabicæ, Lat. Syr.* ~ *Er.* cum *Bar.* vel ſolus potius, & inde aliæ ed. quanquam ipſe Eraſmus id Latine habet. ¶ ~ ταῖς ἐν ἀσίᾳ *Comp. Al. And.* (etiam in comm.) *Vff.* & ſeptem alii, *Areth. Æth. Arab. Lat.* (in mſſ. Colon. & Pict. vel etiam apud Haymonem,) *Syr.* [ταῖς ἐν ἀσίᾳ] *Er.* neſcio an *Bar. L. Steph.* ια. ις. *Lat.* multi. Ex v. 4. ¶ σμύρναν] σμύρνην Er. ed. 1. 2. 3. ¶ θυάτειρα] θυάτειραν *Al. L. Pet.* 2. *Sin.* Synopſis apud *Athanaſium*, vel etiam *Æth. Arab. Lat. Syr.* θυατείρας *Er. ed.* 1. 2. 3. *Pet.* 3.

12 ~ ἐκεῖ] *Er.* & aliæ ed., *And. Lat. Iren. Syr.* vel etiam *Pet.* 3. cum *Al. L.* [ἐκεῖ] *Comp. Vff.* nec non *Cov. Hunt. M. Pet.* 2. *Seid. Sin. Steph.* ια. ις. *Arab.* Silet *Bar.* ¶ ἐλάλει] *Comp. And.* & ſeptem alii, *Areth. Lat.* [λαλεῖ] *Al.* ἐλάλησε *Er.* neſcio an *Bar. Pet.* 3. *Steph.* ις. cum *Cov. Vff.*

13 [~ ἑπτὰ] *Er. ed.* 1. 2. 3. *Al. And. Æth. Iren. Cyprian. Ticon. Primaſ. Syr.* ¶ ὅμοιον] ὁμοίωμα *Al.* ¶ υἱῷ] υἱὸν *Vff.* & alii. Ex alliteratione. ¶ ποδήρη] ποδήρην *Al. Pet.* 2. ποδήρῃ *Steph.* ed. 1. ¶ μαστοῖς] *Er.* &c. *And.* 1. manu ſecunda. μαζοῖς *Comp. Al. And.* (in textu & comm.) *M.* Ex allit. ad ζώνην, aut ex opinione Ammonii, qui μαζὸς ait virorum eſſe, μαστὸς mulierum. Sed id differentiæ ignorant veteres. vide Pricæum ad h. l. ¶ χρυσῆν] χρησᾶν *Al.*

14 λευκαὶ] ~ *Æth. Irenæus* Eraſmi, *Ticonii* & *Primaſii* textus. ¶ ὡς] *Al. Cov. Hunt. Sin. Vff. Areth.* ὡσεὶ *edd. And.* &c. Iohannes in Evangelio ὡσεὶ particulam nonniſi numeris interdum adjicit, ut ὡσεὶ πεντακισχίλιοι· alias, in eodem libro, & in Epiſtolis, & in Apocalypſi, ὡσεὶ nuſquam, ὡς ſæpiſſime, etiam in hoc capite, in hoc verſu, ponit. ¶ λευκὸν ὡς] *aut* habet *Cyprianus* de diſc. & hab. virg. & l. II Teſt. c. 26. λευκὸν omittit etiam *Sin.* ¶ ὡς ante φλὸξ] ~ *And.* 1. in textu.

15 [στεν-

15 [πεπυρωμένῳ] *Vff. Æth. Arab. Lat. Iren. Cyprian. Primaſius, Syr.* neſcio an *Ticon.* Rhythmus καμίνῳ. χαλκολίβανος per ſe, non in fornace ignefactus, candet. conf. c. II. 18. πεπυρωμένης *Al.*

16 [~ ἔχων] *Al. Æth.* ¶ δεξιᾷ αὐτῆ χαρὶ *Er.* &c. *manu dextera ſua* habet *Iren.* δεξιᾷ χαρὶ αὐτῆ *Comp. And. 1.* [δεξιᾷ αὐτῆ] *And. M. Lat.* Sed congruit huic Proſopographiæ expreſſa *manus* mentio. ¶ ἀστέρας] ἀστέρες *Al. Æth.* Ob ἔχων omiſſum. ¶ φαίνει] φαίνων *And. 2. Æth. Arab. Iren. Syr.* ¶ τῇ ante δυνάμει] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.*

17 ἔπεσα] ἔπεσον *And. 1.* & alii. Promiſcue aoriſtus 1 & 2 hujus verbi in indicativo & imperativo ſcribi ſolitus eſt, etiam in Apocalypſi locis omnibus: plerumque autem certe, ut primo hoc loco, prævalet aroiſtus 1. ¶ πρὸς] εἰς *Seid.* ¶ ἔθηκα] *Al. Bar. Cov. Hunt. Sin. Vff. Areth. Lat.* [ἐτίθηκα] *edd. And.* &c. *Cyprianus* Pamelii. ¶ ~ χεῖρα] *Al. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Sin. Vff. Areth. Æth. Lat. Cyprian.* [χεῖρα] *edd. And.* &c. ¶ ~ μοι] *Comp. Al. And. Vff.* & octo ceteri, *Areth. Lat. Cyprian. Syr.* [μοι] *Er.* cum *Pet. 3.* an ſolus potius. Vacat margo *Stephani.* ¶ πρῶτος] πρωτότοκος *Al.* & ſic idem c. II. 8. Ex c. I. 5.

18 ~ ἀμὴν] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. 2. Orig. Æth. Arab. Lat. Iren. Cyprian.* [ἀμὴν] *Comp.* &c. Arripuere voculam in Doxologiis ſub τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων obviam. Vnde ὁ ἀμὴν *E. Schmidius*, ex cap. III. 14. ¶ κλεῖς] κλεῖδας *And. 2.* in textu, *Bar. Sin. L. Areth.* ¶ θανάτου καὶ τοῦ ᾅδου] *Comp. Al. Vff.* octoque ceteri, *Areth. Æth. Lat. Iren. Cyprian. Syr.* nec non *Arab.* ᾅδου καὶ τοῦ θανάτου *Er.* Promiſcue habet *Andreas.* Tacent *Pet. 3. Steph. duo.*

19 οὖν] *Comp. Al. And. Steph.* duo, & ceteri ſeptem, *Æth. Arab. Lat. Syr.* [~] *Er.* neſcio an *Pet. 2. Sin.* cum *Vff.* ¶ γίνεσθαι] γενέσθαι *Comp. And. Bar. L. Pet. 2. Vff.* Ex v. 1.

20 οὖς] *Er. Al. And. 1.* manu ſecunda, *Sin.* οὗ *Comp.* &c. ¶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς] ἐν τῇ δεξιᾷ *Al.* ¶ αἱ λυχνίαι αἱ ἑπτὰ] *Al.* (apud Marckium,) *Seid. Vff.* pluresve, *Lat. Syr.* ἑπτὰ λυχνίαι *Er. ed. 1. 2. 3.* [αἱ ἑπτὰ λυχνίαι] *edd.* aliæ, *And.* &c. *Primaſ.* ¶ ~ ἃς εἶδες] *Al. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Sin. Vff. Areth. Æth. Arab. Lat. Cyprian. Syr.* [ἃς εἶδες] *edd. And.* neſcio an *L. Pet. 3. Seid. Steph. a. 15.* cum *M.* Gloſſa ex οὓς εἶδες.

CAP. II.

1 τῷ] *&* præfigunt *Lat.* multi. ¶ [τῷ] *Al.* Non abſone. Vid. *Gnom.* ¶ ἐν ἐφέσῳ ἐκκλησίας] *Al. And. Barb. 4.* & fere omnes mſſ. cum verſionibus. ἐκκλησίας ἐφέσῳ *Comp.* unde ἐκκλησίας ἐν ἐφέσῳ edd. *Genev.* A. 1609 & 1620. ἐφέσε ἐκκλησίας *Vff.* ἐφεσίνης ἐκκλησίας *Er.* haud ſcio an etiam *Seid.* ¶ ἐν μέσῳ] ἐπὶ μέσῳ *Er.* ¶ χρυσῶν] χρυσέων *Al.*

2 τὰ ἔργά σου καὶ τὸν κόπον σου] *laborem tuum & opera* habet *Victorinus.* τὰς κόπους *Caſſiod.* ¶ ~ σοῦ poſt κόπον] *Comp. Al. And. 1. M. Pet. 3. Arab. Lat.* multi, *Caſſiod.* [σοῦ] *Er.* &c. E proximo. ¶ καὶ] *edd. mſſ. Arm. Copt.* &c. [~] *Al. Æth. Caſſiod.* ¶ ἐπείρασας *Comp. Al. And.* (etiam in comm.) *Vff.* & ceteri omnes; credo, etiam *Stephanici.* ἐπειράσω *Er.* ¶ λέγοντας ἑαυτὰς ἀποστόλας εἶναι] *Comp. And. Areth. Vff.* & ceteri omnes; niſi quod εἶναι omittit *Al.* vel etiam *Pet. 2.* & ἑαυτὰς omittit *And. 2.*

Digitized by Google

And. 2. Silentium eſt de *Pet. 3.* & de *Steph.* ιι. ιϛ. φάσκοντας ἄνας ἀποστόλας *Er.* Atqui Græciſmus, ſi ἑαυτὰς abſit, φάσκοντες ἄνας ἀπόστολοι poſtulat. vide quæ ad h. l. collegit E. Schmidius, quamquam ipſe Eraſmi lectionem defendit.

3 ὑπομονὴν ἔχας καὶ ἐβάσασας] *Al. Bar. Hunt. L. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph.* ιι. ιϛ. *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* [ἐβάσασας καὶ ὑπομονὴν ἔχεις] *Comp.* & *emendati Græcorum codices* apud Stunicam, *M. Veleſ.* & ſic *Er. And. Cov. Vff.* ſed cum exceptione. nam pro ἐβάσασας, ἐβάπτισας habet *Er.* ed. 1. 2. ex *cod. vetuſtiſſimo*, & *And. 1.* ἐβάπτισάς με *Cov.* ἐβάσασάς με *Vff.* ¶ διὰ] ~ *L.* Confer Act. IX. 15. [καὶ διὰ] *Er.* ſolus. ¶ καὶ ἐ κακοπλασας] *Al.* Lectio media. καὶ κακοπλασας *And. 2. Vff.* Verbo non intellecto. Sic, opinor, etiam *Capnioneus.* unde [κακοπλασας καὶ ἐ κάκμηκας] *Er.* ſolus, lectione Latina Græcæ illi adjecta, & ſic translata, ut ſi aliud eſſet κοπιᾶν h. l. atque κάμνειν. καὶ ἐκ ἐκοπίασας *Comp. And. 1.* ceterique omnes.

4 ὅτι] ὀλίγα præmittit *Al.* apud Fellum, vel potius *Veleſius* ex *Latinis* deterioribus. ¶ ἀγάπην σε τὴν πρώτην] πρώτην σε ἀγάπην *Al.* ¶ σε alterum] ~ *L. Pet. 3. Lat.* in mſ. Pict.

5 ἐκπέπτωκας] *edd.* &c. Tr. ad Novat. apud *Cyprian.* [πέπτωκας] *Al. Bar. Hunt. Sin. Areth. Cyprian. Primaſ.* ¶ σοὶ] ~ *Pet. 3.* ¶ τάχει] *Er. Steph.* ed. 1. 3. adeoque codd. *Mill.* nec non *Armen.* [~] *Al. Æth. Copt. Lat.* Tr. ad Novat. apud *Cyprianum*, *Hieron.* l. II contra Iovin. *Iſidorus* Hiſp. *cito* tamen habent *Lat.* aliqui. ἐν τάχει *E. Schmidius.* ταχὺ *Comp. Steph. ed. 2. And. Vff. Valla.*

6 [~ ἃ] *Al. Copt.* unde *ſicut* ſupplent *Æth. Primaſ.* αὐτὰ ſubaudit *Pricaus.* ¶ μισῶ] ~ *Syr.*

7 ταῖς] ταῖς ἐκτὰ *Al.* ¶ νικῶντι] νικᾶντι *Al.* & ſic v. 17. ¶ τῇ παραδείσῳ] *Al. Barb. 1. Steph.* ιι. & ſex reliqui, *Areth. Æth. Lat. Cyprian. Syr.* [μέσῳ τῷ παραδείσῳ] *edd. And. Ticon.* neſcio an *Pet. 2. Steph.* ιϛ. cum *Pet. 3. M.* Ex LXX Gen. II. 9. ¶ μου] *Comp. Barb. 1. Steph.* ιι. *Vff.* & ſeptem reliqui, *Areth. Æth. Lat. Cyprian. Victorin. Ticon. Syr.* Puto, etiam *Seid.* [~] *Er. Al. And.* vel etiam *Pet. 3. Steph.* ιϛ.

8 τῆς ἐν σμύρνῃ ἐκκλησίας] *Comp. And. 2. Vff.* cum ceteris, niſi quod *Seid. Steph.* ιι. ιϛ. in pauſa ſunt. τῆς ἐκκλησίας σμυρναίων *Er.* σμυρναίων ἐκκλησίας *And. 1.* [τῷ ἐν σμύρνῃ ἐκκλησίας] *Al.* ¶ πρῶτος] πρωτότοκος *Al.* ¶ ὃς] ~ *Hunt. Seid.* Syllaba, bis legenda, ſemel ſcripta.

9 ~ τὰ ἔργα καὶ] *Al. Æth. Copt. Lat.* [τὰ ἔργα καὶ] *edd. mſſ. Armen. Ticon.* &c. Ex v. 2. & cap. III. 1. 8. 15. Confer mox Var. v. 13. 19. ¶ ἀλλὰ πλάσιος] *Comp. And. Vff.* & reliqui omnes, *Arethas*, Anonymus inter opera *Chryſ.* Vacat margo Stephani. πλάσιος δὲ *Er.* ſolus, Exegeſis *Andreæ.* ¶ ἐκ] *Al. Barb. 2. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Seid. Sin. Vff. Areth. Æth. Lat.* [~] *edd., And.* neſcio an *L. Pet. 3. Steph.* ιι. ιϛ. cum *M.* ¶ ἑαυτὰς] ~ *Vff.*

10 μηδὲν] μὴ *Al. And. 2. Sin.* Ex formula frequenti, μὴ φοβᾶ. ¶ πάσχειν] παθεῖν *And. 2.* & alii. ¶ ἰδὰ] ἰδὰ δὴ *Comp. And. 2. Bar. Hunt. M. Pet. 3. Sin. Areth.* ¶ βαλεῖν] βάλλειν *Al. Pet. 3.* ¶ ἐξ ὑμῶν ὁ διάβολος] ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν *Comp. Vff.* pluresve, *Lat.* vel etiam *Syr.* ¶ πειρασθῆτε] πειραθῆτε *Er. ed. 2. 3.* ¶ καὶ ἕξετε

Digitized by Google

θλίψιν] ~ *Tertull.* ¶ ἴξετε] ἔχητε *Al. Pet. 3. Primaſ.* vel etiam *Æth.* ἴξητε *Sin.* Ob ἵνα. ¶ ἡμέρας] *Bar. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Sin. Syr.* unde *diebus* habet *Lat. Tertullian.* & *dies* plane *Lat.* in mſ. Colon. *Ticonius.* in comm. & in Regula V. Id congruit ſtilo libri. [ἡμερῶν] *edd.* &c.

13 ~ τὰ ἔργα σε καὶ] *Al. Æth. Copt. Lat.* (excepta ed. *Steph.*) *Ticon. Primaſ.* Neque *Andreas* aut *Arethas* in commentariis, neque ullus explanator, ut ait Zegerus, attingit. [τὰ ἔργα σε καὶ] *edd.* &c. *Armen. Syr.* Vide Var. v. 9. ¶ μα poſt πίσιν] ~ *Veleſ.* ¶ ~ καὶ ante ἐν] *Comp. And. Bar. Cov. Hunt. L. M. Sin. Steph. ii. Vff. Æth. Arab. Lat.* aliqui, *Syr.* [καὶ] *Er. Lat.* neſcio an *Pet. 2. 3. Seid. Steph. is.* cum *Al. Aretha.* ¶ ἐν αἷς] *Comp. And.* &c. ἐμαῖς *Er.* [αἷς] *Bar.* (qui ὃς omittit,) *Hunt. Steph. ii.* Lectio media. Vtramque voculam omittunt *Al. Æth. Arab. Lat.* in mſ. Picturato, *Gregor.* l. IX moral. c. 43. *Haymo.* Facile, poſt ἡμέρας, αἷς omiſſum. unde *illis*, ante *diebus*, inſerit *Primaſius*; poſt, *Latini* plerique. ¶ ἀντέπας] ἀντάπας *Al. Hunt. Pet. 2.* ἀντιπᾶς *ed. Genev.* 1609. Verbum neſcio quod paſſivum ſurrogatur apud *Syr. Arab.* ¶ μα poſt μάρτυς] ~ *Pet. 3.* ¶ πιστὸς] πιστός μα *Al. L. Syr.* Ex alliteratione ad πίσιν μα. ¶ ὁ σατανᾶς κατοικεῖ] *Comp. And. Vff.* pluresve, *Lat.* κατοικεῖ ὁ σατανᾶς *Er.* &c. *Rupertus.*

14 ἔχεις] ἔχει *Al.* Rhythmus ἐκεῖ. ¶ ἐδίδασκεν] *Er. Al. And. Hunt. Lat. Ambroſ.* in ep. vel etiam *Pet. 3. Seid. Steph. is.* ἐδίδαξε *Comp. Bar. Cov. L. M. Pet. 2. Sin. Steph. ii. Vff.* ¶ τῷ βαλὰκ] *Al.* in Millii ed. 1. Media lectio: de qua vid. *Gnom.* Neque diſſentit *Lat.* (qui *Balac* habet,) neque *Syrus.* [τὸν βαλὰκ] *Comp. Bar. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Sin. Steph. ii. Areth.* ἐν τῷ βαλὰκ *Er.* neſcio an *Pet. 3. Seid. Steph. is.* ἐν repetitum ex verbo ἐδίδασκεν. τὸν βαλακὰκ *And. 1.* τὸν βαλακὰμ *L. Vff.* Literæ κ & μ non diſſimili olim pictura. ἐν τῷ βαλακὰμ τὸν βαλὰκ *And.* ed. Sylburg. ἐν τῷ βαλακὰκ τὸν βαλακὰμ *And. 1.* in comm. ¶ βαλεῖν] βασιλεῖ *Al.* Ad compenſandum ſigma in ἔχεις modo omiſſum. ¶ φαγεῖν] καὶ φαγεῖν *And. 2. Bar. Cov. Pet. 2. Sin. Areth.* τᾶ φαγεῖν *Hunt. Seid. Vff.* ¶ εἰδωλόθυτα] ~ *Lat.* minus antiqui.

15 ὃ μισῶ] *Er. Arab.* vel etiam *Steph. is.* ἣν μισῶ *And. 1.* [ὁμοίως] *Comp. Al. Barb. 2. Steph. ii. Vff.* & octo alii, *Areth. Lat. Syr.* unde ~ *Æth.* ὁμοίως, ὃ μισῶ *Seid.* ὁμοίως· ἣν μισῶ *And. 2* ſive ed. Commelin. Terminatio ως, exeunte verſu, eo interdum compendio picta, ut ſigma litera circulum imitans, vocalem ω includeret & præcedere videretur. id hic quoque locum habere arbitrati ſunt librarii. Millius derivat ex gloſſa ad ἅτως ſpectante.

16 ἓν] *Al. And. 2. Barb. 2. Steph. ii. Vff.* & octo alii, *Areth. Æth. Arab.* [~] *edd. And. 1. L. Lat. Syr.* vel etiam *Steph. is.* ¶ ταχὺ] *edd. mſſ. Armen. Copt. Hieron.* adv. Lucif. uti cap. III. 11 & alibi. [~] *Haymo, Rupertus*, vel etiam *Caſſiodorius*, cum *Ambroſ.* l. I de Poenit. c. 9. ¶ Verſui huic καὶ ἐν τῇ ἀπαλῇ ἡ φιλανθρωπία ſubjungit *Cov. Vff. Arab.* Ex Andreæ Exegeſi: quæ φιλανθρωπίας eſſe ait, quod μετ' αὐτᾶ dicatur, non μετὰ σᾶ· quanquam μετὰ σᾶ habent *Hieron. Primaſius*, Biblia *Mogunt.*

17 ~ φαγεῖν ἀπὸ] *Al. Barb. 1. Bar. Hunt. Pet. 2. Sin. Steph. ii. Æth. Lat.* Lectio media. [φαγεῖν ἀπὸ] *edd. And. Vff. Ticon. Syr.* vel etiam *L. Pet. 3. Steph. is.* cum *Cov. M.* Gloſſa. Solum ἀπὸ ſupplet *Arethæ* textus, uti *de* ſupplet *Primaſius.* τᾶ φαγεῖν, pro ἀπὸ τᾶ, *Seid. Mog.* ¶ λευκὴν] ~ *Hieron.* in Pſ. 97. & in Eſa.

65.

Digitized by Google

65. *Gregorius* l. 19 Moral. c. 2. ſed habet *Tertull. Ticon. Primaſius* in textu &c. ¶ οἶδεν] *Comp. Al. And. Barb. 4. Vff.* & octo alii, *Areth.* De *L. Steph. ii. iɛ.* non liquet. ἔγνω *Er.* ſolus.

18 [τῇ & ~ ἐκκλησίας] *Al.* vel etiam *Tertullianus*, lib. de Pudic. c. 19. *Ad angelum Thyatirenorum*, inquit, *ſpiritus mandat, habere ſe adverſus eum, quod teneret mulierem Iezabel, quæ ſe prophetem dicit, & docet atque ſeducit &c.* Non dicit Tertullianus, *ad angelum eccleſiæ Thyatirenorum*, uti dicit in Scorp. c. 12. ſed *ad angelum Thyatirenorum.* Plura ejus verba exſcripſimus, ad alias varietates pertinentia, v. 20. Vid. *Gnom.* ¶ θυατείροις] θυατείραις *Er. ed. 1. 2. 3.* θυατίροις *Al.* θυατείρῃ *L.* & alii. θυατήρῃ *Vff.* ¶ [~ αὐτᾶ] *Al. And. 2. Epiphan. Arab. Lat.*

19 ~ τὰ ἔργα καὶ] *Pet. 3.* pluresve, *Epiphanius, Copt.* [τὰ ἔργα καὶ] *edd. mſſ. Armen. Lat. Syr.* Ex v. 2 huc intulit aliquis, non cogitans finem verſus hujus 19. ¶ πίστιν καὶ τὴν διακονίαν] *Comp. Al. And. Vff.* pluresve, *Lat.* in mſ. Colon. *Hieron.* hom. 3 in Cant. *Primaſius, Gregorius* in Iob. *Haymo, Syr.* unde *fidem* etiam ante *charitatem* ponit *Lat.* hodie. καὶ τὴν ὑπακοὴν σε addit *And. 2*, phantaſia librarii literas διακονίαν & ὑπομονὴν confundente. διακονίαν καὶ τὴν πίστιν] *Er.* &c. ¶ τὴν ante ὑπομονὴν] ~ *Al.* codd. al. ¶ τὰ ἔσχατα] *Comp. Al. And. Vff. Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* &omnes codices, niſi καὶ cum *Er.* præfigit *Pet. 3.* & *Steph. iɛ.*

20 ~ ὀλίγα] *Comp. Al. And. 2. Vff.* ceterique, *Epiphan. Æth. Arab. Lat.* (in mſſ. & apud *Tertullianum* alioſque,) *Syr.* Lectio media. [ὀλίγα] *Er. Lat.* apud *Gregorium, Lyranum* & alios parum antiquos: neſcio an *Steph. ii. iɛ.* cum *L.* Ex v. 14. E contrario, πολλὰ *And. 1. Cyprian. Primaſ.* πολὺ *Barb. 1. Pet. 3.* ¶ ἀφεῖς] Sic, vel ἀφεῖς, *Comp. Al. And. 1. Vff.* ceterique. unde ἀφῆκας *And.* in cod. Pal. nec non in comm. *Ticonius.* ἀφίης *Areth.* vid. *Gnom.* ἐᾷς *Er.* ſolus: niſi cum *Steph. iɛ.* accedunt *Pet. 2. 3.* Gloſſa. ¶ ~ σᾶ poſt γυναῖκα] *Er. Armen. Copt. Lat.* vel etiam *Pet. 3. Steph. iɛ.* cum *Cov. Vff. Tertull. Ticonio.* [σᾶ] *Comp. Al. And. Bar. Hunt. L. M. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. ii. Areth. Cyprian. Primaſ. Albertus* & alii, *Syr.* Minus perpenſum numerum codicum iniit Vitringa, ad h. l. ita ſcribens: *In PLERISQVE manuſcriptis antiquis relativum σᾶ non comparet; quod ex SEDECIM exemplaribus, quibus uſus eſt Stephanus in duobus tantum legitur.* Omnino σᾶ habent *plures* codices, pauciores omittunt: ſed hæc ſyllaba & proximis ſuperioribus verbis veteri librario obrepſiſſe videtur. ¶ ἰεζάβελ] *Er. ed. 1. Al. And. Steph. ii.* & ſex alii, *Epiphan. Areth. LXX.* τὴν ἰεζάβελ *Comp.* ἰεζαβὴλ *Er.* & al. ¶ ἡ λέγουσα] *Al.* in Mill. ed. 1. Lectio media. τὴν λέγουσαν *Er.* an etiam *Pet. 3. Steph. iɛ.* ἣ λέγει *Comp. And. Vff.* ceterique omnes, *Arethas.* ¶ ἑαυτὴν] αὐτὴν *Al.* (apud Grotium,) *Vff.* ¶ καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ] *Comp. Al. And. Vff.* ceterique omnes, *Æth. Arab. Tertullian. Haymo, Syr.* διδάσκειν καὶ πλανᾶσθαι *Er.* ſolus, niſi accedunt *Pet. 3. Steph. iɛ. Cyprianus, Lyranus* & alii Latini. διδάσκειν καὶ πλανᾷν *Henrici Steph. ed. Pet. 2. Areth.* ¶ τοὺς] *Comp. Al. And. Vff.* ceterique, *Areth.* ~ *Er.* iterum ſolus, niſi accedunt *Pet. 3. Steph. iɛ.* ¶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα] *Comp. Al.* (apud Marckium,) *And. Vff.* pluresve, *Lat.* εἰδωλόθυτα φαγεῖν *Er. Steph.* edd.

Digitized by Google

21 καὶ ἐ θέλω μετανοῆσαι ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς] *Comp. And. Vff.* ceterique omnes, *Epiphan. Areth. Æth. Arab. Lat. Tertull.* l. c. *Cyprian. Syr.* niſi quod pro θέλω, ἠθέλησεν habent *Al. Cyprianus* in cod. pleriſque, *Primaſius:* & pro μετανοῆσαι, μετανοῆσα cod. al. apud *Veleſ.* & αὐτῆς omittunt *Tertull. Cyprian.* [ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς, καὶ ἐ μετενόησεν] *Er.* cum *Pet. 3.* vel ſolus.

22 ~ ἐγὼ poſt ἰδὲ] *Comp. Al. And. Vff.* ceterique. ἐγὼ *Er. Lat.* pauci, in his *Lyranus.* Silent *Steph. ii. ier.* ¶ βάλλω] βαλῶ *Hunt. And.* in Mill. Proleg. f. 96. *Lat.* aliqui. Ex v. 24. ¶ κλίνην] φυλακὴν *Al.* Ex v. 10. ¶ μετανοήσωσιν] μετανοήσουσιν *Al.* Sic indicativum ſubinde habet *Al.* aliive codices. c. III. 9. IV. 9. VI. 4. 11. VIII. 3. IX. 5. 6. 20. X. 7. XI. 2. 6. XIII. 12. 16. 17. XIV. 4. 13. XV. 4. XVIII. 14. XXII. 14. μετανοήτη *Æth. Cyprian.* ed. Eraſmi. ¶ αὐτῆς] *Comp. Bar. Cov. Hunt. L. M. Steph. ii. ier. Vff. Areth. Æth.* (qui inde, pro μετανοήσωσιν, μετανοήτη habet,) *Lat.* in mſ. Colonienſi, *Tertullianus*, *Syr.* in polygl. [αὐτῶν] *Er. And.* vel etiam *Pet. 2. 3. Seid. Sin.* cum *Al. Lat. Cypriano*, *Syro.* Vtrumque *Haymo.* Illud facilius quam hoc dare potuit alliteratio: ſed hoc facile pro illo invexit commodioris ſententiæ opinio. Illud probat nobis maxime *Tertullianus*, quem *ejus* legiſſe liquet.

23 init. καὶ] ~ *Al. Vff. Arab.* quaſi huc annectendum eſſet comma præcedens ἐὰν κτλ. certe καὶ ante illud ἐὰν repræſentat *Arab.* ¶ ἐν] ~ *L. Primaſ.* ¶ ἐρευνῶν] ἐραυνῶν *Al.* ¶ ὑμῶν] αὐτῶ *Lat.* ex parall. ſed *veſtra* ed. *Steph.* & mſ. *Colon.* & *Haymo.*

24 δὲ] ~ *Bar. Pet. 3. Sin.* ¶ ~ καὶ poſt λέγω] *Comp. Al. And. Steph. ii. ier.* (quibus duobus Beza h. l. ſi in collectaneis Stephanicis plures codices mſ. ad Apocalypſin collati fuiſſent, reliquos neceſſario vel oppoſuiſſet vel adjeciſſet:) *Vff.* ceterique, & *Æth. Arab. Lat. Syr.* καὶ *Er. Latini* recent. vel etiam *Seid. Sin.* cum *M.* & *Aretha.* ¶ τοῖς prius] *Comp. Al. And. Vff.* ceterique, *Areth.* ~ *Er.* vel etiam *Steph. ii. ier. Seid.* cum *Bar. L.* ¶ θυατείροις] θυατείραις *Er. ed. 2. 3. L.* ¶ ~ καὶ ante οἵτινες] *Comp. Al. And. Vff.* ceterique, *Æth. Lat. Syr.* καὶ *Er.* cum *Seid.* an potius cum *Lat.* pauculis. ¶ τὰ] ~ *Seid.* ¶ βάθεα] Sic, vel βαθέα, *Comp. Al. And. 2. Vff.* ceterique, *Arethas.* βαθῆ *Er. ed. 1. 2.* βάθη *Er. ed. 3. And.* in cod. Aug. & in comm. haud ſcio an *Pet. 3.* Subſtantivum certe eſt, ut Homericum βένθεα. ¶ βαλῶ] *edd.* vel etiam *L. M. Steph. ii. ier. Lat.* βάλλω *Al.* ceterique, *Areth. Victorin. Ticon.* Rhythmus, ἄλλο.

25 ἄχρις] ἕως *Al.* ¶ ἂν ἥξω] ἀνοίξω *Vff.* & al.

26 [~ καὶ] *Cov. Vff. Rupertus.* Variant inter ſe editiones *Ticonii.*

27 ὡς prius] καὶ ὡς *Æth. Arab. Lat.* multi, *Syr.* E LXX. ἃ ὡς *Sin.* ¶ τὰ σκεύη] *vas* (*figuli*) habet *Lat.* ut in Pſ. II. ¶ συντρίβεται] *Er. And. 1.* vel etiam *Pet. 3. Seid.* cum *Al. Cov.* συντριβήσεται *Comp.* ceterique, *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* Ex Ioh. XIX. 36.

CAP.

Digitized by Google

CAP. III.

1 τῆς] τῷ *Primaſius.* ¶ τῆς & ἐκκλησίας] ~ *Syr.* exceptis Polyglottis. ¶ ἐκτὰ prius] *Comp.* & *mſſ.* & *verſiones.* ~ *Er.* Facile, poſt τὰ, omiſſum eſt: & habet ipſius Eraſmi verſio. Parcius collatos eſſe *Pet. 2. 3. Seid.*, ipſa eorum hoc loco pauſa prodit. ¶ ὅτι prius] *&* præmittit *Primaſius.* ¶ ~ τὸ ante ὄνομα] *Comp. Al. And. Vff.* & al. τὸ *Er. Steph.* edd. ¶ ὅτι ζῇς] καὶ ζῇς *Wech.* vet. id eſt *Steph. ις.* & alii, *Areth.* in textu. Alliteratio ad καὶ ſubſequens.

2 στήριξον] στήριον *Al. Bar.* & alii. ¶ ἤμελλον] *Cov. Areth. And.* apud Mill. ἤμειλλον *Vff.* ἤμελον *Al. And. Pet. 3.* μέλλα *Er.* & *Aretha* comm. [ἤμελλες] *Plantin.* ed. & ſic, vel ἤμειλλες, *Bar. Hunt. L. M. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. ιι. ις. Arab.* nec non *Armen. Copt.* ἤμελες *Comp.* ¶ ἀποθανεῖν] *Er. Armen. Copt. Lat. Syr.* vel etiam *L. Pet. 3.* cum *Al. And. 2. Cov. Vff.* ἀποθνήσκειν *And. 1.* [ἀποβαλεῖν] *Comp.* Interpretamentum. ἀποβάλλειν *Bar. Hunt. M. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. ιι. ις. Arab.* ¶ [ἃ ἤμελες ἀποθανεῖν] Totum hoc habet *L.* ſi quidem recte collatus eſt. Media certe hæc eſt & antiqua lectio, cujus vi non percepta alius ἤμελες, alius ἀποθανεῖν mutavit, quorum tamen verborum utrumque nativus color ſuus defendit. vid. *Gnom.* ¶ τὰ ante ἔργα] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Al.* ¶ θεῦ] μὲ *Arab.* ¶ μὲ] *Comp. Al. And. 1. Steph. ιι. Vff.* & ceteri, *Areth. Æth. Lat. Syr.* [~] *Er. Primaſ.* vel etiam *Pet. 3. Seid. Steph. ις.* cum *And. 2.* Facile μὲ omiſſum ante μνημόνευε.

3 ἴν prius] ~ *Primaſ.* γὰρ *And. 1.* in textu & comm. ¶ ἴν alterum] ~ *Vff.* ¶ ~ ἐπὶ σὲ] *Al. And. Pet. 3. Lat.* in mſ. Colonienſi; *Primaſius*, præſertim ſi interpunctio ejus corrigatur. [ἐπὶ σὲ] *edd.* &c. Ex ſeq. ¶ γνῷς] γνώσῃ *Vff.* & alii. ¶ ἥξω ἐπὶ σὲ] ~ *Lat.* in mſ. Char. vel etiam in *Æth.* & in *Latinis* aliis. Solum ἐπὶ σὲ omittit *Haymo*, *Onus eccl.* cap. 63.

4 ἀλλ'] *Comp. Al. And. Vff.* ceterique, *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* ~ *Er.* cum *Pet. 3.* vel ſolus. Ex Andreæ comm. ¶ ἔχεις ὀλίγα] ὀλίγα ἔχεις *Comp. And. 2. Vff.* ¶ ἐν prius] *Comp. Al. And. Vff.* & ceteri decem, *Areth. Arab. Æth. Lat. Syr.* Vacat margo *Stephani.* καὶ ἐν *Er.* ſolus. ¶ οἳ] *Er. ed. 1. 2. 3. And. Barb. 1. Areth. Lat.* ἃ *Comp.* &c. *Gregor.* in Iob. ¶ περιπατήσασι] περιπατῶσι *Vff.*

5 [ἕτως] *edd. Rihelii, Pritii, Maji, Al. Hunt. Seid. Steph. ιι. ις. Arab. Lat. Syr.* ¶ τῆς ζωῆς] τῶν ζώντων *And. 1.* ¶ ὁμολογήσω] *Comp. Al. And. Vff.* ceterique ἐξομολογήσομαι *Er.* vel etiam *L. Pet. 3.* cum *Hunt.* Alliteratio ad ἐξαλείψω.

7 τῷ ἀγγέλῳ τῆς — ἐκκλησίας] τῇ — ἐκκλησίᾳ *Æth.* ¶ τῆς ἐν Φιλ. ἐκκλησίας] *qui eſt Filadelfiæ* habet *Caſſiod.* ¶ φιλαδελφείᾳ] φιλαδελφίᾳ *Er. Al.* & alii. ¶ ὁ ἅγιος ὁ ἀληθινὸς] ὁ ἀληθινὸς ὁ ἅγιος *Al.* ¶ κλεῖν] *Comp. Al.* & quinque alii, *Orig. Epiphanius.* κλεῖδα *Er. And.* & alii. ¶ Δαυὶδ] *Comp. And. 2. Lat. Iren. Hilar.* &c. δαῒδ *And. 1.* δαβὶδ *Er. Steph.* edd. [ᾧδε] *Cov. Vff.* & alii apud *Andream* & *Aretham.* Ex cap. I. 18. interveniente forſan nota illa δαΐδ. ¶ κλάει] *Er. And. Bar. Pet. 2. 3. Lat. Iren. Ticon.* κλάσει *Al. Barb. 1. Orig. Valla.* Ex LXX Ieſa. XXII. 22. κλάσει αὐτὴν *Comp. Barb. alius, Cov. Hunt. L. Seid. Steph. ιι. ις. Vff.* & alii, *Valla, Arab.* ¶ καὶ κλάει] *Er. Seid.* κλάων *Al. Bar. Pet. 2. 3. Lat.* καὶ κλάων *And. Primaſ.* καὶ ὁ

Digitized by Google

κλείων *Barb. 1. Orig.* εἰ μὴ ὁ ἀνοίγων *Hunt. L. Steph. 12. 15.* & alii. Gloſſa. ὁ μὴ ὁ ἀνοίγων *Comp.* εἰ μὴ ὁ ἀνοίγων καὶ κλείων *Barb. 1. Cov. Vff. Valla, Arab.* ¶ ἀνοίγει] *Er.* (cujus media eſt lectio in hac periocha,) *Al. And. Lat. Iren.* ἀνοίξει *Comp. Barb. duo, Bar. Pet. 2. 3. Steph. 12. 15. Vff.* & ſex ceteri, *Orig. Arab.* Vtrovis modo *Valla.* ἀνοίξει, εἰ μὴ ὁ κλείων *Areth.*

8 ἦν] *Comp. Al. Vff.* ceterique, *Lat. Syr.* vel etiam *Æth. Arab.* καὶ *Er. And.* vel etiam *Pet. 2. Seid.* Ex v. 7. ¶ μικρὰν ἔχεις] ὀ μικρὰν ἔχει *And. 1.*

9 δίδωμι] δώσω *Al.* δίδωμί σοι *And. 1. Lat.* aliqui. ¶ ἑαυτὰς] αὐτὰς *Er.* ¶ ἰδὲ alterum] καὶ *And. Pet. 3.* ¶ ἥξωσι] ἥξουσιν *Comp. Al. L.* ¶ προσκυνήσωσιν] προσκυνήσουσιν *Al.* ¶ γνῶσιν] γνώσῃ *L. Primaſ.* ¶ [~ ἐγὼ] *Comp, Bar. Hunt. L. M. Pet. 2. Sin. Areth. Primaſ.*

10 ὅτι] καὶ *Al.* ¶ τῆς οἰκεμένης ὅλης] τὴν οἰκεμένην ὅλην *And.*

11 ~ ἰδὲ] *Comp. Al. And. Vff.* cum ceteris, *Areth. Copt. Lat.* apud Hayum, *Primaſ. Haymo, Syr.* [ἰδὲ] *Er. Arm. Lat.* multi; neſcio an *Steph. 15. Arab.* ¶ μηδεὶς λάβῃ] μὴ λάβῃ τὶς ταχὺ *Cov. Vff.*

12 ναῷ] Monumenta omnia. λαῷ Sphalma apud *Bezam*, a Beza correctum, & tamen in permultas editiones propagatum. Hinc lectionem ναῷ criſis Gerardi a Maſtricht, quaſi in uno codice Al. exſtantem, rejicit: ſed recte alius ναῷ reſtituit in textum cum criſi illa excuſum. ¶ ἡ καταβαίνουσα] *Er.* neſcio an *Pet. 2. 3. Seid.* cum *Al.* ἢ καταβαίνει *ceteri.* ¶ ἐκ] *Comp.* &c. ἀπὸ *Vff.* & quinque alii, *Areth.* Allit. ad ſubſequens ἀπὸ, quod *Vff.* per compenſationem, & *And. 1* manu prima omiſit. ¶ μα poſt ὄνομα] *And. 1* manu prima, *Vff.* & ſex alii, *Areth.* Poſt ſyllabam μα, μα facile omiſſum.

14 ἐν λαοδικείᾳ ἐκκλησίας] *Comp. Al. And. Vff.* ceterique, *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* ἐκκλησίας λαοδικέων *Er.* Quieſcunt *Seid. Steph. 15.* ¶ καὶ ἀληθινὸς] ὁ ἀληθινὸς *And. 1. Cov. L, Vff. Syr.* Ex v. 7. ¶ ἀρχὴ] ἀπαρχὴ *And. 1.* in textu: ſed ἀρχὴ in comm. idem. ¶ κτίσεως] πίστεως *Arab.* & *N. T.* excuſum a *Carola* (ſic Millius: *Carolo*, Kuſterus,) *Guillard* A. 1543. ſub calcem; ex *Arab.* coll. Var. ad c. XI. 19.

15 ὄφελον uſque ζεστὸς] ~ *Al.* ¶ ἦς] *Comp. And.* ceterique, *Areth.* εἶης *Er.* neſcio an *Steph. 12. 15.* cum *Hunt. Seid.* εἷς *Vff.* ~ *Pet. 3.*

16 χλιαρὸς] χλιαρὸν *Al.* ¶ ἔτε ψυχρὸς ἔτε ζεστὸς] ἔτε ζεστὸς ἔτε ψυχρὸς *And. Salvianus.* ὲ ζεστὸς ἔτε ψυχρὸς *Comp. Seid. Vff. Areth.* vel etiam *Syr. Arab.*

17 ~ ὅτι poſt λέγεις] *Comp. And. 2. Cov. Hunt. L. M. Sin. Steph. 12. Vff. Arab. Salvianus.* ὅτι *Er. And. 1. Lat.* neſcio an *Bar. Pet. 2. 3. Seid. Steph. 15.* cum *Al.* E proximo. ¶ [ἐδὲν] *Al. Pet. 3.* ¶ ἐκ] ~ *Æth.* ¶ καὶ ὁ] *Comp. Henrici Steph. ed. Al. Vff.* cod. plurimi. καὶ *Er. Steph.* edd. *And. 1.* ¶ καὶ ὁ ἐλεεινὸς] ~ *And. 2. Æth. Salvianus.* ¶ τυφλὸς καὶ γυμνὸς] γυμνὸς καὶ τυφλὸς *Vff, Haymo.*

18 ἐκ πυρὸς] ~ *Vff.* Librario in his verbis non ſemel titubante. ¶ ἵνα περιβάλῃ, καὶ] περιβάλῃ ἵνα *Lat.* aliqui. ¶ καὶ μὴ] μὴ *Comp.* ¶ κολλύριον] *Er. Al. And.* in cod. Bavarico. Lectio media, quam ex pronunciatione Iudaica defendit Schoettgenius. κολλύριον *Comp.* κολλύριον *Ald. And. 1.* κολλύριον *And. 2. Vff.* & ſeptem alii.

Digitized by Google

alii. Varie ſcribitur etiam apud medicos Græcos, ex quibus κολλύριον recte ſcribi cenſet Salmaſius, & P. Zornius T. II Opuſc. ſacr. p. 583 ſeqq. ¶ ἐγχρίσαι] Sic, vel ἔγχρισαι *Al. And. 1. Cov. Vff.* nec non *Barb. 2.* Lectio media. ἵνα ἐγχρίσῃς *Steph.* vel potius ω. & inde *Curcellæi* margo. ἵνα ἐγχρίσῃ *Bar. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Areth.* Gloſſa. ἔγχρισον *edd.* Ex rhythmo κολλύριον. *inunge* (ἔγχρισον vel potius ἔγχρισαι) *Lat.* ἐπὶ addit *Comp. M.*

19 ζήλωσον] ζήλευε *Al.* & alii. Allit. ad παιδεύω. ¶ ἦν] ~ *Cov. Vff.*

20 ἰδὲ] *ego* addunt *Hieron. Primaſ.* ¶ ἕστηκα] ἧκα *And. 2* in exeg. ¶ τὴν θύραν alterum] ~ *Æth. Hieron. Primaſ.* ¶ εἰσελεύσομαι] καὶ præfigit *Comp. Bar. M. Pet. 2. 3. Sin. Primaſ.*

CAP. IV.

1 λέγων] *Al. Bar. Hunt. L. M. Pet. 2. Sin.* unde καὶ λεγέσης *Cov. Vff. Ambroſ.* in Luc. & de fide reſurr. nec non *Syr.* [λέγεσα] *edd.* &c. ¶ ἀναβα — ᾶ] ἀνάβηθι — ᾶσα *Al.*

2 καὶ primum] ~ *Al. Bar. Hunt. L. Sin. Lat.* plerique, *Hieron.* in Dan. VII. *Primaſ. Syr.* Vt ſi periodus inciperet, μετὰ ταῦτα ἐυθέως. ¶ τὸν θρόνον] *Al. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Sin. Vff. Areth. Caſſiod.* [τὰ θρόνα] *edd.* &c. Allit. ad ſeqq.

3 καὶ ὁ καθήμενος] *Al. Cov. Syr.* Lectio media: cui ἦν addit *Er. Lat.* Totum hoc omittunt, καθήμενος recurrente, *Comp. And. Vff.* ceterique, *Areth. Æth. Arab.* In pauſa ſunt *Seid. Steph.* ις. ¶ σαρδίῳ] *Comp.* & *mſſ.* omnes, *Areth.* σαρδίνῳ *Er.* ſolus vel cum *Pet. 3. Lat.* aliqui. Rhythmus, σμαραγδίνῳ. ¶ ἶρις] ἰαρεῖς *Al. Æth.* ¶ κυκλόθεν] κύκλωθεν *And. 1. Vff.* ¶ ὁμοία] *Comp. And. 2. Cov. M. Vff.* ὅμοιως *Er. And. 1.* manu prima, &c. Ex anteced. Vnde ὁμοίως *Hunt. Seid. Sin. Areth.* Ceteroqui ὅμοιος etiam foemininum eſt: ſed ὁμοία mox quoque legitur v. 6.

4 καὶ primum] ~ *Hunt. L. Sin. Syr.* ¶ κυκλόθεν] κύκλῳ *And.* κύκλωθεν *Vff.* ¶ θρόνοι] θρόνας *Al.* ¶ θρόνοι εἰκοσιτέσσαρες καὶ ἐπὶ τὰς] *alii throni XXIV, & ſuper XXIV* habet *Hieron.* l. c. ¶ εἰκοσιτέσσαρες] Numeros compoſitos alii ſic, alii καὶ interjecto, alii per literas, ut hîc κδ, exprimunt. ¶ τὰς θρόνας] τοῖς θρόνοις *And. 2.* ¶ θρόνας εἰκοσιτέσσαρας] εἰκοσιτέσσαρας θρόνας *Al.* Properanter. ¶ ~ εἶδον τὰς] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. Barb. 2. Bar. Hunt. Pet. 2. Sin. Areth. Æth. Arab. Lat. Hieron. Syr.* τὰς, εἶδον omiſſo, *Seid. Vff.* [εἶδον τὰς] *Comp.* neſcio an *L. Pet. 3. Steph.* ω. ις. cum *Cov. M.* Gloſſa, eaque recens. Vid. *Gnom.* ¶ ἐν] ~ *Al. And. 1. Lat.* ¶ ~ ἔχον ante ἐπὶ τὰς] *Er. ed. 1. Al. And. Vff.* & reliqui omnes, *Arethas, Æth. Arab. Lat. Syr.* Silent *Pet. 3. Steph.* ις. ἔχον ſuppletum in *Er.* ed. 2 & aliis. *Latinæ* editiones recentiores in hoc verſu habent, caſu recto, *circumamicti*, &, *coronæ aureæ:* ſed *circumamictos* retinet mſ. *Colon.* cum *Ticonio*, ſi hunc recte conſideres; & *coronas aureas* idem mſ. cum multis aliis, & *Hieronymus*, *Haymo*, alii: nec tamen uſquam *habebant* inſeritur.

5 ἐκπορεύονται]

Digitized by Google

5 ἐκπορευόντας] *edd. mſſ.* ἐκπορεύοντο *Er.* ἐξεπορεύοντο *Hervagii* ed. *Cov. Vff. Lat.* aliqui. ¶ καὶ φωναὶ] ~ *Pet. 2.* neſcio an *Ticon.* ¶ φωναὶ καὶ βρονταὶ] *Comp. Al. And. Vff.* & reliqui mſſ. (quanquam de *Seid. Steph.* II. IS. minus liquet,) *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* βρονταὶ καὶ φωναὶ *Er.* ¶ πυρὸς] ~ *And.* apud Millium, *Æth. Lat.* Habent vero *Armen. Copt. Victorinus, Hieronymus, Primaſius.* &c. ¶ θρόνα] θρόνα αὐτῷ *Comp. And. 1. Vff.* & alii. Ex cap. I. 4. ¶ αἱ εἰσι] ἃ ἐστι *Al. Lat.* plerique. ¶ τὰ] ~ *Comp. Vff.*

6 ὡς] *Comp. Al. Vff.* & ceteri, *Areth. Arabs* Erpenii, *Lat. Tertullian. Auguſtin. Syr.* Probat Vitringa. De *Pet. 3. Steph.* II. IS. nullum indicium. [~] *Er. And. Ticon. Primaſ.* ¶ ὑαλίνη] ὑελίνη *Comp. Hunt. Li.* Etiam infra. ¶ τέσσαρα] τέσσερα *Al.* Et ſic paſſim idem. Ionice. ¶ ὀφθαλμῶν] ὀφθαλμὰς *Vff.* Et ſic verſu 8 idem. ¶ ἔμπροσθεν] ἐμπροσθε *Er.*

7 ζῶον τὸ πρῶτον] πρῶτον ζῶον *And. 1.* ¶ τὸ poſt ἔχον] ~ And. 2. Vff. ¶ ὡς ἄνθρωπος] *edd. mſſ. Syr.* ὡς ἀνθρώπε *Al. Lat.* ſed *quaſi homo* habet *Purvaus*, neſcio an etiam *Ticonius:* & *quaſi humanam* interpres *Irenæi* & *Primaſius.* ἀνθρώπε *And. 2. Barb. 2. Bar. Seid. Irenæus* in Græcis hodiernis, *Areth. Arab.* nec non *Pet. 2.* ¶ πετομένῳ] *Al. And. Hunt. Vff.* pluresve, *Areth.* πετωμένῳ *edd. Irenæi* Græca hodie, &c. Nos hic & c. VIII. 13. XIV. 6. XIX. 17. eos ſequimur codices, qui barytonam formam præ circumflexa habent, quia barytona eſt non ſolum apud LXX, ſed etiam Ap. XII. 14.

8 τὰ] *Al. Bar. Cov. L. M. Pet. 2. Vff.* ~ *edd. And.* &c. Facile ante τέσσερα omiſſum. ¶ καθ' ἓν αὐτῶν] Lectio media in *Comp. Al. And. Vff.* ceteriſque, ex quibus αὐτῶν videlicet omittunt *Bar. Hunt. L. Seid.* καθ' ἑαυτῶν habet *And. 1.* καθ' ἑαυτὸ *Er.* In pauſa ſunt *Sin. Steph.* IS. ¶ ἔχον] *Comp. And. Cov. M. Pet. 2. 3. Steph.* II. Lectio media. unde ἔχων *Al.* (uti cap. V. 6.) *Seid. Vff.* ἴσχον *Hunt.* εἶχον *Er. Bar. L.* Quid *Sin. Steph.* IS. & *interpretes* ſecuti ſint, non liquet. ¶ κυκλόθεν] κύκλωθεν *And. 2. Vff.* Sed *& in circuitu* habent *Arab. Lat.* aliqui: ut κυκλόθεν annectatur ſequentibus verbis, ut aperte fit apud *Haymonem* & multos recentiores, quum antecedentibus junxerint plerique. ¶ [ἔξωθεν καὶ] *L. Pet. 3.* Sic *& foris*, poſt *intus*, inſerit *alia translatio* apud *Primaſium*, *Victorinus.* Gloſſa ad κυκλόθεν. ¶ γέμουσιν] *Comp.* ceterique, quieſcente *Sin.* γέμοντα *Er.* ſolus. Ex v. 6. ¶ γέμουσιν ὀφθαλμῶν] γέμουσιν ὀφθαλμὰς *Vff.* Ex idiotiſmo neogræco. ἔχοντα ὀφθαλμὰς *And. 1.* ¶ λέγοντες] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Vff. Areth. Primaſ. Rupertus.* λέγοντες τὸ *Pet. 3.* λέγοντα *Comp.* neſcio an *Seid. Sin. Steph.* II. IS. cum *M. Lat.* ¶ ἅγιος ἅγιος ἅγιος] *Er. And. Vff. Armen. Copt. Lat. Syr.* vel etiam *L.* cum *Al. Cov. Pet. 3. Seid. Steph.* IS. *Aretha*, *Æth. Arab.* Accedunt *Tertullianus*, *Victorin. Hieron.* prooem. Matth. & in Ez. I. *Rufin.* Expoſ. Symb. Liber contra Varimadum *Idacio Claro* adſcriptus, *Ephraim* Syrus. Mancus videtur *Sin.* verſu 7. 8. 9. [ἅγιος ἅγιος ἅγιος, ἅγιος ἅγιος ἅγιος, ἅγιος ἅγιος ἅγιος] *Comp. Barb. 2. Bar. Hunt. M. Pet. 2. Steph.* II. *Græci codices omnes*, inquit *Valla;* non omnes omnino, ut quidam accipiunt, ſed quos ipſe vidit, innuens. Neminem movere debet, quod *Comp. Steph.* II. τὸ ἅγιος ſexies habere dicuntur apud nonnullos: ſexies his codicibus adſcribitur τὸ ἅγιος in margine Stephani, ſed cum additionis

Digitized by Google

tionis indice aſteriſco ; margo igitur non opponi debebat textui ter id habenti, ſed accenſeri. Novies autem poſitum eſt ἅγιος a librariis ex more eccleſiaſtico. nam *in veteri eccleſia illa formula* δοξολογίας (*h. e. collaudationis*) Sanctus, Sanctus, Sanctus. *ex Iſaiæ VI. 3. vel ſemel uſurpabatur vel ter ; & vox* Sanctus *vel ter iterabatur vel ter ter :* ut ait Caſaubonus Ex. I ad Baron. p. 61, ubi eam in rem Damaſcenum & Germanum citat, & inde Hymnum Mercurio Triſmegiſto adſcriptum, ἅγιος item novies habentem, examinat. Habet ſic quoque *Anthologium* Græcorum : & *Ephraim* Syrus in Exomologeſi novies ait, Δόξα σοὶ. fol. ιγ. novieſque ad miſſam cantatur Kyrie eleiſon, ut *Innocentius III* ac *Durandus* docent. Neſcio an huc pertineat, quod *novem* etiam verbis laudem Deo debitam exprimant Hebræi in tr. Peſachim : *Propterea quod fecit hoc nobis Deus in exitu ex Ægypto, ideo officium noſtrum eſt* להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה לקלס *illum, qui nobis & majoribus noſtris hæc ſigna exhibuit.* Contulit locum Chriſt. Schoettgenius in Horis Talm. ad Matth. XXVI. 30. ¶ ὁ θεὸς] σαβαὼθ *And. 1. Vff. Ephraim*, nec non *Cov. Arab.* Conjungit *Rufinus* in Symbolum, ed. Pamel. Ex LXX. ~ *Ephraim* alio loco. ¶ ὁ παντοκράτωρ] Hoc poſt ἐρχόμενος habet *idem*, & *And. 1* in comm. *Rufinus* in Symb. ¶ ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν] ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν *And.* in cod. Pal. & in comm. Liber contra *Varimadum* (in quo etiam omittitur καὶ ὁ ἐρχόμενος,) *Ephraim.* ¶ καὶ ὁ ὢν] ~ *Vff.*

9 δώσεσι] *Er. And.* vel etiam *Seid. Steph.* ιι. cum *Al.* δῶσι *Bar. Hunt. M. Pet. 2. Steph.* ιϛ. *Areth.* δώσα *Comp.* δώσωσι *Cov. L. Pet. 3. Vff.* & alii apud *Marckium.* ¶ εὐχαριϛίαν] εὐχαριϛίας *Al.* ¶ τῶ θρόνω] τῷ θρόνῳ *Al.*

10 τῶ καθημένω ἐπὶ] ~ *Primaſ.* ¶ προσκυνήσεσι] *Comp. Al. And. Steph.* ιι. *Vff.* &c. *Areth.* προσκυνῶσι *Er.* vel etiam *Pet. 2. 3. Seid. Steph.* ιϛ. ¶ βαλῶσι] *Beza, Al. And. 2. Sin.* cum multis. βάλλουσι *edd. primæ, And. 1.* vel etiam *Pet. 2. 3. Seid. Steph.* ιϛ. βαλλῶσι *Vff.*

11 κύριε ὁ θεὸς ἡμῶν] *And. 1.* (nam *And. 2* pro κύριε habet κύριος, & poſt λαβεῖν addit ὁ ἅγιος,) *Cov. L. Vff. Æth. Lat.* Lectio media. κύριε *Er.* ὁ κύριος καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν *Al.* ὁ κύριος καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ ἅγιος *Comp. Bar. Hunt. M. Pet. 2. Sin. Steph.* ιι. ιϛ. *Areth. Arab. Syr.* neſcio an *Pet. 3. Seid.* ¶ τὴν ante δύναμιν] ~ *Al.* ¶ τὰ] ~ *And. 2. Vff.* ¶ τὸ θέλημα] θέλημά τι *Al.* ¶ ἦσαν] *Al. Barb. 4. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Steph.* ιι. ιϛ. *Areth. Arab. Lat. Ticon. Syr.* Probat Eſtius. [εἰσὶ] *edd. And. 1. Valla, Vff.* vel etiam *Seid. Pet. 3.* cum *Cov. M.* ¶ εἰσὶ καὶ ἐκτίσθησαν] *hæc ſunt conſtituta :* & *erant & creata ſunt* duæ translationes apud *Primaſium.* ἐκτίσθησαν καὶ εἰσὶν *And. 2.* Opinione melioris ordinis. ¶ καὶ ἐκτίσθησαν] ~ *Al.* In rhythmo ἦσαν, & καὶ recurrente. c. V. 1. ἐκτίσθησαν, ſine καὶ, *Hafenrefferi* ed. unde (*&*) in verſione per parentheſin exhibet.

CAP. V.

1 init. καὶ] ~ *And. 1.* ¶ δεξιᾶν] *Dei* addit *Cyprian. Primaſ. Caſſiodor.* ¶ βιβλίον] Hoc continuo poſt ἔσθεν habent *iidem.* ¶ ὄπισθεν] *Er. Cyprian. Syr.* vel etiam *L. Pet. 3.* cum *Al.* [ἔξωθεν] *Comp. And. Steph.* ιι. ιϛ. *Vff.* & omnes ceteri, *Areth. Æth. Arab. Lat. Victorin. Ticon. Hilar. Hieron. Primaſ.* Vtrumque

Digitized by Google

Origenes, *Cassiodorus*, & interpretatio hujus loci apud Andream Cæs. quæ in cod. Augustano exstat, *Oecumenio* adscripta. scriptum enim librum ait ἔσωθεν καὶ ΕΞΩΘΕΝ. καὶ ἔσωθεν μὲν ἄησαν οἱ ἐξ ἰσραὴλ γεγραμμένοι ὡς θεοσεβῶς τῇ ὁδηγίᾳ τῶ νόμω· ΟΠΙΘΕΝ δὲ καὶ ἐν τῇ χαίρουσι μοίρᾳ, οἱ ἐξ ἐθνῶν ὡς ἀδωλολάτρως πρωὴ χριστῷ πιστεῦσαι. Hoc certe scholion ἔξωθεν pro textu, & ὄπιθεν pro glossa ponit.

2 ἄδον] *audivi* habet *Rupertus*. ¶ ἄγγελον] ἄλλον ἄγγελον *Orig. Hilar. Arab.* apud Io. de la Haye. ¶ ἐν] *Al. And. 2. Barb. 2. Sin. Vff.* cum reliquis, *Orig.* ~ *edd. And. 1.* vel etiam *Seid. Pet. 3.* cum *M.* Vacat margo *Stephani.* ¶ ἄξιος] *Comp. Al. M. Pet. 3. Orig. Epiphan.* Lectio media. ἐστιν ἄξιος *edd.* &c. *Lat.* ἄξιός ἐστιν *And. Vff. Cyprian. Primas.*

3 ἐν] *neque in* habent. *Lat.* aliqui. ¶ ἀρανῷ] ἀρανῷ ἄνω *Vff.* & alii, *Arab. Syr.* Ex Act. II. 19. ¶ ἀδὲ primum] ἄτε *And.* & alii. ¶ ἀδὲ secundum] ἄτε *And.* καὶ *Er.* ¶ ἀδὲ tertium] ἄτε *And. Vff.* & alii. Ex v. 4.

3, 4 ἀδὲ βλέπειν usque τὸ βιβλίον] ~ *Al.* Recurrentibus iisdem verbis.

4 [~ ἐγὼ] *Er. ed. 1. 2. 3. Pet. 3. Orig. Epiphan. Æth.* Facile omissum, ante ἔκλαυσον. ¶ πολὺ] *Comp. And. Vff.* & reliqui. πολλοὶ *Æth.* sed obstat μὴ κλαῦε. v. 5. πολλὰ *Er.* De *And. 2. L. Seid.* incertum. ~ *Orig.* homil. XIV in Ez. ed. Lat. Paris. ¶ ἄξιος] ~ *Pet. 3.* ¶ ~ καὶ ἀναγνῶναι] *Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. ie. Vff. Orig. Epiphan. Areth. Æth. Arab. Lat. Cyprian. Hilar. Oros. Syr.* Hiat *Al.* [καὶ ἀναγνῶναι] *edd. And. M.* vel etiam *Pet. 3. Steph. is.* Glossa verbi βλέπειν· pro quo *regere* (imo *legere*) est etiam apud *Cassiodorum.*

5 ἐκ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ ~ ὧν] *Comp. Al. And. 1. Vff.* & novem reliqui, *Lat.* & patres iidem. ὧν *Er. And. 2.* Quiescunt *Seid. Steph. is.* ¶ ἀνοῖξαι] ὁ ἀνοίγων *Barb. 2. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Areth.* vel etiam *Seid. Arab. Syr.* Lemma ex margine, vel ex cap. III. 7. ¶ ~ λῦσαι] *Comp. Al. And. 1. Barb. 2. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Vff. Orig. Epiphan. Areth. Æth. Arab. Hilar. Primas. Syr.* [λῦσαι] *Er. And. 2. Lat. Cyprian. Hieron.* in Dan. XII. *Oros. Cassiod.* Ex v. 2. Margo *Stephani* vacat. ¶ ἑπτὰ] ~ *Orig.* ed. Lat. *Hieron.* sæpe, *Oros.*

6 ~ καὶ ἰδὲ] *And. Barb. 4. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 3. Sin. Vff. Areth. Æth. Arab. Iren. Cyprian. Primas.* [καὶ ἰδὲ] *edd.*, *Lat.* nescio an *Pet. 2. Seid. Steph. ie. is.* Ex cap. IV. 1. &c. καὶ ἰδὲ καὶ, omisso καὶ ἄδον, *Al.* ¶ ἐσφαγμένον] ἐσφαγισμένον *Comp.* unde ἐσφραγισμένον *Cov.* Confer Var. v. 12. VI. 9. XIII. 3. 8. Verbum σφαγίζω habet Suidas V. παρθένος· σφαγιάζω, Andreas in Exegesi passim, & Lexica: sed mox v. 9 ἐσφάγης, & c. XVIII. 24 ἐσφαγμένων sine exceptione habent codices. ¶ οἵ εἰσι usque τὰ ἀπεσταλμένα] Media lectio, ut videbimus. ¶ οἱ] *Er. And. 2.* vel etiam *L. Pet. 3. Steph. is.* cum *Al. Hunt.* [ἃ] *Comp. And. 1. Bar. Cov. M. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. ie. Vff. Areth.* Ob neutra subsequentia. ¶ ἑπτὰ] *Comp.* &c. *Iren. Cyprian.* ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Al. Pet. 3. Æth. Ticon.* ¶ πνεύματα τοῦ θεοῦ] *Comp. And. Vff.* plurese, *Lat.* τοῦ θεοῦ πνεύματα *Er. Steph.* edd. ¶ τὰ ἀπεσταλμένα] *Er. And. 1.* τὰ ἀποστελλόμενα *Vff.* & reliqui, *Areth.* Ex Hebr. I. 14. quanquam ibi longe aliud dicitur. Quiescunt *Pet. 2. 3. Steph. is.* [ἀποστελλόμενα] *Comp. And. 2.* τοῦ post τοῦ omissum. [ἀπεσταλμένοι] *Al.* Ob masculina præcedentia.

7 τὸ

7 τὸ βιβλίον post ἄληφε] *Er.* vel etiam *Seid. Steph. ii. iv.* cum *Cov. Vff. Cyprianus*, *Haymo* & alii, *Missale* Rom. *Syr.* Post θρόνε id ponit *Comp.* (τὸ omisso,) *And. Areth. Lat.* [~] *Al.* (in quo tamen post θρόνε hoc legi ait Marckius,) *Bar. Hunt. L. M. Pet. 2. 3. Sin. Æth.* ¶ τῆς] τῆς χαρᾶς τῆς *Vff.*

8 ἔλαβε] *aperuisset* habet *Lat.* unde ἤνοιξε *Veles.* & cod. Græcus, quem vidisse fertur *Alcasar.* Vicissim *accepisset* habet *Primasius.* ¶ οἱ] ~ *Comp.* ¶ κιθάραν] *Al. And. 1* manu secunda, *Bar. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Areth. Æth. Syr.* [κιθάρας] *edd.*, *Lat.* &c. Instar φιάλας. ¶ χρυσᾶς] ~ *Hieron.* prooem. comm. in Abdiam, *Rupertus* in h. l. non semel: sed habet l. IV de vict. Verbi Dei, c. 9.

9 ᾄδουσιν] ᾄδωσιν *Al.* Ex allit. ad ᾠδήν. ¶ ὦ] *Domine* addunt *Lat.* aliqui. Ex cap. IV. 11. ¶ ~ τῷ θεῷ] *Er. ed. 1. 2. 3.* neque attingit *Arethas* in comm. & (quod plus ponderis habet ob conjunctionem cum Erasmo) *Andreas* in comm. Accedit *Cyprianus* l. II ad Quir. cap. 15. *in editis*, inquit Millius, *nostris.* Pamelii certe editio omittit, nullam hic proferens manuscriptorum discrepantiam: Erasmi, *de* habet; quæ syllaba vel residua pars est vocabuli *Deo*, vel præpositio cum *sanguine tuo* constructa. Omittit etiam *Primasius* in comm. & semel textus *Ruperti*, fortasse quia in alium codicem librarius incidit. Habent *Arm. Copt.* etsi Wilkinsius in versione sua Latina id non expressit: *Deus* habent *Lat.* aliqui. [τῷ θεῷ, post ἡμᾶς] *Vff.* plurefve, *Lat. Syr.* Ex v. 10. Ante ἡμᾶς id inserunt *editi* plerique, *And.* &c. Penes Millium *Al. Æth.* prætermittunt versu 9 ἡμᾶς, & versu 10 τῷ θεῷ ἡμῶν· sed videndum, ne utraque prætermissio ad versum 9 pertineat.

10 αὐτὰς] *Comp. Al. And. Vff.* & decem alii, *Valla*, *Æth. Arab. Syr.* [ἡμᾶς] *Er. Orientalis* ecclesiæ confessio p. 172. *Lat.* nescio an *Steph. iv.* Ex cap. I. 6. ¶ βασιλείαν] *Al. Lat. Cyprian.* Ex cap. I. 6. ¶ βασιλεύσουσιν] *And. 2. Barb. 3. Bar. M. Pet. 2. 3. Seid. Steph. ii. Vff. Valla*, *Arab. Lat.* in ms. Col. & multis aliis, *Cyprianus* Pamelii, *Beda*, *Rupertus.* unde βασιλεύσουσιν *Comp. Al. And. 1. Cov. Hunt. L. Sin. Syr.* Sphalma facile, etiam *Vallæ* obtrusum. βασιλεύσομεν *Er.* vel etiam *Steph. iv. Lat.* aliqui. βασιλεύοντες *Syr.*

11 καὶ εἶδον] ~ *Æth.* ¶ φωνὴν] *Er.* vel etiam *L. Pet. 3. Seid. Steph. ii. iv.* cum *Al. Lat.* ὡς φωνὴν *Comp. And. 1.* & sex alii, *Areth. Syr.* Utrumque *Cassiodorus* in Ps. I. & in h. l. ὡς φωνῆς *And. 2.* Ex cap. VI. 1. ¶ ἀγγέλων] Sic *Syrus* quoque: sed ὑδάτων *Polyglotta* ei tribuunt. ¶ πολλῶν] ~ *Cov. Vff. Arab.* (solito consensu;) *And.* apud Mill. ¶ κύκλῳ] *Comp. Al. And. Vff.* & novem alii, *Areth.* κυκλόθεν *Er.* Ex cap. IV. 3. 4. Quiescunt *Seid. Steph. iv.* ¶ ζώων καὶ τῶν πρεσβυτέρων] πρεσβυτέρων καὶ τῶν ζώων *Vff.* nec non *Missale.* ¶ καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων] *Comp. Al. And. Steph. ii. iv. Vff.* &c. *Areth. Valla*, *Æth. Arab. Syr.* Credo, etiam *Pet. 2. 3. Seid.* ~ *Er.* solus. ¶ μυριάδες μυριάδων καὶ] ~ *Lat.* Videlicet *myriados* vocabulo ubique in V. & N. T. abstinuit. Totum *Primasius* sic exprimit, *& erat numerus eorum milia milium, utique innumerabilium.* Plane vero *Cassiodorus* in Psalm. I. *& erat numerus eorum dena millia denum millium, millia millium.*

12 ἄξιον] *edd.* & *mſſ.* fere omnes. [ἄξιος] *Er. ed. 1. Al.* Vti v. 9. ¶ ἐστὶ τὸ] ἐστὶν *Er.* ¶ ἐσφαγμένον] ἐσφαγισμένον *Comp.* ἐσφαγμένον *Vff.* manu prima. ¶ πλοῦτον] τὸν πλοῦτον *Vff.* & alii. *divitias* legit *Victorin. Ticon. Primaſ. Caſſiod.* ſed *divinitatem* ſurrogat *Lat.* ex Rom. I. 20, ubi idem nomen cum laude *virtutis* conjungitur: vel ex compendio ſcriptionis.

13 ὃ ἐστιν, nec poſtea ἃ ἐστι] *And. 1. Primaſ. Caſſiod.* in Pſ. I. *Syr.* [ὃ ἐστιν & ἃ ἐστι] *edd. And.* ed. vel etiam *M. Pet. 3. Seid.* Vacat margo Stephani. ἃ & (poſt θαλάσσης) ἐστὶ *Al. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Sin. Areth.* ἐστί tantummodo, poſt θαλάσσης *Vff.* ὃ tantummodo, *L.* ¶ ἐπὶ τῆς γῆς] *Comp. Al.* &c. ἐπὶ γῆς *Vff.* ἐν τῇ γῇ *Er. And. 1.* haud ſcio an *Steph.* 15. ¶ καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς] ~ *L. Pet. 3.* ¶ πάντας ἤκουσα λέγοντας] *Comp. Barb. 1. Cov. M. Sin. Steph.* 11. *Vff. Lat.* Et ſic, καὶ præfixo, *And. 1. Seid.* vel etiam *L.* πάντα ἤκουσα λέγοντα *Al. And.* in mſ. Bavarico, *Pet. 3.* πάντα λέγοντα *And. 2.* [πάντα, ἤκουσα λέγοντας] *Er.* vel etiam *Pet. 2.* cum *Bar. Hunt.* Ob τὰ præcedens. ¶ τῷ θρόνῳ] τῷ θρόνῳ *Al.* & ſex alii. Ex alliteratione. ¶ καὶ ante τῷ] ~ *Al. Syrus*, hîc longe abiens. ¶ αἰώνων] ἀμὴν addunt *And. Vff.* & alii. Vide Var. cap. I. 18.

14 ἔλεγον] *Er. Al. And. Cov. Pet. 3. Vff.* [λέγοντα] *ceteri.* Ex v. 13. ¶ ~ τὸ] *Er. Al. And. Pet. 3.* [τὸ] *ceteri*, ex 1 Cor. XIV. 16. & ex uſu liturgico. ¶ ~ εἰκοσιτέσσαρες] *Comp. Al. And.* (etiam in exegeſi,) ceterique omnes, *Areth. Caſſiod.* in Pſ. I. *Syr.* Sic v. 6. [εἰκοσιτέσσαρες] *Er. Lat. Caſſiod.* h. l. Vti v. 8. ¶ ἔπεσαν] ἔπεσον *Comp. And. 1.* & alii. ¶ προσεκύνησαν] *Comp. Al. And. Steph.* 11. *Vff.* & reliqui omnes, *Areth. Æth. Arab. Copt. Lat.* (in mſ. Colonienſi, duobus Pariſinis vetuſtis, multiſque apud Hentenium & Zegerum,) *Caſſiodorus, Beda, Haymo* in comm. *Syr.* [προσεκύνησαν ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων] *Er. Lat.* aliqui, & inde *Armen.* neſcio an *Steph.* 15. Ex cap. IV. 10. Additamentum ex Latino Græcum prodit omiſſus τῷ articulus. *viventem* abeſt a codice *Lat.* Pariſino, & a duobus, opinor, Ienenſibus: unde *Rupertus* conſtruit, *adoraverunt in ſecula ſeculorum.*

CAP. VI.

1 ὅτε] *Er. And. 1* manu certe ſecunda, *Vff. Primaſius, Haymo, Rupertus, Antoninus, Syr.* vel etiam *L. Pet. 3. Æth.* cum *Al. Cov.* Conf. v. 12. unde ἄδον omittit *Æth. Primaſ.* [ὅτι] *Comp. And. Bar. Hunt. M. Pet. 2. Sin. Steph.* 11. *Areth. Lat.* Quieſcunt *Seid. Steph.* 15. ¶ μίαν ἐκ] ἓν ἐκ *Er.* Ex alliteratione ad ἑνὸς ἐκ. ¶ ἑπτὰ] *Comp. Al. And. Cov. M. Pet. 2.* (inter lineas,) *Sin. Vff. Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* ~ *Er.* neſcio an *L. Pet. 3. Seid. Steph.* 11. 15. cum *Bar. Hunt.* ¶ λέγοντος] λέγοντος ἔρχου *Al.* in Millii appendice: ex qua hoc ad ἔρχου refert Kuſterus. ¶ φωνὴ] *And. 1. Vff.* & ſic, vel φωνῇ, *Comp. Al. Cov. Hunt. L. M. Sin. Valla, Areth. Syr.* nec non *Lat.* qui *vocem* habet vulgo, ſed *voce* in mſ. Colonienſi. φωνῆς *Er. And. 2.* neſcio an *Pet. 3. Seid. Steph.* 11. 15. cum *Bar.* Ex rhythmo βροντῆς. Inde porro φωνῶν *Pet. 2.*

1, 2 ἴδε. καὶ εἶδον] *Cov.* Totum hunc locum indigne turbaverunt librarii, unius ſigilli lectionibus ad alterum, ſcilicet ut omnia inter ſe quam ſimillima rederentur,

Digitized by Google

derentur, traductis: mediam autem ac veram lectionem excellens hic Covelli liber præter ceteros retinet. καὶ ἴδε· καὶ εἶδον *And. 2. Vff. Lat. Syr.* vel etiam *L.* Formula apud Hebræos perfrequens, *VENI & VIDE*, plane videtur, in primo certe sigillo, legenda, & hinc in secundo, tertio, quarto, perinde ut illud, ὡς φωνὴ βροντῆς, subaudienda. [καὶ εἶδον, absque ἴδε] *Comp.* (quæ editio id antecedentibus annectit versu 1 f. 5. 7 f.) *Al. And. 1. M.* vel etiam cod. *Reuchlin.* unde καὶ βλέπε καὶ εἶδον ex Latino supplet *Er.* ἔρχε simplex, (quod etiam *Andreæ* Exegesis absque ἴδε habet,) videtur conformatum ad versum 5 & 7. & ad cap. XXII. 17. 20. ἴδε, absque καὶ εἶδον, *Barb. 2. Bar. Hunt. Pet. 2. Sin. Areth.* vel etiam *Pet. 3*, (qui certe καὶ εἶδον omittit,) & *Seid.* sic *& vide* habent *Primas. Haymo.* Librarii pro εἶδον sæpe scripserunt ἰδον. unde de ἴδε καὶ ἴδον facile vel prius verbum vel posterius est omissum. Vacat margo *Stephani:* & quidem *Steph.* ιε silet a v. 1 ad 10.

2 ἐπ' αὐτὸν] *Comp. Al. Vff.* &c. *Areth.* vel etiam *Seid. Steph.* ια. ἐπ' αὐτῷ *Er.* nec non *And. 1* manu prima. Et sic v. 4. 5. Ex alliteratione. ¶ νικῶν] ὁ νικῶν *Al.* Ex capp. II. III. ¶ [~ καὶ] *Lat. Iren. Beda, Syr.* nescio an *Tertull. Primas.*

3 ὅτε] ὅτι *Comp.* ¶ σφραγῖδα τὴν δευτέραν] *Er. Steph. ed. 1. 2. Al.* & alii. δευτέραν σφραγῖδα *Comp. And. Vff.* pluresve. ¶ ~ καὶ ἴδε] *Comp. Al. And. 1. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Vff. Syr.* vel etiam cod. *Reuchlin.* unde iterum καὶ βλέπε ex Latino supplet *Er.* [καὶ ἴδε] *And. 2. Barb. 1. Lat.* E proximo.

4 init. καὶ] καὶ εἶδον καὶ ἰδοὺ *And. 2. Arab.* ¶ πυρρὸς] πυρὸς *Al. And. 1. Vff.* & alii. ¶ τῷ] ἐν τῷ *Al.* ¶ [~ αὐτῷ] *Al. Primas.* Vel additum ex alliteratione ad ἐδόθη αὐτῷ subsequens: vel omissum ex oscitantia aut Hebraismi ignoratione. ¶ τῆς] *Al. Cov. Vff.* Lectio media. unde ἀπὸ *Er.* ἐκ *Comp. And.* & reliqui. De *Pet. 3. Steph.* ιε. non liquet. ¶ ~ καὶ ante ἵνα] *Comp. And. Vff.* & novem alii, *Areth.* vel etiam *Rupertus.* καὶ *Er. Al. Lat. Syr.* De *Pet. 3. Steph.* ιε. incertum. ¶ σφάξωσι] σφάξασι *Al.* κατασφάξωσι *And. 1. Bar. Pet. 2.* ¶ μάχαιρα μεγάλη] μεγάλη μάχαιρα *Al.*

5 σφραγῖδα τὴν τρίτην] *Comp. Al. And. 2. Vff.* & alii. τρίτην σφραγῖδα *Er.* Ex titulo capitis hujus apud Andream. ¶ ~ καὶ ἴδε] *Comp. Al. And. 1. Cov. M. Vff.* vel etiam cod. *Reuchlin.* unde καὶ βλέπε ex Latino supplet *Er.* [καὶ ἴδε] *And. 2. Bar. Hunt. L. Pet. 2. 3. Seid Sin. Areth. Lat. Syr.* Vacat margo Stephani. ¶ καὶ εἶδον] ~ *And. 1. Bar. Hunt. L. Pet. 2. 3. Sin. Areth. Lat.* nisi ipse *& vidi* scripsit, librariique *& vide* fecerunt: certe *& vidi* habet *Primas.* quanquam non pro *& vide*, sed pro *& ecce.*

6 φωνὴν] ὡς φωνὴν *Al. Bar. Pet. 3. Lat.* sed *tanquam* omittit *Primas.* nec non *Haymo, Purvæus.* ¶ κριθῆς] κριθῶν *Al. And. 2* in textu, *Pet. 3.* Pluralis, apud Græcos Latinosque frequentior, ob *ternarium choenicum* hic illatus. ¶ δηναρίε] ~ *Pet. 3.* τῷ δηναρίῳ *Al.* ¶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον] *edd. mss. Cassiod. Syr.* τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον *And.* in comm. *Lat.*

7 ἤκουσα] *Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Sin. Vff. Areth. Primas. Syr.* Plane uti v. 1. 3. 5. ἤκουσα φωνὴν *edd.* &c. Ex v. 6. (unde pro λέγοντος, quod omnes codices cum *Aretha, Latino, Syro* habent, *Erasmus* cum *Seid. Steph.* ια. ιε. vel

Digitized by Google

solus potius, λέγουσαν edidit:) ἠκουσα φωνῆς *And. 2.* ¶ ~ καὶ τὸε] *Comp. Al. And. 1. Barb. 2. Cov. M. Pet. 3. Vff.* vel etiam cod. *Reuchlin.* unde καὶ βλέπε hic quoque ex Latino supplet *Er.* Quiescunt *Seid. Steph. ed. 1. 2.* [καὶ τὸε] *And. 2. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Areth. Lat. Syr.* vel etiam *Æth. Arab.*

8 καὶ εἶδον] ~ *Colin. ed. Barb. 2. Bar. Hunt. L. Sin. Areth.* ¶ καὶ ἰδὲ] *& vidi (equum pallidum) Primas.* ¶ ἰδὲ] ~ *Pet. 2. 3.* ¶ ἐπάνω] *Er. ed. 1. 2. 3. Lat.* olim: ut ex *Ruperto* patet, qui *desuper* habet bis: vel etiam *Pet. 3*, qui mox αὐτῷ fertur omittere. [ἐπάνω αὐτῦ] ceteri. ¶ ὁ prius] ~ *Comp. Vff.* manu prima. ¶ ἀκολεθᾶ μετ' αὐτῦ] *edd. And. 1.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Al. M.* ἠκολέθα μετ' αὐτῦ *Cov. Vff.* [ἠκολέθα αὐτῷ] *And. 2. Barb. 2. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Steph. ed. Areth. Æth. Arab. Lat.* vel etiam *Seid.* Vtrumque *Victorinus*, *Ticonius.* ¶ αὐτῷ] *Comp. Steph. ed. Vff.* &c. *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* Probat Vitringa. [αὐτοῖς] *Er. Al. And.* Atqui ὁ ᾅδης non interficit, sed interfectos deglutit. ¶ ἐπὶ κτλ. ἀποκτᾶναι] *Comp. Al. And. Vff.* cum reliquis. ἀποκτᾶναι ἐπὶ κτλ. *Er.* ¶ τὸ τέταρτον] *edd. mss. Ticon. Primas.* &c. *quatuor partes* habet *Lat.* ¶ καὶ ante ὑπὸ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* καὶ τῶν *And. 1.* ¶ ὑπὸ] τὸ τέταρτον *Al.* Ex alliteratione ad præced.

9 θυσιαστηρίε] *Dei* addunt *Cyprianus*, *Primas. Cassiod. Haymo.* ¶ τῶν] τῶν ἀνθρώπων τῶν *Comp. And. 2. M. Pet. 3. Æth.* Ex cap. XVIII. 13. ¶ ἐσφαγμένων] ἐσφαγισμένων *Comp.* unde ἐσφραγισμένων *Cov.* vel etiam *Vff.* ante rasuram. ¶ διὰ ante τὴν] ~ *Al. Cyprian. Primas.* Legit & non legit *Gregorius.* ¶ ~ τᾶ ἀρνίε] *Er. And. 1. Orientalis* eccl. confessio p. 319. *Armen. Copt. Lat. Cyprian.* vel etiam *Æth. Pet. 3.* cum *Al.* [τᾶ ἀρνίε] *Comp. And. 2. Steph. ed. Vff.* & octo alii, *Areth. Arab. Syr.*

10 ἔκραξαν] *Comp. Al. Vff.* &c. *Areth. Cyprian.* ἔκραζον *Er. And. Lat.* nescio an *Pet. 3.* ¶ φωνῇ μεγάλῃ] φωνὴν μεγάλην *Vff.* & alii. ¶ ὁ δεσπότης] ~ *Arab. Cassiod.* in Psalm. CXXXIX. ¶ ~ ὁ ante ἀληθινὸς] *Comp. Al.* codd. al. ὁ *Er. And.* plurescve cum *Vff.* Ex cap. III. 7. ¶ κρίνεις καὶ] ~ *Gregorius.* Legit & non legit *Hieronymus.* ¶ ἀπὸ] *Er. And.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Cov. Vff.* [ἐκ] *Comp. Al.* & sex alii, *Areth.*

11 ἐδόθη αὐτοῖς ἑκάστῳ στολὴ λευκὴ] *Al. And. 2. Barb. 4. Cov. M. Vff. Æth. Arab. Syr.* nec non *Lat.* Media lectio. Sic enim, αὐτοῖς omisso, *L. Pet. 2. 3. Clemens Al. Antoninus.* Sic, αὐτῶν pro αὐτοῖς posito, *And. 1.* Sic, ἑκάστῳ omisso, *Bar. Hunt. Sin. Steph. ed. Areth.* ἐδόθησαν ἑκάσταις στολαὶ λευκαὶ *Er.* Plurali numero: quem habet *And. 1.* in comm. ἐδόθησαν ἑκάστοις στολαὶ λευκαὶ *Steph. ed. 3.* Quiescunt *Seid. Steph. ed.* ¶ ἐδόθησαν usque ἐρρέθη] ἐδόθη *Comp.* Recurrente θη syllaba. ¶ ἀναπαύσωνται] ἀναπαύσονται *Al.* & alii. ¶ ἔτι χρόνον] ἐπὶ χρόνον *Bar.* [χρόνον ἔτι] *Al.* plurescve, *Lat.* in mss. & apud *Gregorium*, sæpius, alioscque: fortasse etiam cod. ille, ex quo descriptus est *Hunt.* [χρόνον] *Hunt.* Omissum facillime ἔτι ante ἕως. Vid. *Gnom.* ¶ ~ μικρὸν] *Comp. Barb. 4. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. ed. Vff. Areth. Æth.* (cujus versionis egregius hoc loco usus est contra codices Africanos μικρὸν addentes,) *Arab. Lat.* primitus, ut videbimus. Probat Millius Proleg. f. 159. [μικρὸν] *Er. And.* in textu, interpretes *Armeni* & *Coptici*, *Syr.* vel etiam *Pet. 3. Steph. ed.* cum *Al. Lat. Hieron.* in Ps. 78. Glossema, ut ipse verborum

Digitized by Google

rum ordo, χρόνον ἔτι μικρὸν, prodit, idque perantiquum: ex cap. XX. 3, valde invita veritate, (is enim locus aliam longe rationem habet,) petitum; vel pro martyrum ſolatio, ſermoniſve ſupplemento, inſertum. Alibi quoque nomina præſertim epitheta, addunt non ſolum alii, ſed etiam hi ipſi codices. vide Var. Ap. VI. 7. 12. XII. 7. Luc. X. 21. XII. 15. XVIII. 4. Act. XIX. 22. XXIV. 10. 24. XXV. 5. 18. Rom. VI. 17. XVI. 16. 2 Cor. IV. 4. Et præcipui horum, qui μικρὸν habent, alibi quoque in manifeſto ſphalmate congruunt. vide Var. Ap. XV. 6. maxime vero *interpretes* ſupplemento ejuſmodi delectari ſolent. Pro eo, quod hodie legitur, *adhuc tempus modicum*, *brevi adhuc tempore* habet *Cyprianus* f. 318, 377. neque in contrarium valet *adhuc* ſimpliciter citatum f. 242 ed. Pariſ. A. 1643. Sed Cyprianus jam tum aliis quoque additamentis affectus erat. vide Var. 1 Cor. VI. 20. neque ullum adjectivi, *modicum*, *breve*, veſtigium eſt apud alios Veteres. *Victorinus* ſimpliciter commentatur, *Dictum eſt eis*, *EXSPECTATE*. & ſic quoque *Haymo*, quamvis *modicum* additur ejus textui. *Caſſiodorus* ad h. l. *Animis martyrum*, *vindictam CITO petentium*, *patientiæ*, inquit, *data ſolacia ſunt: juſſi ut SPECTARENT* (exſpectarent,) *donec conſervorum numerus impleretur*. Martyribus *Primaſius* hîc revelatum ait, *quod VSQVE in finem ſeculi fonte coeleſtis gratiæ profluente*, *MVLTI ſint adhuc ſanctorum martyrum conſortio ſociandi*: & ſtolas eis datas, *id eſt*, *ut hac conſolatione contenti ipſi malint pro ceterorum numero fratrum ſupplendo DIFFERRI*. In Quæstt. V. & N. T. *Auguſtinus* martyras vindictam poſtulantes qu. LXIIX. conſiderans, ſic habet, *Non tam impatientes ſunt ſancti*, *ut urgeant jam fieri*, *quod ſciunt TEMPORE præfinito futurum*, *quod nec anticipari poteſt*, *nec differri*. Accedit, cujus maximum hîc pondus eſt, *Tertullianus*. Sæpenumero is hunc locum & magna cum lubentia allegat: *modicum* illud, nunquam. *Iſthic interdum requies*: inquit l. IV carm. adv. Marcion. c. 6. *interdum* pro *interim* adhibens. *Martyrum quoque animæ ſub altari ultionem & judicium flagitantes*, *ordinem temporum SVSTINERE didicerunt*, *ut prius & orbis &c.* lib. de Reſurr. carnis, cap. XXV. *Sed & interim ſub altari martyrum animæ placidum quieſcunt*, *& fiducia ultionis candidam claritatis uſurpant*, *DONEC & alii conſortium illarum gloriæ impleant*. *Nam & rurſus innumera multitudo albati & palmis victoriæ inſignes revelantur*, *ſcilicet de antichriſto triumphales*. Scorpiac. c. XII. Denique in libro de Oratione, ad illud *Veniat regnum tuum*, celerem Domini adventum eſſe poſtulandum, exemplo probat martyrum, qui clamant: *Quonam uſque non ulciſceris*, *Domine*, *ſanguinem noſtrum de incolis terræ?* & addit, *Nam utique ultio illorum a ſeculi fine dirigitur*. c. V. Non ita præteriſſent hi omnes verbum μικρὸν, ſi legiſſent; præſertim cum id propoſito ſæpe ipſorum, v. gr. in proximo, quem produximus, Tertulliani loco, tantopere fuiſſet accommodatum. Operoſius hanc lectionem tractandam duximus. nam qui vocula μικρὸν defendere velint, iis & in cap. X. 6, ὅτι χρόνος ἐκέτι ἔσαι, & in toto libro interpretando, aqua hærebit. Vid. *Gnom.* ¶ ἕως] *Al. Bar. Cov. Hunt. L. Sin. Vff.* ἕως ἔ *edd.*, *And.* pluresve. ¶ πληρωθῶσι] *Comp. Henrici Stephani ed. Al. Lat. Veleſ.* πληρώσωσι *And. Barb. 4. Vff.* & undecim alii, *Syr.* ωθ ante ως per alliterationem

rationem in ως mutatum eſt. πληρώσοντας *Er.* ſolus. Ex rhythmo ἀναπαύσωνται. ¶ οἱ ante μέλλοντες] καὶ οἱ *And. 1.* & alii, *Cyprianus.*

12 ἕδον] ~ *Arab.* Tr. ad Novat. apud *Cyprianum*, *Antoninus Flor.* ¶ ὅτε] καὶ ὅτε *Comp. And. 2. L. M.* ¶ καὶ ſecundum] ~ *And. 2.* Tr. ad Novat. apud *Cyprianum.* ¶ ~ ἰδὲ] *Comp. And. Vff.* & ſeptem alii, *Areth.* *Æth. Arab. Syr.* &, qui etiam καὶ præcedens omittunt, *Ticonius*, *Haymo:* &, qui *ecce* tamen ante *ſol* habet, *Primaſius.* [ἰδὲ] *Er.* vel etiam *Seid. Steph. ii. ir.* cum *Al. L. Lat.* Ex v. 8. ¶ μέγας ἐγένετο] ἐγένετο μέγας *Al. Lat.* multi. ¶ ἐγένετο μέλας] μέλας ἐγένετο *Comp. Vff.* ¶ μέλας] ~ *Gregor.* l. IX Moral. c. 3. *Haymo* in comm. ſed habet *Cyprian.* ad Novat. &c. ¶ σάκκος] ἀσκὸς *And. 2.* ¶ ~ ὅλη] *Comp. Er. And. 1.* vel etiam *Pet. 3.* cum *L. M. Victorinus*, Auctor libri *Promiſſionum* Dei, p. 82. *Caſſiod. Primaſ.* [ὅλη] *Bezæ* ed. 4. & aliæ editiones, *Al. And. 2. Steph. ii. ir. Vff.* & ſex alii, *Areth. Æth. Arab. Lat.*, Tract. ad Novat. apud *Cyprian. Syr.*

13 τὸ ἐρανὸ] ~ Tract. ad Novat. apud *Cyprianum*, *Primaſ. Beda.* unde *de coelo* ſupplent *Lat.* multi. τὸ θεῷ *Al.* ¶ ἔπεσαν] *Er.* &c. ἔπεσον *Comp. And. Vff.* & alii. ¶ βάλλει] βάλλουσα *Vff.* βαλοῦσα *Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Sin.* ¶ ἀνέμους μεγάλους] *Al. Vff.* pluresve, *Lat.* μεγάλε ἀνέμε *edd.*, *And.* &c. ¶ σαινομένη] σαλευομένη *Al. Pet. 3.*

14 ὁ] *Comp. Al. And. Vff.* cod. plurimi. ~ *Er. Steph.* ed. ¶ εἱλισσόμενον] *Comp. Al.* codd. al. Lectio media. εἱλισσόμενον *Er. And. 1.* ſed εἱλίσσω, per σ, habent LXX. εἱλισσόμενος *And. 2. Bar. Hunt. Pet. 2. Sin. Steph. ir. Vff. Areth.* ¶ νῆσος] *inſulæ*, plurali numero, *Lat.* ¶ ἐκινήθησαν] ἀπεκινήσαν *Al.*

15 χιλίαρχοι καὶ οἱ πλέσιοι] *Comp. Al. And. Vff.* cod. plurimi, *Lat. Syr.* πλέσιοι καὶ οἱ χιλίαρχοι *Er. Steph.* ed. ¶ ἰσχυροὶ] *Comp. Al. And. Steph. ii. Vff.* & ſex alii, *Areth.* [δυνατοὶ] *Er.* vel etiam *L. Sin. Steph. ir.* Ex allit. ad δ in δοῦλος. ¶ ~ πᾶς] *Al. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Vff. Areth. Lat.* Tract. ad Novat. apud *Cyprianum*, *Syr.* [πᾶς] *edd. And.* &c.

16 λέγουσι] *edd.* &c. *And. 1.* ἔλεγον *And. 2.* ¶ πίσατε] πίσατε *Al. Cov.* ¶ τὸ θρόνε] τῷ θρόνῳ *Vff.* & alii.

17 ἡ μεγάλη] ~ *Hunt.* Confer Rom. II. 5. In mſ. *Colon.* librarius quum ſcripſit *dies magnus*, & continuo adjecit, *dies iræ*, haud ſcio an voluerit epitheton retractare. ¶ ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ] *interitionis* exſtat in Tr. ad Novat. apud *Cyprian.* Quæ lectio, niſi prius fuit *ingens iræ ejus*, non apparet cujuſmodi ſit. ¶ αὐτοῦ] *edd. mſſ. Primaſ.* αὐτῶν *Lat.* (unde nonnulli interpretantur, *reproborum:*) *Syr.*

CAP. VII.

1 καὶ] ~ *Al. Lat.* ¶ ταῦτα] *Er. And. Lat.* neſcio an *Pet. 3. Seid. Sin. Steph. ii. ir.* [τοῦτο] *Comp. Al. Barb. 4. Vff.* & ſex alii, *Areth.* ¶ τῆς γῆς medium] *edd. mſſ.*, *Armen. Syr.* &c. Videtur ex alliteratione iteratum. [~] *And.* in cod. Aug. vel etiam in comm. pluresve, *Copt. Lat.* in mſ. Picturato, & apud *Rupertum*, qui in comm. ad Zach. VI. ſupplet *coeli*, & in comm. ad hunc textum Ap. nec *coeli*, nec *terræ* habet. Sane non *quatuor ventos terræ*, ſed *quatuor ventos coeli*, vel

Digitized by Google

vel *quatuor ventos* abſolute, ſolet Scriptura dicere: & huic loco inprimis convenit abſoluta locutio, ubi *venti*, ab *angulis terræ* diſtincti, proprie ponuntur. ¶ ἐπὶ τῆς γῆς] ~ *Al.* ¶ τῆς ante θαλάσσης] ~ *Al.* apud Marckium. ¶ πᾶν δένδρον] δένδρα *Al.* ¶ πᾶν] *Comp.* &c. nec non *Lat.* coll. v. 16 πᾶν *ullus.* νὶ *Barb. 2. Bar. Cov. Hunt. Seid. Steph.* cod., *Vff. Areth.* Ex alliteratione ad τῆς.

2 ἄλλον ἄγγελον] ἄγγελον ἄλλον *Vff.* ἄγγελον *Seid. Primaſ.* ¶ ἀναβαίνοντα] *Comp. Al. And. Vff.* &c. *Orig. Areth.* ἀναβάντα *Er.* neſcio an *Pet. 3. Sin. Steph. 15.* ¶ ἀνατολῆς] ἀνατολῶν *Al.* ¶ αὐτοῖς] ~ *And. 1. Vff.*

3 μήτε prius] καὶ *Al. Lat.* multi. Ex v. 2. ¶ ἄχρι] *Er. Al. Pet. 3. Orig.* ἄχρις ἂν *And. 1.* ἄχρις οὗ *plerique.* ¶ σφραγίσωμεν] σφραγίζωμεν *Er. And.* neſcio an *L. Pet. 2. Seid. Sin.* ¶ ἡμῶν] ~ *Æth. Ticon. Mog.*

4 καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων] ~ *Al.* ¶ ἑκατὸν] ἑκατὸν καὶ *Comp.* ¶ τέσσαρες χιλιάδες ἐσφραγισμένοι] τέσσαρας χιλιάδας ἐσφραγισμένοι *And. 1.* ¶ ἐσφραγισμένοι] ἐσφραγισμένων *Vff.* & alii. E proximo.

5. 6. 7. 8 ἐσφραγισμένοι primum & duodecimum] ἐσφραγισμένων *Hunt.* & alii. ¶ ἐσφραγισμένοι ſecundum & novem inſequentia] *Er. Lat. Primaſ.* ~ codd. apud *Vallam, Eraſmum, Seid. Vff. Copt. Syr.* & apud Millium *Steph.* omn. *Wech.* al. (id eſt, *Comp. Steph. 11. 15.*) *Alex.* codd. al. neſcio an duodecimo etiam loco omittant *Al. Seid.* & manuſcripti apud *Stephanum* & *Millium* ceteri: omittit certe *Syrus*, quanquam ei reddidere Polyglotta. Ex compendio ſcriptionis: ſicut typographi illud, hat ſeine Zeit, Eccl. III. 2 ſeqq. ſemel excudunt. nam etiam in Gr. mſ. interdum verba recurrentia per lineolas duntaxat aliove compendio notatæ occurrunt. Ex ſola verſione Latina plenam & genuinam hujus loci lectionem reſtituit Eraſmus, cui tamen *Arm.* reſpondet. Adjuvatque *Andreas* qui ἐσφραγισμένοι tantummodo quintum & ſex inſequentia, quamlibet interjecta exegeſi, omittit cetera retinet. Adde *Aretham.*

5 ῥεβὴν] ῥεβὶμ *Er. And. Cov. Vff.* ¶ γὰδ] δὰν *Hunt. Seid. Vff.*

6 νεφθαλὶμ] *Er. Al.* & alii, *Lat.* multi. νεφθαλεὶμ *Comp. And.* & alii. ¶ μανασσῆ] μανασσῆ *Comp. And. 1. Vff.* μανυασσῆ *Al.*

7 ἰσαχὰρ] ἰσαχὰρ *Wechel.* ed. minor & aliæ. Erratum. ἰσσαχὰρ *Al. Cov.*

8 βενιαμὶν] βενιαμεὶν *Al.*

9 καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς ὃν] ὄχλον πολὺν καὶ *Al.* ¶ καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς] *turbam magnam* habet *Lat. Cyprianus* non ſemel, (ſed *Ticonius* cum edd. Gr. congruit,) nec non *Æth.* ¶ αὐτὸν] ~ *Comp. And. Vff.* & alii. *ex his* (αὐτῶν) *Cyprian.* l. III Teſt. c. 16. ¶ φυλῶν καὶ λαῶν] λαῶν καὶ φυλῶν *And. 2. Vff. Syr.* λαῶν *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ ἐνώπιον prius] ἐπὶ *Al.* ¶ περιβεβλημένους] *Al. Bar. Areth.* & (qui idcirco, pro ἑστῶτες, ἑστῶτας habent,) *Barb. 2. Cov. Hunt. Pet. 2. Vff.* περιβεβλημένοι *edd.* &c. ¶ φοίνικες] φοίνικας *Vff.* & alii. Lectio media, in textu, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς —— ἑστῶτες —— περιβεβλημένους —— φοίνικας. Vid. *Gnom.*

10 κράζουσι] *Comp. Al. And. 1. Vff.* ceteri, *Æth. Arab. Lat. Cyprian. Beda.* κράζοντες *Er. And. 2.* neſcio an *Seid. Sin. Syr.* ¶ τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ] *Comp.* τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ *And. 2. Bar. Hunt. Vff.* vel etiam *Cov.*

Digitized by Google

Steph. ιι. (collato Beza,) & alii, *Areth.* Vtrovis modo, *Æth. Arab. Lat. Cyprian. Syr.* τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ *Al.* τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ θεῷ ἡμῶν *And. 1.* τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ τῷ θεῷ ἡμῶν *Er.* vel etiam *L. Steph.* ιτ. & alii.

11 ἐστήκασιν] *Al. Bar. Hunt. Pet. 2. Areth.* Lectio media. unde ἑστήκασιν *Comp. And. Vff.* ἐστήκασιν *Er. Steph.* edd. ἀστήκασιν *Plantin.* ed. ¶ ἔπεσαν] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. Hunt. Pet. 3. Vff.* ἔπεσον *Comp. And.* &c. ¶ θρόνε] θρόνε αὐτῦ *Vff.* & alii, *Areth. Arab. Syr.* Ex cap. I. 4. ¶ τὰ πρόσωπα] *Comp. Al. And. 1. Vff.* & octo alii, *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* πρόσωπον *Er. And. 2.* ¶ τῷ θεῷ] ~ *Lat.* in mſ. Colonienſi.

12 [~ ἀμὴν] *And. 2. Primaſius.* Priore ἀμὴν in hoc verſu caret *Copt.* ¶ καὶ ἡ σοφία] ~ *Al.*

13 [~ αἱ] *Er. ed. 1. 2. 3. Pet. 3.*

14 εἶρηκα] εἶπον *Comp. Vff.* & alii. Ex ſeq. ¶ κύριέ με] *Comp. And. Vff.* & novem ceteri, *Areth. Arab. Lat. Cyprian. Syr.* Hiat *Sin.* [κύριε] *Er.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Al.* Vti Ioh. XXI. 15 ſ. κύριε σὺ οἶδας. ¶ ἐκ τῆς θλίψεως τῆς] ἀπὸ θλίψεως *Al.* ¶ ἔπλυναν] ἐπλάτυναν *Er. Hunt. Steph.* ιι. ¶ ~ στολὰς αὐτῶν ante ἐν] *Bar. Hunt. L. Pet. 2. Vff. Areth.* Lectio media. αὐτὰς *Comp. Al. And. 2. M. Pet. 3.* & (de ſuo fortaſſe) *Æth. Arab. Lat. Cyprian. Syr.* nec non *Tertullianus.* στολὰς αὐτῶν *Er.* Supplementum iterum prodit articuli abſentia: & fortaſſe pertinebat hoc ad redarguendam Gloſſam αὐτὰς, quæ in *And. 1.* exſtat. Similis repetitio c. X. 3. 4. In pauſa ſunt *Cov. Seid. Sin. Steph.* ιι. ιτ.

15 ἐπὶ τῷ θρόνε] ἐπὶ τῷ θρόνῳ *Comp. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. Vff. Arethas:* neſcio an *Ticon.*

16 ἀλλὰ primum] ἀλλὰ μὴ *Al. L.* ¶ ~ ὅτι poſt διψήσουσιν] *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1.* unde poſt πεινάσουσιν id omittunt *Lat. Syr.* [ὅτι] *Comp.* &c. ¶ [ἀλλ' ἐ] *Comp. And. Bar. Hunt. M. Pet. 2. Steph.* ιι. *Vff.* ¶ πίσῃ] πίσει *Er.* πεσεῖται *And. 1.* ¶ ὁ] ~ *And. 1.*

17 ποιμανεῖ] ποιμαίνει *Barb. 4. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2.* ποιμάνει *Vff.* ¶ ὁδηγήσει] ὁδηγεῖ lidem, & *Seid.* ¶ ζωῆς] *Comp. Al. Vff.* & octo alii, *Areth. Æth. Lat.* nec non *Cyprian. Syr.* [ζώσας] *Er. And. Primaſ.* vel etiam *Pet. 3. Steph.* ιτ. *Aquis,* non *fontibus, vitæ* ſolet adſcribi. ¶ καὶ ἐξαλείψει uſque αὐτῶν] ~ *Er. ed. 1. And. 2.* Hiatus in homoeoteleuto, ὑδάτων & αὐτῶν. ¶ ἐκ] *Comp. Al. Bar. Cov. M. Pet. 2. 3. Areth. Cyprian.* ἀπὸ *Er.* ed. 2 &c. *And. 1.* vel etiam *Hunt.* & alii cum *Vff.* Ex cap. XXI. 4.

CAP. VIII.

1 ὅτε] ὅταν *Al.* ¶ ἀρνῷ] *& in terra* addit *Æth.* ¶ ὡς] ~ *Victorin. Ticon.* ὡσεὶ *And. 2.* ¶ ἡμιώριον] ἡμίωρον *Al.*

2 τὰς ἑπτὰ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ τῷ] τῷ θρόνῳ τῷ *And. 1. Vff.* ¶ ἐδόθησαν] ἐδόθη *Al.*

3 τῷ θυσιαστηρίῳ] *Comp. And. Vff.* ceterique ſeptem, *Arethas.* τὸ θυσιαστήριον *Er.* vel etiam *L. Pet. 3. Steph.* ιτ. cum *Al.* Ex fine v. 3. Hiat *Sin.* ¶ δώσῃ] δώσει *Al. And. 1.*

5 τὸν & αὐτὸν] *Comp. Al. And.* (etiam in comm.) *Hunt. Steph.* ιι. *Vff.* τὸ & αὐτὸ

Digitized by Google

αὐτὸ *Er.* &c. ¶ ἔβαλεν] ἔλαβον *Al.* ¶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ] *Al. Vff.* & alii, *Syr.* φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ *edd. primæ*, *Primaſius* in comm. &c. nec non *Ticon.* βρονταὶ καὶ φωναὶ καὶ ἀστραπαὶ *Lat. Primaſii* textus, *Beza.* ¶ σασμὸς] σασμοὶ *Colin. ed. And. 1.* Plerique *Latini* addunt *magnus:* ex parallelis.

6 οἱ prius] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ οἱ alterum] *Comp. Al. And.* cod. plurimi, *Lat. Syr.* ~ *Er. Steph. edd. Vff.* οι bis legendum, ſemel ſcriptum. ¶ ἑαυτὰς] αὐτὰς *Al.*

7 ~ ἄγγελος ante ἐσάλπισε] *Comp. Al. Vff.* & ſex alii, *Areth. Arab. Ticon. Syr.* ἄγγελος *And.* (ineunte novo capite,) & inde *Er.* neſcio an *Pet.* & *Steph.* bini, *Seid.* cum *Lat.* ¶ μεμιγμένα] μεμιγμένον *And. 2. Pet. 3.* alii apud Marckium, *Ticonius.* ¶ ἐν] *Comp. Al. And. Vff.* ceterique, *Areth. Lat.* multi. ~ *Er.* neſcio an *Pet. 3. Sin. Steph.* ις. cum *L.* ¶ αἵματι] ὕδατι *Syr.* aliqui. ¶ καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη] *Comp. Al. And. Barb. 4. Vff.* & ſex alii, *Areth. Arab. Lat. Ticon. Primaſ. Beda*, *Syr.* ~ *Er.* Neſcio an *Pet. 3. Steph.* ις. Verbis iiſdem recurrentibus. ¶ καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη] ~ *Comp. L. M. Æth.* Verbis iiſdem recurrentibus. Hoc κατεκάη omittit *Ticonius.*

8 πυρὶ] *Er. And.* (etiam in Exegeſi,) *Lat. Syr.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Al.* [~] *Comp. Vff.* & novem alii, *Areth. Ticon.* vel etiam *Seid.* Sic v. 10.

9 τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ] *Er. ed. 3.* & aliæ, *And. 1. Arm. Copt. Syr.* [~] *Er. ed. 1. 2.* (etiam in verſione,) *Pet. 3. Rupertus*, vel etiam *Ticonius, Caſſiodorus.* Videtur *habuiſſe* margo duntaxat *Capnionei* codicis: unde Eraſmus tandem admiſerit, quum prius prætermiſiſſet. Magna certe eſt Gloſſæ ſpecies. namque, poſt ψυχὰς, *in mari* inſerunt *Lat.* & pro toto illo τῶν κτισμάτων uſque ψυχὰς, *piſcium* vel *habentium animas* ex editionibus allegat *Primaſius. in mari* omittit cod. *Argentinenſis.* ἐν τῇ θαλάσσῃ *Comp. And. 2. Steph.* ιι. *Vff.* & alii, *Areth.* ¶ διεφθάρησαν *Comp. Al. M. Pet. 3.* nec non *Er. ed. 1. 2.* διεφθάρη *Er. ed. 3. And. 1* manu prima, &c.

10 καὶ ἔπεσεν alterum] ~ *Primaſ.* ¶ καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων] ~ *Al.* ¶ τῶν alterum] *Comp. And. Vff.* cod. multi. ~ *Er. Steph.* edd.

11 ὁ] *Comp. Al. Bar. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Sin. Vff. Syr.* ~ *Er. Steph. edd.* neſcio an *L. Seid.* cum *And. Pet. 3. Areth.* ¶ ἄψινθος] ἀψίνθιος *And. 2.* ¶ ἐγένετο] *Comp. Al. And. Bar. Cov. M. Pet. 2. Vff.* pluresve, *Lat.* γίνεται *Er. Steph.* edd. &c. Rhythmus, λέγεται. ¶ τῶν ὑδάτων prius] *Comp. Al. And. Bar. Cov. Hunt. M. Steph.* ιι. *Vff. Areth. Lat. Syr.* ~ *Er.* Neſcio an *L. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph.* ις. Apud *Ticonium* irrepſiſſe videtur *hominum*, loco *aquarum.* ¶ εἰς ἄψινθον] ὡς ἄψινθος *And.* in mſ. Bavar. *Primaſ.* ¶ [ἀψίνθιον] *And. 1. Sin. Areth.* ἀψίνθιον *Vff.* ¶ τῶν medium] *Comp. Al. And. Vff.* cod. plurimi. ~ *Er. Steph.* edd. ¶ ἀπέθανον] ἀπέθανεν *Er. ed. 1.* ¶ ἐκ] ἐπὶ *Al.* Ex allit. ad ἐπικρ.

12 αὐτῶν] καὶ ἐσκοτίσθησαν addit *Syr.* ¶ [ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς] τὸ τρίτον αὐτῆς μὴ φανῇ ἡ ἡμέρα *Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Sin.* & (cum puncto poſt φανῇ) *Seid. Vff.* & (αὐτῶν pro αὐτῆ poſito) *Barb. 2. L.* ἡ ἡμέρα μὴ φανῇ τὸ τέταρτον αὐτῆς *Al.* ¶ [φανῇ] codd. modo citati. ¶ τὸ τρίτον αὐτῆς] ~ *And. 1.*

13 καὶ εἶδον] ~ *And.* ¶ ἀετοῦ] *Comp. Al. Bar.* (huicque geminus *Pet. 2*, opinor;)

Digitized by Google

Hunt. L. M. Sin. Areth. Æth. Copt. Lat. Victorin. Ambroſ. Ticon. Primaſ. in comm. & in anacephalæoſi, *Caſſiod. Beda, Syr.* [ὡς ἀπὸ τοῦ] *Caſſiod. Primaſius* in ſummario. Facile ὡς & omiſſum eſt poſt ἑνὸς, & anſam dedit gloſſæ ἀγγέλω. [ἀγγέλῳ] *Er. And.* (etiam in commentario, quem librarii nonnulli videntur ſequuti;) *Athanaſii* Synopſis, *Armen.* vel etiam *Pet. 3. Steph. 11.* cum *Cov. Vff. Arab.* Ex cap. XIV. 6. ἀγγέλῳ ὡς ἀπὸ *Seid. Primaſ.* in textu. Lectio ex binis compacta codicibus. *Vitringa* ad h. l. *Secuti hanc lectionem* (ἀπὸ) *ſunt Complutenſes*, inquit, *etſi Robertus Stephanus in OMNIBVS aliis, quæ ipſi ad manus fuerunt, exemplaribus, legerit* ἀγγέλῳ· *nec Beza etiam ſe id in aliis codicibus reperiſſe memoret. Sequimur igitur lubentes hic lectionem PLVRIVM codicum conſenſu firmatam.* Atqui Beza nil fere novi poſt Stephanum, Stephanus non niſi duos codices mſ. ad Apocalypſin contulit, 11. 15. quorum prior, ut exiſtimare licet, ἀγγέλῳ habuit; alter hoc loco mutilus fuit, certe a cap. VIII. 8. ad cap. IX. 14. intermittitur. Quare ſi numero codicum agitur, lectio ἀπὸ multis partibus firmior eſt. Computationem codicum, quam Vitringa communi more adhibet, minime oculatam, libenter diſſimulabimus deinceps, modo ne in veritatis detrimentum ea trahatur. ¶ μεσουρανήματι] μεσουρανίσματι, & poſtero tempore μεσουρανίσματι *Er.* h. l. & infra. *Syrus* hoc vocabulum reddit, ut ſi ex μέσος, ἀρὰ, ἄθμα eſſet compoſitum. ¶ μεγάλῃ] μεγάλῃ τρίς *Comp. And. 1. Cov. M. Valla, Arab. Primaſ.* in ſummario. Cavit librarius, ne quis non ter ἀπὸ ſcriberet. ¶ ἀπὸ tertium] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Æth. Syr.* aliqui. ¶ [τὸν κατοικοῦντας] *Bar. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Sin.* Confer cap. XII. 12.

CAP. IX.

2 καὶ] uſque ἀβύσσου] ~ *Bar.* & alii. recurrente eodem vocabulo. ¶ ἐν τῷ φρέατος] *edd.* &c. *Ticon. Primaſ.* ſed *putei* habet *Lat.* ex alliteratione ad finem verſiculi. ¶ ἐκ uſq. καπνὸς] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* recurrente eodem vocabulo. ¶ ὡς] ~ *Al.* ¶ μεγάλης] *Er. And. Armen. Copt. Lat. Primaſ.* neſcio an *Steph. 11.* ac potius *Pet. 3.* cum *Al.* [καυομένης] *Comp. Vff.* & alii novem, *Areth. Arab. Victorin. Syr.* Ex alliteratione ad καμίνου. ¶ ἐσκοτίδη] ἐσκοτώθη *Al. L. Pet. 3.*

4 ἀδικήσωσι] ἀδικήσασιν *Al.* ¶ ~ μόνας poſt ἀνθρώπους] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Areth. Æth. Syr.* μόνας *Comp. Steph.* edd. neſcio an *Pet. 3. Seid. Steph. 11. 15.* cum *M.* Interpretamentum videtur eſſe *tantum* in *Lat.* ¶ τοῦ θεοῦ] *editi* plerique, *mſſ., Copt.* &c. [~] *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1. Pet. 3. Armen.* & *crucis* habet *Caſſiodorus.* ¶ αὐτῶν] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. 1. Pet. 3.*

5 αὐτοῖς] αὐτοὺς *Er. Al. Pet. 3.* Et ſic v. 3 *Cov.* v. 4 *Comp.* ¶ βασανισθῶσι] *Wolfii Cephalæi* ed. A. 1524. *Hieron. Curionis* ed. A. 1545. *Rob. Steph.* ed. A. 1550 (ſine varietate in margine,) *And. Vff.* & alii. βασανισθήσονται *Al. Pet. 3.* Ex cap. XX. 10. βασανισθήσονται *Er.* Sic, *cruciarentur* habet *Lat.* in multis, in multis *cruciarent.* βασανίσωσι *Comp. Cov. Æth. Arab.* ¶ μῆνας πέντε] ~ *Ticon.* ¶ πέντε] *edd. mſſ. Armen. Copt.* &c. [ἑξ] *alia litera* in Gloſſa ordinaria, *Albertus Magnus, Vitalis* cardinalis in Speculo morali ſanctæ Scripturæ, titulo, *Divitiæ. ſex* legit etiam *Primaſius*; quamvis *quinque* habent apud eundem *aliæ translationes.* Vid. *Gnom.*

6 ζητήσ

6 ζητήσασιν] ζητᾶσιν *Comp. M. Hunt. Sin.* ¶ ἃ μὴ] *Comp. Al. And. Vff.* & octo alii, *Areth.* ἃκ *Er.* ἐχ *Steph.* ed. nescio an *Pet. 3. Seid. Steph.* ιϛ. ¶ εὑρωσιν] *Al. And. 1. Pet. 3.* ἐυρήσωσιν *Hunt. L. Pet. 2. Steph.* ιι. εὑρήσουσιν *Comp. Er. And.* &c. Rhythmus, ζητήσασιν, ἐπιθυμήσασιν. ¶ φεύξεται] φεύγα *Er. ed. 1. 2. Al. Pet. 3.* ¶ ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν] ἀπ' αὐτῶν ὁ θάνατος *Comp. Vff. Lat.* in mſ. Colonienſi.

7 ὅμοια] ὁμοιώματα *Al.* e proximo. ¶ ὅμοιοι χρυσῷ] *Er. And. Lat. Syr.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Al.* Silet adhuc *Steph.* ιϛ. [χρυσοῖ] *Comp. Vff.* & novem ceteri. *Areth.*

9 ἵππων] ~ *Barb. 2. Hunt. Vff.*

10 ἔχασιν] εἶχον *And. 2. Arab. Lat.* plerique. ¶ καὶ κέντρα ἐν ταῖς ἐραῖς αὐτῶν· ἡ ἐξουσία αὐτῶν] Lectio media, optimis nixa codicibus, ſi quidem ſingulæ ejus partes ſpectentur. Sic enim *Al. Primaſ.* καὶ inſerentes ante ἐν· ſic *And. 2,* καὶ inſerens ante ἡ. καὶ κέντρα ἦν ἐν ταῖς ἐραῖς αὐτῶν, καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν *Lat.* (ſed ἦν omittit etiam *Ticonius*, & καὶ ante ἡ ἐξουσία omittit *Lat.* in mſ. Colon. & apud Rupertum:) *Er.* neſcio an *Cov. Pet. 2. 3. Steph.* ιϛ. καὶ κέντρα ἐν ταῖς ἐραῖς αὐτῶν, καὶ ἐξουσίαν ἔχασιν *And. 1.* καὶ κέντρα, καὶ ἐν ταῖς ἐραῖς αὐτῶν ἐξουσίαν ἔχασι τὰ *Comp. Bar. Hunt. L. M. Seid. Steph.* ιι. *Vff. Areth.* nec non *Barb. 1. Syr.*

11 καὶ ἔχασιν] *Er. And. 1.* neſcio an *Seid. Steph.* ιϛ. cum *Hunt. Pet. 3.* καὶ εἶχον *And. 2. Lat.* ἔχασιν *Al. Cov. L.* ἐχασαι *Comp. Vff.* &c. *habentes* & *habebant* exſtat apud *Ticonium.* ¶ ἐπ' αὐτῶν βασιλέα] βασιλέα ἐπ' αὐτῶν *Comp.* βασιλέα ὑπ' αὐτῶν *Vff.* ἐφ' ἑυτῶν βασιλέα *Steph.* edd. ¶ τὸν] ~ *Comp.* ¶ τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσε] τὸν ἄρχοντα τῆς ἀβύσσε τὸν ἄγγελον *Al.* apud Fellum. ¶ αὐτῷ] ἑαυτῷ *Er.* ¶ ἀβαδδών] ἀββαδών *Comp. Er. And.* Et ſic, & aliter, alii. ¶ ἐν δὲ] *Comp. And. Valla*, cod. plurimi. καὶ ἐν *Er. Steph.* edd. ¶ ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ] ἐν τῇ ἑλληνικῇ δὲ *Vff.* ἑλληνιστὶ δὲ *Hunt.* ¶ ἐν δὲ uſque ἀπολλύων] *Græce autem apollyon, Latine habens nomen Exterminans* habet *Lat.* & inde *Veleſius. Hoc Latinum ſive a Ioanne poſitum, ſive ab interprete adjectum eſt, certe à Spiritu Sancto prolatum cenſetur* in *Onere eccl.* c. 42. ſed agnoſcit Rupertus, gloſſam eſſe. Hanc auget *Anglica* verſio vetus, *and by latyn he hath a name exterminans, that is a diſtriere.* ¶ ἀπολλύων] ὁ ἀπολλύων *Comp. Henrici Steph.* ed.

12 ἀπῆλθεν] ἐξῆλθεν *And. 1.* Et ſic cap. XI. 14 *idem.* ¶ [ἔρχεται] *Comp. Al. Hunt. M. Pet. 2. Seid. Sin. Vff.* & (qui idcirco, pro δύο, δευτέρα habent) *Cov. Arab.* ¶ ἔτι] *edd. mſſ. Syr.* [αἱ] *And.* in textu cod. Auguſtani, & in Exegeſi. Adde *Ticon.* qui *adhuc* omittit vel etiam *Latinum* cod. Char. qui *adhuc* ante *veniunt* exhibet; & *Primaſium*, qui *alia* & *altera* ſubſtituit; & *Rupertum*, qui *poſthac* omittit. ~ *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2.* αἱ bis legendum, ſemel ſcriptum.

13 ſeq. φωνὴν μίαν — λέγουσαν] φωνῆς μιᾶς — λεγούσης. *And. 2.*

13 [~ φωνὴν μίαν] Hoc, collata varietate prima verſus ſequentis, non lectum fuiſſe videtur in codice vetuſtiſſimo, ex quo deductus eſt *Al.* & in *Lat.* olim. nam *unum* ſupplet *Ticon. Primaſ. Haymo* in comm. *vocem unius — dicentem* eſt in cod. *Argentin.* Ercambaldi. Solum φωνὴν eſt in *Arm. Copt.* ¶ τεσσάρων] *edd.* &c. *Ticon. Primaſ. Gloſſa* ord. *Lat.* hodie. ~ *Al. Æth. Latini* vetuſti apud Zegerum, *Beda, Haymo, Rupertus, Antoninus, Syr.* vel etiam *Arab.* Facile omiſſum ante τεσσάρων

χάτων, utroque vocabulo totidem ſyllabas & eaſdem fere literas habente. ¶ τῶν τεσσάρων κεράτων] ~ *Veleſ.* ¶ τῷ ante ἐνώπιον] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.*

14 [λέγοντα] *Al.* unde λέγοντος *Hunt. Pet. 2. Sin. Vff.* pluresve, *Areth. Haymo* in textu. ¶ [~ ἕκτῳ] *Al.* Facile omiſſum poſt τῷ. Non ἕκτον, ſed θεῶν ἄγγελον dicit *Andreas* in comm. ¶ ὁ ἔχων] *Comp. Al. Cov. Hunt. M. Pet. 2. 3. Seid. Sin.* &, qui hoc ſequentibus annectunt, *And. Steph. ii. ir. Vff. Haymo.* [ὃς εἶχε] *Er.* ſolus, niſi *Bar. L.* accedunt: *Lat.* ¶ [~ μεγάλῳ] *And. 2.* pluresve, *Caſſiodor.* & *aliqui* apud Hayum, niſi is in *Syro* offendit. Semel habet *Ticonius;* bis omittit, & quidem loco maxime proprio. *Primaſii* & *Haymonis* textus habet, omittit commentarius. Habet *Arm. Copt.* Fortaſſe adjectum ex cap. XVI. 12, quo quidem loco magis neceſſarium eſt hoc epitheton. *Epiphanius* pro ἐπὶ τῷ κτλ. ſimpliciter habet ἐπὶ τὸν εὐφράτην.

15 ἐλύθησαν] ἐλυπήθησαν *Al.* ¶ ἡμέραν] εἰς τὴν ἡμέραν *Barb. 4. codd. alii*, ut ait Millius, *Vff.*

16 τῶν] *Comp. Al. And. Seid. Vff.* & alii. ~ *Er. Steph.* edd. ¶ τὸ ἱππικόν] τὸ ἵππον *Comp. Hunt. M. Seid. Steph. ii. Vff.* at ἵππος, collectivum, foemininì generis eſt. Ad utramque lectionem citatur *Sin.* apud Millium. ¶ τὸ ἱππικόν, δύο μυριάδες] τῶν ἵππων *Steph. ir.* Videtur incidiſſe collator in verſum 17. Marginem Stephani non bene refert Millius. ¶ δύο μυριάδες] *Er.* [δισμυριάδες] *Al. Pet. 2. 3. Latinus* olim, de quo mox: puto, etiam *Copt. Syr.* Certe *binarium* aliquem hi referunt interpretes. Vid. *Gnom.* Lectio media, a librariis non percepta, ideoque vel variata, ut apud Eraſmum; vel decurtata. namque μυριάδες *Comp. And. Cov. Hunt. L. M. Seid. Sin. Steph. ii. Vff. Valla, Arab.* Quieſcunt *Bar. Steph. ir.* ¶ [δισμυριάδες μυριάδων] μύριαι μυριάδες καὶ χίλιαι χιλιάδες *Epiphanius, Armen.* Neſcio quibus ex Græcis verbis *octoginta milia* provenerint apud *Primaſium:* ſed *alia*, ut idem ait, *translatio, quam Tychonius expoſuit, habet BIS myriades myriadum. Bedæ* quoque interprete, Græca lectio *doloſam DVPLICITATEM deſignat perverſi exercitus.* ¶ ~ καὶ ante ἤκουσα] *Comp. Al. And. Vff.* & octo alii, *Lat.* in mſſ. *Ticonius, Primaſ. Rupert. Syr.* unde δὲ ſubjungit *Pet. 2.* Silent *Bar. Steph. ir.* καὶ *Er. Lat.* hodie. ¶ τὸν ἀριθμὸν] τῶν ἀριθμῶν *And. 1. Epiphanius.*

17 ἵππους] ~ *Lat.* aliqui. ὅπως *And. 2.* ὅτε *Syr.* ¶ ἐκπορεύεται] ἐξεπορεύετο *And. 2. Lat.* aliqui.

18 ἀπὸ] ὑπὸ *Er. And. 1.* in comm. ad v. 20. ¶ πληγῶν] *Comp. Al. And. Vff.* &c. *Areth. Lat. Syr.* ~ *Er.* Neſcio an *L. Pet. 3.* ¶ ἀπεκτάνθησαν] ἀπεκτάνθη *And. 1.* ¶ ἐκ] ἀπὸ *And. 2. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Areth.* ¶ τῶν καπνῶν καὶ] *And. 2. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Sin. Vff. Areth.* & *Comp. Al. M. Lat.* in mſ. Colon. *Haymo, Rupertus.* ἐκ τῶν καπνῶν καὶ ἐκ *Er. And. 1.* neſcio an *L. Seid. Steph. ii. ir.* cum *Pet. 3.* ¶ τῶν ἐκπορευομένων] *edd. mſſ.* τῶν ἐκπορευομένων *And. Lat. Syr.* Vtrumque *Rupertus.*

19 ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἐστι καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν] *Comp. Al. And. 2. Bar. Steph. ii. ir. Vff.* & ſex ceteri, *Areth. Arabica, Lat. Syr.* Probat Coccejus & Vitringa. Sic quoque *Pet. 2. 3.* quanquam annotatio varietatis abrumpitur

Digitized by Google

pitur in ἐστὶ. ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εἰσὶν *And. 1.* Lectio ex duobus, ut apparet, codicibus conferruminata. αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εἰσιν *Er.* Ex alliteratione ad αἱ γὰρ ſequens. ¶ ὅμοιαι] ὅμοιοι *edd. primæ.* Ex alliteratione ad ὄφεσιν. ¶ ὄφεσιν] ὄφεων *Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Seid. Vff. Areth.* ¶ ἔχουσαι] ἔχουσι *And. 2.* ¶ κεφαλὰς] *draconum* addit *Primaſius.*

20 ἅτε] ἃ *Comp. And. 2. Vff.* cod. plurimi. Conſtructione non percepta. ¶ ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν] *factorum ſuorum malorum* (χειρόνων) *Primaſius.* ¶ προσκυνήσωσι] προσκυνήσουσιν *Al. Cov.* ¶ τὰ ante εἴδωλα] ~ *Steph.* ed. 3. Sphalma. ¶ καὶ τὰ χαλκᾶ] ~ *Vff.* & alii. ¶ δύνανται] δύναντας *Al. And. Cov.*

21 φαρμακῶν] φαρμάκων *Vff.* & ſic, vel φαρμακῶν *Bar.* & alii. φαρμακιῶν *Comp.* ¶ πορνείας] πονηρίας *Al.*

CAP. X.

1 ἄλλον] ~ *Comp. And. 1.* & ſeptem alii. Poſt ἄγγελον, id reponit *Vff. Primaſ.* ¶ ἡ] *Comp. Al. Barb. 4. Bar. Seid. Sin. Vff.* cod. plurimi. [~] *Er. Steph. edd. And.* Facillime omiſſum. Habet *Andreas* in exegeſi aperte: & tamen in ea quoque omiſit *And. 1.* ¶ [τὴν κεφαλὴν] *Al. Hunt. Pet. 3.* vel etiam *Lat.* olim. ¶ αὐτῆ primum] *Comp. Al. And. Vff.* & ſex alii, *Lat. Syr.* ~ *Er. Steph.* edd. ¶ σύλοι] *edd.* &c. *Caſſiod. Lat.* in margine Lovan. nec non *Ticon.* σύλος *Æth. Lat.* multi, *Syr.*

2 [ἔχων] *Al. Bar. Hunt. Pet. 2. Sin. Vff.* Sic cap. I. 16. ¶ βιβλαρίδιον] *Er. And. 2.* in textu & comm. vel etiam *Pet. 3.* cum *Al.* nec non *Lat. Rupertus.* βιβλίδριον *Ald.* βιβλιδάριον *Comp. And. 1.* in textu & comm. *Cov. L. M.* [βιβλίον] *Bar. Hunt. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. u. ις. Vff. Victorin. Primaſ.* Sed formam diminutivam valde urget *Andreas* in comm. ad h. l. Idem vocabulum, eadem varietate, occurrit verſu 8. 9. 10. librariis locutiones pulchre variatas (vid. *Gnom.*) in unam formam fundentibus. Nos *Latinum* hoc loco & *Andream* potiſſimum ſequendos cenſuimus. hi enim mediam exhibent lectionem; abs qua non longe abludit *Alexandrinus:* alii βιβλίον ſemper, alii diminutiorem formam ſumſerunt, alii varie alternarunt. ¶ ἠνεῳγμένον] *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2. Cov.* Et ſic v. 8 etiam alii. [~] *Al.* ἀνεῳγμένον *plerique.* ¶ τῆς θαλάσσης — τῆς γῆς] cod. omnes. τὴν θαλάσσαν — τῆς γῆς *And. 1.* Ex allit. ad accuſativos præcedentes. Inde τὴν θαλάσσαν — τὴν γῆν *Er.*

3 μυκᾶται] ~ *Vff.* βρυχᾶται *And. 2.* ex ſubjuncta Exegeſi, quæ angeli vocem βρυγμῷ leonis aſſimilari dicit. ¶ ἐλάλησαν] ἐλάλησεν *And. 1* manu prima: & ſic v. 4 *Er. ed. 1.* ¶ αἱ] *Comp.* &c. Sic v. 4 bis. [~] *Er. And.* ed. Sylburg. *Cov.* ¶ αἱ ἑπτὰ] ~ *Lat.* mſ. Colon. Studio, neſcio quo: nam etiam verſu 4 bis omittitur in eo codice, & c. XVI. 1 ante *angelis.* ¶ τὰς ἑ. φωνὰς prius] τὰς ἑ. φωνὰς *Cov.* Fortaſſe in compenſationem articuli modo prætermiſſi.

4 ὅτε] ὅσα *And. 1.* ¶ αἱ prius] ~ *Er. Cov.* ¶ αἱ ἑπτὰ βρονταὶ] ~ *Lat.* codd. aliqui, *Beda.* ¶ βρονταὶ prius] *Comp. Al. And. Vff.* & novem ceteri, *Areth. Lat.* aliqui, *Primaſ. Beda, Syr.* Vacat margo Stephani. βρονταὶ τὰς φωνὰς ἑαυτῶν *Er.* ſolus, *Lat.* aliqui. Ex anteced. ¶ ἤμελλον] ἤμελλον *Al. Pet. 3.* ¶ λέγουσαν] *Comp. Al. And. Vff.* & undecim reliqui, *Æth. Arab. Lat.* in mſſ. *Ticon. Primaſius, Haymo,*

Digitized by Google

Haymo, *Rupertus*, *Syr.* λέγεσαν μοι *Er. Lat.* apud Lyranum & alios. ¶ [~ καὶ ante μὴ] *Lat.* in mſ. Colonienſi, *Ticonius Gregorius* l. IX moral. c. 8. *Rupertus.* ¶ μὴ] *Er. Steph.* edd., *mſſ.*, *Orig.* l. VI c. Celſum, *Areth. Lat.* &c. μετὰ *Comp. And.* in mſ. Aug. & in ed. Sylburg. *M.* Ex alliteratione ad ταῦτα. ¶ ταῦτα] *edd. And.* vel etiam *M.* & alii. [αὐτὰ] *Al. Barb. 2. Bar. Cov. Hunt. L. Sin. Vff.* ¶ γράψῃς] γράψον *And. 2.* & aliqui apud Lomejerum, apud Vitringa. γράφας *Comp. And. 1. M.* Ex μετὰ illo γράφῃς *Er. noli* (& non præmiſſo) habet etiam mſ. *Argentin.*

5 τὴν δεξιὰν] *Comp. And. Vff.* & decem ceteri, *Æth. Primaſ. Syr.* [~] *Er. Lat.* vel etiam *Al. Pet. 3.*

6 ὤμοσεν ἐν] ὤμοσε *Vff.* & alii. ν bis legendum, ſemel ſcriptum. ¶ [~ τῶν αἰώνων] *And. 2. Pet. 3. Gregor.* l. IV. Moral. c. 7. *onus eccleſiæ* c. 35. τῶν αἰώνων ἀμὴν *Vff.* ¶ καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Al. Pet. 3.* ¶ καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ *Al. Lat.* mſ. Colon. ¶ ἐκτὶ ἔτας] *Comp. Al. And.* in textu ed. Sylburg. & in comm. *Vff.* & ſeptem alii, *Lat.* in mſſ. *Ticonius*, *Primaſius*, *Gregor. Rupert. Syr.* ἐκ ἔτας ἔτι *Er. And. 1. Lat.* aliqui; neſcio an *L. Seid. Steph.* ιε. ις.

7 ἀλλ'] ἀλλὰ *Er.* ¶ μέλλῃ] μέλλει *Er.* ¶ [~ καὶ] *Comp. Al. And. 2. M. Areth. Lat. Syr.* in Polygl. ¶ ἐτελέσθη] *Al. Barb. 2. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff.* [τελεσθῇ] *edd. primæ* &c. ut ſi penderet ab ὅταν. τελεσθήσεται *Beza* ex *Lat. Arethas.* ¶ ὡς] ὃ *Comp. And.* (ſed in cod. Aug. non ſine raſura,) *M.* ¶ εὐηγγέλισε] εὐηγγελίσατο *Comp. And. 1. M. Pet. 3.* ¶ τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις] *Er. And.* unde *per ſervos ſuos prophetas* habet *Lat.* [τοὺς δούλους αὐτοῦ τοὺς προφήτας] *Comp. Al. Vff.* & undecim reliqui. Ex cap. XIV. 6.

8 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ] ~ *Pet. 3.* ¶ λαλοῦσα — λέγουσα] λαλοῦσαν — λέγουσαν *Al. Lat. Cov.* Ex alliteratione ad πάλιν, vel ex conſtructione cum ἤκουσα. Vnde ἤκουσα φωνὴν, pro ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα, *Lat.* aliqui, *Cov.* Ex v. 4. ¶ λάβε] καὶ λάβε *Lat.* multi, *Bar. Pet. 2.* ¶ βιβλαρίδιον] *Er. And. 2.* neſcio an *Seid. Steph.* ις, cum *Pet. 3.* [βιβλίον] *Al. L. Lat.* (niſi quod *libellum* habet *Rupertus*;) nec non *And.* in comm. βιβλιδάριον *Comp. And. 1. Bar. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Sin. Steph.* ιε. *Vff.* ¶ ἐν] ~ *Bar. Pet. 2.* ¶ τοῦ ante ἀγγέλου] *Comp. Al. And. Vff.* cod. plurimi. ~ *Er. Steph.* edd.

9 ἀπῆλθον] ἀπῆλθα *Al. Vff.* ¶ δόναι] *Al. Barb. 2. Vff.* & ſeptem alii, *Lat. Syr.* Vid. *Gnom.* δὸς edd., *And.* neſcio an *Pet. 3. Seid. Steph.* ις. cum *M.* ¶ βιβλιδάριον] *Comp. Al. And. 1. Bar. Cov. Hunt. L. M. Steph.* ιε. *Vff.* βιβλαρίδιον *Er. And. 2.* vel etiam *Pet. 3. Seid. Steph.* ις. [βιβλίον] *Barb. 2. Pet. 2. Sin.* nec non *And.* in comm. *Lat.* ſatis conſtanter. ¶ κοιλίαν] καρδίαν *Al.* Sed vid. v. 10. fin. ¶ τῷ] ~ *Er.*

10 βιβλαρίδιον] *Er. And. 2.* vel etiam *Pet. 3.* Vacat margo Stephani. [βιβλίον] *Barb. 2. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Vff. Lat.* (*Primaſius* tamen, *libellum*) vel etiam *Seid.* nec non *And.* in comm. βιβλιδάριον *Comp. And. 1. L. M. Sin.* ¶ ἐν] ~ *Er.* Facile omiſſum poſt ἦν. ¶ ὡς μέλι γλυκὺ] γλυκὺ ὡς μέλι *Al.* Ex v. 9.

11 λέγει] λέγουσιν *Al. Hunt. L. Seid. Sin. Vff.* ¶ ἐπὶ] ~ *Lat.* Remanet *in* apud *Primaſium*, quod apud alios, præſertim compendioſe ſcriptum, excidit. ¶ ἔθνεσι] ἐπὶ ἔθνεσι *Comp. Bar, Cov, L. M. Pet. 2. Sin. Vff, Primaſ. Syr.* Iteratum

Digitized by Google

ωεπὶ ex festinatione. ¶ πολλοῖς] ~ *Haymo* in comm.

CAP. XI.

1 ~ καὶ ἐστήκει ὁ ἄγγελος] *Er. Steph. edd. And.* (etiam in comm.) *Barb. 2. Vff.* & ceteri, *Areth. Æth. Armen. Copt. Lat.* [καὶ εἰστήκει ὁ ἄγγελος] *Comp. L. M. Syr.* Vnde καὶ ὁ ἄγγελος εἰστήκει *Bezæ*, & recent. edd. quanquam apud ipsum Bezam annotatio nova id retractat. ¶ λέγων] *edd. mss.* &c. unde *dicens* habet *Lat.* in ms. Colon. *Ticonius*, *Primas.* (qui idcirco præmittit, *Et dedit mihi arundinem* &c.) *Rupertus*, *Mog.* λέγων μοι *And. 2.* sic, *& dictum est mihi*, habet *Lat.* ex interpretatione. καὶ φωνὴ λέγουσα *And. 1. Haymo.* ¶ ἔγειραι] ἔγειρε *Al. And. 1.* manu prima, & alii. ¶ καὶ post ἔγειραι] ~ *Cov. Syr.* in polygl.

2 ἔξωθεν] *Comp. Erasmi* margo, *Al. And.* in cod. Palatino & in Exegesi, *Bar. Cov. Hunt. M. Sin. Vff. Areth. Æth. Arabicæ*, *Lat. Syr.* [ἔσωθεν] *Er. And. 1.* nescio an *L. Pet. 2. Seid. Steph.* ις. cum *Pet. 3. Steph.* ιι. ¶ ἔξω] ἔξωθεν *Comp. Er. ed. 1. 2. Al. And. 1.* & (nisi ad ἔξωθεν præcedens referendi erant,) *L. Pet. 3.* E proximo. ¶ μετρήσης] μετρήσεις *Comp. Cov.* ¶ ὅτι] καὶ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ τὴν αὐλίαν] ~ *Primas.* ¶ πατήσεσι] μετρήσουσιν *Al.* ¶ μῆνας τεσσαράκοντα δύο] *mensibus duodecim (XII* pro *XLII) Ticonius.* ¶ δύο] καὶ δύο *Al. And. 2. Vff.* cod. plurimi. Ex alliteratione ad καὶ δώσω v. 3.

3 διακοσίας ἑξήκοντα] ἑξήκοντα πέντε *L.* ΞΕ pro ΣΞ. ¶ περιβεβλημένοι] περιβεβλημένας *Al. Cov.* Ex rhythmo, σάκκας.

4 ἔλαιαι] *Er. Steph. ed. 1.* ἐλαῖαι *plerique.* αὐλαῖαι *Al.* Ex alliteratione ad αὐλὴν arripuit librarius verbum LXXvirale. ¶ καὶ αἱ] *Comp. Al. And. Vff.* cod. multi, *Hippolytus.* καὶ *Er. Steph.* edd. ¶ αἱ tertium] ~ *Bar. L. Areth.* Quia sequitur ἑστῶτες· item *Cov.* ex eadem causa, vel quia αι bis legendum, semel scriptum. ¶ τῆ] ~ *Al. Veles.* Sic LXX Zach. IV. 14 ed. Rom. ¶ κυρίᾳ] *Comp. Al. And. 2. Vff.* & septem ceteri, *Hippolytus*, *Areth. Arab. Lat. Victorin. Primas. Haymo*, *Rupertus*, *Syr.* [θεῆ] *Er. And. 1. Ticon.* vel etiam *L. Pet. 3. Steph.* ις. cum *Hunt. Æth.* Ex v. 13. ¶ τῆς] ἐπὶ τῆς *And. 1. Æth. Arab.* ¶ τῆς γῆς] ~ *Pet. 3. Rupertus.* ¶ ἑστῶτες] *Al. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Areth. Lat. Syr.* At *Hippolytus* & *Andreas*, quos Millius in Proleg. sect. 1008. citat, non huc pertinent. [ἑστῶσαι] *edd. And. Hippol.* Haud scio an *Cov.* & alii.

5 θέλει prius] *Comp. Al. And. Hunt. M. Sin. Vff. Areth.* θέλῃ *Er. Steph.* edd. &c. θελήσει *Hippol. Primas.* Ex allit. ad ἀδικῆσαι. ¶ ἐκπορεύεται] ἐξελεύσεται *Hippol.* ¶ θέλει αὐτὰς] *Comp. And. 1. M. Vff. Areth.* Lectio media. θελήσῃ αὐτὰς *Al.* θελήσει ἐν τούτοις *Hippol.* θέλῃ *Er. ed. 1. 2.* αὐτὰς θέλῃ *Er.* ed. seq. & *Steph.* ed. *eos voluerit* habent *Haymo*, *Rupertus.* αὐτὰς θέλει *And. 2. Hunt. Pet. 2. 3. Primas.* ¶ ἀδικῆσαι] *edd. mss. Arm. Copt.* &c. Ex anteced. [ἀποκτεῖναι] *And. Barb. 1.* Caret hoc hemistichio *Ticonius;* sed pro priore ἀδικῆσαι habet *lædere vel occidere:* & *Glossa* interlin. ad *lædere* notat, *corporali morte.* ¶ ἕτω] ~ *Al.*

6 ἐξουσίαν] τὴν ἐξουσίαν *Al.* ¶ ὑετὸς βρέχῃ] *Comp. Al.* apud Marckium, *Vff.* plurisve, nec non *Ticon. Primas.* ὑετὸς βρέξῃ *Hippolytus.* βρέχῃ ὑετὸς *Er. Steph.* edd. ¶ ὑετὸς] ~ *Lat.* ¶ τὰς ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν] *Comp. Al. And Vff.* & novem alii, *Hippolytus* (cujus aliud exemplar habet τὰς ἡμέρας τῆς παρουσίας τε ἀντιχρίστε·) *Areth.* at, ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν

αὐτῶν τῆς προφητείας, *Er. And. 1.* nec non *Ticon. Primaſ.* & ſic, ταῖς omiſſo, *Steph.* ed. 3. neſcio an *Seid.* cum *Steph.* ιε. ¶ τῆς προφητείας] ~ *Syr.* (ex rhythmo ἡμέρας·) ſed reſtituunt ei Polyglotta. ¶ αὐτά] ~ *Er. ed. 1. 2.* ¶ ἐν] *Comp. Er. ed. 1. 2. Al. And. Bar. L. M. Vff. Hippol. Primaſ.* ~ *Er.* ed. 3. &c. Poſt γῆν, ἐν facile omiſſum. ¶ θελήσωσι] θέλωσι *Pet. 3.*

7 ὅταν τελέσωσι] ὅτε τελέσωσι *Er. And.* ¶ θηρίον] θηρίον τὸ τέταρτον *Al.* Quaſi eſſet quarta beſtia Danielitica. ¶ τὸ alterum] ~ *Er.* ¶ μετ' αὐτῶν πόλεμον] *Comp. Al. Vff.* pluresve, *Hippol. Lat. Syr.* πόλεμον μετ' αὐτῶν *Er. Steph.* edd. *And.* ¶ καὶ ἀποκτενεῖ αὐτὰς] ~ *Pet. 3. Syr.* αὐτὰς recurrente. καὶ ἀποκτανεῖ αὐτὰς *Er.*

8 τὸ πτῶμα] *Al. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Sin. Vff. Areth. Lat.* in *alia translatione* apud *Primaſium*, *Ticonius.* Vid. *Gnom.* [τὰ πτώματα] *edd. And. Lat. Hieron.* neſcio an *Pet. 3. Steph.* ιε. ις. cum *M. Syr.* Ex v. 9 fin. ¶ ἐπὶ] ἐάσα præmittit *And. 1. Barb. 1.* ſic *projicitur*, aut *ponent*, aut *ponit*, aut *jacebunt*, inſerunt *Latini.* ¶ τῆς πλατείας] *plateis* habet *Lat.* ex rhythmo *civitatis.* ſed *platea* remanet apud *Hilarium* in 1 Cor. IV. *Haymonem* & alios. τὰς πλατείας *Pricæus.* Erratum. ¶ τῆς ante πόλεως] *Comp. Al. And. Vff.* cod. multi. ~ *Er. Steph.* edd. ¶ μεγάλης] ἅταφα addit *And. 1.* ex commentario. ¶ καὶ ante ὁ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2*, (ſed habet etiam Exegeſis,) neſcio an *Cov. L.* cum *Pet. 3. Angl.* ¶ αὐτῶν] *Comp. And. Steph.* ιε. *Vff.* ceterique decem, *Areth. Lat. Syr.* &c. Probat Vitringa & Wall. not. crit. p. 394. [ἡμῶν] *Er.* ſolus. Ex frequentiſſima locutione, ὁ κύριος ἡμῶν. *Dominus* hîc loquitur, coll. v. 3. cui librarius non debebat locutionem illam, *Dominus noſter*, adſcribere. Longam a cap. X. 7. ad cap. XI. 13. pauſam tenet *Steph.* ις.

9 βλέπουσιν] *Comp. Al. And. Steph.* ιε. *Vff.* & novem alii, *Areth. Ticon. Syr.* [βλέψουσιν] *Er. Lat.* Quieſcit *Steph.* ις. Media lectio, βλέπουσι & χαίρουσι, duarum initio periocharum, quarum utraque in futuro decurrit. inde alius præſens, alius futurum per omnia poſuit. ¶ καὶ ἐθνῶν] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. L.* Sed hiatum utcumque ſarſit librarius, ante ἡμέρας inſerens καὶ οἱ ἐκ τῶν ἐθνῶν. ¶ αὐτῶν] ~ *Pet. 3.* ¶ τὸ πτῶμα] Iidem, qui verſu 8. τὰ πτώματα Iidem qui verſu 8. τὰ σώματα *And. 1.* ¶ ~ καὶ ante ἥμισυ] *Comp. And.* in mſ. Aug. in ed. Sylburg. & in comm. paſſim, *Vff.* & reliqui omnes, *Areth. Caſſiod.* p. 230. atque adeo p. 228 in marg. καὶ *Er.* neſcio an *Seid.* cum *Al.* Ex v. 11. Vacat margo Steph. ¶ τὰ πτώματα alterum] τὸ σῶμα *L.* ¶ ἀφήσουσι] *Comp. Er. ed. 3. And. 2. Lat.* &c. ἀφιοῦσι *Er. ed. 1. 2. Al. Pet. 3.* ἀφίουσι (duplici accentu) *And. 1.* ¶ μνῆμα] *Comp. Al.* (ut videtur ex ſpatio lacunæ,) *And. Vff.* & novem alii, *Areth. Æth. Arab. Ticon. Syr.* [μνήματα] *Er. Lat.* neſcio an *Steph.* ιε. ις. cum *Pet. 3.*

10 χαίρουσιν] *Comp. Al. And. 1. Vff.* & ſeptem ceteri, *Ticon.* χαρῶσιν *Er. Lat.* neſcio an *Seid. Steph.* ιε. ις. cum *Cov.* χαρήσονται *And. 2. Areth.* ¶ ἐπ'] ἐν *And. 1.* ¶ εὐφρανθήσονται] *Comp. Steph. ed. 3. And.* in cod. Palatino & in Exegeſi, &c. εὐφρανθέντας *Er. Steph. ed. 1. 2. L.* εὐφραίνονται *Al. And. 1. Pet. 3. Ticon.* ¶ πέμψουσιν] πέμπουσιν *And. 1.* manu prima: *Ticon.* δώσουσιν *And. 2. Vff.* & alii.

11 τὰς] ~ *edd.* primæ. ¶ ζωῆς ἐκ] ~ *Sin. Syr.* aliqui. ¶ αὐτοῖς] *Er. ed. 1. 2. 3. Cov. Pet. 3.* Lectio media. unde ἐν αὐτοῖς *Al. And. 1.* εἰς αὐτὰς *Colinæi ed. And.*

Digitized by Google

And. 2. Bar. Hunt. L. Seid. Sin. Vff. Areth. Ex LXX ς. XXXVII. 10. ἐπ' αὐτὰς *Comp.* neſcio an *Pet. 2. Steph. ii. ir.* cum *M.* Ex allit. ad ſeq. ¶ αὐτῶν] ~ *And. 1.* ¶ ἐπέπεσεν] *Comp. Al. And. 1. Cov. Hunt. M. Sin. Vff.* pluresve. ἔπεσαν *Er. Steph.* edd. *And. 2.*

12 ἤκουσα] *Comp. And. Bar. Hunt. L. M. Sin. Vff.* pluresve, *Areth. Arab. Ticon. Copt. Syr.* in polygl. *Caſtellio.* [ἤκουσαν] *Er.* &c. *Armen. Lat.* Ex allit. ad ſeqq. Ex eadem cauſa eadem varietas c. XII. 10. in *And. 1.* ¶ φωνὴν μεγάλην — λέγουσαν] φωνῆς μεγάλης—λεγούσης *Comp. And. M. Pet. 3.* ¶ αὐτοῖς] ~ *Al. Ticon.* Facile omiſſum ante verbum, quod item ab α incipit. ¶ ἀνάβητε] ἀνάβατε *Al.* ¶ τῇ] *edd.* &c. Fortaſſe ex v. 13. [~] *And. 1.* pluresve.

13 init. καὶ] ~ *Vff.* & alii. ¶ ὥρᾳ] *Er. And. 1. Arm. Copt. Lat.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Al.* [ἡμέρᾳ] *Comp. And. 2. Vff.* & alii novem, *Areth. Arab. Syr.* vel etiam *Seid.* Ex formula frequenti, ἐν ἑκάστῃ τῇ ἡμέρᾳ. ¶ ἑπτὰ] *ſeptuaginta* habet *Primaſ.* ¶ τὸ οὐρανὸ] ~ *Syr.*

14 ἰδὲ ante ἡ] *Steph. ed. 3.* &c. *Lat.* (præfixo &, quo *Primaſii Rupertique* textus caret,) *Syr.* ~ *Er. Steph.* ed. 1. 2. Ex alliteratione ad initium verſiculi hujus. unde ἰδὲ ante ἔρχεται repoſitum eſt in *Comp. And. 2. Bar. Cov. M. Vff. Aretha.* ¶ καὶ ἡ τρίτη] τρίτη καὶ *And. 1.*

15 ὁ] ~ *Al.* ¶ μεγάλαι] ~ *Æth.* ¶ λέγοντες] *Al. Hunt. L. Sin. Vff.* pluresve. λέγουσαι *edd.* &c. ¶ ἐγένετο ἡ βασιλεία] *Comp. Al. And. Bar. Hunt. M. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. ii. ir. Vff. Athanaſius* in Synopſi, *Areth. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr.* [ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι] *Er.* haud ſcio an *Cov. L. Pet. 3.* Ex alliteratione ad ἐγένοντο præcedens. ¶ τοῦ κόσμου] ~ *And. 1.* Facile omiſſum, ſequente τοῦ κυρίου. ¶ καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ] ἡμῶν χριστοῦ *And. 1.* ¶ βασιλεύσει] βασιλεύσει *And. 1.* manu prima, *L. Vff.* at *regnabunt* habent *Lat.* aliqui. ex cap. XXII. 5.

16 οἱ prius] ~ *Al.* ¶ τέσσαρες] καὶ τέσσαρες *Er.* ed. 5. *Orientalis* eccleſiæ confeſſio p. 320. ¶ οἱ alterum] *Comp. Er. ed. 5. And. Vff.* pluresve, *Lat. Syr.* ~ *Er. ed. 1. 2. 3. 4. Al. L.* & alii. οἱ bis legendum, ſemel ſcriptum. ¶ ~ τοῦ θρόνου] *edd., And. Orientalis* eccleſiæ confeſſ. *Lat.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Al. M.* [τοῦ θρόνου] *Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. ii. ir. Vff. Areth.* (qui omnes mox pro καθήμενοι habent οἱ κάθηνται, interpretamenti cauſa,) *Syr.* ¶ ἔπεσαν] *Er. Steph. Mill.* edd. *And. 2. Orient.* eccl. conf. ἔπεσον *Comp. And. 1.*

17 θεὸς] ἡμῶν addit *And. 1. Lat.* aliqui. ¶ ~ καὶ ὁ ἐρχόμενος] *Al. And. 2. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph. ii. ir. Vff. Areth. Lat.* (in mſ. Colonienſi; in Ienenſibus, ni fallimur, tribus; in Bibliis Frowinianis & in aliis duobus codicibus Murenſibus; in Pariſinis quatuor,) *Primaſius, Haymo, Rupertus* p. 309. *Purvæus, Syr.* Probat Millius, Zeltnerus in diſſ. quæ inſcribitur Evangelium tetragrammaton e N. T. exulans p. 29. & editor Londin. διγλωσσος. Vid. *Gnom.* [καὶ ὁ ἐρχόμενος] *edd.* (etiam *Comp.*) *And. 1.* (additamentis, ex paralleliſmo, onuſtus,) vel etiam *M.* (minime vetus, ac paſſim, ut videtur, ex Comp. deſcriptus,) *Valla, Armen. Copt. Lat.* aliqui. Ex capitibus ſuperioribus. ¶ τὴν prius] ~ *Er. Steph. ed. 1. 2.*

18 νεκρῶν] νεκρῶν σε *Sin.* διό φησι, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σε, καὶ ὁ καιρός σε τῶν νεκρῶν addit

Pet. 3. ex Andreæ exegeſi. ¶ τοῖς ἁγίοις —— μεγάλοις, καὶ] τὰς ἁγίας καὶ τὰς φοβερὰς τὸ ὄνομά σε, τὰς μικρὰς καὶ τὰς μεγάλας *Al.* ¶ [φθείροντας] *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2.* vel etiam *Lat.* διαφθείραντας *Cov. M.*

19 init. καὶ] ~ ed. *Benedicti Prævotii, Mog.* ¶ ἠνοίγη] ἠνοίχθη *Vff.* & alii. ¶ [ὁ] *Al. L. Victorinus.* ¶ αὐτῦ] *Er. And. 1. Lat.* multi, *Syr.* vel etiam *Pet. 3. Steph. ιγ.* cum *Al.* [τῦ κυρίᾳ] *Comp. And. 2. Vff.* & novem alii, *Areth.* τῦ θεῦ *Æth. Arab.* & inde N. T. ed. *Carolæ Guillard* Pariſ. A. 1543. in append. *Armen.* [~] *Copt. Lat.* in Bibliis regiis, *Haymo, Caſtellio*, vel etiam *Ticonius* & *Primaſius* in commentariis, & hic in ſummario quoque. Lectio media, varie ſuppleta. ¶ φωναὶ καὶ βρονταὶ] βρονταὶ καὶ φωναὶ *And. 1.* in textu, *Syr.* ¶ καὶ βρονταὶ] ~ *Lat.* hodie. ¶ καὶ σεισμὸς] ~ *Comp. Pet. 2. Vff.* & alii. Hiatus, καὶ recurrente. καὶ σεισμοὶ *And. 1.*

CAP. XII.

1 περιβεβλημένη] περιβλεπομένη *Al.* ¶ ἡ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ δώδεκα] δεκαδύο *Pet. 3. Hippol. Methodius* in Ep. Clerici de N. T. Mill.

2 κράζει] *Er. And. 1. Hippolytus*, vel etiam *Pet. 3.* cum *Al.* (qui καὶ addit,) *Lat.* ἔκραξεν *Hunt. L.* ἔκραζεν *And. 2. Steph. α. ιι. ιι* vel potius ις, *Vff.* & reliqui, (quanquam *M.* & huc & ad ἔκραξεν citatur apud Millium,) *Areth. Æth. Primaſ. Syr.*

3 μέγας πυῤῥὸς] πυῤῥὸς μέγας *And. 2. Seid. Methodius* apud Clericum, nec non in *And. 1.* comm. *Primaſius.* πυρὸς μέγας *Bar. Cov. Pet. 2. Sin. Vff.* manu prima, *Syr.* namque πυρὸς genitivus eſt *Syro*, *Athanaſio* in Synopſi, nec non *Andreæ* in comm. ¶ αὐτᾶ] αὐτῶν *Al. Lat.* aliqui. ¶ ἑπτὰ διαδήματα] *Comp. Al. And. 2. Vff.* vel etiam *Cov.* pluresque, *Lat.* in cod. multis. διαδήματα *Er. ed. 1. 2. And. 1.* manu prima. (ſed ἑπτὰ habet etiam Exegeſis *Andreæ* ad h. l. & ad cap. XX. 4. & in ea ad h. l. *Methodius:*) *Pet. 3.* διαδήματα ἑπτὰ *Er.* ed. 3. & aliæ.

4 αὐτᾶ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ [~ τᾶ ἀρνῒ] *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2. Methodius, Lat.* in mſ. Picturato, *Hieronymus* ſæpe, *Petrus Bleſenſis* ſerm. 28. vel etiam *Haymo* in comm. *Onus eccl.* c. 21. τεκεῖν] *Er.* &c. Et Aoriſtus quidem conſtruitur cum μέλλω, c. II. 10. III. 2. ſed hoc fortaſſe loco eſt alliteratio ad τεκεῖν, τίκῃ, τίκτον, ἔτεκεν v. 2. 4. 5. [τίκτειν] *Comp. Hippolytus.* ¶ [φάγῃ] *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1.*

5 υἱὸν] ~ *Primaſ. Mog.* ¶ ἄῤῥενα] ἄρσεν *Al.* Id compenſat librarius verſu 13. ¶ ποιμαίνειν] ποιμανεῖν *Comp.* ¶ πάντα] ~ *Rupertus* in comm. ¶ ἐν] ~ *Er. And. Pet. 3.* ¶ ἡρπάσθη] ἡρπάγη *Comp. M. Hippol.* ¶ πρὸς iterum] *Comp. Al. And. 2. Vff.* & ſex alii, *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr. Hippol.* εἰς *Hippol.* alio loco. ~ *Er. And. 1.* neſcio an *Seid. Pet.* & *Steph.* bini.

6 ἐκεῖ prius] *Comp. Al. And. 2. Vff.* (& hic quidem ſtudio; nam τόπον jam coeptum fuerat ſcribi:) & ſex alii, *Methodius, Arethas.* [~] *Er. And. 1.* neſcio an *L. Pet. 3. Seid. Steph. ιι. ιγ.* Facile omiſſum poſt ἔχει. ¶ τόπον] τὸν τόπον ἐκεῖ *Hippol.* ¶ ὑπὸ] *Comp. And. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Vff. Methodius, Arethas.* ἀπὸ *Er. And. 1.* manu prima, *Hippol.* neſcio an *Seid. Steph. ιι. ις.* cum *Al. Pet. 3. M.* Ex cap. III. 12. &c. ¶ τᾶ] *And. 2. Vff.* ¶ τρέφωσιν] ἐκτρέφωσιν *Comp. Bar. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Sin. Vff. Areth.* Alliteratio ad ἐκεῖ. *paſcat* habent *Lat.* aliqui.

7 πόλε-

Digitized by Google

7 πόλεμος] *proelium magnum* habet *Lat.* hod. ¶ ὁ prius] ὅ τι *Al.* καὶ ὁ *Syr. Angl.* ¶ τῷ πολεμῆσαι] *Comp. Al. Cov. M. Pet. 3. Sin. Steph. ii. Arab. Marius Victorinus lib. III. Primas. Cassiodorus, Syr.* unde *vidi pugnare* habet *Hilar.* in Eph. I. πολεμῆσαι *And. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Vff.* τῷ bis legendum, semel, in αὐτῷ, scriptum. ἐπολέμησαν *Er.* solus, vel cum *Steph. ic.* ¶ μετὰ] *Comp. Al. And. Vff.* & septem alii, *Areth. Lat.* κατὰ *Er.* nescio an *Sin. Steph. ii. ic.* cum *L.*

8 ἴσχυσεν & αὐτῷ] *Comp. Bar. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. ii. Vff. Æth.* (apud Io. De la Haye,) *Arab. Victorinus.* Item, ἴσχυσεν, non ἴσχυσαν, *Al.* Vid. *Gnom.* [ἴσχυσαν & αὐτῶν] *Er. And. Lat. Syr.* nec non *L.* Nescio an *Steph. ic.* cum *Pet. 3.* Videtur αὐτῶν casu, & inde ἴσχυσεν consilio factum. ¶ ἐδὶ] *Comp. Al. And. ed. Vff.* cod. plurimi. ἅτε *Er. Steph.* edd. *And. 1.* ¶ εὑρέθη αὐτῷ] αὐτῶν εὑρέθη *And. Ticon. Syr.* nec non *Primas.* ¶ ἔτι] ~ *Cov. Hier.* in Esa. XXVII.

9 ὁ ante ὄφις] ~ *Er. Steph. ed. 1. 2. And. 2.* ¶ καὶ ὁ] *Er.* nescio an *Seid. Steph. ii. ic.* cum *Al. L. Pet. 3.* [καὶ] *Comp. Vff.* & sex alii, *Areth.* Hoc *Andreas* facilius explicat, sed καὶ ὁ firmius legit. Hoc *&* omittit *Ticon.* ¶ μετ' αὐτῆς ἐβλήθησαν] ~ *And. 1.* ¶ μετ' αὐτῆς] ~ *edd.* quædam veteres & novæ. sphalmata.

10 ἐν] *de* habent *Primas.* & alii. ¶ ἐν τῷ ἀρανῷ λέγεσαν] *Comp. Al. Steph. ii. Vff.* cod. plurimi, *Lat. Syr.* λέγεσαν ἐν τῷ ἀρανῷ *Er. And. 1.* unde nonnulli, ἐν τῷ ἀρανῷ ἄρτι construunt: sed citra eam constructionem stat antitheton inter *coelos*, & inter *terram ac mare*, v. 12. ¶ ἐβλήθη] *Al. And. 1. Barb. 2. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Sin. Vff. Areth.* Vti v. 9. κατεβλήθη *edd., And. 2.* nescio an *L. Seid. Steph. ii. ic.* cum *M. Pet. 3.* Ex alliteratione ad κατήγορος. ¶ ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ [κατήγωρ] *Al.* Id probant Prolegomena Wetsten. p. 184. *codices, qui* sic habeant, plurali numero laudantia. Vid. *Gnom.* ¶ αὐτὰς] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And.* plurisve. αὐτῶν *Comp.* &c. Ex alliteratione ad ων hîc frequens. ¶ [~ ἡμῶν] *Er. ed. 1. 2. 3. And. L.* Facile omissum ante ἡμέρας, vel ex præcedentibus iteratum.

11 αὐτῶν prius] αὐτῆς *Barb. 1.* Fortasse *Latino*, qui *sui* habet, male intellecto. Confer *And.* ed. Sylburg.

12 τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσσῃ] *Comp. And. 2. Vff.* & novem alii, *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* [τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν] *Al.* quanquam pro γῆν habet ἀγάπην. Ex allit. ad ἠγάπησαν v. 11. *mari & terræ* habet *Onus ecclesiæ* c. 68. Conf. Ap. X. 8. τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν Exegesis *Andreæ*, & inde *Er. And. 1.* nescio an *Pet. 3.* Diu silet *Steph. ic.* ¶ ἔχων] ὁ ἔχων *Er. Steph. ed. 1. 2. And. 1.* Ex consuetudine librarii. nam frequens ὁ ante ἔχων in Ap.

13 εἶδον — ἐδίωξε] εἶδον — ἐδίωξα *Er. ed. 1. 2.* ¶ τὴν prius] ~ *Comp.* ¶ ἄρρενα] ἄρσενα *Al.* υἱὸν *Syr.* exceptis Polyglottis.

14 αἱ] *Al. And. Pet. 3.* plurisve. Omittit, & alio loco ponit, *Hippolytus.* Articulus in *aquila* post se trahit articulum in *alis.* [~] *edd.* &c. ¶ πέτηται] πίτηται *Er.* ¶ εἰς τὴν ἔρημον] ~ *And. 1. Pet. 3.* ¶ ὅπου τρέφεται] *Er. And. 1. Hippol. Lat.* vel etiam *L. Steph. ic.* cum *Al. Pet. 3.* [ὅπως τρέφηται] *ceteri omnes, Areth. Arab. Syr.* Vtrumvis ex v. 6.

15 ἐκ τῆς στόματος αὐτῆς ὀπίσω τῆς γυναικὸς] *Comp. Al. And. Vff.* plurisve, *Lat. Syr.*

ὀπίσω τῆς γυναικὸς ἐκ τῶ στόματος αὐτῶ Er. ¶ αὐτὴν] Comp. Al. And. 1. Bar. Hunt. M. Sin. Vff. Areth. Lat. Syr. ~ Er. ed. 1. 2. ταύτην Er. ed. 3. & aliæ, And. 2. Hippol.

16 ἡ γῆ] edd. &c. Iteratum fortaſſe ex properatione, poſt ſimilem terminationem, ἐβοήθησεν, ἤνοιξεν. [~] Hippol. Ticon. Primaſ. Legit & non legit Rupertus. ¶ τὸν ποταμὸν ὃν] τὸ ὕδωρ ὃ Al. ¶ δράκων] ὄφις Hippol.

17 ~ τῶ ante ἰησῶ] Al. And. Vff. & alii, Hippol. τῶ edd. ¶ ~ χριστῶ poſt ἰησῶ] Comp. Al. And. Vff. & novem alii, Hippol. Areth. Arab. Lat. in cod. multis, Haymo, Rupertus, Syr. Habet Er. Lat. hodie, neſcio an Seid. Steph. ıε.

18 ἐστάθην] edd. And. Vff. Valla, Armen. Copt. Rupertus, ſi non l. XIII de Vict. Verbi Dei, c. 9. at certe in comm. clare, Syr. in margine cod. mſ. Scalig. &c. Probat Zegerus, apud quem nonnulli cod. Latini ſteti habent. Vid. Gnom. [ἐστάθη] Ald. Al. Æth. Arab. Lat. Ticon. Syr. Facile, litera addita fuit, facile detracta.

CAP. XIII.

1 ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον] θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς θαλάσσης And. Primaſ. nec non Ticon. Syr. ¶ κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ] Comp. Al. And. Bar. Vff. cod. plurimi, Athanaſii Synopſis, Copt. Caſſiod. Primaſ. Syr. vel etiam Æth. Arab. κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα Er. Steph. edd. Armen. Lat. hodie. Ex cap. XVII. 3. 7. ¶ κεράτων] κεφαλῶν Æth. ¶ δέκα alterum] ~ Primaſ. non ſemel. ¶ ὄνομα] Er. And. Arm. Copt. Primaſ. Haymo. neſcio an Pet. 2. 3. Steph. ıε. cum L. conf. v. 17. [ὀνόματα] Comp. Al. Vff. & ſeptem alii, Areth. Arab. Lat. hodie, Syr. Ex rhythmo διαδήματα. ¶ [~ βλασφημίας] Copt. Nullum verbi hujus apud Latinos omiſſi veſtigium reperio: ſed tamen amplius quæſiſſe juverit.

2 ὅμοιον] Er. ed. 1. 2. 3. And. 2. in comm. Pet. 3. Et ſic ubique ὅμοιος, abſque verbo ſubſtantivo, ponitur in Apocalypſi. Hinc ὅμοιον ἦν And. Lat. Iren. ἦν ὅμοιον Comp. &c. ¶ παρδάλει] πάρδαλι Al. Cov. ¶ ἄρκος] Al. And. 1. manu prima, Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. 3. Sin. Vff. Sic LXX paſſim. ἄρκτα edd. &c. pedes urſi habent Lat. aliqui. ¶ μεγάλην] ἔδωκεν αὐτῶ addit Al. Fortaſſe e gloſſa marginis, monente, τὸ μίαν v. 3. pendere ab ἔδωκεν v. 2.

3 ~ εἶδον] Comp. Al. And. 1. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. Sin. Areth. Æth. Arab. Armen. Copt. Irenæus (in omnibus editionibus & manuſcriptis, ut Grabius notat,) Primaſius, Rupertus in comm. ad hunc textum, & in Zach. XI. & plane l. XIII de victoria Verbi Dei, c. 9. Syr. [εἶδον] Er. And. 2. neſcio an Seid. (cujus pauſa eſt a verſu 2 ad 8.) Steph. ıε. ıſ. cum Pet. 3. Lat. hod. ¶ ἐκ] Comp. Al. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. Vff. Lat. Primaſ. nec non Syr. [~] Er. And. &c. ¶ ὡς] ὡσεὶ Comp. And. 2. Vff. & alii. ¶ ἐσφαγμένην] ἐσφραγισμένην And. 1. 2. Vff. & al. ¶ ἐθαύμασεν ὅλη ἡ γῆ] Comp. Bar. Cov. Hunt. M. Steph. ıε. Vff. Areth. Æth. Arab. Lat. Iren. Syr. ἐθαυμάσθη ὅλη ἡ γῆ Colinæi ed. Al. And. 1. Ex allit. ad ἐθεραπεύθη. ἐθαυμάσθη ἐν ὅλη τῆ γῆ Er. And. 2. neſcio an L. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph. ıſ. Quaſi terræ non poſſet adſcribi mirabunda ſequela.

4 τῶ δράκοντι] Comp. Al. And. Vff. &c. Areth. Media lectio, cum ea, quæ ſequitur, τὸ θηρίον. unde alii accuſativum, alii dativum bis poſuere. Vid. Gnom. τὸν δράκοντα

δράκοντα *Er.* nescio an *Seid. Steph.* ιϛ. ¶ ὅτι ἔδωκε] *Al. And. Pet.* 3. *Æth. Iren. Primas. Syr.* ὃς ἔδωκεν *Er. Lat.* Dubium an *Seid. Steph.* ιϛ. τῷ δεδωκότι *Comp. Bar. Cov. Hunt. M. Pet.* 2. *Sin. Steph.* ια. *Vff. Areth.* τῷ δόντι *L.* ¶ τὴν] *Comp. Al. And. Vff.* & alii. unde *omnem* supplet *Primasius.* ~ *Er. Steph.* edd. ¶ καὶ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ] ~ *And.* 2. *Pet.* 3. *Syr.* θηρίῳ recurrente. ¶ τὸ θηρίον] *Er. And.* vel etiam *Al.* τῷ θηρίῳ *Vff.* &c. cum *Aretha*, vel etiam *Seid.* Adde nominatim *Steph.* α. ια. ια. vel potius α. ια. ιϛ. nam *Steph.* ια nusquam alibi ad Apocalypsin citatur: sed *Steph.* ιϛ. v. gr. cap. III. 1. 3. cum iis proprie codicibus congruit, qui hoc loco idem habent quod *Steph.* α. ια. &c. adeoque hoc etiam loco cum tot aliis codd. congruit sine dubio *Steph.* ιϛ. Certe aut perbrevem tantummodo periocham habuit *Steph.* ια ex Apocalypsi (sicut ex Matth. & ex Ioh., quod observat Millius Prol. 1171.) aut plane pro ιϛ irrepsit ια. coll. Var. cap. XII. 1. Etenim Colinæana Novi testamenti editio in Actis Epistolisque permulta codicis *Steph.* ια vestigia, in Apocalypsi nullum habet. Non pauca sphalmata Apocalypticus Stephani margo habet, ut omnes deprehendent, qui vel α ejus ad ipsam ed. Comp. Stephano per α notatam examinaverint: manuque scriptos codices ad Ap. non nisi duos citat, in iis quoque locis, ubi textus, ad quem codices suos conferebat, aperte mendosus erat. Igitur non nisi duos habuit: unde etiam compendioso illo ϖ. quo πάντα *omnia* exemplaria sua in ceteris libris N. T. notat, in Apocalypsi abstinet. Quorsum hæc? ne falsus numerus codicum (video enim, codici *Steph.* ι, de quo Var. c. XIX. 14. & codici huic *Steph.* ια Apocalypsin tribui,) introducatur cum detrimento veritatis. ¶ καὶ τὶς] *Comp. Al. And. L. M. Pet.* 3. *Æth. Lat. Iren. Syr.* [τὶς] *Er.* vel etiam *Pet.* 2. *Seid.* cum *Bar. Cov. Hunt. Sin. Vff.* Ex allit. ad τὶς præcedens. Vacat margo Stephani. *aut quis* habent *Arab. Ticon. Dionysius Carthus.* ¶ δύναται] *Er. And.* nescio an *Seid. Sin.* cum *Al. Cov. Pet.* 3. *Iren.* nec non *Lat.* [δυνατὸς] *Comp. Bar. Hunt. L. M. Pet.* 2. *Steph.* ια. ιϛ. *Vff. Areth.* Ex allit. ad ὅμοιος.

5 λαλεῖν] λάλον *Er.* ¶ βλασφημίαν] *Comp. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet.* 2. *Sin. Steph.* ια. *Dionysius Al.* apud Eusebium, *Areth. Lat.* in Steph. ed. & in ms. Charitino, *Irenæus*, *Rupertus.* uti v. seq. βλασφημίας *Er. Lat. Ticon.* vel etiam *Steph.* ιϛ. cum *Vff.* βλάσφημα *Al. And. Pet.* 3. Ob μεγάλα. ¶ ποιῆσαι] *Er. And. Lat. Primas. Syr.* vel etiam *L. Pet.* 2. cum *Al. Pet.* 3. (ex v. 7.) nec non *Æth.* qui *signa* addit. πόλεμον ποιῆσαι *Comp. Vff.* & septem alii, *Areth. Arab. Copt. Cassiod.* Ex v. 7. [~] *Armen.* (cui Vscanus ex Vulgata addidit *arnel, facere*, sed alio genere scripturæ, ut solet in iis quæ addit vel ex Vulgata vel aliunde:) *Iren. Primas.* in Ap. XIII. 18. nec non *Dionysius Alexandrinus*, qui pro ποιῆσαι μῆνας habet καὶ μῆνες· & *Prosper*, qui *loquendi* supplet. ¶ δύο] καὶ δύο *Al. Vff. Iren.*

6 βλασφημίαν] *edd. mss. Iren. Ticon.* &c. nec non *Ambros.* l. II de fide, c. 4. βλασφημίας *Al. Lat.* Ex. v. 5. ¶ ~ καὶ ante τὰς] *Al. Bar. Cov. Hunt. L. M. Sin. Vff. Ticonius* aperte, *Primas. Syr.* apud De Dieu. [καὶ] *edd.* &c. *Iren.*

7 καὶ ἐδόθη usque αὐτὰς] ~ *Al. And.* in cod. Pal. & in comm. *L. Pet.* 3. *Iren.* In anaphora. Hæc post ἔθνος supplet *Syr.* Non ita respondent verbis Dan. VII. 21. hæc verba, ut ex illis huc traducta videri debeant. ¶ πόλεμον ποιῆσαι] ποιῆσαι πόλεμον *Comp. And.* 1. *Vff. Primas.* Citius arreptum ποιῆσαι ex v. 5. ¶ καὶ λαὸν] *Al. And.* 1.

Digitized by Google

And. 1. Barb. 2. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Steph. 11. Vff. Areth. Æth. Arab. Lat. Iren. Syrus, etiam in polyglottis, ubi id ante καὶ φυλὴν habet *Syrus*. [~] *edd.* neſcio an *Pet. 3. Seid. Steph. 15. Ticon.* cum *M.*

8 αὐτὸν] *Al. And. 1. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Areth.* unde *eum* habet *Iren.* in mſſ. *Primaſius, Haymo, Rupertus.* Nam ſi αὐτῷ legiſſent, *eam*, ſcil. *beſtiam*, potius haberent. [αὐτῷ] *edd.* &c. Ex allit. ad v. 7. ¶ ὃν] *cujus* habet *Iren. Primaſ.* nec non *Ticon.* ᾧ *Sin.* ¶ ὃν ἐ γίγραπται τὸ ὄνομα] ἐαὶ γίγραπται τὸ ὄνομα αὐτῶ *Al.* ut ſi beſtiæ nomen eſſet *να.* ¶ ἐ] ἔτι *Seid. Sin. Vff.* ¶ τὸ ὄνομα] *Comp. Al. And. 2. Vff.* & octo alii, *Æth. Arab. Iren. Ticon. Primaſ. Syr.* [τὰ ὀνόματα] *Er. And. 1. Lat.* hodie, vel etiam *Pet. 3.* cum *Hunt. Steph. 15.* Ob ὃν plurale. ¶ τῷ βιβλίῳ] *Comp. Al. And. Vff.* & octo alii. τῇ βίβλῳ *Er.* vel etiam *Pet. 3. Steph. 15.* cum *Hunt.* ¶ τῆς ζωῆς] ~ *Primaſ.* ¶ τῷ alterum] *Comp. Al. And. Vff.* & ſeptem alii. ~ *Er.* Neſcio an *L. Seid. Steph. 11. 15.* ¶ ἐσφαγμένα] ἐσφαγισμένα *Er. ed. 1. 2.* ἐσφραγισμένα *And. 1. Vff. Arab. Ticon. Beda.*

10 αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς] *Er. Lat. Iren. Syr.* vel etiam *Pet. 2. 3. Steph. 11. 15.* cum *Hunt. Sin.* & (verbis, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει, in rhythmo omiſſis,) *And. 1.* Lectio media. [ἔχει] *Comp. And. 2. L. M. Seid. Vff. Valla.* Ex v. 9. ἔχει αἰχμαλωσίαν εἰς *And.* in exeg. εἰς *And.* in mſ. Bavar. *Baroccianus.* Recurrente αἰχμαλωσίαν. εἰς αἰχμαλωσίαν, εἰς *Al.* αἰχμαλωτίζει, εἰς *Cov.* Gloſſæ. ¶ μαχαίρᾳ bis] μαχαίρῃ *Al.* ¶ ἀποκτενεῖ, δεῖ] ἀποκτανθῆναι *Al.* ¶ [ἀποκτίνει] *Dionyſius Carthuſ. Syr.* neque obeſt *Latinus*, Circumflexus in ει pictus, vel ex alliteratione ad δεῖ, vel quia ἀποκτενεῖ non pro præſenti agnitum fuit.

11 καὶ εἶχε] ἔχον *And. 1.* ex comm. *Primaſius, Rupertus.* ¶ δύο] ~ *Bar. Hunt. Pet. 2. Sin. Steph. 11. 15. Areth.* ¶ [ἀρνίε] *Er. Steph. ed. 1. 2. And. 1.* manu prima, *Lat.* τῷ ἀρνίῳ *Vff.*

12 ποιεῖ — ἐποίει] *Comp. Steph. 15.* adeoque *Bar. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Sin. Areth.* Enimvero Millius hos omnes, ſiglis ſuis impeditus, *Hippolyto*, de quo mox, jungit. Lectio media, quam habet etiam *And. 2.* unde ἐποίει — ἐποίει *Hippolytus, Lat.* Alteram verſiculi partem tranſilit *Ticonius*, in altera *facit* habet. ἐποίει — ποιεῖ *Primaſ.* ποιεῖ — ποιεῖ *Er. And. 1.* vel etiam *Pet. 3. Seid. Steph. 11.* cum *Al. L. Vff.* ¶ ἐν αὐτῇ κατοικῆντας] *Comp. Al. Vff.* pluresve, *And. Hippolytus* duobus locis. κατοικῆντας ἐν αὐτῇ *Er. Steph.* edd. ¶ προσκυνήσωσι] προσκυνήσουσιν *Al. Cov.* ¶ τὰ θανάτε] ~ *Al.*

13 ποιεῖ] ἐποίει *Hippol. Æth. Lat.* Obſtat præſens ποιῇ, quod ſubſequitur. *faciet* habet *Ticon.* ¶ ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τῆς ἐρανῆς] *Er.* ſolus, an etiam *Pet. 3.* ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβῆναι ἐκ τῆς ἐρανῆς *Hippolytus.* ἵνα ἐν πλάνῃ ποιῇ πῦρ ἐκ τῆς ἐρανῆς καταβαίνειν *And. 1.* ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ ἐκ τῆς ἐρανῆς καταβαίνειν *Al. And. 2. Lat.* & (cum exceptione mox indicanda) *Irenæus.* καὶ πῦρ ἵνα ἐκ τῆς ἐρανῆς καταβαίνῃ *Comp. Bar.* & octo ceteri, *Areth.* nec non *Vff.* Dubito an *Æth.* Poſt μεγάλα librarius ἵνα, voculam eadem vocali terminatam, omiſit, deinde eandem repoſuit, & conſtructionem mutavit. ¶ καὶ] *edd.* &c. Ex v. 15. [~] *And. 1*, ut diximus; *Ticonius, Haymo*, vel etiam *Irenæus*, quippe cujus nomine *ut* & alii libri habent, alii *&* *ut*. Pro ἵνα καὶ πῦρ, ἵνα πῦρ habet etiam *L.* Ex una translatione *&* ponit *Primaſius*, ex alia omittit.

Digitized by Google

tir. ¶ εἰς] *Er. Al. And. 1. Iren.* vel etiam *Pet. 3.* ἐπὶ *Comp. And. 2. L. Vff.* & novem alii, *Hippolytus, Arethas.* Ex alliteratione ad v. 14. ¶ τῶν] τῶν υἱῶν τῶν *Pet. 3.*

14 πλανῇ] πλανῇ τὰς ἐμὰς *Comp. Bar.* & alii. Ex cap. II. 20. ¶ αὐτῷ] αὐτῇ *Al.* Ex allit. ad ἐδόθη. ¶ [λίγον] *Curcell. ed. Hippolytus.* ¶ ἐπὶ τῆς γῆς] τὴν γῆν *Hippol.* ¶ ὃ] ὃς *Al.* ᾧ *Bar. Cov. Vff.* ¶ ἄχρι] *Comp. And. Vff.* & novem alii, vel etiam *Areth. Syr.* [ἔχει] *Er. Hippol. Lat.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Al. L.* ¶ τῆς μαχαίρας καὶ ἔζησε] καὶ ἔζησεν ἀπὸ τῆς μαχαίρας *Steph. ed. 1.* & ex alii, *Areth.* καὶ ἔζησεν ἀπὸ τῆς πληγῆς τῆς μαχαίρας *Vff.*

15 αὐτῷ] αὐτῇ *Al.* ¶ δᾶναι πνεῦμα] πνεῦμα δᾶναι *Comp. Vff.* pluresve, *Hippol.* ¶ ἵνα καὶ] *Er. And. 2. Lat.* in ms. Col. &c. [ἵνα] *And. Cov. Æth. Mog.* Lectio media. καὶ ἵνα *Comp. Lat.* Ex alliteratione ad θηρία καὶ subsequens. ¶ ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τῷ θηρίῳ] ~ *Vff. Arab. Syr.* extra Polyglotta. Recurrente θηρίον. ¶ ποιήσῃ] *Er.* &c. Ex allit. ad λαλήσῃ. [ποιήσα] *Vff.* pluresve. Vtrumque *Hippolytus.* ποιεῖ *Comp.* Ex v. 16. Nil horum non habent *Latini.* ¶ ὅσοι ἂν μὴ προσκυνήσωσι] τοὺς μὴ προσκυνοῦντας *Comp.* ¶ ἂν μὴ] ἐὰν μὴ *Al. And. 2. Vff. Hippol.* ¶ τὴν εἰκόνα] τῇ εἰκόνι *Comp. Barb. 4. Vff.* & alii, *Hippol.* Ex præced. ¶ ἵνα ante ὅσοι] *Al. And. Hippol.* Cod. plurimi, *Lat. Syr.* ~ *And. 2. Vff.* unde ante ἀποκταν θῶσι id inserunt *edd.* & pro ἀποκταν θῶσι, ἀποκταν θῆναι habet *L.*

16 δῶσιν] *Comp. Al. And. 1. L. M. Pet. 3. Seid. Ticon.* ed. Amorbach. nec non *Syr.* Lectio media. [δώσῃ] *Er. Hippol.* nescio an *Sin.* δώσωσιν *Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Steph. ed. 1. Vff.* δώσουσιν *And. 2. Areth.* Pro ἵνα δῶσιν, *habere* est in *Lat.* Pro ποιεῖ ἵνα δῶσιν *faciet dari* est apud *Irenæum.* ¶ χάραγμα] *Er. And. Hippol.* vel etiam *Seid.* cum *Al. Pet. 3. Lat. Syr.* [χαράγματα] *Comp. Vff.* & novem ceteri, *Areth.* ¶ αὐτῶν prius] ~ *Lat.* multi. ¶ ἢ] καὶ *Pet. 3. Iren. Haymo, Mog.* vel etiam *Arab. Ticon.* ¶ τὸ μέτωπον] *Al. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Iren. Hippol. Areth. Ticon.* [τῶν μετώπων] *edd. And.* &c. *Lat.*

17 ἵνα] *And. 1. Bar.* pluresve, *Hippolytus, Irenaus, Primasius, Angl. Syr. Arab.* καὶ ἵνα *edd.* &c. ¶ δύνηται] δύνανται *Er. Steph. ed. 1. 2. And. Vff.* ¶ ~ ἢ ante τὸ ὄνομα] *Al. And. Barb. 3. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. 3. Vff. Hippolytus* duobus locis, *Lat.* in ms. Colonienſi. unde τοῦ ὀνόματος (pro τὸ ὄνομα) *And. 1. Lat.* in ms. Charitino & apud Camerarium, *Irenæus, Primasius, Beda, Syr.* Ex seq. Etiam τὸ ὄνομα ~ *Barb. 1.* [ἢ] *edd.* vel etiam *Seid. Sin.* cum *Bar. Primasius* alio loco. Vacat margo Stephani. & habent *Lat.* aliqui.

18 ~ τὸν ante νοῦν] *Comp. & aliæ ed., Al. And. Cov.* codd. al. *Hippol.* τὸν *Er. Steph. edd.* ¶ νοῦν] ἓς *Vff.* ¶ καὶ] ~ *Bar. Cov. Hunt. L. Sin. Steph. ed. 1. Vff.* nec non *Ticon.* Ex alliteratione ad ἐστὶν ὁ præcedens. ¶ ὁ ante ἀριθμὸς] ~ *And. 2.* ¶ αὐτοῦ] αὐτῶν *Vff.* αὐτοῦ ἐστιν *Comp. And. M. Hippol. Lat.* aliqui. ¶ [χξ϶] plerique. ψξ϶ editio non una. Sphalma. ¶ ἑξακόσια] *Erasmi Schmidii* editio, ejusdemque & *Bezæ* & *Flacii* versio, *And. Cov. Vff.* pluresve. ἑξακόσιοι *Al. Lat. Iren. Comp. Erasmi Schmidii* concordantiæ. Multa numeralia masculina sunt in LXX int. idque videtur imitatus esse librarius perantiquus. ¶ ἑξήκοντα] ι (id est, δέκα,) *Pet. 2,* quem codicem sæpe Latinizare, alio loco ostendimus. *Irenæ-*

Digitized by Google

us : Ἐν πᾶσι τοῖς σπουδαίοις καὶ ἀρχαίοις ἀντιγράφοις κτλ. *In Omnibus probatiſſimis* (inquit,) *& veteribus ſcripturis numero hoc poſito, & teſtimonium perhibentibus iis qui facie ad faciem Ioannem viderunt, & ratione docente nos, quoniam numerus nominis beſtiæ* κατὰ τὴν τῶν ἑλλήνων ψῆφον *ſecundum Græcorum computationem, per literas quæ in eo ſunt, ſexcentos habebit, & ſexaginta & ſex,—ignoro quomodo erraverunt quidam ſequentes idiotiſmum,* καὶ τὸν μέσον ἠθέτησαν ἀριθμὸν τῆ ὀνόματος, τ ψήφισμα ἀφελόντες, καὶ ἀντὶ τῶν ἓξ δεκάδων μίαν δεκάδα βαλόμενοι ἔναι, *& medium fruſtrantes numerum nominis, quinquaginta numeros deducentes, pro ſex decadis unam decadem volentes eſſe. Hoc autem arbitror ſcriptorum peccatum fuiſſe, ut ſolet fieri, quoniam & per literas numeri ponuntur, facile literam Græcam, quæ ſexaginta nunciat numerum, in jota Græcorum literam expanſam.* l. V. cap. XXX. Sufficient hæc ad ſinceram lectionem aſſerendam : (quam habet etiam *Ticonius ;* quamvis apud hunc quoque, ſi exemplaria inter ſe conferas, deprehenſurus ſis, librarios e ξ feciſſe :) plures vero ſunt utilitates, ex Irenæi verbis hauriendæ. Quinquagenarium numerum, de ſexagenario ſubtractum perperam, Irenæus primum ad Latinorum rationes explicat, & ex numero *DCLXVI* ſumit medium *LX*, aitque, *L* (huic enim æquipollet *N* Græcum, per ſe in numero beſtiæ non obvium,) excidiſſe, & *X* remanſiſſe. deinde id ipſum ad Græcorum captum referens, tantundem eſſe docet, ac ſi quis pro ξ (nam etjam Græcos pro numeris literas ponere) ι poneret. Itaque Irenæus, quanquam Græce ſcriberet, tamen, Romæ verſatus, & Romanos potiſſimum contra hæreſes muniens, Latinum ſibi potius lectorem, quam Græcum, propoſuit. nam quum toties *Græcorum computationem*, *Græcorum literas* memorat, aperte de Græcis ad alios, Latinos nempe, verba facit. Quæ cum ita ſint, veriſimillimum fit, Irenæum libros ſuos non ipſum quidem tranſtuliſſe, ut ſuſpicatur Boſſuetus ad Apoc. p. 206. ſed, cum Græce ſcriberet, ea tamen ſcripſiſſe mente, ut e veſtigio Latine per alios redderentur : & revera Latine mox redditos eſſe, ſupra vidimus. Certe Latina Apocalypſeos quoque interpretatio, quæ in aliis exemplaribus habebat *DCLXVI* (unde Haimonis anagramma *DIC LVX*,) in aliis *DCXVI*, jam tum labem aliquam contraxerat, & aliquanto ante concinnata fuerat. Denique ſumma illa Irenæi vel Græci vel Latini ſimilitudo cum interpretatione N. T. Latina, non magis ex eo manaviſſe cognoſcitur, quod interpres Irenæi Latinam verſionem N. T. ſequeretur, quam quod ipſe Irenæus non ſolum Græca, ſed etiam Latina exemplaria N. T. adhibuiſſet. vide Var. 1 Cor. XI. 10. Eph. IV. 19. 1 Tim. I. 4. ¶ ἓξ] καὶ ἓξ *And. 1.* ſed, *tres*, habet *Lat.* in mſ. *Colon.* id eſt, *III* pro *VI.* frequenti notularum *II* & *V* permutatione. ſicut in vexatiſſimo Hiſtoriæ Tripartitæ loco, lib. IX. c. 38. pro *ſex*, *tres* poſuere librarii, quos notat Ioan. Garetius in præf. operum Caſſiodorii. Sic omnes literulæ numerales, quas (uti c. VII. 4 ſeqq. XIV. 20. & alibi nonnunquam,) hoc loco pro *ſexcentis*, pro *ſexaginta*, pro *ſex*, adhibuere librarii, pluribus obnoxiæ fuerunt erroribus : quo magis exiſtimare licet, hunc beſtiæ non minus, quam ceteros numeros, Hebraici textus exemplo, Iohannem plenis vocabulorum numeralium literis ac ſyllabis perſcripſiſſe. Eoque magis exiſtimamus hodie ſic eſſe expri-

Digitized by Google

exprimendos, quia multi notas κδ, μβ, ρμδ κτλ. minus expedite legunt ac pronunciant: quæ tamen inter Iohannis & Irenæi tempora in textum inferri coeptæ sunt.

CAP. XIV.

1 τὸ] *Al. Barb. 2. Cov. Hunt. Pet. 2. Vff. Orig. Syr.* [~] *edd.* &c. Ex cap. V. 6. & quia post ἰδὲ raro in Ap. articulus locum habet. ¶ ἑστὼς] *And. 1. Pet. 3.* plurefve, *Orig. Methodius.* ἑστὸς *Al.* Vtrovis modo, *Er.* ἑστηκὸς *Comp.* &c. Ex cap. V. 6. ¶ ἑκατὸν] ἀριθμὸς præmittitur in *Barb. 2. Bar. Cov. Hunt. Seid. Vff. Areth. Arab. Syr.* ¶ τὸ ὄνομα αὐτῦ καὶ] *Comp. Al. And. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph. ii. Vff. Orig. Methodius, Arethas, Cyprian. Ticon. Hieron. Primas. Cassiod. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Syr,* Lectio indubie vera Medo. [~] *Er.* ed. 1 in Gr. & ejusdem edd. seq. in Gr. & Lat. & inde alii. Apertum erratum: recurrente eodem vocabulo. Quiescit *Steph. ir* hoc toto capite, excepto versu 18. ¶ καὶ τὸ ὄνομα] καὶ *Vff.* ¶ γεγραμμένον] τὸ γεγραμμένον *Al.* καιόμενον *Er. ed. 1. 2. 3.* Alius in margine, puto, tenuiter notarat omissum illud, καὶ ὄνομα· inde alius καιόμενον legit, & hîc substituit. Conf. mox Var. ad v. 6. fin.

2 καὶ medium] ~ *Pet. 3.* ¶ καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ὡς] *Comp. Al. Vff.* & octo alii, *Orig. Areth. Arab. Lat. Primas. Syr.* nec non *Methodius.* φωνὴν ἤκουσα *Er.* nescio an *Seid. Steph. ir. Innocentius III.* cum *Pet. 3.* φωνῆς ἤκουσα *And. 2.* φωνὴν ἤκουσα ὡς *And. 1.*

3 ~ ὡς] *Comp. And. 2. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. Vff. Orig. Methodius, Areth. Æth. Arab. Hieron. Primas. Cassiod. Purveus.* [ὡς] *Er. And. 1. Lat.* hodie: nescio an *Pet. 3. Seid. Sin. Steph. ii. ir.* cum *Al.* Ex v. 2. ¶ ᾠδὴν καινὴν] καινὴν ᾠδὴν *Method. Primas.* ¶ θρόνε] καὶ τῶ ἀρνίε addit *Æth.* ¶ γῆς] αἰγύπτε addit *Æth.*

4 ἔτοί εἰσιν] *edd.* &c. *Lat. Tertull. Cyprian.* ~ *Al. Æth. Lat.* in ms. Picturato, qui tamen vicissim *sunt qui* reddit ante *sequuntur.* ¶ ἔτοι οἱ] *Er. Al. And. 1. Orig. Lat.* unde præcedentibus hoc annectit *Hervagii* editio. ἔτοί εἰσιν οἱ *Comp.* &c. *Cyprian. Ticon.* homil. 16. *Primas.* Ex anteced. ¶ ἂν] γὰρ ἂν *Comp.* ἐὰν *Vff.* ¶ ὑπάγῃ] ὑπάγει *Al. Vff.* ¶ ἠγοράσθησαν] *Er. And. Arm. Copt. Lat.* vel etiam *Pet. 3. Steph. ir.* cum *Al.* ὑπὸ ἰησῦ præmittunt *Comp. Vff.* & novem alii, *Areth. Arab. Syr,* Interpretamentum. ¶ ἀπαρχὴ] ἀπαρχῆς *Vff. Primas.* vel etiam *Æth. Arab.*

5 ψεῦδος] *Comp. Al. And. 2. Bar. Cov. Dionysianus, Hunt. L. M. Pet. 2. Sin. Steph. ii. Vff. Orig. Areth. Æth. Arabica, Lat. Hieron. Syr.* [δόλος] *Er. And. 1.* nescio an *Seid, Steph. ir.* cum *Pet. 3.* Ex 1 Petr. II. 22. ¶ γὰρ] *edd.* &c. Sic v. 4. [~] *Al. Pet. 2* an *3. Lat.* in ms. Colon. *Rupertus, Mog.* Adde *Hieronymum* & *Primasium*, qui & supplent. ¶ ~ ἐνώπιον τῦ θρόνε τῦ θεῦ] *Comp. Al. And. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Vff. Areth. Æth. Arab. Copt. Lat.* (in margine Hentenii, in ms. S. Andreæ, apud Ioan. De la Haye; nec tangit *Ticonius, Primasius, Haymo, Antonius:*) *Syr.* Etiam *Hieronymus* l. 1 c. Iovin. locum Ap.

Digitized by Google

XIV. 1. 3 ff. ita producit, ut in hæc verba desinat, *& sine macula sunt.* Vacat margo Stephani. [ἐνώπιον τῆς θρόνου τοῦ θεοῦ] *Er. Lat.* aliqui, *Armen.* Interpretamentum.

6 ἄλλον] *Comp. And. 1.* vel etiam *Seid.* cum *Al. M. Lat. Cyprian. Ticon. Cassiod. Syr.* [~] *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2. Barb. 3. Barocc. Cov. Dionysianus, Hunt. L. Pet. 2. 3. Sin. Vff. Orig. Areth. Arab.* Facile omissum ante nomen similiter sonans, ἄγγελον. Vacat margo Stephani. ¶ ἄγγελον] ἀετὸν *Bar.* Ex cap. VIII. 13. ¶ πετόμενον] *Comp. Al. And. Barb. 3. Hunt. L. M. Pet. 2. Vff. Orig.* πετώμενον *Er.* &c. ¶ μεσουρανήματι] μεσουρανίσματι *Er. ed. 1. 2. And. 1.* ¶ εὐαγγελίσαι] εὐαγγελίσασθαι *Comp. M. Orig.* ἐρχόμενον εὐαγγελίσασθαι *And. 1.* ¶ [ἐπὶ] *Al. Orig.* & *Lat.* olim. nam ἐπὶ τὰς καθημένους, ἐπὶ mox ante τῆς recurrente, omittunt *Cyprianus, Iulius Firmicus Maternus*, vel etiam *Cassiodorus.* ¶ τὰς καθημένους] *Comp. And. 2. Vff.* & novem ceteri, *Orig. Areth. Lat. Primas.* τοὺς κατοικοῦντας *Er. And. 1. Ticon.* vel etiam *L. Steph. ις.* cum *Al.* & conjunctim τὰς καθημένους τοὺς κατοικοῦντας *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ καὶ ἐπὶ] *per* habet *Cyprianus* Manutii, *Primasius, Iulius Firmicus.* ¶ ἐπὶ alterum] *Comp. Al. And. 2. Vff.* & novem alii, *Orig. Lat. Cyprian. Primas. Syr.* [~] *Er. And. 1.* nescio an *Steph. ις.* cum *Pet. 3.*

7 λέγων] *Comp. Al. And. Vff.* & novem ceteri, *Areth. Lat. Ticon.* λέγοντα *Er.* nescio an *Seid. Steph. ις. Cyprian. Primas. Purvaus.* ¶ ἐν] ~ *Al.* nescio an *Lat.* ¶ φοβήθητε] *potius* addunt *Cyprian. Primas. Iulius Firmicus.* Ex Matth. X. 28. ¶ θεὸν] *edd. Al. And.* vel etiam *Seid. Steph. ις.* cum *Hunt. M. Pet. 3. Cyprian. Ticonius, Primas. Cassiod. Purvaus, Mog. Syr.* [κύριον] *Barb. 2. Vff.* & sex alii, *Areth. Arab. Lat.* Ex Psalm. XXXIV. 9. Vtrumque *Hieronymus, Primasius.* ¶ τῷ ποιήσαντι] αὐτῷ τῷ ποιήσαντι *Vff.* αὐτὸν τὸν ποιήσαντα *And. 1. Barb. 2. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Areth.* nescio an *Orig. Lat. Syr.* ¶ καὶ post γῆν] ~ *Æth. Arab. Lat.* multi, *Cov.* ¶ τὴν ante θάλασσαν] *Comp. And. Vff.* cod. multi. ~ *Er. Steph.* edd. *mare & omnia quæ in eis sunt* legit *Cyprianus*, & (ex Cypriano fortasse) *Lat.* cod. aliqui.

8 δεύτερος] *Comp. Al. And. 2. Bar. Cov. Hunt. M. Sin. Steph. a. Areth. Arab. Primas. Syr.* & (ante ἄγγελος) *And. 1. Pet. 2* collato Fello, *Vff.* [~] *Er.* nescio an *L. Seid. Steph. ις.* cum *Pet. 3. Lat. Ticon.* Facile enim *secundus* ante *secutus* excidit. *secundus*, non *& alius*, est apud *Cassiodorum.* ¶ [~ ἄλλος] *Bar. Cov. L. Pet. 2. Sin. Vff. Æth. Arab.* Semel, postea bis, habet *Ticonius.* ¶ ἡ] *Comp. Al. And. Dionysianus, Vff.* & novem alii, *Æth. Arab. Lat. Ticon. Primas. Syr.* [ἡ πόλις ἡ] *Er. Haymo, Purvaus:* nescio an *Steph. ις.* cum *Hunt.* Ex cap. XVIII. ¶ ἐκ] *Comp. Bar. Cov. L. M. Pet. 2. Seid. Steph. a. Vff. Primasius;* credo, etiam *Barb. 2*, quippe ubi, post αὐτῆς, ἧς additur, adeoque ἐκ τοῦ κτλ. præcedentibus jungitur. Lectio media. *ut* præfigit *Copt.* [ἡ] præfigit *Al. Lat. Syr.* [ὅτι] præfigit *Er. And.* nescio an *Sin. Steph. ις.* cum *Hunt. Pet. 3. Purvaus.* Ex cap. XVIII. 3. ¶ ~ τοῦ θυμοῦ] *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1* in textu, *Ticonius, Primasius* in comm. [τοῦ θυμοῦ] *Comp.* &c. *Arm. Copt.* nec non *And.* in comm. Confer. Var. Ap. XVIII. 3. ¶ πεπότικε] πέπωκε *Copt. Primas.* ¶ τὰ] *Comp. Al. And.*

Digitized by Google

And. Barb. 2. Bar. Cov. M. Pet. 2. 3. Vff. ~ *Er. Steph.* edd. Poſt πάντα, τὰ facile omiſſum.

9 ἄλλος ἄγγελος τρίτος] *Comp. Al. And. Bar. Cov. M. Pet. 2. Sin. Steph. ii. Vff. Arab. Syr.* unde ἄλλος ἄγγελος *L.* vel etiam *Pet. 3.* & *angelus tertius* habet *Lat.* in mſ. Colon. *Haymo*, nec non *Rupertus*. Facile *alius* ante *angelus* excidit. [τρίτος ἄγγελος] *Er.* neſcio an *Seid. Steph. ıε.* cum *Hunt. Lat.* ¶ [αὐτῷ] *Al. Primaſ.* ¶ [τὸ θηρίον προσκυνεῖ] *Steph.* edd. προσκυνεῖ τὸ θηρίον *Comp. And. Vff.* pluresve. Ob τὴν εἰκόνα, in accuſativo. τῷ θηρίῳ προσκυνεῖ *Er. ed. 1. 2. 3.* Ab Eraſmo Dativum recepit textus noſter: a pluribus, ordinem verborum, quippe quem etiam *Lat. Syr.* habent. Periochæ hujus exegeſin *Andreas*, his verbis orſus, εἴ τις τῷ τεθηριωμένῳ ἀντιχρίστῳ ὑποκύπτει, verbum ita variavit, ut caſum nominis retineret. ¶ [τὸ θηρίον] τὸ θυσιαστήριον *Al.* Phantaſia librarii ad Ap. XI. 1 relapſa. ¶ τὴν εἰκόνα] τῇ εἰκόνι *Vff.* Fortaſſe ex compenſatione, ut innueret, antea ſcribendum fuiſſe τῷ θηρίῳ. ¶ χάραγμα] τὸ χάραγμα *Barb. 1.* Vel librarius vel collator incidit in verſum 11. ¶ τὴν χεῖρα] τῆς χειρὸς *And. 2* ex comm. *Lat.*

10 τῇ κεκερασμένῃ ἀκράτῳ] *mixto mero* habuit olim *Lat.* & habet *Haymo.* unde *mixto* ſolum habent *Cyprianus*, *Primaſius*: vel quia poſt *mixto*, *mero* facile omiſit librarius; vel quia *merum* pro ſimplici ſynonymo *vini* habuit. ¶ κεκερασμένῃ] κεκεραμένῃ *Pet. 3. Er.* annot. ¶ ἐν τῷ ποτηρίῳ] ἐκ τῆς ποτηρίας *Al. Vff.* Ex allit. ad ἐκ τῆς præcedens. ¶ τῆς ὀργῆς] τὴν ὀργὴν *Al.* ¶ βασανισθήσεται] βασανισθήσονται *Al. Sin. L.* ¶ [~ ἁγίων] *Al. Æth. Copt. Lat.* in mſ. Charitino, vel etiam cod. antiquiſſimus, ex quo deſcriptus eſt Capnioneus. nam pro τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ἀγγέλων τῶν ἁγίων *Er.* cum *Lat.*

11 αὐτῶν] αὐτῆς *Cov. Vff. Areth.* Vtrumque *Rupertus.* ¶ αἰῶνας αἰώνων] Pleraque monumenta, etiam *Armen.* ex formula frequentiſſima, ex qua etiam ἀμὴν addit *Pet. 3.* [αἰῶνα αἰώνων] *Er. Steph. ed. 1. 2. And.* in textu & in comm. Conf. Var. Ap. XIX. 3. XX. 10. εἰς τέλος *Copt.* ¶ ἀναβαίνει poſt αἰώνων] *Comp. Al. And.* pluresve, *Lat.* in mſ. Charitino, *Cyprianus*, *Iulius Firmicus Maternus*, *Syr.* ἀναβαίνει poſt αὐτῶν *Er. Steph.* edd. Eodem apud Fellum loco unus ex *Petavianis* dicitur ἀναβαίνει omittere: ſed fortaſſe collator id tribus poſt verbis poſitum non animadvertit. ¶ τῷ θηρίῳ] *Er. ed. 1. 2.* iterum. [τὸ θηρίον] *Comp. Er. ed. 3 & ſeq. And. Vff.* &c. ¶ τὴν εἰκόνα] τῇ εἰκόνι *Vff.* iterum. ¶ τὸ ante χάραγμα] ~ *Er. And. 1* manu prima. ¶ καὶ ἐ uſq. αὐτῆς] ~ *Syr.*

12 ἡ] *Eraſmi Schmidii ed. Al. And. Cov. Hunt. M. Vff.* pluresve. ~ *edd. primæ.* ¶ ~ ὧδε] *Al. Barb. 2. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Sin. Areth. Curcellæi* margo (quanquam is prius ὧδε notat:) *Æth. Lat. Syr.* vel etiam *Arab.* & *And.* in exegeſi. [ὧδε] *edd.*, *Andreæ* textus, vel etiam *Pet. 3.* cum *Cov. M. Vff.* Vacat margo Stephani. ¶ τῆ θεῆ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2.* unde *ejus* ſupplet *Lat.* mſ. Char.

13 μοι] *edd. And. Lat.* plerique, *Primaſ. Caſſiod.* neſcio an *Pet.* & *Steph.* bini cum *M.* [~] *Al. Bar. Cov. Hunt. L. Sin. Vff. Areth. Æth. Arab. Lat.* in mſ. Colon. *Haymo*, *Syr.* ¶ πυρίῳ] θεῷ *Æth. Syr.* ¶ ἀπάρτι] Præcedentibus hoc annectunt *Er.* & multæ edd., *And.* (quanquam commentarius hoc non attin-

Digitized by Google

git,) *Areth. Syr.* Sequentibus, *Comp. Vff. Lat. Primaſ. Haymo*, alii. Accedit *Petrus Picherellus* in opuſc. Theol. p. 341. & alii, quos citat *Pfaffius* in diſſ. de hoc loco, pag. 4. 5. neque abhorret *Marckius* in h. l. Vid. *Gnom.* ¶ ναὶ λέγω] *Er. And.* vel etiam *Seid.* cum *Al. Cov. Pet. 3. Steph. 1. Syr.* λέγω ναὶ *Comp.*, *Græcum vetuſtius exemplar* apud Franc. Lambertum in comm. ad h. l. ubi ipſa editio Comp. innui videtur; *Bar. Hunt. L. M. Pet. 2. Sin. Steph. 2. Valla.* [λέγω] *Vff.* pluresve, *Armen. Copt. Primaſius* in ſummario. Lectio media. ναὶ, ut gloſſa voculæ ἀπάρτι, vel, ut alii legunt, ἄπαρτι, ex margine in textum vel ante λέγω vel poſt λέγω eſt illata, perinde uti ad *a modo* additur *jam* ſynonymon in *Lat.* quanquam, pro *jam*, *jam etiam* habet *Auguſtinus*; ſolum *etiam*, præter alios *Primaſius* in comm. ¶ ἀναπαύσωνται] ἀναπαύσονται *Er. Vff.* ἀναπλήσονται *Al.* ¶ δὲ] *edd.* &c. [~] *Copt.* Lectio media. [γὰρ] *Al. Lat. Syr.* unde *nam ſolum* habet *Armen.* ¶ αὐτῶν] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* vel etiam *Pet. 3.* Facile omiſſum ante ἀνελθεῖν.

14 [καθήμενον ὅμοιον] *Al. Bar. Hunt. L. Seid. Sin. Pet. 2. Areth. Lat.* qui id. circo νεφέλη λευκὴ *nubem candidam* reddit, eodem caſu; quanquam *nubes candida* eſt apud *Gregorium* & *Haymonem*. ¶ υἱῷ] υἱὸν *Al. Bar. Hunt. L. Seid. Sin.* Ex alliteratione. υἱὸς *Er. ed. 1.* Ex eadem cauſa. ¶ ὁμ. υἱῷ] *filium* exſtat apud *Ticon.* nec non apud *Æth.* ¶ ἔχων] ἔχοντα *Seid.* Ob καθήμενον ὅμοιον υἱόν. ¶ τῆς κεφαλῆς] τὴν κεφαλὴν *Al. Sin.* vel etiam *Primaſ.*

15 [ἦλθε κράζων] *venit proclamans* habet *Primaſ.* Nec plane abhorret *Al.* qui voculas ἐκ τῆ ναῆ poſt κράζων habet. ¶ ναῆ] ἀρνῆ *And. Cov. Pet. 3. Vff. Arab.* ¶ φωνῇ μεγάλῃ] *Comp. And. Vff.* pluresve, *Lat.* μεγάλη τῇ φωνῇ & μεγάλῃ φωνῇ *Er. Steph.* edd. ¶ πέμψον uſque γῆς] ~ *Syr.* ¶ ἦλθεν] *Comp. Al. And. 2. Bar. Hunt. L. M. Pet. 2. Sin. Steph. 2. Areth. Æth. Arab. Lat.* ἦλθε σε *And. 1.* Ex alliteratione ad σε præcedens. [ἦλθέ σοι] *Er.* neſcio an *Seid. Steph. 1.* cum *Cov. Pet. 3. Vff.* ¶ ~ τῆ ante θερίσαι] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. Bar. Vff.* & alii. τῆ *Comp.* &c.

16 τὴν νεφέλην] τῆς νεφέλης *Al. And. Vff.* manu prima. τῇ νεφέλῃ *Sin. L.*

17 ἄλλος ἄγγελος — ἀρανῷ] ἄλλος — ἀρανῷ ἄγγελος *Er.*

18 ἐξῆλθεν & κραὶ] *edd. And.* in textu & *And. 2* initio exegeſeos ad h. l. *Arm. Copt.* &c. Ex alliteratione ad ἐξῆλθε v. 17 & 15. [~] *Al. Lat.* olim, ut ex *Ruperto*, tribus locis, diſpaleſcit: neſcio an *And.* in exegeſi. ¶ ἔχων] *edd.* &c. Ex alliteratione ad v. 17. [ὁ ἔχων] *Al. Lat. Syr.* Nam hi interpretes majorem emphaſin reddunt in hoc verſu, (in quo etiam *Arm. Copt.* articulum exprimere videntur,) quam in verſu 17, qui ἔχων ſine articulo habet. ¶ πυρὸς] *ignem & aquam* habet *Lat.* in Char. & aliis cod. Vnde *Purvæus* huc confert illud Iob: *Tranſibunt ab aquis nivium ad calores nimios*, & interpretatur de poenis infernalibus. ¶ κραυγῇ] φωνῇ *Al.* neſcio an *Lat. Æth.* ἐν κραυγῇ *Vff.* & alii. ¶ [~ τὸ ὀξὺ] *Haymo, Mog.* vel etiam *Pet. 3*, in quo τὸ ὀξὺ præcedens omitti fertur. Videtur ex alliteratione repetitum. ¶ τῆς ἀμπέλε] ~ *Er.* τῆς recurrente. ¶ ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς] *edd. And. 1. Lat.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Al. Cov. M.* ἤγμασαν αἱ σταφυλαὶ τῆς γῆς *Vff.* ἤκμασαν αἱ φυλαὶ τῆς γῆς *And. 2.* [ἤκμασεν ἡ σταφυλὴ τῆς γῆς] *Bar. Hunt.*

Digitized by Google

Hunt. L. Pet. 2. Seid. Sin. Areth. Syr. nec non *Æth. Arab.* Vacat margo Stephani.

19 ἔβαλεν] ἐξέβαλεν *Cov.* & alii. ¶ εἰς τὴν γῆν] ~ *And. 2. Latini* cod. aliquot apud Zegerum. ¶ τὸν ante λαγὸν] ~ *Er.* annot. τὸν libri aliqui apud *Camerarium.* ¶ τὸν μέγαν] *Comp. Al. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Areth. Ticonius*, & *Græca exemplaria* apud Primaſium. vid. *Gnom.* unde ~ *Pet. 3. Æth.* τὴν μεγάλην *Er. And. Vff.* neſcio an *Seid. Sin.* cum *Cov. M.* Vacat margo Stephani. τῇ μεγάλῃ *Lat.* in mſ. Colon. *Syr.*

20 ἡ] ὁ *Vff.* ἕξωθεν] *Comp. Al. Vff.* & ſeptem alii, *Areth.* ἔξω *Er. Steph. edd. And.* neſcio an *Seid.* cum *Pet. 3.* Vacat margo Stephani. ¶ χιλίων ἑξακοσίων] ,αχ *Bar. Hunt. Pet. 2. Areth.* unde ,β exemplar quoddam, cujus mentio facta eſt in *Hunt.* ¶ ἑξακοσίων] ἑξ addit *And. 1*, cum Exegeſi incerti auctoris: *nonaginta* addit *Primaſii* ſummarium. *LX* Biblia Germ. *Mog.* A. 1460. Conf. *Æth.*

CAP. XV.

1 πληγὰς ἑπτὰ] ἑπτὰ πληγὰς *And. Haymo, Rupertus.* ¶ αὐταῖς] αὐτοῖς *Er.* ταύταις *And. 1.*

2 μεμιγμένην πυρὶ] πυρὶ μεμιγμένην *Comp. Primaſ.* ¶ ἐκ ante τῆς] ~ *Cov. Vff. Arab. Primaſ.* Sphalma, ut in *ed. Lipſ.* A. 1702. & inde in aliis. ¶ ~ καὶ ἐκ τῆ χαράγματος αὐτῆ] *Comp.* adeoque *Steph. II.* (nam hæc duo exemplaria Stephanus in margine copulat, quanquam in textu variantia verba non recte diſcriminat;) *Al. Vff.* nec non *Cov. Hunt. M. Pet. 2. Sin. Æth. Arabica, Lat. Primaſ. Haymo, Rupertus, Syr.* [καὶ ἐκ τῆ χαράγματος αὐτῆ] Textus apud *And.* neſcio an *Seid. Steph. IC.* cum *Bar. Aretha.* Gloſſa ex paralleliſmo in Andreæ margine fuit, ἐκ τῆ χαράγματος αὐτῆ. eaque in *Pet. 3.* vel etiam in *L.* ante καὶ ἐκ τῆ illata eſt; in *Reuchliniano* (hunc enim *Eraſmus* refert,) inter καὶ & inter ἐκ τῆ inſerta; & in pauculis aliis, adhibito καὶ novo, interpoſita. ¶ καὶ ἐκ τῆ ἀριθμῆ τῆ ὀνόματος αὐτῆ] ~ *Vff. Lat.* in Lectionario antiquo, *Primaſ. Rupertus.* αὐτῆ recurrente. ¶ τῆ ὀνόματος] τῶν ὀνομάτων *Steph. IC.* Librarius *numerum* putabat *nominum* potius eſſe, quam *nominis.* ¶ ἑστῶτας] ἑστῶτα *Er. ed. 3.* ¶ [τὰς] *Seid. Vff.* pluresve. Poſt ἔχοντας, τὰς facile prætermiſſum.

3 ᾄδουσι —— λέγοντες] ᾄδοντας —— λέγοντας *And. 2. Lat.* ¶ μωσέως] μωϋσῆως *Al. Vff.* μωϋσέος *Comp. And. 1.* Variant etiam *Latini* inter ſe. Iohannes Hebraïcum quam proxime expreſſit. ¶ τῆ ante δούλου] *Comp. Al. And. M. Pet. 3.* ~ *Er.* &c. Omiſſum τῆ ante δῆ. ¶ κύριε] κύριος *Er. Steph. ed. 1. 2.* ¶ ὁ θεὸς] ~ *Vff. Primaſ.* ¶ ὁ βασιλεὺς] βασιλεῦ *And. 2.* ¶ ἐθνῶν] *Comp. Al. And. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph. II. Vff. Areth. Æth. Arab. Armen. Copt. Primaſius*, vel etiam *Haymo* in comm. Reſpicitur locus Ier. X. 7. Apud *Syrum* una litera mutata, factum eſt *ſeculorum*, uti 2 Pet. II. 1. idque pervenit etiam ad *Arabem* Erpenii & ad *Lat.* vel ex Syro vel ex Ier. X. 10. 1 Tim. I. 17. Demum pro *ſclōrum* (vide Lucam Brug.) ſcripſere *ſcōrum* (ut eſt in mſſ.) unde [αἰώνων] *Er.* ſolus. nam *Steph. IC* longam ab hoc loco pauſam habet. Pareus *omnia exemplaria Græ-*

ca

Digitized by Google

ca ἁγίων constanter habere confirmat. cujus quidem temporibus venia debetur;) ſed hodie fortaſſe ſuperant, qui ita ratiocinentur: *Editio minor Oxonienſis in margine habet ἐθνῶν, eique lectioni tres tantummodo codices*, Al. Comp. Steph. unum, *tribuit. ergo textui, ἁγίων habenti, militant Bodlejani, Cantabrigienſes, Cæſareus, Petaviani, Romani, Stephanici XIV, Veleſiani plerique, Vſſeriani, ceteri, ex quibus varias lectiones depromtas illa præfatur editio.* Faceſſat tandem miſera iſta criſis, quæ codices fere omnes ceu quadrageſimam partem repudiat, & unum Eraſmi vel codicem vel Latiniſmum velut pleroſque omnes codices amplexatur.

4 σὲ] *editi* plerique, *mſſ.*, *Armen. Copt. Lat. Syr.* [~] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. L. Pet. 3. Æth. Primaſ.* ¶ κύριε] *edd. mſſ. Armen. Copt.* &c. ~ *L. Primaſ.* ¶ [δοξάσει] *Al. Bar. Hunt. Pet. 2. Vff. Areth.* ¶ ὅτι μόνος ὅσιος] ~ *Copt.* ¶ ὅσιος] *Er. And. 1. Lat. Primaſ.* neſcio an *Seid. Steph. ις.* cum *Pet. 3.* ὅσιος καὶ ἅγιος καὶ δίκαιος *Syr.* in Polyglottis: ſed alias, ὅσιος καὶ δίκαιος. Conf. cap. XVI. 5. [ἅγιος] *Al. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Steph. ια. Vff. Valla.* Antiquiſſimus ille *Hymnus*, qui *Angelicus* ſive *Matutinus* dicitur, quemque paſſim hodie Græce Latineque obvium, pridem Ioach. Camerarius de Precibus p. 186 Græce edidit, ſic habet, ὅτι σὺ εἷ μόνος ἅγιος, *quoniam tu ſolus ſanctus:* idque librarii videntur huc intuliſſe. Vtrivis vocabulo *Armenius* reſpondet. εἷ ἅγιος *And. 2.* ἅγιος εἷ *Comp. M.* ¶ πάντα τὰ ἔθνη] *edd. mſſ. And.* (etiam in comm.) *Arm. Copt. Lat. Syr.* [πάντες] *Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Vff. Arab.* Illud ex Pſalm. LXXXVI. 9. vel hoc potius ex Ieſa. LX. 6. ¶ ἐνώπιόν σε] κύριε addunt *Al. Æth.* Ex Pſ. cit. v. 8.

5 init. καὶ] ~ *Ticon. Primaſ. Haymo, Rupertus.* ¶ ~ ἰδὲ] *Comp. Al. And. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. 3. Steph. ια. Vff. Æth. Arab. Syr.* [ἰδὲ] *Er. Lat.* Ex parall. Quieſcunt *Seid. Sin. Steph. ις.* ¶ ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς] *tabernaculum* habet *Ticonii* textus. ¶ τῆς σκηνῆς τᾶ μαρτυρίᾳ] ~ *Æth.* ¶ τᾶ μαρτυρίᾳ] ~ *Bar. Pet. 2.*

6 οἱ poſt ἄγγελοι] *Comp. Al. And. 1. Vff.* & alii. ~ *Er. Steph. edd. And. 2.* οἱ bis legendum, ſemel ſcriptum. ¶ ἐκ τᾶ ναᾶ] ~ *Bar. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Sin. Areth.* ¶ ἐνδεδυμένοι] οἱ ἦσαν ἐνδεδυμένοι *Comp. Barb. 2. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Steph. ια. Areth. Syr.* Gloſſa marginis, οἱ ἦσαν, quam alius verbis ἐκ τᾶ ναᾶ ſubſtituit, & alius deinceps attexuit. ¶ λίνον] *edd. mſſ. Ticonius, Primaſius, Caſſiodorus*, & *fere codices Græci* apud Vallam, &c. λίθον *Al.* (ex allit. ad θ in καθαρὸν) *Lat.* Vtrumque, *And.* in comm. *Beda, Haymo, Ansbertus*, vel etiam *Valla.* ¶ καθαρὸν] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. Barb. 4. Vff.* & octo alii, *Areth. Lat.* in mſſ. *Rupertus, Valla* (haud ſcio an etiam Græce,) *Syr.* καὶ καθαρὸν καὶ *Comp.* καθαρὸν καὶ *Er. Steph.* edd. Quieſcunt *Seid. Steph. ια. ις.* ¶ τὰ] *Er. ed. 1. 2. 3. Steph. ed. 1. 2. And.* (etiam in comm.) *Pet. 3. Lat.* in mſ. Picturato. unde *ſuper*, & *ad*, & *circa* ſupplent ceteri. περὶ τὰ *Comp.* &c. ¶ ζώνας χρυσᾶς] ζώναις χρυσαῖς *And. 1.* χρυσῷ *And. 1* in comm.

7 ἓν] *Comp. Steph. ed. 3.* &c. *Lat. Syr.* [~] *And.* in ed. Sylburgii, in mſ. Aug. & in comm. *Cov. Pet. 3. Vff.* vel plures, & in iis *Capnioneus.* unde ἓν, pro ἐκ, edidit *Er.* ad v. 7. ¶ χρυσᾶς] ~ *Rupertus.* conf. Var. c. V. 8.

8 ἐπλ

8 ἀπὸ τὸν ναὸν] ἐν τῷ ναῷ *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1.* ¶ ἑπτὰ alterum] ~ *Comp. And. M. Pet. 3.*

CAP. XVI.

1 φωνῆς μεγάλης] μεγάλης φωνῆς *Al.* ¶ ἐκ τοῦ ναοῦ] ~ *Vff.* & alii, *Syr.* aliqui. Hoc poſt λεγέσης eſt in *And. 1.* ¶ ναοῦ] ἁγιαῦ *Seid. Lat.* aliqui. ¶ ~ καὶ ante ἐκχέατε] *edd. primæ, And. 1. Cov. M. Pet. 3. Vff. Lat.* in textu Ruperti. καὶ *Steph.* ed. 3 &c. ¶ ἐκχέατε] ἐκχέετε *Er. Steph. ed. 1. 2. Al. Pet. 3.* ¶ ἑπτὰ alterum] *Al. And. 2. Bar. Cov. Hunt. Sin. Steph. a. Vff. Areth. Arab. Lat. Syr.* ~ *edd. And. 1. Rupertus.* neſcio an *L. Pet. 2. 3. Seid. Steph. c.* cum *M.* ¶ τοῦ θεοῦ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Pet. 3.* ¶ ἀπὸ] *edd.* &c. [ἐπὶ] *Al. And. 1. Caſſiodorus* quoque, niſi verſum 2 ſpectavit. Vel hoc vel potius illud ex verſu 2.

2 ὁ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ πρῶτος] πρῶτος ἄγγελος *And. 1. Pet. 3. Æth. Arab. Lat.* aliqui. Etenim ἄγγελος verſu 2. 3. 4. 8. 10. 12. 17 modo omittitur, modo ponitur. Septies ponit *And. 1.*, quippe qui ſubinde ab exegeſi ad textum rediens, hoc ſupplemento utitur. Ex eadem cauſa non niſi primo loco omittit *And. 2.* *Eraſmus* Andream ſecutus, *Primaſius:* & his congruit *Comp.* Alii verbum hoc interdum repetiſſe videntur ex cap. VIII. 8. 10. 12. Conſtanter id omittit *Al.* nec non *Lat.* nam quarto tantum loco ponitur in mſ. Lat. Colonienſi & apud Rupertum: ſed & de quarto illo loco & de ceteris ſingulatim agimus. ¶ ἐπὶ] *edd. And.* &c. [ἀπὸ] *Al. Bar. Hunt. L. Vff. Areth. Syr.* Nimis promiſcue has voculas habuere librarii, etiam *Latini.* Placet *Syrus*, qui in phiala angeli I. II. III. habet ἀπὸ in phiala angeli IV. V. VI. VII. ἐπὶ eaque in re cum Græcis potioribus, ac ſæpius cum omnibus congruit. ¶ κακὸν] ~ *Al.* ¶ [~ κακὸν καὶ] *And.* in cod. Pal. & in comm. *Arm. Copt.* ¶ κακὸν καὶ πονηρὸν] *peſſimum*, ac *peſſimum magnum*, habet *Primaſius.* Idem epitheton, *magnum*, apud eundem redundans habebimus in Var. Ap. XIX. 12. ¶ ἐπὶ] *Al. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Areth. Primaſ. Syr.* [ἀπὸ] *edd.* &c. ¶ χάραγμα] *inſcriptionem nominis* eſt apud *Primaſium.* ¶ καὶ τοὺς] καὶ *And. 1. Vff.* ¶ προσκυνοῦντας τὴν εἰκόνα αὐτοῦ] *And.* in cod. Pal. pluresve. τὴν εἰκόνα προσκυνοῦντας αὐτοῦ *Er. Steph.* ed. Ann. 1546. *And. 1.* [προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ] *Comp.* Ex cap. XIX. 20. τῇ εἰκόνι αὐτοῦ προσκυνοῦντας *Steph. ed. 3.*

3 ~ ἄγγελος] *Al. Æth. Lat.* in fragmento veteri, in Bibliis Gothicis apud Ioannem De la Haye, & in aliis codicibus, *Ticon.* Vide not. ad v. 2 modo. [ἄγγελος] *edd.* &c. ¶ ψυχὴ ζῶσα] ψυχῆς ζωῆς *Al.* ¶ ζῶσα] ~ *Barb. 2. Bar. Hunt. L. Pet. 3. Seid. Sin.* ¶ ἐν τῇ] τὰ ἐν τῇ *Al.* τῶν ἐν τῇ *Syr.*

4 ~ ἄγγελος] *Al. Barb. 2. Vff.* & ſex alii, *Areth. Æth. Arab. Lat.* ἄγγελος *edd.*, *And. Primaſ. Syr.* neſcio an *Pet. 3. Seid. Steph. a. c.* cum *M.* ¶ ὡς alterum] ~ *Comp. Al. M.* ¶ ἐγένετο] *edd.* &c. ὡς addit *And. 2.* [ἐγένοντο] *Al. Primaſ. Haymo:* neſcio an *Æth. Arab. Syr.* Vtrumque fert conſtructio: ſed illud ex alliteratione ad v. 3 repeti poſſit; hoc, ſimplicius cenſeri.

5 τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος] *angelos aquarum dicentes* habet *Primaſius.*

Digitized by Google

¶ τῶν ὑδάτων] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ ~ πύρια] *Comp. Al. And. Vff.* & decem alii, *Areth. Arab. Lat.* in mſſ. *Primaſ. Beda, Haymo, Rupertus, Syr.* [πύρια] *Er. Lat.* aliqui, *Valla*, Latinos ut videtur, non Græcos hîc reſpiciens codices. Ex Pſalmo CXIX. 137. Quieſcit *Steph.* ις. ¶ ὁ ὢν καὶ] ~ *Haymo.* Hiatus, verbo *es* recurrente. ¶ ὁ ante ὅσιος] Media codicum mox citandorum lectio. καὶ ὁ *Er.* & *Stephani* editiones, vacuo tertiæ margine. at non ſolum καὶ, ſed etiam ὁ omittit *Al. Bar. Cov. Hunt. L. M. Seid. Sin. Vff.* Solum καὶ habet *Syr.* ſed id certe omittit *Lat.* & id ſolum omittit *Comp. And. Pet. 2. 3. Areth. Valla.* Facile & καὶ additum, καὶ præcedente; & omiſſum ὁ, ſequente ὁ in ὅσιος præſertim ſi qui δίκαιος & ὅσιος connexuerunt. ¶ ὁ ὅσιος] *ſanctus* (pro *pius*) *Lat.* Ex allit. ad *ſanguinem ſanctorum.* ὁ ἅγιος *Valla.* at, *& qui es pius*, habet *Primaſius.* καὶ ὁ ἐσόμενος *Beza: ex vetuſto*, ut ait, *bonæ fidei mſ. codice.* nec tamen nihil dediſſe conjecturæ videtur. cur enim in nullo alio Apocalypſeos loco illum codicem annotationes Bezæ memorant? aut cur Rob. Stephani margo nil hoc loco variat? Bezam tamen ſequitur *H. Stephanus*, *Pareus*, *Piſcator*, *Amama:* ac plenius. adhibita parentheſi, (καὶ ὁ ἐσόμενος,) καὶ ὅσιος *E. Schmidii* textus habet. ſed Bezam reprehendit *Marckius* ad h. l. & gravius *Zeltnerus* in Diſſ. de Evangelio Tetragrammato p. 29. καὶ ὁ ἐρχόμενος *Eliæ Hutteri* ſubſtituit editio: eandemque lectionem Revius & Marckius adſcribunt Eraſmo, annotatione ejus, quæ illud ὁ ἐρχόμενος ut *ſuperius dictum* citat, non ſatis inſpecta.

6 ὅτι αἷμα] ὅτι αἵματα *Vff.* ¶ ἐξέχυαν] ἐξέχυον *Er. Steph. ed. 1. 2.* ¶ ἔδωκας] δέδωκας *Al.* ¶ ἄξιοι] *Comp. Al. And. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. 3. Sin. Lat.* olim. unde ortum *& digni*, vel *ut digni*, vel *quoniam digni*, vel *digni enim.* & ſic, ἄξιοι γάρ *Er.* neſcio an *Seid.* Vacat margo Stephani. ὅτι ἄξιοι etiam *Vff. Æth.*

7 ~ ἄλλα ἐκ] *Al. Barb. 4. Bar. Cov. L. M. Pet. 2. Seid. Sin. Vff. Arab. Armen. Copt. Lat.* (de qua mox,) *Syr.* Id probat Zegerus & Millius, nec non Camerarius cum aliis. ἐκ *Comp.* Græce & Latine; & Græce quidem vel ex Latino, vel ex Andrea, qui in Exegeſi per periphraſin ait, ἐκ τούτου τῆ λογικῆ (mſ. Aug. λογικῶ) θυσιαστηρίῳ τὴν φωνὴν ἐνεχθῆναι. unde ἐκ habet textus *Andreæ*, etiam in Auguſtano codice, cui Commeliniana Andreæ editio ἄλλα ἐκ adſcribit. [ἄλλα ἐκ] *Er.* neſcio an *Hunt. Pet. 3.* Ex Latinis interpolatis, vel ex opinione ſententiæ alioqui ineptæ. at vide *Gnom.* Vacat margo Steph. Redeamus ad Latinum. is poſt *Et audivi* continuo habuit, *altare dicens.* ſic enim *in emendatioribus codicibus ſcriptum* eſſe, teſtatur *Rupertus:* & id ipſum antea *Beda* probavit, his verbis: *Quod ſunt angeli, hoc eſt & altare Deo gratias agens, id eſt interior affectus ſanctorum.* Hinc alii, *alterum dicens*, & *de altari dicens*, & *alterum dicentem*, & *aliam vocem dicentem*, & *vocem de altari dicentem*, & *ab altare* (veſtigium accuſativi) *dicentem*, & *angelum alterum dicentem*, & *alterum ab altari dicentem* &c. Notabile exemplum ſinceræ lectionis per tot mutationes eluctatæ.

8 ~ ἄγγελος] *Al. Vff.* & alii, *Lat.* in codd. 8 apud Henten. & in cod. Reutling.

Digitized by Google

ling. *Syr.* ἄγγελος *edd.* &c. ¶ ἐν] ~ aliqui codices Græci apud Ioh. De la Haye & habet *Lat.*

9 πνεῦμα μέγα] πνεύματι μεγάλῳ *And. 1* ex comm. ¶ ἐβλασφήμησαν] οἱ ἄνθρωποι addit *Comp. Vff.* & ſex alii, *Areth. Æth. Arab. Syr.* Ex proximo, vel ex v. 21. vel ex Gloſſa a margine verſus undecimi huc illata. ¶ τὸ ὄνομα] ἐνώπιον *Al.* ¶ τὴν] *Comp. Al. And. 2. M. Pet. 3.* pluresve. ~ *Er. And. 1.* &c. Ex phraſi frequentiore, hujus maxime libri, ἔχειν ἐξουσίαν, ſine articulo.

10 ~ ἄγγελος] *Al. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Æth. Lat.* in mſſ. *Rupert. Syr.* vel etiam *Arab.* ἄγγελος *edd.* &c. ¶ ἐσκοτισμένη] *edd.* &c. *And. 1.* in comm. ἐσκοτισμένην *And. Vff.* ¶ ἐμασῶντο] *Er. Al.* (qui ſic quoque habet Iob. XXX. 5.) *Bar. Hunt. M. Pet. 2. Sin.* pluresve. ἐμάσων *Vff.* ἐμασσῶντο *Comp.* &c.

11 ἐκ medium] ~ *And. 2. Lat.*

12 ~ ἄγγελος] *Er. ed. 1. Al.* & ſex alii, *Æth. Arab. Lat.* in mſſ. *Ticonius, Syr.* ἄγγελος *Er. ed. 2* &c. ¶ ~ τὸν ante εὐφράτην] *Comp. Vff.* cod. plurimi. τὸν *Er. Steph. edd. And.* Ex commentario Andreæ. ¶ [ἐξήρανε] *Al. Lat.* aliqui. Ex allit. ad medium in μεγαλευφράτην. ¶ αὐτῶ alterum] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Pet. 3. Æth.* ¶ τῶν βασιλέων] *venienti regi* alia translatio apud *Haymonem, Primaſius.* ¶ ἀνατολῶν] *edd.* neſcio an *Pet.* & *Steph.* bini, cum *Al. And. 1. M.* Ex frequentiſſimo uſu τῶν ὁ. [ἀνατολῆς] *And. 2. Bar. Cov. Hunt. L. Seid. Sin. Vff. Areth.*

13 ὡς βάτραχοι] *Comp. Al. And. 1. Steph. 12. Vff.* & octo alii. ὡσεὶ βάτραχοι *And. 2.* ὡς βατράχους *And.* in Millii Proleg. § 510. *Areth.* ὅμοια βατράχοις *Er.* vel etiam *Pet. 3. Steph. 15.*

14 δαιμόνων] *edd. And. Vff.* manu prima, vel etiam *Pet. 3.* cum *Cov. M.* Vacat margo Steph. [δαιμονίων] *Al. Barb. 2. Bar. Hunt. L. Pet. Seid. Sin. Areth.* De verſionibus, minus liquet. ¶ ἐκπορεύεσθαι] *Er. Steph. edd. And. 1.* neſcio an *L. Seid. Steph. 15.* cum *M.* Lectio media. ἃ ἐκπορεύονται *Comp. Al. And. 2. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Sin. Steph. 12.* vel cum eo etiam alius cod. apud Bezam, *duos* laudantem, *Arethas, Syrus:* non obſervata parentheſi, εἰσὶ uſque σημεῖα· quam ſumſimus a *Steph. ed. 1.* obſervatam etiam a *Primaſio* & aliis Latinis, qui verbum *exeundi* & ante parentheſin & poſtea exhibentes, documento ſunt, *Latinum* olim ἐκπορεύεσθαι legiſſe. unde *exeunt* habet *Primaſius:* ceteri, *& procedunt.* ἃ ἐκπορεύονται *Vff. Ticon.* ἐκπορεύεται *Pet. 3.* ~ *Æth.* ¶ ~ τῆς γῆς ὅλης] *Comp. Al. And. 2. Bar. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2. 3.* (credo, etiam *Seid.*) *Sin. Steph. 12. Vff. Areth. Æth. Lat. Ticon. Syr.* τῆς γῆς *And. 1.* Librarius ſynonymon frequentius arripuit, & delere noluit. [τῆς γῆς ὅλης] *Er.* ſolus, vel cum *Steph. 15.* ¶ τὸν] *Comp. Al. And. 1. Bar. Seid. Vff.* & alii. ~ *Er. Steph.* edd. ¶ ἐκείνης] *edd. mſſ. Primaſius, Syr.* Ex aliis locis huc transferri potuit. [~] *Al. Æth. Lat.*

15 ἰδοὺ] καὶ ἰδοὺ *L. Æth. Lat.* aliqui, *Syr.* ¶ καὶ ante τηρῶν] ὁ καὶ *Pritius, Majus.* ¶ βλέπωσι] βλέπῃ *Primaſius.* Viciſſim totum hoc, *Beati erunt qui vigilabunt &c.* plurali numero habet *Cyprianus* l. III Teſt. c. 16. ¶ αὐτῶ alterum] ~ *And. 1.*

16 συνήγαγεν] *congregabit* (*B* pro *V*) *Lat.* unde συνάξει *Veleſ.* ¶ τὸν prius] ~ *Comp.* ¶ τόπον] κοσμικὸν *Al.* ¶ ἁρμαγεδών] Sie, vel ἁρμαγεδών, *Comp. Er.*

Digitized by Google

ed. 1. 2. 3. 4. Al. And. Cov. M. Pet. 3. Seid. Vff. Lat. μαγεδὼν *Barb. 1. Bar. Hunt. Pet. 2. Sin. Lat.* in mſ. Colon. Vtrumque fere *Ticonius*, homil. 13 & 17. μαγεδδὼν *L.* ἀρμαγεδδὼν *Er. ed. 5. Steph. ed. 3. Primaſius, Haymo.*

17 ~ ἄγγελος] *Al. Vff.* & ſex alii, *Lat.* in mſ. Colon. & aliis, *Syr.* ἄγγελος *edd.* &c. ¶ ἐπὶ] *Al. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Seid. Sin. Vff. Areth. Syr.* [εἰς] *edd. And.* neſcio an *L.* cum *M. Pet. 3.* Vacat margo Steph. Vide ſupra ad v. 2. ¶ μεγάλη] *edd.* &c. [~] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. Pet. 3. Caſſiodorus* (niſi compendii cauſa prætermittit,) *Haymonis* commentarius. Vel additum ex parallelis, vel neglectum ex alliteratione ad v. 18. ¶ ἐκ] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. Pet. 3. Lat.* ἀπὸ plerique: ex allit. ad ἀπὸ ſubſequens. ¶ τῆ νηῆ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1. Angl.* ¶ [~ τῆ ἐρημῆ] *Al. L. Æth. Arabs* Erpenii, *Lat. Syr.* Videtur gloſſa fuiſſe marginis, ab aliis ſurrogata textui τῆ νηῆ, ab aliis adjecta.

18 ἀςραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ] *Al.* nec non *And. 1* in comm. *Bar. Cov. Pet. 2. Lat. Primaſ.* ἀςραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ φωναὶ *Comp. Hunt. L. Seid. Sin. Vff. Areth. Syr.* φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀςραπαὶ *Er. And. 1.* neſcio an *Steph. ie. 15.* cum *M.* Ex allit. ad φωνὴ v. 17. ἀςραπαὶ καὶ βρονταὶ *And. 2* in textu & in comm. *Ticonius*, & etiam *Pet. 3.* φωναὶ καὶ βρονταὶ *Caſſiodorus.* ¶ ἐγένετο] *edd.* &c. *Ticon. Syr.* uti c. VI. 12. XI. 13. Matth. VIII. 24. XXVIII. 2. Act. XVI. 26. [~] *And. 2. Bar. Cov. Sin. Vff.* pluresve, *Areth. Arab.* vel etiam *Haymo*, *Caſſiod.* & magis aperte *Primaſius.* Sic cap. VIII. 5. XI. 19. Ex parallelis vel additum vel deletum ¶ [ἄνθρωπος ἐγένετο] *Al. Æth.* Librarii mens ſingularem numerum arripuit e proximo. ¶ ἐπὶ] καὶ ἐπὶ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ ἐπὶ τῆς γῆς] ~ *Cov. L. Ticon.*

19 ἔπεσαν] *Al. Vff.* & alii. ἔπεσον *edd. And.* &c. ¶ καὶ tertium] ~ *Bar.* ¶ δοῦναι] τοῦ δοῦναι *And. 1.*

20 init. καὶ] ~ *Er.* ¹*ed. 1. 2. 3.* ¶ ὄρη] ὄρη· καὶ *And.* Ex allit. ad Exegeſin ejusdem. Ex qua etiam in *Seid.* multa ad hunc verſum adjiciuntur.

21 ὡς] ~ *Barb. 1. Primaſ.* ¶ ἐπὶ τοὺς] πρὸς *And. 1.* ¶ ἡ πληγὴ αὐτῆς] *facta* habet *Lat.* ſed *plaga eius* retinet *Ticonius* Jungit *Primaſius.* ¶ αὐτῆς] ἄυτη *And. 1.* & alii. σφόδρα ſequitur: itaque ſimplex ſigma pro duplici dedere librarii.

CAP. XVII.

1 ἦλθεν] ἐξῆλθεν *Al.* ¶ λέγων] *Comp. Al. Vff.* & ſex alii, *Areth. Æth. Arab. Lat. Cyprian. Syr.* λέγων μοι *Er. And.* neſcio an *Seid. Pet.* & *Steph.* bini. Loco μεθ' ἐμῆ, μοι eſt apud *Hippolytum.* ¶ ὑδάτων] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. Hippol.* pluresve. τῶν ὑδάτων τῶν *Comp.* &c.

2 οἱ — γῆν ἐκ — αὐτῆς] *Comp. Al. And. Vff.* pluresve, *Hippol. Lat. Syr.* ἐκ — αὐτῆς οἱ — γῆν *Er.*

3 εἰς ἔρημον] *edd. mſſ. Athanaſii* ſynopſis, *Ticon. Primaſ. Syr.* &c. ~ *Cyprianus, Caſſiodorus*, recurrente *in* ¶ εἶδον] ἶδα *Al.* Rhythmus γυναῖκα. Iteratur hoc in verſu 6 ſolo. ¶ κόκκινον] ~ *Cyprianus* bis, neſcio an *Caſſiodorus.* Epitheton facile omiſſum: nam deſideratur apud *Ticonium* uno loco, & mox aperte apud eundem occurrit. ¶ γέμον

ενο-

ὀνομάίων] γέμονία ὀνόμαία vel γέμον τὰ ὀνόμαία *Cov. Hunt. L. Seid. Sin.* & (quantum ex laceris membranis ſe aſſequi ait Millius) *Al.* Ex alliteratione ad γέμον κτλ. v. 4. γέμον ὀνόματα *Vff.* ¶ κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.*

4 ἦν] *Comp. Al. And. Vff.* & ſex ceteri, *Hippol. Areth. Lat.* multi, *Syr.* Vacat margo Steph. ἡ *Er.* neſcio an *L. M. Pet. 3.* Ex cap. XVIII. 16. niſi antea fuit ἦ, coll. v. 18. mox. ¶ πορφυροῦν καὶ κόκκινον] *Al. Vff.* & ſeptem alii, *Hippol.* unde *PALLIVM purpureum & coccineum*, non ſemel, *Cyprianus.* πορφύρᾳ καὶ κοκκίνῳ *Er.* neſcio an *Steph. 15.* πορφύραν καὶ κόκκινον *Comp. And. M. Pet. 2. 3. Areth.* ¶ καὶ tertium] ~ *Comp. And. 2.* & ſex alii, *Hippol. Areth.* Facile omiſſum, ante κε ſubſequens. ¶ κεχρυσωμένη] κεκοσμημένη *Cyprian. Ticon. Caſſiod.* Interpretamentum. ¶ χρυσίῳ] *Al. And. 2. Seid. Vff.* cum plurimis. χρυσῷ *edd. And. 1.* Ex allit. ad medias ſyllabas in κεχρυσωμένη. ¶ μαργαρίταις] κεκόσμηται addit *Pet. 3,* plane a textu Andreæ ad exegeſin ejuſdem in deſcribendo delapſus. ¶ πολύτελον χρυσοῦν] *Comp. Al. Vff.* pluresve, *Hippol. Lat.* χρυσοῦν πολύτελον *Er. And.* &c. ¶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς] *Comp. And. Vff.* & undecim reliqui, & *Hippol.* unde τῶν ἀκαθάρτων τῆς *Arethas.* Syntaxeos ſtudio. Singulari numero habent hoc *Latini:* etiam plurali *Ticonius.* ἀκαθάρτιος *Er.* cum *Steph. 15.* vel ſolus potius. Ab ἀκάθαρτος formatur ἀκαθαρσία· ἀκαθάρτης, ne analogiam quidem habet; quanquam ſunt, qui hoc pro ἀκαθαρτότης vel pro ἀκαθαρότης, dici putent. Ipſum ἀκαθαρότητος, quod Camerarius, &, ex Camerario fortaſſe, Grotius Johānni commodat, non multo melius eſt. ¶ αὐλῆς poſt πορνείας] *edd. And. Lat.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Al. Cov. M.* Vacat margo Steph. [τῆς γῆς] *Bar. Hunt. L. Pet. 2.* (puto, etiam *Seid.*) *Sin. Vff. Hippol. Areth.* & ſic, *totius* præmiſſo, *Cyprian. Primaſ.* Illud ex allit. ad αὐτῆς præcedens, vel hoc potius ex τῆς γῆς v. 5. αὐλῆς καὶ τῆς γῆς *Syr.*

5 μυστήριον] μυστηρίε *Primaſ.* ¶ ἡ μεγάλη] ~ *Ticon. Caſſiod.* Facile *magna* ante *mater* excidit. ¶ [πόρνων] *Comp. Pet. 3. Steph. 16.*

6 ἐκ prius] ~ *Vff.* & alii. ¶ καὶ medium] ~ *Vff.* & al. ¶ καὶ ἐκ τῶν αἵματος τῶν] ~ *And. 1.* Solum & remanet apud *Ticonium.* ¶ ἐκ alterum] ~ *Bar. Pet. 2. Arab. Ticon.* ¶ μαρτύρων] ἁγίων μαρτύρων *Hunt. Vff.* μαρτυρίων *Al.* ¶ ἰησοῦ] ~ *And. 2. Caſſiod.* Vſus eccleſiaſticus *martyrum* ſimpliciter appellat. *Jeſu Chriſti* (*martyrum* omiſſo) *Primaſius.* ¶ αὐλὴν] ~ *And. 1. L.*

7 ἐρῶ σοι] *Al. Vff.* pluresve, *Hippol.* σοὶ ἐρῶ *edd. And.* ¶ τῷ poſt αὐλὴν] καὶ τῷ *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1. Mog.*

8 init. τὸ] *Comp. Al. And. M. Vff.* & alii, *Hippol.* ~ *Er. Steph.* edd. ¶ ἦν poſt εἶδες] ἦ *Al.* Tantundem. ¶ [ὑπάγει] *Er. Al. And. 2. Iren. Primaſ.* Ex v. 11. ¶ θαυμάσονται] θαυμαθήσονται *Al.* θαυμάσεσιν *Hippol.* ¶ ἐπὶ τῆς γῆς] *edd. And. Syrus,* coll. v. 2. &c. [τὴν γῆν] *Barb. 1. Hunt. Seid. Vff. Hippol.* ¶ ἐ γέγραπται] ἐκ ἐγέγραπτο *Al. Hunt. Sin.* ¶ [τὸ ὄνομα] Iidem & *L. Seid. Vff. Hippol. Syr.* Ex cap. XIII. 8. ¶ τὸ βιβλίον] τῷ βιβλίῳ *Vff.* & alii. τῷ βιβλίῳ *And. 2.* nec non *Hippol.* ¶ βλεπόντων] *Al. And. 2. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. 3. Seid. Vff.* Vacat margo Steph. [βλέποντες] *edd. And. 1. Hippol.* neſcio an *Sin.* cum *M.* ¶ τὸ θηρίον ὅτι ἦν] ὅτι ἦν τὸ θηρίον *Vff.* & alii. ¶ καὶ παρέσται ὧδε] *Et hic eſt* habet *Lat.* ut ſi παρὰ in παρέσται & ὧδε nil differrent. Verſio *Æth.* hoc loco, ut alibi, ad Lat. eſt accommodata. ¶ καὶ παρέσται] *Comp. Al. And. 2. Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. 16. 15. Hippolytus, Arethas, Arab. Primaſius,* ad ceteros tamen poſtea Latinos accedens.

Digitized by Google

cedens. Probat Joh. Dœlingius de antichr. p. 405. Franc. Combefiſius in Not. ad Hippolytum, W. Wallius in Not. crit. ad N. T. p. 405. *ſpŏ* mſ. Lat. *Colon.* Quæ nota quid valeat, alii viderint. καὶ πάρεσιν *And. 1.* (ſed παρέσῃ habet Exegeſis in eo quoque codice præcedens,) *Barb. 1. Dionyſianus, Vff. Syr. Ex allit. ad* ἐκ ἔστι. *Copticus* interpretatur, quaſi legiſſet, καὶ πέπλωκεν· *Armenus* vero, & *prope eſt*, quod non abludit a Græco πάρεσιν. [καί παρ ἔσιν] *Er.* Sed ipſi Eraſmo hæc ſive lectio ſive coniectura ſua non ſatisfecit. nam & in editione ſecunda lunulis eam incluſit, & in Latinis, Vulgatum ſecutus, omiſit. Nil movent *M.* & *Pet. 3*, ſi tamen ſic habent, nam *M.* valde recens eſt, *Pet. 3.* ſæpe cum Er. aberrat. Nuſquam καίπερ particulam Johannes adhibet.

9 ἑπτὰ ὄρη εἰσὶν] *Comp. Al. And. Vff.* pluresve, *Hippol. Lat. Syr.* ὄρη εἰσὶν ἑπτὰ *Er.* &c.

10 init. καὶ] ~ *Vff. Æth.* ¶ [ἔπεσον] *Comp. And. Pet. 2.* πέσοντα *exemplaria quædam*, ut ait Dœlingius lib. cit. p. 407. ¶ ~ καὶ, poſt ἔπεσ.] *Comp. Al. And. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Lat. Syr.* nec non *Hippol.* qui mox, pro ὁ, ὁ δὲ habet. [καὶ] *Er.* &c. ¶ αὐτὸν δεῖ] δεῖ αὐτὸν *Vff.*

12 ἐκ] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. Iren.* in cod. nonnullis, vel etiam *Syrus.* nam *adhuc* in aliis ante *non*, in aliis poſt *non* habet. ¶ λαμβάνεσι] ἐ λαμβάνεσιν *Vff.* ¶ μετὰ τῦ θηρίε] *edd. mſſ. Hippolytus* (apud quem initium eſt hoc ſequentis verſus, τὴν, pro ἔτοι, habens:) *Areth. Arab. Iren. Primaſ. Syr.* Probat Eſtius, Tirinus, Boſſuet, nec non Menochius & De la Haye. *poſt beſtiam* (μετὰ τὸ θηρίον) *Lat.* Et ſic idem c. XIII. 3. Valde abutitur hac lectione auctor *Oneris* eccleſ. cap. LXI.

13. γνώμλω ἔχεσι] ἔχεσι γνώμλω *And. 2* in textu. ¶ τὴν ante ἐξεσίαν] *edd. And. Hippol.* &c. ~ *Al. Vff.* & alii. ¶ αὐτῶν] *Comp. Al. And. Vff.* cod. plurimi, *Hippol.* ἑαυτῶν *Er.* ¶ διδόασιν] *Comp. Al. And. 2. Vff.* & ſeptem alii, *Areth.* unde *dant* eſt apud *Irenæum*: & *tradunt* in *Lat.* mſ. Charitino. δώσεσιν *And. 1. Ticon.* ac *tradent*, multi *Lat.* λλ. διδώσεσιν *Er.* neſcio an *Bar. Pet. 3. Seid. Steph. 15.* Librarius nimis cito α arripuit, & futurum ſubtexuit pœticum: ſed nec proprie dicitur *didi* aut *diſtribui*, quod *uni* dant plures. λλ. δώσεσιν *Hippol.*

14 [ἐκλεκτοὶ καὶ κλητοί] Media lectio. nam *vocati* & *electi* (abſque & *fideles*) *Ticonius* in textu & in commentario. κλητοὶ, ὅτι πιστοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ *And. 1.* κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ, πιστοὶ, *Hippol.* nec non *And. edd. Alfonſus Conradus Mantuanus.* Solos *electos* exegeſis *Andreæ* memorat. *electi* & *fideles* & *vocati* eſt apud *Primaſium*, qui ſubjungit, *Bene* PRÆMISIT ELECTI. item, *electi* & *vocati* & *fideles* habent *Haymo*, *Rupertus.* πιστοὶ videtur gloſſa ad κλητοί· quanquam cum textu congruunt etiam *Arm. Copt.*

15 καὶ λέγει μοι] ~ *Rupertus.* ¶ λέγει μοι] ~ *Æth.* ¶ λέγει] εἶπε *Al.* ¶ ἡ πόρνη κάθηλαι] κάθηλαι ἡ πόρνη *Hippol. Primaſ.* ¶ καὶ ὄχλοι] ~ *Lat.*

16, καὶ τὸ θηρίον] ~ *Lat.* in cod. Reutling. *Ticon.* nec non *Beda.* τῦ θηρίε *Armen.* μετὰ τῦ θηρίε *Copt.* ¶ καὶ ante τὸ θηρίον] *Comp.* (præfixo puncto, hoc Græcum Latino *in* præferente;) *Al. And.* (etiam in exegeſi, *concordiam* Satanæ, quem pro beſtia habet, & decem cornuum, valde exaggerante,) *Cov. Hunt. L. M. Pet. 3. Seid. Sin. Steph. 1e. Vff. Hippolytus, Æth. Arab. Lat.* in *cod. antiquis* apud Nic. Zegerum & Joannem De la Haye, *Primaſius, Haymo* in comm. *Rupertus* in comm. diſerte, *Biblia Germ.* in ed. Mogunt. A. 1462. & in ed. Argent. A. 1466. *Syr.* Hoc eſt, quod Bellarminus ait: *Antichriſtus*

tichriſtus odio habebit Romam. lib. III. de Rom. Pont. c. 13. Erratum eſt, quod καὶ neſcio qui libri apud Grotium habere feruntur. [ἐπὶ] *Lat.* multi, & (ex iis, ut veriſimile eſt,) *Er.* ſolus: quanquam *Arethæ* quoque hanc lectionem tribuit Grotius. Pro & *beſtia*, & *beſtiam* habent duo cod. *Argentoratenſes*, quorum alter ſeculo IX vel X ſcriptus videtur, alter correctioni Ercambaldi epiſcopi A. DCCCCLXV. inaugurati tribuitur. inde porro & *in beſtiam* habent *Lat.* mſſ. Pariſ. Paſſim *in* pro & per compendia ſcribendi irrepſit in mſſ. codices: facile vero etiam, ſi placet, per falſam planioris ſententiæ ſpeciem, ex ϗ, ἐπὶ factum eſt. Neque auſim dicere, hoc ἐπὶ in ullo exſtare codice Græco. nam tres reliqui, *Bar. Pet. 2. Steph.* 15. τὸ ἐπὶ non firmant. *Steph.* 15 hîc jam videtur abruptus; (quare etiam deinceps cæca ejus mentione ſuperſedebimus, coll. §. VI ad init. hujus libri:) *Bar.* & *Pet. 2.* ſunt inſtar unius tantum modo teſtis, & ſæpe ſimul aberrant: vide Var. v. 6. Rom. IX. 18. ſæpe etiam Aretham ſequuntur: vide Var. c. XXI. 4. ſæpe latinizant. vide Var. c. X. 8. XIX. 16. quorum utrumvis hic quoque accidere poterat. Veruntamen *Bar.* hiat, ut ex pauſa ejus a cap. XVII. 9. ad cap. XVIII. 7. apud Millium, & mox in Var. cap. XVIII. 1 apparet: & *Pet. 2* minus accurate collatus eſt. Patet hinc, quo jure Pareus ἐπὶ legere dicat *omnia exemplaria Græca & Latina.* ¶ γυμνὴν] γυμνὴν ποιήσασιν αὐλὴν *Comp. L.* ¶ [καύσασιν] *Er. ed. 1. 2. 3.* καύσωσιν *Pet. 3.* ſic, *cremabunt*, ſimplici verbo, *Lat.* aliqui.

17 ϗ ποιῆσαι μίαν γνώμλω] *edd. mſſ. And.* in codd. duobus apud Sylburg. *Æth. Arab. Syr.* unde & *eſſe illos in conſenſu & metu* habet *Primaſius.* ~ *Al. And.* apud Millium & in cod. Auguſtano, *Lat.* Recurrente καί. ¶ μίαν γνώμλω] γνώμλω μίαν *Comp. Vſſ. Hippol.* ¶ αὐλῶν ante τῷ] αὐλῷ *Al.* αὐλῇ *L.* ¶ τελεσθήσονλαι] *Comp. Al. And. M. Pet. 3. Sin. Hippolytus.* τελεσθῇ *Er.* neſcio an *Steph.* 15. Ex cap. XX. 3. 5. 7. τελεσθῶσιν *Barb. 2. Vſſ.* & quinque alii, *Areth.* Ex cap. XV. 8. ¶ οἰλόγοι] *Comp. Al. Barb. 2. And. Vſſ.* & octo alii, *Hippolytus*, *Arethas.* τὰ ῥήμαλα *Er.* neſcio an *Steph.* 15.

18 βασιλείαν] τὴν βασιλείαν, & βασιλείαν, *And.* ¶ τῆς] ἐπὶ τῆς *Cov. Hunt. Sin.* τῶν ἐπὶ τῆς *Vſſ.*

CAP. XVIII.

1 [~ ϗ] *Al. And. 2. L. Vſſ. Hippol. Arab. Caſſiod. Syr.* ¶ ἄλλον] *Comp. Er. ed. 1. 2. 3. 4. Al. And. Cov. Hunt. M. Sin. Steph.* 15. *Vſſ. Hippol. Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* ~ *Er.* ed. 5 (per ſphalma; habet enim verſio:) & edd. recent. Silent *Bar. L. Pet. 2. 3. Seid. Steph.* 15. mutili videlicet, vel minus accurate collati.

2 ἐκραξεν] ἐκέκραξεν *Al.* ¶ ἰσχύϊ φωνῇ μεγάλῃ] Lectio media; e communiore lectione tantummodo particulam ἐν eximens, auctoritate multorum, de quibus conſeſtim. ἐν ἰσχύϊ φωνῇ μεγάλῃ *Er.* vel etiam *L. Pet. 3.* ἰσχυρᾷ φωνῇ μεγάλῃ *And. 2. Hippol.* ἰσχυρᾷ φωνῇ *Steph.* 15 apud Stephanum, *Al.* apud Fellum: nam Millius ἐν particulam hoc loco parum curaſſe videtur. certe *And. 1* ſic habet. ἰσχυρὰν φωνὴν *Vſſ.* ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ *Comp. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Seid. Sin. Areth. Æth. Arab. Syr.* & ſic *Latini* permulti: ſed alii, *in fortitudine. magna voce fortiter* habet *Primaſius.* Vid. *Gnom.* ¶ [~ ἔπεσεν] *Hunt. L. Pet. 2. Seid. Vſſ. Areth. Æth. Arab. Ticon.* ¶ βαβυλὼν] ἡ βαβυλὼν *And.* ¶ δαιμόνων] *edd.* &c. *dæmonum* habet *Hieron.* ad Marcellam. δαιμονίων] *Al. Areth.* ¶ ἀκαθάρλε prius] ~ *Pet.*

Digitized by Google

~ *Pet. 3.* δαιμονίε ἀκαθάρλε ϗ μεμισημένε *Cov. Vff.* ἀκαθάρλε ϗ μεμισημένε *Al.* ¶ ϗ φυλακὴ πανλὸς ὀρνέε ἀκαθάρλε] ~ *And.* Eadem verba, & ϗ μεμισημένε, omittunt *Cov. L. Areth.* ¶ ὀρνέε] ὀρνίε *Er. ed. 1. 2.* & recentiores aliquot. θηρίε *Al.* | *And.* in comm. Hiatus, eodem verbo recurrente, apud alios ὀρνέε, (quod habet etiam *Copt.*) apud alios θηρίε ſolum dedit. *beſtiæ immundæ & omnis* præfigit *Primaſii* textus, nec non *Haymo* in comm. πάνλων πνευμάλων μεμισημένων *Armen.* Poſt μεμισημένε, ϗ φυλακὴ πανλὸς θηρίε ἀκαθάρλε ϗ μεμισημένε habet *Syr.* Mediam ex his lectionem margo noſter amplius indagandam proponit.

3 τῦ οἴνε τῦ θυμῦ] τῦ θυμῦ τῦ οἴνε *Comp. And.* in textu. ¶ τῦ οἴνε] ~ *Al.* Pari modo *ira*, pro *vino iræ*, habet *Lat.* in mſſ. *Dionyſius* Carthuſianus. ¶ τῦ θυμῦ] *Er. Armen. Copt.* &c. Videtur gloſſa (coll. cap. XIV. 8. XVII. 2.) ex cap. XIV. 10. XVI. 19. XIX. 15. huc traducta, & in pleriſque codicibu voculæ illi, τῦ οἴνε, modo præpoſita, modo ſurrogata, modo ſubnexa. [~] *And.* in exegeſi, *Primaſius.* Lectio media. ¶ τῆς πορνείας] ~ *Syr.* ¶ αὐλῆς primum] ~ *And. 1.* ¶ πέπωκε] πεπώκασι *And. 2.* & alii. unde πεπλώκασι *Seid. Vff. Æth. Copt.* πέπλωκαν *Al.* πεπόλικε *Comp.* ſola. Ex cap. XIV. 8. ¶ τῆς γῆς] αὐλῆς *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ ςρήνες] ςρήνε *Er. ed. 1. 2. 3. And.*

4 ἐκ τοῦ ὀυρανοῦ] ~ *Lat.* aliqui. ¶ ἐξέλθελε] ἐξέλθαλε *Al.* ἔξελθε *Vff.* & alii, *Cyprianus* & *Primaſius*, apud quos eodem numero ſequitur *particeps ſis*, & *perſtringaris.* ¶ ἐξ αὐλῆς] ~ *Er. ed. 1. 2. Pet. 3.* ¶ κὰ alterum] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Pet. 3.* Librarius a ſecundo αὐλῆς ad tertium αὐλῆς delapſus, κὰ omiſit, &, ut ſtatim apparebit, ἵνα μὴ λάβηλε juſto citius perſcripſit. ¶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ἵνα μὴ λάβηλε] *Comp. Al. And. Vff.* cod. plurimi, *Hippol. Lat. Syr.* ἵνα μὴ λάβηλε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς *Er.* & aliæ ed. *Cyprian. Primaſ. Haymo.* ¶ λάβηλε] βλαβῆτε *And. 1. Cyprian. Ticon. Primaſ.*

5 ἐκολλήθησαν] *Comp. Al. And.* & ſeptem alii, *Hippolytus*, *Areth. Syr.* Vid. *Gnom.* ἐκολήθησαν *Vff.* neque diſſentit *Lat.* qui *pervenerunt*, aut *Ticon.* qui *aſcenderunt* habet. [ἠκολούθησαν] *Er. Steph.* edd. Silent *Bar. Pet. 2. Steph. 15.* Hiat *Seid.* a v. 3. ad 13. *annexa ſunt ei & pertigerunt* habet *Arab.* per periphraſin verbi Syriaci, quo ἐκολλήθησαν exprimitur. ¶ ἁμαρλίαι] ἁμαρλίαι, ἁμαρλίαι *Vff.* ¶ ἰὸ] αὐλῆς ὁ *Comp. M. Sin.*

6 ἀπόδολε —— κεράσαλε —— δόλε αὐλῇ βασανισμὸν ϗ πένθος] *ideo REDDIDIT ei duplicia, & in quo poculo miſcuit, duplum REMIXTVM EST ei: & in quantum ſe clarificavit & deliciarum habuit, in tantum DATVR ei cruciatus & luctus* habet *Primaſius*, &, fere ad apicem, *Cyprianus.* Etiam, pro ἀπόδολε, *reddidit* habet *Æth.* ¶ [~ ὑμῖν] *Al. Cov. Hunt. L. Sin. Vff. Hippol. Æth. Ticon. Syr.* ἡμῖν *And. 2.* ¶ [~ αὐλῇ] *Al. Hunt. L. Sin. Hippol. Lat.* ¶ διπλᾶ] τὰ διπλᾶ *Barb. 2. Hippol.* ¶ ᾧ] αὐτῆς ᾧ *L. Sin. Vff.* αὐτῆς ὃ *Cov.* ὃ *Pet. 3.* ¶ ἐκέρασε] ἐκέρασεν ὑμῖν *And. 1. Lat.* aliqui.

7 ἑαυτὴν] αὐτὴν *Al. Vff.* & alii. ¶ τοσᾶτον δότε] κεράσατε *Er. ed. 1. 2.* Ex v. 6. ¶ [~ ϗ πένθος] *Comp. And. 2. M. Pet. 3.* ¶ λέγει] λέγει, ὅτι *Comp. Al. And. 1. Hunt. Sin. Primaſ.* Accedit *L.* in Millii appendice ad notas: ſed obſtat ejuſdem appendix ad textum. ¶ κάθημαι] καθῶ *L.*

8 ἡμέρᾳ] ὥρᾳ *L. Æth. Cyprian. Primaſ.* Vtrumque *Haymo.* Ex v. 10. ¶ κὰ primum] ~ *Bar. Hunt. Sin. Cyprian.* ¶ κύριος] *edd. mſſ. Cyprianus, Ticonius, Primaſ.*

Digitized by Google

Primaſ. Haymo. [~] *Al. Æth. Lat.* multi. ¶ ὁ θεὸς] ~ *Bar. Areth. Primaſ. Haymo.* ὁ παντοκράτωρ *And. 1.* ¶ ὁ alterum] ~ *Al.* apud Marckium. ¶ κρίνας] *Comp. Al. And. 2. Vff.* & ſeptem ceteri, *Hippol. Arab. Syr.* unde *qui judicavit* habet *Lat.* in mſ. Colon. & aliis, *Rupertus.* ſed *qui judicabit (b* pro *v*, ut ſæpe,) *Lat.* plerique. & ſic κρινῶν *Er.* neſcio an *Areth.* κρίνων *Steph. edd. And. 1.* neſcio an *Bar. Pet. 2.* etenim *qui judicat* habet *Lat.* in Breviario mſ. *Ticonius.*

9 κλαύσονταϛ] *Al. Hippol.* nec non *And.* exeg. κλαύσοντας αὐτὴν *Er. And. 2.* neſcio an *Cov. Pet. 3.* κλαύσασι *Comp. Bar. Hunt. L. M. Pet. 2. Sin. Steph. ii. Vff. Areth.* κλαύσασιν αὐτὴν *And. 1.* Sed κλαύσομαι ſæpe habent LXX. & αὐτὴν omittunt *Lat. Syr.* ¶ κόψονται] πενθήσασι καὶ κόψονται *Syr.* Verbum, illatum huc, verſu 11 omiſſum in *Syr.* ¶ ἐπ' αὐτῇ] ἀπ' αὐτῆς *And. 2.* ¶ αὐτῇ] αὐτὴν *Comp. Bar.* & alii, *Hippol.* αὐτῶν *Vff.*

10 ἑστηκότες] στήκοντες *And. 1.* ¶ τὸν] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ ἰσχυρὰ] ὀχυρὰ *And. 1.* ¶ ~ ἐν ante μιᾷ] *Comp. Al. Vff.* & ſeptem ceteri, *Hippol. ἐν Er. And.* neſcio an *Sin.* Vacat margo Stephani. Confer v. 16. 19. ¶ μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν] μίαν ὥραν *Al.*

11 κλαίσει καὶ] ~ *Syr.* ut modo notavimus: vel etiam *Primaſ.* ¶ κλαίσει καὶ πενθῆσειν] κλαύσασι καὶ πενθήσασιν *Bar. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Steph. ii. Hippol. Areth. Arab. Lat.* vel etiam *Barb. 2.* quanquam alii ad v. 9. conferunt. κλαύσασιν *Vff.* Ex v. 9. ¶ ἐπ' αὐτῇ] ἐν αὐτῇ *Schmidii* ed. *Al.* ἐπ' αὐτὴν *Vff.* poſt raſuram, *Hippol.* ἐν ἑαυτοῖς *Er. ed. 1. 2. 3.* ἐφ' ἑαυτὰς *Pet. 3.* ἐφ' ἑαυτοῖς *And.* ¶ ἀγοράζει] ἀγοράσει *Hippol. Areth. Æth. Lat.* ſed *emit* mſ. Colon.

12 [γόμος] *Er. ed. 1. 2. 3.* Hoc ipſum Græcum γόμος habet *Copt.* ſed poni videtur in accuſativo: nam ipſas voces Græcas non declinat. ¶ καὶ tertium] ἔτι *Er.* ¶ καὶ βύσσου] ~ *Primaſ.* ¶ βύσσου] *edd. And. Hippol. Lat.* neſcio an *Pet. 3.* cum *Cov.* βυσσίνου *Al. Vff.* & ſeptem alii, *Areth.* Ex rhythmo κοκκίνου, vel ex v. 16. ¶ καὶ πορφ.] ~ *Al.* Hoc poſt σηρικῆ habet *Primaſius.* ¶ πορφύραι] *Er. ed. 3.* & aliæ, *And. 1* manu ſecunda, *Hippol.* neſcio an *Pet. 3.* cum *Cov. Vff.* πορφυρῆ *Comp. Er. ed. 1. 2. And.* & ſeptem alii, *Areth. Primaſ.* Ex eodem verſu 16. ¶ καὶ σηρικῆ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ σηρικῆ] σιρίκου *Vff.* &, abſque accentu, *Al.* ¶ καὶ κοκκίνου] ~ *Al.* apud Marckium. Hoc ante καὶ σηρικῆ habet *And. 2.* ¶ πᾶν ξύλον] πᾶν σκεῦος *Al.* E proximo. ¶ ξύλον θύϊνον] *vas ligneum & vitteum* habet *Primaſ.* ¶ ξύλα] *edd. mſſ. Primaſ.* &c. [λίθα] *Al. Æth. Lat.* ¶ τιμιωτάτα] τιμία *Pet. 3. Lat.* ¶ καὶ μαρμάρου] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.*

13 κινάμωμον] κιννάμωμον *Al.* κινναμώμου *Cov. Hunt.* κινναμώμου *Vff.* ¶ καὶ ἄμωμον] *Al. Bar. Dionyſianus, Pet. 2. 3. Hippolytus, Æth. Lat.* in cod. plurimis, *Haymo, Rupertus*, aliique ex Lat. *Syrus.* [~] *edd.* &c. *Arm. Copt. Primaſ.* In rhythmo omiſſum. ¶ θυμιάματα] θυμιαμάτων *Vff. Lat.* θυμίαμα *Er. ed. 1. 2. 3. And. Hippol. Primaſ.* ¶ μύρον] σμύρνον *And. 1.* ¶ καὶ οἶνον] ~ *Vff.* & al. ¶ καὶ σεμίδαλιν] ~ *Primaſ.* ¶ καὶ σῖτον] ~ *And. 1.* ¶ πρόβατα] καὶ τράγους additur apud *Hippolytum*: qui ſi Portus Romani in Arabia fuit epiſcopus, uti Stephanus Le Moyne exiſtimat; facile hoc ipſe addidit. nam gens illa, pecoroſa. Ieſa. LX. 7. ¶ ἡμιόνων] ἡμιόλων *Comp.* ἡμιόδων *Bar. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Vff. Areth.* ἡμιόνων in quibuſdam hic ſcribi, *Pricæus* ait: per ε & per η *Heſychius* habet. *mulorum & camelorum* ſubſtituit *Arabs.*

Digitized by Google

14 καὶ ἡ usq. αὐτὴ] Hoc loco hæc verba ponunt *edd. mſſ. Hippol. And. Lat. Primaſ. Syr.* &c. Quare audiendi non ſunt, qui poſt verſum 23 ea poni debere contendunt. vid. *Gnom.* ¶ σᾶ primum] Poſt ὀπώρα hoc ponit *Al. Primaſ. Rupert.* Vtroque loco habent *Lat.* mſſ. Char. & Pict. ¶ ἀπῆλθεν] ἀπῆλθον *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ τὰ alterum] ~ *And. 2.* ¶ ἀπώλετο] *Al. Bar. Hunt. L. Seid. Hippol. Areth.* nec non *Arab. Lat. Syr.* unde ἀπώχετο *And. 2.* non diſſimili literum pictura. ἀπώλοντο *Comp. Cov. M. Pet. 2. Sin. Steph. ed. Vff.* ἀπῆλθεν *Er. And. 1.* vel etiam *Pet. 3.* E proximo. ¶ εὕρῃς] *And. Bar. Cov. L. Pet. 2. Vff. Hippol. Primaſ.* εὑρήσεις vel εὑρήσῃς *edd.* &c. εὑρήσεσιν *Al. Lat.* multi, *Syr.* Quodque ſequitur, οἱ ἔμποροι τούτων, id huic verſui annectunt *Lat.* aliqui, & *Syrus* in edd. certe. Omittit id *Arabs.* ¶ αὐτὰ] Hoc ante ἃ ponit *Vff.* poſt μὴ *Al. Hippol.* ἔτι ψυχὰς ἀνθρώπων τῶ λοιπῶ ἐμπορεύσῃ addunt *Bar. Pet. 2.* ex And. exegeſi.

15 τούτων] ἀνθρώπων *Veleſ.* nam *hominum*, pro *horum*, *Lat.* aliqui. ¶ ἀπ'] ἐξ *And. 1* in raſura. ¶ κλαίοντες] καὶ κλαίοντες *Vff.* & alii.

16 ~ καὶ ante λέγοντες] *Al. Bar. Hunt. L. Sin. Arab. Syr.* καὶ *edd. Lat.* &c. καὶ λέγοντες omittunt *Pet. 3. Vff.* ¶ ἀαὶ] ~ *Vff.* & alii. ¶ ἡ tertium] ~ *Al.* ¶ βύσσινον — κόκκινον] κόκκινον — βύσσινον *Al.* ſed *purpura & byſſino* habet *Primaſ.* ¶ βύσσινον] βύσσον *And. 2.* & alii. Ex v. 12. ¶ πορφυρᾶν] πορφύραν *And. 2. Primaſ.* Indidem. ¶ κεχρυσωμένη] κεχρυσωμένοι *quidam codd.* apud Gerhardum & Marckium. ¶ [~ ἐν] *Al. Cov. L. Seid. Vff. Areth.* Sic cap. XVII. 4. ¶ χρυσίῳ] *Al. Bar. Cov. Seid. Sin. Vff. Hippol. Areth.* χρυσῷ *edd. And.* &c. ¶ μαργαρίταις] μαργαρίτῃ *Al. Primaſ.*

17 ἐπὶ τῶν πλοίων ὁ ὅμιλος] *Er. And. 1* (ſine ὁ,) *Hippol. Arm. Copt.* neſcio an *M.* [ὁ ἐπὶ τόπον πλέων] *Al. Cov. Hunt. L. Pet. 2* in margine, *Seid. Sin. Vff. Syr.* nec non *Barb. 2.* Librarius, quum τῶν πλοίων ſcribere coepiſſet, τόπον per feſtinationem arripuit. hinc *omnis qui in locum navigat* habuit *Lat.* olim, & inde *into place* verſio *Anglica* vetus: *an die ſtat* Biblia *Germ.* ed. vet. nam hodie, pro *in locum*, exſtat *in lacum*; unde ἐπὶ τῆς λίμνης *Veleſ.* & *in longum* unus apud *Zegerum*, *Haymo*; & *in loco* textus *Ruperti.* ſed *ſuper mare* habet *Primaſius.* Ex ſeq. ὁ ἐπὶ τῶν πλοίων πλέων *Comp. And. 2. Bar. Dionyſianus* (neſcio an ὁ omiſſo,) *Pet. 3. Steph. ed. Areth. Arab. Ticonius.* Vid. *Gnom.* ¶ καὶ ante ὅσοι] ~ *Cov.* & alii: niſi erratum eſt Millii. ¶ καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται] τὴν θάλασσαν ἐργάζοντες *Er.* edd. priores.

18 ἔκραζον] ἔκραξαν *Al. Hippol. Lat.* ¶ βλέποντες] *Comp. Al. And. Vff.* & novem alii, *Hippol. Areth.* ὁρῶντες *Er.* ſolus. Vacat margo Steph. ¶ καπνὸν] *edd.* &c. *Ticon. Primaſ.* τόπον *Al. Lat.* ¶ ὁμοία] ὅμοιον (ſcil. πέπονθε) *Pricæus.*

19 ἔβαλον] ἐπέβαλον *Al.* ¶ χᾶν] χνᾶν *Er. Steph.* ed. 1. ¶ ἔκραζον] ἔκραξαν *Al. Hippolytus, Lat.* ¶ κλαίοντες καὶ πενθοῦντες] ~ *Al.* ¶ ~ καὶ ante λέγοντες] *Er.* neſcio an *L. Pet. 3. Seid.* cum *Al. Cov. Hunt. Hippolytus, Lat.* Vacat margo Stephani. καὶ *Comp. And. 2. Bar. M. Pet. 2. Sin. Vff. Areth.* ¶ τὰ] *Comp. Al. M. Vff.* cod. plurimi, *Hippol.* ~ *Er. Steph. edd. And.* ¶ τιμιότητος] πιότητος *Hippol.*

20 εὐφραίνου — ἅγιοι] *exultate — coeli* habent *Lat.* in mſſ. Colon. Pict. & aliis,

aliis, *Primaſ. Syr.* Ex cap. XII. 12. ¶ ἐπ'] ἐν *Al.* ¶ αὐτῇ] *Comp. Al. Vff.* & octo alii, *Hippol. Areth.* αὐτὴν *Er. And.* neſcio an *Seid. Lat.* cum *Pet. 3.* ¶ ἅγιοι] ἄγγελοι *Syr. Hippol.* ἅγιοι ponunt poſt προφῆται *Æth. Arab. Rupertus.* ¶ καὶ οἱ medium] *Comp. Al. And. Steph. 11. Vff.* & ſeptem alii, *Hippol. Areth. Primaſ. Syr.* ~ *Er.* neſcio an *Seid.* cum *Pet. 3. Lat. Ticon.*

21 οἷς] ~ *Lat.* aliqui. ¶ ἰσχυρὸς] ~ *Al. Ticon. Syr.* ¶ ὡς μύλον μέγαν] μέγαν ὡς μύλον *And. 2.* neſcio an *Primaſius.* utrumque *Ticonius.* ¶ μύλον] μύλινον *Al. Lat. Syr.* in polygl. ¶ μέγαν] μέγα *Er.* ¶ μεγάλη πόλις] μεγαλόπολις *And. 2.*

22 ſeq. ἀκουσθῇ ter] ἀσακουσθῇ *Pet. 3.* nec non *Ald.*

22 καὶ πᾶς uſque ad ἔτι medium] ~ *And. 1* manu prima. *Cov. Hippol.* ¶ πάσης τέχνης] ~ *Al.* ¶ καὶ φωνὴ μύλου uſque ad ἔτι] ~ *And. 1. Æth. Syr.*

23 καὶ φῶς uſque ad ἔτι prius] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. 1. Æth.* ¶ ἐν σοὶ ἔτι alterum] ἔτι ἐν σοὶ *And. 1. Lat.* multi. ¶ οἱ prius] ~ *Al.* ¶ ὅτι alterum] καὶ *And. 2.*

24 αὐτῇ] σοὶ *Syr.* in polygl. τῇ αὐτῇ *Hippol.* ¶ αἷμα] *Er. And. 1. Lat. Syr.* neſcio an *Seid.* & *Pet.* & *Steph.* bini cum *Al.* αἵματα τῶν *Hippol.* [αἵματα] *Comp. And.* in cod. Pal. & in comm. conſtanter, *Cov. L. Vff.* & alii, *Areth. Arab.* Ex rhythmo πάντα τὰ, v. 23. ¶ εὑρέθη] εὑρέθησαν *Cov. L. Vff.* ¶ καὶ πάντων] ~ *Haymo* in comm. Hoc καὶ omittit *Ticonius.*

CAP. XIX.

1 init. ~ καὶ] *Al. Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Vff. Areth. Lat. Syr.* [καὶ] *edd.* &c. ¶ ~ ὡς] *Er. And.* neſcio an *L. Pet. 2. 3. Seid. Sin.* cum *Bar. Cov. Vff. Ticon. Primaſ. Syr.* [ὡς] *Comp. Al. And. 1* manu ſecunda, *Hunt. M. Steph. 11. Arab. Lat. Caſſiod.* Ex v. 6. ¶ μεγάλην, poſt φωνὴν] *Vff.* pluresve, v. gr. apud Marckium, *Lat.* multi. μεγάλην, ante φωνὴν, *Curcellæi* appendix; varietate totius periochæ, diverſis e codicibus, neſcio quam dextre, in unum conflata. μεγάλην, poſt πολλῶν, *Comp.* & inde *Er.* [~] *Er. ed. 1. 2. 3. And. Lat.* multi, *Caſſiod.* nec non *Primaſius.* Sic v. 6. ¶ λεγόντων] *Comp. Al. And. Vff.* & novem alii, *Areth. Lat. Syr.* λεγοντος *Er.* neſcio an *Seid.* ¶ ἀλληλούϊα] τὸ præfigunt *Er. And. 1.* Articulum ſæpe habet Andreæ commentarius, cum vi relativa ad textum, per ſe articulo non utentem: atque interdum librarii articulum ex commentario in textum intulerunt. c. I. 4. XVI. 12. & h. l. & infra, v. 16. ¶ ἡ σωτηρία καὶ] *edd. mſſ. Syr.* ſic *ſalus &* habent *Biblia regia, Primaſius, Rupertus* in Naum III. & inde *laus &* ceteri *Latini.* ~ *Æth.* apud Millium: ſed conf. Io. De la Haye. ¶ δόξα καὶ ἡ δύναμις] *And. 1. Hunt. L. Sin. Lat. Ticon.* Lectio media. [δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις] *Er. And. 2.* neſcio an *Seid. Areth.* Ex cap. IV. 9. 11. VII. 12. unde δύναμις καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ *Syr.* δύναμις καὶ ἡ δόξα *Comp. Al. Bar. Cov. M. Pet. 2. 3. Steph. 11. Vff. Lat.* in mſ. Char. & alibi. *claritas* habet *Primaſius.* ¶ ~ κυρίῳ] *Comp. Al. Vff.* & ſeptem alii, *Areth. Æth. Arabica, Lat. Ticon. Syr.* [κυρίῳ] *Er. And. 1.* neſcio an *Seid.* cum *Hunt. Sin.* Ex v. 6. Vacat margo Steph. Totum hoc, κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν omittit *And. 2.* ¶ τῷ θεῷ] *Er. And. 1. Lat.* neſcio an *Seid.* cum *Hunt. Sin. Areth.*

Digitized by Google

Vacat margo Steph. [τῷ θεῷ] *Comp. Al. Dionyſ. Vff.* & ſeptem alii, *Lat.* in Bibliis reg.

2 διέφθαρε] *Comp. And. 2. Vff.* & ſex alii, *Areth.* ἴφθαρε *Er. And. 1.* neſcio an *Pet.* & *Steph.* cod. cum *M.* ἔμεινεν *Al.* ¶ ~ τῆς ante χαρᾶς] *Comp. Al. And. 1* in comm. cod. plurimi. τῆς *Er. And. Vff.*

3 ἔρηκαν] ἔρηκαν *Comp. Pet. 2. Vff. Æth. Arab. Lat.* in Bibliis reg. ἐιρήκασιν *And. 2.* ¶ αὐτῆς] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2. Æth.* atque *eorum* habet *Ticonius.* ¶ ἀναβαίνει] ἀνέβη *And. 1.* ¶ εἰς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων] *edd. mſſ., Arm.* at *Copt.* habet *in ſæculum ſæculi.* [εἰς αἰῶνα αἰώνων] *And. 1* in exegeſi. Conf. Var. Ap. XIV. 11.

4 ἦσαν] ἦσαν *Comp. And.* ¶ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι] *Al. And.* plureſve, *Lat.* in mſſ. *Primaſius* & alii. πρεσβύτεροι οἱ εἰκοσιτέσσαρες *Comp.* &c. ¶ τέσσαρες] *Vff.* cum plurimis. καὶ τέσσαρες *Er.* ed. poſt. *Steph.* edd. ¶ [τῷ θρόνῳ] *Al. Bar. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Areth.* ¶ ἡμῶν] *edd. mſſ. And. Arm. Copt. Lat. Primaſ. Syr.* Ex cap. V. 14 huc tradu&tum videri poſſit. [~] *Cov.* ¶ ἀλληλείαι] ~ *Primaſ.*

5 ἀπὸ] *Al. Cov. Hunt. L. Seid. Sin. Vff.* plureſve. Sic cap. XVI. 17. [ἐκ] *edd. And.* in textu, &c. ¶ τῷ θρόνῳ] τῷ ἁγιῳ *L. Lat.* in mſ. Pict. *Primaſ.* ¶ λέγουσα] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Pet. 3.* ¶ τῷ θεῷ] *Al. Hunt. L. Pet. 3.* plureſve, *Lat.* nam cum in Luca & alibi conſtanter dicat *laudare Deum*, hoc loco habet *laudem dicite Deo noſtro.* Eadem mente *Andreas* commentatur, *omnes juberi* TMNEIN *HYMNO celebrare Deum.* Vid. *Gnom.* [τὸν θεὸν] *edd.* &c. *Primaſ.* Differentiam hanc imitari non potuit *Copt.* ¶ οἱ δοῦλοι] *ſancti* habet *Lat.* in Char. & alibi, pro *ſervi:* quia utrumque vocabulum compendioſa & affini pictura per tres exprimere literas ſoliti erant librarii, vel etiam quia Pſalmis aſſueverant, qui habent, *Pſallite Domino ſancti ejus: Diligite Dominum omnes ſancti ejus.* Quo rarius autem hoc loco vel Latina Apocalypſis habet *ſancti*, eo minus eſt audiendus Emſerus, qui neque Græce neque Latine *ſervi* eſſe contendit, ſed *ſancti.* vid. Sauberti Proleg. var. lect. Matth. p. 38. ac potius Raithii Vind. verſion. Luth. p. 613. ¶ οἱ tertium] *Comp. Al. And. 2. Vff.* cod. plurimi, *Lat.* καὶ οἱ *Er. And. 1.*

6 [~ αὐτοῦ] *Er. ed. 1. 2. 3. And. Bar. Pet. 3. Sin. Ticon. Primaſ. Angl.* ¶ αὐτοῦ alterum] ~ *Al. Pet. 3. Ticon.* ¶ λέγοντας] *Er.* &c. *Ticon.* ed. Amorb. Lectio media. unde λέγοντες *Bar. Cov. L. Sin.* λεγόντων *Comp. Al. And. 1. Lat.* λεγόσης *And. 2.* λεγουσῶν *ed. Rihel.* ¶ [~ κύριος] *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2. Pet. 3. Sin. Æth.* ¶ ὁ θεὸς] ~ *Primaſ.* ¶ ~ ἡμῶν] *Er.* neſcio an *M. Seid.* cum *Al.*, *Lat.* in mſ. Picturato, *Cyprianus.* [ἡμῶν] *Comp. And. Vff.* & octo alii, *Areth. Arab. Lat. Syr. Primaſ.*

7 ἀγαλλιῶμεθα] ἀγαλλιῶμεν *Al. And. Pet. 3.* uti Luc. I. 47 ἠγαλλίασε. ſed in reliquis N. T. & LXX interpretum locis omnibus Medium eſt: & hoc loco videtur rhythmus χαίρωμεν, ἀγαλλιῶμεν, δῶμεν. ¶ δῶμεν] δώσομεν *Al. And. 2.* δώσωμεν *Pet. 3.* ¶ [~ αὐτῷ] *Er. ed. 1. 2. 3. Cov. Pet. 3. Vff.*

8 περιβάληται] περιβάλληται *And. 1. L. Pet. 3. Sin. Lat.* ¶ λαμπρὸν καθαρὸν] *Al. Cov. Lat.* in mſ. Charitino, *Ticonius, Primaſ. Rupert. Angl. Mog.* λαμπρὸν καὶ καθαρὸν *Comp. Vff.* & ſex alii, *Areth. Æth. Lat.* plerique, *Syr.* καθαρὸν καὶ λαμπρὸν *Er. And.*

Digitized by Google

And. neſcio an *Pet. 3. Seid.* Vacat margo Steph. ¶ τῶν ἁγίων ἐστὶ] *Comp. Al. And. 2. Vff.* cod. plurimi, *Lat.* in mſſ. *Ticonius* & alii. ἐστὶ τῶν ἁγίων *Er. Steph. edd. And. 1. Lat.* multi.

9 γράψον] *Comp.* & aliæ edd. *mſſ. Primaſius, Caſſiod. Arm. Copt. Syr.* &c. Ex cap. XIV. 13 huc tranſductum videri poſſit. [~] *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1. Lat.* in codice Gemblacenſi apud Zegerum. Dormitat Kuſterus hoc loco. ¶ τὸ] τὸν *Vff.* ¶ τῇ γάμῳ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1. Vff.* ¶ λόγοι] λόγοι μου *Syr.* ¶ οἱ tertium] *Al.* ~ *edd.* &c. Poſt λόγοι, οἱ facile omiſſum eſt. ¶ τῷ θεῷ εἰσὶ] *Al. Vff.* pluresve, *Lat.* εἰσὶ τῷ θεῷ *edd. And. Primaſ.*

10 ἔπιεσα] *Er. ed. 2. Al. And. 1. Vff.* & alii. ἔπιεσον *Comp. Er.* ed. 3. &c. ¶ προσκυνῆσαι] καὶ προσεκύνησα *And. 1.* Hoc certe nimium. ¶ τῶν ἐχόντων] καὶ τῶν ἐχόντων *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1. Pet. 3.* ¶ τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν ἰησῦ· τῷ θεῷ προσκύνησον] *Ieſum Dominum adora* habet *Cyprianus.* Vſus eſt exemplari, quod, in rhythmo *tuorum*, omiſerat *habentium teſtimonium.* inde, pro *Ieſu, Ieſum.* ¶ ~ τῦ poſt μαρτυρίαν] *Comp. Al. And. Vff.* pluresve. τῦ *Er.* ¶ προσκύνησον] προσκυνήσατε *Syr.* aliqui. Ex cap. XIV. 7. ¶ ἡ γὰρ uſque προφητείας] ~ *Al.* ¶ ~ τῦ poſt μαρτυρία] *Er. ed. 1. 2. 3. And. Pet. 3.* τῦ *Comp.* &c.

11 ἠνεῳγμένον] *Al. And.* in cod. Pal. & in comm. *Hippolytus.* ἀνεῳγμένον *edd.* &c. *Athanaſii* ſynopſis. ¶ αὐτὸν] αὐτῷ *And.* (manu ſecunda in cod. Aug.) αὐτῦ *Hippol.* ¶ καλέμενος] *Comp.* & aliæ ed. *mſſ. Syr.* nec non *Arab. Lat. Iren. Cyprian. Hieron.* [~] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And. Bar. Pet. 3. Hippolytus* c. Noët. cap. XV. *Areth.*

12 ~ ὡς ante φλὸξ] *Comp. And. Vff.* & ſex alii, *Hippol.* [ὡς] *Er. Lat. Iren. Syr.* neſcio an *Pet. 2. Seid. Sin.* cum *Al.* Ex cap. I. 14. Vacat margo Steph. ¶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν] ἐν τῇ κεφαλῇ *L.* ¶ ὄνομα γεγραμμένον ὃ] *Er. And. 1. Hippol. Areth. Armen. Copt. Lat. Iren. Hieron.* in Eſa. 66. neſcio an *Pet. 3.* cum *Al. Bar. Cov.* ſic *nomen magnum ſcriptum quod* exſtat apud *Primaſium.* [ὀνόματα γεγραμμένα καὶ ὄνομα γεγραμμένον ὃ] *Comp. And.* (in cod. Palatino; haud ſcio an etiam in comm. in quo Chriſtus dicitur τῶν οἰκονομίας πολυώνυμος·) *Steph. ed. Syr.* nec non *L. M. Pet. 2* marg. *Sin.* Pluralem propere arreptum librarius, ut videtur, noluit delere, neque ſingularem expungere: itaque conjunxit. conf. Var. Ap. XVI. 14. ὀνόματα γεγραμμένα ἃ *Hunt. Seid. Vff.*

13 βεβαμμένον] ἐρραντισμένον *Hippol.* ¶ αἵματι] ἐν αἵματι *Bar. Pet. 2. Areth.* ¶ [κέκληται] *Al. Barb. 2. Hunt. L. Sin. Orig. Hippol.*

14 τὰ στρατεύματα ὑſque αὐτῷ] στρατεύματα αὐτῷ ἠκολούθει τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ *And. 2.* ¶ τὸ alterum] *Comp.* & aliæ ed. *Steph.* ε vel potius ει· (nam ε, hoc loco & Ap. III. 18 in margine Stephani notatus, Apocalypſi caret, ut demonſtrat Iac. Le Long P. I. biblioth. ſacræ pag. 371.) *Areth. Lat. Syr.* ~ *Er. Steph.* edd. *And. 1. Vff.* &c. Syllaba, bis legenda, ſemel ſcripta. ¶ ἠκολούθει] ἠκολούθουν *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1.* ¶ ἐφ'] ἐπὶ *Comp.* ¶ ἐνδεδυμένοι] δὲ addit *Al.* ¶ λευκὸν] *edd.* &c. *Arm. Copt. Iren. Hieron.* Nulla non alba byſſus eſt; & ex albedine dici byſſum, docet Martinius in lexico: itaque plane ex alliteratione ad λευκοῖς λευκὸν videtur exortum. Ante βύσσινον eſt hoc in *Al.* & poſt καθαρὸν apud *Syrum.* [~] *Orig. Cyprian.* lib. II. Teſt.

Digitized by Google

cap. ult. in edd. ante Pamelium. Lectio media. unde λαμπρὸν *And. 1.* Etenim in exegesi memorantur ab *Andrea* αἱ ἐράνιαι τάξεις τῇ λαμπρᾷ τῶν ἀρετῶν κατηγλαϊσμέναι. ¶ ~ καὶ ante καθαρὸν] *Comp. Al. Sin. Vff.* cod. plurimi, *Areth. Æth. Lat.* in mss. *Iren. Ticon. Primas. Cyprianus* (in textu Pamelianæ editionis,) *Hieron.* homil. II in Cant. *Rupertus*, *Syr.* καὶ *Er. Steph. edd. And.*

15 ~ δίτομος] *Er. And. 1.* nescio an *Seid.* cum *Al. Pet. 3. Lat. Irenæus*, *Hieron. Cassiod. Beda*, [δίτομος] *Comp. And. 2. Vff.* & octo alii, *Areth. Æth. Arab. Lat.* in edd. vet. in ms. Char. & apud *Cyprianum* alioſque, *Syr.* Ex cap. I. 16. II. 12. ¶ κατάξη] *Comp. Al. And. Bar. L. M. Sin. Orig. Areth. Primas.* nec non *Hunt. Vff.* καταάσσῃ *Er.* nescio an *Seid.* cum *Cov.* In pausa sunt Petaviani & Stephanici. ¶ καὶ post σιδηρᾷ] ~ *Ticon.* bis, ¶ αὐτὸς alterum] *edd. mss. Iren. Cyprian.* &c. [~] *Lat.* in Bibliis Venet. A. 1519. & alibi. ¶ τῇ θυμῇ] ~ *Orig. Cyprian. Primas.* Habet & omittit *Ticonius.* ¶ ~ καὶ ante τῆς] *Comp. Al. Vff.* & octo alii, *Areth. Æth. Arab. Lat. Iren. Cyprian.* & alii, *Syr.* καὶ *Er. And. Ticon.* vel etiam *Cov. Pet. 3.* ¶ τῇ ante παντοκράτορος] ~ *Er. Syr.* aliqui.

16 ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ] *edd. mss. Iren.* &c. ~ *Al. Æth.* ἐπὶ recurrente, ¶ ~ τὸ ante ὄνομα] *Comp. Al. And. 2. Vff.* cod. plurimi, τὸ *Er. Steph. edd. And. 1.* Ex Andreæ comm. ¶ ὄνομα] *edd.* &c. *Iren. Cyprian. Ticon. Primas.* ~ *Lat. Cassiod.* ¶ κυρίων] *edd. mss. Primas. Cassiod.* &c. κυριευόντων *Lat. Bar. Irenæus* in ed. Erasmi, *Cyprian. Ticon.* Ex 1 Tim. VI. 15.

17 [~ ἵνα] *And. 1*, in textu certe, *Bar. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Ticon. Syr.* unde *alium* supplent *Haymo*, *Rupertus.* ¶ τῷ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ ἔκραξε] ἔκραξεν ἐν *Cov. L.* ¶ λέγων] ~ *And. 2. Pet. 3.* nec non *Haymo.* ¶ πετομένοις] *Comp. Al. And. Vff.* & alii. πετωμένοις *Er. Steph.* edd. ¶ μεσουρανήματι] μεσουρανίσματι *Er. And. 1* in textu. ¶ συνάχθητε] *Comp. Al. And. 2. Vff.* & novem ceteri, *Areth. Æth. Lat.* in mss. *Rupertus*, *Syr.* καὶ συνάγεσθε *Er.* nescio an *Pet. 3.* ~ *And. 1*, & , alio loco, *And. 2. Primas.* Hoc ante *venite* habet, & altero loco omittit *Ticonius.* ¶ τὸ δεῖπνον τὸ μέγα τοῦ] τὸν δεῖπνον τὸν μέγαν τοῦ *Bar. Pet. 2. Vff.* nec non *Areth.* ¶ τὸ μέγα τῷ] *Comp. Al. And. 2.* & sex alii, *Lat. Syr.* [τοῦ μεγάλε] *Er. And. 1.* nescio an *Steph.* codd. cum *Pet. 3. Æth. Rupert.* ¶ τοῦ θεοῦ] ~ *Lat.* in edd. vet.

18 σάρκας alterum] ~ *Er. ed. 1. 2.* ¶ αὐτῶν] αὐτῷ *Er. ed. 1. 2. 3.* αὐτὰς *Al. L.* vel etiam *Ticon. Primas.* ¶ τε] *Comp. Al. And.* in cod. Aug. & in comm. *L. Sin. Vff.* & alii. ~ *Er. Steph. edd. And. 2.* ¶ καὶ μικρῶν] μικρῶν τε *Comp.* καὶ μικρῶν τε *Vff.* & alii. Non inepte.

19 αὐτῶν] αὐτοῦ *Al. Bar. Pet. 2.* nescio an *And.* in comm. ¶ [τὸν] *Al. Cov. Hunt. L. Sin. Vff. Areth.*

20 μετ' αὐτοῦ] ~ *Æth.* ¶ μετ' αὐτοῦ ὁ] *Comp. And. 2. Athanasius* in Synopsi, *Armen. Lat.* nec non *L.* μετὰ τοῦτο ὁ *Er. And. 1.* nescio an *Seid.* cum *M. Pet. 3.* [ὁ μετ' αὐτοῦ] *Bar. Cov. Hunt. Pet. 2. Sin. Steph. a. Vff. Areth. Arab. Syr.* nec non *Hippol.* cap. 49. οἱ μετ' αὐτοῦ *Al.* Ex cap. XVII. 14. vel οἱ ex allit. ad καὶ. οἱ μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ *Copt.* ¶ ἐβλήθησαν] βληθήσονται *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2.* ¶ οἱ δύο] ~ *Æth.* ¶ τοῦ ἵππου] ~ *L. Gagneius.* ¶ τὴν καιομένην] τῆς καιομένης *Al.* nec non *Lat.* Id non conti-

continuo rejiciendum. ¶ ἐν] *Comp. Al. And. 2. Hunt. Vff.* & alii. ἐν τῷ *Er. Steph. edd. And. 1.*

21 τῇ primum] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ ἐξελθόσῃ] *Comp. Al. And. Vff.* & novem ceteri, *Areth. Primaſ. Haymo.* [ἐκπορευομένῃ] *Er.* neſcio an *Seid.* ¶ τὰ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Pet. 3.* ¶ ἐκ alterum] ~ *And. 1* in comm. *Lat.* aliqui.

CAP. XX.

1 ἄγγελον] ἄλλον præmittit *Ticonius, Haymo;* ſubjungit *Vff.* ¶ καταβαίνοντα] Hoc poſt ἐρανῦ ponit *And. 2. Caſſiod.* ¶ κλεῖν] *Comp. Al. Hunt. M. Pet. 2. 3. Sin.* κλεῖδα *Er. Steph. edd.* &c. κλεῖδαν *Vff.* Priori terminatione ad alteram adjecta. ¶ τῆς ἀβύσσε|] τῇ ἠλίκ *Æth.* ¶ μεγάλην] ~ *Auguſtinus* (qui l. XX de Civ. a cap. VII ad XV copioſe commentatur ad Ap. XX.) *Primaſius :* neſcio an *Caſſiod. Haymo* in comm.

2 [ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος] *Al.* vel etiam cod. quem ſecutus eſt *Æthiops,* τὸν δράκοντα omittens. Vid. *Gnom.* ¶ [ὁ] *Comp. Al. Hunt. M.* ¶ ~ ὁ πλανῶν τὴν οἰκεμένην ὅλην] *Er. And. 1. Lat.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Al.* [ὁ πλανῶν κτλ.] *Comp. And. 2. Cov. Hunt. L. M. Pet. 2* marg. *Seid. Sin. Steph. a. Vff. Areth. Arab. Syr.* Videntur huc collata, quæ exſtant c. XII. 9.

3 ἔκλασε] ἔδησεν *Er. ed. 1. 2. 3. And. 1. Pet. 3. Steph. a.* ¶ ~ αὐτὸν poſt ἔκλασε] *Comp. Al. And. Vff.* & ſeptem alii ; *Athanaſii* ſynopſis, *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* αὐτὸν *Er.* neſcio an *Seid. Steph.* cod. ¶ ἐπάνω αὐτῆ] ἐμμενῶς αὐτὸν *Al.* ¶ πλανήσῃ] *Er. And. 1. Athanaſii* Synopſis, neſcio an *Seid.* cum *Al. L. Pet. 3.* πλανῷ *Comp. And. 2. Vff.* & ſex ceteri. ¶ ἔτι τὰ ἔθνη] *Comp. Al. And. 2. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Sin. Vff.* [τὰ ἔθνη] *And. 1. L. Ticon.* τὰ ἔθνη ἔτι *Er.* neſcio an *Seid. Steph.* cod. cum *Pet. 3.* ¶ τελεσθῇ] τελεσθῶσι *And. 2.* τελεσθήσονται *Ald.* ¶ [~ τὰ] *Er. Steph. ed. 1. 2. And.* pluresve. ¶ ~ καὶ ante μετὰ] *Al. Cov. Hunt. L. Sin. Vff. Lat.* in mſ. Picturato, & apud *Auguſtinum, Primaſium,* aliosque. unde δὲ poſtea ſupplet *Syr.* [καὶ] *edd.* &c. ¶ αὐτὸν λυθῆναι] λυθῆναι αὐτὸν *Al. Vff.*

4 ἐκάθισαν ἐπ' αὐτάς] ἐκάθισεν ἐπ' αὐτὰς ὁ υἱὸς τῆ ἀνθρώπε *Æth.* ¶ αὐτὰς] αὐτῶν *And. 2.* ¶ τὰς ψυχὰς] ταῖς ψυχαῖς *And. 2.* ¶ πεπελεκισμένων] πεπλεκισμένων *Er.* πελεκισμένων *Pet. 3.* πεπολεμημένων *Al.* ¶ διὰ alterum] ~ *And. 1. Cyprian.* ¶ οἳ] εἰ *And. 1. Auguſtinus, Primaſ.* ¶ τῷ θηρίῳ] τὸ θηρίον *Al. Hunt. L. Sin. Areth.* Ob τὴν εἰκόνα ſubſequens. ¶ τῷ θηρίῳ & τὴν εἰκόνα] *Er. Steph. edd. And. 1* manu prima, vel etiam *Cov. M.* Lectio media : de qua conf. Var. Ap. XIV. 9. τῷ θηρίῳ & τῇ εἰκόνι *Comp. And.* τὸ θηρίον & τῇ cum ſpatio ; *Vff.* ¶ ἔδοξε] *Al. Hunt. Sin. Vff.* pluresve. ἔστι *edd., And.* ¶ τὸ μέτωπον] τῶν μετώπων *And. 1. Vff. Lat.* qui ſubjungit *manibus,* plurali numero : ſed *Cyprianus, Auguſtinus, Primaſius* ſingularem utrinque retinent. ¶ ~ αὐτῶν] *Al. And. 2. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Areth. Lat.* plerique, *Cyprian. Auguſtin. Primaſ. Syr.* [αὐτῶν] *edd. And. 1.* &c. ¶ καὶ ante ἐπὶ] *edd. mſſ. Syr.* ἢ *And. ed., Lat.* Utrumque *Primaſius.* ¶ καὶ ἔζησαν] *edd. mſſ. Cyprian. Ticon.* &c. ~ *Auguſtin. Primaſ.* ¶ ~ τῆ, ante χριστῆ] *Er. Steph. edd. And. 2.* neſcio an *Seid. Sin. Pet.* & *Steph.* bini cum *Cov. L.* τῷ *Comp. Al. And. 1. Barb. 2. Hunt.*

Hunt. M. Vff. Ex v. 6. ¶ χριστῦ] *Ieſu* habet *Auguſtinus.* Vtrumque *Primaſius.* ¶ ~ τὰ] *edd. principes*, (etiam *Comp.*) & *Millii*, *And.* &c. [τὰ] *Steph. ed. 3. Al. M. Pet. 3. Vff.* Ex v. ſeq. De *Syro*, incertum. nam pro illis verbis, quæ inter χριστῦ, vel, ut *Syrus* habet, χριστῦ αὐτῶν, & inter αὕτη v. 5 interjacent, tantummodo retinet hoc, τὰ χίλια ἔτη, articulo τὰ per relativum expreſſo, qui in hiatu videtur ex poſteriore potius *mille annorum* mentione, quam ex priore traductus.

5 οἱ uſque ἔτη] ~ *Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin.* Et ſic *Vff.* ſed reſtituit in margine. ¶ οἱ] *Al. Lat.* Lectio media. καὶ οἱ *Comp. And. M. Pet. 3. Vff. Areth. Lat.* aliqui. οἱ δὲ *Er. Lyran.* neſcio an *Seid. Steph.* cod. ¶ τῶν νεκρῶν] *eorum* habent *Auguſtinus, Primaſius.* ¶ ἔζησαν] *Comp. Al. And.* in cod. Pal. & in comm. *M. Pet. 3. Vff. Areth. Lat.* ἀνέζησαν *And. 1.* [ἀνέζησαν] *Er.* ſolus, aut cum *Seid.* & *Steph.* cod. ἄχρι] *cod.* omnes. ἕως *Er.* Et tamen *Er.* poſt ἔτη habet ἄχρι. id fortaſſe typotheta debuerat loco ἕως inſerere. ¶ τελεσθῇ] τελεσθῶσι *And.* in cod. Aug. & in comm. ¶ αὕτη] ὅτι αὕτη *Cov. Vff.* item *& hæc* habet *Rupertus.*

6 καὶ ἅγιος] ~ *L. Ticon.* ſed habet editio ejus Amorbachiana. ¶ τούτων] τούτῳ *L.* τοῦτον *Hippol. Ticon. Hieron.* in Ez. 37. ¶ δεύτερος θάνατος] *Comp. Al. And.* in cod. Pal. & in comm. *Vff.* & quinque alii, *Hippol. Areth.* θάνατος ὁ δεύτερος *Er. And. 1.* neſcio an *Seid. Steph.* cod. cum *L. Pet. 3.* ¶ καὶ τῷ χριστῷ] ~ *Vff.* at *ejus* addunt *Lat.* aliqui, *Syr.* Ex cap. XI. 15. XII. 10. ¶ βασιλεύσουσι] βασιλεύσουσιν *Al.* ¶ μετ' αὐτοῦ] μετὰ ταῦτα *Hunt. Sin. Steph.* ut. *Vff.* ¶ χίλια] τὰ χίλια *Syr.*

7 ὅταν τελεσθῇ] ὅτε ἐτελέσθησαν *Er. Steph.* edd. μετὰ *Cov. Hunt. L. Seid. Vff. Areth.* Ex v. 3. ὅτε, pro ὅταν, *Pet. 3.* ¶ ἔτη] ~ *And. 1.*

8 ταῖς] ~ *Er.* ¶ ~ τὸν ante μαγὼγ] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. And.* in cod. Aug. & in comm. fere ſemper. τὸν *Valla* & alii. ¶ συναγαγεῖν] καὶ συναγαγεῖν *And. Pet. 2. 3.* ¶ ~ τὸν ante πόλεμον] *Er. Steph. edd. And.* &c. [τὸν] *Comp. Al. Cov. Hunt. L. Seid. Sin. Vff.* ¶ αὐτῶν] *Al. Cov. Hunt. L. Seid. Sin. Vff.* [~] *edd. And.* &c. ¶ ὡς ἡ] ὡσεὶ *Seid. Vff.* ¶ ἐκύκλωσαν] ἐκύκλευσαν *Comp. Al. Hunt. M. Sin.* Monachus κυκλευτὴς, locum ſubinde mutans, occurrit apud interpretem Ephraimi, fol. ξδ. ſed κυκλεύω nuſquam legitur, κυκλόω paſſim, etiam apud LXX.

9 ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ] *Comp. And. 2. Ticon. Auguſtinus*, pluresve nam ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ *Vff.* ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ *Er. Steph. edd. Lat. Syr.* ¶ [~ ἀπὸ τοῦ θεοῦ] *Al. And.* in cod. Aug. vel etiam in comm. *Lat.* in mſ. Picturato, *Ticonius* altero loco, *Primaſ. Rupertus.* Ex cap. XXI. 2 videtur hic repræſentatum, & quidem ab aliis ante illa verba, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ab aliis poſt.

10 καὶ poſt πυρὸς] τοῦ *Vff.* καὶ τοῦ *And. 1.* ¶ καὶ ante τὸ] *Comp. Al. And. 1. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Sin. Vff. Areth. Lat. Syr.* [~] *Er. Steph.* edd. ¶ καὶ ante ὁ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3. Vff.* ¶ καὶ ante βασανισθήσονται] ~ *Lat.* hodie. ſed *&* habet *Ti onius* in ed. Amorbachii, *Auguſtinus*, *Hieron.* in Ez. 38. & alibi, *Haymo.* unde pro *pſeudopropheta*, *pſeudoprophetae* habent *Lat.* multi; *pſeudoprophetes*, indidem, *Rupertus.* ¶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων] *edd. mſſ.* & ſic *Armenica* habet editio; ſed minuto charactere, ut additamentum Armeni editionis Vſcani. *in ſæculum ſæculi* habet *Copt.* [εἰς αἰῶνα αἰῶνος] *And.* in exegeſi, ut eam exhibet cod. Auguſtanus, non ſine ſtudioſa extremæ literæ pictura in αἰῶνα. Sane ſcienter, non temere,

hanc

Digitized by Google

hanc lectionem offert: tertius enim hic locus est, coll. cap. XIV. 11. XIX. 3. quum in clausula sive doxologia XXIV sermonum, in quos commentarium suum divisit Andreas, & in reliquis textus locis, pluralem numerum, τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων, constanter adhibeat. Neque tamen hypothesεos ullius ornandæ ratio subest. nam eos, qui finem tormentorum statuunt, μετανιόφρονας appellat Andreas; librarius, αἱρετικὰς addit, in ipso codice Augustano. Pro αἰώνων, αἰῶνος habet *And.* in exegesi, ut eam exhibet cod. Augustanus; ex rhythmo νυκτός. Librarius, qui in *Pet. 3.* totum illud, ἐς τὰς αἰῶνας τῶν αἰώνων omisit, in eadem illa lectione, ἐς αἰῶνα, hæsitasse videtur, coll. Var. Ap. XXII. 5. Denique pro τὰς, τὰ habet *Vff.* Fortasse in antiquiore codice aliquis sigma nominis αἰῶνας delere volens, in solum articulum incidit. Nil tamen his tribui postulo suspicionibus: uno Andrea nitor. ¶ τῶν αἰώνων] ~ *And. 2.* τῶν αἰώνων ἀμὴν *Vff.* sed hoc totum secunda delevit manus.

11 λευκὸν μέγαν] *Er. Steph. edd. And. Irenæus, Ephraim Syrus:* nescio an *Pet. 3. Seid.* λευκὸν καὶ μέγαν *Pet. 2.* Vacat margo Steph. [μέγαν λευκὸν] *Comp. Al. Cov. Vff.* & quatuor ceteri, *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* unde, pro λευκὸν καὶ, *& candidum* habet Tr. ad Novat. apud *Cyprianum.* ¶ αὐτῷ] *Er.* nescio an *Seid. Steph.* cod. cum *Al. Cov. Pet. 2.* αὐτὸν *Comp. And. 1. Vff.* & quinque ceteri, *Ephraim, Areth.* αὐτῷ *And. 2.* ¶ προσώπε] αὐτῷ addit *Ephraim Syrus.* τῷ προσώπῳ *Al.* ¶ ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς] ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ *Comp. And.* in comm. *M. Ephraim, Æth. Arab. Lat.* aliqui.

12 τὰς μεγάλας καὶ τὰς μικρὰς] *Comp. Al. And.* (etiam in comm.) *Vff.* & sex alii, *Æth. Arab. Lat. Iren. Syr.* μικρὰς καὶ μεγάλας *Er. Hieron. Primas.* in comm. nescio an *Sin.* cum *Hunt.* Vacat margo Steph. ¶ ἑστῶτας] ~ *Lat.* in ms. Colon. ¶ ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θρόνου] ~ *Augustin. Primas.* ¶ θρόνου] *Comp. Er.* (in margine suo recentiori,) *Al. Vff.* & octo ceteri, *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* [θεοῦ] *Er. And.* (sed non tangit in comm.) nescio an *Seid.* ¶ ἠνοίχθησαν] *Er. ed. 1. 2. Al. Pet. 2. Areth.* ἀνεῴχθησαν *Comp. Sin.* ἠνεῴχθησαν *Er. ed. 3.* & aliæ, *And. 1.* ἠνοίγησαν *And. 2.* ἤνοιξεν *Hunt. Seid. Vff.* ἤνοιξαν Or. de fide resurr. apud *Ambros.* ¶ ἄλλο βιβλίον] *Comp. Al. And. Vff.* plurescve, *Lat.* βιβλίον ἄλλο *Er. Steph.* edd. ¶ ἠνοίχθη] *Er. ed. 1. 2. Al. And. 1. Cov. Pet. 2. Areth.* ἠνοίγη *And. 2.* ἠνεῴχθη *Er. ed. 3* &c. ἀνεῴχθη *Comp.* ¶ τῆς ζωῆς] ἡ ζωὴ *Cov.* Ad *vitæ, uniuscujusque* addit *Augustinus* & alii, ex *Ticonii* comm.

13 ἐν αὐτῇ νεκροὶ] *edd. And.* nescio an *Seid. Steph.* cod. cum *M. Pet. 3. Sin.* νεκροὶ τοὺς ἐν αὐτῇ *Al. Cov. Hunt. L. Pet. 2. Vff. Areth.* ¶ αὐτῇ] αὐτοῖς *Er.* ed. 1. e seq. ¶ ἔδωκαν] ἔδωκεν *Al.* e proximo. ¶ νεκροὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς] *Al. And. 2. Hunt. Pet. 2. Sin. Vff. Areth.* ἐν αὐτοῖς νεκροὶ *Er. And.* in mss. Bavar. & Pal. nescio an *Seid. Steph.* cod. cum *M. Pet. 3.* ἑαυτῶν νεκροὶ *Comp. Ticon.* Ex Matth. VIII. 22. unde ἑαυτοῦ νεκροὶ *Cov. L.* Mediam utriusque incisi lectionem textus noster exhibet, ex *And. 2. Sin.* ¶ αὐτῶν] αὐτοῦ *And. 2. Cov. Pet. 2. Sin. Steph. a.* Ex Rom. II. 6.

14 ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης] *edd. mss. And.* (etiam in comm.) *Ticon. Ambros. Augustin. Primas.* &c. *infernus & mors* habent *Lat.* multi. ¶ [~ ἑστὼς] *Lat.* in ms. Colonienſi, unde mox alio & alio loco insertum cernemus. ¶ ἔστιν ὁ δεύτερος θάνατος]

Er. neſcio an *Pet. 2. 3. Steph.* cod. cum *Cov. L. Sin. Lat.* in mſ. Picturato. [ἔστω ὁ θάνατος ὁ δεύτερος] *Comp. Hunt. M. Seid. Vff. Lat.* ὁ θάνατός ἐστιν ὁ δεύτερος *And. 2.* ὁ θάνατος ὁ δεύτερός ἐστιν *Vff.* ὁ θάνατος δεύτερός ἐστιν *Al. And. 1.* nec non *Rupertus.* ¶ ~ ἡ λίμνη τῦ πυρὸς] *Er. Lat.* neſcio an *Pet. 2. 3.* [ἡ λίμνη τῦ πυρὸς] *Comp. Al. And. Cov. Hunt. L. M. Seid. Sin. Steph. u. Vff. Areth. Æth. Arab. Lat.* in textu Gloſſis veteribus inſtructo, *Fulgentius, Syr.* vel etiam *Hippol.* cap. LXV. Videtur interpretamentum lectoris perantiqui, caventis, ne quis pronomen ἕτος referret ad τὴν ἕδην.

15 τῷ βιβλῳ] τῷ βιβλίῳ *Hunt. L. Pet. 2. Seid. Sin. Vff.* Ex v. 12.

CAP. XXI.

1 ἡ πρώτη] *edd. mſſ. Tertull. Auguſtin.* &c. ~ *Iren. Ticon. Primaſ.* ¶ παρῆλθε] *edd.* &c. [ἀπῆλθον] *Hunt. Seid. Sin. Areth. Iren. Tertull. Ticon.* nec non *Auguſtin. Primaſ.* Illud ex Matth. XXIV. 35. vel hoc ex v. 4 mox. ἀπῆλθαν *Al.* ἀπῆλθε *Pet. 2. Lat.* ¶ ἡ θάλασσα ἐκ ἔστιν] τὴν θάλασσαν ἐκ εἶδον *Al.*

2 καὶ & ἄδον poſt καινὴν] *Comp. Al. And. Cov. Hunt. M. Pet. 2. 3. Sin. Steph. u. Vff. Areth. Æth. Arab. Lat.* in mſſ. *Iren. Ticon. Auguſtin. Primaſ. Beda, Haymo, Rupert. Syr.* nec non *Seid.* [καὶ ἐγὼ ἰωάννης ἄδον] *Er. Lat.* hod. Ex cap. XXII. 8. vel ex uſu, ut Zegerus exiſtimat, lectionis eccleſiaſticæ, quanquam lectio Latina vetus remanet etiam in *Breviario* mſ. ¶ ἁγίαν] *magnam* habent *Auguſtin. Primaſ.* ¶ ἐκ τῦ ἀρανῦ ἀπὸ τῦ θεῦ] *Al. And. 2. Seid. Vff.* cod. plurimi, *Lat. Syr.* ἀπὸ τῦ θεῦ ἐκ τῦ ἀρανῦ *edd. And. 1.*

3 ἀρανῦ] *edd. mſſ. Ambroſ. Ticon. Primaſ. Syr.* [θρόνε] *Al. Lat. Iren.* l. 5. c. 35. Hoc ex v. 5. vel illud ex v. 1. 2. ¶ σκηνώσει] κοινωνήσει *And. 1.* Atque commentarius habet, ὁ τῆς ἀννάδ χαρᾶς χορηγὸς τῷ ὁρᾶθαι πᾶσι ΔΩΡΗΣΕΤΑΙ τοῖς ἁγίοις τὴν εὐφροσύνην τὴν ἄλητον. ¶ καὶ ante αὐτοὶ] ~ *Syr.* aliqui. ¶ λαὸς] *Comp. And. 2. Cov. Hunt. M. Sin. Steph. u. Vff. Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* [λαοὶ] *Er. And. 1.* neſcio an *Pet. 2. 3. Seid.* cum *Al.* Rhythmus αὐτοὶ. ¶ ἔσαι μετ' αὐτῶν] *edd. And. Auguſtin. Primaſius.* [μετ' αὐτῶν ἔσαι] *Vff.* pluresve, *Lat. Syr.* ¶ [~ θεὸς αὐτῶν] *Comp. And. 2. Cov. M. Sin. Vff. Areth. Ambroſ. Auguſtin. Primaſ.* Hiatus, recurrente αὐτῶν· relata enim ſunt, λαὸς αὐτῦ, θεὸς αὐτῶν. αὐτῶν θεὸς *Al. Lat.* plerique, *Iren.*

4 ἐξαλάψα] *Comp. And. 1.* & ſeptem alii, *Iren.* gr. & lat. *Æth. Arab. Ambroſ.* paſſim, *Primaſius*, nec non *Auguſtinus.* unde ἐκλάψα *Areth. Syr.* ἀπ' αὐτῶν addunt *Hunt. Seid.* [ἐξαλάψα ὁ θεὸς] *Er. And. 2. Lat.* vel etiam *Al.* Ex cap. VII. 17. ¶ ἀπὸ] ἐκ *Al.* ¶ ἔτι prius] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ ὅτι] *edd. mſſ. Æth. Lat.* in cod. Picturato, & in margine Lovan. *Iren. Auguſtin. Primaſ. Innocentius III* &c. ~ *Al.* unde *quæ* ſupplent *Lat.* multi. Facile, poſt ἔτι, omiſſum ὅτε. ¶ ἀπῆλθον] ἀπῆλθαν *Al.* ἀπῆλθεν *Vff. Pet. 2. Areth.*

5 ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ] *Al. And. 2. Hunt. Pet. 2. 3. Sin. Vff. Areth.* Lectio media. ὁ ἐν τῷ θρόνῳ καθήμενος *And. 1.* [ὁ καθήμενος ἐπὶ τῦ θρόνε] *edd.* neſcio an *Seid. Steph.* cod. cum *Cov. M.* ¶ ἰδὲ] καὶ ἰδὲ *Al. Syr.* ἰδὲ ἰδὲ *Arethas.* ¶ καινὰ πάν-

τα

τα ποιῶ] *Er. And.* Lectio media. καινὰ ποιῶ πάντα *Comp. Al. Lat.* πάντα καινὰ ποιῶ *Vff. Syr.* ¶ [~ μοι] *Al. Cov. Hunt. Sin. Vff. Arab. Lat.* in mſ. Picturato, *Ticon. Primaſ. Syr.* vel etiam *Iren.* ¶ γράψον, ὅτι] ~ *Primaſ.* ¶ πιστοὶ καὶ ἀληθινοὶ] *Vff.* pluresve, cum *Al. Lat. Iren. Syr.* ἀληθινοὶ καὶ πιστοὶ *edd. And.* in textu. Anſam fortaſſe dedit exegeſis ejuſdem. ¶ ἐστὶ] τῷ θεῷ ἐστὶν *Cov. Hunt. Pet. 2. Seid. Sin. Vff. Areth. Arab. Syr.* Ex cap. XIX. 9.

6 γέγονα] *Er.* ex uno ſuo codice, & aliæ edd. vel etiam cod. recentiſſimus *M.* Sic plane *factum eſt* habent *Arab. Armen. Lat. Primaſ. Haymo.* Confer cap. XVI. 17. Accedit par ſcriptorum antiquiſſimorum. nam apud *Irenæum* ſic deſinit citatio hujus loci, *Facta ſunt:* & apud *Cyprianum* non ſemel ſic incipit, *Ego ſum* A *&* Ω. Non habent γέγονε *Copt. Ticon.* γέγονεν habet *Al.* pro γέγονεν. Et hæc literulæ mutatio eas videtur, quas mox memoramus, varietates dediſſe. ¶ [γέγονα] *Valla* (ex quo Eraſmus hanc lectionem notat,) *Comp. And. 2. Hunt. Sin. Vff.* vel etiam *Steph. a.* γέγονα ἐγὼ *And. 1. Cov. Pet. 2. 3. Seid. Areth. Syr.* ¶ ἐμί] *Er.* ex uno ſuo codice, & aliæ edd. *Al. Lat. Cyprian. Ticon. Primaſ. Caſſiod.* vel etiam *M.* [~] codices ad γέγονα & γέγονα ἐγὼ modo citati, *Lat.* ed. reg. ¶ ἄλφα] *Al. Seid. Sin. Lat.* in mſſ. *Ticon.* & alii, *Syr.* [A] *edd. And. Valla* &c. ¶ δώσω] δώσω αὐτῷ *Hunt. Pet. 2. Sin. Areth.* Ex cap. II & III. ¶ τῆς πηγῆς] ~ *Al.* ¶ τῦ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ τῆς ζωῆς] ~ *Vff.*

7 κληρονομήσει] δώσω αὐτῷ *Pet. 2. Seid. Sin. Vff. Areth.* ¶ ταῦτα] *Comp. Al. And.* in cod. Pal. & in comm. *Vff.* & quinque alii, *Areth. Lat. Tertull. Cyprian. Syr.* nec non *Æth.* [πάντα] *Er. And. 1* in textu, neſcio an *Steph.* cod. cum *M. Pet. 3. Copt.* Ex v. 5. Et quidem verſus 5 & 7 in *And. 1* e regione exſtant, ut facillima fuerit in Andrea, quem Eraſmus ſequitur, alliteratio. ταῦτα πάντα *Armen.* ¶ αὐτῷ] αὐτῶν *Al.* ¶ αὐτῷ uſque υἱός] αὐτῶν θεὸς, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι υἱοὶ *And. 1. Tertull.* ¶ αὐτὸς] ~ *Al. Ticon.* ¶ μοι] μα *Hunt. Pet. 2. Sin. Ticon.* υ arreptum ex υἱός. ¶ υἱὸς] *Comp. Al. And. Cov. Hunt. Vff.* ὁ υἱὸς *Er. Steph.* edd. Ex alliteratione ad commentarium Andreæ, continuo ab ὁ incipientem.

8 τοῖς δὲ δειλοῖς] *Comp. Al. And. Vff.* & ſex ceteri, *Areth.* δειλοῖς δὲ *Er.* neſcio an *Seid. Steph.* cod. ¶ ~ καὶ ἀμαρτωλοῖς] *Er. And. 1. Armen. Copt. Lat. Tertull.* cum *Al.* [καὶ ἀμαρτωλοῖς] *Comp. And. 2. Vff.* & ſeptem ceteri, *Areth. Arab. Syr.* ¶ καὶ ante ἐβδελυγμένοις] ~ *And. 1. Pet. 3. Ticon.* ¶ φονεῦσι καὶ πόρνοις] *edd. mſſ. Arm. Copt.* &c. [πόρνοις, καὶ φονεῦσι] *Tertullianus* de Pudic. c. XIX, ubi enumerationem hanc per Paria incedentem pulcre obſervat. ¶ καὶ πόρνοις] ~ *Ticonius.* ¶ καὶ φαρμακοῖς] *Comp. Al. And. Vff.* & ſex ceteri, *Areth.* καὶ φαρμακεῦσι *Er.* neſcio an *Seid.* cum *Steph.* cod. ~ *Arab.* ¶ ψευδέσι] ψεύσταις *Al.* Neque ignota *Arethæ* hæc fuit lectio. enimvero eam improbat. ¶ ἐν & καὶ ſubſequens] ~ *Vff.* ¶ ὁ θάνατος ὁ δεύτερος] *Comp. Al. Seid. Vff.* cod. plurimi, *Lat.* plerique. δεύτερος θάνατος *Er. Steph. edd. And. 1.* nam ὁ præfigit *And.* in cod. Pal. nec non in comm.

9 ~ πρός με] *Comp. Al. And. Steph. a. Vff.* & quinque alii, *Areth. Æth. Lat. Syr.* [πρός με] *Er. Lyranus, Lat.* in mſ. Picturato, neſcio an *Seid.* ὡς με *Hunt.* ¶ ἓν] *Comp. Al. Vff.* & ſex ceteri, *Areth.* [~] *Er. And.* neſcio an *Seid. Steph.* cod. ¶ τοὺς alterum] ~ *Comp. And. 2. Vff.* ¶ τοὺς γεμίσας] τῶν γε-

μόντων *Al. Pet. 3.* ¶ [~ τὴν νύμφην] *Lat.* in mſ. Picturato, *Ticonius*, homil. 15 & 18. Videtur gloſſa, alio & alio loco inducta. Habet *Arm. Copt.* ſed neſcio quo loco. ¶ τὴν γυναῖκα] ~ *Lat.* in cod. Reutlingenſi & in excerptis cod. Moguntini ad nos miſſis. poſt *agni* id habet Lipſienſis unus. ¶ τὴν νύμφην τὴν γυναῖκας τῦ ἀρνίε] *Al. Areth. Lat. Syr.* Et ſic legiſſe *Andream*, hæc docet exegeſis, καλῶς τὴν νύμφην, τῦ ἀρνίε γυναῖκά φησιν. & paucis interjectis, ἡ γυνὴ τῦ ἀρνίε ἡ ἄνω ἱερουσαλήμ. Adde *Hieron.* in Ieſa. LIIII. [τὴν νύμφην τῦ ἀρνίε τὴν γυναῖκα] *Er. And.* in textu, neſcio an *Steph.* cod. cum *Hunt. Pet. 3.* τὴν γυναῖκα τὴν νύμφην τῦ ἀρνίε *Comp. Cov. M. Pet. 2. Sin. Vff.* τὴν γυναῖκα καὶ τὴν νύμφην τῦ ἀρνίε *Seid.*

10 ἐπ'] ἐπὶ *Al.* ¶ καὶ alterum] ~ *Pet. 3.* ¶ καὶ ὑψηλὸν] *edd. mſſ. Arm. Copt. Ambr.* l. 3 de Virg. *Primaſ.* &c. Vti v. 12. [~] *Cyprianus*, *Hieronymus*, *Iulius Firmicus.* ¶ ~ καὶ μεγάλην] *Al. Cov. Hunt. Sin. Steph. 11. Vff. Areth. Æth. Arabica*, *Coptica*, *Lat. Ambroſ. Syr.* Omittit ed. Londin. διγλωσσος. Conf. v. 2. & cap. XXII. 19. [τὴν μεγάλην] *edd. And.* in textu, neſcio an *Pet. 2. 3. Seid.* cum *M. Armen.* Ex prævio μεγα. ¶ τὴν ἁγίαν] καὶ ἁγίαν *And. 1. Pet. 3.* ἁγίαν *Comp.* Veſtigia adjectivi μεγάλην a librariis retractati. ¶ ἀπὸ] ἐκ *Vff.* & alii. ¶ ἀπὸ τῦ θεῦ] ~ *Lat.* in edd. vet. *Ticon. Hieron.* in Pſ. 44. *Caſſiod.*

11 ἔχουσαν τὴν δόξαν τῦ θεῦ] ~ *Al.* Hiatus, eodem nomine recurrente. ¶ ~ καὶ ante ὁ] *Comp. Al. Hunt. M. Pet. 2. Sin. Vff. Ticonius*, *Rupertus*, *Syr.* [καὶ] *Er. And.* in textu per hanc particulam cum prævia exegeſi connexo: neſcio an *Seid. Steph.* cod. cum *Cov. Pet. 3.* ¶ [~ ὡς λίθῳ] *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2. Cov. Pet. 3.* ¶ κρυσταλλίζοντι] κρυσταλλίζοντι *Comp. And. 1. Vff.* qui etiam c. IV. 6. habet κρυσάλῳ

12 ἔχουσα & ἔχουσα] *Al.* (in quo tamen alterum ἔχουσα legi negat Fellus,) *Cov. Hunt. M. Pet. 2. 3. Sin. Vff. Syr* vel etiam *Seid.* Lectio media. unde ἔχουσαν & ἔχουσαν *Comp. Ticon. Mog.* ἔχουσά τε & ἔχουσα *Er. Steph.* ed. Ann. 1546. *Rupertus*, nec non *Zegerus.* ἔχουσάν τε & ἔχουσαν *Steph.* ed. Ann. 1550, vacuo hîc margine. ἔχουσά τε & καὶ *And. 2.* ἔχουσά τε & καὶ ἔχουσα *And. 1.* ¶ πυλῶνας] πυλεῶνας *And. 2. Pet. 3.* ¶ πυλῶσιν] πυλεῶσιν *Er. ed. 1. 2. 3. And. 2.* Sic etiam infra. ¶ καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλες δώδεκα] ~ *Al. Syr.* ¶ δώδεκα alterum] δεκαδύο *Cov. Hunt. Seid. Sin. Vff.* Ex nota ιβ, vel ſtudio variandi. ¶ ἃ ἐσι] ~ *Primaſ.* ¶ ~ τὰ ὀνόματα] *edd. And.* &c. *Primaſ.* [τὰ ὀνόματα] *Al. Barb. 2. Cov. Hunt. Pet. 2. Areth. Lat. Syr.* ὀνόματα *Vff.* ¶ τῶν alterum] ~ *Al. Vff.* ¶ τῶν υἱῶν] ~ *Pet. 3.* τῦ *And.* in textu, ex comm. υἱῶν *Al.*

13 init. ἀπὸ] *Comp. Al. And. Vff.* ἀπ' *Er.* ¶ ἀνατολῶν] *Comp. Vff.* & quinque alii, *Areth.* Recte: nam δυσμῶν ſequitur. ἀνατολῆς *Er. And.* neſcio an *Seid. Steph.* cod. cum *Al. Pet. 3.* Rhythmus τριῶ. ¶ καὶ tria] *Comp. Al. Vff.* cod. plurimi, *Lat.* multi, *Hieron. Syr.* ~ *Er. Steph. edd. Ticon.* & alii Latini. ¶ νότε] μεσημβρίας *Er. ed. 1. 2. 3.* Ex gloſſa apud Andream in fine verſus adjecta. ¶ νότε — δυσμῶν] δυσμῶν — νότε *Al.* Viciſſim *notum aquiloni* præmittit *Rupertus*; at *occidentem* utrique, *Mog.*

14 τὸ] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ ἐπ' αὐτῶν] *Comp. Al. And. Vff.* & ſex ceteri, *Ticon. Primaſ.* [ἐν αὐτοῖς] *Er.* neſcio an *Seid.* cum *Cov.* ¶ δώδεκα medium] *Comp.*

Digitized by Google

Comp. Al. And. Vff. & quatuor ceteri, *Areth. Arab. Lat. Syr.* [~] *Er. Primaſ.* neſcio an *Seid. Pet.* & *Steph.* bini. ¶ δώδεκα tertium] ~ *Ticon.* ¶ τῇ ἀρνὶ] *& agni* habent *Lat.* miro conſenſu. Excipe *Primaſium* ad Ap. XXI. 21.

15 μέτρον] *Comp. Al. And. 2. Vff.* & ſex ceteri, *Areth. Arab. Lat. Syr.* [~] *Er. And. 1.* neſcio an *Steph.* cod. cum *Pet. 3.* Fortaſſe quia in commentario tranſiliit *Andreas.* ¶ αὐτῆς prius] ~ *And. 2. Pet. 3. Arab.* ¶ καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς] ~ *Comp. Vff.* & ſex alii. αὐτῆς recurrente. ¶ αὐτῆς alterum] ~ *Lat.* plerique.

16 καὶ ſecundum] ~ *Haymo, Rupert.* Ex allit. ad τὸ μῆκος ſubſequens. ¶ αὐτῆς prius] αὐτῇ *Er. ed. 1. 2.* ¶ ~ τοσοῦτόν ἐστιν] *Comp. Al. And. Vff.* & ſeptem ceteri, *Areth. Syr.* [τοσοῦτόν ἐστιν] *Er. Lat.* neſcio an *Steph.* cod. ¶ ὅσον] ὅσοῦτον *Er. ed. 1. 2.* ¶ ~ καὶ] *Comp. And. Vff.* & quinque ceteri, *Mog.* [καὶ] *Er. Lat. Syr.* neſcio an *Steph.* cod. cum *Al. Pet. 3. Sin.* ¶ ἐν] *Er. Steph. ed. 1. 2. And. Pet. 2. 3.* [~] *edd.* & *mſſ.* complures. Poſt ω facile omiſſum ἐν. ¶ ἐπὶ] ἀπὸ *Primaſius.* ¶ σταδίων] *Er. And.* neſcio an *Pet. 2. 3. Seid.* cum *Al. Lat. Primaſ.* [σταδίοις] *Comp. Cov. Hunt. M. Sin. Steph. a. Vff. Areth.* ¶ δώδεκα] δυοκαίδεκα *Hunt. Pet. 2. Seid. Sin. Vff.* Vide Var. v. 12. ¶ χιλιάδων] *Er. And.* (etiam in comm.) *Armen. Copt. Lat. Hieron.* ad Marcellam: credo etiam *Pet. 3. Steph.* cod. (certe ſolum Complutenſe exemplar margo Steph. hoc loco in diverſum citat,) cum *Al. Cov. Areth. Arab.* nec non *Æth.* [χιλιάδων δώδεκα] *Comp. Hunt. M. Pet. 2. Seid. Sin. Vff. Syr.* Supplementum, conſtructione non intellecta.

17 ἐμέτρησε] ~ *Hunt. Pet. 2. Seid. Sin.* ¶ ἑκατὸν τεσσαρακοντατεσσάρων] δ καὶ ἑκατὸν τεσσαράκοντα *Al.* Confer Num. III. 46. ¶ πηχῶν, μέτρου] μέτρα πηχῶν *Syrus.* Si ea, quæ mox dicemus, perpenderis, πηχῶν de ſuo adjeciſſe, alieno quippe loco, videatur interpres. ¶ πηχῶν] *edd. mſſ., Copt. Lat.*, magna codicum antiquorum conſenſione. [~] *Primaſius*, in ſummario libri ſui quinti: unde *milia* in textum ejus ſurrogavit aliquis. porro *milia cubitorum*, conjunctim, cod. *Argentinenſis* Ercambaldi. Et quidem præcipuus Latinorum patrum, qui hunc locum rariſſime ab aliis tractatum attigerit, eſt Primaſius, (de quo ſupra, p. 783.) pervetuſtum illum *Latinum* hîc utique ſecutus interpretem. Neque πηχῶν, ſed σταδίων habet *Armen.* ex antecedentibus: ut exemplar Græcum, quo is interpres eſt uſus, eandem videatur habuiſſe lectionem, quam Primaſius. nam cum Primaſio congruit illud etiam in rariſſima lectione Ap. XIII. 5. Legitur *cubitorum* apud *Hieronymum* in epiſtola ad Marcellam, quæ incipit *Menſuram:* ſed longam ibi periocham Iohanneam librarii non ſemel interpolarunt. Sane *cubitorum* gloſſa eſt, eaque alienior. nam quot cubitos vel etiam cubitorum partes calamus hoc loco habeat, definiri non poteſt, fluctuantque interpretum opiniones, quas notat Hoë lib. VIII in Ap. XXI. quæſt. 82. pag. 135 ed. prim. Porro *menſura*, quam habebat angelus, non erat cubitus tantummodo, ſed calamus. v. 15. 17 fin. Superest, ut *calamus* ipſe, quemadmodum apud Ezechielem interdum, ſic hoc loco ſubaudiatur. alias *calamus* non eſſet menſura, qui tamen aperte *menſura* appellatur. Vid. *Gnom.*

Digitized by Google

18 [~ ἦν] *Al. Lat.* in mſ. Pict. *Ticon.* neſcio an etiam *Primaſius*, qui *fuit* ſupplet; & *Syrus*, qui verſu 21 verbum ἦν item prætermittit. ¶ ἐνδόμησις] ἐνδώμησις *Al.* ¶ ὅμοιον] *Comp. Al. And.* (etiam in comm.) *Vff.* & quinque alii, *Areth. Lat. Syr.* [ὁμοία] *Er.* vel etiam *Pet. 3.* cum *Cov. M.* ¶ ὑάλῳ] ὑέλῳ *Comp. And. 1* manu prima, *Hunt. M.*

19 [~ καὶ] *Al. Sin. Vff.* pluresve, *Areth. Lat.* in mſſ. *Rupertus.* unde, poſt *fundamenta*, *autem* ſupplet *Primaſius.* ¶ χαλκηδὼν] καλκιδῶν *Er.*

20 σαρδόνυξ] *Er. And. 2. Vff.* &c. Ac corripiunt Latini poëtæ. σαρδώνυξ *Comp. And. 1.* σαρδιόνυξ *Al.* Ex allit. ad σάρδιον in proximo. ¶ [σάρδιον] *Al. Hunt. Pet. 2. Sin. Vff. Areth.* &, cujus fortaſſe lingua non aliter tulit, *Syrus.* Ex alliteratione ad *v* in σαρδιόνυξ vel σαρδόνυξ. ¶ βήρυλλος] βήριλλος *Er. Al.* βηρίλλιος *Er. ed. 1. 2. 3.* βηρύλλιος *Cov. And. 1.* βιρύλλιος *Pet. 2.* ¶ τοπάζιον] τοπάζιος *Er. ed. 2.* ¶ χρυσόπρασος] χρυσόπρασον *Al.* ¶ ἀμέθυσος] ἀμέθυσος *Er. And.*

21 ἀνὰ] ἵνα *Al.* καὶ *And. 1.* ¶ ὕαλος] ὕελος *Comp. Cov. Hunt. M. Sin. Vff. Areth.* ¶ [λαμφανὴς] *Er. Steph.* edd.

22 κύελος ὁ] ~ *Areth. Æth.* ¶ ὁ θεὸς] ~ *Syr.* vel etiam *Arab.* ¶ [ὁ ναὸς] *Al.* Confer ὁ v. 23.

23 αὐτῇ] *Er. ed. 1. 2. 3. Al. Pet. 2* (an Pet. 3.) *Primaſ. Syr.* Lectio media. unde αὐτὴν *And. 2* ex ſeq. [ἐν αὐτῇ] *Comp. And. 1. Lat.* neſcio an *Seid. Steph.* cod. cum *M.* &, pro αὐλῇ ἡ γὰρ, αὐτὴ γὰρ ἡ *Cov. Hunt. Pet. 3* (an Pet. 2.) *Sin. Vff.* ¶ αὐτὴν] αὐτῇ *Er. ed. 1. 2. 3.* ex anteced.

24 περιπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐλῆς] *Comp. Al. And.* in textu, *Cov. Hunt. M. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph. 16. Vff. Areth. Æth. Arab. Armen. Copt. Lat. Primaſ. Haymo, Rupertus, Syr.* in cod. mſ. Scalig. & edit. Gutb. [τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσιν] *Er.* & inde *Syr.* ed. in polyglottis; & *Purvæi* textus, ſubinde quippe ad Eraſmi verſionem refictus. Exegeſis *Andreæ* (qualem habet etiam Alfonſus Conradus,) arrepta pro textu interjecto: cujusmodi errorem notavimus *modo ad* v. 13. Sæpe adhibet Andreas vocabulum τῶν σωζομένων· & hoc loco potuit reſpicere illud Jeſa. XLV. 20. οἱ σωζόμενοι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ¶ φέρουσι] φέρουσιν αὐτῷ *Hunt. Pet. 2. Sin. Steph. 16. Vff.* Arripuit phantaſia librariorum ex rubrica notiſſima Marc. VIII. 22. ¶ ~ καὶ τὴν τιμὴν] *Er. ed. 1. 2. 3. Ald. Colin. ed. Al. And. M. Ticonius*, & magis aperte *Ambr.* de obitu Theodoſii, *Primaſius.* [καὶ τὴν τιμὴν] plerique. ex v. 26. Hoc enim poſt *ſuam* inſerit *Lat.* & pro φέρουσι, οἴσουσι præfert *Andreæ* commentarius; & pro αὐτῶν, τῶν ἐθνῶν *Comp. Hunt. Pet. 2. Seid. Sin. Vff.* repræſentant: & poſt αὐτῶν, καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν addit *Syrus.* Omnia ex v. 26.

25 οἱ] ~ *Er.*

26 καὶ οἴσουσι uſque αὐλὴν] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ αὐλὴν] ἵνα εἰσέλθωσιν addunt *Hunt. Pet. 2. Sin. Vff. Areth.* Gloſſa, fortaſſe ex margine verſus præcedentis.

27 init. καὶ] ~ *Seid.* (niſi referri debuit ad varietatem alteram verſus 26.) *Lat.* hodie. Inerat & in *nec*, cujus particulæ nota, *n* cum *c* impoſito, (quæ exſtat in mſſ.) in *non* abiit. ¶ εἰσέλθῃ] εἰσέλθοι *And. 1.* ¶ κοινὸν] *Comp. Al.* (ut videtur,) *And.* (etiam in comm.) *Vff.* & quinque alii, *Areth. Lat. Iren. Ticon. Primaſ.* [κοινὲν] *Er.* neſcio an *Seid.* cum *Hunt. Pet. 3.* Rhythmus ποιεῖν. ¶ ποιῶν] *Al.* nec non *Lat. Syr.* ὁ ποιῶν *Cov. Seid.*

Digitized by Google

Seid. Sin. Vff. Vt lector de participio masculino admoneretur. [ποιεῖν] *edd.* &c. Ob neutrum in proximo : vel ex allit. ad ποιεῖν-c.XXII. 2. ¶ εἰ μὴ οἱ] οἱ μὴ *Pet. 3.* ¶ τῇ ἀρνίᾳ] ~ *Iren.*

CAP. XXII.

1 ~ καθαρὸν ante ποταμὸν] *Al. Hunt. Sin. Vff.* & tres *Gallici* apud *Richardum Bentleium* (qui hoc caput XXII Ap. tanquam Specimen recensionis N. T. cum criticis notis pridem edidit ; unde nos curatiore Speciminis editione, quæ anno MDCCXX cum defensione exiit, adhibita, suffragiorum supplementa huc transtulimus:) item *Æth. Arabs* Erpenii, *Copt. Lat. Hilarius*, Auctor libri XI ad Theoph. inter opera *Athanasii*, *Syr.* [καθαρὸν] *Er.* nescio an *Seid. Pet.* & *Steph.* bini, cum *Cov. M.* Glossa (ex Andrea fortasse,) ad λαμπρὸν, quam idcirco post πολαμὸν habent *Comp. And.* in textu, (cui etiam καὶ post ζωῆς inserit cod. Palatinus,) *Aretb.as* : ante λαμπρὸν, cod. alius. ¶ κρύσαλλον] κρύσαλον *And. 1. Vff.*

2 [ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς] Hoc præcedentibus jungunt *And.*, *Ticon. Primas. Cassiod.* aliique Latini. ¶ καὶ ἐντεῦθεν] *edd. And.* nescio an *Pet. 2.* cum *Hunt. M.* Adiuvat *Pet. tertius*, qui omittit. nam facillime vocula post se ipsam omittitur. [καὶ ἐκεῖθεν] *Al. Cov. Seid. Sin. Steph.* ιε & alii tres *Gallici*, *Vff. Areth.* & (coll. Joh. XIX. 18) *Syr.* Ex alliteratione ; vel ex opinione elegantiæ, Hebraismo præferendæ. ¶ ἕνα] *Er. And. 2.* nescio an *Steph.* cod. cum *Al. Hunt. Sin.* Conf. cap. XXI. 21. [~] *Comp. And. 1. Vff.* & quinque ceteri. Facile omissum inter μῆνα ἕκαστον. ¶ ἕκαστον ἀποδιδοῦν] *Er.* ed. post. *Steph.* edd. &c. Lectio media. ἕκαστον ἀποδιδὰς *Comp.* Rhythmus καρπὸς. ἀποδιδὰς ἕκαστῳ *Hunt. M. Seid. Sin.* καὶ ἀποδιδὰς ἕκαστῳ *Vff.* ἕκαστον ἀποδιδόντα (omisso τὸν,) *Er. ed. 1. 2. 3. Haymo.*

3 καταθεμα] *Comp. Al. And.* (& quidem dissertissime in comm.) *Barb. 1. Vff.* & quinque alii, imo *plerique omnes*, *Areth.* [καταναθεμα] *Er.* nescio an *Pet. 2. 3.* cum *Hunt.* ¶ [ἐκεῖ] *Comp. And. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Arab.* Ex v. 5. *in ea amplius* habet *Haymo.* ¶ ὁ θρόνῳ —— ἔσται] *edd.* &c. *thronus* —— *erit* legit *Primasius*, momentumque singularis numeri agnoscit : & sic *Ticonii* editio auctior. *sedes* —— *erunt* habet *Lat.* hodie. ¶ αὐτῆ] τῇ θεῇ *Cov. Æth.* ¶ λατρεύσουσιν] λατρεύσουσιν *Pet. 3. Sin.*

5 [~ ἐκεῖ] *Hunt. Seid. Sin.* ac Bentlejo *plerique*. [ἐστὶ] *Al. Lat. Syr.* Ex. v. 3. ¶ χρείαν οὐκ ἔχουσι] *edd. And.* in ed. Sylburg. & in cod. Augustano, vel etiam *M.* Ex codd. *Pet.* & *Steph.* nil notatur. [ὃ χρεία] *Cov. Hunt. Seid. Sin. Vff. Primas.* vel etiam *And.* in comm. Lectio media. οὐχ ἕξουσιν χρείαν *Al. And.* apud Bentleium, *Lat. Syr.* ὃ χρείαν ἔχουσι *And.* apud Mill. ¶ [φωτὸς λύχνου] *Al. And.* in cod. Aug. & apud Bentleium, *Gregorius Palamas*, *Æth. Arab. Lat. Syr.* φωτὸς *Copt.* E proximo. ¶ καὶ φωτὸς] καὶ φῶς *Al. Pet. 2. 3.* ὲδὲ *Syr.* in polyglottis. ¶ [~ ἡλίου] *Cov. Hunt. Seid. Vff. Arab.* ¶ Κυρίῳ] ~ *Æth.* ¶ φωτίσει] *Al. Pet. 3. Gregorius Palamas*, *Lat.* multi, etiam *Primasius*. Lectio media. unde φωτεῖ *Comp. And. Cov. M. Sin. Steph.* ιε. *Vff.* [φωτίζει] *Er.* nescio an *Pet. 2. Seid.* cum *Hunt. Lat.* hodie, *Syr.* ¶ ἐπ᾽] *Al. Gregorius Palamas*, *Iren. Ambros. Primas.* [~] *edd. And.* &c. ¶ τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων] τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος *Pet. 3.* conf. *Æth.* αἰῶνας αἰώνων *And.* in comm.

6 εἶπε]

6 εἶπε] λέγει *Comp. Cov. Hunt. M. Vff.* Ex allit. ad λόγοι ſubſequens, vel ex v. 9. 10. ¶ Κύελ@·] ὁ Κύελ@· *Al. Bentleius.* ¶ πνευμάτων τῶν] *Comp. Al. Vff.* & ſeptem ceteri, imo *fere omnes*, *Areth. Æth. Arab. Copt. Lat. Syr.* vel etiam *And.* in comm. Refert enim huc locum Hebr. I. 14. [ἁγίων] *Er. And.* in textu, *Pet. 3.*

7 init. ~ καὶ] *edd. And. 2.* neſcio an *Pet. 2. 3. Seid.* cum *M.* neſcio an *Primaſ. Haym.* [καὶ] *Al. And. 1. Barb. 1. Vff.* & alii quatuor, imo *plerique omnes*, *Areth. Æth. Arab. Lat. Syr.* Ex v. 6. 8. vel ex cap. I. 1, ubi eadem verba præcedunt. ¶ τῆς περφηλοίας] ~ *Lat.* apud Jo. Harlemium: neſcio an *Caſſiodorus.* ¶ τᾷ βιβλίᾳ τάτᾳ] ταύτης *Syr.* in polyglottis.

8 init. καὶ] ~ *Lat.* aliqui. ¶ καὶ ἐγὼ] *Er. And. 1.* &c. κἀγὼ *Comp. Al. And. 2. Hunt. M. Sin. Vff. Dionyſius Al.* ¶ ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα] *Comp. Al. And. 2. Pet. 2. 3. Vff.* cod. *plures*, *Syr.* βλέπων ταῦτα καὶ ἀκούων *Er. Steph.* edd. βλέπων καὶ ἀκούων ταῦτα *And. 1. Dionyſius Al.* bis. Variant inter ſe *Latini.* ¶ ἔβλεψα] ἴδον *Vff.* & ſic, vel εἶδον, *Cov. Hunt. Sin.* ἔβλεπον *Al. Bentleius.* ¶ ἔπεσα] ἔπεσον *And. Vff.* & alii. ¶ [πρὸ] *Al. Bentleius.* Ex allit. ad προσκυνῆσαι. ¶ δεικνύοντ@·] δεικνύντ@· *Comp. Hunt. M. Vff. Areth.*

9 ~ γὰρ ante εἰμὶ] *Comp. Al. And. Vff.* & ſex, imo *omnes* ceteri, *Athanaſius*, *Areth. Æth. Copt. Lat.* in mſ. Colon. *Cyprianus* & alii, *Syr.* γὰρ *Er. Synopſis* Script. ſacræ, *Lat.* hodie: neſcio an *Seid. Steph.* cod. ¶ τῶν medium] ~ *Er.* ¶ καὶ tertium] ~ *Comp. And. 2. M. Pet. 2. 3. Primaſ.*

10 καὶ λέγει μοι] ~ *M.* ¶ λέγει μοι] ~ *Æth.* ¶ ὅτι ὁ καιρὸς] *edd. And. 2.* neſcio an *Seid. Steph.* cod. cum *M. Pet. 3. Cyprianus*, *Primaſ.* ὁ καιρὸς γὰρ *Al. Cov. Hunt. Pet. 2. Sin.* & *plures* apud Bentleium, *Æth. Copt. Lat. Syr.* ὁ γὰρ καιρὸς *And. 1.* Ex cap. I. 3. [ὁ καιρὸς] *Græci cæteri* apud Bentleium: & ſic *Vff.* Lectio media. Idem aſyndeton, iiſdem modis obliteratum, c. XVI. 6. Conf. Var. 1 Cor. VII. 29.

11 καὶ ὁ ῥυπ. ῥυπ. ἔτι] ~ *Al.* & duo *Gallici.* ¶ ῥυπαρὸς ῥυπαρευθήτω] *Comp. And. Cov. Hunt. M. Pet. 3. Seid. Sin. Vff.* & *ceteri fere omnes*, *Areth.* ῥυπαρὸς ῥυπανθήτω *Orig.* ad Joh. bis. Idem ibidem aliud membrum addit, ὡς ὁ ἰωάννης φησὶ, καὶ ὁ καθαρὸς καθαρευθήτω ἔτι (mſ. Oxon. καθαρεθήτω) καὶ ὁ ἅγι@· ἁγιασθήτω. ῥυπῶν ῥυπωσάτω *Er.* de quo mox. De *Pet. 2.* & *Steph.* cod. ſilentium eſt. ¶ [~ καὶ ὁ δίκαι@· uſque ἁγιασθήτω *And. 1.* Recurrentibus iiſdem ſyllabis & voculis. Cum *And. 1* multum congruit cod. *Capnionens:* (coll. Var. Ap. XXI. 24.) unde colligere fas eſt, non ſolum his duobus inciſis, ſed etiam illo, καὶ ὁ ῥυπ. κτλ. eum codicem caruiſſe, & hiatus ab *Eraſmo* ex *Lat.* eſſe ſupplet os. ita hoc loco a Græcis diſcrepat. Conf. Var. v. 16. ſeqq. Neque ῥυπόω, ſed ῥυπάω, Græci ut neutrum ponunt. ¶ δικαιοσύνλω ποιησάτω] *Comp. Al.* (in appendice Millii,) *And. Cov. Hunt. M. Pet. 2. 3. Seid. Sin. Steph. 1ε. Vff.* & *ceteri omnes*, *Areth. Arab. Lat.* (in mſ. S. Andreæ, in novem Hentenianis, & apud Jo. Harlemium,) *Cyprian.* non ſemel, *Ticon.* homil. VII bis. *Primaſ.* (qui tres, quum, pro ἁγιασθήτω, *ſanctiora* ſcil. *faciat*, ſubiungunt, conſtructionem accommodant ad hoc, *juſtiora faciat*:) ſed plane, *juſtitiam faciat*, habet *Rupertus* cum mſſ. *Latinis.* Adde *Anſelmum*, & *Syrum.* De *Copt.* amplius conſiderandum. [δικαιωθήλω] *Er.* & inde al. edd. Namque *juſtificetur* habet *Lat.* hodie, ex rhythmo *ſanctificetur.* uti 1 Joh. III. 10 pro Græcis, ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνλω, *Lat.* habet, *qui non eſt juſtus*: ex allit. ad ſeq. *non eſt ex Deo.* Hujus lectionis ſtudio

ſtudio Eraſmus etiam apud Cyprianum de Patientia edidit, *juſtus autem adhuc juſtior fiat: ſimiliter & qui ſanctus eſt, ſanctior.* ubi Pamelius reſtituit, *juſtus autem adhuc juſtiora faciat; ſimiliter & qui ſanctus eſt, ſanctiora.*

12 init. ~ καὶ] *Comp. Al. And.* 1. *Vff.* & ſex, imo *plerique omnes* ceteri, *Areth. Arab. Copt. Lat. Cyprian. Syr.* [καὶ] *Er.* neſcio an *Seid.* cum *And.* 2. *Pet.* 3. E proximo. ¶ ὡς τὸ ἔργον αὐτῶ ἔσαι] *ſecundum opera ſua* habet *Lat. Cyprian.* ¶ [ἐσὶν αὐτῶ] *Al. Gallicus unus, Syr.* ἔσαι αὐτῶ *Comp. Hunt. Vff.*

13 ἐγὼ] *Comp. Al. And. Cov. Hunt. Pet.* 2. 3. *cod. fere omnes, Athanaſius, Areth. Valla, Lat.* in cod. S. Germ. veterrimo, *Cyprianus* in mſſ. *Primaſius.* unde ἐγὼ δὲ *Vff.* ἐγώ εἰμι *Er.* neſcio an *Seid. Sin. Steph.* cod. cum *M. Origenes* bis, *Lat.* plerique. ἄλφα] *Comp. Al. Cov. Hunt. Sin. Lat.* in mſſ. *Primaſ.* & alii, *Syr.* α *Er. And.* & alii, *Athanaſius, Valla.* ¶ πρῶτος καὶ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος] *Al. Cov. Hunt. Sin. Gallici duo, Æth. Arab. Lat. Cyprianus, Primaſius, Caſſiod.* in Pſ. non ſemel. ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος *Vff. Athanaſius, Syr.* [ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος] *Copt. Lat.* in mſ. Britannico, apud Artemon. in Addendis & in Præf. pag. XXVIII. *Purveus, Dionyſius Carthuſ.* Viciſſim deeſt hoc ipſum in *Ambr.* Ep. 2. [ἀρχὴ καὶ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος] *edd.* (quanquam ὁ alterum omittit *Er.*) *And. Areth. Armen. Hieron.* in Mich. IV. neſcio an *Seid. Pet.* & *Steph.* bini, cum *M. codices quidam* apud Bentleium, excuſos fortaſſe innuentem. ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος *Origenes* bis; ſed ordine, ut Andreas, inquit Bentleius. In textu *And.* ſuperadditur, ἔτε πρὸ ἐμοῦ ἔτε μετ' ἐμὲ θεός ἐσιν· ex Jeſaia. commentarius autem in cod. Auguſtano ſic habet, ἔτε γάρ με τῆς ἀρχῆς ἔσι τί πρεσβύτερον, ἔτε τῆς θεϊκῆς βασιλείας καὶ ἐξουσίας ἔσαι τέλος. πολλάκις δὲ ὡς καὶ ἀνωτέρω εἰρηται, ΠΡΩΤΟΣ ὁ χριςὸς, διὰ τὴν θεότητα· ΕΣΧΑΤΟΣ δὲ, διὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

14 ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ] *edd. And.* mſſ. *plerique omnes, Valla, Arab. Copt. Tertull. Cyprian.* nec non *Ticonius, Syr.* & ſic, ἐμῶ pro αὐτῶ poſito, *And.* 2 in textu, *Areth.* [πλύνοντες τὰς ςολὰς αὐτῶν] *Al. Cov. Athanaſius, Æth. Lat. Caſſiod.* Ex cap. VII. 14. Nil a Vallæ & Eraſmi notis diverſum huc confert Zegerus. Hanc lectionem & Specimen Bentleii & editio N. T. Lond. δίγλωττος in textum admiſit. Vtramque lectionem tangit *Primaſius*, & inde *Haymo. Latini* recentiores addunt ad alteram, *in ſanguine Agni.* ¶ τὴν] τὴν ἁγίαν *Æth. Tertull. Primaſ. Rupertus.*

15 ~ δὲ poſt ἔξω] *Comp. Al. And. Vff.* & ſex, ac *ceteri fere omnes, Hippolytus, Athanaſius, Areth. Lat. Cyprian. Syr.* δὲ *Er. Lyran.* & al. neſcio an *Seid. Sin.* ¶ οἱ ante πόρνοι] ~ *Er. And.* 1 manu prima, *Hippol.* ¶ ~ ὁ] *Comp. Al. M. Vff.* cod. *alii, multi; Hippol. Athanaſius.* ὁ *Er. Steph. edd. And.* ¶ [ποιῶν καὶ φιλῶν] *Pet.* 2. *codd. quidam* apud Bentleium, *Hippol. Athanaſius, Areth.*

16 ~ ἐπὶ] *Er. ed.* 1. 2. 3. *And.* 2. *Pet.* 2. 3. *cod. multi* apud Bentleium, *Areth.* vel etiam *Syr.* qui *coram* adhibet. Lectio brevior, media. unde ἐν *Al. And.* 1. *Gallici duo, Athanaſius*: neſcio an *Lat.* cuius lingua *in* præpoſitionem poſtulavit. *Primaſius* tamen alio loco *in* habet, ſuo loco non habet. [ἐπὶ] *Comp.* &c. ¶ ἡ] ~ *Er. ed.* 1. 2. 3. 4. ¶ ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος] *genus & radix* habent *Lat.* aliqui. ¶ ~ τῶ ante δαυὶδ] *Al. And.* in textu, *M. Vff. cod. multi, Athanaſius, Aretbas.* τῶ *edd. And.* in comm. ¶ ὁ ἀςὴρ] καὶ ὁ ἀςὴρ

ὁ ἀρχὴς *And.* (textu & commentario per librarios confuſo,) *Cov. Angl.* ὡς ὁ ἀρχὴς *Syr.* ¶ ὁ ante λαμπρὸς] ~ *Er. ed. 1. 2. 3.* ¶ ὁ πρωϊνὸς] *Comp. And. Seid. Vff.* & ſex alii apud Millium, ceterique apud Bentleium, *Athanaſius*, *Areth. Æth. Arab. Ticon.* apud Millium, *Vigilius* nomine Idacii, *Primaſ. Angl. Syr.* ἡ ὁ πρωϊνὸς *Al.* apud Bentleium. Non male per *o.* & inſerit etiam *Lat.* [ἡ ὀρθρινὸς] *Er.* neſcio an *Pet. 3.* Multa ab hoc loco Eraſmus ex Latinis ſarſiſſe videtur.

17 τὸ πνεῦμα] *ſponſus* habet *Lat.* in cod. minus correctis, *Ticonius* auctior. ¶ λέγεσιν] *edd. mſſ. Arm. Copt.* &c. [λέγουσα] *Athanaſius*, *Lat.* aliqui, nec non *Æth. And. 1* in comm. Ait enim, *Sponſa ſive eccleſia*, & *Spiritus*, *Chriſti* παρουσίαν ΕΠΙΚΑΛΕΙΤΑΙ. pro quo verbo alii ἐπικαλῶνται ſcripſerunt. ¶ ἔρχε & ἔρχε & ἐρχέσθω] *Comp. Al. And. Steph. 1ε. Vff.* & ſex alii apud Millium, *ceteri omnes* apud Bentleium, *Athanaſius*, *Arethas.* ἐλθὲ & ἐλθὲ & ἐλθέτω *Er.* neſcio an *Seid.* ¶ ~ ἡ ante ὁ θέλων] *Comp. Al. And. Steph. 1ε. Vff.* & quinque alii apud Millium, *fere omnes* apud Bentleium, *Athanaſius*, *Æth. Lat.* in mſſ. *Primaſ. Haymo.* ἡ *Er.* neſcio an *Seid. Sin.* cum *Syr.* ¶ λαβέτω] *Comp. Al. And. Vff.* & quinque apud Millium, & *fere omnes* apud Bentleium, *Athanaſius Arethas.* λαμβανέτω τὸ *Er.* neſcio an *Seid. Steph.* cod. cum *Pet. 3.*

18 μαρτυρῶ ἐγὼ] *Comp. Al. And. Cov. Hunt. Seid. Steph. 11. Vff.* & *alii plerique*, *Æth. Ticonius* auctior, *Primaſ. Mog. Zegerus*, *Syr.* unde μαρτύρομαι ἐγὼ *Pet. 2* apud Millium, *pauci* apud Bentleium, *Arethas.* Ex Gal. V. 3. συμμαρτυρῶμαι γὰρ *Er. Lat.* hodie. Verſu 18 & 19 plane in pauſa eſt *Pet. 3.* ac varietates hujus loci plenius notare neceſſum duximus: unde appareret, vix ullam Scripturæ partem negligentius a quibuſdam eſſe habitam, quam Apocalypſin, atque hoc ipſum, de non mutando, interdictum. ¶ τῷ prius] *Al. And. 1. Cov. Hunt. Pet. 2. Vff.* ac *plures* apud Bentleium, *Arethas.* [~] *edd. And. 2.* ¶ τῆς] ~ *Er.* ¶ τῆς προφητείας] ~ *Æth. Arab.* ¶ τὰ] ~ *Er.* ¶ τὰ βιβλία] ~ *Vff.* ¶ ἐὰν] εἰ *Er.* ἐὰν εἰ *Er.* poſtea. ¶ ἐπιθῇ ἐπ' αὐτὰ] *Comp.* (cui nullum mſ. addit margo Steph.) *Al. And. 2. Vff.* & ſex alii apud Millium, *plerique omnes* apud Bentleium, *Areth.* ἐπιθήσει ἐπ' αὐτῷ *And. 1.* ex ſeq. ἐπιτιθῇ πρὸς ταῦτα *Er.* ¶ ἐπ' αὐτὰ] ~ *Ticon.* ¶ [ἐπιθήσαι] *Comp. Hunt. M. Seid. Sin. Vff.* ἐπιθῇ *And. 2.* Sed indicativum plane defendit verbum μαρτυρῶ. ¶ ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν] ἐπ' αὐτὸν ὁ θεὸς *Comp. And. 2. Lat.* aliqui. αὐτῷ ὁ θεὸς *And. 1.* ¶ ἐπ' αὐτὸν] ~ *Al.* Vnde Bentleius has voculas in prima Speciminis ſui editione omiſit, ſed poſtea reſtituit. ἐπ' αὐτῷ *Pet. 2* manu recente. ¶ [ἐπτὰ] *Comp. And. M. Pet. 2. Areth.* Ex cap. XV. 1. XXI. 9. ¶ τῷ alterum] *Comp. Al. And. M. Vff. cod. plurimi*, teſte Millio & Bentleio. ~ *Er. Steph.* edd.

19 init. κἀμοῦ] ~ *And.*, certe in mſ. Aug. ¶ ἐὰν] εἰ *Er.* ἐὰν εἰ *Er.* poſtea. Hæc periocha, de non demendo, deſiderabatur in cod. Capnioneo. itaque ex Latino Eraſmus in Græcum idioma tranſtulit. vide Mill. Proleg. f. 112. Sed ex Græcis codicibus par fuerat poſtea reſtitui genuina Græca. ¶ ἀφέλῃ] *Comp. Al. And.*

Digitized by Google

And. Steph. ω. Vff. & ſex apud Millium, *plerique* apud Bentleium, *Areth.* ἀφαιρῇ *Er.* ¶ τῇ βιβλίᾳ τῆς προφητείας] τῆς προφητείας τῇ βιβλίᾳ *And. 1. Dionyſius* Carth. Ex v. 18. ¶ τῇ βιβλίᾳ] *Comp. Al. And. Cov. M. Pet. 2. Seid. Sin. Vff. cod. fere omnes, Areth.* βίβλᾳ *Er.* In pauſa eſt *Hunt. Steph.* cod. ¶ τῆς προφητείας] ~ *Æth.* ¶ ἀφελεῖ] *Er. ed. 2. Al. And. 1. Cov. Pet. 2. cod. plures* apud Bentleium, *Areth.* Lectio media. unde ἀφέλοι *Comp. And. 2. M. Seid. Sin.* ἀφέλαι *Hunt. Vff.* Ex pronitate Græcorum quorundam ad imprecandum. conf. LXX Deut. XXVIII. 20 ſeqq. & Var. Rom. XVI. 20. 1 Pet. V. 10. *auferet* habet *Lat.* ἀφαιρήσει *Er. Steph.* edd. ¶ τῇ ξύλᾳ] *Comp. Al. And. 1. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Seid. Sin. Steph. ω. Vff. codd. fere omnes* apud Bentleium, *Areth. Æth. Copt. Lat.* in cod. *Argentin.* Ercambaldi aliiſque, & in margine edd. veterum, *Ticonius* auctior, *Rupertus* aliique Latini, *Syr.* [βίβλᾳ] *Er. Arab. Armen. Lat.* multi, *Ambroſ.* de Parad. c. 12. τῇ βιβλίᾳ *And. 2.* Quanquam de libro vitæ non *pars* cujuſpiam *demi*, ſed *nomen deleri* dicitur; (unde etiam pro ἀφελεῖ, *delebit* habet *Ambroſius* l. c. & pro μέρος, ὄνομα eſt in *Arab.*) tamen mirum eſt, non plures ſic aberraſſe. nam & *libri* vocabulum in contextu ita frequens eſt, ut valde proclivis fuerit alliteratio : & *libri vitæ* locutio obvia: & Latine in *ligno* & *libro* ſimillima eſt pictura, præſertim ubi hoc per compendium ſcribitur, quo hîc utuntur mſſ. Colon. & Pict. ¶ τῆς ante ζωῆς] ~ *Er.* ed. priores. ¶ ~ ἐκ] *Er.* ed. priores, *Al. M. Dionyſius* Carth. [ἐκ] plerique. ¶ τῆς πόλεως τῆς] πόλεως vel τῆς πόλεως *Er.* ¶ ~ καὶ ante τῶν] *Comp. Al. And. Cov. Hunt. M. Pet. 2. Seid. codd. fere omnes* apud Bentleium, *Areth. Æth. Armen. Copt. Primaſ. Syr.* [καὶ] *Er. Lat.* interpolat. *Vff.* manu, ut videtur, ſecunda, eaque titubante : neſcio an *Pet. 3. Sin. Steph.* cod. ¶ τῷ] *Comp. Al. And. Vff. codd. multi* apud Millium, *fere omnes* apud Bentleium, *Arethas.* ~ *Er. Steph.* edd. ¶ τέτῳ] *Qui ergo habet oculos, videat : & qui habet aures audiat* addit *Arab.*

20 ναὶ prius] ~ *Primaſ.* ¶ ἔρχομαι] ἔρχε *And. 1* in textu, *Lat.* in mſ. Pict. Ex ſeq. ¶ ταχὺ· ἀμὴν,] *Er. Steph.* edd. ταχὺ· ἀμήν. alii. ¶ ~ ναὶ alterum] *Al. Pet. 3. cod. plur. And.* Bentleio (voculam expungenti,) *Areth. Æth. Armen. Copt. Lat. Syr.* Habet *etiam*, *amen* omittit, *Primaſius.* [ναὶ] *edd. And.* in cod. Germanicis, *Valla* &c. Ex anteced. καὶ *Beza.* In *Vff.* quaſi de induſtria ambigue pictum eſt, ut ε & ι internoſci nequeant. Editio Londinenſis διγλωττος per errorem ναὶ expungit ante ἔρχομαι. ¶ ἔρχε] *venio* habet *Mog.* vel etiam *Primaſ.* in comm. Ex anteced. ¶ ἰησοῦ] ἰησοῦ χριστὲ *And. Pet. 2. Seid. Areth. Primaſ.*

21 ~ ἡμῶν] *Comp. Al. And. 1. Cov. Vff. cod. plures* apud Bentleium, *Areth. Æth. Arab. Lat.* in cod. Gall. vetuſto. [ἡμῶν] *Er. And. 2. Armen. Copt.* &c. ¶ ~ χριστοῦ] *Al. Arab. Lat.* in cod. Anglico : neſcio an *Æth.* [χριστοῦ] *edd.* &c. *Armen. Copt. Syr.* ¶ ~ ὑμῶν] *Al. Æth. Lat.* in tribus cod. Gallicis. Lectio medio, probata Bentleio & editori διγλώττῳ. [ὑμῶν] *Er. Lat.* interpol. ἡμῶν *Hervagii* ed. *Mog.* τῶν ἁγίων *Comp. And. Cov. Hunt. M. Pet. 2. 3. Seid. Steph. ω. Vff. Areth. Armen. Copt. Syr.* Quieſcit *Sin.* ¶ ~ ἀμὴν] *Al. And. 1. Lat.* in tribus cod. Gallicis. Omittunt iidem Britanni. [ἀμὴν] *edd. mſſ.* plerique, *Æth. Arm. Copt. Syr.* Ex uſu eccleſiaſtico. ἀμὴν ἀμὴν *Syr.* in polyglottis.

Digitized by Google

Quum ad finem tenderent operæ, Apocalypſin Latinam ex Primaſio, Ruperto aliiſque recognoſcere perſeveravi, lectioneſque inveni conſideratu dignas. Has ſeorſum ad exemplaria N. T. revocandas cenſui, delectuque locorum facto, memorabilia quædam ſum nactus ex bibliothecis ſat longe inter ſe remotis. Et quidem ex *Reutlingenſi* Bibliotheca, antiquis abundante monumentis, conceſſu D. Io. Georgii Begeri IC. noviſſime egomet evolvenda accepi Biblia Latina, quæ ſcripſit olim Felicitas de Ething, litera longe compendioſiſſima, in membranis ſubtiliſſimis. Paullo ante, lectiones VII cod. mſſ. Lat. *Lipſienſium*, quorum tres Senatoria Bibliotheca, quatuor Academica Paulina ſuppeditavit, accurate ſciteque exſcriptas miſit Vir Rev. Chriſtianus Weiſius. Alios diximus paulo ſuperius, & mox dicemus. etenim aliquas lectiones ſuis inferre locis integrum fuit: reliquas, hic demum exhibere licebat, ſed præcipuas tantummodo delibabimus.

Ap. I. 9. lect. 5. *Chriſto* omittit etiam cod. *Argentinenſis.*
c. V. 14. lect. 5. codicibus Pariſinis aſſentitur *Reutlingenſis.*
c. VI. 8. lect. 4. *deſuper* habet etiam cod. *Reutlingenſis.*
c. VIII. 9. lect. 1. codici Argentinenſi favet margo codicis in Bibliotheca *Paulina* Lipſienſi.
c. IX. 4. lect. 3. *Dei* vox in toto capite IX non eſt conſpicua in cod. *Heilsbronnenſi*, ut docit nos manus Viri Rev. Io. Lud. Hockeri.
c. XI. 17. lect. 2. Pariſinis iterum adde *Reutlingenſem.*
c. XIV. 18. lect. 1. *exivit* omittunt etiam duo cod. mſ. Biblioth. Senatoriæ *Lipſ.* & *Reutlingenſis.* ſed *&* ante *clamavit* illi inſerunt; hic, prætermittit.

Addimus alia duo loca. Rom. XII. 11 & καιρῷ & *tempore* (pro *tempori*) legi in cod. *Boerneriano*, fautores Lipſienſes mihi confirmarunt. Proximi inter ſe ſunt *Boern. Clar. Ger.* Vnde Simonium & Millium, quorum diſcrepantiam p. 653 notavimus, conciliare licet. καιρῷ *legunt exemplaria*, inquit Millius, *antiquiſſimæ duo*, Clar. Ger. *tam in Græcis quam Latinis, ut ex Collationibus iſtorum MSS ad nos tranſmiſſis apparet.* Latine quidem *tempori* in his legi, aſſentimur Millio: Græce autem ΚΩ, id eſt καιρῷ, in iiſdem haberi, firmior teſtis eſt Simonius. dehinc etiam Græce καιρῷ *Boern.* dedit, quippe qui præ *Clar. Ger.* Græcam lectionem ad Latinam ſolet refingere. *tempori* autem habent ex Hilario, quem ſæpe ſequuntur.

1 Ioh. V ad codices, quos verſum 8 ante 7 exhibere, diximus p. 758. addatur, poſt *Portenſem*, *Reutlingenſis.*

Serius ut hæc a nobis inſeri poſſent, opportune accidit. exemplo enim non inutili declaratur, quomodo lectiones noviter erutæ, teſtiumque adhuc inopia laborantes, ſeorſum examinandæ veniant. nam etiam cum valde deſertas eas exiſtimares, nitori paulatim, &, ubi germanæ ſunt, auctoritati ſuæ reſtituuntur.

PARS

Digitized by Google

PARS III.

Sive

EPILOGVS

Quo dubia generalia ſolvuntur, & ſimul operis hujus conſtitutio uberius deſcribitur, ratioque ſcrutinii critici N. T. ad ſuos uſus referendi & deinceps conſummandi explicatur.

SVMMARIVM.

Exceptiones contra hoc opus commemoratæ & refutatæ. § 1. Symperaſma de Summa lectionis N. T. tuta ac ſana: Objectio ultima ſoluta. § 2. Plus tamen ultra nitendum. Cautio editoris, § 3. Conſilium de Penore critico amplius limando & amplificando: & quomodo ii, quibus codicum mſſ. Gr. Lat. &c. poteſtas eſt, parvo labore multum prodeſſe poſſint. § 4. Quomodo veſtigia Sapientiæ & Virtutis divinæ ſub lectionis varietate ſint obſervanda. § 5. quomodo tractandæ lectiones adhuc dubiæ; § 6. & reſtituta. § 7. quid denique ſperandum. § 8.

§ I.

QVum adornandi Novi Teſtamenti Græci opinio, idea, ſpecimen exirent, operam dedi, ut judicia hominum cognoſcerem, & per ea erudirer: gratiamque habeo familiaribus, qui & ſuas & aliorum cogitationes, reprehenſiones, admonitiones, mihi fideliter aperire non recuſarunt. Erant, qui ſcholaſticas criminarentur minutias, facile ferendi, ſi non ipſius verbi divini latet contemtus. Erant rurſum, qui hoc inceptum ſerio probarent, cum bona ſpe & guſtu profectuum in veritate, nec ſine gratiarum actione erga Deum: quibus inſerviſſe, merces mihi eſt operæ quamlibet diutinæ lautiſſima. Plerique varie de criſi ipſa, ejuſque neceſſitate, ſalubritate, firmitudine; varie de me & de inſtituto meo exiſtimarunt: quorum juſtis deſideriis ut quovis modo, quovis loco, quoad fieri poſſet, ipſum opus ſatiſfaceret, diu elaboravi. Præſens igitur operis adſpectus, & cum ceteris editionibus collatio, non paucas dubitationes lectoribus eximet, iis præſertim, qui præfationem hujus voluminis & paginam 372, 448, 449 rite perpenderint. Multas vero remanſiſſe exceptiones, vel nunc demum exſtituras eſſe, arbitror: quas omnes & exputare jam & amoliri, meum ſentio non eſſe. Quarundam tamen copia eſt, quæ, vereor, ne magis etiam apud ignotos hæreant. Quare conſultum duxi, non eas exaggerare quidem triſtius & ambitioſius, ſed

Digitized by Google

tamen comiter commemorare & candide reſolvere. Ego omnia in bonam partem accipio: accipiant, quæſo, etiam lectores. tum valde fructuoſa hæc erit diſceptatio: maximeque, ſi qui poſtea exſurgent adverſarii, anticipata hæc defenſio vel ipſis, vel aliis certe, ſine ſpecie acerbitatis ſatiſſecerit. Præcipuas earum per Paria recenſebimus.

I PAR EXCEPTIONVM.

Apparatus nimis parcus eſt.
Apparatus nimis eſt prolixus.

RESPONSIO.

Deſiderium explere omnium, qui nimis parcum putant apparatum, non unius voluminis hujuſce negotium fuerat. Criticis notis, opinor, admiſceri debuerant *exegeticæ: argumenta* ſingulis capitibus præfigi: *tabulæ Geographicæ* pingi & ſculpi: *critica Millii* farrago tota recudi, ſupplementiſque quam copioſiſſimis & quam maxime *perſpicuis* augeri. *Exegeticis* quidem annotationibus plerique magis favent, quam recognitioni textus ipſius: quæ tametſi minus ſpecioſa, at certe magis neceſſaria, diffuſa & fructuoſa eſt, & paucioribus operariis apta. Hanc ergo prius expediendam ſtatuimus: deinde nos ad exegeſin recipiemus. *Separatim* vero eam emittemus, ſi Deus voluerit; idque multis de cauſis, & ex monito venerandi D. I. H. Michaelis, qui præclaras annotationes & ſeorſum edidit in Hagiographa, & quas aliis libris V. T. adjecit, ſeorſum editas candide optavit in Bibliorum Hebraicorum præfatione. Eadem exegeſis *argumenta* quoque dabit. diviſio librorum N. T. in capita, varia olim fuit: hæc, qua nos hodienum utimur, Græcis ignota erat, & in Latinis codicibus a Seculo XIII, deinde in editionibus Latinogræcis, poſtremo etiam in Græcis, Germanicis &c. invaluit. & quoniam a vera analyſi paſſim abludit, Summaria huic diviſioni ſuperſtructa, non poſſunt eſſe accurata. Rich. Simonius Gallicæ ſuæ verſioni, ex Latina factæ, argumenta non putavit addenda; cujus conſilii rationem ipſe in præfatione ſua expoſuit. Nobis potius Græcum textum continuum, nullis quamlibet ſpecioſis interpoſitionibus interpellatum præſtare, certum ratumque fuit. Solus ejus in editione noſtra adſpectus lectorem de ſerie & ſumma periocharum admonebit. *Tabulas Geographicas*, Palæſtinæ, Aſiæ, vel ſeorſum, vel in Bibliis vernaculis, vel in alia editione N. T. Græci, vel in ſcriptoribus Geographiæ veteris, ſacræ præſertim, vel in auctoribus claſſicis Latinis, nemo non habet. *Millianas* notas, fateor, multas prætermiſi: quæcunque videlicet nil momenti in re, aut nil ſpeciei a codicibus haberent: quas, ſi apud Millium evolveris, facile ex iis, quæ in Introductione diſſeruimus, revinces. Etenim ad ſententiam nil differt ἥμελλον, ἤμελλον· ἀνεῴχθη, ἠνεῴχθη· ἀποκατεστάθη, ἀπεκατεστάθη· ἄτως, ἄτω· ἐστὶν, ἐστὶ· ἐννεὸς, ἐνεός· κράβατος, κράβαττος· ἄῤῥαφος, ἄραφος· σαδδεκαῖοι, σαδδουκαῖοι· πυῤῥάζω, πυράζω· ὃς ἐὰν, ὃς ἂν· πέτρος, ὁ πέτρος· ἰδὲ, ἰδὰ· εἶδον, ἴδον· τριβλίον, τρυβλίον· σιβὰς, σοιβὰς· βαλάντιον, βαλλάντιον· ἔβαλα, ἔβαλε· ἔπεσα, ἔπεσον·

Digitized by Google

ἔφασον· δέδωκα, ἔδωκα· ἔγαρα, ἔγαρε· ἀνάπεσαι, ἀνάπεσε· ταῦτά ἐστι, ταῦτά εἰσι· αὐτᾶ reciprocum, ἑαυτᾶ· σεαυτόν, ἑαυτόν cum verbo secundæ personæ: δέρω cædo, δαίρω· κτένω, κτίννω, κτείνω· ἕνεκα, ἕνεκεν· λέγα, λέγα ὅτι· vel etiam κἀ in numeris compositis & sæpe alibi: ἀλλ', ἀλλά· κἀγώ, κἀγὼ ἐγώ· πᾶς, ἅπας· ὡσεί, ὡς· ἐ, ἐ μή· & post ἐ μὴ indicativus vel subjunctivus: orthographia vocum peregrinarum, & nominum propriorum, quum etymon aut ipsum non spectatur, aut per variam lectionem non obscuratur: nomen, vel pronomen relativum: vocativus vel pro eo nominativus: verbum simplex & compositum eodem significatu: synonyma mera, cetera ejusmodi plurima, quorum classes diligenter Whitbius tertio Examinis sui libro digessit. Quibus deductis, quanta quæso jam pars varietatum exempta est? Ne in his quidem promiscuum quidquam nobis esse deberet, si constaret, quid esset a manu apostolorum. nam hinc quoque appareret, quibus ii partibus sermonem elegantiorem vel quotidianum, dialectum politiorem vel rudiorem tenuissent, atque ipsa divinorum idiotarum orthographia legentes oblectaret. sed quum ii, qui descripsere codices, vel etiam varias lectiones excerpsere, hæc minima vix curarunt, ne nos quidem curare possumus. esto. Quicquid in hujusmodi differentiis suadebat auctoritas codicum potior, sumsi: differentias ipsas aut attigi leviter, aut plane omisi; tantummodo ubi silebat Millius, eas quoque notavi, non ut illi adversarer, sed ut vel hinc constaret, nil gravius esse a Millio prætermissum. Magnum hoc compendium plerisque lectoribus gratissimum fore confido. In multis lectionibus, quas posui, codicum enumerationem abrupi, uni alterique, nominatim citato, adjiciens, *alii.* nomina illorum *aliorum* fere habet Millius; sed vix unquam ab ullo lectore evolventur. tam parvi momenti sunt eæ lectiones. Etiam *Versiones* interdum omisi, ubi videlicet varianti lectioni non magis quam textui favere videbantur. Interdum attentus duntaxat adspectus eorum, quæ dicuntur, desiderium eorum, quæ dicenda fuisse videntur, restinguet. v. gr. in Specimine, quod Notitia N. T. adornati habuit, quibusdam non satis fuit, quod Hebr. IX. 28 particulæ κἀ absentiam in ed. 3 Steph. sphalma dixi: (quod rursus alii ne notatu quidem dignum putarunt:) atqui satis fuisset, si animadvertissent, omnia monumenta, ne Stephani quidem editionibus prioribus exceptis, ibidem ad particulam κἀ a nobis fuisse allegata. Graviores lectiones, id est, quæ & momentum a re, & speciem a codicibus habent, omnes, ut confido, etiam in margine indicavi; codicesque in apparatu plenissime subjeci. Sic lectori & compendium & supplementum Milli præbeo: Millianum opus totum inserere meo, & illud ipsum tali modo antiquare, nunquam in animum induxi. illuc redeant, qui minutiora & copiosiora requirunt. *Canonibus harmonicis*, *titulis*, *sectionibus*, *hypothesibus* & *prologis* patrum perpauci hodie utuntur: & qui utuntur, non solum apud Millium, sed etiam apud Erasmum, Stephanum, Pelargum, Heinsium, Boecierum, alios, possunt evolvere. An plures hinc inde *codices*, *versiones*, *patres*, ad supplendum Millium requiruntur? Adjiciat per nos quilibet, quod poterit. hoc nunquam exhaurietur, & paucis locis etiamnum opus est. *Editiones* debuere frequentius allegari? Recentiores, ubi a nobis non citantur, fere cum Beza conveniunt: & sic Beza cum Stephano, Stephanus cum Erasmo. *Patrum* etiam *libri* & *capita* ubique

Digitized by Google

ubique allegari debuerunt? quid juvaret, toties inculcari *Chryſ. in h. l. Oecumen. in h. l. Areth. in h. l. Ambroſ. in h. l. Hilar. in h. l. Primaſ. in h. l.* Multorum locorum fides eſt penes Millium: quis enim omnia patrum loca ab eo allegata evolverit? evolvi tamen permulta: ea certe, quæ Millio ſuperaddidi, præſtabo. Sæpe varia lectio minoris eſt momenti, vel ſcriptoris ſuffragium non valde pertinet ad deciſionem. Sæpe liber alicujus patris unicus eſt, aut ſcripta ejus tam pauca exſtant, ut locus inventu ſit facillimus, adhibitis præſertim Indicibus, quibus veterum ſcripta ab editoribus ſuis ornantur. Vbi vero maxime opus eſſe intelleximus, loca accurate indicavimus, uti ſæpe fecit etiam Millius. Interdum lector, ubi aliquid a nobis dicitur, *quo conſilio* id dicatur, requiret. id vero nec modum nec finem habuiſſet. Qui Eraſmum, Bezam, G. a Maſtricht, Millium, Whitbium, criticorum tomos a nobis exſcriptos totidem verbis vellet, is adeat ipſos potius. Ab illorum lectione quiſquis in hæc noſtra incidet, cauſas, cur quidvis dicatur, non ſine delectatione & utilitate perſpiciet. Tum notari ſæpius, opinor, debuit, quæ lectiones quibus *criticis* arriſiſſent, majori, minori jure. Sane juvaret, omnium ſapientum judicia de quolibet loco in numerato habere: ſed quis judicia omnium, qui ſcribunt; omnium vero etiam, qui nil ſcribunt & ſæpe plus ſapiunt, numerabit? paucorum vero ſententia, præceps non raro ac ſubita, quid ponderis habet? Nulla fere eſt emendatio nobilior, quæ non aut in adverſarios aut in dubitatores incidat: nulla interpolatio, quæ non aliquem inveniat admiratorem: neque ab hominum arbitrio nominumve claritate res pendet. quin etiam multi, quo majore ſcatent literatura, eo minus ſicci luminis habent ad veritatem per tot inſtrumenta, quibus gravantur, comprehendendam. Non eſt velocium curſus, non fortium bellum &c. Eccl. IX. 11. coll. Pſ. CXLVII. 10 ſeq. Rationes, ſi quas illi produxere, attigi: nomina quidem, ubi lectiones multis neglectas ſum amplexus, adjeci, ne viderer ſolus incedere. Summam interim ſententiarum indicabo. Latinam lectionem fere defendunt, qui Tridentini concilii tenentur auctoritate, Græcam Proteſtantes. Habet porro Latina, habet Græca lectionis varietas in bona fruge paleam ſuam. Paleam Latinam, ab omnibus hodie diſploſam, defenderunt antehac nonnulli, qui quicquid in ſuo exemplari Latino habebant, protinus pro ipſa Latini interpretis lectione amplexi ſunt. Vide exemplum in Var. Ap. XIX. 5. Paleam in Græcis complures defendunt ſane eruditi viri, qui tamen vix unquam, id quod ipſi optime ſciunt, a ſe impetrant, ut quicquam, quod cum quovis exemplari ipſis familiariſſimo congruit, ab archetypo apoſtolico diſcedere agnoſcant, non tam partium ſtudio, quam confuſo retenti numero codicum. Sunt tamen ex utraque parte, qui ſincero judicio bonam frugem & guſtent & tueantur, paſſim a nobis laudati. plura nomina, ſi opus eſt, dabunt Millius, Reineccius, Wolfius, Ruſius, Stockius, alii. nos quidem libenter memoravimus eos, qui Latinum interpretem, cui alioqui addicti ſunt, aliquando jure deſerunt, vel lectionem Græcam minus receptam recte amplectuntur.

Denique multa *ſermone uberiori, magis perſpicue*, ediſſerenda fuiſſe videbuntur. Non equidem ignoro, quid ſequi, quid vitare debeat, qui perſpicuus haberi

Digitized by Google

haberi velit. debet abjicere ellipſin, aſyndeton, zeugma, orationem obliquam & pendentem, multa verba proprie ſignificantia, vim particularum, & complures loquendi modos, menti exprimendæ ceteroqui aptiſſimos. in ſumma, nil eorum imitari debet, quæ in ſcriptis Latinorum Græcorumque, & in ipſo Novo Teſtamento Græco librarii obſcura putarunt, & ideo paſſim planiora facere auſi fuerunt. Veruntamen in hac diſcuſſione perſpicuitati ipſe operam dedi, & amicos adhibui, qui obſcuriores meas locutiones ſevere notarent, eiſque juxta mecum mederentur. Sed vel optimus in qualibet facultate ac diſciplina liber multa per ſe facillima habere poteſt, quæ lectori hoſpiti, quamvis aliarum rerum perito, ænigmata ſint. Ea quoque natura eſt multarum rerum, ut altiſſimo, quem ipſæ ferunt, perſpicuitatis gradu expoſitæ, lectorem & auditorem tamen fugiant, qui gravatur *cogitare*. unde iniquus eſt, qui in opere multorum nexuum poſtulat, ut quilibet articulus, qui primum attingitur, ſit illico pervius. Minime vero omnium in materia critica intricatiſſima, & in nova ejus methodo, plana protinus cuncta poſtulari debent. Si quis id poſtulat, ipſe experiatur, quibus verbis quævis noſtra cogitatio, in hac ipſa vel in qualibet apparatus hujus parte, clarius poſſit exprimi. Interdum aliqua incidunt, quæ utilitatem habeant, ſed ad eos proprie lectores ſpectantem, quos verborum multitudo, ſcriptorem alioqui non deficiens, potius obtunderet atque diſtraheret: interdum ſcriptor lectoris intellectui nimium confiſus, minus explanare differit, quam poterat. Eſt etiam lex quædam, quæ obſervata laudem perſpicuitatis conciliat: *Omnes res & partes, quæ per ſe explicatu ſunt difficiliores, diſſimulato*: ſed ſic non proficitur in veritate. Neque tamen aliis, qui ſingulari perſpicuitate pollent, egregiam dotem derogamus. Noſtræ quidem conſiderationis ſumma omnibus, qui eam cognoſcere dignabuntur, facilis erit, & operæ pretium, ut ſperamus, iiſdem reddet: cetera in progreſſu lucidiora fient, præſertim ſi pag. 449 monitum VIII obſervabitur.

Qui *toto apparatu critico ſuperſedendum* fuiſſe cenſent, cum iis non contendam. utantur minore editione noſtra, ſi placet, aut qualibet alia. Qui vero *nimis prolixum* ajunt eſſe apparatum, ii copioſiorem ponderoſiſſimorum aliquot locorum conſiderationem, velim, hic aſpiciant. hanc, ut ſpero, non moleſte ferent: reliqua autem, parvam utique molem faciunt. Atque hîc poſtulat æquitas, ut quilibet rem non ad ſuum unius votum, ſed ad ceterorum rationes plurifarias exigat. Egomet ſi in meum proprium uſum hæc elaboraſſem, quanto uti compendio potuiſſem? Quod unum non juvat, alios juvat: fortaſſe is ipſe, qui hodie nimietatem accuſat, cras utilitatem ſentiet. Supervacanea inprimis videri poſſet in indiculis codicum, qui Matthæo, Marco &c. in apparatu præfixi ſunt, *editionum* & *verſionum* mentio; quippe quæ totum N. T. complectantur. atqui nonnullæ verſiones verſionumve collationes partem duntaxat N. T. habent: editioneſque juxta cum verſionibus poni neceſſe fuit, ut earum recordaretur lector ſuffragia pro textus marginiſve lectione perpendens. Sæpe aliquid per ſe indignum notatu erat: ad quod tamen lector ex alio loco ſe a nobis non ſine cauſa remiſſum deprehendet. quare qui hunc delectum decurtaret, multa eſſet turbaturus.

Digitized by Google

rus. Multum ſane temporis in hunc impendi laborem: non video, cur poenitere debeat, nec tamen mihi plaudo. Si quid viricularum horularumque periit, eos miror, quibus ratio ſua melius conſtat. Bonum & divitem habemus Dominum: cujus gratia compenſabit omnia. Qui Millianæ editioni, præſertim per Kuſterum retractatæ, aſſueverunt, dicere poterunt, ab ea ita diſcrepare noſtram, ut in apparatu aliqua omittamus, nimis multa aliunde adjiciamus. Plurimum ſane a Millio & Kuſtero diſceſſi in citandis codicibus: ſed non ſine cauſa. Multas Kuſterianæ editionis mendas ex ipſa Milliana ſuſtuli. Multa, quæ in Millii notis & appendice, quam Kuſterus præclaro labore in notas illas retulit, non habentur, habentur in Millii Prolegomenis, v. gr. Euthalii & Euthymii lectiones. itaque ex Millii Prolegomenis nonnulla per Kuſterum, reliqua per nos in notas quoque relata ſunt. Ex Complutenſi editione ipſa, & ex aliis, non paucas lectiones, falſo iis adſcriptas, correxi: ex editione Oxonienſi minore complura, a Millio, qui Waltoni, non Felli excerpta ſuis intulit, prætermiſſa, reſtitui: Methodium & Optatum, quos accuratius ſublegit Clericus, ſuis item locis inſerui. Permultas allegationes alias Latini, Gothi, Saxonis, Syrique recognovi: in aliis linguis, Iac. Cappellum, L. De Dieu, De la Haye, Mareſchallum, Simonium adhibui: noviſſimaſque ſuppetias a M. V. La Croze impetratas adjeci. item Irenæi, Clementis Alexandrini, Athanaſii, Ephraimi, Chryſoſtomi, Caſſiodorii aliorumque ſcriptorum eccleſiaſticorum citationes, ut res poſtulabat, vel delevi vel ſupplevi: neque Confeſſionem eccleſiæ orientalis prætermiſi. Verum ergo eſt, a Millio Kuſteroque longe diſcrepare noſtram editionem: diſcrepat vero etiam ab Examine Whitbii, qui multa ex Millio parum accurate repetiit, v. gr. f. 55. 59. quare qui aliquid volet reprehendere, prius examinare rite debebit.

II PAR EXCEPTIONVM.

Omnes notæ criticæ in margine ſub textu poni, & textui quam diſtinctiſſime annecti debuerunt.

Ne lectiones quidem variantes ullas, vel certe non multas, nec literula α β γ δ ε ſtipatas, margo habere debebat: neque textui circellus aut lineola interſerenda erat.

RESPONSIO.

Si oſtentationi inſerviſſem, *quamplurima in margine* debuiſſem exhibere. Atqui Stephanum præ Beza ob id ipſum laudat Simonius, quod alter variantes lectiones in margine exhibuerit, alter eas notarum copia obruerit. Hiſt. crit. N. T. p. 340 ſ. Noſtræ quoque notæ, ſi margini eas haberemus ſuperingeſtas, delectum var. lect. obtegerent: ac tam prolixæ ſubinde ſunt, quæ ægre ſpatium in margine inveniant. Etiam Grabius in LXX, Ger. a Maſtricht & alii in N. T. notas ſuas textui univerſo vel præmiſerunt vel ſubjunxerunt: Wolfius & alii eos plane ſeparatim

Digitized by Google

paratim ediderunt. quanquam ſi quis minorem editionem noſtram voluerit adhibere, quæ cum hac majore in textu & in notis marginalibus congruit; is notas omnium commodiſſime cum textu conferet. Firma denique agitur & inoffenſa Scripturæ N. T. lectio; cui nil eſt inimicius, quam perpetua mentis ad criticam diſquiſitionem per varietates nimis multas irritatio. Notæ nec ab omnibus nec ſemper inſpiciuntur; textum lectitamus omnes: præſtat igitur, notas interdum cum moleſtia legitima procul evolvi, quam lectionem textus promiſcuo illarum interjectu impediri. Provectiores lectores juvabit etiam ipſam hinc inde varietatem libero ante judicio expendiſſe, quam numeros codicum pro ea militantium reſpiciant. Ipſum textum numeris, literulis, ſtellulis, ad notas marginis remittentibus, pridem adſperſere multi: ſed ea conſuetudo nuper a nonnullis ſapienti conſilio eſt antiquata. Rurſum aliis ſi auſcultare potuiſſemus, textui *parentheſes* & alia ſigna adjici debuere. Actis enim Eruditorum A. MDCCXXIX. menſ. Ian. inſertæ ſunt *Admonitiones amicæ & modeſtæ ad futuros N. T. Graci editores*: ubi multum commendantur ſigna, quibus ſacer textus diſtingui poſſit & augeri, ut lector mox internoſcat, ubi ſit *parentheſis*, *dictum cardinale*, *objectio*, *paralleliſmus realis*, *paralleliſmus verbalis*, *Hebraiſmus*, *ſermo ex antiquitate*, *chronologia*, *geographia* illuſtrandus &c. Sane *parentheſeon* obſervatio, præclarum interpretationis eſt adminiculum: eæque per commata & cola, veterum exemplo, vel per annotationes ſunt exhibendæ. Signum autem ( ) neque in mſſ. neque in libris primo typographiæ ſeculo excuſis apparet: ex Chryſoſtomo quoque Montefalconiano deletur: neque Græcis magis quam Hebraicis convenit exemplaribus. Recte igitur verſionibus id relinquit cl. Wollius in tract. quem ex profeſſo ſcripſit de Parentheſi ſacra, p. 24. Ceteris admonitionibus, non impedio, quo minus obtemperent alii: meæ quidem ſimplicitati textus quam maxime merus placet, qui cor magis expleat, quam ingenium & memoriam exerceat. ſigna ſuo quiſque exemplari ſua manu allinat licet: aliis ea lectoribus raro apta & utilia ſunt, ac pleriſque textum ejuſque vim indies ſibi notiorem reddentibus obſoleſcunt: idcirco res per ea denotandæ commodius in annotationes exegeticas conjiciuntur.

Lectiones variantes vel omnes, vel pleraſque, quas quiſque in *margine* poſitas *nollet*, quiſque vel tranſiliat, licet, vel deleat. Nonnulla ſaltem loca tanti ſunt momenti, ut nemo verbi divini reverens negligere ea aut negligenda exiſtimare poſſit. Optandum erat, ne varietates tam odioſæ unquam natæ eſſent: nunc, quum & natæ pridem & in apricum productæ ſunt, male conſulunt integritati ſcripturæ, qui eas callide diſſimulant; qui vero eas examinant fideliter, amore, non invidia, digni ſunt. *Literulæ* ſaltem, α β γ δ ε, ſi cui moleſtæ ſunt, relinquat eas aliis, quos fortaſſe juvabunt. Ab arrogantiæ certe crimine immunes haberi debent: quod majori ſpecie in omnes eos conferri poſſet, qui unquam textum N. T. ex pluribus codicibus ſine lectionis varietate concinnatum ediderunt. Modeſtiam potius habent hæ literulæ, judicium liberum omnibus relinquentes. Quid item utilitatis literula ς ad notas remittens, lectori, ſi noſtram editionem terere coeperit, allatura ſit, expertus recogitabit. Multo

Digitized by Google

minus circelli & lineolæ in textu offendere quenquam debent. *circelli* a Maſorethis pridem, non diſſimili inſtituto, ſunt adhibiti, & commode monent, varietatem lectionis non obeſſe integritati ſcripturæ N. T. quemadmodum integritati ſcripturæ V. T. non obeſt Keri & Cethib. *Lineola*, verſuum fines indicamus. alii, ubique verſum ſigno dirimunt: nos, interdum. plerumque enim *litera majuſcula*, vel *interpunctiones* (in quibus *interrogationem* fere colo æquiparamus,) eundem uſum præſtant.

III PAR EXCEPTIONVM.

De variis lectionibus editor nimis confidenter pronunciat. Nimis timide pronunciat editor.

Nimis confidenter pronunciare videar vel in indicandis *cauſis* variarum lectionum, quum eas paſſim ex *paralleliſmo*, ex *alliteratione* &c. ortas non ſolum puto, ſed categorice dico: vel in aſſignando *firmitudinis* gradu, quum alia lectio in textu, alia in margine, præſertim cum literula « vel ℓ, alia demum in apparatu ponitur, alia plane prætermittitur. Ego vero etiam atque etiam hoc agnoſco atque edico, me eum eſſe, qui LECTORI QVICQVAM PRÆSCRIBERE NEQVE POSSIM NEQVE VELIM. Non poſtulo, uni lectori meam omnibus de locis probare ſententiam: non arbitror, ad meam de uno loco ſententiam omnes lectores adductum iri. viciſſim ne una quidem ſententia omnibus diſplicebit: ne unus quidem lector omnia improbabit. Vtatur quilibet, quoad volet. nullam mihi ſententiam temere eripi patiar: nullam meam ſententiam, niſi rationes permoveant, quiſquam ſanus accipiet. Eandem modeſtiam declaravit in Prolegomenis Millius, in limine, f. 33: *Cum ipſa operis hujuſce ratio poſtulet, ut, ingruentibus undique textus ſacri lectionibus*, quaſi quidam arbiter ſedeam, *uti de ſe olim dixit Hieronymus, & ex iſtis, quæ ſubditiția videantur, quæcum textus genuini apoſtolici* conſentiant veritate, decernam: *ſcias, lector erudite, meam de ipſis qualemcunque ſententiam, ſeu malis conjecturam, uti privati duntaxat hominis eſt, ita ejus certe eſſe, qui ipſam, & omnia ſua, TVO IVDICIO lubens ſubjicit.* & in extremo, f. 167. (168. ed. Kuſt.) *Noſtram de variationibus ſententiam, utcunque* δογματικῶς, *ad evitandas verborum ambages, forte prolatam, nolim alio a me loco habitam putes, quam conjectura viri in his rebus haud mediocriter verſati, ideoque nec male forte ut plurimum de iis judicantis; privati tamen, & rectiora ſuggerentibus CEDERE parati. &c.* Hanc declarationem omnes meam quoque eſſe velim putent. ſæpe animus recenſentis firmam ſatis penes ſeſe habet ſententiam, diutino interdum labore partam: nec vero poſtulare poteſt, ut lector protinus eam capiat; viciſſim autem lector æquitatem illi præſtare debet. Tamen Millius *tanquam prætor de tribunali pronunciare* poſtea dictus eſt: tamen fortaſſe ego quoque dicar. Quid faciendum eſt? feramus. Videant autem, qui confidentiam hoc in genere cauſantur, ne ipſi nimia dubitatione faſtidiove laborent. Etiamſi omnium varietatum incerta eſſet

esset maneretque decisio, tanto magis necessarium esset, discreviſse eas a ceteris, quæ omni carent & varietate & varietatis suspicione: sed non his finibus arctatur utilitas tantarum collectionum. multorum ex iis locorum datur, quæ antehac non dabatur, decisio, si accipiatur. Sed si propheta hodie existeret, primævamque lectionem, omni varietate ad apicem usque detersa, restitueret, nullam is fidem inveniret, nullam gratiam iniret a literionibus otium sibi factum indignantibus. hic sensus in eis dominatur: volunt habere quod ludant: malunt movere & exercere se, quam promovere & acquiescere: ubi rem vident ad serium usum converti, tergiversantur. Rigidissimi sunt in hoc genere, qui lectionem *typis* excusam, nullius limæ indigere putant. sed typographia uni lectioni præ altera non addidit infallibilitatem. an, ubi unius loci duplex est excusa lectio, utraque est infallibilis? Sane vereor, ut paucularum receptiorum lectionum sequiorum segregationem, defensione innumerarum receptiorum lectionum bonarum, sim redemturus. ita plerique & se & alios ad ea, quibus semel adsuevere, nituntur adstringere. Video, quid in aliis laudari, quid reprehendi solitum sit: non ignoro, quid mihi faciendum fuisset, si auram popularem captare liceret: sed pluris est veritas; & omnes, qui recte sentiunt, hi ex paucis locis, in quibus libere egi, eo magis agnoscent, me tot aliis in locis ex animo & bona fide defendisse textum communem, neque partium temporisve causa quicquam statuisse. Celebranda est vel hæc longanimitas, qua tractat Deus homines verba majestatis suæ tractantes: eam, quisquis sacros recenset libros, & implorare debet, in deprecanda sua imbecillitate; & imitari, in ferendis proximorum judiciis. In rebus omnibus, viam quæsivi ad proficiendum: in nulla, veritatem pertinaciter refugi: typis antehac excusa, non cupide expunxi.

Nimis timide me incedere dicent, qui sæpe β, δ, vel etiam γ, ut nostra fert methodus, in margine conspicient. Vtinam potuissem textum per omnes apices sincerum ac solidum, sine ulla varietate, lectori præstare. Sed hoc nemo adhuc editor recepit: ac præcipue ego infirmitatem meam sentio cum dolore, & cum pudore confiteri necesse habeo. Progressus sum, quoad poteram: suppleant, in meum & suum & aliorum usum, alii, quod opus est. Interdum tamen propter paucitatem testium, qui adhuc pro lectione mihi probata præsto erant, verebar, ut multis eam probarem lectoribus: ac talia loca vigilans lector facile internoscet, majoremque sibi passim ansam esse datam experietur, quam appareat prima specie. Comiter me admonuit cel. Clericus, ne præferrem lectiones, quæ possent videri favere sententiæ eorum, qui *Augustanæ Confessioni* sunt addicti. *Bibl. anc. & mod.* T. 26. p. 420. Tale quiddam videlicet visus ei eram feciſse in Prodromo N. T. adornandi de loco Hebr. II. 9 differens: at nunc accuratiorem plenioremque ejusdem loci considerationem dedimus supra. Plures fortasse dicturi sunt, *receptam* lectionem hic plus, quam veritas sinat, defendi. Ego autem veritatem defendo: vera lectio ubi eadem est quæ recepta, tanto id optatius accidit verecundiæ nostræ. Ex iisdem autem principiis modo emendatio receptæ lectionis, modo defensio fluit. utrumque æque gratum debet esse filiis veritatis.

Digitized by Google

Multæ varietates ſenſim & repertæ & expeditæ ſunt : multæ hac methodo, quæ nunc propoſita eſt, expedientur : aliqua viciſſim dubia eruuntur poſtliminio, quo ipſo ad futuram eorum deciſionem via munitur. paullatim ut in omnibus, ita hac in re proficitur : neque ob tot difficultates partim exemtas partim remanentes, protinus aut omnia abſoluta poſtulari, aut omnia repudiari debent. Religio ac pietas, quæ criſin ſalutarem animat ac moderatur, media inter ſuperſtitionem & inter licentiam, media inter auctoritatis & confidentiæ præjudicia, docilis & patiens, ambulat. Hac lege, omnibus, maximeque iis, qui timorem Dei & aliquem his in rebus uſum habent, neque tam humanam curam, quam donum coeleſte in tali opere quærunt, liberrimum eſt manetque judicium, de lectionibus omnibus, in *textu*, cum circello, ſine circello ; in *margine*, cum qualibet literula ; in *apparatu* demum, cum qualibet epicriſi ; vel *ne in apparatu quidem* poſitis, quamvis in ſingulas varietates id monere atque inculcare putidum fuiſſet.

IV PAR EXCEPTIONVM.

Nulla emendatio in ipſum textum receptiorem debuit admitti.
Melior lectio ubique textui debebat reſtitui.

RESPONSIO.

Egregias commoditates uniformis haberet exemplarium lectio. ea ſi eſſet, ſine publica ſententia quidquam ejus corrigere nefas poterat videri. Nunc in omnium manibus verſantur exemplaria opinione vehementius inter ſe *differentia*. Nemo mihi credat : textus Græcus verſione Latina interlineari comitatus, ſane tritus, cum qualibet conferatur obvia editione : vel inſpiciantur exemplaria in auditorio, ubi N. T. Græcum frequenter tractatur. differunt inter ſe, quæ hinc inde recepta ſunt. Non longe abiero. In præſenti, Denkendorfii, unus alumnus Ariæ Montani editionem, ex Complutenſi deductam ; alius aliam, Eraſmi vel Bezæ, domo allatam habet editionem. abs quavis harum trium ſubinde differt editio noſtra, & eodem tempore ad ceteras accedit. quam ob rem? ipſæ inter ſe permultum differunt. Nunquam videlicet unum exemplar præ ceteris publica auctoritate receptum eſt, nullum reprobatum. qui ex omnibus optima deſumit, is editores probatiſſimos imitatur rectiſſime.

Generoſius ſuadent, qui omnia meliora in *textum* protinus reſtituenda eſſe, vel etiam eundem totum ad unum quendam manuſcriptum codicem, *Alexandrinum*, conformari oportere cenſent. At ne Grabio quidem in LXX int. cura erat, *ut librorum ſacrorum V. T. editionem vel Romanam vel* Alexandrinam, *ſed ut genuinam, quantum fieri potuit, ac probe emendatam, in lucem ederet.* LXX int. ed. Grab. T. II. Proleg. c. II. § 17. Etenim qnid juvat textûs præciſe ad unum quoddam exemplar exhibitio, quod non modo lectionibus ſæpe corruptis, ſed etiam hiatibus laborat? nil tamen in melioribus textûs lectionibus aliunde repetitis, ex conjectura datur : nil, in Alexandrino codice notabile,

Digitized by Google

le, apparatus noſter non indicat. In introductione oſtendimus lectionem genuinam per duas codicum quaſi nationes diſjectam & diſtractam: eam in unum recollectam exhibere ſtuduimus. hoc ſane præſtabilius eſt, quam unius codicis ex bonis & malis mixta lectio. Nil refert ſcire, qualem textum hic vel ille librarius habuerit: præſtat, habere ipſum textum Matthæi, &c. Nullus editor princeps ſine libertate eclectica ſecutus eſt unum codicem manuſcriptum: rari librarii unum preſſe codicem in deſcribendo ſecuti ſunt. Majori ſpecie deſideratur *textus* ex cunctis monumentis quam ſinceriſſime coagmentatus. Equidem legem mihi hanc pridem habui fixam, *ut ne ſyllabam quidem ullam, a priſtinis editoribus in textum non admiſſam, nunc primum admitterem.* Apocalypſin poſtmodum, juſta de cauſa, ſuo loco indicata, ac non niſi paucas ejus lectiones, excepi: neque exceptionem ulterius potui extendere. Porro longe aliam legem ſibi propoſitam, anonymus noviſſime promulgavit his verbis, *Nihil prohibet, lectionem a typis edita & vulgo recepta diverſam in Textum recipere, non tantum ubi idoneis argumentis aſſeri poteſt, verum etiam ubi adhuc dubitatur, utra utri ſit præferenda.* Proleg. Wetſt. N. T. p. 196. *Satis differentiæ* inter utrumque noſtrum eſſe, mox in Actis literariis Amſtelodamenſibus notabatur. Differentia minus tum quidem potuit perſpici, quod ad ipſam certe varietatum deciſionem attinet: illudque potiſſimum agitur, utrum in textu an in margine ſint ponendæ lectiones genuinæ vel etiam probabiles, quas manuſcripti præ excuſis habent libris. Non abhorret anonymi conſilium a ſpecimine Bentlejano; & ab exemplo illius qui N. T. Græce & Anglice edidit: ne dicam de Grabio, qui ſimiliter LXX interpretes edidit ex cod. Alex. nam in interpretes illos & plus utique licet, & minus multi incurrunt, quam in textum N. T. originalem. Ego autem cur minus longe ſim progreſſus, dicere neceſſe habeo. Multa quidem Complutenſium, multa Eraſmi, multa Bezæ propria eſſe conſtat errata: ſed non multa poterunt demonſtrati menda, quæ illi communia inter ſe habeant. Quare utrum textui inſerantur genuinæ lectiones, quæ illos perpaucæ conjunctim fugerunt, an in margine palam repræſententur, veritatis nil intereſt. Rurſus commune quiddam eſſe patet editionum omnium, abs cujus tenore ac colore ubi differunt manuſcripti codices, in dubiam ii ſæpe, vel etiam deteriorem, eandemque ſpecioſiorem aliquando, literam abeunt: maximeque Alexandrinus, cui palma dari ſolet, antiquus ille quidem eſt, & aliquando unus ſincerus; ſed non rarius anceps variuſque: cui quid in utramque partem tribui debeat, ſuo loco oſtendimus. Quare nonnihil intereſt, lectoribus, præſertim imbecillioribus, qui criticum etiam recte ſentientem non ſtatim aſſequuntur, omnes eximi cauſas timendi, ne nova recognitio textui uſitato plus affricet labis, quam detergat. Omnino priſtinas recenſiones, ſingulas, conjunctas, per ſe non meliores firmioreſque ſeſquiſecularis uſus fecit; neque ad eas ſine exceptione tuendas ulla publica auctoritas ſucceſſores alligavit: ſed tamen commune illud, quod diximus, editionum, ſive claſſicæ lectionis ſive alio vocabulo notetur, tacita omnium conſenſione ita adhuc celebratur, ut id a me ſollicitari, hoc crepero etiamnum & ſubluſtri tempore, non putarim oportere. Iudices capitales, in re dubia, tutius cen-

Digitized by Google

cenſent, multos fontes dimittere, quam unum innocentem jugulare. non diſſimilis ratio in foro critico valet. Liberale eſt, alias editiones ex aliis; liberalius, univerſas ex mſſ. limare in textu: alterum quin fieri poſſit, nemo dubitat; alterum majoris eſt conſiderationis. Vbi & codicum pars aperte potior, & rationes idoneæ, accedente probatorum hominum judicio, emendationem aliquam textui vendicant: modeſtiam nemo violatam dicet. Qui vero ſe ſolo fretus, & præjudiciis criticis vel etiam dogmaticis, uniusque & alterius codicis noviter reperti adſpectu & favore abductus, lectionem uſquequaque fultam eliminat: nullo molliore, quam teneritatis nomine ſuum olim ipſe factum poterit reprehendere. etenim lectio, quæ hodie editori valde placet, ea protinus lectoribus & cenſoribus, ut recens docet experientia, vel poſthac etiam ipſi editori diſplicere poteſt: vel ſi hic ei ſaltus quam pulcherrime cedat, alii tam curioſo tamque temerario tempore exiſtent, qui ejuſdem juris obtentu turbent omnia, paremque prope editionum ac manuſcriptorum diſcrepantiam invehant. Quare præſtabilius eſt, lectiones non confeſſæ ſanitatis tantiſper arceri, quam poſtea iterum ejici. Gradatim in tanta re procedendi locus eſt, ut genuinæ, ac potius, ut ancipites lectiones, quæ adhuc extra textum typis excuſum jacuerunt, aliquantiſper in proximo, in margine, eoque ſatis vacuo, collocentur: idque ipſis illis lectionibus eſt conducibile. ſic enim in omnium oculos incurrunt, ut ſeorſum examinentur, &, ubi probatæ fuerint, ſuam ſalubritatem guſtandam præbeant. quod ſi protinus in textum abdantur, periculum eſt, ne a rixoſis hominibus eo magis impugnentur. Nos non contendimus: in omni re modus libertatem, libertas latitudinem habet. ad unam metam, non una ſemita ducit: publica ego, quod nemo prohibet, via ivi. Quum aliis in tempore ſuo lux & animus creſcet ad textum ejuſmodi & emittendum & admittendum, qui omnem lectionis germanitatem, abſorptis marginum reliquiis, liquido exhauriat: non verecundiam eis noſtram obſtare, ſed curam prodeſſe cupimus. Interea unum dicam: Hodie, divino beneficio, id agitur, ut ſcriptura, novi maxime teſtamenti, in varias linguas tranſferatur, ad nationes quam plurimas propaganda: tanto religioſius curandum eſt, ut textus Græcus præcipuis in locis, quorum differens lectio ex Græcis in verſiones dimanat, apoſtolicæ manui quam ſimillimus, vel certe lectione recepta nuſquam deterior, ſubminiſtretur interpretibus ejuſmodi, quibus non vacat differentias Græcæ lectionis operoſe diſcutere.

Quatuor *Paria* exceptionum reſpice, ſodes, Lector, ad quas modo reſpondimus. quam vehementer ipſæ inter ſe *pugnant*, in contraria atque extrema omnia digredientes? quam pulcre vero methodum noſtram, quæ pridem inter omnes *media* ambulat, comprobant?

Præterea vero *Latinitas* mea reprehenſa eſt, quanquam hic non agitur ex epiſtolis Ciceronis. Nonnulli requiſiverunt hominem neſcio qua amplitudine conſpicuum. ſed ſive infulatorum primus ſive hypodidaſcalorum ultimus eſſem, quid ad hanc criſin intereſſet? qui Wirtembergicarum rerum haud ignarus eſt, nullam ea ſtatione, in qua hoc opus elaboravi, ad id agnoſcet accommodatiorem.

Digitized by Google

rem. *Societatem* potius desiderent alii. sane plura excutere potest atque colligere societas numerosa, & plus vident oculi quam oculus: sed ipsa veritas assensorum multitudine non nititur, & in decisionibus ubi v. gr. novem homines unam lectionem, octo alteram probant, ea lectio, quæ numero probantium prævalet, non plus ponderis habet, quam si unus eam probasset. Si necessaria sit societas, neque Erasmus, neque Stephanus, neque Beza prodire debuerunt: quanquam & illi & alii, adjutores certe suos habuere. Vna per societatem condita est editio Complutensis, qua non segniter usi sumus: cujus exemplo utinam nova societas existat, quam plurimum profectura. Tantisper autem singuli cessare non debemus. Equidem societatem colui cum antecessoribus hoc studio pridem defunctis: cum amicis, coram & per literas: cum auditorum grege non uno. hi necessariam ministraverunt editionum N. T. copiam: his, quasi librariis & anagnostis usus sum: his certe docendis didici.

Quid vero dicendum tandem de mortalium judiciorum varietate? quis omnium desideria expleat? De ipso verbo Dei scripto, Novi præsertim testamenti, diversi sunt hominum sensus: quanto magis de cura unius servuli in eo elaborantis? Omnibus placere minime postulat, qui Dei verbum & hominum ingenium novit. Hoc ipsum me adegit, ut opus, citra φιλόδοξον, ad unum divini beneplaciti in mea conscientia dictamen eo magis exigerem. ibi dulcem inveni requiem, didicique hominum, etiam proborum, reprehensiones suavius, quam applausum, excipere. Probet quilibet, quæ probanda censet: defectibus autem, hujus quoque ipsius apologiæ, veniam, rogo, tribuat. Hoc quisquis dat nobis, is reliqua etiam, quæ de finibus hujusce scrutinii dicenda sunt, dextre accipiet.

§ II. Lectiones variantes, quas Parte II Apparatus hujus vidimus, sive paucæ videntur, sive multæ, ex permultis eductæ sunt. Millium enim si evolvas, tum demum appareat, quo paucitatis nunc sint redactæ: & tamen huic ipsi paucitati detrahere possis majori jure multas, quam aliquas ulla specie adjicere. In his delectis raræ sunt, extra has nullæ, ut confido, & momento simul & ambiguitate notabiles. Ingens beneficium, testimonium Christi in literas relatum. Id si non exstaret, dicerent homines, utinam scriptum esset: nunc quum exstat, offensionis causas iidem qualescunque captant, nihilo magis crediturі, quam ii, qui ipsam olim manum atque os apostolorum habuere frustra. Misericordia quidem & auxilio dignæ sunt imbecilles bonæque animæ: sed relinquenda sibi est protervia empæctarum, qui, quum lac & vinum bibere nolint, tamen culices librarios idcirco percolare videri volunt, ne perfidiæ malitiæque suæ camelos sine ratione videantur deglutire. Hoc verbum, quod rident, illos judicabit. Tu, religiose lector, recognosce mecum veritatem ejusque firmitudinem. Supra ad singulas var. lect. decidendas adhibuimus & originem ipsarum & diversitatem codicum: harum utraque facit etiam ad universam sinceritatem librorum N. T. demonstrandam. Omnes enim varietates vel casu vel consilio sunt exortæ. casu, ut plurimum, quum librarii magis in res quam in verba essent intenti: itaque non res, sed verba mutationem subiere. consilio invectæ sunt deteriores quædam

dam varietates vel pravo vel inepto. at hæreticorum vim Scripturis allatam obſervavere pii patres, & loca ab iis ſollicitata, eo diligentius, ſi vel reliqua minus curarent, defenderunt: itaque cum hæreticis ipſis corruptelæ eorum ad nihilum venerunt, præter pauca, quæ ſpeciminis inſtar in reliquiis librorum a patribus contra eos editorum remanent. Varietates ab hominibus non malis interdum in locum lectionis ſanioris, quæ offendere videretur, in nonnullis codicibus ſubſtitutæ, eo etiam ipſo minus periculoſæ ſunt, & veritate vindicata ultro diſparent. In codicibus ſi quid labis eſt; id vel has varietates afficit, quas recenſuimus: vel ceteras omnes. Non eas, quas notavimus; ut res loquitur per omnes verſiculos. ſin autem ceteras; quænam ſunt, & ubi gentium? Monumenta, quæ a literatis hominibus accuratiſſime ſunt excuſſa, tam late patent, quam univerſitas rerum Chriſtianarum, & cum ipſa ſua varietate ad ætatem apoſtolorum aſſurgunt redeuntque, per codicum, climatibus, dialectis, ſeculis diverſorum conſenſum inter ſe, & cum verſionibus etiam antiquioribus, & cum patribus antiquiſſimis, atque adeo apoſtolicis. *Ego vero palam profiteor*, inquit Lud. de Dieu, *nunquam mihi magis confirmatam fuiſſe fidem, quam ubi non modo veterem illum interpretem Latinum, ſed & Orientales illos, Syrum, Arabem, Æthiopicum, quique Evangelium Hebræum dedit, cum Græco textu ita ad amuſſim in omnibus convenire vidi, ut ſi res fidei ſpectes, ortum Chriſti, nativitatem, educationem, miracula, ſermones, totam vitæ ſeriem, mortem, reſurrectionem, aſcenſionem denique, eum ubique conſenſum invenias, qui de rerum geſtarum veritate non niſi improbo dubitare permittat. Quod evangelium conſtituit, quod Chriſti notitiam exhibet, quod fidem ſalutarem generat, quod mores format, quod conſcientiam ira Dei percitam tranquillat, apud omnes idem eſt. In verbis nonnunquam eſt varietas, quæ quidem in quibuſdam narrationum circumſtantiis non eundem ſenſum præbet, rem tamen credendam non peſſundat, ſed mira quadam Dei providentia & cura, fidei integram relinquit.* Præf. Comm. in IV Evang. Nullus in omni literarum genere ſcriptor vetuſtus reperitur, qui non permultos contraxerit nævos: nec tamen ita ſcepticus quiſquam eſt, ut Iuri civili, ut Hiſtoriæ (nam reliquæ diſciplinæ facilius ex lumine naturali ſarciuntur) a veteribus ad nos propagatæ penitus diffidat. Neque exemplum teſtamenti humani aut diplomatis regii, ſi forte ſcriba pridem aut typographus nuper erratum admiſerit, totum confoditur. Dices: *Monumenta, quibus nituntur varietatum deciſiones, ſunt ab humana manu: ergo deciſiones non ſunt firmæ.* Reſp. Tam firmæ ſunt certe, quam in omni auctorum veterum genere, qui quid in toto ſcripſerint, paucis locis vexatioribus apud quemlibet exceptis, nemo dubitat. Si iſta ratio deciſiones infirmaret, iiſdem monumentis ne iis quidem in locis, quæ nulla varietate afficiuntur, niti poſſemus. Regeres: *Vtique fieri potuit, ut omnes codices deſcenderent ex apographo uno (ſicut nos omnes deſcendimus ex Noacho, qui tamen non fuit primus homo:) id apographum, ſi ad ipſam v. gr. Pauli manum fuit deſcriptum, tamen potuit a Pauli manu differre aliquantum, & differentiam in omnes codices poſteros tranſmittere: ex lectionibus, quæ hodie exſtant, optima inter ipſas per criſin legitimam educi poteſt; ſed*

per

Digitized by Google

per eandem criſin non poteſt demonſtrari, nullam aliam ullius loci genuinam fuiſſe lectionem. Vltima hæc dubitationum eſt: qua expedita, ſoluta erunt omnia. Eam autem diſpellit I. *ipſa codicum conſtitutio.* Nullum enim tam proletarium cuiquam inter manus verſari exemplar poteſt, cui non congruant omnia, pro auctoritate Scripturæ ſacræ & pro veritate religionis Chriſtianæ, ſapientiſſimorum hominum argumenta. Perfectio, harmonia, ſymmetria ſcopi totius in quolibet libro & ſingularum partium, & ſanus ubique & ex omnibus membris reſpondens ſibi color elucet. Inſignem hoc loco uſum præbent *Catenæ*, ſive Exegeſes ex monumentis quamplurimorum patrum, fere deperditis, in unum collectæ: quippe plane eandem vetuſtiſſimorum ex omni orbe Chriſtiano doctorum retinentes mentem, quæ eſt codicum N. T. hodie ſuperſtitum. Si duas recenſiones haberemus, quarum una ipſam literam apoſtolicam, nullo apice dubitabili; altera omnes lectiones ſequiores pro veris in unum conflatas oſtenderet: certum eſt, ex illa non plus, quam ex hac profecturas eſſe animas ſtultas; bonas, ex hac quoque ſummam ejus, quod ſcriptum eſt, hoc eſt, voluntatem Dei Patris in Ieſu Chriſto eſſe cognituras, & ad vitam æternam, quam anhelant, ſatis adjumenti habituras. Præterea quilibet Novi Teſt. ſcriptor tenorem ſibi proprium ac nativum hodie retinet, in locutionibus etiam minutiſſimis obſervatu. ex Evangeliſtis plurimas unus varietates nactus eſt Marcus: & tamen idiotiſmus ejus remanet. vide Gnomonem ad Marc. I. 16. VI. 9. IX. 20. XIII. 26. Omnium plurimæ varietates invectæ ſunt in Apocalypſin: & tamen genuina ejus libri lectio colorem ſervat ubique ſui ſimillimum, in Hebraiſmo aliisque rationibus. II. *Brevis & indelibata totius doctrinæ ſalvificæ Summa.* Ignatius quum incidiſſet in quoſdam contentioſos, unam commendavit χριστομαθίαν *Chriſti diſcentiam.* ἐμοὶ ἀρχεῖά ἐστιν Ἰησοῦς Χριστὸς τὰ ἄθικτα (fort. ἄτρωτα· coll. ἐτράπησαν, Iud. XV. 14.) κτλ. i. e. ego in nullam me committo litem: mihi archiva interire neſcia ſunt, Ieſus Chriſtus; archiva, crux ejus & mors, & reſurrectio ejus, & fides per eum. Pariter quilibet pius idiota omnes, qui literam ſacram ſugillant, hoc uno ſuperabit, ſi dixerit, *Mihi pro archivo & armario eſt ſymbolum apoſtolicum cum reliquo catechiſmo.* Humile hoc compendium ſupra omnem lectionis varietatem collocatum & evectum eſt. conf. Abbad. P. II. de verit. rel. Chriſt. p. 438. edit. Roterod. Quid? unica baptiſmi formula, quæ & in literis plane invariata, & continuo fidelium uſu recepta permanſit, omnia compenſat, ne ponderoſiſſimo quidem loco de Tribus in coelo teſtantibus excepto, quem nulla mutatione attingi, ob id ipſum minus neceſſarium fuit. III. *Scripturæ ſacræ ubertas.* Quæ ad fidem, amorem, ſpem pertinent, non ſemel, ſed ubique exhibentur. In unum conferantur omnia loca N. T. quorum de lectione cum ulla rationis ſpecie ambigendum putes. nil non expediri, &, quicquid intereſt, ſarciri ex iis poteſt, quæ nullam plane mutationem ſubiere. Fac, in uno alteroque miraculo, hanc illamve circumſtantiam per lectionis varietatem in dubium vocari, aut etiam totum aliquod miraculum eſſe dubiæ lectionis. nil obeſt. Multa miracula ne perſcripta quidem ſunt: ſine detrimento fidei. non uno miraculo nititur fides noſtra, ſed multis: nec his quidem unice. Syrophoeniſſa illa ex fama de Ieſu hauſit fi-

Digitized by Google

dem, etiamsi alii aliis ei verbis virtutes Iesu prædicarent. Fac unius alteriusve dogmatis probationem per lectionis varietatem in uno alterove loco impediriorem reddi: ipsum tamen dogma firmum & inconcussum manet. IV. *Vniversa ratio ac via, qua agnitio veritatis, in Novo Test. maxime, hominibus impertitur.* Solo quidem literarum beneficio omnes disciplinæ humanæ, atque ipsa, tota literis constans, philologia, & linguarum facultas, earumque prisci auctores, ab ætate in ætatem propagantur, suamque sinceritatem tuentur: Deus vero quibus modis notitiam Filii sui tribuat nobis, id Chrysostomi primum Lutherique verbis, quos nemo, sine injuria, infensos Scripturæ fuisse dixerit, exponemus. Chrysostomus in ipso Prooemio ad Matth. adeoque ad totum N. T., plane considerate, sic infit: *Literarum nos quidem bono nil uti oportebat, sed vitam ita mundam præstare, ut Spiritûs gratia pro libris esset animis nostris, & quemadmodum libri atramento, sic corda nostra Spiritu inscripta essent. Quam gratiam quum repulimus,* φέρε κἂν τὸν δεύτερον ἀσπασώμεθα πλοῦν, *teneamus tamen eum cursum quem possumus. Nam prius illud præstabilius fuisse, & verbis & factis ostendit Deus: qui & Noe, & Abrahamo, & posteris illius, & Iobo & Mosi non per literas, sed per se ipse, pura eorum mente reperta, sit locutus. Postquam autem in ipsum malitiæ fundum incidit cunctus Hebræorum populus, necessaria demum literæ fuerunt tabulaque & per eas admonitio. Neque id in veteri solum, sed etiam in novo testamento sanctis accidisse videas. neque enim apostolis scriptum quicquam dedit Deus, sed pro literis gratiam Spiritûs se daturum promisit.* ille vos, *inquit*, monebit omnia. *Atque ut scias hoc longe melius esse, audi quid per prophetam dicat:* Dabo leges meas in mentem eorum, & in cor scribam eas, & erunt omnes docti a Deo. *Paulusque hanc ostendens excellentiam, legem se ait accepisse,* non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carneis. *Quoniam autem procedente tempore alii in dogmatis, alii in vita & moribus defecerunt, literarum rursus fuit opus admonitu. Considera ergo, quantum sit mali, quum ita pure vivere deberemus, ut ne indigeremus quidem literarum, sed pro libris exhiberemus corda Spiritui; nunc, amissa illa gloria, & harum indigentia contracta, ne subsidiario quidem remedio* (δευτέρῳ φαρμάκῳ) *rite uti. Si enim culpa est, literarum egere, neque Spiritus gratiam capere; vide, quantum crimen sit, ne post hoc auxilium quidem velle proficere.* Non hoc ex Chrysostomo, ut opinor, hausit Lutherus: qui tamen hoc ipsum in Postillis ecclesiasticis, & quidem in vividissimis operis ipsi cariſſimi homiliis primis, copiose, &, ne ei excidisse videretur, sæpe tractavit. *Mihi omnino ita videtur*, inquit, *ideo Sanctum Spiritum voluisse, apostolos atque evangelistas sententias scriptura plerumque decurtatas adducere — in novo instrumento, ut in vetus, quod & sanctam Scripturam vocant, remittant, & eo impellant lectorem —. Cujus causa est, quod Novum testamentum vocalis tantum prædicatio, vivusque sermo esse debuerat, non scriptura, nisi aliud cum pseudoprophetarum improbitas, tum fidei nostræ infirmitas poposcisset, quare & Christus nihil omnino scriptum reliquit, de quo dicemus in lectionem evangelicam feriarum quas τῶν ἐπιφανίων vocant.* In Evang. I Advent. fol. 7. edit. Lat. Iterum, *Non scribet* Iohannes Baptista, *quod*

Digitized by Google

quod in futuro tempore impleatur ; sed prædicat ore & demonstrat digito Eum, de quo reliqui vates scripserunt. In Ev. III. Advent. f. 38. *Est vox clamans, non scriptura est, libris comprehensa : Evangelion oportet esse vivam vocem. quare Johannes figura, exemplum & inceptor ac primus prædicatorum evangelii, nihil scripsit plane, sed tantum viva voce clamavit.* In Ev. IV. Advent. f. 47. Pleniſſime vero, ut deſtinarat promiſeratque, in Ev. Epiphan. f. 142 ſeq. *Quid stellam*, inquit, *faciemus ? aliud nihil quam novam illam lucem, Christi prædicationem, quæ ore in universo orbe spargenda fuit. Duos siquidem testes suæ nativitatis & regni habet Christus : alter Scriptura est, aut verbum literis comprehensum ; alter verbum ore palam prædicatum. quod verbum Petrus & Paulus lucernam appellant : sine qua luce Scriptura haud potest intelligi ; per evangelion enim prophetæ referati sunt, quare primum stellam oriri oportuit & videri. In novo namque testamento debet gloria Domini ore & palam deprædicari, ac viva voce proferri ad omnium audientiam, quæ ante arcanis visis & literis latebat. Est namque novum testamentum veteris explicatio quædam & apertio. unde in Ap. V. scribitur Agnus librum septem sigillis obsignatum aperuisse. Et quidem in sermonibus apostolorum videmus, summam operam eos dedisse, ut Scripturam proferrent, & quæ de Christo testabantur & docebant, illius oraculis confirmarent. Hac causſa, quod debeat Evangelion, Scripturæ esse per vivam vocem explicatio ; Christus sua literis nequaquam mandavit, ut Mose, sed & ipse ore illa prædicavit, & sic prædicanda mandavit, scribenda non mandavit. Inde factum, ut tam pauca Apostoli & tam pauci eorum scripserint. —— Quare quidvis rectius doctores Novi Test. decet, quam libros de doctrina Christi scribere.* (*Darum ists gar nicht Neutestamentisch, Bücher schreiben von Christlicher Lehre,*) *sed oportebat ubique esse pios, eruditos, religiosos ac diligentes verbi prædicatores, qui vivum verbum e Scripturis prolatum, populo sine intermissione inculcarent, uti apostoli fecerunt, qui antequam scriberent, viva voce homines Christum docuerant,* (*die Leute mit leiblicher Stimme bepredi-get,*) *& ad veritatem converterant. id quod vere & germane est opus apostolicum, ipsissima stella, index Christi nativitatis, verumque angelorum evangelion, mittens ad præsepe & fascias Christi. Quod autem & libros scribere oportuit, id argumento est, Spiritum haud parum defecisse, quod præter naturam & rationem novi Testamenti, ad obviandum pernicioſis erroribus, & integritatem doctrinæ Christi servandum. hoc remedii res ipsa postularit. Nam huius necessitatem aliud nihil fecit, quam quod loco veracium Christi prædicatorum, qui verbum eius pure populo proponerent, surrexerant impii hæretici & pseudapostoli, qui pro pascuis veritatis, toxica errorum, ovibus Christi afferebant ; pro verbo vitæ, pestilentissima dogmata serebant. Sic igitur periclitante pietate, & in discrimen adductis piis mentibus, aliud remedium reliquum non fuit* (*da muſſte man das Letzte versuchen :* id Chryſoſtomus vocat δεύτερον πλοῦν, δεύτερον φάρμακον) *quam ut vel scriptis, apud pascua scripturarum, qui sinceritatem fidei volebant defensam, electos retinerent, & a lupis rapacibus miseras Domini oviculas servarent &c.* Itaque hi duumviri (quibus *Ludovici Dunte* Buccina evangelii addi poſſit) ſcriptionem non cenſuere præcipuum, nedum unicum ſalvificæ doctrinæ vehiculum ; ſed Spiritu maxime, ac voce magis quam literis, eccleſiam, novi præſertim teſtamenti, eſſe exſtructam. Poſtulat inſtitutum noſtrum, ut amœnam utilemque hancce conſiderationem paulo diſtinctius & tamen brevius quoque evolvamus. Latior & durabilior eſt ratio inſtruendi per literas ; ſed præſentior & vividior (quanquam efficacia interna, eadem utrinque) per vocem & præconium. unde doctrina

ipsa λόγος potissimum appellatur, a *dicendo;* & discipulus, *auditor; auditus*, sensus disciplinæ. quin etiam omnes natura audiendi, non legendi vim habent: unius præconis vox millenos simul idiotas ædificat: doctores, qui controversiam per literas componere non possent, colloquia sæpe instituerunt: & eos, qui animam agunt, oculis ante aures deficientibus, piorum alloquia prosequuntur. Tenent hodie legentem homiliæ Lutheri & suspiria; sed multo plus sibi gratulati sunt, quibus prædicantem eum & orantem audire contigit. Paulum libenter legit Augustinus: sed idem præoptabat Paulum in ore. Vide Jes. XLI. 27. Act. VIII. 30. seqq. Rom. I. 11. X. 14. seq. Gal. IV. 20. 1 Thess. II. 18. III. 2. V. 27. 1 Tim. II. 7. Joh. Ep. II. v. 12. Ep. III. v. 13. Itaque apostoli primum habuere, prædicare quam plurimis, exemplo jussuque Domini: secundum, scribere; quum absentibus & posteritati aliter consulere non possent: ac nisi scripsissent, quem articulum censes doctrinæ illorum per tot perversas ætates ad nos perventurum fuisse? nil enim, nisi quod scriptum exstat, hodie certo ut apostolicum probari potest. Sed sua ipsi scripta per vocem anagnostæ potius, quam a singulis legenda curarunt. Eadem tamen scripta, id quod necessarium erat, propagavere librarii: sed librarii, mercenariis non semper generosiores, ut in his minus, quam in humanis peccarent libris, maxime quidem providit Deus, sed tamen ipsa quoque ecclesiæ constitutione inserviente. nam scripta apostolorum lectitarunt anagnostæ, enarraverunt homiletæ, vindicaverunt hæreticorum mallei, transtulerunt metaphrastæ, custodiverunt episcopi. atque ita adducti fuere librarii, ut multa semper pararent exemplaria; & coerciti, ut erratis solito paucioribus ea obfuscarent. Situ, mortalium libri corrumpuntur: Scriptura sacra, continuo usu nitidam integritatem retinuit. Neque litera sine voce, neque vox sine litera, ex vitio hominum, firma in longinquum: utrumque coniunctim demum fulturam præstat invicem firmissimam, constituitque Traditionem veram, quæ simul bonum literarum complectitur, & mutuam scripturæ & ecclesiæ propagationem denotat, ab elementis illis, quæ traditionum nomine phalerata sunt, *penitus* abhorrentem. Vtroque modo, voce ac literis, primævi Christiani veritatem initio susceptam, aliquandiu custodivere sincerius, & per continuam diutinamque fidei, amoris, spei, catecheseos, charismatum, disciplinæ, exercitationem communicationemque in omni vita excoluere, cum potentissima operationis divinæ experientia in ipsis, & ostensione erga alios. Olim terra sancta in omnibus suis partibus & monumentis, & scriptura V. T. tanquam liber originum & chorographia (*Läger-Buch*) se mutuo comprobarunt: pariterque deinde ecclesia christiana & scriptura N. T. Hic tibi propone ecclesiam v. gr. Thessalonicensem, epistola Pauli absentis recreatam: cogita anagnosin sive lectionem eius publicam ab apostolo adiurante injunctam: perpende fidelium ad eam invicem communicandam obsequium: nullus, puto, suspicabere, labem illo ævo obortam. Atque hoc loco juverit totum Tertulliani de Præscriptionibus librum adhibuisse. Illum vigoris apicem si retinuissent, doctrina ex ore apostolorum hausta satis diu potuissent & se ipsos sustentare, & successores posterosque instruere, & seductores repellere, Rom. XV. 4 s. 1 Thess. IV. 9. Heb. VIII. 11. 2 Pet. I. 19. 1 Joh. II. 27. & infideles convincere & lucrifacere. 1 Cor. XIV. 24 s. Iidem vero etiam Scripturas pluris feciissent, & ex ipso usu spirituali penitius intellectam, dexterius fideliusque

(Sa-

Digitized by Google

(Sapientia enim ad parvas res æque atque ad magnas reddit idoneos) deſcripſiſſent, quam poſteritas magis magisque deſciſcens: quum fere ſimilis quovis tempore & Scripturæ & Eccleſiæ habitus eſſe ſolet. Nunc plerique noſtrum habent Scripturam ſine vegeto uſu ſermonis & actionis, ad ſeſe convincendos, uti Iſraelitæ canticum Moſis: & tamen per Scripturam ad vigorem reliquum unus datur receptus. Interea criminatio de corruptis textibus homini contra fidem obſtinato negotii longe plurimum faceſſit: imbecilli, aliquantum; firmo, nihil. nam Deo plenus, ipſe libri inſtar eſt. 2 Cor. III. 2 ſ. XIII. 2 ff. Etiam eos ſermo Dei, in quos primum incidit, per ſe commovet, illuminat, convertit efficacia ſua, etiamſi præco antehac penes audientes nullam habuerit auctoritatem: unde ipſa demum efficacia auctoritatem illi apud hos conſtituit. Joh. I. 49. IV. 41. VIII. 30. Act. VIII. 36. XIV. 9. XVI. 14. XVII. 34 &c. par autem eſt ratio Scripturæ; cujus efficacia per ſe primum ſentitur, etiamſi integritas adhuc minus ſit agnita. Atque huc jam pertinet, quicquid de illuminatione, de obſignatione, de teſtimonio interno docemur. In ſumma, vox & litera, per vividam in corpore eccleſiaſtico circulationem, ſe invicem ſuſtentant, & ſunt Spiritûs vehicula: Spiritus viciſſim hæc omnia vegetat. Laudabile alimentum, etiamſi admixtæ ſint particulæ quædam heterogeneæ, non impeditur, præſertim ſi quis non ſit faſtidioſus: habet homo internus, unde paſcatur; cetera compenſat vis ſpiritûs digeſtiva, apud eos inprimis, qui largiter edunt ac bibunt. Hæc omnia ſi expendas; videas, primum, nullam fuiſſe rimam, apoſtolorum quoque temporibus, qua temerarentur ſcripta eorum: deinde, minime opus fuiſſe, ut omnes apices in omnibus exemplaribus ſine ulla mutatione cuſtodirentur. Quæ quidem ex toto etiam ad verſiones Scripturæ S. qualeſcunque applicari poſſunt: quarum lectores alioqui ſine fontium peritia miſeri forent. Indidem autem differentia quædam exiſtit Scripturæ Novi teſt. a Veteri. Obrepſit etiam apud Hebræos quædam lectionis varietas: ſed multo minor. (vide *Joſephum* contra Apion. f. 1036 Op. ed. Lipſ.) Erant enim omnia tum adſtrictiora, & ſub infantia tirocinioque munitior debuit eſſe litera prophetica; quo clarius poſtea cerneretur implementum. Quo ſubſecuto, uberrima Spiritûs menſura prævalet. 2 Cor. III. 6. Heb. VIII. 11. Alphabetarius facile hæret in errato, quod vir doctus ſæpe ne animadvertit quidem. Vnus Novi teſt. liber eſt, qui eandem exceptionem requirit, apocalypticus. nam ceteri gratiam in Chriſto præſentiſſimam commemorant, communibusque præſidiis, quæ laudavimus, ſepti fultique ſunt: hoc autem libro, qui Jeſu Chriſti exaltati proprius eſt quodammodo, Johannes, ultra ceterorum apoſtolorum & ſanctorum omnium menſuram, futura deſcribit, idque nervoſiſſime. Itaque & ſingulari juſſu ſcripſit, & librum tam gravi clauſula, de non addendo ac demendo, munivit. nam detrimentum, ſi quod factum eſſet, alunde ſarcire fideles non poſſent.

§ III. Tam firma quum ſit integritas monumentorum N. T. univerſorum: tamen ad ſingula magis magisque vindicanda conniti debemus. quem finem quum opera noſtra propoſitum ſibi habet: omnes, velim, in quos hæc cura cadit, omnia examinent; ex omnibus ea, quæ improbaverint, corrigant; quæ approbaverint, tueantur. Neceſſe habeo, monere aliquid. Sæpe fit, ut recenſio operis alicujus priſci adornetur ſtudio non quotidiano. poſtea alia alicunde feſtinatur

Digitized by Google

natur editio, quæ illam totam referre videatur, & tamen vel maximam vel magnam bonæ frugis partem prætermittat; cetera ſphalmatis, etiam ſonticis, obfuſcet; & hæc detrimenta acceſſione tamen, aut mantiſſa, aut nitela quadam redimat. tum lector facilis, germanam illam exhauſtam ſuſpicans, tralatitiam arripit novitatis gratia, huiusque errores vel veteri imputat vel ipſe amplectitur. denique qui inter poſteros eundem denuo librum recenſet, fraude illa miſere impeditur, ne per anteceſſorem, & ultra, & juvetur tantum & juvet, quantum potuiſſet germanum nactus exemplar. Quod ne in hanc recenſionem, qua ſyllabatim, longo tempore, examinata ſunt omnia, aliquando eveniat; in tanta materiæ ſubtilitate & methodi brevitate vix ſatis caveri poteſt, & tamen non mea, ſed aliorum cauſa, quibus mera veritas cordi eſt, cautum velim. Facillime equidem patior, opellam meam abs quovis vel adhiberi vel præteriri vel etiam reprehendi, quoad e re eſſe duxerit: unum rogo, ne quis certe editor quicquam vel mali commatis vel boni, quod non *ſciat* meum eſſe, pro meo habeat aut venditet; neve quidquam animi duntaxat cauſa convellat, generatim querelas inſtituens, ſi placet, de libertate critica, qua vel abuſus vel non ſatis uſus ſim; ſed juſtis omnia exemplis, ſi pote, comprobet. Reſidua quoque habeo ex mſſ. ex edd. ex verſionibus patribusque annotamenta, quæ compendiariæ criſi noſtræ nil nervorum adderent, ſed novam Milliani penoris editionem non male decerent. Ea, ſi uſu venerit, in commune conferre non recuſabimus.

§ IV. Enimvero dignum eſt Millianum Opus, quod ſemper conſervetur, limetur, augeatur: niſi conſultius eſt, formari ex eo unam Collectionem aliquam, quæ textûs expers ipſa, omnibusque textibus applicari apta, ex codicibus præcipuis, (quorum veterrimi ſuam jam ætatem ægre ſuſtentare dicuntur,) varietates plane omnes etiam minimas; ex reliquis, omnes, tantum non minimas, exhibeat: & pro utraque ſemper lectione codices, præcipuos certe, nominatim, ceteros per ſaturam; pro utraque etiam patres verſionesque alleget; notatis etiam codicum hiatibus atque defectibus: ac ſubinde conjunctis omnium ſtudiis limetur atque augeatur. Controverſia eſt, quouſque in cumulandis variis lectionibus ſit progrediendum: & ſunt qui ardorem hunc colligendi magnopere reſtinguendum putent; ſunt rurſum, qui de codd. adhuc excutiendis vehementer laborent. Veritas medium tenet ſobrie, cum uſu, ſine abuſu. nam variæ lect. ex codd. etiamnum reperiendis vel ſunt eædem cum iis, quæ exſtant, vel diverſæ. ſi diverſæ, redarguentur a tot generibus codd. antea collatorum: ſin eædem, in pleriſque tanta jam eſt aut firmitas, quæ augeri per codd. non poſſit; aut tanta ambiguitas, cujus deciſio non niſi per autographa apoſtolorum aut per novum lumen propheticum fieri queat, aut certe ab ulteriori ſcrutinio & a temporis maturitate, poſteris divinitus reſervata, ſit patienter exſpectanda. Sunt tamen aliqua loca, quorum genuina lectio paucioribus adhuc ſuffragiis codicum firmata eſt: atque hîc demum majores codicum ſuppetiæ, apud imbecilliores præſertim lectores, proderunt. Ceteroqui nimia codicum aviditas valde inimica fidei eſt: ea ſi abſit, nulla diligentia poteſt eſſe nimia. nam varietas lectionis, quo magis, ſemel produci cœpta, augetur, eo melius minuetur. Multæque utilitates aliæ, ſi ſemper in mundo nobis erunt excerpta codicum quam copioſiſſima, ſperari poſſunt. nam ex minimis

Digitized by Google

minimis vestigiis propinquitas codicum accuratissime noscitur: & minimæ apertissimæque aberrationes causas easdem habent, quas maximæ impeditissimæque: minima item differentia reliquam verbi locive sui partem comprobat: denique ubi minima curantur, eo magis constat, maiora non esse neglecta. Quod si quis omnes omnium monumentorum arietates, quæ unquam exstitere, in numerato haberet; hic, scio, nullam offensionem, mirificam confirmationem sensurus esset. Recte ergo facient (si ex usu tam longi temporis fas est mihi monita quædam proferre) recte, inquam, facient, qui sphalmata editionis Millianæ per Kusterum iteratæ, in textu & notis, ex prima, Oxoniensi, corrigent: qui etiam primæ errata ac prætermissa ex codd. in ea citatis, & ex editione Oxoniensi minore, corrigent ac supplebunt: qui ex prolegomenis Millii, notas eius amplificabunt: qui cavebunt, ne codices singuli, sæpius excussi, v. gr. Romani, Parisini, Oxonienses, pro pluribus numerentur; qui nomina codicum hactenus excussorum non mutabunt, & noviter repertos nominibus potius quum notis numeralibus distinguent: qui codices Classis nostræ II. aut ita jam collatos esse docebunt, aut ita posthac relegent, ut in Classem I. produci mereantur; qui codices adhuc non excussos, Græcos Latinos &c. dextre proferent: (et enim optandum est, ut Vindobonenses illi, quorum unum Gerardus a Mastricht præclaro exemplo delibavit, & Moscuenses, quorum unus nobis excerptus obtigit, plures vero jam catalogus Schiadæ habet, & Italici aliique, quos Le Long recenset, maturo tempore jubar suum in orbem effundant:) qui lectiones, quarum codicibus adjecimus *plureſve*, pluribus codicibus fulcire dignabuntur: qui versionum patrumque auctoritates non solum pro lectione marginis, sed etiam pro lectione textus, Whitbii more, notabunt: qui docebunt, quis sit cod. *Ln.* quem Millius sæpe citat, nusquam describit. Hæc omnia sunt ejusmodi, ut ad nitorem penoris Milliani pertineant: maximum vero operæ pretium fuerit, Latini interpretis antiquissimi reconditas lectiones pluribus fulsisse codicibus, (cuius rei specimen proxime ante hunc epilogum dedimus,) & versiones abstrusiores, Copticam præsertim, accuratius excussisse. ac singuli quidem eruditi homines singulas versiones, citra cæcum erga eas favorem, quam pulcherrime possent examinare. talesque ego suppetias etiam posthac grato animo accipiam, & fideliter in usus publicos producere conabor. Denique omnium optime facient, qui in hac tota re ita religiose verecundeque versabuntur, ut ne veritas aliquando amplius emersura, eos de sese & temere & longe relicta redarguat.

§ V. Omnis vocula a Spiritu Dei profecta, spiritualem vim habet: eo minus dubium est, quin omnes literæ N. T. sint numeratæ, ut de capillis suorum loquitur Dominus. Magnas ergo rationes subesse oportet, quod tanta sit nata lectionis varietas. Quamvis enim pro multitudine insidiarum, quas omni tempore Scriptura sustinuit, integriorem eam omnibus scriptis humanis, si ea pari cura excutiantur, reperturi simus: tamen opinio humana dignius Deo putat, omnes prohibuisse differentias. Nimirum *quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* Vt homines, natura mendaces, idonei tamen fiunt præcones veritatis evangelicæ: sic manus humana, tam lubrica, fit tamen organon ejusdem veritatis propagandæ. Si quis multitudinem

Digitized by Google

variarum lectionum in omni genere ſcriptorum ; ſi cauſas earum, in N. T. etiam proprias, expenderit; agnoſcet, miraculum futurum fuiſſe omnium maximum, ſi tot exemplaria N. T. omni labilitati manus humanæ ſubtracta eſſent. Imo id miraculum adeo fuiſſet manifeſtum atque palpabile, ut fides Scripturis habenda, jam non eſſet fides. Illud autem, quod inter textum manus apoſtolicæ, & inter textum cujusvis temporis intereſt, ſane tanti non eſt, ut providentiam Dei ad id miraculoſe avertendum commoveri oportuerit. Theſaurum geſtarunt apoſtoli in vaſis figlinis : virtus divina repoſita eſt in litera labili. Sermo eorundem ipſe erat oratoribus mundi ſpretus : ipſi videbantur ἀδόκιμοι & πλάνοι. 2 Cor. VI. 8. 1 Cor. IV. 10. Tota eccleſia gloriam ſuam habet in abſcondito : foris, cruce & ſcandalis obruta contemnitur a mundo. Chriſtus ipſe habebatur infirmus, ſcandalum & ſtultitia. Jeſa. LIII. 2 ſ. Matth. XI. 6. 1 Cor. I. 23. 2 Cor. XIII. 4. Talem ergo colorem etiam Scriptura N. T. induit. Ipſe Chriſtus eſt Signum, cui contradicitur : & literæ de illo ſunt notæ, quibus contradicitur. Oportuit hſc quoque ſcandala exiſtere ; ut manifeſti fierent hoſtes Dei, Chriſti, Scripturæ & Fidei. Non eſt litera ſupra Spiritum : qui Spiritum repudiant, digni ſunt, quibus litera videatur eſſe corrupta. Iis vero, qui Spiritu reguntur, etiam varietas literæ ad bonum conducit. Vniverſam Scripturam ad ædificationem univerſorum ſanctorum dedit Deus : alium alia pars ad ſalutem ducit : nemini uni totum eſt neceſſarium. Exiſtimare ergo licet, multa loca iis, qui pridem vixerunt, ſua integritate præcipue profuiſſe ; & tum demum varietatem contraxiſſe ; & rurſum a varietate liberatum iri, quum alii erunt nati, quibus prodeſſe debebunt : multa, quorum genuina lectione obſcuris eccleſiæ temporibus animæ piæ minus recte, minus opportune fuiſſent uſæ, tantiſper fuiſſe obtecta : lectiones, quarum vera eſt materia, quamvis a verbis primævis differentes, tamen virtute ſua vegetaſſe pios : varietates in locis difficilioribus prohibuiſſe, ne infirmi lectione genuina abuterentur ad errorem ; in locis elegantibus inſervire, ut ipſarum oppoſitu magis illuſtretur nativa lectio : *in* prædictionibus, feciſſe ad obſignationem, dum maturæ fierent ad intelligendum. Suis tandem temporibus omnia emergunt : & ipſa certamina critica ab impiis commota, a piis compoſita, ſunt ὠδῖνες veritatis novo tandem vigore erupturæ.

§ VI. Vbi nobis interea dubitationis plus minuſve remanet, non debemus urgere ac ſtimulare intellectum ad aliquid definiendum, neque obſtinate conſtituere de hac vel illa lectione : ſed imbecillitatem, tarditatem cæcitatemque noſtram humiliter agnoſcere ; ex curioſitate incuriaque veterum librariorum, perverſitatem ingenii humani conſiderare ; Deumque orare, ut ipſe magis magisque Volumen ſuum vendicet. Id quod confore, juſtiſſima ſpes eſt ; & eo quidem ordine, ut quæ ortu momentoque primæ erant varietates, poſtremo eximantur. Inſimul juvat expendere gradus differentium lectionum, qui varii ſunt : I pro ſtatu lectoris. nam una eademque varietas unum lectorem poteſt valde commovere, ab alio indifferenter haberi : uni lectori varietas aliqua, levior viſa prius, in præſenti poteſt gravior fieri, & deinde, ſoluta, eum paſcere. unum lectorem alia lectio poteſt ſolici-

Digitized by Google

ſolicitare; alia æquo tranſmitti animo. Et plane ubi non eſt præſens utilitas ac neceſſitas, fides ſanctorum ſtrenue præternavigat omnia brevia, & portum petit. II. pro ratione temporum. Initio evangelii, genealogiam Chriſti multo expeditiorem haberi opus fuit, quam in progreſſu ejus. Graſſantibus antiquis hæreſibus, ſinceritas dictorum eas retundentium multo magis fuit neceſſaria, quam deinceps. Hodie quam expeditiſſima convenit eſſe loca illa, quæ ad controverſias recentiores, & ad ſtudium propheticum pertinent. III. pro Perſona loquente. nam pluris eſt differentia, quæ cadit ſuper verba Dei, Chriſti, Paracleti, angeli, prodromi, apoſtoli, evangeliſtæ; quam quæ cadit ſuper verba diſcipulorum ante Aſcenſionem Domini; ſuper verba aliorum hominum, Domino & apoſtolis occurrentium, bonorum, alieniorum, adverſariorum; ſuper verba Pilati, Lyſiæ, Tertulli &c. IV. pro materia ſermonis. Sic vel pronomina *nos* & *vos* tres habent gradus differentiæ, pro eo ac loquentis & audientium conditio vel par eſt, vel diverſa, vel longe diverſa. interdum magni, interdum non magni refert, particulam aliquam, v. gr. negativam, aut epitheton, legi vel non legi. Alia differentia ſermonem attingit, in ſolo idiomate Græco perſentiſcenda; alia ad rem pertinet, & in verſiones quoque manat. Alia minus, alia magis tangit rem propoſitam, ut cum in parabolis alia protaſin, alia apodoſin afficit. Minores ſunt, quæ ſynonymiam, ordinem verborum promiſcuum, phraſes æquipollentes, epitheta, particulas, circumſtantias ſecundarias in hiſtoria ſpectant: majores ſunt, quæ finem Scripturæ ullo modo, vario rurſum gradu, impediunt. Vbi ſeria quædam omnibus his de cauſis incidit dubitatio; vide, quid interſit. nam in qualibet varietate lectio utraque quiddam proprium habet, ſed & quiddam commune: quod commune eſt, id tene, v. gr. Matth. IX. 36 exſtat ἐκλελυμένοι, vel ἐσκυλμένοι· quorum verborum differentia facilius ſenſu quam ſermone notatur: commune tamen hoc habent, ut notent *deliquium virium*. id cepiſſe, ſatis erit tantiſper. Matth. XXVII. 35 æquiſſimo animo poſſumus judicium ſuſpendere, utrum allegata ſit prophetia de diviſione veſtium, nec ne. nam Johannes plane allegat. Neque quicquam eſt dubiorum, quod non ex parallelis locis ab omni varietate immunibus, ex analogia Scripturæ totius, ex lumine communi poſſit expleri. Hæc eadem ratio religioſas animas retinebit, quo minus *conjecturis* aurem præbeant. Etenim duo ſunt, quæ præſtare conjector debet: primum, lectionem aliquam eſſe certo mendoſam; alterum, correctionem hanc, quam ipſe profert, unice genuinam eſſe, nec meliorem alteram repertum iri. illud, vix unquam obtinebit quisquam; hoc, multo minus. Magnam conjecturarum ſilvam habent Proleg. Wetſten. a pag. 170. ad pag. 174. ſed doctus collector, vix ullam earum ſibi placere, præclare fatetur p. 179. Ac mihi aliarum, quæ nihilo magis placerent, tanta multitudo occurrit, ut colligere deſierim. Etenim talia in quemlibet verſiculum comminiſci ſatagens poteſt ingenium: ſed quid juvat? niſi ut textus ſollicitati recondita ſæpe elegantia, vis ac ſanitas eo magis eluceſcat.

§ VII. Lectiones vero, corruptelæ ſuſpicione liberatas, æque pro verbo Dei debemus amplecti, & ad noſtram aliorumque ædificationem in fide, ſpe, amore adhibere,

hibere, ac ceteras ejuſdem Verbi particulas nulla unquam ſuſpicione tactas. Neque id tamen ad ſimpliciores fieri debet per apertam vulgatioris contextus reprehenſionem aut vanam ſcientiæ oſtentationem. qui ſapit, nihilominus ſuccum ſalutarem omnibus, etiam inſcientibus, ſuo modo, loco, tempore & ordine ſuggeret. Præterea nemo auctor fuerit, ut quotidiana exemplaria pleriſque, nedum omnibus varietatibus codicumque nominibus onerentur: iis duntaxat lectionibus, quæ contextum vincunt aut æquiparant, marginem dari æquum eſt. Rurſus quemadmodum in foco mundities adhiberi debet, a menſa abeſſe faſtidium: ſic in opere critico faciendo debemus eſſe accurati; in guſtu & fructu verbi divini ad ſalutem, liberales & animoſi.

§ VIII. Quod ſi hac ſobrietate, tranquillitate, ſedulitate, Scripturam tractabimus, habentibus dabitur: ſinceritasque ejus in dies magis magisque quaſi reviviſcet, ut ne de minimo quidem dubitatio ſuperſit. Totam quidem lectionis diverſitatem jam erutam eſſe, colligere licet ex iis, quæ diximus: ſed quaſdam lectiones adhuc pauciora, quam infirmioribus ſufficit, monumenta firmant. Venire vero dies poteſt, cum Irenæus græcus totus, cum Origenis plura, cum alii patres antiquiſſimi, cum græci codices ad confirmationem codicum adhuc collatorum idonei eruantur. Quod ſi ſummam facias hiſtoriæ monumentorum N. T. prima quæque & optima prius ex conſpectu venerunt, quam cetera: & inverſo ea ordine iterum exoriuntur. Media quaſi eclipſis fuit, in occidente certe, ante captam Conſtantinopolin. Tum ſola vigebat *Latina* verſio, eaque in codicibus *inquinatiſſimis*. Eruti ſunt deinde codices *Græci qualeſcunque* per Vallam. Alii, creſcente literatura, ex mutuo codicum & patrum *utriuſque* linguæ, ut tum loquebantur, collatione progreſſi ſunt, qua dabatur, guſtu etiam quodam *orientalium* verſionum ſenſim accedente. Novum jubar attulit *Alexandrinus* codex cum aliis non diſſimillimis, *verſiones antiquiſſimæ, patrum antiquiſſimorum* opera aut fragmenta certe. quid ſupereſt, niſi ut reſiduæ lectiones pauculæ, quas primitus viguiſſe, certa jam indagine apparet, vim ſuam per plures, meliores, antiquiores paulatim codices *Græcos* recuperent? Ipſius denique manus *apoſtolicæ* nullum jam diu veſtigium remanet: neque tamen nulla ſperandi cauſa eſt, fore, quum autographa illorum, ſuis criteriis prædita, in lucem redeant. vid. *Gnom.* ad Act. XIX. 19. Certe omnes fines ſuos Verbum Domini aſſequetur: idque fines ſuos aſſecutum eſſe, conſtabit. *Donec tranſeat coelum & terra, jota unum aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. Coelum & terræ tranſibunt; verba autem Chriſti non præteribunt.*

FINIS.

Digitized by Google

Corrigenda,

quæ editoris abſentiæ condonabit lectoris æquitas.

Matth. c. 28, v. 19 leg. ἀυτ. Marc. 1, 20 ἀυτ. c. 14, 19 λυπᾶΣθαι *Luc. 3, 27* νΗρὶ *9, 33 διαχΩρ. 10, 13 αἱ*] *αἱ δυνάμεις αἱ 10, 21* σΟΦ. *17, 14 ἐγ.*] *καὶ ἐγ. 18, 5* ὑπωπιάΖῃ *18, 39* ἔκραΖεν *19, 3 ἐζ.*] *ἐζ. ἰδεῖν 20, 6 ὀν*] *ὀυκ 21, 36 ἕνα*] *ἵνα Joh. 3, 19* Ἄνθ. *5, 21* ὅυτΩς *6, 11 ἐυχαρΙσ. 7, 3 μεταβηθΙ 8, 25* ἄπ.] *καὶ εἶπεν 8, 47 ἀκούει*] *τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει 9, 20 ἐσΙν 12, 4 σἰμΩνος 16, 4* Ἤμην *18, 2 καὶ ὁ*] *καὶ Act. 2, 23 ἀνΕἰλ. 12, 23 ἐξέψυΞεν 16, 5 ἐστρΕῦντο 18, 23 Φρ.*] *καὶ Φρ. 21, 11 τᾶς .... τὰ*] *τᾶ .... τὰς 21, 19 ἐξηγΕῖτο 23, 23 ἑπτακ.*] *τῶν ἑΚατ. 26, 22 ὧν*] *οὖν 28, 4 πάντΩς Rom. 1, 14 ἕλλησι 2, 5 θησαυρίζαΣ 3, 5 δικαιοσύΝην 3, 26 δικαιοσύΝης 8, 21 δουλΕίας Gal. 4, 3 νήπΙοι 5, 13 ἐΚλ. Eph. 2, 5 ὑμ.*] *ἡμ. 3, 6 συμμέτΟΧα Phil. 2, 13 ἐυδοΚΙ'ας Col. 1, 23 ante ἐν alterum, inſere τέλειον 1, 29 ἐνέργΕιαν 2 Tim. 2, 24 ἀνεξίκακον Philem. v. 6 σῆς*] *τῆς Heb. 2, 9 ἠλαττΩμένΟν 6, 4 ἀΩρ. 7, 18* Ἄυτ. *7, 21 ὤμΟσε 10, 34 κρΕἰττ. Jac. 2, 3 ἐπΙβλ. 2 Pet. 3, 10 ἡμ.*] *ἡ ἡμ. Ap. 19, 17* Ἑστῶτα *20, 5 ἀνέζ.*] *ἔζησαν Hac curate collegi, fideliter indicavi: conſidoque, his correctis, textum* | *a mendo immunem fore, in literis certe. Quod ad accentus & id genus alia pertinet, facile leges v. gr. Marc. 2, 17 ἀυτοῖς Luc. 4, 18 ἐμέ 9, 3 in parall. (pro 1) 9. 10. 15 ᾄδα 13, 19* ὃν *Joh. 8, 21* ὅπου *18, 18 ψῦχος Act. 10, 35 ἐστΙ Rom. 5, 16* τὸ μὲν *Philem. v. 2 ἀπφίᾳ*

In margine, *Matth. 18, 7. ſi videtur, ex a fac β. Marc. 1, 6 dele notam marg. . c. 14, 8 ante* ἄυτη *a pone comma. Joh. 12, 7 pro* ἀυτὸ *lege* τετήρηκεν. *Act. 13, 33 ~ β adtice ad δ. c. 18, 21 pro β lege δ. Gal. 4, 25 pro δ, β. Eph. 6, 19 comma ante δ. Initia verſiculorum, Matth. 1, 9. 10. c. 24, 16. Marc. 3, 8. c. 13, 9. c. 14, 20. Luc. 1, 55. c. 4, 2. c. 7, 32. c. 17, 11 ſſ. 17. c. 18, 41. Joh. 2, 9. c. 4, 51. 8, 6. 17, 24. Act. 8, 1. Eph. 2, 6. Phil. 3, 6. Col. 3, 21. 1 Theſſ. 4, 18. 2 Tim. 1, 10. c. 2, 5. Tit. 1, 3. 4. Heb. 5, 8. 14. 2 Pet. 1, 7. Ap. 21, 20. numerosque capitum, Marc. IX. Luc. XV p. 114. 1 Cor. XI. p. 251. ex alia editione recte diſtincteque repones.*

Sequuntur præcipua ex Apparatu.

[*Primus numerus eſt pagina:* v *dicit Verſum capitis:* l *Lineam ſive verſum paginæ:* r *lineam Retro ſive a fine numeratam.*]

P. 372 *poſt med. Act.*] *Ap. 381. l. 1 in*] *dele l. 22 cauſula 386. l. 22 Matth.* Joh. *Luc.* Marc. *388 l. 7 pro ..... pOITO 392 r. 5 recte 394. r. 7 lex .. Ae*] *ex .. Ale 397. l. 8* N] Υ *403. Loco XVII. ante* Colb. *inſere ~ 407. Loco CXII. σημικΝθια* Steph. *c. 409. l. 27 & 817. l. 8. interpolat. 410 l. 9 poſt Loc. inſere* 100. *416. l. 10* Epiph.] Epiphanium: *vide var. 1 Cor. XII. 11. 27. Gal. V. 14. & ad* Chryſoſtomum: *416. r. 6 deque 451. v. 1 χριστὸν*] *χριστᾶ*] *Sed talia, textu, margine, notis, invicem collatis, facile correxeris. 453. r. 5. ergo 454. v. 13. & alibi,* Steph. 5.] Steph. *c. 466. l. 10 aut*] *ut 469. v. 20. poſt καὶ*] *inſere ~ 470. v. 13 ante ~ pinge* [*472. v. 42. l. 1. poſt*] *pone colon. 473. v. 21. l. 2. ζΙν 476. v. 40. inſere ~ ante τάτε ib. v. 5. dele ~ 518. v. 1. &*] *& 522. v. 5. l. 5. adſer. v. 523. v. 41. l. 2. ex 7 fac 6. 526. l. 10. σ*] *6 (numerus verſiculi.) 528. v. 24 dele ~ 533. v. 34. dele* [*~ ib. v. 4. ὑ.*] *ἡ. 534 v. 13. δόμ. 538. v. 35. l. 2. δ*] *δ. a 541. r. 4 adde: ἀνάπεσαι* Er. *& al. 543. v. 14 init. ἐκ.*] *ἢ ἐκ. 548. l. 9.* ad ..... *& ab*] at ..... *ab 550. v. 27*] *ἀυτᾶ ib. v. 36 poſt ~ inſere* Lat. Syr. *ib. v. 47 καὶ idem*] *ἐς idem 558. l. 2. dele* ea *~ 559 r. 5. 13*] *1. 3 563. l. 19 effigio 567. l. 11 mendo 572 fin. ἐὰ*] *δὲ 580. v. 35. l. 6. tenent 589. l. 4 dele 1. 594. v. 35. 6*] *9 596. v. 14. l. 1. pro*] *pone ~ 602. l. 21.* Petav. *604. l. ult. poſt*] *pone ~ 612. v. 6 ter, ἔτΩς 616. r. 2. dele ~ 619. v. 36. ov.*] Or. *621. l. 8. ov.*] *σr. 623. v. 12. l. 1. δία ib. lin. 2.* Mercurium,] Mercuriu *624. v. 24 &*] *ed. 637. v. 23. l. 2.* Pet.] Pet. 3. *642. v. 4. init. ante πρ. pone* [*ib. v. 16 init. poſt*] *pone* edd. *643. l. 12.* Cont.] Copt. *647. r. 13. al.*] *& al. ib. r. 5. τῇ*] *ζῇ 648. v. 26.* edd.] ed. *ib. v. 33. l. 3. adde: δικαιῶν.* Er. *& al. 649. l. 20. qua 656. r. 7. poſt* ¶ *inſere* [*~ ib. r. 2. poſt*] *inſere ~ 657. v. 24. ante* Al. *inſere ~ 659. v. 23. ante* [*inſere* Chryſ. *660. v. 20.* Lat.] Lat. *in mſ. Trev. 667. v. 8. Moſe 670. v. 27. l. 9. erade punctum. 674. v. 10. poſt*] *inſere ~ 675. v. 39. init. pro —— fac ~ 678. v. 20. Ex* ¶ *tertio fac* [*ib. v. 3. l. 4.* Ἔχω *681. v. 13. l. 4. ὑμ.*] *ἡμ. 684. l. 1. γραφ.*] *φραγ. ib. l. 3. poſt*] *inſere ~ ib. l. 4. ex*] *μικρόντι fac μιχρόνΙι*] *ib. v. 19. l. 3. poſt*] *inſere ~ 685 med. ια*] *ι. ια 689. v. 12. l. 2. ο*] *ω 697. v. 1. l. 3. 7*] *2 704. r. 7.* Sin.] Lin. *705. l. 6 med.* unde *dele. ib. v. 17. l. 4. Tigur. 709. l. 9.* Ἐξαπ. [*ib. v. 15 .ςύλος*], *ib. r. 13. all.*]. M. *712. l. 11*

Me-

Digitized by Google

Medi *tr.* *ib. v. 7. Lat.* *ib. r. 4. dele punctum.* *716. l. 8. φιλόπτωχον* *ib. v. 7. l. 6. ἀΦΘορ.* *720. v. 2. l. 7. συγκεκρ.* *722. l. 6. ε*] Steph. *ε* *723. l. 1.* dele : *v. 14 ante fin.* *ib. v. 2. lin. 4. η*] η *725. l. 4. exſtitit* *727. v. 19. ποιῆσαι*] ~ Pet. *728. l. 15. Catholicas* *ib. r. 4. Syr.* ~ Al. *729. lin. ult. dele*] *ante τ* *731. l. 8.* Alb.] Al. *ib. v. 15. ζήσε.*] ζῆσε. *733. l. 3. Hent.*] *apud Hent.* *ib. l. 13. inde*] *in* *734. r. 4.* [*συγκληρονόμοιΣ*] *735. v. 14. Cæſ.* *737. v. 6. l. 2.* &] *Ex* *ib. lin. penult. I*] *l.* *ib. lin. ult. habens* *738. v. 4. lin. 5. med. qt* *ib. v. 5. lin. 1. τοῦτο* Barb. *739. v. 4. l. 2. ζ*] *θ* *743. v. 14.* Caſſ.) Barb. I. *Ex* *745. l. 19. vel*] *vel ignorantes vel* *757. r. 6. Romanos* *749. l. 24. pervet.* *750. r. 7. Facundus.* *751. l. 7. citat I.* *ib. l. 15. in*] *tres in* *752. l. 13. Sect. -- de :*] *Sec. -: de* *753. r. 4. totum*] *locum* *754. l. 1. Orthodoxograph.* *ib. r. 13. inſexnit.* *756. med. Lyſer.* *758. r. 17. Lovanio* *759. l. 2. abbatia* (*ib. r. 8. poſuiſſe* *760. l. 17. La Croze, & ſic p. 610. l. 20.* *761. l. 19. es*] *& ib. r. 2. in*] *ni* ' *762. r. 4. poſitum* *765. r. 15. ἀμΠήτως* *766. r. 5. Vandalica eos compuliſſet,* *767. l. 9.* quod quis obiiciat, in (*768. r. 15.* fidelis, *Vulg.* hum. *769. l. 10. XX*] * * *770. l. 22. teſtimonii* *ib. r. 13. V. II.*] *v. 11.* *772. v. 20. l. 4. pone* ~ *ante ἐν* *ib. l. 9. ἡ in*] *ἢ in* *ib. l. 10. pone* ~ *ante* Al. *775. v. 19.* Clementi *ib. v. 22 non ſemel.* *ἐλέγχετε* *779. l. 3. ſic licet* *ib. l. 23. ſemel, -- citatur,* *780. l. 6. editores* *ib. r. 9. impenſe* *sb. r. 5. parach.* *783. l. 8.* ,] & *aliis,* *784. l. 1. ſedul.* *ib. l. 13. congruentes* *790. l. 2.* Vi-ctorin. *ib. l. 5.* Barb.] Bar. *ib. v. 5. l. 2. in t.*] And. *in t.* *793. l. 2. φύσεωντAs* *795. r. 11.* &] *ex* *799. v. 3. l. 6. init. ὅμοιOs* *804. l. 2. ἐσφΡαγμένον* Vff. *812. r. 5. βασανιΣθή-σονται.* *816. v. 6. l. 4. inſere*] ~ *ante* Al. *820 r. 2. ante* And. *inſere* ~ *831. l. 13. 60*] *62.*

Minutiora quadam, ut quum multum (*pro* multo) minor, dialecto illo (*pro* illa,) t *pro* th *in* apophthegma *excuſum eſt, Lectoris judicio committuntur.*

ÖSTERREICHISCHE
NATIONALBIBLIOTHEK

Digitized by Google

ÖNB
+Z137103102

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google